

GALA ΣΕΥΞΙ

Toma Bible Portions

This Bible is copyrighted by Pioneer Bible Translators (pbt.org) and is produced at cost by the Digital Bible Society (dbs.org). This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

This Bible, and many others, are available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Zeneze	4
Egezode	41
Leevi	73
Gaalu Seuei	95
To Seuei Velesiēi	127
Zozuwe	155
Tukpɔgaaleue Nuiti	174
Lute	193
1 Samiyēle	196
2 Samiyēle	221
Tene Faalaaliiti	241
Misee	263
Naguume	269
Abakuke	272
Sofoni	275
Azee	278
Zakali	280
Malasi	288
Kewotiiti	291

ZENEZE

Sevei gɛ nui: Moize ue.

Sevei nii zu vai ma bɔe ungi: faiti kpein tɔɔzeizuue.

Sevei nii gɛ ziegi: kona waagila unnaani puulɔɔlu (1 450), é zeeli kona waagila unnaani puugɔ (1 410) uɔ, aisa Yesu Kilista ua zɔɔɔ.

Zeneze gɛ ga kpeteaniiti kpein tɔɔzeizuue ma zevei. É la kpelani nɔ ga é geegɔɔlɔgi ta zooiti kpete vai wo, ta gu-luiti, ta suaiti, ta nuiti kpete vai. Kele toɔga nubuseiti ta-vaiti tɔɔzei uelei wosu, é ti yɔɔɔzu gɛlibai lɔɔzei uelei le. Gaagwesu mɔungi é li puugɔ maazu gɛlagi (11) zu: eteai nii de yenvuzu su, da zoo gɛle è naa ná-fai gɛagɛ? Bɛ gɛ é ga nui? Nui losuue gɛ ga mini eteai zu? Lee vaa zu nuiti ti yɔɔɔzu gɛlibaiti ti gɔlogolosu? Leeni gɛ a gɛ ga zabui, nii pagai, é lo naama vai ua?

Gaazagɛgi naati ka ti wosu zaagɛza. Naati ma ka Zeneze zevei gɛlazuu ma mɔungi googaaavotegi veezu, é lo ti ua: zunui ta anzanui, GALA ná-kpeteaniiti saama (gaagwesu mɔungi é zeeli felegɔi uɔ), ti yɔɔɔzuleue vai ta GALA (gaagwesu savagɔ), Kayen ta Abɛle ta-vai (gaagwesu naanigɔ), Nowe ná-foloi, undaavili tona wolai ma ziegi zu (gaagwesu lɔzita é li taavuuɔgi uɔ), wooiti supu voloi nuiti ta-zangaso uelei lo siegi zu (gaagwesu puugɔ maazu gɛla (11)).

É zo gaagwesu puugɔ maazu felegɔi (12) ma, eyesu é li puulɔɔlugɔi (50) zu, ta bosu ti dɛe egɛvelei GALA ge uaa la ga kizogi nubuseiti kɔ, ta é Izelayele memɛwolai ma mɔungiti toli ná-botii ma: Abalaame nii é uɛteni ná-ki-daaleuei ta ná-woomenigi maavele ma, keɛue sienɔpe su ga lɔɔɔ uagɔ nu, nii nu a uokɔɔ ma.

Ná-doun zunui Izaake, ta Zakɔbe, nii é ga ná-dounloin naa gɛ (gaagwesu 25:19--37:1 zu), é daaseigi lɔɔɔni ga: «Izelayele.» Zozefe, nii é ga Zakɔbe ná-doun zunui ta, koizeizu felegɔi ma gɛwolai, naa gɛ faiti kpein saamaue, toɔga é uaani ga Zakɔbe, ta ná-doin zɔiti é ue ta-ueleyegeiti ba, ga ti li, ti ze Ezipete yooi zu.

Zeneze zevei gɛ dɛe ga kalagi, é uile naa ua, nii GALA ge kea. É tɔɔzeiue ga boga ga GALA ka é eteai bɛtae, naa gɛ é kulazu keɛma ga GALA bɔɔɔue, keɛle nii a ke ti pe ti gɔlo GALA bɛ.

Sevei gɛ wooi gaabelazu ga GALA ná-minazegɛ gooi é boga ga: toɔga yeeye ná-nubuseiti ba gɔ. É zo tɔɔzeizu é li gaabelazu, GALA ka é ga sevei nii zu vaa biin golai: toɔga bɔɔɔ gɛlazuu keɛma, é da tukɔi gaaleue, toɔga losu ná-nubuseiti tugɔ, é da bɔ ti ua, toɔga é ná-nubuseiti ta-etea ziei gɛvele bɛtezu. Ma woogaaavote pagɔi gɛ ga: GALA bɛdei gɛ ba ga: nu la tɔun da, è la ná-minazegɛgiti da, nu ná-deveiti so, ta ná-tɔgiti.

ETEAI TA NUBUSEI TA-VAI LɔɔZEI UELEI

(1:1--11:32)

Geegɔɔlɔgi ta zooi bɛte vai

1 Tɔɔzeizu mɔunpa GALA ge geegɔɔlɔgi ta zooi bɛteni. ² Kevele gɛla ge la gɛni zooi ua, supakai gɛni de. Kpidii uɛeni zie wolai gɛ. GALA Zenvui gɛni leueteuesu ziei gɛ.

³ GALA ge gɛni ma: «Wozakalagi gɛla.» Wozakalagi ma ge gɛla. ⁴ GALA ge kaani ga wozakalagi uage. GALA ge wozakalagi ta kpidii yeeɛagɛwɛni. ⁵ GALA ge wozakalagi laasei pɛeni ga foloi, é kpidii laasei pɛe ga kuai. Kpidii uɛeni, geelaalao: naa gɛni ga folo mɔungi.

⁶ GALA ge gɛni ma: «Zɔɔɔzu gɛ zieiiti ba, é zieiiti zeeɛagɛwɛ ta zieiiti.» ⁷ GALA ge zɔɔɔzu gɛni zieiiti ba, niiti ti bu uelei, ta niiti ti maazu uelei. Naa gɛni gɛna

nɔ. ⁸ GALA ge zɔɔɔzuue laasei pɛeni ga geegɔɔlɔgi. Kpidii uɛeni, geelaalao: naa gɛni ga foloi velesiei.

⁹ GALA ge gɛni ma: «Zieiiti ti geegɔɔlɔgi wu, naati ti gɛale ba ada gɛla, ada vɔɔi gɛla keɛma.» Naa gɛni gɛna nɔ. ¹⁰ GALA ge ma vɔɔi laasei pɛeni ga zooi. Zieiiti ti gɛaleai ba, é naati daasei pɛe ga kpolodeiti. GALA ge kaani ga naa uage. ¹¹ Naa uolu GALA ge gɛni ma: «Zooi pɔɔɔba aniiti kula, egɛvelei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a gɛ ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta gɛ ga ma zuwui.» Naa gɛni gɛna nɔ. ¹² Zooi pɔɔɔba aniiti kulani, egɛvelei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a gɛ ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta gɛ ga ma zuwui. GALA ge kaani ga naa uage. ¹³ Kpidii uɛeni, geelaalao: naa gɛni ga foloi zavaasiei.

¹⁴ GALA ge gɛni ma: «Wozakalagiti ti gɛ geezuue geei gɛaue, ti foloi ta kuai yeeɛagɛwɛ. Naati ti gɛ ga poogiti, é lo siegiti ba, ta foloiti, ta konagiti, ¹⁵ ti gɛ ga wozakalagiti geei gɛaue, ti eteai zugɛla.» Naa gɛni gɛna nɔ. ¹⁶ GALA ge wozakala gola felegɔiti kpeteni, ma wola gelei da ze foloi unda, ma go gelei da ze kuai unda. É somidegaiti balaa kpeteni. ¹⁷ GALA ge ti zɛleni geei gɛaue ga ti da eteai zugɛla, ¹⁸ ti ze foloi ta kuai unda, ti

wozakalagi ta kpidii yeegaagwε. GALA ge kaani ga naa uage. ¹⁹ Kpidii uεeni, geelaalao: naa gfeni ga foloi naanisiei.

²⁰ GALA ge gfeni ma: «Zie wu ani vuluiti ti wola mɔin zieiiti bu, wɔniiti ti da gɔve geezuuε, zoi maazu.»

²¹ GALA ge kpolode wu zua wolaiti kpeteni, egfuelei ti-ma ziiti ti la, ta zenvu anii ma ziiti kpein, egfuelei ti-ma ziiti ti la, niiti ti leveteevesu zieiiti bu. E wɔniiti kpeteni, egfuelei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa uage.

²² GALA ge tuya looni ti uε, e gfe ma: «A buɖu, wo mɔin, wo kpolodeiti buulaave, wɔniiti ti mɔin eteai zu.»

²³ Kpidii uεeni, geelaalao: naa gfeni ga foloi lɔɔlusiei.

²⁴ GALA ge gfeni ma: «Zoi fuluaniiti kula, egfuelei ti-ma ziiti ti la: toganiiti, ta kpokpo ganiiti, ta dɔɔɔ zuaiti, egfuelei ti gɔlagilagi ti-ma ziiti ti la.» Naa gfeni gana nɔ. ²⁵ GALA ge dɔɔɔ zuaiti kpeteni, egfuelei ti-ma ziiti ti la, toganiiti egfuelei ti-ma ziiti ti la, ta kpokpo ganiiti pε, egfuelei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa uage.

²⁶ GALA ge gfeni ma: «Ade nubusei bεte ga ade-maaniinigi, e gfe ga de-uaagulabai, e ze kaleiti unda, ta wɔniiti, ta toganiiti, ta eteai pε, ta aniiti kpein ti bokposu zoi ma.»

²⁷ GALA ge nubusei βeteni ga tɔ bɔɔɔ maaniinigi, e kpeteni ga GALA maaniinigi. E zunui ta anzanui βeteni.

²⁸ GALA ge tuya looni ti uε, e gfe ti ma: «A buɖu, wo mɔin, wo eteai laave, wo maagolo. A ze kaleiti unda, ta wɔniiti, ta suai kpein e yenvuzu zoi ga.» ²⁹ GALA ge gfeni ma: «Wele, tufai nii ma waai su a gfe ga ma zuwui, zoi ga na pε, gε naa vea wo uε, ta gului nii ma waai su a gfe ga ma zuwui, naa ga gfe ga wo-laamianigi. ³⁰ Gε tufa undui vea ga daamianigi zou ga zuaiti pε bε, ta wɔniiti, ta nii kpein e bokposu zoi ma, nii nɔpε zenvu viilei su.» Naa gfeni gana nɔ. ³¹ GALA ge kaani ga nii kpein e kpeteai, ti wola uage. Kpidii uεeni, geelaalao: naa gfeni ga foloi lɔzitasiei.

2 Pele gana geegɔɔlgi bεte vai beni la ta zoi, ta ti zu aniiti kpein. ² Foloi lɔfelasiei, GALA kpegai ma ga na-botii gaabela, e loogfoni na-botii pε ba, nii e keeni. ³ GALA ge tuya looni foloi lɔfelasiei uε, e make bɔɔɔ uε, tɔɔzei naama voloi e loogfoni, e lo na-botii pε ba, aniiti kpete vai zu e keeni.

Eteai ta nubusei ti bεte uelei yɔɔɔzuleε vai

⁴ Geegɔɔlgi ta zoi ti-lɔɔzeigi ga e ga nii, siegi zu ti βeteni la.

Siegi zu Gɔɔɔ GALAGI zoi ta geegɔɔlgi βeteni la, ⁵ dɔɔɔ gila kpalaa ge la gfeni de eteai zu, tufa gila kpalaa ge la gfeni de tɔɔɔ, mazɔɔɔ Gɔɔɔ GALAGI la gfeni de tona uuuni zoi ma, nu la gfeni de na pεgelein, e ua da boti gfe zoi ma. ⁶ Kele bumugi gfeni wuzegzezu, e da zoi ma yebe. ⁷ Gɔɔɔ GALAGI zoi ma tɔɔɔ zegeni, e kpete ga zunui, e zenvu viilei uu sokpayegeiti su, zunui gfe ga zenvu su anii.

⁸ Naa uolu Gɔɔɔ GALAGI kpelei leueni Eden yooi zu, folo gɔlazu uelei. E zunui uileni su, nii e kpeteai. ⁹ E gului ma zii kpein pɔɔɔ zoi ga, ti uetega maaneai, ti-ma waaiti neai. Zenvu wului gfeni loni kpelei zaamaε, naa

uεε gului ua, nii e faa uagɔi ta faa nɔi yɔɔɔzuleε pelei lεezu.

¹⁰ Zie wolai gfeni gɔlazu Eden yooi zu, e da uu kpelei ma. Kulaai ma na ua, gaagwεeni su ga ma beke naanigo. ¹¹ Ma mɔungi laaseigi gfeni ga Pison, naa ga kakugakugai Gavila yooi na pε su. Zanugi ga da ga zoi naa zu, ¹² zanugi nii pagai. Nu ga da gulu mana maku neenegi balaa ga na, daa ga bedeliwume, ta kɔtu zɔngɔ baagi, daa ga wɔnikese. ¹³ Felesiei laaseigi gfeni ga Giyon, naa ga kakugakugai Kuse yooi na pε su. ¹⁴ Savasiei laaseigi gfeni ga Tigele, naa ga e yeizu Asuul laai zu folo gɔlazu uelei. Zie wolai naanisiei ga e ga Ufelate.

¹⁵ Gɔɔɔ GALAGI zunui zegeni, e pile Eden kpelei zu, ga e tii gfe na, ta e make. ¹⁶ E devei nii veeni zunui ya, e gfe ma: «Da zoo e guluiti kpein ma waaiti ta mi, niiti ti kpelei zu, ¹⁷ kele nii e faa uagɔi ta faa nɔi yɔɔɔzuleε pelei lεezu, mina naama waai ta mi, mazɔɔɔ voloi da naa ta miina la, da za.»

¹⁸ Gɔɔɔ GALAGI gfeni ma: «E la uani ga zunui gila ko ye de. Na kɔɔba nu uagɔ bεtezu bε.» ¹⁹ Gɔɔɔ GALAGI dɔɔɔ zuaiti ta wɔniiti kpeteni ga pɔɔɔ. E uaani ga tiye zunui uɔ, e pεte, uelei a ti-laaseigiti pεe la, naa ga a ke ti kpein ti daaseigi zɔɔɔ, nii zunui a pεe ti ua. ²⁰ Zunui daaseigiti pεeni toganii pε ba, ta wɔniiti, ta dɔɔɔ zuaiti kpein. Kele zunui la gfeni kɔɔba nu uagɔ zɔɔɔɔ.

²¹ Gɔɔɔ GALAGI niimeni wolai lɔɔni zunui gaazu, e ni. E kaka gaegi gila segeni, e ma zuai laagulu pogi zu.

²² Gɔɔɔ GALAGI anzanui βeteni ga naama gaka gaegi, nii e segeni, e kula zunui gakai zu, e uaani la zunui uɔ.

²³ Zunui gfeni ma:

«Niizu nii ga e ga kaei, nii e ga ma gaei,
kpuisei nii e ga kpusei.
Daaseigi ga uεε ga anzanui,
mazɔɔɔ kulauε zunui zu.»

²⁴ Naa ga e ba, zunui ga zεge keεgfe ta dee ua, e gili anzai ua, ti gfe ga kpuse gila. ²⁵ Zunui ta anzai ti felegɔ ti gabei gfeni de, kele ti la gfeni unfesu bɔɔɔ gaazu.

Nui loo vai kotoi zu

3 Kaalii gelegelega gfeni de, e leve dɔɔɔ zuaiti kpein ba, niiti Gɔɔɔ GALAGI ti βeteni. E gfeni anzanui ma: «GALA ge bogε nei ga gite, ga wo mina guluiti kpein ma waai mi, niiti ti kpelei zu?»

² Anzanui kaalii woogaauoteni, e gfe ma: «Gá zoo gi kpelei zu wuluiti ma waai mi. ³ Kele nii e ga gului e loni kpelei zaamaε, naa ma waai, GALA ge gfeni ma: «A mi-na ta mi, wo mina vɔɔɔ ba, naa ga a ke wo miina za.»»

⁴ Kaalii gfeni anzanui ma: «Wo la zaa pεgelein! ⁵ Kele GALA ge kwεε ga foloi nɔpε wo ta miizu la, wo-gaazuuεti ta zεge ma, wa gfe egfe GALA, wa faa uagɔi ta faa nɔi yɔɔɔzuleε.»

⁶ Anzanui kaani ga gului naa ma waaiti pεte ga maaneεuε, ta page ga nu mi, fizɔge ga e kelegelegi ve nu ya. E ma waai ta gɔlani, e mi. Naa uolu e ta veeni sinigi ya, nii e gfeni koba, naa balaa ge miini. ⁷ Ti felegɔ ti-gaazuuεti ti zegeni ma. Ti kwεeni ga ti gabei uε. Ti koolegoole gului ma laaiti dagani, ti gili bɔɔɔ ma.

⁸ Kpɔkɔ leileigi, ti Gɔɔɔɔ GALAGI lugi menini, é da ziez-
ie kpelei zu. Zunui ta anzai ti lɔɔɔɔni poun Gɔɔɔɔ
GALAGI ua kpele zu wuluiti saama. ⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI
zunui lolini, é gɛ ma: «Mini gɛ à nà?»

¹⁰ É googaavoteni, é gɛ ma: «Gè è-lugi menige kpelei
zu. Dùauɛ, mazɔɔɔ kàbei ue, naa gɛ é kea gè lɔɔɔɔ.»

¹¹ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Bɛ gɛ keai è ma, è gabei
ue? É gulu waai naa ta mia baa, nii gè gɛni è ma, mina
ta mi?»

¹² Zunui googaavoteni, é gɛ ma: «Anzanui nii è fea
zèa, ga gi eteai zie uɔɔma, naa gɛ é gulu waai vea zèa,
gè ta mi.»

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni anzanui ma: «Leeni vaa zu è
naa gɛai?» É googaavoteni, é gɛ ma: «Kaalii gɛ é yàa-
va, gè gulu waai ta mi.»

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni kaalii ma:
«Tɛi è naa gɛa, gè è gotoa,
toganiiti kpein ta dɔɔɔ zuaiti saama.
Da da bokpo è-gɔgi ma,
è da pɔɔɔ mi, è-zii ma voloi pɛ su.

¹⁵ Nà kpaai lɔ wo yɔɔɔɔ zu wa anzanui,
naa gɛ gɛ mavofodai ta dɔɔɔ ti zɔɔɔɔ.
Nɔɔɔ gɛ dɔɔɔni maawana,
dɔɔɔ da kɔɔɔ libiligi maawana.»

¹⁶ É gɛni anzanui ma:
«Nà ta la da-bɔɔɔ ma, kogi a gɛna è ma,
da bɔɔɔ pɛ, da ua dointi sɔɔɔ.
È yiima vai gɛ è mɛn è-zinigi uɔ pelei,
toɔɔa zèi è unda.»

¹⁷ É gɛni zunui ma:
«Tɛi è woiloga è-anzai wooi ma,
è gulu waai mi, nii gè gɛni è mina mi,
zooi gɛ foto è mauele ma.
Keni è zuvikei gɛla, è bɔɔ pɛ,
é ua legɛ è-laamianigi zɔɔɔ, è-zii ma voloi pɛ su.

¹⁸ Toɔɔa gɛingiti kɔɔɔ è laalɔɔɔma.
Da zooi gɛ lufaiti miizu.

¹⁹ Da è-laamianigi zɔɔɔ,
kele keni fɔɔɔ gɛla è-loualauɛ,
eyesu è gale ma zooi wu,
ue è zegeni ná.

Mazɔɔɔ è betue ga pɔɔɔ,
da gale ma pɔɔɔ zu.»

²⁰ Adama anzai laasei pɛeni ga Eve, † mazɔɔɔ toɔɔa é
gɛni ga nu vuluiti kpein ti-lee. ²¹ Gɔɔɔɔ GALAGI sua
gɛni beteni ga segɛi Adama ta anzai ue, é too ti gɔɔɔa.

²² Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Pɛte, zunui gɛa egɛ ade
taɔɔila, faa uagɔi ta faa kɔi yɔɔɔɔɔɔɔɔ fai zu. Ade pele
leve tuɔɔ niina, é mina yeemaale, é ua zenvu wului ma
waai gɛla, a ua mi, a ua ye vulua gɔɔɔɔ.» ²³ Gɔɔɔɔ
GALAGI zunui gɛlani Eden kpelei ua, ga é da zooi woli,
ue kulaai ná. ²⁴ É Adama beai ma, geezuegɛlaiti ti-laa-
seigi ga seelubein, é naati toni Eden kpelei zu folo gɛ-
lazu uelei, ta bogɛ zɔɔkɔi nii abui ba, é da lati, ti da
zenvu wului ma uelei make.

Kayenni ta Abele ta-vai

⁴ Zunui anzai Eve laani uolu, naa kogi zegɛ, é sɔɔɔ
ga Kayen, é gɛni ma: «Gè zunu zɔɔɔɔga ga Gɔɔɔɔ
GALAGI ná-kpɔɔɔba mauele.» ² Naa uolu, é degɛi Abele
zɔɔɔɔni. Abele gɛni ga baala make nui, Kayen gɛ ga tii
gɛe nui. ³ Yeedegɛɔɔɔ ta laawu, Kayen uaani ga zooi ua
lɔɔɔɔ tanigaa, é ke ga vebeanii Gɔɔɔɔ GALAGI ue.

⁴ Abele balaagi uaani ga ná-baala kpulugi ma yivo
mɔɔɔni tanigaa, é ti-ma zuai uasueti kula ga zalaɔɔai.
Gɔɔɔɔ GALAGI yeezeini Abele ta ná-vebeanii wu ga
pagɔ. ⁵ Kele é la gɛni yeezeini Kayen ta ná-vebeanii wu.
Kayen wola yiigaawanani, gaazugɛli.

⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Kayen ma: «Lee vaa zu è yi-
igaaawanaai, è gaazugɛli? ⁷ Gaagɔɔɔ ga ni da faa uagɔi
gɛena, da gaazue wuzegɛ, kele ni da faa kɔi gɛena,
kotoi gɛ laani da-uelelaue. Ziima vai gɛ gɛ ga é zèi è
unda, kele dɔɔɔ, vɔɔni ma.»

⁸ Kayen bɔɔni degɛi Abele uɔ, tɛi ti gɛni dɔɔɔ zu,
Kayen valani Abele ua, é paa. ⁹ Naa uoluma, Gɔɔɔɔ
GALAGI gɛni Kayen ma: «È-legɛi Abele gɛ mini?» É
googaavoteni, é gɛ ma: «Gè la kwɛɛ. Nà gɛ gè ga
dègɛi make nui baa?» ¹⁰ Naa gɛni ma: «Lee gɛ è keai?
È-legɛi ma namai bain gooi gɛ zeelizu mà, è zegɛ zooi
ma. ¹¹ Niizu è gɔtɔue zooi gɛ, nii è laalaoga, é è-legɛi
ma namai bɔle, è paai. ¹² Siɛgi zu è boti gɛɛzu la zooi
ma, é la mɔ ná-kulanuma vea è ya. Da gɛ ga pela nu, è
da leueteue eteai zu.»

¹³ Kayen gɛni Gɔɔɔɔ GALAGI ma: «Nà-faa kɔi ma
bakɔi wola wuiue ga gè ua zie bu. ¹⁴ Wele, da kpèezu za
tii gɛe yooi ma, gè maagooza, gè lɔɔɔɔ è ua. Nà gɛ ga
pela nu, gè da leueteue eteai zu. Ni nu a kàana, toɔɔa
pàa.»

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Ba-o! Ni nui ta a Kayen
uaana, Kayen nɔɔni uoto ka gɛla naama nui ma, ná
zeizu gɛ lɔfela.» Gɔɔɔɔ GALAGI poogi ueeni Kayen ua
ga nu kɔpe ka kaana, é mina paa. ¹⁶ Naa uolu, Kayen
maagoozani Gɔɔɔɔ GALAGI ua, é li, é zèi Nɔde yooi zu,
Eden folo gɛlazu uelei.

Kayen mavofodai

¹⁷ Kayen anzai laani uolu, naa kogi zegɛ, é Geenɔke
zɔɔɔ. É taai loni, é ná-doun zunui laaseigi ue ba.

¹⁸ Geenɔke Iilade zɔɔɔɔni, Iilade Meguyayele zɔɔɔ,
Meguyayele Metusayele zɔɔɔ, Metusayele Leemeke
zɔɔɔ.

¹⁹ Leemeke anza felegɔ zeini. Gilagi laaseigi gɛni ga
Ada, zɔi laaseigi gɛ ga Sila. ²⁰ Ada Yabale zɔɔɔɔni. Tɔ ga
é ga naati ti-memɛwolai, niiti ti zeini segɛ gɔtaiti bu, ti
da toganiiti make. ²¹ Degɛi laaseigi gɛni ga Yubale. Tɔ
gɛ é ga naati kpein ti-memɛwolai, niiti ti kɔnigi gɛinsu,
ti da koolei ve. ²² Sila balaagi Tubale-Kayen zɔɔɔɔni, naa
gɛ é gɛni ga kɔlu bɔɔni ta kɔlu aniiti kpein gain nui.
Tubale-Kayen degɛ anzanui gɛni ga Naama.

²³ Leemeke gɛni anzaiti ma:
«Ada ta Sila, à woilo gòoi ma,
Leemeke anzaiti, à woilo ga pagɔ gòoi ma.

† EVE: daaseigi nii ti maabuɔaai ua ta «zenvu.»

Gè zunui uaani màawana vai zu,
ta zunu loungoi nà-palai vaa zu.

²⁴ Potokulai a gëna Kayen ma, ná zeizu gë lbfela,
Leemeke kòkò zeizu gá gë ga puulbfela (70).»

Sete zòkò fai

²⁵ Adama anzai laani uolu mòkò, naa kogi zegë, é doun zunu zòkò, é daasei pëe ga Sete, mazòkò é gë ma: «GALA ge doun zunu gili fea zèa Abele uotogi zu, nii Kayen paani.»

²⁶ Sete doun zunu zòkòni balaa, é daasei pëe ga Enòse. Názuuë gá ti tókzeini la ga Góogó GALAGI valia.

É zo Adama mavofodai ma, é li Nowe kòkò kò

(1 Dòlò Seuei 1:1-4)

5 Adama mavofodai ma zëuei gá. Siëgi zu GALA ge nui bëtëni la, é kpëtëni ga GALA baagulabai. ² É zunui bëtëni ta anzanui, é tuya looni ti uë, é ti-laasei pëe ga nubusei, ti bëtë voloi kò.

³ Adama ná-konagi gëai ma ga ungila puusavago (130), é doun zunu zòkòni, nii é gëni ga baagulabai, ta maaniinigi, é daasei pëeni ga Sete. ⁴ Sete zòkòga uoluma, Adama kona undòsava (800) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni. ⁵ Adama zii ma voloi kpein ge gëni ga kona untaavuugó puusavago (930), naa uolu é zaani.

⁶ Sete ná-konagi gëai ma ga ungila dòkòlugó (105), é Enòse zòkòni. ⁷ Enòse zòkòga uoluma, Sete kona undòsava kona dòfela (807) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni. ⁸ Sete zii ma voloi kpein ge gëni ga kona untaavuugó puugó maazu felegó (912), naa uolu é zaani.

⁹ Enòse ná-konagi gëai ma ga puutaavuugó (90), é Keenan zòkòni. ¹⁰ Keenan zòkòga uoluma, Enòse kona undòsava puugó maazu dòkòlugó (815) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni. ¹¹ Enòse zii ma voloi kpein ge gëni ga kona untaavuugó kona dòkòlugó (905), naa uolu é zaani.

¹² Keenan ná-konagi gëai ma ga puulbfela (70), é Magalaleyële zòkòni. ¹³ Magalaleyële zòkòga uoluma, Keenan kona undòsava puunaanigó (840) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni.

¹⁴ Keenan zii ma voloi kpein ge gëni ga kona untaavuugó kona puugó (910), naa uolu é zaani.

¹⁵ Magalaleyële ná-konagi gëai ma ga puulzita maazu dòkòlugó (65), é Yeelede zòkòni. ¹⁶ Yeelede zòkòga uoluma, Magalaleyële kona undòsava puusavago (830) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni. ¹⁷ Magalaleyële zii ma voloi kpein ge gëni ga kona undòsava untaavuu maazu dòkòlugó (895), naa uolu é zaani.

¹⁸ Yeelede ná-konagi gëai ma ga ungila puulzita maazu felegó (162), é Geenòke zòkòni. ¹⁹ Geenòke zòkòga uoluma, Yeelede kona undòsava (800) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni. ²⁰ Yeelede zii ma voloi kpein ge gëni ga kona untaavuugó puulzita maazu felegó (962), naa uolu é zaani.

²¹ Geenòke ná-konagi gëai ma ga puulzita maazu felegó (62), é Matuzaleme zòkòni. ²² Matuzaleme zòkòga uoluma, Geenòke kona unsavago (300) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni.

²³ Geenòke zii ma voloi kpein ge gëni ga kona unsavago puulzita maazu dòkòlugó (365). ²⁴ Geenòke zieni ga GALA ziimai, é la gëni yeni ná, tókzei GALA ge segëni.

²⁵ Matuzaleme ná-konagi gëai ma ga ungila puulòsava maazu lbfela (187), é Leemeke zòkòni.

²⁶ Leemeke zòkòga uoluma, Matuzaleme kona undòfela puulòsava maazu felegó (782) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni.

²⁷ Matuzaleme zii ma voloi kpein ge gëni ga untaavuugó puulzita maazu taavuugó (969), naa uolu é zaani.

²⁸ Leemeke ná-konagi gëai ma ga ungila puulòsava maazu felegó (182), é doun zunu gila zòkòni. ²⁹ É daasei pëeni ga Nowe. [†] É gëni ma: «Nii gá ade gaaenene ada-wotiiti ta ada-bòkòiti kpein faa zu, é zòkòsu zòoi ua, nii Góogó GALAGI foovoai.» ³⁰ Nowe zòkòga uoluma, Leemeke kona undòkòlugó puutaavuu maazu dòkòlugó (595) gili këeni. É doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zòkòni. ³¹ Leemeke zii ma voloi kpein ge gëni ga kona undòfela puulbfela maazu lbfela (777), naa uolu é zaani.

³² Nowe ná-konagi gëai ma ga undòkòlugó (500), é Seme ta Same ta Zafëteni zòkòni.

Nuiti mòin vai

6 Siëgi zu nuiti ti tókzeini la ga mòinda zòoi gá, ti doun anzanuiti zòkòni, ² GALA doun zunuiti ti kaani ga nuiti ti-loun anzanuiti page, ti tanigaani segëni, ti ti gë ga ti-anzaiti, naati saama, niiti ti yi-imazegëni ga tiye. ³ Názu gá Góogó GALAGI gëni ma la: «Nà-zenvui la yëga nubusei zu gá, mazòkò nui gá ga saa ani kò, sii ma voloi gá gë ga kona ungila puufelegó (120) kò.» ⁴ Kooza nuiti ti gëni eteai zu naama ziegiti su. Uele kò gana é gëni la, GALA doun zunuiti pilega uoluma nuiti ti-loun anzanuiti polu. Naati ti dointi zòkòni ti uë, naama nu wolaiti ka ti-kòkò gùlani wòkòkòkò zu.

⁵ Góogó GALAGI kaani ga nubuseiti ta-vaa kò wòla wòkòkò zòoi gá, ti-yiimave ma gisieiti ti gëni losu kò faa kò uà folo-o-folo. ⁶ Góogó GALAGI yigòlogòloni nubusei bëtë vai zu, é pile zòoi gá, gola gaazu gùlini. ⁷ É gëni ma: «Nà nubusei ma zuwu gaalevezu zòoi gá, nui nii gè kpëtëai, naa uë toganiiti ba, ta kpòkpo ganiiti, ta wòniiti, mazòkò zii gòlogòloge ga leeni vaa zu gè ti bëtëai.» ⁸ Kele Nowe zaalai zòkòni Góogó GALAGI gaazu.

Nowe ná-fai

⁹ Nowe mavofodai uëte. Nowe gëni ga telebo nu ta sòle nu ná-siëgi zu nubuseiti saama. Nowe gëni ziezu ga GALA ziimai. ¹⁰ Nowe doun zunu savago zòkòni: Seme, ta Same, naa uë Zafete ua.

† NOWE: daaseigi nii ti maabu gaa va ta «gaanenei.»

¹¹ Eteai gologoloni GALA gaazu, daave ga toomai.
¹² GALA ge eteai ueteni, é ka ga é gologologa, mazɔɔɔ nubuseiti kpein ti zie uelei gologoloni eteai zu.
¹³ GALA ge gɛni Nowe ma: «Gè devea ga gè kpetɛanii kpein sii g̃aabelá, mazɔɔɔ nuiti ti eteai laavega ga toomai. Naa g̃a é ba, nà ti undaavilisu zoi g̃a. ¹⁴ Keingi betɛ ga gulu uagɔi. Da teveleue su ga peɛ goiti, è managi zie koozuue ta poluue. ¹⁵ Wele uelei da ke la: keingi zakpai g̃a g̃e ga metele ungila puulɔɔɔlugɔ (150), kogi g̃e ga metele uuufelegɔ maazu lɔɔɔlugɔ (25), ta gaalɔgai g̃e ga metele puugɔ maazu lɔɔɔlugɔ (15). ¹⁶ Da fiile zosuue g̃e ba maazuue kavagi wu, é g̃aku ma, nii tiegɔi a g̃e ga metele ualisaamai liegɔi. Da daave g̃ula kakamaue. Da sangasoi lo suue, ma uelei g̃e bɔgɔ maazu ga savagɔ. ¹⁷ N̄un nà, nà uaazu ga zieve golai zoi g̃a, ga é fuluaniiiti kpein kologolo, niiti kpein ti zoi g̃a, ti undaa g̃a uili. ¹⁸ Kele nà nà-minazegegi g̃eezu de yɔgɔzu, da le keingi zu, da-o, è-loun zunuitiyo, é uee è-anzai ta è-loun anzaiti ba. ¹⁹ Da suai ma zii velefelegi le keingi zu balaa, ga è ti-ma vului make g̃oba. Da ke ga ma zine g̃ila ta ma zaa g̃ila. ²⁰ Ma zine ta ma zaa, ma zii g̃ilagilagi g̃a ua è uɔ be, wɔniiti su, toganiiti balaa su, ta aniiti kpein ti bokposu zoi ma, ga ti pe ti yenvui make. ²¹ Da daamianigiti kpein sege, è make g̃oba, naa g̃a a ke é g̃e ga daamianigi è ue ta tiya balaa be.» ²² Naa g̃a Nowe keeni. É naati kpein keeni, nii GALA ge ma levei veeni zea.

Nowe lɛe vai keingi zu ta zieve golai uaa vai

7 G̃oɔgɔ GALAGI g̃eni Nowe ma: «Le keingi zu, da-o, da-ueleyegei-yo, mazɔɔɔ gè è uetɛge ga telebo nu niima yeegegalai zu nubuseiti saama. ² Suai niiti ti nadegai, da ma zii g̃ilagilagi zege, ma zine lɔfela, ta ma zaa lɔfela, kele suai niiti ti g̃ɔɔɔɔ, da naama zii g̃e ga ma zine ta ma zaa nɔ. ³ Wɔniiti balaa, da ma zii g̃ilagilagi zege, ma zine lɔfela, ta ma zaa lɔfela, naa g̃a a ke è ti-ma zuwui make eteai zu ná pe. ⁴ Mazɔɔɔ é yega ga folo lɔfela, gè tonai uu eteai zu, folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40) laawu, fuluaniiiti kpein gè ti betɛai, gè ti-ma zuwu gaaleue zoi g̃a.» ⁵ Nowe naa kpein keeni, nii G̃oɔgɔ GALAGI ma levei veeni zea.
⁶ Nowe kona undɔzita (600) ɔɔɔɔ niina, siɛgi zu zieve golai uani la eteai zu. ⁷ Nowe lɛeni keingi zu ta ná-doun zunuiti, ta anzai, ta ná-doun anzaiti, ga ti g̃izo zieve golai ma. ⁸ Suai niiti saama, ti nadegai, ta niiti ti g̃ɔɔɔɔ, naa uee wɔniiti kpein ba, ta suai niiti kpein ti bokposu zoi ma, ⁹ ti kpein ti zeelini Nowe ma keingi uɔ be ga felefelegi, ma zine g̃ila ta ma zaa g̃ila, egeuelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. ¹⁰ Folo lɔfela uoluma, zieve golai eteai maabɔɔɔɔ.
¹¹ Nowe zii ma g̃ona undɔzita (600), ma alu felesie, ma volo puugɔ maazu lɔfelasie (17) ma, naama voloi zoi wu de wolaiti ma deungiti kpein daaleveni, ta geegɔɔɔ ma uelelaueɔi balaa daalaoni. ¹² Tonai tɔɔɔɔ ga uaa eteai zu, eyesu folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40). ¹³ Naama voloi bɔgɔ nɔ g̃a Noweni ti lɛeni la keingi zu, tɔun be, Seme ue, Same ue, ta Zafete,

é bɔ anzai ua ta ná-doun anza savagɔiti, ¹⁴ naa uee dɔɔɔ zuai ma zii kpein ba, ta toganiiti, ta aniiti kpein ti bokposu zoi ma, é bɔ wɔniiti kpein ba, ta koue ganiiti kpein. ¹⁵ Anii vului ma ziiti kpein, ma zine ma zaa, ti uaani ga felefelegi Nowe uɔ be, ga ti le keingi zu. ¹⁶ Ti g̃ilagilagi lɛeni ma zine ma zaa, ti ma ziiti keuelei, egeuelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. Naa volu G̃oɔgɔ GALAGI daaguluni ma.

¹⁷ Zieve golai yeni lɛezu, é ke ga folo uuunaanigɔ (40) eteai zu. Ziei veni, é keingi wuzegɔ zoi maazu. ¹⁸ Ziei veni, é wola le su eteai zu. Keingi g̃eni ziezu ziei g̃a. ¹⁹ Ziei g̃eni lɛezu su nɔ, eyesu é gize gaagoozagiti pe maabɔɔɔ geegɔɔɔ wu eteai zu ná pe. ²⁰ Ziei lɛeni gizeiti maazu ga metele lɔfela g̃e g̃ala, ti pe maalɔɔɔɔ. ²¹ Nii kpein é g̃eni ga fuluanii eteai zu, ti pe ti zaani, wɔniiti, toganiiti, dɔɔɔ zuaiti, nii kpein é g̃eni bokposu, ta nubusei kpein. ²² Nii kpein é g̃eni yenvuzu zoi wɔɔi ma, naa pe ge zaani. ²³ GALA ge fuluanii kpein suwugaaleveni zoi g̃a: nubusei ta suaiti, naa uee kpokpo ganiiti ta wɔniiti ba. Nowe nɔ g̃a é yeni ná, ta niiti ti g̃eni ba keingi zu.

²⁴ Zievegi yeni eteai zu eyesu folo ungila folo uu-lɔɔɔɔ (150).

Nowe g̃ula vai keingi zu

8 GALA ge g̃izeni Nowe zu, ta dɔɔɔ zuaiti pe, ta toganiiti ti g̃eni ba keingi zu. GALA ge fiilei leveni eteai zu, zievegi tɔɔɔɔ ga maa da yei. ² Zoi wu deungiti ta geegɔɔɔ ma uelelaueɔi daaguluni, tonai teue. ³ Ziei maa g̃eni yeizu vaa, é da zege zoi ma, maalɔini folo ungila folo uu-lɔɔɔɔ (150) laawu. ⁴ Alu dɔfelasie ma volo puugɔ maazu lɔfelasie (17) ma, keingi loni gizeiti ma, nii daaseigi ga Alalate. ⁵ Ziei g̃eni ba maa da yei, eyesu alugi uuusie. Naama alugi ma volo mɔung, gizeiti tɔungiti ti g̃ulani kelema.

⁶ Folo uuunaanigɔ (40) leuegai ma, Nowe fenetele laalaoni, nii é kpeteni keingi ua. ⁷ É kalawonii uileni, naa g̃ula, é da li, é da gaagale ma, ná zeizu g̃e mɔinmɔin. É ná maabɔunni, eyesu ziei vɔ zoi g̃a. ⁸ Naa volu é poopogi balaa uile, ga é pete, ni ziei maayeida zoi g̃a. ⁹ Kele poopogi la g̃eni zeizu ɔɔɔɔ, é galeni ma pɔ be keingi zu, mazɔɔɔ ziei g̃eni zoi ma ná pe. Nowe yeegulani, é so, é te bɔgɔ ma keingi zu. ¹⁰ É folo lɔfela g̃iligaa maabɔunni mɔɔɔ, naa volu é yeebeni poopogi ua, é g̃ula keingi zu. ¹¹ Kpɔkɔmaue, poopogi galeni ma, é ua pɔ be. Pete, wolive wului gaalaagi gila ge g̃eni dakulugi g̃a. Nowe kweeni naazu ga ziei maalɔida g̃eni de niina zoi g̃a. ¹² É folo lɔfela g̃iligaa maabɔunni mɔɔɔ, naa volu é poopogi uileni. Kele naa la mɔ g̃eni galeni ma volu pɔ be.

¹³ Nowe zii ma g̃ona undɔzita maazu g̃ilagi (601) ma alu mɔung ma volo mɔung, ziei wɔɔni zoi g̃a. Nowe keingi lakulugi zegeni da. É weleni, é ka ga zoi gaave wɔɔni niina. ¹⁴ Alugi velesie ma volo uuufelegɔ maazu lɔfelasie (27) ma, zoi wɔɔni niina kpaankpaan.

¹⁵ GALA ge bɔeni Nowe uɔ, é g̃e ma: ¹⁶ «Gula keingi zu, wa è-anzai, wa è-loun zunuiti, ta è-loun anzaiti.

¹⁷ Fuluanii ma zii kpein kula, niiti ti è g̃oba: wɔniiti,

suaiti, ta kpokpo ganiiti, ti vaza eteai zu, ti buɔu, ti mɔin ná.» ¹⁸ Nowe ɔulani keingi zu, ta ná-doun zunuiti, ta anzai, ta ná-doun anzaiti. ¹⁹ Suai ma zii ɔilagilagi kpein ge ɔulani keingi zu, ani niiti ti bokposu, wɔniiti ta nii kpein é vulua eteai zu.

²⁰ Nowe zalaɔa ɔulazuwe beteni ɔɔɔɔ GALAGI ue. É ta zegeni suaiti su, niiti ti nadegai, ta wɔniiti su, niiti ti nadegai, é ti ɔe ga gala zalaɔai, zalaɔa ɔulazuwe.

²¹ ɔɔɔɔ GALAGI zalaɔai naama maku neɛnɛgi menigai ma, é boni yiimaue, é ɔe ma: «Gè la mɔ eteai ɔtooa nui maauwe ma, anɛ balaa nui yiimaue ma ɔisɛiti toge faa ɔɔi ua, é loozei ma loungo ziegi zu ma. Gè la mɔ fuluanii kpein kologologa, eɔeuelei gè keai la.

²² Ni nɔ eteai ɔa de ná,
anii vaza fai ta teue vai,
diegi ta kɔkɔlei,
fogoi ta samai,
foloi ta kpidi,
naati ti la bega neɛleɛin.»

GALA ná-minazɛgegi Nowe ue

9 GALA ge tuya looni Nowe ue ta ná-doun zunuiti, é ɔeni ti ma: «À buɔu, wo mɔin, wo eteai laave. ² Fuluaniiiti kpein ta lua wo ua, ti zasu da bali, é zo suaiti ma ti eteai zu, é li wɔniiti ɔɔ, ta kpokpo ganiiti, ta kaleiti: ti pe feeue wo ya. ³ Gè fuluaniiiti kpein fea wo ue ga daamianigi. Eɔeuelei gè tufa letɛi veai la wo ue, gè ti pe fea wo ue ɔana. ⁴ Anɛ naa ue, à mina suai mi, ma namai ua ye su, naa ɔa é ga zenvui. ⁵ À suɔwe balaa ga wo-ma namai ɔa é ga wo-yenvui, nà maɔaaza-ɔabo. Nà maɔaazaɔabo naa ma, nii nɔpe a nu namai uu, é ɔeni ga suai, baa é ɔeni ga nui. Nà nui ɔilagilagi ɔaazaɔa keɔɔeloin ma namai ma.

⁶ Zɔi a nu nama uu,
ɔ balaa nu ɔili ka ma namai uu,
mazɔɔ GALA ge nui betɛue
ga maaniinigi ɔeuele.

⁷ Wɔun wa, à buɔu, wo mɔin eteai zu.»

⁸ GALA ge bɔeni Nowe uɔ ta ná-doun zunuiti, é ɔe ti ma: ⁹ «Wɛɛ, gè minazɛgea wo ue, wa wo-mavofodai, ¹⁰ naa uee nii kpein ba é vulua wo ɔoba, wɔniiti, toganiiti, ta dɔɔɔ zuaiti, wa niiti kpein wo ɔulaai keingi zu uɔɔma, ti uaazu yenvuzu eteai zu. ¹¹ Gè minazɛgea wo ue ga: fuluanii pe undaa la mɔ uiliga ga zieve golai, zieve gola la mɔ ɔea ná, é ua eteai ɔologolo.»

¹² GALA ge ɔeni ma mɔnɔ: «Nii ɔa é ga minazɛgegi ma uoogi eyɛsu ɔɔ, gè keezu ade ɔɔɔɔzu, nà-o, wa-o, ta anii kpein ti yenvuzu wo ɔoba. ¹³ Gè nà-kpazamanamangi zeida tonabiingi zu, toɔa ɔe ga minazɛgegi ma uoogi gi ɔɔɔɔzu gá eteai. ¹⁴ Siɛgi zu gè tonabiingiti gaalɛzu ba la, é zeɛ zoi maazu, kpazamanamanangi a ɔulana keɛma tonabiingi zu, ¹⁵ nà ɔize nà-minazɛgegi zu, é ade ɔɔɔɔzu, nà-o, wa-o, ta nii kpein é vulua. Zieɛ la mɔ vega, é ua fuluanii kpein kologolo. ¹⁶ Kpazamanamangi ɔa ɔe tonabiingi zu, nà wɛlena ba, nà ɔize ɔɔɔɔ minazɛgegi zu, nii é gi ɔɔɔɔzu gá fuluaniiiti kpein ti eteai zu.» ¹⁷ GALA ge ɔeni Nowe ma mɔnɔ: «Naa ɔa é

ga minazɛgegi ma uoogi, nii gè kea gi ɔɔɔɔzu gá fuluaniiiti kpein ti eteai zu.»

Nowe ná-doun zunu sauagɔiti ta-vai

¹⁸ Nowe ná-doun zunuiti ti ɔulani keingi zu, ti ɔeni ga niiti: Seme, Same, ta Zafete. Kanaan keɔɔe ɔeni ga Same. ¹⁹ Naati ka ti ga Nowe ná-doun zunu sauagɔiti, ti-mavofodai ɔa é eteai laavegai.

²⁰ Nowe ɔeni ga tii ɔe nu mɔungu, nii é leezen belei leueni. ²¹ É ma loɔi bɔleni, naa so, é la ga ɔabei ná-sege ɔotai wu. ²² Same, nii é ga Kanaan keɔɔe, naa keɔɔe ɔabei ɔaani, é liini eteae, é bo dieni felegɔ ma.

²³ Seme ta Zafete ti tookɔba wolai zegeni, ti pe ɔɔma, ti zie ga uolu uelei, ti pe ti-ɔe ma, kabei loɔɔu. Tei ti uoluavega ɔeni de, ti la ɔeni ti-ɔe ɔabei ɔaani neɛleɛin.

²⁴ Siɛgi zu Nowe wuunni da, é ɔula ná-dɔɔɔɔdai zu, é naa menini, nii ná-doun zunu ɔabelagi keeni la, ²⁵ é zeba é ɔe ma: «Kanaan ɔotoue! Toɔa ɔe ga keɔɔeɛleaiti ta-luciti tɔɔ ma luɔi!» ²⁶ Naa uolu é ɔeni ma: «Mamagi ɔa ɔɔɔɔ GALAGI ue, Seme ná-GALAGI, Kanaan ɔa ɔe ga Seme ná-duci! ²⁷ GALA ge Zafete zeizue maawɔɔɔ, é zeɛ Seme ná-sege ɔotaiti bu, Kanaan ɔa ɔe ga ná-duci!»

²⁸ Zieve golai uoluma, Nowe keeni ga kona unsauagɔ puuloɔɔɔɔ (350). ²⁹ Nowe zii ma voloi kpein ge ɔeni ga kona untaauuugɔ puuloɔɔɔɔ (950), naa uolu é zaani.

Ziiti ɔɔzei uelei

(1 Dɔɔ Seuei 1:5-23)

10 Zieve golai leuega uoluma, Nowe ná-doun zunuiti, Seme, Same ta Zafete, ti dointi ɔɔɔɔɔ. Ti-mavofodaiti daaseigiti ti ɔeni ga:

² Zafete mavofodaiti ti ɔeni ga: ɔmɛɛl, Magɔge, Madayi, Yavan, Tubale, Meeseke, ta Tilase. ³ ɔmɛɛl mavofodaiti ti ɔeni ga: Asekeenaze, Lifate, ta Tɔgaalema.

⁴ Yavan mavofodaiti ti ɔeni ga: Elisa, Taalesise, Kitime, ta Dɔdanime. ⁵ Ti-mavofodaiti kaa, ti zeini zie zaama yooiti su, ta zielauɛ yooiti. Ti vazage zooiti su, eɔeuelei ta-ueleyeɔeiti, ta ti-laawooiti ta ti-ma ziiti ti la.

⁶ Same mavofodaiti ti ɔeni ga: Kuse, Miselayime, Pute, ta Kanaan. ⁷ Kuse mavofodaiti ti ɔeni ga: Seba, ɔavila, Sabeta, Layema, ta Sabeteeka. Layema mavofodaiti ti ɔeni ga: Saba ta Dedan.

⁸ Kuse Nimelɔde ɔɔɔɔɔ, naa ɔa é ɔeɛni ga zɛbesu nu wola mɔungu zoi ɔa. ⁹ É ɔeni ga doso wola ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, naa ɔa é ba, a da wo da ga: «Doso wolai ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, eɔe Nimelɔde.» ¹⁰ Námasadai ma laa wola mɔungiti ti ɔeni ga Babeleni ta Eleke, naa ue Akade ua, ta Kaleneɛ, niiti ti Sineyaal yooi zu. ¹¹ Naama yooi uoluma, Nimelɔde liini Asiili yooi zu, é Ninive laa wolai lo, ta Legɔɔɔɔɔ-lil, ta Kala, ¹² naa ue Leesɛn ua, nii é Ninive ta taa wolai Kala ti ɔɔɔɔzuɛ.

¹³ Miselayime mavofodaiti ti ɔeni ga: Lude nuiti, Aname nuiti, Legabe nuiti, Nafetu nuiti, ¹⁴ Pateluse nuiti, Kaselu nuiti, ta Kafetɔɔɔ nuiti. (Kaselu nui naati ka Filiseti nuiti kulaai ti zu).

¹⁵ Kanaan ná-doun zunu mčungi é sčłłłni, naa gđ é gđni ga Sidčn, naa uolu gelei gđ ga Gđte. ¹⁶ Kanaan mavofodaiti ti gđni ga: Yeebuse nuiti, Amčłł nuiti, Giilegase nuiti, ¹⁷ Geeve nuiti, Aaleke nuiti, Sine nuiti, ¹⁸ Aal-evade nuiti, Semaal nuiti, ta Gđmate nuiti. Naa uoluma Kanaan nuiti ta-ueleyegeiti ti vazani. ¹⁹ Kanaan nuiti ta-you gđwđgi liini eyesu Sidčn, Geelaal letema uelei, eyesu é zeeli Gaza, ta Sčđme uele, é uee Gčłłł uele ua, é li Adema ta Sebčyime, eyesu é gaabela Leesa yooi ma.

²⁰ Same mavofodaiti kana, egđuelei ta-ueleyegeiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

²¹ Seme doun zunuiti balaa sčłłłni, tođa é gđni ga Ebđel lointi kpein ti-memewolai, Zafete nčłł liđi.

²² Seme mavofodaiti ti gđni ga: Elame, Asuul, Aalepakesade, Lude, ta Alame. ²³ Alame mavofodaiti ti gđni ga: Use, Gđle, Geetđel, ta Mase. ²⁴ Aalepakesade Seela zčłłłni, ta Seela Ebđel zčłłłni. ²⁵ Ebđel zunu loun feleg zčłłłni: Gilagi laaseigi gđni ga Peeleđe, tčłłzei ná-siegi zu gđ zooli gđ nubuseiti zeeđađwđeni la, ta keegđloin laaseigi gđni ga Yčketan. ²⁶ Yčketan mavofodaiti ti gđni ga: Alemčđdade, Seeleefe, Gđsaalemavete, Yeela, ²⁷ Gđđlame, Uzale, Dikela, ²⁸ Wčłłbale, Abimayele, Saba, ²⁹ Wčłłfiil, Gđvila, ta Yčbabe. Niima nuiti pe ti gđni ga Yčketan mavofodaiti. ³⁰ Ti zeini Meesa ta Sefaal gđze yooi yčłłzu, nii é folo gđlazu uelei. ³¹ Seme mavofodaiti kana, egđuelei ta-ueleyegeiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

³² Nowe ná-doun zunuiti ta-ueleyegeiti keueleiti kana, egđuelei ti-mavofodaiti ti la, ti-ma ziiti saama. Tiya gđ ziiti kpein kulaai ti zu, ti vazagai eteai zu zieve golai leuega uoluma.

Nubusei gđaka fai 'Babele

11 Eteai pe ge gđni zii woo gđilagi wosu, ti gđni bčzezu ga woo gđilagi. ² Ti zegeni ga folo gđlazu uelei, ti neme wola gđla kaani Sineyaal yooi zu, miná gđ ti zeini ná. ³ Ti gđni bčđł ma: «Ade li, ade bilikiiti dogđ, ade ti gđla abui zu.» Bilikii gđni ti ue ga pele lo kčtui, ti đa sei ga managi. ⁴ Ti gđni bčđł ma nčłł: «Ade li, de taai ta lo bčđł ue, ta pele gđađgđozagi nii nčungi a zeigeei ua. Ade bčđł lčłł gđla, naa gđ a ke ade mina vaza zooli gđ ná pe.»

⁵ Gčłłł GALAGI yeini taai ueesu ta pele gđađgđozagi, nii nuiti ti gđni tosu. ⁶ Gčłłł GALAGI gđni ma: «Wđle, ta ga zii gđilagi nčłł, woo gđilagi nčłł gđ é ti-la. Ni ta tčłłzeina gđni, ani nčpe ge la mč pele besaga ti luđł naa gđe vai zu, nii a gđ ti gđisu. ⁷ Ade yei, de li, de ti-laawooi zupu, naa gđ a ke, ti mina bčđł laawooiti meni.»

⁸ Gčłłł GALAGI ti zuzazani, ti maagđooza ná ua, ti li eteai zu ná pe. Ti loogđoni taai lo fai ua. ⁹ Naa gđ é keai taai naa laasei peai ga 'Babele, † mazčłłł miná gđ Gčłłł GALAGI eteai kpein gooi zupuai ná. Ná gđ Gčłłł GALAGI ti zuzazani ná, ti li eteai zu ná kpein.

Memewolaiti daaseigiti é zo Seme ma, é zeeli Abalame ma

(1 Dčłł Seuei 1:24-27)

¹⁰ Seme mavofodai gđa: Zieve golai leuegai ma, é gđ ga kona feległ, Seme ná-konagi gđni ga ungila (100), é Aalepakesade zčłłłni. ¹¹ Aalepakesade zčłłłga uoluma, Seme kona undčłłlugł (500) gđli keeni. É doun zunui ta doun anzanui tađiligi gđa zčłłłni.

¹² Aalepakesade ná-konagi gđai ma ga puusavagł maazu lčłłlugł (35), é Seela zčłłłni. ¹³ Seela zčłłłga uoluma, Aalepakesade kona unnaanigł kona savagł (403) gđli keeni. É doun zunui ta doun anzanui tađiligi gđa zčłłłni.

¹⁴ Seela ná-konagi gđai ma ga puusavagł (30), é Ebđel zčłłłni. ¹⁵ Ebđel zčłłłga uoluma, Seela kona unnaanigł kona savagł (403) gđli keeni. É doun zunui ta doun anzanui tađiligi gđa zčłłłni.

¹⁶ Ebđel ná-konagi gđai ma ga puusavagł maazu naanigł (34), é Peeleđe zčłłłni. ¹⁷ Peeleđe zčłłłga uoluma, Ebđel kona unnaanigł puusavagł (430) gđli keeni. É doun zunui ta doun anzanui tađiligi gđa zčłłłni.

¹⁸ Peeleđe ná-konagi gđai ma ga puusavagł (30), é Leyu zčłłłni. ¹⁹ Leyu zčłłłga uoluma, Peeleđe kona unfeległ kona taavuugł (209) gđli keeni. É doun zunui ta doun anzanui tađiligi gđa zčłłłni.

²⁰ Leyu ná-konagi gđai ma ga puusavagł maazu feległ (32), é Seluge zčłłłni. ²¹ Seluge zčłłłga uoluma, Leyu kona unfeległ kona đčfela (207) gđli keeni. É doun zunui ta doun anzanui tađiligi gđa zčłłłni.

²² Seluge ná-konagi gđai ma ga puusavagł (30), é Nađłł zčłłłni. ²³ Nađłł zčłłłga uoluma, Seluge kona unfeległ (200) gđli keeni. É doun zunui ta doun anzanui tađiligi gđa zčłłłni.

²⁴ Nađłł ná-konagi gđai ma ga puufeległ maazu taavuugł (29), é Teela zčłłłni. ²⁵ Teela zčłłłga uoluma, Nađłł kona ungila puugł maazu taavuugł (119) gđli keeni. É doun zunui ta doun anzanui tađiligi gđa zčłłłni.

²⁶ Teela ná-konagi gđai ma ga puulčfela (70), é Abalameni sčłłłni ta Nađłł ta Gđlan.

²⁷ Teela mavofodai gđa: Teela Abalameni sčłłłni ta Nađłł, ta Gđlan. Gđlan Lčte zčłłłni. ²⁸ Gđlan zaani keegđ Teela luđł, sčłł zooli zu, ue ná ga Uul, Kaleddee yooi zu. ²⁹ Abalame ta Nađłł ti anzaiti seini. Abalame anza laaseigi gđni ga Salayi. Nađłł anza laaseigi gđ ga Mileka. Mileka ta Yisekani ti-gđe gđni ga Gđlan.

³⁰ Salayi maaloni, doun la gđni be pegelein. ³¹ Teela ná-doun zunui Abalame zegeni, ta ná-doun loin Lčte, Gđlan ná-doun zunui, ta Salayi, ná-doin Abalame anza. Ti gđlani tčłłma Uul ua Kaleddee yooi zu, ti li Kanaan yooi zu uele. Ti zeelini Gđlan, ti zeini ná.

³² Teela zii ma voloi kpein ge gđni ga kona unfeległ kona đčłłlugł (205), naa uolu Teela zaani Gđlan.

† 'Babele: daaseigi nii ti maabuđaai ua ta «faazupui.»

ABALAME NÁ-FAI

(12:1--25:18)

Abalame loli fai

12 Góogɔ GALAGI ɣeni Abalame ma: «Zegɛ da-yooi zu, ɗa-wolodai zu, è ɣula è-ɣɛɛ uelei wu, li zooi naa zu, ue gè ná læzu ga ɗe.

² Nà uaazu zii wola ɣulazu è zu, nà tuya loo è ue, gè è-laaseigi wɔɔɔɔ.

Nà tuya loo zɔiti bɛ ga è mauele.

³ Nà tuya loo naati bɛ, niiti ta tuya loo è ue, nà naati foovo, niiti ta è voovo,

etea ueleyegɛi kpein ka tuyai ɔɔɔɔ è mauele ma.»

⁴ Abalame liini, egɛuelei Góogɔ GALAGI boni ma la, Lɔte uileni polu. Abalame ná-konagi ɣeni ga puulɔfela maazu ɔɔɔɔ (75), siegi zu è ɣulani la Ʉalan taai ua.

⁵ Abalame anzai Salayi zegeni ta Lɔte, nii é ɣeni ga dege loin, é ueɛ zeagɔligiti kpein ba, ta botigɛ nuiti, é ti ɔɔɔɔni Ʉalan. Ti wuzegeni, ti li Kanaan yooi zu. Ti zeeli-ai ma Kanaan yooi zu, ⁶ Abalame ná zubizeni, eyesu é li adaue ná laaseigi ga Sikeme, eyesu é zeeli Mɔlee, sene gului ɔɔ bɛ. Kanaan nuiti ka ti ɣeni naama yooi zu názu.

⁷ Góogɔ GALAGI ɣulani keɛma Abalame ue, é ɣɛ ma: «Nà zooi nii veezu è-mavofodai ya.» Abalame zalaɣa ɣulazuue beteni ná Góogɔ GALAGI ue, nii é ɣulani bɛ keɛma. ⁸ Naa uolu, é zegeni ná, é li ga gize yooi zu uelei, Beetele folo ɣulazu uelei. É ná-sege ɣotai loni Beetele folo liizu uelei ti yagɔzuue ta Ayi, nii é folo ɣulazu uelei. É zalaɣa ɣulazuue beteni ná Góogɔ GALAGI ue, é woogula Góogɔ GALAGI ma. ⁹ Abalame ɣeni liizu bekpe ga lekpeɛmaue nu yeezazu uelei.

Abalame yeeɣɣala go ɣɛɛ vai Ezipete yooi zu

¹⁰ Pului looni zooi zu, Abalame yeini Ezipete ga é lago zeí ná, mazɔɔɔɔ pului wola wɔɔɔɔni zooi zu. ¹¹ Siegi zu é ɣeni uaazu maabuɣazu la Ezipete ua, é ɣeni anzai Salayi ma: «Wɛɛ, gè kwɛɛ ɗa ga anzanui nii pagai.

¹² Siegi zu Ezipete nuiti ti è ɣaazu la, ta ɣɛ ma: «Anzai ue!» Ta pàa, ti è ye vulua. ¹³ Da ɣɛ ti ma mu, ɗa ga bàazeelai, naa ɣa a ke ti sò ga pagɔ è mauele ma, zènvui ye zèa è-zaalai zu.»

¹⁴ Siegi zu Abalame zeelini la Ezipete yooi zu, Ezipete nuiti ti kaani ga anzai wola uage. ¹⁵ Falagɔn ná-nu wolaiti ti kaai ma, ti maamuseni Falagɔn ɣaazu. Ti liini ga anzanui masagi ná-pelei wu. ¹⁶ É Abalame zoni ga pagɔ anzanui mauele ma. Abalame togani goiti ta togani wolaiti ɔɔɔɔni, naa ueɛ soovalegiti ba, ta botigɛ zunuiti ta botigɛ anzanuiti, ta soovale saaiti ta ɔɔmeiti.

¹⁷ Keɛ Góogɔ GALAGI maanɔɔɔ vaa wolaiti pɛeni Falagɔn ta ná-peleyegɛi ua, Salayi mauele ma, nii é ga Abalame anzai. ¹⁸ Falagɔn zɛba é Abalame loli, é ɣɛ ma: «Leeni ɣa è keai ga ze? Lee vaa zu è la boni mà ga è-

anzai ue? ¹⁹ Lee vaa zu è ɣɛai mà: «Bàazeelai ue?» Naa ɣa é keai gè segeai ga ànza. È-anzai ɣaa niina, segena, è li!»

²⁰ Falagɔn devei veeni ná-nuiti zea ga ti zɛ ná, é li, ta anzai, é ueɛ naati kpein ba, ti ɣeni ga ɔɔɔɔ.

Abalame ɣale ma vai Kanaan yooi zu

13 Abalame zegeni Ezipete yooi zu, é læ uolu Kanaan yooi zu, lekpeɛmaue nu yeezazuue, tɔun be-o, anzai ue-o, ta niiti kpein ti ɣeni ga ɔɔɔɔ. Lɔte ɣeni ba. ² Abalame wola beteni, toganiiti su, ta walii, ta zanugi.

³ É yeni læzu bekpe, é zo lekpeɛmaue nu yeezazuue yooi zu, eyesu é li Beetele, ue ná-sege ɣotai ɣeni ná mɔunpa, Beetele ta Ayi ti yagɔzuue, ⁴ ue é zalaɣa ɣulazuue loni ná mɔunpa. Miná ɣa Abalame woogulani ná, Góogɔ GALAGI ma.

Abalame ta dege loin Lɔte ti uali fai ma

⁵ Lɔte, nii é ɣeni Abalame maazaasu, baalagiti ti ɣeni zea balaa, naa ueɛ boliiti ba, ta nikiiti, ta sege ɣotaiti, ⁶ zooi la ɣeni kula ɣɛa ti ua, ga ti ua zeí ada ɣila, mazɔɔɔɔ ti-yeagɔligiti ti wola mɔinni gola, ti la bena zoo ti ua zeí ada ɣila. ⁷ Naa uolu balaa, Kanaan nuiti ta Feeleeze nuiti ti ɣeni zeini ma yooi zu naama ziegi zu. Kpɛi leveni Abalame ná-togani make nuiti ɔɔɔɔ ta Lɔte ná-togani make nuiti.

⁸ Abalame ɣeni Lɔte ma: «Nà è maanɛɛnezu, maagaali mina ɣɛ de yagɔzu da de, baa nà-togani make nuiti ta ɔɔɔɔni ɔɔɔɔzu. Mazɔɔɔɔ da ga keɛɣelointi. ⁹ Zooi kpein ka è ɣakala. De ɣaagwɛɛna ma mu, ni ɗa liina ga nu ɣɔuezu uelei, nà li ga nu yeezazu uelei, ni ɗa liina ga nu yeezazu uelei, nà li ga nu ɣɔuezu uelei.»

¹⁰ Lɔte ɣaazuwuzegeni, é wɛɛ, é Zuluden nɛmɛ wolai ɣa, nii zɛbea ɣeni de ɣegelein. Góogɔ GALAGI ɣɛɛzu é ua ɔɔɔɔme ta Gɔmɔɔɔ ɣologolo, ná ɣeni egɛ Góogɔ GALAGI ná-kpelei, eyesu é zeeli ɔɔwaal, kulaai ga Ezipete yooi ɣɛuele. ¹¹ Lɔte yimazegeni ga Zuluden ma nɛmɛ wolai kpein, é liini ga folo ɣulazu uelei. Uele ɣana ti felegɔ ti ɣaagwɛɛni ma la. ¹² Abalame zeini Kanaan yooi zu, Lɔte zeí nɛmɛ zu laaiti su, é ná-sege ɣotaiti toni ɔɔɔɔme letema uelei. ¹³ ɔɔɔɔme nuiti ti wola zupɔuni, ti ɣeni ga kotoba nu wolaiti Góogɔ GALAGI laalɔɔma.

Góogɔ GALAGI ná-minazegɛgi Abalame ue

¹⁴ Góogɔ GALAGI bɛeni Abalame ɔɔ, Lɔte zegɛa uoluma polu, é ɣɛ ma: «Adaue è ná loni, ɣaazuwuzegɛ, é wɛɛ, nu ɣɔuezu uelei ta nu yeezazu uelei, folo ɣulazu uelei ta folo liizu uelei. ¹⁵ Mazɔɔɔɔ, zooi nii kpein è petɛ-su, nà uaazu feezu è ue, wa è-mavofodai, eyesu ɣa.

¹⁶ Nà è-mavofodai ɣɛ egɛ zooi ma vufiligi, nii nu la zooga é ua gaalu, egɛ pelegi nu la zooga la é ua zooi

ma vufiligi gjaalu. ¹⁷ Wuzegena ue, è zooli zubize, è zie sakpai ta kogi ma, mazkwa nà uaazu feezu è ue.»

¹⁸ Abalame ná-sege gotaiti segeni, é li, é zei Mamelee ná-sene guluiti bu, Geebelon gobau. É zalağa gju-lazuue Ioni ná Gwogw GALAGI ue.

Abalame Lote unmw fai

14 Naama ziegi zu, Sineyaal masagi Amelafele, ta Elazaal masagi Aliyoke, ta Elame masagi Kedw-Lawmæel, ta Gyime masagi Tideyale, ² yeeta naati ti kwi ueeni Sodom masagi Beela ua ta Gmwkw masagi Biilesa, ta Adema masagi Sineyabe, ta Sebgyime masagi Seemeyebæel, ta Beela masagi (taai naa laa ga ga balaa Sowaal). ³ Naati kpein ti gaaæeni ba Sidime nemæ wolai zu, nii maabkwlegai za ga Kpolofæ Wanai. ⁴ Kona puugw maazu felegw (12) laawu, ti goloa gjeni de Kedw-Lawmæel ue, kele kona puugw maazu zausasiei (13) ma, ti bakani.

⁵ Kona puugw maazu naanisiei (14) ma, Kedw-Lawmæel ta masagiti ti gjeni polu, ti uaani, ti zobo skwa Leefa mavofodaiti ma Asetelote-Kaalenayime, ta Zuze mavofodaiti ti Game, ta Eme mavofodaiti ti Savee-Kiliyatayime, ⁶ ta Gwkw nuiti ti ta-gizeiti su Seyiil, eyesu é zeeli Palan sene guluiti pwa be, nii é teubai gobau. ⁷ Naa uolu, ti galeni ma, ti li En-Misepate, nii é ga Kadese, ti zobo skwkw Amaleke nuiti ma, ta-yooi ná pe su, é uee Amkwkw nuiti ba, ti gjeni zeini Gasason-Tamaal.

⁸ Názuue ga Sodom masagi, ta Gmwkw masagi, ta Adema masagi, ta Sebgyime masagi, ta Beela masagi nii é ga Sowaal, naati ti kwi gjeuele beteni la ti laalgwma Sidime nemæ wolai zu. ⁹ Elame masagi Kedw-Lawmæel, ta Gyime masagi Tideyale, ta Sineyaal masagi Amelafele, ta Elazaal masagi Aliyoke, ti gjeni ga masa naanigw, dwkwlugw laalgwma. ¹⁰ Mana zegai wola mwkw Sidime nemæi zu, Sodom masagi ta Gmwkw uele geleiti ti gjeni uelazu, ti da li, ti da loo zegai naati su. Mwtaiti ti uelani, ti li gizei ma. ¹¹ Niiti ti zobogi zkwkw, naati ka ti Sodom ta Gmwkw naavoloiti kpein segeni, ta daamiani makegaiti, naa uolu ti li. ¹² Ti Abalame degi loin Lote ta kwligiti soni, ti li ga tiye, mazkwkw Lote gjeni zeini Sodom.

¹³ Pela nu gila ge uaani, é daazeeli Ebulu nui Abalame ma, nii é gjeni zeini Amkwkw nui Mamelee ná-sene guluiti saama. Mamelee gjeni ga Esekweni ta Anæel ti-gæloin, niiti ti minazegeni Abalame ue.

¹⁴ Abalame menigai ma ga degi loin zogæ, é ná-botigæ nu unsavagw nu puugw maazu lwsaua (318) maagilini, niiti ti zuzeeliai kwkwwai ma, ti zkwkwgai ná-pelei wu, naati ti uileni masagiti polu, eyesu ti zeeli Dan. ¹⁵ É ná-botigæ nuiti balini su, é sili nuiti so kpidii. É zobo skwkw ti ma, é ye ti uolu, ti zeeli Gwba, nii é Damase gwæzu uelei. ¹⁶ É galeni ma ga kwkwzoganiiiti kpein. É galeni ma balaa ga degi loin Lote, ta zeagkwligiti, ta anzanuiti balaa, ta kwkw lwçiti.

¹⁷ Naa uoluma, Abalame galeni ma, é zobogi zkwkwgai ma Kedw-Lawmæel ma, ta masagiti ti gjeni polu. Sodom masagi gwlanu, é daagomi Savee nemæi zu, nii é ga Masa Nemæi.

¹⁸ Melekizeedæke, Salæme masagi uaani ga bului ta dwkw. É gjeni ga GALA nii é Anii-Pæ-Unda, naa ná-zalağa gwla nui. ¹⁹ É tuya looni Abalame ue, é gje ma: «GALA ge tuya loo Abalame ue, GALAGI nii é Anii-Pæ-Unda, é geegkwkw ta zooli betæai! ²⁰ Mamagi ga GALA be, nii é Anii-Pæ-Unda, nii é vaa bu, è zobogi kwkw è zili nuiti ma!» Abalame kwkwzoganiiiti pe ma uuusiei veeni zea.

²¹ Sodom masagi gjeni Abalame ma: «Nuiti fe zèa, è naavoloiti ta kwkwkw sege ue.»

²² Abalame gjeni Sodom masagi ma: «Gè gonaa Gwogw GALAGI ma, nii é Anii-Pæ-Unda, é geegkwkw ta zooli betæai, ²³ nii dwkw é ga dwkw, gè la ani kwkw segea naa ua, anæe geze gaali gwilagi baa savala galu gwilagi, naa ga a ke è mina gje ma: «Gè Abalame gjeue ga kwkw nu.» ²⁴ Gè la ani kwkw makesu nà kwkw bè, keni niigi zunu loungoiti ti miai, ta zunui naati kwkw, niiti gi gjea siei zu, Anæel ta Esekwe ta Mamelee, naati ta kwkw zegæ.»

GALA ná-minazegaji Abalame ta mavofodai ue

15 Naama vaiti poluma, Gwogw GALAGI bçeni Abalame kwkw segi zu, é gje ma: «Abalame, mina lua gwgelein, nà ga gè ga è make nui, da-gulanu mai ga kwkwkw.» ² Abalame googwauoteni, é gje ma: «Màligii, Gwogw GALAGI, lee ga è feezu zèa? Kwkwzei doun la zèa, nà-pelei wu uogani zegæ nui ga é ga Eliyezæel, Damase nui.» ³ É ta laani ma kwkw, é gje ma: «È la mavofoda beteni, zwi kwkwkw nà-pelei wu, naa ga é gjezu ga nà-pogani sege nui.» ⁴ Gwogw GALAGI bçeni kwkw, é gje ma: «Ba-o, naa laade, é ua gje gjezu ga da-uogani zegæ nui, kele keni zwi é gwkw è goozu, naa ga a gje ga da-uogani zegæ nui.» ⁵ Naa uolu GALA ge gwlanu la etæue ná-sege gotai uoluue, é gje ma: «Geegkwkw gjaau uee, è somidegaiti gaalu, ni da zoo è ti gjaalu.» É gjeni ma kwkw: «Zekana è-mavofodaiti tiegw a gje la.» ⁶ Abalame laani Gwogw GALAGI la, naa naa leveni be ga telebodai.

⁷ É gjeni ma: «Nà ga gè ga Gwogw GALAGI, nii é è gwla Uul taazuue Kaledee yooi zu, gè niima yooi ve è ya ga kwkw.» ⁸ Abalame googwauoteni, é gje ma: «Màligii, Gwogw GALAGI, nà kwæe gwle gitegite ga nà kwkwkw?»

⁹ GALA ge gjeni ma: «Li, è kona savagw nike beai zo, ta kona savagw woli zaai, ta kona savagw uaala sine wolai, è kwkw kwmagoi ua, ta poopogi, è ti gwla ga zalağai.»

¹⁰ Abalame naama zuaiti kpein segeni, é ti ualiuali su, é ma zeusiti gaauote kwkw ma, ma kwkw ga fele, kele é la gjeni kwkw baluwalini su. ¹¹ Sua mii kwkw ti gjeni uuuzu ti-ma uoomaiti ma, kele Abalame ti bæeni.

¹² Foloi liizuue, niimeni wolai leveni ga Abalame, du-aluagi so, kpidi kwkw uee ma. ¹³ Gwogw GALAGI gjeni Abalame ma: «Sugwæ ga è-mavofodaiti ta gje ga seikwkwkw nuiti zooli tagili su, ta gje ná ga dwkw, ti ti zopele kwkw kona unnaanigw (400) laawu. ¹⁴ Kele nà zii naa lukkwgaaleue, nii ta dwkw gje zeezu, naa uoluma, naavolo wolaiti ta ye tiya, ti gwla zeezu. ¹⁵ Dwkw da, da li è-memewolani kwkw ziileigi zu, è maa ga gwlu, è kwkwzaga uoluma, undanæei zu. ¹⁶ È-mavofodai ma ya-

manii naanisiei gá ua uolu ue, mazkɔkɔ Amɔɔl nuiti ta-vaagáaaza golai laa la de zeelini.»

¹⁷ Siégi zu foloi liini la, kpidi bɔii ueeni, digii nii é duu-lui gúlazu, ta sɔmɔgi é zosu, naati ti leveni sua gaagwɛaiti zɔgɔzusu. ¹⁸ Naama yee ná, Gɔgɔ GALAGI minazegeni Abalame ue, é gɛ ma: «Gè niima yooi kpein fea è-mavofodai ue, é zo Ezipete de wolai ma, é zeeli zie wolai Ufelate ma, ¹⁹ Ken nuiti ta-yooi, Keenize nuiti, Kademɔn nuiti, ²⁰ Gɛte nuiti, Feeleeze nuiti, Leefa mavofodaiti, ²¹ Amɔɔl nuiti, Kanaan nuiti, Gillegase nuiti, ta Yeebuse nuiti.»

Agaal ná-fai ta Isemayele zɔkɔ fai

16 Abalame anzai Salayi la gɛni doun zɔkɔni be ɲegelein. Kele duɔ anzanui ta gɛni zea, daaseigi gɛni ga Agaal, é gɛni ga Ezipete yooi zu nu. ² É gɛni Abalame ma: «È kaa ga Gɔgɔ GALAGI la vaani bu ga gè doun zɔkɔ. Li, è uile nà-duɔ anzanui uolu, tanisu nà doun zunu zɔkɔ ga mauele.» Abalame zieni ga anzai Salayi ná-tɛne gooi. ³ Abalame anzai Salayi ná-duɔ anzanui, Ezipete nui Agaal zegeni, é fe sinigi Abalame ya ga anza. Abalame zeini niina Kanaan yooi zu, é ke ná ga kona puugɔ. ⁴ É uileni Agaal uolu, naa kogi zegɛ. Siégi zu é bɔgɔ gɛni ma ga kogi gɛ ma, é gɛni beelala welei wosu ná-duɔ deei ua.

⁵ Salayi gɛni Abalame ma: «Poomugi é zeelizu mà, da gɛ è unma gɛsɔ ue. Nà bɔgɔ gɛ gè nà-duɔ anzanui zegɛa, gè da è uolu, siégi zu é kaa la ga kogi gɛ ma, é da beelala welei wo ga ze. Gɔgɔ GALAGI gɛ ga tukpɔgaaleue nui de yɔgɔzu.» ⁶ Abalame Salayi woogaaavoteni, é gɛ ma: «Da-luɔ anzanui gɛ è yeezu. So, egevelei neai la è ue.» Salayi zɛba é da sopele ɲɔ, eyesu naa uela ba.

⁷ Gɔgɔ GALAGI ná-geezugeelai kaani zieungu gɔbaue teuebai zu, nii é Suul uelei zu. ⁸ É gɛni ma: «Salayi ná-duɔ anzanui Agaal, mini gɛ è zegɛai ná, mini gɛ è liizu ná?» É googaaavoteni, é gɛ ma: «Nà uelazu nà-duɔ deei Salayi ua.» ⁹ Gɔgɔ GALAGI ná-geezugeelai gɛni ma: «Gale ma da-luɔ deei uɔ be, è bɔgɔ unmaayei be.»

¹⁰ Gɔgɔ GALAGI ná-geezugeelai gɛni ma mɔkɔ: «Nà è-mavofodai mɔinzu, toga mɔin gola, nu nɔpe ge la zooga é ua gaalu.» ¹¹ É gɛni ma mɔkɔ: «Wele, da doun zɔkɔsu, toga gɛ ga zunu loun. Da daasei pɛɛ ga Isemaye, † mazkɔkɔ Gɔgɔ GALAGI è woomenini da-goozuuiligi zu. ¹² Toga gɛ ga dɔkɔ zu zoovalegi, toga gɛ eɛe pɛ daalɔgɔma, eɛe pɛ ge gɛ daalɔgɔma, toga zegɛ keɛgɛlontɛ pɛ ba, é zeɪ ye.»

¹³ Agaal bɔgɔ gɛazagani, é gɛ ma: «Gè GALA bɔgɔ gaave nei baa, nii é nɔn kaazu?» Gɔgɔ GALAGI nii é bɔeni tɔn pɔ, é naa laasei pɛeni ga Ata-Ele-Lɔyi.

^{††14} Naa gɛ é ba, ma gɔlɔyegɛi laasei pɛai ga, Lagayi-Lɔyi gɔlɔyegɛi, ‡ Toga Kadɛseni ta Beelɛde zɔgɔzusu.

¹⁵ Agaal doun zunu zɔkɔni Abalame ue, naa daasei pɛeni ga Isemaye. ¹⁶ Abalame ná-konagi gɛni ga pu-ulsaua maazu lɔzita (86), siégi zu Agaal Isemayele zɔkɔni la be.

Minazegɛni ma uoogi

17 Abalame ná-konagi gɛni ma ga puutaauu maazu taauu (99), Gɔgɔ GALAGI gɛlani be kelema, é gɛ ma: «Nà gɛ gè ga GALA Zɛbei-Pɛ-Maligii. Da-eteai zie gàazu ga pagɔ, zelilomazu mina gɛ è ua. ² Nà minazegɛzu è ue, nà è-mavofodai mɔinzu gola.» ³ Abalame maueeni, é nɔkɔ zooi ma, GALA ge gɛni bɔezu pɔ, é gɛ ma: ⁴ «Wele, nà-minazegɛni gɛa, gè keɛzu è ue: da gɛɛzu ga zii mɔinmɔingaa ti-gɛɛ. ⁵ Za uoluma, è la mɔ loliga ga Abalame, † kele è-laaseigi gɛ gɛ ga Abalaame, ‡ mazkɔkɔ nà è gɛɛzu ga zii mɔinmɔingaa ti-gɛɛ. ⁶ Nà è-mavofodai gaawɔkɔkɔ gola, da gɛ ga zii mɔinmɔin tɔkɔzeizu, masagiti ta gɛla è-mavofodai zu. ⁷ Nà nà-minazegɛni zo è letema eyesu gɔ, nà ke gɛna nɔ è-mavofodai kpein be. Niima minazegɛni mauele ma, nà gɛ ga da-GALAGI, ta è-mavofodai nɔkɔ è zegɛa uoluma ná. ⁸ Nà Kanaan yooi kpein fe è ue, da-o, è-mavofodaiti-yo, ue è ná ga seikɔgɔma nui niizu. Toga gɛ ga wɔkɔ eyesu gɔ. Nà gɛ ga è-mavofodai ná-GALAGI.»

⁹ GALA ge gɛni Abalaame ma mɔkɔ: «Dɔn, da nà-minazegɛgiti make, wa è-mavofodaiti kpein. ¹⁰ Nà-minazegɛni gɛ é ga nii, nii wa so kpaan ade yɔgɔzu, da-o, è-mavofodaiti-yo: zunuiti kpein ti wo zaama, ti lati pelevolu. ¹¹ Wa-latipelevolui gɛ gɛ ga minazegɛni ma uoogi ade yɔgɔzu. ¹² Zunuiti kpein ta gɛ wo zaama, wa da ti lati pelevolu foloi lɔsavaisei ma, é gɛ gɛna wo-mavofodaiti kpein su, é zɔkɔni pelei wu, baa é gɛyani ga walii, weein é ga duɔi, niiti ti la ga è-mavofoda. ¹³ Ti pɛ, zeeagaagweɛzu la ba, ta lati pelevolu, é zɔkɔni da-uelei wu, baa é gɛyani ga da-walii, nà-minazegɛni ma uoogi gɛ wo-busei ma zuai ua. Naa gɛ é ga gɔgɔ minazegɛni. ¹⁴ Zunui nii é la latini pelevolu kpusei zu, naa be ka leve ná-nubuseiti ba, tɔkɔzei é nà-minazegɛni gɔlogologa.»

¹⁵ GALA ge gɛni Abalaame ma: «È la mɔ è-anzai Salayi loliga ga Salayi, kele daaseigi gɛ gɛ ga Sala. ¹⁶ Nà tuya loo be, nà doun zunu ve è ya ga tɔn mauele, nà tuya loozu be, toga gɛ ga zii mɔinmɔingaa ti-lee, nubuseiti ma mɔinmɔingaa ta-masagiti ta gɛla tɔn su.»

¹⁷ Abalaame maueeni, é nɔkɔ zooi ma, é ɲɛi wo, é gɛ yiimaue: «Doun zunu gɛ zɔkɔ nei zunu ua, nii é kona ungila (100) keai na? Ta ànzai Sala é kona uu-taauuugɔ (90) gɛai na, naa gɛ zoo é doun zɔkɔ baa?» ¹⁸ Abalaame gɛni GALA ma: «Nii gè falizu è ma, naa gɛ é ga Isemayele gɛla su, è make ma kpaan.»

¹⁹ GALA ge gɛni ma: «Ba-o, è-anzai Sala gɛ doun zunu zɔkɔsu è ue, da daasei pɛɛ ga Izaake. Nà-minazegɛni gɛ gɛ ga gɔgɔ faa, gi yɔgɔzu gá tɔ, ta gi yɔgɔzu gá mavofodaiti. ²⁰ Isemayele letemazu, gè da-

† ISEMAYELE: daaseigi nii ti maabuɛaai ua ta «GALA ge menige.»

†† ATA-ELE-LɔYI: daaseigi nii ti maabuɛaai ua ta «da ga GALAGI nii é kàazu.» ‡ LAGAYI-LɔYI GɔLɔYEGE: daaseigi nii ti maabuɛaai ua ta «nii é vulua, é da kà, naa ná-kɔlɔyegɛi.»

†† ABALAME: daaseigi nii ti maabuɛaai ua ta «gɛɛgɛi unfemai be.» ‡ ABALAAME: daaseigi nii ti maabuɛaai ua ta «nu mɔinmɔin keɛgɛ.»

vali wooi menige ná-faa zu. Ungo, nà tuya loo be. Togá bugu, nà mavofodai gaaawwaa gola. Masa puugo maazu feleg (12) ga gúla toun su, toga gfe ga zii wola ma memewolai. ²¹ Kele nà nà-minazefegi gfe gi yodzu gá Izaake, doun zunui nii Sala sáwá su è ué, niima yeedefalalai nò zu, konagi nii é uaazu.» ²² Siegi zu GALA ge beni la ga bñe Abalaame uó, é zegeni ná, é li.

²³ Abalaame ná-doun zunui Isemayelee zegeni, ta nii kpein é zókwóni ná-pelee wu, ta nii kpein é geyani ga walii, zunuiti kpein ná-pelee wu nuiti saama, é ti latini pefevolu naama voloi, egevelei GALA ge devei veeni la zea. ²⁴ Abalaame ná-konagi gfeni ga puutaavuu maazu taavuu (99), siegi zu é latini da pefevolu. ²⁵ Ná-doun zunui Isemayelee ná-konagi gfeni ga puugo maazu savago (13) niina, siegi zu é latini da pefevolu.

²⁶ Abalaame ta ná-doun zunui Isemayelee ti latini pefevolu naama voloi nò zu. ²⁷ Zenc gána é gfeni la ga ná-pelee wu zunuiti kpein, niiti ti zókwóni ná-pelee wu, ta wéinti ti geyani ga walii, ti pe ti latini pefevolu ta tiye.

Izaake zókwóni fai laazeeli vai

18 Góogf GALAGI gfulani kelema Abalaame ue Mamelee ná-sene guluiti kobave. Abalaame gfeni zeini ná-sege gotai laave. Folo kpaai gfeni de. ² É gaazuwuzefeni, é wele. É zunu savagpiti kaani loni, ti lago maagoozaai ba. É ti gaai ma, é zo ná-sege gotai laave, é bizeni, é ti laagomi, é maaveeni, é kókwó zóoi ma. ³ É gfeni ti ma: «Màligii, nà è maaneenezu, nèi gè ga dá-wotigfe nui, nii gè zaalai zókwogè è gaazu, mina leve, è ua maagooza bà. ⁴ À va bu ga gè ua ga ziei tago, wo góogpiti maagba, wo lago loogfo gulu wolai tei bu. ⁵ Nà liizu, gè ua ga bulu go wo uó, wo zebe zókwó uolu, naa uolu wa li niina, naa gá a ke wo mina leve gána nò pò be, nèi gè ga wa-wotigfe nui.» Ti googaavoteni, ti gfe ma: «Ungo, ke, egevelei è bogai la.»

⁶ Abalaame liini gaamago nò ná-sege gotai wu, é gfe Sala ma: «Suvile, è kókwó ganii ne savago zefge bulu vukó zu, è gaayo, è bulu uvevelegiti kpete.»

⁷ Abalaame bizeni ná-togani bulugi uó be, é nike yivoi yóbugi zefge nii pagai, é fe botigfe nui ta ya, naa suvile ga kpetea. ⁸ É nike niimi dei ma wuló ta nòkwó zegeni, é pee nike yivoi ua, ti kevele beteni, é uaa la ti uó. É loni ti goba tó kwókwó, gulu wolai wu, ti gfeai ma laamiizu.

⁹ Naa uolu ti gfeni ma: «Mini gá è-anzai Sala ná?» É ti woodgaavoteni, é gfe ti ma: «Toga ue sege gotai wu.»

¹⁰ Gila ge gfeni ma: «Konagi nii é uaazu, niima yeedefalalai zu, nà uaazu uolu è uó be, è-anzai Sala gá doun zunu zókwó.»

Sala yeni poluve sege gotai wu, é niima woiti meni.

¹¹ Abalaame ta Sala ti uókwózagaga gfeni de niina, ti kona moinmoin kula. Sala budeni niina doun zókwó siegi maazu. ¹² Sala neei woni goozu, é gfe ma: «Niizu gè uókwózagaga, zini pelee wu woin gá gfe mà kwókwó baa? Màligii balaa uókwózagaga.»

¹³ Góogf GALAGI gfeni Abalaame ma: «Lee vaa zu Sala neei wogai, é dá gfe: «Gaama ue nei baa, ga nà doun zunu zókwó, nèigi pókwózagagai na?» ¹⁴ Faa gá ná nei baa, nii Góogf GALAGI la zooga keezu? Konagi nii é

uaazu, niima yeedefalalai nò zu, nà uaazu uolu è uó be, Sala gá doun zunu zókwó.» ¹⁵ Sala luani, é zeei wo, é gfe ma: «Gè la nee woni.» Kele Góogf GALAGI gfeni ma: «Ga gite, è neei woge.»

Abalaame ná-GALA fali vai Sódome ue

¹⁶ Zunuiti ti wuzefeni ga ti li, ti wele ga Sódome uele. Abalaame ti uuuni ga pele, é vali ti ma. ¹⁷ Góogf GALAGI gfeni ma: «Gè la naa kwókwó Abalaame ua, nii gè uaazu keezu. ¹⁸ Zii wolai nii zeegeabaai, toga gfezu ga naa memewola. Eteai zu zii kpein ka tuyai zókwó maavele ma. ¹⁹ Mazkwó gè yimazefee la, nii a ke, é devei ve ná-dointi zea, ta mavofodaiti, ga ti Góogf GALAGI yimai gfe, ti ye sóledai ta telebodai gfezu, naa gá a ke gè minazefegiti daazeeli, niiti gè ti woni be.»

²⁰ Góogf GALAGI gfeni Abalaame ma: «Sódome ta kwókwó ti maaló bee wooi zuwákwá, ta-gotoi baagfoa gola. ²¹ Naa gá é ba, nà yeizu, gè pete, ni ti gfeue egevelei ma wooi uaa la, é zeeli mà, baa ni é la gána, nà kwee.»

²² Zunui naati ti liini ga Sódome uele, siegi zu Abalaame gfeni loni la de Góogf GALAGI gaazu.

²³ Abalaame maabugani ba, é gfe ma: «Da telebo nui bó nu kwó ua, è ti undaavili baa? ²⁴ Tanisu telebo nu uu-ukwókwó (50) gá taai zu, dá naati balaa undaavilisú, è la taai zuvaayega telebo nu uuukwókwó (50) maavele ma, ti ti zaama? ²⁵ È la zooga è ua naa gfe! È la telebo nui ta nu kwó zoga ga gfevele, è ua telebo nui bó faa kwó gfe nui ua, è ua ti uaa! È la zooga è ua naa gfe! Dei è eteai kpein tukkwógaaveezu, è la telebodai gfe baa?»

²⁶ Góogf GALAGI gfeni ma: «Ni nà telebo nu uuukwókwó (50) gaana Sódome taazuue, nà taai kpein suvaaye ti maavele ma.»

²⁷ Abalaame kppei zegeni uolu, é gfe ma: «Wele, nà zoosu gè bñe Màligii uó, nèi gè ga kwókwó, ta zuuvi.

²⁸ Tanisu telebo nu uuukwókwó (50) gaagaavoola ga kwókwó, kwókwó vai zu, dá taai kpein sugologolo baa?» Góogf GALAGI gfeni ma: «Gè la taai zugologologa, ni nà telebo nu uuunaanigó maazu kwókwó (45) gaana ná.»

²⁹ Abalaame kppei zegeni uolu kwókwó, é gfe ma: «Tanisú telebo nu uuunaanigó (40) kwó gá é ná.» Góogf GALAGI gfeni ma: «Gè la sugologologa naama nu uuunaanigó (40) maavele ma.»

³⁰ Abalaame gfeni ma: «Màligii, soma kae è mina yi-igaawana, kwókwó nà gilizu faa gilagi ua. Tanisu telebo nu uuusavago (30) gá é ná.» Góogf GALAGI gfeni ma: «Ni nà telebo nu uuusavago (30) gaana ná, gè la taai zugologologa.»

³¹ Abalaame gfeni ma: «Wele, nà zoosu gè bñe Màligii uó. Tanisu telebo nu uuufelago (20) gá é ná.» Góogf GALAGI gfeni ma: «Gè la taai zugologologa nu uu-ufelago (20) maavele ma.»

³² Abalaame gfeni ma: «Màligii, soma kae è mina yi-igaawana, gè la kwó kwó gili kwó bosu, é gúla nii uolu. Tanisu telebo nu puugo gá gfe ná.» Góogf GALAGI gfeni ma: «Gè la Sódome zugologologa naama nu puugpiti maavele ma.» ³³ Siegi zu ti beni la ga yepe ta

Abalaame, Ḑoḡḡ GALAGI liini. Abalaame balaagi galeni ma seizuue.

Sodome ta Ḑomḡḡ gologolo fai

19 Geezufeela felegiti ti zegeni Sodome kpḡḡ-maue. Lote ḡeni zeini Sodome taa zigidaue. Siegi zu Lote ti ḡaani la, é wuzegeni, é ti laagomi, é maauenei, é ḡḡḡ zooni ma. ² É ḡeni ti ma: «Nà wo maaneenzu, màligiiti, à ḡale ma, wo ḡi nà-pelei wu, nèi ḡè ga wa-wotige nui. Wa zoo wo wo-ḡḡḡiti maagba ná, wo ḡi piin, sobui wo wuzegfe, wo ḡa li wo-liizu uelei.» Ti ḡeni ma: «Ba-o, ḡá ḡiizu koi zaamaue ḡ.» ³ Kele Lote ḡilini ti ma gola, ti vaani bu, ti li ná-pelei wu. É daamianigi beteni ti ue, é p̄e bului ua, nii leue la su. Ti laamiini.

⁴ Aisa ti ua la, Sodome taazuue zu nuiti kpein ti uaani, ti ḡaku pelei ma, zunuiti kpein ti uaani, é zo zunu loun-goiti ma, é li kewolaiti p̄, ti p̄e ḡegelein ti uaani ná. ⁵ Ti Lote lolini, ti ḡe ma: «Zunuiti ta mini, niiti ti uaai è uḡ be kpidi? Ti ḡula, è ua ga tiye gi uḡ, gi b̄ede ḡula ga tiye.»

⁶ Lote ḡulani pelelaue, é daagulu ga uolu uelei. ⁷ É ḡeni ti ma: «Ba, k̄ēleaiti, nà wo maaneenzu, à mina faa ḡḡ ḡe. ⁸ À woilo, d̄oun anzanu felegiti ti ná, ti la uḡḡ zunu vaa ḡwee. Nà uaazu ga naati wo uḡ eteave, wo naa ḡe ga tiye, nii neai wo ue. Kele à mina uḡḡḡ zunui niiti ba, t̄ḡḡzei ti uaave, ti laazuue nà-pelei wu.»

⁹ Ti ḡeni ma: «Zegfe lee ue!» Ti ḡeni ma ḡḡḡ: «Dei è ga seikḡḡma nu ḡ, è uaai, ḡa p̄ è ḡe ga tukḡḡgaaleue nu! Be ḡ, nii gi k̄eezu ga de, naa ḡa ḡḡ t̄ḡḡ ua.» Ti Lote bakpani ga ḡḡḡda, ti maabugani kp̄ogi ua, ga ti kologolo. ¹⁰ Zunu felegiti ti ḡeni Lote uḡ be, ti soni, ti m̄een pelei wu, ti pelei laagulu. ¹¹ Ti yeezieni nuiti gaazu, niiti ti ḡeni loni pelelaue, ti gaazugole, é zo zunu loun-goiti ma, é li kewolaiti p̄, naa ḡa é keeni ti la ḡḡ ḡeni pelelaue ḡaazu.

¹² Zunu felegiti ti ḡeni Lote ma: «Begele ḡa é è ya ue ḡḡḡ? È-nekoiti, è-loun zunuiti, è-loun anzanuiti, nii kpein é ga ḡḡḡ taazuue ue, ti p̄e kula niima adaue ua.

¹³ Mazḡḡḡ ḡá ga ua niima laai gologolosu, t̄ḡḡzei maalḡḡ bee wooi uḡḡḡ, é zeelizu Ḑoḡḡ GALAGI ma. Naa ḡa é ba, Ḑoḡḡ GALAGI ḡi levege ga ḡi taai tei kologolo.»

¹⁴ Lote ḡulani, é li, é b̄ḡe naati p̄, niiti ti ná-doun anzanuiti maazoni, é ḡe ti ma: «À wuzegfe, wo ḡula niima adaue ua, mazḡḡḡ Ḑoḡḡ GALAGI ḡana ua taai gologolosu!» Kele naati ti naama wooiti kaani ga ḡe-vae faa ḡ.

¹⁵ Geelaalao siegi zu, geezufeelaiti ti ḡilini Lote ma, ti da ḡe ma: «Wuzegfe, è-anzai zegfe ta è-loun anzanu felegiti niiti ti ue, naa ḡa a ke è undaa mina uili taai ná-undaauiligi zu.» ¹⁶ Tei é ḡeni nek̄esu, zunu felegiti ti soni zeei ua, t̄un be-o, anzai ue-o, ta ná-doun anzanu felegiti be-o, mazḡḡḡ Ḑoḡḡ GALAGI ḡeni p̄ ga é baa ti maazu, ti liini ga tiye, ti ti ye taa uoluue. ¹⁷ Ti ḡulaai ma taai ua, geezufeelai gila ge ḡeni ma: «Bize, è è-yen-vui ḡizo! Mina wele uolu, mina lo nemei zu ada ḡḡ! Uela, è le gizei ma, ni da p̄ ga è undaa mina uili.»

¹⁸ Lote ḡeni ma: «Ba-o, màligii! ¹⁹ Nèi ḡè ga da-wotige nui, ḡè zaalai uḡḡḡ è ḡaazu, è ḡeeue ga nu uago wola b̄è, è z̄envui ḡizo fai zu. Ḗè la zooga ḡè ua uela, ḡè ua le gizei ma, nà ḡe ḡè za, ùndaauili. ²⁰ Wele, taai tei tago maabugave, ga ḡè bize ḡè zeeli ná. D̄iue, nà zoo ḡè uela, ḡè li ná, z̄envui ḡizo! Taai naa la ḡini baa?»

²¹ Geezufeelai ḡeni ma: «Wele, ḡè vaa naa wu, ga ḡè ke è ue ga faabḡḡ, ḡè la taai t̄na kologologa, nii è ná-fai wosu. ²² Suvile, è uela, è li ná, mazḡḡḡ ḡè la zooga ḡè ua faa ḡḡ ke, eyesu è zeeli ná.» Naa ḡa é kea, ti taai naa laasei peai ga Ḑawaal. †

²³ Folo tee ziegi zu ḡa Lote zeelini la Ḑawaal. ²⁴ Názu ḡa Ḑoḡḡ GALAGI timini abui uuuni la Sodome ta Ḑomḡḡ, egfe tonai, é ḡulazu geezuue. ²⁵ É taai naati kologoloni, naa uee maagoolii ma nemei kpein ba, ta ma nubuseiti, naa uee siinziin ganigiti ba. ²⁶ Lote anzai weleni ga uolu uelei, é uoteni ga kp̄olo zigigi.

²⁷ Abalaame wuzegeni ga sobuzobui, ga é li naama adaue, ue é ḡeni loni ná Ḑoḡḡ GALAGI ḡaazu. ²⁸ É ḡaazuzieni Sodome ta Ḑomḡḡ letema uelei, ta nemei maagoolii ma yooi kpein su, pete, é duului ḡaani, é da wuzegfe zooni ma, egfe abu zulugi ma luului.

²⁹ Siegi zu GALA ge neme zu laaiti sugologoloni la, é ḡizeni Abalaame zu, é Lote ḡula faabaagi zaama, nii é taaiti tokani da, ue Lote ḡeni zeini ná.

Lote ta ná-doun anzanuiti ta-vai

³⁰ Lote zegeni Ḑawaal, é li, é zeigizei ma, ta ná-doun anzanu felegiti, mazḡḡḡ é luani ga é mina ye Ḑawaal. É zeini pugi zu ta ná-doun anzanu felegiti. ³¹ Yeeta, nu ḡite gelei ḡeni loun-go gelei ma: «De-ḡee uḡḡḡḡḡḡḡ, zunu la zou ḡḡḡḡḡḡ ue, nii a uile de uolu, egfevelei de ḡula de ka la etea. ³² De li, de d̄ḡḡ uu de-ḡee la. De la koba, naa ḡa a ke, de-ḡee mavofodai ḡe ná.» ³³ Ti d̄ḡḡ uuuni ti-ḡee la kp̄idii naa, nu ḡite gelei liini, é la keegfe ḡoba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzegfe la.

³⁴ Naa uolu zobui, nu ḡitei ḡeni loun-go gelei ma: «Wele, dàave k̄ee ḡoba kp̄ḡḡ ná. De d̄ḡḡ uu da ḡḡḡ za kp̄ḡḡ, è li, è la koba, naa ḡa a ke de-ḡee mavofodai ḡe ná.» ³⁵ Ti d̄ḡḡ uuuni ti-ḡee la ḡḡḡ kp̄ḡḡ t̄na. Loun-go gelei liini, é la koba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzegfe la.

³⁶ Lote ná-doun anzanu felegiti ti kogi zegeni ti-ḡee ua. ³⁷ Nu ḡite gelei doun zunu uḡḡḡḡ, é daasei p̄e ga Moabe. †† Zaaḡaza toḡa é ga Moabe nuiti ti-mem̄ewolai. ³⁸ Loun-go gelei balaagi doun zunu uḡḡḡḡ, é daasei p̄e ga Bene-Ami. ‡ Zaaḡaza toḡa é ga Am̄ḡḡ nu-iti ti-mem̄ewolai.

Abalaame lii vai Geelaal Abimeeleke uḡ be

20 Abalaame zegeni niima yooi zu, é li ga lekpe-maue nu yeezazu uelei, é zeini Kad̄eseni uḡḡḡḡḡ ta Suul, é ligo zeini Geelaal. ² Abalaame a la ḡena b̄ḡea, é lo anzai Sala ua, é ḡeni ḡeezu ma: «Toḡa

† ḐAWAAL: daaseigi nii ti maabugaai ua ta «d̄ii.» †† MOABE: daaseigi nii ti maabugaai ua ta «nii kulaai keegfe zu.» ‡ BENE-AMI: daaseigi nii ti maabugaai ua ta «d̄et̄si ná-doun zunui.»

ga bàazeelai.» Geelaal masagi Abimeeleke Sala zegeni. ³ Naazu, GALA ge gʷalani keɛma segi zu Abimeeleke ue kpidi, é gʷe ma: «Wɛɛ, da uazu zaazu, tɔzei anzanui naa ná-faa zu, nii è segeai, mazɔɔ zini ka bɛ.»

⁴ Abimeeleke la gʷeni de daani uolu, é googaavoteni, é gʷe: «Màligii, da sɔbalala nuiti paa baa? ⁵ Sinigi bɔɔɔɔ lei keai mà: «Bàazeelai ue?» Ta anzanui bɔɔɔɔ balaa boge ga: «Dèi ue?» Gè keue kisie uagɔi zu, ta sɔbalalai zu.»

⁶ GALA ge gʷeni ma segi zu: «Gè kwɛɛ gè gʷe è keue zii uagɔlai zu, naa gʷa é kea gè pele besagai è luɔɔ ga è mina koto gʷe dàalɔɔma. Naa gʷa é ba, gè la vaani bu ga è ua da uolu. ⁷ Niizu zunui nii anzai ve zea, mazɔɔ toɔga ga GALA goo wo nui. Toɔga maanɛɛni wo è ue, da ye vulua. Kele ni è la teveni pɔ, sugwɛɛ ga da za, da-o, da-nubuseiti-yo.»

⁸ Abimeeleke wuzegeni sobuzobui, é ná-botigɛ nu wolaiti toli, é naama vaiti pɛ bo ti ma, ti wola luani.

⁹ Abimeeleke Abalaame balaa tolini, é gʷe ma: «Lee gʷa è keai ga giye? Kotoi begele gʷa gè keai è laalɔɔma, nà-o, nà-masadaï-o, è gi lbai kotoi nii zu? È zie uelei é lo nɔn ba, nu maa la nɛeni ga é ua naa gʷe.» ¹⁰ Abimeeleke gʷeni Abalaame ma: «Leeni gʷa è gʷe è gʷis, è niima vai gʷeai?»

¹¹ Abalaame googaavoteni, é gʷe ma: «Gè gʷeni gʷisizu, gè da gʷe bɔɔɔ ma, zegema nɔpe ge la ba, ta uazu pàazu ànzai vai zu, tɔzei GALA gaazuluaba gʷila kpalaa ge la niima yooi zu. ¹² Gaama ue, toɔga ga bàazeelai, é ga kɛɛ ná-doun anzanui, kele dèe ná-doun anzanu laade. Toɔga ga ànzai. ¹³ Siegi zu GALA ge kɛɛni la ga teuteue nu, gè gʷila kɛɛ ná-peleyegɛi wu, gè gʷeni Sala ma: «Ue nɔpe de liizu ná, keni è da màalobo, è da gʷe ti ma: Dèi ue.»

¹⁴ Abimeeleke toganii tanigaa zoni baalagiti saama, ta boliiti, ta nikeiti, é ti ve Abalaame ya, é pɛɛ botigɛ zu-nuiti ba, ta botigɛ anzanuiti. É anzai Sala balaa teveni pɔ. ¹⁵ É gʷeni ma: «Nà-zooi laalaoge è luɔɔ, zeï ue nɔpe ná nɛezu è ue.» ¹⁶ É gʷeni Sala ma: «Gè wali gʷaei waagila (1 000) fea è-liɛ ya, é gʷe ga poogi ga è la ga sɔba nu niima vaiti su, è-maagoolii zu nuiti gaazu.»

¹⁷ Abalaame GALA falini. GALA ge Abimeeleke gʷedeni, ta anzai, ta ná-botigɛ anzanuiti, ti zooni ti da dointi sɔɔɔ uolu. ¹⁸ Mazɔɔ Gɔɔɔ GALAGI Abimeeleke ná-peleyegɛi wu anzanuiti pɛ kɛɛni ga doun sɔɔɔtala nuiti, Abalaame anzai Sala ná-faa zu.

Izaake sɔɔɔ fai

21 Gɔɔɔ GALAGI Sala maawɔngani, é naa laazeelini bɛ, nii é minazegeni la. ² Abalaame sɔɔɔzagagai ma, anzai Sala kogi zegeni, é doun zunu sɔɔɔ bɛ, naa gʷɛni é zoloo GALA ná-ku logai ma, nii é boni ma. ³ Doun zunui nii Sala sɔɔɔni bɛ, Abalaame daasei pɛeni ga Izaake. ⁴ Abalaame ná-doun zunui Izaake latini pelevolu, sɔɔɔ foloi lsavasiɛi ma, egʷevelei GALA ge ma levei veeni la zea. ⁵ Abalaame ná-konagi gʷeni ga ungila (100), siegi zu ná-doun zunui Izaake sɔɔɔni da.

† IZAAKE: daaseigi nii ti maabuɔgai va ta «toɔga nɛezu.»

⁶ Sala gʷeni ma: «GALA ge zobo fea ga gè nɛɛi wo ga koozunɛɛi, nu-o-nu nii a nii menina, naa gʷa da nɛɛ nɔ kpaaïn.» ⁷ É gʷeni ma: «Bɛ gʷa a la gʷe Abalaame ma, Sala gʷa niimi ve dounɔga ya? Tama gè zunu loun sɔɔɔga bɛ pɔɔɔzaɔga siegi zu.»

Abalaame Agaal ta ná-doun zunui Isemayeleni kpɛɛ vai

⁸ Dounɔgoi wɔɔɔni, Sala daagʷula niimii ua. Abalaame feti wolai gʷalani naama voloi. ⁹ Ezipete anzanui Agaal ná-doun zunui é sɔɔɔni Abalaame ua, Sala naa gʷaani, é da nɛɛi wo. ¹⁰ Sala gʷeni Abalaame ma: «Doun anzanui nii bɛ ta ná-doun zunui, mazɔɔ niima luɔ anzanui ná-doun zunui ti la bɔga poganii ma, ta doun zunui Izaake.»

¹¹ Niima wooi wanani Abalaame ma gola, ná-doun zunui maavele ma. ¹² Kele GALA ge gʷeni Abalaame ma: «Mina nii wana bɔɔɔ ma da-luɔ anzanui ná-doun zunui vaa zu. Naa pɛ ke Sala ue, nii é bosu è ma. Mazɔɔ Izaake gʷa è-mavofodai a gʷila su. ¹³ Anɛɛ naa ue, nà da-luɔ anzanui ná-doun zunui gʷe ga zii ta memewola, mazɔɔ to balaa gʷulaue è zu.»

¹⁴ Poluma zobui, Abalaame wuzegeni ga sobuzobui, é bului zegɛ ta kɔɔ woolei ziei su, é seɛ Agaal baki ba, é zunu lounɔgoi balaa ve zea, é vali ma. É liini, é leuteue Beel-Seeba teubai zu. ¹⁵ Siegi zu kɔɔ woolei zu dei beni da, é zunu lounɔgoi yeni laani gulu goi ta wu, ¹⁶ é li, é zeï to gʷila gʷoozama, ná tago maagʷoozaai nɔ fɔɛn, mazɔɔ é gʷeni gʷɛɛzu ma: «Gàazu la yesu doin ua, é ua da za.» É zeini to gʷila gʷoozama, é da balakpala, é da wɔɔ.

¹⁷ GALA ge zunu lounɔgoi wooi menini, GALA ná-geezugeelai yeni geezuue, é Agaal loli, é gʷe ma: «Agaal, leeni gʷa é è ya? Mina lua, mazɔɔ ue è dounɔgoi yegai ná, GALA ge goomenige ná. ¹⁸ Wuzegɛ, è zunu lounɔgoi zegɛ, è gaanɛɛɛ. Mazɔɔ nà zii wola betɛzu ba.» ¹⁹ GALA ge gaazuzegeni ma, é kɔɔyegei gʷa, é li, é kɔɔ woolei laave ga ziei, é ta ve zunu lounɔgoi ya, é bɔɔɔ.

²⁰ GALA ge gʷeni zunu lounɔgoi ua, é da wɔɔɔ. É zeini teubai zu, é gʷeni ga kile pili nu uagɔi. ²¹ É zeini Palan teubai zu. Dee anzanui ta gʷaizieni bɛ, é sei, naa gʷeni ga Ezipete yooi zu nu.

Abalaame ná-minazegɛgi Abimeeleke ue

²² Naama ziegi nɔ zu, Abimeeleke ná-kɔɔɔgulubai Pikle uileni polu, ti ua, ti Abalaame gʷa, é gʷe ma: «GALA ka naa pɛ subɛɛzu, nii è keɛzu. ²³ Gona bè niina ga GALA daaseigi, ga è la yàava, baa dòinti, baa màvofodaiti, kele da ye da-woogʷegiladai gʷilagi nɔ uolu nɔn bɛ, ta niima yooi nii è lago zeizu su, egʷevelei gè gʷe la è ue.» ²⁴ Abalaame gʷeni ma: «Gè konai naa woga.» ²⁵ É baazagani Abimeeleke ma kɔɔyegei ná-fai zu, nii naa ná-botigɛ nuiti ti segeni ga zeedaabaai. ²⁶ Abimeeleke googaavoteni, é gʷe ma: «Gè la kwɛɛ bɛ gʷa é naa gʷe. Da bɔɔɔ è la gʷeni naa woni mà, za gʷa gè meniga da.»

²⁷ Abalaame baalagiti tanigaa zegeni, ta boliiti, ta nikeiti,

é ti ve Abimeeleke ue, ti felego pe ti minazefegi gfeni bɔɔɔ ue. ²⁸ Abalaame baala ziuo zaa lɔfela makeni ye ma bulugi zu. ²⁹ Abimeeleke gfeni Abalaame ma: «Leeni vaa zu è niima uala ziuo zaa lɔfelaiti makegai ye?» ³⁰ É googaaavoteni, é gfe ma: «Yeezei baala ziuo zaa lɔfelai niiti bu, gè feezu è ya, naa gja gfe bè ga zeele wooi ga nà gja gè niima gɔɔɔyegei wa.» ³¹ Naa gja é ba, ti naa ma adaue laaseigi ueeni la ga Beel-Seeba (nii poluue ga «minazefge kɔɔɔyegei»), tɔɔzei miná gja ti felego ti minazefeni ná bɔɔɔ ue. ³² Ti minazefeni bɔɔɔ ue Beel-Seeba. Naa uoluma Abimeeleke wuzefeni ta ná-kɔɔɔgulubai Pikɔle, ti gale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. ³³ Abalaame gului ta ziinni Beel-Seeba, nii ti gfeezu ma tamalise, náue gja é Gɔɔɔɔ GALAGI valini ná, GALA nii é ná eyesu gɔ. ³⁴ É lɔbini zeini Filiseti nuiti ta-yooi zu.

Abalaame zuɔɔɔ fai

22 Niima vaiti pe poluma, GALA ge Abalaame zuɔɔɔɔni, é gfe ma: «Abalaame!» Naa googaaavoteni, é gfe ma: «Nà gaa!» ² GALA ge gfe ma: «È-loun zunu gila kpegi Izaake zefge, nii è neai ue, è li Mɔliya yooi zu, è kula ga gala zalaɔgai gizei naa ma, nii ná yeelo ba.»

³ Abalaame wuzefeni ga sobuzobui, é ná-soovalegi gɔɔɔɔɔgɔli, é ná-botigfe nu felego zefeni ta ná-doun zunui Izaake. É kovii ualiualini gala zalaɔgai vaa ma, é li naa ma adaue, ue GALA ge yeeloni ná ua. ⁴ Foloji zavasiéi ma, Abalaame gaaazuwuzefeni, é naama adaue gja goozama. ⁵ É gfeni ná-botigfe nuiti ma: «À ye ue soovalegi goba. Nà-o, zunu loungoi-o, gá liizu munu, gi nɔkɔ GALA bu, naa uoluma gi ua wo goba.»

⁶ Abalaame gala zalaɔgai ma gɔvii zefeni, é ná-doun zunui Izaake laale bu, é abui ta bogai zefge. Ti felego ti da zie uɔɔma, ti da li. ⁷ Izaake bɔɔɔeni keefge Abalaame uɔ, é gfe ma: «Kèè!» É googaaavoteni, é gfe ma: «Nà gaa, dɔun zunu.» Izaake gfe ma: «Abui ta kovii kaa, kele mini gja baala ziuoi ná, gala zalaɔgai vaa zu?»

⁸ Abalaame googaaavoteni, é gfe ma: «Dɔun zunu, GALA bɔɔɔɔgɔi gja ua ga baala ziuoi, gala zalaɔgai vaa zu.» Ti felego ti gfeni ziezɔ uɔɔma, ti da li.

⁹ Ti zeeliai ma naama adaue, ue GALA ge ná lɔeni, Abalaame zalaɔga gɔulazuue bɔɔɔeni, é kovii la maazu ga pagɔ. É ná-doun zunui Izaake yeiti ta kɔɔɔɔiti suɔɔilini, é da zalaɔga gɔulazuue kovii maazu. ¹⁰ Naa uoluma Abalaame bogai zefeni ga é ná-doun zunui gɔɔɔdaaleue.

¹¹ Gaamago nɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai yeni geezuue, é toli, é gfe ma: «Abalaame! Abalaame!» É googaaavoteni, é gfe ma: «Nà gja!» ¹² Geezugeelai gfeni ma: «Mina yeevɔɔɔɔɔ zunu loungoi ua, è ua faa nɔpe ke la. Mazɔɔɔ gè kweeni niina ga da luazu GALA ba, è la kɔmani ga è-loun zunu gila kpegi.» ¹³ Abalaame gaaazuwuzefeni, é baala sine wolai gja uoluue, minsiti sogai dɔɔɔ goi zu, é bata. É baala sine wolai zoni, é kula ga gala zalaɔgai ná-doun zunui uotogi zu.

¹⁴ Abalaame naama adaue laasei pɔeni ga Adɔnayi-Yi-ileyee (nii poluue ga «Gɔɔɔɔ GALAGI nii é nu gɔulazu faa zu»). Naa gja é ba, zaafaza ti gfeezu ná ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI ná-gizei ma, da gɔla su.»

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai yeni geezuue, é Abalaame loli ná zeizu velesiei, ¹⁶ é gfe ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI laawooi gaa: nà gɔnazu nà bɔɔɔni ma, tɔi è naa gfe, è la kɔmani ga è-loun zunu gila kpegi, ¹⁷ nà tuya loozu è ue, gè è-mavofodai gaaɔɔɔɔ, ege pelegi so-midegaiti ti mɔindai la geezuue, ta ege naɔaegi nii é kpolodei gɔbau. È-mavofodai gja zobo ɔɔɔɔ sili nuiti ma. ¹⁸ Ziiti kpein ti eteai zu, ta tuya ɔɔɔɔ è-mavofodai maavele ma, tɔɔzei è gɔoi zoge.»

¹⁹ Abalaame gfeni ma ná-botigfe nuiti pɔ pelei, naa uolu ti uileni pelei ma, ti da li uɔɔma Beel-Seeba. Miná gja Abalaame gfeni zeini ná.

²⁰ Naama vaiti pe poluma, Abalaame menini ga, Mileka balaagi doun zunua ɔɔɔɔni keefgeloin Naɔɔɔ ue.

²¹ Use gja é ga ná-doun mɔungi, naa degeiti ti gfe ga Buze, ta Kemuwele nii é ga Alame keefge, ²² Keeseede, Gazo, Piledase, Yidelafe, ta Betuwele. ²³ Betuwele gja é Elebeka ɔɔɔɔni. Naama loun lɔsauaiti ka Mileka ti ɔɔɔɔni Abalaame keefgeloin Naɔɔɔ ue. ²⁴ Anza giligii nii é la gfeni vuluni ga zɔi gfeuele, nii daaseigi gfeni ga Leyuma, naa dointi ɔɔɔɔni, ti-laaseigiti ti gfeni ga: Teeba, Gaɔame, Taɔase, ta Maaka.

Sala zaa vai

23 Sala zii ma voloi kpein ge gfeni ga kona ungila puufele maazu lɔfela (127). ² É zaani Kiliyate-Aaleba, nii é ga Geebelɔn, Kanaan yooi zu. Abalaame ná-saa vai gfeni, é ma wɔɔi wo. ³ Naa uolu Abalaame wuzefeni, é anzai ma uoomai ye laani, é li, é bɔɔe Gete nuiti pɔ, ⁴ é gfe ti ma: «Nà ga weein, gè zeini wo zaama. À maagulu bosu ve zèa, gè ànzai maagulu, nii saai.»

⁵ Gete nuiti ti googaaavoteni, ti gfe ma: ⁶ «Woilo gi-woo ma, màligii. GALA ge è gfeue ga nu wola gi zaama. È-anzai maagulu gá-gabayefgeiti ma uagɔi zu. Gi tanɔpe ge la è goma ga ná-kabayefge ve vaa è ya è-anzai maagulu vai zu.»

⁷ Abalaame wuzefeni, é maavee zou nuiti be, Gete mavofodaiti. ⁸ É bɔɔe ti uɔ, é gfe ti ma: «Ni wo vaa bu ga gè ànzai maagulu, à ɔɔɔgal ná-doun zunui Efelon maaneene bè, ⁹ ga é Makepeela uugi ve zèa, toɔa nɔnɔ ue, nii é ná-kpala kpelamaue. É ze zèa ga ɔngɔ gitei nɔ wo gaaazu, naa gja a ke é gfe zèa ga maagulu bosuue.»

¹⁰ Efelon gfeni zeini Gete nuiti saama. É Abalaame woogaaavoteni Gete nuiti gaazu, ta niiti kpein ti gfeni lɔezu taazu ga sigida uelei. ¹¹ É gfe ma: «Ba-o, màligii, woilo mà! Gè nà-kpalagi vea è ue, ta pugi nii é ná. Gè fea è ue ga faane, nà-nubuseiti gaazu, ga è è-anzai maagulu ná.» ¹² Abalaame maaveeni zou nuiti be. ¹³ É Efelon woogaaavoteni, nii a ke ti pe ti gooi meni, é gfeni ma: «Woilo deɔ gɔoi ma, da balaagi. Va bu gè kpalagi zongɔi ve è ya. Yeezei bu bè, nà ànzai maagulu ná niina.»

¹⁴ Efelon Abalaame woogaaavoteni, é gfe ma:

¹⁵ «Màligii, woilo gɔoi ma, leeni gja a gfe ga naa de yɔɔɔzu da de, zɔoi naa vaa zu nii ɔngɔi ga wali gae unnaanigɔ (400)? È-anzai maagulu ná.» ¹⁶ Abalaame vaani naa wu, nii Efelon boni, é wali gjaei gaaluni, nii

naa boni ma Gete nuiti gaazu, é lo wali gae unnaanigoi (400) ua, egvevei falibogi laave geni la yaagoiti zea.

¹⁷ Zekana Efelon ná-kpalagi é Makepeela, Mamelee letemaue, kpalagi ta pugi é ná, guluiti ti kpalagi zu, kwepelemaue maagoolii zu, ¹⁸ naati pe ti gzeni niina ga Abalaame kóko, Gete nuiti gaazu, naati kpein gaazu, niiti ti geni leezu taazu ga sigida uelei. ¹⁹ Naa uoluma Abalaame anzai Sala maagooluni Makepeela balagi ma uugi zu, Mamelee letema uelei, nii é ga Geebelón, Kanaan yooi zu. ²⁰ Kpalagi ta pugi nii é ná, ti geni ga Abalaame kóko, naa ge ga kabamaue, é geyani Gete nuiti ma.

Izaake anza zei vai

24 Abalaame wola uolozagaga geni de na, ta Góogó GALAGI tuya looni be faiti kpein su. ² Abalaame ná-botigé zunui lolini, nii uolozagagai é leve ti pe ba ná-pelei wu. Togá é geni zeagóligiti kpein unda, é da make. É geni naa ma: «Yeel kpàlai wu, ³ da gonazu bè Góogó GALAGI gaaazu, geególogi ta zooti ma GALAGI, ga è la anza gaiziaa dòn zunui ue Kanaan anzalopoi saama, ue gè zeini ná. ⁴ Kele da liizu nà-zooi zu, nà-bolodai zu, è anzai zefé ná dòn zunui Izaake ue.»

⁵ Botigé zunui googaavoteni, é ge ma: «Tanisu anzanui la kea, é ua uile pòlu, é ua ua niima yooi tei su, keni mu gè li ga è-loun zunui zooti naa zu, ue è gfulaai ná baa?» ⁶ Abalaame googaavoteni, é ge ma: «Dama, è mina li ga dòn zunui ná. ⁷ Góogó GALAGI, é ga geególogi ma GALAGI, nii é kùla kèe uelei wu, ta kèe ná-zooi ua, nii é bzeni pò, é gonani bè, ga togá zooti nii ve màvofodai ya, tó bógó ga ná-geezugeelai leve è lugó, è anzai zefé ná dòn zunui ue. ⁸ Ni anzanui la pò, é ua uile è uolu, da vie naazu konai vaa zu, nii è bogai bè. Kele anee naa ue, mina li ná kò ga dòn zunui.»

⁹ Botigé nui yeei kóni maligii Abalaame balai wu, é gona be ga togá ná-deveiti so.

¹⁰ Botigé nui kóme puugó zefeni maligii ná-kómeiti saama, é liini ga maligii yeagóligi ma zii kóinmóin. É wuzefeni, é li Meezókótami, Nagóol ná-taazuue. ¹¹ Seel-iai ma ná, é kómeiti pileni niibigá taa uoluue ziefeyei gobaue, kóokómaue ma ziefé zu, yeegéfalai zu nii anzanuiti ta da gula la, ti li zifé zagazuue. ¹² Naa uolu é geni ma: «Góogó GALAGI, màligii Abalaame ná-GALAGI, va bu, è da-woogéfiladai gula kelema màligii Abalaame ue za, ga gè gomi ga naa, nii gè gaizizu. ¹³ Nà ga, gè loni ue ziefé gobaue, taa nuiti ti-loun anzanuiti ta uazu gfulazu ga ti ua ti zifé zagá. ¹⁴ Anzalopoi kópe gè gèezu ma: «Nà è maanenezu, da-de ligii yei lé, gè bóole,» a googaavotena ga: «Bóole, nà zifé veezu balaa kómeiti zea, ti bóole,» naa ge ga naama anzanui, nii è devea da-wotigé nui Izaake ue. Nà kwé ga naa mauele ga è da-woogéfiladai gula kelema màligii ue.»

¹⁵ É gèezu é be ga bñe, Elebeka uaani, ná-zifé ligii zeini kóma. É geni ga Betuwele ná-doun anzanui, Abalaame keegéloin Nagóol ta anzai Mileka ti-lounloun. ¹⁶ É geni ga anzalopoi nii gola uani gola, kpea geni de na, zunui

kópe ge la geni kwé. É yeini ziefé zu, é ná-zifé ligii laave, é lé uolu.

¹⁷ Botigé nui bizeni, é daagómi, é ge ma: «Nà è maanenezu, da-de ligii zu dei ta ve zea, gè bóole.» ¹⁸ É googaavoteni, é ge ma: «Bóole, màligii!» É ná-zifé ligii maayeini gaazuvilei zu, é zifé ve zea, é bóole. ¹⁹ Siegi zu é beni la ga zifé ve zea ga é bóole, é geni ma: «Nà uazu zifé zagá balaa da-kómeiti be, yeesu ti bóole gola ga pagó.» ²⁰ É gaazuvilei, é ná-zifé ligii zuwo to-ganiiti ta-bóole wosuue, é bizeni ziefeyei uò be kóko, é zifé zagá kómeiti kpein be. ²¹ Zunui la geni faa kópe boni, é geni kò bógó gaazagasu, é da wéle, ni Góogó GALAGI ga ná-sifé nèezu, baa ni é la nèezu.

²² Siegi zu kómeiti ti beni la ga bóole, zunui zanu balagae gila segeni, nii bunegi a la ge ga galamu lzita, ta zanu bala felegó ti gilagilagi wunegi ga galamu ungila (100) kejala maazu ba, é ti veeni zea ga é ti lo yeegó-daueti. ²³ É geni ma: «Be ná-doun anzanu gá é ga de? Bo deé mà, nà è maanenezu. Gá laazu kóko nei è-geé ná-pelei wu, ga gi ni ná?» ²⁴ Elebeka googaavoteni, é ge ma: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, Mileka ta Nagóol ti-loun zunui.» ²⁵ É geni ma kóko: «Suaiti daazuue lufai ta ti-laamianigi gá gi uò be ga bóole, nu laazuue ga ná balaa.»

²⁶ Zunui kóko ni Góogó GALAGI wu, ²⁷ é ge ma: «Mamagi ga Góogó GALAGI ue, màligii Abalaame ná-GALAGI, nii é la beni ná-nubógólai ua ta ná-woogéfiladai màligii letegi! Nà-sifé nii zu, Góogó GALAGI lia ga ze màligii keegélointi ta-uelei wu.»

²⁸ Anzalopoi bizeni, é li dee uò be, é naama vaiti kpein sugula ma. ²⁹ Elebeka diei ta geni ná, daaseigi ga Laban. Laban bizeni, é gula eteave, é li zunui uò be ziefé goba. ³⁰ É balagae gáani, ta balaiti baazeelai Elebeka yeegó-daueti, é naa kpein menini, nii zunui boni ma. É uaani zunui tei pò be, nii é geni loni kómeiti kobaué, ziefé goba. ³¹ É geni ma: «Ua, dei Góogó GALAGI tuya loai è ue! Lee vaa zu è yeesu eteave? Gè pelei wu gèvele betea, ta adave ue kómeiti ta ge ná.»

³² Botigé nui leeni pelei wu, Laban kómeiti daayeini, é suaiti daazuue lufai ta ti-laamianigi ve ti ya, é zifé ve zunui ya ga ti gógóti maagba ta maaza nuiti. ³³ Naa uolu ti daamianigi veeni zea. Kele é geni ma: «Gè la daami wosu pe, keni nà naa wona, nii é bè ga gè bo.» Laban ge ma: «Uoluvaawona.»

³⁴ É geni ma: «Nà ga Abalaame ná-botigé nui.

³⁵ Góogó GALAGI tuya looue gola màligii ue, é gea ga zebesu nu. Góogó GALAGI baalagiti feeue zea, boliiti ta nikeiti, walii ta zanugi, botigé zunuiti ta botigé anzanu-iti, kómeiti ta soovalegiti. ³⁶ Màligii anzai Sala uolozagagai ma, é zunu loun kóokóge màligii ue. É kóko ganiiti kpein feeue doun zunui naa ya. ³⁷ Màligii geni mà: «Gonana, è ge mà, è la anzanu zefé dòn zunui ue Kanaan anzalopoi saama, niiti gè zeini ti zaama ta-yooi zu. ³⁸ Kele da liizu kèe ueleyeyei wu, nà-bolodai zu, miná ga da anzai zefé ná dòn zunui ue.» ³⁹ Gè geni màligii ma: «Tanisu anzanui la kea, é ua uile pòlu.» ⁴⁰ É googaavoteni, é ge mà: «Góogó GALAGI nii gè ziaa gaazu ga pagó, naa ga ná-geezugeelai uile è uolu, togá

da-ziei nee, da anzai zege doun zunui ue nà-bolodai zu, kèe ueleyegei wu. ⁴¹ Siegi zu è liizu la nà-bolodai zu, ni ta gèlena, ti la anzalopo veeni è ya, da vie minazefegi vaa zu, è bosu bè.»

⁴² «Sèeliai ma zieungi ma, kèeue ma: «Gòogɔ GALAGI, màligii Abalaame ná-GALAGI, va bu, è nà-siei nee, nii gè ma gani. ⁴³ Nà gɔ gè loni zieungi gɔbaue, anzalopoi nii é uaazu ga é ziei zaɔa, nii nà gɔ ma é ná-zie ligii zu ðei tago ve zèa, gè bɔɔle. ⁴⁴ Ni a gòogaaavotena ga: «Bɔɔle da bɔɔɔ, nà zoo balaa gè ziei zaɔa da-ɔɔmeiti be, naama anzalopoi gɔ ga anzanui naa, nii Gòogɔ GALAGI devea màligii ná-doun zunui ue.» ⁴⁵ Gè gɔeezu gè be ga bɔe ziimaue, Elebeka ganu é uaazu, ná-zie ligii zeini kɔma, é yei zieungi zu, é ziei zaɔa. Kèeue ma: «Nà è maaneenezu, ziei ve zèa, gè bɔɔle.» ⁴⁶ É gaaazuvilleue ga é ná-zie ligii maayei, nii é gɔni zeini kɔma, é gɔ ma: «Bɔɔlana, nà ziei veezu balaa da-ɔɔmeiti zea, ti bɔɔle.» Gè bɔɔleue, é ta ve ɔɔmeiti zea, ti bɔɔle balaa. ⁴⁷ Gè gaazaɔage, gè gɔ ma: «Be ná-doun anzanu gɔ ga ðe?» É gòogaaavotege ma: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, Naɔɔɔ ta Mileka ti-lounloin.» Gè balaɔaegi lɔɔue sokpai ua, gè balaiti ðɔ zeeiti ba. ⁴⁸ Naa uoluma, gè maauueue, gè nɔkɔ Gòogɔ GALAGI wu, gè Gòogɔ GALAGI mama, nii é ga màligii Abalaame ná-GALAGI, nii é loga tũgɔ woogɔɔɔladai zu, naa gɔ a ke gè màligii keeɔɔloin ná-dounloin zege ná-doun zunui ue. ⁴⁹ Niizu, ni wa nubɔɔɔɔlai gɔeezu ta woogɔɔɔladai màligii ue, à naa wo mà, ni mɔɔɔ naa laade, wo naa balaa bo mà, gè li ada gili.»

⁵⁰ Laban ta Betuwele ti googaaavoteni, ti gɔ ma: «Ni-ima vai zegeue Gòogɔ GALAGI uɔ, gi la zooga gi ua bɔe é uɔ ga taali gili. ⁵¹ Elebeka ueue, é è gɔkala, sege, è lii la, é gɔ ga è-maligii ná-doun zunui anzai, egevelei Gòogɔ GALAGI bogai la.»

⁵² Siegi zu Abalaame ná-botigɔ zunui ti-wooitni menini da, è nɔkɔɔi zooi ma Gòogɔ GALAGI gaaazu. ⁵³ Botigɔ zunui wali zɔɔlaiti kulani ta zanu zɔɔlaiti, ta segeiti, é ti ve Elebeka ya, é faane wolaiti keeni ðie ue ta dee balaagi. ⁵⁴ Naa uoluma, tɔ-o, maazaa nuiti-yo, ti daamii woni, ti bɔɔle, ti ni ná.

Sobui, siegi zu ti wuzegeni la, botigɔ zunui gɔni ma: «À yeebe bà niina, gè gale ma màligii uɔ be.» ⁵⁵ Elebeka ðie ta deeni ti gɔni ma: «Be ðe anzalopoi ye gi ua yeeɔɔɔala laawu, folo puugɔ gɔɔɔala, naa uolu wa li niina.» ⁵⁶ Kele é ti woogaaavoteni, é gɔ ma: «À mina mà volo li, tɔɔzei Gòogɔ GALAGI nà-siei nea. À yeebe bà, gè li, gè gale ma màligii uɔ be.» ⁵⁷ Ti gɔni ma: «Ade anzalopoi lolina, ade gaazaɔa tɔ bɔɔɔi.» ⁵⁸ Ti Elebeka lolini, ti gɔ ma: «Da ɔɔ wo li, wa zunui nii?» É ti woogaaavoteni, é gɔ ma: «Ungo, gá li.»

⁵⁹ Ti vaani bu ga ti-uaazeelai Elebeka li ta anzanui nii é gɔni sosu, ta Abalaame ná-botigɔ zunui, é uee ná-nu-iti ba, ti gɔni polu. ⁶⁰ Ti tuya looni Elebeka ue, ti gɔ ma: «Dei é ga gi-uaazeelai, ða gɔ ga waawaagiti ti-lee! É-mavofodai zobo zɔɔɔ silingɔɔɔiti ma faan!»

⁶¹ Elebeka wuzegeni ta ná-botigɔ anzanu loungoiti, ti ze ɔɔmeiti kɔma, ti uile zunui uolu, ti ða li. Botigɔ zunui Elebeka zegeni, é lii la.

⁶² Izaake vaani, é zege Lagayi-Lɔyi gɔɔɔyegei uɔ be, lekɔpemaue nu yeezazuue yooi zu. ⁶³ Kɔɔkɔmaue ta, Izaake gulani, é da ziezie ðɔɔɔi zu, é gaaazuwuzegeni, é wele, é ɔɔmeiti kaa, ti da ua. ⁶⁴ Elebeka gaaazuwuzegeni balaa, é Izaake gɔ, é zege ɔɔmei gɔma, é uile. ⁶⁵ É gɔni botigɔ zunui ma: «Be gɔ é ga zunui tɔi, é ðɔɔɔi zu, é uaazu ade laagomisu?» Botigɔ zunui googaaavoteni, é gɔ ma: «Màligii ue.» Gaamago nɔ, é ná-bazai ueeni gaaazu. ⁶⁶ Botigɔ zunui faiti kpein boni Izaake ma, niiti é ti gɔeni. ⁶⁷ Naa uolu, Izaake loni Elebeka lugɔ, é lii la dee Sala ná-sege gɔtai wu. É Elebeka zegeni, naa gɔ ga anzai, é neeni ue. Pele gana Izaake gaaneeni zɔɔɔni da, balaga uoluma dee ma.

Abalaame zaa vai ta mavofodai é zɔɔɔni Ketula ua (1 Dɔɔ Seuei 1:32-33)

25 Abalaame anzai ta zegeni mɔɔɔ, nii daaseigi gɔni ga Ketula. ² Dointi é ti zɔɔɔni be ti-laaseigiti ti gɔni ga: Zimelan, Yɔkesan, Medan, Madiyan, Yisebake, ta Sua. ³ Yɔkesan Saba ta Dedanni zɔɔɔni. Dedan mavofodaiti ti gɔni ga: Asuul nuiti, Letuse nuiti, ta Leyume nuiti. ⁴ Madiyan mavofodaiti ti gɔni ga: Efa, Efɔel, Geenɔke, Abida, ta Eledaa. Niima nuiti pe ti gɔni ga Ketula mavofodaiti.

⁵ Abalaame yeagɔligiti kpein feeni Izaake ya. ⁶ Anza gɔligiti niiti ti la gɔni vuluni ga zɔiti keuele, é vebeaniiti feeni ti-loun zunuiti be. Keai ma vulua ðe, é ti leveni folo gulazu uelei, é ti maagooza ná-doun zunui Izaake ua.

⁷ Abalaame zii ma voloi kpein ge gɔni ga kona ungila kona uuulɔfela maazu lɔɔlu (175). ⁸ Abalaame yii looni, é zaani ɔɔɔɔɔɔgaga uoluma undaaneɔi zu, é lebini gola sii zuɔooza, naa uolu é liini memewolani ɔɔ, ti zaai. ⁹ Ná-doun zunuiti Izaake ta Isemayege ti maaguluni Makepeela uugi zu, Efelon ná-kpalagi zu, Gɔte nui Sɔɔɔal ná-doun zunui, Mamelee letemaue. ¹⁰ Naama balagi gɔ Abalaame geyani Gɔte nuiti ma. Miná gɔ Abalaameni ta anzai Sala ti maaguluni ná. ¹¹ Abalaame zaa uoluma, GALA ge tuya looni ná-doun zunui Izaake ue, é gɔni zeini Lagayi-Lɔyi gɔɔɔyegei gɔbaue.

Isemayege mavofodai (1 Dɔɔ Seuei 1:28-31)

¹² Abalaame ná-doun zunui Isemayege mavofodai gaa, tɔ gɔ Agaal, Ezipete anzanui é ga Sala ná-ɔɔɔ anzanui zɔɔɔni Abalaame ue. ¹³ Isemayege ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, egevelei ti-mavofodaiti ti la: Nebayɔte, Isemayege ná-doun zunui mɔungi, ta Keedaal, Adebeyle, Mibesame, ¹⁴ Misema, Duma, Masa, ¹⁵ Gaaɔde, Teema, Yetuul, Nafise, ta Keedema. ¹⁶ Isemayege ná-doun zunuiti ta ti-laaseigiti kana, egevelei ta-gwepelegiti ta ti uuu ueleiti ti la. Kundigi puugɔ maazu felegɔiti (12) kaa, ti gɔni ta-nubuseiti unda. ¹⁷ Isemayege zii ma voloi kpein ge gɔni ga kona ungila puusauagɔ maazu lɔfela (137). Zii looni, é za, é li memewolani ɔɔ ti zaai. ¹⁸ Isemayege mavofodaiti ti zeini, é zo Gávila, yeusu é zeeli Suul, Ezipete yooi letema

uelej, nu da gena lia ga Asiili uele. Ti zegeni ti-gɛelointi pe ba, ti zej ye.

ZAKOBE NÁ-FAI

(25:19--36:43)

Izaake mavofodai

¹⁹ Abalaame ná-doun zunui Izaake mavofodai gaa: Izaake keɛge ɣeni ga Abalaame. ²⁰ Izaake ná-konagi ɣeni ga puunaanigo (40), siegi zu é Laban baazeelai Elebeka zegeni la ga anzai, Alame nui Betuwele ná-doun anzanui, nii é Padan-Alame. ²¹ Izaake Gɔogɔ GALAGI maanɛneni anzai ná-faa zu, mazɔkɔ é ɣeni ga doun zɔkɔtala nu. Gɔogɔ GALAGI googaavoteni, anzai Elebeka kogi zegeni. ²² Dointi ti ɣeni zigazu boɔɔ u a koozu, é ɣeni ma: «Leeni ɣa é gɛezu ga ze?» É liini, é Gɔogɔ GALAGI gaaazaɣa. ²³ Gɔogɔ GALAGI ɣeni ma: «Zii felegɔ ɣa é è goozu, nubuseiti ma zii felegɔ ɣa gaagwɛezu, ta gena zɔkɔga, ti gula è goozu. Gilagi zɛbei ɣa wɔkɔ é leve zɔi u a, nu gitei ɣa lo loungoi yeezu.»

²⁴ Doun zɔkɔ foloi zeelii ma, ti kaani ga yoogiti ka ti ɣeni koozu. ²⁵ Ma mɔungi é uaani, maabɔikpɔini, degai ɣe ma ege sua ɣɔkɔ. Ti daaseigi uɛeni ga Ezawu. ²⁶ Naa uoluma, degai zɔkɔni, zeei Ezawu ɣɔɣɔ libiligi zogai. Ti daaseigi uɛeni ga Zakobe. †† Kona uuulzita (60) ɣa Izaake keeni kpein, ti zɔkɔ siegi zu.

Ezawu doun mɔun tosuuɛ uɔdi vai Zakobe ma

²⁷ Doun zunu felegɔi niiti ti kulasui woni. Ezawu ɣeni ga dosoi zeeletagai, ta dɔkɔ zie nui, keɛ Zakobe ɣeni ga zunui ná-fai gaaleidai, é neeni be ga é ye nɔ sege ɣotaiti bu. ²⁸ Izaake Ezawu neeni uɛ, tɔkɔzei dɔkɔ zuai neeni be. Keɛ Elebeka Zakobe neeni uɛ.

²⁹ Foloi ta, Zakobe ɣeai ma tɔɣɔi boɔkɔzu, Ezawu zegeni dɔkɔi zu, gola boɔkɔi. ³⁰ Ezawu ɣeni Zakobe ma: «Tɔɣɔ boi kpɔkɔi nii ta ve zèa, gè mi, mazɔkɔ kpɔkɔuɛ gola.» Naa ɣa é keeni ti Edome ‡ laaseigi uɛeni la Ezawu u a. ³¹ Zakobe googaavoteni, é ɣe ma: «Da-loun mɔun tosuuɛ uɔdi mà de.» ³² Ezawu ɣeni ma: «Wele, nà ga u a zaazu ga pului, naama loun mɔun tosuuɛ ɣa leeni ɣe bè?» ³³ Zakobe ɣeni ma: «Gonana de bè.» Ezawu ɣonani be, é ná-doun mɔun tosuuɛ uɔdi Zakobe ma. ³⁴ Názu ɣa Zakobe bului ta tɔɣɔ boɔkɔiti feeni la Ezawu ya. É daamii woni, é boɔkɔ. Naa uolu é wuzegeni, é li. Zekana Ezawu doun mɔun tosuuɛ uɛleuɛeni da.

Izaake ta Abimeeleke ta-vai

26 Pului tagili ge looni zooi zu, é gula zɔi uolu, é looni Abalaame ná-siegi zu. Izaake liini Geelaal, Filiseti nuiti ta-masagi Abimeeleke uɔ be. ² Gɔogɔ GALAGI gulani be keɛma, é ɣe ma: «Mina yei Ezipete yooi zu, keɛ ze zooi naa zu, nii gè dɛezu ga de. ³ Yeegɛgala ɣe niima yooi zu. Nà ye è u a, gè tuya loo è uɛ, mazɔkɔ nà niima you ɔɣɔzuuɛti kpein feezu è uɛ, wa è-mavofodai. Nà nà-minazegɛgi zo kpaan, nii gè keeni è-ɣe Abalaame uɛ. ⁴ Nà è-mavofodai mɔin su, ege geegɔkɔgi ma zomidegaiti, nà niima you ɔɣɔzuuɛti kpein fe è-mavofodai ya. Eteai zu zii kpein ka tuyai zɔkɔ è-mavofodai mauele ma. ⁵ Tɔkɔzei Abalaame gòoi zoni, é nà-deveiti so, ta tenegiti gè ti woni la, ta nà-tɔgi ti.» ⁶ Naa ɣa é keeni, Izaake zeini la Geelaal.

⁷ Siegi zu naama adauɛ nuiti ti ɣeni gaazaɣagi wosu da, é lo anzai u a, é ɣeni gɛezu ti ma: «Bàazeelai ue.» É ɣeni luazu ga a gɛena anzai ue, náue nuiti ti mina paa Elebeka ná-faa zu, tɔkɔzei gola uani. ⁸ Tei ná-sei yeegɛgalai zu ɣeni goozazu náue, foloi ta ɣeni de Filiseti nuiti ta-masagi Abimeeleke weleni fenetelei la, é Izaake ɣa ta anzai Elebeka, ti da zeeuoegi ɣe. ⁹ Abimeeleke Izaake lolini, é ɣe ma: «Gaamai zu, è-anzai ue! Lee vaa zu è ɣeni ma: «Bàazeelai ue?» » Izaake googaavoteni, é ɣe ma: «Kpɔue ɣana, nii a ke gè mina za mauele zu.» ¹⁰ Abimeeleke ɣeni ma: «Lee ɣa é keai ga giye? Ná tago nɔ ɣea de nubuseiti saama, zunui tagila ge u a la ga è-anzai, è ɣea uazu gi gɛezu ga sɔba nuiti.» ¹¹ Abimeeleke niima levei veeni nubuseiti kpein zea ga: «Nu nɔpe a faa ɔkɔ gɛena ga zunui tei baa anzai, ta naama nui uaa.»

¹² Izaake tii ɣeni zooi naa zu, é betɛ, é ma uɛeda ungi-lagi (100) zɔkɔni naama ɣonagi, mazɔkɔ Gɔogɔ GALAGI tuya looni be. ¹³ Zunui nii beteni, é ɣeni liizu nɔ ga betɛ, eyesu é ɣe ga kpetɛ nu wola. ¹⁴ Togani bulugiti ti ɣeni zea, nikeiti, baalagiti, boliiti, ta botigɛ nu mɔin-mɔingiti. Filiseti nuiti ti ɣeni toloi gulazu la.

¹⁵ Kɔkɔyegeiti kpein keɛge Abalaame ná-botigɛ nuiti ti ti wɔkɔni ná-siegi zu, ti naati daaveni ga pɔkɔi.

¹⁶ Abimeeleke ɣeni Izaake ma: «Liina, è zegɛ gi uɔ be, mazɔkɔ é yeegaaba, é leve gi u a.»

¹⁷ Izaake zegeni ná, é li, é uuuzuuɛ ɣe ga Geelaal nemei zu, miná ɣa é zeini ná. ¹⁸ Izaake zieyegeiti boɔkɔni uolu ga niine, niiti ti wɔkɔni keɛge Abalaame ná-siegi zu, niiti Filiseti nuiti ti ti laaveni Abalaame ná-saai uoluma. É naama laaseigiti nɔ uɛeni ti u a, niiti keɛge ti uɛeni ti u a. ¹⁹ Izaake ná-botigɛ nuiti ti ta wɔkɔni mɔkɔ nemei zu, ti zieungi gaani ná. ²⁰ Baala make nuiti ti ɣeni Geelaal, ti kpɛi uɛeni Izaake ná-baala make nuiti ba, ti ɣe ma: «Ziei ɣa ga ɣɔkɔ!» É zieyegei laasei pɛeni ga Eseke (nii poluuɛ ga «maagaalii»), tɔkɔzei ti kpɛi uɛeni ba zieyegei ná-faa zu. ²¹ Ná-botigɛ nuiti ti zieyege ɣili boɔkɔni, nii ti sakpeni mɔkɔ ná-faa zu, é daasei pɛeni ga Sitena (nii poluuɛ ga «sakpegi»). ²² É zegeni miná, é li, é zieyegei tagili boɔ, niigi kpɛe vaa la ɣeni wuzegeni, é u a lo ba. É naa laasei pɛeni ga Legɔboɔte (nii poluuɛ ga

† Ezawu: daaseigi nii ti maabuɣaai u a ta «degalegagi.» †† Zakobe: daaseigi nii ti maabuɣaai u a ta «tibiligi» baa «yaavai ɣe.» ‡ Edome: daaseigi nii ti maabuɣaai u a ta «ma boɔgi.»

«suwawka»), mazawka é g'eni ma: «Niizu, G'owog GALAGI suwawka gi ue, gi undaa ga nee zooti zu niina.»

²³ É zegeni ná, é le ga Beel-Seeba uele. ²⁴ G'owog GALAGI g'ulani be keléma naama bidii, é g'e ma: «Nà ga gè ga è-g'ee Abalaame ná-GALAGI. Mina lua, mazawka nà è ua. Nà tuya loozu è ue, gè è-mavofodai mwanzu su nà-botig'e nui Abalaame mauele ma.» ²⁵ Izaake zalaga g'ulazuue loni náue, é woogula G'owog GALAGI ma. É ná-sege g'otai loni ná balaa. Ná-botig'e nuiti ti zিয়েge g'ila bawka ná.

²⁶ Abimeeleke uaani p' be, é zefe Geelaal, ta ná-tene bo nui Aguzate, ta Pikole, nii é g'eni ga ná-kawog g'undig'ii. ²⁷ Izaake g'eni ti ma: «Lee vaa zu wo uazu p', tama wo da w'inzef'e, wo da kpè wo u beti?» ²⁸ Ti googaauoteni, ti g'e ma: «Gá petesu ga G'owog GALAGI g'a è ua. Naa g'a é ba, gi g'eezu, minazefegi g'e ade y'og'zu, gá-o, dá-o, ade minazef'e b'og' ue. ²⁹ Da gon-azu ga è la faa j'ou n'pe kea ga giye, eg'euelei gi la è zopele j'ouni la j'eg'el'in, ken'i faa uag'j' n' g'a gi kea è ue, gi è yeni ná, è li ziiileigi zu. Dei è tuyaí z'awkaí G'owog GALAGI ya.»

³⁰ Izaake daamii g'euele beteni ti ue. Ti laamiini, ti bawka. ³¹ Ti wuzefeni sobuzobui, ti gona b'og' ue. Naa uolu Izaake valini ti ma, ti li ziiileigi zu.

³² Naama voloi n' zu, Izaake ná-botig'e nuiti ti uaani, ti uoluvaawo ma, é lo kolbyegei ua, ti g'eni bawka, ti g'e ma: «Gi ziei g'aau.» ³³ Izaake daasei p'eni ga Siba (nii poluue ga «minazefegi»). Naa g'a é ba, ti taai laasei p'ei ga Beel-Seeba (nii poluue ga «minazef'e kolbyegei»), eyesu zaaf'aza.

Ezawu ná-vulu g'ee vaiti

³⁴ Ezawu ná-konagi g'ei ma ga puunaanig' (40), é G'ete nui Beeli ná-doun anzanui Zudite zegeni ga anza, ta G'ete nui Elon ná-doun anzanui Basemate. ³⁵ Ti feleg' p'e ti g'eni Izaake ta Elebekani zii'awka ti goozu.

Tuyaí lati fai é g'e ga Zakobe n'awka

27 Izaake g'eni u'awzag'asu, gaazuueti maa g'eni bidizu, é la m' g'eni wozag'azu j'eg'el'in. É ná-doun zunu m'ung'i Ezawu lolini, é g'e ma: «Dòun zunu!» Naa googaauoteni, é g'e ma: «Nà g'aa!» ² Izaake g'eni ma: «Nà g'aa, gè u'awzag'aga, gè la zaa volo g'wee. ³ Da-loso z'awlaiti ti ga da-meen uuu b'awka, ta da-g'ileg'iti, ti zef'ena, è li d'awka zu, è sua g'azie b'e. ⁴ Daamiani neene k'pete b'e, eg'euelei neai la b'e, è uaa la p', gè mi, naa g'a a ke gè tuya loo è ue p'e, gè ua leg'a za.»

⁵ Elebeka g'eni naa menisu, nii Izaake g'eni bosu ná-doun zunui Ezawu ma. Ezawu liini d'awka zu sua g'aziezuue, é ua uaa la. ⁶ Elebeka g'eni ná-doun zunui Zakobe ma: «Wele, gè è-g'ee woomenige, é da b'e è-lie Ezawu u, é g'e ma: ⁷ «Ua b'e ga sua, è daamiani neene k'pete b'e, nii nà mi, nà tuya loozu è ue G'owog GALAGI g'aazu p'e, gè ua leg'a za.» ⁸ Woilo d'ee g'oi ma, dòun zunu, nii gè bosu è ma, è naa n' g'e. ⁹ Li b'e togani bulugi zaama, è boli y'uo uag' feleg' zo, è uaa la, nà ti betezu è-g'ee ue ga daamiani neenegei, eg'euelei neai la

b'e. ¹⁰ È lii la è-g'ee u, é mi, nii a ke é tuya loo è ue p'e, é ua leg'a za.»

¹¹ Zakobe dee woogaauoteni, é g'e ma: «Ungo, kele die Ezawu g'a ga deg'ega nu, n'oun nà, gè la ga naama nu. ¹² Tanisu k'ee g'a yeeuep'ee bà, nà g'e gaazu ga woya nu, náma su, nà foovooi maaloli b'og' ma, tuyaí uotogi zu.» ¹³ Dee g'eni ma: «Dòun zunu, naama voovooi y'e ga ze! Woilo n' g'oi ma, è li, è ua ga tiye p'.»

¹⁴ Zakobe liini, é ti zefe, é ua ga tiye dee u. Naa daag'olii woni, eg'euelei neai la k'eege ue. ¹⁵ Naa uolu, Elebeka ná-doun zunu m'ung'i Ezawu ná-segeiti segeni, niiti ti wola uaga g'eni de, ti g'eni pel'e wu, é ti loo ná-doun zunui loungo geleí Zakobe g'oba. ¹⁶ É zeeiti ta k'ogi maavelevele ga boli y'uo ma g'aw'iti, t'awzei deg'ai la g'eni náti ma. ¹⁷ Daamiani neenegei ta bului niiti é ti beteni, é naati feeni ná-doun zunui Zakobe ya.

¹⁸ Naa liini k'eege u b'e, é g'e ma: «K'ee!» Izaake g'e ma: «Nà g'aa! B'e g'a é ga de, dòun zunu?» ¹⁹ Zakobe k'eege woogaauoteni, é g'e ma: «Nà ga Ezawu, è-loun zunu m'ung'i. Gè naa g'ea, nii è bog'ai mà. Nà è maaneenezu, wuzef'e, è zeí, è nà-sua bet'ai mi, naa g'a a ke è tuya loo b'e.» ²⁰ Izaake g'eni ná-doun zunui ma: «È k'eeue g'ale, dòun zunu, è suai ta z'awkaí gaaman'?» Zakobe googaauoteni, é g'e ma: «G'owog GALAGI da-GALAGI g'a é uaa la p'.»

²¹ Izaake g'eni Zakobe ma: «Maabuga l'ee bà, dòun zunu, gè yee'aw'ga è ua, gè g'e kw'ee, ni da ga dòun zunui Ezawu, baa ni é la ga t'oun.» ²² Zakobe maabug'ani k'eege Izaake ua, naa yeeuep'ee ba, é g'e ma: «K'p'ee uelei g'a ga Zakobe b'e uelei, kele zeeiti ta ga Ezawu yeeiti.» ²³ É la g'eni g'weesu g'ani ba, t'awzei deg'ai g'eni zeeiti ma, eg'e die Ezawu yeeiti. É tuya looni b'e. ²⁴ É gaazag'ani de, é g'e ma: «Da g'a nei è ga dòun zunui Ezawu baa?» Zakobe googaauoteni, é g'e ma: «Nà ue.»

²⁵ Izaake g'eni ma: «Dòun zunu, da-zuai ta veena z'ea, naa g'a a ke gè mi, gè tuya loo è ue.» Zakobe feeni zea, é mi, é ua p' ga d'awka balaa, è k'p'ole. ²⁶ Naa uolu k'eege Izaake g'eni ma: «Dòun zunu, maabuga bà, è neene ga daau komagai.» ²⁷ Zakobe maabug'ani ba, é neene ga daau komagai. Izaake ná-segeiti makugi menini. Naa uoluma, é tuya looni b'e, é g'e ma:

«Ungo, dòun zunui makugi g'eeue eg'e k'palagi makugi,

nii G'owog GALAGI tuya loai b'e.

²⁸ GALA ge geeg'aw'gi ma n'awai ve è ya, ta zooti ma g'ulanumai, é moloi ta d'awka ve ga m'inda.

²⁹ Nubuseiti ti g'olo è ue, ziiiti ti boti g'e è ue.

È g'e ga è-g'eeleaiti ti-malig'ii, è-leelointi ti boti g'e è ue.

Z'i a è voovo, naa g'a voovo, z'i a tuya loo è ue, tuya g'a naa ue.»

³⁰ Izaake beni n' ga tuya loo Zakobe ue, Zakobe zef'ezuue n' feya k'eege Izaake u b'e, die Ezawu da un-kula, é zefe doso zie bosuue. ³¹ T'ò balaagi é daamiani neenegei g'euele beteni, é uaa la k'eege u b'e, é g'e k'eege

ma: «KÈE, wuzegena, è è-loun zunui ná-suai ta mi, naa ga a ke è tuya loo bÈ.» ³² Kεεgε Izaake gε ma: «Bε ga é ga de?» É goodaavoteni, é gε ma: «Nà ga è-loun zunu mɔngi Ezawu.» ³³ Izaake gēni wola unga wuulee, é da wola bali, é gε ma: «Bε ga ga naa degεmu, nii é suai zogai, é uaa la pò? Gè ti pε ta miai, è gεεzu è ua, gè tuya loa bε. Togā tuyai zɔɔɔ.»

³⁴ Siegi zu Ezawu kεεgε woorti menini da, é bainni ga woo wola, é ziiɔaawana beei wola looni, é gε kεεgε ma: «KÈE, tuya loo bÈ, nà balaagi!» ³⁵ Izaake gēni ma: «È-Idgei uaaue ga yaavai, é da-luyai zege.» ³⁶ Ezawu gēni ma: «Tei daaseigi ueai ga Zakobe, naa ga é yàavaai la ná zeizu gε fele baa? É nà-doun mɔun to-sue zegea, é uaa mɔɔɔ niizu, é nà-tuyai zege!» É gēni kεεgε ma: «È la tuyai ta makeni bÈ baa?»

³⁷ Izaake gēni Ezawu ma: «Wεε, gè seida ga è-maligi, gè kεεgε lointi kpein kea ga ná-botige nuiti, gè molo ta dɔɔi vea zea. Lee gā degεmu nà zoo gè ke è ue, doun zunu?» ³⁸ Ezawu kεεgε woodaavoteni, é gε ma: «Naa-ma luya gɔlagi nɔ gā é è ya baa, kÈE? Nà balaa tuya loo bÈ, kÈE!» Ezawu tɔzeini ga banga, é da wɔɔɔ. ³⁹ Kεεgε Izaake goodaavoteni, é gε ma:

«Pεε, è-zeizuee gā uala zooi ma gulanumai ma, ta geeɔɔɔɔ ma nɔɔɔɔɔ ma.»

⁴⁰ Da-wogā zɔkɔɔi gā a gε ga è-gɔɔɔ gaizie anii, da gε ga è-gεεloin ná-botige nui, keεε da gēna zieziega bɔɔɔ yeema, da ná-unbawului galegale, è kula bɔɔɔ gɔɔɔ.»

Zakobe uela vai

⁴¹ Ezawu Zakobe wɔnzegeni, tɔɔzei tuyai ua kεεgε boni bε, é da gε yiimaue: «KÈE zaa voloi maa gāna bugā, nà dègēi Zakobe uaa naama yei.» ⁴² Ti Elebeka ná-doun zunu mɔngi Ezawu woorti boni ma. É nà-doun zunui loundo gelei Zakobe lolini, é gε ma: «Wεε, è-liε Ezawu gā gεεzu é potokulai gε, é è uaa.» ⁴³ Woilo gōoi ma niizu, doun zunu! Wuzegε, è uela, é li die Laban uɔ bε Galan yooi zu. ⁴⁴ È ye koba yeegεgala laawu, eyesu è-liε yiimaalei. ⁴⁵ Siegi zu è-liε ná-zigāawanai buezu la è maazu, é yeema naa ma, nii è keai la, nà è gāagale ma naazu niina. Leeni vaa zu nà uala wo felegɔ ma uɔɔɔ, folo gɔlagi zu?»

⁴⁶ Elebeka gēni Izaake ma: «Zenvui wɔnzegεa mà, Gεte ná-doun anzanui niiti ta-vaa zu. Ni Zakobe balaa ka zooi niizu anzanui ta zegena, zenvui gā bÈ ga leeni názu?»

28 Izaake Zakobe lolini, é tuya loo bε, é devei nii ve zea, é gε ma: «Mina anzanu zege Kanaan anzanu lointi saama. ² Wuzegena, è li Padan-Alame è-lee kεεgε Betuwele uɔ bε, è anza gāizie è-gεke Laban ná-doun anzanui saama, è sei. ³ GALA Zεbei-Pε-Maligi tuya loo è ue, é è gε ga kpugɔ nu, da gā ga nubuse mɔinmɔin memewola. ⁴ É Abalaame ná-tuyai ve è ya, é ue è-mavofodai ua, nii a ke zooi è zeini su ga seikɔɔ-ma nui, è naa zɔɔɔ, zooi nii GALA ge feeni Abalaame ya!» ⁵ Izaake Zakobe leveni ga è li Padan-Alame, Alame nui Betuwele ná-doun zunui Laban uɔ bε, Zakobe ta Ezawu ti-lee Elebeka diei.

⁶ Ezawu kaani ga Izaake tuya looni Zakobe ue, é teue Padan-Alame ga é anza zege ná. É menini balaa ga keai ma tuya loozu bε, é devei nii veeni zea ga: «Mina anza zege Kanaan anzanu lointi saama.» ⁷ É kwēeni balaa ga Zakobe gɔloni kεεgε ta dee ue, é li Padan-Alame. ⁸ Ezawu gāgāani ga Kanaan anzanu lointi maayo ge la gēni kεεgε Izaake ue. ⁹ Ezawu liini Abalaame ná-doun zunui Isemayele uɔ bε. É Isemayele ná-doun anzanui Maɔalate zegeni ga anzai, nii é ga Nebayɔte baazeelai, zɔɔma anzaiti poluma ti gēni zea.

Zakobe ná-segi, é boni Beetele

¹⁰ Zakobe zegeni Beel-Seeba, é li Galan. ¹¹ É zeelini adauε ta, ue é niini ná, mazɔɔɔ folo liini niina. É náue gɔtɔi ta zegeni, é da unbu, é niini naama adauε. ¹² Ná-segi zu, é kabagi gāani loni zooi ma, nɔngi zeidai geei ua. Pεε, GALA ná-geezugeelaiti ti gēni lεεzu, ti da yei kabagi naa zu. ¹³ Pεε, Gɔɔɔ GALAGI gēni loni kabagi unsuue, é gε ma: «Nà ga Gɔɔɔ GALAGI, è-gεε Abalaame ná-GALAGI, ta Izaake ná-GALAGI. Zooi nii è laani ma, nà feezu è ue, wa è-mavofodai. ¹⁴ È-mavofodai gā gε egε zooi ma vufiligi, ná-zooi zu gā baagɔ, é zo folo gɔlazu uelei, é li folo liizu uelei, é zo nu gɔuezu uelei, é li nu yeezazu uelei. Eteai ma ueleyegēiti kpein ta tuyai zɔɔɔ è mauele ma, ta è-mavofodai mauele ma. ¹⁵ Wεε, nà bɔɔɔ nà è ua, nà è make, ue kpein è li-izu ná, nà uaa zu ga de uolu niima yooi zu, mazɔɔɔ gè la gēleε è ua jεgelein, eyesu naa kpein daazeeli, nii gè boga è ma.»

¹⁶ Zakobe wuunni, é gula ná-niimenii zu, é gε ma: «Gaamazu Gɔɔɔ GALAGI gā niima adauε, nɔun gè la gēa sugwεε!» ¹⁷ É luani, é gε ma: «Aε, niima adauε maayikiue! Uε gā ná ga GALA ná-pelei, geeɔɔɔ ma uelelaue ue.» ¹⁸ Zakobe wuzegeni ga sobuzobui, kɔtɔi nii é daani unbu, é naa zegeni, é gaalɔ ga gɔzesui, é gulbi uu unsuue. ¹⁹ É naama adauε laasei pēeni ga Beetele (nii poluue ga «GALA ná-pelei»), keεε taai naa laaseigi gēni ga Luze mɔngi zu. ²⁰ Zakobe minazegeni, é gε ma: «Ni GALA ka yena bà, é màke siei nii zu, gè bosu, ni a daamianigiti ta segeiti feena zèa, ²¹ ta ni nà gālena ma kÈE uelei wu ziileigi zu, Gɔɔɔ GALAGI gā gε ga nà-GALAGI naazu. ²² Kɔtɔi nii gè gaalɔgai ga gɔzesui, naa gā gε ga GALA ná-pelei. Nii kpein è feezu zèa, nà naama uuusie ve è ue.»

Zakobe zeeli vai Laban uɔ bε

29 Zakobe siei lɔzeini uolu, é li folo gɔlazu uelei yooi zu. ² É weleni yeeta, é kɔbyegei gā dɔɔi zu, pεε, togani bulu seizu savagɔ gēni ná, ti da loogo, mazɔɔɔ naama gɔbyegei gā togani bulugiti ti gēni bɔɔlezu la. Kɔtu wolai gā é gēni ga kɔbyegei lakulugi. ³ Siegi zu togani bulugiti kpein ti bena gāale ba la ná, ti bena kɔtɔi gɔlikili, ti sege ziezegēi laue, ta la ziei veena togani bulugiti zea, ti kɔtɔi la daazuue ziezegēi la.

⁴ Zakobe gēni togani make nuiti ma: «KÈeaiti, mini nu gā ga woye?» Ti goodaavoteni, ti gε ma: «Gá ga Galan nuiti.» ⁵ É gēni ti ma: «Wo Laban gɔwεε nei baa,

nii é ga Nagđł ná-doun zunui?» Ti googaaivoteni, ti gē ma: «Uun, gi kwεε.»⁶ É gēni ti ma: «Kεδεγε nei baa?» Ti googaaivoteni, ti gē ma: «Kεδεγε, wele nuu, ná-doun anzanui Lasele ua, é uaazu ga togani goiti.»⁷ Zakobe gēni ma: «Wele, foloi wααβε δε, yeεgefala la ga nii, ga nu togani bulugiti gaale ba. À ziei ve togani goiti zea, naa uolu, wo li ga tiye ga ti daami wo.»⁸ Ti googaaivoteni, ti gē ma: «Gi la zooga, keni togani bulugi kpein gaa ga leena ba, názu gá gá da kwtui gilikili da, é zege zieyεgei laaυε, gi ziei ve togani goiti zea.»

⁹ É yeni nα bεzu δε ti uα, Lasele da unkula ga kεεge ná-togani goiti, mazkαα é gēni ga togani make nui.
¹⁰ Siεgi zu Zakobe keke Laban ná-doun anzanui Lasele gāani la, ta Laban ná-togani bulugi, é maabuđani ba, é kwtui gilikili, é sege zieyεgei laaυε, é ziei ve keke Laban ná-togani bulugi ya.¹¹ Naa uolu, Zakobe Lasele neeneneni ga daaυε komagai, é woodgula, é wαα. ¹² Zakobe boni Lasele ma ga toga ga kεεge ná-nu, é ga Elebeka ná-doun zunui. Lasele bizeni, é li, é bo kεεge ma.

¹³ Laban baazeelai ná-doun zunui Zakobe uaa vai ma wooi menini nα feya, é bizeni, é daagomi, é velevele da, é neene. É Ioni tuđł, é lii la ná-pelei wu. Faiti ti zieni, Zakobe naati kpein gaaleeni la.¹⁴ Laban gēni ma naazu: «Gaamazu, da ga māvofoda bαđłbαđłgi.» Zakobe alu gila kēeni Laban uα be.

Zakobe Lea ta Lasele vulu vai

¹⁵ Naa uoluma, Laban gēni Zakobe ma: «Nà-nui gā ga de, da yesu boti gēezu bè gāna nα baa? Nii a gē ga è-zalai, naa le ga ze.»

¹⁶ Tama anzanu loun felego gēni Laban ya. Ma moun-gi laaseigi gēni ga Lea, loun-go gelei laaseigi gē ga Lasele.¹⁷ Lea la gēni wola uani, keke Lasele wola vaga gēni de.¹⁸ Lasele maayo ge gēni Zakobe uε. É gēni Laban ma: «Nà boti gē è uε ga kona dαfela, è-loun anzanui loun-go gelei ná-faa zu.»¹⁹ Laban gēni ma: «Ye pα be, neευε bè ga gè fe è ya, gè uα uε liizu feezu zunu gili zea.»²⁰ Uele gāna Zakobe boti gēeni la kona dαfela zu Lasele ná-faa zu, keke ti gēni gaazu, ege foloi tanigaani nα, tαzεi maayo ge gēni be.

²¹ Naa uolu Zakobe gēni Laban ma: «Ànzai veena zèa, mazkαα nà-botigε voloi laazeelia, nà pα ga gè uile polu.»²² Laban náυε nuiti kpein gaaleeni ba, ti daamii goozunεεi wo.²³ Kpαkwi zeelii ma, é ná-doun anzanui Lea zegeni, é lii la Zakobe uα, naa uileni polu.²⁴ Laban botigε anzanui Zilepa zegeni, é fe ná-doun anzanui Lea ya, ga naa gē ga ná-botigε anzanui.

²⁵ Ma gēelaalaogai ma, Zakobe da wele, é Lea gā, é gē Laban ma: «Lee gā è kεai ga ze? Lasele ná-faa gā gè boti gēai ma è uα be. Lee vaa zu è yàavaai?»²⁶ Laban gēni ma: «Naa la da ga gēa gi uα be pαkmazu, ga è loun-go ve zini be, nu gitei luđł.»²⁷ À dαđł gāabela wa nii, nà zwi balaa ve è ya, è botii gē mαnα pα be kona dαfela giligaa laawu.»

²⁸ Zakobe vaani bu, ti dαđł gāabela ta Lea. Naa uolu Laban ná-doun anzanui Lasele zegeni, é fe Zakobe ya ga anza.²⁹ Laban botigε anzanui Bilegā zegeni, é fe ná-doun anzanui Lasele ya ga ná-botigε anzanui.³⁰ Za-

kobe Lasele balaa daani uolu, nii gola neeni be, é leve Lea ua. É botii gēeni mαnα Laban uα be kona dαfela giligaa laawu.

Zakobe ná-dointi wαα fai

³¹ Tei Gōogđ GALAGI kaani ga tiba la gēni Lea ua, é naa gēeni ga kpuđu nu, Lasele ma ge gēni ga doun zαkαtala nu.³² Lea kogi zegeni, é zunu loun zαkα. É daasei pēeni ga Luben, † tαzεi é gēni ma: «Gōogđ GALAGI nà-bαđłmaayei uεtega, sinigi gā nēυε niina niizu.»³³ É kogi zegeni mαnα, é zunu loun zαkα, é gē ma: «Gōogđ GALAGI menige ga tiba la bà, é nii balaa fea bè.» É naa laasei pēeni ga Simiyon. ††³⁴ É kogi zegeni mαnα, é zunu loun zαkα, é gē ma: «Sinigi gā gili bà niina niizu, mazkαα gè zunu loun sauago zαkαga be.» Naa gā é kēeni ti daasei pēeni ga Leevi. ††³⁵ É kogi zegeni mαnα, é zunu loun zαkα, é gē ma: «Nà Gōogđ GALAGI lebizu niina niizu.» Naa gā é kēeni, é daasei pēeni ga Zuda. † É beni niina doun zαkαgi uα.

30 Tei Lasele kaani ga é la doun zαkαsu Zakobe uε, é toloi gūlani ga baazeelai, é da gē Zakobe ma: «Dounga ve bè, ni naa laade, keni gè za!»² Zakobe yi-gaawanani Lasele ma, é gē ma: «Nà gā gè GALA potogi zu baa, é pele levezu da-loun zαkαgi luđł?»³ Lasele gēni ma: «Nà-botigε anzanui Bilegā uεte, uilena naa uolu, é doun zαkα kōđł ma, toun maavele ma gè doun zαkα, nà balaa.»⁴ É ná-botigε anzanui Bilegā zegeni, é fe be ga anza. Zakobe uileni naa uolu.⁵ Bilegā kogi zegeni, é doun zunu zαkα Zakobe uε.⁶ Lasele gēni ma: «GALA ge nà-gaamai vea zèa, é gōoi meniga, nà balaa-gi, é doun zunu vea bè.» Naa gā é ba, é daasei pēeni ga Dan. ††⁷ Lasele ná-botigε anzanui Bilegā kogi zegeni mαnα, é doun zunui velesiei zαkα Zakobe uε.⁸ Lasele gēni ma: «Gè nepi baabaa kα bàazeelai laalōđma, gè zobo zαkαge.» É daasei pēeni ga Nefetali. ††

⁹ Lea kaai ma ga é bega doun zαkαgi uα, é ná-botigε anzanui Zilepa zegeni, é fe Zakobe ya ga anza.¹⁰ Lea ná-botigε anzanui Zilepa doun zunu zαkαni Zakobe uε.¹¹ Lea gēni ma: «Niima undaaneε gā leel!» É daasei pēeni ga Gade. †††¹² Lea ná-botigε anzanui Zilepa doun zunui velesiei zαkαni Zakobe uε.¹³ Lea gēni ma: «Ga-o, kōozunεa! Uun, anzalopoit ta gē mα kōozunεε nui.» É daasei pēeni ga Aseel.⁵

¹⁴ Luben gūlani moloi é ga beleegi, naa leve ziegi zu. Siinziin ganigi daaseigi ga mandelagōđlegi, é naati kaani kpalagiti su, é ti zegeni, é uα ga tiye dee Lea uα. Lasele gē Lea ma: «Nà è maaneεezu ga è è-loun zunui ná-mandelagōđlegi †† ta ve zèa.»¹⁵ Naa googaaivoteni, é gē ma: «Faa go gāna nei baa, ga è sinigi zegea, è uα li mαnα doun zunui ná-ani waaiti segezu?» Lasele gēni

† Luben: daaseigi nii ti maabuđai va ta «à doun zunui uεte.»

†† Simiyon: daaseigi nii ti maabuđai va ta «menige.» † Leevi: daaseigi nii ti maabuđai va ta «gilibai.» †† Zuda: daaseigi nii ti maabuđai va ta «lebiyai.» †† Dan: daaseigi nii ti maabuđai va ta «gaamai ve.» ††† Nefetali: daaseigi nii ti maabuđai va ta «nepii.» ††† Gade: daaseigi nii ti maabuđai va ta «undaaneεi.» † Aseel: daaseigi nii ti maabuđai va ta «kōozunεεε.» †† Mandelagōđlegi: Tanigaa ta-gisiei zu, siinziin gani naa gā da gē ga zabu anzanui kogi zege.

ma: «Kii baa! Zakobe g'a la è goba za bidii, è-loun zunui ná-mandelagɔlegiti ma vaa zu.»

¹⁶ Kpɔkɔi Zakobe g'ɛai ma vaazu, é zege kpalagaue, Lea g'ulani, é daagomi, é g'e ma: «Pɔ be g'a é vaazu ná za bidii, mazɔkɔ g'è è geyaué ga doun zunui ná-mandelagɔlegiti, è maazɔkɔ fai zu.» É niini pɔ be naama bidii. ¹⁷ GALA ge Lea woogaavoteni, é kogi zege, é doun zunui lɔklusiei zɔkɔ Zakobe ué. ¹⁸ Lea g'eni ma: «GALA ge nà-kulanumai vea, tɔzei g'è nà-botig'e anzanui veeni sinigi ya.» É daasei p'èni ga Isakaal. ¹⁹ Lea kogi zegeni mɔkɔ, é doun zunui lɔzitasiei zɔkɔ Zakobe ué. ²⁰ Lea g'e ma: «GALA ge vebeani uagɔ vea bè niizu, sinigi g'a vaazu zeizu pɔ, mazɔkɔ g'è doun zunui lɔzita zɔkɔga be.» É daasei p'èni ga Zabulon. ^{†††} Naa uolu é doun anzanu zɔkɔni, nii é daasei p'èni ga Dina.

²² GALA ge g'itooni Lasele zu, é googaavote, é ke ga kpuɔ nu. ²³ É kogi zegeni, é doun zunui zɔkɔni, é g'e ma: «GALA ge nà-unfegi zegea mà.» ²⁴ É daasei p'èni ga Zozefe. † É GALA falini, é da g'e ma: «Gɔɔgɔ GALAGI doun zunui g'ila kpɔ ba bè!»

Zakobe bete vai toganii zu

²⁵ Siegi zu Lasele Zozefe zɔkɔni da, Zakobe g'eni Laban ma: «Bena bà, g'è g'ale ma, g'è li nà-taazu, nà-zooi zu. ²⁶ Anzaiti feena zèa, ta d'ointi, niiti g'è botii g'ea è ué ti-ma vaa zu, g'è ua g'è li, mazɔkɔ è kw'ee da bɔɔɔ botii niiti g'è ti g'ea è ué.» ²⁷ Laban g'eni ma: «Ni da k'ena, woilo g'òo ma. Nà-galagiti ti d'eeu ga ze ga Gɔɔgɔ GALAGI tuya looue bè, d'un è maavele ma. ²⁸ È-zalai l'e ga ze, nà feezu è ya.»

²⁹ Zakobe g'eni ma: «È kw'ee da bɔɔɔ, eg'euelei g'è botii g'ea la è ué, uelei da-logani bulugi g'ea la zèa. ³⁰ Mazɔkɔ nii goi é g'eni è ya, aisa g'è ua è ué be, naa wola g'aawɔkɔ. Gɔɔgɔ GALAGI tuya loa è ué, kaite k'ɔɔɔ uile folo ma è ué be. Niizu, siegi begele g'a nà botii g'ee la nà-p'eilei ué?» ³¹ Laban g'eni ma: «Leeni g'a nà fe è ya?» Zakobe googaavoteni, é g'e ma: «È la ani n'ope feezu zèa. Ni da vaana naa wu, nii g'è bosu è ma, nà da-logani bulugi g'ɔkɔkula mɔkɔ, g'è make. ³² Nà ziezu za da-logani bulugi zaama. G'è naati pu ye, toganiiti saama, nii k'pein p'ɔn'ai, ta ti uodapodagai, ta baala ziuoi nii k'pein t'ida, g'è ke g'ana n'ɔ boliiti saama, nii k'pein podapodagai ta ti u'ɔn'ai. Naati ka ta g'e ga s'alai. ³³ Nà-ladalai g'a googaavotegi ve bè lina, siegi zu è vaazu la, è s'alai g'a. Nii k'pein é la u'ɔneni, baa é la uodapodani, boliiti su, ta ti la l'eini baala ziuoi su, naa ta a g'aana zèa, naati ti unmaue.» ³⁴ Laban g'eni ma: «È g'e g'ana, eg'euelei è bogai la.»

³⁵ Naama volo ná n'ɔ, Laban boli zineiti puuni ye, niiti ti u'ɔneni ta ti uodapodagai, ta boli zaaiti ti u'ɔn'ai, ti uodapodagai, niiti k'pein kolezu g'eni ti ua, ta niiti k'pein ti leidi baala ziuoi su. É naati kalivaani ná-doun zunui ma. ³⁶ Naa uolu é folo savagɔ g'eg'ala zie wosu yenii ti y'ɔɔɔ ta Zakobe, nii é g'eni Laban ná-togani bulugi m'ɔtai g'ɔkɔkulazu, é da make.

† ISAKAAL: daaseigi nii ti maabuɔgai va ta «zunui nii é ga nà-kulanumai.» †† ZABULON: daaseigi nii ti maabuɔgai va ta «sei.» † Zozefe: daaseigi nii ti maabuɔgai va ta «é ta bɔ ba.»

³⁷ Gului niiti ti ga pepele ta amande ta pelatanegiti, Zakobe naati ma beke undui tanigaani teveni, é maagɔlogi naa tanigaa g'ula ma, naa g'a a ke ma g'olegi naa tanigaa ti g'ula kelema. ³⁸ Naa uolu, gulu bekegi niiti é maagɔlogi g'ulani ti ma, é ti zegeni, é ti uilepile kpɔkɔle wosu, ti g'e toganiiti gaazu, ti vaazu bɔkɔlezu, niiti ti bɔkɔgai, ti da ka, ta vaana bɔkɔlezu. ³⁹ Toganiiti nii k'pein kpɔkɔgai, ti g'eni levesu gulu bekegiti kakalaué, ti bena yiuoiti pu, ti u'ɔn'ai, baa ti uodapodagai. ⁴⁰ Zakobe g'eni toganiiti yiuoiti zeedaag'w'eezu, kele é toganiiti bulugi m'ɔtai u'uuni, ti da wele Laban ná-togani bulugi ua, niiti ti u'ɔn'ai, ta nii k'pein t'ida. Pele g'ana Zakobe ná-togani bulugi u'uuni la bɔkɔ ma ye, é la ti b'ɔni su ta Laban ná-togani bulugi. ⁴¹ Sien'ope su toganiiti ti maan'ai, ti g'eni p'eeplui wosu da, Zakobe g'eni gulu bekegiti pilesu kpɔkɔle wosu, toganiiti gaazu, nii a ke ti bɔkɔgai da leve gulu bekegiti kakalaué. ⁴² Siegi zu toganii ta la g'ana la, é la g'eni gulu bekegiti pilesu, naa g'a a ke, niiti ti g'ana, naati ti g'e ga Laban n'ɔkɔiti, niiti ma ti maan'ai, naati ti g'e ga Zakobe n'ɔkɔiti. ⁴³ Zakobe ná-kp'etei tan'ɔ g'a é g'eni laazu ma. É toganiiti goiti zɔkɔni ga m'ɔinda, ta botig'e anzanui, naa u'ee botig'e zunui ba, ta p'ɔm'ei, ta soovalegiti.

Zakobe g'ale ma vai Kanaan yooi zu

31 Zakobe Laban ná-doun zunui toganii, ti da g'e ma: «Nii k'pein é g'ea ga gi-g'ee n'ɔkɔ, Zakobe naati segea, gi-g'ee g'ɔlogi g'a é niima bete zɔkɔgai su.»

² Zakobe Laban gaazu u'eteni, é la m'ɔ g'eni g'eeni, eg'euelei é g'eni la m'ɔngi zu. ³ Názú g'a Gɔɔgɔ GALAGI g'eni la Zakobe ma: «Gale ma è-memewolani ta-yooi zu, da-ueleyegei wu, nà g'e è ua.»

⁴ Zakobe Laseleni ta Lea lolini, ga ti ua d'ɔkɔ zu, ué é g'eni ná, ná-togani bulugi g'oba. ⁵ É g'eni ti ma: «Nà kaazu ga wo-g'ee gaazu u'ee la m'ɔ ga eg'euelei é g'ea la n'ɔn tetema m'ɔngi, kele k'ee ná-GALAGI yege n'ɔn ba. ⁶ Wa bɔkɔgoi wo kw'eeni ga g'è botii g'eeni wo-g'ee u'ee ga s'uvikei k'pein. ⁷ Kele wo-g'ee yaavai g'eeni ga ze, é s'alai valiboni ná zeizu g'e puu. GALA ge la g'eni vaani bu, é ua faa n'ɔ g'e ga ze. ⁸ Siegi zu é g'eni g'eezu la mà: «Ma uodapodagiti ta g'e ga è-zalai,» toganiiti ti bena pu ga ma yiuoiti ti uodapodagai. Ta siegi zu a la g'ena la mà: «Ma u'ɔnegiti ta g'e ga è-zalai,» toganiiti k'pein ti bena zɔkɔga ma yiuo u'ɔnegiti. ⁹ GALA ka é wo-g'ee ná-togani bulugi g'ulani zea, é fe bè.

¹⁰ «Siegi zu toganiiti ti g'eni u'eezu la bɔkɔ uolu, g'è gaazuwuzegeni, segi zu g'è kaani ga boli zineiti ti g'eni u'eezu ma zaaiti polu, ti u'ɔneni, ti uodapodage. ¹¹ GALA ná-geezugeelai g'eni mà segi zu: «Zakobe.» G'è googaavoteni, g'è g'e ma: «Nà g'aa.» ¹² É g'e mà: «Gaazu wuzege, è wele, boli zineiti k'pein ti u'eezu ma zaaiti polu, ti u'ɔn'ee, ti uodapodage, mazɔkɔ g'è naa k'pein kaa, nii Laban keai ga de. ¹³ Nà g'a g'è ga Beetele GALAGI, ué è gulbi zieni ná k'ɔtui ma, è gaal ga g'izesui, ué è minazegeni ná bè. Niizu u'ee wuzegeni, g'ula niima yooi ua, è g'ale ma è zɔkɔ zooi zu.»

¹⁴ Lasele ta Lea ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Leeni gɛ é gi ue ɔɔɔ ga ɔɔɔ baa pogani gi-gɛé ná-pele wu? ¹⁵ É la gi zoni ɔɔ ege ween anzanuiti baa? Tɔɔzei é gi ɔɔɔdia, é gi-zɔɔngɔi mi. ¹⁶ Naavoloi kpein GALA ge kulaai gi-gɛé ya, ta ga ɔɔɔ gá gi-lointi. Degɛmu, niizu, naa kpein ke, nii GALA ge boga è ma.»

¹⁷ Zakɔbe wuzegeni, é ná-dointi ta anzaiti te, é ti zeɪ ɔɔmeiti kɔma. ¹⁸ É liini ga ná-togani bulugi kpein, ta kɔligiti é ti zɔɔɔɔɔ, togani bulugi é gɛni zea, é ti zɔɔɔɔɔ Padan-Alame. É wuzegeni, é li kɛɛge Izaake ɔɔ be, Kanaan yooi zu.

¹⁹ Názuue gɛ Laban liini la ná-baalagiti maalegaiti tevezu. Lasele kɛɛge ná-pele wu zaleiti unmani.

²⁰ Zekana Zakɔbe Alame nui Laban yaavani la, é la faa ɔɔpe boni ma, é da uela. ²¹ É uelani ga naa kpein, nii é gɛni ga ɔɔɔ. É liini, é zie wolai Ufelate bude, naa uolu é leteni Galaade gɛze yooi ɔɔ pelei ma.

Laban ta Zakɔbe ti yɔɔɔzubeɛ vai

²² Foloi zavasiei ma ti daazeelini Laban ma ga Zakɔbe uela. ²³ É pele wu nuiti segeni, ti uile Zakɔbe uolu, folo ɔɔfela laawu ti da zie. Ti kɔɔɔzumeɛnni Galaade gɛze yooi zu. ²⁴ Kele GALA ge gɛlani kelema kpidii segi zu Alame nui Laban ue, é gɛ ma: «Dama, mina ɔɔɔ Zakɔbe ɔɔ ga ɔɔɔɔ.»

²⁵ Laban zeelini Zakɔbe ma. Zakɔbe ná-sege gɔtai loni gize yooi zu. Laban ue ná-pele wu nuiti ba, ti ɔɔɔ loni balaa Galaade gɛze yooi zu. ²⁶ Laban gɛni Zakɔbe ma naazu: «Lee gɛ è keai? Lee vaa zu è yàavaai, è liizu ga dɔun anzanuiti, ege ta gɛ ga duɔiti, ti zogai ɔɔɔ zu?»

²⁷ Leeni vaa zu è uelaai dɔɔɔguzu, è nɔun yaava, è la tɔoni gɛsu lago pa? Nà la be è ua, è li koozunɛi zu, guye woiti saama, ta tamadegiti, ta kɔnigiti gooiti. ²⁸ É la zèni ná, gè ua dɔunlointi ta dɔun anzanuiti nɛene ga daave komagai! Gimalala vaa gɛ è keai niima gele zu. ²⁹ Zobogi gɛ bè, gè faa ɔɔɔ gɛ ga woye, kele wo-gɛé ná-GALAGI gɛni mà wogi bidii: «Dama, mina ɔɔɔ Zakɔbe ɔɔ ga ɔɔɔɔ.» ³⁰ Niizu è lia niina, tɔɔzei è-gɛé uelei gɛ wɔin gɛa è ma, kele lee vaa zu è ná-galagiti unmaai?»

³¹ Zakɔbe Laban woogaaavoteni, é gɛ ma: «Dualuagi gɛ é gɛni sù, gè da gɛisɛ ga tanisu da vaazu è-loun anzanuiti kulazu zèa ga zeeɛaabaai! ³² Kele nui ɔɔpegi è vaazu da-gɛlagiti kaazu zea, naa la ɔɔ zenvui ta woga! Adausti pe fegefegefele da-uele wu nuiti gaazu, è naa zege, nii é ga dɔɔɔ.» Zakɔbe la gɛni sugwee ga Lasele ti unmani.

³³ Laban ɔɔeni Zakɔbe ná-sege gɔtai wu, ta Lea ná-sege gɔtai, ta botigɛ anzanu felegɔiti ta-zege gɔtai wu, é la ani ɔɔpe kaani. É gɛlani Lea ɔɔ be, é ɔɔ Lasele ná-sege gɔtai wu. ³⁴ Lasele pele wu zaleiti segeni, é ti la ɔɔmei ná-kpɔkɔɔgi wu, é zeɪ maazu. Laban weleni sege gɔtai kpein bu, é la ani ɔɔpe kaani. ³⁵ Lasele gɛni kɛɛge ma: «Màligii, mina yiigaawana, ni gè la zooni gè ua wuzege dɔun è gakala, mazɔɔɔ nii a da gɛ ga anzanuiti ɔɔɔmazu, naa gɛ é bà.» É pele wu zaleiti gaizieni, é la ti gɛani nɛgelein.

³⁶ Zakɔbe yiigaawanani, é kpɔi laale Laban wu. É gɛni ma: «Nama ba vai begele gɛ gè keai, ná-kotoi gɛ ga begele, è uilesu ɔɔlu ga zeliloma wolai nii ma zii?»

³⁷ Siegi zu è ná-kasɔiti kpein fegefegefele ni la, leeni gɛ è kaai ga da-uele wu zɔɔɔ? Deɛ ɔɔ ná-pele wu nuiti ta da-uele wu nuiti gaazu, ti gɛ ga de zuvaa wo nui.

³⁸ Wele kona uuufelegɔ (20) gɛ gè keeni è ɔɔ be, da-uaala saaiti ta da-woli zaaiti ta gɔ ge la zegeni ma, gè la da-logani bulugi ma uaala sineiti ta miini. ³⁹ Gè la uaani è ɔɔ ga togani, nii suaa ti baliai ga, naama vai gɛnina ɔɔ bà. Nii ta la unma zèa, foloi baa kpidii, è gɛni naama ɔɔngɔi gɛlazu zèa. ⁴⁰ Diegi gɛni zeizu mà, é da kpɔɔ foloi, kɔɔle gɛni vaazu mà kpidii, niimeni ɔɔpe gè la gɛni bosu. ⁴¹ Kona uuufelegɔ (20) gɛ gè keai da-uelei wu, gè botii gɛeni è ue ga kona puugɔ maazu naanigɔ (14) è-loun anzanu felegɔiti ta-vaa zu, gè ke da-logani bulugi make fai zu ga kona dɔzita, è sàlai valiboni ná zeizu gɛ puu. ⁴² Ni kèe ná-GALAGI la gɛni uaani, é ua lo bè, Abalaame ná-GALAGI nii Izaake luazu ba, è bena zè gɛna, gè gale ma ga zeɛnakai. Kele GALA ge ná-kpɔɔi gɛani, ta ná-botii gɛvelei, é zaamazu logi wo de yɔɔɔzu, wogi bidii.»

⁴³ Laban Zakɔbe woogaaavoteni, é gɛ ma: «Anzanu lointi ta ga nɔun doun anzanuiti, doin niiti ta ga nɔun dointi, niima logani bulugi gɛ ga ná-togani bulugi, nii kpein è kaazu, naa gɛ ga nɔɔ. Leeni gɛ ná zoo gè ke za doun anzanuiti be, ta ti-lointi, ti ti zɔɔɔgai? ⁴⁴ Niizu de minazegɛgi wo ɔɔɔ ue, ná-o, da-o, naa gɛ ga zeelei de yɔɔɔzu de felegɔ.»

⁴⁵ Zakɔbe kɔtu gɛla segeni, é gaab. ⁴⁶ Zakɔbe gɛni ná-pele wu nuiti ma: «À kɔtuiti zeue.» Ti kɔtuiti gaaleeni ba, ti ma zigigi lo. Ti daamii woni náue, kɔtu zigigi gɔbaue.

⁴⁷ Laban daasei peeni ga Yegaal-Sagaduta, Zakɔbe ma ge daasei peɛ ga Galeede. ⁴⁸ Laban gɛni ma: «Niima gɛtu zigigi gɛa ga zeelei de yɔɔɔzu za.» Naa gɛ é ba, ti daaseigi ueeni ga Galeede. ⁴⁹ Ta da toli balaa ga Mispɛ, † tɔɔzei Laban gɛni ma: «Gɔɔɔ GALAGI da wele de ma, ná-o, da-o, siegi zu de gɛazuzegɛzu la ɔɔɔ ɔɔ de felegɔ. ⁵⁰ Ni da dɔun anzanuiti sopele ɔɔɔna, ni da anza gɛligaa zegeni ɔɔɔ, nu laade é ua gɛ ɔɔɔ de yɔɔɔzu, kele dama, GALA ka é gɛezu de yɔɔɔzu ga zeelei.» ⁵¹ Laban gɛni Zakɔbe ma: «Wele kɔtu zigigi ua ta kɔtu gɛalɔgai, niiti gè ti logai de yɔɔɔzu. ⁵² Kɔtu zigigi nii ta kɔtu gɛalɔgai nii ta ga zeeleiti, ga eyesu pe gè la budea ti maazu, gè ua li è ɔɔ pelei, gè ua faa ɔɔ gɛ ga de, ta eyesu pe è la budea ti maazu, è ua ua ɔɔ pelei, è ua faa ɔɔ gɛ ga ze. ⁵³ Abalaame ta Nagɔɔ ta-GALAGI, ti-gɛé ná-GALAGI gɛ ga tukpɔgaaleue nui de yɔɔɔzu.» Zakɔbe gɛnani GALAGI naa ma, nii Izaake gɛni luazu ba.

⁵⁴ Naa uolu Zakɔbe zalagai gɛlani gize ma, é kɛɛgeleaiti toli ga ti daamii wo. Ti laamiini, ti ni gize ma.

† Alame wooi zu, Yegaal-Sagaduta voluue gɛ ga «zeele woo gɛ-tu zigigi,» egevelei é la ga Galeede Ebulu wooi zu. †† MISEPA: daaseigi ti maabuɛaai va ta «gwelema wosuue.»

32 Laban wuzegeni ga sobuzobui, é ná-dounlointi ta ná-doun anzanuiti nëene, é tuya loo ti ue. Naa volu é gale ma, é li zeizuu.

Zakobe gjevele bete vai ga ti gomi ta Ezawu

² Zakobe uileni pelei zu, é da li. GALA ná-geezugee-laiti ti uaani, ti daagomi. ³ Zakobe ti gaa ma, é gjeni ma: «GALA ná-kwalaŋai ga!» É naama adau laasei pëeni ga Maŋanayime (nii poluu ga «kwalaŋa felegji»),

⁴ Zakobe keelaiti teveni luŋ dié Ezawu ma, Seyiil yooi zu, Edome goui zu. ⁵ É devei nii veeni ti ya, é gje ti ma: «Wele nii ga wa bo màligii Ezawu ma: «Pele ga da-wotigje nui Zakobe bɛɛzu la: Gè zeini Laban uɔ bɛ, zègè ná eyesu niizu zeeli. ⁶ Nikeiti ta zèa, ta soovalegiti, ta baalagiti, ta botigje zunuiti, ta botigje anzanuiti. Gè keelaiti tevege ga ti naama wooi laazeeli è ma, màligii, naa ga a ke gè zaalai kɔkɔ è gaazu.» »

⁷ Keelaiti ti galeni ma Zakobe uɔ bɛ, ti gje ma: «Gi liuve è-lié Ezawu uɔ bɛ, ta uaazu è laagomisu, ta zunu unnaanig (400).» ⁸ Zakobe wola luani, zii da zoolé. Nuiti ti gjeni polu, é naati balini su ga seizu feleg, é uee baalagiti ba, ta nikeiti, ta mɔmeiti. ⁹ É gjeni ma: «Ni Ezawu a uaana, é seizu gɪlagi zo, zɔi é yesu ná, naa ga zoo é uela.»

¹⁰ Naa uoluma Zakobe maanëeni woni, é gje ma: «Kèè Abalaame ná-GALAGI, ta kèè Izaake ná-GALAGI, Gɔɔgɔ GALAGI, ðei è gjeni mà: «Galena ma da-yooi zu, da-ueleyegjei wu, na faa uago gjevele betezu è ue.» ¹¹ Gè la kulani su, gè ua nubɔɔɔlai kpein kɔkɔ, ta woogɛgɪladai kpein nii è kea nɔnɔn tetema, nèi gè ga da-wotigje nui, mazkɔkɔ kèai ma Zuluden tei kpudezu, na-tukpɔi nɔ ga é gjeni zèa, kele niizu, na niina nubuse uebe zeizu feleg unda. ¹² Nà è maanëenezu, kizo, è kùla dié Ezawu ya. Mazkɔkɔ na luazu ga é mina ua, é ua pàa, gá doun deeti ta dointi. ¹³ Da ma, è gjeni mà: «Nà faa uago gjevele betezu è ue, gè è-mavofodai gje egje kpoloðei goba paŋaegi, é wola mɔin su, nu la zooga é ua gaalu.» »

¹⁴ Naama adau tɔna ka Zakobe niini ná. Nii é uaani la ga kɔligi, é naa ta zegeni ba ga bɔɔɔ maazoloogi, é teve dié Ezawu uɔ: ¹⁵ boli zaa unfeleg (200) ta boli zine uuufeleg (20), baala saa unfeleg (200) ta baala sine wola uuufeleg (20), ¹⁶ mɔme zaa uuusavago (30), é uee ti-yivoiti ba, ti gjeni niimii bɔlezu, nike zaa uuunaanig (30) ta nike zine puug (10), soovale saa uuufeleg (30) ta soovale sine puug (10). ¹⁷ É ti galivaani ná-botigje nuiti ma, togani bulugi yeegaaŋwea gjeni de su kpekpe. É gjeni ná-botigje nuiti ma: «A leve tɔgɔ, wo zɔɔɔzu gje togani bulugi gɪlagilagi ua.» ¹⁸ É niima levei veeni ma mɔungi ya, ga: «Siegi zu dié Ezawu wo laagomisu da, é wo gaazaŋa ga: «Da ga bɛ ná-nu? Mini ga è liizu ná?» A gɛna ma: «Bɛ nɔkɔ ga ga togani bulugi, nii é è gɔkala?» ¹⁹ da googaavote ga: «Da-wotigje nui Zakobe nɔkɔi ue, é tevege màligii Ezawu ma ga sabai. Wele tɔ bɔɔɔgɔi ua, é uaazu gi uolu uelei.» »

²⁰ Naama leve gɪlagi nɔ ga é feeni felesiei ya, ta sausiasie, ta naati kpein niiti ti uileni togani bulugiti

polu, é gje ti ma: «Uele gɛna wa bɔɛ la Ezawu uɔ, siegi zu wa gɔmina da. ²¹ Wa gɛezu ma balaa: «Wele, da-wotigje nui Zakobe ua, é uaazu gi uolu uelei.» » Mazkɔkɔ é gjeni gɛezu ma: «Nà ziileizu ga bɔɔɔ maazoloo gani, nii é liizu tɔgɔ, naa uolu na gaazuue uee niina, tanisu toga yeezei bù ga pagɔ.» ²² Bɔɔɔ maazoloo ganiiti ti liini tɔgɔ uelei, tɔ bɔɔɔi niini kotai wu naama bidii. ²³ É wuzegeni naama bidii nɔ, é li ga anza felegiti, ta botigje anzanu felegiti, ta ná-doun puug maazu gɪlagiti (11), é bude zie wolai Yabɔke maalevesue. ²⁴ É ti zegeni, é ti bude zie wolai maazu, nii kpein é gjeni ga nɔkɔ, é naa pe kpudeni.

Zakobe ná-nepi gɔkɔ vai

²⁵ Zakobe gɪla ko yeni ná. Ti kɔkɔni naazu ta zunui ta, eyesu geelaalao. ²⁶ Zunui kaai ma ga é la ziezu Zakobe wu, é dogani kpala gaei losuee kpogɪ gaei ua. Kpala gaei zieni su kpogɪ gaei losuee, siegi zu ti gjeni nepii gɔkɔ zu la. ²⁷ Zunui gjeni Zakobe ma: «Bena bà, gè li, mazkɔkɔ woza gɛna gɛla.» Zakobe googaavoteni, é gje ma: «Gè la besu è ua pe, é ua li, ni è la tuya looni bè.» ²⁸ Zunui gjeni ma: «È-laaseigi ga ga lee?» É googaavoteni, é gje ma: «Zakobe.» ²⁹ Zunui gjeni ma mɔkɔ: «È-laaseigi la mɔ ga Zakobe, kele toga na ga Izelayele, † mazkɔkɔ è nepii gɔka GALA daalɔgɔma, ta nuiti, è pile kɔkɔka.» ³⁰ Zakobe gaazaŋani, é gje ma: «Nà è maanëenezu, è-laaseigi le ga ze.» É googaavoteni ga: «Leeni vaa zu è dàaseigi maagaazaŋabosu?» É tuya looni be náue nɔ.

³¹ Zakobe naama adau laasei pëeni ga Penuwele, † mazkɔkɔ é gjeni ma: «Gè GALA kaau ga gaazuni ta gaazu, zènvui gizo.» ³² Foloji leeni niina, siegi zu é gjeni levesu la Penuwele ua. Zakobe gjeni lekpuzu, é da yei balai ma fifi. ³³ Naa ga é ba, zaaga, Izelayele nuiti ti la da ga sua natai mia, nii é kpalai zu, é leezu kpogɪ gaei lodazuue, mazkɔkɔ Zakobe logani natai ua, é kpala gaei lodazuue.

Zakobe ta dié Ezawu ti yɔɔɔzube vai

33 Zakobe gaazuwuzegeni, é wele, é Ezawu ga, é da ua, zunu unnaanig (400) polu. É dointi gaagweeni Leani zɔɔɔzu ta Lasele ta botigje anzanu felegiti. ² É botigje anzanuiti ta ti-lointi toni uelelaue ti untuŋ, naa uolu Lea ta ná-dointi, gaabelasu gje ga Lasele ta Zozefe. ³ Tɔ bɔɔɔi leveni ti luŋ uelei, é nɔkɔni zooli ma ná zeizu gje lɔfela, eyesu é zeeli dié Ezawu gobaue. ⁴ Ezawu bizeni, é daagomi, é velelele ga kɔgi, é nëene. Ti feleg ti tɔkzeini ga wɔkɔ. ⁵ Naa uolu, Ezawu gaazuwuzegeni, é anzanuiti ka ta dointi, é gje ma: «Beni kanu ti è yeema loni munu?» Zakobe googaavoteni, é gje ma: «Dointi kana, niiti GALA ge ti veai ná-zaalai zu da-wotigje nui ya.» ⁶ Botigje anzanuiti ti maabugani, tiya-o, ti-lointi-yo, ti nɔkɔ. ⁷ Lea ta ná-doin-

† IZELAYELE: daaseigi nii ti maabugaai ua ta «toŋa nepii gɔkɔ zu GALA daalɔgɔma.» †† PENUWELE: daaseigi nii ti maabugaai ua ta «GALA gaazuue.»

ti ti maabugani balaa, ti ነጋጋ. Naa uolu Zozefe ta Lasele ti maabugani, ti ነጋጋ.

⁸ Ezawu gēni ma: «Leeni gā è kēezu ga nuuma uēbei-ti, gi gōmigai ga tiye?» Zakōbe googaa-uoteni, é gē ma: «Gè è zabauē, naa gā a kē, gè zaalai zōkōkō mālīgīi è gāazu.» ⁹ Ezawu gē ma: «Anii uoouauē zèa, kēeloun, dōkōi kpein make.» ¹⁰ Zakōbe googaa-uoteni, é gē ma: «Ba-o, nà è maanēnēzu, ni gè zaalai zōkōkō è gāazu, nà-soloo ganii zo. Mazōkōkō gwēleuē è-gāazuuē ua, egēuelei nu a wēle la GALA gaazuuē ua, tama è yeezeiue bù ga pagō. ¹¹ Degēmu, nà-soloo ganii zo, nii feai è uē, tōzēi GALA ge zaalaiti daavegē bē, gè la ualani ani nōpe ma.» É gīlini Ezawu ma, eyēsu naa yeezei bu.

¹² Ezawu gē ma: «Ade liina, ade uilēna pelei zu. Nà li-izu è luḡḡ.» ¹³ Zakōbe googaa-uoteni, é gē ma: «Mālīgīi kwēe ga dōungoiti ta-vai baauē, ta togani yiuoiti ti ni-imii bōlezu. Ni nu a bōina ti la, folo gīla su ga ti zīē vai, togani bulugi kpein undaa gā uili. ¹⁴ Mālīgīi lo uelela nōun tuḡḡ, nēi gè ga nà-botigē nui. Nōun nà, nà uilesu ti uolu, gi da li vaa, é zoloo togani bulugi nà-sīei ma, nii é kākala, ta é zoloo dōungoiti ta-zīei ma, eyēsu gè zeeli mālīgīi uō bē Seyiil.» ¹⁵ Ezawu gē ma: «Nà pō toun gè nà-nubuseiti gilazuuē ye è ua.» Zakōbe googaa-uoteni, é gē ma: «Lee vaa zu naa a gē? Gè zaalai zōkōkō nō mālīgīi gāazu!»

¹⁶ Naama volo nà nō, Ezawu gāleni ma ga Seyiil uele. ¹⁷ Kele Zakōbe liini Sukote, é pelei lōni bōḡḡ uē, é kotaiti to nà-togani bulugiti bē. Naa gā é ba, adauē nà laasei pēai la ga Sukote (nii poluuē ga «kotaiti»).

¹⁸ Zakōbe zegēai ma Padan-Alame, é zeelini ga pagō Sikeme taazuuē, Kanaan yooi zu. É zeini taa loauē. ¹⁹ Uē é nà-seḡe gōtai lōni nà, é naama you buḡai gēyani Sikeme kēegē Gāmōōl nà-doun zunuiti ma, ga wali gāe ungila (100). ²⁰ Miná gā é zalaḡa gūlazuuē bēteni nà, nii é daasei pēeni ga Ele-Elbēge-Izelayele (nii poluuē ga «GALA ka ga Izelayele nà-GALAGI»).

**Kpōe wola leue vai,
é lo Dina ua**

34 Yeeta, Lea nà-doun anzanui Dina, nii é sōkōkōni Zakōbe ua, naa gā é gūlani zooi zu anzanu lōinti pētē fai ma. ² Zou gūndīgīi Gēeve nui Gāmōōl nà-doun zunui Sikeme kaani, é vala ba, é ma bea zegē. ³ É gīlini Zakōbe nà-doun anzanui Dina ua ga zii pē. Anzalopoi nēeni bē, é bōeni naa uō ga é kigi lati. ⁴ Sikeme gēni kēegē Gāmōōl ma: «Anzalopoi nii gāizīe bē ga anza.»

⁵ Zakōbe menigai ma ga é baagūlauē nà-doun anzanui Dina ma, tēi nà-doun zunuiti ti gēni dōkōi zu ga nà-togani bulugi, é maagēni kpō, eyēsu ti ua. ⁶ Sikeme kēegē Gāmōōl liini, é bōe Zakōbe uō. ⁷ Naa laa yōḡḡzu, Zakōbe nà-doun zunuiti ti uaani, ti zegē dōkōi zu. Ti menigai ma, ti yiigāawanani, ti yiigūla, tōzēi Sikeme kōzōba vai gēeni Izelayele nuiti saama, daa vai zu ga Zakōbe nà-doun anzanui, nii maa la nēeni ga é ua gē. ⁸ Gāmōōl bōeni ti uō, é gē ti ma: «Wo-loun anzanui wola nēeuē dōun zunui Sikeme uē, nà wo maanēnēzu ga wo fe bē niina ga anza. ⁹ À gīli gi ua vulu vai zu, wo da

wo-loun anzanuiti fe gi uē, wo da gōkōiti seḡe. ¹⁰ Wa zeī gi zaama, zooi laa gā lao wo luḡḡ ga wo zeī nà, wo wa-wotii gē su, wo nà tanigaa gēya bōḡḡ uē.»

¹¹ Sikeme gēni anzanu lōungoi kēegē ta dieni ma: «À niima vaabōḡḡi gē bē, nà naa ve wo ya, nii wa bona ga gē fe. ¹² À kākala la ga vulu anii, nii bōkōkōi, ta faabōḡḡ ani mōinmōin, nà naa ve, nii wa bo mà, kele à va bu ga anzalopoi gē ga ànza.»

¹³ Zakōbe nà-doun zunuiti ti Sikeme ta kēegē Gāmōōl woogaa-uoteni ga kelegele, tōzēi é baagūlani ti-uaazeelai Dina ma. ¹⁴ Ti gēni ti ma: «Faa gāna, nii gi la zooga gi ua kē, ga gi gi-uaazeelai ve zunu uē, nii é la latini pēluolu, mazōkōkō toḡa gē ga baagūlama vaa gi uē. ¹⁵ Gá va niima vai wu, kele keni wa gēna ga gi gēuele, ga wo zaama zunuiti kpein ti lati pēluolu. ¹⁶ Naazu, gá gi-loun anzanuiti fe wo ya, gi wo-loun anzanuiti seḡe uē, gá zeī wo zaama, ade gē ga nubuse gīla. ¹⁷ Kele ni wo la vaani tatipeleuolu vai wu, gi bogai, gá gi-uaazeelai zegē, gi li.»

¹⁸ Gāmōōl ta Sikeme ti yeezeini naama woiti bu, ti boni. ¹⁹ Zunu lōungoi la gēni suḡōozani, é naama vai gē, nii ti boni, mazōkōkō é gēni Zakōbe nà-doun anzanui uō. Toḡa ti gēni woilosu goo ma gola kēegē uelei wu.

²⁰ Gāmōōl ta nà-doun zunui Sikeme ti liini taa zigīdaue, ti bōe gāni ta-laazu nuiti pō, ²¹ ti gē ma: «Nui niiti ta ga ziilei bea ade letegi, de va bu, ti zeī zooi zu, ti da suḡani gāizīe, wēle zooi zuwōkōkō ta-vaa zu, naati kpein nō.

Da ti-loun anzanuiti sei, de dōkōiti fe ti ya. ²² Kele zunui naati ti la vaa bu, ti ua zeī ade zaama, de ua gē ga nubuse gīla, keni ade zaama zunui kpein ge lati pēluolu, egēuelei tiya bōḡḡi ti la, ti latigai da pēluolu.

²³ Ta-logani bulugiti, ti-yeaḡḡlīgiti ta ta-loganiiti kpein ti la gēa ga dōkō baa? Ade yeezei nō ta-levei wu, nii a kē ti ye ade ua.» ²⁴ Niiti kpein ti gēni taa zigīdaue, ti Gāmōōl ta nà-doun zunui Sikeme wooi mēni, ti yeezeini ti-wooi wu. Taazuuē zunuiti kpein ti latini pēluolu.

²⁵ Foloi zauasīei ma, siegi zu ti gēni tabai zu la, Zakōbe nà-doun zunu felegōiti Simiyōn ta Leevi, Dina diēiti, ti ta-wōḡa zōkōiti seḡeni, ti loo taai zu, uē ziileigi gēni nà, ti zunuiti kpein paa. ²⁶ Ti Gāmōōl ta Sikemeni balaa paani ga bōḡa zōkpōi, ti le, ti Dina gūla Sikeme nà-pelei wu, ti gūla nà ua. ²⁷ Zakōbe nà-doun zunui zōiti ti uaani, ti nu uōmaiti zeaḡḡlīgiti seḡe, ti taazuuē zōklaiti seḡe, tōzēi ti baagūlani ti-uaazeelai ma. ²⁸ Ti togani goiti ta ma wolaiti seḡeni, é uē soovalegiti ba, nii kpein nō é gēni taazuuē, ta balaḡaiti su. ²⁹ Ti liini ga ta-naavoloiti kpein, ta ti-lōinti, ta ti-anzaiti, ta nii kpein é gēni pēleiti bu, ti naati kpein seḡeni.

³⁰ Zakōbe gēni naazu Simiyōn ta Leevi ma: «Wa kpōkōzu, wo màayoseḡe zooi zu nubuseiti bē, niiti ti ga Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti. Nubuse go nō gā é zèa, ta uaazu gāaleezu ba dàalōḡōma, ti kōkō uē bà, ti kōlogolo, nà-o, nà-peleyegēi-yo.» ³¹ Ti googaa-uoteni, ti gē ma: «Lee vaa zu gá gi-uaazeelai ye nà, ti so egē kologolo anzanu?»

**Zakobe zeŋe vai Sikeme,
é le Beetele**

35 GALA ge ɣeni Zakobe ma: «Wuzegfe, è le Beetele, è zeí ná. Da zalaɣa ɣulazuue ta bete ná GALAGI ue, nii é ɣulani è ue kelema, siegi zu è ɣeni uelazu la è lie Ezawu ua.» ² Zakobe ɣeni ná-peleyegfe wu nuiti ma, ta niiti kpein ti ɣeni ba: «À kɔɔɣɔ ganigiti kula bɔɣɔ zaa ma, wo bɔɣɔ nade, wo wa-zegeiti maavalibo. ³ Ada wuzegfezu, ade le Beetele. Nà zalaɣa ɣulazuue betezu GALA be náue, nii é gɔɔɣaauoteni, siegi zu gè ɣeni la kpalai zu, é ɣeni bà nà-siei zu, kèai ma pelei zu, gè da li.» ⁴ Ti kɔɔɣɔ ganigiti kpein feeni Zakobe ya, niiti ti ɣeni ti ya, ta goizu anigiti ti ɣeni ti woizu. Zakobe zeŋei wɔɔni, é ti uu su, é pɔɔi uu ti ma sene gului wu, Sikeme ɣobau. ⁵ Naa uoluma, ti zegeni ná, ti li. GALA ge du-aluagi kɔɔni ná maagoolii zu laaiti nubuseiti su, nu nɔpe ge la mɔ ɣeni Zakobe ná-doun zunuiti saɣalaboni.

⁶ Zakobe zeelini Luze, taai nii é Kanaan yooi zu, naa ɣa é ga Beetele, ta ná-siepoluiti kpein. ⁷ É zalaɣa ɣulazuue beteni ná, é naama adau e laasei pɛeni ga Ele-Beetele (nii poluue ga «Beetele GALAGI»), mazkɔɔ miná ɣa GALA ge ɣulani be ná kelema, siegi zu é ɣeni uelazu la die Ezawu ua.

⁸ Deebola, anzanui nii é ɣeni ga Elebeka zo nui, naa zaani. Ti maaguluni Beetele, sene gului wu. Ti ná laasei pɛeni ga: «Kɔɔ wo sene gului.»

⁹ GALA ge ɣulani mɔɔ kelema Zakobe ue, siegi zu é uaani la, é zeŋe Padan-Alame, é tuya loo be. ¹⁰ GALA ge ɣeni ma: «È-laaseigi ɣa ga Zakobe, kele è la mɔ loli ga Zakobe laaseigi, è-laaseigi ɣa ɣe ga Izelayele.» É daasei pɛeni ga Izelayele. ¹¹ GALA ge ɣeni ma: «Nà ga GALA Zebei-Pe-Maligii. Bugu, è ɣaawɔɔ, ziiti ta zii mɔinmɔin ka ɣula è zu, masagaa ta ɣula è ɣoozu. ¹² Zooi naa gè feeni Abalaame ue ta Izaake, nà naa veezu è ue, wa è-mavofodai.»

¹³ Naa uolu GALA ge wuzegeni, é zeŋe koba, naama adau e ue é ɣeni bɔɔzu pɔ ná. ¹⁴ Zakobe kɔtu ɣaalɔni, ue GALA ge bɔɔni pɔ ná, é puya zalaɣai uuuni maazu, ta é gulɔi uu ma. ¹⁵ Zakobe naama adau e laasei pɛeni ga Beetele, ue GALA ge bɔɔni pɔ ná.

**Benzamen zɔɔ fai
ta Lasele zaa vai**

¹⁶ Zakobe ta ná-nuiti ti zegeni Beetele. Aisa ti ua zeeli Efelata, ti lago maagoozaa ɣeni de de ná ua, eyesu Lasele da doin zɔɔ. Ná-doun zɔɔ fai baani. ¹⁷ Doun zɔɔ koozuwanai ma ziegi zu, maavie bo anzanui ɣeni ma: «Mina lua, è doun zunu zɔɔɔga mɔɔ.» ¹⁸ Kele zii loozuue, é ua za, é daasei pɛeni ga Bene-Wɔni (nii poluue ga «màanɔɔ loun zunui»), kele keegfe daasei pɛeni ga Benzamen (nii poluue ga «zeezazu loun zunui»). ¹⁹ Lasele zaani, ti maagulu Efelata pelei zu, naa ɣa é ga Beteleyeme. ²⁰ Zakobe kɔtu zigigi loni ná-kabai ma ga ɣizesui. Zaaɣaza ta ɣeezu ma, «Lasele ná-kabai ma ɣizesu ɣɔtu.»

²¹ Izelayele wuzegeni, é li, é ná-seŋe ɣotai lo Mighedale-Edel uolu uelei. ²² Siegi zu Izelayele ɣeni zeini la naama yooi zu, Luben liini, é la ga Bilega, keegfe anza ɣiligi nii é la ɣeni vuluni ga zɔi ɣeuele. Izelayele ma wooi menini.

Zakobe ná-doun zunuiti tiegɔi ɣeni ga puugɔ maazu fele (12). ²³ Lea ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Luben, Zakobe ná-doun zunu mɔungɔ, ta Simiyɔn, Leevi, Zuda, Isakaal, ta Zabulɔn. ²⁴ Lasele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Zozefe ta Benzamen. ²⁵ Lasele ná-botigfe anzanui Bilega ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Dan ta Nefetali. ²⁶ Lea ná-botigfe anzanui Zilepa ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Gade ta Aseel. Zakobe ná-doun zunuiti kana, é ti zɔɔɔni Padan-Alame.

Izaake zaa vai

²⁷ Zakobe ɣaleni ma, é ua keegfe Izaake uɔ be, Mamelee, nii é ga Kiliyate-Aaleba, daasei peai ga Geebelɔn, ue Abalaameni ta Izaake ti seikɔɔmai ɣeni ná. ²⁸ Izaake zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona ungila kona uuulsaua (180). ²⁹ Naa uolu zii looni, é za, é li memewolani pɔ ti zaai. É uɔɔzɔɔani, sii zuɣooza. Ná-doun zunui Ezawuni ta Zakobe ɣa ti maaguluni.

Ezawu mavofodai

(1 Dɔɔ Seuei 1:34-37)

36 Ezawu nii é ga Edome mavofodai ɣa. ² Ezawu anzanu saugɔ zegeni, é sei, Kanaan anzanu lointi saama: Ada, Elon ɣete nui ná-doun anzanui, Wɔɔɔlibama, Ana ná-doun anzanui, Sibeyon Geeve nui ná-dounloin, ³ Basemate, Isemayele ná-doun anzanui, Nebayote baazeelai. ⁴ Ada Elifaze zɔɔɔni Ezawu ue, Basemate Leyuwele zɔɔ be. ⁵ Wɔɔɔlibama Yeyuse zɔɔ, ta Yalame, ta Kɔla. Ezawu ná-doun zunuiti kana, é ti zɔɔɔni Kanaan yooi zu.

⁶ Ezawu anzaiti seŋeni, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuiti, ta ná-pele wu nuiti kpein, ta ná-togani bulugiti, ta ná-toganii kpein, naavoloi kpein é zɔɔɔni Kanaan yooi zu, é li, é zeí zou ɣili su, é maagooza deŋei Zakobe ua. ⁷ Tɔɔzei naavoloi wola ɣaawɔɔni, ti la bena zoo zeizu uɔɔma ada ɣila, ta zooi zu, ue ti seikɔɔmai ɣeni ná, naa la mɔ bena kula ɣe ti ua, tɔɔzei ta-logani bulugiti faa ua. ⁸ Zekana Ezawu zeini la Seyiil ɣize yooi zu. Ezawu ɣa é ga Edome.

⁹ Ezawu mavofodai ná-fai ɣaa: Edome nuiti ti-memewolai, é ɣeni Seyiil ɣize yooi zu. ¹⁰ Ezawu ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Elifaze, Ezawu anzai Ada ná-doun zunui, Leyuwele, Ezawu anzai Basemate ná-doun zunui. ¹¹ Elifaze ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Teeman, Wɔɔmaal, Sefo, Gayetame, ta Kenaze. ¹² Ezawu ná-doun zunui Elifaze anza ɣiligi ɣeni ga Timena, nii é la ɣeni vuluni ga zɔi ɣeuele, naa doun zunui zɔɔɔni be ga Amaleke. Ezawu anzai Ada ná-dounlointi kana.

¹³ Leyuwele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Naɣate, Zeela, Sama, ta Miza. Ezawu anzai Basemate ná-dounlointi kana. ¹⁴ Ezawu anzai Wɔɔɔlibama, é ga Ana ná-doun anzanui, Sibeyon ná-dounloin, naa ɣa é Yeyuse zɔɔɔni be, ta Yalame, ta Kɔla.

¹⁵ Bolodama gundigiiti kaa, ti gulani Ezawu ná-doun zunuiti saama. Ezawu ná-doun mɔungi Elifaze, ná-doun zunuiti ti gɛni ga: kundigii Teeman, kundigii Wɔ-maal, kundigii Sefo, kundigii Kenaze, ¹⁶ kundigii Kɔla, kundigii Gayetame, ta kundigii Amaleke. Elifaze nɔnɔ ma wolodama gundigiiti kana Edɔme yooi zu. Ada ná-dounlonti kana. ¹⁷ Ezawu ná-doun zunui Leyuwele ná-doun zunuiti ti gɛni ga: kundigii Nagate, kundigii Zeela, kundigii Sama ta kundigii Miza. Leyuwele nɔnɔ ma wolodama gundigiiti kana Edɔme yooi zu. Ezawu anzai Basemate ná-dounlonti kana. ¹⁸ Ezawu anzai Wɔgɔlibama ná-doun zunuiti ti gɛni ga: kundigii Yeyuse, kundigii Yalame, ta kundigii Kɔla. Ana ná-doun anzanui Wɔgɔlibama, Ezawu anzai nɔnɔ ma wolodama gundigiiti kana. ¹⁹ Ezawu nii é ga Edɔme ná-doun zunuiti kana, ta ma wolodama gundigiiti.

Ḡɔɔl nui Seyiil mavofodaiti

(1 Dɔɔl Sɛuɛi 1:38-42)

²⁰ Ḡɔɔl nui Seyiil mavofodaiti kaa, ti gɛni ga sei nu mɔungiti zooti zu: Lɔtan, Sɔbale, Sibeyon, Ana, ²¹ Dison, Eseel, ta Disan. Naati ka ti ga Ḡɔɔl nuiti ta-wolodama gundigiiti, Seyiil ná-doun zunuiti, Edɔme yooi zu. ²² Lɔtan mavofodaiti ti gɛni ga: Ḡɔli ta Geemame. Lɔtan baazeelai laaseigi gɛni ga: Timena. ²³ Sɔbale mavofodaiti ti gɛni ga: Alevan, Managate, Ebale, Sefo ta Wɔ-name. ²⁴ Sibeyon ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Aya ta Ana. Ana tei ka é zieungi gaani teuebai zu, nii kpadii, siegi zu é gɛni daamianigi veezu la keegɛ ná-soovalegi-ti zea, é da ti make. ²⁵ Ana ná-dointi ti gɛni ga: ná-doun zunui Dison ta ná-doun anzanui Wɔgɔlibama. ²⁶ Dison ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Gemedan, Eseban, Yitelan ta Kelan. ²⁷ Eseel ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Bilegan, Zaavan ta Akan. ²⁸ Disan ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Use ta Alan. ²⁹ Ḡɔɔl nuiti ta-wolodama gundigiiti ti gɛni ga: kundigii Lɔtan, kundigii Sɔbale, kundigii Sibeyon, kundigii Ana, ³⁰ kundigii Dison, kundigii Eseel ta kundigii Disan. Tiya ga ti gɛni ga Ḡɔɔl nuiti ta-wolodama gundigiiti Seyiil yooi zu.

Edɔme masagiti

(1 Dɔɔl Sɛuɛi 1:43-54)

³¹ Masagiti daaseigiti kaa, niiti ti masadai gɛeni Edɔme yooi unda, aisa masa ge ua zeizelaye unda. ³² Beyɔɔl ná-doun zunui Beela masadai gɛeni Edɔme unda, ná-taai laaseigi gɛni ga Dinaba. ³³ Beela zaai ma, Bɔsela nui Zeela ná-doun zunui Yɔbabe masadai gɛeni potogi zu. ³⁴ Yɔbabe zaai ma, Teeman nuiti ta-you zu nui Gusame masadai gɛeni potogi zu. ³⁵ Gusame zaai ma, Bedade ná-doun zunui Gadade masadai gɛeni potogi zu. Tɔun ka é vɔnini Madiyan nuiti ma Moabe yooi zu. Ná-taai laaseigi gɛni ga Avite. ³⁶ Gadade zaai ma, Maseleeka nui Samela masadai gɛeni potogi zu. ³⁷ Samela zaai ma, Sayile masadai gɛeni potogi zu. É gɛni ga Legɔɔɔte taa wolai zunui, zie wolai laue. ³⁸ Sayile zaai ma, Akeɔɔl ná-doun zunui Baale-Ganan masadai gɛeni potogi zu. ³⁹ Akeɔɔl ná-doun zunui Baale-Ganan zaai ma, Gadaal masadai gɛeni potogi zu.

Ná-taai laaseigi gɛni ga Pau. Anzai laaseigi gɛni ga Megetabeyele, Mateleede ná-doun anzanui, é ga Meezagabe ná-dounloin.

⁴⁰ Ezawu ná-bolodama gundigiiti daaseigiti kaa, egɛvelei ti-zeizuveti ti la, ta egɛvelei ti-laaseigiti ti la: Timena, Aleva, Yeteete, ⁴¹ Wɔgɔlibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenaze, Teeman, Mibesaa, ⁴³ Magediyele, ta Iilame. Edɔme gundigiiti kana, egɛvelei ti-zeizuveti ti la, zooti zu nii ti sɔɔɔni. Ezawu ga é ga Edɔme memewolai.

ZOZEFE NÁ-FAI

(37:1--50:26)

Zozefe ná-segiti

37 Zakɔbe zeini Kanaan yooi zu, ue keegɛ seikɔgɔ-mai gɛni ná. ² Zakɔbe ná-peleyegɛi ná-fai vete. Zozefe kona puugɔ maazu lɔfela (17) gɔlaai ma, ti gɛni togani bulugi makesu ta dieni keegɛ anzai Bilega ná-doun zunuiti ta Zilepa ná-doun zunuiti. Zozefe gɛni ti maalɔɔzu, é da ti zie uele nɔiti bo ti-gɛe ma. ³ Zozefe nɛeni Izelayele ue, é leve zɔɔma lonti ba, mazɔɔ é naa zɔɔɔni pɔɔzaga siegi zu. É sege uɔne papa feeni be. ⁴ Dieni ti kaani ga nɛue ti-gɛe ue, é leve ti kpein ba. Ti wɔnzegɛni, ti la gɛni zooti ti ua bɔe pɔ ga nɛnɛgi. ⁵ Zozefe segi ta woni, é da li, é sugula dieni ma, naati ti wɔnzegɛni mɔnɔ uolu. ⁶ É gɛni ti ma: «À woilo segi naa ma, nii gè bogai! ⁷ Gè ade gaani, de da molo gili ba kpalagave. Nà-molo gili wuzegɛni, é lo, wɔnɔ ma molo giliiti ti gɔlini ma, ti da nɔnɔ bu.» ⁸ Dieni ti gɛni ma: «Da kaazu ga da gɛezu ga masagi, è ze gi unda, è da gi leve?» Ti wɔnzegɛni mɔnɔ sese, ná-segiti ta daawooiti maavele ma. ⁹ É segi tagili boni mɔnɔ, nii é sugulani dieni ma. É gɛni ti ma: «Gè segi ta woge mɔnɔ. Gè foloi gaani, ta alugi, ta somidega puugɔ maazu gɔlagiti (11), ti uaani, ti nɔnɔ bù kàkalave.» ¹⁰ É sugulani keegɛ ta dieni ma, naa zeli lo ma, é gɛ ma: «Segi naa uoluue ga ga lee, nii è bogai? Da kaazu ga nà-o, è-lee-o, gá è-lieni, gi kpein gá uaazu, gi nɔnɔ è wu?» ¹¹ Dieni ti gɛni toloi gɔlazu la, kele keegɛ naama vaiti makeni gigi zu.

Zozefe uɔdi vai

¹² Zozefe dieni ti liini Sikeme lugiti su uele, ga ti ti-gɛe ná-togani bulugi make. ¹³ Izelayele gɛni Zozefe ma: «Nà pɔ gè è leve è-lieni pɔ be, ti togani bulugi makesuue Sikeme.» É googaaivoteni, é gɛ ma: «Kèe, nà gaa.» ¹⁴ Izelayele gɛni ma: «Li, è è-lieni pete, ni ti gɛdege, ta ni faa nɔne ge la toganiiti ba, è gale ma, è ua ga ti-maawoo uagɔ pò.» É Zozefe leveni gɔana, é zege Geebelɔn nemei zu, é li Sikeme uele zɔli.

¹⁵ Ti gomini ta zunui ta, é da dieni gɔaizie dɔɔɔ zu. É gaazagani, é gɛ ma: «Leeni ga è gaizizu?» ¹⁶ Zozefe googaaivoteni, é gɛ ma: «Nà dieni gaizizu. Nà è maanɛnezu, ná le ga ze, ue dieni ti togani bulugi makesu ná.» ¹⁷ Zunui gɛni ma: «Ti zegɛue, ti li, tɔzei gè

menini, ti da gē: «Ade li Dōtan.» Zozefe uilēni diēni kōḡḡ uogi ua, é da li, é ti ḡa Dōtan.

¹⁸ Ti kaai ma ḡoozama, kēezu é maabuḡa ti ua, ti yaavai ḡilini ma ga ti paa. ¹⁹ Ti ḡeni bōḡḡ ma: «Se bo nui uete, é uaazu. ²⁰ À ua, ade paa, de pili zeḡezaḡai taḡila su. Ada ḡe ma nō sua vilei ta ḡa é sogai, da peḡe naazu uelegi ná-seḡiti ti uaazu ḡēezu la.»

²¹ Siēḡi zu Luben naa menini la, é Zozefe maaloboni, é ḡeni pō, é kula ti ya. É ḡeni ti ma: «Ade mina zenvui ḡula zea.» ²² Luben ḡeni ti ma mōḡḡ: «À mina ḡamai uu! À seḡe, wo pili zeḡezaḡai nii zu, é teuebai zu, keḡe à mina yeeloo ma.» É ḡeni ḡisiezū ga é kizo, nii a ke é gaagale ma, é li kēeḡe uō be.

²³ Siēḡi zu Zozefe zeelini la diēni pō be, ti ná-seḡe uōneḡi ḡulani ma. ²⁴ Ti soni, ti seḡe, ti pili zeḡezaḡai bōḡi zu, nii suḡakai ḡeni de, zīe nōpe ge la ḡeni su.

²⁵ Ti zeini naa uoluma, ti da daamii wo. Ti ḡaazuwuzegēni, ti weḡe, ti Isemayeḡe nuiti ma uebei ḡa, ti da ua, ti zeḡe Galaade, ta-ḡōmeiti kasōḡilīai ga gulu mana maku nēneḡi ma aniiti, ti ḡeni liizu ga tiye Ezipete yooi zu. ²⁶ Ná nō, Zuda ḡe kēeḡeḡeaiti ma: «Lee ḡulanuma ḡa da sōḡḡ, da de-leḡei uaana, de ma ḡamai lōḡḡ? ²⁷ Ade li, de pōdi Isemayeḡe nuiti ma, de mina yeevōḡḡ ba, mazōḡḡ de-leḡei ḡa ga de-ma ḡamai ta!» Kēeḡeḡeaiti ti woiloni goo ma. ²⁸ Yaagōiti ti ḡeni zeḡezu Madiyan, naati teuesuue, ti Zozefe mēenni, ti te, ti kula zeḡezaḡai zu, ti pōdini Isemayeḡe nuiti ma ga wali ḡae uuufelego (20), naati ti lii la Ezipete yooi zu.

²⁹ Siēḡi zu Luben uaani la uolu zeḡezaḡai laaue, Zozefe la mō ḡeni su. É ḡōba zeḡeḡeḡe balini ga, iḡḡ ge leve. ³⁰ É ḡaleni ma kēeḡeḡeaiti pō be, é ḡe ti ma: «Doungoi la mō ná! Leeni ḡa nà ke?» ³¹ Ti Zozefe ná-seḡei zegēni, ti boli zinēi ḡōdaaleue, ti dō ma ḡamai wu. ³² Ti ná-seḡe uōneḡi leueni ti-ḡēe ma, ti ḡe ma: «Weḡe nii ḡa ḡi kaai! Peḡe, ni è-loun zunui ná-seḡei laade.» ³³ Zakōbe kwēeni, é ḡe ma: «Dōn zunui ná-seḡei ue! Sua vilei ta sogai! Zozefe ualivalia ga!» ³⁴ Zakōbe ná-seḡeḡeḡe balini ga, é zaamaḡili ga saa wōḡ wo seḡei, é folo mōinmōin kēeni ná-doun zunui ná-saa wōḡi ḡa. ³⁵ Ná-doun zunui ta ná-doun anzanui kpeini ti uaani gaaneḡeḡe, keḡe é la ḡeni yeezeini gaaneḡe nōpe bu. É ḡeni ḡēezu ti ma: «Nà yesu wōḡḡ, eyesu gē yei dōn zunui uō be ḡōvealaazu!» É ḡeni ba nō, é da wōḡ ná-doun zunui zaa vai zu.

³⁶ Madiyan nuiti ti Zozefe uōdini Ezipete yooi zu Pōti-faal ma, Falagōn ná-kundiḡi zeidai ta, masagi make nu-iti ta-ḡundiḡii.

Zuda ta Tamaal ta-vai

38 Naama zīeḡi zu, Zuda zegēni kēeḡeḡeaiti ba, é li, é zeḡe Adulame zunui ta uō be, nii daaseiḡi ḡeni ga ḡiila. ² Náue Zuda Kanaan anzalopoi ta ḡaani, nii kēeḡe laaseiḡi ḡeni ga Sua. É seḡeni ga anza, é uile polu. ³ É kōḡi zegēni, é doun zunū zōḡḡ be. É daasei pēeni ga Eel. ⁴ É kōḡi zegēni mōḡḡ, é doun zunū zōḡḡ, é daasei pēe ga Wōnan. ⁵ É doun zunui zavasīeḡi zōḡḡ uolu, é daasei pēe ga Seela. Zuda ḡeni Kezibe siēḡi zu anzai zōḡḡni da.

⁶ Zuda anzanui ta zegēni ná-doun zunū mōungi Eel ue, daaseiḡi ḡeni ga Tamaal. ⁷ Eel ḡeni ga nu ḡōḡḡ GALAGI ḡaazu. ḡōḡḡ GALAGI paani. ⁸ Zuda ḡeni naazu Wōnan ma: «Li, è uile è-liē anzai uolu, è-nimōḡḡi ue, sei, è pōḡḡ to è-liē ua.» ⁹ Keḡe Wōnan kwēeni ga naama lointi ti la ḡēezu ga tōun mōḡḡ. Naa ḡa é ba, a la ḡena bedēa diē anzai ma, é ḡeni gaabelazu ga é ma dēi uu zōoi ma, nii a ke é mina mavofoda zōḡḡ diē ue. ¹⁰ Nii é ḡeni kēezu, naa wola ḡōni ḡōḡḡ GALAGI ḡaazu, naa tō balaa paani. ¹¹ Zuda ḡeni naazu ná-doun anzai Tamaal ma: «Yena ga poanzai è-ḡēe uelei wu, eyesu dōn zunui Seela wōḡḡ.» É ḡeni bōzezu ḡana ga Seela mina za ga diēni kēuele. Tamaal liini, é zeḡe kēeḡe uelei wu.

¹² Suḡōozani folo mōinmōingaa ti leve naa ma, Sua ná-doun anzanui, é ga Zuda anzai, naa zaani. Siēḡi zu Zuda ná-ḡōḡ wo foloiti ti leueni da, é lēni ga Timena uele ta bōḡḡi ḡiila, Adulame nui, ná-baalagiti maaleḡa levezuue. ¹³ Ti ḡeni Tamaal ma: «Weḡe, è-ḡēemōin ḡa lēezu Timena, ná-baalagiti maaleḡa levezuue.» ¹⁴ É ná-poanza zeḡeḡeḡe puuni, é seḡei veleveleni bōḡḡ ma, é bōḡḡ ḡaazumaalōḡḡ, é lē, é zeḡe Enayime nu lēezuue Timena uelei zu. Mazōḡḡ é peḡeni ga Seela wōḡḡni niina, keḡe ti la ḡeni feeni naa ya ga anzai.

¹⁵ Zuda Tamaal ḡaani ga kōḡḡolo anzanui ta ue, mazōḡḡ é ḡaazuue maalōḡḡuni. ¹⁶ É maabuḡani ba pele ḡobaue, é ḡe ma: «Va bu, gē la ga de.» Mazōḡḡ é la ḡeni kwēeni ga ná-doun anzai ue. Naa ḡeni ma: «Leeni ḡa da fe zēa, da uilēna pōlu?» ¹⁷ É ḡōḡaauoteni, é ḡe ma: «Nà boli yiuo ḡila teue è ma, é ḡula nà-togani bulugi zu.» Naa ḡeni ma: «Zēe ḡa bu, keḡe da kḡōnma ve zēa, eyesu è teue.» ¹⁸ É ḡōḡaauoteni, é ḡe ma: «Leeni ḡa nà fe è ya ga kḡōnmai?» É ḡeni ma: «Nii da da yeeuozē da aniiti ba, naa ve zēa, ta da-ḡalui, é uee da-lukpōi ua.» Naa uolu é uilēni polu, naa kōḡi zegēni. ¹⁹ É wuzegēni, é li, é ná-seḡei uu, nii é ḡaazumaalōḡḡuni la, é ná-poanza zeḡeḡeḡe seḡeni.

²⁰ Zuda boli yiuoi leueni bōḡḡi Adulame nui uō ga é lii la, é kḡōnma aniiti kula anzanui ya. Keḡe é la ḡeni anzanui ḡaani mōḡḡ. ²¹ É náue nuiti gaazaḡani, é ḡe ti ma: «Mini ḡa kōḡḡolo anzanui ná, nii é ḡeni losu pele ḡobaue Enayime?» Ti ḡōḡaauoteni, ti ḡe ma: «Kōḡḡolo anzanu la de niima ada yōḡḡzūue.» ²² É ḡaleni ma, é li, é ḡe Zuda ma: «Gē la kaani, náue nuiti ti ḡēeue mō: «Kōḡḡolo anzanu la de ná yōḡḡzūue ḡeḡeḡeḡe.»» ²³ Zuda ḡeni ma naazu: «É make naa ua, nii é zea, de mina bōḡḡi kō ḡeḡḡulasu zu. Weḡe, nōn gē boli yiuoi nii levega pō, keḡe è la kaani.»

²⁴ Alu savagō ḡeḡḡala leueḡai ma, ti uaani, ti ḡe Zuda ma: «È-loun anzai Tamaal kōḡḡologi ḡeḡa, tō wōḡ kōḡi ḡa ma, kōḡḡologi maauēle ma.» Zuda ḡe ma: «À ḡula la, é ḡala.» ²⁵ Ti ḡeai ma ḡulazu la eteave, é nu leueni kēemōin ma, é bo ma ga: «Zunui nii po ge ga niima ḡōḡḡiḡi, naa ḡa ná-kōḡi mō. Nà è maaneḡeḡe, ti uete dēe, be ḡa mōḡḡ ga anii, nii nu a da yeeuozē da aniiti ba, ta ḡalui, ta tukpōi niiti?» ²⁶ Zuda ti ḡaai ma, é ti ḡwēeni, é ḡe ma: «Tōun sōḡeḡe, é leve nōn ba, é naa ḡēeue, tōzeḡe ba ga, gē la vaani bu, é ua zeḡe dōn zunui Seela ue.» É la mō ḡeni kēeni, é ua laa la.

²⁷ Ná-doun zɔɔɔ siegi zeelii ma, ti kaani ga yoogiti ka ti ɔeni koozu. ²⁸ Doun zɔɔɔ yeedeɔgalai zeelii ma be, gilagi yeei ɔulani keɔma. Maavie bo anzanui soni, é geze bɔigi gili zeei ua, é ɔe ma: «Niima gelei ɔa é ɔulazu mɔunpa.» ²⁹ Kele é yeei kɔɔɔuni mɔɔɔ, bɔɔɔlai ɔula etea mɔunpa. Maavie bo anzanui ɔeni ma: «É ɔulaue ga zeegaabaai!» Ti daasei pɔeni ga Peelese (nii poluuɔ ga «kulazuɔɔ»). ³⁰ Naa uoluma bɔɔɔlai zɔɔɔni, nii geze bɔigi gilini zeei ua. Ti naa laasei pɔeni ga Zeela. †

Zozefe ɔee vai Pɔtifaal ɔɔ be

39 Ti yeini ga Zozefe Ezipete yooi zu. Ezipete nui Pɔtifaal, masagi Falagɔn make nuiti ta-ɔundigii, naa ɔa é Zozefe ɔeyani Isemayelee nuiti ma. ² ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zozefe ua, naa maavele ma, é ɔeni undaanɔei zɔɔɔsu naa kpein su, nii é bena ke. É ɔeni maligii Ezipete nui ná-pelei wu. ³ Naa pɔeni ga ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa tɔun ba, nii nɔpɔgi é ɔeni keezu, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni naa betezu zeema. ⁴ Zozefe zaalai zɔɔɔni maligii ɔaazu, é ɔɔɔni ná-botii zu, é sei ná-pelei unda. Nii kpein é ɔeni zea, é naati kalivaani ma. ⁵ É zo naama voloi ma, Pɔtifaal seidai ma ná-pelei unda, ta nii kpein é ɔeni zea, ɔɔɔɔɔ GALAGI tuya looni Ezipete nui Pɔtifaal ná-pelei ue, Zozefe maavele ma. ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-tuyai ɔeni zeagɔligiti kpein ba, é ɔeni ga pelei wu, baa kpalagaueti. ⁶ Niiti kpein ti ɔeni ga zeagɔli, é ti yeini Zozefe yeezu, é la mɔ ɔeni faa gili keezu, keni é ná-daamianigi zege nɔ.

Zozefe ɔeni ga zaalamai gola uagai. ⁷ Naama vaiti pɔe poluma, Zozefe maligii anzai ɔaazugulani ba, é ɔe ma: «Laa ga ze.» ⁸ É ɔeleni, é ɔe maligii anzai ma: «Pelei wu vai leve ga kɔɔɔ felegɔ, mɔligii la faa nɔpe kwɔɔ ta zu, é ti pɔ zege zèe zu. ⁹ É la zɔɔɔni nɔun ba niima uelei wu, é la tɔ seini faa nɔpe ma, keni da nɔ, tɔɔzei da ga anzai. Nà naama vaa nɔu wolai ɔeezu ɔale, gè koto zege GALA daalɔɔma?» ¹⁰ Folo-o-folo é ɔeni bɔizu Zozefe la, é da faa ɔilagi nɔ wo ma, kele naa la ɔeni woilosu ta ma, é ɔeleni ná-dakoba vai ua, ga a ua uile polu.

¹¹ Foloi ta, Zozefe uaani, é le pelei wu, ga é ná-botii ɔe. Nu nɔpe ge la ɔeni ná, pelei wu nuiti su. ¹² É soni ná-segei ua, é ɔe ma: «Laa ga ze!» Zozefe ná-segei yeini zea, é uela, é ɔula etea uelei. ¹³ Siegi zu é kaani la ga naa ná-segei yege zea, é uela, é li ga etea uelei, ¹⁴ é ná-pele wu nuiti tolini, é ɔe ti ma: «Sinigi uaa ga Ebulu nui ade ɔɔ, é da baagula ade ma. Paave pɔ, é ɔe é la ga ze, keni kpàingai. ¹⁵ Siegi zu é kaani la ga gè woogula ga kpeei, é ná-segei yege uuuni kòbaue, é uela, é li ga etea uelei.»

¹⁶ É Zozefe ná-segei yeini ɔobaue, eyesu sinigi uaa pelei wu. ¹⁷ É faa ɔilagi nɔ woni ma, é ɔe ma: «Ebulu nui é ga duɔi, nii è uaai la ade ɔɔ, paave pɔ ga é baagula mà. ¹⁸ Kele tei gè woogulaai ga kpeei, é ná-segei yege kòbaue, é uela, é li ga etea uelei.» ¹⁹ Kpegai ma ga anzai bɔe wootti meni, é da ɔe ma: «Welena, naa ɔa daluɔi kea,» Zozefe maligii wola yiigaawanani. ²⁰ É Zozefe

† ZEELA: daaseigi nii ti maabuɔaai ua ta «ma bɔi zɔɔɔgi é volozu.»

zoni, é pili kasoi ɔa, ue masagi ná-kasoga nuiti ti makeni ná. Miná ɔa Zozefe ɔeni ná kasoi ɔa.

Zozefe ɔee vai kasoi ɔa

²¹ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zozefe ua, é woodeɔgiladai ɔe be, nii a ke naa zaalai zɔɔɔ kaso ɔundigii ya. ²² Kaso ɔundigii kasoga nui zɔiti kpein kalivaani Zozefe ma. Faa nɔpe ge la ɔeni ɔeezu tɔun polu. ²³ Kaso ɔundigii la mɔ ɔeni welezu naama vai tanɔpe ma, nii é ɔeni ɔeezu Zozefe yeezu, mazɔɔɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ba. É vaani bu, naa pɔ subete, nii é ɔeni keezu.

Falagɔn ná-botige ɔundigii felegɔiti ta-zegiti

40 Naama vaiti poluma, Ezipete masagi Falagɔn ná-kpɔleɔle gani wotige nuiti ta-ɔundigii ta ná-daagoli wotige nuiti ta-ɔundigii ti baagoni ti-maligii, Ezipete masagi ma. ² Falagɔn yiigulani niima ɔundigii felegɔiti daalɔɔma, kpɔleɔle gani wotige nuiti ta-ɔundigii ta daagoli wotige nuiti ta-ɔundigii. ³ É ti uilini kasoi ɔa, masagi make nuiti ta-ɔundigii ná-pelei wu, ue Zozefe makega ɔeni de ná. ⁴ Naa ti ɔalivaani Zozefe ma, ga é da wele ti ma. Ti yeedeɔgalai ta ɔeeni kasoi ɔa se.

⁵ Kpidii ta, Ezipete masagi ná-kpɔleɔle gani ɔundigii ta ná-daagoli ɔundigii, ti ɔeni kasoi ɔa, ti felegɔ pɔ ti segi woni, eseni ta nɔnɔ ma zegi, poluuɔ ɔeni ti ɔilagilagi ua. ⁶ Naa uoluma zobui, Zozefe uaai ma ti ɔɔ be, é weleni ti ua, ti pɔ ti ɔaazugilii. ⁷ É Falagɔn ná-botige ɔundigiiti gaazagani, ti ɔeni tɔun ba maligii ná-pelei wu kasoi ɔa, é ɔe ti ma: «Lee vaa zu za wo-ɔaazuusti nɔɔɔɔi?» ⁸ Ti googaausteni, ti ɔe ma: «Gi segi woge, kele nu nɔpe ge la ná, nii a poluuɔ wo gi ma.» Zozefe ɔeni ti ma: «GALA tei a zoo é segiti poluuɔti bo baa? À wa-zegiti sugula lee mà.»

⁹ Kpɔleɔle gani ɔundigii laalɔɔni ná-segi zu, é sugula Zozefe ma, é ɔe ma: «Nà-segi zu, wele, ansagɔ tɔkulugi ɔeni kàkalauɔ. ¹⁰ Ansagɔ tɔkulugi naama beke savago ɔeni ba. Siegi zu é leteni la, ma uuai ɔulani, ta ma ɔɔɔɔgiti ti leezen bɔigi ve. ¹¹ Falagɔn ná-kpɔleɔle wɔwɔi ɔeni zèa zoni, gè leezeinti seɔeni, gè ti luba Falagɔn ná-kpɔleɔle wɔwɔi zu, gè kpɔleɔle wɔwɔi ve Falagɔn ya.»

¹² Zozefe ɔeni tɔun ma: «Poluuɔ ɔaa: ma beke savagɔiti ta ga folo savagɔiti. ¹³ Folo savagɔ a levena, Falagɔn ɔa dɔungi wuzegɔ, é è ɔaagale ma da-wotii zu. Da ná-kpɔleɔle wɔwɔi zeizu zeezaamaue, eɔeuelei é ɔeni keezu la, siegi zu è ɔeni la ga ná-kpɔleɔle ganiiti ma ɔundigii. ¹⁴ Kele nà è maaneɔezu, ɔize sù, siegi zu è undaanɔezu la, nubɔɔɔla ɔe bè, è nà-faa uagɔ wo Falagɔn ma, nii a ke é kùla niima ɔasoi ɔa. ¹⁵ Mazɔɔɔ ti kùlauɔ Ebulu nuiti ta-yooi zu ga zeegaabaai, ue balaagi gè la faa nɔu nɔpe keeni, nii nà uili kasoga ma vaa zu.»

¹⁶ Siegi zu daagoli wotige nuiti ta-ɔundigii kaani la ga Zozefe segi uolu uagɔ woge, é ɔeni ma: «Nà balaa gè segi ta woge, bulu bɔɔ savagɔ ɔeni zeini ùnma.

¹⁷ Kpɔɔɔgii nii gaagoozaa ɔeni de, daamianigi ma zii

kpein ge g̃eni su Falag̃on ue, keɛ w̃niiti ti g̃eni miizu kp̃ɔɔgi zu, é zeini ùnma.»

¹⁸ Zozefe googaavoteni, é g̃e ma: «Poluue g̃aa: kp̃ɔɔɔ savag̃iti ta ga folo savag̃iti. ¹⁹ Folo savag̃ a levena, Falag̃on g̃a d̃ungi leve è ua, é è zele gului ua, w̃niiti ta è-ma zuai mi.»

²⁰ Foloji zavasiéi ma, Falag̃on z̃ɔɔɔ fai ma g̃oozune yeei, é daamii ñene wolai beteni, é fe ná-botig̃e nuiti kpein be. Ná-botig̃e nuiti gaazu, é kp̃ɔɔɔɔɔ gani wotig̃e nuiti ta-g̃undig̃ii g̃ulani, ta daagoli wotig̃e nuiti ta-g̃undig̃ii. ²¹ É kp̃ɔɔɔɔɔ gani g̃undig̃ii uileni m̃ɔɔ ná-botii ma, é da kp̃ɔɔɔ w̃ɔɔɔ ze Falag̃on yeezaama.

²² Keɛ é daagoli wotig̃e nuiti ta-g̃undig̃ii z̃eleni gului ua. Faiti p̃e ti uileni su, eg̃evelei ñ Zozefe ta-zegiti poluueti boni la. ²³ Keɛ kp̃ɔɔɔɔɔ gani wotig̃e nuiti ta-g̃undig̃ii la g̃eni g̃izeni Zozefe zu, é yeemani ma.

Masagi Falag̃on ná-segiti

41 Kona feleg̃ levegai ma, Falag̃on segi ta woni. P̃ete: é g̃eni z̃ie wolai Nile g̃obaue. ² É ñike zaa l̃fela g̃aani, ti wola uagai, ti l̃ɔɔɔai. Ti l̃eni, ti g̃ula z̃ie wolai wu, ti da daamii wo tufa l̃etei zu, z̃ie g̃obaue. ³ Nike zaa l̃fela g̃iligaa ti g̃ulani z̃ie wolai wu z̃iti poluma, ti kp̃ɔɔɔɔɔ, ti g̃ana, ti lo ti g̃obaue, z̃ie wolai laaue. ⁴ Nike zaaiti ti kp̃ɔɔɔɔɔ ta ti g̃anaai, naati ti ñike zaa l̃felaiti miini, niiti ti uagai, ti l̃ɔɔɔai. Falag̃on wuunni.

⁵ É niini uolu, é segi velesiei wo. É w̃eleni, é anii g̃ɔɔɔ d̃fela g̃a, ti g̃ezeai, ti uagai, ti uoɔɔɔɔɔ ma l̃kulu gilagi ua. ⁶ Naa uoluma, ani g̃ɔɔɔ d̃fela g̃iligaa ti uoɔɔɔ z̃iti poluma, ti booveai, ti uooloai ga folo g̃ulazu uele viilei. ⁷ Ani g̃ɔɔɔg̃iti ti booveai, naati ti ani g̃ɔɔɔ d̃fela uag̃iti kp̃ɔɔɔni, niiti ti g̃ezeai, ti laavegai. Falag̃on wuunni, é gaaga ga é g̃ea segi zu.

⁸ Sobui, Falag̃on g̃eni unga wuulee, é Ezipete molikulag̃iti ta ma g̃ima nuiti kpein tolini, é segiti sug̃ula ti ma. Keɛ nu ñɔɔɔ ge la g̃eni zooni, é ua ti uoluwo Falag̃on ma. ⁹ Kp̃ɔɔɔɔɔ gani wotig̃e g̃undig̃ii kp̃ɔɔɔ z̃egeni, é g̃e Falag̃on ma: «Kigi loa ña-faagaazagi zu za. ¹⁰ Yeeta g̃eni de, Falag̃on yiigaawanani ná-botig̃e nuiti ma, é ñun pilini kasoi g̃a masagi make nuiti ta-g̃undig̃ii ná-p̃elei wu, ña-o, daagoli wotig̃e nuiti ta-g̃undig̃ii-yo. ¹¹ Kpidi g̃ilagi zu, gi feleg̃ p̃e gi segiti boni, poluue g̃eni ti ua. ¹² Ebulu zunu loungoi ta g̃eni gi ua náue, masagi make nuiti ta-g̃undig̃ii ná-duɔɔ, gi g̃a-zegiti sug̃ulani ma, é eɛe ñɔɔ uoluwoni ma. ¹³ Ti p̃e ti uileni su ñ, eg̃evelei é polu woni gi ma la. Falag̃on pileni uolu ná-botii ma, é daagoli wotig̃e nuiti ta-g̃undig̃ii z̃ele gului ua.»

Zozefe Falag̃on ná-segiti poluue wo fai

¹⁴ Falag̃on Zozefe lolini, ti kulani kasoi g̃a ga gaazuvilei. É ñungi woni, é ná-segeiti maavalibo, é li Falag̃on uɔ be. ¹⁵ Falag̃on g̃eni Zozefe ma: «Gè se bog̃e, nu ñɔɔ ge la zooni poluue wosu, keɛ g̃e menige ga da da segi voluue wo, ni nu a sug̃ulana è ma.» ¹⁶ Zozefe

Falag̃on woogaavoteni, é g̃e ma: «Nà laade, keɛ GALA ka a googaavote pag̃i ve Falag̃on ya.»

¹⁷ Falag̃on g̃eni Zozefe ma: «Nà-segi zu, g̃e g̃eni l̃oni z̃ie wolai Nile laaue. ¹⁸ Gè ñike l̃fela g̃aani, ti l̃ɔɔɔai, ti wola uagai. Ti l̃eni, ti g̃ula z̃ie wolai wu, ti da daamii wo tufa l̃etei zu z̃ie g̃obaue. ¹⁹ Naa uolu, ñike zaa l̃fela g̃iligaa ti g̃ulani, ti l̃e z̃iti polu uelei, ti g̃anaai, ti wola kp̃ɔɔɔɔɔ, ti g̃ɔɔɔ g̃ulaai ti ma, g̃e la de ti g̃eg̃ala g̃aani ñɔɔ zu Ezipete yooi kpein su. ²⁰ Nike zaaiti ti g̃ɔɔɔ g̃ulaai ti ma, ti wola kp̃ɔɔɔɔɔ, naati ti ñike zaa l̃fela m̃ɔɔng̃iti miini, niiti ti l̃ɔɔɔ g̃eni de. ²¹ Ti ti b̃oleni, ti yei ti g̃oozu, nu la uoɔɔ kw̃ega ga ti uoɔɔ ti g̃oozu. Nike zaa g̃anaai ti ñɔɔni ñ, eg̃evelei ti g̃eni la m̃ɔɔnpa. Eyesu g̃e wun. ²² Naa uolu z̃egi m̃ɔɔ, ani g̃ɔɔɔ d̃fela ti laavegai, ti uagai, naati ti uoɔɔni ma l̃kulu gilagi ua. ²³ Naa uoluma, ani g̃ɔɔɔ d̃fela g̃iligaa ti uoɔɔni z̃iti poluma, ti booveai, ti zupakai, ti uooloai ga folo g̃ulazu uele viilei. ²⁴ Ani g̃ɔɔɔg̃iti ti booveai, naati ti ani g̃ɔɔɔ d̃fela uag̃iti kp̃ɔɔɔni. Gè sug̃ulaa molikulag̃iti ma, keɛ nu ñɔɔ ge la poluue woni mà.»

²⁵ Zozefe g̃eni Falag̃on ma: «Segi bogai è ue, toga ga faa g̃ila ñ. Nii GALA ge uaazu k̃eezu, naa g̃ana é kula keɛma Falag̃on ue. ²⁶ Nike zaa l̃fela uag̃iti ta ga kona d̃felaiti, ani g̃ɔɔɔ d̃fela uag̃iti ta ga kona d̃felaiti. Se gila k̃epi ñ ue. ²⁷ Nike zaa l̃felaiti ti g̃anaai, ti kp̃ɔɔɔɔɔ, ti ma m̃ɔɔng̃iti poluma, naati ta ga kona d̃fela balaa, ta ani g̃ɔɔɔ d̃felaiti ti zupakaiti, ti uooloai ga folo g̃ulazu uele viilei, ta g̃eezu ga kona d̃fela uului.

²⁸ Eg̃evelei ñ g̃e boga da Falag̃on ma, nii GALA ge uaazu k̃eezu, naa g̃a é kulaa keɛma Falag̃on ue. ²⁹ P̃ete, kona d̃fela laawu, daamianigi wola g̃a m̃ɔɔn Ezipete yooi kpein su. ³⁰ Pului ma g̃ona d̃felai g̃a ua naati poluma, nu g̃a yeema anii m̃ɔɔn z̃ieg̃i naa ma Ezipete yooi zu. Pului g̃a zooi g̃olog̃olo. ³¹ Pului naa é uaazu, toga b̃ɔi, nu g̃i ge la m̃ɔɔ loa su uoɔɔ ga ni daamiani ge uoouani zooi zu. ³² Ni Falag̃on segi g̃aa, ná zeizu g̃e fele, naa g̃a ga faa ue deveai niina GALA be, é uaazu g̃eezu ga suvile.

³³ «Falag̃on faa g̃ila k̃ena niizu, w̃e vaa ga g̃ima nui ta, nii keleg̃elegai, è sege, è sei Ezipete yooi unda.

³⁴ Keni Falag̃on ani make nuiti sei zooi zu, ga ti Ezipete moloi zeizu l̃ɔɔɔɔɔ z̃ege ba, ani m̃ɔɔn g̃ona d̃felaiti ma z̃ieg̃iti zu. ³⁵ Kona pag̃iti su ti uaazu zeelizu, ti naama laamianig̃iti kpein gaale ba, Falag̃on ná-devei wu, ti moloiti gaale ba taaiti su, molo makesuueti, ti da w̃e ti ma. ³⁶ Daamianigi naati ta g̃e uuni ná zooi ue, pulu g̃ona d̃felaiti be, ti uaazu Ezipete yooi zu, naa g̃a a k̃e nubuseiti ti mina za ga pulu zooi zu.»

Zozefe z̃ei vai ga kundig̃i wolai Ezipete yooi unda

³⁷ Naama woiti ti wola ñeni Falag̃on ta ná-botig̃e nu wolaiti kpein be. ³⁸ Falag̃on g̃eni ti ma: «Ada zoo nu g̃ili uoɔɔɔ ñei baa ga nii g̃evele, nii GALA Zenvui a g̃e zeini su?» ³⁹ Falag̃on g̃eni Zozefe ma: «Tei GALA ge niima vaiti dea ga de, nu ñɔɔ ge la ná nii a g̃eleg̃e, é g̃e ga g̃ima nu balaa ga è g̃evele. ⁴⁰ Da g̃a è g̃eezu ná-p̃elejeg̃e unda, ná-nubuseiti kpein ta g̃olo da-l̃g̃iti be.

Nà bɔɔŋi nɔ ɔa teuegai è ua, ta gè ɔɛ è maazu ga masa kpɔkpɔgi mauele.»⁴¹ Falagɔn ɔeni Zozefe ma: «Wele, gè è zeida Ezipete yooi kpein unda, devei ɔa da nɔ è ya.»

⁴² Falagɔn nà-masa balaɔaegi ɔulani yee ua, é dɔ Zozefe yeei ua. É segei looni kɔba, nii é ga geze uagɔi. É zanu kɔbu ansai uilini kɔbu. ⁴³ É tɛeni ná-wotoloi velesi zu. Teuesuɛ, ti da zeze kakala uelei, ti da ɔɛ: «À uile niibiga!» Zekana Falagɔn Zozefe zeini la Ezipete yooi kpein unda. ⁴⁴ Falagɔn ɔeni mɔnɔ Zozefe ma: «Nà ɔa gè ga Falagɔn! Ni da laade, nu nɔɔe ge la yeevua faa wu Ezipete yooi kpein su.» ⁴⁵ Falagɔn Zozefe laasei pɛeni ga Safenate-Payeneya. É Azenate zegeni, é fe zea ga anza, galagi daa ga Won, naa ná-zalaɔa ɔula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui. Zozefe liini, é leueteue, é wele Ezipete yooi ná kpein su.

⁴⁶ Zozefe ná-konagi ɔeni niina ga puusavagɔ (30), siegi zu é liini la, é lo Ezipete masagi Falagɔn ɔaazu. Segeai ma Falagɔn uɔ be, é Ezipete yooi kpein subizeni. ⁴⁷ Kona dɔfelaiti daawu, niiti daamianigiti ti beteni su, zoi ba lɔnɔgi veeni ga pouamai. ⁴⁸ Zozefe kona dɔfelai ma laamianigiti kpein gaaleeni ba Ezipete yooi zu, é daamianigiti maabɔni, é pu taaiti su. É naa uuuni taai ɔilagilagi ɔoozuɛ, nii é ga maagoolii zu yooi ná-daamianigiti. ⁴⁹ Zozefe moloi ɔaaleeni ba, gola mɔin ege kpolodɛi ma naɔaegi. Naama uoouamai mauele ma, ti looɔoni gaalu fai ua, tɔnzei nu la mɔ ɔeni zoosu é ua gaalu, tiegi lateuega ɔeni de.

Zozefe ná-dointi ta-vai

⁵⁰ Pulu ɔona mɔunpagi yeeluɔɔ, Won ná-zalaɔa ɔula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui Azenate zunu loun felegɔ zɔkɔni Zozefe uɛ. ⁵¹ Zozefe doun mɔungi laasei pɛeni ga Manasee, † mazɔkɔ é ɔeni ma: «GALA ge zèema nà-kpɔkɔiti kpein ma, ta kèe ná-pɛleyegei kpein ma.» ⁵² É felesiei laasei pɛeni ga Efelayime. †† é ɔeni ma: «Mazɔkɔ GALA ge kèa ga kpugɔ nu, zoi naa zu, uɛ gè ziiɔkɔ zɔkɔni ná.»

Pului

⁵³ Kona dɔfelai niiti aniiti ti wola beteni su Ezipete yooi zu, naati ti leueni. ⁵⁴ Kona dɔfela uuluiti ti tɔnzeini ga uaa, egevelei Zozefe boni la. Pului looni zoi kpein su, kele daamianigi ɔeni Ezipete yooi pɛ su. ⁵⁵ Siegi zu pului a la Ezipete yooi kpein sona da, nubuseiti ti bena kpeei loo Falagɔn woizu ga ti daamianigi zɔkɔ. Falagɔn ɔeni Ezipete nui kpein ma: «À li Zozefe uɔ be, nii é bosu wo ma, wo naa ɔɛ.» ⁵⁶ Pului looni zoi kpein su. Zozefe daamiani makesuɛti kpein daalaoni, é da moloi uɔdi Ezipete nuiti ma. Pului ɔeni liizu ga bɔida Ezipete yooi zu. ⁵⁷ Nui ɔeni zezegu zoi kpein su, ti da ua Ezipete, Zozefe uɔ be, ga ti moloi ɔeya, mazɔkɔ pului wola bɔini zoi kpein su.

Zozefe keɔɔeleaiti ti uaa laa mɔungi Ezipete yooi zu

42 Zakɔbe kaai ma ga moloi ɔa Ezipete yooi zu, é ɔeni ná-doun zunuiti ma: «Lee vaa zu wo welezu bɔɔɔ ua wo ɔilagilagi? ² Gè menige ga moloi ɔa Ezipete yooi zu. À yei, wo ta ɔeya ná ade uɛ, nii a ke ade ye vulua, ade mina za.»

³ Zozefe keɔɔeloun puugɔti ti yeini Ezipete yooi zu molo ɔeyazuɛ. ⁴ Zakɔbe la ɔeni Zozefe degei Benza-men uileni ti uolu, é ɔeni luazu ga faa ɔɔu mina ɔɛ la. ⁵ Izelayele ná-doun zunuiti ti ɔeni zɔiti saama, niiti ti yeini molo ɔeyazuɛ, mazɔkɔ pului bɔini Kanaan yooi zu.

Zozefe keɔɔeleaiti poluɔula vai

⁶ Zozefe ɔa é ɔeni devei wosu zoi zu ná kpein. Tɔ ɔa é ɔeni moloi uɔdizu nubusei kpein ma. Zozefe keɔɔeleaiti ti uaani, ti kɔkɔ bu, ti unpile zoi ma.

⁷ Zozefe keɔɔeleaiti kaani. É ti ɔweeni, kele é bɔɔɔ ɔɛeni, ege é la ti ɔwee. É la ɔeni bɔeni ti uɔ fɔnɔ, é ɔeni ti ma: «Mini ɔa wo zezegai ná?» Ti googaaוותeni, ti ɔɛ ma: «Gá zezegu Kanaan yooi zu, gi uaaue daamiani geyazu.»

⁸ Zozefe keɔɔeleaiti kweeni, kele tiya mu ti la ɔeni tɔun kweeni. ⁹ Zozefe ɔigi looni segiti su, é boni, é uile ti ua. É ɔeni ti ma: «Wa ga nenegiti! Wo uaaue ga wo zoi ná-zobotalazuɛti sumɔ.» ¹⁰ Ti googaaוותeni, ti ɔɛ ma: «Ba-o, mǎliɔii, gei gi ga da-wotige nuiti, gi uaaue nɔ ga gi molo ɔeya. ¹¹ Gi kpein gá nɔ ga zunu ɔila kpegi ná-doun zunuiti, gá ga sɔbelama nuiti, da-wotige nuiti gi la ga nenegaa nɔ.» ¹² É ɔeni ti ma: «Kpele-o, wo uaaue zoi ná-zobotalazuɛti sumɔsu nɔ.»

¹³ Ti googaaוותeni, ti ɔɛ ma: «Da-wotige nuiti gá ga keɔɔeloun puugɔ maazu felegɔ (12), zunu ɔila kpegi ná-doun zunuiti Kanaan yooi zu. Loungo gelei, naa yege gi-ɔɛ uɔ be za, ɔila ge ɔeni ná, naa la mɔ vulua.»

¹⁴ Zozefe ɔeni ti ma: «Naa mu ka gè bosu wo ma, gè ɔɛ, wa ga nenegiti. ¹⁵ Wele, uelegi gè uaaazu wo uoluɔulazu la. Nà ɔonazu Falagɔn ma, nii é vulua, wo la ɔulazuɛ negelein, ni wo-legei la uaani uɛ. ¹⁶ Wo zaama, à ɔila teue, é li, é ua ga wo-legei. Wa ma, wo ye kasoi ɔa eyesu wo bɔe woiti poluɔula, nà kwee ni gaamai ɔa wo bosu. Ni naa laade, gè ɔonaa Falagɔn ma, nii é vulua, wa ga nenegiti.» ¹⁷ É ti kpein dɔkɔni uɔkɔma kasoi ɔa folo savagɔ laawu.

¹⁸ Foloi zavasiei ma, Zozefe ɔeni ti ma: «Nɔn nà luazu GALA ba. Nii gè bosu wo ma, à naa ɔɛ, wa zenvui wo. ¹⁹ Ni wa ga sɔbelama nuiti, wo-ɔɛeloin ta ye kasoi ɔa, uɛ wo ná, wɔun, wo li ga moloi, wo wa-ueleyegeiti kɔkɔkula la, ²⁰ naa uolu wo ua pɔ ga wo-legei, naa ɔa a ke wa-bɔeiti poluɔula, wo mina za.» Ti yeezeini naa wu, ti naa ɔɛ.

²¹ Ti ɔeni ɔɛezu bɔɔɔ ma: «Ungo, ade ɔɛɛɛ ga sɔba nu de-legei letegi, mazɔkɔ de ná-ziizolei ɔaani, siegi zu é ɔeni de maanɛnezu la, de la ɔeni woiloni ma negelein! Naa ɔa é kea niima maanɔɔɔ vai zeelia ade

† MANASEE: daaseigi nii ti maabuɔaai ua ta «é nu yeemazu.»

†† EFELAYIME: daaseigi nii ti maabuɔaai ua ta «kpugui.»

ma la.»²² Luben kpɛi zegeni, é gɛ ti ma: «Gè la gɛni bosu wo ma baa, ga: «À mina nama gɛla gaazu vaa gɛ ga doungoi nii?» Kɛlɛ wo la gɛni woiloni gòo ma nɛgɛlɛin. Ma namai gɛ niizu maagaazaɣa ge wosu de ma.»²³ Ti la gɛni sugwɛ ga Zozefe gɛ gaagaazu, mazɔɔ é bena daawooleve nui gɛ ti yɔɔɔ.

²⁴ Zozefe maagozani ti ua, é li, é lo, é da wɔɔ. É uaani uolu, é bɔɛ ti uɔ, é Simiyɔn gɛlani ti zaama, é gili ti gɛazu. ²⁵ Zozefe deveni ga ti ta-bɔɔɔiti daave ga moloi, ti esɛ ná-walii la ná-bɔɔɔ zu, ti daamiani fe ti ya, ta mi pelei zu. Naa gɛ ti kɛeni. ²⁶ Ti ta-zoovalɛgiti kasɔgɛlani ga moloi, ti li.

²⁷ Ti taɣila ge ná-molo bɔɔɔ laalaoni ga é daamianigi ve ná-soovalegi ya, uɛ ti niini ná, é wɛlɛni, é ná-walii gɛ ná-bɔɔɔ laaue. ²⁸ É gɛni kɛɛgɛlɛaiti ma: «Nà-walii gɛagaɣɛ ma uolu, wɛlɛ lɛ ba ná-bɔɔɔ zu!» Ti goozuuilini, ti da lua, ti da gɛ bɔɔɔ ma: «Leeni gɛ GALA ge kɛa ga adeye?»

²⁹ Ti zeelini ti-gɛɛ Zakɔbe uɔ bɛ, Kanaan yooi zu. Ti naa kpein sugɛlani ma, nii é gɛni ga tiye. ³⁰ Ti gɛni ma: «Zunui nii é ga zooi maligii, kpɛuɛ gi uɔ ga ɔɔɔɔ, é gi zoge, eɣe gá gɛ ga nenɛgiti. ³¹ Gi gɛuɛ ma: «Gá ga sɔbelama nuiti, gi la ga nenɛgaa. ³² Gá ga kɛɛgɛloun puugɔ maazu felegɔ (12), gi pɛɛ ga kɛɛgɛi ma. Gilagi la mɔ ná, doungo gelei gɛ gi-gɛɛ uɔ bɛ za, Kanaan yooi zu.» ³³ Zunui naa é ga zooi maligii, kɛuɛ gi ma: «Pɛɛ uelei ná kwɛɛ da ga wa ga sɔbelama nuiti. À wo-gɛɛloun gila zɛ kòba. À daamianigi zɛge wa-uɛɛyɛgɛiti faa ma. Tɔɔzei pului bɔɔuɛ. ³⁴ À li, wo ua ga wo-legei pò. Nà kwɛɛ ga naa maavele ga wo la ga nenɛgaa, kɛlɛ wa ga sɔbelama nuiti. Nà wo-gɛɛloun ve wo ya, wa zoo wo ziezie zooi zu, maagili la gɛa wo ma.»

³⁵ Siɛgi zu ti ta-bɔɔɔiti suwoni da, esɛ ná-wali buun ge gɛni laani ná-bɔɔɔ zu. Tiya-o, ti-gɛɛ-o, ti wɛlɛni, ti ta-wali buungi gɛ, eyesu ti da lua. ³⁶ Ti-gɛɛ Zakɔbe gɛni ti ma: «Wa bàlasu dòinti ma! Zozefe la mɔ ná, Simiyɔn la mɔ ná mɔɔ, wa ga Benzamen zɛge mɔɔ, wo lii la! Nà nɔ gɛ naa kpein ge yesu ga ze.»

³⁷ Luben gɛni kɛɛgɛ ma: «Da dòn zunu felegɔiti paa, ni gè la gɛlani ma è uɔ ga Benzamen. Kaliva mà, nà gɛle ma la, gè uaa la è uɔ.» ³⁸ Zakɔbe gɛni ma: «Ba-o! Wo la lia uɔɔma pɛ wa dòn zunui, mazɔɔ die zunui zaa, tɔ gɛla kpe nɔ gɛ é zèa niina. Ni faa ɔɔɔ a maazɔɔna siei zu, wo la uaazu bosu, wa nòundeɣa gɛlegiti zeizu gɔvɛalaazu soolei zu.»

Zakɔbe vaa vai Benzamen lii vai wu

43 Pului gɛni liizu ga wola bɔɔɔ zooi zu. ² Siɛgi zu ti beni la ga moloi mi, nii ti zegeni la Ezipete yooi zu, Zakɔbe gɛni ná-doun zunuiti ma: «À gɛle ma, wo li, wo daamianigi tago gɛya ade uɛ.»

³ Zuda googaavoteni, é gɛ ma: «Zunui naa boni, é maabakpa, ga: «Wo la mɔ gaazulaa gàazuɛ ma, keni wo-legei a ye ná wo uolu, wo ua.» ⁴ Ni da yeebena gi-legei ua, gi li uɔɔma, gá li naazu Ezipete yooi zu, gi daamianigiti gɛya è uɛ. ⁵ Kɛlɛ ni è la ɔɔ, è ua teue, gi la kɛa, gi ua yei pɛ, mazɔɔ zunui naa gɛuɛ gi ma: «Wo la

mɔ gaazulaa gàazuɛ ma, keni wo-legei a ye ná wo uolu, wo ua.»

⁶ Izelayele gɛni ma: «Lee vaa ɔɔɔ mu kana wo kɛai ga ze, wa gɛna lia gɛɛzu zunui naa ma, wo-gɛɛloun taɣili kana mɔɔ?» ⁷ Ti googaavoteni, ti gɛ ma: «Zunui naa gi gɛagaɣe ga feɣeɣeɣeɣe gá-vaiti ma, ta gá-uɛɛyɛge vaiti, é gɛ ma: «Wo-gɛɛ gɛ de vulua baa? Kɛɛgɛloun gili ka wo uɛ?» Gá ma, gi googaavotegi veeni naati pɛ su, gá la zoo gale gi kwɛɛ ga toɣa gɛ gi ma: «À li, wo ua ga wo-legei zunui?»

⁸ Zuda gɛni kɛɛgɛ Izelayele ma: «Doungoi ye ná, é li pò, naa gɛ a kɛ, gi wuzɛge, gi li, ada zoo de zenvui wo, ade mina za, da-o, gi-lointi-yo, giya-o. ⁹ Nà gɛ gè ga zeelagii, ga nà baazu toun maazu, da maagaazaɣabo mà, ni gè la uaani la uolu è uɔ, gè ua pile è gɛkala si, gè gɛ è ya ga sɔba nu eyesu gɔ. ¹⁰ Ni gi la gɛni lɛbini eyesu niizu zeeli, é ga gi zie ná zeizu gɛ gɛgala fele.»

¹¹ Ti-gɛɛ Izelayele gɛni ti ma: «Tei è gɛa gana, à nii gɛna mu. À zooi ma zɔɔɔ gani uagɔiti seɣena, wo ti uu wa-bɔɔɔiti su, wo lii la ga sabaliuai zunui naa uɔ, gulu maku nɛnɛgi tago, ta kɔin gulu tago, ta gulu mana maku nɛnɛgi, ta miilegi, ta gulu waai ma gɛzei-ti, niiti ti ga pisetasegiti ta amandegiti. ¹² À walii ma uɛɛda felegɔ zɛge, wo gale ma ga walii ti daani wa-bɔɔɔiti daave, tanisu kaka faa nɔ gɛni de. ¹³ À wo-legei zunui zɛge, wo wuzɛge, wo gale ma zunui naa uɔ bɛ.

¹⁴ GALA Zebei-Pɛ-Maligii zaalai ve wo ya zunui naa gɛazu, é va bu, é yeebe wo-gɛɛloun zɔi ua, ta Benzamen, ga ti gale ma wo uɔ. Nòun nà, ni nà ualasu dòinti ma, gè uala ti ma!» ¹⁵ Ti sabaliuai zegeni, ti walii ma uɛɛda felegɔiti sege ya, ti li ga Benzamen balaa. Ti yeini Ezipete yooi zu, ti li, ti bɔɔɔ lɛ ga Zozefe.

Zozefe kɛɛgɛlɛaiti suzo fai ga pagɔ

¹⁶ Zozefe wɛlɛni, é Benzamen gɛ ti ua, é gɛ ná-naavolo unda nui ma: «Nui niiti tɛ ná-pelei wu, suai ta uaa, è kpɛɛ, è daamii gɛuele bɛɛ, mazɔɔ niima nuiti ta uaazu laamiizu pò bɛ folo gaalɔgai ma.» ¹⁷ Zunui naa ma vaiti kpein kɛeni, niiti Zozefe deveni ti ma, é liini ga numaiti Zozefe ná-pelei wu. ¹⁸ Ti luani siɛgi zu ti liini ga tiye la Zozefe ná-pelei wu, ti gɛni ma: «Walii vaa ue, é gɛni ada-bɔɔɔiti su zɔizu. Naa gɛ ti liizu ga adeye ma, ti vala ade ua ga maabaai, ti de gɛ ga duciti, ti da-zoovalɛgiti sege.» ¹⁹ Ti maabuɣaai ma Zozefe ná-naavolo unda nui ua, ti bɔɛni ɔɔ nu lɛɛzuɛ pɛlɛlaue.

²⁰ Ti gɛni ma: «Gi maavaaye, màligii! Gi uaa ná zeizu gɛ gɛla, ga gi daamianigiti gɛya. ²¹ Siɛgi zu gi zeelii ma uɛ maanɛeni ga gi ɔɔ ná kpidi, gi gá-bɔɔɔiti daalaoni, esɛ ge wɛlɛni, é ná-walii gɛ ná-bɔɔɔ laaue, é gɛni nɔ kpein ga walii naa liegɔ, gi ɔɔɔ looni la. Gi uaaue la uolu. ²² Gi uaaue balaa ga wali giligaa, ga gi daamianigiti gɛya. Gi la kwɛɛ bɛ gɛ é gá-walii laani gá-bɔɔɔiti su.»

²³ Naavolo unda nui ti woogaavoteni, é gɛ ma: «À yi-ilei, wo mina lua! Wa-GALAGI ue, wo-gɛɛ ná-GALAGI, nii é naavolo laani wa-bɔɔɔiti su. Wa-walii zeelini zèa.» Naa uolu é yeebeni Simiyɔn ua, é lii la ti uɔ. ²⁴ É ti lɛeni Zozefe ná-pelei wu, é ua ga ziei ti uɔ, ti gɔɔɔiti maagba. É daamianigi veeni balaa ta-zoovalɛgiti zea. ²⁵ Ti gɛni

sabaliuaiti keuele betezu, ti da Zozefe maaboun, é gfezu é ua folo gaalgai ma, mazkwa é woni ti ma ga ta daami wosu ukoma ta tiye.

²⁶ Siegi zu Zozefe uaani la ná-pelei wu, ti sabaliuaiti veeni zea, nii é yeni ti ya, ti uaa la, ti nkoni bu zoi ma. ²⁷ É ti gaazagani uelei ti gfeuelei la, é gfe ti ma: «Wo-gfe ma ukwazagagi, nii wo ná-fai woni, kedegé? Togá de vulua?» ²⁸ Ti googaavoteni, ti gfe ma: «Da-wotigé nui gi-gfe gedegé, togá de vulua.» Ti maavéni, ti nkwa bu. ²⁹ Zozefe weleni, é Benzamen ga, nii é gfeni ga degei, dee ná-doun zunui. É gaazagagi woni, é gfe ma: «Wolege zunu gaabelagi gaa, nii wo ná-fai woni mà?» É gfeni naa ma: «GALA ge è gaazumaawingá, doun zunu!» ³⁰ Zozefe gulaní ga suvile, mazkwa degei gaa vai zu be, naa keeni wuulee, kwakwá soni. É leeni daa uelei wu, é kwakwá. ³¹ Naa uolu é gaazuue gbani, é gula ná. É gaabaani é kwakwá zuzo, é gfeni ma: «À ua ga daamianigi.»

³² Ti Zozefe nkwa veeni zea ye, keegfeleaiti kwakwá gfe ye, Ezipete nuiti ti gfeni laamiizu kwakwá be, naati balaa kwakwá veeni ti ya ye, mazkwa Ezipete nuiti ti la gfeni kea, ti ua laami ukoma ta Ebulu nuiti, ti gaazu kwakwá va gfeni ga naa. ³³ Zozefe keegfeleaiti ti zeini gaazu ga ti kwakwá pelei, é zo ma mungu ma, é li ma gaabelagi wa. Ti gfeni welezu kwakwá wa, ti laavwai, ti gilagilagi. ³⁴ Zozefe daamianigiti teveni ti wa, niiti ti gfeni ná-tabalii ga. Benzamen gfeni kwakwá, ná zeizu gfe kwakwá, é leve kwakwá ba. Ti kwakwá leni, ti goozune ta tiye.

Unma vai ye fai ga Benzamen

44 Zozefe devei nii veeni ná-naavolo unda nui ya, é gfe ma: «Niima zunuiti ta-bkwakwá daave ga daamianigiti, egfeuelei ta zie bu la, è ese ná-wali la ná-bkwakwá la. ² Ná-kwakwá kwakwá, nii é ga walii, da naa la loungo gelei ná-bkwakwá la, è pee ná-molo kwakwá wa.» Pele ungi Zozefe ná-deveiti keeni.

³ Sobui, geelaalaogai ma, ti yeebeni nui niiti ba ta zovalegiti, ti li. ⁴ Ti gulaai ma taai wa, ti maa la gfeni de goozani, Zozefe gfeni ná-naavolo unda nui ma: «Wuzegé, li, è uile nui niiti polu. Siegi zu è ti kwakwá zu meensu da, da gfe ti ma: «Lee vaa zu wo faa uagwi zu loozu ga faa kwakwá? ⁵ Leeni vaa zu wo màligii ná-kwakwá kwakwá unmaai, nii a da kwakwá su, é da sege, é adwi be la uelela uele vai zu? Faa kwakwá wola gána wo keai ga ná.»

⁶ Pele ungi ti kwakwá zumeenni, é kwakwá ti wa, egfeuelei kwakwá màligii boni la ma. ⁷ Ti googaavoteni, ti gfe ma: «Leeni vaa zu màligii kwakwá gána ga naama zii? Da-wotigé nui ti la de naama gisie kwakwá boni ga ti naa gdegala vaa kwakwá gfe! ⁸ Walii gi kaani gá-bkwakwá daave, gi uavue ga naa uolu è wa, gi zege la Kanaan yooi zu. Lee vaa zu gá li kwakwá walii baa mu zanu unmazu è-màligii ná-pelei wu. ⁹ Da-wotigé nuiti gi zaama, zwi kwakwá kwakwá gulaní zeevo su, naama nui gá za, giya kwakwá gá gfe ga màligii ná-duciti!» ¹⁰ Pele ungi gfeni ti ma: «Naa zolooga egfeuelei wo bogai la. Zwi kwakwá a gula zeevo su, naama nui gá gfe ga ná-duciti, naazu kwakwá, wa gfe ga kwakwá la nuiti.»

¹¹ Ese ge gaazuvileni, é ná-bkwakwá uile zoi ma, é daalao. ¹² Pele ungi ta-bkwakwá suveeleni, é kwakwá ti-ma bakologi wa, é gaabela ti-ma loungoi ma. Kwakwá kwakwá gaani Benzamen ná-bkwakwá zu. ¹³ Ti ta-zegéiti balini ga, ese ge ná-soovale kwakwá uolu, ti gale ma taazu.

¹⁴ Zuda ta keegfeleaiti ti zeelini Zozefe ná-pelei wu, naa gfeni de ná-pelei wu, ti nkwa bu zoi ma. ¹⁵ Zozefe gfeni ti ma: «Leeni vaa gá wo keai ga nii? Wo la kwakwá baa, ga zunui egfeuelei gè la, gè ungaiziei wo, é lo uelela uele vai ba?» ¹⁶ Zuda googaavoteni, é gfe ma: «Lee gá gá bo màligii ma? Gá kwakwá gale? Gá kwakwá maalobo gale? GALA ge da-wotigé nuiti ta-vaagaazagi gula kelema. Giya gaa, gi gfa ga màligii ná-duciti, giya-o, zwi kwakwá kwakwá gaa zea-o.» ¹⁷ Kele Zozefe gfeni ma: «Gè gizo naa ma, gè wa naa gdegala vaa gfe! Nui nii kwakwá kwakwá gaa zea, naa gá a gfe ga ná-duciti. Kele kwakwá, à li wo-gfe wa ziileigi zu.»

¹⁸ Zuda maabugani Zozefe wa, é gfe ma: «Màligii, so-ma, è wa bu da-wotigé nui kwakwá è wa, naa mina gfe ga da-yiigaawana vaa wola da-wotigé zunui laalgwá, mazkwa è gfeue egfe Falagwa. ¹⁹ Mounpa, màligii da-wotigé nuiti gaazagani, é gfe gi ma: «Kegé gá wo ue nei, baa wo-gfeloin tagili?» ²⁰ Gi màligii woogaavote ga, gi-gfe ma ukwazagagi gá ná, ta gi-lege zunu gilagi, nii é kwakwá kwakwá kwakwá kwakwá ma, naa diei zaa. Nii gila kpe ka zegai dee ya, keegé gola neai ue. ²¹ É gfeni da-wotigé nui gi ma: «À li, wo uaa la pò, gè ka ga gaazuue ná kwakwá.» ²² Gi màligii woogaavoteni ga, zunu loungoi la zooga é wa zege keegé wa, nii naa laade, keegé gá za. ²³ É gfeni da-wotigé nuiti gi ma: «Ni wo-legei la yeni wo uolu, wo wa wa, wo la kwakwá gaazuue gaaazuue ma pe.»

²⁴ Siegi zu gi leai ma la kwakwá uolu da-wotigé nui gi-gfe wa be, gi màligii woiti boni ma.

²⁵ «Siegi zu gi-gfe gfeni ma la: «À gale ma, wo li, wo daamianigi ta geya ade ue,» ²⁶ gi googaavoteni, gi gfe ma: «Gi la zooga galesu ma ná, keni ni gi-lege zunui gá gi wa, gá yei naazu, mazkwa ni gi-lege zunui la gi wa, gi la zooga gi wa gaazula zunui naa gaazuue ma.» ²⁷ Da-wotigé nui gi-gfe gfeni gi ma: «Wo kwakwá ga ànzai Lasele doun zunu feleg kwakwá be. ²⁸ Gilagi gulaní zèa, ná gisiesu ga, gitegitegi zu, kwakwá zuai ta gá é soni, é baliali ga, kwakwá gè la kwakwá gfeni kaani eyesu zaagaza. ²⁹ Wa niima gelei zegena kwakwá, wo lii la, wo maagooza la bà, faa kwakwá a gfeena la, wa ndundega golegi yeizu gwalaazu soolei zu.»

³⁰ «Niizu, ni ná galena ma da-wotigé nui kèe wa be, zunu loungoi la yeni gi uolu, gi wa li, ta nii ti gilii kwakwá wa, ³¹ togá za. Da-wotigé nuiti gá gfe ga kwakwá nuiti, ni gá da-wotigé nui gi-gfe kwakwá ndundega golegi yeina gwalaazu soolei zu. ³² É bude naa maazu, nèi gè ga da-wotigé nui, gè yeelaani doungoi ná-fai gá. Gè gfeni kèe ma: «Ni gè la uaani la uolu è wa, ná gfe ga kwakwá nu è letema eyesu gá.»

³³ «Màligii, ná è maanezewu, nèi gè ga da-wotigé nui, ná ye zunu loungoi uotogi zu, gè gfe ga màligii ná-duciti, zunu loungoiti ti li ta dieni. ³⁴ Ná zooga kwakwá kèe wa be, ni zunu loungoi la liini pòlu? Ee! Gè mina nimizai gá, nii é uavuu zeelizu kèe ma!»

Zozefe bɔɔɔ lɛɛ vai ga kɛɛɔɔleaiti

45 Zozefe la mɔ ɔɔni ziɛni nɔ wu, ɛ ua bɔɔɔ zuzo naati kpein gaazu, ti ɔɔni loni maagoolii zu. ɛ woogulani, ɛ ɔɔ ma: «À nuiti kpein kula!» Nu nɔɔɔ ge la ɔɔni yɛni Zozefe ɔɔba, siegi zu ɛ ɔɔni bɔɔɔ lɛɛzu la ga kɛɛɔɔleaiti. ² ɛ wola woogulani ga ɔɔɔɔ, eyesu Ezipete nuiti ti mɛni, ma wooi zeelini Falaɔɔn nɔ-pɛɔɔyegei ma.

³ Zozefe ɔɔni kɛɛɔɔleaiti ma: «Nà ga Zozefe! Kɛɛ ɔɔ nei de vulua?» Kɛɛ kɛɛɔɔleaiti ti la ɔɔni zooni ti ua tɔun googaaavote, mazɔɔɔ ti ɔɔni luazu ba, ti zasu da bali gaazu. ⁴ Zozefe ɔɔni kɛɛɔɔleaiti ma: «Nà wo maanɛɛɛzu, à maabuɔa bà.» Ti maabuɔani ba. ɛ ɔɔni ti ma: «Nà ɔɔa gè ga Zozefe, wo-ɔɔɔloin, nii wo pɔɔdini, ti uaa la Ezipete yooi zu. ⁵ Niizu, naa mina ɔɔe wo uɛ ga zi-ibɔɔɔ vaa, naa mina wo yiigaaawana ga tei wo pɔɔdini. Pàauɛ uɛ, nu yɛnvui make vai ɔɔa ɛ kɛa GALA ge tɛuɛ uɛ wo luɔɔ. ⁶ Mazɔɔɔ kona felegɔ ɔɔa na, pului loai zooi zu, kona dɔɔɔlugɔ ɔɔa de nà uolu, wozawoli la ɔɔɛa, baa molo leue vaa. ⁷ GALA ge tɛuɛge woun wo luɔɔ, nii a kɛ wo ye vulua zooi ɔɔa, wo-yɛnvui make, naa ɔɔe ga kpɔba vaa wola. ⁸ Naa ɔɔa ɛ ba, wa laade, wo ua tɛuɛ uɛ, kɛɛ GALA be. ɛ sɛiɛuɛ ga Falaɔɔn kɛɛɔɔ, ɛ kè ga nɔ-pɛɔɔ maligii, ɛ kɛɛuɛ ga Ezipete yooi kpein ma ɔɔundigi wolai.

⁹ «À ɔɔale ma fala, wo li kèɛ ɔɔba. Wa ɔɔe ma: «È-loun zunui Zozefe ɔɔa ɛ niima wooi laazeelizu ɛ ma: «GALA ge sɛida ga Ezipete yooi kpein maligii. Suvile, ɛ ua pò be! ¹⁰ Da uaa zu zeizu ɔɔɔɛn yooi zu, ɛ ɔɔe kòbaue, da-o, è-loun zunuiti-yo, ɛ lounlonti-yo, wa da-uaalagiti, ta da-nikeiti, ɛ uɛɛ nii kpein ba, ɛ ga è-ɔɔɔligiti. ¹¹ Miná ɔɔa nà è-maavai pɛ kɛ nà, naa ɔɔa a kɛ ɛ la uala ga ani nɔɔɔ ma, da-o, da-ueɔyegei-yo, ta nii kpein ɛ ga dɔɔɔɔ, mazɔɔɔ kona dɔɔɔlugɔ uului ɔɔa de uaa zu.»

¹² «Wa bɔɔɔɔ wo kaa ga ɔɔaazuɛ, degei Benzamen balaa kaa ga ɔɔaazuɛ, ga nà bɔɔɔɔgoi ɔɔa gè bɔɔɔɔ wo uɔ. ¹³ Gaazu unfegi kpein ɛ bè Ezipete yooi zu, à li, wo naa zugula kèɛ ma, nii kpein wo kaa ga ɔɔaazu, wo naa wo ma. À suvile, wo uaa ga kèɛ uɛ.»

¹⁴ Naa uolu, ɛ yeevilini dege zunui Benzamen ɔɔɔɔ zu, ɛ wɔɔɔ. Benzamen yee yɛni kɔɔɔ uɔ, ɛ da wɔɔɔ. ¹⁵ ɛ kɛɛɔɔleaiti kpein nɛɛnɛni balaa, ɛ da wɔɔɔ. Naa uoluma, kɛɛɔɔleaiti ti yɛpeni tɔun pɔ.

Falaɔɔn Zakɔbe loli fai Ezipete yooi zu

¹⁶ Zozefe kɛɛɔɔleaiti paa vai ma wooi vazani Falaɔɔn nɔ-pɛɔɔ wu. Naa nɛɛni Falaɔɔn uɛ ta nɔ-botidɛ nu wolaiti. ¹⁷ Falaɔɔn ɔɔni Zozefe ma: «ɔɔe è-ɔɔɔleaiti ma: «À wa-loganiiti kasɔɔgili, wo li Kanaan yooi zu, ¹⁸ wo wo-ɔɔɔ zɛge ta wa-ueɔyegei wu nubuseiti, naa uolu wo ɔɔale ma, wo ua pò be. Nà zooi uasuveti fe wo ya Ezipete yooi zu. Wa zooi nɔ-kulanuma uagɔiti sɔɔɔɔ, wo mi.» ¹⁹ Da devei nii ve ti ya, ɛ ɔɔe ti ma: «À wotoloiti sege Ezipete yooi zu, wo-lointi be ta wo-anzaiti. Wa wo-ɔɔɔ balaa sege, wo ua. ²⁰ Wo-yii mina ɔɔolɔɔlo wo-ɔɔɔligiti

faa zu, mazɔɔɔ anii uagɔiti ti Ezipete yooi zu, naati ta ɔɔe ga wɔɔɔ.»

²¹ Izelayele nɔ-dointi ti kɛɛni ɔɔana nɔ. Zozefe wotoloiti feeni ti ya, egevelei Falaɔɔn nɔ-devei ɔɔni la. ɛ daamianigiti feeni ti ya balaa, nii ta mi pelei zu. ²² ɛ sege ni-inei veeni ti ɔɔilagilagi ya. ɛ wali ɔɔe unsavagɔ (300) veeni Benzamen ya, ta sege niine lɔɔlugɔ. ²³ ɛ soovale sine puugɔ leveni kɛɛɔɔ ma, ti ɔɔasɔɔgiliai ga Ezipete anii uapagiti, ta soovale saa puugɔ ti ɔɔasɔɔgiliai ga moloji, ta bului, ta daamianigiti kɛɛɔɔ nɔ-sie vai zu. ²⁴ Naa uolu, ɛ yeebeni kɛɛɔɔleaiti ba, ti li, ɛ ɔɔe ti ma: «À mina bɔɔe pelei zu.»

²⁵ Ti ɔɔaleni ma, ti zɛge Ezipete yooi zu, ti le Kanaan yooi zu ti-ɔɔɔ Zakɔbe uɔ be. ²⁶ Ti ɔɔni ma: «Zozefe ɔɔa de vulua, togɔ ɛ Ezipete yooi kpein unda.» Kɛɛ Zakɔbe ɔɔaleini nɔ wɔɔɔ, mazɔɔɔ ɛ la ɔɔni laani ti la. ²⁷ Ti woointi kpein daazeelini ma, niiti Zozefe ti woni ti ma. Zakɔbe wotoloiti kaani, niiti Zozefe ti leveni sege vai zu. Nàzu ɔɔa ti-ɔɔɔ Zakɔbe yiileini la bɔɔɔ ma. ²⁸ Izelayele ɔɔni ma: «È zolooga! Dòun zunui Zozefe ɔɔa de vulua! Nà liizu, gè pɛte, aisa gè ua za.»

Zakɔbe yei vai Ezipete yooi zu

46 Izelayele uileni pelei zu, ɛ da li, ɛ uɛɛ naati kpein ba, ti ɔɔni ga wɔɔɔ. Siegi zu ɛ zeelini la Beel-Seeba, ɛ zalaɔgaiti kulani kɛɛɔɔ Izaake nɔ-GALAGI uɛ. ² GALA ge bɔɔɔni Izelayele uɔ kulakelemaiti su kpidii naa. ɛ tolini, ɛ ɔɔe ma: «Zakɔbe! Zakɔbe!» Izelayele googaaavoteni, ɛ ɔɔni ma: «Nà ɔɔa!» ³ GALA ge ɔɔni ma: «Nà ga GALA, è-ɔɔɔ nɔ-GALAGI. Mina lua ɛ lii vai zu Ezipete yooi zu, mazɔɔɔ nàue ɔɔa gè ɛ ɔɔɛzu nà ga zii wola. ⁴ Nà bɔɔɔɔ ɔɔa gè yesu ɛ ua, de yei Ezipete yooi zu, nà bɔɔɔɔ nɔ ɔɔa wɔɔɔ gè uaa zu lɛɛzu ga de, gè ɛ ɔɔula nàue. Da zaana, Zozefe ɔɔa ɛ uaa zu è-ɔɔaazuɛti pɛɛzu ma ga tɔ bɔɔɔɔ zeei.»

⁵ Zakɔbe zɛgeni Beel-Seeba. Izelayele nɔ-doun zunuiti ti ti-ɔɔɔ Zakɔbe zɛgeni, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ti ti le wotoloiti su, niiti Falaɔɔn ti leveni ga ti ti zɛge ti zu. ⁶ Ti ta-logani bulugiti segeni balaa, ta ti-yeaɔɔligiti kpein, ti ti zɔɔɔni Kanaan yooi zu. Pele ɔɔana Zakɔbe zeelini la Ezipete yooi zu, ɛ uɛɛ nɔ-pɛɔɔyegei kpein ba. ⁷ ɛ liini ga nɔ-pɛɔɔyegei kpein Ezipete yooi zu: nɔ-doun zunuiti, ta naati ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti, ta nɔ-doun anzanuiti.

Zakɔbe nɔ-pɛɔɔyegei, nii ɛ yeini Ezipete yooi zu

⁸ Izelayele nɔ-doun zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti yeini Ezipete yooi zu, Zakɔbe ta nɔ-doun zunuiti.

Zakɔbe nɔ-doun zunui mɔungɔ, ɛ sɔɔɔɔni, daaseigi ɔɔni ga Luben. ⁹ Luben nɔ-doun zunuiti ti ɔɔni ga: Geenɔke, Palu, Geselon, ta Kaalemi.

¹⁰ Simiyon nɔ-doun zunuiti ti ɔɔni ga: Yemuwele, Yamin, Wɔɔfade, Yakin, Sɔɔgaal, ta Sayile, nii ɛ ga Kanaan anzanui nɔ-doun zunui.

¹¹ Leevi nɔ-doun zunuiti ti ɔɔni ga: Geleson, Kegate, ta Melali.

¹² Zuda ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Eel, Wɔnan, Seela, Peelese, ta Zeela. Kεε Eel ta Wɔnanni ti zaani Kanaan yooi zu. Peelese ɔɔɔ ma loun zunuiti ti g̃eni ga: Geselon ta Gamule.

¹³ Isakaal ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Tɔla, Puva, Yɔbe, ta Simelon.

¹⁴ Zabalɔn ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Seelɛde, Elon, ta Yaaleyele.

¹⁵ Zunu lointi kana Lea ti zɔɔɔni Zakɔbe ue Padan-Alame, é ue ti-loun anzanui Dina ua. Ti-vofodaiti pɛ ti g̃eni ga nu uusuava maazu saua (33).

¹⁶ Gade ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Sifyon, Gagi, Suni, Esebon, Eli, Alɔdi, ta Aleeli.

¹⁷ Aseel ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Yimena, Yiseva, Yisevi, Belia, ta ti-uaazeelai Seela. Belia ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Geebeel ta Malekiyele.

¹⁸ Zakɔbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Zilepa, botig̃e anzanui nii Laban feeni ná-doun anzanui Lea ya. Ti pɛ ti g̃eni ga nu puugɔ maazu lɔzita (16).

¹⁹ Zakɔbe anzai Lasele ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Zozefe ta Benzamen.

²⁰ Won ná-zalaɔa g̃ula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui Azenate doun felegɔ zɔɔɔni Zozefe ue Ezipete yooi zu: Manasee ta Efelayime.

²¹ Benzamen ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Beela, Beekεel, Asebele, Geela, Naaman, Eyi, Lɔse, Mupime, Gupime, ta Aalede.

²² Zakɔbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Lasele. Ti pɛ ti g̃eni ga nu puugɔ maazu naani (14).

²³ Dan ná-doun zunui g̃eni ga: G̃usime.

²⁴ Nefetali ná-doun zunuiti ti g̃eni ga: Yaaseyele, Guni, Yeesεel, ta Sileeme.

²⁵ Zakɔbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Bileɔa, botig̃e anzanui Laban feeni ná-doun anzanui Lasele ya. Ti pɛ ti g̃eni ga nu lɔfela.

²⁶ Nuiti ti yeni Zakɔbe ua, ti ua Ezipete yooi zu, ti g̃ulaai tɔun su, ti kpein kpɔga g̃eni ga nu uuulɔzita maazu lɔzita (66), Zakɔbe ná-doun zunuiti ti-anzaiti ti la naama g̃aalugi zu. ²⁷ Zozefe ná-doun zunuiti ti zɔɔɔni Ezipete yooi zu: nu felegɔ. Zakɔbe ná-peleyeɔe ma nubusei liegɔ é yeini Ezipete yooi zu, é g̃eni ga nu uuulɔfela (70).

Zakɔbe zeizu g̃ula vai Gɔsen yooi zu

²⁸ Zakɔbe Zuda leveni luɔɔ uelei Zozefe uɔ be, é bo ma ga é daag̃omi Gɔsen. Ti zeelii ma Gɔsen yooi zu, ²⁹ Zozefe ná-wotoloi g̃euele bɛteni, é le su, é li Gɔsen, keeɔe Izelayele laag̃omisu. É kaai ma ɔɔ feya, é veele ga kɔgi, é lebi wɔɔzu zeei naa g̃ɔgi ua. ³⁰ Izelayele g̃eni Zozefe ma: «Nà zoo zaazu niina, tɔɔzei g̃e è-g̃aazuε gaa, da de vulua!»

³¹ Zozefe g̃eni keeɔeɔeɔe ma, ta keeɔe ná-peleyeɔe: «Nà liizu, g̃e Falag̃ɔn loo g̃isu, g̃e g̃e ma: «Kεεleaiti ta kεε ueleyeɔe, niiti ti g̃ea Kanaan yooi zu, ti ua, ti zeelii m̃a. ³² Niima nuiti ta ga togani make nuiti, mazɔɔɔ to-gani lo nuiti be, ti uaue ga ta-uaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-nikeiti, ta nii kpein é ga ti-g̃ɔligiti.» ³³ Siegi zu Falag̃ɔn

a wo lolina da, é g̃e wo ma: «Begele g̃a wa da ke?» ³⁴ wa goog̃aavote ga: «Da-wotig̃e nuiti g̃a ga togani lo nuiti, é tɔɔzei gi-ma loungo yeei ma, eyesu niizu, giya-o, gi-memewolani-yo.» Naa g̃euele ma, toga vaazu bu, wo ze Gɔsen yooi zu, mazɔɔɔ togani lo nuiti belezeg̃eue Ezipete nuiti be.»

Lebiyai Zakɔbe ná-peleyeɔe zɔɔɔni

47 Zozefe liini, é Falag̃ɔn loo g̃isu, é g̃e ma: «Kεε ta kεεleaiti ti uaa, ti zεg̃e Kanaan yooi zu, é ue ta-logani wolaiti ta ma goiti ba, ta nii kpein é ga tɔɔni. Pɛte, ti lia Gɔsen yooi zu.» ² É nu wɔɔlugɔ zεg̃eni keeɔeɔeɔe su, é li, é ti le ga Falag̃ɔn. ³ Falag̃ɔn Zozefe keeɔeɔeɔe gaazaɔani, é g̃e ti ma: «Wa-wotii g̃a ga begele?» Ti Falag̃ɔn woog̃aavoteni, ti g̃e ma: «Da-wotig̃e nuiti g̃a ga togani lo nuiti, eɔeuelei gi-memewolani ti g̃eni la.» ⁴ Ti g̃eni m̃ɔɔni Falag̃ɔn ma: «Gi uaue lago zeizu zooi zu, tɔɔzei daamiani ge la m̃ɔ da-wotig̃e nuiti ta-logani bulugiti zea, mazɔɔɔ pului wola bɔiue Kanaan yooi zu. Va bu, da-wotig̃e zunuiti gi ze Gɔsen yooi zu.»

⁵ Falag̃ɔn g̃eni Zozefe ma: «È-g̃e ta è-g̃eɔeɔeɔe paue è g̃oba. ⁶ Ezipete yooi g̃a è yeema. È-g̃e ta è-g̃eɔeɔeɔe sei zooi uasue. Ti ze Gɔsen yooi zu. Ni è kwεε ga sɔbelama zunua ta ti zaama, ti ze nà-togani bulugiti unda.»

⁷ Zozefe uaani ga keeɔe Zakɔbe, é deε ga Falag̃ɔn. Zakɔbe tuya looni Falag̃ɔn ue. ⁸ Falag̃ɔn g̃eni Zakɔbe ma: «È-zii ma voloi ma g̃onagiti ti g̃ea ga dielegɔ?» ⁹ Zakɔbe Falag̃ɔn woog̃aavoteni, é g̃e ma: «Sii ma voloi ma g̃onagiti ti g̃eai sieziegi zu, ta ga kona ungila puusava (130). Sii ma voloi ma g̃onagiti ti la m̃ɔinni, ti ɔɔue, ti la zeelini negelein memewolani ti-zii ma voloi ma g̃onagiti su, tɔɔni ma ziezie voloiti.» ¹⁰ Zakɔbe tuya looni m̃ɔɔni Falag̃ɔn ue, é zεg̃e naa uɔ be, é li.

¹¹ Zozefe keeɔe ta keeɔeɔeɔe seizu g̃ulani, é naa ta veeni ti ya ga tɔɔni Ezipete yooi zu, zooi uasue, Lamesese yooi zu, eɔeuelei Falag̃ɔn ma levei veeni la zea. ¹² Zozefe keeɔe ta keeɔeɔeɔe kɔɔkɔkulani, é ti laazɔbo, ta keeɔe ná-peleyeɔe kpein, eɔeuelei dointi tieg̃i g̃eni la.

Zozefe ná-botii g̃euelei pului ma ziegi zu

¹³ Daamiani ge la m̃ɔ g̃eni zooi zu ná kpein, mazɔɔɔ pului wola bɔini. Nubuseiti ti g̃anani, Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, pului mauele ma. ¹⁴ Zozefe walii kpein gaaleeni ba, é kula Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi, moloi uolu uele zu ti g̃eni geyazu. É naama walii leeni Falag̃ɔn ná-pelei wu. ¹⁵ Siegi zu walii beni da Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, Ezipete nuiti ti uaani Zozefe uɔ be, ti g̃e ma: «Daamianigi ve gi ya! Keni ɔɔ gi za è g̃aazu, tɔɔzei walii bega?» ¹⁶ Zozefe g̃eni ma: «Ni wali la m̃ɔ ná, à wa-loganiiti fe, nà daamianigi ve wo ya wa-loganiiti potogi zu.» ¹⁷ Ti g̃eni uaazu ga ta-loganiiti Zozefe uɔ. Zozefe daamianigi veeni ti ya, ta-zooiti potogi zu, ta ta-nikeiti, ta ta-uaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-

zoovalegiti. É daamianigi veeni ti ya gána naama gónagi, ta-loganiiti kpein potogi zu.

¹⁸ Siégi zu naama gónagi leveni da, ti uaani pò bε poluma gónagi, ti gε ma: «Gi la dàwɔguzu nεgelein màligii va ga walii bega gi ya, ta gi uaa ga togani bulugi màligii ɔ, naa bega, é yεga gi ma nɔ ga gi uaa ga gi-buseiti ta gá-yooiti, gi fe màligii ya. ¹⁹ Lee vaa zu gá li zaazu è gáazu, giya-o, gá-yooiti-yo? Gi uεena gá-yooiti ba, è gi geya daamianigi uotogiti su, gá gε ga Falaɔɔn ná-duɔiti, giya-o, gá-yooiti-yo. Nii balaa gá faza, naa ve gi ya, naa gá a ke gi yε vulua, gi mina za, gá-yooiti gaa yakai mina yε.»

²⁰ Zozefe Ezipete yooi kpein geyani Falaɔɔn uε, mazɔɔɔ Ezipete nuiti ti ta-balagiti pɔdini, ti gilagilagi, ɔɔzei pului bɔini ti la. Zooi gɛni ga Falaɔɔn uogi. ²¹ É nubuseiti gaaleeni ba, é ti uu taa wolaiti su Ezipete gɔwepelemauεti, é zo ɔɔɔa uele, é li ɔɔɔa uele. ²² Kele é la gɛni zalaɔa gɔla nuiti ta-yooi geyani, ɔɔzei Falaɔɔn ɔ seini zalaɔa gɔla nuiti ta-vaa zu. Ti-gɔɔɔgɔ gɛni ga nii Falaɔɔn gɛni feezu ti ya. Naa gá é ba, ti la gɛni ta-yooiti pɔdini nεgelein.

²³ Zozefe gɛni nubuseiti ma: «Gè wo geyauε za Falaɔɔn uε, wo uεε wa-yooiti ba. Ani zuwui uεε, wa zoo wo faza, wo boli wa-yooiti ba. ²⁴ Molo leve ziegi zu, wa seizu lɔɔlusiei ve Falaɔɔn ya, seizu naanisiεi ɔiti ti gε ga ɔɔɔɔ, é gε ga kpalagiti ba zuwui, é wo gɔɔɔkula wa wo-lointi, ta niiti kpein ti wa-ueleyεgeiti bu.» ²⁵ Ti gɛni ma: «Da gá é gi-yenvui yεga gi ya, mazɔɔɔ gi zalai ɔɔɔɔgε màligii è gáazu, gá gε ga Falaɔɔn ná-duɔiti.» ²⁶ Zozefe naa gɛeni ga ɔɔgi Ezipete yooi kpein su, naa yεgε ma zaafaza, Ezipete yooiti ma ɔɔɔɔ ganii zeizu lɔɔlusiei gá ga Falaɔɔn ɔɔɔɔ. Keni nɔ zalaɔa gɔla nuiti ta-yooiti ka ti la ga Falaɔɔn ɔɔɔɔ.

Zakòbe zii ma góna gaabelagiti

²⁷ Izelayele nuiti ti zeini Ezipete yooi zu, Gɔsen yooi zu. Ti bɔɔɔ ɔɔɔɔɔ, ti buɔu, ti wola gáawɔɔɔ. ²⁸ Zakòbe kona puugɔ maazu lɔfela gɛni Ezipete yooi zu. Zakòbe zii ma voloi kpein ge gɛni ga kona ungiila puunaani maazu lɔfela (147).

²⁹ Siégi zu saa voloi maabuɔani la, é ná-doun zunui Zozefe lolini, é gε ma: «Ni da va bu, è faabɔɔɔ gε bè, nà è maanεεεzu, yeei lɔ kpàlai wu, è minazεge bè, è nεεbei gɔla kelema bè, ta woogεgiladai, ga è la màaɔu-lua Ezipete yooi zu. ³⁰ Siégi zu gè liizu la mēmewolani pɔ, ti zaai, da kùla Ezipete yooi ua, è li ga ze, è màaɔu-lu ta-gabayεgei zu.» Zozefe googaaυoteni, é gε ma: «Nà ke gána, eɔvelei è bogai la.» ³¹ Izelayele gɛni ma: «Góna bè.» Zozefe gónani bε. Naa uolu Izelayele nɔkɔni ná-betei unbuaε.

Zakòbe tuya loo vai Zozefe ná-doun zunu felegɔiti bε

48 Naama vaiti poluma, ti uaani, ti gε Zozefe ma: «Wεε, è-gεε gá zeebεzu.» É ná-doun zunu felegɔiti segeni ya, Manasee ta Efelayime. ² Ti liini, ti daazeeli Zakòbe ma ga: «È-loun zunui Zozefe gá uaa zu

è ɔ bε.» Izelayele zuvikeiti kpein gaaleeni ba, é wuzεge, é zeí ná-betei zu. ³ Zakòbe gɛni Zozefe ma: «GALA Zεbei-Pε-Maligií gɔlani bè kelema Luze, Kanaan yooi zu, é tuya looni bè. ⁴ É gɛni mà: «Nà è gεεzu ga kpuɔu nu, gè è gáawɔɔɔ, gè è gε ga zii mɔinmɔin. Nà niima yooi ve è-mavofodai uε, dɔun da zεgena ná, toɔa gε gɔ ga è-mavofodai ɔɔɔɔ.» ⁵ Doun zunu felegɔiti ti ɔɔɔɔgai è uε Ezipete yooi zu, aisa gè ua ua è ɔ bε, Efelayime ta Manasee, naati ta gε ga nɔnɔiti, eɔvelei nɔ Luben ta Simiyɔnni ti la zèa. ⁶ Kele, dointi è ti ɔɔɔɔga niiti poluma, naati ta gε ga dɔnɔiti. Ta ɔɔɔ ma uoganii ɔɔɔ ti-lieni ta-yooi zu. ⁷ Mazɔɔɔ gè gɛni galesu ma, gè da zεge Padan-Alame, Lasele zaani pelei zu kòbaυε, Kanaan yooi zu, ná maa la gɛni goozani gola Efelata ua. Miná gá gè maagɔluni ná, Efelata pelei zu.» (Efelata é lolisu balaa ga Beteleyeme.)

⁸ Izelayele weleni Zozefe ná-doun zunuiti ba, é gε ma: «Beni ka ga niiti?» ⁹ Zozefe keεgε woogaaυoteni, é gε ma: «Dòun zunuiti kana, GALA ge ti vea zèa uε.» Izelayele gɛni ma: «Nà è maanεεεzu, ti maabuɔa lεε bà, ga gè tuya loo ti uε.»

¹⁰ Izelayele gáazuεti maabidini ɔɔɔɔzagagi mauele ma, é la mɔ gɛni wozaɔaazu fɔɔɔ. Zozefe ti zεgeni, é ti maabuɔa ba. Izelayele laυεeni ti-gomagaυεti, é ti nεεε. ¹¹ Izelayele gɛni Zozefe ma: «Gè la gɛni gisiezɔu ga nà è-gáazuε gá uolu mɔɔɔ, kele wεε, GALA ge vaa bu ɔɔɔ gè gáazula è-lointi ma.»

¹² Zozefe ná-doun felegɔiti kulani keεgε niibiiti ɔɔɔɔzu, é nɔkɔ zooi ma. ¹³ Naa uoluma Zozefe ti felegɔ pε segeni, é Efelayime zoni ga zeezai, é naa lo Izelayele gɔυεzu uelei, é Manasee zo ga gɔυei, é naa lo ga Izelayele yeezazu uelei, é ti maabuɔa ba. ¹⁴ Kele Izelayele zeezai maalenii, é pεε Efelayime unma, nii é gɛni ga loungoi, é gɔυεzu uele yeei wuzεge, é pεε Manasee unma. É zeeiti gaauolani ba, anεε ni Manasee gá é gɛni ga doun mɔngi.

¹⁵ É tuya looni Zozefe uε, é gε ma:

«GALAGI niigi kèε Abalaame ta kèε Izaake ti zieni gaazu,

GALAGI nii togai tùɔɔ sii ma voloi pε su eyesu za,

¹⁶ geezuɔeelai nii é kizoga faa ɔɔi kpein ma,

naa tuya loo niima zunu loungoiti bε.

Ti da ti loli ga dàaseigi, ta kèeni daaseigi, Abalaame ta Izaake,

ti wola gáawɔɔɔ zooi zu ná pε.»

¹⁷ Zozefe kaani ga keεgε gá yeezai laazu Efelayime unma, naa la gɛni nεeni bε. É keεgε yeei zoni ga é sege Efelayime unma, é lii la Manasee unma uelei. ¹⁸ Zozefe gɛni keεgε ma: «Mina ke gána kèε, mazɔɔɔ nii ma geleii gá é ga doun mɔngi. È-yeezai la nɔngi ma.»

¹⁹ Keεgε gɔleni, é gε ma: «Gè kwεε, dòun zunu, gè sugwεε. ɔɔ balaagi toɔa uaa zu gεεzu ga nubuse mɔin-mɔin, gaawɔɔɔ. Kele dege zunui gá awɔɔɔ, é leve ɔɔun ba, mavofodaiti ta gε ga zii wola.» ²⁰ Naama volo ná, é tuya looni ti felegɔ uε, é gε ma: «Izelayele nubuseiti ta wo-laaseigi wo ta-luyai zu, ti gε ma: «GALA ge è gε ga Efelayime ta Manasee gεvele.» » Zekana é Efelayime leveni da Manasee luɔa.

²¹ Izelayele ġeni Zozefe ma: «Sàa yeei ġana ua zeelizu, wele GALA ka ġeezu wo ua, toġa wo ġaagale ma, é li ga woye, wo-memewolani ta-yooi zu. ²² Nòun nà, nà Sikeme yooi zeġezu, ġè da dɔkɔ ma, é leve è-ġeelointi tɔkɔ ua, nii ġè kulani Amɔɔl nuiti zea, ga nà-bogfa zɔkɔ, ta nà-kileġi.»

**Zakɔbe tuya loo vai
ná-doun zunu puugɔ maazu felegɔiti (12) be**

49 Zakɔbe ná-doun zunuiti tolini, é ġe ti ma: «À ġaale ba, ġè faiti bo wo ma, niiti ti uaazu ġeezu ga woye uelela uelei.»

² À ġaale ba, wo woilo mà ga pagɔ, Zakɔbe ná-doun zunuiti!

À woilo wo-ġee Izelayele wooi ma!

³ Luben, da ġa è ga dòn mɔungì, nà-zèbei ta sùvikèi ma mɔungiti, è-losuue wɔkɔbai ti pè ba, è-zèbei wɔkɔbai ti pè ba.

⁴ È yeegfaabaai eġe zievegi, è la mɔ nu ġitela losuue zɔkɔga, mazɔkɔ è lèeue è-ġee laa uetei zu, è nà-betei ġɔzɔue è lèe vai zu ná.

⁵ Simiyɔn ta Leevi ta ga keegfelointi, ta-wogfa zɔkɔiti ta ga tooma aniiti.

⁶ Zii mina uɔkɔpèe ta-yaava vai ua negelein, nà-kisiei mina ġili ta-ġaalebai ua!

Mazɔkɔ ti nu uaani ta-yiigulagi zu, ti nikiiti kɔġuolu nataiti teveni ta-unsuɔkɔ zu.

⁷ Ta-yiigulagi ġotoue, mazɔkɔ gola tɔkɔ, ta-yiibadii ġotoue!

Nà ti ġaagwe Zakɔbe nɔkɔiti saama, nà ti vaza Izelayele zaama.

⁸ Zuda, da ġa è-ġeelointi ti uaazu è maamusezu. È-yeei ġa ġe è zili nuiti kɔ poluue.

È-ġee ná-doun zunuiti ta ġe nɔkɔsu è wu.

⁹ Zuda, dòn zunu, da ga zala zine goi, nii é zeġezu paa wosuue!

É niibiiti pèe su, é uee, eġe zalai, eġe zala zaai, be ġa a zoo é buzeġe pèezuue?

¹⁰ Kundigilai ma lukɔi la ġulaa Zuda ueleyeġei ua pè, anee tɔgi maazubaa nui ná-poogi la ġulaa kɔġ

yɔġzusueti,

eyesu nii tukɔi ga nɔkɔ naama nui ua, nuiti ti ġolo be.

¹¹ Toġa ná-soovalegi ġili leezen lɔkulugi ua, é ná-soovale saai ma yivoi ġili ma lɔkulu pagɔ ua.

Toġa ná-seġei gba dɔ dèi wu, é ná-seġe maazu zeġei gba leezein ma namai wu.

¹² Gaazufzezeiti kɔiue su ga dɔkɔ, nɔkɔ niigaiti koleue.

¹³ Zabalɔn ġa zeì Kpolodè Wolai ġobaue yooiti su, toġa zeì zieleue, batoiti tosuue,

ná-zou ġwepelemaueti ta zeeli Sidɔn yooi uɔ peleì.

¹⁴ Isakaal ġa ga soovale sinei subaai,

é laani togani make zasa felegɔiti zɔġzusuue.

¹⁵ É da ka ga ná-doogɔ bosuue uage, zooi wola uage.

É da bili kasɔi wu, é da bɔġɔ lɔ duɔlai ma wotii zu.

¹⁶ Dan ġa ná-nubuseiti tukɔġaaleue, eġe Izelayele ná-bolodai gila.

¹⁷ Dan ġa ġeezu pelei zu ga kaalii, é ġe ga pèegfaalii pele goi zu,

é sooi ni kɔġ libiligi ua, soo ġma nui loo daazei.

¹⁸ Ee, Ġɔogɔ GALAGI, kitoge da-ġizo fai ua!

¹⁹ Toosu nuiti ta ua Gade laalɔġma, kele toġa wuzeġe, é laale ti wu, é ti zifa ga ġɔġi.

²⁰ Aseel ná-zooi zu ġa daamianigi a ġe ná ga bɔkɔba. Toġa masa daamiani pagɔi kpein kula.

²¹ Nefetali ġa ga dopai, é bɔġ yeema, é da uili, é da zivo uagɔiti pu.

²² Zozefe ġa ga gwaa wulu uagɔi ma uɔkɔbai, gwaa wulu uagɔi ma uɔkɔbai, é zieungì ġobaue.

Ma bekegiti buzeġeue, ti zele sigigi maazu.

²³ Ti baagoge ma, ti kilegiti pili ma.

Kile pili nuiti ti ġeni ga tɔun sili nuiti.

²⁴ Kele é ná-kilegi zoge kpaan tɔ bɔġi, zeeiti suloge ga Zakɔbe ná-Zèbe-Su-GALAGI yeeiti, nii é ga Izelayele make nui ta ná-fasai.

²⁵ È-ġee ná-GALAGI zaalai zu, nii é ga da-bɔba nui, GALA Zèbeì-Pè-Maligii, nii a tuya loo è ue,

da tuyaiti sɔkɔ, ti zeġezu maazuue geegɔlɔgi zu, ta tuyaiti ti ġulazu zie bomaue zooi wu,

ta doun mɔinmɔingiti ta togani bulugiti.

²⁶ È-ġee ná-tuyaiti zeegfaabaue, ti leve sɔkɔ nuiti tɔkɔiti ba,

eyesu é zeeli ġɔġ gizeiti kwegi.

Tuyai naati ti yei Zozefe unma, é yei, é la keegfelointi ta-ġundigii losaamaue!

²⁷ Benzamen ġa ga zulubui, nii é anii ualizu ga, sobui é ná-ani zogai mi,

kɔkɔ, é kɔzɔgani ġaagwe.

²⁸ Naati kpein ka ti ga Izelayele ná-boloda puugɔ maazu felegɔiti (12), pele ġana ti-ġee naama bɔeiti boni la ti ma, é da tuya loo ti ue. É tuya looni ti ue, eue gilagi-lagi ta nɔkɔ ma luyai.

Zakɔbe zaa vai

²⁹ Naa uolu é nii ma levei veeni ti ya ga: «Nà ga ua li-izu kèeni pɔ, ti zaai. Wa màagulu mèmewolani kobaue, pugì zu, é Ġete nui Efelon ná-kpalagi zu, ³⁰ Makepeela balagi ma uugi zu, Mamelee ġobaue, Kanaan yooi zu.

Kpalagi naa ġa Abalaame geyani Ġete nui Efelon ma, é ġe be ga maagulu bosuue. ³¹ Ná nɔ ġa ti Abalaame ta anzai Sala maaguluni ná. Ná nɔ ġa ti Izaake ta anzai Elebeka maaguluni ná. Ná nɔ ġa ġè Lea maaguluni ná.

³² Kpalagi ta pugì é ġeni su, ti ġeyaa ġeni de Ġete nuiti ma.»

³³ Siġi zu Zakɔbe beni da ga deveiti fe ná-doun zu-nuiti zea, é laani uolu betei zu, zii looni, é za, é li memewolani pɔ ti zaai.

Zakobe maagulu vai

50 Zozefe gʒini keeʒe gaazuu ma. É wɔlɔni ma, é neene ga daau komagai. ² Naa uolu Zozefe de-vei veeni dɔɔɔɔɔɔɔɔ zea, niiti ti gʒeni ga ná-botigʒe nuiti, ga ti keeʒe gʒeele beɛe fɔɔɔ. Dɔɔɔɔɔɔɔɔ ti Izelayele ma uoomai wɔɔni, ti da gulɔ maku neeneɓi ɔɔɔ ma. ³ Keni ta la ke ga folo uuunaanigɔ (40), yeeɔɔɔɔɔɔ naa ga maaneeni, é gʒe, poomai da vɔ, gulɔi da ɔɔɔ ma. Ezipete nuiti ti ná-wɔlɔi woni folo uuulɔfela (70) laawu.

⁴ Siegi zu saa wɔlɔi ma voloiti ti leueni da, Zozefe liini, é bɔe Falagɔn ná-koizuu nuiti ɔɔ, é gʒe ti ma: «Ni wa va bu, wo faabɔɔɔ gʒe bè, nà wo maaneenezu ga wo li, wo niima woiti bo Falagɔn ma: ⁵ «Kèe gʒeni gè gona be, é gʒeni mà: Nà ga ua zaazu. Da maagulu kabayegei zu, nii gè bɔɔni Kanaan yooi zu. Nà ɔɔ gè le ná, gè kèe maagulu, naa uolu, nà galesu ma, gè ua.» ⁶ Falagɔn googaauoteni, é gʒe ma: «Le, è è-gʒee maagulu, eegevelei è gʒonani la tɔun be.»

⁷ Zozefe leeni ga é keeʒe maagulu, Falagɔn ná-botigʒe nuiti kpein ti uileni polu, ta ná-koizu gʒewolaiti, ta Ezipete yooi zu gʒewolaiti kpein, ⁸ ta Zozefe ná-peleyegei kpein, keeʒeleaiti, ta keeʒe ná-peleyegei, doungoiti nɔ gʒa ti ti yeni Gɔsen yooi zu, é uee ta-logani goiti ta ma wolaiti ba. ⁹ Wotoloiti ta soo nuiti ti gʒeni Zozefe uolu balaagi, naa gʒa é keeni bebei wola laabaagɔni. ¹⁰ Ti zeelini Atade molo logazuue, nii é zie wolai Zuluden uolu uelei, ti ma maagulu bo fai wɔɔɔni, ti maawui. Zozefe keeʒe lebini, é ke ga folo lɔfela, é da keeʒe zaa wɔlɔi wo. ¹¹ Kanaan nuiti ti gʒeni zeini zooi zu, ti gʒidaani saa vai naa gʒeevelei wu, nii é gʒeeni Atade molo logazuue, ti gʒeni ma: «Saa wɔlɔi biin ka ga nii kpaai Ezipete nuiti ma.» Naa gʒa é ba, ti naama molo logazuue laasei peeni ga Abele-Miselayime. † Adaué ná gʒa zie wolai Zuluden uolu uelei. ¹² Uele gʒana Zakobe ná-doun zunuiti ti ti-gʒee ná-deveiti keeni la. ¹³ Ná-doun zunuiti ti liini la Kanaan yooi zu, ti maagʒuluni Makepeela balagi ma uugi zu, nii Abalaame geyani Gʒete nui Efelon ma, ga é gʒe ga ɔɔɔ ma maagulu bo-

† *ABELE-MISELAYIME: daaseigi nii ti maabuɔaai ua ta «Ezipete nuiti ta-zaa wɔlɔi vai.»*

suue, Mamelee gobaue. ¹⁴ Zozefe begai ma ga keeʒe maagulu, é gʒaleni ma Ezipete, ta keeʒeleaiti, ta niiti kpein ti leeni uɔɔma keeʒe maagʒuluzuu.

Ineinigi gʒee vai
Zozefe keeʒeleaiti ba

¹⁵ Zozefe keeʒeleaiti ti kaai ma ga ti-gʒee zaa, ti gʒeni ma: «Ni sei Zozefe a gʒena, é gʒe ga ade zili nu, faa ɔɔi kpein de keeni la, é ti uotokula ade ma!» ¹⁶ Ti keela wooi leueni Zozefe ma, ti gʒe ma: «Aisa è-gʒee ua za, é ni-ima levei veeni, é gʒe ma: ¹⁷ «Wa bɔe Zozefe uɔ gʒani ga: Nà è maaneenezu, è-gʒeeleaiti ta-ɔamaba vai zuvaaye, ta ta-gotoi, mazɔɔɔ ti faa ɔɔi gʒeeue ga de.» Gá è maaneenezu, è-gʒee ná-GALAGI ná-botigʒe nuiti gá-gotoi zuvaaye niizu!» Zozefe wɔlɔni, siegi zu ti bɔeni ɔɔ la gʒana. ¹⁸ Keeʒelointi ti uaani tiya bɔɔɔ, ti la kɔɔwu, ti gʒe ma: «Giya gʒaa, gá ga da-wotigʒe nuiti.» ¹⁹ Zozefe gʒeni ti ma: «À mina lua, nà gʒa gè GALA potogi zu baa? ²⁰ Wo gʒisieni ga wo faa ɔɔi gʒe ga ze, kee GALA ge naa valiboni, é ke ga faa uagɔ, ga naa laazeeli, nii é gʒeezu za, naa gʒa a ke nubuse mɔinmɔin zenvui gʒizo. ²¹ Niizu, degʒemu à mina mɔ lua, nà wo-maavaiti pe keezu, ta wo-lointi tɔɔni.» É ti gʒaaneeni, kɔe uelei ma ti uɔ ga pagɔ.

Zozefe zaa vai

²² Zozefe zeini Ezipete, ta ná-peleyegei. É yeni vulua, ná-konagi gʒe ga ungila puugɔ (110). ²³ Zozefe Efelayime mavofodaiti kaani, eyesu é zavagi gʒa. Manasee ná-doun zunui Makiil ná-doun zunuiti ti ɔɔɔni balaa kɔɔ ma. ²⁴ Zozefe gʒeni keeʒeleaiti ma: «Nà ga ua zaazu. Kee GALA ka uaazu wo gʒulazu niima yooi tei su, é li ga woye mɔɔni zooi naa zu, nii é ma minazegʒe woni, é ma gʒona wo Abalaame ue, ta Izaake, ta Zakobe.» ²⁵ Zozefe gʒeni Izelayele lointi ma: «Keni wo gʒona, GALA ka uaazu wo maalobosu, zegʒema kɔe ge la ba, wa le ga mà gʒaaiti, wo ti maagʒooza ue ua.» ²⁶ Zozefe ná-konagi gʒeai ma ga ungila puugɔ (110), é zaani. Ti ma uoomai wɔɔni, ti da gulɔ maku neeneɓi ɔɔɔ ma, ti da pooma gʒesui zu Ezipete yooi zu.

Egezdde

Seuei nii laaseigi gá ga: Egezdde

Poluue gá ga: Gúla

Togá Izelayele nuiti kula vai wosu Ezipete yooi ua, ue ti gfeni ná Zozefe nɔɔ ma ziegi zu, ti yeni ná, GALA ge tuya loo ti ue, ti wola buɔu. Kele masa niine gili ge zeini Ezipete nuiti unda, nii é la gfeni faa nɔpe kwee, é ua uile Zozefe ua. É tɔɔzeini ga ti bɔɔ, é ti zo ga duɔiti.

Gaagwesu 20:2 zu, nii é Egezdde zeuei zaamaue, GALA ge boge Izelayele nuiti ma, é gfe ti ma: «Nà gá gè ga è-Maligjii, da-GALAGI, nà gá gè è gúla Ezipete yooi ua, ue è gfeni ná duɔlai zu.»

Wooi naati ti puuzu felegɔ zu, ta Egezdde zeuei ma bɔe ungi gfulazu keɔema, ta suvaa biin golai, ga GALA ka é ga: Ná-nubuseiti unɔɔ GALAGI.

Naa uolu, ma puuzu gilagi nɔ gá é ga: «Tɔ puugɔiti» ma ɔɔzeigi, GALA ná-nɛɛbei maavele ma, é Izelayele nuiti unɔɔga, togá pɔ niina ga naati ti ta-nɛɛbei gúla keɔema tɔun be, ga ti da ná-tɔgiti so.

Izelayele nuiti ti begai ma ga zeizu ɔɔɔ ga pagɔ Ezipete yooi zu, ti buɔuni, ti gfe ga nubuse mɔinmɔin kona mɔinmɔin daawu, (Zeneze 45:17 é li 20; ta 47:11), kele ti bɔɔ ueteni ga ti ɔa duɔlai zu Ezipete masa niinei yeezu. GALA ge la gfeni yeni nɔ weɔezu Izelayele nuiti ba ta-bɔɔ zu, ti gfeni su, é ua be ti gfulazu su.

É yimazegeni ga ti tagila, daa ga: Moize, ga é gfe ga ta-lotugɔ, naa uolu GALA ge ti maaloboni ná zeizu gfe mɔinmɔin ga ná-zeegaaabaai.

É bɔini Ezipete nuiti da, eyesu Izelayele nuiti ti gúla ti ya duɔlai zu, ti bɔɔ yeemalai ɔɔɔ, ti li ta-yooi zu (1:1--15:21).

GALA kpegai ma ga lo ti lugɔ, é ti make, eyesu ti be ga Sinayi gizei ma leveba wolai maazubude, (15:22--18:27).

GALA ge Izelayele gfeni ga ná-nubusei, naama minazegegi maavele ma, é keeni Izelayele ue Sinayi gizei ma, ta ná-tɔgiti é dɛeni ga tiye (19:1--24:18).

Eyesu Moize da kalagiti ɔɔɔ, niiti ti losu GALA seizu padegai ma zefge ueɔi lo fai ua, (25:1--31:18) Izelayele nuiti ti liini nɔɔ GALA baagulaba betezu bɔɔ ue, ti zanugi bete ga nike yiuoi gfeueɔi, naa gá é uaani ga GALA ná-zi-igaaawana wolai ti laalɔgma (32:1--34:35).

Seuei gá wooi gaabelazu ga GALA seizu padegai ma zefge ueɔi lo fai, ue GALA a da ua, é gúla keɔema ti ue ná (35:1--40:38).

GALA GE IZELAYELE NUITI KULA VAI EZIPETE YOOI UA

(1:1--15:21)

Izelayele nuiti dɔɔ vai duɔlai zu Ezipete yooi zu

¹ Izelayele ná-doun zunuiti kaa, ti yeni Zakɔbe uolu, ti ua Ezipete yooi zu, eɛe ta ná-peɔeyegei: ² Luben, Simiyɔn, Leevi ta Zuda, ³ Isakaal, Zabulɔn ta Benzamen, ⁴ Dan, Nefetali, Gade ta Aɛɛl. ⁵ Zakɔbe mavofodaiti tiegɔi gfeni ga nu uuulɔfela (70). Zozefe gfeni niina Ezipete yooi zu.

⁶ Zozefe zaani, keɔgeleaiti kpein balaa, ta ti-ma gɛgalamaiti kpein. ⁷ Izelayele nuiti ti buɔuni, ti mɔin, ti gaawɔɔɔ, ti da gfe nɔ ga zobobe nuiti. Zooi zulaaveni ga tiye.

⁸ Masa niine zeini Ezipete yooi unda, nii é la gfeni Zozefe gwee. ⁹ É gfeni ná-nubuseiti ma: «À weɔe, Izelayele nubuseiti ti mɔinda de ua, ti-zeɔbei ɔɔɔɔ nɔɔɔ ua. ¹⁰ Ade li, de bɔɔ ɔe ga da ga kelegele nuiti ta-vaa zu. De pele besa ta-buɔu vai lugɔ, mazɔɔɔ ni ɔɔ a uaana, ti mina bɔ de wɔinzege nuiti ba, ti ua de zakpe, ti ua gúla zooi ua naa uolu.»

¹¹ Názu gá ti gweɔema nuiti seini la Izelayele nuiti unda, ti da ti bɔɔ ga boti baagiti, ti gfeni feezu ti ya ga maabaai. Pele gána ti taa wolaiti toni da Falagɔn ue, niiti ti ga Pitɔme ta Lamesese, anii makesuueti. ¹² Kele tɔun ta la gfeni ta bɔɔɔ, ti maa bena mɔin nɔ, ti gaa da wɔɔɔ, eyesu Ezipete nuiti ti ti wɔinzege. ¹³ Ezipete nuiti ti Izelayele nuiti gola zopele pɔuni, ti uee ti unga ga duɔla baabaagi. ¹⁴ Ti eteai baani ti ma ga boti baabaagiti ti gfeni keezu, ɔɔɔ gaayo faiti, biliki loga vaiti, ta kpalaga wotiiti kpein, nii nɔ da gfe ma wotii kpein, ti ti pe daani ti unma ga maabaai.

¹⁵ Ezipete masagi bɔeni Ebulu nuiti ta-maavie bo anzanuiti pɔ, gilagi laaseigi gfeni ga, Sifela, zɔi gfe ga Pua, ¹⁶ é gfe ti ma: «Siegi zu wo maaviegi wosu da Ebulu anzanuiti pɔ be, ni zunu loun ue, à naa uaa. Ni anzanu loun ue, à naa ye ná, é ye vulua.»

¹⁷ Kele maavie bo anzanuiti ti ġeni luazu GALA ba, ti la ġeni kċeni, eġvelei Ezipete masagi boni la, ti ġeni doun zunuiti zċsu vulua. ¹⁸ Ezipete masagi maavie bo anzanuiti tolini, é ġe ti ma: «Lee vaa zu wo naa ġċezu, wo da doun zunuiti zċ vulua?» ¹⁹ Maavie bo anzanuiti ti Falagċn woogaaavoteni, ti ġe ma: «Ebulu nuiti ti-anzaiti ti la ga Ezipete anzanuiti kċevele, ti zuloge, ta doin zċċsu pċ, maavie bo anzanui mu ge va zeeli ná.»

²⁰ GALA ge tuya looni maavie bo anzanuiti bċ. Nubuseiti maamċinni, ti-zċbei wċċ. ²¹ Tei maavie bo anzanuiti ti luani GALA ba, GALA ge ti-mavofodai ġaawċċ. ²² Názu ġa Falagċn niima levei veeni la ná-nubusei kpein zea ga: «Zunu lointi kpein ta zċċ, wa naati pili ya zċe wolai Nile wu, kele anzanu lointi kpein wa naati zċ vulua.»

Moize zċċ fai ta ná-doungo zċegi

2 Leevi ná-peleyeġei wu zunui ta liini, é anzanui ta zċge ná-bolodai zu, é sei ga anza. ² Naama anzanui kogi zċġeni, é doun zunu zċċ. É kaani ga doungoi uage, é seġeni, é dċċġu alu savagġ laawu. ³ Tei é la mċ ġeni zooga é va dċċġu, é temu bċċġi zċġeni, é managi zċe ba. Naa uolu é doungoi zċġeni, é da su, é li, é sei seeligiti saama zċe wolai Nile ġobave. ⁴ Doungo diċ anzanui liini, é lo ġoozama tago, nii a kċ é kwċċ, nii é vaazu ġċezu la.

⁵ Falagċn ná-doun anzanui yeini zċe wolai Nile uċ peleli ga é maagba, ta ná-botiġe anzanuiti, ti ġeni zċezċesu zċe wolai Nile laave. É wċleni, é temu bċċġi ġa seeligiti saama, é ná-botiġe anzanui leveni ga é li, é seġe. ⁶ É daalaoni, é doungoi ġa laani su. Zunu loungoi ġeni de, é da wċċ. Naa maawċin soni, é ġe ma: «Ebulu nuiti ti-loin ta ġaa.»

⁷ Doungo diċ anzanui ġeni Falagċn ná-doun anzanui ma: «Nà zoo nei ġè li, ġè doun ġulasu anzanui ta loli è uċ, Ebulu anzanuiti saama, naa ġa a kċ é da niimii ve doungoi nii ya è uċ?» ⁸ Falagċn ná-doun anzanui googaaavoteni, é ġe ma: «Li!» Anzanu loungoi liini, é doungoi dee loli. ⁹ Falagċn ná-doun anzanui ġeni ma: «Li bċ ga doungoi nii, é da niimii ve zea, nà vaazu è zalazu.» Anzanui doungoi zċġeni, é kula su. ¹⁰ Siġi zu doungoi wċċċni la, é liini la Falagċn ná-doun anzanui uċ. Naa seġeni, é kċ ga ná-doun zunu. É daasei pċeni ga Moize, † mazċċ é ġeni ma: «Ġè kulaue zċei ġa.»

Moize uela vai, é li Madiyan

¹¹ Naama zċegi zu, Moize wċċċai ma, é liini ná-nubuseiti pċ bċ, é wċleni, é naati ta-woti baagiti pċċ. É Ezipete nui ta ġaani, é da kċċġeloin Ebulu nui ta loġa. ¹² É wċleni ġoba, é kaai ma ga nu nċpċe ge la ġeni ná, é Ezipete zunui zoni, é paa, é dċċġu paġaegi zu. ¹³ É ġulani naa uoluma zobui, pċċ, Ebulu zunu felegġ ġeni ná, ti da kċ. Zċi é la ġeni ueeni, é ġeni naa ma: «Lee vaa zu è ġċċeloin loġazu?» ¹⁴ É googaaavoteni, é ġe ma: «Bċ

ġa é è zeida ga kundigii ta tukpċġaaleve nui gi unda? Da ġisċezu ga è paa, eġvelei è Ezipete nui vaani la?» Moize luani, é ġe bċġ ma: «Gaamazu fai nii ġwċċge na.» ¹⁵ Falagċn naa menini, nii é ġċeni, é ġeni pċ ga é Moize vaa.

Kele Moize uelani Falagċn va, é li poun, é zċi Madiyan yooi zu. Kċai ma zċeyeġei ta ġobave, ¹⁶ anzanu loun bċfela ti vaani zċe zaġazuue. Ti ġeni ga Madiyan zalaġa ġula nui ná-doun anzanuiti. Ti toganiiti ta-bċċle wosuueti daaveni, ti ti-ġċé ná-togani bulugiti kċ. ¹⁷ Kele togani make nuiti ti vaani, ti ti bċ. Moize wuzċġeni, é ti maalobo, é ta-logani bulugiti kċ. ¹⁸ Siġi zu ti ġaleni ma la ti-ġċé Leyuwele uċ bċ, naa ti ġaazaġani, é ġe ti ma: «Lee vaa zu wo vaai fala za?» ¹⁹ Ti googaaavoteni, ti ġe ma: «Ezipete zunui ta ġa é gi maalobogai, é gi ġula togani make nuiti zea, é zċei zaġave vċċ gi uċ, é togani bulugi ġa.» ²⁰ É ġeni ná-doun anzanuiti ma: «Mini ġa é ná? Lee vaa zu wo zunui naa yeġai mu? À tolina, é daamianigi ta mi.»

²¹ Moize yeezeini bu ga é zċi zunui naa uċ bċ, naa ma ge ná-doun anzanui Seefċla zċge, é fe bċ ga anza. ²² É doun zunu zċċċni. Moize daasei pċeni ga Ġċeesome (nii poluue ga «seikċġmai»), mazċċ é ġeni ma: «Nà ga seikċġma nui, ġè zeini zou ġili su.»

GALA ge Izelayele nuiti kpain gooi meni fai

²³ Sugċoozaai ma, Ezipete masagi zaani. Izelayele nubuseiti ti ġeni balasu nċ de duċlai zu, ti ġeni kpeei loozu. Kpeei ti ġeni toozu duċlai zu, naa zeelini GALA ma. ²⁴ GALA ge ti bala gooi menini. GALA ge ġizeni ná-minazċġegi zu, é boni Abalaame uċ, ta Izaake, naa uċċ Zakċbe va. ²⁵ GALA ge wċleni Izelayele nubuseiti ba, ti maawċin so.

Moize loli fai GALA bċ

3 Moize ġeni nekoi Zeetelo ná-togani bulugi make-su, nii é ġeni ga zalaġa ġula nui Madiyan yooi zu.

É liini ga togani bulugi teuebai uolu uelei, eyesu é li GALA ná-gizei ma, Ġċċċbe. ² Ġċċċ GALAGI ná-geezuġelai ġulani bċ keċema abuzogi zaama, kpċċ goi zaamaue. Moize wċleni, pċċ, abui soni kpċċ goi va ná kpein, kele kpċċ goi la ġeni ġalazu pċġelċin.

³ Moize ġeni ma: «Nà latisu, ġè li, ġè niima laavċċ vaa wolai ġa, lee vaa zu kpċċ goi la ġalazu pċġelċin.»

⁴ Ġċċċ GALAGI kaani ga toġa na lati ga é ná ġa. GALA ge yeini kpċċ goi zaamaue, é toli, é ġe ma: «Moize! Moize!» É googaaavoteni, é ġe ma: «Nà ġaa!» ⁵ GALA ge ġeni ma: «Mina maabuġa uċ va, da-zavalagiti kula ġċġa, mazċċċ adave uċ è loni ná, zou uċ ġè maapċċ uċai ba.» ⁶ É ġeni ma uolu: «Nà ġa ġè ga ġċċé ná-GALAGI, ta è-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakċbe ta-GALAGI.» Moize ġaazuue loċġuni, mazċċċ é ġeni luazu ga é mina weċ GALA ba.

⁷ Ġċċċ GALAGI ġeni ma: «Ġè ná-nubuseiti ta-bċċi ġaa Ezipete yooi zu, ġè ta-bee wooi meniga, ti toozu ta-weċema nuiti zea, ġè ta-bċċi ġwċċ. ⁸ Ġè vaa ga ġè ti

† MOIZE: daaseigi nii ti maabuġaai va ta «kula.»

unmככ, gè ti gùla Ezipete nuiti zea, gè le ga tiye zou uagci zu, suwככbai, ue כככ ta ככין gulbi uouaai ná, zooli nii Kanaan nuiti ti zeini su, ta Gète nuiti, ta Amככל nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ⁹ Niizu Izelayele nubuseiti ta-bee woosti ti zeelia mà, gè nimizai ga, nii Ezipete nuiti ti seizu ti ma. ¹⁰ Naa ga é ba, nà è levesu Falagón uכ be, è nà-nubusei Izelayele nuiti kula Ezipete yooi ua.»

¹¹ Moize gèni GALA ma: «Be ga é ga ze, gè liizu Falagón uכ be, ga gè Izelayele nubuseiti kula Ezipete yooi ua?» ¹² GALA ge gèni ma: «Nà gè è ua, wele nii é gèezu ga poogi ga nà ga gè è levesu: Siegi zu da nubuseiti kulana la Ezipete yooi ua, wa כככ bù gizei nii ma.»

¹³ Moize gèni GALA ma: «Nà liizu Izelayele nubuseiti pכ be, gè gè ti ma: «Wo-memewolani ta-GALAGI tèvege wo uכ be.» Kèle ni ta gàazafana ga «daasei ka lee?» Nà ti woogaavote gale?»

¹⁴ GALA ge gèni Moize ma: «Nà ga naa, nii é ná.» É gèni ma כככ: «Pele ga da Izelayele nuiti googaavote da: «Zci é lolisu ga: Nà ná, naa ga é tèvegai wo uכ be.» »

¹⁵ GALA ge gèni Moize ma כככ: «Da bכe gani Izelayele nuiti pכ: «Góogf GALAGI, é ga wo-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakobe ta-GALAGI ga é tèvegai wo uכ be.» Dàaseigi gana eyesu gč, pele gana gè pכ ga ti da woogula mà la, yeedegfalaiti pe su. ¹⁶ Li, è Izelayele gèwolaiti gaale ba, è gè ti ma: «Góogf GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI gfulaue bè kelema, nii é ga Abalaame ná-GALAGI, ta Izaake, ta Zakobe. É gè ma: Gè welea wo ma, gè naa gaa gaamazu, nii ti daazu wo ma Ezipete yooi zu. ¹⁷ Gè devea ga nà uaazu læzu ga woye, gè wo gùla Ezipete yooi ua, ue wo ná kככ zu, gè li ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, ta Gète nuiti, ta Amככל nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, ue כככ ta ככין gulbi uouaai ná.» ¹⁸ Ta woilo è-woo ma. Da-o, Izelayele gèwolaiti-yo, wa li Ezipete masagi uכ be, wo gè ma: «Góogf GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI uaave gi uכ. Va bu niizu, gi folo savago zie wo teubai zu, ga gi li, gi zalagfai kula Góogf GALAGI ue, é ga gá-GALAGI.» ¹⁹ Gè kweeni ga Ezipete masagi la uaazu yeebesu wo ua, wo ua li, ni naa la gèeni ga zeemabai. ²⁰ Nà yeemaalesu, gè Ezipete yooi loga ga maabele vai ma ziiti kpein, gè uaazu kèezu ti zaama. Naa uoluma, togfa uaazu yeebesu wo ua, wo li. ²¹ Nà fai ta gè, nii a ke niima nubuseiti ti gaaazu unfe sכככ Ezipete nuiti gaazu. Siegi zu wo uaazu liizu la, wo la lia ga yeapaka negelèin. ²² Izelayele anzanui gflagilagi ga wali anijnakaiti, ta zanu anijnakaiti, ta segeiti fali seijnakaiti ma, ta naama anzanui ma, nii é ná-pelei wu, wo wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti maagjili la. Wa ti gùla Ezipete nuiti zea, wo ti maavo.»

GALA ge ná-zebèi gùla vai kelema

Moize ue

4 Moize googaavoteni, é gè ma: «Ti la uaazu laazu dà, ti la woiloga gòoi ma. Kèle ta uaazu gèezu mà: «Góogf GALAGI la gùlani è ue kelema.» » ² Góogf GALAGI gèni ma: «Lee ga é zoni è ya?» É googaavoteni, é gè

ma: «Tukpכ ue.» ³ Góogf GALAGI gèni ma: «Pili ya zooli ma.» É pilini ya zooli ma, naa latini, é gè ga kaalii. Moize uelani ba. ⁴ Góogf GALAGI gèni Moize ma: «Yeemaale, è so wככngi ua.» É yeemaaleni, é so, naa latini, é gè uolu ga tukpכ zea. ⁵ Góogf GALAGI gèni ma: «Da naa gè, naa ga a ke, ti la da ga Góogf GALAGI, ti-memewolani ta-GALAGI gfulaue kelema è ue, nii é ga Abalaame, Izaake, ta Zakobe ta-GALAGI.»

⁶ Góogf GALAGI gèni ma כככ: «Yeeue è-gakai zu.» É yeei ueeni gakai zu. Naa uolu é segeni ná, pete, geei gùlani zeei maave pe, koleai ede kobe kolegi. ⁷ Góogf GALAGI gèni ma: «Yeei uee uolu è-gakai zu.» É yeei ueeni uolu kakai zu. Naa uolu é yeei zegeni gakai zu, é latini, é gè uolu ga kככngi gèvelei. ⁸ Góogf GALAGI gèni ma: «Ni ti la laani è la, ti la gisכככni poogi ma mčungi ma, ta la poogi velesiei la. ⁹ Ni balaa ti la laani poo felegi naati da, ti la woiloni è-wooi ma, da zie wolai Nile ma dei ta zegè, è pu ya zooli ma. Ziei è uaazu segezu zie wolai Nile ga, naa ga lati, é gè ga jamai zooli ma.»

¹⁰ Moize gèni Góogf GALAGI ma: «Ee, Màligii, gè la ga zunui nii daagčbai, naa ma ge la tčzeini bà wogi, baa veleina, anee voloi naa è tčzeida la ga bčea pč, nèi gè ga da-wotigè nui, mazכככ dàave ta nègi ti giliue.»

¹¹ Góogf GALAGI gèni ma: «Be ga é nu vului laave betea? Be ga a da nui gè ga boboi, baa goizubכככ nu, baa é ke ga wozafaa nu, baa gaazugole nu? Nà ככ laade baa, nèi gè ga Góogf GALAGI? ¹² Liina degemu gani, nà bčngi ga gè gèezu è ua, da gèna bčea, nii è uaazu bosu, nà è gala ga naa.» ¹³ Moize gèni ma: «Ee, Màligii, nu gili teue, nii è pč è teue.»

¹⁴ Góogf GALAGI yiigaawanani Moize ma, é gè ma: «È-lie Aalčn, Leevi nui, ga ná. Gè kwee ga daagčbaue. Wele tč bčngi go ua, é uaazu è laagomisu. Siegi zu é è gaaazu la, gola goozu ga nee, ga ziimaue pe. ¹⁵ Da bče pč, è woosti pu da. Nčun nà, nà gè wo ua, wa gèna bčea, nà wo gala ga naa, nii wa ke. ¹⁶ Togfa bče è ue nubuseiti pכ, é gè ga è-laave, dčun da gè GALA tosue tčun be. ¹⁷ Tukpכ nii zegè ya, nii è uaazu poogiti kèezu la.»

Moize gale fai ma

Ezipete yooi zu

¹⁸ Moize galeni ma, é li nekoi Zeetelo uכ be, é gèni naa ma: «Nà pכ gè li kèeleaiti pכ be, niiti ti Ezipete yooi zu, gè pete ni ta de vulua.» Zeetelo gèni ma: «Li ziileigi zu.»

¹⁹ Góogf GALAGI gèni Moize ma Madiyan yooi zu: «Gale ma, è li Ezipete yooi zu, mazכככ niiti kpein ti gèa pč ti è uaa, naati ti zaa.» ²⁰ Moize anzai ta ná-doun zunuiti segeni, é ti ze sovale sinei gčma, ti pele zo, ti da li Ezipete yooi zu. Moize GALA ná-tukpכ zegeni ya.

²¹ Góogf GALAGI gèni Moize ma: «Da galena ma Ezipete yooi zu, keni è maabele vaiti kpein ke Falagón gaaazu, nii gè ma zobogi veai è ya. Nčun nà, nà uaazu kigi baazu, é la uaazu yeebesu nubuseiti ba, ti ua li. ²² Da gèezu Falagón ma: «Góogf GALAGI wooi gaa: Izelayele ga ga dčun zunu mčungi. ²³ Gè bo è ma: Be

dòun zunui ua, é li, é boti gɛ bè. Ni è la gɛ kɛɛni, è ua be ba, é ua li, nà è-loun zunu mɔungi undaavili.»

²⁴ Siégi zu Moize gɛni sisi ma la, é gɛlani adauɛ ta, uɛ é piini ná, Gɔogɔ GALAGI daagomini, é gɛni pɔ ga é paa. ²⁵ Seefɔla dodo gɔtui zegeni, é ná-doun zunui ná-zunu anii ma gɔɔɔɔɔɔɔɔ leuega, é fɔɔɔɔ Moize kɔligi ua, é gɛ ma: «Da bè ga zinigi gè sɔɔɔɔɔɔɔɔ ga namai.»

²⁶ Gɔogɔ GALAGI zeni ná. Názu gɛ anzanui gɛni ma la: «Zinigi sɔɔɔɔɔɔɔɔ ga namai,» tatipeleuolui maavele ma.

²⁷ Gɔogɔ GALAGI gɛni Aalɔn ma: «Li teuebai zu, é Moize laagomi.» Aalɔn liini, é Moize laagomini GALA ná-gizei ma, é nɛɛɛ. ²⁸ Moize wooi kpein dɛɛni ga Aalɔn, nii Gɔogɔ GALAGI teveni pɔ, ta poogiti kpein é deveni ga é kɛ. ²⁹ Moize ta Aalɔn ti liini, ti Izelayele gɛ-wolaiti kpein gaale ba. ³⁰ Aalɔn uoluvaawoni ga naama vaiti kpein, niiti Gɔogɔ GALAGI ti woni Moize ma. É poogiti kɛɛni nubuseiti gaazu. ³¹ Nubuseiti ti laani da. Ti kwɛɛgai ma ga Gɔogɔ GALAGI uaaɛ Izelayele nuiti pɔ, ga é wɛle ti ma, é ta-maanɔɔɔɔɔ gɛ, ti bɔɔɔɔmaayeini, ti nɔkɔ bu.

Moize ta Aalɔn ti lii laa mɔungi Falaɔɔn uɔ be

5 Naama vaiti teuegai ma, Moize ta Aalɔn ti liini Falaɔɔn uɔ be, ti gɛ ma: «Gɔogɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi gɛa: «Be ná-nubuseiti ba, ti li, ti fetii gɛla teuebai zu dàaseigi lɛbi vaa ma.» » ² Falaɔɔn ti woogaaɔɔɔɔɔɔɔ, é gɛ ti ma: «Bɛ gɛ é ga Gɔogɔ GALAGI, ga gè gɔlo be, gè be Izelayele nuiti ba, ti li? Gè la Gɔogɔ GALAGI gɛwɛɛ, gè la yeebega Izelayele nuiti ba pɛ, ti ua li.» ³ Ti gɛni ma: «Ebulu nuiti ta-GALAGI gɛlaɛɛ kelema gi uɛ. Va bu gi folo savago zɛ wo teuebai zu, gi li, gi zalaɔɔɔɔɔ kula gá-GALAGI, Gɔogɔ GALAGI uɛ, naa gɛ a kɛ, é mina ua seebɛ wola uɛɛzu gi ua, baa a ua kɔɔ uɛɛ gi ua.» ⁴ Ezipete masagi gɛni ti ma: «Moize ta Aalɔn, leeni vaa zu wo nubuseiti seɔɔɔɔ ta-wotiiti ma? À gɛle ma, wo wa-wotiiti kɛ.» ⁵ Falaɔɔn gɛni ma: «Niizu, niima nubuseiti ti mɔɔɔɔɔ zooli zu, wa ta-wotiiti sugologolosu!»

Falaɔɔn ta bɔ fai Izelayele nuiti ta-wotii ua

⁶ Naama voloi nɔ, Falaɔɔn niima levei veeni nubuseiti ta-welema nuiti zea, ta ta-wotigɛ gɛndigɛni, é gɛ ti ma: ⁷ «À mina mɔ tufa ve nubuseiti zea, egɛvelei é gɛa gɛɛzu la mɔungi zu, ga ti ua bilikii loɔa, ti da li niina, tiya bɔɔɔɔ ti da tufai yeuɛ. ⁸ Anɛɛ naa uɛ, bilikii lieɔɔɔ ti gɛa dogazu mɔungi zu, wa naa nɔ la ti gɛkɛla. À mina ta gɛla naa la ga tago balaa, mazɔɔɔ ta ga dɔɔɔɔ nuiti, naa gɛ é kɛɛzu, ti kpeei loozu, ti da gɛ: «Be gi ua, gi li, gi zalaɔɔɔɔ kula gá-GALAGI uɛ.» ⁹ À nui niiti kasɔɔɔɔ ga botii, ti-un ka ye naa ma, ti mina woilo zɛɛ bɔɔɔɔɔɔɔɔ ma.»

¹⁰ Nubuseiti ta-welema nuiti, ta ta-wotigɛ gɛndigɛni ti liini, ti gɛ nubuseiti ma: «Falaɔɔn wooi gɛa: «Gè la mɔ tufa veezu wo ya. ¹¹ Wa bɔɔɔɔ, à li, wo tufai gɛaizɛ bɔɔɔ uɛ, uɛ nɔpɛ wa ka ná. Anɛɛ naa uɛ, tanɔpɛ ge la gɛlazu

wa-wotii la.» » ¹² Nubuseiti ti vazani Ezipete yooi zu ná pɛ, ti da tufa unkpulugiti zɛuɛ tufai uotogi zu. ¹³ Ta-welema nuiti ti gɛni bɔɔɔɔ ti la, ti da gɛ: «À wa-volo gɛla kuɔui be, egɛ nɔ siégi zu tufai gɛni la wo ya.» ¹⁴ Ti gɛni Izelayele nuiti ta-wotigɛ gɛndigɛni dogazu, niiti Falaɔɔn ná-gwelema nuiti ti ti zeini ti unda. Ti gɛni gɛɛzu ti ma: «Lee vaa zu wo la beni ga wogi ta za bilikii lieɔɔɔ loɔa, daai wo gɛkɛla, egɛvelei é laani la wo gɛkɛla mɔungi zu?»

¹⁵ Izelayele nuiti ta-wotigɛ gɛndigɛni ti liini, ti baazaɔa Falaɔɔn ma, ti gɛ ma: «Lee vaa zu è gi zosu gɛni, gɛi gi ga da-wotigɛ nuiti? ¹⁶ Ti la mɔ tufa veezu gi ya, gɛi gi ga da-wotigɛ nuiti, ti da gɛ gi ma: «À bilikiiti dogal!» Gɛi gi ga da-wotigɛ nuiti, ta gi loɔazu, tama da-nubuseiti ka ti faagaaɔɔɔ gɛai.» ¹⁷ Falaɔɔn ti woogaaɔɔɔɔɔ, é gɛ ma: «Wa ga dɔɔɔɔ nuiti, dɔɔɔɔ nu wolaiti! Naa gɛ é kɛɛzu, wo gɛɛzu ma: «Be gi ua, gi li, gi zalaɔɔɔ kula Gɔogɔ GALAGI uɛ.» ¹⁸ Niizu, à li, wa-woti gɛɛzuuɛ, nu la mɔ tufa veezu wo ya nɛɛɛɛɛ, kele wa bilikii lieɔɔɔ nɔ ve, nii wo gɛni feezu.»

¹⁹ Izelayele nuiti ta-wotigɛ gɛndigɛni ti kaani ga ta ti maanɔɔɔɔ nɔ sɛsɛ, ti da gɛ ma: «Wo la tanɔpɛ kulazu bilikii lieɔɔɔ la, nii é veezu folo-o-folo.» ²⁰ Ti gɛlazuɛ Falaɔɔn uɔ be, ti zeelini Moize ta Aalɔn uɔ be, naati ti gɛni ti maabɔɔɔɔ. ²¹ Ti gɛni ti ma: «Gɔogɔ GALAGI gɛ wo gaazu, toɔa wo lukpɔɔaaleue! Wo gi maayogi zegɛa Falaɔɔn ta ná-botigɛ nuiti be. Wo bogɛ zɔkɔɔi laa ti-yeenzaamaɛ, ga ti gi uaa la.»

²² Moize gɛlani ma Gɔogɔ GALAGI uɔ be, é gɛ ma: «Màligii, lee vaa zu é faa nɔi gɛa ga niima nubuseiti? Lee vaa zu è tèuegai? ²³ Kaipa gè liini Falaɔɔn uɔ be, gè bɔɔɔ nɔ è-laaseigi zu, toɔa faa nɔi gɛɛzu nɔ ga niima nubuseiti, da ma, è la da-nubuseiti unmɔɔɔɔ pɛ, è ua ti gɛla zea.»

GALA ge Izelayele nuiti unmɔɔɔ fai laazeeli vai

6 Gɔogɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Da uaaɔu petɛsu niizu, nii gè uaaɔu kɛɛzu ga Falaɔɔn. Nà-zeegaaɔaɔa wolai maavele gɛ é uaaɔu besu la Izelayele nuiti ba, ti li, toɔa ti bɛɛzu, é ti gɛla ná-zooli ua.»

² GALA ge bɔɔɔɔ mɔɔɔɔ Moize uɔ, é gɛ ma: «Nɔn nà, nà ga Gɔogɔ GALAGI. ³ Gè gɛlani kelema Abalaame uɛ, ta Izaake, ta Zakɔbe, ga GALA Zɛbɛi-Pɛ-Maligii, kele gè la gɛni bɔɔɔɔ lɛɛni ga tiye ga dàaseigi gɛ ga Gɔogɔ GALAGI. ⁴ Gè minazegɛni ti uɛ, ga nà Kanaan yooi veezu ti uɛ, zooli naa, nii ti su ga seikɔɔɔɔɔ nuiti.

⁵ Nɔn nà, gè Izelayele nuiti kpala gooi menige, niiti ti ga Ezipete nuiti ta-luɔɔɔ. Gè gɛzɛgɛ nà-minazegɛni zu. ⁶ Naa gɛ é ba, gɛ Izelayele nuiti ma: «Nà ga Gɔogɔ GALAGI, nà wo viesu, gè wo gɛla boti baagi laawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma. Nà wo unmɔɔɔɔ, wo gɛla duɔɔɔ, zu, nii wo su ti ya. Nà wo unmɔɔɔɔ ga nà-zeegaaɔaɔa, naa gɛ gɛ ga tukpɔɔaaleue wolai ti laalɔɔɔɔ. ⁷ Nà wo zegɛzu, wo gɛ ga nà-nubuseiti, nà gɛ ga wa-GALAGI. Wa sugɛwɛɛ ga nà gɛ gè ga Gɔogɔ GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo unmɔɔɔɔ, é wo gɛla boti baagiti daawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma.

⁸ Nà lëezu ga woye zooli naa zu, nii gè ma gónai woni ga nà fe Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakobe. Nñun nà, nà feezu wo ya, é gè ga wàkà. Nà Góogó GALAGI ue.»

⁹ Moize naama woiti boni Izelayele nuiti ma, keke naati ti la gèni woiloni goo ma, mazàkà ti gèni ipòtèue wolai zu, duola baabaa golai maavele ma, nii ti gèni su.

¹⁰ Góogó GALAGI bɔeni Moize u, é gè ma: ¹¹ «Li, è bɔe Falagón u, Ezipete masagi, é be Izelayele nuiti ba, ti li, ti gúla ná-zooli ua.» ¹² Moize Góogó GALAGI woogaaúoteni, é gè ma: «Izelayele nuiti ti la woiloni gòoi ma. Falagón gá zoo gale woilosu gòo ma, nèi kpòela baai?»

¹³ Góogó GALAGI bɔeni Moize ta Aalón u, é deveiti fe ti ya, é uile Izelayele nuiti ba ta Ezipete masagi Falagón, Izelayele nuiti kula vai zu Ezipete yooi ua.

Moize ta Aalón ti-memewolaiti

¹⁴ Izelayele nuiti ta-ueleyegeiti ma gundigiiti ti gèni ga: Izelayele ná-doun zunu mɔungi é zàkàkà, daa ga Luben. Naa ná-doun zunuiti ti gèni ga: Geenoke, Palu, Géselon, ta Kaalemi. Luben kòkò ma ueleyegeiti kana.

¹⁵ Simiyón ná-doun zunuiti ti gèni ga: Yemuwele, Yamin, Wógade, Yakin, Sógaa, ta Sayile, Kanaan anzanui ná-doun zunui. Simiyón ná-pèleyegeiti kana.

¹⁶ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, egèuelei ti-mavofodaiti ti la: Géeselon, Kegate, ta Melali. Leevi zii ma gónagiti ti gèni ga kona ungila puusavagó maazu lɔfela (137). ¹⁷ Géeselon ná-doun zunuiti ti gèni ga: Libeni ta Simeyi, ta ta-ueleyegeiti. ¹⁸ Kegate ná-doun zunuiti ti gèni ga: Amelame, Yisegaa, Geebelón, ta Uziyele. Kegate zii ma gónagiti ti gèni ga kona ungila puusavagó maazu savagó (133). ¹⁹ Melali ná-doun zunuiti ti gèni ga: Maali ta Musi. Naati ka ti ga Leevi ná-pèleyegeiti, egèuelei ti-mavofodaiti ti la.

²⁰ Amelame nazai Yòkeebede zeini ga anza, naa doun zunuiti zàkàkà be: Aalón ta Moize. Amelame zii ma voloi kpein ge gèni ga kona ungila puusavagó maazu lɔfela (137). ²¹ Yisegaa ná-doun zunuiti ti gèni ga: Kòlee, Neefège, ta Zikeli. ²² Uziyele ná-doun zunuiti ti gèni ga: Mikayele, Elesafan, ta Siteli.

²³ Aalón Naason baazeelai Eliseeba zeini ga anza, nii é ga Aminadabe ná-doun anzanui, naa doun zunuiti zàkàkà be: Nadabe, Abiyu, Elezaal, ta Itamaal.

²⁴ Kòlee ná-doun zunuiti ti gèni ga: Asiil, Elekana, ta Abiazafe. Kòlee ná-doun zunuiti ta-ueleyegeiti kana.

²⁵ Aalón ná-doun zunui Elezaal, Putiyele ná-doun anzanui zeini ga anza, naa doun zunu zàkàkà be, é daasei pèeni ga Finease. Naati ka ti ga Leevi lointi ta-ueleyegeiti ma gundigiiti, egèuelei ta-ueleyegeiti ti la.

²⁶ Aalón ta Moize naati ka Góogó GALAGI gèni ti ma: «À li, wo Izelayele nuiti kula Ezipete yooi ua, wo ti ze kpasu ga pagó.» ²⁷ Moize ta Aalón gá ti liini, ti bɔe Ezipete masagi Falagón u, ga ti Izelayele nuiti kula Ezipete yooi ua.

Góogó GALAGI ná-minazefegi niine vai Moize ue

²⁸ Siégi zu Góogó GALAGI bɔeni la Moize u, Ezipete yooi zu, ²⁹ é gèni ma: «Nà ga Góogó GALAGI. Li, è bɔe Ezipete masagi Falagón u, naama vaiti kpein bo ma, nii gè bosu è ma.» ³⁰ Keke Moize Góogó GALAGI woogaaúoteni, é gè ma: «Nñun nà gá kpòela baai, Falagón gá woilo gale gòo ma?»

⁷ Góogó GALAGI gèni Moize ma: «Wele, nà è losu GALA tosue Falagón ue, è-lie Aalón gè ga è laavaawo nui. ² Dɔun, da naati kpein bo, nii gè uaazu è levezu ma. È-lie Aalón gá lati, é ti wo uolu Falagón ma, ga é be Izelayele nuiti ba, ti gúla ná-zooli ua. ³ Nà ma, nñun, nà Falagón gígi baazu, nà nà-poogiti ta nà-laavɔ vaiti ke, ná zeizu gè mɔinmɔin Ezipete yooi zu. ⁴ Keke Falagón la uaazu woilosu wo-wooi ma. Názuue, nà yeueezu Ezipete yooi ma, gè nà-nu bulugiti kula Ezipete yooi ua, nà-nubuseiti ti ga Izelayele nuiti, ga tukpógaauele wolai maavele. ⁵ Ezipete nuiti ta uaazu kwèesu naazu ga, nà ga Góogó GALAGI, siégi zu gè uaazu yeemaalesu da Ezipete yooi maazu, gè Izelayele nuiti kula ti zaama.»

⁶ Moize ta Aalón ti naa gèeni, egèuelei nɔ kpein Góogó GALAGI devei veeni la ti ya. ⁷ Moize ná-konagi gèni niina ga puulsava (80), Aalón ná-konagi gè ga puulsava maazu savagó (83), siégi zu ti liini la, ti bɔe Falagón u.

Aalón ná-tukpɔi lati fai, é gè ga kaalii

⁸ Góogó GALAGI gèni Moize ta Aalón ma: ⁹ «Ni Falagón a bɔena wo u, é gè wo ma: «À laavɔ vaa gíla ke,» da gè Aalón ma: «Da-lukpɔi zège, è pili Falagón gákala zooli ma.» Togá gè ga kaalii.» ¹⁰ Moize ta Aalón ti liini Falagón u be, ti naa gèeni, nii Góogó GALAGI valini la ti ma. Aalón ná-tukpɔi uilini zooli ma Falagón gákala ta ná-botigé nu wolaiti, naa latini, é gè ga kaalii. ¹¹ Keke Falagón molikulagiti tolini, ta zogóiti. Tiya balaa, ti naa gègalai gèeni ga ta-zogólaiti maavele. ¹² Ti kpein ti ta-lukpɔiti pilini zooli ma, naati ti latini, ti gè ga kaaliiti. Keke Aalón ná-tukpɔi ta-lukpɔiti kpòleni. ¹³ Falagón gígi baani, é la gèni woiloni Moizeni ta Aalón wooi ma pè, egèuelei nɔ Góogó GALAGI boni la.

Maanógó mɔungi: Ziei lati fai, é gè ga pamai

¹⁴ Góogó GALAGI gèni Moize ma: «Falagón gígi baa, é la keezu, é ua be nubuseiti ba, ti ua li. ¹⁵ Li Falagón u be sobui nɔ, togá gúlazu, é da li zie wolai Nile laave. Tukpɔi zo ya, nii é latini, é gè ga kaalii. ¹⁶ Da gèezu Falagón ma: «Góogó GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI, tèvege è u be ga gè bo è ma ga è be ná-nubuseiti ba, ti li, naa gá a ke ti debi teubai zu. Keke dɔun, zaagaza é la de keeni. ¹⁷ Góogó GALAGI wooi gaa: «Da uaazu kwèesu nii maavele ma, ga togá ga Góogó GALAGI. Nà uaazu zie wolai Nile lofazu ga tukpɔi é zoni zèa, togá uaazu latisu, é gè ga pamai. ¹⁸ Kaleiti kpein ti zie wolai

Nile wu, ta za, zie wolai Nile makugi ga gula, Ezipete nuiti ta gaaba wafuun ga ti zie wolai Nile ta bɔle.»¹⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Gɛ Aalɔn ma: <Da-lukpɔi zege, ɛ yeemaale Ezipete nuiti ta-deiti ma: ta-de wolaiti, ta-ma bekegiti, ta-boigiti, ta ta-de yege goiti. Ta ge ga namai, namai ga ge Ezipete yooi kpein su, gulu anɔnakaiti su ta kɔtu anɔnakaiti.> »

²⁰ Moize ta Aalɔn ti naa gɛeni, nii Gɔɔɔɔ GALAGI valini la ti ma. Ɛ tukpɔi wuzegeni, ɛ zie wolai Nile loɔa Falagɔn gaazu, ta nɔ-botige nu wolaiti gaazu, Nile dei kpein ge latini ga namai. ²¹ Kaleiti ti zaani zie wolai Nile wu. Zie wolai Nile makugi gɔlani, Ezipete nuiti ti la mɔ gɛni zoosu ti ua zie wolai Nile bɔle. Namai gɛni Ezipete yooi kpein su. ²² Kele Ezipete molikulagiti ti naa gɛgalai gɛeni ga ta-zogolaiti maavele. Falagɔn gɔgi baani, ɛ la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, egevelei nɔ Gɔɔɔɔ GALAGI boni la. ²³ Falagɔn galeni ma, ɛ li nɔ-masa pelei wu, ɛ la wɔɔ gɔɔɔɔni niima vai ma negelein.

²⁴ Ezipete nuiti kpein ti zegeiti bɔɔni zie wolai Nile maagoolii zu, ga ti kɔɔɔɔ zɔɔɔ, mazɔɔɔ ti la gɛni zoosu ti ua zie wolai Nile ta bɔle. ²⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI zie wolai Nile gologologai ma, ɛ keeni su ga folo lɔfela.

Maanɔɔɔi velesiei: Zɔɔɔgiti ti zooi maabɔɔle fai

²⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Li Falagɔn ɔɔ be, ɛ ge ma: <Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gaa: Be nɔ-nubuseiti ba, ti li, naa ga a ke ti deɔi. ²⁷ Ni ɛ la ge keeni, ɛ ua be ti ua, ti ua li, nɔ uaazu da-yooi kpein sugologolosu ga zɔɔɔgiti. ²⁸ Zie wolai Nile wuulaa ga ve ga zɔɔɔgiti, ta gula bu, ti le da-masa pelei wu, ti lo ɛ laa uelei wu, ta da-utei zu, ti le da-wotige nuiti ta-ueleiti bu, ta da-nubuseiti pɔ beti, ta uu da-bulu mɔ zegeiti su, ta da-bulu vuko gaayɔ anɔnakaiti su. ²⁹ Zɔɔɔgiti ta le wo ma, wa da-nubuseiti, ta da-wotige nuiti kpein.> »

8 Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Gɛ Aalɔn ma: <Yeemaale ga da-lukpɔi zie wolaiti ma, ta ma bekegiti, ta kpoigiti, zɔɔɔgiti ti le Ezipete yooi ga.> »² Aalɔn yeemaaleni Ezipete deiti ma. Zɔɔɔgiti ti leeni, ti Ezipete yooi maabɔɔle. ³ Kele molikulagiti ti naa gɛgalai gɛeni ga ta-zogolaiti maavele. Ti zɔɔɔgiti puuni balaagi Ezipete yooi ga.

⁴ Falagɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, ɛ ge ti ma: «À Gɔɔɔɔ GALAGI maaneɛɛ, naa ga a ke ɛ zɔɔɔgiti maagooza gi ua ga nɔ-nubuseiti. Nɔ besu wa-nubuseiti ba, ti li, ti zalagaiti kula Gɔɔɔɔ GALAGI ue.»⁵ Moize gɛni Falagɔn ma: «Masagi, va bu da bɔɔɔ ɛ kui le ga ze, yeei ge uaazu Gɔɔɔɔ GALAGI maaneɛɛzu la ɛ ue, wa da-wotige nuiti, ta da-nubuseiti, nii a ke ɛ zɔɔɔgiti maagooza ɛ ua, ta da-ueleiti? Tagila kpalaa ge la yega nɔ, keni zie wolai Nile nɔ wu.»⁶ Falagɔn googaaוותeni, ɛ ge ma: «Lina nɔ.» Moize gɛni ma: «Togɔ ge gana, egevelei ɛ falai la, naa ga a ke, ɛ kwɛɛ ga gala kili ge la gɔlani ga Gɔɔɔɔ GALAGI, gá-GALAGI. ⁷ Zɔɔɔgiti ta maagooza ɛ ua, ta da-ueleiti, ta da-wotige nuiti, ta da-nubuseiti, tagila kpalaa ge la yega nɔ, keni zie wolai Nile nɔ wu.»

⁸ Moize ta Aalɔn ti zegeni Falagɔn ɔɔ be, Moize woogulani Gɔɔɔɔ GALAGI ma, zɔɔɔgiti ta-vaa zu, niiti ɛ ti leveni Falagɔn laabɔɔma. ⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI naa gɛeni, nii Moize falini ma. Zɔɔɔgiti ti zaani peleiti bu, ta koizuueti, ta dɔɔɔɔ su. ¹⁰ Ti ti gaaleeni ba kpifɔkpifɔ, makugi gɛni gɔlazu zooi zu nɔ pe. ¹¹ Kele Falagɔn kaai ma ga faiti ti zolooga, ɛ bɔɔɔ gɔɔpaani, ɛ la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, egevelei Gɔɔɔɔ GALAGI bogai la.

Maanɔɔɔi zauasiei: Sosoligiti

¹² Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Gɛ Aalɔn ma: <Da-lukpɔi maale, ɛ zooi ma vufiligi loɔa. Togɔ latusu ga sosoligiti Ezipete yooi zu nɔ kpein.> »¹³ Zekana ti keeni la. Aalɔn yeemaaleni ga nɔ-tukpɔi, ɛ zooi ma vufiligi loɔa la. Ɛ gɛni ga sosoligiti, ɛ uu nuiti ma, ta suaiti. Zooi ma vufiligi kpein ge gɛni ga sosoligiti, Ezipete yooi kpein su. ¹⁴ Molikulagiti ti ta-zogolaiti kpein keeni, ga ti ua sosoligiti kula, kele ti la gɛni zooni. Sosoligiti ti uuuni nuiti ma ta suaiti. ¹⁵ Nɔzu ga molikulagiti ti gɛni la Falagɔn ma: «GALA bɔɔɔ yee uogi ue!» Kele Falagɔn gɔgi baani, ɛ la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, egevelei Gɔɔɔɔ GALAGI bogai la.

Maanɔɔɔi naanisiei: Degiti puu vai

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Wuzege ga sobu-zobui, ɛ li, ɛ lo Falagɔn gɔakala, siegi zu ɛ gɔlazu la ga ɛ li ziaue, da ge ma: <Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gaa: Be nɔ-nubuseiti ba, ti li, naa ga a ke ti deɔi. ¹⁷ Ni ɛ la beni nɔ-nubuseiti ba, ti ua li, nɔ uaazu ɛ laabɔɔma ga degiti ti laabadii, wa da-wotige nuiti, ta da-nubuseiti, naa uee da-ueleiti ba. Ezipete nuiti ta-ueleiti buulaa ga ve ga degiti, ta zooi balaa laa ga ve. ¹⁸ Kele naama volo nɔ, nɔ zeegaagwɛɛzu ge Gɔɔɔɔ yooi ua, ue nɔ-nubuseiti ti zeini nɔ, degiti ti la gɛa minɔ negelein, naa ga a ke ɛ kwɛɛ ga nɔ ga Gɔɔɔɔ GALAGI, nɔ naama yooi zu. ¹⁹ Nɔ zeegaagwɛɛzu gɛɛzu nɔ-nubuseiti ta da-nubuseiti ba. Laavɔ vai ma uoogi naa ga gula kelema lina.> »

²⁰ Gɔɔɔɔ GALAGI keeni gana. Degiti ti laabadii, naati ma bulugi uaani Falagɔn nɔ-masa pelei wu, ta nɔ-botige nuiti ta-ueleiti bu, ta Ezipete yooi kpein su. Zooi gologolonni degiti zea.

²¹ Falagɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, ɛ ge ti ma: «À li, wo zalagaiti kula wa-GALAGI ue zooi zu.»²² Moize googaaוותeni, ɛ ge ma: «Ɛ la zooloni ligo pa ga ɛ ge gana, mazɔɔɔ gá uaazu zalagaiti kulazu Gɔɔɔɔ GALAGI ue, gá-GALAGI, ti ga kɔɔɔba aniiti Ezipete nuiti be. Ni gá zalagaiti kulana Ezipete nuiti gaazu, ti ga kɔɔɔba aniiti ti ue, ti la gi zɔa ga kɔtui baa? ²³ Gá folo sauyɔ zie wosu teubai zu, gi zalagaiti kula Gɔɔɔɔ GALAGI ue, gá-GALAGI, egevelei ɛ bogai la gi ma.»²⁴ Falagɔn ge ma: «Nɔun nɔ, nɔ yeebesu wo ua, wo li teubai zu, wo zalagaiti kula Gɔɔɔɔ GALAGI ue, wa-GALAGI. Kele wa gɛna lia, à mina maagooza. À maaneɛɛni wo be.»

²⁵ Moize googaaוותeni, ɛ ge ma: «Petɛ, nɔ ga gula ɛ uu

be, nà Gɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛɛzu è ue. Lina, degiti ta maagooza Falagɔn ua, ta ná-botigɛ nuiti, ta ná-nubuseiti, kele Falagɔn mina ye gi yaavazu, é ua be yeebesu nubuseiti ba, ti ua li, ti ua zalagaiti kula Gɔɔɔɔ GALAGI ue.»²⁶ Moize gɔlani Falagɔn ɔɔ be, é Gɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛɛ. ²⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI kɛeni egɛuelei Moize falini la ma, degiti ti maagoozani Falagɔn ua, ta ná-botigɛ nuiti, ta ná-nubuseiti. Gila kpalaa ge la gɛni yeni ná. ²⁸ Kele niizu mɔɔɔɔ, Falagɔn bɔɔɔɔ gɛgi baani, é la yeebeni nubuseiti ba, ti ua li.

Maanɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ:
Dɔɔɔ zeebei uee vai suaiti ba

9 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Li Falagɔn ɔɔ be, è gɛ ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi gaa: Be nà-nubuseiti ba, ti li, naa gɛ a ke ti dɛbi. ² Ni è la gɛ kɛeni, è ua be ti ua, ti ua li, da ti zona, ³ Gɔɔɔɔ GALAGI yeei gɛ gɛ da-loganiiti daalɔɔɔɔma, niiti ti dɔɔɔɔɔɔ su, sooiti, ta soovalegiti, ta ɔɔɔɔɔɔ, ta nikeiti, ta baalagiti, ta boliiti. Togɛ gɛ ga dɔɔɔɔ, é wola ɔɔɔ. ⁴ Kele Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ zeeɔaagwɛɛzu gɛ Izelayele ná-toganiiti ba ta Ezipete nuiti ta-loganiiti. Niiti ti ga Izelayele nuiti ɔɔɔɔ, gila kpalaa ge la zaa ti ua.» ⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI kui leuea ba, é gɛ: «Lina, Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ naa gɛ zooi zu.»

⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI kɛeni gɛna ɔɔ, poluma voloi. Ezipete nuiti ta-loganiiti kpein ti zaani, kele sua gɛla kpalaa ge la gɛni zaani Izelayele nuiti ta-loganiiti su. ⁷ Falagɔn keelai leveni ga ti gaazagagiti bo, pɛɛɛ, Izelayele ná-toganiiti gila kpalaa ge la gɛni zaani. Falagɔn gɛgi baani, é la gɛni beni Izelayele nuiti ba, ti ua li.

Maanɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ:
Divologiti ti lo fai
nuiti ta suaiti ba

⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ta Aalɔn ma: «À yeelaave ga digi losuue ma yuui, Moize fobe geezu uelei Falagɔn gaa. ⁹ Togɛ gɛ ga fufiligi, é uee Ezipete yooi pɛ ma, é gɛ ga divologi, é lo nuiti ta suaiti ba, é gɛla ti ma, Ezipete yooi zu ná pɛ.» ¹⁰ Ti fuului ma yuui zegeni, ti li, ti lo Falagɔn gɛkala. Moize fobeni geezu uelei, é gɛni ga divologiti, keai ga kula ma anii nuiti ta suaiti ma. ¹¹ Molikulagiti ti la gɛni zooni ti ua ua Moize gɛkala, ɔɔɔɔ divologiti ba, mazɔɔɔ divologiti ti gɛni molikulagiti ba, egɛuelei é gɛni la Ezipete nuiti kpein ba. ¹² Gɔɔɔɔ GALAGI Falagɔn gɛgi baani, Falagɔn la gɛni woiloni Moizeni ta Aalɔn wooi ma, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI bogai la Moize ma.

Maanɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ:
Sakɔtuiti puu vai

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Wuzegɛ ga sobu-zobui, è li, è lo Falagɔn gɛkala. Da gɛɛzu ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi gaa: Be nà-nubuseiti ba, ti li, naa gɛ a ke ti dɛbi. ¹⁴ Mazɔɔɔ niizu, nà uaazu ga maanɔɔɔ vaiti kpein da bɔɔɔɔ è laalɔɔɔɔma, ta da-wotigɛ nuiti daalɔɔɔɔma, ta da-nubuseiti daalɔɔɔɔ-

ma, naa gɛ a ke, è kwɛɛ ga kɛgala ɔɔɛ ge la ná eteai zu ná kpein. ¹⁵ Ni gɛ yeemaaleni, gɛ è loɔa ga saai, da-o, da-nubuseiti-yo, é ga wo pɛɛɛa etea. ¹⁶ Kele gɛ è yege vulua, naa gɛ a ke, è nà-zeebei gɛ, ta ti dàaseigi wo eteai zu ná pɛ. ¹⁷ Da ba, è da pele besa nà-nubuseiti dii vai lugɔ. ¹⁸ Naa gɛ é ba, lina, niima lelei ma, nà sakɔtui uuuzu zeeɔaaba, nii kɛgala ɔɔɛ ge la de gɛni Ezipete yooi zu, é zo naa betɛ volo ma, eyesu niizu. ¹⁹ Degɛmu, da-loganiiti makesu betena ga pagɔ, ta nii kpein é ga dɔɔɔ, é è ya eteave. Sakɔtui gɛ uaazu uuuzu nuiti kpein ma ta suaiti, niiti ti uaazu yesu eteave, ti la ɔɔɔɔɔni peleiiti bu, naati ta za.»

²⁰ Falagɔn ná-botigɛ nuiti saama, niiti ti luani Gɔɔɔɔ GALAGI laawooi ua, naati ti ta-wotigɛ nuiti ta ta-loganiiti tɛeni peleiiti bu ga gaazuvilei. ²¹ Kele niiti ti la gɛni Gɔɔɔɔ GALAGI laawooi ɔɔɔɔ yiima, ti ua ke gaa zu ma ga faa, naati ti ta-wotigɛ nuiti ta ta-loganiiti zeni eteave.

²² Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Yeemaale geeɔɔɔɔ-gi ɔɔ pelei, sakɔtui uu Ezipete yooi kpein su nuiti ma, ta suaiti, ta tufaiti kpein dɔɔɔɔɔ su, Ezipete yooi zu.»

²³ Moize ná-tukɔɔɔ leteni geeɔɔɔɔ-gi ɔɔ pelei. Gɔɔɔɔ GALAGI tona kpune tugi leveni, ta sakɔtui, geebadɛi yeini eteai zu. Gɔɔɔɔ GALAGI sakɔtui uuuni Ezipete yooi zu. ²⁴ Sakɔtui uuuni, mainmain gɛni saɔazu, geebadɛi da loo sakɔtuiti saama, gola yeeɔaabaani, kɛgala la de gɛni Ezipete yooi zu, kaipa é gɛni ga bɔɔɔ you. ²⁵ Sakɔtui uuuni, é zeelini Ezipete yooi kpein ma ga ɔɔɔɔ, nii kpein é gɛni eteave, é zo nuiti ma, é zeeli suaiti ma. Sakɔtui uuuni tufaiti kpein ma dɔɔɔɔɔ su, é guluiti sugologoloni dɔɔɔɔɔ su. ²⁶ Keni ɔɔ ue Izelayele nuiti ti gɛni ná, Gɔɔɔɔ yooi zu, miná gɛ sakɔtui la gɛni zeelini ná.

²⁷ Falagɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, é gɛ ti ma: «Gè kotoi gɛa niizu. Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ ɔɔɔɔɔ, nà-o, nà-nubuseiti-yo, gi la ueeni. ²⁸ À Gɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛɛna, nii a ke tona kpune tugi mina mɔ gɛla, ta sakɔtui mina mɔ uu. Nà besu wo ua, wo li, nu la mɔ yeeviliga wo zu ɔɔɔɔ.» ²⁹ Moize gɛni ma: «Siɛgi zu gɛ gɛlazu la taai ua, nà zeeiti tɛɛzu Gɔɔɔɔ GALAGI ma. Tona kpune tugi maa gɛ leve, ta sakɔtui, naa gɛ a ke è kwɛɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ po ge ga eteai. ³⁰ Kele gɛ kwɛɛ ga da-o, da-wotigɛ nuiti-yo, wo la de luazu Gɔɔɔɔ GALAGI ua.»

³¹ (Gezei ta wɔɔɔɔɔɔɔɔ ti gɔlogoloni, ɔɔɔɔ wɔɔɔɔɔɔɔɔ gɛlaza gɛni de su ga niine, gezei uua gɛni de ga niine.

³² Beleegi ta epɔtelegi ti la gɛni gɔlogoloni, ɔɔɔɔ ti nekege.)

³³ Moize gɔlani Falagɔn ɔɔ be, é li taa uoluuɛ, é yeeiti tɛeni Gɔɔɔɔ GALAGI ma, tona kpune gooi ta sakɔtuiti maaleveni, tonai la mɔ gɛni uuuni zooi ma. ³⁴ Falagɔn kaai ma ga tonai, ta sakɔtui, ta tona kpune gooiiti maalevea, é gɛni ɔɔ ba, é da kotoi gɛ, é bɔɔɔ gɛgi baani, ɔɔ-o, ná-botigɛ nuiti-yo. ³⁵ Falagɔn gɛgi baani, é la gɛni beni Izelayele nuiti ba, ti ua li, egɛuelei ɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI puuni la Moize la, é bo.

kpein ta ua, ti nɔkɔ bɔ̀, ti gɛ ma: «Gula ue ua, wa nubuseiti pɛ, niiti ti è uolu!» Naa uoluma nà gɔla, gè li.» Moize gɔlani Falagɔn ɔɔ be ga ziigaawana wolai.

⁹ Gɔɔgɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Falagɔn la woiloga wo-woo ma, naa gɔ a ke gè nà-maabele vaiti ke ga mɔinda Ezipete yooi zu.» ¹⁰ Moize ta Aalɔn ti naama maabele vaiti kpein kɛeni Falagɔn gaazu, kele Gɔɔgɔ GALAGI Falagɔn gɛni baani, é la beni Izelayele nuiti ba, ti ua li, ti ua gɔla ná-zooi ua.

Pake fetii bɔɔzei uelei

12 Gɔɔgɔ GALAGI gɛni Moize ta Aalɔn ma, Ezipete yooi zu: ² «Niima alugi gɔ gɛ wo ue ga alugiti ma mɔungɔ, toɔa gɛezu wo ue ga konagi ma alu mɔungɔ. ³ À gɛ Izelayele uebei ma: «Niima alugi ma volo puugɔ ma, peleyege gɛla baala ziuo gɛla, baa koi gɛla baala ziuo gɛla, naa gɔ wa kula. ⁴ Ni peleyegefi liue baala ziuoi ma, wa sege ti ue ta kobauɛ gelei, egɛuelei nuiti tiegɔi la, wa baala ziuoi naa gaaɔwe ga nii nu gɛlagilagi a zoo é mi. ⁵ Toɔa gɛ ga baala ziuoi, nii nɛuuu zu la ba, é ga ma zinei, é kona gɛla kulaai. Wa zoo wo baala ziuoi baa boli ziuoi zege. ⁶ Wa make, wo da pete eyesu alugi ma volo puugɔ maazu naanisiei (14), Izelayele uebei kpein ka ti gɔdaaleue kpɔkɔi. ⁷ Wa ma namai zo, wo ta zie daamasagiti ma, maazuue ta kobauɛ felegɔiti, ue a mi ná. ⁸ Naama bidii nɔ, wa ma zuai mi, mɔgai abui gɔ. Wa mi ta bului nii leue la su, ta tufa wanaiti. ⁹ À mina ma undu mi, baa wo ua gili ziei wu, kele toɔa mɔ abui gɔ, nɔungɔ ue ma begaiti ba ta koozu aniiti. ¹⁰ À mina tanɔpe ze ná sobu ua zeeli. Ni ta a yena ná sobui zeeli, wa naa gɛla. ¹¹ Wele uelei wa mi la: saamaɔiligi gɔ gɛ wo zaama, wa-zavalagiti ti gɛ wo-gɔɔɔiti ga, wa-lukpɔi gɛ zoni wo ya. Wa mi ga gaazuvile. Gɔɔgɔ GALAGI ná-Pakegi ue. ¹² Naama bidii, nà ziezɔ Ezipete yooi zu, gè Ezipete yooi zu loun zunu mɔungiti kpein paa, é zo nuiti ma, é li toganiiti pɔ. Nà Ezipete yooi ná-galagiti kpein tukpɔgaaleue. Nà ga Gɔɔgɔ GALAGI. ¹³ Namai gɔ gɛ ga poogi wo ue peleitɔ ma, ue wa gɛ ná. Nà namai gɛana, nà bude wo maazu, maanɔɔ la zeelia wo ma, nii a wo gɔlogolo, siegi zu gè uaazu Ezipete yooi logazu la.

Bului nii leue la su, naama vetii

¹⁴ «Naama voloi gɔ gɛ wo ue ga gɛzesui, wa ma goozunɛi wo Gɔɔgɔ GALAGI lebi vaa ma, é gɛ ga gɔɔgɔ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁵ Folo lɔfela laawu, wa ye bului miizu, nii leue la su. Folo mɔungɔ ma, wa leuei gɔla wa-ueleitɔ bu tete, mazɔɔɔ, nu nɔpe a bului miina, nii leuei su, é zo folo mɔungɔ ma, é li folo lɔfelasiei ɔɔ, naa be ka leue Izelayele ua. ¹⁶ Folo mɔungɔ, wa gaaleba padegai wo, dɔfelasiei wa gaaleba padegai wo. Nu nɔpe ge la boti nɔpe kea naama voloiti su. Wa zoo nɔ wo nu gɛlagilagi ná-daamianigi bete. ¹⁷ Bului nii leue la su, wa naama veti voloi make, mazɔɔɔ naama voloi bɔɔɔi nɔ gɔ gè wa-nu bulugiti kulazu la Ezipete yooi ua, wa naama voloi make, é gɛ ga gɔɔgɔ

tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁸ Alugi ma mɔungɔ, ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ma bɔkɔi, wa buluiti mi nii leue la su, eyesu folo uuufelegɔ maazu gɛlasiei (21) ma bɔkɔi. ¹⁹ Folo lɔfela laawu, leue nɔpe ge mina gɔ wa-ueleitɔ bu, mazɔɔɔ nu nɔpe a bulu miina leuei su, naa be ka leue Izelayele uebei ua, é gɛni ga seikɔgɔma nu baa zou loun. ²⁰ À mina bulu mi nii leuei su. Adaueti kpein wo zeini náti, wa buluiti mi nii leue la su.»

Maanɔɔi uusiei: Doun mɔungiti saa vai

²¹ Moize Izelayele gɛwolaiti kpein tolini, é gɛ ti ma: «À li, wo togani goi zege wa-ueleyegeiti be, wo paa Pakegi vaa zu. ²² Wa gɛzɔɔpe tufa bifɔgi zege, wo dɔ namai wu, nii é gɛezu kokoi zu, wa kokoi zu namai zie daamasagiti ma, maazuue ta kobauɛ felegɔiti. Wo tanɔpe ge mina gɔla ná-pelei wu eyesu sobui zeeli. ²³ Siegi zu Gɔɔgɔ GALAGI uaazu ziezɔ la Ezipete yooi zu, ga é paai wo, a namai gɛana daamasagiti ma, maazuue ta kobauɛ felegɔiti, Gɔɔgɔ GALAGI gɔ bude kpogi maazuue, é la bega faa zugolɔgolo geezugelai ua, é ua le wa-ueleitɔ bu, é ua wo uaa.

²⁴ «Wa niima vai make kpaan bɔɔɔ ue ta wo-lointi be egɛ tɔgi eyesu gɔ. ²⁵ Siegi zu wo leezu la zooi naa zu, nii Gɔɔgɔ GALAGI feezu wo ue, egɛuelei ná-minazegɛgi la, wa make niima vai ma. ²⁶ Siegi zu wo-lointi ta gɛna la wo ma: «Niima vai voluuɛ gɔ wo ue ga begele?», ²⁷ wa googaaוותegi ve, wo gɛ ma: «Pakegi ma zalagɛi ue, Gɔɔgɔ GALAGI lebi vai ma, nii é budeni Izelayele nuiti ta-ueleitɔ maazu Ezipete yooi zu, siegi zu é Ezipete nuiti paani la, é ada-ueleitɔ make.» Nubuseiti ti maayeini, ti nɔkɔ. ²⁸ Izelayele nuiti ti liini, ti naa gɛ, egɛuelei Gɔɔgɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ta Aalɔn ya.

²⁹ Kua zaamai, Gɔɔgɔ GALAGI doun zunu mɔungiti kpein paani Ezipete yooi zu, é zo Ezipete masagi Falagɔn ná-doun zunu mɔungɔ ma, é li kasogɔ nui ɔɔ, naa ná-doun zunu mɔungɔ, ta toganiiti ti-yiuo zine mɔungiti kpein. ³⁰ Falagɔn wuzegɛni kpidi, tɔ ue, ná-botigɛ nuiti kpein be, ta Ezipete nuiti kpein. Kpee wolaiti ti looni Ezipete yooi zu ná kpein, mazɔɔɔ pele gɛla kpalaa ge la gɛni ná, ue nu la zaani ná.

³¹ Naama bidii nɔ zu, Falagɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, é gɛ ti ma: «À wuzegɛ, wo gɔla ná-nubuseiti saama, wa Izelayele nuiti. À li, wo Gɔɔgɔ GALAGI lebi, egɛuelei wo boni la. ³² À wa-logani goiti sege, ta wa-logani wolaiti, egɛuelei wo boni la. À li, à tuya loo nà balaa bè.»

³³ Ezipete nuiti ti gɛni bɔizɔ nubuseiti da, ti balani ga ti gɔla zooi ua, mazɔɔɔ ti gɛni gɛezu ma: «Gi kpein gi undaa gɛna uili.»

³⁴ Nubuseiti ti liini ga ta-bulu vuko gaaɔɔgai, nii é la gɛni de bokoloni. Ti bulu vuko gaaɔɔ anɔnakaiti maaveleveleni ta-zegeiti su, ti ti la gɔmaueti. ³⁵ Izelayele nuiti ti naa gɛeni, nii Moize boni ti ma: ti wali anɔnakaiti falini Ezipete nuiti ma, ta zanu anɔnakaiti, ta segeiti. ³⁶ Gɔɔgɔ GALAGI kɛeni gɛna eyesu nubuseiti ti gaaazu unfe ɔɔɔɔ Ezipete nuiti gaazu: nii ti falini ti ma, ti naa veeni ti ya. Ti naati kulani Ezipete nuiti zea, ti ti maavo.

Izelayele nuiti kula vai Ezipete yooi ua

³⁷ Izelayele nuiti ti zegeni Lamesese, ti li Sukote. Zu-nuiti ti gēni zīezu ǵǵǵa, naati ti gēni ga nu waaundzī-ta (600 000) ǵǵǵala, doungoiti ta anzanuiti ti la naama ǵaalugi zu. ³⁸ Nui ma zii laalitaaligi kpein ge uileni ti uolu, toganii wola mōinni ti ya, ma goiti ta ma wolaiti. ³⁹ Ti bulu uelēuelegiti mōni, nii lēue la su, ga bulu vuko ǵaayǵgai, ti zegeni la Ezipete yooi zu, é la gēni bokoloni, mazǵǵǵ ti ti bēeni Ezipete yooi zu, ti la bēna neke, ta ti la gēni zooga daamiani kpetezu bǵǵǵ uē, nii ta mi uelela uelei.

⁴⁰ Yeeǵǵǵalai lieǵǵǵ Izelayele nuiti ti kēeni Ezipete yooi zu, naa gēni ga kona unnaanigǵ kona uuusauagǵ (430). ⁴¹ Kona unnaanigǵ kona uuusauagǵ (430), naama ǵona pilēda voloi nǵ ǵa, Ǵǵǵǵ GALAGI ná-nubuse bulugiti kpein ti ǵulani la Ezipete yooi ua. ⁴² Yeei Ǵǵǵǵ GALAGI ti ǵulani la Ezipete yooi ua, é niigaazugai ǵeni naama bidii. Izelayele nuiti ta ti-mavofodaiti kpein balaa, kēni ti niigaazugai ǵe naama bidii, Ǵǵǵǵ GALAGI lēbi vai ma.

Tǵǵǵ é lo Pakegi ǵula vai ua

⁴³ Ǵǵǵǵ GALAGI ǵeni Moize ta Aalǵn ma: «Wēle tǵǵǵ ua, Pakegi ma vaa zu: Wēen ǵila kpalaa mina ma anii ta mi. ⁴⁴ Duǵi kpein nii geyaai ga walii, ta tatigai pēluolu, toǵa zoo é ta mi. ⁴⁵ Seikǵǵǵma nui ta botigē nui é zalazu, naati ti mina ta mi. ⁴⁶ Wa mi pelei nǵ wu. À mina ǵula ga ma zuai tanǵpe pelei ua. À mina ma ǵaei tanǵpe gale. ⁴⁷ Izelayele uēbēi kpein ka Pake fetii ǵula. ⁴⁸ Ni wēin é zeini wo ǵǵǵǵma, naa ǵa pǵ é Pake fetii ǵula Ǵǵǵǵ GALAGI uē, kēni zunu kpein é ná-pelei wu, ti lati pēluolu, naazu toǵa ua, é fetii ǵula. Toǵa ǵe naazu eǵe zou loun, kēle tatipeleuolulala nu nǵpe ge mina ta mi. ⁴⁹ Tǵǵǵ gilagi naa nǵ ǵa é zeizu zou loin ma, ta seikǵǵǵma nui.»

⁵⁰ Izelayele nuiti ti kēeni ǵana nǵ, eǵēuelei Ǵǵǵǵ GALAGI devei veeni la Moize ta Aalǵn ya. ⁵¹ Naama voloi bǵǵǵ nǵ ǵa, Ǵǵǵǵ GALAGI Izelayele nuiti kulani la Ezipete yooi ua, eǵēuelei ti-ma bulugiti ti zeini la kpasu ga pagǵ.

Devei é lo Pakegi ta doun mǵungiti ta-vai ua

13 Ǵǵǵǵ GALAGI bǵēni Moize uǵ, é ǵe ma: ² «Doun zunu mǵungi kpein fe bē, niiti ta zǵǵǵ Izelayele nuiti saama, nubuseiti ta toganiiiti. Ma mǵungi kpein Izelayele nuiti pǵ bē, ta ga nǵnǵ.»

³ Moize ǵeni nubuseiti ma: «À ǵize naama voloi zu, yeei wo ǵulani la Ezipete yooi ua, duǵla uelei wu, mazǵǵǵ Ǵǵǵǵ GALAGI ná-zeeǵaabaai ǵa é wo ǵulani la. Nu mina bului mi nii lēuei su. ⁴ Wa ǵulazu za Ezipete yooi ua, molo ǵulasu alugi ma, wo li. ⁵ Siegi zu Ǵǵǵǵ GALAGI lēezu la ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, ta Ǵete nuiti, ta Amǵǵǵ nuiti, ta Ǵeeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, nii é ma ǵonai woni wo-memēwolani bē ga é fe

wo uē, uē nǵnǵ ta kǵin ǵulǵi uuouaai ná, wa niima lēbiyai ve Ǵǵǵǵ GALAGI uē, niima alugi bǵǵǵ nǵ ma. ⁶ Folo lǵfela laawu, wa ǵe buluiti miizu nii lēue la su. Folo lǵfelasēi ma, fetii ǵa ǵe Ǵǵǵǵ GALAGI lēbi vaa ma. ⁷ Wa buluiti mi folo lǵfela laawu, nii lēue la su. Bului nii lēuei su, naa mina ǵa wo-zeizuue, nu mina lēue ǵa wo uǵ bē wa-yooi ǵa ná pē.

⁸ «Naama voloi zu, wa sugula wo-loun zunui ma ga: <Toǵa ga naama vai, nii Ǵǵǵǵ GALAGI kēeni bē, siegi zu gē ǵulani la Ezipete yooi ua.> ⁹ Toǵa ǵe wo uē wo-yeei ua ga poogi, ta tookisui wo-loualauē, naa ǵa a kē Ǵǵǵǵ GALAGI ná-tǵǵi ǵe wo-laauē, mazǵǵǵ Ǵǵǵǵ GALAGI wo ǵulauē Ezipete yooi ua ga ná-zeeǵaabaai. ¹⁰ Wa niima levei zo, wo kē ma yeeǵǵǵalai ma kona-ona.

¹¹ «Siegi zu Ǵǵǵǵ GALAGI lēezu la ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, eǵēuelei é ma ǵonai woni la wo uē, ta wo-memēwolani bē, ga toǵa uazuu feezu wo uē, ¹² wa doun zunu mǵungi kpein fe Ǵǵǵǵ GALAGI uē, anēe to-ganiiti ti-yiuoi ma mǵungiti ti zǵǵǵsu, ma zineiti ta ga Ǵǵǵǵ GALAGI nǵnǵ. ¹³ Wa soovale ziuo mǵungi kpein unmǵǵ ga baala ziuoi. Ni wo la unmǵǵni, wa kǵǵǵaue wolo. Wa doun zunu mǵungi kpein unmǵǵ, wo-loun zunuiti saama. ¹⁴ Siegi zu wo-loun zunuiti ti wo ǵaazaǵa-su la lina ǵa lina, ga: <Naa uoluuē ǵa ga bēgele?>, wa goǵǵaauote ga: <Ǵǵǵǵ GALAGI ná-zeeǵaabaai maauēle ǵa é ade ǵulani la Ezipete yooi ua, duǵla uelei wu. ¹⁵ Tei Falagǵn ǵeni ǵēlezu ga kikpaai, ga é mina bē ade ua, de ua li, Ǵǵǵǵ GALAGI doun zunu mǵungi kpein paani Ezipete yooi zu, é zo nuiti ti-loun zunu mǵungiti ma, é li suaiti ti-ma yiuo zine mǵungiti pǵ. Naa ǵa é kēezu, ade ma zine mǵungiti kpein kulazu la ga zalaǵai Ǵǵǵǵ GALAGI uē, ta de doun zunu mǵungiti kpein unmǵǵsu la.> ¹⁶ Toǵa ǵe eǵe poogi wo-yeei ua, ta wo-loualauē, mazǵǵǵ Ǵǵǵǵ GALAGI ade ǵulani Ezipete yooi ua ga ná-zeeǵaabaai.»

Seeli Kpolodēi maazubudē vai Izelayele nuiti bē

¹⁷ Siegi zu Falagǵn beni la nubuseiti ba ga ti li, GALA ge la ǵeni liini ga tiye Filiseti nuiti ta-yooi zu uele, anēe ni naa wola maabugani, mazǵǵǵ GALA ge ǵeni ǵēezu ma: «Nubuseiti ti iǵn ka leve, ti ǵale ma Ezipete yooi zu, ta ǵēna kǵǵ ǵaa.» ¹⁸ Kēle GALA ge ti ǵaǵǵaleni ma, é li ga tiye ga teuebai zu uelei, Seeli Kpolodēi uǵ pelei. Izelayele nuiti ti ǵulani Ezipete yooi ua, ti ǵasǵǵilii ai ga pagǵ.

¹⁹ Moize Zozefe ma ǵaeiti seǵeni ya, mazǵǵǵ Zozefe ǵeni Izelayele ná-doun zunuiti ma: «À ǵonana, wo ǵe, GALA ka uazuu bǵsu wo ua, wa lē ga mà ǵaeiti ya, wo ti maagooza uē ua.»

²⁰ Ti zegeni Sukote, ti li, ti uu Etame teuebai laauē. ²¹ Ǵǵǵǵ GALAGI ǵeni liizu ti luǵǵ foloi tonabiingi zu, é lo ti luǵǵ pelei zu, ta kpidií é lo ti luǵǵ ga abuzogi, é ti maagala, naa ǵa a kē ti zīe folo uēe kpidií ua. ²² Tonabiingi la ǵeni zegēzu nubuseiti tuǵǵ foloi laawu, abuzogi balaa la ǵeni zegēzu ti luǵǵ kpidií laawu.

Falagɔn ná-kɔɔɛbeiti pile fai
Izelayele nuiti polu

14 Gɔɔɔɔ GALAGI bɛni Moize u, é gɛ ma: ² «Bɛ Izelayele nuiti pɔ ga ti gale ma, ti uu Pi-Gagilɔte gakalauɛ, Migeɔɔle ta kpolodei ti yɔɔɔɔɔɔ, Baale-Sefon letemaue. Naama adaue letemaue ga wa uu ná, kpolodei gɔbaue. ³ Falagɔn ga uaazu gɛɛzu ma: «Izelayele nuiti ti loa ya zooli zu, teuebai ti maabɔɔlega.» ⁴ Nà Falagɔn gɛgi baazu, toga uaazu uilesu ti uolu, keɛ nà uaazu lebiyai zɔɔɔsu ga Falagɔn ta ná-kɔɔɛbeiti maauɛle. Ezipete nuiti ta kwɛɛ ga nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI.» Izelayele nuiti ti kɛni gana nɔ.

⁵ É woni Ezipete masagi ma ga Izelayele nubuseiti ti uela. Názu gɛ Falagɔn ná-kisiei ta ná-botigɛ nuiti ta gɛisiei latini la, é lo nubuseiti ta-vai ua. Ti gɛni ma: «Leeni gɛ ade kɛai, ga de be fai Izelayele nubuseiti ba, ti li, da-wotiiti ti la ma gɛa?» ⁶ Falagɔn ná-wotoloi gɛueɛle bɛɛni, é ná-kɔɔɛbeiti uile uolu. ⁷ É wotolo biin gola undzita (600) zɛgɛni ta Ezipete wotoloiiti kpein, kɔɔɔɔ nuiti ti gɛni ti zu ga nu zavausavagi. ⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI Ezipete masagi Falagɔn gɛgi baani, Falagɔn uile Izelayele nuiti polu. Izelayele nuiti ti gɛlani ga zɛbeɛ. ⁹ Ezipete nuiti ti uileni ti uolu, sooiiti kpein, ta Falagɔn ná-wotoloiiti, ta ná-soo bize zalauusuiti, ta ná-kɔɔɔɔgɛ, ti zeelini ti ma, názu ti uuuni kpolodei gɔbaue, Pi-Gagilɔte uele, Baale-Sefon letemaue.

¹⁰ Falagɔn gɛni maabuɔgazu ti ua. Izelayele nuiti ti gɛaazuwuzɛgɛni, weɛ Ezipete nuiti ba, ti uaazu ti uolu uelei. Izelayele nuiti ti wola luani, ti kpeei looni, ti woogɛlala Gɔɔɔɔ GALAGI ma. ¹¹ Ti gɛni Moize ma: «Kabayegɛa ti la Ezipete yooi zu baa, é uaazu ga giye ga gi za teuebai zu? Lee gɛ é kɛai ga giye, é gɛlazu ga giye Ezipete yooi ua? ¹² Naa laade gi bena bo é ma Ezipete yooi zu baa ga: «Gi ye ná, gi botii gɛ Ezipete nuiti bɛ?» Mazɔɔɔ fizɔgɛ gi ma ga gi botii gɛ Ezipete nuiti bɛ, é leve gi zaa vai ua teuebai zu.» ¹³ Moize nubuseiti googaaɔvoteni, é gɛ ti ma: «À mina lua. À ye zeini uɛ, wo weɛ, uelei Gɔɔɔɔ GALAGI uaazu wo gɛzосу la za. Mazɔɔɔ Ezipete nuiti wo ti gɛaazu za, wo la ma ti gɛa eyesu pɛ. ¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ kɔɔi gɔ wo uɛ. Wɔun, à ná lei kɔɔn.»

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Lee vaa zu é woogɛlazu mà ga kpeei? Bɛ Izelayele nuiti pɔ, ga ti da nɔ li. ¹⁶ Dɔun, da-lukpɔi wuzegɛ, yeemaale kpolodei ma, é bali su. Izelayele nuiti ta kɔɔɔ kpolodei zaamaue ga gɔɔɔɔ kɔɔi. ¹⁷ Nɔun nà, nà uaazu Ezipete nuiti kigi baazu, ga ti uile ti uolu. Nà uaazu lebiyai zɔɔɔsu Falagɔn ta ná-kɔɔɔgɛ ná-faa zu, ta ná-wotoloiiti, ta ná-soo bize zalauusuiti. ¹⁸ Ezipete nuiti ta kwɛɛ ga nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, siegi zu Falagɔn ta ná-wotoloiiti ta ná-soo bize zalauusuiti, ta nà-lebiyai gɛlana la keɛma.»

¹⁹ GALA ná-geezuɔgɛelai nii é gɛni liizu Izelayele uɛbeɛi luɔɔ, naa leveni ga ti uolu uelei. Tonabiingi zɛgɛni balaa ti gɛkala uelei, é li, é lo ti uolu uelei. ²⁰ É Ioni Ezipete nuiti ta-uɛbeɛi ta Izelayele nuiti ta-uɛbeɛi ti zɔɔɔɔɔɔ. Tonabiingi gɛni ga kpidi bɔii gilazu uelei uɛ,

ta é da wozagala kpidiu zu zɔɔla uelei uɛ. Ti la gɛni maabuɔgani kɔɔɔ uɛ nɛgɛɛɛin kpidiu.

²¹ Názu gɛ Moize yeemaaleni la kpolodei ma, Gɔɔɔɔ GALAGI kpolodei gɛaagaleni ma kpidiu nɛgɛɛɛin ga folo gɛlazu uele viilei, nii gola yeegaaɔbaai. É kpolodei kɔɔni, ziei vali su. ²² Izelayele nuiti ti kɔɔni kpolodei zaamaue ga ti-gɔɔɔɔɔɔ vɔai. Ziei gɛaaleeni ba, é gɛ ga sigɛgi ti-yeeza-zuue ta ti-gɔɔɔɔɔɔ. ²³ Ezipete nuiti ti uileni ti uolu kpolodei zaamaue ga Falagɔn ná-sooiiti kpein, ta ná-wotoloiiti, naa uɛɛ ná-soo bize zalauusuiti ba. ²⁴ Ma gɛelaalaosuuɛ sobui, Gɔɔɔɔ GALAGI yeni abuzogi ta tonabiingi letemaue, é wɛɛni Ezipete nuiti ma bulugi ua, é Ezipete nu bulugiti kɛ wuulee. ²⁵ É ta-wotoloiiti kɔɔɔiti kulani ba, ti zie vai baa. Ezipete nuiti ti gɛni ma naazu: «Ade uela Izelayele nuiti ba, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ kɔɔi gɔɔɔɔ ti uɛ de laalɔɔɔma.»

²⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Yeei maale kpolodei ma, ziei gɛ gɛaagalesu ma Ezipete nuiti ma, ta ta-wotoloiiti, ta ta-zoo bize nuiti.» ²⁷ Moize yeemaaleni kpolodei ma. Sobui zeelizuue, kpolodei uaani daazuue uolu. Ezipete nuiti ti bizeni maabuɔgazuue ti ua, keɛ Gɔɔɔɔ GALAGI Ezipete nuiti tooni kpolodei zaamaue. ²⁸ Ziei gɛaagaleni ma, é wotoloiiti maabɔɔle, ta soo bize zalauusuiti, ta Falagɔn ná-kɔɔɔgɛ kpein. Niiti ti kɔɔni kpolodei zaamaue Izelayele nuiti polu uelei, gila kpalaɛ ge la gɛni gɛlani. ²⁹ Keɛ Izelayele nuiti ti zieni ga gɔɔɔɔ vɔɔiti kpolodei zaamaue. Ziei gɛaaleeni ba eɛgɛ sigɛgi, ti-yeezazuue ta ti-gɔɔɔɔɔɔ.

³⁰ Naama voloi Gɔɔɔɔ GALAGI Izelayele gɛzoni, é kula Ezipete nuiti zea. Izelayele Ezipete nuiti ma uoomaiti kaani laani kpolodei laauɛ. ³¹ Izelayele Gɔɔɔɔ GALAGI ná-zeeɛaɔbaai gɛaani, é kɛni Ezipete nuiti daalɔɔɔma. Nubuseiti ti luani Gɔɔɔɔ GALAGI ua. Ti gɛdaaleveni Gɔɔɔɔ GALAGI ma, ta ná-botigɛ nui Moize.

Unmɔɔɔ gɛyɛi

15 Názuue, Moize ta Izelayele nuiti ti niima wuyei looni Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ, ti gɛ ma:

«Nà gɛyɛi loozu Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ, mazɔɔɔ é ná-fɔni-faamai gɛlauɛ keɛma, é sooi ta kpize nui uiliga kpolodei wu.

² Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ ga sùvikei ta nà-maamuse wuyeyiti ma ungi,

toga é ga nà-kizogi.

Toga ga nà-GALAGI, nà kɔɔɔ.

Toga ga kɛɛ ná-GALAGI, nà maamusezu.

³ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ ga kɔɔɔgɛlubaɛi.

Daaseigi gɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI.

⁴ É Falagɔn ná-wotoloiiti ta ná-kɔɔɔgɛ uiliga kpolodei wu,

ná-kɔɔɔgɛluba gɛzeiti maabɔɔlega Seeli Kpolodei wu.

⁵ Zie lakpatakpagiti ti ti maabɔɔleni,

ti yeini ziei bomauɛti eɛgɛ kɔɔui.

⁶ Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, è-yeezai maayikiue ga suvikei.

Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, è-yeezai gɛ é è zili nui gɛaayɔni.

⁷ Ee, è gɛaazu unfegɛi kɔɔɔɔ!

Da naati tokasu, niiti ti wuzegɛzu è laalɔɔɔma, da yeebesu da-yiigaaawana wolai ua,

é ti gála egé kpakui.
⁸ Ziei ma zigigiti ti loni ga è-zokpa zu viileiti maauvele. Ziei gaalesseni ba egé sigígi, paliiti ti baani kpe kpolodei zaamaue.
⁹ Sili nui gñeni gñezu ma: «Nà uile ti uolu, gè ti zo. Nà ta-naavoloi gaaḡwé, gè ta mi. Nà bogá zokpá mēen, gè yeei uēē ti ma.»
¹⁰ È laavuuvuuni, kpolodei ti maabwoleni. Ti gñeni loozu egé kena kpui ziei wu, ti wola yeeḡaabaai.

¹¹ Ee, Gwoḡḡ GALAGI, be gá é ga è gñeuele galagiti saama?

Be gá é ga è gñeuele, maayikiai padedai zu, gaaazu unfegi be, maamusei zoloogai ma, é laavw waii kēezu?

¹² È yeezai maalen nɔ, zoi gi be nuii kpole.

¹³ Nubuseiti é ti unmwɔni, è loni naati tuḡḡ ga da-woogegiladai, da losu ti luḡḡ ga è-zuvikei, è li ga tiye è-zeizu padegai.

¹⁴ Nubuseiti ti menini, ti zubali, dualuagi Filiseti nuiti soga.

¹⁵ Edɔme gundigiiti sasu gá balizu, sasubalii Moabe gwoḡḡgulubaiti soni, Kanaan ze wo nuiti dɔtɔzuleuea.

¹⁶ Maalua vai ta dualuagiti ta zeeli ti ma. È-yeelokoi ná-bwɔɔ maauvele ma, ta gñezu ga boboiti egé kwui, ee, Gwoḡḡ GALAGI, eyesu da-nubuseiti ti leve, da-nubuseiti é ti gñeaa.

¹⁷ Da liizu ga tiye, è ti ze da-gñeizi ma, ee, Gwoḡḡ GALAGI, adau è ná betea ga è-zeizuu, ee, Maligii, seizu padegai, nii è-yeeiti ti kpeteni.

¹⁸ Gwoḡḡ GALAGI gá masadai gñezu eyesu gɔ.»

¹⁹ Mazwɔɔ Falaḡḡn ná-sooiti, ta ná-wotoloiti ta ná-soo bize zalaususiti ti lwɔni kpolodei zaamaue. Gwoḡḡ GALAGI kpolodei gaaḡale ma ti ma, keke Izelayele nuiti ti zieni ga gwoḡḡ wɔni kpolodei zaamaue.

²⁰ Miliyame é ga GALA goo wo anzanui, Aalɔn baazeelai, tamadegi zegñeni. Anzanuiti kpein ti uileni polu ga tamadegiti, ti da kuai wo. ²¹ Miliyame gñeni guyei laazosu, é da gñe ma:

«À guyei loo Gwoḡḡ GALAGI uē, mazwɔɔ é ná-bwɔɔlai gula kelema, é sooi ta kpize nui uiliga kpolodei wu.»

IZELAYELE NUITI TA-ZIEI TEUEBAI ZU

(15:22--18:27)

Mala dei uɔ be

²² Moize liini ga Izelayele nuiti, ti zegñe Seeli Kpolodei uɔ be. Ti Suul teuebai zu uelei zegñeni, ti zieni teuebai zu ga folo sauagɔ, ti la gñeni zie gñani negelēin.

²³ Ti zeelini Mala, keke ti la gñeni zooni, ti ua Mala dei ta bɔle, tɔzɔzei é wanani. Naa gá é keeni, naama laaseigi uēeni ba ga Mala (nii poluuē ga «wanauē»). ²⁴ Nubuseiti ti zeli loni Moize ma, ti gñe ma: «Leeni gá gá kpole?»
²⁵ Moize woogulani Gwoḡḡ GALAGI ma. Gwoḡḡ GALAGI gului ta leeni la. É ma buḡai ta uilini ziei wu, ziei neeni.

Miná gá Gwoḡḡ GALAGI tɔgiti ta deveiti feeni ná-nubuseiti zea ná. Miná gá é ti uolugulani ná. ²⁶ É gñeni ma: «Ni wa woilona gòo ma ga pagɔ, nēi gè ga Gwoḡḡ GALAGI wa-GALAGI, ni wa naa gñeena, nii sɔlegai gaaazu, ni wa woilona nà-deveiti ma, ta ni wa nà-tɔgiti kpein sona, gè la seebeiti taḡila kpala pɛa wo ua, nii gè pñeni Ezipete nuiti ba, mazwɔɔ nà ga Gwoḡḡ GALAGI, nii é wo gñesu.»

²⁷ Ti zeelini Elime, uē zieun puugɔ maazu felegɔ (12) gñeni ná, ta dɔɔ wulu uuulɔfela (70). Ti uuuni miná zielauē.

Manegi ta kakalogiti

16 Izelayele uebei kpein ge zegñeni Elime, ti li, ti zeeli Sin teuebai zu, nii é Elime ta Sinayi ti yɔḡḡzuuē, folo puugɔ maazu lwɔlusiēi (15) ma, alugi velesie ma, ti gñeaa ma Ezipete yooi ua. ² Izelayele uebei kpein ge zeli loni Moize ta Aalɔn ma teuebai zu. ³ Izelayele nuiti ti gñeni ti ma: «Leeni vaa zu gi la zaani Gwoḡḡ GALAGI yeezu Ezipete yooi zu, siegi zu gi gñeni la sua ligiiti koba, siegi zu gi gñeni la bului miizu, gi yiḡḡ kpe? Keke wo uauē ga giye teuebai niizu ga wo bebei nii kpein paa ga pului.»

⁴ Gwoḡḡ GALAGI gñeni Moize ma: «Nà uauzu bului uu-uzu, é zegñe geezuuē. Nubuseiti ta uauzu gulazu, ti da zeuē folo-o-folo nii lieḡḡ a kula gñe, naa gá a ke gè ti uolugula, gè pete ni ta zie ga nà-tɔḡi, baa ni ti la ziaa la. ⁵ Folo lwɔzitasie, siegi zu ti naa gñeuele betezu la, nii ti uauzu la, nii ta da zeuē folo-o-folo, toḡa gñe ga ná zeizu felegɔ.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti gñeni Izelayele nuiti ma: «Za kpɔkɔi, wa uauzu kwēesu ga Gwoḡḡ GALAGI gá é wo gula Ezipete yooi ua. ⁷ Sobu, wa Gwoḡḡ GALAGI ná-lēbiyai gá, tɔzɔzei é wa-yelilomaiti menige, wo keai Gwoḡḡ GALAGI laalḡḡma. Mazwɔɔ gá ga leeni, wo zeli losu gi ma?» ⁸ Moize gñeni ma: «Gwoḡḡ GALAGI gá suai veezu wo ya za kpɔkɔi, wo mi, sobui é bului ve wo ya, wo mi, wo yiḡḡ. Gwoḡḡ GALAGI zeliomaiti menige, wo ti gñeai daalḡḡma, mazwɔɔ gá ga begele? Giya lei wa-yelilomaiti ti ua gñe gñezu gi laalḡḡma, Gwoḡḡ GALAGI gá ti gñezu daalḡḡma.»

⁹ Moize gñeni Aalɔn ma: «Bo Izelayele uebei ma, ga ti maabuḡa Gwoḡḡ GALAGI ua, mazwɔɔ é ta-yelilomaiti menige.» ¹⁰ Siegi zu Aalɔn gñeni bwɔzu la Izelayele uebei kpein pɔ, ti gñeauteni ga teuebai uɔ pelei, pete, Gwoḡḡ GALAGI ná-lēbiyai ḡulani kelema tonabiingi zu.

¹¹ Gwoḡḡ GALAGI bwɔni Moize uɔ, é gñe ma: ¹² «Gè Izelayele nuiti ta-yelilomaiti menige. Gñe ti ma: «Kpɔkɔi wa suai miizu, sobui wa yiḡḡ ga bului, wa uauzu kwēesu ga nà ga Gwoḡḡ GALAGI, wa-GALAGI.»

¹³ Kpɔkɔi, wɔniiti ti uauuni, ti-ma zii gñeai egé kakalogi, ti ti-uuuzuue maabidi. Sobui, nɔḡagi gñeni uēeni ti-uu-

uzuuε maagoolii zu. ¹⁴ Siegi zu naama nɔdagi n̄eleni la, ani goi ta ɣeni teuebai zu eɣe ani waa, eɣe kobe kolegi ma buun goiti, é zooli ma. ¹⁵ Izelayele nuiti ti weleni ba, ti ɣe bɔɔɔ ma ti ɣilagilagi: «Leeni ɣa ga nii?» Mazɔɔɔ ti la ɣeni kwεε, nii é ɣeni de. Moize ɣeni ti ma: «Bului ue ɔɔɔɔ GALAGI fea wo ya ga daamianigi. ¹⁶ Pεεε nii ɔɔɔɔ GALAGI deveai: Eεε gilagilagi naa yeuε, nii a zoolo ga ná-daamianigi, kɔɔɔ ganii n̄ε gila nu ɣila, eɣeuelei wa-nuiti tieɔɔi la. Eεε ge ta zeɣe naati bε, niiti ti ná-seɣe ɔɔai wu.» ¹⁷ Izelayele nuiti ti k̄eeni ɣana. Tanigaa ti zeuveni ga gola, tanigaa ma ti zeuε ga tago. ¹⁸ Ti ɣeni kɔɔɔsu kɔɔɔ gani zu, zɔi é ɣeni zeuezu ga mɔinda, é la ɣeni uouuazu naa ya, zɔi ma é ɣeni tago nɔ yeuezu, naa la ɣeni ualasu. Eεε ge ɣeni zeuezu, é zoolo nɔ ná-daamianigi ma.

¹⁹ Moize ɣeni ti ma: «Nu nɔpε ge mina ta ye ná, é ua yesu sobui.» ²⁰ Nui tanigaani ti la ɣeni woiloni Moize woo ma, ti ta yeni ná eyesu sobui. Kele koegiti ti uuuni su, naa makugi ɣulani. Moize yiɣaawananani naama nu-iti ma. ²¹ Sobu ɣilagila, eεε ge ɣeni naa yeuezu, nii a zoolo ga ná-daamianigi. Siegi zu foloi ma liegi a la uaana la, gaa ɣeni wuunsu.

²² Foloi lbzitasiei, ti ɣeni daamianigi zeizu felegi yeuezu, wɔm̄eel zu felegi nu ɣila. Bebei ma ɣundiɣiiti kpein ti uaani, ti suɣula Moize ma. ²³ Moize ɣeni ti ma: «Naa ɣa ɔɔɔɔ GALAGI bogai, lina ɣa ga dooɔo folo nadeɣai ɔɔɔɔ GALAGI ue. À naa mɔ, nii é wo ya ga wo mɔ. À naa bɔɔɔ, nii é wo ya ga wo kpɔɔɔ, mɔtai nii kpein é yesu, wo naa make eyesu sobu.» ²⁴ Ti zeni ná eyesu sobui, eɣeuelei Moize devei veeni la. Naa maku ge la ɣeni ɣulani, ta koegaa ti la ɣeni uuuni su n̄egelein. ²⁵ Moize ɣeni ma: «À mi za, mazɔɔɔ dooɔo foloi ue ɔɔɔɔ GALAGI ue. Za, wo la ta ɣaa adaue tanɔpε eteauε. ²⁶ Folo lbzita laawu, wa ɣe zeuezu, kele foloi lbfelasiei ɣa ga dooɔo foloi, ta la ɣea ná, naama yeei.»

²⁷ Foloi lbfelasiei ma, nubusei tanigaani ti ɣulani ga ti ta yeuε, kele ti la ɣeni ta ɣaani. ²⁸ Názu ɣa ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni la Moize ma: «Eyesu sie kpegele zu ɣa wo yesu ɣelezu la ná-deveiti ta ná-tɔgiti so fai ua? ²⁹ À kwεε ga ɔɔɔɔ GALAGI dooɔo foloi veeuε wo ya, naa ɣa é ba, folo lbzitasiei ma, toɣa folo felegi laamianigi veezu wo ya. Eεε ge ye zeizuε, nu mina zeɣe zeizuε folo lbfelasiei ma.» ³⁰ Nubuseiti ti dooɔo foloi maɔn̄eeni, ti looɔo folo lbfelasiei ma.

³¹ Izelayele ueleyeɣei naama laamianigi laaseigi ueeni ga manegi. É ɣulani ga kɔliandelegi ma ɣaei, é ɣoleni, é n̄εε ga gatoi ɣeuelei, nii kɔin gulɔi ba. ³² Moize ɣeni ma: «Wele nii ɔɔɔɔ GALAGI devea: À kɔɔɔ ganii zu ɣila make manegi zu, wo-mavofodaiti bε, lina ɣa lina, naa ɣa a ke ti bului ɣa, nii gè feeni wo ya, wo mi teuebai zu, siegi zu wo ɣulani la Ezipete yooi ua.» ³³ Moize ɣeni Aalɔn ma: «Digii zeɣe, è kɔɔɔ ganii n̄ε ɣila pu su manegi zu, è sei ɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, naa ɣa a ke é make wo-mavofodaiti bε lina ɣa lina.» ³⁴ Eɣeuelei devei la, ɔɔɔɔ GALAGI feeni Moize ya, Aalɔn seini zeele woo zeuei ma ɣesui ɣakalauε, naa ɣa a ke, é make. ³⁵ Izelayele nuiti ti manegi miini kona uuunaanigɔ (40)

laawu, eyesu ti zeeli zooli naa zu, ue nua ti ɣeni zeini ná. Ti manegi miini, eyesu ti zeeli Kanaan yooi ɣwεgi ma. ³⁶ (Nu ɣilagilagi ɔɔɔɔ ɣeni ga kɔɔɔ ganii zu ɣila. Kɔɔɔ ganii nii daaseigi ga wɔm̄εelegi, naa ɣa ga efagi ma ɣaagwesu puugɔi.)

Ziei ɣula vai ɔɔɔεbe vasai ua

(Gaalu seuei 20:1-13)

17 Izelayele uebei kpein ge zegeni Sin teuebai zu, eɣeuelei ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, é uile ta-zie vai ua, ti liini, ti uu Lefidime. Uε nubuseiti ti la ɣeni zie zɔɔɔni ná, ti ua bɔɔɔ. ² Názu ɣa nubuseiti ti wuzegeni la Moize laabɔɔma. Ti ɣe ma: «À ziei ve gi ya, gi bɔɔɔ.» Moize ti woogaauoteni, é ɣe ti ma: «Leeni vaa zu wo wuzegezu dàabɔɔma? Leeni vaa zu wo ɔɔɔɔ GALAGI zugɔɔɔsu?» ³ Nubuseiti ti ɣeni ná, kpɔɔɔ wɔin da bɔi ti la, ti da zeli lo Moize ma. Ti ɣeni ɣεεzu ma: «Lee vaa zu è gi ɣulaai Ezipete yooi ua, ga è gi uaa ga kpɔɔɔ wɔin, giya-o, gi-lointi-yo, ta ɣá-loganiiti-yo?» ⁴ Moize woogulani ɔɔɔɔ GALAGI ma, é ɣe ma: «Leeni ɣa ná ke, é lo niima nubuseiti ba? Ná tago nɔ ue, ti ua ti sɔɔ ɣa kɔtui.»

⁵ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Leue nubuseiti kakala uelei, è Izelayele ɣewolai tanigaani sege, da-lukpoi balaa sege, nii è zie wolai Nile logani la, é li lugɔ uelei. ⁶ Wele, ná liizu, gè lo è lugɔ ɔɔɔεbe ɣtui ma, da kɔtui loga, ziei ɣa ɣula ba, nubuseiti ta bɔɔɔ.» Zekana Moize k̄eeni la, Izelayele ɣewolaiti gaazu. ⁷ É naama adaue laasei p̄eeni ga Masa ta Meeliba (niiti ti-uoluuεti ga «suɣɔɔɔgi» ta «maagaaalii»), tɔz̄ei Izelayele nuiti ti maagaaalii ɣeeni ná, ti ɔɔɔɔ GALAGI zugɔɔɔ, ti da ɣe ma: «ɔɔɔɔ GALAGI ɣa ade zaama nei, baa é la ná?»

Izelayele nuiti ti pile sɔɔɔ fai Amaleke nuiti ma

⁸ Amaleke nuiti ti uaani, ti kɔɔi ueε Izelayele nuiti ba Lefidime. ⁹ Moize ɣeni Zozuwe ma: «Yiimizeɣe ga zunui tanigaa ade ue, wo li, wo vala Amaleke nuiti ba. Lina, ná liizu, gè lo gize unmaue, GALA ná-tukpoi zoni zèa.» ¹⁰ Zozuwe naa ɣεeni, nii Moize boni ma, ga é Amaleke zakpe. Moize ueε Aalɔn ua, ta ɣuul ti l̄eeni gizei unmaue. ¹¹ Siegi zu Moize a la yeei wuzegeni la, Izelayele ɣeni pile sɔɔɔsu, kele siegi zu a la yeei yeina la, Amaleke ɣeni pile sɔɔɔsu. ¹² Tei Moize yeeiti subɔɔɔni, ti kɔtui zegeni, ti da bu, é ze maazu. Aalɔn ta ɣuul ti zeeiti soni, gilagi lo kakamaue, zɔi lo zɔɔɔ uelei, zeeiti maalegai yeni de kpaan eyesu foloi da. ¹³ Zozuwe pile sɔɔɔni Amaleke ma ta ná-nubuseiti, ga bogɔ zɔkpɔ ɣaaligi.

¹⁴ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Niima vaiti seue seuei zu, é ɣe ga ɣizesu vaa, è bo Zozuwe ma ga, ná Amaleke ma zuwui ɣaalevezu geegɔɔɔgi wu, nu la mɔ ɣisiaa ti zu.»

¹⁵ Moize zalaɣa ɣulazuε ta loni, é daasei p̄eeni ga: «ɔɔɔɔ GALAGI ɣa ga ná-dalapai.» ¹⁶ É ɣeni ma: «Tɔz̄ei nui ta yeei wuzegeni ɔɔɔɔ GALAGI ná-masa kpɔkpɔgi laabɔɔma, ɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔi ɣa ɣe Amaleke laabɔɔma, yeegɣalaiti pε su.»

**Moize nekoi Zeetelo
ná-daalima vai**

18 Moize nekoi Zeetelo, Madiyan zalaḡa ḡula nui, naa kpein menini, nii GALA ge kɛeni Moize ue ta ná-nubusei Izelayele nuiti, naa ḡa é ḡeni ga Ḡooḡ GALAGI Izelayele nuiti kula vai Ezipete ua. ² Moize nekoi Zeetelo Moize anzai Seefola zegeni, nii Moize yeebeni ba, é li kɛeḡe uɔ be uolu, ³ ta ná-doun zunu felegciti balaa, ḡilagi laaseigi ḡeni ga Gɛelesome (nii poluue ga «seikɔḡmai»), mazɔɔ Moize ḡeni ma: «Nà ga seikɔḡma nui, ḡè zeini zou ḡili su.» ⁴ Zoi laaseigi ḡeni ga Eliyezɛl (nii poluue ga «nà-GALAGI bɔḡe bà»), mazɔɔ é ḡeni ma: «Kɛè ná-GALAGI bɔḡe bà, é ùnmɔɔ, é kùla Falagɔn ná-boḡa zɔkɔi ya.»

⁵ Moize nekoi Zeetelo liini teubai zu ga Moize ná-doun zunuiti ta anzai, ue é ḡeni uuuni ná, GALA ná-gizei ḡoba. ⁶ É wooleveni Moize ma, é ḡe ma: «Nùn nà, è-nekoi Zeetelo, pàaue è uɔ be, ga è-anzai, é uee ná-doun zunu felegciti ba.» ⁷ Moize ḡulani é nekoi laagomi, é nɔɔ bu, é neene ga daaue komagai. Ti bɔḡ ḡaazaḡani ta-ḡedeyaiti ma vaa ma, naa uolu ti lɛeni Moize ná-seḡe ḡotai wu. ⁸ Moize naa kpein sugulani nekoi ma, nii Ḡooḡ GALAGI kɛeni ga Falagɔn ta Ezipete yooi Izelayele ná-faa zu, kpɔɔiti kpein ti zeelini ti ma pelei zu, ta uelei Ḡooḡ GALAGI ti ḡulani la ti zu. ⁹ Zeetelo ḡoozunɛeni faa uagɔi kpein ma vaa zu Ḡooḡ GALAGI kɛeni Izelayele nuiti be, ta eḡeuelei é ti un-mɔɔni la, é ti ḡula Ezipete nuiti zea. ¹⁰ Zeetelo ḡeni ma: «Mamagi ḡa Ḡooḡ GALAGI ue, nii é wo ḡula Ezipete nuiti zea, ta Falagɔn ya, nii é nubuseiti kula Ezipete nuiti ta-zobogi ya! ¹¹ Gè kwɛega niizu ga Ḡooḡ GALAGI wɔɔɔ, é leve galagiti kpein ba, é naa ḡulani kelema, siegi zu Ezipete nuiti ti ḡeni gaazumaavɔɔ vaiti kɛezu la ga Izelayele nuiti.» ¹² Moize nekoi Zeetelo gala zalaḡai ta zalaḡaiti kulani GALA be. Aalɔn ta Izelayele ḡewolaiti kpein ti naama laamii woni uɔɔma ta Moize nekoi, GALA gaazu.

¹³ Poluma zobui, Moize zeini ga é nubuseiti ta-lukɔiti gaaleue. Nubuseiti ti loni Moize ḡakala, é zo sobui ma, eyesu kpɔɔi zeeli. ¹⁴ Nii kpein Moize kɛeni nubuseiti be, nekoi naa ḡaani, é ḡe ma: «Lee ḡa è kɛezu niima nubuseiti be? Lee vaa zu è zeizu da ḡila, nubuseiti kpein ti loni è ḡakala, é zo sobui ma, eyesu kpɔɔi zeeli?» ¹⁵ Moize nekoi woogaaוותeni, é ḡe ma: «Togḡa ga nubuseiti ka ti uaazu pɔ ga ti GALA gaazaḡa. ¹⁶ Siegi zu fai ta ḡɛezu la ti ya, ta uaazu pɔ, ḡè tukɔi ḡaaleue ti yɔḡzu, ḡè GALA ná-deveiti ta ná-tɔḡiti deɛ.»

¹⁷ Moize nekoi ḡeni ma: «Nii è kɛezu, naa la uani. ¹⁸ Da bɔḡ suvikei besu fala, ta niima nubusei balaa é è ua, mazɔɔ fai nii wuiue è-zɛbei ma. Da ḡila è la zooga è ua ke. ¹⁹ Niizu, woilona ḡooi ma, nà è lenesu, GALA ge ḡe è ua! ḡe ga nubuseiti gaazuue GALA koba, da bɔḡi è li ga nubuseiti ta-vaiti GALA pɔ. ²⁰ Deveiti ta tɔḡiti gaale ga tiye, pelei le ga tiye, nii maaneai ti uile ba, ta kɛewotii nii maaneai ti ke. ²¹ Yiimazeḡe ga sɔbelama zunuiti nubuseiti kpein saama, ti luazu GALA ba, zunuiti ti ḡilii gaamai ua, ti lobeanii wɔnzegɛzu, è ti zegɛ, è ti

zei nubuseiti unda ga nu waagilagila kundigiiti, nu ungilagila kundigiiti, nu uuulɔɔludɔɔlu kundigiiti, ta nu uuupuu kundigiiti. ²² Ti da nubuseiti ta-lukɔi ḡaaleue sienɔpe, ti ua ga faa biingiti è uɔ, tiya bɔḡiti ti faa goiti ma lukɔi ḡaaleue. Ta ḡula da-ḡasɔi ma, wo seḡe uɔɔma. ²³ Ni da naa ḡɛena, GALA ge deveiti fe è ya, da zoo è zie bu ga pagɔ, niima nubuseiti kpein ta zeeli ziileigi zu ti uɔ be.»

²⁴ Moize woiloni nekoi wooi ma, é naa kpein kɛeni, nii naa boni ma. ²⁵ Moize yiimazeḡe ga sɔbelama zunuiti, Izelayele nuiti kpein saama, é ti ze i nubuseiti unda ga nu waagilagila kundigiiti, nu ungilagila kundigiiti, nu uuulɔɔludɔɔlu kundigiiti, ta nu uuupuu kundigiiti. ²⁶ Ti ḡeni nubuseiti ta-lukɔiti gaaleuezu sienɔpe, ti ḡeni uaazu ga faa biin golaiti Moize uɔ be, tiya bɔḡi ti bena fai mɔtaiti ma lukɔi ḡaaleue.

²⁷ Moize beni nekoi ua, é li, naa liini ná-zooi zu.

**GALA NÁ-MINAZEGEGI
IZELAYELE NUITI BE**

(19:1--24:18)

**Izelayele zeeli vai
Sinayi gizei uɔ be teubai zu**

19 Alugi zavasiei ma, ti ḡula uoluma Ezipete yooi ua, Izelayele nuiti ti zeelini Sinayi teubai zu naa-ma voloi. ² Ti zegeni Lefidime, ti liini, ti zeeli Sinayi teubai zu, ti uuuni teubai zu. Izelayele uuuni miná, gizei ḡakalauɛ.

³ Moize lɛeni GALA pɔ pelei, Ḡooḡ GALAGI tolini gizei unmaue, é ḡe ma: «Wele, nii ḡa da bo Zakɔbe ná-peleyeḡe ma, è daazeeli Izelayele nuiti ma. ⁴ Wa bɔḡgoi wo naa ḡaani, nii ḡè kɛeni ga Ezipete nuiti, ḡè wo zegeni kogɛ ḡouegiti su, ḡè ua ga woye pɔ pelei. ⁵ Niizu, ni wa woilona ḡooi ma, ni wa makena ná-minazegegi ma, wa ḡe ga nɔɔ ḡitedigegiti, nubuseiti kpein saama. Anɛ ni eteai kpein ka ga nɔɔ, ⁶ wɔun wa, wa ḡe bɛ ga zalaḡa ḡula zii, nii padegai.» Wooiti kana da ti wo Izelayele nuiti ma.»

⁷ Moize liini, é nubuseiti ta-ḡewolaiti toli, é wooi nii kpein daani ti ue, eḡeuelei Ḡooḡ GALAGI devei veeni la zea. ⁸ Nubuseiti kpein ti zooloni faa ḡila ma, ti ḡe ma: «Gá naa kpein ke, nii Ḡooḡ GALAGI bogai.» Moize nubuseiti gooi laazeelini Ḡooḡ GALAGI ma. ⁹ Ḡooḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Wele, nà uaazu è uɔ tonabiin gaadiligi zu, naa ḡa a ke, siegi zu ḡè bɔɛzu la è uɔ, nubuseiti ti meni, ti la è la ḡa.» Moize nubuseiti gooi laazeelini Ḡooḡ GALAGI ma.

**GALA kula vai kelema
Sinayi gizei ma**

¹⁰ Ḡooḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Li nubuseiti pɔ be, è ti pade za ta lina, ti ta-zegɛiti gba. ¹¹ Ti ḡeuele bɛteai ḡe foloi zavasiei ma, mazɔɔ foloi zavasiei ma, Ḡooḡ

GALAGI ɔa uaa zu yeizu nubuseiti kpein gaazu, Sinayi gizei ma. ¹² Da nubuseiti kwesuu leve ba gizei maagoolii zu, è gɛ ma: «À dama, wo mina le gizei ma, wo mina wɔɔɔɔ dakɔɔɔɔ uɔ. Nu nɔpe a wɔɔɔɔna gizei uɔ, ta naama nui uaa. ¹³ Nu la yeevɔɔɔɔba ba, keɛ toɔa zɔɔ ga kɔtui, baa ti bɔ ga mɛɛinti, é ɔeni ga sua, baa nu, é la yega vulua nɛgelein.» Siegi zu baala sine minei ma uuuugi a vɛena la, tanigaa ta le gizei ma názu.»

¹⁴ Moize yeini nubuseiti pɔ pelei, é zege gizei ma, é nubuseiti nadeni. Naati ti ta-zegɛiti gbani. ¹⁵ É ɔeni nubuseiti ma: «À gɛvele betɛ folo savagɔ laawu. À mina maabuɔa anzanu ɔila kpala ba.»

¹⁶ Foloji zauasiei, ma zobui, tonai kpuneni, mainmainti ti da saɔa, ta tonabiin gaagiligai ɔeni gizei ma, puu gooi wola ɔulani. Nubuseiti kpein ti ɔeni zeini ti-uuzuuɛ, ti tɔɔzeini ga sasubalii, dualuagi maavele ma.

¹⁷ Moize nubuseiti kulani ti-uuzuuɛ, ti GALA daagomi. Ti liini, ti lo gizei ɔɔɔɔɔɔ. ¹⁸ Sinayi gizei kpein ge ɔeni ga duulu letele, tɔɔzei ɔɔɔɔɔ GALAGI yeini ná, abui zaama. Naama luului ɔeni ɔulazu ege abu zulugi zu lu-ului, gizei kpein ge ɔeni balizu ga zeeɔaabaai. ¹⁹ Puu gooi ɔeni læzu, tugi da zizi. Moize ɔeni bɔɔɔɔ, GALA ge ɔeni gooɔaavotesu ga woo wola. ²⁰ Zekana ɔɔɔɔɔ GALAGI yeini la Sinayi gizei ma, gize losaamaɔ. Moize læni ná.

²¹ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Yei, è nubuseiti kweteve, ta mina bude, é uɔ uɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI uɔ pelei, faazubeɛwo faa ma, ma mɔinmɔin undaa mina uɔ uilisu ti zaama. ²² Zalaɔa ɔula nuiti bɔɔɔɔ ti maabuɔazu ɔɔɔɔɔ GALAGI uɔ, ti bɔɔɔɔ nade, ɔɔɔɔɔ GALAGI mina uɔ ta zegɛzu ti uɔ.» ²³ Moize ɔeni ɔɔɔɔɔ GALAGI ma: «Nubuseiti ti la zooga ti uɔ le Sinayi gizei ma, mazɔɔɔ è gi lænege ga gi kwɛgi la gizei maagoolii zu, maapei uɛ ba.» ²⁴ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Li, è yei, da læzu uolu wa Aalɔn. Keɛ zalaɔa ɔula nuiti ta nubuseiti ti mina bude nɛgelein, ti uɔ le ɔɔɔɔɔ GALAGI uɔ bɛ, nii a ke saa mina uɔ loozu ti zaama.» ²⁵ Moize yeini nubuseiti pɔ bɛ, é bɔɔɔ ti uɔ.

GALA ná-tɔ puugiti

(Tɔ Seuei Velesiei 5:6-21)

20 GALA ge niima woiti kpein boni, é gɛ ma: ² Nà ga ɔɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI, nii é è ɔulani Ezipete yooi uɔ, duɔla uelei wu.

³ Gala kiligaa ti mina gɛ è uɛ nɔn polu.

⁴ Mina ani maaniini saɔa bɔɔɔɔ uɛ nɛgelein, ta ani nɔpe baagɔlaba, niiti ti geegɔɔɔɔ zu, baa niiti ti zooi ma, baa niiti ti zieiti bu zooi wu. ⁵ Mina nɔkɔ ti wu nɛgelein, mina ti læbi nɛgelein, mazɔɔɔ nà, ɔɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI, nà ga GALAGI toloai, nii a da gɛɛɛɛɛti ta-vaa nɔi uotokula ti-lointi ma, eyesu é zeeli yamanii zauasiei ta naanisiei ma, niiti ti màayosegezu uɛ. ⁶ Keɛ nà da woogɛɛɛɛɛɛɛɛ gɛ, eyesu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati bɛ, niiti ti nɛɛzu uɛ, ta ti nà-deveiti sosu.

⁷ Mina ɔɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI laaseigi wo fuun nɛgelein, mazɔɔɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa naama nui leve ga sɔba nu, nii é daaseigi wosu fuun.

⁸ Gize doogɔ foloi zu, è maape. ⁹ Da botii gɛ folo lɔzita zu, è da-wotii kpein ke. ¹⁰ Keɛ folo lɔfelasiei ɔa ga ɔɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI, ná-dooɔɔ foloi. Mina boti nɔpe ke ma, da-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, da-wotige zunuiti-yo, da-wotige anzanuiti-yo, da-logania-o, ta wɛɛinti niiti ti zeini è ɔɔɔɔma. ¹¹ Mazɔɔɔ folo lɔzita laawu ɔɔɔɔɔ GALAGI geegɔɔɔɔɔ beteni, ta zooi, ta kpolodei, ta ti zu aniiti kpein, é loogoni foloi lɔfelasiei ma. Naa ɔa é ba, ɔɔɔɔɔ GALAGI tuya looni doogɔ foloi ma, é make bɔɔɔ uɛ.

¹² È-gɛɛ læbi ta è-lee, naa ɔa a ke è-zii ma voloiti sugooza, naama yooi zu nii ɔɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI feezu è uɛ.

¹³ Mina nu uaa nɛgelein.

¹⁴ Mina wɛɛɛɛɛ bo nɛgelein.

¹⁵ Mina unma wo nɛgelein.

¹⁶ Mina zɛɛ zeele woo wo nɛgelein è-zeiɔɔɔɔɔ laalɔɔɔ-ma.

¹⁷ Mina ɔaazuɔula nɛgelein è-zeiɔɔɔɔɔ ná-pelei uɔ. Mina ɔaazuɔula nɛgelein è-zeiɔɔɔɔɔ anzai uɔ, baa ná-botige zunui, baa ná-botige anzanui, baa ná-nikei, baa ná-soovalegi, baa ani nɔpe é ga è-zeiɔɔɔɔɔ nɔnɔ.

Moize, GALA daa vaa wo nui

(Tɔ Seuei Velesiei 5:23-33)

¹⁸ Nubuseiti kpein ti tona kpune tugiti menini, ti mainmainti kaa, ti puuugi wooi meni, ti gizei ɔa abuzogi ba. Nubuseiti ti naati kaa ma, ti zasubalini, ti lo ɔoozama. ¹⁹ Ti ɔeni Moize ma: «Da bɔɔɔɔ è da bɔɔɔ gi uɔ, gá woilo ma, keɛ GALA ge mina bɔɔɔ gi uɔ, gá uɔ za.»

²⁰ Moize ɔeni nubuseiti ma: «À mina lua, mazɔɔɔ GALA paave ga é wo uoluɔula, naa ɔa a ke, wo lua ba, wo mina koto gɛ.» ²¹ Nubuseiti ti ɔeni lɔni ɔoozama. Keɛ Moize maabuɔani tonabiingi uɔ, uɛ GALA ge ɔeni ná.

Tɔgi é lo zalaɔa ɔulazuɛ uɔ

²² ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: Uele ɔa da bɔɔɔ la Izelayele nuiti pɔ: Wo petege ga zège geegɔɔɔɔɔ zu, gè bɔɔɔ wo uɔ. ²³ À mina galagaa betɛ bɔɔɔ uɛ ga walli baa zanugiti, wo uɔ ti uokɔɔɔ mà. À mina naa ta gɛ bɔɔɔ uɛ nɛgelein. ²⁴ Wa zalaɔa ɔulazuɛ lo bè ga pɔkɔi, nii wa gala zalaɔaiti ta ziilei zalaɔaiti kula maazu, ga wa-uaalagiti ta wa-nikeiti. Uɛ nɔpe gè ɔulazu ná keɛma, nà uɔ wo uɔ bɛ, ga gè tuya loo wo uɛ. ²⁵ Ni wa zalaɔa ɔulazuɛ lona bè ga kɔtui, à mina to ga kɔtu zaɔaai, mazɔɔɔ wa wa-zɔɔlaiti pɛena kɔtui uɔ, wa kɔɔɔ. ²⁶ À mina nà-zalaɔa ɔulazuɛ lo, wo uɔ nu læzuɛ betɛ ba, nu a ɔena læa ga, kabei mina ɔula keɛma.

Tɔgiti é lo duciti ba

Ebulu nuiti saama

(Leevi Nuiti 25:39-46;

Tɔ Seuei Velesiei 15:12-18)

21 Tɔgiti petɛ, da dɛɛ ga tiye: ² Ni wa Ebulu nui ta geyana ga duci, toɔa botii gɛ kona dɔzita laawu, keɛ dɔfelasiei, toɔa ɔula, é wɔɔɔyayai wɔɔɔɔ, é mina ani nɔpe sala. ³ Ni tɔ ɔila ka é uaa ni, tɔ ɔila ka a li, ni anza gɛɛɛɛ zea, ta li ta anzai. ⁴ Ni maliɔii ɔa é anzai veeni

zea, é doun zunuiti ta doun anzanuiti ኦኦኦ, anzanui ta ná-dointi ta gē ga maligiĩ ኦኦኦ, ኦኦኦ ḡila ka a li názu. ⁵ Ni duci a gēna ma: «Màligiĩ nēēē bē, ta ànzai ta dōinti balaa, gē la pō gē ua gē bōgō yeema,» ⁶ naazu maligiĩ ḡa lii la GALA kakala, é maabuḡa peḡeḡaē ua, baa daa-masagi ua. Maligiĩ ḡa goii wō ḡa kōlu ḡaazobagi. Duci ḡa yē ná-botii zu ḡō.

⁷ Siegi zu zunui ta a ná-doun anzanui ህኦኦኦ la, ga é gē ga duci, é la ḡula duḡlai zu, egēvelei zunuiti ta ḡula la. ⁸ Ni wōin a zegena maligiĩ ma, nii é gēa deveni ga é seḡe ga anza, toḡa zē ná, nu ḡili ge unጠጠ, keḡe zobo ge la gēa zea ga é ua pōdi zii ḡili ma, a naa gēna é gēa ga yaava nu anzanui letema. ⁹ Ni a devena ga é fulu ná-doun zunui ህē, toḡa ke bē, egēvelei soloogai la anzanu lointi ma. ¹⁰ Ni a anza ḡili seḡena, é la ta ḡula ma mōungi ná-daamianigi la, ta ná-seḡei, ta é la ḡeḡea naa ná-dakobai ua. ¹¹ Ni é la gē naama vaa savagōiti kēēni bē, toḡa zoo é li, é mina ani nōpe sala.

Tōgiti é lo doḡa vai ta nu maawana vaiti ba

¹² Zōi nōpe a nu loḡana, é za, ta naama nui uaa. ¹³ Ni é la woya bēteni tuḡō, ni GALA ge kea é gē zea ga teuezea vaa, nà ada bētezu wo ህē, ህē a uela, é li, é kōḡu ná. ¹⁴ Keḡe siegi zu nu a gaagilina la ma, é wuzegē seijnōḡōi laabōḡōma, é keḡeḡeḡe nō ḡē ga é paa, anēē ni diiህē, é kōḡu nà-zalaḡa ḡulazuህē, wa kula naa ua, wo paa.

¹⁵ Zōi nōpe a keēḡe loḡa, baa dee, ta naama nui uaa.

¹⁶ Zōi nōpe a nubuse unma, é pōdi, baa é make ya, ta naama nui uaa.

¹⁷ Zōi nōpe é keēḡe baa dee ḡotozu, ta naama nui uaa.

¹⁸ Siegi zu nua ti bōezu la, ḡila ge seijnōḡōi zō ḡa kōtui, baa é doḡa ga zeebuin, ni é la ḡēēni ga saa vaa, keḡe naa ma ge la ga seebei, ¹⁹ ni toḡa zoo é ná-tukpōi zegē, é zieziē eteህē, zōi é doḡai wogai, faa la ጠጠ gēa naa ua, keḡe ná-botii kologologai ma, toḡa naa zala, é lati, é naa zale, eyēsu é ḡēde.

²⁰ Siegi zu zunui ta ná-uci loḡazu la ga tukpōi, zunu baa anzanu, eyēsu duci za zea, ta potokula ma.

²¹ Ni a yēna vulua folo ḡila, baa felegō, ti la potokulaa ma, mazጠጠ ná-walii ህē.

²² Ni zunua ta bōēna, ti ziga anzanui ta ua kogi ma, é doin zጠጠ, faaba kili ge la ጠጠ, ta alamanii zala nii anza zinigi dēezu, ta sala faawo bo nuiti kakala. ²³ Keḡe ni faaba ka ḡulana su, zenvui uoto ka gē ga zenvui, ²⁴ nu gaazuḡezegi uoto ka gē ga nu gaazuḡezegi, nu niiga uoto ka gē ga nu niiga, nu yeei uoto ka gē ga nu yeei, nu ḡōḡōi uoto ka gē ga nu ḡōḡōi, ²⁵ abu ualai uoto ka gē ga abu ualai, maawanai uoto ka gē ga maawanai, maabologi uoto ka gē ga maabologi.

²⁶ Ni zunui ta a ná-uci loḡana gaazuḡezegi ḡilagi ua, é ḡeni ga zunu baa anzanu, é naa uala gaazuḡezegi ma, toḡa yeebe ba, é li, é ḡula duḡlai zu, gaazuḡezegi zalai ḡana. ²⁷ Ni a ná-uci niigai ḡila kulana da, é ḡeni ga zunu baa anzanu, toḡa yeebe ba, é li, é ḡula duḡlai zu, niigai zalai ḡana.

²⁸ Ni nikei a nu zigana ga minei, zunu baa anzanu, naa za, nikei ḡa zō ḡa kōtui, nu mina ma zuai mi pa. Nike nui la ጠጠ faa zጠጠga. ²⁹ Keḡe ni kaite, nikei ḡēēē ba, é da nuiti sigā ga minei, ti da nike nui lēē, é la weḡezu ma, siegi zu a zunu baa anzanu ህaana la, nikei ḡa zō ḡa kōtui, é za. Ta nike nui balaagi uaa. ³⁰ Ni ta zenvui unጠጠ salai levena ma, toḡa naa kpein sala, nii a leve ma. ³¹ Siegi zu nikei a zunu loun baa anzanu loun zigana la, naama loḡi nō ḡa a zie. ³² Keḡe siegi zu nikei a duci zigana la, zunu baa anzanu, wali ḡae ህuusavago (30) ḡa a zo duc kēēḡe ya, nikei ḡa zō ḡa kōtui.

Tōgiti é lo nu ḡōḡigiti ba

³³ Ni zunui ta a zieyegēi laalaogai yēna de, baa ni zunui ta a zieyegēi ta wōጠጠ, é la daaḡuluni, nikei loo su, baa soovalegi, ³⁴ zieyegē nui ḡa toganii lieḡōi ma walii zala kēē nui ma, sua ህoomai ḡa gē ga tōun ኦኦኦ.

³⁵ Ni nui ta ná-nike zine a nui taḡili ná-nike zine zigana ga mineiti, naa za, ta nike zinei ህኦኦ, nii é vulua, ti walii ḡaagwē ua, ti lati, ti nike ህoomai balaa gaagwē ua.

³⁶ Keḡe ni kwēegē ga nikei é taḡili paai, kēēē sigai wosu, ma nui la weleni ma ḡegelein, ma nui ḡa potogi leve ga nikei ኦኦ, nike ህoomai gē ga ኦኦኦ.

³⁷ Ni nui ta a nike baa baala unmana, ni a kōdaalevena, baa é pōdi, toḡa nike zine kōጠጠ ve nike ḡilagi uotogi zu, ta baala naanigō baalagi uotogi zu.

22 Ni unma nui a zona unma wosuህē ga maabaai, nu doḡa, é za, ti la gēa ga sōba nu ḡegelein, tōun tetema saa vai zu. ² Keḡe ni foloi a tēēna, ta gē ga sōba nu tōun tetemazu paa vai zu.

Unma nui kpein ka naa uotogi ve, nii é unmaai. Ni ani la zea, ta pōdi ná-unma vai zu. ³ Ni nii é unmaai, nikei baa soovalegi, baa baalagi, naa ḡa de vulua zea, toḡa naa uotogi ve ga ma ህēdai.

⁴ Ni zunui ta a faa zugologolo kēēna kpalagi ta zu, baa kpelei ta zu, é be ná-toganiiti ba, ti daami wo seijnōḡōi ná-kpalagi zu, toḡa ma vaa zu bētei gē ga ná-kpalagi zu ani uagōi, baa ná-leezen belei zu ani uagōi.

⁵ Ni abui a levena, é so dōጠጠ ua, moloi nii daa ga belee, é so naama ḡilii ua, baa nii é ma baḡai ḡa, baa é kpalagi ḡala, zōi é abui loga, naa ḡa naama vai bēte ga é potogi ve.

⁶ Ni nui ta a walii baa ani ḡiligaa ḡalivaana nui ta ma ga é make, ni ta ti unmana naa ná-pelei wu, unma nui ḡa ma ህēdai ḡaagale ma, ni ta sona. ⁷ Ni unma nui la zoni, peḡe nui ḡa lo GALA gaazu, é dēē ga é la yeezeelini seijnōḡōi ḡōḡigi ma. ⁸ Maaḡaali vaa kpein, é lo nike vaa ua, baa soovale faa, baa baala faa, baa seḡe vaa, baa tooya ani vaa, nii nu a gē ma: «Nii ህē,» naama nu zeizu felegōiti ta-vai laa ḡa zeeli GALA ma. Zōi GALA ka peelalana, naa ḡa seijnōḡōi ኦኦኦ gaagale ma ga ma ህēdai.

⁹ Ni nui ta a soovale, baa nikei, baa baalagi, baa togani nōpe feena nui ta ya ga é make ba, suai zēba é za, baa nata gale ba, baa é ስēēē, nu nōpe ge la kaani, ¹⁰ konai ḡa wo ḡōḡōi GALAGI laaseigi zu ti felegō yōḡōzu, zōi é suai makeḡai, naa ḡa bo ga é la yeeēēni seijnōḡōi ḡōḡigi ua. Togani nui ḡa yeezei konai naa wu,

zɔi la ani nɔpɛ gaagalega ma ɲegelein. ¹¹ Kele ni sui unmaue pɔ be, toɲa potogi ve ma nu ya. ¹² Ni sui ual-iualiuɛ ga, toɲa dɛɛ, ɛ ɲɛ ga zeele wooi, ɛ la mɔ naa uoto fea, nii bal-iualiai ga.

¹³ Ni nui ta a togani ziingaona seɲɔɲɔi ma, nata ɲale sui naa ua, baa ɛ za, ma nui ɲaazu la nà, toɲa potogi ve. ¹⁴ Ni ma nui ɲa nà, poto ge la vea. Ni sui zala vaa ɲɛɛɛ de, sala zɔngɔi ɲa kula ɲɛ.

Pelei nu a GALA dɛbi la ta nubuseiti

¹⁵ Ni zunui ta a anzalopo beai ta nɛɛnesona, nii maa la dɛ zoni, ɛ la koba, toɲa fulu naavoloi ɲula, ɛ seɲɛ ga anza. ¹⁶ Ni doun kɛɲɲɛi a ɲɛlena, ɛ ua fe zea, nii anzalopoiiti ta da vulu la, toɲa naa lieɲɔi zala ga walii.

¹⁷ À mina mɔta anzanui ye nà, ɛ ua ye vulua.

¹⁸ Nu-o-nu a la ga sui, ta naama nui uaa.

¹⁹ Zɔi a zalaɲaa ɲula gala kiligaa uɛ, ɛ ɲula ɲɔɲɔi GALAGI ɲila kpe polu, naa undaa ɲa uili.

²⁰ À mina seikɔɲɔma nui zo pele ɲɔɲɔi ɲegelein, wo ua suziɲa, mazɔɔ wo ɲɛni ga seikɔɲɔma nuiti Ezipete yooi zu.

²¹ À mina poanzai baa podoin yiibɔɔ vaa ɲɛ ɲegelein. ²² Ni wa ti yiibɔɔna, ti woogula mà ga kpeei, nà ti bain gooi meni. ²³ Nà wola yiigaawana wo laabɔɔma, nà wo uaa ga kɔɔi, wo-anzaiti ta ɲɛ ga poanzaiti, ta wo-lointi ti ɲɛ ga podointi.

²⁴ Ni wa wali ɲuyɛ uɛɛna nà-nubuseiti ta ma, mɔne nui ɛ wo uɔ be, à mina ɲɛ be eɲɛ kuye uɛɛ nu, wo mina talama maaloli ma ɲegelein. ²⁵ Ni wa wo-zeiɲɔɲɔi nà-seɲɛi zɛɲena ga kpounmai, wa fe zea, aisa foloi ua li.

²⁶ Mazɔɔ nà-seɲɛi ɲilagi uɛ, ɛ pɛɛzu bɔɲɔ ma. Ni naa a ɲulana zea, lee ɲa a pɛɛ bɔɲɔ ma? A woogulana mà ga kpeei, nà gooi meni, mazɔɔ nà da nu maawɔɲɔɲa.

²⁷ À mina GALA koto, wo mina woo ɲɔɲɔ wo wa-nubuseiti ta-ɲundigii ma.

²⁸ Wo maanɛɛɛ, wo ua bè ga wa-molo levea mɔungiti, wo ke ga zalaɲai, ta wa-leezen dɛ mɔungiti.

Wa wo-loun zunu mɔungiti ve zèa. ²⁹ Zekana wa ke la wa-logani wolai ta wa-logani goiti ta-vaa zu. Ma mɔungiti ɲa ye dee ua folo ɲɛfela zu. Foloi ɲsavausiei, wa fe zèa.

³⁰ Wa ɲɛ bè ga nu ɲadegaiti. À mina sua mi, nii bal-iualiai ga dɔɔi zu. Wa naa uili ya ɲileiti bu.

Tɔgi ɛ lo telebodai ɲɛɛ vai ua

23 À mina tiɲɛ woo vaza. À mina bɔ nu ɲɔɲɔ ua, wo ua zɛɛ zeele woo wo. ² À mina uile bebei uolu ga wo ua faa ɲɔɲɔ ɲɛ. Ni wo lolige ga wo zeele wooi ve, à mina lo naati polu, niiti ti mɔɲɔɲai, wo ua telebodai maaue. ³ À mina lo mɔne nui uolu nà-faawogi zu.

⁴ Ni wa ɲomina ga wo zili nui nà-nikei baa nà-soovalegi toai ya, keni wo uaa la pɔ. ⁵ Nui ɛ wo wɔɲɔɲɛɲɛ, wa nà-soovalegi ɲaana, toai nà-kasɔi wu, wa ma, wa inɛnesu ga daayei vai, wa uɛ ba, wo daayei.

⁶ À mina mɔne nui nà-gaamai maaue nà-tukpɔi zu.

⁷ Keni wo beteue zɛɛ bɔɛ wo fai ua. À mina sɔbalala nui uaa ta telebo nui. Mazɔɔ gè la sɔba nui uɛɲɛga eɲɛ telebo nui. ⁸ À mina lobɛani zo, mazɔɔ lobɛaniiti ta da naati gaazugole, niiti ti ɲaazuzɛɲɛi ma, ta ti telebo nuiti kpɔɛ wooiti maaue.

⁹ À mina seikɔɲɔma nui maanɔɲɔ. Wo kwɛɛni wa bɔɲɔi nii seikɔɲɔma nui a da suzo, mazɔɔ wo ɲɛni ga seikɔɲɔma nuiti Ezipete yooi zu.

Tɔgiti ɛ lo konagiti ba ta doogɔ foloi

¹⁰ Kona dɔzita laawu, wa ani zuwui vaza wa-yooi ma, wo ba ɲɔɲɔi ɲɔɲɔ. ¹¹ Kele wa yeebe ba, wo zɛ ɲana nɔ, kona dɔfelasiei, ɛ naa ɲɛ doogɔi zu. Mɔne nuiti ti wa-nubuseiti saama, naati ti naa mi, nii ta ka, ta dɔɔi zuaiti ti naa mi, nii ɛ yesu. Wa ke ɲana ga wa-leezen belei, ta wa-wolive wuluiti.

¹² Foloi ɲɔzita laawu, wa wa-wotii ɲɛ. Kele folo ɲɛfelasiei, wa loogɔ, naa ɲa a ke wa-wotiɲɛ nikeiti ta wa-zoovalegi ti loogɔ, ta wa-luciti ta seikɔɲɔma nuiti ti la-goo loogɔ.

¹³ À naa kpein so, nii gè bogai wo ma. À mina gala kiligaa laasei bo ɲegelein, nu mina ta meni ɲegelein, ɛ ua ɲula wo-laauɛ.

Konagi zu veti wola sauagiti

(Egezode 34:18-26;

Tɔ Seuei Velesiei 16:1-17)

¹⁴ Nà zeizu ɲa ɲɛ saua konagi zu, wo da fetiiti kula dàaseigi lebi vai zu. ¹⁵ Bului nii ɲɛɛ la su, wa naama vetii make. Foloi ɲɛfela laawu, naama ziegi deveai molo ɲulasu alugi ma, wa bului mi, nii ɲɛɛ la su, eɲɛvelei gè ma levei veai la wo ya, mazɔɔ naama alugi ma ɲa wo ɲulani la Ezipete yooi ua. Nu nɔpɛ ge mina ɲula keɲema ɲaazu ga yeapaka. ¹⁶ Wa molo mɔɔ vetii make, wa-wotii zulɔɲɔ mɔungiti, nii wa faza kpalaɲaue. Wa molo levei vetii make kona ɲaabelagi zu, siegi zu wo besu la ga wa-wotii zulɔɲɔi ɲaale ba. ¹⁷ Nà zeizu ɲa ɲɛ saua konagi zu, zunuiti kpein ti ɲula keɲema ɲaazu, nɛi gè ga wo-Maligi ɲɔɲɔ GALAGI.

¹⁸ Bului nii ɲɛɛi su, à mina naa bɔ sui ua, wo ua kula ga nà-zalaɲai. À mina nà-fetii ma zalaɲai ma wulɔi make kpidi laawu, ɛ ua yesu sobu ua zeeli. ¹⁹ Wa ua ga wa-yooi ua ɲɔɲɔ mɔungiti ɲɔɲɔ GALAGI, wa-GALAGI nà-pelei wu.

À mina boli yiuoi ɲili ga dee nà-ɲiimi dɛi.

Kanaan yooi ɲɔɲɔ fai ma minazɛɲɛgi

²⁰ Nɔn nà, nà geezɔɲɛelai ta leuesu wo luɲɔ, ɛ wo make pelei zu, ɛ wo laazeeli naama adaue, gè nà beteai. ²¹ À dama, wo bɔɲɔ zo gaazu, wo ɲolo gooi uɛ. À mina ziibɔɔ vaa ɲɛ, tɔɔzei ɛ la wa-ɲotoiti suvaayega, mazɔɔ dàaseigi ɲa tɔn ba. ²² Kele ni wa ɲolona gooi uɛ, ta ni wa naa kpein keɲena, nii gè bosu wo ma, nà ɲɛ

ga wo zili nuiti sili nui, ta wo maayosege nuiti maayosege nui.

²³ Nà-geezugeelai ɗa lo wo luɗɗ, é li ga woye Amɗɗɗ nuiti pɔ be, ta ɓete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, ta nà ti-ma zuwui ɗaaleue. ²⁴ À mina nɔko ta-ɗalagiti bu, wo mina ti lebi. À mina uokɗɗ naama nubuseiti ma ti zie uelei zu. Kele wa ti ɗolodolo, wo ta-zale ɗɗɗ ɗɗɗuiti kpezegele. ²⁵ Wa dèbi, nèi gè ga ɓoɗɗ GALAGI wa-GALAGI. Nà tuya loo wa-laamianigi ma, ta wa-bɔɔle dèi. Nà seebei ɗula wo zaama, gè maagooza wo ua. ²⁶ Anzanu la ɗea wa-yooi zu, nii kogi a zege ma, baa doun zɔɔɔtala anzanu. Nà wo-zii ma ɗonagi zugooza. ²⁷ Aisa wo ua zeeli, nà dualuagi uu zoi zu nuiti su. Nà nubuseiti kpein daavili, gè ti zege pelei zu wo luɗɗ, niiti wa zeeli ti uɔ be. Nà wo zili nuiti kpein kpe, ti uela wo ua. ²⁸ Nà kaogiti tevesu wo luɗɗ, ta Geeve nuiti kpe, ta Kanaan nuiti, ta ɓete nuiti, ti maagooza wo ua. ²⁹ Gè la uazu ti beezu kona gila su, ti ua maagooza wo ua, naa ɗa a ke, zoi zu, ɗakai mina ye, dɔɔɔ zuaiti ti mina mɔin wo laalɗɗma. ³⁰ Nà ti beezu vaavaa, ti maagooza wo ua, eyesu wo da wola mɔin, wo zoo wo zoi nɔko ga wɔko.

³¹ Nà wa-ɗwepelemauɗeti daazu, é zo Seeli Kpolodèi ma, é zeeli Kpolodèi Wolai ma, ta é zo teuebai ma, é zeeli zie wolai ma. Mazɔɔ nà zoi ɗa nuiti dɔɔɔ wo yeezu, wa ti be luɗɗ. ³² À mina minazegge ke yɔɗɗu wa tiye, baa wa ta-ɗalagiti. ³³ Ti mina ze wa-yooi zu, naa ɗa a ke ti mina wo lɔ kotoi zu dàalɗɗma, mazɔɔ wa ta-ɗalagiti dèbi, naa ɗa ɗe ga balii wo ue.

Minazeggegi ma woolaamai

24 GALA ge ɗeni Moize ma: «Le ɓoɗɗ GALAGI uɔ be, da bɔɗɗi wa Aalɔn, ta Nadabe ta Abiyu, ta Izelayele ɗewola nɔko uuulɔfela (70), wo ye ɗoozama, wo nɔko. ² Da ɗila kpe nɔ ɗa da maabuɗa ɓoɗɗ GALAGI ua. Zɔiti ti mina maabuɗa ba, nubuseiti ti mina ye é uolu, ti ua le.» ³ Moize uaaani, é ɓoɗɗ GALAGI woiti kpein bo nubuseiti ma, ta tɔgiti kpein. Nubuseiti kpein ti googaautege veeni ga woo ɗila, ti ɗe ma: «Gá naa kpein ke, nii ɓoɗɗ GALAGI boga.» ⁴ Moize ɓoɗɗ GALAGI woiti kpein seveni. Naa uolu é wuzegeni ga sobuzobui, é zalaɗa ɗulazuue lo gizei ɗɗɗauɗe, é kɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12) pileni ga ɗizesui Izelayele ná-boloda puugɔ maazu felegɔiti (12) faa zu. ⁵ É Izelayele zinipoiti teveni, ga ti gala zalaɗaiti kula ɓoɗɗ GALAGI ue, ta ti nike zinsiti kula ga ziilei zalaɗaiti. ⁶ Moize namai ma lukpegi zegeni, é pu kokoiti su, é ma lukpegi zoi zegeni, é pili zalaɗa ɗulazuue ma. ⁷ É minazeggegi ma zevei zegeni, é kala nubuseiti gaazu. Ti ɗeni ma: «Gá naa kpein ke, nii ɓoɗɗ GALAGI boga, ɗa ɗolo gooti be.» ⁸ Moize namai zegeni, é faza nubuseiti ma, é ɗe: «Nii ɗa é ga namai nii é minazeggegi maabakpasu, nii ɓoɗɗ GALAGI kea wo yɔɗɗu, eɗeuelei niima bɔeiti kpein ti la.»

Moize lee vai Sinayi gizei ma

⁹ Moizeni ti leeni gizei ma ta Aalɔn, ta Nadabe, ta Abiyu, é uee Izelayele ɗewola nɔko uuulɔfela (70) ua. ¹⁰ Ti Izelayele ná-GALAGI ɗaani, kɔɗɗiti bu ɗeai eɗe kɔ-tui nii daaseigi ga safiilegi, kpiiniai eɗe geɗɗɗɗɗi. ¹¹ ɓoɗɗ GALAGI la ɗeni faa nɔko nɔpe keeni ga Izelayele nu biingiti. Ti GALA kaani, naa uolu ti daamii woni, ti bɔɔle. ¹² ɓoɗɗ GALAGI ɗeni Moize ma: «Le pɔ be gizei ma, è ye ná. Nà kɔtu ɗokologiti feezu è ya: tɔgi ta deveiti gè ti zeueai Izelayele nuiti be, ti ɗala fai zu.» ¹³ Moize wuzegeni, ta Zozuwe, nii é ga ná-botigge nui, Moize leeni GALA ná-gizei ma. ¹⁴ É ɗeni kewolaiti ma: «À gi maabɔun ue, eyesu gi ɗale ma uolu wo uɔ be. Wele, Aalɔn ta ɓuul ta yesu wo ua ue, ni faaɗaagɗulaba a ɗena ta ya, toɗa bo ti ma.» ¹⁵ Moize leeni gizei ma, tonabiingi ueeni gizei ma. ¹⁶ ɓoɗɗ GALAGI ná-lebiyai yeini, é uee Sinayi gizei ma, tonabiingi ueeni ma folo lɔzita laawu. Foloi lɔfelasiei, ɓoɗɗ GALAGI Moize lolini tonabiingi zaamaue. ¹⁷ ɓoɗɗ GALAGI ná-lebiyai ɗeuelei ɗeni Izelayele nuiti gaazu, eɗe abuzogi gize unmaue. ¹⁸ Moize lɔkni tonabiingi zaama, é le gizei ma. Moize keeni gizei ma ga folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40).

GALA NÁ-SEGE UELE NADEGAI LO FAI MA LEVEITI

(25:1--31:18)

Sege uele nadegai ma vebeaniiti (Egeẓode 35:4-9)

25 ɓoɗɗ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é ɗe ma: ² Bo Izelayele nuiti ma, ti ua pɔ ga vebeaniiti. Wa so, é ɗula nui kpein zea, nii faaneɗe ɗigi bɛ. ³ Wele vebeanii ua, nii wa so, é ɗula ti ya: zanugi, ta walii, ta kɔlu bɔigi, ⁴ ta geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze uagɗi kpaliai, ta boli leɗai, ⁵ ta baala sine ɗɔɔɔiti, ti loai ga ma bɔigi, ta nuni ɗɔɔɔiti, ta akasia wului, ⁶ ta fitina wulɔi, ta tufa maku neenegiti ti ga siema wulɔ nadegai ta ani maku neenegi ue, ⁷ ta kɔtu zɔngɔ baagi nii daaseigi ga wonikese, ta kɔtu zɔngɔ baa kiligiti zalaɗa ɗula zeggei ma vaa zu, ta ma ɗakazu zeggei. ⁸ Ta seizu nadegai lo bɛ, nà ze ti zaama. ⁹ Wa ti kpein ke ga sege uele nadegai ɗazavi pelei, é ɗe ga sɔɔlai kpein kazavi pelei, nii gè uazu dɛezu ga de.

Kesui (Egeẓode 37:1-9)

¹⁰ Ta kesui bɛte ga akasia wului. Sakpai ɗa ɗe ga metele ɗila taata, kogi ɗe ga metele ɗaagwesui, ta sɔligɔ ɗe ga metele ɗaagwesui. ¹¹ Da zanu kitei zie

koozuuē ta poluuē, è daabegi gē ga zanugi, é gaku ma. ¹² Da zanugi gaawun, è bala naanigciti kpete bē, è ti uili goizu naanigciti ba, bala felego gilazu uelei ta bala felego zɔɔla uelei. ¹³ Da gulu zɔɔkpɔiti kpete ga akasia wului, è zanugi zie ti ma. ¹⁴ Da gulu zɔɔkpɔiti dɔ balaiti su, kesui gɔkamaueti, ti kesui ua, kesui da zege ga tiye. ¹⁵ Gulu zɔɔkpɔiti ta ye kesui ná-balaiti su, ti mina gɔla ná. ¹⁶ Zeele woo zevei gè feezu è ya, da da kesui zu. ¹⁷ Da kesui lakulugi bete ga zanu kitei. Sakpai gɔ gē ga metele gila taata, kogi gɔ gē ga metele gaaɔwesui. ¹⁸ Geezugaela felegciti ti laaseigi ga seelubein, da naati kpete ga zanu dogai, è ti uile kesui lakulugi laabe felegciti ga. ¹⁹ Da seelubein gila kpete daabegi gilazuue gɔ, seelubein gila daabegi zɔɔla uelei gɔ. Da seelubein felegciti ta kesui lakulugi bete ga ani gila nɔ. ²⁰ Seelubeinti ta ti-govegiti suvie maazuue, ti kesui lakulugi maalɔɔɔgɔ ga ti-govegiti, ta gaaute bɔɔɔ ma. Seelubeinti ta gaaute kesui lakulugi ma. ²¹ Zeele woo zevei gè feezu è ya, da da kesui zu. Da kesui laaɔgulu. ²² Miná gɔ ná gē gɔlazu ná keɔma è ue, kesui lakulugi maazuue seelubein felegciti zɔɔɔzuue. Ná gɔ gè uaazu bɔɔzu ná è uɔ, è lo ná-deveiti kpein ba, Izelayele nuiti faa zu.

**Bului nii feai GALA bē,
naa ma labalii**
(Egezdde 37:10-16)

²³ Da tabalii bete ga akasia wului. Sakpai gɔ gē ga metele gila, kogi gē ga metele lukpēgi, ɔɔligi gē ga metele gaaɔwesui. ²⁴ Da zanu kitei zie ma, è daabegi bete ga zanugi, é gaku ma. ²⁵ Da kakamaueiti kpete ga nu yeave liegɔi gēgala, è naa laabegi balaa kpete ga zanugi, é gaku ma. ²⁶ Da zanu bala naanigciti to goizu naanigciti ba, ti gē kɔɔɔ naanigciti tetegi. ²⁷ Balaiti ta gē kakamaueiti ba, gulu zɔɔkpɔiti ta lo ti zu, tabalii zege vai zu. ²⁸ Da gulu zɔɔkpɔiti kpete ga akasia wului, è zanugi zie ti ma, ti gē ga tabalii zege aniiti. ²⁹ Da digiiti kpete, ta tazaiti, puya zalaɔai vaa zu, naa uee ziawɔiti ta kokoiti ba. Da ti gē ga zanu kitei. ³⁰ Da buluiti da tabalii gɔ, niiti ti veai bē, ti gē ná gaaazu yeenɔpē.

Fitina zeizuue
(Egezdde 37:17-24)

³¹ Da fitina zeii anii bete ga zanu kitei dogaa. Ti pē ti gē ga ani gila: kɔɔɔ, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maagili zɔɔlaiti ti gɔlaai ga gulu uuai. ³² Fitina zeii anii ma beke dɔɔzaiti ta gɔla kakamaueiti, ma beke savago gɔ gēezu kakamaue gilazuue, ta ma beke savago gē kakamaue zɔɔla uelei. ³³ Maagili zɔɔlai gɔ gē sava ma beke dɔɔzaiti gɔlagilagi pē ba, ti gɔlaai ga amandegi ma uuai. ³⁴ Maagili zɔɔla naanigciti gɔ gē fitina zeii anii ma wului ua, ti gɔlaai ga amandegi ma uuai. ³⁵ Maagili zɔɔlai gila ka gē ma beke felefelegiti todazuue. ³⁶ Fitina zeii anii gɔ gē ga zanu kitei dogaa. Baalobazuueiti pē ti gē ga ani gila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maagili zɔɔlaiti. ³⁷ Da ná-fitina lofelaiti kpete, ti zeizu maazuue, nii a ke é da wozagala gaazu. ³⁸ Ná-salava zo zɔɔlaiti ta ná-salava zege anɔnakaiti, ta gē ga zanu kitei. ³⁹ Da kilo

uuusavago (30) zege zanu kitei zu, è kpete ga fitina zeii anii ta ma zɔɔlaiti kpein. ⁴⁰ Dama, è ke ga naama gɔza-uigi nɔ, nii é lēni ga de gize ma.

**Sege uele nadegai ma landaiti
ta ma ueemazegeiti**
(Egezdde 36:8-19)

26 Da sege uele nadegai bete ga tanda puugo, ga geze vagoi kpaliai, ta geze biinii, ta ma bɔɔgi, ta ma bɔi ɔɔɔgi. Da suuu ga seelubeinti ma votoi. ² Tanda gilagi zakpai gɔ gē ga metele puugo maazu naanigciti (14), kogi gē ga metele felego. Kɔɔɔgɔ gɔ gē ga ani gila nɔ tandaiti kpein faa zu. ³ Tanda loɔɔlugciti ta zeii bɔɔɔ la, zo loɔɔlugciti balaa ta zeii bɔɔɔ la. ⁴ Da galu biiniiti giligili tandai ma bɔsu mɔungu laamaue. Da ke gɔna nɔ ga tandai ma bɔsu velesiei laamaue. ⁵ Da galu uuuloɔɔlugciti (50) giligili tandai ma bɔsu mɔungu laamaue ua, è galu uuuloɔɔlugciti (50) giligili tandai ma bɔsu velesiei laamaue ua. Naama gɔluiti ta zoloo bɔɔɔ ma ga felefele. ⁶ Da zanu kala puuloɔɔlugciti (50) bete, è tandai ma bɔsuiiti giligili bɔɔɔ ua ga tiye. Sege uele nadegai gɔ gē ga ani gila kpe nɔ.

⁷ Da boli lega landa puugo maazu gila (11) kpete, ti uee sege uele nadegai gɔma. ⁸ Tanda gilagi zakpai gɔ gē ga metele puugo maazu loɔɔlugciti (15), kogi gē ga metele felego. Kɔɔɔgɔ gɔ gē ga ani gila nɔ tanda puugo maazu gilagiti (11) bē. ⁹ Da tanda loɔɔlugciti giligili bɔɔɔ ua, ta è zo loɔɔzaiti giligili bɔɔɔ ua. Da tandai loɔɔzaiti uee su fele sege uelei laaue. ¹⁰ Da galu uuuloɔɔlugciti (50) giligili tandai ma bɔsu mɔungu laamaue, da galu uuuloɔɔlugciti (50) balaa giligili tandai ma bɔsu velesiei laamaue. ¹¹ Da kɔlu bɔi kala puuloɔɔlugciti (50) bete, è kalagiti dɔ galuiti unsu. Da tanda ma bɔsuiiti sei bɔɔɔ la gɔna, ti gē ga ani gila nɔ. ¹² Sege uelei ma landaiti ta uaazu uuuvazu ma ga ta tukpē, naa gɔ yei, è uu ga sege uele nadegai uolu uelei. ¹³ Metele gaaɔwesui é yesu kakamaue gilazu uelei, ta metele gaaɔwesui é yesu zɔɔla uelei, niiti ti yesu uolu sege uelei zakpai ma, naati ka ti yeizu sege uele nadegai gɔkamama felegciti, ti uee ma. ¹⁴ Da baala sine gɔɔɔciti kpete ga pēemazegei, toai ga ma bɔɔgi, sege uelei vaa zu, è nuni gɔɔɔciti ma ueemazegei uee maazu.

**Sege uele nadegai
ma bedegiti**
(Egezdde 36:20-38)

¹⁵ Da kpedegiti kpete sege uele nadegai ue ga akasia wulu zeueiti, ti loɔɔbadɔ sege uelei zuzo fai zu. ¹⁶ Kpedegiti zɔɔligi gɔ gē ga metele loɔɔlugciti, kogi gē ga metele gaaɔwesui. ¹⁷ Kpedegiti gɔlagilagi pē kpadozuue gaa gɔ zoba ma wulu zeue felegciti ua. Zekana da ke la sege uele nadegai ma bedegiti kpein ba. ¹⁸ Da kpede uuufelegciti (20) bete sege uele nadegai ue, ti gēezu nu yeezazu uelei. ¹⁹ Da dabu uuunaanigciti (40) kpete ga walii, ti ua la kpede uuufelegciti (20) gilagilagi wu, kpadozu felegciti bē. ²⁰ Da kpede uuufelegciti (20) bete balaa sege uele nadegai ue, nu gɔɔɔzu uelei. ²¹ Da dabu uuunaanigciti (40) kpete balaa ga walii, ti ua la

kpede uuufelegiti (20) gilagilagi wu, kpadzuz felegiti be. ²² Da kpede dzita bete sege ule nadeagai bogave, folo liizu uelei. ²³ Da kpede felego bete sege ule nadeagai ma zoko felegiti be, ti kpegave. ²⁴ Ta dili kpedegi ziti ba, e zo buue, e zeeli bala mungi ma ungaue. Uele gana a ge la ga ti felego, ti uilegai soko felegiti su. ²⁵ Kpede dsava ga naazu, e geze sege ule nadeagai bogave, e ue ta-labu puugo maazu lizitaiti (16) ba, ti beteai ga walii, kpede gila dabu felego.

²⁶ Da gulu zokpo lclugoo bete kpedegiti be ga akasia wului, ti besa sege ule nadeagai gakamaue gilagi, ²⁷ ta gulu zokpo lclugoo sege ule nadeagai gakamaue zola uelei ma bedegiti be, ta gulu zokpo lclugoo sege ule nadeagai bogave ma bedegiti be, folo liizu uelei. ²⁸ Zaa-mazu wulu zokpo ga kpedegiti maaleue, e zo kwegi ma, e li zola uelei. ²⁹ Da zanugi zie kpedegiti ma. Da ta-ualaiti kpete ga zanugi, ga gulu zokpoiti ti lo ti zu. Da zanugi zie naama wulu zokpoiti ma. ³⁰ Da sege ule nadeagai lo, egfuelei ma gazuigi leeni la ga de gizei ma.

Sege ule nadeagai ma zege zugooza golai

³¹ Da sege zugooza golai bete ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sascgi, ta geze uagoo kpaliai. Da suu ga seelubeinti ma votoi. ³² To ga zele ga zanu kalagiti ti tckpala naanigiti ba, ti beteai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma, ti badcai dabu naanigiti ma, niiti ti beteai ga walii. ³³ Da sege zugooza golai zele kalagiti buue. Sege zugooza golai goozu uelei, miná ga da zeele woo gesui le ná. Sege zugooza golai ga ge wo ue ga ada nadeagai ta ada nadeaga wolai ti yeeagauezeuue. ³⁴ Da zeele woo gesui laagulu, ada nadeaga wolai uo be. ³⁵ Da tabalii uile sege zugooza golai gakalau, sege ule nadeagai wu, lekpeamaue nu gubezuue. Fitina zei anii ge tabalii letemaue, lekpeamaue nu yeeazuue.

³⁶ Da sege zugooza golai tagili kpete sege uelei laue ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sascgi, ta geze uagoo kpaliai, e ge ga sege zuuui. ³⁷ To ga zele ga zanu kalagiti ti tckpala lclugooiti ba, ti beteai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma. Da kolu boigi gaawun, e ge ti ue ga ta-labu lclugooiti.

Zalaga gulazuue (Egezdde 38:1-7)

27 Da zalaga gulazuue bete ga akasia wului. Sakpai ga ge ga metele felego ta tukpe (2,5), kogi ge ga metele felego ta tukpe (2,5). Zalaga gulazuue ga ge ga seki naanigi, sligoo ge ga metele gila ta tukpe (1,5). ² Da mineiti kpete goizu naanigiti ba, ma mineiti ta bo ba, ti ge ga ani gila no. Da kolu boigi zie ti ma. ³ Da anijakaiti kpete zuuui zo fai zu, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zok mite wolaiti, ta abu zege aniiti. Da socali naati kpein kpete ga kolu boigi. ⁴ Da kolu velayi bete ga kolu boigi zalaga gulazuue. Da kolu boi balaiti to kolu velayi ua, goizu naanigiti su. ⁵ Da pile zalaga gulazuue lakolgaue wu, e zo buue, eyesu e zeeli zalaga gulazuue zoligoo zaamaue. ⁶ Da gulu zokpoiti kpete zalaga

gulazuue ue, ga akasia wului, e kolu boigi zie ti ma. ⁷ Gulu zokpoiti ta lo balaiti su. Gulu zokpo naati ta ge zalaga gulazuue gakama felegiti, siegi zu a gena ua zegezu la. ⁸ Da zalaga gulazuue bete ga gulu zeueiti, zege ge koozu. To ga ge egfuelei e leeni la ga de gizei ma.

Sege ule nadeagai ma goizuue (Egezdde 38:9-20)

⁹ Da sege ule nadeagai ma goizuue bete. Lekpeamaue nu yeeazuue, maazasa ga segei e ga geze uagoo kpaliai. Sasai zakpai ge ga metele uuulclugoo (50) naama gakama mungi. ¹⁰ Tckpala uuufelegiti (20) ta lo dabu uuufelegiti (20) ga, ti beteai ga kolu boigi. Tckpalaiti ma galagiti ta ti zele kluiti ta ge ga walii. ¹¹ Lekpeamaue nu gubezuue, sasai zakpai ga ge miná balaa ga metele uuulclugoo (50), naa ge ga segei, ta tckpala uuufelegiti (20), ta ta-labu uuufelegiti (20), ti ga kolu boigi. Tckpalaiti ma galagiti ta ti zele kluiti ta ge ga walii. ¹² Folo liizu uelei, sasai gogi ga ge ga metele uuufelegoo maazu lclugoo (25), naa ge ga segei, ta ta-lckpala puugo ta ta-labu puugooiti. ¹³ Folo gulazu uelei, sasai gogi ga ge ga metele uuufelegoo maazu lclugoo (25). ¹⁴ Nu leezuue gobaue gilazuue, sasai ga ge ga metele lbfela ta tukpe (7,5), naa ge ga segei, ta tckpala savago, ta ta-labu savagooiti. ¹⁵ Nu leezuue gobaue zola uelei, sasai ga ge miná ga metele lbfela ta tukpe (7,5), naa ge ga segei, ta tckpala savago, ta ta-labu savagooiti. ¹⁶ Sasai laue vaa zu, sege zugooza golai ga ge ga metele puugo, e ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sascgi, ta geze uagoo kpaliai, suuui, ta tckpala naanigo, ta ta-labu naanigooiti. ¹⁷ Sasai ma lckpalaiti ma galagiti ta ti zele kluiti kpein ta ge ga walii. Ta-labuiti kpein ta ge ga kolu boigi. ¹⁸ Sasai zakpai ga ge ga metele uuulclugoo (50), kogi ge ga puufelegoo maazu lclugoo (25), sligoo ge ga metele felego ta tukpe (2,5). Segeiti ta ge ga geze uagoo kpaliai, ta dabuiti ta ge ga kolu boigi. ¹⁹ Socali kpein deveai sege ule nadeagai ma wotii vaa ma, ta suzo kluiti kpein, ta sasai zuzo kluiti kpein ta ge ga kolu boigi.

Deveiti e lo seizu nadeagai ná-fitinaiti ba (Leevi Nuiti 24:1-4)

²⁰ Da devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti ua e uo ga wolive wulo uagoo, kpeteai fitinai vaa zu, naa ga a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeenope ti mina za. ²¹ GALA daagomi sege uelei wu, sege zugooza golai gakalau, nii e zeele woo gesui gakalau. Miná ga Aalon ta ná-doun zunuiti ta sei ná, fitinaiti ti zo, e zo kpkoo ma, eyesu geelaalao, Goojo GALAGI gaazu. To ga ga googoo tckgi Izelayele nuiti ti-mavofodaiti kpein be, ti maaneai, ti so.

Zalaga gula zegeiti (Egezdde 39:1-7)

28 Da e-lie Aalon maabu ga bojo ua, ta ná-doun zunuiti, ti zege Izelayele nuiti saama, ga e ti ve be, na-boti vai zu, e ga zalaga gula vai, Aalon ta ná-doun

zunuiti, Nadabe ta Abiyu, ta Eleazaal ta Itamaal. ² Da zalaḡa ḡula zeḡeiti kpeṭe è-lié Aalón ué, ti ḡe ga tosuue ta ná-lebiyai ma uoogi. ³ Da bɔe naati kpein pɔ, ti ga ɲeeliḡi nuiti, niiti gè ti laavegai ga ḡima yenvui, ta Aalón ná-seḡeiti kpeṭe, naa ḡa a ke é ve bè, é nà-zalaḡa ḡula wotii ḡe. ⁴ Wele seḡeiti ba, ta ti bɛte: kakazu zeḡe ḡila, zalaḡa ḡula zeḡe ḡila, tookɔba wola ḡila, seḡewuzeḡe ḡila nii suuui, bɔɔɔ gila, ta saamaḡili gila. Ta zalaḡa ḡula zeḡe ɲadegaiti kpeṭe è-lié Aalón ta ná-doun zunuiti bɛ, naa ḡa a ke ti nà-zalaḡa ḡula wotii ḡe. ⁵ Ta zanugi zeḡe ta geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze uagɔi kpaliai.

Zalaḡa ḡula zeḡei

⁶ Ta zalaḡa ḡula zeḡei bɛte ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze uagɔi kpaliai. Ta suuu ga zanu galui. ⁷ Ta kpakiga zeḡe felegɔiti kpeṭe, ti ze zalaḡa ḡula zeḡei ḡaabelasu felegɔiti da. ⁸ Zalaḡa ḡula zeḡei ma lokoi ḡa bɛte ga ma zii nɔ. Toḡa ḡe ga zanugi, ta geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze uagɔi kpaliai. Ta ḡe ga ani ḡila ta zalaḡa ḡula zeḡei.

⁹ Kɔtu zɔngɔ baagi nii daaseigi ga wɔnikese, da naa felegɔ zeḡe, è Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti seue ti ma, ¹⁰ ti-laasei dɔzita ḡa zeue kɔtu ḡilagi ma, zɔɔma laasei dɔzitaiti ti ḡe kɔtui velesiei ma, eḡeuelei ti ɔɔɔ pelei la. ¹¹ Da Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti seue kɔtu felegɔiti ma, eḡeuelei nu a da kɔtui zaḡa la, eḡe zeevozeba aniiti. Da ti bata ti-ɔɔɔuueti ba, ti ga zanugi. ¹² Da ti ḡili zalaḡa ḡula zeḡei ma bakiga zeḡeiti ba, ti ḡe ga Izelayele ná-doun zunuiti ta-ḡizesui, nii Aalón seḡezu baki felegɔiti ga, ga ti-laaseigi ḡɔɔḡ GALAGI ḡaazu. ¹³ Da dɔɔɔuueti felegɔ bɛte ga zanugi. ¹⁴ Da zanu galu felegɔiti fele, è ti lo dɔɔɔuueti ba.

Kakazu zeḡei

(Egezdde 39:8-21)

¹⁵ Da kakazu zeḡei bɛte, nii deveiti ti zeḡezu la, ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze uagɔi kpaliai. Da suuu ga zanu galui, ga zalaḡa ḡula zeḡei ḡeuelei. ¹⁶ Kakazu zeḡei ḡa ué su fele, é ḡe ga seki naanigi. Sakpai ḡe ga zeelo gila, kogi ḡe ga zeelo gila. ¹⁷ Da kɔtu zɔngɔ baagiti ɲekpe ba, ma ɲekpe naanigɔi zu: ma ɲekpe mɔungi zu, saaledoane gila, tɔpaze gila, ta emelode gila, ¹⁸ ma ɲekpei velesiei zu, gelenate gila, safiil gila, ta diama ḡila, ¹⁹ ma ɲekpei zavasiéi zu, wɔ-pale gila, agate gila, ta ameeisete gila, ²⁰ ma ɲekpei naanisiei zu, kelizɔlite gila, wɔnikese gila, ta zasepe gila. Naama ḡɔtu zɔngɔ baagiti ta bata ti-ɔɔɔuueti ba, ti ga zanugi. ²¹ Da Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti seue kɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12) ma, eḡeuelei nu a da kɔtui zaḡa la, eḡe zeevozeba aniiti. Boloda puugɔ maazu felegɔiti (12) daaseigiti ta ḡe ti ma, kɔtu ḡila, ḡila daasei, kɔtu ḡila, ḡila daasei. ²² Da zanu galuiti to kakazu zeḡei ua, ti velei ga zanu kitei. ²³ Da zanu balaḡae felegɔiti kpeṭe, è ti lo kakazu zeḡei woizu felegɔiti ba. ²⁴ Da zanu galu felegɔiti to balaḡae felegɔiti ba, kakazu zeḡei woizu felegɔiti. ²⁵ Da zanu galu felegɔiti sokpaiti to dɔɔɔuueti felegɔ ua, niiti ti ḡiliai zalaḡa ḡula

zeḡei ma bakiga zeḡe felegɔiti ba, nii a ke kakazu zeḡei ye uelelaue. ²⁶ Da zanu balaḡae felegɔ bɛte mɔnɔ, è ti lo kakazu zeḡei woizu felegɔi zɔiti ba, koozu uelei, ná uézu zalaḡa ḡula zeḡei ma. ²⁷ Da zanu balaḡae felegɔ ḡiligaa bɛte, è ti lo zalaḡa ḡula zeḡei ma bakiga zeḡe felegɔiti ba, buuue, uelela uelei, ti-lodazuue ḡobaue, zalaḡa ḡula zeḡei ma lokoi maazu. ²⁸ Kakazu zeḡei ná-balaḡaeigiti ta ḡili zalaḡa ḡula zeḡei ná-balaḡaeigiti ba, ga galu biinii, naa ḡa a ke, kakazu zeḡei ḡe zalaḡa ḡula zeḡei ma lokoi maazu, ti yeeḡaa mina ḡwe ta zalaḡa ḡula zeḡei.

²⁹ Sieḡi zu Aalón læzu la ada ɲadegai, Izelayele ná-doun zunuiti daaseigi ḡa ḡe ziilaue, seueai kakazu zeḡei ma, nii deveiti ti zeḡezu la, ga é ma ḡizesui make yeenɔpe ḡɔɔḡ GALAGI ḡaazu. ³⁰ Anii niiti ti-laaseigi ga wuulimegi ta tumimegi, naati pu kakazu zeḡei zu, nii deveiti ti zeḡezu la, ti ḡeazu Aalón yiilaue, sieḡi zu é læzu la ḡɔɔḡ GALAGI ḡaazu. Uele ḡana Aalón a pɛe la yiilaue yeenɔpe, nii a ke é ḡe ḡɔɔḡ GALAGI yiima vai ḡwee, é lo Izelayele nuiti ba.

Zalaḡa ḡula zeḡei zɔiti

(Egezdde 39:22-31)

³¹ Da zalaḡa ḡula zeḡei ma lookɔba wolai ḡe ga geze biinii, ³² da kɔteue zaamazuué, nɔungi da lo ná, è daaḡale é ḡaku ma ga seḡe velei taḡili, naa ḡa a ke é mina uali ga. ³³ Gului nii daa ga gelenadegi, da naama waai ma votoi ḡili daamaue, é ḡaku ma ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, zanu tala koiti ti ḡe ti yɔḡɔzuuueti, ³⁴ zanu tala ko ḡila, gelenade gila, zanu tala ko ḡila, gelenade gila, naa ḡaku tookɔba wolai laa-maue ma. ³⁵ Aalón ḡa bɔḡḡ maḡili la, é da botii ḡe, tala koiti gooi ḡa ḡe menisu, sieḡi zu é læzu la ada ɲadegai, ḡɔɔḡ GALAGI ḡaazu, ta sieḡi zu é ḡulazu la ná, é la zaa názu.

³⁶ Da zanu kitei ma zeue goi bɛte, è seuei ḡe ma ga: «Feai ḡɔɔḡ GALAGI ué.» Seueai eḡeuelei nu a da zeevozeba anii maazaḡa la. ³⁷ Da ḡili bɔɔɔgi ua ga galu biinii, kakala uelei. ³⁸ Toḡa ḡe Aalón lovalaue yeenɔpe, sieḡi zu é losu la ḡàazu, nèi gè ga ḡɔɔḡ GALAGI. Naa maavele ma, nà yeezei Izelayele nuiti ta-vebeani ɲadegaiti bu, anɛe ni ta faaḡaazagiti keezu, ta ḡena ti vea zèa.

³⁹ Seḡewuzeḡei ta bɔɔɔgi bɛte ga geze uagɔi, è saamaḡiligi bɛte, è suuu.

⁴⁰ Da seḡewuzeḡeiti kpeṭe Aalón ná-doun zunuiti bɛ, è saamaḡiligiti kpeṭe ti ué, è bɔɔɔgiti kpeṭe ti ué, ti ḡe ga ti-losuué ta ta-lebiyai ma uoogi. ⁴¹ Da è-lié Aalón ta ná-doun zunuiti maḡili la. Da gulɔi zie ti ma, è ti ve bè, è ti pade, naa ḡa a ke ti nà-zalaḡa ḡula wotii ḡe. ⁴² Da uele kpuḡagi bɛte ti ué ga gezei, é ti-maapakaiti dɔɔḡu, toḡa zo ti-zaamaue, é yei ti-balaiti ma. ⁴³ Aalón ta ná-doun zunuiti ta ti le bɔḡḡ ma, sieḡi zu ti læzu la GALA daaḡomi seḡe uelei wu, baa sieḡi zu ti maabuḡazu la zalaḡa ḡulazuue ua, ti ua botii ḡe ada ɲadegai, naazu ti la ḡea ga sɔba nua ɲegelein, ta ti la zaa. Naa ḡa ḡe ga ḡɔɔḡ tɔgi Aalón ué ta mavofodaiti kpein bɛ.

Zalaḡa ḡula nuiti fee vai

GALA be

(Leevi nuiti 8:1-36)

29 Wele, nii da ke, Aalɔn ta ná-dointi fee vai zu bè, naa ḡa a ke ti nà-zalaḡa ḡula wotii ḡe. Nike zine bokpa gila seḡe, ta baala sine felegɔ, nɛɛuuzu mina ḡe ti ua, ² ta bului nii leue la su, ta bulu ueleuelegiti leue la su, gaayɔgai ga gulɔi, ta bulu leevɛiti, leue la su, gulɔi uuai ma, è ti betɛ ga bulu vukɔ uagɔi. ³ Da ti uu kpɔɔ gila su, è ua ga tiye kpɔɔgi naa zu, è ti le, da ḡena nike zinei ta baala sine felegɔiti kulaa ga zalaḡai. ⁴ Da li ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti GALA daagɔmi seḡe uelei laaue, è ti maagba ga ziei. ⁵ Da seḡeiti seḡe, è Aalɔn maagɔli ga seḡewuzɛḡei, ta tookɔba wolai, ta zalaḡa ḡula zeḡei, ta kakazu zeḡei, è saamaḡili ga zalaḡa ḡula zeḡei ma lokoi. ⁶ Da bɔɔɔgi lo nɔngi ua, è zanu seue goi ḡili kakalauɛ, nii é ga fee vai ma uoogi GALA be. ⁷ È siema wulɔ padegai zeḡe, è ta uu nɔngi zu, è ta zie ma. ⁸ Da ua ga ná-doun zunuiti, è ti maagɔli ga seḡewuzɛḡeiti. ⁹ Da ti zaamaḡili ga saamaḡiligiti, è bɔɔɔgiti dɔ tɔngiti ba. Ta nà-zalaḡa ḡula wotii ḡe, tɔgi ḡana eyesu ḡɔ. Da Aalɔn ta ná-doun zunuiti fe bè.

¹⁰ Da ua ga nike zine bokpaga GALA daagɔmi seḡe uelei ḡakalauɛ, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti-yeeiti pɛɛ nike zinei unmaue. ¹¹ Da nike zinei ḡɔdaaleue ḡoḡɔ GALAGI ḡaazu, GALA daagɔmi seḡe uelei laaue. ¹² Da nike zinei ma namai zeḡe, è ta zie zalaḡa ḡulazuue ma mineiti ma ga è-yeebegai. Da namai mɔtai uu ya zalaḡa ḡulazuue ḡɔḡaue. ¹³ Da ma wulɔi kpein seḡe, nii felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin uasuuɛ, ta ma loḡɔ felegɔiti ma, ta gulɔi è ti maue neḡelein, da naa ḡala zalaḡa ḡulazuue. ¹⁴ Kele da nike zinei mɔtai ḡala wo-uuuzuue uoluuɛ: ma zuai, ta ma ḡɔɔi, naa ueɛ ma booitii ba. Toḡa ga koto gba zalaḡai.

¹⁵ Da baala sinei taḡila seḡe, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta yeeiti pɛɛ baala sinei unmaue. ¹⁶ Da baala sinei ḡɔdaaleue, è ma namai zeḡe, è pili zalaḡa ḡulazuue ma, è ḡaku ma kpoloo. ¹⁷ Da baala sinei leveleue, è kpu-lukpulu, è koozu zɔɔlaiti ta kɔḡɔiti gba, è ti la kpulukpulu-lugai ta ma ungi ma. ¹⁸ Da baala sinei pɛ ga la zalaḡa ḡulazuue. Toḡa ga gala zalaḡai ḡoḡɔ GALAGI ue, zalaḡai ue, nii abui galazu, makugi neai ḡoḡɔ GALAGI ue.

¹⁹ Da zɔɔma uaala sinei zeḡe. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta yeeiti pɛɛ baala sinei unmaue. ²⁰ Da baala sinei ḡɔdaaleue, è ma namai ta zeḡe, è sie Aalɔn yeezazu uele woi yɔkpɔgi ma, ta ná-doun zunuiti zeezazu uele woi yɔkpɔgiti ma, ta ti-yeezazu yeezinepotogiti ma, ta ti-yeezazu ḡɔḡɔzinepotogiti ma. Da namai mɔtai uili zalaḡa ḡulazuue ma, è ḡaku ma kpoloo. ²¹ Da namai ta zeḡe, nii a ḡe zalaḡa ḡulazuue, ta siema wulɔ padegai ta, è ti vaza Aalɔn ta ná-seḡeiti ma, naa ueɛ ná-doun zunuiti ta ta-zeḡeiti ba. Pele ḡana da Aalɔnni fe la bè, ta ná-seḡeiti, naa ueɛ ná-doun zunuiti ta ta-zeḡeiti ba.

²² Da baala sinei ma wulɔi zeḡe, ta ma wɔɔngi, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin uasuuɛ, ta ma loḡɔ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma,

ta zeezazu balai, mazɔɔɔ toḡa ga ti ze vai ma uaala sinei. ²³ Bului leue la su, naama bɔɔɔgi, nii seidai ḡoḡɔ GALAGI ḡakala, da bulu ḡila seḡe naama bɔɔɔgi zu, ta bulu ueleuele gila gulɔi ba, ta bulu leevɛ gila. ²⁴ Da ti kpein pu Aalɔn ta ná-doun zunuiti zeezu, ti ti lateḡe vai ma uoogi ḡe ḡoḡɔ GALAGI ḡaazu. ²⁵ Naa uoluma, da ti ḡula niina ti ya, è ti ḡala zalaḡa ḡulazuue, gala zalaḡai maazu. Toḡa ga zalaḡai, nii abui galazu, makugi neai ḡoḡɔ GALAGI ue.

²⁶ Da Aalɔn ze vai ma uaala sinei ma ḡekegi zeḡe, è dateḡe vai ma uoogi ḡe ḡoḡɔ GALAGI ḡaazu. Naa ḡa ḡe ga dɔɔɔi. ²⁷ Da ti ze vai ma uaala sinei ma ḡekegi zeḡe ba ta ma balai, niiti ti ḡula ga dateḡe vai ma uoogi, ti zeḡe ba Aalɔn ue ta ná-doun zunuiti. ²⁸ Ta ḡe ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔɔɔ, naa ḡa ḡe ga ḡoḡɔ tɔgi, nii Izelayele nuiti ta so, mazɔɔɔ vebeanii ḡana seḡeai ba Izelayele nuiti ta-yiilei zalaḡaiti su. Naa ḡa ḡe ga ḡoḡɔ GALAGI tɔɔɔ.

²⁹ Aalɔn a zaana, ná-zalaḡa ḡula zeḡeiti ta ḡe ga ná-doun zunuiti tɔɔɔ, ta ti loo ḡɔba, siegi zu ti gulɔi nadeḡai ziezua la ti ma, ti ze vai zu. ³⁰ Ná-doun zunuiti su, nii a ḡe potogi zu, zalaḡa ḡula vai zu, naa ḡa too ḡɔba folo lofela laawu, siegi zu é ḡeezu leezu la GALA daagɔmi seḡe uelei wu, ga é botii ḡe ada padegai.

³¹ Da ti ze vai ma uaala sinei zeḡe, è ma zuai ḡili ada padegai ta. ³² Baala sinei ma zuai ta bului a ḡe kpɔɔgi zu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti mi, GALA daagɔmi seḡe uelei laaue. ³³ Nii keai ga koto gba anii, ta naa mi ḡana, naa ḡa a ke ti ve bè, ta ti ti ze. Nu ḡili nɔpɛ ge la ta mia, mazɔɔɔ ti padegɛ. ³⁴ Ni ti ze vai ma zalaḡa zuai baa ma bului ta ḡa yena ná eyesu sobui, nu la mɔɔ mia neḡelein, mazɔɔɔ ti padegɛ. Nii é yesu, da naa ḡala.

³⁵ Da zie ga deveiti kpein, gè ti vea è ya Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-vaa zu. Da folo lofela ḡe ti ze vai zu. ³⁶ Folo-o-folo, da nike zine ḡila kula ga zalaḡai koto gba vai zu. Da zalaḡa ḡulazuue nade ga naama ḡoto gba vai, è gulɔi zie ma ga é nade. ³⁷ Folo lofela laawu, da koto gba vaiti ke zalaḡa ḡulazuue, é nade, zalaḡa ḡulazuue wola ḡa nade. Nii kpein a wɔɔḡu zalaḡa ḡulazuue ua, naa ḡa nade.

**Gala zalaḡai,
nii a ḡe ḡulazu folo-o-folo**
(Gaalu Seuei 28:1-8)

³⁸ Folo-o-folo, da da kona gila baala sine felegɔ ḡula ga zalaḡai zalaḡa ḡulazuue. ³⁹ Da baala ziuoi ḡilagi ḡula ga zalaḡai sobui, è zɔɔma uaala ziuoi ḡula ga zalaḡai kpɔɔi. ⁴⁰ Da baala ziuo mɔngi ḡula ga zalaḡai, è pɛɛ bulu vukɔ uagɔi kilo savagɔ ua, gaayɔgai ga wolive wulɔ uagɔi ma litele ḡila ta tukpɛ (1,5), naa ueɛ dɔɔi litele ḡila ta tukpɛ (1,5) ba. ⁴¹ Da baala ziuoi velesiei ḡula ga zalaḡai kpɔɔi, è pɛɛ vebeanii ḡila ba, ta puya zalaḡai, eḡeuelei sobu gelei la. Zalaḡai ue, nii abui galazu, makugi neai ḡoḡɔ GALAGI ue. ⁴² Toḡa ḡe ga gala zalaḡai, wo-mavofodaiti kpein ta ḡe kulazu folo-o-folo, ḡaazu, nèi gè ga ḡoḡɔ GALAGI, GALA daagɔmi seḡe uelei laaue, miná ḡa nà ḡe ḡulazu ná kelema wo ue, gè da bɔɔ è uɔ. ⁴³ Miná ḡa nà ḡe ḡulazu ná kelema

Izelayele nuiti be, naama adauε gja nade ga nà-ɛbiyai. ⁴⁴ Nà GALA daagfomi sege uelei ta zalaḡa ḡulazuue nade. Nà Aalɔn ta ná-doun zunuiti nade, ti da nà-zalaḡa ḡula wotii gε. ⁴⁵ Nà zeɪ Izelayele nuiti saama, gè gε ga ta-GALAGI. ⁴⁶ Ta kwεε ga nà ga Ḡoḡḡ GALAGI, ta-GALAGI, nii é ti ḡulani Ezipete yooi ua, nà zeɪ ti zaama. Nà ga Ḡoḡḡ GALAGI, ta-GALAGI.

**Ani maku nεεnεgiti
ma zalaḡa ḡulazuue**
(Egezode 37:25-28)

30 Da zalaḡa ḡulazuue gila kpetε ani maku nεεnεgiti gala vai zu. Da kpetε ga akasia wului. ² Toḡa gε ga seki naanigi, sakpai gε ga metele ualisui, kogi gε ga metele ualisui, sɔligɔi gε ga metele ḡila. Ma mineiti ti ḡεezu ba, ta gε ga ani ḡila. ³ Da zanu kitei zie ma, gaauε, ta kakamaueiti, é ḡaku ma, ta ma mineiti ma ná pε. Da daabegi betε ga zanugi, é ḡaku ná pε ma. ⁴ Da zanu bala felegɔ lo ba daabegi wuuε, kakama felegɔiti, gulu zɔkpɔiti ti da lo ti zu, sege vai zu. ⁵ Da gulu zɔkpɔiti kpetε ga akasia wului, è zanugi zie ti ma. ⁶ Da zalaḡa ḡulazuue lo sege zugooza golai ḡakalauε, nii é zeele woo ḡesui ḡakalauε, kesui lakulugi ḡaazu letemaue, nii é zeele woo zeuεi maazuue, ue nà gε ḡulazu kelema ná è ue. ⁷ Miná ḡa Aalɔn a da ani maku nεεnεgiti gala ná. Toḡa gε ta ḡalazu sobu-o-sobu, siegi zu a gε fitinaiti keuele betezu la. ⁸ Aalɔn ḡa gε ta ḡalazu kpɔkɔi, siegi zu a gε fitinaiti keuele betezu la. Ani maku nεεnεgi ue, a gε ḡalazu yeenɔpε Ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu, wo-mavofodaiti kpein su. ⁹ À mina ani maku nεεnε ma zii ḡili kula ga zalaḡa, zalaḡa ḡulazuue, anεε gala zalaḡa ḡili be, baa vebeanii ḡili. À mina puya zalaḡa ḡila kpala pu ya ná. ¹⁰ Aalɔn ḡa da koto gba vaiti ke zalaḡa ḡulazuue mineiti maazu, naa gε ḡila kona-o-kona. Toḡa ke ga koto gba zuai ma ḡamai, naa gε ḡila kona-o-kona, wo-mavofodaiti kpein su. Zalaḡa ḡulazuue naa ḡa gε ga faa ḡadega wola Ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu.

**Seizu ḡadegai
ma mulu ḡula vai**

¹¹ Ḡoḡḡ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é gε ma: ¹² «Siegi zu è Izelayele nuiti gaalusu da, ti ḡilagilagi ta bɔḡɔ unmɔɔ ganii zala Ḡoḡḡ GALAGI ma, naa ḡa gε gaalugi ma ziegi zu, naa ḡa a ke maanɔḡɔ mina zeeli wo ma. ¹³ Niiti kpein ti ḡaalusu, naati ta uaazu wali ḡaei galamu lozita veezu, eḡuelei seizu ḡadegai ma wali ḡaei la. Naa gε ga vebeanii, é zeḡe ba Ḡoḡḡ GALAGI ue. ¹⁴ Nu-o-nu é ḡεezu gaalugi zu, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é ɛ zeemaazu, naa ḡa vebeanii zala, nii é veezu Ḡoḡḡ GALAGI ue. ¹⁵ Naavolo nui la salaa, é ua uooua ma, mɔne nui balaa la salaa, é ua yei bu. Vebeanii ue, é veezu Ḡoḡḡ GALAGI ue, ga ti bɔḡɔ unmɔɔ. ¹⁶ Da unmɔɔ walii ḡula Izelayele nuiti zea, è dɔ GALA daagfomi sege uelei ma wotii zu. Toḡa gε ga kizesu vaa Izelayele nuiti be Ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu, nubuseiti unmɔɔ fai zu.»

Maagba aninakai
(Egezode 38:8)

¹⁷ Ḡoḡḡ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é gε ma: ¹⁸ «Da maagba aninakai betε ga kɔlu bɔigi, ná-seiga anii balaa ḡa gε ga kɔlu bɔigi, maagba vaiti su. Da pile GALA daagfomi sege uelei ta zalaḡa ḡulazuue ti yɔḡɔzuue, è ziei uu su. ¹⁹ Naa ḡa Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta gε yeeiti ta ḡɔḡɔiti maagbazu la. ²⁰ Siegi zu ti ɛezu la GALA daagfomi sege uelei wu, ta bɔḡɔ maagba ga naama dɛi, naa ḡa a ke ti mina za, ta siegi zu ti maabuḡazu la zalaḡa ḡulazuue ua, ga ti botii gε, ti zalaḡaiti gala ga abui Ḡoḡḡ GALAGI ue. ²¹ Ta ti-yeeiti ta ti-ḡɔḡɔiti maagba, naa ḡa a ke ti mina za. Naa ḡa gε ga ḡoḡḡ tɔḡi, Aalɔn ue ta ná-doun zunuiti, ta ti-mavofodaiti kpein be.»

**Gulb ḡadegai
ta ma maku nεεnε kelei**

²² Ḡoḡḡ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é gε ma: ²³ «Da ani maku nεεnε papagiti sege: miile gulb maku nεεnεgi kilolo lozita, ta sinamɔme maku nεεnεgi kilo savagɔ, ta seeli maku nεεnεgi kilo savagɔ, ²⁴ ta kasegi kilo lozita, eḡuelei seizu ḡadegai ma ḡɔḡɔgi la, ta wolive wulɔi litelε lozita. ²⁵ Da naa gε ga siema wulɔ ḡadegai, eḡuelei gulb maku nεεnε kpetε nui a da kpetε la. Naa ḡa é ḡεezu ga siema wulɔ ḡadegai.

²⁶ «Naa ḡa da ta zie GALA daagfomi sege uelei ma, ta zeele woo ḡesui, ²⁷ ta tabalii ta ná-sɔɔlaiti, ta fitina zeɪ anii, ta ná-sɔɔlaiti, ta ani maku nεεnεgiti ma zalaḡa ḡulazuue, ²⁸ ta è sie gala zalaḡaiti kulazuue ta ná-sɔɔlaiti kpein ma, ta maagba aninakai, é ueε ná-seiga anii ua. ²⁹ Da niima aniiti kpein fe bè, ti wola ḡa nade, nii kpein a wɔḡɔ ti ua, naa ḡa nade. ³⁰ Da gulb ḡadegai zie Aalɔn ta ná-doun zunuiti ma, è ti ve bè, naa ḡa a ke ti nà-zalaḡa ḡula wotii gε.

³¹ «Da bɔε Izelayele nuiti pɔ, è gε ti ma: «Naa ḡa gε bè ga siema wulɔ ḡadegai, wo-mavofodaiti kpein su. ³² Nu mina ta zie busei ma, ḡegelein. À mina ma zii betε ga keuele. ḡadegε, wa da pete ga nade ganii. ³³ Nu-o-nu a ma zii betena, baa é ta zie nu ḡili ma, é la ga zalaḡa ḡula nu, naa be ka leve ná-nubuseiti ba.»

Ani maku nεεnεgi

³⁴ Ḡoḡḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Ani maku nεεnεgi naati sege, ti gε tie: setaketegi, ta wɔnikesegi, ta galebantumegi, ta gulu mana maku nεεnεgi. ³⁵ Da naa gε ga ani maku nεεnεgi, supuai, eḡuelei gulb maku nεεnε kpetε nui a da kpetε la, kpoloji gε ba. Toḡa gε ga ma ḡitei, é nade. ³⁶ Da ke ga ma vukɔi, è sei zeele woo ḡesui ḡakalauε, GALA daagfomi sege uelei wu, ue nà gε ḡulazu kelema ná è ue. Toḡa gε wo ue ga anii gola ḡadegai. ³⁷ À mina ani maku nεεnε kpetε bɔḡɔ ue ḡegelein ga nii ḡuelei, siema vaa zu. Wa pete ga ani ue ḡadegai, makeḡai Ḡoḡḡ GALAGI ḡila kpe nɔ ue. ³⁸ Nu nɔpε a naa ḡeḡala betena, ga é da maku, naa be ka leve ná-nubuseiti ba.»

Sege uele nadegai
ma n̄eeliḡi nuiti
(Egezode 35:30--36:1)

31 Ḡooḡo GALAGI b̄eni Moize u, é ḡe ma: ² «Wele, gè yimazegeue ga Besaleyete, nii é ga Uli ná-doun zunui, Guul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu. ³ Gè daavege ga GALA Zenvui, ta ḡimalai, ta kelegelegi, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu, ⁴ é zoo faiti kaza-uisu, é zanugi bete, ta walii, ta kolu b̄oigi, ⁵ é kotu zongu baagiti safa, é ti nekpe ti-k̄ozuueti, é gului zaŋa, é botii ma zii kpein ke. ⁶ Gè kp̄oba nu ueue ba, nii é ga Woḡoliyabe, Ayizamake ná-doun zunui, é ḡula Dan ná-bolodai zu. Gè kelegelegi uuuue naati kpein ziimau, niiti ti zoogai faa la, ga ti naa kpein ke, nii gè è leveai ma, ⁷ é zo GALA daagomi sege uelei ma, é li zeele woo ḡesui u, ta dakulugi, ta sege uelei ma z̄olaiti kpein, ⁸ ta tabalii ta ná-s̄olaiti, ta fitinai zeii anii é ga zanu kitei, ta ná-s̄olaiti kpein, ta ani maku n̄eenegiti ma zalaŋa ḡulazuue, ⁹ ta gala zalaŋaiti kulazuue ta ná-s̄olaiti kpein, ta maagba aninakai ta ná-seiga anii, ¹⁰ ta botiḡe zegeiti, niiti ti ga zalaŋa ḡula nui Aal̄on ná-zalaŋa ḡula zegeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zegeiti zalaŋa ḡulazuue ma woti vai ma, ¹¹ ta siema wul̄ nadegai, ta ada nadegai ma ani maku n̄eenegi. Ta naa kpein ke, eḡeuelei gè deveai la.»

Dooŋo foloi

¹² Ḡooḡo GALAGI b̄eni Moize u, é ḡe ma: ¹³ «B̄e Izelayelee nuiti p̄, è ḡe ti ma: «Wa n̄a-dooŋo foloiti maape, maz̄ok̄ naa ḡa a ḡe n̄un n̄a, ta wa, ade ȳoḡzu, wovofodaiti kpein saama, é ḡe ga poogi, nii nu a kw̄e la ga n̄a ga Ḡooḡo GALAGI, nii é wo n̄adesu. ¹⁴ Wa dooŋo foloi maape, maz̄ok̄ toḡa ḡe wo ue ga faa nadegai. Z̄i a k̄oz̄na, ta naama nui uaa. Nu n̄pe a boti ḡeena naama voloi ma, naa be ka leve ná-nubuseiti ba, é ḡula ti zaama. ¹⁵ Folo l̄ozita laawu, nu ḡa boti ḡe, keke foloi l̄ofelasiei ḡa ḡe ga dooŋo foloi, feai Ḡooḡo GALAGI ue. Z̄i n̄pe a boti ḡeena dooŋo foloi, ta naama nui uaa. ¹⁶ Izelayelee nuiti ta dooŋo foloi maape, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, é ḡe ga ḡooḡo minazeḡegi. ¹⁷ Toḡa ḡe ga poogi, n̄a-o, Izelayelee nuiti-yo, gi ȳoḡzu, eyesu ḡ, maz̄ok̄ folo l̄ozita laawu, Ḡooḡo GALAGI geeḡok̄gi ta z̄oii beteni. Folo l̄ofelasiei é beni ná-botii ua, é looŋo.»

T̄ogi ma ḡotu ḡokologiti

¹⁸ Sīegi zu Ḡooḡo GALAGI beni la ga b̄e Moize u Sinayi gize ma, é zeele woo ḡokolo feleḡiti feeni zea, kotu ḡokologiti, GALA ge seuei ḡeai ti ma ga t̄ b̄oḡi zeeb̄eŋai.

**MINAZEḠEGI ḠOLOGOLO FAI
TA NIINE VAI**

(32:1--34:35)

**Nike yiuoi maaniinigi bete vai
ga zanugi**

(T̄o Seuei Velesiei 9:6-29)

32 Nubuseiti ti kaai ma ga Moize l̄ebiga, é la yeini, é va zeḡe gize ma fala, ti gaal̄eni ba Aal̄on maaḡoolii zu, ti ḡe ma: «Wuzeḡena, è galagiti kpete gi ue, ti lo gi luḡ, maz̄ok̄ Moize nii, zunui tei é gi ḡulaai Ezipete yooi ua, gi la kw̄e nii keai la.» ² Aal̄on ḡeni ti ma: «À zanu goizu anigiti kula wo-anzaiti goizuueti, ta wo-loun zunuiti goizuueti, ta wo-loun anzanuiti goizuueti, wo ua ga tiye p̄.» ³ Nubuseiti kpein ti zanu goizu anigiti kulani woizuueti, ti ua ga tiye Aal̄on u. ⁴ É yeezeini zanugi wu, ti feeni zea. É gaawuunni, é pu zanu kpete ḡokologi zu, é kpete ga nike yiuoi maaniinigi. Naa uolu, ti ḡeni ma: «Izelayelee nuiti, à wele wa-ḡalagi ua, é wo ḡulaai Ezipete yooi ua.» ⁵ Sīegi zu Aal̄on miná ḡaani la, é zalaŋa ḡulazuue ta beteni nike yiuoi maaniinigi ue. É wooḡulani, é ḡe ma: «Feti wola ḡa ḡe ga lina Ḡooḡo GALAGI l̄ebi vai ma!» ⁶ Ma ḡeelaalaogai ma, ti wuzeḡeni ga sobuzobui, ti gala zalaŋaiti ta ziilei zalaŋaiti kula. Nubuseiti ti zeini, ti daamii ta kp̄ok̄lei wo. Naa uolu, ti wuzeḡeni, ti da ḡaŋo.

⁷ Ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Yeii, è li, maz̄ok̄ da-nubuseiti, è ti ḡulani Ezipete yooi ua, ti b̄oḡ ḡoz̄a. ⁸ Ti zeḡea gaamago n̄ naama uelei ua, nii gè deai ga tiye. Ti nike yiuoi maaniinigi bete b̄oḡ ue, ga zanu gaawuungai, ti k̄ok̄ bu, ti zalaŋaiti kula be, ti ḡeni ma: «Izelayelee nuiti, à wele wa-ḡalagi ua, é wo ḡulaai Ezipete yooi ua.» ⁹ Ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «N̄a kaazu ga niima nubuseiti ta ga nubuseiti ti z̄uv̄ai. ¹⁰ Niizu, z̄e deai ná! N̄a-ziiŋaawanai ḡa uaa zu ti laal̄oḡma, n̄a ti-ma zuwui ḡaaleuezu, keke n̄a è ḡeezu ga zii wola.»

¹¹ Moize ná-GALAGI maaneneni, Ḡooḡo GALAGI, é ḡe ma: «Ee, Ḡooḡo GALAGI, lee vaa zu da yiiŋaawanai uaa zu da-nubuseiti daal̄oḡma, niiti è ti ḡulaai Ezipete yooi ua, ga da-zeebe wolai, ta zeeŋaabaai? ¹² Ni da naa ḡeena, Ezipete nuiti ta ḡe ma: «Ti maanoḡo vai ḡa é ti ḡulaai ma, ga é ti uaa gizeiti su, é ti-ma zuwu ḡaaleue eteai zu.» «Da-yiiŋaawana wolai ye ná, è mina faa n̄u ḡe ga da-nubuseiti. ¹³ Gize Abalaame zu, ta Izaake, ta Izelayelee, da-wotiḡe nuiti, niiti è gonani b̄oḡ ma ti ue ga: «N̄a wo-mavofodai m̄in eḡe geeḡok̄gi ma zomideŋaiti, z̄oii nii kpein gè b̄ezu ná-faa zu, ga n̄a fe wo-mavofodai ya, ta k̄ok̄, é ye ti ya ḡ.» ¹⁴ Ḡooḡo GALAGI zeḡeni faa n̄u uolu, nii é ḡeni p̄ é ke ga ná-nubuseiti.

Moize ná-ziiŋaawanai

¹⁵ Moize yeini, é zeḡe gize ma, zeele woo ḡokolo feleḡiti ti zoni zea, seuei ḡeeni ti-ḡakama feleḡiti, ti zeueni z̄ok̄la uele ta z̄ok̄la uele. ¹⁶ GALA ka é kokologiti

kpeteni, GALA ná-seue g̃eai g̃a é g̃eni ti ma, k̃neai kokologiti ma.

¹⁷ Zozuwe nubuseiti gooi menini, ti da z̃og̃, é g̃e Moize ma: «K̃k̃ bee wooi g̃a nuiti puuzue.» ¹⁸ É googaavoteni, é g̃e ma: «Pile s̃ok̃ nua ta-bee woo laade, pile s̃ok̃tala nua ta-bee woo laade, g̃uye woo g̃a gè menisu.»

¹⁹ Tei é g̃eni maabugazu ti-uuuzue ua, é ñike yivoi g̃aani, nuiti ti g̃eni kuai wosu. Moize wola yi-ig̃aawanani. É k̃tu gokologiti pilini z̃ooi ma, é ti wolowolo gize g̃og̃aue. ²⁰ É ñike yivoi zegeni, nii ti k̃peteni, é gala. É fuk̃ni, é ke ga fufiligi, é ma vuk̃i vaza z̃iei g̃a, é to Izelayele nuiti da, ti k̃p̃le.

²¹ Moize g̃eni Aal̃n ma: «Leeni g̃a nubuseiti ti keai ga de, è ti yegai ná, ti niima g̃oto wolai g̃e?» ²² Aal̃n googaavoteni ga: «M̃alig̃ii, ná-ziig̃aawanai mina w̃ok̃. Da b̃og̃ é niima nubuseiti kw̃e, faa k̃ni g̃a ti polu. ²³ Ti g̃eni mà: «Galagiti k̃pete gi ue, ti lo gi lug̃, maz̃ok̃ Moize nii, zunui tei é gi g̃ulaai Ezipete yooi ua, gi la kw̃e nii keai la.» ²⁴ Gè g̃eni ti ma: «Niiti zanugi ti ya, ti kula b̃og̃ ma.» Ti feeni z̃ea, gè pilini abui zu, niima ñike yivoi g̃ulani su.»

²⁵ Moize peteni ga nubuseiti ti k̃ni faazupui zu, Aal̃n ti yeni faazupui naa zu, eyesu ti b̃og̃ lo ti maayosege nuiti ta-reeg̃ulasui zu. ²⁶ Moize loni ti-uuuzue ma uelelaue, é g̃e ti ma: «À ua p̃, w̃iti wo ga G̃og̃ GALAGI ñok̃iti!» Leevi ná-bolodamaiti k̃pein ti g̃aaleeni ba koba. ²⁷ É g̃eni ti ma: «G̃og̃ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi g̃aa: «Wo g̃ilagilagi ná-bog̃a z̃ok̃ la g̃o-ba, à leutevee nuiti puuzue, wo lati naa ma, é zo z̃ok̃ ma uelelaue, é li z̃ok̃a uelei, ese gilagilagi keeg̃eloun uaa, baa b̃ok̃lai, baa ná-nui.» ²⁸ Leevi nuiti ti keeni, egevelei Moize boni la, zunu waasavag̃ (3 000) g̃eg̃ala g̃a é zaani nubuseiti saama naama voloi. ²⁹ Moize g̃eni ma: «Za, wo vea G̃og̃ GALAGI ue, maz̃ok̃ wo g̃ilagilagi la ineineni ná-doun zunui baa keeg̃eloin g̃ula vai zu ga zalag̃ai, nii a ke é tuyai yei wo ma za voloi.»

Moize ná-GALA maañenei

³⁰ Poluma zobui, Moize g̃eni nubuseiti ma: «Wo koto wola g̃eeue. Nà uaazu l̃ezu niizu G̃og̃ GALAGI uo be. Tanisu nà wa-g̃otoi ma zuvaayegi z̃ok̃.» ³¹ Moize galeni ma G̃og̃ GALAGI uo be, é g̃e ma: «Ee! Niima nubuseiti ti koto wola g̃eeue. Ti zanugi bet̃ue b̃og̃ ue ga galagi. ³² Soma kae, è ta-g̃otoi zuvaaye! Ni naa laade, nà è maañenezu, dàaseigi g̃aava, é g̃ula da-z̃uei zu, è keai.» ³³ G̃og̃ GALAGI g̃eni Moize ma: «Zoi é kotoi g̃eai dàal̃og̃ma, naa g̃a nà daaseigi g̃aava, é g̃ula nà-seuei zu. ³⁴ Li niizuue, è li ga nubuseiti, ue gè nà l̃eni ga de. Wele, nà-geezugeelai g̃a lo è lug̃. Kele ñapotokula voloi, ta ta-g̃otoiti suboloi g̃ok̃.» ³⁵ G̃og̃ GALAGI nubuseiti dog̃ani, t̃ozei ñike yivoi ua, nii ti g̃eni Aal̃n ma, é k̃pete ti ue.

Siei wuzeg̃e vai uolu

33 G̃og̃ GALAGI g̃eni Moize ma: «Li, zeg̃e ue, da-o, nubuseiti-yo, niiti è ti g̃ula Ezipete yooi ua. L̃e

z̃ooi uo pelei, nii gè ma minazegeni ga nà feezu Abalaame ya, ta Izaake, ta Zak̃obe, gè g̃e ma: «Nà feezu è-mavofodai ya.» ² Nà geezugeelai ta levesu è lug̃, nà Kanaan nuiti k̃pezu è lug̃, ta Am̃ok̃ nuiti, ta G̃ete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ³ L̃e naama yooi zu, ue ñok̃i ta k̃in gul̃i uoouaai ná. Kele ade la l̃ezu uooma, gè mina wo undaavili pelei zu, maz̃ok̃ wa ga suṽok̃ nubuseiti.»

⁴ Siegi zu nubuseiti ti naama b̃ne k̃iti menini da, ti g̃aaleini. Nu k̃pe ge la g̃eni b̃og̃ maag̃ilini ga ná-z̃ok̃a uag̃. ⁵ G̃og̃ GALAGI g̃eni Moize ma: «G̃e Izelayele nuiti ma: «Wa ga nubuseiti ti z̃uṽai. Ni gè l̃eni wo zaama yeeg̃eg̃ala go laawu, nà la wo undaavili. Niizu, à wa-maag̃ili z̃ok̃a uag̃iti kula b̃og̃ ma, nà pet̃e, nii gè uaazu k̃ezu wo ue.» ⁶ Izelayele nuiti ti maag̃oozaai ma G̃ok̃lebe gizei ua, ti la m̃ g̃eni ta-maag̃ili z̃ok̃a uag̃iti toozu g̃oba.

GALA daag̃omi sege uelei

⁷ Ta la ti-uuuzue bet̃ena, Moize bena sege uele padegai zeg̃e, é to ti-uuuzue voluue, tago maag̃ooza. É daasei p̃eeni ga GALA daag̃omi sege uelei. Nu-o-nu nii é g̃eni p̃o ga é G̃og̃ GALAGI g̃aazaga, naa g̃eni g̃ulazu, é li GALA daag̃omi sege uelei uo pelei, nii é g̃eni ti-uuuzue uolu uelei. ⁸ Siegi zu Moize g̃eni liizu la sege uele padegai wu, nubusei k̃pein ge g̃eni wuzeg̃ezu, ese ge g̃eni losu ná-sege uelei laave, é g̃aazulo Moize ua, eyesu é l̃e sege uele padegai wu. ⁹ Siegi zu Moize g̃eni l̃ezu la sege uele padegai wu, tonabiingi g̃eni yeizu, é lo sege uele padegai laave, G̃og̃ GALAGI g̃eni b̃ezu Moize uo. ¹⁰ Nubusei k̃pein ge g̃eni tonabiingi g̃aazu, é da lo sege uele padegai laave, naazu nubusei k̃pein ge bena wuzeg̃e, é ye ná-sege uelei laave, é k̃ok̃ GALA bu. ¹¹ G̃og̃ GALAGI g̃eni b̃ezu Moize uo g̃aazuni ta g̃aazu, egevelei nu a da b̃ne la b̃ok̃a uo. Naa uolu Moize bena g̃ale ma ti-uuuzue, kele ná-botig̃e zunu loungoi Zozuwe, Nun ná-doun zunui la g̃eni zeg̃ezu sege uele padegai goozu uelei.

G̃og̃ GALAGI g̃ula vai kelema Moize ue

¹² Moize g̃eni G̃og̃ GALAGI ma: «Wele, è g̃eeue mà: «Lo niima nubuseiti tug̃, è l̃e ga tiye.» da ma, è la naa-nui l̃eni ga ze, nii g̃a li, é màaza! Añe naa ue, è g̃eni mà: «Gè è g̃wee ga è-laaseigi, è zaalai z̃ok̃ge g̃aazu.» ¹³ Niizu, ni gè zaalai z̃ok̃ge è g̃aazu, da-veleiti deena ga ze, naazu nà è g̃wee, gè zaalai z̃ok̃ è g̃aazu m̃ok̃. Wele, zii tei ka ga da-nubusei.» ¹⁴ G̃og̃ GALAGI googaavoteni, é g̃e ma: «Nà losu è lug̃, nà b̃og̃i. Nà doog̃ feezu è ue.»

¹⁵ Moize g̃eni ma: «Ni da b̃og̃i è la losu gi lug̃, mina gi zeg̃e ue. ¹⁶ Toḡa g̃wee g̃ale ga gaama, ga gè zaalai z̃ok̃ge è g̃aazu, ñun nà-o, da-nubuseiti-yo? Siegi zu laade, ade z̃iezu la uooma, ta siegi zu nà-o, da-nubuseiti-yo, z̃og̃zu g̃eezu la gi ua ga nubuseiti k̃pein ti et̃ei zu?» ¹⁷ G̃og̃ GALAGI g̃eni Moize ma: «Nà naa g̃e, nii è

maagaazagaboga mà, mazkwa è zaalai zkwage gàazu, gè è gwèe ga è-laaseigi.»

¹⁸ Moize gèni ma: «Soma kae, è da-lèbiyai le ga ze!»
¹⁹ Gwogw GALAGI googaavoteni, é gè ma: «Nà levesu è gkalauè, gè nà-padaì kpein dèe ga de, gè dàaseigi le ga de, nii é ga Gwogw GALAGI. Nà zaalai la naa ma, nii gè pò gè zaalai la ma. Nà maawingjai gè naa ue, nii gè pò gè maawingjai gè be.»
²⁰ É gèni ma mwa: «È la zooga è va gàazuue ga, mazkwa nui la zooga kàazu, é ua ye vulua.»
²¹ Gwogw GALAGI gè ma: «Wèle adauè ta ua, kòbauè, da lo fasai ma.»
²² Siègi zu nà-lèbiyai levesu da, nà è kwzu fasa yegèi ta zu, gè è maalwgu ga zèei, eyèsu gè leve.
²³ Naa uolu, nà yee gaagale ma niina, da pòlu uelei ga, kèle gàazuue la zooga gaazu.»

Togi ma gwokolo niineiti safa vai (Tò Seuei Velesiei 10:1-5)

34 Gwogw GALAGI gèni Moize ma: «Kwtu gwokolo felegzafga ga ma mwungiti kèuele. Nà woiti seuezu naama gwotu gwokologiti ma, wooi niiti ti gèni ma mwungiti ma, niiti è ti wolowoloni.
² Sobuzobui, gèuele bète, sobui kw, è le Sinayi gizei ma, da losu nàue kàkala, gizei unmaue.
³ Nu kwpe ge mina uile è uolu, wo ua le. Nu kwpe ge mina kwgw le gizei ma ná tanwpe. Toganii ma go baa ma wola mina balaa daami wo gizei ma, ma lugi zu kpein.»

⁴ Moize kwtu gwokolo felegzi zafgani, egèuelei ma mwungiti ti gèni la. Moize wuzegèni sobuzobui, é le Sinayi gizei ma, egèuelei Gwogw GALAGI devei veeni la zea, é kwtu gwokolo felegziti sefèni ya.

⁵ Gwogw GALAGI yeini tonabiingi zu, é lo ná kobauè, é Gwogw GALAGI laaseigi lèeni.
⁶ Gwogw GALAGI leveni kakalauè, é woogulani, é gè: «Gwogw GALAGI, Gwogw GALAGI, maawingja GALAGI, nii é zaalai veezu, zii la gula fala, kpetèai nubwglai ta woogègiladai zu,
⁷ é woogègiladai gèezu, eyèsu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, é faa kw zuvaayesu, ta tò kologologiti, ta kotoi, kèle é la kwba nui zoga ga kwbalala nu, a da gèegèiti ta-vaa kw uotokula ti-lointi ma, ta ti-lounlointi ma, eyèsu é zeeli yamani zavasiei ta naanisiei ma.»

⁸ Moize zuvileni ga mauea zoi ma, é kwkw.
⁹ É gèni ma: «Màligii, ni gè zaalai zkwage è gaazu, gè gi zaama. Anèe ni suwkw nubuseiti be, gá-vaa kwiti suvaaye, ta gá-gotoiti, gi zège, è gi gè ga kwkw.»

Gwogw GALAGI ná-minazefegi

(Egezode 23:14-19;
Tò Seuei Velesiei 10:1-5;
16:1-17)

¹⁰ Gwogw GALAGI googaavoteni, é gè ma: «Nà kwgw nà minazefegi gèezu wo ue. Nà laavkw vaiti kèezu da-nubuseiti kpein gaazu, niiti ti ta la de gèeni eteai zu ná tanwpe, ziiti kpein saama. Nubuseiti kpein wo zeini ti zaama, ta Gwogw GALAGI ná-kèewotii gá, kèewotii nii maaluaai, nii nà kè ga è mauele.

¹¹ «À dama ga devei gè feezu wo ya za. Nà uaazu Amkw nuiti kwèezu wo lugi, ta Kanaan nuiti, ta Gète nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Gèeve nuiti, ta Yeebuse nuiti.

¹² À dama, wo mina minazefè kè zoi zu nubuseiti be, ue wo uaazu zeizu ná, naa gá a kè, ti mina gè ga balli wo zaama.
¹³ Kèle, keni wo ta-zalaga gwulazuueti golo, wo ta-zale kw gwutuiti kpezegèle, wo ta-zale kw wuluiti teue ga.
¹⁴ À mina kwkw gala kili bu, mazkwa nà, nèi gè ga Gwogw GALAGI, dàaseigi gá ga «nii toloai.» Nà ga to-lo GALAGI.

¹⁵ «À mina minazefè kè zoi zu nubuseiti be, naa gá a kè, ta kologologi gèena ta ta-galagiti, ti ti gw ga zalagaiti, ti mina wo loli, wo ua ta mi.
¹⁶ À mina ti-loun anzanuiti sege wo-loun zunuiti be, ti-loun anzanuiti ta kologologi gèena ta ta-galagiti, ti mina wo-loun zunuiti maalele ga ti ua da naa ta gè.

¹⁷ «À mina kwkw gaawun, wo ua kwete kwgw ue ga galagi.

¹⁸ «Bului nii leue la su, wa naama vetii make, folo kwfela laawu, molo gwulazu zègi ma yeegègalai zu, teueai ba, wa buluiti mi nii leue la su, egèuelei gè devei veeni la wo ya, mazkwa molo gwulazu alugi ma gá wo gwulani la Ezipete yoi zu.

¹⁹ «Doun mwungì kpein ka ga kwkw, anèe toganii ma yiuo mwungì ma zinei, é gèni ga nike yiuo, baa baala ziuo.
²⁰ Wa soovale ziuo mwungì unkw ga baala ziuoi. Ni wo la unkwoni, wa kwkwawè wolo. Wa zunu loun mwungì kpein unkw. Nu kwpe ge mina gula kèlema gàazu ga yeapaka.

²¹ «Wa botii gè folo kwzita laawu, wo loogw folo kwfelasiei, anèe wozawoli ta molo leue zègi zu ue.

²² «Wa kwkwiti ma vetii gula, ga molo é ga belegi ma kwkw mwungì, ta molo leue vetii konagi a bena.
²³ Nà zeizu gá gè saua konagi zu, zunuiti kpein ti gula kèlema Maligii gaazu, Gwogw GALAGI, Izelayele ná-GALAGI.

²⁴ Mazkwa nà ziiti kwèezu wo lugi, nà wa-gwèpele-maueiti kwkwzu. Nu kwpe gaazu la gwulaa wa-yoi ua, siègi zu wo lèezu la ga wo gula kèlema Gwogw GALAGI, wa-GALAGI gaazu, ná zeizu gá gè saua konagi zu.

²⁵ «Bului nii leuei su, à mina naa kwkw sui ua, wo ua ku-la ga nà-zalagai. À mina Pakegi ná-fetii ma zalagai make kwkw laawu, é ua yesu sobu ua zeeli.

²⁶ «Wa ua ga wa-yoi ua kwkw mwungiti Gwogw GALAGI wa-GALAGI ná-pelei wu.

«À mina boli yiuoi gili ga dee ná-niimi dei.»

²⁷ Gwogw GALAGI gèni Moize ma: «Wooi niiti seue, mazkwa minazefegi gè kèezu è ue, ta Izelayele ue, togw zoloosu niima woiti ma.»
²⁸ Moize kèeni Gwogw GALAGI goba nàue ga folo uuunaanigw (40) ta kwkw uuunaanigw (40). É la daami woni, ta é la zè kwkw. É minazefè gooti seueni kokologiti ma, ti ga tò puugwi ma woiti.

Moize gaazuue volo vai

²⁹ Moize yeini, é zège Sinayi gizei ma, zèele wo gwokolo felegziti ti gèni zea, zeizuue é zège gizei ma. É la gèni kwèe ga gaazuue gèni volozu, kwzèi ti yèpeni ta Gwogw GALAGI.
³⁰ Aalw ta Izelayele nuiti kpein ti weleni Moize ua, kwèe, gaazuue gèni volozu, ti gèni luazu ga ti ua maabugá ba.
³¹ Moize ti lolini. Aalw ta bèbeiti ta-gwundigiiti kpein ti uaani kw be, é kwkw ti kw.
³² Naa

uoluma, Izelayele nuiti kpein ti maabugani ba. É deveiti kpein feeni ti ya, niiti é ti 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI ya, Sinayi gizei ma. ³³ Siegi zu Moize beni la ga bɔɛ ti ɔ, é segei uɛɛni gaazu. ³⁴ Siegi zu Moize a la ɣɛna la 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI ɔ bɛ, ga é bɔɛ ɔ, é ɣɛni segei ɣulazu gaazu, eyɛsu é ɣula. Siegi zu a la ɣulana la, é ɣɛni naa wosu Izelayele nuiti ma, nii é ga devei é veeni zea. ³⁵ Izelayele nuiti ti ɣɛni wɛɛzu Moize gaazu, ti kaani ga gaazu ɣɛni volozu, Moize ɣɛni segei uɛɛzu gaazu uolu, eyɛsu é la, é bɔɛ 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI ɔ.

GALA NÁ-SEGE UELE NADEGAI LO FAI

(35:1--40:38)

Deveiti é lo doogo foloi ua

35 Moize Izelayele uɛɛni kpein tolini, é ɣɛ ti ma: «À petɛ, faiti 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI ti leveai ga ti ɣɛ: ² Folo lɔzita laawu, nu ɣa boti ɣɛ, keɛ folo lɔfelasiei ɣa ɣɛ ga doogo foloi, feai 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI uɛ. Zɔi nɔɛ a boti ɣɛɛna naama voloi, ta naama nui uaa. ³ À mina abu gaazo doogo foloi, wo-zeizuɛ tanɔɛ.»

Sege uɛɛ padegai ma veɛaniiti (Egezode 25:1-9)

⁴ Moize bɔɛni Izelayele uɛɛni kpein ɔ, é ɣɛ ti ma: «Wɛɛ, nii ɣa 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI deveai: ⁵ À veɛanii zege wo-ɣɔligiti ba, 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI uɛ. Nu nɔɛ faanɛ ɣigi bɛ, naa ɣa ua ga veɛanii nii 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI uɛ: zanugi, ta walii, ta kɔlu bɔigi, ⁶ ta geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔɔɔgi, ta geze uagɔi kpaliai, ta boli legai, ⁷ ta baala sinɛ ɣɔɔɔti, ti loai ga ma bɔigi, ta nuni ɣɔɔɔti, ta akasia wului, ⁸ ta fitina wulbi, ta tufa maku nɛɛɛgiti ti ga siema wulb padegai, ta ani maku nɛɛɛgi uɛ, ⁹ ta kɔtu zɔngɔ baagi nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ baa kiligiti zalaɣa ɣula zegei ma vaa zu, ta ma ɣakazu zegei.

Sege uɛɛ padegai ma 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 (Egezode 39:32-43)

¹⁰ «Wo zaama, niiti kpein ti zoogai faa la, nɛɛligi vai zu, ti ua, ti naa ɣɛ, nii 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI deveai: ¹¹ sege uɛɛ padegai, ta ná-sege uɛɛi, ta ma uɛɛmazɛgei, ta ma ɣalagiti, ta ma bɛɔgiti, ta ná-gulu zɔkɔiti, ta ná-tɔkpalaɛti, ta ná-dabuiti, ¹² ta kesui ta ná-gulu zɔkɔiti, ta dakulugi, ta sege zugooza golai, ¹³ ta tabalii, ta ná-gulu zɔkɔiti, ta ná-sɔɔlɛiti kpein, ta buluiti ti veai GALA bɛ, ¹⁴ ta fitina zeɛ anii, ta ná-sɔɔlɛiti, ta ná-fitinaɛti, ta gulbi fitinaɛti vaa zu, ¹⁵ ta ani maku nɛɛɛgiti ma zalaɣa ɣulazu, ta ná-gulu zɔkɔiti, ta siema wulb padegai ta ani maku nɛɛɛgi, ta pɛɛlaɛ ma zege zugooza golai, nu lɛɛzuɛ sege uɛɛ padegai wu, ¹⁶ ta gala zalaɣaiti

kulazu, ta kɔlu veɛɛi é ga kɔlu bɔigi, ta ná-gulu zɔkɔiti, ta ná-sɔɔlɛiti kpein, ta maagba anijakai ta ná-seiga anii, ¹⁷ ta koi ma zasai ma zegeiti, ma lɔkpalaɛti, ta ma labuiti, ta sasai laaɛ ma zege zugooza golai, ¹⁸ ta sege uɛɛ padegai zuzo kɔlɛiti, ta koi ma zasai zuzo kɔlɛiti, ta ta-ɣaluiti, ¹⁹ ta zalaɣa ɣula zegeiti ada padegai vaa ma, zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-segeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zegeiti zalaɣa ɣulazuɛ ma wotiiti faa zu.»

Izelayele nuiti ta-veɛaniiti

²⁰ Izelayele uɛɛni kpein ge zege ni Moize ɔ bɛ. ²¹ Niiti kpein é bɛɛni ti yiima, faanɛ ɣigi ɣɛni ti uɛ, ti uaani ga veɛanii 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI uɛ, GALA daagomi sege uɛɛi ma wotii ma vaa zu, ná-botii kpein faa zu, ta zalaɣa ɣula zegeiti faa zu. ²² Zunuiti ti uaani, anzanuiti balaa, nu-ɔ-nu nii faanɛ ɣigi a la ɣɛ bɛ, naati ti ɣɛni uaa zu ga kɔbu aniiti, goizu anigiti, balaɣaegiti, ta balaiti, ta zanu ganiiti ma zii kpein. Eɛ ge zanu veɛanii veeni 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI uɛ. ²³ Niiti kpein segeiti ti ɣɛni ti ya, geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔɔɔgi, ta geze uagɔi, ta boli legai, ta baala sinɛ ɣɔɔɔti toai ga ma bɔigi, ta nuni ɣɔɔɔti, ti uaani ga tiye. ²⁴ Niiti kpein walii ta kɔlu bɔigi ma veɛanii ɣɛni ti ya, naati ti uaani ga tiye 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI ɔ. Niiti kpein akasia wului ɣɛni ti ya, a zoo bɛɛzu ma vaa ma, ti uaani ga tiye. ²⁵ Anzanui niiti kpein ti zooni faa la, naati ti geze balini ga yeɛi, ti uaani ga geze nii ti kpalaɛni, geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔɔɔgi, ta geze uagɔi kpaliai. ²⁶ Anzanui niiti kpein ti-yii ɣɛvele bɛɛni ga pagɔ, ti zoogai faa la, naati ti boli legai balini. ²⁷ Nubuseiti ta-ɣundiɣiiti ti uaani ga kɔtu zɔngɔ baagi, nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ baa kiligiti, zalaɣa ɣula zegei ma vaa zu, ta ma ɣakazu zegei. ²⁸ Ti uaani ga tufa maku nɛɛɛgiti ta gulbi, fitinaɛti ná-fai zu, ta siema wulb padegai ta ani maku nɛɛɛgiti kpeɛ vai zu. ²⁹ Izelayele nuiti kpein, zunuiti ta anzanuiti, niiti faanɛ ɣigi ɣɛni ti uɛ, ga ti ua ga ani 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI ɔ, ná-botiiti faa zu é ma levei veeni Moize ya, naati ti uaani ga veɛaniiti 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI ɔ.

Sege uɛɛ padegai ma nɛɛligi nuiti (Egezode 31:1-11)

³⁰ Moize ɣɛni Izelayele nuiti ma: «À wɛɛ, 𐎂𐎗𐎚𐎗𐎚 GALAGI yeeloge Bɛsaleyɛle ua, nii é ga Uli ná-doun zunui, ɣuul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu. ³¹ GALA ge daavege ga GALA Zɛnvui, ta ɣimalai, ta kelegelegi, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu: ³² é zoo faiti kaza-uisu, é zanugi bɛɛ, ta walii, ta kɔlu bɔigi, ³³ é kɔtu zɔngɔ baagiti sagɛ, é ti nɛkpe ti-lɔɔzuɛti, é gului zagɛ, ta é nɛɛligi wotii ma zii kpein ke. ³⁴ É kalagi ma veɛanii veeuɛ bɛ, zekana balaa é keai la Wɔɣɔliyaɛ uɛ, Ayizama ná-doun zunui, Dan ná-bolodai zu. ³⁵ É ti laavege ga ɣimalai, ga ti botii ma ziiti kpein ke, nii é ɣɛni ga nɛɛligi vai, ta faa niine laagula vai, ta sege zuu vai ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔɔɔgi, ta geze uagɔi kpaliai, ta sege veɛ vai. Ti zoogai nɛɛligi vai ma zii kpein da, ta faa niine laagula vai ma zii kpein.

36 «Besaleyele ta Wəḡḡliyabe, ta zunuiti kpein ti zooni faa la, niiti Ḡooḡḡ GALAGI ḡimalai ta kelegelegi uuuni ti-yiimaue, ti zoo ti botii ḡe, eḡvelei seizu ḡadegai naama wotii kpein ga ḡe la, ti ləoni botii zu, eḡvelei Ḡooḡḡ GALAGI ma levei veeni la.»

² Moize Besaleyele ta Wəḡḡliyabe lolini, ta zunuiti kpein ḡigi ḡeni ti ma, niiti Ḡooḡḡ GALAGI kelegelegi uuuni ti-yiimaue, niiti kpein ti-ḡigiti kevele beteni ga ti ḡo-lo botiiti kee vai zu. ³ Ti vebeaniiti kpein segeni Moize ḡaazu, niiti Izelaye nui ti daani ḡisu, ti uaa la, naa ḡa a ke, seizu ḡadegai ma wotii ḡe. Sobu-o-sobu, nui ti ḡeni uaa zu ga vebeaniiti Moize uə be mənə. ⁴ Nāzu ḡa ḡeeliḡi nui ti kpein ti ḡeni seizu ḡadegai ma wotii ḡeezu, ti ḡilagilagi ti botiiti zeni ná la, niiti ti ḡeni ti ḡeezu, ⁵ ti uaani, ti ḡe Moize ma: «Nubuseiti ta wola uaa zu la, é uooua botiiti kee vai ma, nii Ḡooḡḡ GALAGI deveai ga é ḡe.» ⁶ Moize devei woni ga ti sezei wo ti-uuzuuə, ga: «Nu nəpe, zunu baa anzanu, ta mina mə vebeani ḡevele bete seizu ḡadegai vaa zu.» Zekana ti pele levei la nubuseiti tuḡḡ, ti uə uə ga ta. ⁷ Soḡlaiti ti ti beteni, ti kula ḡeeni, é uooua botii kpein ma, é ḡeni ḡeezu.

**Sege uele ḡadegai
ma landaiti
ta ma uəemazeḡeiti kpete vai**
(Egezdde 26:1-14)

⁸ Zunuiti saama, niiti kpein ti zoogai faa la, ḡeeliḡi vai zu, ti sege uele ḡadegai beteni ga tanda puuḡḡ, ga geze uagḡi kpaliai, ta geze biinii, ta ma bḡigi, ta ma bḡi soḡḡi. Ti suuuni ga seelubeinti ma votoi. ⁹ Tanda ḡilagi zakpai ḡeni ga metele puuḡḡ maazu naanigḡ (14), kogi ḡe ga metele felegḡ. Kəḡḡḡ ḡeni ga ani ḡila nḡ tandaiti kpein faa zu. ¹⁰ Ti tanda ləlugḡiti seini bəḡḡ la, ti zḡ ləlugḡiti balaa sei bəḡḡ la. ¹¹ Ti galu biiniiti ḡiligiḡilini tandai ma bḡsu mḡungi laamaue. Ti keeni ḡana nḡ ga tandai ma bḡsu velesieḡi laamaue. ¹² Ti galu uuuləlugḡ (50) ḡiligiḡilini tandai ma bḡsu mḡungi laamaue uə, ti galu uuuləlugḡ (50) ḡiligiḡilini tandai ma bḡsu velesieḡi laamaue uə. Naama ḡaluḡiti ti zolooni bəḡḡ ma ga felefele. ¹³ Ti zanu kala puuləlugḡ (50) beteni, ti tandai ma bḡsuiḡi ḡiligiḡilini bəḡḡ uə ga tiye. Sege uele ḡadegai ḡeni ga ani ḡila kpe nḡ.

¹⁴ Ti boli leḡa landa puuḡḡ maazu ḡila (11) kpeteni, ti ti uə sege uele ḡadegai ḡma. ¹⁵ Tanda ḡilagi zakpai ḡeni ga metele puuḡḡ maazu ləlugḡ (15), kogi ḡe ga metele felegḡ. Kəḡḡḡ ḡeni ga ani ḡila nḡ tanda puuḡḡ maazu ḡilagiḡiti (11) be. ¹⁶ Ti tanda ləlugḡiti ḡiligiḡilini bəḡḡ uə, ta ti zḡ ləzitaḡiti ḡiligiḡilini bəḡḡ uə. ¹⁷ Ti galu uuuləlugḡ (50) ḡiligiḡilini tandai ma bḡsu mḡungi laamaue, ti galu uuuləlugḡ (50) balaa ḡiligiḡilini tandai ma bḡsu velesieḡi laamaue. ¹⁸ Ti kəlu bḡi kala puuləlugḡ (50) beteni, naa ḡa a ke tandai ma bḡsuiḡi ti zeḡ da ga tiye, ti ḡe ga ani ḡila nḡ. ¹⁹ Ti baala sine ḡəbḡiti kpeteni ga pəemazeḡei, toai ga ma bḡigi, sege uele uə, ti nuni ḡəbḡiti ma uəemazeḡei uə maazu.

**Sege uele ḡadegai
ma bedegiti kpete vai**
(Egezdde 26:15-37)

²⁰ Ti kpedegiti kpeteni sege uele ḡadegai uə ga akasia wulu zeueiti. Ti ləbədəni sege uele zuzo fai zu.

²¹ Kpedegiti zəligḡi ḡeni ga metele ləlugḡ, kogi ḡe ga metele ḡaagwesui. ²² Kpedegiti ḡilagiḡilini pə kpadəzuə ḡaazobani ma wulu zeue felegḡ uə. Zekana ti keeni la sege uele ḡadegai ma bedegiti kpein ba. ²³ Ti kpede uuufelegḡ (20) beteni sege uele ḡadegai uə, ti ḡeni nu yeezazu uelei. ²⁴ Ti dabu uuunaanigḡiti (40) kpeteni ga walii, ti uə la kpede uuufelegḡiti (20) ḡilagiḡilini wu, kpadəzu felegḡiti be. ²⁵ Ti kpede uuufelegḡ (20) beteni balaa sege uele ḡadegai uə, nu ḡuəzu uelei. ²⁶ Ti dabu uuunaanigḡiti (40) kpeteni balaa ga walii, ti uə la kpede uuufelegḡiti (20) ḡilagiḡilini wu, kpadəzu felegḡiti be. ²⁷ Ti kpede dəzita beteni sege uele ḡadegai bogauə, folo liizu uelei. ²⁸ Ti kpede felegḡ beteni sege uele ḡadegai ma zoko felegḡiti be, ti kpogauə. ²⁹ Ti ḡilini kpedegiti zəiti ba, é zo buuə, é zeeli bala mḡungi ma unḡauə. Uele ḡana é ḡeni la ga ti felegḡ, ti uileḡai soko felegḡiti su. ³⁰ Kpede dəsaua ḡa naazu, é ḡeni sege uele ḡadegai bogauə, é uə ta-labu puuḡḡ maazu ləzitaḡiti (16) ba, ti bəzeai ga walii, kpede ḡila dabu felegḡ.

³¹ Ti gulu zəkpə ləlugḡ beteni kpedegiti be ga akasia wului, ti besa sege uele ḡadegai ḡakamaue ḡilagi, ³² ta gulu zəkpə ləlugḡ sege uele ḡadegai ḡakamaue zəla uelei ma bedegiti be, ta gulu zəkpə ləlugḡ sege uele ḡadegai bogauə ma bedegiti be, folo liizu uelei. ³³ Ti zaamazu wulu zəkpə beteni, ga é kpedegiti maaleue, é zo kwəgi ma, é li zəla uelei. ³⁴ Ti zanugi zieni kpedegiti ma. Ti ta-uəlaḡiti kpeteni ga zanugi, ga gulu zəkpəiti ti da lḡ ti zu. Ti zanugi zieni naama wulu zəkpəiti ma.

³⁵ Ti sege zḡooza ḡolai beteni ga geze biinii, ta ma bḡigi, ta ma bḡi soḡḡi, ta geze uagḡi kpaliai. Ti suuuni ga seelubeinti ma votoi. ³⁶ Ti akasia wulu ləkpala naanigḡ beteni be, ti zanugi zie ti ma. Zanu kalagiti ti ḡeni ti uə. Ti walii ḡaawuunni, ti kpete ga ma labu naanigḡiti. ³⁷ Ti sege zḡooza ḡolai taḡilini kpeteni sege uele laue, ga geze biinii, ta ma bḡigi, ta ma bḡi soḡḡi, ta geze uagḡi kpaliai, é ḡeni ga sege zuuəi. ³⁸ Ti ná-təkpala ləlugḡiti ta ta-ḡalagiti kpeteni. Ti zanugi zieni ti-unsuəti ma, ta ti ti zeḡ kəluḡiti kpete ga zanugi. Ta-labu ləlugḡiti ḡeni ga kəlu bḡigi.

Kesui bəte vai
(Egezdde 25:10-22)

37 Besaleyele kesui beteni ga akasia wului. Sakpai ḡeni ga metele ḡila taata, kogi ḡe ga metele ḡaagwesui, soḡigḡi ḡe ga metele ḡaagwesui. ² É zanu kitei zieni koozuə ta poluə, é dakəḡḡi ḡe ga zanugi, é ḡaku ma. ³ É zanugi ḡaawuunni, é bala naanigḡiti kpete be. É ti uilini ḡoizu naanigḡiti ba, bala felegḡ ḡilazu uelei ta bala felegḡ zəla uelei. ⁴ É gulu zəkpəiti kpeteni ga akasia wului, é zanugi zie ti ma. ⁵ É gulu zəkpəiti dəḡni balaiti su, kesui ḡakamaueiti, kesui zeḡe vai zu. ⁶ É kesui lakulugi beteni ga zanu kitei. Sakpai ḡeni ga

metele gila taata, kogi gfe ga metele gaagwesui. ⁷ É seelubein felegditi kpeteni ga zanu dogai, kesui lakulugi laabe felegditi ga. ⁸ Seelubein gilagi gfeni daabegi gilazuue ga, seelubein gilagi gfe daabegi zacka uelei ga. É seelubein felegditi ta kesui lakulugi beteni ga ani gila no. ⁹ Seelubeinti ti ti-govegiti suvieni maazuue, ti kesui lakulugi maalwogdu ga ti-govegiti, ti gaavote bowo ma. Seelubeinti ti gaavoteni kesui lakulugi ma.

Tabalii bete vai
(Egezdde 25:23-30)

¹⁰ É tabalii beteni ga akasia wului. Sakpai gfeni ga metele gila, kogi gfe ga metele lukpegi, soligdi gfe ga metele gaagwesui. ¹¹ É zanu kitei zieni ma, é daabegi bete ga zanugi, é gaku ma. ¹² É kakamaueti kpete ga nu yeave liegdi gdegala, é naa laabegi bete balaa ga zanugi, é gaku ma. ¹³ É zanugi gaawuunni, é ke ga balaiti tabalii ue. É ti loni goizu naanigditi ba, kwog naanigditi tetegi. ¹⁴ Balaiti ti gfeni kakamaueti ba, gulu zackpiti ti lconi ti zu, tabalii zege vai zu. ¹⁵ É gulu zackpiti kpeteni ga akasia wului, é zanugi zieni ti ma, ti gfe ga tabalii zege aniiti. ¹⁶ É aninakaiti kpeteni ga nu da ti ze tabalii ga: digiiti, ta tazaiti, puya zalaqai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawditi. É ti beteni ga zanu kitei.

Fitina zei anii bete vai
(Egezdde 25:31-40)

¹⁷ É fitina zei anii beteni ga zanu kitei dogaa. Ti pe ti gfeni ga ani gila: kwogdi, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maagili zackaiti ti gfulaai ga gulu uuai. ¹⁸ Fitina zei anii ma beke dzitaiti ti gfulani kakamaueti, ma beke savago gfeni kakamaue gilazuue, ta ma beke savago gfe kakamaue zacka uelei. ¹⁹ Maagili zacklai gfeni sava ma beke dzitai gfulagilagi pe ba, ti gfulaai ga amandegi ma uuai. ²⁰ Maagili zacka naanigo gfeni fitina zei anii ma wului ua, ti gfulaai ga amandegi ma uuai. ²¹ Maagili zacklai gila ge gfeni ma beke felefelegiti todazuue. ²² Fitina zei anii gfeni ga zanu kitei dogaa. Baalobazuueti pe ti gfeni ga ani gila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maagili zackaiti. ²³ É ná-fitina lbfelaiti kpeteni, ta ná-salava zo zackaiti, ta ná-salava zege aninakaiti, ti pe ti ga zanu kitei. ²⁴ Kilo uuusavago (30) ga é sefeni zanu kitei zu, fitina zei anii, ta ma zackaiti kpein kpete vai zu.

**Ani maku neenegi
ma zalaqa gfulazuue bete vai**
(Egezdde 30:1-5)

²⁵ É ani maku neenegiti ma zalaqa gfulazuue beteni ga akasia wului. É gfeni ga seki naanigi, sakpai gfe ga metele ualisui, kogi gfe ga metele ualisui, soligdi gfe ga metele gila. Ma mineiti ti gfeni ba, ti gfe ga ani gila. ²⁶ É zanu kitei zieni gaave, ta kakamaueti, é kaku ma, ta ma minsiti ma. É daabegi beteni ga zanugi, é kaku ma. ²⁷ É zanu bala felegditi loni ba, daabegi wuuu, kakama felegditi, gulu zackpiti ti da lo ti zu, sege vai zu. ²⁸ É gulu zackpiti kpeteni ga akasia wului, é zanugi zie ti ma.

Siema wulbi bete vai
(Egezdde 30:22-38)

²⁹ É siema wulb padegai beteni, ta ani maku neenegiti, egevelei gulb maku neene kpete nui a da kpete la.

Gala zalaqaiti kulazuue bete vai
(Egezdde 27:1-8)

38 É gala zalaqaiti kulazuue beteni ga akasia wului. Sakpai gfeni ga metele felegditi ta tukpe (2,5), kogi gfe ga metele felegditi ta tukpe (2,5). É gfeni ga seki naanigi, soligdi gfe ga metele gila ta tukpe (1,5). ² É mineiti kpeteni goizu naanigditi ba, ma mineiti ti bo ba, ti gfe ga ani gila no. É kolu bowo gfeni ti ma. ³ É zalaqa gfulazuue ma zackaiti kpein kpeteni: zuuu zo aninakaiti, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zack mite wolaiti, ta abu zege aniiti. É zacklai naati kpein kpeteni ga kolu bowo. ⁴ É kolu veleai beteni ga kolu bowo zalaqa gfulazuue. É pileni zalaqa gfulazuue lakolwogdu wu, é zo buuuu, eyesu é zeeli zalaqa gfulazuue zoligdi zaamaue. ⁵ É kolu boi balaiti kpeteni, é ti lo kolu veleai ua, goizu naanigditi su, gulu zackpiti ti ua da lo su. ⁶ É gulu zackpiti kpeteni ga akasia wului, é kolu bowo zie ti ma. ⁷ É gulu zackpiti dconi balaiti su, zalaqa gfulazuue gakamaueti, ti gfe ga sege aniiti. É zalaqa gfulazuue beteni ga gulu zeueiti, é zegei gfe koozu.

Maagba aninakai bete vai
(Egezdde 30:17-21)

⁸ Anzanuiti niiti ti gfeni botii gfeezu GALA daagfomi sege uelei laave, naati ti uaani ga ta-golu boi petegiti. Naati ka é ti beteni ga maagba aninakai, é gfeni ga kolu bowo. Ná-seiga anii balaa gfeni ga kolu bowo.

**Sege uele padegai
ma goizuue bete vai**
(Egezdde 27:9-19)

⁹ É koizuue beteni. Nu yeezazu uelei, segei é ga geze uagdi kpaliai ga é gfeni ná ga sasai. Sasai zackpai gfeni ga metele uuulwogdu (50). ¹⁰ Tackpala uuufelegditi (20) ti lconi dabu uuufelegditi (20) ga, ti ga kolu bowo. Tackpalaiti ma galagiti ta ti zele koluiti ti gfeni ga walii. ¹¹ Lekpemaue nu gbowe, sasai zackpai gfeni miná balaa ga metele uuulwogdu (50), naa gfe ga segei, ta tackpala uuufelegditi (20), ta ta-labu uuufelegditi (20), ti ga kolu bowo. Tackpalaiti ma galagiti ta ti zele koluiti ti gfeni ga walii. ¹² Folo liizu uelei, sasai fogi gfeni ga metele uuufelegditi maazu lkolwogdu (25), naa gfe ga segei, ta ta-lackpala puugditi ta ta-labu puugditi. Tackpalaiti ma galagiti ta ti zele koluiti ti gfeni ga walii. ¹³ Folo gfulazu uelei, sasai fogi gfeni ga metele uuufelegditi maazu lkolwogdu (25). ¹⁴ Nu leezuue gbowe gfulazuue, sasai gfeni ga metele lbfela ta tukpe (7,5), naa gfe ga segei, ta tackpala savago, ta ta-labu savagditi. ¹⁵ Nu leezuue gbowe zacka uelei, sasai gfeni miná ga metele lbfela ta tukpe (7,5), ta tackpala savago, ta ta-labu savagditi. ¹⁶ Segei niiti kpein ti gfeni ga sasai, naati ti gfeni ga geze uagdi kpaliai. ¹⁷ Tackpalaiti ma labuiti ti gfeni ga kolu bowo. Tack-

palaiti ma g'lagiti, ta ti ze'e k'luiti ti g'eni ga walii, ta walii g'eni u'eni ti-unsu'eti ma.

¹⁸ Sasai laaue ma zege zu'ooza golai zu'ua g'eni de ga geze biinii, ta ma b'igigi, ta ma b'oi s'as'ogi, ta geze uag'oi kpaliai. Sakpai g'eni ga metele puug. S'olig'oi g'eni ga metele feleg' ta tukpe (2,5), egevelei sasai ma zegei la. ¹⁹ Sasai laaue ma l'kpala naanig'iti ma labu naanig'iti ti g'eni ga k'lu b'igigi. T'akpalaiti ma g'lagiti, ta ti ze'e k'luiti ti g'eni ga walii, ta walii g'eni u'eni ti-unsu'eti ma. ²⁰ Sege uele nadegai zuzo k'luiti kpein, ta sasai zuzo k'luiti kpein ti g'eni ga k'lu b'igigi.

Sege uele nadegai lo ganiiti gaalu fai

²¹ Sege uele nadegai lo ganiiti ma g'aalugi uete, sege uelei nii zeele woo gesui g'eni bu, e l'oni Moize na-devei wu, ga Leevi nuiti ta-g'abaai, Itamaal na-totug'olai zu, zala'ga g'ula nui Aal'ni na-doun zunui. ²² Uli na-doun zunui Besaleyele, Guul na-dounloin, Zuda na-bolodai zu, e naa kpein keeni, nii G'oo'g' GALAGI ma levei veeni Moize ya. ²³ W'og'liyabe, naa g'eni polu, e ga Ayizamake na-doun zunui, Dan na-bolodai zu, nii e g'eni ga jaeligi nui, faa niine laag'ula nui, ta sege zu'uu nui ga geze biinii, ta ma b'igigi, ta ma b'oi s'as'ogi, ta geze uag'oi kpaliai.

²⁴ Zanugi lieg'oi nii e l'oni seizu nadegai ma wotiiti kpein su, e g'eni ga kilo waagila (1 000) kegala, egevelei seizu nadegai ma g'og'g' la. ²⁵ Nubuseiti ti gaaluni, naati ta-walii g'eni ga kilo waasavag' unnaani puu-naanig' (3 440) gegala, egevelei seizu nadegai ma g'og'g' la. ²⁶ Nu g'ilagilagi g'eni wali g'aei ma uali saamai veezu, egevelei seizu nadegai ma wali g'aei la. Zunu g'ilagilagi naa g'eeni, niiti kpein ti gaaluni, e zo kona uu-ufeleg' (20) ma, e le zeemaazu, naa g'a e g'eni ga zunu waaund'ozita maazu savag' und'oklu puul'oklug' (603 550). ²⁷ Walii kilo waasavag' unnaani puufeleg' (3 420), naa g'a gaawuunni, e g'e ga seizu nadegai ma labuiti, ta sege zu'ooza golai ma labuiti. Dabuiti ti beteai ga walii nii, naati ti g'eni ga ungila (100). ²⁸ Walii kilo uuufeleg'oi (20) m'otai z'okiti, naati ka e ti gaawuunni. E kalagiti ta sele k'luiti kpeteni la t'akpalaiti be, ta e ti-unsu'eti pe'e la. ²⁹ K'lu b'igigi e g'eni ga vebeanii, e g'eni ga kilo waafeleg' unnaanig'oi puufeleg' maazu g'ila (2 421) kegala. ³⁰ Ti GALA daag'omi sege uelei laaue ma labuiti kpeteni ga naama g'olu b'igigi, ta zala'ga gu-lazuue, ta na-k'lu v'el'ai, ta zala'ga g'ulazuue na-s'ok'laiti kpein, ³¹ ta kooi ma sasai ma labuiti kpein, ta sasai laaue ma labuiti, ta sege uele nadegai zuzo k'luiti kpein, ta sasai zuzo k'luiti.

Zala'ga g'ula zegeiti kpete vai

(Egezode 28:1-14)

³⁹ Gezei niiti ti loai ga ma biinii, ta ma b'igigi, ta ma b'oi s'as'ogi, naa g'a ti kpeteni ga zala'ga g'ula wotii g'e zegeiti ada nadegai ma vaa ma. Ti ti beteni ga zala'ga g'ula zege nadegaiti Aal'ni ue, egevelei G'oo'g' GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

² Ti zala'ga g'ula zegei beteni ga geze biinii, ta ma b'igigi, ta ma b'oi s'as'ogi, ta geze uag'oi kpaliai. Ti suuuni ga

zanu galui. ³ Ti zanugi ma sepegiti sumaaleni, ti teueleve ege galui, ti gezei zu'uu ga zanu galui, geze biinii, ta ma b'igigi, ta ma b'oi s'as'ogi, ta geze uag'oi kpaliai. ⁴ Ti kpakiga zegeiti kpeteni ba, ti zeini zala'ga g'ula zegei gaabelasu feleg'iti da. ⁵ Ti zala'ga g'ula zegei ma lokoi beteni ga ma zii no, egevelei G'oo'g' GALAGI ma levei veeni la Moize ya. E g'eni ga zanugi, ta geze biinii, ta ma b'igigi, ta ma b'oi s'as'ogi, ta geze uag'oi kpaliai. Ti g'eni ga ani g'ila ta zala'ga g'ula zegei. ⁶ Ti k'otu zong' baa feleg'iti kpatani ti-l'ok'zu'eti ba, ti ga zanugi, k'otui nii daaseigi ga w'nikese, niiti Izelayele na-doun zunuiti daaseigiti ti zeveni ti ma, egevelei nu a da k'otui za'ga la, ege zeevozeba anii. ⁷ Ti ti g'ilini zala'ga g'ula zegei ma bakiga zege feleg'iti ba, ti g'e ga Izelayele na-doun zunuiti ta-g'izesui, egevelei G'oo'g' GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Kakazu zegei bete vai

(Egezode 28:15-30)

⁸ Ti kakazu zegei beteni ga geze biinii, ta ma b'igigi, ta ma b'oi s'as'ogi, ta geze uag'oi kpaliai. Ti suuuni ga zanu galui, ga zala'ga g'ula zegei g'uelei. ⁹ Kakazu zegei u'eni su fele, e g'e ga seki naanigi. Sakpai g'eni ga zeelo g'ila, kogi g'e ga zeelo g'ila. ¹⁰ Ti k'otu zong' baagiti jekpeni ba, ma jekpe naanig'oi zu: ma jekpe m'ung' zu, saaledoane g'ila, t'opaze g'ila, ta emelode g'ila, ¹¹ ma jekpei velesiei zu, gelenate g'ila, safiil g'ila, ta diama g'ila, ¹² ma jekpei zavaasiei zu, w'opale g'ila, agate g'ila, ta ameeisete g'ila, ¹³ ma jekpei naanisiei zu, keliz'oklite g'ila, w'nikese g'ila, ta zasepe g'ila. Niima g'otu zong' baagiti ti batani ti-l'ok'zu'eti ba, ti ga zanugi. ¹⁴ Ti Izelayele na-doun zunuiti daaseigiti seveni k'otu puug' maazu feleg'iti (12) ma, egevelei nu a da k'otui za'ga la, ege zeevozeba aniiti. Boloda puug' maazu feleg'iti (12) daaseigiti ti g'eni ti ma, k'otu g'ila, g'ila daasei, k'otu g'ila, g'ila daasei.

¹⁵ Ti zanu galu feleg'iti toni kakazu zegei ua, ti v'el'ai ga zanu kitei. ¹⁶ Ti zanu d'ok'zu'ue feleg'iti kpeteni ta zanu bala'gae feleg'iti. Ti bala'gae feleg'iti toni kakazu zegei woizu feleg'iti ba. ¹⁷ Ti zanu galu feleg'iti toni bala'gae feleg'iti ba, kakazu zegei woizu feleg'iti. ¹⁸ Ti zanu galu feleg'iti sokpaiti toni d'ok'zu'ue feleg'oi ua, niiti ti g'iliai zala'ga g'ula zegei ma bakiga zege feleg'iti ba, nii a ke kakazu zegei ye uelelaue. ¹⁹ Ti zanu bala'gae feleg'oi beteni m'ok, ti ti lo kakazu zegei woizu feleg'oi z'okiti ba, koozu uelei, na u'eezu zala'ga g'ula zegei ma.

²⁰ Ti zanu bala'gae feleg'oi g'ili kpeteni, ti ti lo zala'ga g'ula zegei ma bakiga zege feleg'iti ba, buuue, uelela uelei, ti-l'odazuue g'obauue, zala'ga g'ula zegei ma lokoi maazu.

²¹ Ti kakazu zegei na-bala'gaeigiti gilini zala'ga g'ula zegei na-bala'gaeigiti ba, ga galu biinii, naa g'a a ke kakazu zegei g'e zala'ga g'ula zegei ma lokoi maazu, ti yeed'aa mina g'we ta zala'ga g'ula zegei. E g'eeni, egevelei G'oo'g' GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Zalaḡa ḡula zeg̃ei zoiti k̃pet̃e vai

(Egezode 28:31-43)

²² Ti zalaḡa ḡula zeg̃ei ma look̃ba wolai b̃eteni, f̃el̃ei ñegelein ño ga geze biinii. ²³ Took̃ba wolai naa ḡ tevezuue ḡeni saamaue, daaḡaleai é ḡaku ma ga zeg̃ei taḡili, naa ḡa a ke é mina uali ga. ²⁴ Gului nii daa ga gelenadegi, naama waai ma votoi ḡa ti gilini took̃ba wolai laamaue, ga geze biinii, ta ma b̃oigi, ta ma b̃oi s̃as̃ogi, ta geze uag̃oi kp̃aliai. ²⁵ Ti zanu kitei ma lala koiti k̃pet̃eni, ti ti ḡili gelenadegiti z̃oḡz̃uueti, é ḡaku took̃ba wolai laamaue, gelenadegiti z̃oḡz̃uueti, ²⁶ tala ko ḡila, gelenade ḡila, tala ko ḡila, gelenade ḡila, é ḡaku took̃ba wolai laamaue ma, botii ma vaa zu, eg̃evelei ḡooḡ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²⁷ Ti segewuzeg̃eiti k̃pet̃eni Aal̃n ta ná-doun zunuiti b̃e, ga geze uag̃oi, ²⁸ ta b̃oḡḡigiti ga geze uag̃oi, ta uel̃e kp̃uḡag̃iti ga geze uag̃oi kp̃aliai, ²⁹ ta saamaḡil̃igiti ga geze uag̃oi kp̃aliai, é ga geze biinii, ta ma b̃oigi, ta ma b̃oi s̃as̃ogi, suuuai. Ti naa p̃e k̃pet̃eni, eg̃evelei ḡooḡ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁰ Ti zanu kitei ma z̃eue goi b̃eteni masa b̃oḡḡo padegai ua, ti s̃eueni ga: «Feai ḡooḡ GALAGI ue.» S̃eueai eg̃evelei nu a da z̃eeuoz̃eba anii maazaḡa la. ³¹ Ti galu biinii lo ba, nii a ke ti ḡili b̃oḡḡigiti ua, maazuue, eg̃evelei ḡooḡ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Seg̃e uel̃e padegai
ma wotii b̃e fai

(Egezode 35:10-19)

³² Uele ḡana seg̃e uel̃e padegai ma wotii k̃pein ge beni la, GALA daaḡomi seg̃e uel̃e. Izelayele nuiti ti naa k̃pein k̃eni, nii ḡooḡ GALAGI ma levei veeni Moize ya, ti k̃eni ḡana ño. ³³ Ti uaani ga seg̃e uel̃e padegai Moize uo: ná-seḡe uel̃e, ta ná-s̃oḡlaiti k̃pein, kalagiti, k̃ped̃egiti, gulu z̃oḡḡoiti, t̃oḡḡoiti, ta dabuiti, ³⁴ ta baala sine ḡoḡi ma ũemaz̃eḡei toai ga ma b̃oigi, ta nuni ḡoḡi ma ũemaz̃eḡei, ta seg̃e zuḡooza golai, ³⁵ ta z̃eele woo ḡesui ta ná-gulu z̃oḡḡoiti, ta dakulugi, ³⁶ ta tabalii, ta ná-s̃oḡlaiti k̃pein, ta buluiti ti veai GALA b̃e, ³⁷ ta fitina zeii anii é ga zanu kitei, ta ná-fitinaiti, ta ná-s̃oḡlaiti k̃pein, ta fitinai ná-gul̃o, ³⁸ ta zalaḡa ḡulaz̃uue nii zanuḡi z̃ieni maaũe, ta siema wul̃o padegai, ta ani maku ñẽñegi, ta seg̃e zuḡooza golai é nu l̃ez̃uue seg̃e uel̃e wu, ³⁹ ta zalaḡa ḡulaz̃uue é ga k̃olu b̃oigi, ta k̃olu uel̃eai é ga k̃olu b̃oigi, ta ná-gulu z̃oḡḡoiti, ta ná-s̃oḡlaiti k̃pein, ta maagba anijnakai ta ná-seiga anii, ⁴⁰ ta koii ma zasai ma zeg̃eiti, ta ma l̃oḡḡoiti, ta ma labuiti, ta sasai laaũe ma zeg̃e zuḡooza golai, ta ná-galuiti, ta ná-suzo k̃oluiti, ta seg̃e uel̃e padegai wu wotig̃e z̃oḡlaiti k̃pein, GALA daaḡomi seg̃e uel̃e vaa zu, ⁴¹ ta zalaḡa ḡula zeg̃eiti ada padegai vaa ma, zalaḡa ḡula nui Aal̃n ná-seḡeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zeg̃eiti zalaḡa ḡulaz̃uue ma wotiiti faa zu.

⁴² Izelayele nuiti ti naama wotiiti k̃pein k̃eni, é zoloo ma, eg̃evelei ḡooḡ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ⁴³ Moize botii k̃pein f̃eḡ̃ef̃eḡ̃eleni. É kaani ga ti k̃eue,

eg̃evelei ḡooḡ GALAGI deveni la. Názu ḡa Moize tuya looni la ti ue.

Seg̃e uel̃e padegai lo fai
ta fee vai GALA b̃e

40 ḡooḡ GALAGI b̃eni Moize uo, é ḡe ma: ² «Alu m̃ungi ma volo m̃ungi, da seg̃e uel̃e padegai lo, GALA daaḡomi seg̃e uel̃e. ³ Da z̃eele woo ḡesui zeii bu, è maal̃oḡu ga seg̃e zuḡooza golai. ⁴ Da ua ga tabalii, è ná-s̃oḡlaiti sei ga. Da ua ga fitina zeii anii, è fitinaiti k̃euele b̃et̃e. ⁵ Da ani maku ñẽñegi ma zalaḡa ḡulaz̃uue uile, nii zanuḡi z̃ieni maaũe, z̃eele woo ḡesui ḡakalaũe. Da seg̃e zuḡooza golai z̃el̃e nu l̃ez̃uue seg̃e uel̃e padegai wu. ⁶ Da gala zalaḡaiti kulaz̃uue uile seg̃e uel̃e padegai ḡakalaũe, GALA daaḡomi seg̃e uel̃e. ⁷ Da maagba anijnakai zeii GALA daaḡomi seg̃e uel̃e ta zalaḡa ḡulaz̃uue ti z̃oḡz̃uue, è z̃iei uu su. ⁸ Da koii ma zasai lo, é maag̃ooli ná p̃e, è seg̃e zuḡooza golai z̃el̃e sasai laaũe.

⁹ «Da siema wul̃o padegai zeg̃e, è ta z̃ie seg̃e uel̃e padegai ma, ta nii k̃pein a ḡe ná, è ti nade, ta ná-anijnakaiti k̃pein. Toḡa nade. ¹⁰ Da gul̃o padegai z̃ie gala zalaḡaiti kulaz̃uue ma, ta ná-s̃oḡlaiti. Da zalaḡa ḡulaz̃uue ve b̃e, naa ḡa a ke, zalaḡa ḡulaz̃uue wola nade. ¹¹ Da gul̃o padegai z̃ie maagba anijnakai ma, é ũe ná-seiga anii ua, è nade.

¹² «Da Aal̃n ta ná-doun zunuiti maabuḡa nu l̃ez̃uue ua, GALA daaḡomi seg̃e uel̃e ḡakalaũe, è ti maagba ga z̃iei. ¹³ Da Aal̃n maag̃ili ga zalaḡa ḡula zeg̃eiti. Da gul̃o padegai z̃ie ma, è fe b̃e, é zalaḡa ḡula losuue ma wotii ḡe b̃e. ¹⁴ Da ua ga ná-doun zunuiti, è segewuzeg̃eiti loo ti ḡoḡa. ¹⁵ Da gul̃o padegai z̃ie ti ma, eg̃evelei è gul̃o z̃iez̃u la ti-ḡe ma, naa ḡa a ke ti ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe. Gul̃o a z̃iena ti ma, naa mauele ma, zalaḡa ḡula vai ma losuue ḡa ḡe ti ya, ti-mavofodaiti k̃pein su.»

¹⁶ Moize naa k̃pein k̃eni, nii ḡooḡ GALAGI ma levei veeni zea. Zekana é k̃eni la. ¹⁷ Konagi veles̃e ma alu m̃ungi ma volo m̃ungi ḡa seg̃e uel̃e padegai loni la. ¹⁸ Moize seg̃e uel̃e padegai loni, é ma labuiti k̃pet̃e, é ma b̃ed̃egiti pile, é gulu z̃oḡḡoiti d̃o ti zu, é t̃oḡḡoiti to. ¹⁹ É tandai z̃uvieni, é p̃e seg̃e uel̃e padegai ma. É p̃e-maz̃eḡei ũeni maazu, eg̃evelei ḡooḡ GALAGI ma levei veeni la zea. ²⁰ É z̃eele woo ḡokolo feleg̃o zeg̃eni, é ti la kesui zu. É gulu z̃oḡḡoiti d̃oḡni kesui ma ualaiti su. É kesui lakulugi z̃eni kesui la. ²¹ É liini ga kesui seg̃e uel̃e padegai wu. É seg̃e zuḡooza golai z̃el̃eni, nii a ke é z̃eele woo ḡesui maal̃oḡu, eg̃evelei ḡooḡ GALAGI ma levei veeni la zea. ²² É tabalii uileni GALA daaḡomi seg̃e uel̃e wu, nu ḡuuezu uel̃e, seg̃e zuḡooza golai ḡakalaũe. ²³ É buluiti puuni ga ga pag̃o ḡooḡ GALAGI ḡaazu, eg̃evelei ḡooḡ GALAGI ma levei veeni la zea.

²⁴ É fitina zeii anii uileni GALA daaḡomi seg̃e uel̃e wu, nu yeezazu uel̃e, tabalii letemaue. ²⁵ É ma vitinaiti k̃euele b̃eteni, ḡooḡ GALAGI ḡaazu, eg̃evelei ḡooḡ GALAGI ma levei veeni la zea. ²⁶ É zalaḡa ḡulaz̃uue uileni, nii zanuḡi z̃ieni maaũe, GALA daaḡomi seg̃e uel̃e wu, seg̃e zuḡooza golai ḡakalaũe. ²⁷ É ani maku

nεεnegiti galani ga, egεvelei Gɔogɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

²⁸ É sege zugooza golai zeleni nu lεezuε sege uεle padegai wu. ²⁹ É gala zalaɣaiti kulazuε uileni sege uεle padegai ɣakalauε, GALA daagomi sege uεlei. É gala zalaɣai ɣulani ná ta veβaniiti, egεvelei Gɔogɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ É maagba anɨnakai zeini GALA daagomi sege uεlei ta zalaɣa ɣulazuε ti yɔɣzuε. É ziei uuuni su maagba vaiti su. ³¹ Moize ta Aabnni, ta ná-doun zunuiti, ti ɣɔɣɔiti ta ti-yeeiti maagbani náuε. ³² Ta la ɣena Iεa GALA daagomi sege uεlei wu, baa ti ua maabuɣa zalaɣa ɣulazuε ua, ti ɣeni bɔɣɔ maagbazu, egεvelei Gɔogɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³³ É koi ma zasai loni sege uεle padegai ta zalaɣa ɣulazuε maagoolii zu, é sege zugooza golai zεle sasai laauε. Zekana Moize beni da ga botii ɣε.

Gɔogɔ GALAGI ná-Iεbiyai

(Gaalu Seuei 9:15-23)

³⁴ Tonabiingi uεeni GALA daagomi sege uεlei ma, Gɔogɔ GALAGI ná-Iεbiyai sege uεle padegai wuu-laaveni. ³⁵ Moize la mɔ ɣeni zoosu é ua Iε GALA daagomi sege uεlei wu, mazɔɔɔ tonabiingi ɣeni uεeni ma, Gɔogɔ GALAGI ná-Iεbiyai ɣeni nɔ sege uεle padegai laavesu ɣɔ. ³⁶ Siεgi zu tonabiingi ɣeni wuzεgezu la, é zege sege uεle padegai maazu, názu ɣa Izelayele nuiti ti bena siei wo da, ti zege ti-uuuzuε. ³⁷ Ni tonabiingi la de wuzεgeni maazu, ti la ɣeni liizu, eyesu voloi a la wuzεgena la. ³⁸ Mazɔɔɔ Gɔogɔ GALAGI ná-tonabiingi ɣeni sege uεle padegai maazu foloi, kele kpidii, abui ɣeni zosu tonabiingi zu, Izelayele nuiti kpein ti ɣeni kaazu kpezekele. Zekana é ɣeni ɣεezu la ta-zie yeεɣɣalai kpein su.

Leevi

Puuzu mɔungi ɔa dɛɛzu ga GALA ka yesu GALA daagomi seɔe uelei wu, ɛ Moize loli, ɛ bɔɛ pɔ. Seuei naati kpein su, GALA ka tɔgiti ta deveiti ma mɔinmɔin feezu Moize ya, Izelayele nuiti ta-vaa zu, minazefegi ɔe ba ga zɔi nɔpe a zɛ ga tiye toɔa zenvui wo (18:5, boge Wɔl. 10:5).

Ti pe su, GALA ka Izelayele nuiti kalasu ga uelei ta faagaazagiti maala la, ti nee GALA be, ti bɔ faa ma, nii a ɔe seɔe uelei ɔe ga komi bosuue ɔiteɔitegi.

Kenii niiti ti zalaɔaiti kulazu, ti ke eɔeuelei deveiti ti la (1:1--7:38).

Unfemai ve zalaɔa ɔula nuiti be, ti luua uelei ɔe ga lebiya vaa (8:1--10:20).

Ni toɔa zoo ɔeezu, nubusei ɔilagilagi beteu kpuɛi zu ɔɔɔba vaiti ba (11:1--16:34).

Ta zenvu zuɔologologi, ta kala ɔɔiti kpein (17:1--27:34).

Nade GALAGI, neeɛ GALAGI, zenvu su GALAGI, ɔa pɔ ɛ na-nubuseiti pɔɔpe na-nadedai ua (19:2), naa ɔa a ke ti li ga zenvu vai ta neeɛ vai, ti daazeeli.

Naama ɔisiei zu, ɛ devei nii woni Izelayele nuiti ma, nii Yesu balaagi ma vaa wolai looni nuiti kisu ga: «Wo ɔilagilagi maaneue ɛ seɔɔɔɔ nee ue, eɔe tɔ bɔɔɔ» (19:18, Mat. 22:39).

Tɔgi naati ta ɔulazu niima yeegɔgalai zu zeue ɔala nuiti filiba, keɛ toɔa kidaaleue nuiti toozu ɔisu folo-o-folo, ɛ maabakpa, ga woiti kpein ta neeɛ bɔfaamai GALA pɔ, toɔa ga zenvu su vai nii nubusei beɛi ba.

TɔGITI ɛ UILE ZALAGAITI BA

(1:1--7:38)

Gala zalaɔaiti

1 ɔɔɔɔ GALAGI Moize lolini, ɛ bɔɛ pɔ GALA daagomi seɔe uelei wu, ɛ ɔe ma: ² «Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɔe ti ma: Siegi zu nui ta veɛanii veezu la ɔɔɔɔ GALAGI ue, toɔa seɔe toɔanii ma wolaiti baa ma goiti saama. ³ Ni na-veɛanii ɔa ga toɔanii wolai, ɛ ga gala zalaɔai, toɔa ma zinei ta ve, neeuuzu mina ɔe ba. Toɔa kula GALA daagomi seɔe uelei laaue, ga ɔɔɔɔ GALAGI daazo. ⁴ Toɔa yeeuee gala zalaɔa loganii unmaue, naa ɔa nee ɔɔɔɔ GALAGI ue, ga ɛ ɔe tɔun be ga koto gba vai. ⁵ Toɔa niki zinei ɔɔdaaleue ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn na-doun zunuiti, ta ma ɔamaila ga ɔɔɔɔ GALAGI, ti pili zalaɔa ɔulazuue ma, ɛ ɔaku ma kpoloo, ɛ GALA daagomi seɔe uelei laaue. ⁶ Toɔa gala zalaɔa loganii ɔɔɔɔ, ɛ teueleue, ɛ kpulukpulu. ⁷ Zalaɔa ɔula nui Aalɔn na-doun zunuiti ta abui la zalaɔa ɔulazuue, ti kovii uu abui ɔa. ⁸ Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn na-doun zunuiti, ta ma bulukpulugiti, ta ma ungi, ta ma wulɔiti da kovii maazu, zalaɔa ɔulazuue abui ɔa. ⁹ Toɔa koozu zɔɔlaiti ta kɔɔɔiti gba ga ziei. Zalaɔa ɔula nui ɔa ti kpein gala zalaɔa ɔulazuue. Gala zalaɔai ue, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔ GALAGI ue.

¹⁰ «Ni na-veɛanii a ɔena ga gala zalaɔai, ɛ ga toɔanii goi, baala zivoiti baa boli yivoiti, toɔa ma zinei ɔula ga zalaɔai, neeuuzu mina ɔe ba. ¹¹ Toɔa kɔdaaleue zalaɔa ɔulazuue ɔɔuezuue, ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn na-doun zunuiti, ta ma ɔamaila

ɔulazuue ma, ɛ ɔaku ma kpoloo. ¹² Toɔa teueleue, ɛ kpulukpulu, ta ma ungi, ta ma wulɔi. Zalaɔa ɔula nui ɔa ti la kovii maazu, puai abui ɔa, zalaɔa ɔulazuue.

¹³ Toɔa koozu zɔɔlaiti, ta ma ɔɔɔɔiti gba ga ziei. Zalaɔa ɔula nui ɔa ti kpein kula ga zalaɔai, ɛ gala, zalaɔa ɔulazuue. Gala zalaɔai ue, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔ GALAGI ue.

¹⁴ «Ni na-veɛanii ɔɔɔɔ GALAGI ue, a ɔena ga gala zalaɔai, ɛ ga wɔnii, toɔa ua ga kpumagoi baa poopo kpokpogi. ¹⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa ua ga wɔnii zalaɔa ɔulazuue. Toɔa nɔungi volo ba, ɛ gala, zalaɔa ɔulazuue. Toɔa ma ɔamaila zalaɔa ɔulazuue laamaue. ¹⁶ Toɔa ma ɔɔɔɔ ta su aniiti kula su, ɛ ti uili ya zalaɔa ɔulazuue ɔɔbaue, folo ɔulazu uelei, zuuu uilisuu. ¹⁷ Toɔa wɔni laauali kovegiti zɔɔɔzuue, keɛ ɛ mina teue su. Zalaɔa ɔula nui ɔa wɔni ɔala zalaɔa ɔulazuue, kovii maazu, puai abui ɔa. Gala zalaɔai ue, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔ GALAGI ue.

Veɛaniiiti ti ga ma vukɔi

2 «Siegi zu nui ta veɛanii veezu la ɔɔɔɔ GALAGI ue, na-veɛanii ɔa ɔe ga ani vukɔ uagɔi. Toɔa gulɔi uu ma, ɛ ani maku neeɔe ɔɔ ba. ² Toɔa uaa la zalaɔa ɔula nuiti pɔ, Aalɔn na-doun zunuiti. Zalaɔa ɔula nui ɔa zeeɔe gila seɔe ani vukɔi zu, nii gulɔi uuai ma, ɛ ɔɔ ani maku neeɔe kpein ba, ɛ gala, zalaɔa ɔulazuue ga ɔizesui. Zalaɔai ue, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔ GALAGI ue. ³ Nii ɛ yesu veɛanii uolu, naa ɔa ɔe ga Aalɔn ta na-doun zunuiti tɔɔɔ. Toɔa ga anii ɔadega wola zalaɔa aniiti saama, ti ɔalazu abui ɔa, ɔɔɔɔ GALAGI ue.

⁴ «Ni veɛanii ue, nii ɛ mɔsu fuului zu, ɛ ɔe ga bulu ueleueɔegiti leue la su, ɛ kpete ga bulu vukɔ uagɔi,

gaayɔgai ga gulbi, baa bulu læveiti leue la su, gulbi uuai ma.

⁵ «Ni vebeani ue, nii é geesu kɔlui maazu, toga gɛ ga bulu vukɔ uagɔi leue la su, gaayɔgai ga gulbi. ⁶ Toga galegale, é bulukpulu, gulbi uu maazu. Toga ga vebeanii.

⁷ «Ni vebeani ue, nii é geesu kɔlu liɟii ma, toga gɛ ga bulu vukɔ uagɔi, gaayɔgai ga gulbi.

⁸ «Ta ua ga vebeanii Gɔɔɔɔ GALAGI uɔ, nii kɔɔɔɔ ga naama aniiti. Toga ve zalaɟa gɔla nui ya, é uaa la zalaɟa gɔlazuuɛ. ⁹ Nii maaneai, é gɔla ga gɔzesui, zalaɟa gɔla nui naa zege ba, é gala, zalaɟa gɔlazuuɛ. Zalaɟai ue, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ue.

¹⁰ Nii é yesu vebeanii uolu, naa gɔ gɛ ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔɔ. Toga ga anii naɟega wola zalaɟa aniiti saama, ti gɔlazu abui gɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ue.

¹¹ «Vebeanii tanɔɔe wo gɛɛzu feezu Gɔɔɔɔ GALAGI ue, ta la betea ga leuei, mazɔɔ wo la ani nɔɔe gala, nii leuei a gɛ su, baa kɔin gulbi, vebeaniiti saama, ti gɔlazu abui gɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ue. ¹² Wa zoo wo ta gɔla Gɔɔɔɔ GALAGI ue, ga zooi ua kɔɔ mɔungiti ma vebeanii, keɛ é mina gɔla zalaɟa gɔlazuuɛ, eɟe vebeanii makugi neai.

¹³ «Wa kpoloi uu wa-vebeaniiti kpein ba. Kpoloi mina uala wa-vebeanii zu, wa-GALAGI ná-minazegɛgi ma uoogi ue. Keni kpoloi uu wa-vebeaniiti kpein ba.

¹⁴ «Ni wa zooi ua kɔɔ mɔungiti ma vebeanii veena Gɔɔɔɔ GALAGI ue, wa ani gɔkɔ niineiti gee de, naa uolu wo ti wolowolo, ma vukɔi gɔla. ¹⁵ Wa gulbi uu ma, ta ani maku neɛɛgi. Vebeani ue. ¹⁶ Zalaɟa gɔla nui gɔ ma vukɔi gɔlazuuɛ gɔla, ta gulbi, é ueɛ ani maku neɛɛgi kpein ba, é gɛ ga gɔzesui. Zalaɟai ue, nii abui galazu, Gɔɔɔɔ GALAGI ue.

Ziilei zalaɟaiti

3 «Ni nui ta ná-vebeanii a gɛna ga ziilei zalaɟai, ni toga ga togani wolai, toga ma zinei baa ma zaai gɔla, neɛuuzu mina gɛ ba, Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu. ² Toga yeeue zalaɟa loganii unmaue, é kɔdaaleue GALA daagomi sege uelei laaue. Zalaɟa gɔla nuiti, Aalɔn ná-doun zunuiti, ta ma namai uili zalaɟa gɔlazuuɛ ma, é gɔaku ma kpoloo. ³ Naama yiilei zalaɟai zu, nii a kula ba ga zalaɟai, é gɔlazu abui gɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ue, naa gɔ é ga: ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ⁴ ta ma lɔɟ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é ueɛzu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin uasuuɛ, a kula ma lɔɟɔiti kobauɛ. ⁵ Aalɔn ná-doun zunuiti ta naa ueɛ gala zalaɟai ua, nii a gɛ kovii maazu, ti gala zalaɟa gɔlazuuɛ. Zalaɟai ue, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ue.

⁶ «Ni toga ziilei zalaɟai gɔlazu Gɔɔɔɔ GALAGI ue, ga togani goi ta, toga ma zinei baa ma zaai gɔla, neɛuuzu mina gɛ ba. ⁷ Ni baala ziuoi gɔ a kula ga zalaɟai, toga uaa la Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu. ⁸ Toga yeeue zalaɟa loganii unmaue, é kɔdaaleue GALA daagomi sege uelei laaue. Aalɔn ná-doun zunuiti ta ma namai uili zalaɟa gɔlazuuɛ ma, é gɔaku ma kpoloo. ⁹ Naama yiilei zalaɟai zu, nii a kula ba ga zalaɟai, é gɔlazu abui gɔ, Gɔɔɔɔ

GALAGI ue, naa gɔ é ga: ma wulɔi, ta wɔɔngi kpein, a kula saamalɔkaei ua, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ¹⁰ ta ma lɔɟ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é ueɛzu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin uasuuɛ, a kula ma lɔɟɔiti kobauɛ.

¹¹ Zalaɟa gɔla nui gɔ naa gɔla zalaɟa gɔlazuuɛ. Daami-ani zalaɟai ue, nii abui galazu, Gɔɔɔɔ GALAGI ue.

¹² «Ni ná-vebeanii a gɛna ga bolii, toga kula Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu. ¹³ Toga yeeue zalaɟa loganii unmaue, é kɔdaaleue GALA daagomi sege uelei laaue. Aalɔn ná-doun zunuiti ta ma namai uili zalaɟa gɔlazuuɛ ma, é gɔaku ma kpoloo. ¹⁴ Nii a kula ba ga zalaɟai, é gɔlazu abui gɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu, naa gɔ é ga: ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ¹⁵ ta ma lɔɟ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é ueɛzu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin uasuuɛ, a kula ma lɔɟɔiti kobauɛ. ¹⁶ Zalaɟa gɔla nui gɔ naa gɔla zalaɟa gɔlazuuɛ. Daamiani zalaɟai ue, nii abui galazu, makugi neai. Ma wulɔi kpein ka ga Gɔɔɔɔ GALAGI nɔɔɔ.

¹⁷ «Nii gɔ ga gɔɔɔɔ tɔgi wo-mavofodaiti kpein be, ue nɔɔe wa zeɛ ná: Wo la sua wulɔi ta namai mia pe.»

Koto gba zalaɟaiti

4 Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔeni Moize uɔ, é gɛ ma: ² «Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, é gɛ ti ma: Siegi zu nui ta kotoi gɛɛzu la, é la keeni ga gaagɔlimai, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-de-vei ta laalɔɟma, é fai ta gɛ, nii maa la neeni ga é ua gɛ, ³ ni zalaɟa gɔla nui ue, gulɔ naɟegai ziaai ma, é nubuseiti ke ga sɔba nu, ná-kotoi é keai naa maavele ma, toga nike zine bokpaga gɔla ga zalaɟai, nii neɛuuzu la ba, Gɔɔɔɔ GALAGI ue, é gɛ ga koto gba zalaɟai.

⁴ Toga ua ga nike zinei GALA daagomi sege uelei laaue, Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu, é yeeue nike zinei unmaue, é kɔdaaleue Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu. ⁵ Zalaɟa gɔla nui gulbi ziaai ma, naa gɔ nike zinei ma namai ta zege, é lii la GALA daagomi sege uelei wu, ⁶ toga yeebegai lɔ namai wu, é namai vaza daa gɛ lɔfela, seizu naɟegai ma zege zugooza golai letemaue, Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu. ⁷ Zalaɟa gɔla nui gɔ namai ta zie ani maku neɛɛgiti ma zalaɟa gɔlazuuɛ ma mineiti ma, nii é Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu, GALA daagomi sege uelei wu. Toga nike zinei ma namai mɔtai uu ya gala zalaɟaiti kulazuuɛ gɔɔɔɔ, nii é GALA daagomi sege uelei laaue. ⁸ Toga koto gba nike zinei ma wulɔi kpein kula: ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ⁹ ta ma lɔɟ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é ueɛzu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin uasuuɛ, a kula ma lɔɟɔiti kobauɛ. ¹⁰ Zalaɟa gɔla nui gɔ tobazuuɛ naati kula, eɟeuelei ti gɔlazu la ziilei zalaɟa nike zinei ua, é ti gɔla, gala zalaɟaiti kulazuuɛ. ¹¹ Keɛ nike zinei ma gɔlɔi, ta ma zuai kpein, é ueɛ nɔungu ua, ta kɔɔɔiti, ta ma goozu zɔɔlaiti, ta ma booiti, ¹² woo zubuga su, nii kpein zegai uoluzu nike zinei ua, toga li ga naa ti-uuzuuɛ uoluuɛ, ada naɟegai ta, zuuu uilisuuɛ, é gala abui gɔ, kovii maazu. Toga gala zuuu uilisuuɛ.

¹³ «Ni Izelayele uebei kpein ka é kotoi gɛa, ti la gaagɔilini ma, ti la sugweeni, ti naa gɛ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-tɔgi taɟila daalɔɟma, fai nii ti maa la neeni ga ti ua

ke negelein, ti bɔɔɔ ɔe ɔana ga sɔba nu, ¹⁴ kotoi ti keai, naa a ɔulana keɛ zu, bebei ɔa nika zine bokpa gila kula ga koto gba zalaɔai, ta uaa la GALA daaɔomi sege uelei laaue. ¹⁵ Izelayele ɔewolaiti ta yeeue nika zinei unmaue, ti kɔdaaleue ɔɔoɔ GALAGI ɔaazu. ¹⁶ Zalaɔa ɔula nui nii gulɔi ziaai ma, naa ɔa li ga nika zinei ma namai ta GALA daaɔomi sege uelei wu, ¹⁷ toɔa yeebeɔai lo namai wu, e faza, na zeizu ɔe lofela ɔɔoɔ GALAGI ɔaazu, sege zuɔooza golai letemaue. ¹⁸ Toɔa namai ta zie zalaɔa ɔulazuue ma mineiti su, nii e ɔɔoɔ GALAGI ɔaazu GALA daaɔomi sege uelei wu, ta toɔa namai mɔtai uu ya gala zalaɔaiti kulazuue ɔɔɔaue, nii e GALA daaɔomi sege uelei laaue. ¹⁹ Toɔa nika zinei ma wulɔi kpein kula, e gala, zalaɔa ɔulazuue. ²⁰ Toɔa nika zinei naa ɔe, eɔeuelei no koto gba nika zinei ɔeezu la. Toɔa ke ɔana no. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la ti ue, suvaa ɔa ye ti ue. ²¹ Toɔa li ga nika zinei ti-uuzue uoluuue, e gala, eɔeuelei e nika zine mɔungi ɔalani la. Koto gba zalaɔai ɔana bebei na-faa zu.

²² «Siegi zu kundigii ta a kotoi ɔeena la, e la gaagilini ma, e ke na-GALAGI, ɔɔoɔ GALAGI na-devei ta laalɔɔma, e fai ta ɔe, nii maa la neeni ga e ua ɔe, e bɔɔɔ ɔe ɔana ga sɔba nu, ²³ a na-kotoi ɔweena, nii e keai, toɔa boli zinei ɔula ga zalaɔai, nii neeuuzu la ba. ²⁴ Toɔa yeeue boli zinei unmaue, e kɔdaaleue, gala zalaɔa loganiiti kɔdaaleuzeue, ɔɔoɔ GALAGI ɔaazu. Koto gba zalaɔai ue. ²⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa koto gba zalaɔai ma namai ta zege ga yeebeɔai, e ta zie gala zalaɔaiti kulazuue ma mineiti ma, toɔa namai mɔtai uu ya gala zalaɔaiti kulazuue ɔɔɔaue. ²⁶ Toɔa ma wulɔi kpein gala zalaɔa ɔulazuue, eɔeuelei ziilei zalaɔai ma wulɔi la. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la kundigii naa ue, na-kotoi vaa zu, suvaa ɔa ye be.

²⁷ «Ni nui ta ue, nubuseiti saama, e kotoi ɔeai, e la gaagilini ma, e naa ɔe ɔɔoɔ GALAGI na-tɔgiti ta laalɔɔma, e fai ta ɔe, nii maa la neeni ga e ua ɔe negelein, e bɔɔɔ ɔe ga sɔba nu ɔana, ²⁸ a na-kotoi ɔweena, e keai, toɔa boli zaai ɔula ga zalaɔai, nii neeuuzu la ba, kotoi vaa zu nii e keai. ²⁹ Toɔa yeeue koto gba loganii unmaue, e kɔdaaleue, gala zalaɔa loganiiti kɔdaaleuzeue. ³⁰ Zalaɔa ɔula nui ɔa suai ma namai ta zege ga yeebeɔai, e ta zie gala zalaɔaiti kulazuue ma mineiti ma, e namai mɔtai uu ya zalaɔa ɔulazuue ɔɔɔaue. ³¹ Toɔa ma wulɔi kpein kula, eɔeuelei ziilei zalaɔai ma wulɔi ɔulazu la, e gala, zalaɔa ɔulazuue, toɔa ɔe ga ani maku neeneɔi ɔɔoɔ GALAGI ue. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la be, suvaa ɔa ye be.

³² «Ni sɔba nui a uana ga baalagi ga koto gba zalaɔai, toɔa ɔe ga ma zaai, nii neeuuzu la ba. ³³ Toɔa yeeue koto gba zalaɔa loganii unmaue, e kɔdaaleue, gala zalaɔa loganiiti kɔdaaleuzeue. ³⁴ Zalaɔa ɔula nui ɔa suai ma namai ta zege ga yeebeɔai, e ta zie gala zalaɔaiti kulazuue ma mineiti ma, e namai mɔtai uu ya zalaɔa ɔulazuue ɔɔɔaue. ³⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa ma wulɔi kpein kula, eɔeuelei ziilei zalaɔa uuala gulɔi ɔulazu la, e gala, zalaɔa ɔulazuue, naa uee gala zalaɔai zɔiti ba, ti ɔalazu ɔɔoɔ GALAGI ue. Zekana zalaɔa ɔula

nui a koto gba vai ɔe la zunui naa ue, na-kotoi vaa zu e keai, suvaa ɔa ye be.

Kotoi niiti ti zuvaayesu ga koto gba zalaɔai

⁵ «Ni nui ta a faa ɔana, baa e faa meni, naa uolu e toligi meni ga zeeleiti ti ua, keɛ e la keeni, nii e kwee, e ua naama zeele wooi wo, na-faaɔaaza golai ma ɔasɔi ɔa la unma.

² «Siegi zu nui ta vɔɔɔguzu la kɔɔɔba anii ta ua, e la sugwee, kɔɔɔba zuai ta ma uoomai, e ɔeni ga dɔɔɔ zua, baa toganii ta, baa kɔkɔpo ganii, to bɔɔɔi ɔa ɔɔɔ, e ɔe ga sɔba nu.

³ «Ni a vɔɔɔfuna nui ta ma zii nɔpe ba, kɔɔɔai, nii a zoo to balaa kɔɔɔzu, a sugweena no feya, toɔa ɔe ga sɔba nu nazu.

⁴ «Ni nui ta a bɔena soleyai zu, e ɔona ga toɔa faa no ɔeezu baa faa uagɔi, e la ɔidaani bu, a sugweena no feya, toɔa ɔe ga sɔba nu nazu.

⁵ «Deɔemu, zoi e ɔeezu ga sɔba nu niima vaiti gila su, toɔa la zɔ ga ga na-kotoi. ⁶ Naa uoluma na-kotoi vaa zu e keai, toɔa ua ga baala saa ɔila baa boli zaa ɔila, e ɔe ga koto gba zalaɔai, faazubete vai zu ɔɔoɔ GALAGI letema. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la be, na-kotoi vaa zu.

Bala nuiti ta-zalaɔai

⁷ «Ni ani la nu ya, a baala saai zɔɔɔ da, baa boli zaai, na-kotoi vaa zu e keai, toɔa ua ga kpumago felegɔ, baa poopo kɔkɔpa felegɔ, faazubete vai zu ɔɔoɔ GALAGI letema. Gilagi ɔe ga koto gba zalaɔai, zoi ɔe ga gala zalaɔai. ⁸ Toɔa ua ga tiye zalaɔa ɔula nui no, naa ɔa naa ɔula ga zalaɔai mɔunpa, nii maaneai e ɔe ga koto gba zalaɔai. Zalaɔa ɔula nui ɔa kɔgi uee ga, keɛ e mina noungi ɔula ga. ⁹ Toɔa ma namai ta vaza zalaɔa ɔulazuue laamaue, e namai mɔtai leda zalaɔa ɔulazuue ɔɔɔaue. Koto gba zalaɔai ue. ¹⁰ Toɔa zɔɔma wɔni ɔe ga gala zalaɔai, eɔeuelei deveai la togi zu. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la zunui naa ue, na-kotoi vaa zu e keai, suvaa ɔa ye be.

¹¹ «Ni ani la nu ya, nii a kpumago felegɔ zɔɔɔ da, baa poopo kɔkɔpa felegɔ, toɔa ua ga vebeanii na-kotoi ma vaa zu, ga kilo saugɔ bulu vukɔ uagɔi zu. E mina gulɔ uu ma negelein, ta e mina ani maku neene pɛe ba balaa, mazɔɔ toɔa ga koto gba zalaɔai. ¹² Toɔa uaa la zalaɔa ɔula nui no. Zalaɔa ɔula nui ɔa zeeɔe gila sege ga ɔizesui, e gala, zalaɔa ɔulazuue, naa uee zalaɔai zɔiti ba, ti ɔalazu ɔɔoɔ GALAGI ue. Koto gba zalaɔai ue. ¹³ Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la zunui naa ue, na-kotoi vaa zu e keai, e lo naama vaiti taɔila ba, suvaa ɔa ye be. Nii a ye uoluzu, naa ɔa ɔe ga zalaɔa ɔula nui no, eɔeuelei a da ɔe la ga vebeanii ma zalaɔai.»

Faazubete zalaɔai

¹⁴ ɔɔoɔ GALAGI bɔeni Moize no, e ɔe ma: ¹⁵ «Siegi zu nui ta ɔeezu la ga ladalala nu, e kotoi ɔe, e la gaagilini

ma, é make aniiti ba bɔɔɔ ʊe, niiti ti veai Ǿoɔɔ GALAGI ʊe, toɔa baala sinei zege, nii neeuuzu la ba, é kula ga faazubete zalaɔai Ǿoɔɔ GALAGI ʊe, ná-kotoi vaa zu, egevelei sɔngɔi la, é lo seizu padegai ma wali vaiti kevelei ua. Faazubete zalaɔai ʊe. ¹⁶ Toɔa fe zalaɔa ɔula nui ya, é pee anii ná zeizu loɔlugɔi ɔilazuue ua, nii feai GALA be. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la be ga baala sinei, nii kulaai ga faazubete zalaɔai, suvaa ɔa ye be.

¹⁷ «Ni nui ta a koto ɔeena, é la suɔwee, é naa ɔe Ǿoɔɔ GALAGI ná-devei gila daalɔɔma, fai niiti maa la neeni, ti ua ɔe negelein, toɔa bɔɔɔ ɔe ga sɔba nu, ná-faaɔaaza golai ma ɔasɔi ɔa la unma. ¹⁸ Toɔa ua ga baala sinei, nii neeuuzu la ba, é fe zalaɔa ɔula nu ya, ga faazubete zalaɔai, é sege togani bulugi zaama, egevelei sɔngɔi la. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la be, ná-kotoi vaa zu é keai, é la suɔwee, suvaa ɔa ye be. ¹⁹ Faazubete zalaɔai ʊe, zunui naa bɔɔɔ ɔeeni ɔiteɔite su ga sɔba nu Ǿoɔɔ GALAGI letemazu.»

²⁰ Ǿoɔɔ GALAGI bɔeni Moize ʊ, é ɔe ma: ²¹ «Siegi zu nui ta koto ɔeezu la, é ɔe ga ladalala nu Ǿoɔɔ GALAGI letemazu, é zeei wo seijɔɔɔi ma, kaliva ma vaa zu, anii é kalivaai ma ga é make, anii unmaai, baa ta gulaai su ga yaavai, ²² baa é laamaba ga tooya anii ɔaa vai, baa é zee ɔonai wo, é lo kotoi tanɔpe ba, nubusei a zoo keezu, ²³ siegi zu a kotoi ɔeena la ɔana, é bɔɔɔ ɔe ga sɔba nu, anii nii é unma, baa é ta ɔula su ga yaavai, toɔa naa uotogi ve, baa anii é ɔalivaani ma, baa anii toai ya, é ka, ²⁴ baa anii-yo-anii nii é zee ɔonai wosu, é lo ba. Toɔa gaavɔnigai ve, é seizu loɔlusiei ɔilazuue gila pee ba, é teue anii kee nui ʊ, naama voloi ɔɔ ma, yeei é ná-faa zubete zalaɔai ɔulazu la. ²⁵ Toɔa ua zalaɔa ɔula nui ʊ ga ná-faa zubete zalaɔai, ná-kotoi vaa zu, Ǿoɔɔ GALAGI ɔaazu, ga baala sinei nii neeuuzu la ba, é ɔula togani bulugi zu, egevelei sɔngɔi la. ²⁶ Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la be Ǿoɔɔ GALAGI ɔaazu, suvaa ɔa ye be, é ɔeni ga faaɔaazagi ma zii ɔɔpe, é bɔɔɔ ɔeai su ga sɔba nu.»

Gala zalaɔaiti ta vebeaniiti ma loɔiti

6 Ǿoɔɔ GALAGI bɔeni Moize ʊ, é ɔe ma: ² «Niima levei ve Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, é ɔe ti ma: Gala zalaɔai ma loɔi ɔaa: Gala zalaɔai ɔa ye zalaɔa ɔulazuue ma lutui zu, kpidi negelein eyesu sobui, zalaɔa ɔulazuue ma abui ɔa ye sosu. ³ Sobui, zalaɔa ɔula nui ɔa ná-segei loo ɔɔba, é uele kpudagi le bɔɔɔ ma, niiti ti ga gezei. Toɔa zuuvi ɔula, nii abui kulaai gala zalaɔai ɔalazuue, toɔa sei zalaɔa ɔulazuue ɔoba. ⁴ Naa uoluma toɔa ná-segeiti pu, é taɔiligaa loo, ga é li ga zuuvi ti-uuuzuue uoluue, ada padegai ta zu. ⁵ Abui ɔa ye sosu zalaɔa ɔulazuue, é mina za negelein. Sobu-ɔsobu, zalaɔa ɔula nui ɔa abui lo kovii ua, é gala zalaɔai bete, é ziilei zalaɔaiti ma wulɔi gala. ⁶ Abui ɔa ye sosu ɔɔ zalaɔa ɔulazuue, é mina za.

⁷ «Vebeanii ma loɔi ɔaa: Aalɔn ná-doun zunuiti ta kula Ǿoɔɔ GALAGI ɔaazu, zalaɔa ɔulazuue ɔakalau. ⁸ Zalaɔa ɔula nui ɔa zeeɔe gila sege ani vukɔi zu, nii gulɔi

uuai ma, é pee ani maku neeneɔi kpein ba. Toɔa naa ɔala zalaɔa ɔulazuue ga ɔizesui, makugi neai Ǿoɔɔ GALAGI ʊe. ⁹ Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta vebeanii mɔtai mi. Ta mi ada padegai ta, GALA daaɔomi sege uelei ma ɔoizuu, kele leue mina ɔe ba. ¹⁰ Nu mina leue uu ma, é ua ɔɔ da. Tɔɔɔ ɔana gè feai ti ue ná-vebeaniiti su, ti ɔalazu abui ɔa. Ani ue gola padegai, ege koto gba zalaɔai baa faazubete zalaɔai. ¹¹ Zunui kpein ka ta mi, Aalɔn ná-doun zunuiti saama. Tɔɔi ɔana wo-mavofodaiti kpein be eyesu ɔɔ, é lo vebeaniiti ba, ti ɔalazu Ǿoɔɔ GALAGI ʊe. Nu-o-nu a vɔɔɔ ba, naa ɔa ɔade.»

¹² Ǿoɔɔ GALAGI bɔeni Moize ʊ, é ɔe ma: ¹³ «Wele vebeanii ua, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta fe Ǿoɔɔ GALAGI ʊe, foloi ta gulɔ padegai ziena la ti ma: kilo savago bulu vukɔ uagɔi zu, ɔilazuue sobui, ɔilazuue kpɔkɔi, ege folo-ɔfolo vebeanii. ¹⁴ Bulu vukɔi ɔa ɔaayo ga gulɔi, é la gee kɔlui maazu. Da geegai ta teveleueai ɔula ga zalaɔai, makugi neai Ǿoɔɔ GALAGI ʊe. ¹⁵ Zalaɔa ɔula nui niigi, Aalɔn ná-doun zunuiti saama, gulɔ padegai a zie ma ga é zeipotogi zu, naa balaa ɔa vebeanii naa ɔula. Ǿoɔɔ tɔɔi ue. Toɔa ɔala negelein Ǿoɔɔ GALAGI ɔaazu. ¹⁶ Zalaɔa ɔula nui ná-zalaɔai kpein ka ɔala negelein, tanɔpe ge la mia.»

Koto gba zalaɔai

¹⁷ Ǿoɔɔ GALAGI bɔeni Moize ʊ, é ɔe ma: ¹⁸ «Bɔe Aalɔn ʊ ta ná-doun zunuiti, é ɔe ti ma: Koto gba zalaɔai ma loɔi ue. Aɔave gala zalaɔai ɔɔdaalevezu ná, miná ɔa koto gba zalaɔa zuai ɔɔdaalevezu ná, Ǿoɔɔ GALAGI ɔaazu. Ani ue gola padegai. ¹⁹ Zalaɔa ɔula nui é koto gba zalaɔai ɔulazu, naa ɔa mi. Toɔa mi ada padegai ta, GALA daaɔomi sege uelei ma ɔoizuu.

²⁰ Nu-o-nu a vɔɔɔ ma zuai ua, naa ɔa ɔade. Ni ma ɔama a vazana sege ma, ue fazagai ná ma, miná ɔa gba ada padegai ta. ²¹ Kɔkɔ ligii a ɔili su, naa ɔa wolo. Ni kɔlu bɔi digii ɔa a ɔili su, su ɔa bale, é gba ziei wu.

²² Zunui kpein é ga zalaɔa ɔula nui, naa pe ka ta mi. Ani ue gola padegai. ²³ Kele nu la zalaɔa zua ɔɔpe mia, nii ma ɔamai a ua GALA daaɔomi sege uelei wu, ga koto gba vai ua ɔe ada padegai. Ma zuai ɔa ɔala.

Faazubete zalaɔai

7 «Wele faazubete zalaɔa loɔi ua: Ani ue gola padegai. ² Aɔave ti gala zalaɔai ɔɔdaalevezu ná, miná ɔa faazubete zalaɔa zuai ɔɔdaalevezu ná. Ma ɔamai ɔa uili zalaɔa ɔulazuue ma, é ɔaku ma kpoloo. ³ Ta ma wulɔi kpein kula: ma wɔɔngi, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ⁴ ta ma loɔi felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é ueezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin uasuu, a kula ma loɔɔiti kobau. ⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa naa ɔala zalaɔa ɔulazuue. Faazubete zalaɔai ue, nii abui galazu, Ǿoɔɔ GALAGI ʊe. ⁶ Zunuiti kpein ti wo zaama ga zalaɔa ɔula nuiti, naati ta ta mi, é mi ada padegai ta. Ani ue gola padegai.

⁷ «Toɔa ɔe ɔana faazubete zalaɔai vaa zu, egevelei no é la koto gba zalaɔai vaa zu. Tɔɔi naa ɔa ga faa ɔila ɔɔ zalaɔa felegɔi naati faa zu, ma zuai ɔa ɔe ga zalaɔa ɔu-

la nui כֹּחֵךְ, nii é kotoi gbazu. ⁸ Zalaḡa ḡula nui é uaazu gala zalaḡai ḡulazu, nui ta uε, כֹּחֵךְ ḡa ḡe ga gala zalaḡai ma ḡolḡi, nii é kulaai ga zalaḡai. ⁹ Vebeanii kpein mḡgai fuulul zu, baa anii ḡee kolu ligii ma, baa anii ḡee kolu maazu, naa ḡa ḡe ga zalaḡa ḡula nui כֹּחֵךְ, nii é kulaai. ¹⁰ Vebeanii kpein gaayḡgai ga ḡulbi, baa ma כֹּחֵךְ, naa ḡa ḡe ga Aalḡn ná-doun zunuiti kpein כֹּחֵךְ, ti ḡilagilagi pε.

Ziilei zalaḡai

¹¹ «Ziilei zalaḡai ma lḡi uεε, nii nu a kula ḡoḡḡ GALAGI uε: ¹² Ni nui ta a ziilei zalaḡai ḡulana ga mama fee zalaḡai, toḡa kula ga bulu uεuεlḡgiti lεuε la su, gaayḡgai ga ḡulbi, é uεε bulu lεuεi ua, nii lεuε la su, ḡulbi uuai ma, ta bulu uεuεlḡgiti, kpeḡai ga bulu vukḡ uagḡi, gaayḡgai ga ḡulbi. ¹³ Toḡa bului ḡula balaa, nii lεuεi su, é pεε ná-ziilei zalaḡai ua, mama fee vai zu. ¹⁴ Vebeanii ḡilagilagi tago ḡa ḡula ma ḡoḡḡ GALAGI uε. Naa uolu ta ḡe ga zalaḡa ḡula nui כֹּחֵךְ, nii é ziilei zalaḡai ma ḡamai uilii. ¹⁵ Ziilei zalaḡa zuai ḡa mi, naama voloi kḡ é ḡulazu la mama fee vai zu. Nu mina tanḡpε zε sobu ua zeeli.

¹⁶ «Ni nui ta a zalaḡa ḡulana minazεḡe daazeeli vaa zu, baa vebeanii vaa zu é daai ḡisu, ma zuai ḡa mi, naama voloi kḡ é kulazu la, nii a ye uoluzu, naa ḡa mi poluma zobui. ¹⁷ Nii é yesu ga zalaḡa zuai mḡtai foloi zavasiei, naa ḡa ḡala. ¹⁸ Ni nu a naama yiilei zalaḡa zuai ta miina foloi zavasiei, zalaḡai laa la mḡ zoga, é la faa uaa naa ma, nii é kula. Toḡa ḡe ga anii כֹּחֵךְ, nu-o-nu a ta miina, ná-faaḡaaza ḡolai ma ḡasḡi ḡa la unma.

¹⁹ «Ma zuai fḡḡuai kḡḡba anii ta ua, nu mina naa mi neḡelēin. Ma zuai ḡa ḡala.

«Nui niiti kpein ti la ḡḡḡn kḡḡi letemazu, naati ta zoo ti ziilei zalaḡa zuai ta mi. ²⁰ Kele nui nii kḡḡai kḡḡi letemazu, naa a ziilei zalaḡa zuai ta miina, é ga ḡoḡḡ GALAGI כֹּחֵךְ, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba. ²¹ Zḡi a כֹּחֵךְ anii ta ua, nii kḡḡai, nubusei kḡḡai, baa suai kḡḡai, baa ani kḡpε é ga kḡḡba anii, é ziilei zalaḡa zuai mi, é ga ḡoḡḡ GALAGI כֹּחֵךְ, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba.»

Tḡi é lo sua wulbi ta ḡamai mii vai ua

²² ḡoḡḡ GALAGI bḡeni Moize uε, é ḡe ma: ²³ «Bḡe Izelayeleye nuiti kḡ, è ḡe ti ma: À mina nike, baa baala, baa boli wulbi mi neḡelēin. ²⁴ Suai saai kḡḡ uε, baa dḡḡ zuai ta paai, naama wulbi ḡa zoo é ḡe ga wo-maavai ta ḡεε anii kḡ, kele wo la mia neḡelēin. ²⁵ Zḡi a suai ma wulbi ta mi, é ḡulazu ga zalaḡai, é ḡalazu abui ḡa ḡoḡḡ GALAGI uε, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba. ²⁶ Uε kḡpε wa ḡe ná, à mina ḡamai mi, wḡnii כֹּחֵךְ, baa suai כֹּחֵךְ. ²⁷ Zḡi kḡpε a ḡamai mi, ma zii kḡpε, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba.»

Zalaḡa ḡula nuiti ti-laamiizuε

²⁸ ḡoḡḡ GALAGI bḡeni Moize uε, é ḡe ma: ²⁹ «Bḡe Izelayeleye nuiti kḡ, è ḡe ti ma: Zḡi a ná-ziilei zalaḡai ḡula

ḡoḡḡ GALAGI uε, toḡa ḡoḡḡ GALAGI כֹּחֵךְ zeḡe ba.

³⁰ Zalaḡai nii maaneai é ḡala abui ḡa, ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu, toḡa ua ga naa kḡḡ uε, ma wulbi, ta ma ḡekegi, é ti lateḡe vai ma uoogi ḡe ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu.

³¹ Zalaḡa ḡula nui ḡa ma wulbi ḡala zalaḡa ḡulazuε.

Ma ḡekegi ḡa ḡe ga Aalḡn ta ná-doun zunuiti כֹּחֵךְ.

³² Wa-yiilei zalaḡaiti ka, wa ma yeezazu balai ve zalaḡa ḡula nui ya. ³³ Aalḡn ná-doun zunuiti su, zḡi a ziilei zalaḡai ma ḡamai ta ma wulbi ḡulana, naa ḡa ma yeezazu balai zḡḡ, é ḡe ga כֹּחֵךְ. ³⁴ Mazḡḡḡ ziilei zalaḡaiti su, nii Izelayele nuiti ti kulazu, ma ḡekegi ta ma balai niiti ta da ḡula ga dateḡe vai ma uoogi, nà ti zeḡe, ḡè ti ve zalaḡa ḡula nui Aalḡn ya ta ná-doun zunuiti zea, ga ḡoḡḡ tḡi Izelayele nuiti ta so.»

³⁵ Daamiizuε ḡana, Aalḡn ta ná-doun zunuiti ti kḡḡsu, zalaḡaiti su ti ḡalaai abui ḡa, ḡoḡḡ GALAGI uε, é zo naama voloi ma, yeei ti lεezu la ga ti zalaḡa ḡula wotii ḡe. ³⁶ Naa ḡa ḡoḡḡ GALAGI Izelayele nuiti devezu la, ga é ve ti ya, é zo naama voloi ma, yeei ḡulḡ padegai ziaa la ti ma. Toḡa ḡe ga ḡoḡḡ tḡi ti-mavofodaiti kpein bε.

³⁷ Gala zalaḡai ma lḡiti kana, ta vebeanii, ta koto gba zalaḡai, ta faazubεε zalaḡai, ta nu zeḡe vai ma zalaḡai, ta ziilei zalaḡai. ³⁸ ḡoḡḡ GALAGI ma leveiti feeni Moize ya, Sinayi gizei ma, voloi é devei veeni la Izelayele nuiti zea, ga ti ta-vebeanii ve ḡoḡḡ GALAGI uε Sinayi teubai zu.

ZALAGA ḡULA NU MDUNGITI FEE VAI GALA Bε

(8:1--10:20)

Aalḡn ta ná-doun zunuiti fee vai GALA Bε (Egezdε 29:1-37)

8 ḡoḡḡ GALAGI bḡeni Moize uε, é ḡe ma: ² «Aalḡn zeḡe ta ná-doun zunuiti uḡḡma, ta zalaḡa ḡula zeḡeiti, ta siema wulḡ padegai, ta koto gba nike zinei, ta baala sine felegiti, ta bului lεuε la su, naama bḡḡi. ³ Bebei kpein toli GALA daagomi seḡe uεlei laauε.»

⁴ Moize naa ḡεeni, nii ḡoḡḡ GALAGI deveni ga é ke. É bebei ḡaalēni ba GALA daagomi seḡe uεlei laauε.

⁵ Moize ḡeni bebei ma: «À pεε, nii ḡoḡḡ GALAGI deveai ga é ḡe.» ⁶ Moize uaani ga Aalḡn ta ná-doun zunuiti, é ti maagba ga ziei. ⁷ É seḡewuzεḡei looni Aalḡn ḡḡba, é saamaḡili ga saamaḡiligi. É tookḡba wolai looni kḡba, é zalaḡa ḡula zeḡe loo maazu, é ḡili ga zalaḡa ḡula zeḡe ma lokoi. ⁸ É kakazu zeḡe uilini kḡbu, é wuulimegi ta tumimegi uu kakazu zeḡe zu. ⁹ É kḡḡḡi kḡḡi nḡungi ua, é zanu seuε goi ḡili kakalauε, nii é ga fee vai ma uoogi GALA Bε, eḡeuelei ḡoḡḡ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹⁰ Moize siema wulḡ padegai zeḡeni, é siε seḡe uεlei padegai ma, ta aniiti kpein ti ḡeni ná, uele ḡana é ti veeni la GALA Bε. ¹¹ É faza daa ḡεeni lbfela zalaḡa ḡu-

lazuuε ma. É gulbi zieni zalaḡa ḡulazuuε ma, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta maagba anipakai ta ná-seiga anii, naa ḡa a ke é ti ve GALA be. ¹² É siema wulɔ padegai uuuni Aalɔn nɔungu zu, é ta zie ma, nii a ke é fe GALA be.

¹³ Moize uaani ga Aalɔn ná-doun zunuiti, é ti maagili ga seḡewuzegēiti, é ti zaamaḡili ga saamaḡiligiti, é baɔɔɔḡiti dɔ ti unba, eḡeuelei ḡooḡɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

¹⁴ É uaani ga koto gba nike zinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeiti pēeni koto gba nike zinei unmaue.

¹⁵ Moize kɔdaaleveni, é namai zegē, é ta zie ga yeebeḡai zalaḡa ḡulazuuε ma minēiti ma, é zalaḡa ḡulazuuε nade. É namai mɔtai uuuni ya, zalaḡa ḡulazuuε ḡɔḡaue, é nade ga koto gba vai da ḡe ná. ¹⁶ É ma wulbi kpein seḡeni, nii felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin uasuuε, ta ma lɔḡ felegiti, é bɔ ti-ma wulbidi ba, é naa ḡalani zalaḡa ḡulazuuε. ¹⁷ Kele é nike zinei mɔtai ḡalani ti-uuuzuuε uoluuε, eḡeuelei ḡooḡɔ GALAGI ma levei veeni la zea: ma zuai, ta ma ḡɔɔi, naa ueε ma booit ba.

¹⁸ É uaani ga gala zalaḡai ma uaala sinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeiti pēeni baala sinei unmaue.

¹⁹ Moize kɔdaaleveni, é ma namai uili zalaḡa ḡulazuuε ma, é ḡaku ma kpoloo. ²⁰ É baala sinei leveleveni, é kpulukpulu. É ma ungi ḡalani, ta ma bulukpulgiti, naa ueε ma wulbi ua. ²¹ É koozu zɔɔlaiti gbani ga ziei, ta kɔḡiti. É baala sinei pē galani zalaḡa ḡulazuuε. Gala zalaḡai ḡeni de, zalaḡai nii abui galaai, makugi neai ḡooḡɔ GALAGI ue, eḡeuelei ḡooḡɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²² É uaani ga zɔɔma uaala sinei, ti ze vai ma uaala sinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeiti pēeni baala sinei unmaue. ²³ Moize baala sinei ḡɔdaaleveni, é ma namai ta zegē, é siε Aalɔn yeezazu uele woi yɔkɔḡi ma, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, ta zeezazu ḡɔḡazine kpotogi ma. ²⁴ É uaani ga Aalɔn ná-doun zunuiti, é namai zie ti-yeezazu uelei woi yɔkɔḡiti ma, ta ti-yeezazu yeezine kpotogiti, ta ti-yeezazu ḡɔḡazine kpotogiti. É namai mɔtai uilini zalaḡa ḡulazuuε ma, é ḡaku ma kpoloo. ²⁵ É ma wulbi zegēni, ta ma wɔɔngi, ta ma wulbi kpein felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin uasuuε, ta ma lɔḡ felegiti, é bɔ ti-ma wulbi ua, ta zeezazu balai. ²⁶ Bului leue la su, naama bɔɔḡi, nii seidai ḡooḡɔ GALAGI ḡakala, é bulu ḡila seḡeni naama bɔɔḡi zu, ta bulu ueleuele gila gulbi ba, ta bulu leue gila, é ti uuuni zalaḡa zuai ma wulbi ma, ta ma yeezazu balai ma. ²⁷ É naama aniiti kpein puuni Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea waa, ga ti ti lateḡe vai ma uoogi ḡe ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu. ²⁸ Naa uolu, Moize ti ḡalani ti ya, é ti ḡala, zalaḡa ḡulazuuε, gala zalaḡai maazu. Ti ze vai ma zalaḡai ḡeni de, zalaḡai nii abui galaai, makugi neai ḡooḡɔ GALAGI ue.

²⁹ Moize ti ze vai ma uaala sinei ma ḡekegi zegēni, é lateḡe vai ma uoogi ḡe ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu. Moize nɔɔḡi ḡeni ga naa, eḡeuelei ḡooḡɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ Moize siema wulɔ padegai ta zegēni, ta namai ta, nii é ḡeni zalaḡa ḡulazuuε. É ti vaza Aalɔn ta ná-segeiti

ma, naa ueε Aalɔn ná-doun zunuiti ta ta-zegēiti ba. É Aalɔn veeni GALA be, ta ná-segeiti, naa ueε ná-doun zunuiti ta ta-zegēiti ba.

³¹ Moize ḡeni Aalɔn ta ná-doun zunuiti ma: «À suai ḡili GALA daagomi seḡe uelei laaue. Miná ḡa wa mi ná, é ueε bului ua, nii é wo ze vai ma bɔɔḡi zu, eḡeuelei ḡe deveni la, ḡe ḡe ma: «Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta mi.» ³² Suai ta bului mɔtai é yesu, wa naa gala. ³³ Wa ye GALA daagomi seḡe uelei laaue eyesu folo lɔfela, wo mina zegē ná, eyesu wo ze voloi lieḡi laazeeli, mazɔɔɔ folo lɔfela ḡa é ḡeezu ga wo ze voloi. ³⁴ Nii keai za, ḡooḡɔ GALAGI deveue ga naa ḡe wo ue ga koto gba vai. ³⁵ Wa yesu deḡemu GALA daagomi seḡe uelei laaue folo lɔfela, folo ueε kpidi ua, wa ḡooḡɔ GALAGI ná-deveiti so, naa ḡa a ke wo mina za, mazɔɔɔ naa ḡa ma levei veeni zēa.» ³⁶ Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti naama vaiti kpein keeni, nii ḡooḡɔ GALAGI ma levei veeni ga Moize mauele.

Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti lɔɔ vai botii zu

9 Foloi lɔsavasiεi ma, Moize Aalɔn ta ná-doun zunuiti tolini, ta Izelayele ḡewolaiti, ² é ḡe Aalɔn ma: «Nike yiuo zine ḡila seḡe koto gba zalaḡa vai zu, ta baala sine ḡila gala zalaḡa vai zu, neεvuzu mina ḡe tanɔpe ba, è ti lo ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu. ³ Da bɔε Izelayele nuiti pɔ, è ḡe ti ma: «À boli zine ḡila seḡe koto gba zalaḡai vaa zu, ta nike yiuo ḡila, ta baala ziuo ḡila, kona gila keleiti, neεvuzu mina ḡe ti ua, gala zalaḡai vaa zu, ⁴ ta nike zine ḡila, ta baala sine ḡila ziilei zalaḡai vaa zu, naa ḡa a ke, ti ḡula ga zalaḡai ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu, ta vebeanii, nii é ga ani vukɔi, gaayɔḡai ga gulbi. Mazɔɔɔ za ḡooḡɔ GALAGI ḡa ḡulazu kelema wo ue.»

⁵ Nii Moize deveni, ti uaani ga naa GALA daagomi seḡe uelei laaue. Bebei kpein ge maabugani ná ua, ti lo ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu. ⁶ Moize ḡeni ma: «Wa naa ḡe, nii ḡooḡɔ GALAGI deveai, ḡooḡɔ GALAGI ná-lebiyai ḡa uaazu ḡulazu kelema wo ue.» ⁷ Moize ḡeni Aalɔn ma: «Maabuga zalaḡa ḡulazuuε ua. Da-ḡotoi gba zalaḡai ḡula, ta da-ḡala zalaḡai, è koto gba vai ḡe bɔḡi ue, ta nubuseiti be. Nubuseiti ta-vebeanii ḡula, è koto gba vai ḡe ti ue, eḡeuelei ḡooḡɔ GALAGI deveni la.»

⁸ Aalɔn maabugani zalaḡa ḡulazuuε ua, é nike yiuo ḡɔdaaleue tɔ bɔḡi ná-kotoi gba vai zu. ⁹ Aalɔn ná-doun zunuiti ti namai veeni zea. É yeebeḡai lɔɔni namai wu, é ta zie zalaḡa ḡulazuuε ma minēiti ma. É namai mɔtai uuuni ya zalaḡa ḡulazuuε ḡɔḡaue. ¹⁰ É ma wulbi ḡalani zalaḡa ḡulazuuε, ta ma lɔḡiti, ta koto gba zalaḡa zuai ma mɔɔin uasuuε, eḡeuelei ḡooḡɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ¹¹ Kele é ma zuai ta ma ḡɔɔi ḡalani abui ḡa, ti-uuuzuuε uoluuε.

¹² Aalɔn gala zalaḡa loganii ḡɔdaaleveni. Ná-doun zunuiti ti namai veeni zea, é pili zalaḡa ḡulazuuε ma, é ḡaku ma kpoloo. ¹³ Ti gala zalaḡai veeni zea, teueleueai, é bulukpulu, é ueε ma ungi ua, é ti ḡala zalaḡa ḡulazuuε. ¹⁴ É koozu zɔɔlaiti ta kɔḡiti gbani, é ti ḡala zalaḡa ḡulazuuε, gala zalaḡai maazu.

¹⁵ Naa uolu, é nubuseiti ta-zalaḡai ḡulani. É boli zinei zegeni nubuseiti ta-goto gba zalaḡai, é kɔdaaleue, é kula koto gba vai zu, eḡeuelei zalaḡa zua mɔungi ḡeni la. ¹⁶ É gala zalaḡai ḡulani, eḡeuelei deveai la tɔgi zu. ¹⁷ É vebeanii ḡulani, é zeeḡe gila seḡe su, é naa ḡala zalaḡa ḡulazuue. Naa la bɔni gala zalaḡai ua, nii kulaai sobui.

¹⁸ É nike zinei ḡɔdaaleuveni, ta baala sinei ga ziilei zalaḡai, nubuseiti faa zu. Aalɔn ná-doun zunuiti ti pamai veeni zea, é pili zalaḡa ḡulazuue ma, é ḡaku ma kpoloo. ¹⁹ Ti nike zinei ta baala sinei ma wulɔi veeni zea: ma wɔɔngi, ta ma wulɔi é koozu zɔɔlaiti maavelevelei, ta ma lɔḡiti, ta ma mɔɔin uasuu. ²⁰ Ti ma wulɔiti puuni ma ḡekegiti su, é ma wulɔi ḡala zalaḡa ḡulazuue. ²¹ Aalɔn ma ḡekegiti ta zeezazu balai zegeni, é ti lateḡe vai ma uoogi ḡe ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu, eḡeuelei Moize ma levei veeni la.

²² Aalɔn yeeiti tɛeni geezu nubuseiti pɔ pelei, é tuya loo ti ue. Kpegai ma ga koto gba zalaḡai ḡula, ta gala zalaḡai, naa uee ziilei zalaḡai ua, é zegeni zalaḡa ḡulazuue, é yei. ²³ Moize ta Aalɔn ti lɛeni GALA daaḡomi seḡe uelei wu. Siegi zu ti ḡulani la ná, ti tuya looni nubuseiti be. ḡooḡɔ GALAGI ná-lebiyai ḡulani kelema nubuseiti kpein be. ²⁴ Abui ḡulani ḡooḡɔ GALAGI uɔ be, é gala zalaḡai ḡala, ta ma wulɔiti, niiti ti ḡeni zalaḡa ḡulazuue. Nubuseiti kpein ti kaani. Ti kpeeiti tooni ga koozunɛi, ti kɔkɔ.

**Aalɔn ná-doun zunu felegɔiti
saa vai**

10 Aalɔn ná-doun zunuiti Nadabe ta Abiyu ti ta-ani maku nɛene gala ligiiti seḡeni, ti abulekaiti pu ti zu, ti ani maku nɛeneḡi uu maazu. Naazu ti uaani ga abu ḡiligi ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu, niigi GALA ge la ḡeni ma leve veeni. ² Gaamago nɔ, abui ḡulani ḡooḡɔ GALAGI uɔ be, é ti ḡala. Ti zaani ḡooḡɔ GALAGI ḡakala.

³ Moize ḡeni Aalɔn ma: «Naa ḡa ḡooḡɔ GALAGI boni, siegi zu é ḡeni la: «Niiti ti maabuḡazu bà, keni ti unfe nà-ḡadedai ma. Nà lebiyai zɔɔkɔ nubuseiti kpein gaazu.» » Aalɔn maagɛni kɔɔ.

⁴ Moize Mikayelee lolini ta Elesafan, Uziyele ná-doun zunuiti, nii é ga Aalɔn keeḡe keeḡeloin, é ḡe ti ma: «À maabuḡa bà, wo wo-ḡeeloointi seḡe, wo li ga tiye adeuuuzuu uoluue, wo ti maagooza seizu ḡadegai ua.» ⁵ Ti maabuḡani ba, ti ti zeeḡe ta-zeeḡewuzeeḡeiti su, ti li ga tiye ti-uuuzuu uoluue, eḡeuelei Moize boni la.

⁶ Moize ḡeni Aalɔn ma, ta Elezaal, ta Itamaal, Aalɔn ná-doun zunuiti: «À mina wɔundegaiti ze yaḡaba, wo mina wa-zeeḡeiti bali ga, saa wɔkɔ vai zu, naa ḡa a ke, wo mina za, wo ua GALA ná-ziiḡaawanai maaloli bebei kpein ma. À wo-ḡeeloointi Izelayele ueleyeeḡeiti kpein ze ná, ti wɔkɔ naati ta-vaa zu, niiti ḡooḡɔ GALAGI ti ḡalaai ga abui, nii é gaazogai. ⁷ À mina zeeḡe GALA daaḡomi seḡe uelei laau, naa ḡa a ke wo mina za, mazɔkɔ ḡooḡɔ GALAGI ná-siema wulɔ ḡadegai ḡa wo ma.» Ti naa ḡeeni, nii Moize bogai.

**Devei tanigaani,
é lo zalaḡa ḡula nuiti ba**

⁸ ḡooḡɔ GALAGI bɔeni Aalɔn uɔ, é ḡe ma: ⁹ «Mina dɔɔ bɔle, baa kɔleɔle ani nɔpe, nii a nu ḡaazulati, da-o, è-loun zunuiti-yo, siegi zu wa ḡe lɛezu la GALA daaḡomi seḡe uelei wu, naa ḡa a ke wo mina za. Naa ḡa ḡe ga ḡooḡɔ tɔgi wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁰ Mazɔkɔ keni wo zoo zeeḡaagweezu ḡweesu ani ḡadegai ta ḡadetala gelei ua, ta nii kɔzɔai ta nii é la ḡɔkɔni. ¹¹ À Izelayele nuiti kala ga tɔgi kpein, nii ḡooḡɔ GALAGI feeni ti ya ga Moize mauele.»

¹² Moize ḡeni Aalɔn ma, ta doun zunu felegɔiti ti yeni zea, Elezaal ta Itamaal: «À vebeanii mɔtai zeeḡe, nii é la ḡalani abui ḡa ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu. À mi zalaḡa ḡulazuue ḡobaue, lɛue mina ḡe ba, mazɔkɔ ani ue ḡadegai. ¹³ Wa mi ada ḡadegai ta, naa ḡa é ga wo-laamizuue, wa è-loun zunuiti, zalaḡa aniiti saama, ti ḡalazu abui ḡa ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu, mazɔkɔ devei ḡa naa, é veeni zèa. ¹⁴ Ma ḡekegi ta ma balai niiti ti ḡula ga dateḡe vai ma uoogi, wa naati mi ada ḡadegai ta, da-o, è-loun zunuiti-yo, ta è-loun anzanuiti ti è uɔ be, mazɔkɔ ti veeue wo ue, ga é leve dɔun è ue, wa è-loun zunuiti, Izelayele nuiti ta-yiilei zalaḡaiti su. ¹⁵ É ḡula gulɔiti polu, ti maaneai ti ḡala, Izelayele nuiti ta ua ga ma ḡekegi ta ma balai. Ti ḡulaai ma ga dateḡe vai ma uoogi, ta ḡe ga dɔkɔ, wa è-loun zunuiti, ti è ua, ḡooḡɔ tɔgi ḡa ḡe ga ná, eḡeuelei ḡooḡɔ GALAGI deveni la.»

¹⁶ Moize koto gba woli zinei ḡaizieni, kele galaa ḡeni de niina. É yiiḡaawanani naazu Elezaal ma, ta Itamaal, Aalɔn ná-doun zunuiti ti yeni ná, é ḡe ma:

¹⁷ «Leeni vaa zu wo la koto gba zalaḡa zuai miini ada ḡadegai ta? Toga ga anii gola ḡadegai, ḡooḡɔ GALAGI feai wo ue, naa ḡa a ke wo bebei ná-faagaaazagi zeeḡe, naa ḡa a ke wo ná-kotoi gba be ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu. ¹⁸ Wele, wo la liini ga zalaḡa zuai ma pamai seizu ḡadegai ḡoozuue. Wo maaneeni, wo zalaḡai ma zuai mi ada ḡadegai ta, eḡeuelei gè ma levei veai la.» ¹⁹ Aalɔn ḡeni Moize ma: «Wele, ti ta-goto gba zalaḡai ḡulaa za, ta ta-ḡala zalaḡai ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu. È sugweeni sɔ, nii keai ga ze. Ni za gè ḡea koto gba zalaḡai miini, naa a la ḡe ga faa uago ḡooḡɔ GALAGI ḡaazu baa?» ²⁰ Moize naama woiti menini, é yeezei ti wu.

**KɔZɔBA VAI
TA NADE FAITI**

(11:1--16:34)

**Sua ḡadegaiti
ta kɔzɔba geleiti**
(Tɔ Seuei Velesiei 14:3-21)

11 ḡooḡɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ ta Aalɔn, é ḡe ti ma: ² «À bɔe Izelayele nuiti pɔ, wo ḡe ti ma: Suaiti kpein saama, niiti ti eteai zu, wele niiti ka wa zoo wo ti mi. ³ Wa zoo wo suai ma zii pe mi, nii polokagi ḡaauali-

ai, é miizu, é da te uolu. ⁴ Kele niiti wo la ti mia, anee ni ti-uolokagi gaaualiué, baa ti miizu, ti da te uolu, naati ta ga niiti: komei, anee ni toga miizu, é da te uolu, kele polokagi gaa la ualini. Wa deve ga kɔzɔɛ. ⁵ Fasa wolii balaa, a miizu, é da te uolu, kele polokagi gaa la ualini, wa deve ga kɔzɔɛ. ⁶ Zabei balaa, a miizu, é da te uolu, kele polokagi gaa la ualini, wa deve ga kɔzɔɛ. ⁷ Boigi balaa, polokagi gaaualiué, kele é la miizu, é ua da te uolu, wa deve ga kɔzɔɛ. ⁸ À mina ti-ma zuai ta mi, wo mina vɔvɔɔ ti-ma uoomai ta ua. Wa ti leve ga ti gɔzɔɛ.

⁹ «Zie wu zuaiti kpein su, wele niiti ka wa zoo wo ti mi: niiti ma woekigi ti ua, ta maagalai ti ma, ti zieiti bu, é gɛni ga kpolodɛiti baa zie wolaiti. ¹⁰ Kele wa naati deve ga ti gɔzɔɛ, niiti kpein ma woekige ge la ti ua, baa maagala la ti ma, ti kpein saama, ti yenvuzu ziei wu, é gɛni ga kpolodɛiti baa zie wolaiti. ¹¹ Wa ti leve ga ti gɔzɔɛ. À mina ti-ma zuai ta mi, wa ti-ma uoomai leve ga ti gɔzɔɛ. ¹² Wa naati kpein deve ga ti gɔzɔɛ wo gaazu, niiti ti zieiti bu, ma woekige ge la ti ua, maagala la ti ma.

¹³ «Wɔniiti saama, wele niiti ka wa ti leve ga ti gɔzɔɛ, nu la ti mia: duai ma zii pɛ, kogɛi ma zii pɛ, ¹⁴ seevei ma zii pɛ, ¹⁵ kalawonii ma zii pɛ, ¹⁶ sizigoi ma zii pɛ, buungi ma zii pɛ, ¹⁷ kpolodɛ laaue wɔnii ma zii tanigaa, ¹⁸ zie wɔnii ma zii tanigaa, ¹⁹ ta zegbelutugi, ta devei.

²⁰ «Fuluani goi kpein kouegi ba, é da zie gɔvɔvɔti ga, wa naati deve ga ti gɔzɔɛ wo gaazu. ²¹ Kele fuluaniiti kpein saama, ti gɔvesu, ti da zie gɔvɔvɔti ga, wa zoo wo naati mi, niiti ti-begaiti ti ti-gɔvɔvɔzapalagiti maazu, ti da uili zooi ma. ²² Pete nii wa zoo wo mi: kotogi ta kpazinegi, ta ti-ma ziiti. ²³ Wa fuluani zɔiti deve ga ti gɔzɔɛ, niiti ti gɔvesu, ta kɔvɔvɔti ti ua.

²⁴ «Suai tanigaa ta ná, ta zoo ti wo gɔzɔɛ, nu-o-nu a vɔvɔɔ ti-ma uoomai ta ua, naa gɔ gɔzɔɛ eyesu kpɔkɔi zeeli. ²⁵ Nu-o-nu a ti-ma uoomai ta zegɛ, keni é ná-segeiti gba. Kɔzɔɛi gɔ ye de, eyesu kpɔkɔi. ²⁶ Wa suai naa kpein deve ga kɔzɔɛ, nii polokagi ba kele kɔvɔvɔti gaa la ualini, baa é la miizu, é ua da te. Nu-o-nu a vɔvɔɔ ta ua, toga gɔzɔɛ. ²⁷ Wa naati kpein deve ga ti gɔzɔɛ, niiti ti-gɔvɔvɔti naani, ti ziezu ti-gɔvɔvɔzapalagiti ga. Nu-o-nu a vɔvɔɔ ti-ma uoomai ta ua, toga gɔzɔɛ eyesu kpɔkɔi zeeli. ²⁸ Nu-o-nu a ti-ma uoomai ta zegɛ, keni é ná-segeiti gba. Kɔzɔɛi gɔ ye de, eyesu kpɔkɔi. Wa ti leve ga ti gɔzɔɛ.

²⁹ «Pete, sua goiti saama, ti bokposu zooi ma, niiti wa ti leve ga ti gɔzɔɛ, naati ta ga: inegi ma zii pɛ, ³⁰ ta zee-goi, ta kooloi ma zii pɛ. ³¹ Wa ti leve ga ti gɔzɔɛ, sua goiti saama. Nu-o-nu a vɔvɔɔ ti-ma uoomai ta ua, toga gɔzɔɛ eyesu kpɔkɔi zeeli. ³² Sɔɔla kpein, ti-ma uoomai ta a vɔvɔɔ ba, naa gɔ gɔzɔɛ: gulu anɔnakai, baa segei, baa kɔkɔ, baa kɔkɔ, baa anɔnaka kpein nu a bɛde gɔla su. Keni é gba ga ziei, kele kɔzɔɛi gɔ ye de eyesu kpɔkɔi zeeli, naa uolu toga nade niina. ³³ Ni ti-ma uoomai a loona kɔkɔ ligii zu, su anii gɔ gɔzɔɛ, wa anɔnakai naa wolo. ³⁴ Daamiani kpein a gɛ ga nu mi, ni kɔkɔ ligii naa zu dei ta a uuuna ma, naa gɔ gɔzɔɛ. Ni ti-ma uoomai a loona anɔnakai kɔkɔ su, kpɔkɔkɔ ani kpein, nii a gɛ su, naa gɔ gɔzɔɛ. ³⁵ Sɔɔla kpein, ti-ma uoomai ta a vɔvɔɔ ba,

naa gɔ gɔzɔɛ. Ni a gɛna ga fuului baa abu laazuuɛti, wa ti gologolo. Ti gɔzɔɛ, wa ti leve ga ti gɔzɔɛ. ³⁶ Ni a gɛna ga zieungi baa zie makesuɛti, naati ti la gɔzɔɛ, ti padegai gɔ ye de, kele zɔi kɔkɔ a vɔvɔɔ ti-ma uoomai ta ua, naa gɔ gɔzɔɛ. ³⁷ Ti-ma uoomai ta a loona ani zuwu ma, nii é vazasu, naa padegai gɔ ye de. ³⁸ Kele ni nu a ziei uuuna ani zuwui ma, ta ti-ma uoomai ta loo ani zuwui naa ma, wa deve ga kɔzɔɛ.

³⁹ «Suaiti ti gɛezu wo uɛ ga daamianigi, naa ta a zana, zɔi a vɔvɔɔ ma uoomai ua, toga gɔzɔɛ eyesu kpɔkɔi zeeli. ⁴⁰ Zɔi a ma zua uoomai ta mi, keni é ná-segeiti gba. Kɔzɔɛi gɔ ye de, eyesu kpɔkɔi. Zɔi a ma uoomai zegɛ, keni é ná-segeiti gba. Kɔzɔɛi gɔ ye de, eyesu kpɔkɔi.

⁴¹ «Wa sua goi naati kpein deve ga ti gɔzɔɛ, niiti ti bokposu zooi ma. Nu mina ta mi nɛgelein. ⁴² À mina sua goi naa tanɔkɔ mi nɛgelein, niiti ti bokposu zooi ma, anee niiti ti bokposu gɔgi ma, anee niiti ti ziezu gɔvɔvɔti naanigɔti ga, baa gɔvɔvɔti mɔnmɔngiti ga, mazɔkɔkɔ wa ti leve ga ti gɔzɔɛ. ⁴³ À mina bɔvɔvɔti gɔzɔɛ ga naama zuaiti ti bokposu. À mina bɔvɔvɔti gɛ ga nadetala nu ga ti maavele. ⁴⁴ Mazɔkɔkɔ ná ga Gɔvɔvɔti GALAGI, wa-GALAGI. À bɔvɔvɔti nade, wa nade, mazɔkɔkɔ nɔn nadege. À mina bɔvɔvɔti gɔzɔɛ ga naama zua goiti, ti bokposu zooi ma. ⁴⁵ Mazɔkɔkɔ ná ga Gɔvɔvɔti GALAGI, nii é wo gɔla Ezipete yooi ua, ga gè gɛ ga wa-GALAGI. À nade, mazɔkɔkɔ nɔn nadege.»

⁴⁶ Tɔgi gɔna, é uile suaiti ta-vai ua, ta wɔniiti, ta fuluaniiti kpein ti vulua, ti yenvuzu zieiti bu, ta fuluaniiti ti bokposu zooi ma, ⁴⁷ naa gɔ a ke wo zɔvɔvɔti gɔwɛ ani padegaiti ba, ta niiti ti gɔzɔɛi, suai nu a mi, ta suai nu la mia.

**Anzanui a doin zɔkɔkɔna,
naa nade fai**

12 Gɔvɔvɔti GALAGI bɔeni Moize u, é gɛ ma: ² «Bɔɛ Izelayele nuiti kɔ, è gɛ ti ma: Siegi zu anzanui a kogi zegena la, é doun zunu zɔkɔkɔ, toga gɔzɔɛ folo lɔfela laawu. Toga gɔzɔɛ ege ná-alu kaa ziegi ma yeedɛgalai. ³ Foloji lɔsavaɛi ma, doungoi gɔ lati pɛlevolu. ⁴ Toga ye de kɔkɔ bɔvɔvɔti nadesu folo uuusavagɔ maazu savagɔ (33) laawu, ná-namai vaa zu, é mina vɔvɔɔ ani padega gɔla kpala ba, é mina li seizu padegai, eyesu ná-nade foloiti daazeeli.

⁵ «Ni a anzanu loun zɔkɔkɔna, kɔzɔɛi gɔ ye de dɔvɔvɔti felegɔ laawu, ege ná-alu kaa ziegi ma yeedɛgalai. Toga ye bɔvɔvɔti nadesu folo uuulzita maazu lɔzita (66) laawu.

⁶ «Siegi zu ná-nade foloiti daazeelizu la, zunu loin ná-faa zu, baa anzanu loin ná-faa zu, toga ua ga kona gila baala zivooi zalaɔa gɔla nui u, GALA daagomi sege uelei laaue, ga é ke ga gala zalaɔai, ta poopoo kpokpa gila, baa kpumago gila, é ke ga koto gba zalaɔai. ⁷ Zalaɔa gɔla nui gɔ ti gɔla Gɔvɔvɔti GALAGI gaazu, é koto gba vai gɛ bɛ. Toga nade naama nama gɔla ba vai ma keai la. Tɔgi gɔna anzanui ná-faa zu, nii é zunu loin zɔkɔkɔ, baa anzanu loin. ⁸ Ni ani la nu ya, a baala zivooi zɔkɔkɔ da, toga kpumago felegɔ zegɛ, baa poopoo kpokpa felegɔ, gilagi gɔ gɛ ga gala zalaɔai, zɔi gɛ ga koto

gba zalaŋai. Zalaŋa ɗula nui ɗa koto gba vai ɗe be, toɗa nade.»

Tɔgiti é lo kulama zeebeiti ba

13 Ɗɔɗɔɗ GALAGI bɛni Moize ta Aalɔn uɔ, é ɗe ti ma: ² «Siɛgi zu nui ta ɗɔɔɔgi maabokolosu da, baa pouoɗulɔi ɗe ma, baa geɗeɗeɗe, nii é ɗeezu ga kulama zeebei kɔɔgi ma, ta lii la zalaŋa ɗula nui Aalɔn uɔ, baa ná-doun zunui taɗila ɔ. ³ Zalaŋa ɗula nui ɗa seebei ɗeele uɛɛ, nii kulaai kɔɔgi ma. Ni ma leɗai ɗoleuɛ su, é yei, sugooza kɔɔgi ua, toɗa ga kulama zeebei ma zii ta. Zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ, é ɗe ga nui naa ɗɔɔɔɛ. ⁴ Ni ani ɗolekolegi é kɔɔgi ma, é la yeini, su ua ɗooza kɔɔgi ua, ma leɗai la ɗoleni, zalaŋa ɗula nui ɗa naama nui le pelei wu, é daaɗulu ma, é ye ná folo lɔfela laawu. ⁵ Zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ foloi lɔfelasiei ma. Ni seebei la ɗe liini luɗɔma, ta é la vazani kɔɔgi ma, zalaŋa ɗula nui ɗa te pelei wu maɔn ná zeizu velesiei, é daaɗulu ma folo lɔfela laawu. ⁶ Zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ, ná zeizu velesiei foloi lɔfelasiei ma. Ni tago zuzasaga, é la vazani kɔɔgi ma, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga nui naa ɗadege, pouoɗulɔi ue. Toɗa ná-segeiti gba, toɗa nade. ⁷ Kele ni pouoɗulɔi a vazana kɔɔgi ma, é bɔɗɔ lea uoluma ga zalaŋa ɗula nui, naa ɗe ga ɗadege, toɗa bɔɗɔ le ga zalaŋa ɗula nui ná zeizu velesiei. ⁸ Naa ɗa keuele uɛɛ. Ni pouoɗulɔi vazage kɔɔgi ma, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga kɔɔɔɛ. Kulama zeebei ma zii ta ue.

⁹ «Siɛgi zu kulama zeebei ma zii ta ɗeezu la nui ta ua, ta lii la zalaŋa ɗula nui uɔ. ¹⁰ Naa ɗa keuele uɛɛ. Ni kɔɔgi maabokolege, é ɗole, ta maabokolosuɛ ma leɗai ɗole, ta ma zua letegi bokolo su, ¹¹ kulama zeebei ue é naama nui ɗɔɔɔgi wu. Zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga kɔɔɔɛ, é la te pelei wu, é ua daaɗulu ma, mazɔɔ kɔɔɔɛ. ¹² Ni kulama zeebei a ɗulana ma, é kɔɔgi maazege, é zo nɔungi ma, eyesu é zeeli kɔɗiti ma, uɛti zalaŋa ɗula nui ɗaazulosu naati ba, ¹³ naa ɗa keuele uɛɛ. Ni a kaana ga kulama zeebei kɔɔgi maɔu pe segea, toɗa ɗe ga nui nii seebei ba, ɗadege, tɔɔzei maɔu ɗolea negelein, ɗadege. ¹⁴ Kele voloi ta ma zua letegi ɗaa la tɔun ba, toɗa ɗɔɔɔ. ¹⁵ Zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ. Ni a ma zua letegi ɗaana, toɗa ɗe ga kɔɔɔɛ. Ma zua letegi ɗɔɔɔɛ, kulama zeebei ma zii ta ue. ¹⁶ Ni ma zua letegi a valibona, é ɗole, toɗa li zalaŋa ɗula nui uɔ be. ¹⁷ Naa ɗa keuele uɛɛ. Ni kɔɔgi maagolea, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga nui nii seebei ba, ɗadege.

¹⁸ «Siɛgi zu divologi losu la nui ta ua, divologi zege ba, é ɗeɗe, ¹⁹ ue divologi ɗeni ná, ani budɔ ɗole ga ɗulana ná, baa ani ɗolegi maabɔikpɔigai, naama nui ɗa bɔɗɔ le ga zalaŋa ɗula nui. ²⁰ Zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ. Ni seebei yeiue, sugooza kɔɔgi ua, ta ma leɗai ɗole, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga kɔɔɔɛ. Kulama zeebei ma zii ta ue, nii kulaai divologi zu. ²¹ Kele ni zalaŋa ɗula nui a kaana ga seebei zuzasage, é la yeini, su ua ɗooza kɔɔgi ua, ma leɗai ua ɗole, toɗa nui naa le pelei wu, é daaɗulu ma folo lɔfela laawu. ²² Ni seebei a vazana kɔɔgi ma, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga kɔɔɔɛ. Kulama

zeebei ma zii ta ue. ²³ Kele ni seebei a yena ada ɗilagi nɔ, é la vazani maɔu, toɗa ga divologi ma uilii. Zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga ɗadege.

²⁴ «Siɛgi zu abui nui ta maagalazu la, geɗeɗe kolegi ɗula galazuɛ uogi zu, baa koleai maabɔikpɔi, ²⁵ zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ. Ni ma leɗai a ɗolena geɗeɗeɗe zu, é yei sugooza kɔɔgi ua, kulama zeebei ue, nii kulaai gala uilii zu. Zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga nui naa ɗɔɔɔɛ. Kulama zeebei ma zii ta ue. ²⁶ Kele ni zalaŋa ɗula nui a kaana ga seebei zuzasage, é la yeini, su ua ɗooza kɔɔgi ua, ma leɗai ua ɗole, toɗa nui naa le pelei wu, é daaɗulu ma folo lɔfela laawu. ²⁷ Zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ foloi lɔfelasiei ma. Ni seebei vazaga kɔɔgi ma, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga kɔɔɔɛ. Kulama zeebei ma zii ta ue. ²⁸ Kele ni seebei a yena ada ɗilagi nɔ, é la vazani kɔɔgi ma, zuzasaga, gala uilii maabokolegi nɔ ue, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga ɗadege, mazɔɔ gala uilii ue.

²⁹ «Siɛgi zu seebei ɗeezu la zunui ta baa anzanui ta nɔungi zu, baa nekpei ua, ³⁰ zalaŋa ɗula nui ɗa seebei ɗeele uɛɛ. Ni zeiuɛ, sugooza kɔɔgi ua, ma leɗai ma bɔikpɔigi ɗa su, peleeɗeɗe, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga nui naa ɗɔɔɔɛ. Geɗeɗeɗe ue, kulama zeebei ma zii ta ue é nɔungi zu, baa é nekpei ua. ³¹ Ni zalaŋa ɗula nui a kaana ga seebei la yeini, su ua ɗooza kɔɔgi ua, ma leɗa uago la ná, toɗa te pelei wu, é daaɗulu ma folo lɔfela laawu. ³² Zalaŋa ɗula nui ɗa seebei ɗeele uɛɛ foloi lɔfelasiei ma. Ni ma leɗai ma bɔikpɔi ge la su negelein, seebei la vazani ma, é ua yei, su ua ɗooza kɔɔgi ua, ³³ zii seebei ma, naa ɗa nɔungi wo ta kpelei, kele é la miná woga, ue seebei ná. Zalaŋa ɗula nui ɗa te pelei wu maɔn ná zeizu velesiei, é daaɗulu ma folo lɔfela laawu. ³⁴ Zalaŋa ɗula nui ɗa seebei ɗeele uɛɛ foloi lɔfelasiei ma. Ni seebei la vazani ma, é ua yei, su ua ɗooza kɔɔgi ua, zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga ɗadege. Toɗa ná-segeiti gba, toɗa nade. ³⁵ Kele ni seebei a vazana kɔɔgi ma, ɗeai uoluma ga ɗadege, ³⁶ zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ. Ni seebei vazage kɔɔgi ma, zalaŋa ɗula nui la ma welea ga ma leɗa bɔikpɔi faa, kɔɔɔɛ. ³⁷ Ni seebei la liini luɗɔma gaazu, ma leɗa uagɔiti ti uɔɔɔga, seebei ɗeɗeɗe, é ɗadege. Zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga ɗadege.

³⁸ «Siɛgi zu geɗeɗe kolegiti ti ɗulazu la zunui ta baa anzanui ta maɔu, ³⁹ zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ. Ni geɗeɗeɗe ɗaagolekolege, seebei ue, é la nɔuni, nui naa ɗadege.

⁴⁰ «Siɛgi zu zunui ta ɗeezu ná la, undeɗa la unma, toɗa ga kpaana nui, ɗadege. ⁴¹ Ni undeɗa la unma tosaamaue, é ua touala uelei, kpaana nui ue kakala uelei, ɗadege. ⁴² Kele ni seebei koleai maabɔikpɔi naa ɗa kpaanagi zu, kakala uelei baa polu uelei, kulama zeebei ɗana, kulaai kpaanagi zu. ⁴³ Zalaŋa ɗula nui ɗa keuele uɛɛ. Ni seebei bokolege, é ɗole, maabɔikpɔi kpaanagi zu, polu uelei baa kakala uelei, kulaai ga kulama zeebei kɔɔgi ma, ⁴⁴ kulama zeebei ma zii ta ue, kɔɔɔɛ. Zalaŋa ɗula nui ɗa ɗe ga kɔɔɔɛ. Nɔungi zu ɗa seebei ná.

⁴⁵ «Seebe nui gá ná-segei uali ga, é too gɔba, é nɔun-degaiti ze yaɣaba, é daave maalɔɔɔɔ, é da kpeei loo, é da gɛ: «Kɔzɔɔ! Kɔzɔɔ!» ⁴⁶ Eyesi seebei be ba, toɣa ye kɔzɔyá zu. Tɔzɔzei kɔzɔɔ, tɔ gɪla ka a zeí ye, seizuɔɔ gá gɛ ga ti-uuzuuɔɔ uoluɔɔ.

Fuinfuingiti maafili zɔɔlaiti ma

⁴⁷ «Siɛgi zu fuinfuingi uogi a gɛna la segei zu, baala dega zegei zu, baa geze zegei zu, ⁴⁸ baa fele zegei zu, baa kɔɔ zegei ta ua, baa kɔɔ zɔɔlai tanɔɔɔɔ ba, ⁴⁹ ni fuinfuingi uogi a biinkpiinna baa é bɔikpɔi segei zu, baa kɔɔi zu, fuinfuingi ue, maanɛai é le ga zalaɣa gɪla nui. ⁵⁰ Zalaɣa gɪla nui gá keuele uɛɛ. Toɣa naama anii le pelei wu, é daaɣulu ma folo lɔfela laawu. ⁵¹ Toɣa keuele uɛɛ folo lɔfelasiei ma. Ni fuinfuingi uogi a vazana segei zu, baa kɔɔi ma, toɣa ga fuinfuingi, é sumiizu, anii naa gɔzɔɔɔ. ⁵² Toɣa segei gɪla, baa kɔɔi, niigi fuinfuingi uogi ba, mazɔɔɔ fuinfuingi ue, é sumiizu. Toɣa gɪla.

⁵³ «Kele ni zalaɣa gɪla nui a kaana ga fuinfuingi uogi la vazani segei zu, baa kɔɔi, ⁵⁴ zalaɣa gɪla nui gá devei ve ga ti naa gba, nii fuinfuingi uɛai ba. Toɣa te pelei wu, é daaɣulu ma ná zeizu velesiei folo lɔfela laawu. ⁵⁵ Zalaɣa gɪla nui gá fuinfuingi naa uɛɛ, anii naa gbaai uoluma. Ni fuinfuingi uogi la zegeni gɛuele ma, anɛɛ ni é la vazani, anii naa gɔzɔɔɔ. Toɣa gɪla, anɛɛ ni fuinfuingi gá gaazu uagɔi baa gaazu ɔɔi ma. ⁵⁶ Ni a kaana ga fuinfuingi uogi gaazasaga, anii naa gbaai uoluma, toɣa ná leve segei ua, baa kɔɔi. ⁵⁷ Ni fuinfuingi uogi a gɪlana mɔɔɔ kelema segei ma, baa kɔɔi, fuinfuingi ue, é sumiizu. Nii fuinfuingi uɛai ba, naa gá gɪla. ⁵⁸ Segei baa kɔɔi nii gbaai, fuinfuingi uogi zege ba, naa gá gba uolu ná zeizu velesiei, toɣa nade.»

⁵⁹ Tɔɔi gana, é uile ani ɔɔɔ ba, nii maave vuinfuinsu, é gɛni ga baala dega zegei, baa geze zegei, baa fele zegei, baa kɔɔ zegei, baa kɔɔ zɔɔlai tanɔɔɔɔ, pelegi a gɔɔɔ da ni nadege, baa ni kɔzɔɔɔ.

Tɔɔi é lo kulama zeebei ma nade fai ua

14 Gɔɔɔ GALAGI bɔɔni Moize uɔ, é gɛ ma: ² «Wele pelegi tɔɔi a gɛ la, é uile kulama zeebe nui ua, ná-nade foloí vaa zu. Ta uaa la zalaɣa gɪla nui uɔ.

³ Toɣa gɪla ti-uuzuuɔɔ ua, é kulama zeebe nui gɛuele uɛɛ. Ni kulama zeebe nui gɛdega, ⁴ zalaɣa gɪla nui gá devei ve ga ti wɔni felegɔ zege, ti vulua, ti nadeɣai, ta seɔdele gulu buɣai, ta geze bɔi sɔɔɔɔ, ta gɪzɔɔpe tufa bifɔɔi, ná-nade fai zu. ⁵ Toɣa devei ve ga ti wɔnii gɪla kɔɔaaleue ɔɔi ligii maazu, daavegai ga zieungi zu ɔɔi. ⁶ Toɣa wɔni vului zege, ta seɔdele gulu buɣai, ta geze bɔi sɔɔɔɔ, ta gɪzɔɔpe tufa bifɔɔi, é ti lɔ wɔnii gɔ-daaleueai ma namai wu. ⁷ Toɣa faza daa gɛ lɔfela naa ma, nii kulama zeebei gɛa ma, maanɛai ga é nade. Naa uolu toɣa deɛ ga nadege, é yeebe wɔni vului ua, é li ɔɔɔi zu.

⁸ «Zɔi é bɔɔɔ nadesu, naa gá ná-segeiti gba, é bɔɔɔ maaleɣai kpein bo, a maagbana ziei wu, toɣa nade. Naa uolu toɣa zoo é le ti-uuzuuɔɔ, kele é la zeida ná-sege gɔtai wu, eyesu folo lɔfela leve. ⁹ Folo lɔfelasiei, toɣa maaleɣai kpein bo mɔɔɔ, nɔungi ta kpelei, ta gaazu gɔ poluɔɔti. Toɣa ná-segeiti gba, é busei maagba ga ziei, toɣa nade niina.

¹⁰ «Foloi lɔsavasiei, toɣa baala zivo zine felegɔiti sege, niiti nɛɛuuzu la ti ua, ta kona gɪla baala saai, nii nɛɛuuzu la ba, ta bulu vukɔ uagɔi kilo taauuugɔ, nii gaayɔgai ga gulɔi, ta gulɔi litele gaagwesui, é gɛ ga ve-beanii. ¹¹ Zalaɣa gɪla nui nii é nade fai gɛɛzu, naa gá zunui gɪla kelema, nii é bɔɔɔ nadesu, ta naama aniiti kpein Gɔɔɔ GALAGI gaazu, GALA daagomi sege uɛlei laave. ¹² Zalaɣa gɪla nui gá baala zivo zineiti gɪla sege, é kula ga faazubete zalaɣai, é uɛɛ gulɔi litele gaagwesui ua. Toɣa ti latege vai ma uoogi gɛ Gɔɔɔ GALAGI gaazu. ¹³ Toɣa baala zivoi gɔdaaleue, uɛ ta da koto gba zalaɣa zuaiti kɔdaaleue ná, ta gala zalaɣaiti, ada nadeɣai ta, mazɔɔɔ faazubete zalaɣai ma zuai gá ga zalaɣa gɪla nui mɔɔɔ, egeuelei koto gba zalaɣai ma zuai la, ani ue gola nadeɣai. ¹⁴ Zalaɣa gɪla nui gá faazubete zalaɣa zuai ma namai ta zege, é sie naa yeezazu woi yɔkɔɔi ma, nii é bɔɔɔ nadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa uɛɛ zeezazu gɔɔɔzine kpotogi ua. ¹⁵ Toɣa gulɔi ta zege, é pu gɔɔɔzeu yeei gá. ¹⁶ Toɣa yeebeɣai lɔ gulɔi wu, nii é kɔɔɔzeu yeei gá, é gulɔi vaza daa gɛ lɔfela ga yeebeɣai Gɔɔɔ GALAGI gaazu. ¹⁷ Toɣa gulɔi ta zege, nii é kɔɔɔzeu yeei gá, é sie naa yeezazu woi yɔkɔɔi ma, nii é bɔɔɔ nadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa uɛɛ zeezazu gɔɔɔzine kpotogi ua, uɛ faazubete zalaɣa zuai ma namai ziaai ná. ¹⁸ Zalaɣa gɪla nui gá gulɔi mɔ-tai zege, zegai zea, é sie naa nɔungi ma, nii é bɔɔɔ nadesu, naa gá a ke é koto gba vai gɛ tɔun be Gɔɔɔ GALAGI gaazu. ¹⁹ Naa uoluma, toɣa koto gba zalaɣai gɪla, é koto gba vai gɛ naa uɛ, nii é bɔɔɔ nadesu ná-kɔzɔba vai ma. Naa uolu toɣa gala zalaɣa loganii gɔ-daaleue. ²⁰ Toɣa gala zalaɣai ta vebeanii gɪla zalaɣa gɪlazuɔɔ. Toɣa koto gba vai gɛ zunui naa uɛ, naa gá nade.

Nadedai é lo bala nui ua, nii kulama zeebei ba

²¹ «Ni toɣa ga bala nui, ná-sɔɔɔgiti ti la kula gɛa su, toɣa baala zivo zine gɪla ɔɔ zege, nii a gɪla ga faazubete zalaɣai, é datege vai ma uoogi gɛ, koto gba vai gɛ la tɔun be. Toɣa bulu vukɔ uagɔi kilo savagɔ zege, gaayɔgai ga gulɔi, ta gulɔi litele gaagwesui, é gɛ ga vebeanii. ²² Toɣa kpumago felegɔ zege balaa, baa poopoo kpokpa felegɔ, egeuelei ná-sɔɔɔgiti ti la. Gilagi gɛ ga koto gba zalaɣai, zɔi gɛ ga gala zalaɣai. ²³ Folo lɔsavasiei, toɣa ua ga naama aniiti kpein zalaɣa gɪla nui uɔ, GALA daagomi sege uɛlei laave, Gɔɔɔ GALAGI gaazu, ná-nade fai zu. ²⁴ Zalaɣa gɪla nui gá faazubete zalaɣai ma uala zivoi zege ta gulɔi. Toɣa ti latege vai ma uoogi gɛ Gɔɔɔ GALAGI gaazu. ²⁵ Toɣa faazubete zalaɣai ma uala zivoi gɔdaaleue. Zalaɣa gɪla nui gá faazubete zalaɣa zuai ma namai ta zege, é sie naa

yeezazu woi yɔkpɔgi ma, nii é bɔɔɔ nadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa uɛɛ zeezazu ɔɔɔzine kpotogi ua. ²⁶ Toɔa gulɔi ta uu ɔɔɔɛɛ yeei ɔa. ²⁷ Toɔa yeebeɔai lo gulɔi ɔa, nii é kɔɔɛɛ yeei ɔa, é gulɔi vaza daa ɔe loɔfela ga yeebeɔai ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ²⁸ Toɔa gulɔi ta zeɔe, nii é kɔɔɛɛ yeei ɔa, é sie naa yeezazu woi yɔkpɔgi ma, nii é bɔɔɔ nadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa uɛɛ zeezazu ɔɔɔzine kpotogi ua, uɛ faazubete zalaɔa zuai ma namai ziaai ná. ²⁹ Zalaɔa gɔla nui ɔa gulɔi mɔtai zeɔe, zɛgai zea, é sie naa nɔungu ma, nii é bɔɔɔ nadesu, naa ɔa a ke é koto gba vai ɔe tɔun be ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ³⁰ Naa uolu toɔa kpumagoiti gila kula ga zalaɔai, baa poopu kɔkɔpagiti gila, nii é zooga é sɔɔɔ, ³¹ gilagi ɔa ɔe ga koto gba zalaɔai, zɔi ɔe ga gala zalaɔai, é uɛɛ vebeanii ua. Zalaɔa gɔla nui ɔa koto gba vai ɔe ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, naama nui uɛ, nii é bɔɔɔ nadesu.»

³² Nadedai ma loɔi ɔana, naama nui vaa zu, nii kula-ma zeebei ba, tama sɔɔɔɔɔti ti la kula ɔe su.

Fuinfuin pelei nade fai

³³ ɔɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔni Moize uɔ ta Aalɔn, é ɔe ti ma: ³⁴ «Siegi zu wo loɔzu la Kanaan yooi zu, nii ɔe feezu wo ya ga kɔɔɔ, ni ná fuinfuingi uɛɛna pelei ta ua, zooi zu wo sɔɔɔɔɔ, ³⁵ zɔi kɔɔ ga pelei, naa ɔa li, é daazeeli zalaɔa gɔla nui ma, é ɔe ma: «Ná fuinfuingi uogi uɛɛɛɛɛ ná-pelei ua.» ³⁶ Aisa zalaɔa gɔla nui ua le, é ua ná ɔeuele uɛɛɛ, toɔa devei ve ga ti pelei zuwo, naa ɔa a ke, bu anii pe ge mina leve ga ti ɔɔɔɔɔ. Naa uoluma zalaɔa gɔla nui ɔa le pelei wu, é ná ɔeuele uɛɛɛ.

³⁷ «Toɔa fuinfuingi uogi ɔeuele uɛɛɛ. Ni a kaana ga naa uogi ɔa pelei ua ga zeɔeɔeɔegiti subeingai, baa ti maabɔɔkɔɔɔ, ti wɔai pelei zu suɔooza, ³⁸ toɔa gɔla pelei wu, é lo daaɛɛ, é daaɔgulu, é ke ga folo loɔfela. ³⁹ Zalaɔa gɔla nui ɔa ɔale ma ná, foloi loɔfelasiei ma. Ni a kaana ga fuinfuingi uogi vazage pelei ma, ⁴⁰ toɔa deve ga ti kɔtɔi naati kula ná, niiti ti vuinfuingai, ti ti uili ya ti-uɛɛɛɛɛ uoluɛɛ, ada ɔɔɔɔɔ ta. ⁴¹ Toɔa pelei ɔoozuɛ kpein fɔin, fufiligi kpein ti kpalesu, ta naa uili ya ti-uɛɛɛɛɛ uoluɛɛ, ada ɔɔɔɔɔ ta. ⁴² Ta kɔtɔi maaleve ga ma niine ɔililiga, ti kɔɔi zeɔe, ti pelei zie.

⁴³ «Ni fuinfuingi uogi a ɔaagalena ma, é gɔla pelei ɔoozuɛ ma, kɔtɔi kulaa uoluma ná, maavɔin, ta pelei zie uolu, ⁴⁴ zalaɔa gɔla nui ɔa ɔale ma ná uolu. Ni a kaana ga fuinfuingi uogi vazage pelei ɔoozuɛ, fuinfuingi ue, é sumiizu. Pelei ɔɔɔɔɔ. ⁴⁵ Ta pelei wolo, ti ma ɔtɔi sege, ta guluiti, ta sie uɔɔɔɔ kpein, ti li ga tiye ti-uɛɛɛɛɛ uoluɛɛ, ada ɔɔɔɔɔ ta. ⁴⁶ Zɔi a le pelei wu, siegi kpein su daaɔgulugai la, naa ɔa ɔɔɔɔ eyesu kɔkɔi. ⁴⁷ Zɔi a ɔe laani pelei naa wu, naa ɔa ná-segeiti gba. Zɔi a laamiina pelei naa wu, naa balaa ɔa ná-segeiti gba.

⁴⁸ «Ni zalaɔa gɔla nui nii é ɔalegai ma pelei wu, naa a kaana ga fuinfuingi uogi la vazani, pelei ziaa uoluma, toɔa deɛ ga pelei nadege, mazɔɔɔ fuinfuingi bega.

⁴⁹ Pelei nade fai zu, toɔa wɔni felegɔ zeɔe, ta seɔeɔe gulu buɔai, ta geze bɔi sɔɔɔɔ ta ɔiɔɔɔpe tufa bifoɔi.

⁵⁰ Toɔa wɔni gila kɔdaaleve kɔɔ ligii maazu, daavegai ga zieungu zu ɔe. ⁵¹ Toɔa seɔeɔe gulu buɔai zeɔe, ta

ɔiɔɔɔpe tufa bifoɔi, ta geze bɔi sɔɔɔɔ, ta wɔni vului, é ti lo wɔni ɔɔdaaleueai ma namai wu, é faza daa ɔe loɔfela pelei wu. ⁵² Zekana a pelei nade da, ga wɔnii ma namai, é uɛɛ zieungu zu ɔe ua, ta wɔni vului, naa uɛɛ seɔeɔe gulu buɔai ta ɔiɔɔɔpe tufa bifoɔi ua, ta geze bɔi sɔɔɔɔ. ⁵³ Toɔa yeebe wɔni vului ua, é li ti-uɛɛɛɛɛ uoluɛɛ, ɔɔɔ zu. Zekana a koto gba vai ɔe la pelei ue. Pelei ɔa nade.»

⁵⁴ Toɔi ɔana kulama zeebei kpein faa zu, ta geɔeɔe faiti, ⁵⁵ ta fuinfuingi é gɔlazu segeiti su, baa pelei ma, ⁵⁶ ta ada bokolo ba vaiti, ta pouoɔulɔiti, ta geɔeɔeɔegiti, ⁵⁷ é kalagi wo, siegi zu anii ɔɔɔɔ la, ta siegi zu nadeɔai la. Toɔi ɔana kulama zeebei vaa zu.

Zunui ná-nadetala vai

15 ɔɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔni Moize ta Aalɔn uɔ, é ɔe ti ma: ² «À bɔɔ Izelayele nuiti kɔ, wo ɔe ti ma: Zunu nɔpe kalapa kolegi ba, kɔɔɔ naa maauvele ma. ³ Ná-kalapa kolegi maauvele ɔa kɔɔɔ la, é ɔeni gɔlazu kɔɔɔɔ ua, baa suzo pa de, kɔɔɔ. ⁴ Bete nɔpe a la su, naa ɔɔɔɔ, ta ani nɔpe a ze ma, naa ɔa ɔɔɔ. ⁵ Zɔi a vɔɔɔ ná-betei ua, keni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi. ⁶ Zɔi a zeina ani ma, niigi é ɔe zeini ma, keni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi. ⁷ Zɔi a vɔɔɔ kɔɔɔɔ ua, keni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi. ⁸ A laaɔe uuna nu ma, nii nadeɔai, keni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi. ⁹ Seima ani nɔpe a ze ma togani ɔɔma, naa ɔa ɔɔɔ. ¹⁰ Zɔi a vɔɔɔ ani nɔpe ba, nii é ɔe tɔun bu, naa ɔɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi. Zɔi a naama anii ta zeɔena, keni é ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi. ¹¹ Nu-o-nu nii kalapa kolegi ba, é la yeagbani, a vɔɔɔɔ nu ua, keni naama nui ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi. ¹² Kɔɔ ligii kpein tɔun ka vɔɔɔɔ ba, keni naa wolo, gulu anijakai kpein ka gba ziei wu.

¹³ «Siegi zu ná-kalapa kolegi a bena la, toɔa folo loɔfela ɔaalu ná-nade fai zu, é ná-segeiti gba, é maagba ga zieungu zu ɔe. Naa uolu toɔa nade. ¹⁴ Folo loɔsasiei ma, toɔa kpumago felegɔ zeɔe, baa poopu kɔkɔa felegɔ, é li ɔɔɔɔ GALAGI ɔakala, GALA daaɔomi sege uɛɛɛ laaɛɛ, é ti ve zalaɔa gɔla nui ya. ¹⁵ Naa ɔa gilagi ɔe ga koto gba zalaɔai, é zɔi ɔe ga gala zalaɔai, é koto gba vai ɔe tɔun be ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, ná-kalapa kolegi vaa zu.

¹⁶ «Zunui nii maagoloɔɔɔ, keni é busi kpein gba. Kɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi. ¹⁷ Segei kpein, ta kɔɔi kpein a uu ti ma, naati ta gba ziei wu. Ti ɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi.

¹⁸ «Ni zunui ta anzanui ta laana, ta maagba ti ɔilagilagi. Ti ɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi.

Anzanui ná-nadetala vai

¹⁹ «Anzanui nii namai gɔlazu ba, tɔzei ná-alugi ɔa é kaazu, toɔa ye ná-nadetalai zu folo loɔfela laawu. Nu-o-nu a vɔɔɔ ba, naa ɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kɔkɔi.

²⁰ Bete nɔpe a la su ná-padetala ziegi zu, naa ɔa ɔɔɔɔ. Ani nɔpe a zeɪ ma, naa ɔa ɔɔɔɔ. ²¹ Nu-o-nu nii a vɔɔɔɔ ná-betei ua, kenɪ naa ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kpɔɔɔɔ. ²² Nu-o-nu nii a vɔɔɔɔ anii ta ua, nii é ɔea zeini ma, kenɪ naa ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kpɔɔɔɔ. ²³ Ni anii ɔa betei ɔa, baa ue seidai ná, zɔi a vɔɔɔɔ ba, kɔɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kpɔɔɔɔ. ²⁴ Ni zunu a laana ga anzanui naa, ná-kɔɔɔɔ uea tɔun ba. Kɔɔɔɔ ɔa ye de, folo lɔfela laawu. Bete nɔpe a la su, naa ɔa ɔɔɔɔ.

²⁵ «Anzanui nii ɔamai a ye ɔulazu ba folo mɔinmɔin daawu, é ɔula ná-alu kaa yeegɔgala zoloogaiti polu, baa ɔamai lɔbi ɔulazu ba, é leve pɔlɔmai ua, kɔɔɔɔ ɔa ye de, ná-ɔama uuu ziegi kpein su, egeuelei nɔ ná-alu kaa yeegɔgalaɪ la. ²⁶ Bete nɔpe a la su, naama ɔama ɔula ziegi laawu, naa ɔa ɔɔɔɔ ege ná-alu kaa uetei, ani nɔpe nii a zeina ma, naa ɔa ɔɔɔɔ, ege ná-alu kaa ziegi zu nɔ. ²⁷ Nu-o-nu a vɔɔɔɔ ba, naa ɔa ɔɔɔɔ, kenɪ é ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔɔ ɔa ye de, eyesu kpɔɔɔɔ.

²⁸ «Siegi zu é nadesu la ná-ɔama uui ma, toɔa foloi ɔaalu ga ɔɔfela. Naati poluma, toɔa nade. ²⁹ Foloi lɔsavaɔsɔi ma, toɔa kpumago felegɔ zege, baa poopo kpokpa felegɔ, é li ga tiye zalaɔa ɔula nui uɔ, GALA daaɔomi sege uelei laaue. ³⁰ Zalaɔa ɔula nui ɔa gilagi ɔula ga koto gba zalaɔai, é zɔi ɔe ga gala zalaɔai. Zalaɔa ɔula nui ɔa koto gba vai ɔe be ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu, ɔama uui ma vaa zu, nii é ɔea kɔɔɔɔ.

³¹ «Wa Izelayele nuiti maagooza faiti kpein ba, ta ti ɔɔɔɔ, naa ɔa a ke ti mina za ta-ɔɔɔɔ vaiti su, ni ta ná-sege uele ɔadegai ɔɔɔɔ, nii é ti zaama.»

³² Tɔɔi ɔana naama zunui ue, nii kalapa kolegi ba, baa maagoologoloi, é ɔɔɔɔ, ³³ baa anzanui, nii kɔɔɔɔ ga ná-alu kaa ɔamai, baa zunui, baa anzanui, nii ɔamai ɔulazu ba, baa zunui, nii é laazu anzanui ɔoba, kɔɔɔɔ.

Tɔɔi é lo koto gba vai ua konagi zu

16 ɔoɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, Aalɔn ná-doun zunu felegɔiti saa uoluma, niiti ti bɔɔɔ lɔeni ga ɔoɔɔ GALAGI. ² ɔoɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Bɔe è-lie Aalɔn uɔ, naa ɔa a ke, é mina ɔa le yeenɔpe ada ɔadega wolai, sege zuɔooza golai uoluuɔ, kesui lakulugi ɔakalauɔ, nii é minazege kesui la, naa ɔa a ke é mina za, mazɔɔ ná ɔulazu kelema tonabiingi zu kesui lakulugi maazuue.

³ «Pete uelegi Aalɔn a zoo lɔezu la ada ɔadega wolai: Toɔa nike zine bokpa gila sege ga koto gba zalaɔai, ta baala sine ɔila ga gala zalaɔai. ⁴ Toɔa seɔewuzege ɔadegai loo ɔɔba, é ga gezei, é ma uele kpugagi le bɔɔɔ ma, é zaamaɔili ga geze zaamaɔiligi, é ma wɔɔɔgi lɔ unba. Zalaɔa ɔula zegeiti kana, niiti a bɔɔɔ maagili ga tiye, é maagba uoluma. ⁵ Toɔa boli zine felegɔ ɔula Izelayele uebei ya ga koto gba zalaɔai, ta baala sine ɔila ga gala zalaɔai.

⁶ «Aalɔn ɔa koto gba vai ɔe ga ná-nike zinei, toɔa ná-kotoi gba ta ná-peleyegei. ⁷ Toɔa boli zine felegɔiti sege, é ua ga tiye ɔoɔɔ GALAGI ɔakala, GALA daaɔomi sege uelei laaue. ⁸ Aalɔn ɔa kpakutoomai ɔe ga boli

zine felegɔiti, gilagi ɔe ga ɔoɔɔ GALAGI nɔɔɔ, gilagi ɔe ga nii kotoi yesu da, é lii la. ⁹ Aalɔn ɔa boli zinei maabuɔa ua, niigi kpakui loozu ma ɔoɔɔ GALAGI ue, é naa ɔula ga koto gba zalaɔai. ¹⁰ Boli zinei niigi kpakui loozu ma, ga kotoi ye da, é lii la, naa ma vului ɔa uile ɔoɔɔ GALAGI ɔakala, naa ɔa a ke, é koto gba vai ɔe, ta yeebe ba, é li teubai zu, kotoi ye da.

¹¹ «Aalɔn ɔa koto gba vai ɔe ga ná-nike zinei. Toɔa koto gba vai ɔe tɔ bɔɔɔ ue, ta ná-peleyegei. Toɔa ná-koto gba nike zinei ɔɔdaaleue. ¹² Toɔa ani maku neene gala liɔii ta zege, daavegai ga abulekaiti, segeai zalaɔa ɔulazuue ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu, ta é zeene felegɔ zege ani maku neenege ma vukɔi zu. Toɔa li ga naama aniiti sege zuɔooza golai uoluuɔ. ¹³ Toɔa ani maku neenege uu abui ɔa ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu, naa ɔa a ke ani maku neenege ma luului kesui lakulugi maalɔɔɔ, nii é zeele woo ɔesu maazu, naazu é la mɔ za pe. ¹⁴ Toɔa nike zinei ma ɔamai zege, é faza ga yeebeɔai kesui lakulugi ɔakala uelei, folo ɔulazu uelei, é ɔamai vaza ga yeebeɔai, ná zeizu ɔe lɔfela, kesui lakulugi ɔakala uelei. ¹⁵ Toɔa koto gba woli zinei ɔɔdaaleue nubuseiti be, é li ga ma ɔamai sege zuɔooza golai uolu uelei. Uelei nɔ é keai la ga nike zinei ma ɔamai, zekana nɔ a kee la ga naa ma ɔamai, toɔa faza kesui lakulugi ma ta kakala uelei.

¹⁶ «Uele ɔana a koto gba vai ɔe la ada ɔadega wolai ue Izelayele nuiti ta-ɔɔɔɔba vaiti faa zu, ta ta-lɔ kologologiti kpein maauale zu, ti kotoi ɔeai ga ti maauale. Toɔa ke ɔana nɔ GALA daaɔomi sege uelei ue, mazɔɔ toɔa kɔɔɔba nubuseiti saama. ¹⁷ Nu nɔpe ge la ye ga GALA daaɔomi sege uelei wu, siegi zu é lɔezu la ga é koto gba vai ɔe ada ɔadega wolai, eyesu é ɔula ná. Toɔa koto gba vai ɔe tɔ bɔɔɔ ue, ta ná-peleyegei, ta Izelayele uebei kpein be.

¹⁸ «A ɔena ɔulaa, toɔa li zalaɔa ɔulazuue, nii é ɔoɔɔ GALAGI ɔakala, é koto gba vai ɔe, zalaɔa ɔulazuue ue, é nike zinei ta boli zinei ma ɔamai zege, é sie zalaɔa ɔulazuue mineiti ma, maagoolii pe su. ¹⁹ Toɔa ɔamai vaza ga zeebeɔai, ná zeizu ɔe lɔfela, zalaɔa ɔulazuue ma. Toɔa kole, é nade, Izelayele nuiti ta-ɔɔɔɔba vaiti faa zu.

²⁰ «Siegi zu é besu da ga koto gba vai ɔe ada ɔadega wolai ue, ta GALA daaɔomi sege uelei ue, ta zalaɔa ɔulazuue ue, toɔa boli zinei ma vului maabuɔa ua.

²¹ Aalɔn ɔa yee felegɔiti pee boli zinei ma vului unmaue, é la zɔ ga maazu ga Izelayele nuiti ta-vaa ɔɔiti kpein, ta ta-lɔ kologologiti kpein, niiti ti kotoi ɔea ga ti maauale. Toɔa ti la boli zinei unma, naa uolu, é kpe, é li teubai zu, zunu ɔila ge bɔ ba, nii keuele betɔai. ²² Ta-vaa ɔɔiti ta ye boli zinei ua, ti kpe, é li teubai zu, é li zoi naa zu, ue ná nakai.

²³ «Aalɔn ɔa le GALA daaɔomi sege uelei wu, é geze zegeiti kula, niiti é ɔea ti looni teezuue ada ɔadega wolai. Toɔa ti la ná. ²⁴ Toɔa maagba ada ɔadegai ta, é ná-segeiti sege uolu. Naa uolu toɔa ɔula, é ná-gala zalaɔai ɔula, ta nubuseiti ta-ɔala zalaɔai, é koto gba vai ɔe bɔɔɔ ue, ta nubuseiti be. ²⁵ Toɔa koto gba zuai ma wulbi ɔala zalaɔa ɔulazuue.

²⁶ «Zɔi a bolii bɛ, nii kotoi yɛgai da, naa ɔa ná-segeiti gba, é maagba, naa uoluma toɔa lɛ niina ti-uuzuuɛ.

²⁷ Koto gba zalaɔai ma niki zinei ta koto gba woli zinei niiti ti ti-ma pamai zegeai, ti uaa la ada naɔega wolai koto gba vai zu, ta li ga tiye ti-uuzuuɛ uoluuɛ, ti ma ɔɔɔɔiti gala abui ɔa, ta ma zuai, ta ma booiti. ²⁸ Zɔi a gala, naa ɔa ná-segeiti gba, é maagba. Naa uolu toɔa lɛ niina ti-uuzuuɛ.

²⁹ «Nii ɔa ɔe wo uɛ ga ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ, alugi lɔfelasiɛi ma volo puugɔi ma, wa zugi zo, wo la boti nɔpɛ kea, é ɔeni ga zou loun, baa wɛɛin nii é ga seikɔɔɔma nui wo zaama. ³⁰ Mazɔɔɔ naama volo ná, ta koto gba vai ɔe wo uɛ, naa ɔa a ke wo naɔe. Wa naɔe wa-ɔotoiti kpein faa zu, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ³¹ Toɔa ɔe wo uɛ ga dooɔo folo wolai, wa zugi zo. Toɔa ɔe wo uɛ ga ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ.

³² «Koto gba vai ɔa ɔe zalaɔa ɔula nui ya, nii gulɔi ziaai ma, feai bɛ ga é uile keeɔe uotogi zu zalaɔa ɔula vai zu. Toɔa ɔɔɔɔ maagɔli ga zalaɔa ɔula zegeiti, ti ga zezei. ³³ Toɔa koto gba vai ɔe ada naɔega wolai uɛ, ta GALA daaɔomi seɔe uɛɛi uɛ, ta zalaɔa ɔulazuuɛ uɛ. Toɔa koto gba vai ɔe balaa zalaɔa ɔula nuiti bɛ, ta nubuseiti kpein bɛ.

³⁴ Toɔa ɔe wo uɛ ga ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ, koto gba vai ɔa ɔe, naa ɔe ɔila kona-o-kona, Izelayele nuiti ta-ɔotoiti kpein faa zu.»

Naa ɔeni, nii ɔɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya.

IZELAYELE NUITI TA-NADEDAI

(17:1--27:34)

Zalaɔa ɔulazu ɔila kpegi

17 ɔɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é ɔe ma: ² «Bɔɛ Aalɔn uɔ, ta ná-doun zunuiti, ta Izelayele nuiti kpein, è ɔe ti ma: Wɛɛɛ, nii ɔa ɔɔɔɔɔ GALAGI deveai:

³ «Ni Izelayele nui ta a niki baa baalagi, baa bolii ɔɔ-daaleuena ga zalaɔai ti-uuzuuɛ, baa ti-uuzuuɛ uoluuɛ, ⁴ é la liini la GALA daaɔomi seɔe uɛɛi laauɛ, é ua ke ga vebeanii ɔɔɔɔɔ GALAGI uɛ ná-seɔe uɛɛ naɔega ɔakalauɛ, naama nui ɔa ɔe ga sɔba nu, ɔɔzei é pamai uua. Kpe ka levei ná-nubuseiti ba, é ɔula ti zaama. ⁵ Naa ɔa a ke, Izelayele nuiti ti mina mɔ ta-zalaɔa niiti kula ɔɔɔɔiti su, keɛɛ ti da ua ga tiye zalaɔa ɔula nui uɔ, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔakala GALA daaɔomi seɔe uɛɛi laauɛ, é ti ɔula ga zalaɔai ɔɔɔɔɔ GALAGI uɛ, ga ziilei zalaɔaiti. ⁶ Zalaɔa ɔula nui ɔa ma pamai vaza ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-zalaɔa ɔulazuuɛ ma, GALA daaɔomi seɔe uɛɛi laauɛ, é ma wulɔi ɔala, nii makugi a neɛ ɔɔɔɔɔ GALAGI uɛ. ⁷ Ti la mɔ ta-zalaɔaiti kulaa zɛɛ ɔalagiti bɛ, niiti ti-uuaɔula-baiti ti ga boli zineiti, niiti ti ɔe ɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ ga tiye. Toɔa ɔe ga ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ ti uɛ, ta ti-mavofodaiti kpein.

⁸ «Da ɔe ti ma mɔɔɔ: Ni Izelayele nui ta, baa seikɔɔɔma nui ta, é ti zaama, a gala zalaɔai ɔulana, baa zalaɔai taɔili, ⁹ é la liini la GALA daaɔomi seɔe uɛɛi laauɛ, é ua kula ga zalaɔai ɔɔɔɔɔ GALAGI uɛ, naama nui bɛ ka levei ná-nubuseiti ba.

Tɔgi é lo nama mii vai ua

¹⁰ «Ni Izelayele nui ta, baa seikɔɔɔma nui ta, é ti zaama, a pamai ma zii tanɔpɛ miina, ná uoluave naama nui ua, nii é pamai miizu, ná naama nui beteue balaa ná-nubuseiti ba, é ɔula ti zaama. ¹¹ Mazɔɔɔ pamai ɔa é ga kpeɛanii kpein zɛnvui. Gè feeue wo ya, ga wo koto gba vai ɔe la zalaɔa ɔulazuuɛ, wo-yenvuiti faa zu, mazɔɔɔ tei é ga zɛnvui ma uoogi, naa mauele ɔa pamai a kotoi gba la. ¹² Naa ɔa é ba, gè bogɛ Izelayele nuiti ma ga, nu nɔpɛ ge mina pamai mi wo zaama, anɛɛ seikɔɔɔma nui uɛ, é mina pamai mi. ¹³ Ni Izelayele nui ta, baa seikɔɔɔma nui ta, é ti zaama, a sua zona ɔɔɔɔ zie su, baa wɔnii, nii nu a mi, toɔa ma pamai uu zooi ma, é fufiligi uu gaazu. ¹⁴ Mazɔɔɔ kpeɛanii kpein, ni nɔ toɔa vulua, zɛnvui ɔa ma pamai zu. Naa ɔa é ba, gè bogɛ Izelayele nuiti ma ga, wo la kpusei tanɔpɛ ma pamai mia, mazɔɔɔ kpeɛanii kpein zɛnvui ɔa ná-pamai zu, nu nɔpɛ a ta miina, naa bɛ ka levei Izelayele nubuseiti ba.

¹⁵ «Nu nɔpɛ, é ɔeni zou loun zu, baa seikɔɔɔma nuiti su, a sua miina saai ɔɔɔɔ uɛ, baa balivaliai ga, toɔa ná-segeiti gba, é maagba. Kɔɔɔai ɔa ye de, eyesu kpɔkɔi. Naa uolu, toɔa naɔe. ¹⁶ Ni é la ná-segeiti gbani, é ua maagba, ná-faagaaza golai ma ɔasɔi ɔa la unma.»

Daa koba vai ma maɔɔɛi tanigaani

18 ɔɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é ɔe ma: ² «Bɔɛ Izelayele nuiti kɔ, è ɔe ti ma: Ná ga ɔɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI. ³ Á mina naa ɔe, nii é ɔeɛzu Ezipete yooi zu, uɛ wo ɔeni zeini ná. Á mina naa ɔe, nii é ɔeɛzu Kanaan yooi zu, uɛ gè liizu ga woye ná. Á mina uile ta-lɔgiti polu. ⁴ Á ɔlo ná-deveiti bɛ, wo make ná-tɔgiti ma, wo uile ti uolu. Ná ga ɔɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI. ⁵ Á ɔlo ná-tɔgiti bɛ, ta ná-deveiti, nui nii a ziena ga tiye, naa ɔa zɛnvui wo naa mauele ma. Ná ga ɔɔɔɔɔ GALAGI.

⁶ «Wo tanɔpɛ ge mina la ga anzanu, ta nii ti logai ɔɔɔɔ uɛ. Ná ga ɔɔɔɔɔ GALAGI.

⁷ «Mina la è-lee ɔoba. Toɔa ɔe ga è-ɔeɛ unfe faa. Toɔa ɔe balaa ga è-lee unfe faa, mazɔɔɔ è-lee uɛ.

⁸ «Mina la è-ɔeɛ anzai taɔili koba. Toɔa ɔe ga è-ɔeɛ unfe faa.

⁹ «Mina la è-uaazeelai ɔoba, è-ɔeɛ ná-doun anzanu uɛ, baa è-lee ná-doun anzanu, anɛɛ ni kulauɛ su peɛyeɔeɔi taɔili bu.

¹⁰ «Mina la ga è-loun zunui ná-doun anzanu, baa è-loun anzanu ná-doun anzanu, mazɔɔɔ ɔa-unfe faa uɛ, ɔa ɔɔɔɔɔ.

¹¹ «Mina la ga è-ɔeɛ anzai taɔili ná-doun anzanu. Toɔa ga è-ɔeɛ ná-doun anzanu. Toɔa ga è-uaazeelai.

¹² «Mina la ga è-ɔeɛ uaazeelai. Toɔa ga è-ɔeɛ ná-nu ɔiteɔitegi.

¹³ «Mina la ga è-lee die baa deɔe anzanu, mazɔɔɔ è-lee ná-nu ɔiteɔitegi uɛ.

¹⁴ «Mina la ga è-ḡḡe diḡ baa deḡe zunui anzai, mazɔɔɔ toḡa ga è-lee.

¹⁵ «Mina la ga è-loun anzai. Toḡa ḡḡe ga è-loin unfe faa.

¹⁶ «Mina la ga è-ḡḡeloin anzai. Toḡa ḡḡe ga è-ḡḡeloin unfe faa.

¹⁷ «Mina la ga anzanui, ta ná-doun anzanui. È la ná-doun zunui ná-doun anzanui zeḡea, baa ná-doun anzanui nɔɔɔ ma loun anzanui, mazɔɔɔ ta ga ná-nu ḡiteḡiteḡiti, naa ḡa ga faa ɔɔɔ wola.

¹⁸ «Ni è-anzai ḡa de vulua, mina diḡ baa deḡe anzanui ta zeḡe ga è-anza. Da toloi lo ti yḡḡzu.

¹⁹ «Mina la ga anzanui ná-alu kaa zieḡi zu, nii é tɔun kɔɔɔzu.

²⁰ «Mina la ga è-zeiḡḡḡi anzai, da bɔḡḡ ḡḡḡ la.

²¹ «Mina è-loin tanɔpe kula ga zalaḡa, é ua ḡala kɔḡḡ ganigi ue daa ga mɔɔke, deḡi vaa ma, è la da-GALAGI loḡḡi ḡologologa. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI.

²² «Mina la ga zunu, eḡeuelei nu a laa la ga anzanui. Naa ḡa ga kɔɔɔba vaa.

²³ «Mina la ga sua, è ua bɔḡḡ ḡḡḡ. Anzanu mina la sua ḡoba. Baagulama vaa ue.

²⁴ «À mina bɔḡḡ ḡḡḡ ga naama zie uelei tanɔpe, mazɔɔɔ ziiti ḡè ti bḡḡzu wo luḡḡ, naati ti bɔḡḡ ḡḡḡue ga naama zie ueleiti kpein. ²⁵ Zooi kpein ge ḡḡḡ, ḡè ti maḡolo ta-vaagaaza golaiti faa zu, zooi unpiliga ga ná-nubuseiti.

²⁶ «Wɔun wa, wa ḡolo nà-tḡḡiti be, ta nà-deveiti, wo mina naama ḡḡḡba vai tanɔpe ke, é ḡeni ga zou loun, baa seiḡḡma nui, nii é wo zaama. ²⁷ Mazɔɔɔ kɔɔɔba vaiti kpein kana, zooi zu nubuseiti ti ḡeni keḡzu, niiti ti ḡeni zeini zooi ḡa mɔungu wo luḡḡ, zooi ḡḡḡ. ²⁸ Naa a ḡeena, zooi la mɔ unpiliga ga woye, tɔɔzei wa-ḡḡḡba vaiti ba, eḡeuelei é unpilini la ga ziiti, ti ḡeni wɔun wo luḡḡ náue. ²⁹ Mazɔɔɔ niiti kpein ti uaazu naa ḡḡḡala ḡḡḡba vaiti ta ḡḡḡzu, ti be ka leve ta-nubuseiti ba, ti ḡula ti zaama.

³⁰ «Wa ḡolo nà-deveiti be, naa ḡa a ke, wo la mɔ naama vaa ɔɔɔ wolaiti tanɔpe kea, nii é ḡeni ḡḡḡzu wo luḡḡ, wo la bɔḡḡ ḡḡḡ ga naa ta. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI, wa-GALAGI.»

À pade, mazɔɔɔ nàdeḡe

19 ḡoḡḡ GALAGI bɔeni Moize ɔɔ, é ḡe ma: ² «Bɔe Izelaye ueḡei kpein ɔɔ, è ḡe ti ma: À pade, mazɔɔɔ nàdeḡe, nà, ḡoḡḡ GALAGI, wa-GALAGI.

³ «Ese gilagilagi ḡa unfe dee ta keḡḡe ma, é nà-dooḡo foloiti maape. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI, wa-GALAGI.

⁴ «À mina ḡaavote kɔḡḡ ganigiti ma. À mina galagaa bete bɔḡḡ ue ga kɔlu ḡaawuungi. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI, wa-GALAGI.

⁵ «Sieḡi zu wa ziilei zalaḡai ḡulana la ḡoḡḡ GALAGI ue, wa ke, nii a ke é daazo. ⁶ Ma zuai ḡa mi foloi wo kulazu la ga zalaḡai, baa poluma zobui. Nii é yesu ná eyesu foloi zauasiei, naa ḡa ḡala. ⁷ Foloi zauasiei, ni nu a ta miina, toḡa ḡḡe ga anii kɔɔɔai, zalaḡai laa la mɔ zoga. ⁸ Zoi a ta miina, ná-faagaaza golai ma ḡasɔi ḡa la un-

ma, mazɔɔɔ toḡa naa ḡḡḡzu, nii feai ḡoḡḡ GALAGI ue, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba.

⁹ «Sieḡi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelamaue ye ná, wo mina ná leve, wo mina ḡale ma posuyeuḡe ma. ¹⁰ À mina ani ḡḡḡgiti kula balaa, niiti ti yeḡai wa-leezen belei zu. À mina ma waaiti zeue, niiti ti loozu. Wa naa ye ná bala nuiti be, ta seiḡḡma nuiti. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI, wa-GALAGI.

¹¹ «À mina unma wo. À mina zee wo, baa wo ua woya bete, wo ḡilagilagi wo-zeiḡḡḡi laalḡḡma. ¹² À mina zee ḡona wo dàaseigi zu, mazɔɔɔ wa wa-GALAGI loḡḡi ḡologolo. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI.

¹³ «À mina wo-zeiḡḡḡi maanḡḡ vaa ḡḡe, wo mina unma wo. À mina ḡata nu ná-sala wali ma, é ua yesu poluma zobui. ¹⁴ À mina goizubɔɔ nui ḡoto, wo mina ani nɔpe kpesa gaazugole nui luḡḡ, nii a ḡḡḡzidḡa ba, keḡe wa ḡḡe ga GALA gaazuluaba nu. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI.

¹⁵ «À mina telebotala vaa nɔpe ke tukḡḡgaaleueiti su. À mina topolu ḡḡe bala nui baa nu wolai ue. Keḡe wa wo-zeiḡḡḡi lukḡḡgaaleue ga sɔledai. ¹⁶ À mina loḡḡ ɔɔ vaa ueḡe wa-nubuseiti ta ua. À mina zee zeele woo wo wo-zeiḡḡḡi laalḡḡma, a ḡḡe ga saa zabu. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI.

¹⁷ «À mina wo-ḡḡeloin wɔnzegḡe wo-yiimaue. À dama, wa ḡena zeliu loga wo-ḡḡeloin ma, wo mina koto la bɔḡḡ unma tɔun ná-faa zu. ¹⁸ À mina nɔɔɔ uotokula vaa ḡḡe, wo mina faa zeḡi yiima wa-nubuseiti ta laalḡḡma. Wa wo-zeiḡḡḡi nee ue, eḡḡe wa bɔḡḡi. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI.

¹⁹ «Wa ḡolo nà-deveiti be. À mina sua ma zii felegɔ uu bɔḡḡ ma, ti ua peepolu wo. À mina ani zuwu zii felegɔ woli wa-balagi ua. À mina seḡḡe loo ḡḡba feḡeai ga gezei ma zii felegɔ.

²⁰ «Sieḡi zu zunui ta a laana ga duɔ anzanui ta, nii maazogai zunu ḡili be, é la unmɔɔni, é la bɔḡḡ yeema, ta faa zuḡologologi bete, keḡe ti la ti uaa, mazɔɔɔ anzanui naa la bɔḡḡ yeema. ²¹ Zunui ḡa ua ga baala sine ḡila, ḡoḡḡ GALAGI ɔɔ, ga ná-faa zubete zalaḡai GALA daagomi seḡḡe uelei laauḡe. ²² Zalaḡa ḡula nui ḡa koto ḡba vai ḡḡe tɔun be, ḡoḡḡ GALAGI ḡakala, ná-kotoi vaa zu é keai, é ke ga baala sinei, é kulazu ga faazubete zalaḡai, kotoi naa é keai, suvaa ḡa ye be.

²³ «Sieḡi zu wo liizu la zooi ná zu, wa bena ga gwaa wului ma zii pe siin, wa ti-ma waaiti pete kona savago laawu ga ti ḡḡḡue, à mina ta mi neḡelein. ²⁴ Konagi naanisiei ma, wa ti-ma waaiti kpein fe ḡoḡḡ GALAGI ná-maamuse vaa zu. ²⁵ Konagi loḡḡusiei ma, wa zoo wo ma waaiti ta mi. Ni wa naa ḡeena, wa-ḡulanumai ḡa li ga kɔɔɔba. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI, wa-GALAGI.

²⁶ «À mina sua nɔpe mi, nii jamai su. À mina bɔḡḡ lo zoḡo vaa zu, ta ungaizie vaa nɔpe. ²⁷ À mina wɔungiti buuwo, wo mina wo-bakalagiti bo. ²⁸ À mina wen dɔ wo-ḡḡḡ ma ḡḡe ue, wo mina ɔɔloḡe lo bɔḡḡ ma. Nà ga ḡoḡḡ GALAGI.

²⁹ «À mina wo-loun anzanui ḡaazu unfe seḡḡe ga wo ua dɔ kologologi zu, galagi tanɔpe deḡi vaa ma, naa ḡa a ke zooi zu nubuseiti ti mina lo kologologi zu, ná zulaa

a ua ve ga kɔɔɔba vai. ³⁰ Wa nà-doogɔ foloiti maɲɲe, wo unfe sèizu nadegai ma. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI.

³¹ «À mina li, wo ua gɔve laawooleve nuiti gaazaɣa, baa niiti gɔveiti ti uelela uele vaiti bosu ti ma. À mina ti gɔaizɛ, wo mina bɔɔɔɔ gɔɔɔɔ ga tiye. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.

³² «Wa wuzegɛ un kolegiti kpein bɛ, wo kewola uɔɔɔɔ lɛbi. Wa lua wa-GALAGI ua. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI.

³³ «Ni seikɔɔɔma nui ta a uaana wo zaama wa-yooi zu, à mina suziɣa. ³⁴ Wa seikɔɔɔma nui zo ga pagɔ, egɛ pelegi wo zou loin zosu da. Wa nɛɛ uɛ egɛ wa bɔɔɔɔ. Mazɔɔɔ wo gɛni ga seikɔɔɔma nuiti Ezipete yooi zu. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.

³⁵ «À mina telebotala vaa gɛ, tukɔɔɔgaaleveiti su, anɛɛ kɔɔɔɔgiti su, baa aniiti sɔɔɔɔgiti su, baa aniiti bunɛgiti su.

³⁶ Keni wa-gɔɔɔɔ ganiiti ti zɔle, bui uelei zoloo. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo gɔlani Ezipete yooi ua. ³⁷ Wa nà-deveiti kpein so, ta nà-tɔgiti, wo ti make, wo zie ga tiye. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI.»

Kotoiti ma zalai

20 Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔni Moize uɔ, é gɛ ma: ² «Gɛ Izelaye le nuiti ma: Nu-o-nu é gɛni Izelaye le nuiti saama, baa seikɔɔɔma nu, nii a ná-doin ta gɔlana ga zalagɔ salei uɛ, daa ga Mɔɔɔke, ta naama nui uaa. Zooi zu nubuseiti ta sɔ ga kɔtui, é za. ³ Nɔn nà uoluave naama nui ua, gè kpeteue ná-nubuseiti ba, tɔɔzei ba é ná-doin ta leuege salei Mɔɔɔke uɔ, é sèizu nadegai gɔɔɔɔɔ, é dàasei nadegai gɔlogolo. ⁴ Ni Izelaye le nuiti ta gilina ba, ti gaazu uɛɛ ma naama nui letegi, nii é ná-doin ta leuegai salei Mɔɔɔke uɔ, ni ti la paani, ⁵ nɔn, nà uoluave ma nui ua, ta ná-peleyegɛi, nà kpeteue ná-nubuseiti ba, é uɛɛ naati kpein ba, niiti ti kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai gɛɛzu, egɛvelei é kɛɛzu la salei Mɔɔɔke uɛ.

⁶ «Ni nui ta a liina, é gɔve laawooleve nuiti gaazaɣa, baa niiti gɔveiti ti uelela uele vaiti bosu ti ma, nii é ga kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai ma zii, nà uoluave naama nui ua, gè kpeteue ná-nubuseiti ba. ⁷ À bɔɔɔɔ nade, wa nade, mazɔɔɔ nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI. ⁸ À nà-deveiti make, wo zie ga tiye. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, nii é wo padesu.

⁹ «Zɔi kɔɔɔpɛ é kɛɛgɛ baa dee gɔtozu, ta naama nui uaa, tɔɔzei é kɛɛgɛ baa dee gɔtoa, ma pamai gɔ la tɔ bɔɔɔɔ unma.

¹⁰ «Siɛgi zu zunui ta a wɛɛnzɛ bona la ga seinjɔɔɔ ta anza, wa wɛɛnzɛ nuiti felegɔ pɛ paa.

¹¹ «Ni zunui ta a laana ga kɛɛgɛ anza, é kɛɛgɛ gɔazu unfe segea, wa naama zunui ta naama anzanuiti paa. Ti-ma pamai gɔ la ti unma. ¹² Ni zunui ta a laana ga ná-doun anza, wa ti felegɔ pɛ paa. Ti unfetala vai gɛa, ti-ma pamai gɔ la ti unma.

¹³ «Ni zunui ta a laana ga zunui ta, ti kɔɔɔba vai gɛa, wa ti uaa. Ti-ma pamai gɔ la ti unma.

¹⁴ «Ni zunui ta a anzanui ta dee zegena, é ti felegɔ ze ga anza, naa gɔ ga faa kɔɔ wola. Ta ti savagɔ gɔla, naa gɔ a kɛ faa kɔɔ wola naa mina ye wo zaama.

¹⁵ «Ni zunui ta a laana ga suai, wa zunui naa uaa, wo suai balaa paa. ¹⁶ Ni anzanui ta a maabuɣana suai ta

ua, é la koba, wa anzanui uaa, wo suai uaa. Ta ti pɛ paa, ti-ma pamai gɔ la ti unma.

¹⁷ «Ni zunui ta a ná-seelai zeina ga anza, kɛɛgɛ ná-doun anzanui, baa dee ná-doun anzanui, é naa unfe-ga, ta é bɔɔɔɔ unfega. Unfetala vaa wola gɔna, ti be ka leve ta-nubuseiti ba, naa gɔ gɛ ta-nuiti pɛ gaazu. Zunui naa é ná-seelai unfegai, ná-faaɣaaza golai ma gɔɔɔɔ gɔ la unma.

¹⁸ «Ni zunui ta a laana ga anzanui ta, é ná-alugi gɔai, ti felegɔ pɛ ti be ka leve ta-nubuseiti ba, mazɔɔɔ ti ná-alugi ma pamai gaa.

¹⁹ «À mina la ga wo-lee diɛ baa dege anzanui ta, baa wo-gɛɛ ná-seelai ta. Ni zunui ta a laana ga ná-nu gɔteɣitegi ta, ta-vaagɔaaza golai ma gɔɔɔɔ gɔ la ti unma.

²⁰ «Zunui ta a laana ga kɛɛgɛ diɛ baa dege zunui ta anza, é zunui naa gɔazu unfe segea. Ti felegɔ ta ta-gɔtozi ma gɔɔɔɔ zegɛ, ta za gɔna nɔ, ti la doun zɔɔɔɔga.

²¹ «Ni zunui ta a kɛɛloin anza zeina, kɔɔɔba vaa gɔna, é kɛɛgɛloin unfega, ti la doun zɔɔɔɔga.

²² «Wa make nà-deveiti ma, ta nà-tɔgiti, wo ti zo kpaan, naa gɔ a kɛ zooi uɛ gè uaa zu liizu ga woye ná, ga wo ze ná, é la unpiliga ga woye. ²³ À mina zie ga zii naati ta-luuai, niiti gè uaa zu ti bɛɛzu wo luɣɔ, mazɔɔɔ ti naama gɛɛwotiiti kpein kɛɛuɛ, naa uelezege bɛ. ²⁴ Gè boga wo ma: Wa gɔ wo ta-yooi zɔɔɔɔsu, nà feezu wo uɛ ga kɔɔɔ, zooi uɛ, uɛ kɔɔɔ ta kɔin gulɔi uɔuuaai ná. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo yeegaaɣwea, wa zɔɔɔma ziiti. ²⁵ Wa zɔɔɔɔ gɛ kɔɔɔba zuaiti ta sua nadegaiti ba, ta kɔɔɔba wɔniiti ta wɔni nadegaiti ba, naa gɔ a kɛ wo mina bɔɔɔɔ gɛ ga kɔɔɔba uea, ga suaiti, baa wɔniiti, baa ga naati kpein, niiti ti bokposu zooi ma. Gè ti yeegaaɣwea, ta suai zɔɔɔti, nii a kɛ wo kwɛɛ ga ti gɔɔɔɔɔ.

²⁶ «À nade nɔn bɛ, mazɔɔɔ nàdege, nɔn nà, Gɔɔɔɔ GALAGI, gè wo yeegaaɣwea uɛ wa zɔɔɔma ziiti, naa gɔ a kɛ, wo gɛ ga nɔnɔiti.

²⁷ «Zunui baa anzanui nii é ga gɔve laawooleve nui, baa nii gɔveiti ti uelela uele vaiti bosu ma, wa sɔ ga kɔ-tui, é za. Ma pamai gɔ la unma.»

Deveiti

é lo zalagɔ gɔla nuiti ba

21 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Bɔɔ zalagɔ gɔla nuiti pɔ, Aalɔn ná-doun zunuiti, è gɛ ti ma: Zalagɔ gɔla nui la bɔɔɔɔ gɔɔɔ ná-nubuseiti saama gɔve maavele ma. ² É gɔla ná-nu gɔteɣitegiti polu, dee, baa kɛɛgɛ, baa ná-doun zunui, baa ná-doun anzanui, baa kɛɛgɛloin, ³ baa ná-seelai, nii é la de zeini zunu uɛ. Togɔ zoo é bɔɔɔɔ gɔɔɔ ná-seelai naa uɛ, tɔɔzei naa gɔ ná-peleyegɛi wu, é la de lɛɛni zunu gɔli ná-pele wu. ⁴ Togɔ ga kundigɔii ná-nubuseiti saama, é la bɔɔɔɔ gɔɔɔ, é ua lɔɔɔ gɔlogolo.

⁵ «Ni saa gɔ lona zalagɔ gɔla nuiti ma, ti la kpaana pɛa tɔungu zu, ti la bakalagiti boga, ti la pɔɔɔpale lɔa bɔɔɔ ma. ⁶ Ta nade ta-GALAGI uɛ, ti mina ta-GALAGI lɔɔɔ gɔlogolo, mazɔɔɔ ta zalagaiti kulazu Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ, ná-daamianigi uɛ é galazu abui gɔ. Ti maanɛuɛ, ti nade. ⁷ Ti la kologolo anzanu zeida, baa nii tɔɔɔ

gologologai. Ti la anzanu zeida, nii sinigi gfelei ba, mazkwa zalaŋa gula nui nadege ná-GALAGI ue. ⁸ Wa pete ga nade nu, mazkwa toŋa é daamianigi gūlazu ga zalaŋai wa-GALAGI ue. Toŋa ge ga nade nu wo ue, mazkwa n̄un nadege, n̄i gè ga Gōoŋ GALAGI, nii é wo nadesu. ⁹ Ni zalaŋa gula nui ná-doun anzanui a lōŋi gologolona ga é lo kologologi zu, toŋa keeŋe lōŋi gologolosu, ta gala, é za.

¹⁰ «Zalaŋa gula nui nii kundigilai zea, keeŋelointi maazu, nii gul nadeŋai ziaai ma, ta nii zalaŋa gula zefeiti toai kōba, é la n̄oundegaiti zega yaŋaba, ta é la ná-segeiti balia ga. ¹¹ É la lia pooma ŋoba, é la bōŋ ŋōza, anee ni keeŋe a zaana, baa dee. ¹² É la gula seizu nadeŋai ua, naa ŋa a ke é mina seizu nadeŋai ŋōza, mazkwa feeue b̄e ga ná-siema wul nadeŋai maavele. Nà ga Gōoŋ GALAGI.

¹³ «Zalaŋa gula nui naa mina anzanu ze, nii é zunu vaa gwee. ¹⁴ É la poanza zeida, baa anzanui nii sinigi gfelei ba, baa kologolo anzanu, baa nii tōŋi gologologai, kee anzanui a ge seizu, keni é ge ga ná-bolodai zu anzalopo beai, é la de zunu vaa gwee. ¹⁵ Zalaŋa gula nui naa la mavofodai lōŋi gologologa ná-bolodai zaama, mazkwa nà ga Gōoŋ GALAGI, nii é t̄un nadesu.»

¹⁶ Gōoŋ GALAGI b̄eni Moize u, é ge ma: ¹⁷ «B̄e Aal̄n u, é ge ma: È-mavofodai zu zunui tan̄pe, nii neeuuzu ba, naa mina maabuŋa ga é ná-GALAGI ná-daamianigi gula ga zalaŋai. ¹⁸ Zunui tan̄pe, nii neeuuzu a ge ba, naa la maabuŋa ná ua: gaazuŋole nu, baa meŋele nu, baa nii sokpai maaveŋai, baa baalobazuue ta zefeai keuele ma, ¹⁹ baa zunui ta, nii kōŋi galeai, baa zeei, ²⁰ baa zunui ta, nii gōŋi polu, baa é ga kutui, baa gaazu wana nu, baa dōŋi ma, baa kulama zeebei ba, baa nii p̄ōŋgezegain woloai. ²¹ Zalaŋa gula nui Aal̄n mavofodai zu, zunui tan̄pe nii neeuuzu ba, naa mina maabuŋa ga é ua zalaŋaiti kula, ti galazu abui ŋa. Tei neeuuzuue ba, é mina maabuŋa, é ua ná-GALAGI ná-daamianigi gula ga zalaŋai. ²² Toŋa zoo é ná-GALAGI ná-daamianigi ta mi, aniiti ti wola nadeŋai, ta ani nadeŋaiti. ²³ Kee é la lia seŋe zuŋooza golai u pelei, ta é la maabuŋa zalaŋa gūlazuue ua, mazkwa neeuuzuue ŋa ba. É la nà-ada nadeŋai ŋōza ta ma zōlaiti, mazkwa nà ga Gōoŋ GALAGI, nii é ti nadesu.»

²⁴ Moize naama woiti daazeelini Aal̄n ma ta ná-doun zunuiti, é uee Izelayele nuiti kpein ba.

Maŋŋe é lo zalaŋa aniiti fai ua

22 Gōoŋ GALAGI b̄eni Moize u, é ge ma: ² «Aal̄n ta ná-doun zunuiti kala ga fai niiti ta ti maŋŋe, é lo vebeani nadeŋaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti gūlazu b̄e, naa ŋa a ke ti mina d̄aasei nadeŋai gologolo. Nà ga Gōoŋ GALAGI.

³ «Ge ti ma: Wo-mavofodaiti saama, zunu n̄pe kōzai a ye de, é maabuŋa vebeani nadeŋaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti veezu b̄e, naama nui ŋa be, é zeŋe ḡaazu. Nà ga Gōoŋ GALAGI. ⁴ Nu-o-nu Aal̄n mavofodai zu, kula-ma zeebei a ge ba, baa kalana kolegi, naa la vebeani nadeŋaiti ta mia, eyesu é be ga nade. Zekana é la ga

zoi a vōŋuna nui ta ua, kōzai ga poomai, baa é bōŋ maagologologai. ⁵ Zoi a vōŋuna k̄pokpo ganii ta ua, é kōzai maazkwa, baa nu vului ta, nii kōzai anii ma zii tan̄pe a ueena ba, é ŋōza ga naa, ⁶ zoi a vōŋuna ta ua, naa ŋa ye kōzai zu eyesu k̄kōzi, é la vebeani nadeŋaiti ta mia, keni é maagba. ⁷ Foloi a bena ga da, toŋa nade, naa uolu toŋa zoo niina é vebeani nadeŋaiti ta mi, mazkwa ná-daamianigi ue. ⁸ É la sua uooma mia, baa nii baliuaii ga, nii a ke é mina bōŋ ŋōza ga naa. Nà ga Gōoŋ GALAGI.

⁹ «Zalaŋa gula nuiti ta nà-deveiti make, naa ŋa a ke ti mina kologolo, koto ua la ti unma, ti mina ua zaazu. Nà ga Gōoŋ GALAGI, nii é ti nadesu.

¹⁰ «Izelayele nu n̄pe ge mina vebeani nadeŋai ta mi, ni é la ga zalaŋa gula nu. Anee zalaŋa gula nui ma weein ta ná-botigē nui, ti la vebeani nadeŋai ta mia.

¹¹ Kee d̄uŋi nii zalaŋa gula nui geyaai, naa ŋa zoo é ta mi, ta nii balaagi s̄ōkwa ná-pelei wu, ta ná-daamianigi ta mi. ¹² Zalaŋa gula nui ná-doun anzanui, sinigi la ga zalaŋa gula nu, naa la naa ta mia, nii seŋeai vebeani nadeŋaiti ba. ¹³ Kee zalaŋa gula nui ná-doun anzanui, nii é ga poanzai, baa nii sinigi gfelei ba, é la doun zōkōni, ta nii é uaazu galesu ma, é ye keeŋe ná-pelei wu, eŋeuelei é ŋeni ná la, ná-nu niinelai zu, naa ŋa zoo é keeŋe ná-daamianigiti ta mi. Nu n̄pe ge la ta mia, ni é la ga zalaŋa gula nu.

¹⁴ «Ni nui ta a vebeani nadeŋai miina, ki ge la ba, toŋa vebeanii lieŋi naa ve zalaŋa gula nui ya, é ta uee ba ga gaazwesu lōkugōi zeizu ŋilagi. ¹⁵ Zalaŋa gula nuiti ti mina Izelayele nuiti ta-vebeani nadeŋaiti kōza, nii naati ti seŋezu ba Gōoŋ GALAGI ue. ¹⁶ Ni naati ta ta-vebeani nadeŋaiti miina, ta ta-vaagaaza golai la bōŋ unma, ti ge ga s̄ōba nuiti, mazkwa nà ga Gōoŋ GALAGI, nii é ti nadesu.»

Suai niiti ta zoo gūlazu ga zalaŋai

¹⁷ Gōoŋ GALAGI b̄eni Moize u, é ge ma: ¹⁸ «B̄e Aal̄n ta ná-doun zunuiti p̄, naa uee Izelayele nuiti kpein ba, é ge ti ma: Nu kpein é ga Izelayele nu, baa ti ga seikōŋma nu Izelayele yooi zu, niiti ta gala zalaŋai gula Gōoŋ GALAGI ue, minazeŋe daazeeli vaa zu, baa vebeanii vaa zu ti daai ŋisu, ¹⁹ nii a ke daazo, toŋa ua ga toŋani zine ŋila, nii neeuuzu la ba, é kula n̄keiti saama, baa baalagiti, baa boliiti. ²⁰ À mina ani n̄pe kula ga zalaŋai, nii neeuuzu a ge ba, mazkwa daa la zoga wo ue. ²¹ Ni zunui ta a toŋanii ma wolai baa ma goi ta gūlana ga ziilei zalaŋai, é ŋeni ga minazeŋe daazeeli vai, baa é ŋeni ga vebeanii nii é daai ŋisu, neeuuzu mina ge zalaŋa anii ua, naa ŋa a ke daazo. Neeuuzu n̄pe ge mina ge ba. ²² À mina sua n̄pe kula ga zalaŋai Gōoŋ GALAGI ue, nii gaazuŋoleai, baa maaleŋefegai, baa koliiti ti ba, baa kauai gūlaai ma, baa geleŋefegai gūlaai ma. À mina naa gala zalaŋa gūlazuue Gōoŋ GALAGI ue. ²³ Nike zinei baa baala ziuoi nii baalobazuue ta ŋoozaai, baa ta buŋa, wa zoo wo naa gūla ga zalaŋai baa vebeanii, nii wo daai ŋisu, kee naa ŋeŋala zuai ma zalaŋai la daazoga minazeŋe daazeeli vaa zu. ²⁴ À mina

sua g'ula ga zalađai G'oođo GALAGI ue, nii p'olob'ezegain woloai, baa kulaai su, baa teveai ga. À mina naa ta g'e ga zalađa wa-yooi zu. ²⁵ À mina suai naa ma zii tanp'e geya ween ma, wo ua kula wa-G'ALAGI ue ga zalađai. Maz'ol'ob' ti maaleđef'ege, neeuuzuue g'a ba, daa la zoga wo ue.»

²⁶ G'oođo GALAGI b'oeni Moize u, é g'e ma: ²⁷ «Siegi zu niki a z'ol'ob'na da, baa baalagi, baa bolii, toga ye ma leei ua, é ke ga folo l'ofela. É zo folo l'sauvasiei ma, eye-su z'ol'ob'na voloiti, a g'ulana ga zalađai, nii abui galazu G'oođo GALAGI ue, daa g'a zo. ²⁸ À mina togani leei ta ma y'ioi uaa z'ol'ob'na folo g'ila n. ²⁹ Wa g'ena mama fee zalađai g'ulaa G'oođo GALAGI ue, wa kula uele bet'e, nii a ke daazo. ³⁰ Wa ti pe mi ma voloi n ma, wo la ta ye ga ná, é ua yesu sobui ua zeeli. Nà ga G'oođo GALAGI.

³¹ «Wa nà-deveiti so, wo zie ga tiye. Nà ga G'oođo GALAGI.

³² «À mina d'asei nadegai g'olog'olo, nà-nadedai g'a maamusei z'ol'ob'na Izelayele nuiti saama. N'oun nà G'oođo GALAGI, nii é wo nadesu, ³³ n'ei g'e wo g'ulaa Ezipete yooi ua, ga g'e g'e ga wa-G'ALAGI. Nà ga G'oođo GALAGI.»

Feti voloiti

23 G'oođo GALAGI b'oeni Moize u, é g'e ma: ² «B'e Izelayele nuiti p, è g'e ti ma: Feti voloi g'a ga niiti, wo maaneai wo ti g'ula, ti ga nà-feti voloiti. Naati ma vaa zu, wa nubuseiti toli, ti gaaleba nadegai wo.

³ «Ese ka ná-boti g'e folo l'ozita laawu, kele foloi l'ofelasiei g'a ga doogo foloi, gaaleba nadegai g'a wo ma. Wo la boti n'ke kea naama voloi. Doogo foloi g'a g'e de G'oođo GALAGI lebi vai ma, ue n'ke wa zeí ná.

⁴ «Wele G'oođo GALAGI ná-feti volo g'iligi tanigaa ua, niiti wo maaneai wo nubuseiti toli ma, ti gaaleba nadegai wo naama g'uiti ma, ti logai.

Pakegi ta bului leue la su, naati ma vetii

(Gaalu Seuei 28:16-25)

⁵ «Alu m'ungi ma volo puug' maazu naanisiei (14) ma b'ol'ob', kpidii a ueena, naa g'a é ga G'oođo GALAGI ná-Pakegi. ⁶ Alugi naa ma volo puug' maazu l'ol'ob'usiei (15), naa g'a g'e ga bului nii leue la su, naa ma vetii, G'oođo GALAGI lebi vai ma. Folu l'ofela laawu, wa ye bului miizu, nii leue la su. ⁷ Folu m'ungi, wa gaaleba nadegai wo, wo la boti n'ke kea, egeuelei wa da ke la. ⁸ Folu l'ofela laawu, wa zalađai g'ula, nii abui galazu, G'oođo GALAGI ue. Folu l'ofelasiei ma, wa nubuseiti toli, wo gaaleba nadegai wo, wo la boti n'ke kea, egeuelei wa da ke la.»

Zooi ua l'ob'na m'ungiti ma vetii

⁹ G'oođo GALAGI b'oeni Moize u, é g'e ma: ¹⁰ «B'e Izelayele nuiti p, è g'e ti ma: Siegi zu wo uazu l'ob'na la zooi zu, nii g'e feezu wo ya, wa m'oloi leuena, wa ua ga ma g'ili g'ila, zalađa g'ula nui u, wa-m'oloi leuea m'ungi

zu. ¹¹ Doogo foloi uoluma zobui, zalađa g'ula nui g'a m'oloi g'ili latege vai ma uoogi g'e, G'oođo GALAGI g'akala, naa g'a a ke daazo wo ue. ¹² Voloi wo uazu m'oloi g'ili latege vai ma uoogi g'eezu la, wa kona g'ila baala sinei zo, nii neeuuzu la ba, wo kula ga gala zalađai G'oođo GALAGI ue. ¹³ Wa bulu v'uko uag'iki kilo l'ozita uee ba, gaay'ogai ga gul'oi, ege vebeanii galaai abui g'a, makugi neai G'oođo GALAGI ue, ta p'uya zalađai lit'e g'ila ta tuk'e (1,5) d'ob' zu. ¹⁴ Aisa naama voloi ua zeeli, wo uazu ma ga vebeanii wa-G'ALAGI u, à mina bulu mi, baa ani g'ok' geega, baa m'oloi niinei. Naa g'a ga g'oođo t'ogi wo-mavofodaiti kpein be, ue n'ke wa zeí ná.

Pantekote voloi

(Gaalu Seuei 28:26-31)

¹⁵ «Wa d'ob'na g'alu ga d'ofela, é zo doogo foloi uoluma voloi ma, yeei wo uazu la ga m'oloi g'ili, wo datege m'a. ¹⁶ É zo doogo foloi ma voloi ma, wa folo uul'ob'lug' (50) g'alu, wo m'oloi niinei ma vebeanii g'ili keuele bet'e G'oođo GALAGI ue. ¹⁷ Wa ua ga bulu feleg', wo zege la wo-zeizuue, wo ti latege, ti g'ilagilagi g'a bet'e ga bulu v'uko uag'iki kilo l'ozita, ti m'oloi ga leuei. Naati ta ga zooi ua l'ob'na m'ungiti G'oođo GALAGI ue. ¹⁸ Bului naati poluma, wa kona g'ila baala z'ioo l'ofela g'ula ga zalađai, neeuuzu mina g'e ti ua, ta n'ke zine bokpa g'ila ta baala sine feleg', ti g'ula ga gala zalađai, é uee ta-vebeanii ua, ta ta-uuya zalađai. Zalađai ue, nii abui galazu, makugi neai G'oođo GALAGI ue. ¹⁹ Wa boli zinei g'ula ga koto g'ba zalađai, ta kona g'ila baala sine feleg', wo kula ga ziilei zalađai. ²⁰ Zalađa g'ula nui g'a ti latege vai ma uoogi g'e, G'oođo GALAGI g'akala, é uee zooi ua l'ob'na m'ungiti ma bului ua, é uee baala z'ioo feleg'iti ba. Ta zege, ti ve G'oođo GALAGI ue, ti g'e ga zalađa g'ula nui n'ob'na.

²¹ Naama voloi n, wa nubuseiti toli, ti gaaleba nadegai wo. Wo la boti n'ke kea, egeuelei wa da ke la. Naa g'a g'e ga g'oođo t'ogi wo-mavofodaiti kpein be, ue n'ke wa zeí ná.

²² «Siegi zu wo m'oloi leuezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelamaue ye ná, wo mina ná leue, wo mina g'ale ma posuyeuie ma. Wa naa ye ná bala nuiti be, ta seik'og'ma nuiti. Nà ga G'oođo GALAGI, wa-G'ALAGI.»

Puuu feue vetii

(Gaalu Seuei 29:1-6)

²³ G'oođo GALAGI b'oeni Moize u, é g'e ma: ²⁴ «B'e Izelayele nuiti p, è g'e ti ma: Alugi l'ofelasiei ma volo m'ungi ma, toga g'e ga doogo folo wola wo ue, wo g'itoo s'u, wa puug'iti fe, wo gaaleba nadegai wo. ²⁵ Wo la boti n'ke kea, egeuelei wa da ke la. Wa zalađai g'ula, nii abui galazu, G'oođo GALAGI ue.»

Koto g'ba voloi

(Gaalu Seuei 29:7-11)

²⁶ G'oođo GALAGI b'oeni Moize u, é g'e ma: ²⁷ «Alugi l'ofelasiei ma volo puug'iti ma, naa g'a g'e ga koto g'ba voloi. Wa gaaleba nadegai wo, wo zugi zo, wo zalađai g'ula, nii abui galazu, G'oođo GALAGI ue. ²⁸ Wo la boti n'ke kea naama voloi, maz'ol'ob'na koto g'ba voloi ue, yeei

koto gba vai maaneai é gfe la wo ue, Góogf GALAGI gaaazu, wa-GALAGI. ²⁹ Nu-o-nu nii é la zugi zoni naama voloi, naa be ka leve ná-nubuseiti ba. ³⁰ Nu nkpé a boti gfeena naama voloi, ná undaavili ná-nubuseiti saama. ³¹ Wo la boti nkpé kea. Naa gá gfe ga góogf tógi wo-mavofodaiti kpein be, ue nkpé wo zeizu ná. ³² Togá gfe wo ue ga doogfo folo wolai, wa zugi zo. É zo alugi ma voloi laauusiei ma bókó ma, é li poluma zobui ma bókó u, keni wo loogfo.»

Kota lo fetii
(Gaalu Sevei 29:12-39)

³³ Góogf GALAGI bçeni Moize u, é gfe ma: ³⁴ «Bçe Izelayele nuiti pç, è gfe ti ma: Ma alugi lçfelasiei nç ma volo puugç maazu lçklusiei (15) ma, naa gá gfe ga kota vetii Góogf GALAGI ue, folo lçfela laawu. ³⁵ Folo mçungi, gaaleba padegai gá wo. Wo la boti nkpé kea, egfevelei wa da ke la. ³⁶ Folo lçfela laawu, folo-o-folo wa gala zalagái gila kula, Góogf GALAGI ue. Folo lçsavasiei, wa gaaleba padegai wo, wo gala zalagái kula Góogf GALAGI ue. Togá gfe ga gaaleba padegai GALA dçbi vai ma. Wo la boti nkpé kea, egfevelei wa da ke la.

³⁷ «Feti voloiti kana, Góogf GALAGI lçbi vai ma, niiti wo maaneai wo nubuseiti toli ti ma, ti gaaleba padegai wo. Ti zalagái kula, ti galazu abui gá, ta vebeaniiti, ta zalagái, ta puya zalagái, é zoloo folo gílagilagi ma leveiti ma. ³⁸ Wa Góogf GALAGI ná-doofo foloiti maape, wo ti la wa-vebeaniiti maazu, ta wa-minazegegiti, ta wa-vebeaniiti kpein wo ti laai gísu, niiti wo ti veezu Góogf GALAGI ue.

³⁹ «Alu dçfelasiei ma volo puugç maazu lçklusiei (15) ma, siegi zu wo zoi zu ani waaiti kulazu la, wa fetii gúla Góogf GALAGI lçbi vai ma. Wa naa gfe folo lçfela laawu. Folo mçungi gá gfe ga doogofi, dçsavasiei balaa gfe ga doogofi. ⁴⁰ Folo mçungi, wa gulu uagçiti ma waai zefge, ta dçç laagiti, ta gulu bekegiti, ti gaaibiilii, ta ziela gulu bekegiti. Wa góozune Góogf GALAGI gaaazu, wa-GALAGI, wo naa gfe folo lçfela laawu.

⁴¹ Kona-o-kona wa fetii naa gúla Góogf GALAGI lçbi vai ma, folo lçfela laawu. Togá ga góogf tógi wo-mavofodaiti kpein be. Wa gfe kulazu alu dçfelasiei ma. ⁴² Wa zeí kotaiti bu folo lçfela laawu. Izelayele yooi zu, zou lointi kpein ta zeí kotaiti bu, ⁴³ naa gá a ke, wo-mavofodaiti ti kwæ ga gè Izelayele nuiti seini kotaiti bu, gè ti gúlaai ma Ezipete yooi ua. Ná ga Góogf GALAGI, wa-GALAGI.»

⁴⁴ Uele gána Moize kalagiti feeni la Izelayele nuiti zea, é uile Góogf GALAGI ná-feti voloiti ba.

Deveiti
é lo seizu padegai ná-fitinaiti ba
(Egezde 27:20-21)

24 Góogf GALAGI bçeni Moize u, é gfe ma: ² «Deveí ve Izelayele nuiti zea, ga ti ua è uç ga wolive wulç uagçi, kpetçei fitinai vaa zu, naa gá a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeençpe ti mina za. ³ GALA daagfomi sege uelei wu, sege zúgfoza golai gákalauç, nii é zeele woo gesui gákalauç, miná gá Aalçn a sei ná, fitinaiti ti so, é zo kpçkçi ma, eyesu geelaalao, Góogf GALAGI gaaazu.

Togá ga góogf tógi, wo-mavofodaiti kpein be. ⁴ Togá fitinaiti keuele beçe, fitina zeí anii gá, é ga zanu kitei, ti da zo yeençpe Góogf GALAGI gaaazu.

Bului é gfeni veezu GALA be

⁵ «Da bulu vukç uagçi zefge, è bulu puugç maazu felegç (12) beçe, bului gílagilagi gá gfe ga kilo lçzita. ⁶ Da ti gfevele beçe zanu kitei ma labalii gá, Góogf GALAGI gaaazu, ga seizu felegç. ⁷ Da ani maku neene kitei ta uu seizu gílagilagi ma. Naa uolu da ani maku neene kitei gála Góogf GALAGI gaaazu, bului uotogi zu, egfe gízesui. ⁸ Doogfo foloí gílagilagi, ta da bului naati keuele beçe yeençpe Góogf GALAGI gaaazu. Togá ga minazegegi é yesu ná gç, Izelayele nuiti ta-vaa zu. ⁹ Bului naati ta gfe ga Aalçn ta ná-doun zunuiti tçç, ta ti mi ada padegai ta, mazççç togá gfe ti ue ga vebeani padegai wolai, naati saama, niiti ti galazu, Góogf GALAGI gaaazu. Togá ga góogf tógi.»

Woo ççu wo nuiti
ta nu uaa nuiti so pelei

¹⁰ Yeeta, Izelayele anzanu gíla ta Ezipete zunu gíla, ti-loun zunui uaani Izelayele nuiti saama. Kpçei leveni ti-uuuzuue, Izelayele anzanui naa ná-doun zunui ta Izelayele zunui ta ti uagçzu. ¹¹ Izelayele anzanui naa ná-doun zunui woo ççiti boni GALA daalçççma, é koto. Ti uaani la Moize u. Dee laaseigi gfeni ga Selçmite, Dibeli ná-doun anzanui, Dan ná-bolodai zu. ¹² Ti makeni ga pagç, eyesu deve çççç Góogf GALAGI ya.

¹³ Góogf GALAGI bçeni Moize u, é gfe ma: ¹⁴ «À woo ççu wo nui gúla wo-uuuzuue ua. Niiti kpein ti gooi menigai, naati ti yeeiti pçe unma, naa uoluma bebei kpein ge çç ga kçtui, é za. ¹⁵ Da bçe Izelayele nuiti pç ga, nu-o-nu a ná-GALAGI gçtona, naama nui gá ná-kotoi ma gassçi zefge. ¹⁶ Zçi nkpé a woo ççu wona Góogf GALAGI laaseigi laalçççma, ta naama nui uaa, bebei kpein ka çç ga kçtui, é za, é gfeni ga seikçççma nu baa zou loun, tççzeí é woo ççu woga GALA daaseigi laalçççma.

¹⁷ «Zçi a nu uaana, ta naama nui uaa. ¹⁸ Zçi a sua uaana, togá potogi ve ga suai ta. Zenvui uoto ka gfe ga zenvui. ¹⁹ Ni nui ta a seipçççi maawanana, togá gfe la, egfevelei tç bçççi é kea la ga zçi. ²⁰ Nii a nu gaei gale, naama nui gaei gá gale, nu gaaazuçezegi uoto ka gfe ga nu gaaazuçezegi, nu niiga uoto ka gfe ga nu niiga. Ta naama maawanai gfeçççç gfe ga naa, nii é kea ga zçi. ²¹ Zçi a sua uaana, togá potogi ve. Kele zçi a nu uaana, ta naama nui uaa.

²² «Tç gilagi nç gá seidai wo ma, seikçççma nu ueç zou loun ua, mazççç ná ga Góogf GALAGI, wa-GALAGI.»

²³ Moize bçeni Izelayele nuiti pç. Ti woo ççu wo nui gúlani ti-uuuzuue ua, ti çç ga kçtuiti, é za. Izelayele nuiti ti keeni gána, egfevelei Góogf GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Zooi ná-dooḡo konagi

(Tɔ Sevei Velesiei 15:1-11)

25 Ḡooḡo GALAGI bɔeni Moize uɔ Sinayi gizei ma, é ḡe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, è ḡe ti ma: Siēgi zu wo uazu lēzu la zooi naa zu, ḡè feezu wo uε, wa da zooi ye ná, é da looḡo yeeḡḡalalai tanigaa zu, naa ḡa ḡe Ḡooḡo GALAGI ná-lebiyai vaa ma. ³ Kona dɔzita laawu, wa wa-ani zuwui vaza wa-balagiti su. Kona dɔzita laawu, wa wa-leezen beleiti subete ga pagɔ, wo gaawaai ḡula. ⁴ Kele kona dɔfelasiei, dooḡogi ḡa ve zooi ya, dooḡogi ḡa ḡe Ḡooḡo GALAGI lebi vai ma. Wo la ani zuwu vazaga wa-balagiti ba. Wo la wa-leezen beleiti subetea. ⁵ Wo la molo ḡoḡoɔulu leuea, wo mina leezen ḡula kpelei zu, nii su la bɔeni. Naa ḡa ḡe ga dooḡogi neḡelein zooi uε. ⁶ Zooi ná-dooḡogi zaala zu, wa ḡoḡo zɔkɔ, wɔun wa, wa-wotigε zunuiti, ta wa-wotigε anzanuiti, ta nui nii wo salazu folo-o-folo, ta wεen é zeini wo ḡoḡoma, ⁷ ta wa-loganiiti, ta suaiti ti wa-yooi zu, zooi ua loḡo kpein ka ḡe ga daamianigi.

Bɔḡyeeimai ta unmmɔ konagi

⁸ «Wa dooḡo kona dɔfela ḡaalu, kona dɔfela zeizu lofela, naa ḡa é ga kona uuunaanigɔ maazu taauuugɔ (49). ⁹ Alu dɔfelasiei ma voloi uuusiei ma, wa puuugi ve, gooḡula, koto gba voloi, wa puuugi ve wa-yooi kpein su. ¹⁰ Wa kona uuulɔlusiei (50) naa leve ga kona padegai, wo bɔḡyeeimai laazeeli zooi zu zeini wo nuiti kpein ma. Togɔ ḡe wo uε ga bɔḡyeeima ḡonagi, εse gilagilagi ná-zooi ḡa ḡaḡale ma pɔ, ta εse ka ḡale ma ná-peleyeḡei wu. ¹¹ Kona uuulɔlusiei (50) ḡa ḡe wo uε ga bɔḡyeeima ḡonagi: wo la ani zuwu vazaga, wo mina molo ḡoḡoɔulu leue, wo mina leezen ḡula kpelei zu, nii su la bɔeni. ¹² Mazɔkɔ bɔḡyeeima ḡonagi uε. Wa deve ga padegε. Anii niiti ti uɔkɔsu bɔḡ uε kpalagi zu, wa naati mi.

¹³ «Bɔḡyeeima ḡonagi naa zu, εse gilagilagi ná-zooi ḡa ḡaḡale ma pɔ. ¹⁴ Ni wa zou uɔdina, baa wo geya Izelayele nui ta ma, à mina tooma vaa ḡe. ¹⁵ Wa zou uɔdi zɔngɔ baa geya zɔngɔ ḡweteue, é zɔkɔ bɔḡyeeima ḡona gaabelagi ma, konagi lieḡo teuegai, ta molo leuei lieḡo a ḡe, aisa bɔḡyeeima ḡonagi ua zeeli. ¹⁶ Konagi ta a ḡena laa ta ma, wa sɔngɔ ta la ma, konagi ma ge la ḡe de moinni, wo ta ḡula sɔngɔ la. Mazɔkɔ molo leue laa lieḡo ḡa, é pɔdizu wo ma. ¹⁷ Wo tanɔpe ge mina loo seijɔḡo ma. Wa lua wa-GALAGI ua, mazɔkɔ nà ga Ḡooḡo GALAGI, wa-GALAGI.

¹⁸ «À nà-tɔgiti so, ta nà-deveiti, wo ti make, wo zie ga tiye, wa zeini zooi zu ziileigi zu. ¹⁹ Zooi ḡa ná-kulanumaiti fe, wa daami wo, wo yiḡo, wo zeini ziileigi zu. ²⁰ Ni wa ḡena ma: «Leeni ḡa ḡa mi konagi lofelasiei, mazɔkɔ gi la tii ḡeeni, gi la uazu ani zuwu ma loḡo kulazu?» ²¹ Nà, nà-tuyai loo wo uε, konagi lozitasiei, nii a kona sauaḡo molo leuei lieḡo ve wo ya. ²² Wa tii ḡe konagi lozitasiei ma, ta wa molo uɔlɔmai mi, eyesu molo leuea niinei zeeli, wa ḡe ma uɔlɔmai miizu.

Poganiiti unmmɔ fai

²³ «Zooi la uɔdia, é ua yesu ḡo, mazɔkɔ zooi ḡa ga nɔkɔ, wa pɔ be ga wεinti, eḡe nuiti ti uaa zeizu zooi zu yeeḡḡala go laawu. ²⁴ Zooi zu ná kpein, uε wo uazu zeizu ná, é ḡe ga wɔkɔ, wa tɔgi zeini, é zobogi veezu εse pe be ga é ná-zooi unmmɔ.

²⁵ «Ni Izelayele nui ta a ḡena zeapakalai zu, é ná-zooi ta uɔdi, nii maaneai ga é lo unmmɔ fai ḡa, é ga ná-nu ḡiteḡitegi, naa ḡa ua, é naa unmmɔ, nii keeloin pɔdia.

²⁶ Ni nui ta ḡa ná, nu la zea, maaneai ga é lo unmmɔ fai ḡa be, ni a ani zɔkɔna bɔḡ uε, nii a ná-unmmɔ fai ḡe la,

²⁷ togɔ tɔkɔzeini ga konagiti gaaluga, é zo pɔdi voloi ma, é naa uotogi ve, nii é laazu maazu geya nui uε, ná-zooi ḡaḡale ma pɔ. ²⁸ Ni é la ani zɔkɔni, a potogi leue da, zooi ḡa ye geya nui yeezu, eyesu bɔḡyeeima ḡonagi zeeli. Togɔ ḡaḡale ma, é ḡe zeezu, é ḡe ga wɔkɔ názu.

²⁹ «Ni nui ta a daa uelei uɔdina taai ta zu, maalatigai ga sigigi, togɔ zoo é unmmɔ kona gila daawu, é zo pɔdi voloi ma. Ná-unmmɔ fai ḡa lebisu ga kona gila wɔ.

³⁰ Kele pelei naa togai taai ta zu, maalatigai ga sigigi, ni naa la unmmɔni kona gilagi ḡeezu é pile da, togɔ ḡe ga geya nui wɔkɔ niina eyesu ḡo, ta wɔkɔ mavofodai, ti la mɔ teuega, anε bɔḡyeeima ḡonagi a zeelina. ³¹ Peleiti ti taaiti su, sigi ge la ti ma, naati ta leve, eḡeuelei zooi ma loḡo ti la. Pɔdi nui ḡa zoo é unmmɔ, ni naa laade pelei ḡa leue ma nui uɔ bɔḡyeeima ḡonagi.

³² «Nii é ga Leevi nuiti ta-ueleiti ta-vai, niiti ti ta-laaiti su, Leevi nuiti ta zoo ti unmmɔ fai ḡe eyesu ḡo. ³³ Zɔi a pelei ta ḡeyana Leevi nu ma taai zu, togɔ ḡula pelei naa wu, pɔdiai ma, bɔḡyeeima ḡonagi ma. Mazɔkɔ Leevi nuiti ta-ueleiti ta-laaiti su, ta ga ta-uoganii Izelayele nuiti saama. ³⁴ Kpalagiti ti ta-laaiti maagoolii zu, naati maa la neeni, ti ua uɔdi, mazɔkɔ tiya ḡa ta-uoganii uε eyesu ḡo.

Tɔgi é lo bala nuiti maḡyeyiti ba

³⁵ «Ni Izelayele nui ta a ḡena ga zeapaka nu wo ḡoba, aniiti balagai zea, wa yeezeini bu, eḡeuelei wo keezu la wεinti baa seikɔḡoma nuiti be, naa ḡa a ke é zenvui wo wo ḡoba. ³⁶ À mina talama maaloli ma, baa kulanumai, wa lua wa-GALAGI ua, wo-ḡeeloin zenvui wo wo ḡoba. ³⁷ À mina kuye uε ga wa-walii, wo ua ta la ma. Wo la wa-laamianigi vea zea ga loḡo, wo ua ta la ma. ³⁸ Nà ga Ḡooḡo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo ḡula Ezipete yooi ua, ga é Kanaan yooi ve wo ya, naa ḡa a ke ḡe ḡe ga wa-GALAGI.

Tɔgi é lo nubuseiti unmmɔ fai ua

(Egeɔde 21:2-6; Tɔ Sevei Velesiei 15:12-18)

³⁹ «Ni Izelayele nui ta a ḡena ga zeapaka nu wo ḡoba, é bɔḡ uɔdi wo ma, à mina duɔla wotii la unma. ⁴⁰ Togɔ ḡe wo uɔ be, eḡe nui é botii ḡeezu, wo da sala, é ḡe eḡe seikɔḡoma yeeḡḡala go nɔ zu. Togɔ ye wa-wotii laawu

eyesu ɓɔɓɔyeema ɓonagi zeeli. ⁴¹ Togɓa zeɓe názu wo ɓɔ be, ɓɔ-o, ná-dointi-yo, é ɓale ma ná-bolodai zu, keeɓe uoganii zaama. ⁴² Mazɓɓà-nà-botigɓe nuiti be, gè ti ɓulaai Ezipete yooi ua, ti la ɓɔɓɔdia, eeɓeɓe duciti ta ɓɔɓɔ la. ⁴³ È la zeida unda ga maaba, kee wa lua wa-ƆALAGI ua.

⁴⁴ «Ziiti ti wo-maagoolii zu, naati saama ɓa wa duc zunui baa duc anzanui zeɓena, ti ɓe ga waɓɓa, tiya ɓa wa duciti geya ti zu. ⁴⁵ Niiti ti uaa zeizu wo zaama, yeedeɓala go laawu, wa zoo wo naati geya, ta ti-mavofodaiti. Ta ɓe ga waɓɓa. ⁴⁶ Wa ti ye ná, wa zeɓena ná, ti ɓe ga pogani wo-loun zunuiti be, ti ɓe ga waɓɓa. Wa zoo wo ti make, ti ɓe ga duciti eyesu ɓɔ. Kee wo-ɓeeɓeɓeɓe tetemazu, ti ga Izelayeɓe nuiti, wo tanɓe ge mina ze keeɓeɓeɓeɓe unga ga maaba.

⁴⁷ «Ni ween baa seikoɓma nu, a ɓena ga kpete nui, Izelayeɓe nui ta ɓe ga zeɓaɓa nu koba, ni a ɓɔɓɔ ɓɔɓɔɓa naa ma, baa seikoɓma nui naa ma, baa ween ná-bolodai zu nui ta ma, ⁴⁸ unmaɓɓi ma zobogi maaneɓe é ɓe be, anee ni é bega ga ɓɔɓɔ ɓɔɓɔ. Keeɓeɓeɓeɓe ta ɓa zoo é unmaɓɓ. ⁴⁹ Keeɓeɓeɓeɓe die baa dege zunui ta, baa naa ná-doun zunui ta, baa ná-nu ɓiteɓitegi ta, é ná-bolodai zu, naa ɓa zoo é unmaɓɓ. Baa ni ɓɔɓɔ gani ɓa ná, nii zeelaai ma, toɓa ɓɔɓɔ unmaɓɓ. ⁵⁰ Ta geya nui ta konagi ɓaalu, é zo ɓɔɓɔ voloi ma, é zeeli ɓɔɓɔyeema ɓonagi ma. Unmaɓɓ salai ɓa leve, é zoloo nui ná-folo ɓila wotigɓe zalai ma, naa ɓa gaalusu, é zoloo konagi lieɓi ma. ⁵¹ Ni konagi wola maɓɓe de, ná-unmaɓɓ fai zu, toɓa letemaɓe ma walii ɓula, nii zunui naa geyaai la. ⁵² Ni kona maɓɓe ge la ma yeeni, eyesu ɓɔɓɔyeema ɓonagi zeeli, toɓa gaalugi ɓe, é letemaɓe ma walii ɓaale ma, ná-unmaɓɓ fai zu, é zoloo naama ɓonagiti ma. ⁵³ Togɓa ɓe maligii ɓɔ be eeɓe botigɓe nu, é ɓa zalai zeɓe konagi laawu. Naa la zeida unda, é ua sopele ɓɔ ga maaba. ⁵⁴ Ni é la unmaɓɓni ga naama uelei tanɓe, toɓa ye ná, eyesu ɓɔɓɔyeema ɓonagi zeeli, é ɓe ɓɔɓɔ yeema, ɓɔ-o, dointi-yo. ⁵⁵ Mazɓɓà Ize-layeɓe nuiti ta ga botigɓe nuiti be, taɓɓe gè ti ɓulani Ezipete yooi ua. Nà ga Ɔɔɓɔɓ GALAGI, wa-ƆALAGI.»

Tuyaiti
(Tɔ Seuei Velesieɓi 7:12-24;
28:1-14)

26 «À mina kɔɔɓɔ ganigiti kpete ɓɔɓɔ ue. À mina vololiba uile, baa sale ɓɔɓɔ ɓɔɓɔtu. À mina kotui tanɓe saɓa, wo ua ɓa ɓɔɓɔ bu wa-yooi zu, mazɓɓà nà ga Ɔɔɓɔɓ GALAGI, wa-ƆALAGI.

² «Wa nà-dooɓo foloiti maɓɓe, wo unfe seizu naɓegai ma. Nà ga Ɔɔɓɔɓ GALAGI.

³ «Ni wa ziena ga nà-deveiti, wo ɓolo nà-tɔɓɔti be, ni wa ti zona, ⁴ nà tonaiti fe wo ya ma yeedeɓalaai ma, zooi ɓa ná-kulanumaiti fe, guluiti ta waa. ⁵ Wa ye ɓɔ moloji loɓazu, eyesu ɓɔ be ye yeedeɓalaai zeeli, wo ye ɓɔ ɓɔ be ye vai ɓeezu, eyesu ani zuwu vaza yeedeɓalaai zeeli. Wa daamianigi ɓɔɓɔ ga maɓɓa, wo ze ga pagɔ ziileigi zu, wa-yooi zu. ⁶ Nà ziileigi ɓɔ zooi zu, wa niimenii wo, faa naɓe ge la wo ɓɔɓɔ. Nà sua vileiti kpein kula wa-yooi ua, kɔɔ la ɓa wa-yooi zu. ⁷ Wa uile wo zili nuiti

polu, wo zobo ɓɔɓɔ ti ma ga wa-woɓa ɓɔɓɔ, ti loo. ⁸ Wo zaama, nu loɓɔɓɔ ɓa pile ɓɔɓɔ nu ungila (100) ma, ta nu ungila (100) ka nu waapuugo (10 000) be. Wa-woɓa ɓɔɓɔ ɓa ɓe wo zili nuiti toozu bu. ⁹ Nà yeeye wo ua, gè wo ɓe ga kpuɓu nu, wo wola maɓɓe. Nà nà-minazegegi make kpaan wo ue. ¹⁰ Wa molo ɓɔɓɔmi mi, wo maɓɓe likpi ɓɔɓɔ, nii a ke wo ma niinei uuuzu ɓɔɓɔ. ¹¹ Nà seizuɓe beɓe wo zaama, gè la ma ɓe ɓe wo ua pe. ¹² Nà zie wo zaama, gè ɓe ga wa-ƆALAGI, wo ɓe ga nà-nubuseiti. ¹³ Nà ga Ɔɔɓɔɓ GALAGI, wa-ƆALAGI, nii é wo ɓulani Ezipete yooi ua, é wo ɓula duɓai zu. Gè wa-unbawuluiti gaɓeɓeɓe, wo zie unbuzegɓe zu.

Foovooiti
(Tɔ Seuei Velesieɓi 28:15-68)

¹⁴ «Kee ni wo la woiloni ɓo ma, wo ua zie ga devei niiti kpein, ¹⁵ ni wa nà-deveiti waɓɓeɓe, wo ɓe nà-tɔɓɔti ba, wo la zieni ga nà-deveiti kpein, wo nà-minazegegi ɓoloɓo, ¹⁶ à wele uelegi gè uaa zu wo zosu da: Nà ziibɔɓɔ lo wo zaama, kɔɔ kolegi ta ɓɔɓɔɓɔɓɔɓɔɓɔ da wo zo, ti da wo-ɓaazuɓe maabidi, ta da ɓula wo-zii la. Wa wa-ani zuwuiti faza fuun ɓɔ, mazɓɓà wo zili nuiti ta wa-molo leveaiti seɓe. ¹⁷ Nà ɓale ma wo laalɓɓa, wo-ɓɔɓɔɓɔɓɔti ta zobo ɓɔɓɔ wo ma. Niiti ti wo waɓɓeɓe, naati ta ze wo unda. Wa uela, anee ni nu la uileni wo uolu, é ua da wo be.

¹⁸ «Ni naa pe poluma, wo la woiloni ɓo ma, nà wo maagolo ná zeizu ɓe ɓeɓe wa-ɓotoiti faa zu. ¹⁹ Nà wa-wasogi ma zeɓe ɓoloɓoɓo, geezuɓe ɓa baa wo ma eeɓe ɓɔɓɔ, wa-yooi ɓe eeɓe ɓɔɓɔ. ²⁰ Wo-zuvikei ɓa be, é ɓula wo ya fuun, wa-yooi la ma ná-kulanumaiti fea, zooi ɓa wuluiti ti la ma waa.

²¹ «Ni wa ɓeɓe, wo la keeni, wo ua woilo ɓo ma, nà wo loɓa ná zeizu ɓe ɓeɓe wa-ɓotoiti ti la.

²² Nà ɓɔɓɔ zuaiti teue wo laalɓɓa, ti wo-lointi paa, ti wa-loganiiti suwuɓaaleue, ti wo maɓɓi, wa-ueleiti ta uaa zu ɓeezu ga teuebaiti.

²³ «Ni, anee naa ue, wo la vaani bu, gè ua wo maagolo, wa saɓɓeɓe, ²⁴ nà balaa, nà wo zakpe, gè wo loɓa ná zeizu ɓe ɓeɓe maɓɓe, wa-ɓotoiti faa zu. ²⁵ Nà kɔɔti teue wo laalɓɓa, taɓɓe wo minazegegi ɓoloɓo. Wa ɓaaleɓa ba wa-laaiti su, gè ɓɔɓɔ zeeɓe lo wo zaama, wa lo wo zili nuiti zeezu. ²⁶ Siegi zu gè wo ualasu la wo-ɓɔɓɔ ma, anzanu puugo ɓa bului ma fuulu ɓila su, ti uaa la wo ɓɔ, gaa a ɓeeɓe, wa daami wo, wo la yiɓa.

²⁷ «Ni, anee naa ue, wo la woiloni ɓo ma, wa saɓɓeɓe, ²⁸ nà balaa, nà wo zakpe ga ziɓaawanai, gè wo loɓa ná zeizu ɓe ɓeɓe maɓɓe, wa-ɓotoiti faa zu. ²⁹ Wa wo-loun zunuiti ma zuaiti mi, wo wo-loun anzanuiti ma zuaiti mi. ³⁰ Nà wa-zalaɓa ɓula adauɓe koloɓo, ta wa-ani maku neɓeɓeɓe ma zalaɓa ɓulazuɓe, gè wo-ma uoomaiti pu wa-ɓɔɓɔ ganigiti ma uoomaiti ma, nà ɓe wo ua. ³¹ Nà wa-laaiti ke ga teuebaiti, gè wa-ada naɓegaiti faza, wa-zalaɓa maku neɓeɓeɓe ti la ma ziileida. ³² Nà ɓɔɓɔ, nà zooi zuɓoɓo, wo zili nuiti ti uaa, ti ze ná, naati koozu ɓa uili, ti laawo. ³³ Nà wo

vaza ziiti saama, gè uile wo uolu ga boga zɔkɔɔ. Wa-yooi zu ɔa ɔologolo, wa-laaiti ta ɔe ga teuebai.

³⁴ «Naazu zoi ɔa doogo ɔɔɔ, siegi kpein é kɛezu gaalei zu, wa ɔɛzu wo zili nuiti ta-yooi zu. Zoi ɔa loogo názu. ³⁵ Siegi kpein é kɛezu gaalei zu, toga doogogi ɔɔɔ, nii é la ɔea ɔɔɔsu wa-loogo konagiti su, siegi zu wo zeini la ná.

³⁶ «Wo zaama, niiti ti ɔɛzu zeini ti zili nuiti ta-yooiti su, ná ti-yiiti daave ga dualuagi. Daai é niikpisu, naa lugi ɔa ti maalua. Ta uela, eɔeuelei nu a da uela la sili nui ná-boga zɔkɔɔ ua. Ta loo, anɛ ni nu la uileni ti uolu.

³⁷ Ta bunɛsu bɔɔɔ ma, eɔeuelei nu a ɔe la boga zɔkɔɔ ɔakala, anɛ ni nu la uileni ti uolu. Wo la ungalɔga wo zili nuiti kakala. ³⁸ Wo undaa ɔa uili zii ɔiligiti saama. Wo zili nuiti ta-yooi ɔa wo maabili. ³⁹ Niiti ta ye vulua wo zaama, naati ta bɔɔɔ undaavili ti zili nuiti ta-yooi zu, ta-vaagaaza golaiti ta ti-memewolani ta-vaagaaza golaiti faa zu.

Ɔoɔɔ GALAGI ɔa ná-minazefegi make kpaan

⁴⁰ «Ta la zɔ ga, ga ta-vaagaaza golaiti, ta ti-memewolani ta-vaagaaza golaiti, é lo wooveledaiti ba, ti ti ɔɛni ga ze, ta sakpegi ti bogai ga ze, ⁴¹ naa ɔa é kea gè ti zakpeni, gè li ga tiye ti zili nuiti ta-yooi zu. Ni ta bɔɔɔmaayeina, ta ti ta-vaagaaza golai ma ɔuyei zala, ⁴² ná ɔize ná-minazefegi zu, gi ɔɔɔzu ɔa ti-memewolani, Zakɔbe, Izaake, ta Abalaame, ná ɔize balaa zoi zu. ⁴³ Mazɔɔ ta ɔula zoi ua, naa ɔa doogo ɔɔɔ názu, siegi zu é gaalei zu la, ti maagoozaai ba. Ta ta-vaagaaza golai ma ɔuyei zala, tɔzei ti ɔeleni ná-deveiti ta ná-tɔgiti ba. ⁴⁴ Kele siegi zu ti ɔɛzu la, ti zili nuiti ta-yooi zu, gè la ɔe la ti ua negelein, gè la ti-ma zuwu ɔaaleuea, gè la ná-minazefegi ɔologologa ti letemazu, mazɔɔ ná ga Ɔoɔɔ GALAGI, ta-ƆALAGI. ⁴⁵ Ná ɔizesu ná-minazefegi mɔungi zu ti-memewolani tetemazu, niiti gè ti ɔulani la Ezipete yooi ua, ziiti gaazu, ga gè ɔe ga ta-ƆALAGI. Ná ga Ɔoɔɔ GALAGI.»

⁴⁶ Kalagiti kana, ta deveiti, ta tɔgiti, niiti Ɔoɔɔ GALAGI ti zeini, ti ɔɔɔzu ta Izelayele nuiti, Sinayi gizei ma ga Moize mauele.

Minazefegi daazeeli zongɔi

27 Ɔoɔɔ GALAGI bɔɔni Moize uɔ, é ɔe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti ɔɔ, è ɔe ti ma: Ni nui ta a minazefena ga é nui ta ɔe ga Ɔoɔɔ GALAGI kɔɔ, toga ná-minazefegi laazeeli ga songɔi, ³ a lona zunui ta ua, nii é kona uuufelego (20) ɔɔɔga, eyesu é zeeli kona uuulɔzita (60) ma, songɔi ɔa ɔe ga wali ɔae uuulɔlugɔ (50), é zoloo seizu padegai ma walii ma. ⁴ Ni anzanu ue, songɔi ɔa ɔe ga wali ɔae uuusavago (30). ⁵ Zunu loungoi, é zo kona dɔɔlugɔ ma, é li kona uuufelego (20) uɔ, songɔi ɔa ɔe ga wali ɔae uuufelego (20), anzanu loungoi ma zongɔi ɔa ɔe ga wali ɔae puugo. ⁶ É zo alu gila ma, é li kona dɔɔlugɔ uɔ, zunu loungoi ma zongɔi ɔa ɔe ga wali ɔae ɔɔlugɔ, anzanu loungoi ma zongɔi ɔa ɔe ga wali ɔae savago. ⁷ É zo kona uuulɔzita (60)

ma, é le zeemaazu, zunui ma zongɔi ɔa ɔe ga wali ɔae puugo maazu ɔɔlugɔ (15), ta anzanui ma zongɔi ɔa ɔe ga wali ɔae puugo. ⁸ Ni zɔi é minazefegi ɔeai, naa ɔa ga zeapaka nu, é la zooga é ua songɔi zala, toga ua ga zɔi nii é kalivaai, é deɛ ga zalaɔa ɔula nui. Naa ɔa deve, é soloo ná-ɔɔɔgi ɔeuelei ma.

⁹ «Ni nu a minazefena ga é suai ta ve Ɔoɔɔ GALAGI ue, nii a zoo ɔulazu ga zalaɔa, naa veeue Ɔoɔɔ GALAGI ue. ¹⁰ Nu la maavaliboga, nu la ma uagɔi uotogi ɔea ga ma kɔi, baa ma kɔi uotogi ɔe ga ma uagɔi. Ni nu a suai uotogi ɔeena ga taɔili, ti felego ta ve Ɔoɔɔ GALAGI ue.

¹¹ «Ni nu a minazefena ga é sua ɔɔɔai ta ve Ɔoɔɔ GALAGI ue, nii é la zooga ɔulazu ga zalaɔa, toga le ga zalaɔa ɔula nui, ¹² naa ɔa songɔi leve, é zoloo pa pelei baa kɔi uelei ma, ná-devei ɔa ta yeezei bu. ¹³ Ni fee nui ɔa ɔɔ é unmɔɔ, toga ta la ma ga dɔɔlugɔi zeizu ɔilagi.

¹⁴ «Ni nui ta wɔinuɛ ga é ná-pelei ve Ɔoɔɔ GALAGI ue, é ke ga kɔɔ, zalaɔa ɔula nui ɔa songɔi leve, é zoloo ná-pagi baa ná-kɔi ma, ta yeezei naa wu, songɔi kɔɔ é devezu. ¹⁵ Ni zɔi nii é feai, toga ɔɔ é unmɔɔ, toga songɔi ma ɔaagwesu ɔɔlugɔi ɔilazuue la songɔi ma, naa ɔa ɔe ga kɔɔ uolu ga niine.

¹⁶ «Ni nui ta a ná-kpalagi veena Ɔoɔɔ GALAGI ue, songɔi liegɔi ɔa ɔweɛ, é zoloo ani zuwui liegɔi ma, nii a vaza ba, wali ɔae uuulɔlugɔ (50) moloi é ga wɔɔlezegi naama ɔilo unsavago (300). ¹⁷ Ni a ná-kpalagi veena bɔɔyeema ɔonagi ɔɔzeigi, ta va songɔi liegɔi wu. ¹⁸ Ni toga ná-kpalagi ve bɔɔyeema ɔonagi a leuena, zalaɔa ɔula nui ɔa songɔi ɔaalu, é zoloo konagi liegɔi ma, nii zegai ná, eyesu bɔɔyeema ɔonagi zɔi zeeli, ta ta ɔula songɔi liegɔi la. ¹⁹ Ni kpala nui ɔa ɔɔ é ná-kpalagi un-mɔɔ, toga songɔi ma ɔaagwesu ɔɔlugɔi ɔilazuue uee ba, eɔeuelei zalaɔa ɔula nui a ɔida la songɔi liegɔi wu, toga kpalagi zefeg uolu. ²⁰ Ni é la kpalagi unmɔɔni, é uɔdi zunui taɔili ma, zobo ge la mɔ ná, é ua unmɔɔ, ²¹ bɔɔyeema ɔonagi a zeelina, kpalagi naa ɔa ɔe ga Ɔoɔɔ GALAGI kɔɔ, é ɔe ga zalaɔa ɔula nui kɔɔ, eɔe kpalagi nii feai Ɔoɔɔ GALAGI ue eyesu ɔɔ.

²² «Ni nui ta a kpalagi veena Ɔoɔɔ GALAGI ue, nii é geyaa, é la ueeni ná-poganiiti ba, ²³ zalaɔa ɔula nui ɔa ɔida songɔi liegɔi wu, é zoloo konagi liegɔi ma, a ye ná, eyesu bɔɔyeema ɔonagi zɔi zeeli. Zou vee nui ɔa naama walii liegɔi zala, naama voloi kɔ yeei deveai la, mazɔɔ kpalagi veeue Ɔoɔɔ GALAGI ue. ²⁴ Kele bɔɔyeema ɔonagi ma, kpalagi ɔa ɔaagale ma naa ma, nii é ɔeyani ma, nii zoi bɔɔɔ ɔea zea ga poganii.

²⁵ «Songɔi kpein ka wo é zoloo seizu padegai ma walii ma, nii ma ɔae ɔilagi wuɔegi ga galamu puugo.

²⁶ «Nu kɔɔe ge la zooga é ua ná-togani ma yiuo mɔungi ve Ɔoɔɔ GALAGI ue, mazɔɔ ma mɔungi kpein ka niina ga Ɔoɔɔ GALAGI kɔɔ, é ɔeni ga togani goiti baa ma wolaiti ti-ma yiuoiti. ²⁷ Ni toga ɔe ga sua ɔɔɔai ta, é la ɔulaa ga zalaɔa, toga unmɔɔ, eɔeuelei songɔi la, é songɔi ma ɔaagwesu ɔɔlugɔi ɔilazuue zefeg, é pee ba. Ni é la unmɔɔni, toga uɔdi, eɔeuelei songɔi la.

²⁸ «Naa uoluma, nii kpein nu a kona Ɔɔɔɔɔ GALAGI ma, kɔligaa zaama ti ga ɔɔɔɔ, naa la zooga ɔɔɔɔɔɔ, baa é ua unɔɔɔ, é ɔɔni ga nu vului, baa toganii, baa kpalagi é ga zeagɔɔɔɔ. Nii kpein a ɔɔna Ɔɔɔɔɔ GALAGI ma, naa ɔɔa ɔɔe ga ɔɔɔɔ ta anii gola ɔɔadegai. ²⁹ Anɔɔ ni nubusei ue a kona, nu la zooga é ua unɔɔɔ, ta naama nui uaa.

³⁰ «Zooi ná-puusieiti, é ɔɔni ga zooi ua ɔɔɔɔɔɔ, baa guluiti gaawaaiti, ta ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔ, ani ue feai Ɔɔɔɔɔ GALAGI ue. ³¹ Ni nui ta ɔɔa ɔɔ é ná-puusieiti ma

anii ta unɔɔɔ, toɔa ɔɔɔɔɔ ma ɔɔaɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ. ³² Puusie vai, nii é uileɔɔ nikeiti ba, ta baalagiti, ta boliiti, toganii a levena puu, tukɔɔi wu, puusieiti ɔɔa ve Ɔɔɔɔɔ GALAGI ue. ³³ Togani nui la zooga é ua ziimazeɔɔe ke, ma uagɔɔi ta ma ɔɔɔ zu. Nu la ta maavaliboga ga taɔɔi. Ni nu a ta uotogi ɔɔɔna ga taɔɔi, ti felegɔɔ ta ɔɔe ga ani ɔɔadegai, ti la zooga unɔɔɔ-su.»

³⁴ Deveiti kana Ɔɔɔɔɔ GALAGI ti veeni Moize ya, Ize-layelee nuiti ta vaa ma, Sinayi gizei ma.

Gaalu Sɛuɛi

Sɛuɛi nii laaseigi uɛɛuɛ ga gaalu sɛuɛi, tɔɔzei toɔa Izelayele nuiti gaalu fai wosu ná zeizu mɔɔn. Izelayele nuiti kpegai ma ga tɔgiti kpein sɔɔɔ, GALA ge feeni ti ya Sinayi gizei ma, ti ɔeni ɔeuele bɛtezu ga ti uile pelei zu, nii é liizu zooi zu, nii GALA ge ma minazeɔeni Izelayele nuiti bɛ (1:1--10:10). Ta-ziei ɔa de liizu ga tiye Kadese-Baale-nea, nu lɔɔzuɛ bɔɔɔ zooi ná zu.

Kele ti luani ga ti lɛɛ vai zooi ná zu, keni mu naazu ti kona uuunaanigo (40) ɔe teuebai zu, ti ɔale ma, ti li uolu ga lekɛma uelei nu yeezazuɛ, nii a ke ti Moabe yooi maazɔɔ gaabelasu, ti kaku sie ɔoozagiti bo, kpolodei uo pelei folo ɔulazu uelei (10:11--21:35).

Gaagwɛsu ɔaabelagiti ta faiti ma ziiti dɛɛzu, niiti ti bogi zeidai Moabe yooi ua. Miná ɔa Izelayele a zoo é lo ga ná uelei Kanaan yooi zu (22:1--36:13).

Sɛuɛi nii ɔa uilesu Egezɔde ta Leevi nuiti ta-zɛuɛi ti polu, é GALA ná-nubuseiti keuelei le, ta-nubuselai zu, uɛ lada vai ta ineine faiti ti ná, ta iɔɔɔɔ ta iɔɔɔɔ, ta bɔɔɔ ta unmaayei. Toɔa GALA ná-woogɛɔiladai lɛɛzu balaa, nii é la latiga, é ua ɔe ga ma ɔɔɔ, ná-nubuseiti tetema, woogɛɔiladai nii é la ná-to kpaangi ta ná-telebodai zɛɔea ma. Moize ɔa tosue ná baai Maligii ta ná-nubuseiti zɔɔɔzu, GALA ná-faiti maabakpa fai, toɔa ga naama ɔelai, ta nii nɛɛbɛ ɔilibalai su, toɔa losu tɔun kakala balaa, é ɔe ga maalobo nui, nii é la bɔɔa woovele nubuseiti ta-vaa zu.

IZELAYELE NUITI KEAI MA SINAYI TEUEBAI ZU

(1:1--10:10)

Izelayele nuiti gaalu faa mɔungɔ

1 ɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uo Sinayi teuebai zu, GALA daagomi sege uelei wu, alugi velesiei ma volo mɔungɔ ma, ti ɔulaai ma Ezipete yooi ua, ma ɔonagi velesiei. É ɔeni ma: ² «À Izelayele nubuseiti kpein gaalu, eɔeuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyeɔeiti, wo zunuiti kpein gaalu, ³ é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, nii dɔin seeliai kɔɔɔ vai ma Izelayele nuiti saama. Wa Aalɔn, wa ti ɔaalu ga kɔɔɔɔɔ ɔeuelei.

⁴ «Zunu ɔilagila ka ɔe wo ua, é ɔula bolodai ɔilagilagi zu, zunui nii a ɔe ga pɛleyeɔe ɔundigii. ⁵ Wele zunuiti daaseigiti ba, niiti ta bɔ wo ua:

Luben uo bɛ, Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui,

⁶ Simiyɔn uo bɛ, Selumiyɛle, Sulisadayi ná-doun zunui,

⁷ Zuda uo bɛ, Naason, Aminadabe ná-doun zunui,

⁸ Isakaal uo bɛ, Netaneyɛle, Suaal ná-doun zunui,

⁹ Zabalɔn uo bɛ, Eliabe, ɔeelon ná-doun zunui,

¹⁰ Zozefe ná-doun zunuiti pɔ bɛ,

Efelayime uo bɛ, Elisama, Amiyude ná-doun zunui,

Manasee uo bɛ, Gameliyɛle, Peedaasuul ná-doun zunui,

¹¹ Benzamen uo bɛ, Abidan, Gideyɔni ná-doun zunui,

¹² Dan uo bɛ, Ayiyɛzɛel, Amisadayi ná-doun zunui,

¹³ Aɛɛel uo bɛ, Pagiyele, Wɔkelan ná-doun zunui,

¹⁴ Gade uo bɛ, Eliazafe, Deyuwele ná-doun zunui,

¹⁵ Nefetali uo bɛ, Ayila, Enan ná-doun zunui.»

¹⁶ Naati ka ti ɔeni ga nubuseiti gaazuwɛti, ti ti lolini. Ti ɔeni ga ta-wolodamaiti ta-lotugɔiti. Tiya ɔa ti ɔeni balaa ga Izelayele ɔɔɔɔɔ ma ɔundigii.

¹⁷ Moize ta Aalɔn ti zunui niiti kɔni bɔɔɔ ua, niiti zi-imazeɔegi ɔeni ga tiye ga ti-laaseigiti. ¹⁸ Ti nubuseiti pɛ gaalɛni ba, alugi velesiei ma volo mɔungɔ ma. Ti Izelayele nuiti kpein gaaluni, eɔeuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyeɔeiti. Ti zunuiti daaseigiti sɛuɛni ga gilagila, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, ¹⁹ eɔeuelei ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Zekana Moize ta-ɔaalugi woni da Sinayi teuebai zu.

²⁰ Luben, Izelayele ná-doun zunui mɔungɔ, mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔeuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyeɔeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmauɛ. ²¹ Luben ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔeni ga zunu waauunaani maazu lɔzita undɔɔlugɔ (46 500).

²² Simiyɔn mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔeuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyeɔeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmauɛ. ²³ Simiyɔn ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔeni ga zunu waauu- ulɔɔlu maazu taauu unsavago (59 300).

²⁴ Gade mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔeuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyeɔeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmauɛ. ²⁵ Gade ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔeni ga zunu waauunaani maazu lɔɔlu undɔɔi-ta puulɔɔlu (45 650).

²⁶ Zuda mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔeuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyeɔeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmauɛ. ²⁷ Zuda ná-bolodai zu nii gaalu-

ni, naa gēni ga zunu waavuulɔfela maazu naani undɔzita (74 600).

²⁸ Isakaal mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue. ²⁹ Isakaal ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gēni ga zunu waavuulɔɔlu maazu naani unnaani (54 400).

³⁰ Zabalɔn mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue. ³¹ Zabalɔn ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gēni ga zunu waavuulɔɔlu maazu lɔfela unnaani (57 400).

³² Zozefe ná-doun zunui Efelayime mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue. ³³ Efelayime ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gēni ga zunu waavuunaani undɔɔlu (40 500).

³⁴ Manasee mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue. ³⁵ Manasee ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gēni ga zunu waavuusava maazu fele unfelegɔ (32 200).

³⁶ Benzamen mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue. ³⁷ Benzamen ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gēni ga zunu waavuusava maazu lɔɔlu unnaanigɔ (35 400).

³⁸ Dan mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue. ³⁹ Dan ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gēni ga zunu waavuulɔzita maazu fele undɔfela (62 700).

⁴⁰ Aseel mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue. ⁴¹ Aseel ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gēni ga zunu waavuunaani maazu gila undɔɔlugɔ (41 500).

⁴² Nefetali mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue. ⁴³ Nefetali ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gēni ga zunu waavuulɔɔlu maazu sava unnaanigɔ (53 400).

⁴⁴ Naati tiegɔi gā Moizeni ta Aalɔn ti gaaluni. Zunu puugɔ maazu felegɔiti (12) niiti ti gēni ga Izelayele woloda gundigiiiti, naati ti bɔni ti ua. ⁴⁵ Izelayele nuiti saama, niiti kpein ti ti gaaluni, egevelei ta-ueleyegeiti ti la, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaue, ⁴⁶ ti gēni ga zunu waaunderɔzita zunu waasavagɔ undɔɔlu puulɔɔlu (603 550).

Leevi nuiti ta-vai

⁴⁷ Leevi nuiti ta-wolodai zu, ti-gēe ueleyegeiti bu, ti gaa la gēni luni ti zaama. ⁴⁸ Gɔɔgɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é gē ma: ⁴⁹ «Mina Leevi nuiti ta-wolodamaiti gaalu, mina ti gaalu Izelayele nuiti saama neglein. ⁵⁰ Sege uele padegai, nii zeele woo gēsui bu, naa ma wotii ve Leevi nuiti zea, ta ma zɔɔlaiti kpein, ta nii kpein é ga naama vai. Ta sege uelei zegē, ta ná-ɔɔlaiti kpein, ti ná-botii gē, ti uu sege uele padegai maagoolii zu. ⁵¹ Siēgi zu sege uele padegai a gēna zegēa la losuue, é ua li ada gili, Leevi nuiti ta kulakula ba, ti to uolu ga niine, ue ta gē zeizu ná. Zɔi nɔpe a maabuɔana ná ua, nii é la ga Leevi ná-bolodai zu nui ta, ta naama nui uaa. ⁵² Izelayele nuiti ta uu ti-uuuzuue ti gīlagilagi, ná-bolodai ná-poogi gɔbauē. ⁵³ Kele Leevi nuiti ta uu sege uele padegai maagoolii zu, nii zeele woo gēsui bu, naa gā a ke ná-ziigāwanai mina vuka Izelayele uebei ma. Leevi nuiti ta gē sege uele padegai makesu.»

⁵⁴ Izelayele nuiti ti gɔloni, ti deveiti kpein so, niiti Gɔɔgɔ GALAGI ti veeni Moize ya.

Izelayele nuiti puu uelei

2 Gɔɔgɔ GALAGI bɔeni Moize ta Aalɔn uɔ, é gē ti ma: ² «Izelayele nuiti ti gīlagilagi gā uu ná-bolodai ná-poogi gɔbauē, ta-ueleyegeiti ta-uoogi wu. Ta uu GALA daagɔmi sege uelei letema, ta maagoolii zu.

³ «Zuda ná-bolodai gā uu folo gūlazu uelei, ná-poogi wu, ga ná-kɔɔbɔgiti kevelei. Ná-kundigii gā gē ga Naason, Aminadabe ná-doun zunui. ⁴ Ná-kɔɔbɔgi liegɔi gā gē ga zunu waavuulɔfela maazu naani undɔzita (74 600). ⁵ Isakaal ná-bolodai gā uu kobauē. Ná-kundigii gā gē ga Netaneyele, Suaal ná-doun zunui.

⁶ Ná-kɔɔbɔgi liegɔi gā gē ga zunu waavuulɔɔlu maazu naani unnaanigɔ (54 400). ⁷ Zabalɔn ná-bolodai gā uu zɔɔla uelei. Ná-kundigii gā gē ga Eliabe, Geelon ná-doun zunui. ⁸ Ná-kɔɔbɔgi liegɔi gā gē ga zunu waavuulɔɔlu maazu lɔfela unnaanigɔ (57 400). ⁹ Zuda ná-kɔɔbɔgiti ti-liegɔi gā gē ga zunu waaungila puulɔsava maazu lɔzita unnaanigɔ (186 400). Naati ka ta lo siei ma uelei la.

¹⁰ «Lubēn ná-bolodai gā uu nu yeezazu uelei, ná-poogi wu, ga ná-kɔɔbɔgiti kevelei. Ná-kundigii gā gē ga Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui. ¹¹ Ná-kɔɔbɔgi liegɔi gā gē ga zunu waavuunaani maazu lɔzita undɔɔlugɔ (46 500). ¹² Simiyɔn ná-bolodai gā uu kobauē. Ná-kundigii gā gē ga Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui. ¹³ Ná-kɔɔbɔgi liegɔi gā gē ga zunu waavuulɔɔlu maazu taavuu unsavagɔ (59 300). ¹⁴ Gade ná-bolodai gā uu zɔɔla uelei. Ná-kundigii gā gē ga Eliazafe, Leyuwele ná-doun zunui. ¹⁵ Ná-kɔɔbɔgi liegɔi gā gē ga zunu waavuunaani maazu lɔɔlu undɔzita puulɔɔlugɔ (45 650). ¹⁶ Lubēn ná-kɔɔbɔgiti ti-liegɔi gā gē ga zunu waaungila puulɔɔlu maazu gīla unnaani puulɔɔlugɔ (151 450). Naati ka ta gē uelelaiti poluue siē wo fai zu.

¹⁷ «Naa uoluma, Leevi nuiti ta uile ti uolu ga GALA daagɔmi sege uelei, siē wo fai zu. Ta gē kɔɔbɔ felegɔ

mčungiti ta kčabč felego gaabelagiti zčđzču. Uelei ti uu uelei la, pele đana ta lii la, eεe ge ye losu, ti đilagi-lagi, ta ta-uoogiti.

¹⁸ «Efelayime ná-bolodai đa uu folo liizu uelei, ná-poogi wu, ga ná-kčabčgiti keuelei. Ná-kundigii đa đe ga Elisama, Amiyude ná-doun zunui. ¹⁹ Ná-kčabčgi liegđi đa đe ga zunu waauunaani undčłługđ (40 500).

²⁰ Manasee ná-bolodai đa uu kobauε. Ná-kundigii đa đe ga Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui. ²¹ Ná-kčabčgi liegđi đa đe ga zunu waauusaua maazu fele unfelegđ (32 200). ²² Benzamen ná-bolodai đa uu zčłla uelei. Ná-kundigii đa đe ga Abidan, Gideyčni ná-doun zunui. ²³ Ná-kčabčgi liegđi đa đe ga zunu waauusaua maazu łčłlu unnaanigđ (35 400). ²⁴ Efelayime ná-kčabčgiti ti-liegđi đa đe ga zunu waaungila maazu łsava ungila (108 100). Naati ka ta đe liizu togi za-uaεi zu.

²⁵ Dan ná-bolodai đa uu nu đčuεzu uelei, ná-poogi wu, ga ná-kčabčgiti keuelei. Ná-kundigii đa đe ga Ayiyezeel, Amisadayi ná-doun zunui. ²⁶ Ná-kčabčgi liegđi đa đe ga zunu waauulzita maazu felego undčfela (62 700). ²⁷ Aseel ná-bolodai đa uu kobauε. Ná-kundigii đa đe ga Pagiyele, Wčkelan ná-doun zunui. ²⁸ Ná-kčabčgi liegđi đa đe ga zunu waauunaani maazu đila undčłługđ (41 500). ²⁹ Nefetali ná-bolodai đa uu zčłla uelei. Ná-kundigii đa đe ga Ayila, Enan ná-doun zunui. ³⁰ Ná-kčabčgi liegđi đa đe ga zunu waauulčłlu maazu saua unnaanigđ (53 400). ³¹ Dan ná-kčabčgiti ti-liegđi đa đe ga zunu waaungila puulčłługđ maazu łbfela undčzita (157 600). Naati ka ta li ga gaabelagi ta ta-uoogiti.»

³² Izelayele nubuseiti ti ti đaaluni ga peleyeđei, ta ta-đčabčgiti keuelei, ti-liegđi đeni ga zunu waaundčzita zunu waasauagđ undčłlu puulčłługđ (603 550). ³³ Leevi nuiti gaa la đeni luni Izelayele nui zčiti saama, eđeuelei đođđ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁴ Izelayele nuiti ti zieni ga deveiti pe, eđeuelei đođđ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Naa đa é keeni, ti đeni uuuzu ta-uoogi đoba. Ta đena ziaa, ti lo ga ta-woloda uelei, ta peleyeđe uelei.

Aalčn ná-doun zunuiti ta-wotii

3 Aalčn ta Moize ti-mavofodai uεε, siegi zu đođđ GALAGI bčeni la Moize uč Sinayi gizei ma.

² Aalčn ná-doun zunuiti daaseigiti kaa: ma mčungi laaseigi đeni ga Nadabe, naa uolumai Abiyu ta Eleazal, ta Itamaal. ³ Ti đeni ga zalađa đula nuiti, gulđ nade-gai zieni ti ma, zobogi ve ti ya, ga ti zalađa đula wotii đe. ⁴ Kele Nadabe ta Abiyu ti zaani đođđ GALAGI đaazu Sinayi teubai zu, tčzei ti uaani ga abu điligi. Ti la đeni dounđa zčłłni. Eleazaal ta Itamaal ti zalađa đula wotii đeeni, ti-đeε Aalčn da wele ti ma.

Leevi nuiti keε vai zalađa đula nuiti ta-wotii zu

⁵ đođđ GALAGI bčeni Moize uč, é đe ma: ⁶ «Ua ga Leevi mavofodai, è ma nubuseiti pu zalađa đula nui

Aalčn yeema, ga ti da bč ba. ⁷ Ta đeεzu ná-botii zu, ta nubuseiti ta-wotii, GALA daagomi seđe uelei đakala, ti ti-losuεti kpein ke, ti daazeeli, é lo seđe uele padegai ua. ⁸ Ti đaaba GALA daagomi seđe uelei wu zčłłaiti ma, ti ti make, ti đe Izelayele nuiti ta-wotii zu, ti ti-losuε kpein ke, ti daazeeli, é lo seđe uele padegai vai ua. ⁹ Da Leevi nuiti fe Aalčn ta ná-doun zunuiti zea. Ta veezu be negelein, ti đe ga Izelayele nuiti gaazuε. ¹⁰ Da Aalčn ta ná-doun zunuiti sei, ti zalađa đula wotii đe. Zčiti nčpe a maabugana seđe uele padegai ua, nii é la ga ta-ueleyeđei wu nui ta, ta naama nui uaa.»

¹¹ đođđ GALAGI bčeni Moize uč, é đe ma: ¹² «Wele, gè yimazeđe ga Leevi nuiti, Izelayele nuiti saama, doun zunu mčungiti kpein potogi zu, Izelayele anzanuiti ti-loun mčungiti. Ta ga nčnčiti. ¹³ Doun zunu mčungi kpein ka ga nčnč, é zo naama voloi ma, yeei gè Ezipete yooi zu loun zunu mčungiti paani la, gè Izelayele loun zunu mčungiti makeni bčđđ uε, é zo nuiti ti-lointi ma, é li suaiti ti-yiuoiti pč. Ta ga nčnč. Nà ga đođđ GALAGI.»

Leevi nuiti gaalu fai

¹⁴ đođđ GALAGI devei veeni Moize ya, Sinayi teubai zu, é đe ma: ¹⁵ «Leevi mavofodaiti gaalu, eđeuelei ta-ueleyeđeiti ti la, ta ta-wolodamaiti. Da zunuiti kpein gaalu, é zo alu gila ma, é le zeemaazu.» ¹⁶ Moize ti đaaluni đođđ GALAGI ná-devei zu, eđeuelei é ma levei zčłłni da.

¹⁷ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti ti đeni ga: Geεeson, Kegate ta Melali. ¹⁸ Geεeson ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eđeuelei ta-wolodamaiti ti la: Libeni ta Simeyi. ¹⁹ Kegate ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eđeuelei ta-wolodamaiti ti la: Amelame, Yiseđaal, Geebelčn, ta Uziyele. ²⁰ Melali ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eđeuelei ta-wolodamaiti ti la: Maali ta Musi. Leevi ná-bolodamaiti kana, eđeuelei ta-ueleyeđeiti ti la.

²¹ Geεeson mavofodaiti ti đeni ga Libeni ná-bolodamaiti ta Simeyi nčnčiti. ²² Ti-liegđi đeni ga zunu waadčfela undčłługđ (7 500), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. ²³ Geεeson ná-bolodamaiti ti-uuuzuε đeni ga seđe uele padegai uolu uelei, folo liizu uelei.

²⁴ Geεeson ná-bolodamaiti ta-đundigii đeni ga Eliazafe, Layele ná-doun zunui. ²⁵ Ti-losuε đeni ga ti đaaba GALA daagomi seđe uelei uaalobazuε niiti ma: seđe uele padegai, ta ma uεεmazeđei, ta seđe zugooza golai, nii é GALA daagomi seđe uelei laauε, ²⁶ ta koi ma zasai laauε ma zeđe zugooza golai, ta sasai ma zeđeiti, nii é seđe uele padegai ta zalađa gulazuε mađoolii zu, é uεε ta-đaluiti ba. Tiya đa ti-đasđ đeni ga botii, nii togi naama aniiti kpein ba.

²⁷ Kegate mavofodaiti ti đeni ga Amelame ná-bolodamaiti, ta Yiseđaal nčnčiti, naa uεε Geebelčn ta Uziyele tčnčiti ba. ²⁸ Ti-liegđi đeni ga zunu waadčsava undčzita (8 600), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti pe ka ti đeni seizu padegai ma wotii zu. ²⁹ Kegate ná-bolodamaiti ti-uuuzuε đeni ga nu yeezazu uelei seđe uele padegai đilazuε. ³⁰ Kegate ná-bolodamaiti ta-ueleyeđeiti ta-đundigii đeni ga Elisafan, Uziyele ná-doun zunui. ³¹ Ti-losuε đeni ga ti đaaba GALA daagđo-

mi sege uelei ma zowlai niiti ma: minazege kesui, ta tabalii, ta fitina zeii anii, ta zalaḡa ḡulazuueṭi, ta seizu padegai ma zowlaiti kpein, niiti botii ḡeni ḡeezu ga tiye, ta sege zugooza golai. Tiya ḡa ti-ḡasḡ ḡeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba. ³² Leevi nuiti ta-ḡundigḡi wolai ḡeni ga Elezaal, zalaḡa ḡula nui Aalḡn ná-doun zunui. Togá é ḡeni welezu Leevi nuiti ma, niiti ti ḡeni seizegai ma wotii zu.

³³ Melali mavofodaiti ti ḡeni ga Maali ná-bolodamaiti ta Musi nḡnḡiti. ³⁴ Ti-lieḡḡi ḡeni ga zunu waadzita unfeleḡ (6 200), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. ³⁵ Melali ná-bolodamaiti ta-ueleyeḡeiti ta-ḡundigḡi ḡeni ga Suliyele, Abiyayile ná-doun zunui. Ti-uuuzuué ḡeni ga sege uele padegai ḡilazu uelei nu ḡḡuezuue. ³⁶ Ti-lo-suué ḡeni ga ti ḡaaba GALA daḡomi sege uelei uaalobazuue niiti ma: sege uele padegai ma beḡegiti, ta ma wulu zḡkpḡiti, ta ma lḡpkalaiti, ta ta-labuṭi, ta ta-zowlaiti kpein niiti botii ḡeni ḡeezu ga tiye, ³⁷ ta tḡk-palaiti ti ḡeni ga koi ma zasai, é ḡooli ma, é uee ta-labuṭi ba, ta ti zuzo kḡluiti, ta ta-ḡaluiti.

³⁸ Moize-o, Aalḡn ta ná-doun zunui-ḡo, ti uuuni sege uele padegai ḡakalaué, folo ḡulazu uelei, GALA daḡomi sege uelei laue. Ti ḡeni seizu padegai ma wotii ḡeezu Izelayele nuiti daaseigḡi zu. Zḡi nḡpe a la maabuḡana ná ua, ta naama nui uaa.

³⁹ Leevi nuiti kpein, niiti Moizeni ta Aalḡn ti ti ḡaaluni, zunui, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, eḡuelei ḡḡoḡḡ GALAGI ná-devei ḡeni la, é lo peleyeḡeiti ba, ti ḡeni ga zunu waauuufele maazu feleḡ (22 000).

Doun mḡungiti unḡḡ fai

⁴⁰ ḡḡoḡḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Doun zunu mḡungiti kpein gaalu Izelayele nuiti saama, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, è ti-laaseigiti seue. ⁴¹ Da Leevi nuiti fe bè, Izelayele nuiti ti-loun zunu mḡungiti potogḡi zu. Nà ga ḡḡoḡḡ GALAGI. Leevi nuiti ta-loganiiti ta ḡe ga nḡnḡ, Izelayele nuiti ta-loganiiti zine mḡungiti potogḡi zu.»

⁴² Moize doun zunu mḡungiti kpein gaaluni Izelayele nuiti saama, eḡuelei ḡḡoḡḡ GALAGI ma levei veeni la zea. ⁴³ Doun zunu mḡungḡi kpein gaaluni, é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti-lieḡḡi ḡeni ga waauuufele maazu fele unfele puulḡfela maazu savagḡ (22 273).

⁴⁴ ḡḡoḡḡ GALAGI bḡeni Moize uḡ, é ḡe ma: ⁴⁵ «Leevi nuiti fe bè, Izelayele nuiti ti-loun zunu mḡungiti potogḡi zu, ta Leevi nuiti ta-loganiiti, Izelayele nuiti ta-loganiiti potogḡi zu. Leevi nuiti ta ḡe ga nḡnḡ. Nà ga ḡḡoḡḡ GALAGI. ⁴⁶ Izelayele nuiti ti-loun zunu mḡungiti, zunu unfele puulḡfela maazu savagḡ (273) unḡḡ fai zu, nii daai ma, ti ḡḡḡzu ma ta Leevi nuiti, ⁴⁷ naa ḡa ga da wali ḡae lḡludḡḡ kula ti ḡilagilagḡi unḡḡ fai zu. Wali ḡaei naa zoloo seizu padegai ma walii ma, nii buḡeḡi ga galamu puugḡ. ⁴⁸ Da walii naa ve Aalḡn ta ná-doun zunui zea, ga naati unḡḡ ganii, niiti ti-lieḡḡi a leve Leevi nuiti tieḡḡi ua.» ⁴⁹ Moize unḡḡḡi ma walii zoni, é ḡula naati zea, niiti ti-lieḡḡi budeni Leevi nuiti maazu, ti unḡḡḡai, ⁵⁰ é walii zoni, é ḡula Izelayele nuiti ti-loun zunu mḡungiti zea, é ḡe ga wali ḡaei waagila unsava puulḡzita maazu lḡlḡḡ (1 365), eḡuelei seizu padegai

ma walii la. ⁵¹ Moize unḡḡḡi ma walii veeni Aalḡn ta ná-doun zunui zea, é zoloo ḡḡoḡḡ GALAGI ná-devei ma, eḡuelei ḡḡoḡḡ GALAGI Moize bḡḡi leveni la.

Kegate ná-doun zunui ta-wotii

4 ḡḡoḡḡ GALAGI bḡeni Moize ta Aalḡn uḡ, é ḡe ti ma: ² «Kegate mavofodaiti gaalu, Leevi ná-doun zunui saama, eḡuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyeḡeiti, ³ é zo kona uuusavagḡ (30) ma, é li kona uuulḡḡḡḡḡ (50) uḡ, nii nḡpeḡi a zoloo GALA daḡomi sege uelei ma wotii ta ḡe vai ma.

⁴ «Kegate mavofodaiti ta-wotii uee, ta ḡe keezu GALA daḡomi sege uelei wu: ada padega wolai ma ḡasḡi ḡa ḡe ti unma. ⁵ Sieḡi zu ta ḡe liizu la, ti zeḡe ti-uuuzuué, Aalḡn ta ná-doun zunui ta sege zugooza golai ḡula, ti zeele woo ḡesui maavelevele la, ⁶ nuni ḡḡḡi uee ma, ti sege biinii uee maazu, naa uolu ti kesui zeḡe wulu zḡkpḡiti to ba.

⁷ «Ta sege biinii uee tabalii ma, nii bului laazu ga GALA be, ti diḡiiti sei maazu, ta tazaiti, puya zalaḡai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawḡiti. Buluiti ti veai GALA be, naati ta ye ná tabalii ḡa. ⁸ Ta pḡemazeḡe bḡi sḡḡḡi uee ma aniiti ma, naa uolu ti nuni ḡḡḡi velevele ti ma, naa uolu ti tabalii zeḡe wulu zḡkpḡiti to ba.

⁹ «Ta sege biinii zeḡe, ti felevele fitina zeii anii ma, wozagala fai zu, ta ná-fitinaiti, ta ná-salaua zo sḡḡḡi, ta ná-salaua zeḡe anijakaiti, ta ná-gulḡ anijakaiti, ná-botii ḡe vai ma. ¹⁰ Ta ti maavelevele, ta ná-sḡḡḡi kpein, nuni ḡḡḡi zu, ti ti la kasḡ zeḡe wului ma.

¹¹ «Ta pḡemazeḡe biinii uee zalaḡa ḡulazuue ma, nii zanugi zieni maave, ti maavelevele ga nuni ḡḡḡi, naa uolu ti sege wulu zḡkpḡiti to ba. ¹² Ta anijakaiti kpein sege, niiti ti botii ḡeezu ga tiye seizu padegai zu, ti ti uu sege biinii zu, ti ti maavelevele ga nuni ḡḡḡi, naa uolu ti ti la kasḡ zeḡe wului ma.

¹³ «Ta zalaḡa ḡulazuue ma yuuui ḡula su, ti pḡemazeḡe bḡiḡi uee niina gaazu, ¹⁴ naa ḡa ti sḡḡḡi kpein puuzu maazu, niiti ti ga ná-botigḡe aniiti: abu zeḡe aniiti, sua zḡḡ mite wolaiti, peluiti, ta kokoiti. Naa uoluma ta nuni ḡḡḡi uee ti pe maazu, ti sege wulu zḡkpḡiti to ba.

¹⁵ «Sieḡi zu Aalḡn ta ná-doun zunui ti besu la ga seizu padegai ta sḡḡḡi maavelevele, ti lii zieḡi zu, ti ua zeḡe uuuzuué, Kegate ná-nuiti ta ua niina, ti ti zeḡe. Kele ti mina yeewḡḡḡ ada padegai ma anii ta ua, ti ua za. Kegate mavofodaiti tosuue ḡana, GALA daḡomi sege uelei ná-fai zu.

¹⁶ «Zalaḡa ḡula nui Aalḡn ná-doun zunui Elezaal lo-suué ḡa ga, é da wele fitinai ná-gulḡi ma ta ani maku nḡeḡeḡi, ta vebeanii é ḡulazu folo-o-folo, ta siema wulḡ padegai. Togá sege uele padegai ma welema vai kpein ke, ta bu anii kpein, ta seizu padegai, é uee ma zowlaiti kpein ba.»

¹⁷ ḡḡoḡḡ GALAGI bḡeni Moize ta Aalḡn uḡ, é ḡe ti ma: ¹⁸ «À mina va bu ga Kegate nuiti ta-wolodai ma ueleyeḡeiti ma zuwu ḡaaleve Leevi nuiti saama. ¹⁹ Wele pelegi maaneai wo ke la ti ue, nii a ke ti zenvui wo, ti mina za: Sieḡi zu ti uazu la ani padegaiti pḡ be, ḡei è

ga Aalɔn, wa è-loun zunuiti, wa le, wo ese tosuue lee la, nii maaneai é ke. ²⁰ Kegate nuiti ti maa la neeni, ti ua le ada padegai eyesu pe, naa uete faa zu, anee yeedegala go no laawu, ti ua za.»

Geelesome nuiti ta-wotii

²¹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é gɛ ma: ²² «Geeleson mavofodai gaalu, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti. ²³ Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona uusuavagɔ (30) ma, é li kona uuulɔɔlugɔ (50) uɔ, nii nɔpegi a zoloo GALA daagomi sege uelei ma wotii ta gɛe vai ma. ²⁴ Wele nii ga é gɛezu ga Geeleson nuiti ta-ueleyegeiti tosuue, nii ta ke, ta nii ta sege: ²⁵ ta da sege uele padegai ma landaiti sege, ta GALA daagomi sege uelei, ta ma ueemazegaiti, ta nuni gɔɔɔɔ é ueezu ti maazu, ta sege zuɔooza golai é GALA daagomi sege uelei laauɛ, ²⁶ ta koi ma zasai, nii é sege uele padegai ta zalaɔa gɔɔɔɔ maagoolii zu, ta sasai laauɛ ma zefe zuɔooza golai, é uee ta-galuiti ba, ta naama zɔɔɔɔ kpein. Ta botii kpein ke, nii togai naa ua. ²⁷ Geeleson mavofodaiti ta ta-wotii kpein ke Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-levei wu, ti naama gɔɔɔɔ zefe, nii maaneai ti sege, ti ti-losuue laazeeli. ²⁸ Pele gɔna Geeleson nuiti ta-ueleyegeiti ta-wotii a gɛ la, é lo GALA daagomi sege uelei vai ua. Ta ke, ti daazeeli zalaɔa gɔɔɔɔ la nui Aalɔn ná-doun zunui Itamaal ná-devei wu.

Melali nuiti ta-wotii

²⁹ «Da Melali mavofodaiti gaalu balaa, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti. ³⁰ Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona uusuavagɔ (30) ma, é li kona uuulɔɔlugɔ (50) uɔ, nii nɔpegi a zoloo GALA daagomi sege uelei ma wotii ta gɛe vai ma.

³¹ «Wele, nii ga maaneai ga ti da sege, GALA daagomi sege uelei ma zɔɔɔɔ su: sege uele padegai ma bedegiti, ta ma wulu zɔkɔɔiti, ta ma lɔkɔɔlaiti, ta ma labuiti, ³² ta tɔkɔɔlaiti ti gɛni ga koi ma zasai, é gɔoli ma, é uee ta-labuiti ba, ta ti zuzo kɔluiti, ta ta-galuiti, ta zɔɔɔɔl nii kpein fizɔgai ti loda vai zu. Wa ese ná-zɔɔɔ la le la, nii a gɛ segezu. ³³ Pele gɔna Melali nuiti ta-ueleyegeiti ta-wotii a gɛ la, ta ti-losuue, é lo GALA daagomi sege uelei vai ua. Naa ga ta gɛ keezu Itamaal yeezu, nii é ga zalaɔa gɔɔɔɔ nui Aalɔn ná-doun zunui.»

Leevi nuiti gaalu fai, niiti ti gɛni botii zu

³⁴ Moize ta Aalɔn ta nubuseiti ta-gundigiiiti ti Kegate mavofodaiti gaaluni, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, ³⁵ é zo kona uusuavagɔ (30) ma, é li kona uuulɔɔlugɔ (50) uɔ, nii nɔpegi a zoloo GALA daagomi sege uelei ma wotii ta gɛe vai ma. ³⁶ Nii gaaluni ta-wolodamaiti su, naa gɛni ga zunu waafelegɔ undɔfela puulɔɔlugɔ (2 750). ³⁷ Kegate ná-bolodamaiti kana, ti ti gɛaluni, nii kpein é gɛni botii gɛezu GALA daagomi sege uelei wu. Moize ta Aalɔn ti ti gɛaluni, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁸ Geeleson mavofodaiti ti gɛaluni, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, ³⁹ é zo kona uusuavagɔ (30) ma, é li kona uuulɔɔlugɔ (50) uɔ, nii nɔpegi a zoloo GALA daagomi sege uelei ma wotii ta gɛe vai ma, ⁴⁰ nii gaaluni, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, naa gɛni ga zunu waafelegɔ undɔzita puusuavagɔ (2 630). ⁴¹ Geeleson ná-bolodamaiti kana, ti ti gɛaluni, nii kpein é gɛni botii gɛezu GALA daagomi sege uelei wu. Moize ta Aalɔn ti ti gɛaluni, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la ti ya.

⁴² Melali ná-bolodamaiti ti gɛaluni, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, ⁴³ é zo kona uusuavagɔ (30) ma, é li kona uuulɔɔlugɔ (50) uɔ, nii nɔpegi a zoloo GALA daagomi sege uelei ma wotii ta gɛe vai ma, ⁴⁴ nii gaaluni, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, naa gɛni ga zunu waasavagɔ unfelegɔ (3 200). ⁴⁵ Melali ná-bolodamaiti kana, ti ti gɛaluni. Moize ta Aalɔn ti ti gɛaluni, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

⁴⁶ Leevi nuiti, Moize ta Aalɔn ta Izelayele nuiti ta-gundigiiiti ti ti gɛaluni, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ueleyegeiti, ⁴⁷ é zo kona uusuavagɔ (30) ma, é li kona uuulɔɔlugɔ (50) uɔ, nii nɔpegi a zoloo GALA daagomi sege uelei ma wotii ta gɛe vai ma, ⁴⁸ ti-liegɔi gɛni ga zunu waadɔsava undɔɔɔlugɔ puulɔɔsava (8 580). ⁴⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI ga é devei veeni ga ti ti gaalu, Moize ese ná-boti leeni la, nii maaneai é ke, ta kasɔi nii maaneai é sege, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Tɔgi é lo nade fai ua

5 Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é gɛ ma: ² «Devei ve Izelayele nuiti zea ga ti naati kpein kula bɔɔɔ zaama ti-uuuzuuɛ, niiti ti gɔɔɔɔ ga gee zeebei, baa kalapa kolegi, baa ti wɔɔɔɔ poomai ta ua. ³ É gɛni ga zunu baa anzanu, wa ti gɔla wo-uuuzuuɛ ua, ti mina wo-uuuzuuɛ gɔɔɔ, ue gɛ zeini ná wo zaama.» ⁴ Izelayele nuiti ti woozogi gɛeni, ti naama nuiti kpein kulani ti-uuuzuuɛ ua, ti li ná uoluuɛ, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Unmai ma vaazubetei

⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é gɛ ma: ⁶ «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, è gɛ ti ma: Ni zunu baa anzanu a baagɔna nui ta ma, toɔa gɛ ga ladalala nu Gɔɔɔɔ GALAGI letema, keni é leve ga sɔba nu. ⁷ Toɔa la zo ga ga kotoi é keai. Toɔa ma anii gaagale ma naa uɔ, nii é baagɔgai ma, é kpɔ ba ga ma gaagwesu lɔɔɔɔɔ zeizu gɔlagi. ⁸ Ni nui nii kpaagomai wogai la, naa za, tama ná-pogani zefe nu la ná, nii faazubetei a wo zeezaama, aniiti kpein ta ve Gɔɔɔɔ GALAGI ue, naa ga ga zalaɔa gɔla nui ga ta ve zea, é bɔ baala sinei ua, é ga koto gba zalaɔai sɔba nui ue. ⁹ Vebeani padegai kpein Izelayele nuiti ta kula, faanee geleii a zefe ba, é ve zalaɔa gɔla nui ya, naa ga gɛ ga naa nɔnɔ. ¹⁰ Nii nui feezu Gɔɔɔɔ GALAGI ue, naa ga ve zalaɔa gɔla nui ya, nii nui a fe zalaɔa gɔla nui ya, naa nɔnɔ gɔna.»

Tolo vai é uile anzanui ua

¹¹ Góogó GALAGI bɛni Moize uɔ, é gɛ ma: ¹² «Bɔɛ Izelayelee nuiti kɔ, è gɛ ti ma: Wele nii maɛɛai wo ke, ni anzanui ta a sinigi yaavana, é gɛ bɛ ga ladalala nu. ¹³ Ni zunu gili ka laana la, sinigi la goleni ma, tɔɔzei é bɔgɔ gɔɔzɔuɛ dɔɔgɔzɔu, zeele la ná, a zeele woo wo daalɔgɔma, tama é la zoni ná keɛzɔuɛ, ¹⁴ siegi zu tolo gɛgi gɛɛzu la sinigi uɛ, é zoovi anzai ma, é gɛni ga gite vaa baa zɛɛ, ¹⁵ toga uaa la zalaɔa gɛla nui uɔ bɛ, moloji nii é ga wɔɔlezegi, toga naama gɛɛzei kilo savagɔ zɛgɛ, é ke bɛ ga zalaɔai, é mina gulɔ uɔ ma, é mina ani maku nɛɛɛ pu ma, mazɔɔɔ toga ga tolo zalaɔai, ve-beanii nii é faaɔaaza golai ma vai loozu nu gɛsu. ¹⁶ «Zalaɔa gɛla nui gɛ maabuɔa ga anzanui seizu nadegai ua, é lo Góogó GALAGI gɛkala. ¹⁷ Toga zie nadegai zaɔa kɔɔ ligi zu, é sege uele nadegai ma vufiligi yeuɛ, é pu su. ¹⁸ Toga anzanui gaaɔ Góogó GALAGI gaaɔ, é nɔngi vie, é ve-beanii ve zea, nii é ná-faaɔaazagi ma gɛzesui wosu, naa gɛ é ga tolo zalaɔai, kele zalaɔa gɛla nui bɔgɔ gɛ foovoo dɛ wanai zo ya. ¹⁹ Toga gɛ anzanui ma: «Da gɔnazu ga: Ni zunu gili ge la dɛ laani ga dɛ, è la dɛ bɔgɔ gɔɔzɔni, è ua è-zinigi yaava, kaipa è zeini bɛ, naazu foovoo dɛ wanai nii mina faa kɔɔ nɔɔ ke ga dɛ. ²⁰ Kele tama, è zeidai ma zini bɛ, ni è è-zinigi yaava, è bɔgɔ gɔɔzɔ, è la zunu gili koba, ²¹ da gɔnazu, è yeezei niima voovooiti bu: Góogó GALAGI è-balaiti fɔ, è è-gɔgi lɛ da, eyesu da-nubuseiti ta gɛna foovoo loa, ti pokɔgɔ è ma. ²² Foovoo dɛi tɛi ge lo è gɔozu, é è-gɔgi lɛ da, è è-balaiti fɔ!» Anzanui gɛ googaaavote, é gɛ ma: «Ungo, é gɛ gana!» ²³ «Zalaɔa gɛla nui gɛ foovoo vai niiti seue seuei zu, é gba zie wanai wu. ²⁴ Toga zie wanai naa lo anzanui la, nii é ga foovoo dɛi, é kɔɔle, é yei koozu. ²⁵ Aisa naa ua gɛ, zalaɔa gɛla nui gɛ tolo zalaɔai zɛgɛ anzanui ya, é dategɛ vai ma voogɛ gɛ Góogó GALAGI gaaɔ, naa uolu é uaa la zalaɔa gulazuuɛ. ²⁶ Zalaɔa gɛla nui gɛ zeeɛ gila sege ba, é make ga gɛzesui, é gala, zalaɔa gɛ-lazuuɛ, naa uoluma, é ziei ve anzanui ya, é kɔɔle. ²⁷ Ni gaama ue ga é bɔgɔ gɔɔzɔuɛ, é gɛ ga ladalala nui sinigi uɛ, foovoo dɛi gɛ yei koozɔuɛ, é naa wona, kogi lɛ da, kpalaiti ta vɔ, eyesu ná-nubuseiti ta gɛna foovoo loa, ti pokɔgɔ ma. ²⁸ Kele ni anzanui la bɔgɔ gɔɔzɔni, ni nadege, faa kɔɔ nɔɔ ge la gɛa la, toga zoo é dounɔa zɔɔ uolu. ²⁹ «Naa gɛ é ga tɔgi é uile tolo vai ua, siegi zu anzanui é zini bɛ, é sinigi yaavazu la, é bɔgɔ gɔɔzɔ, ³⁰ baa ni tolo yii a kɔɔna zunui ta yiima, é zoovi anzai ma kologolo fai zu. Toga gɛla la Góogó GALAGI gɛkala. Zalaɔa gɛla nui gɛ naa gɛ, nii kpein seueai tɔgi zu. ³¹ Anzazinigi gɛ gɛ ga sɔbalala nu naazu, anzanui ná-faaɔaaza golai ma gassɔ gɛ la tɔ bɔgɔni unma.»

Nuiti ti bɔgɔ gɛlivaazu
Góogó GALAGI ma

6 Góogó GALAGI bɛni Moize uɔ, é gɛ ma: ² «Bɔɛ Izelayelee nuiti kɔ, è gɛ ti ma: Siegi zu zunui ta, baa

anzanui ta bɔgɔ gɛlivaazu la Góogó GALAGI uɛ, é bɔgɔ gɛlivaazu minazegɛgi wo, ³ keni é bɔgɔ zo, é mina dɔɔ bɔle, baa kɔɔle ani nɔɔ a nu gaazulati, é mina dɔɔ laba bɔle, anɛɛ kɔɔle ani labai ta ma zii nɔɔ nii a nu zo, é mina leezɛin ma dɛi ta bɔle, é mina leezɛin ta mi, ma undui baa ma wɔɔi. ⁴ Eyesu kalivaa ziegi be, é mina leezɛin uaalobazuuɛ tanɔɔ mi, é zo ma gɛai ma, é li ma gɔɔ kɔ.

⁵ «Naama yeeɛgɛgalai kpein daawu, niiti kalivaa ti zu Góogó GALAGI ma, nɔngi mina wo, eyesu naama yeeɛgɛgalaiti daazeeli, toga nade niina, é nɔundeɔai ta kpeleiti zɛ ná.

⁶ «Yeeɛgɛgalai kpein daawu, é deveai ga é bɔgɔ gɛlivaazu Góogó GALAGI ma, é mina maabuɔa nu uooma ua. ⁷ É mina bɔgɔ gɔɔzɔ tɔgi letemazu, keɛgɛ uɛ, baa dee, baa keɛgɛloun zunui uɛ, baa baazeela uɛ, ni naa ta a zaana, mazɔɔ ná-kalivaa vai GALA ma, naama voogɛ gɛ un-maue. ⁸ Kalivaa ziegi kpein daawu, toga ga nu nadegai Góogó GALAGI uɛ.

⁹ «Ni nui ta a zaana koba kpaun, nɔngi é kalivaa, naa gɔɔzɔ, toga nɔngi wo ta kpele, folo lɔfelasiei ma, ná-nade foloi. ¹⁰ Foloi lɔsavasiei, toga li ga kpumago felegɔ baa poopo kpokpa felegɔ zalaɔa gɛla nui uɔ, GALA daagomi sege uele laauɛ. ¹¹ Zalaɔa gɛla nui gɛ gila kula ga koto gba zalaɔai, é zɔi gɛ ga gala zalaɔai, kotoi keai ga é yeevɔɔgɔ poomai ua, naa gbaai gana. Naama voloi nɔ zu, toga nɔngi gɛlivaazu mɔɔ ga niine. ¹² Toga bɔgɔ gɛlivaazu uolu ga niine Góogó GALAGI ma, ná-kalivaa yeeɛgɛgalaiti faa zu é gɛa deveni. Toga kona gila baala sinei gɛla ga faazubete zalaɔai. Foloiti ti leuegai, é mina mɔ naati gaalu, tɔɔzei ná-kalivaa voloiti ti gɔɔzɔni.

¹³ «Tɔgi uete é uile bɔgɔ gɛlivaazu vai ua: foloi ná-kalivaa vai besu la, naama voloi ta uaa la GALA daagomi sege uele laauɛ. ¹⁴ Toga ná-zalaɔai gɛla Góogó GALAGI uɛ: kona gila baala sine gɛla, nii nɛɛuuzu la ba, naa gɛ gɛ ga gala zalaɔai, ta kona gila baala saa gɛla, nii nɛɛuuzu la ba, naa gɛ gɛ ga koto gba zalaɔai, ta baala sine wolai, nii nɛɛuuzu la ba, naa gɛ gɛ ga ziilei zalaɔai. ¹⁵ Bului leue la su, toga ua balaa ga naama bɔɔgi: bului kpeɛai ga bulu vukɔ uagɔi, gaayɔgɛi ga gulɔi, ta bulu leuevɛiti leue la su, gulɔi uuai ma, é bɔ ta-ve-beanii ba, ta ta-uuya zalaɔaiti. ¹⁶ Zalaɔa gɛla nui gɛ ua ga ti pe Góogó GALAGI gɛkala, é ná-koto gba zalaɔai gɛla, ta ná-gala zalaɔai. ¹⁷ Toga baala sine wolai gɛla ga ziilei zalaɔai Góogó GALAGI uɛ, ta bului leue la su, naama bɔɔgi, é kɔ ná-ve-beanii ua ta ná-puya zalaɔai. ¹⁸ Nui kalivaa, naa gɛ nɔngi wo, GALA daagomi sege uele laauɛ. Toga nɔundeɔai zɛgɛ ta kpele, é ti uili abui gɛ, nii é ziilei zalaɔai wu. ¹⁹ Zalaɔa gɛla nui gɛ baala sine wolai ma bakigi zɛgɛ, nii gilii, ta bulu gɛla leue la su, ta bulu leue gɛla leue la su, é fe nui naa ya, nii é bɔgɔ gɛlivaazu, naa a bena ga nɔngi wo. ²⁰ Naa uolu, zalaɔa gɛla nui gɛ ti lategɛ vai ma voogɛ gɛ Góogó GALAGI gaaɔ. Daamianigi naati nadege, ta gɛ ga zalaɔa gɛla nui mɔɔ, é bɔ ma gɛkegi ta ma balai ua, niiti ti gɛla ga dategɛ vai ma voogɛ. Naa gɛa uoluma, nii é bɔgɔ gɛlivaazu, naa gɛ zoo é dɔɔi bɔle niina.

²¹ «Tɔgi ɔana é uile naama nui ua, nii é bɔɔɔ ɔali-vaazu, é minazefegi ɔeai, nii maaneai é kula ga zalaɔai ɔɔɔɔ GALAGI ue kalivaa vai zu, gaalu ge la naa ua, nii a ɔe ga faaneai ma zobogi be ga é ke. Toga ke eɔeuelei a minazefegé la, é bɔ naa ua, nii tɔgi bogai, é uile nui ɔalivaa vai ua.»

Tuyai loo uelei

²² ɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é ɔe ma: ²³ «Bɔe Aalɔn ta ná-doun zunuiti pɔ, é ɔe ti ma: «Wele, uele ga wa ɔe tuyai loozu la Izelayele nuiti be, wa ɔe ti ma:

²⁴ ɔɔɔɔ GALAGI tuyai loo wo ue, é wo make!

²⁵ ɔɔɔɔ GALAGI yeezei wo wu ga pagɔ!

É zaalai la wo ma!

²⁶ ɔɔɔɔ GALAGI wele wo ma!

É ziileigi ve wo ue!»

²⁷ Zekana ta woɔɔula la mà, Izelayele nuiti ta-vaa zu, nɔn nà, nà tuyai loo ti ue.»

Botii loozei vai sege uele padegai wu

7 Yeei Moize beni da ga sege uele padegai lo, é gulɔ padegai zieni ma, é fe GALA be. É keeni ɔana nɔ ga ma zɔɔlaiti, naa uee zalaɔa ɔulazuue ua, ta ma zɔɔlaiti.

² Pefeyefegé ɔundigiiti, ti ga bolodaiti ta-ɔundigiiti ti maabugani. Teiti ti loni gaalugi untuɔɔ. ³ Ti uaani ga vebeaniiti ɔɔɔɔ GALAGI ue: wotolo lozita ti maazuueai, ta nike puugo maazu felegɔ (12), kundigi felegɔ wotolo ɔila, nike ɔilagila. Ti uaani ga tiye sege uele padegai laaue.

⁴ ɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é ɔe ma: ⁵ «Ta-vebeaniiti so. Wotoloi niiti, ta nikei niiti, ta lo GALA daaɔomi sege uelei ma wotii zu. Da kaliva Leevi nuiti ma, eɔeuelei ti ɔilagilagi ta-wotii bedema vai la.» ⁶ Moize yeezeini wotoloi bu, ta nikeiti, é ti ɔaagwe Leevi nuiti ba. ⁷ É wotolo felegɔ zegeni, ta nike naanigo, é fe ɔeeleson ná-nuiti zea, eɔeuelei ta-wotii bedema vai ɔeni la. ⁸ É wotolo naanigo ta nike lozava ve Melali ná-nuiti zea, tɔzei botii liegi ua, ti ɔeni keezu Itamaal yeezu, zalaɔa ɔula nui Aalɔn ná-doun zunui. ⁹ É la ɔeni ta veeni Keɔate ná-nuiti zea, mazɔɔ naati ka ani padegaiti ma ɔasɔi ɔeni ti unma, keni ti bena ti zefegɔma.

Zalaɔa ɔulazuue laalao fai ma vebeaniiti

¹⁰ Kundigiiti ti uaani ga ta-vebeaniiti, voloi ti zalaɔa ɔulazuue veeni la GALA be, ti daalao, ti gulɔ padegai zie ma. Kundigiiti ti uaani ga ta-vebeaniiti zalaɔa ɔulazuue ɔakalauue. ¹¹ Názu ɔa ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni la Moize ma: «Kundigiiti ti ua ga ta-vebeaniiti, ti ɔilagilagi pe, nu ɔila, folo ɔila, zalaɔa ɔulazuue laalao fai zu.»

¹² Folo mɔungi, Naason, Aminadabe ná-doun zunui uaani, é ná-vebeanii le. Naa ɔa é ɔeni ga Zuda mavofodai nɔnɔ. ¹³ É uaani ga tazai, é ga walii, buɔegi ga kilo ɔila ta tukpe (1,5), ta koko ɔila, é ga walii, buɔegi ga galamu undɔsava (800), eɔeuelei seizu padegai ma

ɔɔɔɔ ɔeni ɔeezu la, ti felegɔ pe daavega ɔeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɔe ga vebeanii, ¹⁴ ta zanu aninaka ɔila, buɔegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neenege. ¹⁵ É uaani balaa ga nike zine bokpa ɔila, ta baala sine wola ɔila, ta kona ɔila baala sine ɔila, gala zalaɔai vai zu, ¹⁶ ta boli zine ɔila, koto gba zalaɔai vai zu, ¹⁷ ta nike felegɔ, ta baala sine wola loɔlugo, ta boli zine loɔlugo, ta kona ɔila baala sine loɔlugo, ti ɔe ga ziilei zalaɔai. Aminadabe ná-doun zunui Naason ná-vebeanii ɔeni ga naa.

¹⁸ Foloji velesiei, Netaneyele, Sual ná-doun zunui, Isakaal mavofodaiti ta-ɔundigii uaani, é ná-vebeanii le. ¹⁹ É ɔeni ga tazai, é ga walii, buɔegi ga kilo ɔila ta tukpe (1,5), ta koko ɔila, é ga walii, buɔegi ga galamu undɔsava (800), eɔeuelei seizu padegai ma ɔɔɔɔ ɔeni ɔeezu la, ti felegɔ pe daavega ɔeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɔe ga vebeanii, ²⁰ ta zanu aninaka ɔila, buɔegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neenege. ²¹ É uaani balaa ga nike zine bokpa ɔila, ta baala sine wola ɔila, ta kona ɔila baala sine ɔila, gala zalaɔai vai zu, ²² ta boli zine ɔila, koto gba zalaɔai vai zu, ²³ ta nike felegɔ, ta baala sine wola loɔlugo, ta boli zine loɔlugo, ta kona ɔila baala sine loɔlugo, ti ɔe ga ziilei zalaɔai. Sual ná-doun zunui Netaneyele ná-vebeanii ɔeni ga naa.

²⁴ Foloji zauasiei, Eliabe, Geelon ná-doun zunui, Zabalɔn mavofodaiti ta-ɔundigii uaani, é ná-vebeanii le. ²⁵ É ɔeni ga tazai, é ga walii, buɔegi ga kilo ɔila ta tukpe (1,5), ta koko ɔila, é ga walii, buɔegi ga galamu undɔsava (800), eɔeuelei seizu padegai ma ɔɔɔɔ ɔeni ɔeezu la, ti felegɔ pe daavega ɔeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɔe ga vebeanii, ²⁶ ta zanu aninaka ɔila, buɔegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neenege. ²⁷ É uaani balaa ga nike zine bokpa ɔila, ta baala sine wola ɔila, ta kona ɔila baala sine ɔila, gala zalaɔai vai zu, ²⁸ ta boli zine ɔila, koto gba zalaɔai vai zu, ²⁹ ta nike felegɔ, ta baala sine wola loɔlugo, ta boli zine loɔlugo, ta kona ɔila baala sine loɔlugo, ti ɔe ga ziilei zalaɔai. Geelon ná-doun zunui Eliabe ná-vebeanii ɔeni ga naa.

³⁰ Foloji naanisiei, Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui, Luben mavofodaiti ta-ɔundigi uaani, é ná-vebeanii le. ³¹ É ɔeni ga tazai, é ga walii, buɔegi ga kilo ɔila ta tukpe (1,5), ta koko ɔila, é ga walii, buɔegi ga galamu undɔsava (800), eɔeuelei seizu padegai ma ɔɔɔɔ ɔeni ɔeezu la, ti felegɔ pe daavega ɔeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɔe ga vebeanii, ³² ta zanu aninaka ɔila, buɔegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neenege. ³³ É uaani balaa ga nike zine bokpa ɔila, ta baala sine wola ɔila, ta kona ɔila baala sine ɔila, gala zalaɔai vai zu, ³⁴ ta boli zine ɔila, koto gba zalaɔai vai zu, ³⁵ ta nike felegɔ, ta baala sine wola loɔlugo, ta boli zine loɔlugo, ta kona ɔila baala sine loɔlugo, ti ɔe ga ziilei zalaɔai. Sedeyuul ná-doun zunui Elisuul ná-vebeanii ɔeni ga naa.

³⁶ Folo loɔlusiei, Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui, Simiyɔn mavofodaiti ta-ɔundigii uaani, é ná-vebeanii le. ³⁷ É ɔeni ga tazai, é ga walii, buɔegi ga kilo ɔila ta

tukpe (1,5), ta koko gila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma ɣɔɣɔgi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɣe ga vebeanii, ³⁸ ta zanu anɲaka ɣila, buɲegi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ³⁹ É uaani balaa ga nɲe zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁴⁰ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁴¹ ta nɲe felego, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Sulisadayi ná-doun zunui Selumiyele ná-vebeanii ɣeni ga naa.

⁴² Foloji lɔzitasiei, Eliazafe, Deyuwele ná-doun zunui, Gade mavofodaiti ta-ɣundigii uaani, é ná-vebeanii le. ⁴³ É ɣeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma ɣɔɣɔgi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɣe ga vebeanii, ⁴⁴ ta zanu anɲaka ɣila, buɲegi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁴⁵ É uaani balaa ga nɲe zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁴⁶ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁴⁷ ta nɲe felego, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Deyuwele ná-doun zunui Eliazafe ná-vebeanii ɣeni ga naa.

⁴⁸ Foloji lɔfelasiei, Elisama, Amiyude ná-doun zunui, Efelayime mavofodaiti ta-ɣundigii uaani, é ná-vebeanii le. ⁴⁹ É ɣeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma ɣɔɣɔgi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɣe ga vebeanii, ⁵⁰ ta zanu anɲaka ɣila, buɲegi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁵¹ É uaani balaa ga nɲe zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁵² ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁵³ ta nɲe felego, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Amiyude ná-doun zunui Elisama ná-vebeanii ɣeni ga naa.

⁵⁴ Foloji lɔsavasiei, Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui, Manasee mavofodaiti ta-ɣundigii uaani, é ná-vebeanii le. ⁵⁵ É ɣeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma ɣɔɣɔgi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɣe ga vebeanii, ⁵⁶ ta zanu anɲaka ɣila, buɲegi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁵⁷ É uaani balaa ga nɲe zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁵⁸ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁵⁹ ta nɲe felego, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Peedaasuul ná-doun zunui Gameliyele ná-vebeanii ɣeni ga naa.

⁶⁰ Foloji laauusiei, Abidan, Gideyɔni ná-doun zunui, Benzamen mavofodaiti ta-ɣundigii uaani, é ná-vebeanii le. ⁶¹ É ɣeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma ɣɔɣɔgi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɣe ga vebeanii, ⁶² ta zanu anɲaka ɣila, buɲegi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁶³ É uaani balaa ga nɲe zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁶⁴ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁶⁵ ta nɲe felego, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Gideyɔni ná-doun zunui Abidan ná-vebeanii ɣeni ga naa.

⁶⁶ Foloji uuusiei, Ayiyezele, Amisadayi ná-doun zunui, Dan mavofodaiti ta-ɣundigii uaani, é ná-vebeanii le. ⁶⁷ É ɣeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma ɣɔɣɔgi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɣe ga vebeanii, ⁶⁸ ta zanu anɲaka ɣila, buɲegi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁶⁹ É uaani balaa ga nɲe zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁷⁰ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁷¹ ta nɲe felego, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Amisadayi ná-doun zunui Ayiyezele ná-vebeanii ɣeni ga naa.

⁷² Foloji puugo maazu ɣilasiei (11), Pagiyele, Wɔkelan ná-doun zunui Asele mavofodaiti ta-ɣundigii uaani, é ná-vebeanii le. ⁷³ É ɣeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma ɣɔɣɔgi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɣe ga vebeanii, ⁷⁴ ta zanu anɲaka ɣila, buɲegi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁷⁵ É uaani balaa ga nɲe zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁷⁶ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁷⁷ ta nɲe felego, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Wɔkelan ná-doun zunui Pagiyele ná-vebeanii ɣeni ga naa.

⁷⁸ Foloji puugo maazu velesiei (12), Ayila, Enan ná-doun zunui, Nefetali mavofodaiti ta-ɣundigii uaani, é ná-vebeanii le. ⁷⁹ É ɣeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma ɣɔɣɔgi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é ua ɣe ga vebeanii, ⁸⁰ ta zanu anɲaka ɣila, buɲegi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁸¹ É uaani balaa ga nɲe zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁸² ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁸³ ta nɲe felego, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala

sine loolugɔ, ti gɛ ga ziilei zalaɣai. Enan ná-doun zunui Ayila ná-vebeanii gɛni ga naa.

⁸⁴ Voloi ti zalaɣa gɔlazuuɛ latɛgɛni la Gɔɔɔɔ GALAGI ma, ti gɔlɔ padɛgai zɛ ma, kundigɛti ta-vebeanii ti gɛni ga: wali laza puugɔ maazu fele (12), wali goko puugɔ maazu fele (12), zanu anɔnaka puugɔ maazu fele (12). ⁸⁵ Wali lazai gɛlagilagi wɔnɛgi gɛni ga kilo gɛla ta tukpɛ (1,5), wali goko gɛlagilagi gɛni ga galamu undɔsava (800), nii ti kulani, ti pɛ ge gɛni ga kilo uu-ufelee maazu lɔfela ta tukpɛ (27,5) walii zu, eɣɛvelei seizu padɛgai ma gɔɔɔɔ la. ⁸⁶ Zanu anɔnakai gɛlagilagi wɔnɛgi gɛni ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga anɔ maku nɛnɛgi, nii ti kulani, naa kpein ge gɛni ga galamu waagila unsavagɔ (1 300) zanugi zu, eɣɛvelei seizu padɛgai ma gɔɔɔɔ la. ⁸⁷ Nii ti uaani la ga gala zalaɣai, naa gɛni ga: nɛke zɛne puugɔ maazu fele (12), baala sine wola puugɔ maazu fele (12), kona gila baala sine puugɔ maazu fele (12), é uɛe vebeanii ba, ti gɛni pɛezu ti ua. Ti uaani balaa ga boli zɛne puugɔ maazu fele (12), koto gba zalaɣai vai zu. ⁸⁸ Ziilei zalaɣai ma vai zu, nii ti kulani, naa gɛni ga: nɛke zɛne uuufelee maazu naanigɔ (24), baala sine wola uuulɔzita (60), boli zɛne uuulɔzita (60), ta kona gila baala sine uuulɔzita (60). Ve-beanii keni ga naati, ti gɛlani zalaɣa gɔlazuuɛ laalao-suuɛ, ti begai ma ga fe GALA bɛ, ti gɔlɔ padɛgai zɛ ma.

⁸⁹ Siɛgi zu Moize gɛni lɛezu la GALA daagɔmi seɣe uɛlei wu, ga é ua bɛe Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ, é gɛni wooi menisu, é da bɛe pɔ, é zeɣe kesui lakulugi maazu seelubein felegɔti zɔɣzɔuuɛ, ti zeidai zeele woo gɛsui maazu. É gɛni bɛezu pɔ.

Fitinaiti sei uɛlei ti-zeizuuɛti

8 Gɔɔɔɔ GALAGI bɛeni Moize uɛ, é gɛ ma: ² «Bɛe Aalɔn uɛ, é gɛ ma: Siɛgi zu é fitina lɔfelaiti seizu la ti-zeizuuɛti, da ti zeɛ ga pagɔ, nii a kɛ ti-ma zezeɛ da gɛla fitina zeɛ anii gɛkala, uɛlela uɛlei.»

³ Aalɔn kɛni gɛna. É fitinaiti seini, fitina zeɛ anii gɛ uɛlela uɛlei, eɣɛvelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ⁴ Pɛte uɛlei fitina zeɛ anii bɛteni la, é gɛni ga zanu dogai, é zo kɔɣɔ ma, é lɛ ma wulu uuaiti pɔ. Ti fitina zeɛ anii bɛteni, é zoloo naama gɛzavugɛ ma, nii Gɔɔɔɔ GALAGI dɛeni ga Moize.

Leevi nuiti fee vai GALA bɛ

⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI bɛeni Moize uɛ, é gɛ ma: ⁶ «Leevi nuiti seɣe Izelayeɛ nuiti saama, è ti pade. ⁷ Wele uelegi da ti pade da. Da zɛi vaza ti ma, nii é ga pade dɛi, ti kpekai zeɣe, ti ti-busei maauɛ pɛ bo da, ti ta-zeɣeiti gba. Tɔgi letemazu ti padɛgai gɛna. ⁸ Ta nɛke zɛne bokpa gila seɣe, é uɛe vebeanii ua, nii soloogai ma, naa gɛ é ga bulu vukɔ uagɔi, gaayɔgai ga gulɔi. Dɔun da nɛke zɛne bokpagi velesɛi zeɣe, é gɛ ga koto gba zalaɣai. ⁹ Da li ga Leevi nuiti GALA daagɔmi seɣe uɛlei laauɛ, è Izelayeɛ nubuseiti kpein toli. ¹⁰ Da Leevi nuiti maabuɣa Gɔɔɔɔ GALAGI ua, Izelayeɛ nuiti ti yeei la ti ma. ¹¹ Aalɔn gɛ Leevi nuiti fe nɔn bɛ, Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayeɛ nuiti bɛ, ta lɔ niina nà-botii zu. ¹² Leevi nuiti ta

yeei uɛe nɛke zɛne felegɔti unmauɛ. Da ti gɛla ga zalaɣai, gilagi gɛ ga koto gba zalaɣai, zɔi gɛ ga gala zalaɣai, naa gɛ a kɛ koto gba zalaɣai gɛla Leevi nuiti bɛ, eɣɛvelei tɔgi la. ¹³ Da Leevi nuiti to Aalɔn ta ná-doun zunuiti kakala, è ti ve Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ. ¹⁴ Pele gɛna, da Leevi nuiti sei la ye, Izelayeɛ nuiti saama, ta gɛ ga nɔnɔiti. ¹⁵ É zo názu ma niina, ta lɔ botii zu, ti da kɛ GALA daagɔmi seɣe uɛlei wu.

«Maanɛuɛ è Leevi nuiti pade, è ti ve bɛ gɛna.

¹⁶ Mazɔɔɔ ti veeuɛ bɛ nɛgelein Izelayeɛ nuiti saama, ga Izelayeɛ nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogɛ. Gɛ Leevi nuiti seɣe uɛ ga nɔnɔiti. ¹⁷ Mazɔɔɔ doun zunu mɔungiti kpein ka ga nɔnɔ, Izelayeɛ nuiti saama, nuiti ti-lointi, ta suaiti ti-ma yivoiti. Voloi gɛ doun zunu mɔungiti paani la Ezipete yooi zu, naama yeei gɛ gɛ ti makeni la bɔɣɔ uɛ. ¹⁸ Gɛ Leevi nuiti seɣe uɛ, ga Izelayeɛ nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogɛ. ¹⁹ Gɛ ti veeuɛ Aalɔn ta ná-doun zunuiti bɛ Izelayeɛ nuiti saama, ga ti Izelayeɛ nuiti ta-wotii gɛ GALA daagɔmi seɣe uɛlei wu, ta botii gɛ ti ya, koto gba vai zu. Naazu faa pɔɔ la gɛa ga Izelayeɛ nuiti, mazɔɔɔ ti la maabuɣazu seizu padɛgai ua.»

²⁰ Moize ta Aalɔn, ta Izelayeɛ nu uɛbɛi kpein, ti naa gɛni Leevi nuiti ta-vaa zu, nii kpein Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya, é uile ti ua. ²¹ Leevi nuiti ti bɔɣɔ padeni, ti ta-zeɣeiti gba. Aalɔn ti veeni Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ, é tɔgi ma pade fai laazeeli koto gba vai zu ti uɛ, nii a kɛ ti pade. ²² Naa uoluma, Leevi nuiti ti lɔɔni botii zu, GALA daagɔmi seɣe uɛlei wu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti zeezu. Ti kɛni ta-vaa zu, eɣɛvelei nɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Leevi nuiti ta-wotigɛ gɔnagi liegɔi

²³ Gɔɔɔɔ GALAGI bɛeni moize uɛ, é gɛ ma: ²⁴ «Leevi nuiti ti kona uuufelegɔ maazu loolugɔ (25) zɔɔɔɔgai, eyesu é lɛ zeemaazu, ta lɔ botii zu, ti da kɛ GALA daagɔmi seɣe uɛlei wu. ²⁵ Zɔi a kona uuulɔɔɔ (50) zɔɔɔɔna, naa ná-botii gɛ gɛwe niina, é la mɔ botii gɛa. ²⁶ Tɔɣa zoo é da bɔ kɛɣɛleaiti ba GALA daagɔmi seɣe uɛlei wu, naati ta-wotiiti su, kɛle tɔ bɔɣɔ la mɔ botii gɛa. Pele gɛna da Leevi nuiti ta-boti vaiti so da.»

Pake fetii gɛla vai teubai zu

9 Konagi velesɛi ma alu mɔungɛ ma, ti gɛla uoluma Ezipete yooi ua, Gɔɔɔɔ GALAGI bɛeni Moize uɛ, Sinayi gizeɛ ma levebai zu. É gɛni ma: ² «Keni Izelayeɛ nuiti ti Pake fetii gɛla ma gɛ logai ma. ³ Wa ma vetii gɛla niima alugi ma volo puugɔ maazu naanisɛi (14) ma, kpɔkɔi. Wa ma vetii gɛla, eɣɛvelei nɔ deveiti ta tɔgiti feai la, é lo ba.»

⁴ Moize bɛeni Izelayeɛ nuiti pɔ ga ti Pake fetii gɛla. ⁵ Ti ma vetii gɛlani Sinayi teubai zu, alu mɔungɛ ma volo puugɔ maazu naanisɛi (14) ma, kpɔkɔi, ti kɛ nɔ kpein, eɣɛvelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

**Nuiti ti la nadeni,
é ua zoloo tɔgi ma**

⁶ Nui tanigaani ti ɣeni ná, ti la zooni ti ua Pake fetii ta ɣula, tɔzɛi ti bɔɔɔ ɔɔɔɔni ga ti vɔɔɔɔ vai poomai ta ua. Ti liini ma volo ná nɔ Moize uɔ bɛ ta Aalɔn, ⁷ ti ɣɛ ma: «Tɔgi mauele ma gi bɔɔɔ ɔɔɔɔɔ, tɔzɛi gi vɔɔɔɔɔ poomai ua. Leeni vaa zu gi maa la nɛeni, gi ua ua ga gá-vebeanii, gi ua fe ɔɔɔɔɔ GALAGI ue uɔɔma, gá Izelayeleye nui zɔiti, ma ɣu logai ma?» ⁸ Moize ɣeni ti ma: «À maabɔun ue, gè li, gè woilo ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ma, nii é bosu wa-vaa zu.»

⁹ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: ¹⁰ «Bɔɛ Izelayeleye nuiti pɔ, è ɣɛ ti ma: Ni nui ta a ɣena ná wo zaama, niizu baa yeeɣɣɣalaiti su ti uaazu, a bɔɔɔ ɔɔɔɔɔ tɔgi letemazu, tɔzɛi fɔɔɔɔɔ poomai ta ua, baa é sie ma ɣoozama, toɣa zoo nɔ é Pake fetii ɣula ɔɔɔɔɔ GALAGI lebi vai ma. ¹¹ Alugi velesiei ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ma, kpɔkɔi ɣa ta Pake fetii ɣula la, ti baala zivoi mi, ta bului nii leue la su, ti pɛɛ tufa wanaiti ba. ¹² Ti mina tanɔpɛ zɛ sobu ua zeeli, ti mina ma ɣaei tanɔpɛ gale. Ta zie eɣɣeuelei deveiti ti la, é lo Pakegi ua. ¹³ Kele zɔi nɔpɛ nadegai tɔgi letemazu, é la sie ma, é Pake feti vai ɣɛ ga faalakobai, naa be ka leve ná-nubuseiti ba, ná-faaɣaazagi ma ɣasɔi ɣa la unma, tɔzɛi é la ná-vebeanii veeni ɔɔɔɔɔ GALAGI ue ma ɣui ma. ¹⁴ Ni wɛɛin ta ɣa zeini wo zaama, é pɔ é ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-Pake fetii ɣula, toɣa zie eɣɣeuelei Pakegi ma logi la ta ma lev-eiti. Seikɔɔɔma nu ueɛ zou nu ua, niima lɔ gila kpe nɔ ɣa a ze i ti ma.»

**Tonabiingi nii é ɣeni ga poogi ga
GALA ka ti zaama
(Egeɔɔɔ 40:34-38)**

¹⁵ Volo seɣe uele nadegai ɣaalɔni da, nii zeele woo ɣesui ɣeni bu, tonabiingi ueeni ma. Kpɔkɔi, eyesu sobui, é ɣeni seɣe uele nadegai ma eɣɣe abuzogi. ¹⁶ É ɣeni ɣana nɔ yeenɔpɛ su: Foloji, tonabiingi ɣeni ueɛzu seɣe uelei ma, kpidi ma ziegi zu, é ɣeni ɣulazu eɣɣe abuzogi. ¹⁷ Siegi zu tonabiingi ɣeni wuzegɛzu la, é zeɣe seɣe uelei maazu, názu ɣa Izelayeleye nuiti ti bena lii la, ue a la lona ná, ti uu miná. ¹⁸ ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɣa Izelayeleye nuiti ti bena zeɣe la ti-uuuzuue, a la ná-devei veena, ti uu mɔɔɔ. Ni nɔ tonabiingi ɣa de ueeni seɣe uele nadegai ma, ti la ɣeni zeɣezu ná. ¹⁹ Aneɛ tonabiingi a la lebi pa seɣe uele nadegai maazu sugooza, Izelayeleye nuiti ti ɣeni ɣolozu ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ue, ti la ɣeni liizu. ²⁰ Tanisu tonabiingi ɣeni foloi tanigaani nɔ ɣɛɛzu seɣe uele nadegai maazuue, sienɔpɛ su, ti ɣeni nɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-devei maabɔunsu, ti ua uu ti-uuuzuue, baa ti ua wuzegɛ ti-uuuzuue. ²¹ Tanisu balaa tonabiingi bena ye adaue ta nɔ kpɔkɔi eyesu geelaalao, baa é ke nɔ ga folo ɣila, kpidi ɣila, é bena wuzegɛ nɔ feya, Izelayeleye nuiti ti wuzegɛ ti-uuuzuue. ²² Ni a la yena seɣe uele nadegai ma, é ke ga folo felegɔ, baa alu gila, baa é wola lebi sugooza, Izelayeleye nuiti ti la ɣeni ti-uuuzuue valibosu, eyesu tonabiingi wuzegɛ. ²³ ɔɔɔɔɔ GALAGI bena devei ve pɛ,

Izelayeleye nuiti ti ua uu ti-uuuzuue, baa ti ua wuzegɛ ti-uuuzuue. Ti ɣeni ti-losuueiti kpein keɛzu, ti ɣolo ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-deveiti bɛ, eɣɣeuelei é devei veeni la Moize ya.

**Puuu felegɔiti
ti bɛɛni ga walli**

¹⁰ ɔɔɔɔɔ GALAGI bɔɛni Moize uɔ, é ɣɛ ma: ² «Puuu felegɔ bɛɛɛ ga wali logai. Ta ɣɛ è ya, è da bebei loli da, é ɣɛ ga poogi nuiti bɛ sie wo fai zu, wa ɣena zeɣea wo-uuuzuue. ³ Ta puuu felegɔiti feɛna uɔɔma, bebei kpein ka maabɔ è uɔ bɛ, GALA daagomi seɣe uelei laaue. ⁴ Ni ta puuu gilagi nɔ veena, Izelayeleye ɣundigiiti, bolodama ɣundigiiti nɔ ɣa, ta maabɔ è uɔ bɛ. ⁵ Siegi zu wo feɛzu la ga goo ɣaabaingai, niiti ti uu-uni folo ɣulazu uelei, naati ta wuzegɛ, ti siei lɔzɛi. ⁶ Siegi zu wo feɛzu la ga goo ɣaabaingai, ná zeizu velesiei, niiti ti uuuni nu yeezazu uelei, naati ta wuzegɛ, ti siei lɔzɛi. Puuu goo ɣaabaingai ɣa ɣɛ ga sie wo fai ma uoogi. ⁷ Wa da fe balaa bebei loli fai ma, kele názu wo la puuugi vea ga goo ɣaa ua bain.

⁸ «Zalaɣa ɣula nuiti ti ga Aalɔn mavofodaiti, naati gila nɔ ɣa ta da puugiti fe. Naa ɣa ɣɛ ga ɔɔɔɔɔ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein bɛ.

⁹ «Siegi zu wa ɣena la wa-yooi zu, wa ɣena lia kɔɔ-maue wo zili nuiti daalɔɔma, ti laale wo wu, wa puuugi ve, wo goo ɣaabain, naazu ná ɣize wo zu, nɛi gè ga ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI. Nà wo unmɔɔ, gè wo ɣula wo zili nuiti zea. ¹⁰ Wa puuugi ve, wa-ɣoozunɛ voloiti, ta wa-volo wolaiti, ta alugi ma volo mɔungiti, siegi zu wo gala zalaɣaiti kulazu la, ta ziilei zalaɣaiti. Toɣa ɣɛ ga zabui, wa-GALAGI ɣize wo zu. Nà ga ɔɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.»

**SIEI É ZO SINAYI GIZEI MA,
É ZEELI MOABE ɔWɛPELEMAUE**

(10:11--21:35)

**Izelayeleye nuiti seɣe vai
Sinayi gizei uɔ bɛ**

¹¹ Konagi velesiei, ma alugi velesiei ma volo uu-ufelegɔi (20) ma, tonabiingi zeɣeni seɣe uele nadegai maazu, nii zeele woo ɣesui ɣeni bu. ¹² Izelayeleye nuiti ti zeɣeni Sinayi teuebai zu, ti li, eɣɣeuelei devei veeni la, é uile ta-zie vai ua. Tonabiingi lɔni Palan teuebai zu.

¹³ Ma mɔun ge ɣeni ga nii ti ua zeɣe ti-uuuzuue, eɣɣeuelei ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, nii ti sɔlɔɔni Moize ya.

¹⁴ Nu bulugi nii gaalei ba Zuda ná-poogi wu, naa mɔunpa ka é uileni pelei ma. Zuda mavofodaiti ta-nu bulugiti ti ɣeni Aminadabe ná-doun zunui Naason ná-deveiti bu. ¹⁵ Isakaal mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Sual ná-doun zunui Netanyeleye ná-deveiti bu. ¹⁶ Za-

bulɔn mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni ƒeelon ná-doun zunui Eliabe ná-deveiti bu.

¹⁷ Naa uoluma, ti sege uele ɣadegai ɣulakulani ba, ƒeeleson mavofodaiti ta Melali mavofodaiti ti sege, ti uile pelei ma.

¹⁸ Naa uolu, nu bulugi nii gaaleai ba Luben ná-poogi wu, naa uileni pelei ma. Luben mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Sedeyuul ná-doun zunui Elisuul ná-deveiti bu.

¹⁹ Simiyɔn mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Sulisadayi ná-doun zunui mavofodai Selumiyele ná-deveiti bu.

²⁰ Gade mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Deyuwele ná-doun zunui Eliazafe ná-deveiti bu.

²¹ Naa uolu, Keɣate mavofodaiti ti ada ɣadegai ma zɔɔlaiti segeni, ti uile pelei ma. Leevi nui zɔiti ti ɣeni sege uele ɣadegai ueɛɛɛzu ba, ti to, aisa Keɣate nuiti ti ua ua.

²² Naa uolu, nu bulugi nii gaaleai ba Efelayime ná-poogi wu, naa uileni pelei ma. Efelayime mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Amiyude ná-doun zunui Elisama ná-deveiti bu. ²³ Manasee mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Peedaasuul ná-doun zunui Gameliyele ná-deveiti bu.

²⁴ Benzamen mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Gideyɔni ná-doun zunui Abidan ná-deveiti bu.

²⁵ Naa uolu, nu bulugi nii gaaleai ba Dan ná-poogi wu, naa ɣeni ga uoluzui, é uile pelei ma. Dan mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Amisadayi ná-doun zunui Ayiyeele ná-deveiti bu. ²⁶ Aseel mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Wɔkelan ná-doun zunui Pagiyele ná-deveiti bu. ²⁷ Nefetali mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Enan ná-doun zunui Ayila ná-deveiti bu.

²⁸ Izelayele nuiti ta-nu bulugiti ta-zeikpasui ɣeni ga ná, siegi zu ta la ɣena siei woga da, ti ua zege ti-uuuzuue.

Ti zege vai Sinayi

²⁹ Moize ɣeni nekoi, Madiyan nui Leyuwele ná-doun zunui ƒɔɔbabe ma: «Gá ga li zooi naa zu, nii ƒɔɔɔɔ GALAGI minazegeni la gi ue, ga toɣa fe gi ue. Ua, ade li, da ɣe gaane zu, mazɔɔɔ ƒɔɔɔɔ GALAGI minazegeni ga toɣa faa uagɔ ɣe Izelayele ue.» ³⁰ ƒɔɔɔɔ ɣeni ma: «Gè la uilesu è uolu. Ziimai ɣa ga gè gale ma nà-zooi zu, nà-nubuseiti ɔɔ be.» ³¹ Moize ɣilini ma, é ɣe ma: «Nà è maaneɛɛɛzu, mina zege gi uolu, mazɔɔɔ è teuebai nii zugwee gola, ta adaveti gá zoo gi uu ná, da ɣe gi ue ga totuɔɔi. ³² Ni da gi maazaana, da dɔɔɔɔ zɔɔɔɔ naama ani uagɔiti kpein su, nii ƒɔɔɔɔ GALAGI uaazu ti veezu gi ue.»

³³ Izelayele nuiti ti liini, ti zege ƒɔɔɔɔ GALAGI ná-gizeɛ ma, ti folo savagɔ ziei woni. Naama volo savagɔiti daawu, ƒɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui ɣeni Ioni ti luɔɔ, é da ada ɣaizie ti ue, ue ta looɔo ná. ³⁴ Siegi zu ta la zegeni la ti-uuuzuue, ƒɔɔɔɔ GALAGI ná-tonabiingi ɣeni zelesu ti maazu foloi.

³⁵ Minazege kesui lii la ɣilagila, Moize ɣeni GALA falii ɣeezu, é da ɣe: «Wuzege ƒɔɔɔɔ GALAGI, è zili nuiti ti vaza, niiti ti è wɔnzegezu, naati ti uela è ua!» ³⁶ Siegi zu ta la zeina la, é ɣeni ɣeezu ma: «Ua uolu ƒɔɔɔɔ GALAGI,

da-nubuse bulu mɔɔnmɔɔngiti saama, ti ga Izelayele nuiti!»

Izelayele nuiti ta-unsuyeli lo fai

11 Foloji ta, nubuseiti ti unsuyeli Ioni, ti daazeeli ƒɔɔɔɔ GALAGI ma. Siegi zu ƒɔɔɔɔ GALAGI naa menini da, é yiigaawanani. ƒɔɔɔɔ GALAGI ná-abui soni ti-uuuzuue, é naa ɣobaue ɣala. ² Nubuseiti ti woogulani Moize ma, naa ƒɔɔɔɔ GALAGI maaneɛɛɛ, abui za. ³ Ti naama adave laaseɛ pɛɛni ga Tabeyela (nii poluue ga «ada ɣalai»), mazɔɔɔ ná ɣa ƒɔɔɔɔ GALAGI ná-abui soni ná ti-uuuzuue.

Bɛɛɛi suai maaloli fai

⁴ Nu ɣiligiti ti ɣeni ga weɛinti Izelayele nuiti saama, naati ti-yiimaue laaveni ga gaazugulapɔ vaiti. Názu ɣa Izelayele nuiti ti tɔɔzeini la ga kpeei loa, ti da ɣe: «Ni gá la zoo gi da sua zɔɔɔ, gi mi!» ⁵ Gá ɣitoozu kalei zu, gi ɣeni miizu Ezipete yooi zu, geya la ba, ta kilikamaiti, ta pasetekegiti, ta yava laa kpaazagiti, ta yava baazagiti, ta yava ueleuelegiti! ⁶ Niizu gá ga ɣana. Gi ualage anii kpein ma, keni nɔ manegi, yeenɔɔe nɔ manegi!»

⁷ Manegi ma ɣazavigi ɣeni ege kɔliandeleɣi ma ɣaei, gaazuue ɣe ege gulu mana maku neɛɛɛɛɛ, daaseigi ga bedeliwume. ⁸ Nubuseiti ti bena ɣula, ti vaza, ti da zeue, ti da golowolo ga daamiani siɣa ɣɔtɔui, baa ti siɣa kodaɛ zu, ti gili diɣii zu, ti ke ga bulu ueleuelegi. Ná-neɛi ɣeai ege bulu ueleuelegi gulɔɔ ba. ⁹ É ɣeni uuuzu kpidii ti-uuuzuue, ta nɔɔɔai.

¹⁰ Peleyeɣei ɣilagilagi uuuni ná-sege ɣotai laave, é da kpeei loo. Moize nubuseiti gooi menini, ti da wɔɔɔ. ƒɔɔɔɔ GALAGI wola yiigaawanani. Moize wola ɣaazugilini. ¹¹ É ɣeni ƒɔɔɔɔ GALAGI ma: «Lee vaa ɣa è keezu ga ze, nɛi gè ga da-wotigɛ nui? Lee vaa zu gè la zaalai zɔɔɔɔni è ɣaazu? Da zoo ɣale è niima nubuseiti kpein ta-ɣasɔi la nɔun unma?» ¹² Nà ɣa gè ni-ima nubuseiti kpein zɔɔɔɔɔɔ baa? Nà ɣa gè ti uilega etea baa, è ɣeezu mà: «Ti uee yii la, egevelei doun deei a da ná-niimibɔɔlegi zo la.» gè naa ɣe eyesu gi zeeli naama yooi zu, nii è ma minazege boni ti-memewolani be, ga da feezu ti ya? ¹³ Mini ɣa nà suai zɔɔɔɔɔɔ, gè ua gaagwe niima nubuseiti kpein ba, ti wɔɔɔɔɔ kɔba, ti da ɣe ma: «Suai ve gi ya, gi mi!» ¹⁴ Gè la zooga, nà ɣila ko, gè ua niima nubuseiti kpein ta-ɣasɔi zege. Gola wuiue mà! ¹⁵ Ni da ɔɔ è zaalai la mà, zɛnvui zege, aisa è ua sò ɣani, gè mina nà-maanɔɔɔi ɣa!»

Kundigɛ uuulɔfelaiti (70) pɛɛ vai Moize ua

¹⁶ ƒɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Zunu uuulɔfela (70) ɣaale ba bɛ, è ti ɣula Izelayele ɣundigɛiti saama, zunui niiti è ti ɣwee ga ta ga sɔɔbelama nua, nubuseiti ta-ɣundigɛiti. Ua ga tiye GALA daagɔmi sege uelei laave, wo lo ná uɔɔɔma, wa tiye. ¹⁷ Nà yeizu ná, gè bɔɔ è uɔ, nà ta zege zɛnvui naa ua, nii é è ua, gè fe ti ya, naa ɣa a ke, wo niima nubuseiti ta-ɣasɔi zege uɔɔɔma, da ɣila è mina mɔ sege. ¹⁸ Da ɣe nubuseiti ma: «À bɔɔɔ ɣade lina

volo! vaa zu, wa uaazu suai miizu, tɔɔzei wo wɔɔɔɔe
 Ɔɔɔɔɔ GALAGI woizu ga: Ee, ni gá la zoo gi sua mi! Gi
 Ɔɔɔɔ gaane zu Ezipete yooi zu! Naa Ɔɔɔɔ é ba, Ɔɔɔɔɔ
 GALAGI Ɔɔɔɔ uaazu suai veezu wo ya, wo mi. ¹⁹ Wa uaazu
 miizu Ɔɔɔɔ, é la nɔ ga folo Ɔɔɔɔ faa, baa folo felegɔ, baa
 folo ɔɔɔɔɔɔɔ, baa folo puugɔ, baa folo uuufelegɔ (20).
²⁰ Kele wa yesu miizu eyesu alu gila, eyesu é Ɔɔɔɔ
 GALAGI ueleuiliga, nii é wo zaama, wo wɔɔɔɔ gaazu, wo
 Ɔɔɔɔ ma: Leeni vaa zu degemu gi zegesai Ezipete yooi zu?»
 »

²¹ Moize googaavoteni, é Ɔɔɔɔ ma: «Niima nubuseiti gè
 ti zaama, gá ga zunu waaundɔzita (600 000), è mi-
 nazege naati be ga ta suai mi alu gila daawu Ɔɔɔɔɔɔɔɔ!
²² Ta baalagiti paa ti ue, ta nikeiti, é ua kula Ɔɔɔɔ ti ua?
 Anee ni nu Ɔɔɔɔ kpolodɔi wu Ɔɔɔɔɔi kpein kpeezu ti ue,
 toɔa kula Ɔɔɔɔ nei?»

²³ Ɔɔɔɔɔ GALAGI googaavoteni, é Ɔɔɔɔ ma: «Ɔɔɔɔɔ
 GALAGI yee Ɔɔɔɔ wola buɔa baa? Su la mɔ Ɔɔɔɔzani, Ɔɔɔ
 naa Ɔɔɔ, ni Ɔɔɔte ue, baa zee ue, ga ni nii ná bo, toɔa Ɔɔɔ
 uile su.»

GALA Zenvui yei vai kundigi uuulɔfelaiti (70) ma

²⁴ Moize Ɔɔɔɔɔ, é Ɔɔɔɔɔ GALAGI laawooi wo nubusei-
 ti ma. Naa uolu, é zunu uuulɔfelaiti (70) gaaleeni ba, ta-
 Ɔɔɔɔɔɔɔi saama, é ti lo sege uelei maɔɔoolii zu.

²⁵ Ɔɔɔɔɔ GALAGI yeini tonabiingi zu, é bɔɔɔ Ɔɔɔ. Zenvui
 nii é Ɔɔɔni Moize ua, é ta zegeni naa ua, é fe kundigi uu-
 ulɔfelaiti (70) zea. Siegi zu zenvui yeini la ti ma, ti tɔɔzei-
 ni ga bɔɔa ege GALA goo wo nua, kele ti la Ɔɔɔni leɔbini
 ga.

²⁶ Zenvui yeini balaa zunu felegɔ ma ti-uuuzuuɔe, gila-
 gi laaseigi Ɔɔɔni ga Eledade, zɔi laaseigi Ɔɔɔ ga Meedade.
 Zenvui yeini ti ma, mazɔɔɔ ti-laaseigi zɔɔɔni zunu uu-
 ulɔfelaiti (70) saama, kele ti la Ɔɔɔni zegeni ti-uuuzuuɔe, ti
 ua li sege uelei uɔ be. Ti tɔɔzeini ga bɔɔa ege GALA goo
 wo nua. ²⁷ Zunu loungoi ta bizeni, é li, é bo Moize ma, é
 Ɔɔɔ ma: «Eledade ta Meedade ta GALA ná-kulakelema
 vaiti bosu ade-uuuzuuɔe.» ²⁸ Nun ná-doun zunui
 Zozuwe, nii é Ɔɔɔni ga Moize ná-kpɔba nui, é zo ná-
 doungo ziegi zu ma, naa Ɔɔɔni ma: «Màligii, Moize, pele
 leve ti lugɔ, ti be naa Ɔɔɔzu!» ²⁹ Moize Ɔɔɔni ma: «Da mà
 lolo Ɔɔɔlazu? Ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yei Izelayele
 nubuseiti pe ma, ti Ɔɔɔ ga GALA goo wo nuiti!» ³⁰ Moize
 ta Izelayele Ɔɔɔɔɔi ti Ɔɔɔɔni ma ti-uuuzuuɔe.

Kakalogiti

³¹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI fiilei leveni kpolodɔi Ɔɔɔ, é ua ga
 kakalogiti, ti uu ti-uuuzuuɔe maɔɔoolii zu, é Ɔɔɔku ná ma
 ga folo Ɔɔɔɔ sie liegɔ. Ti zooi maabidini, eyesu é le ga
 mɔtele gila ɔɔɔɔ. ³² Nubuseiti ti loni Ɔɔɔɔɔna naama
 voloi, ta ma bidii kpein, ta mɔɔɔ poluma voloi Ɔɔɔɔɔɔɔɔ,
 ti da kakalogiti so. Nu nɔpe ge la Ɔɔɔni segeni, é ua yei
 kilo waasavago (3 000) zeedɔɔɔɔwɔ. Ti ti zuvieni, ti da Ɔɔ
 ti-uuuzuuɔe maɔɔoolii kpein su. ³³ Suai naa yeni nɔ ti-
 laauɔe, ti la de numani, eyesu Ɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawana

ti ma, é maanɔɔɔ ue nubuseiti ba. ³⁴ Ti naama adaue
 laaseigi ueeni ga Kibelɔte-Ɔataava (nii poluuɔe ga
 «gaazugulapɔ gabayegɔi»), mazɔɔɔ miná Ɔɔ ti naati
 ma mɔinmɔin maaguluni ná, niiti daamii vai ma
 Ɔɔazugulapɔi ti zoni.

³⁵ Nubuseiti ti sisi lɔɔzeini, ti zegɔ Kibelɔte-Ɔataava, ti
 ua Gaseelɔte, ti uu miná.

Miliyame ta Aalɔn ti vaa vai Moize ma

12 Moize Kuse anzanui ta zegeni ga anza.
 Miliyame ta Aalɔn ti Ɔɔni vaazu ma. ² Ti Ɔɔni ma:
 «Moize Ɔɔɔ nɔ lei Ɔɔɔɔ GALAGI bɔɔai pɔ! Kpɔɔɔe gá
 balaagi gi uɔ!» Ɔɔɔɔ GALAGI ti-wooi menini. ³ Tama
 Moize Ɔɔni ga bɔɔɔmaayei nu gola, é leve nui pe ba
 eteai zu. ⁴ Gaamago nɔ, Ɔɔɔɔ GALAGI Moize lolini,
 naa uee Aalɔn ua, ta Miliyame, é Ɔɔ ti ma: «À Ɔɔni, wo
 savago, GALA daɔɔɔni sege uelei uɔ be.» Ti liini ná.
⁵ Ɔɔɔɔ GALAGI yeini tonabiingi zu, é lo sege uelei
 laauɔe maazuue. É Aalɔn ta Miliyamɔni tolini. Ti felegɔ ti
 uaani. ⁶ É Ɔɔni ti ma: «À woilo, nii é bɔɔ, gè bo wo ma!
 Siegi zu GALA goo wo nu a Ɔɔni la wo zaama, ná,
 Ɔɔɔɔ GALAGI, ná da bɔɔɔ leɔ la kulakelemai zu, gè bɔɔ
 pɔ segi zu. ⁷ Kele é la Ɔɔni ga ná-botigɔe nui Moize, nii é
 ga lada nui ná-pelewu vai kpein su. ⁸ Ná Ɔɔni bɔɔ pɔ ga
 wooi koleai, faa zubidi laade, gè bɔɔɔ leɔ la, é kà. Lee
 vaa zu wo la luani, wo da va ná-botigɔe nui Moize ma?»

⁹ Ɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani ti laalɔɔɔma, é li.
¹⁰ Tonabiingi zegeni nɔ feya sege uelei maazuue, geei
 uee Miliyame ma mee, koleai ege kobe kolegi. Aalɔn
 weleni ba, é ka ga é Ɔɔni ga gee nu. ¹¹ Aalɔn Ɔɔni Moize
 ma: «Soma màligii, è mina gá-Ɔɔtooi ma Ɔɔni la gi un-
 ma, gi keai Ɔɔmalalai zu! ¹² Ee, de-uaazeelai mina Ɔɔ
 ege doin saai, é ua zɔɔɔ, nii kpusei ta luulaai, aisa é ua
 zɔɔɔ.»

¹³ Moize woogulani Ɔɔɔɔ GALAGI ma, é Ɔɔ ma: «Ee,
 GALA, ná è maaneɔɔɔzu, keɔe!»

¹⁴ Ɔɔɔɔ GALAGI Ɔɔni Moize ma: «Ni keɔe a la Ɔɔni
 laadei uuuni gaazuue, é la bena ye ma unfegi zu, eyesu
 folo ɔɔfela? À kpe, é Ɔɔni wo-uuuzuuɔe ua, é ke su ga fo-
 lo ɔɔfela, naa uoluma, wa yeezei bu niina, é ua wo za-
 ma.»

¹⁵ Miliyame Ɔɔni ti-uuuzuuɔe ua, é ke ga folo ɔɔfela.
 Nubuseiti ti yeni ti-uuuzuuɔe, eyesu é ua, é lɔ ti zaama
 mɔɔɔ. ¹⁶ Naa uoluma, ti zegeni Ɔaseelɔte, ti li, ti uu
 Palan teuebai zu.

Kanaan yooi zuuɔe fai

(Tɔ Seuei Velesiei 1:19-33)

13 Ɔɔɔɔ GALAGI bɔɔni Moize uɔ, é Ɔɔ ma: ² «Zu-
 nuiti teue, ti Kanaan yooi zuuɔe, gè feezu Ize-
 layele nuiti be. Yeelo nu Ɔɔni ba, bolodai Ɔɔɔɔɔɔɔɔ zu,
 segeai kundigiiti saama.»

³ Moize Ɔɔɔɔ GALAGI wooi zoni, é zunuiti teveni, ti
 zegɔ Palan teuebai zu. Izelayele nuiti ta-Ɔɔɔɔi ti
 Ɔɔni ga tiye.

⁴ Ti-laaseigiti ti Ɔɔni ga:

Luben ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Samua, Zakuul ná-doun zunui.

⁵ Simiyɔn ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Safate, Ǵɔli ná-doun zunui.

⁶ Zuda ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Kalébe, Yefunee ná-doun zunui.

⁷ Isakaal ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Yigale, Zozefe ná-doun zunui.

⁸ Efelayime ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Ǵɔsea, Nun ná-doun zunui.

⁹ Benzamen ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Paleti, Lafu ná-doun zunui.

¹⁰ Zabalɔn ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Gadiyele, Sɔdi ná-doun zunui.

¹¹ Zozefe ná-bolodai ta Manasee, nɔkɔi ɣeni ga: Gadi, Susi ná-doun zunui.

¹² Dan ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Amiyele, Gemali ná-doun zunui.

¹³ Aseel ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Setuul, Mikayele ná-doun zunui.

¹⁴ Nefetali ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Naabi, Vɔfesi ná-doun zunui.

¹⁵ Gade ná-bolodai nɔkɔi ɣeni ga: Geyuwele, Maki ná-doun zunui.

¹⁶ Zunuiti daaseigiti kana, niiti Moize ti leveni ga ti Kanaan yooi zuuete. Moize Nun ná-doun zunui Ǵɔsea laasei pɛeni ga Zozuwe.

¹⁷ Moize ti leuegai ma ga ti Kanaan yooi zuuete, é ɣeni ti ma: «À leve ga lɛkpɛmaue nu yeezazuue yooi zu uele, wo zeeli gize yooi uɔ pelei, ¹⁸ wo ɣida zoi ná-fai wu. Wo ka uelei é la, ta nuiti ti zeini ná, wo ti uete ni ti zuloɣe, baa ni zebe la ti ya, ni ti mɔinue, baa ni ti la mɔinni. ¹⁹ Wo zoi uete, ue ti zeini ná, ni page, baa ni ɔkuue, ta-laa wolaiti ta ɣale, ni sigigi ɣa ti ma, baa ni é la ti ma, ²⁰ ani bete you ue, baa ani la beta ga, gulua ta ga, baa ti la ná? À yiilɔ! À zoi zu wulu waai tanigaa zege.»

É ɣeni ga leezen waa mɔungi ma yeedɣalal.

²¹ Zunui naati ti liini, ti zoi zuuete, é tɔzei Sin teuebai zu eyesu Leɣɔbe, Lebo-Ǵamate ɣobau. ²² Ti lɛeni lɛkpɛmaue nu yeezazuue yooi zu, ti zeeli Geebelɔn. Ayiman ta Seesayi ta Talemayi nuiti ti zeini ná, Anake mavofodaiti. Geebelɔn laai lɔni, é ke ga kona dɔfela aisa Soan ua lo, nii é Ezipete yooi zu. ²³ Ti zeelias ma Esekɔle nemei zu, ti leezen ansaɣɔgi ma beke gila teveni ba, nii leezen ɣɔɔɔgi ɣeni zelɛni ba. Bui uelei ma, ti dɔɔni gului ɣa, nu felegɔ da ɣɔma, ti sege. Ti gelenade wului ma waaiti segeni balaa, ta koolegɔolegiti. ²⁴ Ti naama adau laasei pɛeni ga Esekɔle nemei (nii poluue ga «anii ɣɔɔɔgi ma nemei»), tɔzei leezen ɣɔɔɔgi ua, Izelayele nuiti ti teveni ná. ²⁵ Ti galeni ma, ti zege zoi uetesuue, folo uuunaanigɔ (40) ɣa ti keeni.

Nene puugɔ maazu felegiti (12) ta-uoluvaawo gooi

²⁶ Ti uaani, ti Moize ɣa, ta Aalɔn, ta Izelayele uebei kpein, Palan teuebai zu Kadese. Ti uoluvaawo ti ma ga nii kpein ti kaani, ti zoi zu wulu waaiti deɣe ga tiye.

²⁷ Wele poluvaawo gooi ua, ti boni Moize ma: «Gi zeelini zoi naa zu, ue é gi leveni ná. Gaama zu, zou ue, ue nɔkɔi ta kɔin gulɔi uoouaai ná, naa wulu waaiti pɛte.

²⁸ Kele-o, nuiti ti zeini ná, ti wola zubaau. Taaiti bɔɔɔue, sigigi ti ma. Gi Anake mavofodaiti balaa pɛtege ná. ²⁹ Amaleke nuiti ta zeini nu yeezazu uelei. Ǵete nuiti, ta Yeebuse nuiti, ta Amɔɔɔl nuiti ta zeini gize yooi zu. Kanaan nuiti ta zeini Kpolode Wolai laau, ta Zuluden nemei zu.»

³⁰ Názu ɣa Kalébe ɣaabaani la ga é nubuseiti gaabe, niiti ti tɔzeini niina ga wuzegɛa Moize laalɔɔma. É ɣeni ti ma: «Ade li ná! Ada vɔni zoi ma, de sege. Mazɔɔɔ ma ɣaabaai ɣa ade ya.»

³¹ Kele zunuiti ti ɣeni ga ná-siepoluiti, naati ti ɣeni ɣeezu ma: «Ma zobo ge la ade ue, de ua laale nuuma nubuseiti bu, mazɔɔɔ ti zubaue de ua.» ³² Ti tɔzeini Izelayele nuiti gaazu ga zoi naa ná-fai zuvalaga, nii ti liini ti ka, ti ɣeni ma: «Zoi nii gi subizaai, gi suuete, toga ga zoi nii é naati paazu, niiti ti uaazu, ti ze ga. Nuiti kpein gi ti ɣaai ná, ta ga nu ɣoozagiti. ³³ Gi kooza nuiti kaau ná balaa, Anake mavofodaiti, nu ɣoozagiti ma zuwuzui. Gi ɣea ti ɣoba, é ɣe gi ɣaazu, ege ɣa ɣe ga kotogiti nɔ, tiya balaa, ti ɣaazu, gi ɣeni ege kotogaa nɔ!»

Izelayele nuiti kpaka fai

14 Izelayele nubuseiti kpein ti kpeei looni, ti nii wɔɔzu naama bidii. ² Ti unsuyelii lɔni Moize ta Aalɔn laalɔɔma. Nubuseiti kpein ti ɣeni ti ma: «Ni sugila gi zaani Ezipete yooi zu, baa teuebai zu! ³ Leeni vaa zu Ǵooɣɔ GALAGI ɔɔ ga é ua ga giye niima yooi zu, ti ua gi uaa ga kɔi, gi-anzaiti, ta gi-lointi, ti ua ɣe ga gi zili nuiti daamianigi? É la ɣea gi ue ga faa uagɔ baa, ga gi ɣale ma Ezipete yooi zu?» ⁴ Ti ɣilagilagiti ti ɣeni ɣeezu bɔɔɔ ma: «Ade yeelo kundigi ɣila ba, de ɣale ma Ezipete yooi zu!»

⁵ Moize ta Aalɔn ti looni zoi ma, ti laauue Izelayele nubuseiti kpein gaazu, ti gaaleai ba. ⁶ Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalébe, Yefunee ná-doun zunui, nu felegɔ naati, ti ɣeni zɔiti ba, teiti ti liini zoi zuuete, ti felegɔ ti ta-zegeiti balini ga, ⁷ ti ɣe Izelayele nubuseiti kpein ma: «Zoi nii gi subizaai, gi suuete, toga ga zou uagɔ wola. ⁸ Ni Ǵooɣɔ GALAGI ɣa ade ue, toga ade lo zoi naa zu, é fe de ue, ue nɔkɔi ta kɔin gulɔi uoouaai ná. ⁹ Toga nɔ ga, à mina wuzegɛ Ǵooɣɔ GALAGI laalɔɔma. À mina lua zoi naa zu nuiti ba, mazɔɔɔ ta ɣeezu nɔ ga ade-ɣɔnɔ, niinigi é ɣea ti makesu, naa maagooza ti ua, tama Ǵooɣɔ GALAGI ɣa ade ua. Degɛmu, à mina lua ti ua pa!»

¹⁰ Nubuseiti kpein ti ɣeni ɣeezu, ti ti zɔɔ ga kɔtui, ti ti uaa, kele gaamanɔ Ǵooɣɔ GALAGI ná-lebiyai ɣulani kelema Izelayele nuiti be GALA daagomi sege uelei maazu. ¹¹ Ǵooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Niima nubuseiti ta yesu bèlevuilisu eyesu siegi begele zu? Ta yesu ɣeezu ga ti mina la dà, eyesu siegi begele zu? Anɛe ge poo gola mɔinmɔin kea ti zaama. ¹² Nà dɔɔ zeebei uezu ti ua, ge ti-ma zuwu gaaleue, naa uolu ná zii

betezu, é g'ula è zu, nii sebei a wɔɔɔ, ta é mɔin Izelayele ual!»

¹³ Moize G'ooɔɔ GALAGI woog'auoteni, é g'e ma: «Ezipete nuiti ti kwɛɛ ga da g'a è niima nubuseiti kula ta-yooi ua ga da-zebei. ¹⁴ Ti boge niima you zu nuiti kpein ma. Ti menige ga da, G'ooɔɔ GALAGI, da niima nubuseiti saama, da bɔɔɔ lɛɛzu kpezekele. Ti menige ga da-lonabiingi g'a zelani ti maazu, da losu ti luɔɔ folo tonabiingi zu, ta kpidii abuzogi zu. ¹⁵ Ni da niima nubusei kpein paana eg'e nu g'ila, zooiti ti è-g'eevaiti ma woomeniga, è ti g'eai, naati ta uaazu g'eezu ma: ¹⁶ «G'ooɔɔ GALAGI la bena zobo wɔɔɔ, é ua li ga nubusei teiti zooi naa zu, nii é ma g'ona woni ga é fe ti ya, naa g'a é keai é ti uaa teubai zu.» ¹⁷ Niizu Màligii, nà è maaneɛɛɛzu, da-zobogi g'ula kelema ga zebei p'e, eg'euelei è boni la gi ma ga: ¹⁸ «G'ooɔɔ GALAGI yii la da ga g'ula fala, kpeteue woog'eg'iladai zu, toga da faag'aaaza golai zuvaaye ta tɔ kologologi. Kele é la da ga sɔba nui levea ga sɔbalala nu, toga doun keeg'eiti ta-vaag'aaaza golai zala ti-lointi ma, eyesu yamani zavasiei baa naanisiei.» ¹⁹ Nà è maaneɛɛɛzu, niima nubuseiti su-vaaye ga ta-vaag'aaaza golai, da-woog'eg'iladai mauele ma, eg'euelei nɔ è niima nubuseiti suvaayesu da, è zo ti g'ula voloi ma Ezipete yooi ua, é zeeli za ma.»

²⁰ G'ooɔɔ GALAGI g'eni ma: «Gè ti maavaayega, eg'euelei è falia la. ²¹ Kele eg'euelei gè vulua la ga g'ite, nèi gè ga G'ooɔɔ GALAGI, nà-lɛbiyai eteai p'e daavegai, gè g'onaa ga: ²² Nui niiti ti nà-lɛbiyai g'aani, ta poo go-laiti gè ti g'eeni Ezipete yooi zu, ta teubai zu, ti sùɔɔɔɔ daa g'ea puu, ti la g'oloni bè, ²³ ti taɔɔila kpalaa, ti la zooi naa g'aa, nii gè ma minazeg'e boni, gè g'ona su ti-memewolani b'e. Teiti kpein ti bèleuiligai, taɔɔila kpalaa ge la lɛa ná. ²⁴ Kele nà-botig'e nui Kalɛbe, g'i kili ka é g'eni naa uɛ, keue bè ga woog'eg'ila nu eyesu g'a. Naa g'a é ba, nà lɛ ga naa, ma yooi zu, uɛ é liini ná, mavofodaiti ta naa wɔɔɔ. ²⁵ Tei Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti zeini nemei zu, lina sobu nɔ, wa nuiti gaag'alesu ma teubai zu, wo li ga Seeli Kpolodei uɔ pelei.»

²⁶ G'ooɔɔ GALAGI g'eni Moize ta Aalɔn ma: ²⁷ «Nà ni-ima nubusei nɔiti zesu ná, ti da unsuyelii lo dàalɔɔɔma, eyesu yeele? Mazwɔɔ gè Izelayele nuiti ta-unsuyeliiti menige, ti tosu dàalɔɔɔma. ²⁸ G'e ti ma: «G'ooɔɔ GALAGI wooi g'aa: Eg'euelei gè vulua la ga g'ite, nà wo zosu, eg'euelei wo woiti bogai la g'òizu. ²⁹ Wa za teubai tei su, wo-ma uoomaiti ti la ná. Wɔiti dɔin ti wo g'aaluni, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é lɛ zeemaazu, mazwɔɔ wo unsuyelii loge dàalɔɔɔma, ³⁰ wo la mɔ lɔa zooi naa zu, nii gè ma minazeg'egi woni, gè g'ona ga wa ze ga, keni Kalɛbe, Yefunee ná-doun zunui, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui. ³¹ Kele wo-lointi, wo g'eni g'eezu ma ta g'e ga wo zili nuiti daamiani, nà liizu ga tiye ma yooi zu, ta zooi naa g'wɛɛ, nii wo beleuiligai. ³² Kele wɔun, wa zaazu teubai tei su. ³³ Wo-lointi ta g'eezu ga teuteue nuiti, kona uuunaanigɔ (40) laawu. Ta wa-wooualadai ma zalai wɔɔɔ g'ana, nii wo kea ga ze, eyesu wo p'e wo za teubai zu. ³⁴ Folo uuunaanigɔ (40) g'a wo keeni zooi zuuɛɛsuuɛ, tama, wa wa-vaag'aaaza golai ma zalai wɔɔɔ kona uuunaanigɔ (40) laawu, kona g'ila, folo g'ilagi uo-

togi zu. Wa kwɛɛ naazu ga wa g'elena bà, wa bala.

³⁵ Nà, G'ooɔɔ GALAGI, nà g'a kpɔɛai. Ungo, zekana gè uaazu niima nubusei nɔiti sosu da, ti g'iliai ua, ti wuzeg'e dàalɔɔɔma. Ta n'eelezu teubai tei su, ti za ná.»

³⁶ Zunuiti Moize ti leveni ga ti zooi zuuɛɛ, ti galegai ma ma, ti nuiti unsuleveni, ti unsuyelii lo dàalɔɔɔma, ga zooi zu vaiti suvala pelei. ³⁷ G'ooɔɔ GALAGI zunui naati dogani, ti za, tɔzei ti zooi ná-fai zuvalani. ³⁸ Zunuiti ti liini zooi zuuɛɛsu, ti p'e ti zaani, keni Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalɛbe, Yefunee ná-doun zunui, naati nɔ g'a ti yeni vulua.

Woozotala niinei

(Tɔ Seuei Velesiei 1:41-46)

³⁹ Siegi zu Moize G'ooɔɔ GALAGI laawooi woni da Izelayele nuiti ma, nubuseiti gola g'aaleini. ⁴⁰ Poluma zobui, ti wuzeg'eni ga sobuzobui, ti lɛ gize yooi uɔ pelei, ti g'e ma: «Gi koto g'ea, kele g'a ga lɛ, uɛ G'ooɔɔ GALAGI b'ɛai, é uile ná ua.»

⁴¹ Moize g'eni ti ma: «Leeni vaa zu wo zeg'ezu G'ooɔɔ GALAGI wooi uolu? Wo la zobo wɔɔɔɔga! ⁴² À mina lɛ, mazwɔɔ G'ooɔɔ GALAGI la wo zaama. Wo zili nuiti ti mina wo uaa fuun. ⁴³ Mazwɔɔ wa Amaleke nuiti kaazu luɔɔ, ta Kanaan nuiti, wa bɔɔɔ uaa. Uelei wo uoluavegai da G'ooɔɔ GALAGI ua, é la mɔ g'ea wo ua.»

⁴⁴ Ti daani m'ɛɛ, keni ti lɛeni gize yooi uɔ pelei, kele G'ooɔɔ GALAGI ná-minazeg'e kesui la g'eni liini, ta Moize balaa, ti ua g'ula ti-uuuzuuɛ ua. ⁴⁵ Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti g'eni uuuni gize yooi zu, naati ti yeini, ti Izelayele nuiti sakpe, ti ti gologolo, ti uile ti uolu, eyesu ti li, uɛ ná laaseigi ga G'oolɛma.

Tɔgi é lo vebeaniiti ba, ta puya zalaɔgaiti

15 G'ooɔɔ GALAGI b'ɛeni Moize uɔ, é g'e ma: ² «B'ɛ Izelayele nuiti pɔ, è g'e ti ma: Siegi zu wo zeelizu la zooi naa zu, gè uaazu feezu wo uɛ ga wo ze ná, ³ wa g'ena pɔ wo zalaɔgaiti kula G'ooɔɔ GALAGI uɛ, nii abui galazu, gala zalaɔgai, baa minazeg'e daazeeli zalaɔgai, baa vebeanii nui daai g'isu, baa zalaɔgai nii é uilesu wa-GALA fai ma veti voloi ta ua, wa ke ga nikei, baa baalaggi, baa bolii, nii é galazu, makugi neai G'ooɔɔ GALAGI uɛ. ⁴ Wa vebeaniiti kpɔ zalaɔga zua g'ilagilagi p'e ba. Wa bulu vuko uagɔi kilo savagɔ bɔ ba, gaayɔgai ga gulɔi lilele g'ila ta tukpe (1,5), ⁵ ta puya zalaɔgai g'e ga dɔɔi lilele g'ila ta tukpe (1,5), ni zalaɔga zuai g'a ga baala zivui. ⁶ Ni baala sine wolai ue, wa vebeanii g'e ga bulu vuko uagɔi kilo lɔzita, gaayɔgai ga gulɔi lilele felegɔ, ⁷ ta puya zalaɔgai g'e ga dɔɔi lilele felegɔ. Naama zalaɔgaiti makugi g'a neɛ G'ooɔɔ GALAGI uɛ. ⁸ Ni nike zinei g'a wo kulazu ga zalaɔgai G'ooɔɔ GALAGI uɛ, é g'e ga gala zalaɔgai, baa minazeg'e daazeeli zalaɔgai, baa é g'e ga ziilei zalaɔgai, ⁹ wa bulu vuko uagɔi kilo taabuugɔ bɔ ba ga vebeanii, gaayɔgai ga gulɔi lilele savagɔ, ¹⁰ ta puya zalaɔgai g'e ga dɔɔi lilele savagɔ. Zalaɔgai ue, nii abui galazu, makugi neai G'ooɔɔ GALAGI uɛ.

¹¹ «Pele g'ana wo maaneai wo nike zine zalaɔgai g'ula la, baa baala sinei, baa baala sine yivui, baa boli yivui.

¹² Toganii mɔɔn ua uele-o-uele, vebeanii ɔa uee ti ɔilagi-lagi ua. ¹³ Izelayele nu ɔɔɔɔɔɔgi kpein maaneuee é naama lɔgi zo, a ɔena zalaɔai ɔulaa, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔɔ GALAGI ue. ¹⁴ Tɔ gilagi naa nɔ ɔa a zeinubusei pe ma, ga faa ɔila nɔ anee weein é ga seikɔɔɔma nui, baa ná-peleyegei wo zaama wo-mavofodaiti kpein su, ni ta ɔɔ ti zalaɔa ɔula, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔɔ GALAGI ue. ¹⁵ Nubusei pe ka tɔgi naa zo, ga faa ɔila nɔ toɔa la ese gilagilagi pe ma, Izelayele nu uee seikɔɔɔma nu ua. Naa ɔa ɔe ga ɔɔɔɔɔ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be, ta seikɔɔɔma nui, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ¹⁶ Tɔ gilagi, ta deve ɔilagi nɔ ɔa a ɔe ná wo pe be, wa seikɔɔɔma nui.»

Bulu mɔungiti ma vebeanii

¹⁷ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: ¹⁸ «Bɔe Izelayele nui ti ɔɔ, é ɔe ti ma: Siɔgi zu wo zeelizu la zooi zu, ue gè lo-su wo lugɔ, wo li ná, ¹⁹ wo ma you zu bului miizu, wa gilazu zeɔe ba ga vebeanii ɔɔɔɔɔ GALAGI ue. ²⁰ Siɔgi zu wo bului mɔsu da, wa ma mɔungi zeɔe ba, wo kula bè ga zalaɔai, eɔeuelei wa da molo niinei nɔnɔi zeɔe ba la. ²¹ Vebeanii ɔana, wa fe ɔɔɔɔɔ GALAGI ue, é ɔula wa-vuului ná-botii ɔea mɔungi zu, wo-mavofodaiti kpein su.»

Teuezea ɔotoi ma zalaɔai

²² «Ni wa koto ɔena, wo la gaagilini ma, wo la tɔgi niiti kpein soni, niiti ɔɔɔɔɔ GALAGI ti veai Moize ya, ²³ é zo naama voloi ma ɔɔɔɔɔ GALAGI deveiti feeni la, eyesu é li wo-mavofodaiti ɔɔ uelela uelei, ²⁴ ni faaɔaazagi a ɔena, é la ɔeeni ga gaagilima, é ɔe ga nubuseiti kwɔetala zu vaa, nubusei kpein ka nike zine bokpa gila kula ga zalaɔai, makugi neai ɔɔɔɔɔ GALAGI ue, é ɔɔ vebeanii ua, ta puya zalaɔai, eɔeuelei deveai la tɔgi zu, ta boli zinei, nii a ɔe ga koto gba zalaɔai. ²⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa kotoi gba Izelayele nubuseiti kpein be, suvaa ɔa ye ti ue, tɔzei faaɔaazagi ue, ti keai, ti la gaagilini ma. Siɔgi zu ti uaazu la ga ta-zalaɔai, nii abui galazu, ɔɔɔɔɔ GALAGI ue, ta koto gba zalaɔai ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, tɔzei ta-vaagɔaazagi vaa ua, ti keai, ti la gaagilini ma, ²⁶ suvaa ɔa ye Izelayele nubuseiti kpein be, ta seikɔɔɔma nui, mazɔɔɔ nubuseiti ti naama vaagɔaazagi ɔeeue, ti la gaagilini ma.»

²⁷ «Ni nu ɔila kpe nɔ ue, é kotoi ɔeai, é la gaagilini ma, toɔa kona gila boli zaai ɔula ga koto gba zalaɔai. ²⁸ Zalaɔa ɔula nui ɔa kotoi gba ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, nui naa ue, nii é kotoi ɔeai, é la gaagilini ma. Siɔgi zu é kotoi gbazu la be, naa zuvaa ɔa ye be. ²⁹ Siɔgi zu nu a koto ɔena la, nii é la gaagilini ma, tɔ gilagi nii nɔ ɔa a zeinubusei pe ma, Izelayele nui ti ga zou lointi, ta seikɔɔɔma nui.»

³⁰ «Kele nu-o-nu, nii a gaagili ma, é kotoi ɔe, Izelayele nui, é ga zou loin, baa seikɔɔɔma nui, é ɔɔɔɔɔ GALAGI lɔɔɔi ɔologologa, kpe ka leue ná-nubuseiti ba, é ɔula ti zaama. ³¹ É GALA daawooi ueleuiliga, é ná-deveiti kologolo, keni kpe ge leue ná-nui ba. Ná-faaɔaaza golai ma ɔasoi ɔa la unma.»

Doogo foloi zo fai

³² Tei Izelayele nui ti ɔeni teubai zu, ti zunui ta ɔaani, é da kouii ɔale doogo foloi. ³³ Teiti ti soni ná, ti uaani la Moize uɔ ta Aalɔn, ta nubuseiti kpein ɔɔ. ³⁴ Ti makeni ma ga pagɔ, tɔzei faa nɔpe ge la ɔeni de leveni, é ua uile naa ua, nii a zoo é ɔe la. ³⁵ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Ta naama zunui uaa. Wa lii la wo-uuzuuue uoluuue, nubusei kpein ge so ga kɔtui.» ³⁶ Názu ɔa nubuseiti ti ɔulani la la, ti-uuzuuue uoluuue, ti so ga kɔtui, eyesu é za, eɔeuelei ɔɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Geze yiizayiizagi ma levei

³⁷ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: ³⁸ «Bo Izelayele nui ma ga, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti geze yiizayiizagi lo ta-ueekɔma zeɔeiti goizuuue, ta geze ɔaali biinii. ³⁹ Siɔgi zu wo geze yiizayiizagiti kaazu la, wa ɔize ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-deveiti su, wo da ke, wo la ɔɔɔɔ ɔakaga, wo ua uile wo yiima vaiti polu, ta wa-ɔaazuɔulapɔiti, niiti ti wo lɔzu wooualadau zu. ⁴⁰ Naazu wa ɔize ná-deveiti kpein su, wo ɔolo ti ue. Wa nade wa-GALAGI ue. ⁴¹ Nà ga ɔɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo ɔulaai Ezipete yooi ua, ga é ɔe ga wa-GALAGI. Ungo, nà ga ɔɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.»

Kɔlee baka fai

16 Kɔlee, Yiseɔaal ná-doun zunui, Keɔate ná-peleyegei wu, Leevi ná-bolodai zu zunui ta ɔeni de, é Luben ná-bolodai zu zunui sauaɔo ueeni ɔɔɔɔ ua, Datan ta Abilame, Eliabe ná-doun zunui, ta Won, Peelete ná-doun zunui, ² ti wuzegeni Moize laalɔɔma, ti Izelayele nui nu unfelegɔ puulɔɔlugɔ (250) ueeni ɔɔɔɔ ua, niiti ti ɔeni ga nubuseiti ta-ɔundiɔiti, ti ɔeni ga balaa nui tene nui maabɔgiti su, ti ga nui unfe-mai ti ue. ³ Ti ɔaaleeni ba Moize ta Aalɔnni daalɔɔma, ti ɔe ti ma: «É kula ɔea! Nubusei kpein ka ɔadegai, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa ade pe ba. Zobogi begele ɔa é wo ya, ga wo zeinubusei pe ma, ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-bebei ɔa nii?»

⁴ Siɔgi zu Moize naama yelilomaiti menini da, é laauenei zooi ma. ⁵ Naa uolu é ɔeni Kɔlee uɔ, ta polu nui, é ɔe ma: «Lina sobu, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa naa le, nii é ga nɔnɔi ta nii ɔadegai, a zoo maabuɔazu ba, nii é yi-imazegezu la. ⁶ Wele nii wo uaazu keezu, Kɔlee ta polu nui kpein ta ani maku neene gala liɔiti sege, ⁷ ti ti laave ga abulekaiti, ti ani maku neeneɔgi uu ga, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. Nii ɔɔɔɔɔ GALAGI a yiimazege la, naa ɔa ɔadegai. É kula ɔea, Leevi ma zuwuzuiti!»

⁸ Moize ɔeni Kɔlee ma mɔnɔ: «À woilo ɔdoi ma ga pagɔ, Leevi nui! ⁹ Naa ɔa wo ɔaazu ga faa go baa, ga Izelayele ná-GALAGI yiimazege ga woye ye, Izelayele nubuseiti saama, é zobo fe wo ue, wo maabuɔa ba, wo da botii ɔe ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-sege uele ɔadegai wu, wo lo nubuseiti untuɔɔ, wo botii ɔe tɔn be? ¹⁰ É ma zobogi veeue wo ue ga wo da maabuɔa ba, wa è-ɔeeleaiti, Leevi nui. Naa ɔa wo zalaɔa ɔula nui losuuue ɔaizizu mɔnɔ? ¹¹ Naa ɔa é kea da-o, da-nui-yo, wo gilia ba, wo

wuzegé Góogó GALAGI laalógóma! Mazóokó Aalón gá ga bε, wo va gε unsuyelii losu daalógóma?»

¹² Moize nu leveni ga ti Datan loli ta Abilame, Eliabe ná-doun zunuiti. Kele ti gñeni ma: «Gi la liizu! ¹³ É gi gúla zou uagó va, uε kóokó ta kóin gulbi uóouaai ná, é va ga giye teubai zu ga gi za, faa go gána baa? Da gεezu kóokó, é zeí gi unda baa? ¹⁴ É la uaani ga giye zou zu, uε kóokó ta kóin gulbi uóouaai ná! É la kpalagaa veeni gi ya, baa kpelea ga góokó. Da niima nuiti kpein kaazu ga gaazugole nuiti? Ba-o, gi la liizu pe!» ¹⁵ Moize wola yi-igáawanani, é gε Góogó GALAGI ma: «Mina yeezei ta-vebeanii wu! Gè la ta-góli kópe kulani zea, folo gíla balaa, anεε soovale gila pa, gè la dε faa kóu gεeni ga tagíla balaa!»

¹⁶ Moize gñeni Kólee ma: «Da-o, é uolu nuiti-yo, é bó Aalón va, à gúla kelema lina Góogó GALAGI gákala. ¹⁷ Wo gílagilagi, ani maku nεene gala lígii zegé, é ani maku nεenégí uu su, é va Góogó GALAGI gákala. Wa va ga ani maku nεene gala lígí unfelegó puulókógó (250), dá-o, Aalón-o, wo gílagilagi gá kóokó zo ya.»

¹⁸ Ti gílagilagi, ti ta-ani maku nεene gala lígii zegeni, ti abulekaiti pu su, ti ani maku nεenégí uu ga. Ti pe ti loni GALA daagómi sege uelei laauε, Moize balaagi ta Aalón. ¹⁹ Kólee bebei gáaleeni ba ti laalógóma GALA daagómi sege uelei laauε.

Naazu, Góogó GALAGI ná-ílebiyai gúlaní kelema bebei kpein bε. ²⁰ Góogó GALAGI gñeni Moize ta Aalón ma: ²¹ «À gúla niima nubuseiti saama, ná ti undaivilisu gániganigi kóokó!» ²² Kele Moize ta Aalón ti laauεeni zooi ma, ti maanεenei wo, ti gε ma: «Ee, GALA! GALAGI nii deve kpetεaniiti kpein zenvui ma, dá uaazu bebei kpein sosu ga nu gílagi ná-kotoi?»

²³ Góogó GALAGI gñeni Moize ma: ²⁴ «Bóε nubuseiti pó, é devei ve ti ya ga ti maagóoza Kólee ta Datan ta Abilaméni ta-zegé gótaiti ba.»

²⁵ Moize wuzegeni zooi ma. Izelayele gundígíiti ti uileni polu, ti li Datan ta Abilame uó bε. ²⁶ É gñeni nubuseiti ma: «À maagóoza kotoba nui teiti ta-zegé gótaiti ba. À mina wóokó ti-yeagóligi tanópe ba, ni wo la wóinni, wo undaa va uili ta-gótoiti faa zu!» ²⁷ Naazu, ti maagóozani Kólee ta Datan ta Abilaméni ta-zegé gótaiti ba.

Datan ta Abilame ti gúlaní, ti lo ta-zegé gótaiti daauε, ta ti-anzaiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun lóinti. ²⁸ Moize gñeni ma: «Nii gá wa kwεε da ga Góogó GALAGI gá é tèvege, ga gè kεεwotii niiti ké, gè la faa kópe kεezu bógó uε gána kó. ²⁹ Ni niima nubuseiti ta zaana ga nu zaa uele kó, egevelei deveai la nubusei ma ga é za, naazu Góogó GALAGI laade é va valí mà, é va tève. ³⁰ Kele ni Góogó GALAGI a fai ta gεena, nii kegála la de gεeni, ni zooi a laalaona, é ti bóle ta ti-yeagóligiti kpein, ti ma vului yei góvealaazu, wa kwεε naazu ga nui niiti ti nεεgúlaue Góogó GALAGI zu.»

³¹ Moize beni kó ga woo gáabela, zooi ualini ga Datan ta Abilaméni kóokówu. ³² Zooi laalaoni, é ti bóle, ta ta-ueleyegeiti, ta Kólee ná-nuiti, ta ti-góligiti. ³³ Naama nuiti ti yeini góvealaazu ga ti ma vului, ta kóokó kpein. Zooi laagúluni ti ma uolu. Pele gána ti gáalani

da, nubuseiti saama. ³⁴ Ta-bee wooi menigai ma, Izelayele nuiti kpein ti gñeni loni ná maagóolii zu, ti bizeni, ti dá kpeei loo, ti gε ma: «Ade bize, zooi mina ade bóle, ada balaa!» ³⁵ Abui gúlaní Góogó GALAGI uó bε, é zunu unfelegó puulókógóiti (250) gala, niiti ani maku nεene-gi gñeni ti ya.

Bε gá a zoo é maabuğa GALA ba?

17 Góogó GALAGI bóeni Moize uó, é gε ma: ² «Bóε Elezaal uó, zalağa gúla nui Aalón ná-doun zunui, bo ma ga é ani maku nεene gala lígíiti kula abui zu, é abulekaiti pu ya góozama, mazóokó dígii naati ti padega. ³ Nui niiti, ti zaai ta-gótoi maavele ma, à ta-ani maku nεene gala lígíiti sege, wo ti loğa, wo ti bεte ga kólu bó sepegiti, nii a uεε zalağa gúlazuue ma. Dígii naati ti padega, mazóokó ti uaauε ga tiye pò. Ta gε ga poogi Izelayele nuiti bε.»

⁴ Zalağa gúla nui Elezaal ani maku nεene gala lígíiti segeni, niiti ti ga kólu bóigi, zunuiti niiti ti uaani ga tiye, abui naati galani. Ti ti loğani, ti ti gε ga ma zεpegiti, ti peε zalağa gúlazuue ma. ⁵ Naa gá é ga gíziesui Izelayele nuiti bε, ga nu kópe nii é la ga Aalón mavofodai, maa la nεeni, é va maabuğa Góogó GALAGI va, é va ani maku nεene kula ga zalağai gaazu, a va gε ege Kólee ta ná-nubuseiti, egevelei Góogó GALAGI devei veeni la Moize ya ga é bo ma.

Nubuseiti ti zelií lo fai Moize ta Aalón ma

⁶ Poluma zobui Izelayele nubuseiti kpein ti gñeni zelií losu Moize ta Aalón ma, ti gε ma: «Wo Góogó GALAGI ná-nubuseiti paauε!» ⁷ Ti maabóni ba Moize ta Aalón maagóolii zu. Ti gεai ma latisu GALA daagómi sege uelei uó pelei, peε, tonabiingi uεeni ma, Góogó GALAGI ná-ílebiyai gúlaní kelema. ⁸ Moize ta Aalón ti liini, ti lo GALA daagómi sege uelei laauε. ⁹ Góogó GALAGI gñeni Moize ma: ¹⁰ «À gúla bebei tei saama, ná ti-ma zuwu gáaleuezu gani kó.» Ti laauεeni zooi ma. ¹¹ Naa uolu Moize gñeni Aalón ma: «Da-ani maku nεene gala lígii zegé fala, abulekaiti sege zalağa gúlazuue, é pu su, é ani maku nεenégí uu ga. Suvile, é lii la nubuseiti pó bε, é koto gba vai gε, mazóokó Góogó GALAGI ná-zí-igáawanai lokoleuea, niizu maanógó kóozeida.»

¹² Aalón naa gεeni, nii Moize boni ma. É ani maku nεene gala lígii zegeni, é bize, é li nubuseiti saama. Naazu maanógó kóozeini niina ga zeelia nubuseiti ma. É ani maku nεenégiti galani, é koto gba vai gε nubuseiti bε. ¹³ É loni nuiti saama, niiti ti zaa gñeni de na, ta niiti ti gñeni vulua, maanógó beni. ¹⁴ Nui liegí é zaani naama maanógó zu, é gñeni ga nu waapuugó maazu naanigó undófela (14 700), é gúla niiti polu, ti undaivilini Kólee ná-fai zu. ¹⁵ Aalón gáleni ma Moize uó bε GALA daagómi sege uelei laauε, siegi zu maanógó beni la.

Aalɔn ná-tukpɔi

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔeni Moize uɔ, é gɛ ma: ¹⁷ «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga bolodama gɔndigiɔi gɔlagilagi tukpɔi gɔla fe è ya. Tukpɔi puugɔ maazu felegɔ (12) gɔ bolodama gɔndigiɔi ta fe è ya. È ti gɔlagilagi laaseigi zɛue eɛe ɔɔɔ ma. ¹⁸ Da Aalɔn laaseigi zɛue Leevi ná-bolodai ná-tukpɔi ma, mazɔɔɔ bolodama gɔndigiɔi gɔlagilagi ná-tukpɔi gɔ gɛ ná. ¹⁹ Da ti la GALA daagɔmi sege uelei wu, zeele woo gɛsui gɔkalauɛ, ue ada gɛ gɔmisu ná. ²⁰ Zunui nii gè yimazegezu la, naa ná-tukpɔi gɔ uɔɔ ba, naa gɔ a ke gè Izelayele nuiti ta-un-suyeli be, nii ti bosu gòizu yeenɔpe wo laalɔɔɔma.»

²¹ Moize naama leveiti feeni Izelayele nuiti zea. Bolodama gɔndigiɔi gɔlagilagi tukpɔi gɔlagila feeni zea, é gɛ ga tukpɔi puugɔ maazu felegɔ (12). Aalɔn ná-tukpɔi gɛni tɔɔɔiti saama. ²² Moize ti laani Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu, sege uelei wu, nii zeele woo gɛsui gɛni bu.

²³ Poluma zobui, Moize leeni sege uelei wu. É kaani ga Aalɔn ná-tukpɔi, nii é laani Leevi ná-bolodai laaseigi zu, é uɔɔɔni ba, fulɔɔɔiti gaauye, gulu waai é ga amandegi, naa ma bɔɔigi gɛni ba. ²⁴ Moize tukpɔi kpein segeni uolu sege uelei wu, Gɔɔɔɔ GALAGI gɔazu, é li, é dɛɛ ga Izelayele nuiti. Ti naa gɔani nii keai, eɛe ge ná-tukpɔi zegeni.

²⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Aalɔn ná-tukpɔi la uolu zeele woo gɛsui gɔkalauɛ. Togɔ makesu ná ege poogi niiti be, ta gɛ ti baka, naa gɔ a ke è ti beteue un-suyeli lo fai ua gɔazu, ti ua za.» ²⁶ Moize keeni gɔana. É Gɔɔɔɔ GALAGI wooi zoni, egeuelei naa deveni la.

²⁷ Izelayele nuiti ti gɛni Moize ma: «Wele, gi loa ya, gɔ zaazu negelein! ²⁸ Nu-o-nu a maabuɔa Gɔɔɔɔ GALAGI ná-sege uelei ua, naa gɔ zaazu! Zekana gi pe gi gɔabelazu la?»

Zalaɔa gɔla nuiti ta Leevi nuiti tosuɛ

18 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Aalɔn ma: «Da-o, è-loun zunuiti-yo, ta è-gɛɛ mavofodaiti, faagɔaaza golaiti kpein ti gɛɛzu seizu padegai laalɔɔɔma, ma gɔɔɔi gɔ la wo unma. Da-o, è-loun zunuiti-yo, faagɔaaza golaiti kpein ti gɛɛzu, wa-zalaɔa gɔla wotii ma ziegi zu, wa gɔ naama gɔɔɔi a la wo unma. ² È-gɛɛleaiti maabuɔa bɔɔɔi ua, Leevi ná-bolodai, è-gɛɛ ná-bolodai, ti gɔli è ua, ti bɔ è ua, wa è-loun zunuiti wo gɛ botii zu sege uelei wu, nii zeele woo gɛsui bu. ³ Ta da-levei zo, ti da sege uelei kpein make, kele ti la maabuɔa seizu padegai ma zɔɔɔlaiti ba, anɛɛ zalaɔa gɔlazuuɛ balaa, wa ua lia zaazu, tiya-o, wa-o. ⁴ Ta gɛ wo ua, da-wotii zu, ta gɛ GALA daagɔmi sege uelei wu wotii kpein su, ti da botii pe ke, nii maaneai ga ti ke. Kele nu gɔli ɔɔpe ge la maabuɔa wo ua. ⁵ Wa gɔ seizu padegai ma gɔɔɔi a gɛ wo unma, ta zalaɔa gɔlazuuɛ, nà-ziigaaawanai loko la leuea naazu, é ua yei Izelayele nuiti daalɔɔɔma. ⁶ À wele, gè yimazegefeni ga wo-gɛɛleaiti, Leevi nuiti, Izelayele nui zɔiti saama, ta ga nɔɔɔi, gè ti veeue wo ya ga ti GALA daagɔmi sege uelei ma wotii gɛ. ⁷ Dɔun dá Aalɔn, wa è-

mavofodaiti, wa wa-zalaɔa gɔla wotii gɛ, naa kpein su nii é uilesu zalaɔa gɔlazuuɛ ua, ta nii é ada padega wolai, sege zuɔooza golai uoluue, wo-gɔɔɔi gɔana. Gè wa-zalaɔa gɔla wotii veeue wo ue ga faanɛi. Zɔi ɔɔpe a maabuɔana ná ua, ga wo gɛuele, ta naama nui uaa.»

Zalaɔa gɔla nuiti ti-laamiizuɛ

⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Aalɔn ma: «Woilo, nii dɔin Izelayele nuiti ti kulazu vebeani padegaiti ba, nà bɔɔɔi gè naa make fai galiva è ma. Gè fea è ue, wa è-mavofodaiti, wɔɔɔi gɔ ná, naa gɔ gɛ ga gɔɔɔɔi tɔgi. ⁹ Wele nii a gɛ ga wɔɔɔi vebeani padegaiti su, nii é ga nɔɔɔi, naa a zegeni ba, é gɔla: nii dɔin Izelayele nuiti ti keɛzu bè ga vebeaniiti moloi zu, ta koto gba zalaɔaiti, ta ná-faa zubeɛe zalaɔaiti, ti uaazu ga tiye pɔ. Naama ani padega wolaiti ta gɛ ga dɔɔɔ, wa è-loun zunuiti. ¹⁰ Wa ti mi ada padegai ta. Zunuiti ɔɔ gɔ ta mi. Ta gɛ ga ani padega wolaiti wo ue.

¹¹ «É buɛ naa maazu, vebeanii niiti Izelayele nuiti ti feezu bè, da naa gɔlazuuɛ zege. Gè naa kpein fea è ue, wa è-loun zunuiti, ta è-loun anzanuiti, naa gɔ ga gɔɔɔɔi tɔgi. Nuiti kpein ta gɛ da-uelei wu, ti la tɔ kologoloni, ta zoo ti ta mi. ¹² Zoi ua ɔɔɔi mɔungiti ti feezu bè, gè naati balaa fea wo ue, naa gɔ é ga gulɔi, ta dɔɔ niinei, ta moloi, ¹³ zoi ua ɔɔɔi mɔungiti kpein ti uaazu la Gɔɔɔɔ GALAGI uɔ. Nuiti kpein ta gɛ da-uelei wu, ti la tɔ kologoloni, ta zoo ti ta mi.

¹⁴ «Nii kpein Izelayele nuiti ta konana mà ga nɔɔɔi, naa gɛa balaa ga wɔɔɔi. ¹⁵ Doun mɔungiti, ta togani mɔungiti, ta ti ve Gɔɔɔɔ GALAGI ue, naati ta gɛ ga dɔɔɔ. Keni è doun zunui mɔungiti unmɔɔ, è togani yiuo zine mɔungiti balaa unmɔɔ, nii é la zooga é ua gɔla ga zalaɔa. ¹⁶ Zunui loin unmɔɔ gani gɔ gɔla, a alu gila sɔɔɔɔna, sɔngɔi gɔ gɛ ga wali gae ɔɔɔlugɔ, seizu padegai ma valibogi zu, naama wali gaei gɔlagi gɔ ga galamu puugɔ. ¹⁷ Kele mina va bu, ti ua niki yiuo mɔungiti un-mɔɔ, baa baala ziuo mɔungiti, baa boli yiuo mɔungiti, ta ga zalaɔa ani padegaiti. Wa ti-ma pamai vaza zalaɔa gɔlazuuɛ ma, wo ti-ma wulɔi gɔla ga zalaɔai, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ue. ¹⁸ Ti-ma zuai gɔ gɛ ga dɔɔɔ, egeuelei zalaɔa zuaiti ta da gɛ la, ma gɛkegi ta ma balai é ga zeezazu uelei, niiti ti gɔla ga datege vai ma uoogi. ¹⁹ Ani padegaiti kpein Izelayele nuiti ti segezu ba Gɔɔɔɔ GALAGI ue ta-vebeaniiti su, gè naati fea wo ue, da-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, naa gɔ ga gɔɔɔɔi tɔgi. Togɔ ga minazegegi é la gɔlogologa ta é la valiboga, wo yɔɔɔzu wa Gɔɔɔɔ GALAGI ta è-mavofodaiti.»

²⁰ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Aalɔn ma: «È la zou zɔɔɔga, ga è bɔɔɔi gele, Izelayele yooi zu, dɔɔɔi ɔɔpe ge la gɛa ná, ti zaama. Nà gɔ gè ga dɔɔɔi ta da-betei Izelayele nuiti saama.

Leevi nuiti ti-laamiizuɛ

²¹ «Puusiei nii kpein Izelayele nuiti ti kulazu, gè naa vea Leevi nuiti be ga tɔɔɔ, botii vaa zu ti keɛzu, nii ti keɛzu GALA daagɔmi sege uelei wu. ²² Izelayele nuiti ti

la mo maabugaa GALA daagomi sege uelei ua, ti ua koto zege, ti ua za. ²³ Leevi nuiti mo ga ta ge GALA daagomi sege uelei wu wotiiti keezu, ni faagaaza gola ga gae-na na, tiya ga ma gasci a la ti unma. Togga ge ga gogog toggi, wo-mavofodaiti kpein be. Ti la zou zokwaga Izelayele nuiti saama, ²⁴ mazokwa na puusiei kpein feezu Leevi nuiti be ga tawo, nii Izelayele nuiti ti kulazu Gogog GALAGI ue. Naa ga e kea, ge boni ti ma ga ti la zou zokwaga Izelayele nuiti saama.»

Leevi nuiti ta-uusiei

²⁵ Gogog GALAGI geni Moize ma: ²⁶ «Bo Leevi nuiti ma ga: «Siegi zu Izelayele nuiti ti uaazu ga puusieiti wo uo, ge feezu wo ya ga wawo, wa puusiei gula ba ga vebanii Gogog GALAGI ue, naa ga e gaezu ga puusiei ma uusiei. ²⁷ Wawo ma guladai naa ga levezu ga, eguevelei naa la, nii e gulazu molo logazuue ta doo betezuue. ²⁸ Pele gana wa ta gula da la, wa balaagi, e ge ga vebanii Gogog GALAGI ue, e gula puusiei kpein ba, wo sokwaga Izelayele nuiti zea. Wa fe zalaaga gula nui Aalno ya, e ge ga zalaagai Gogog GALAGI ue. ²⁹ Faanai kpein wo sokwaga, wa vebanii zege ba Gogog GALAGI ue, wa ma uagwi zege ba, e ge ga ma uagwi padegai segeai ba ye.»

³⁰ «Da ge ti ma mawo: «Wa ma uagwi gulana ba, motai ga ge wo ue, Leevi nuiti, eguevelei naa la, nii e gulazu molo logazuue ta doo betezuue. ³¹ Wa mi, ue nape na nai wo ue, wa wa-ueleyegeiti, mazokwa wo-zalai gana, botii kpein faa zu nii wo keezu GALA daagomi sege uelei wu. ³² Wo la faagaaza nape kea ga naa, tazzei wo ma uagwi zegeue ba be. Naazu wo la Izelayele nuiti ta-vebani padegaiti kowaga neglein, wo ua za.»

Nade dei na-fai

19 Gogog GALAGI geni Moize ta Aalno uo, e ge ti ma: ² «Petee, devei nii ga e Gogog GALAGI na-togi zu: A bo Izelayele nuiti ma, ti ua ga nika zaa boggi, nii neeuuzu la ba, baa maa ua legefe, nii e la de wozawoloni. ³ Wa fe zalaaga gula nui Elezaal ya. Naa balaagi ga lii la wo-uuzuuue uoluuue, ti kodaaleue gaazu. ⁴ Togga ma namai ta zo, e yeebegai lo bu, e faza na zeizu ge lofela GALA daagomi sege uelei letema uelei. ⁵ Naa uolu, ta nika zaai naa gala gaazu: ma gowoo, naa uee ma zuai ua, ta ma namai, naa uee ma booiiti pe ba. ⁶ Naa uolu, zalaaga gula nui ga sedele gulu bugai zege, ta gizokwe tufa bifogi, ta geze boi sokwaga, e ti uili abuzogi zaamaue, ue nika zaa boggi galazu na. ⁷ Naa pe poluma, zalaaga gula nui ga na-segeiti gba, e boggi maagba, aisa e ua gale ma wo-uuzuuue, anee naa ue, kowaga ge ye de toggi letemazu eyesu kpokwi zeeli. ⁸ Zoi balaagi a nika zaa gala, naa ga na-segeiti gba, e boggi maagba, kowaga ge ye de eyesu kpokwi zeeli. ⁹ Zuni gila nii padegai toggi letemazu, naa ga nika zaai ma yuui gaale ba, e lii la wo-uuzuuue uolu uelei, e pu ada padegai ta, ue a make na Izelayele nubuseiti be, nade dei betee vai zu, koto gba vai zu. ¹⁰ Zoi a nika zaai ma yuui gaale ba, naa balaa ga na-segeiti gba, kowaga ge ye de eyesu kpokwi

zeeli. Izelayele nuiti ta seikogoma nuiti, ta toggi nii zo eyesu go.

¹¹ «Nu-o-nu a woggu nu uooma ua, kowaga ge ye de, toggi letemazu, folo lofela laawu. ¹² Ni a boggi padena foloi zavasiei ta dofelasiei, ga niima dei, togga nade. Ni naa la geeni, kowaga ge ye de. ¹³ Nu-o-nu nii a woggu nu uooma ua, e la boggi nade fai geeni, togga Gogog GALAGI na-sege uele padegai gogogu. Naama nui be ka leue Izelayele nuiti ba. Tazzei nade dei la vazani ma, kowaga ge ye de.

¹⁴ «Toggi ueee, nii maanai ga wo so: Ni nu a zaana sege gotai wu, niiti kpein ti leezu na, ta niiti kpein ti geni na, ti boggi ge ye de folo lofela laawu. ¹⁵ Aninakai kpein daalaogai, dakulu ge la ueeni da, naa ga gogog. ¹⁶ Ni nu a woggu nu uooma ua doo zu, nu paa, baa e za boggi ue, baa e woggu nu gaei baa kabai ua, kowaga ge ye de folo lofela laawu.

¹⁷ «Nii a ke e nade, ta nika zaai ma yuui zege, nii kulaa ga zalaagai, e gala, koto gba vai zu, ti pu aninakai zu, ti zieungi zu dei uu ma. ¹⁸ Zunui nii padegai toggi letemazu, naa ga gizokwe tufa bifogi gila sege, e do ziei wu, e ta vaza sege gotai wu, ue nui ta zaai na, ta aninakaiti ma, ta nuiti kpein ma ti geni na. Togga ke gana no naama nui ue, nii woggu ni gaeiti ba, baa nu uoomai ua, nii nui ta paai, baa saai boggi ue, baa nii woggu kabai ua. ¹⁹ Nui nii padegai toggi letemazu, naa ga a ziei vaza zo ma nii kowaga. Togga naa ge foloi zavasiei ta dofelasiei ma. Folo lofelasiei, zunui kowaga, naa ga na-segeiti gba, e boggi maagba. Kpokwi, togga nade.

²⁰ «Kele ni zunui nii kowaga, e la boggi padeni, kpe ka leue Izelayele nuiti ba, mazokwa togga Gogog GALAGI zeizu padegai gogogu. Tazzei nade dei la vazani ma, kowaga ge ye de.

²¹ «Izelayele nuiti ta niima logi zo eyesu go. Zoi a nade dei vazana, naa ga na-segeiti gba. Zoi a woggu naa ma dei ua, naa ga gogog eyesu kpokwi zeeli. ²² Zunui kowaga, anii kpein a woggu ba, naati ta gogog, nu-o-nu a woggu nui ua, nii kowaga, to boggi ge gogog eyesu kpokwi.»

Miliyame zaa vai ta Meeliba dei (Egezo 17:1-7)

20 Konagi ma alu mungu, Izelayele nubuseiti ti zeelini Sin teubai zu, ti uu Kadese. Minaga ga Miliyame zaani na, ti maagulu na.

² Zie la geni na. Nubuseiti ti gaaleeni ba Moize ta Aalno laalokwoma. ³ Ti kpwei ueeni Moize ua, ti ge ma: «Ee, ni gaga la geni zaani, siegi zu gi-geeleaiti ti geni zazu la, Gogog GALAGI gaazu! ⁴ Leeni vaa zu wo uai ga Gogog GALAGI na-nubuseiti niima leubai zu, gi za gaga-loganiiti? ⁵ Leeni vaa zu wo zegeai ga giye Ezipete yooi zu, wo ua ga giye niima adauue nimizai zu? Nu la zooga e ua ani nape sin ue. Nu la koolegoolu gulu gaazu ue, baa kpelei, baa gelenade gului. Zie waga ge e la na, nu ua bokwe.»

⁶ Moize ta Aalno ti maagoozani bebei ua, ti li GALA daagomi sege uelei laauue, nauue ga ti looni na, ti laauue zooi ma. Nazu ga Gogog GALAGI na-lebiyai gulani la ti

ue kelema. ⁷ Gɔɔɔ GALAGI bɔɔni Moize uɔ, é gɛ ma: ⁸ «Da-lukpɔi zefɛ, wa è-liɛ Aalɔn, wo nubuseiti gaale ba. Wa bɔɛ fasa gɔtɔui uɔ ti gɛazu, é ziei ve. Da ziei gɔ-lazu fasa gɔtɔui naa ua, è fe nubuseiti zea, ti bɔɔle ta ta-loganiiti.»

⁹ Moize liini, é ná-tukpɔi zefɛ Gɔɔɔ GALAGI gɛazu, egevelei naama levei veeni la zea. ¹⁰ Moize ta Aalɔn ti bebei lolini fasa gɔtɔui uɔ be, nii é lɛeni ga tiye. Moize gɛni ti ma: «À woilo, wɔiti wo ga kololala nuiti! Wo laaue da baa, ga gá zoo gi ziei gɔla fasa gɔtɔui tɛi ba wo ue?» ¹¹ Moize yeewuzegeni, é fasa gɔtɔui loga la gɛ fele ga ná-tukpɔi. Ziei gɔlani ga bɔɔba. Nubuseiti ta toganiiti ti zooni ti bɔɔle.

¹² Kele Gɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ta Aalɔn ma: «Tɔɔzei wo la laani dà, wo ua ná-ɔadadai wɔɔɔ Izelayele nuiti gaazu, naa maavele ma, wa la mɔ de, wa lo niima uebei luɔɔ, wo ua lii la naama yooi zu, nii gè feezu ti ue.»

¹³ Meeliba dɛiti kana, Meeliba laaseigi gɛ é ga «sakpegi.» Ná gɛ Izelayele nuiti ti kpɔɛi ueeni ná Gɔɔɔ GALAGI ua. Ná gɛ mɔɔ é ná-lɛbiyai gɔlani ná kelema ti ue.

Edɔme masagi gɛle vai Izelayele leve fai ua ná-zooi zu

¹⁴ Moize keelaiti teveni, ti zefɛ Kadese, ti li Edɔme masagi uɔ be. Ti gɛni ma: «È-gɛeloin Izelayele gɛ, è kpɔɔiti kpein kwɛɛ, nii gi sɔɔɔgai. ¹⁵ Kaite gi-memewolani ti liini Ezipete yooi zu, gi zeini ná kona mɔin-mɔin daawu. Kele Ezipete nuiti ti gi zopele ɔɔni, egevelei ti gi-memewolani sopele ɔɔni la. ¹⁶ Gi bainni Gɔɔɔ GALAGI woizu, é gi woomeni. É ná-geezugeelai leveni, é gi gɔla Ezipete yooi ua. Niizu gá Kadese, taai nii é uuuni da-yooi ma gɛwepelemaue. ¹⁷ Va bu, gi leve da-yooi zu. Gi la ziezu kpɔlaga zu, baa kpelea, gi la wa-gɔɔyegɛ de bɔɔlezu. Gá uilesu nɔ pele wolai nɔ ma, gi la zefɛzu ba, gi ua li ga yeezazu uele, baa gɔɔɔɔ uele, eyesu gi da-yooi maazubude.»

¹⁸ Edɔme masagi googaaוותeni, é gɛ ma: «Wo la levesu ná-zooi zu. Ni naa laade, ná kɔɔi ue wo ua.»

¹⁹ Izelayele geelaiti ti gɛni ma: «Gá ziezu nɔ ga pele wolai, ni gá da-dɛi ta bɔɔlena, gá gá-loganiiti, gá sɔngɔi ve è ya. Gi la faa gili nɔpe maagaazagabosu è ma, keni nɔ è va bu, gi zie gɔɔɔ, gi leve da-yooi zu.»

²⁰ Masagi ti woogaaוותeni, é gɛ ti ma: «Wo la levesu ue!»

Edɔme nuiti ti Izelayele laagomini ga kɔɔɔgi, ti wola mɔin, ti wola yeegaabaai, ²¹ ti pele besa ti luɔɔ, ti ua leve ta-yooi zu, naa gɛ é kɛeni Izelayele nuiti ti liini la ga pele gili.

Aalɔn zaa vai

²² Izelayele nubuseiti kpein ti zegeni Kadese, ti zeeli Gɔɔɔ gizei ma. ²³ Gɔɔɔ GALAGI bɔɔni Moize ta Aalɔn uɔ, Gɔɔɔ gizei ma, Edɔme yooi ma gɛwepelemaue, é gɛ ti ma: ²⁴ «Aalɔn gɛna ua liizu memewolani ɔɔ, ti zaa. É la bɔɔzu zooi naa zu, nii gè uaazu feezu Izelayele nuiti zea,

mazɔɔ wo woozotalai gɛeni ga ná-deveiti, Meeliba dɛi ná-faa zu. ²⁵ Aalɔn zefɛ ta ná-doun zunui Eleazaal, è lɛ ga tiye Gɔɔɔ gizei ma. ²⁶ Da Aalɔn ná-zalaɔa gɔla zefɛiti kula kɔba, è ti loo ná-doun zunui Eleazaal gɔba. Naazu Aalɔn gɛ li niina memewolani ɔɔ, toɔa za miná.»

²⁷ Moize naa gɛeni, nii Gɔɔɔ GALAGI deveni la. Ti sauagɔ, ti lɛeni Gɔɔɔ gizei ma, nubuseiti gaazu. ²⁸ Moize Aalɔn ná-segeiti kulani kɔba, é ti loo ná-doun zunui Eleazaal gɔba. Aalɔn zaani ná, gize unmaue. Moize ta Eleazaal ti yeini, ti zefɛ gize unmaue. ²⁹ Izelayele nubuseiti kpein ti sugwɛeni ga Aalɔn zaa. Nubuseiti kpein ti ná-wɔɔi woni folo uuusauagɔ (30) laawu.

Izelayele nuiti ti zobo sɔɔɔ fai Kanaan nuiti ma

21 Masagi Alade, Kanaan nui, é gɛni zeini lekpe-maue nu yeezazuue yooi zu, é menini ga Izelayele nuiti ta levesu ga Atalime uelei. É laalɛni ti wu, é tanigaa zo ti zaama ga duoi. ² Izelayele nuiti ti minazegeni Gɔɔɔ GALAGI ue, ti gɛ ma: «Ni da niima nubuseiti dɔɔna gi yeezu, gá ta-laaiti kpein kologolo metu.» ³ Gɔɔɔ GALAGI Izelayele nuiti gooi zoni, é zobogi ve ti ue, ti pile sɔɔɔ Kanaan nuiti ma. Izelayele nuiti ti ti zuwugaaleveni, ti ta-laaiti kologolo. Ti naama adaue laaseigi ueeni ga Gɔɔlema (nii poluue ga «é gologologa»).

Kaali ɔɔiti ta-vai

⁴ Izelayele nuiti ti zegeni Gɔɔɔ gizei ma, ti li ga Seeli Kpolodɛi uɔ pelei, nii a kɛ ti Edɔme yooi maala. Kele nubuseiti iɔɔ ge leveni pelei zu. ⁵ Ti tɔɔzeini ga bɔɔa GALA daalɔɔma ta Moize, ti da gɛ ma: «Lee vaa zu wo gi gɔlaai Ezipete yooi ua, wo ua ga giye, gi ua za teubai zu? Mazɔɔɔ bulu la ná, zie la ná, niima maanɔɔ laamianigi wɔinzegea gi ma!»

⁶ Názu gɛ Gɔɔɔ GALAGI kaali ɔɔiti teveni la nubuseiti daalɔɔma, ti da ti ɔɔi. Izelayele nubusei zaani ga gɔla. ⁷ Nubuseiti ti uaani, ti Moize gɛ, ti gɛ ma: «Gi kotoi gɛeni, siegi zu gi bɔɔa la Gɔɔɔ GALAGI laalɔɔma ta da bɔɔɔi. Niizu, soma è Gɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛ, é kaali tɛiti kula gi ma!» Moize maanɛɛɛi woni nubuseiti be.

⁸ Gɔɔɔ GALAGI googaaוותeni, é gɛ ma: «Kaali bɛte ga kɔlɔi, è sele gulu goozagi ua. Zɔi nɔpe kaali a piina, é gaazuwuzefɛ, é wele kaali tɔna ba, naa la zaa.»

⁹ Moize kaali bɛteni ga kɔlɔi bɔɔigi, é sele gulu goozagi ua. É zo názu ma, nu nɔpe kaali a la piina, é gaazuwuzefɛ, é wele kaali ua, é ga kɔlɔi bɔɔigi, naa la mɔ gɛni za.

Minazefɛ zooi ma gɛwepelemaue

¹⁰ Naa uoluma, Izelayele nuiti ti zegeni ti-uuuzuue, ti li, ti uu Wɔɔɔte. ¹¹ Ti zegeni miná, ti li Iye-Abalime, nii é teubai zu, gaavotegai Moabe yooi ma, folo gɔlazu uelei. ¹² Naa uoluma, ti liini, ti uu Zeelɛde nɛmei zu, ¹³ naa uolu ti liini, ti uu zie wolai Aalenɔn uolu uelei, zie naa gɛ é yeizu teubai zu, é da gɔla Amɔɔɔ nuiti ta-yooi zu, é ga kwepeligi Moabe yooi ta Amɔɔɔ nuiti ta-yooi

yɔɔɔɔ. ¹⁴ Naa ɔa é ba, boge é ɔole, ɔɔɔɔ GALAGI ná-
kɔɔ vaiti ma zeuei zu ga: «Wagɛbe nii é Sufa, ta ma
bekegiti, ta Aalenɔn, ¹⁵ é bɔ ma bekegiti ba, ti yeizu Aal
taai ɔɔ pelei, tiya ɔa ti ga Moabe ɔwɛpelegiti.»

¹⁶ Ti zegeni miná, ti li Beel. Kɔɔɔɔɔɔɔɔ naa ná-fai ɔa é
keeni ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Nubuseiti gaale
ba, ná ziei veezu ti ya.» ¹⁷ Izelayele nuiti ti niima wuyei
looni, ti ɔe ma:

«Ziei ɔula kɔɔɔɔɔɔɔɔ zu, é le!
À maamusei wo!

¹⁸ À kɔɔɔɔɔɔɔɔ uɛɛ,
nii kundigiti ti bɔɔɔ,
nii nu wolaiti ti bɔɔɔ
ga ta-lukɔɔi ta ta-bakɔɔi.»

Ti zegeni teuebai zu, ti li Matana, ¹⁹ ti li Naɔɔɔɔɔɔɔɔ, ta
Bamɔɛ. ²⁰ Ti liini nemei zu, nii é Moabe yooi zu, gizei
nii daaseigi ga Pizega, naa unmaue, uɛ ná zɛɔɔɔɔi teue-
bai maazu.

**Izelayele pile ɔɔɔɔɔɔɔɔ fai masagi
Sigon ma ta masagi Wɔge**
(Tɔ Seuei Velesie 2:26--3:11)

²¹ Izelayele nuiti ti keelaiti teueni Amɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ta-masa-
gi Sigon ma, ti ɔe ma: ²² «Va bu, gi leve da-yooi zu. Gi
la ziezɔ kpalagaa zu, baa kpelea, gi la wa-ɔɔɔɔɔɔɔɔ de
bɔɔɔɔ. Gá uilesu nɔ pele wolai nɔ ma, eyesu gi da-yooi
maazubude.»

²³ Anɛɛ naa ue, Sigon ɔeleni, é la beni ti ua, ti ua zie
ná-zooi zu. É ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti pɛ gaaleeni ba, é li Izelayele
nuiti daalɔɔɔɔɔɔ teuebai zu, é kɔɔɔ uɛɛ ti ua Yaɔɔɔɔɔɔɔɔ.

²⁴ Kele Izelayele nuiti ti vɔnini ma, ti ná-zooi pɛ sege, é
zo zie wolai Aalenɔn ma, nu yeezazu uelei, é li zie wolai
Yabɔke ɔɔ pelei, nu ɔɔɔɔɔɔɔɔ, eyesu é li Amɔn nuiti ta-
ɔwɛpelemaue, folo ɔulazu uelei, ná makega ɔeni de
kpekpe. ²⁵ Izelayele Amɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ta-laaiti kpein soni, é
zei ti zu, ɔesebon taai la ma mɛɛ, ta maagoolii zu
geleiti pɛ. ²⁶ Mazɔɔɔɔ ɔesebon ɔeni ga taa wola, uɛ
Amɔɔɔɔ nuiti ta-masagi Sigon ɔeni zeini ná, é zo naama
ziegi zu ma, é kɔɔɔ uɛɛni la Moabe masagi ua, é zooi
kpein segeni, é zeeli zie wolai Aalenɔn ma. ²⁷ Naa ɔa é
ba, faagwe nuiti ti boni la, ti ɔe ma:

«À ua ɔesebon!
Sigon ná-taai lo uolu,
é lo uolu!

²⁸ Mazɔɔɔɔ abui ɔa vukazu, é da ɔula ɔesebon,
abuzogɔ vazaga, é da ɔula Sigon ná-taazuɛ,
é Aal ɔala Moabe yooi zu,
ta Aalenɔn ada ɔaagoozagitɔ maligiiti.

²⁹ Maanɔɔɔɔ ɔa é uɛ, Moabe!
È loa ya, Kemɔse ná-nubusei!
È-loun zunuiti ti uela.

È-loun anzanuiti ti ɔea ga
Amɔɔɔɔ nuiti ta-masagi ná-duɔiti,
ungo, Sigon masagi.

³⁰ Gi gá-mɛɛinti pilini Amɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ma!
Niizu zooi pɛ ge ɔolɔɔɔɔɔɔɔɔ,
é zo ɔesebon, eyesu é zeeli Dibon.
Eyesu é li Nɔfa, é li ɔite Meedeɔa,

gi ti kpein kologoloni!»

³¹ Zekana Izelayele nuiti ti zeini la Amɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ta-yooi
zu. ³² Moize zou zuuɛɛɛ nuiti teueni, ti li, ti Yazɛɛɛ taai
uɛɛɛ. Taaiti kpein ti ɔeni ba, Izelayele nuiti ti naati soni,
ti Amɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti kpe ná.

**Izelayele nuiti ti pile ɔɔɔɔɔɔɔɔ fai
Basan masagi Wɔge ma**

³³ Naa uolu ti latini, ti li ga Basan uele. Basan masagi
Wɔge ɔulani, ta ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti kpein, ti ti laagomi, ti ua
kɔɔɔ uɛɛ ti ua Edeleyi. ³⁴ ɔɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma:
«Mina lua tɔun ba, mazɔɔɔ gè dɔa è yeezu, ta ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ
nuiti kpein, é uɛɛ ná-zooi ua. Da so, eɔeuelei è Amɔɔɔɔ
nuiti ta-masagi Sigon zoni da, nii é ɔeni zeini
ɔesebon.»

³⁵ Izelayele nuiti ti Wɔge uaani ta ná-doun zunuiti, ta
ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti kpein. Nu ɔila kpalaa ge la ɔulani. Ti ná-
zooi zoni.

**IZELAYELE NUITI KEAI MA
MOABE NEMEI ZU**

(22:1--36:13)

Balaame ta Balake ta-vai

22 Izelayele nuiti ti liini mɔɔɔɔ, ti uu Moabe nemei zu
zie wolai Zuluden folo ɔulazu uelei, Zeeliko
letemaue. ² Sipɔɔɔ ná-doun zunui Balake naa kpein
kaani, nii Izelayele keeni ga Amɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti. ³ Moabe nuiti ti
wola luani nubuseiti mɔɔɔn vai ua. Moabe nuiti sasubali-
ni Izelayele nuiti tugɔ. ⁴ Ti bɔɔɔ ɔaani ta Madiyan nuiti
ta-ɔundigiti, ti ɔe naati ma: «Niima uɛɛɛ wolai ɔa
uaazu, ti zooi ta maagoolii kpein kologolo, eɔeuelei
nikeiti ta da tufaiti gaamii la dɔɔɔɔɔɔɔɔ su.» Naama ziegi
zu Sipɔɔɔ ná-doun zunui Balake ɔeni masadai ɔeezu
Moabe yooi unda. ⁵ É keelaiti teueni Beyɔɔɔ ná-doun
zunui Balaame ma Petɔɔɔ, zie wolai Ufelate ɔobaue,
zooi naa ɔa é kɔɔɔɔɔɔ su, é ɔe naa ma: «Wele nubuseiti
kulaue Ezipete! Ti vazaga adaue pɛ, ti zeida ná-zooi
letemaue. ⁶ Niizu ná è maanɛɛɛɛɛɛɛɛ ga è ua. Niima
nubuseiti foovo bɛ, mazɔɔɔ ti-zɛɛɛi kɔɔɔɔɔɔɔɔ nɔnɔɔn ua.
Tanisu ná zoo naazu gè vala ti ua, gè vɔni ti ma, gè ti
bɛ, ti ɔula zooi ua. Mazɔɔɔ gè kwɛɛ, zɔi da tuya loo bɛ,
tuyai ɔa naa uɛ, zɔi da foovo, naa voovoɔɔɔɔ.»

⁷ Moabe ɔewolaiti ta Madiyan ɔewolaiti ti liini ga
lobɛanii, ungaizie vai zu, ti ua fe Balaame ya. Ti zeelini
Balaame ɔɔ bɛ, ti Balake laawooi wo ma. ⁸ Balaame ti
woogaauoteni, é ɔe ma: «À ye uɛ za kɔɔɔɔ. Lina, ná ná-
googaauotegi ve wo ya, eɔeuelei ɔɔɔɔ GALAGI a bɔɛ
la pɔ.» Moabe ɔundigiti ti niini pɔ bɛ.

⁹ GALA ge uaani Balaame ɔɔ bɛ, é gaazaɔa, é ɔe ma:
«Nui begele ɔa ga niiti ti é ɔɔ bɛ?»

¹⁰ Balaame oogaaauoteni, é ɔe ma: «Nuiti be Sipɔɔɔ
ná-doun zunui Balake, Moabe masagi ti leuegai, ga ti
ɔe ma: ¹¹ «Nubuseiti ti ɔulaai Ezipete yooi ua, niizu ti

uea zooli zu mee. Ua, è ti voovo bè, tanisu nà zoo naazu gè ti zakpe, gè ti be.» ¹² Kele GALA ge geni Balaame ma: «Mina uile ti uolu, wo ua li. È la niima nubuseiti foovoa, mazkwa tuyai ga ti ma.»

¹³ Poluma zobui, Balaame liini, é gfe kundigiiti ma, niiti Balake ti leveni: «À gale ma wa-yooi zu, mazkwa Gwogw GALAGI la yeezeini bu ga gè uile wo uolu.»

¹⁴ Moabe zou zu gundigiiti ti wuzegeni, ti gale ma Balake uo be, ti geni ma: «Balaame la keeni, é ua uile gi uolu, gi ua ua.»

¹⁵ Balake kundigi giligaa leveni, ti moin gola, é leue ma mungi ua, ta unfemai veezu ti ue, é leue moun keleiti ba. ¹⁶ Ti uaani Balaame uo be, ti gfe ma: «Sipkw ná-doun zunui Balake gfe: «Soma, è mina gfele, è ua è bò bà. ¹⁷ Nà è wola wkwk, nà naa pe ke, nii da maagaaza-gabo mà. Kele keni è ua, è nubusei teiti foovo bè.»

¹⁸ Balaame Balake ná-botigfe nuiti googaavoteni, é gfe ti ma: «Anee ni Balake ga uaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa pelei laavegai, é fe zèa, gè la Gwogw GALAGI, nà-GALAGI ná-devei tanope kologfologa, ma wola, baa ma go. ¹⁹ Kele tama, wa balaa, à ye ue za kpkw. Nà pò gè naa gwee, nii Gwogw GALAGI ga pò é fai ta wo mà de.» ²⁰ Kpidii GALA ge uaani, é gfe Balaame ma: «Ni niima zunuiti ti uaa è lolisu, à li wa tiye. Kele mina faa nape ke, keni nii nà bona è ma.» ²¹ Balaame wuzegeni sobui, é ná-soovale saai maagili, ti li ta Moabe gundigiiti.

Geezueelai pele leue vai Balaame lugw

²² GALA ge yiigaawanani sie vai naa zu. Gwogw GALAGI ná-geezueelai loni pelei zu, é besa tugw. Balaame geni ná-soovale saai gwoma, ná-botigfe nu felego uilegai polu. ²³ Soovale saai geezueelai gaani, bogwa zkwkwi zea, kulaai maalaagagi zu, é loni pele zaamaue. É zegeni pelei ua, é li ga dkwkwi zu uele. Balaame tawzeini ga dogaa, é uaa la pelei zu.

²⁴ Geezueelai liini, é lo goozama pele zokogi zu, leezen beleiti zkwkwi, kwu zifigi kwkwa uele, é kwkwa uele. ²⁵ Soovale saai Gwogw GALAGI ná-geezueelai gaani, é zifiga kwu zifigi ua, é Balaame gwkw bata kwu zifigi ua. Naa balaa tawzeini ga dogaa.

²⁶ Gwogw GALAGI ná-geezueelai leveni ti ua kwkw, é li, é lo pele bogologi zu, ue nu la zooga é ua leue ná, ga nu yeezazu uele, baa nu gwwezu uele. ²⁷ Siegi zu soovale saai kaani la, é ueeni zooli ma, Balaame wu. Balaame yiigaawanani, é tawzei ga sulogaa ga ná-tukwi. ²⁸ Gwogw GALAGI soovale saai laave vieni, é bwe Balaame uo, é gfe ma: «Leeni ga gè keai ga de, è dogwa ná zeizu gfa saua?» ²⁹ Balaame googaavoteni, é gfe ma: «Mazkwa è neegulauè sù. Ee, ni bogwa zkwkwi geni zèa, gè gfa è uaazu gwani kw!» ³⁰ Soovale saai googaavoteni, é gfe ma: «Nà laade gè ua gfe ga da-zoovale saai, nii da da ze kwkwa yeenape? Zekaa nei nà da è zo da pkwkwa mazu baa?» É googaavoteni, é gfe ma: «Ba!»

³¹ Gaamago kw, Gwogw GALAGI Balaame gaazuue zegeni ma, é Gwogw GALAGI ná-geezueelai ga, é loni

pele zaamaue, ná-bogwa zkwkwi zea, kulaai maalaagagi zu. Balaame uileni niibiga, é kwkw, é unpilè zooli ma.

³² Gwogw GALAGI ná-geezueelai geni ma: «Leeni vaa zu è da-zoovale saai logaai ná zeizu gfe saua? Nà ga pàai, gè pele leue è lugw, mazkwa siei nii è tawzeidai, undaavili pelei ue. ³³ Soovale saai kàave, é màala ná zeizu gfe saua. Ni é la geni màalaani, é ga gè è uaa, gè toun ze vulua.»

³⁴ Balaame geni Gwogw GALAGI ná-geezueelai ma: «Gè gaazuue, mazkwa gè la gfa kwwe ga da loni tugw pelei zu. Ni siei nii wanave è ma, gè gale ma.» ³⁵ Gwogw GALAGI ná-geezueelai geni ma: «À li wa zunui teiti, kele keni kw è da woo giligagi kw wo, nii nà bo è ma.» Balaame ta kundigiiti Balake ti leveni, ti uileni pelei zu, ti da li.

³⁶ Siegi zu Balake menini da ga Balaame uaa, é liini, é daagomi Moabe taa wolai zu, nii é zou gwemaue gwbaue, zie wolai Aalenon gwbaue. ³⁷ Balake Balaame gaazagani, é gfe ma: «Gè la keela mungiti teveni baa, ga è ua? Leeni vaa zu è la uaani gaamago kw pò be? È geni gisizu ga gè la zooga gè ua è kwkw?» ³⁸ Balaame Balake woogaavoteni, é gfe ma: «Wele, gè uaa è uo be. Da kaazu niina ga nà zoo bwezu è uo kwkw ue gwana kw? Woi nii GALA ka pu dà, naa kw ga nà bo è ma.»

³⁹ Balaame uileni Balake uolu, ti li Kiliyate-Gutesote.

⁴⁰ Balake nikeiti ta baalagiti kulani ga zalaagai, é Balaame kwkw leue ma, ta kundigiiti ti yeni polu, ti ua.

Balaame tuya loo vai Izelayele nuiti be

⁴¹ Poluma zobui, Balake uaani, é Balaame laagomi, ti le Bamote-Baale, ue é geni Izelayele nubusei gilazuue gaazu ná.

23 Balaame geni Balake ma: «Zalaaga gwulazu lwfela lo bè ue, è nike zine lwfela ta baala sine lwfela gfeuele bete bè ue.» ² Balake naa gfeeni, nii Balaame boni. Balake ta Balaame ti nike zine gwila ta baala sine gwila kulani ga zalaagai, zalaaga gwulazuue gwilagilagi. ³ Balaame geni Balake ma: «Gaalw, è lo da-gala zalaagai goba. Nà maagoozazu, tanisu Gwogw GALAGI ga uaazu é daagomi. Nà naama woi laazeeli è ma, nii a kula kelema bè.» É liini gizei ta ma, nii gulu la ma. ⁴ GALA ge gwulani kelema Balaame ue, naa geni ma: «Gè zalaaga gwulazu lwfela loge, gè nike zine ta baala sine gwulauè ga zalaagai, zalaaga gwulazuue gwilagilagi.»

⁵ Gwogw GALAGI woi uuuni Balaame la, é gfe ma: «Gale ma Balake uo be, è bwe kw gwani.» ⁶ Balaame gwaleni ma Balake uo be, nii é geni ná-gala zalaagai goba, ta Moabe gundigiiti. ⁷ Balaame faalaalii nii woni, é gfe ma:

«Moabe masagi Balake zegewe ga ze Siili yooi zu gizeiti su.

É gfe mà: «Ua, è Zakwe mavofodai voovo bè!

Ua, è da-yiigaawanai yei Izelayele laalgwoma!»

⁸ Nà naa voovoozu gwale, nii GALA ge la foovooni?

Nà yiigula gwale nubuseiti ma, siegi zu Gwogw GALAGI yii la gwulani la?

⁹ Nà yesu fasa gwizeiti unmaue, gè pete,

nà yena gizeiti unmaue, gè pete,
nubuse ue é zeizu ye,
zɔɔzɔ ɔa ti ua ta zii zɔiti.

¹⁰ Be ɔa a zoo é Zakɔbe mavofodai ma uebei gaalu,
baa é Izelayele nu bulugi gaalu?

Gè za, egvelele sɔle nui zaa uelei la.
Gàabela uelei ge ga nɔnɔi gevelele.»

¹¹ Balake ɔeni Balaame ma: «Leeni ɔa è kea ga ze?
Gè è zegeue ga è sili nuiti foovo, wele da ba, è da tuya
loo ti ue!» ¹² É ɔeni ma: «Nà ɔena bɔea, gè la naa woga
baa, nii Gɔɔɔɔ GALAGI pua dà?»

Balaame ná-tuyai velesiei

¹³ Balake ge ma: «Ua pɔ̀ be, de li ada tagili, ue da ti ɔa
ná. Da ti ɔilazuue nɔ ɔa, è la ti pe kaa, miná ɔa da ti
voovo ná nɔnɔn be.»

¹⁴ É liini la Sɔfime kpalagau, Pizega gizei unmaue, é
zalaɔa ɔulazu lɔfela lo, é nike zine ɔila ta baala sine ɔila
kula ga zalaɔai, ti ɔilagilagi maazu. ¹⁵ Balaame ɔeni
ma: «Lo ue da-ɔala zalaɔai ɔoba, gè li munu, gè Gɔɔɔɔ
GALAGI laaɔomi.»

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔulani kelema Balaame ue, é wooi
uu da, é ge ma: «Gale ma Balake uɔ be, è bɔe pɔ ɔani.»

¹⁷ Balaame ɔaleni ma Balake uɔ be, naa ɔeni loni ná-
gala zalaɔai ɔobau, ta Moabe ɔundigiiti. Balake ɔeni
ma: «Leeni ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI bogai?»

¹⁸ Balaame faalaalii nii woni, é ge ma:
«Balake wuzege, è woilo!

Sipɔɔɔ ná-doun zunui, woilo ɔdoi ma!

¹⁹ GALA ge la ga nubusei, é ua zeei wo,
baa nu vulu, é ua zege kpɔe wooi ua.

Nii é bogai, é la naa ɔea baa?

Togɔa woo wo, é la su vai ɔea?

²⁰ Wele, gè devei zɔɔɔɔga ga gè tuya loo,
GALA ge tuya loa, gè la segezu ma.

²¹ É la telebotala vaa ɔaani Zakɔbe ua,
é la sɔletala vaa ɔaani Izelayele nubuseiti ba.
Gɔɔɔɔ GALAGI, é ga ná-GALAGI, naa ɔa tɔun polu,
togɔa masadai ma ɔoɔzuneei zɔɔɔ ti uɔ be.

²² GALA ge ti ɔulani Ezipete yooi ua,
suvikei ɔulaue ga tegui zuvikei ti ue.

²³ Zogolai la ga faa nɔpe Zakɔbe mavofodai ɔaazu,
baa adɔbe vai Izelayele laalɔɔma.

Yeeɔɔɔgala uagɔi ma, togɔa da wo Zakɔbe ta Izelayele
ma,

nii kpein GALA ge keezu.

²⁴ Niima nubuseiti ta wuzegezu egɔe zalai,
togɔa ɔaalɔsu egɔe zalai,

é da ná-sua zogai mi,

é da ná-sua zogai ma namai bɔle,
naa uoluma ɔa niina a da laa la.»

²⁵ Balake ɔeni Balaame ma: «Ni è la ti voovooni, mina
tuya loo ti ue, ga tago balaa.» ²⁶ Balaame
googaaוותeni, é ge ma: «Gè la boni è ma baa ga nà
naati kpein nɔ ge, nii Gɔɔɔɔ GALAGI bosu?»

Balaame ná-tuyai zauasiei

²⁷ Balake ɔeni Balaame ma: «Ua degemu, nà liizu ga
de adau tagili, tanisu GALA ka pete nàzu ga da
nubusei niiti foovo nɔnɔn be. ²⁸ Balake liini ga Balaame
Peyɔɔɔ gizei unmaue, nii é zeleni teubai maazu.

²⁹ Balaame ɔeni Balake ma: «Zalaɔa ɔulazu lɔfela lo bè,
è nike zine lɔfela ta baala sine lɔfela gevele beɔe bè ue.»

³⁰ Balake naa ɔeeni, nii Balaame boni. É nike zine ɔila
ta baala sine ɔila kulani ga zalaɔai, zalaɔa ɔulazuue ɔi-
lagilagi.

24 Balaame peteni ga neue Gɔɔɔɔ GALAGI ue ga
tuyai loo Izelayele ue, é la mɔ ɔeni liini kulakele-
ma ɔili gaizezu, egɔe pelegi é ɔeni keezu la zɔɔma ziegiti
su, keɔe é ɔaazu latini teubai letema uelei. ² É
ɔaazuwuzegeni, é Izelayele ɔa uuuni, egvelele ná-
bolodaiti ti la. Nàzu ɔa GALA Zenvui yeini la tɔun ma.

³ Balaame faalaalii nii laazeelini, é ge ma:

«Beyɔɔɔ ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi ɔaa,
zunui nii gaazuzegeai ma, ná-keela wooi ɔaa,

⁴ nui nii é GALA gooiti menisu, naa ná-keela wooi ɔaa,
é Zebei-Pe-Maliɔii ná-kulakelemai ɔaazu,

siegi zu é loozu la sugili, gaazuzege ma:

⁵ Ee Zakɔbe, da-zege ɔotaiti wola uage,
ta è-niizuueti balaa, Izelayele!

⁶ Ti da yei ga zuviega egɔe laasamagiti,
egɔe kpeleiti, ti zie ɔobau,

egɔe alɔwe gului, Maliɔii siingai,

egɔe sɔdele gului, ti zielau.

⁷ Ziei ɔa yeizu, é da ɔula seizuue,
zie mɔinmɔingiti ta ná-ani zuwuiti fae.

Ná-masagi ɔa zobogi zɔɔɔ Agage ma,
ná-masadai zebei ɔa zɔɔɔ.

⁸ GALA ge kulau Ezipete yooi ua,

tegui zebei ɔeɔgalai ɔa é zea,

togɔa zobo zɔɔɔ ziiti ma, ti ga sili nuiti,
é ti-ma ɔaeiti golowolo,

é ti zɔ ga ná-meɔinti.

⁹ Togɔa bili, é uee egɔe zala zinei,

egvelele zala zaai la,

be ɔa a kata ga é wuzege?

Nui nii a tuya loo è ue, tuya ɔa naa ue,
nui nii a è voovo, foovooi ɔa naa zo.»

¹⁰ Balake yiigaawanani Balaame ma, é yealogani, é
ɔeni Balaame ma: «Gè è lolige ga è ua, è sili nuiti foo-
vo, wele, ná zeizu ɔea saua, è da tuya loo ti ue. ¹¹ Tei é
ɔea ɔana, liina da-yooi zu! Gè boni ga nà faanee mɔin-
mɔin ke è ue, keɔe Gɔɔɔɔ GALAGI è ualage faanɔiti
zɔɔɔ fai ma.»

Balaame GALA ná-kulakelemaiti bo fai Izelayele ná-faa zu

¹² Balaame Balake woogaaוותeni, é ge ma: «Gè bɔeni
ɔani keelaiti pɔ, è ti leveni mà: ¹³ Anɔe ni Balake ɔa
uaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa pelei laavegai, é
fe zèa, gè la zooga faa nɔpe keezu ga ma uagɔ, baa ma
nɔu, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-devei laalɔɔma. Nà naa nɔ wo,

nii Gɔɔɔɔ GALAGI a bo mà.»¹⁴ Niizu nà ga li nà-nubuseiti ɔɔ. Ua, nà naa lɛɛzu ga de, nii Izelayele nubuseiti ti uaazu kɛɛzu ga da-nubuseiti, yeedɛɛgalaiti su ti uaazu.»¹⁵ Balaame faalaalii nii laazeelini, é gɛ ma: «Beyɔɔɔ ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi gaa, zunui nii gaazuzegɛai ma, ná-keela wooi gaa,¹⁶ nui nii é GALA gooitɛ mɛnisu, naa ná-keela wooi gaa, nii é Anii-Pɛ-Unda ná-faagwɛgiti feai zea, é Zɛbɛi-Pɛ-Maligɛii ná-kulakɛɛmɛi gaaazu, siɛgi zu é loozu la sugɛli, gaazuzegɛ ma:¹⁷ Nà pɛtɛsu, kɛɛ niizu laade de, nà sumɔsu, kɛɛ maa la de buɛani, uelela uelei, somideɛgai ta gɛ gɛlazu Zakɔbe mavofodai zu, masadai ma lukɔɔi gɛ gɛ Izelayele zaama, nii a gɛ Moabe nuiti goizu loɛazu, toɛa Sete ná-doun zunuiti kpein doɛa tɔungɛ zu.¹⁸ Toɛa Edɔme yooi zo, é gɛ ga nɔnɔ, sili nuiti su, Seyiil yooi gɛ zo, Izelayele gɛ ná-zeegfaabaai lɛ.¹⁹ Nui nii é gɛlazu Zakɔbe mavofodai zu, naa gɛ masadai gɛ, toɛa naati undaavili, niiti ti uelazu, ti gɛla taaiti ba.»

Balaame Izelayele zili nuiti kologolo fai wo fai

²⁰ Balaame Amaleke gaaani. É faalaalii nii laazeelini, é gɛ ma: «Amaleke gɛ é ga ziiti pɛ ti-ma mɔungɛ. Kɛɛ gaabelasu, toɛa gologolosu.»²¹ É Ken nuiti kaani. É faalaalii nii laazeelini, é gɛ ma: «È-zeizuvɛ logɛ kpe, è-laɛɛɛ logɛ fasa gɛzei ma.²² Kɛɛ Ken nuiti ta gɛ ga abui laamianigi. Gaabelasu, Asuul nuiti ta li ga woye, ti wo gɛ ga ka-soɛa nuiti.»²³ Gaabelasu, é faalaalii nii laazeelini, é gɛ ma: «Ee, maanɔɔɔɔi nii é uaazu! ʼBe gɛ a ye vulua GALA ná-kɛɛwotii lugɔɔ?»²⁴ Kɛɛ keingiti ti ziei gɛ, ti uaazu, ti zegɛ Kitime, ta Asuul nuiti maanɔɔɔɔ, ti Ebeel nuiti maanɔɔɔɔ. Tɔ balaa toɛa liizu undaaviligi zu.»²⁵ Balaame liini, é gale ma ná-zooi zu. Balake balaagi liini ga uɔ pelei.

Izelayele nuiti ti bɔɔɔɔ kɔɔ vai kɔɔɔɔ gani kɔɔ vaiti su

25 Izelayele nuiti ti zeini Sitime. Nubuseiti ti tɔɔzeini ga bɔɔɔɔ lɔa kologologi zu, ta Moabe anzanu loini. ² Naati ti ti lolini ga ti zalagɛi gɛla ta-galagiti bɛ. Nubuseiti ti vaani bu, ti zalagɛa laamii wo, ti nɔkɔ naati ta-galagiti bu. ³ Ti tɔɔɔɔɔɔni naati ta-galagɛi Baale-Peyɔɔɔɔ lɛbi vai ua. Naama vai Gɔɔɔɔɔ GALAGI yiigaawanani ti laalɔɔɔɔma. ⁴ Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Nubuseiti kpein gaale ba, è ta-gundigɛi seɛ guluiti ba, foloi gɛ, gaaazu, naa gɛ a kɛ nà-ziigaawanai zegɛ Izelayele

maala.»⁵ Moize gɛni Izelayele lukɔɔɔgaaleve nuiti ma: «Wo gɛlagilagi ná-nuiti paa, niiti ti uɔɔɔɔɔɔi ʼBaale-Peyɔɔɔɔ lɛbi vai ua.»

⁶ Zunu gɛla ge gɛni Izelayele nuiti saama, é vaani ga Madiyan anzanu gɛla kɛɛɛɛlointi saama, Moize ta Izelayele uebei kpein gaazu, naazu naati ti da wɔɔɔ, GALA daagɔmi seɛɛ uelei laave. ⁷ Zalagɛa gɛla nui Aalɔn ná-doun zunui Eleazaal ná-doun zunui Finease naama vai gaa ma, é wuzegɛni bebei zaama, é kpein zegɛ, ⁸ é uile Izelayele zunui uolu ná-seɛɛ gɔtai wu, é ti felegɔ pɛ sɔ uɔɔma, kpein zunui volokula, é anzanui zo kobuvɛ. Naazu nimiza vai beni Izelayele nuiti saama. ⁹ Nu waavuuvelegɔ maazu naanigɔ (24 000) gɛ é zaani nimizai naa zu.

¹⁰ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔni Moize uɔ, é gɛ ma: ¹¹ «Zalagɛa gɛla nui, Aalɔn ná-doun zunui Eleazaal ná-doun zunui Finease gɛ é nà-ziigaawanai zegɛa Izelayele nuiti maala, nà-ziizoolɛi gɛ é ma ti zaama, naa gɛ é kɛa, nɛi gɛ ga GALAGI, nà ɔɔ ga ti nà gɛla nɔ dɛbi, nà-ziigaawanai zu, gɛ la mɔ Izelayele nuiti ma zuwu gaaaleveni. ¹² Naa gɛ é ba, da gɛ ma: «Gè minazegɛgi gɛa tɔun bɛ, nii a gɛ ga ziileigi ma ungi. ¹³ Toɛa gɛ ga tɔun nɔnɔ, ta mavofodaiti. Zalagɛa gɛla wotii gɛ gɛ ga tɔnɔ, yeedɛɛgalai pɛ su, tɔɔzei é ná-ziizoolɛi gɛlaue kɛɛma ná-GALAGI ue, é koto gba vai gɛɛue Izelayele nuiti ta-vaa zu.»

¹⁴ Izelayele zunui ti paani ta Madiyan anzanui uɔɔma, daaseigi gɛni ga Zimeli, Salu ná-doun zunui. É gɛni ga Simiyɔn ná-peleyegɛ gundigɛii ta. ¹⁵ Madiyan anzanui nii ti paani, daaseigi gɛni ga Kɔzebi, kɛɛɛɛ laaseigi gɛni ga Suul, nii é gɛni ga bolodama mɔinmɔin ma gundigɛii, kulaai bolodai gɛla su Madiyan yooi zu.

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔni Moize uɔ, é gɛ ma: ¹⁷ «Vala Madiyan nuiti ba, è ti-ma zuwu gaaaleve. ¹⁸ Mazɔɔɔ ti gɛni ga wo zili nuiti, ti laavegai ga kelegɛle nɔi, Peyɔɔɔ ná-fai zu, ta Kɔzebi, nii é gɛni ga Madiyan gundigɛii ta ná-doun anzanui, nii é zaani, Peyɔɔɔ ná-nimiza voloi.»

Izelayele nuiti gaalu daa velesɛi

¹⁹ Nimiza vai naa levega uoluma,

26 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ta zalagɛa gɛla nui Eleazaal ma, nii é ga Aalɔn ná-doun zunui: ² «À Izelayele uebei kpein gaalu, é zo kona uuvelegɔ (20) ma, é lɛ zeemaazu, eɛɛvelei ta-ueleyegɛiti ti la, Izelayele nuiti kpein su, niiti ta zoo ti li kɔɔmaue.»³ Moize ta zalagɛa gɛla nui Eleazaal, ti bɔɔni ti uɔ Moabe nemei zu, Zuluden gobave, Zeeliko letemave, ti gɛ ma: ⁴ «Ada uaazu gaalugi wosu, é zo kona uuvelegɔ (20) ma, é lɛ zeemaazu, eɛɛvelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Izelayele nubuseiti pɛtɛ, niiti ti gɛlani Ezipete yooi ua: ⁵ Izelayele nii daa ga Zakɔbe, ná-doun zunui mɔungɛ é sɔɔɔɔni, daaseigi gɛni ga Luben. Luben ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti, ti gɛni ga: Geenɔke mavofodaiti, Palu mavofodaiti, ⁶ Geselon mavofodaiti, ta Kaalemi mavofodaiti. ⁷ Luben mavofodaiti tiegɔi gɛni ga zunu waavuu-naani maazu savagɔ undɔɔfela puusavagɔ (43 730). ⁸ Palu ná-doun zunui gɛni ga Eliabe. ⁹ Naa gɛ é gɛni ga

Nemuwele keefge, ta Datan, ta Abilame. Datan naa, ta Abilame ti gñeni ga kundigñiti bebei untugɔ, ti wuzegeni Moize ta Aalɔn laalɔɔɔma, ta Kɔlee ná-nu bulugiti, siegi zu ti wuzegeni la Gɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma. ¹⁰ Zooi laavalini, é ti maalɔɔɔɔ, ta Kɔlee, siegi zu ná-nu bulugiti ti zaani la, ta siegi zu abui zunu unfelegɔ puulɔɔɔɔɔɔ (250) gɔalani la. Ti gñeni nubuseiti be ga kizesu vai. ¹¹ Kele Kɔlee ná-doun zunuiti ti la gñeni zaani.

¹² Simiyɔn ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Nemuwele mavofodaiti, Yamin mavofodaiti, Yakin mavofodaiti, ¹³ Zeela mavofodaiti, ta Sayile mavofodaiti. ¹⁴ Simiyɔn mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuufele maazu fele unfelegɔ (22 200).

¹⁵ Gade ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Sefon mavofodaiti, Gagi mavofodaiti, Suni mavofodaiti, ¹⁶ Wɔzeni mavofodaiti, Eli mavofodaiti, ¹⁷ Alɔde mavofodaiti, ta Aleeli mavofodaiti. ¹⁸ Gade mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuunaanigɔ undɔɔɔɔɔɔ (40 500).

¹⁹ Zuda ná-doun zunuiti ti gñeni ga Eel ta Wɔnan. Eel ta Wɔnan ti zaani Kanaan yooi zu. ²⁰ Zuda ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Seela mavofodaiti, Peelese mavofodaiti, ta Zeela mavofodaiti. ²¹ Peelese ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Gɛselon mavofodaiti ta Gamule mavofodaiti. ²² Zuda mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuulɔfela maazu lɔzita undɔɔɔɔɔɔ (76 500).

²³ Isakaal ná-doun zunuiti, egɛuelei ta-wolodamaiti ti la, ti gñeni ga: Tɔla mavofodaiti, Puva mavofodaiti, ²⁴ Yasube mavofodaiti, ta Simelon mavofodaiti. ²⁵ Isakaal mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuulɔzita maazu naani unsavagɔ (64 300).

²⁶ Zabalɔn ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Seelede mavofodaiti, Elon mavofodaiti, ta Yaaleyele mavofodaiti. ²⁷ Zabalɔn mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuulɔzita undɔɔɔɔɔɔ (60 500).

²⁸ Zozefe ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Manasee ta Efelayime. ²⁹ Manasee ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Makiil mavofodaiti, Galaade mavofodaiti, nii é gñeni ga Makiil ná-doun zunui. ³⁰ Galaade ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Yeezeel mavofodaiti, Geeleke mavofodaiti, ³¹ Aseliyele mavofodaiti, Sikeme mavofodaiti, ³² Semida mavofodaiti, ta Geefeel mavofodaiti. ³³ Geefeel ná-doun zunui Selɔfegade la gñeni doun zunua ɔɔɔɔɔɔ, kele é doun anzanuiti ɔɔɔɔɔɔ, ti-laaseigiti kaa: Maala, Noa, Gɔgela, Mileka ta Tiilesa. ³⁴ Manasee mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuulɔɔɔɔɔɔ maazu felegɔ undɔfela (52 700).

³⁵ Efelayime ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Suteela mavofodaiti, Beekel mavofodaiti, ta Tagan mavofodaiti. ³⁶ Suteela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Elan mavofodaiti. ³⁷ Efelayime mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuusavagɔ maazu felegɔ undɔɔɔɔɔɔ (32 500). Zozefe ná-doun zunuiti kana, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la.

³⁸ Benzamen ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Beela mavofodaiti, Asebele mavofo-

daiti, Ayilame mavofodaiti, ³⁹ Sufame mavofodaiti, ta Gufame mavofodaiti. ⁴⁰ Beela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Aalede mavofodaiti ta Naaman mavofodaiti. ⁴¹ Benzamen mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuunaani maazu lɔɔɔɔɔɔ undɔzita (45 600).

⁴² Dan ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Sugame mavofodaiti. ⁴³ Sugame mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuulɔzita maazu naanigɔ unnaanigɔ (64 400).

⁴⁴ Aseel ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Yimena mavofodaiti, Yisevi mavofodaiti, ta Belia mavofodaiti. ⁴⁵ Belia ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Geebeel mavofodaiti ta Malekiyele mavofodaiti. ⁴⁶ Anzanu loun gñeni Aseel ya, daaseigi gñeni ga Seela. ⁴⁷ Aseel mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuulɔɔɔɔɔɔ maazu savagɔ unnaanigɔ (53 400).

⁴⁸ Nefetali ná-doun zunuiti, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Yaaseyele mavofodaiti, Guni mavofodaiti, ⁴⁹ Yeesel mavofodaiti, ta Sileeme mavofodaiti. ⁵⁰ Nefetali mavofodaiti tiegɔi gñeni ga zunu waauuunaanigɔ maazu lɔɔɔɔɔɔ unnaanigɔ (45 400).

⁵¹ Izelayele nuiti tiegɔi gñeni ga zunu waaundɔzita maazu gɔila undɔfela puusavagɔ (601 730).

Zooi gaagwɛ vai

⁵² Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔni Moize ɔɔ, é gɛ ma: ⁵³ «Zooi gaagwɛ bolodaiti ba, é zoloo nuiti tiegɔiti ma. ⁵⁴ Bolodaiti ti mɔindai, da zooi ve ti ya ga bɔɔɔɔ, niiti ti lɔidai, è zooi tago ve ti ya. Eɛe gilagilagi ná-zooi gɔ ve zea, é zoloo ti-liegɔi ma. ⁵⁵ Kele zooi gaa gɔ gwe ga kpakutoomai. Ta ti ɔɔɔɔ ga ɔɔɔɔ, egɛuelei ti-gɛɛeni ta-wolodaiti daaseigi la. ⁵⁶ Zooi gaa gɔ gwe ga kpakutoomai, naati ɔɔɔɔzu, niiti ti wola mɔindai, ta niiti ti wola la mɔinni.»

Leevi nuiti gaalu daa velesiei

⁵⁷ Leevi nuiti, ti gɔaluni, egɛuelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Geeleson mavofodaiti, Kegate mavofodaiti, ta Melali mavofodaiti. ⁵⁸ Leevi mavofodaiti ti gñeni ga: Libeni mavofodaiti, Geebelɔn mavofodaiti, Maali mavofodaiti, Musi mavofodaiti, ta Kɔlee mavofodaiti. Kegate Amelame ɔɔɔɔɔɔ. ⁵⁹ Amelame anza laaseigi gñeni ga Yɔkeebede, Leevi ná-doun anzanui, nii é ɔɔɔɔɔɔ Leevi ɔɛ Ezipete yooi zu. É dounɔɔ ɔɔɔɔɔɔ Amelame ɔɛ ga Aalɔn ta Moize, ta Miliyame, nii é gñeni ga ti-uaazee-lai. ⁶⁰ Niiti ti ɔɔɔɔɔɔ Aalɔn ɔɛ ti gñeni ga Nadabe, Abiyu, naa ɔɛ Eleazaal ɔɛ, ta Itamaal. ⁶¹ Nadabe ta Abiyu ti zaani, naa gñeni siegi zu ti uaani la ga abu gɔligi Gɔɔɔɔ GALAGI gɔkala.

⁶² Niiti ti gɔaluni, zunuiti kpein é zo alu gila ma, é le zeemaazu, zunuiti ta zunu lɔinti, ti gñeni ga zunu waafelegɔ maazu savagɔ (23 000). Ti la gñeni ti ɔɛɛni Izelayele nuiti ba, ti ua ti gɔalu, mazɔɔɔ zou la gñeni veeni ti ya Izelayele nuiti saama.

Gaalugi unseizuue

⁶³ Naati ka Moize ta Elezaal ti ti ghaaluni Moabe nemeiti su, Zuluden gobauε, Zeeliko letemaue. ⁶⁴ Niiti kpein Moize ta zalaɗa gɗula nui Aalɓn ti ti ghaaluni Sinayi teuebai zu, naa ta nɔpe ge la mɔ gɗeni niiti saama. ⁶⁵ Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI gɗeni ti ma: «Ta zaazu teuebai zu.» Gila kpalaa ge la gɗeni yeni vulua, é gɗula Yefunee ná-doun zunui Kalébe uolu, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe.

Tɔgi é lo anzanuiti ta-uogani zege vaiti ba

27 Anzanu loun loɔlugɔ gɗeni ná, ti-laaseigi ga: Maala, Noa, Gɔgela, Mileka, ta Tiilesa. Ti-gɛε laa-seigi gɗeni ga Selɓefɔade, Gεefεεl ná-doun zunui. Kεεgɛ wolani ti gɗeni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee, ta Zozefe. Anzanu naati ka ti uaani, ² ti lo Moize gɗakala, ta Elezaal, ta kundigɗiiti, ta bεbei kpein, GALA daagomi sege uei laaue, ti gɛ ma: ³ «Gi-gɛε zaauε teuebai zu, keε é la gɗeni naati ta-bɔgi zu, niiti ti wuzegeni Gɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma, Kɔlee ná-nu bulugiti, keε é zaani ga kɔɔɔɔ gɔtoi maauεle, doun zunu la gɗeni zea. ⁴ Leeni vaa zu gi-gɛε laaseigi a gɗula ná-bolodai zaama, tɔɔzei doun zunu ualagi maauεle ma? Gi-tɔɔɔda ve, gi-gɛε keεgɛlointi saama.»

⁵ Moize liini ga ti-maavai Gɔɔɔɔ GALAGI gɗakala. ⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI gɗeni Moize ma: ⁷ «Gaamai ga Selɓefɔade ná-doun anzanuiti ti bosu. Da zooli ve ti ya, é gɛ ga tɔɔɔ, ti-gɛε keεgɛlointi saama. Tiya gɗa da ti-gɛε nɔɔɔ leve ti uɔ. ⁸ Da bɔε Izelayeε nuiti pɔ, é gɛ ti ma: Siεgi zu zunui ta zaazu la, é la doun zunu yeni, wa ná-poganii ve ná-doun anzanui ya. ⁹ Ni doun anzanu la zea, wa ná-poganii ve keεgɛlointi zea. ¹⁰ Ni keεgɛloinɔga ti la bε, wa ná-poganii ve keεgɛ keεgɛlointi zea. ¹¹ Ni keεgɛloinɔga ti la keεgɛ ue, wa ná-poganii leve ná-nu gɗitegitegi ta uɔ bolodai zu, naa gɗa a ye zea. Toɗa gɛ ga devei ta tɔgi Izelayeε nuiti bε, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Zozuwe gɛε vai ga Moize uotogi

(Tɔ Seuei Velesie 31:1-8)

¹² Gɔɔɔɔ GALAGI gɗeni Moize ma: «Lε Abalime gɗizei nii ma, è weε zooli ua, gè feezu Izelayeε nuiti bε. ¹³ Da weεzu ba, keε da balaagi da zaazu, è li è-memewolani pɔ, ti zaai, egɛuelei è-gɛεloin Aalɓn zaani la, é li memewolani pɔ ti zaai. ¹⁴ Mazɔɔɔ wo gɛεue ga kololala nuiti ná-devei laalɔɔɔma, Sin teuebai zu, siεgi zu bεbei zu nubuseiti ti maagaalii gɛeni la, ti kɔɔεi ueε bà. Wo la gɗeni ná-padedai maawuini nubuseiti gaazu, é lo ziei vai ua, ti gɗeni maalolisu.» (Naa gɗeni ga Meelibá dei ná-fai é gɗeni Kadese, Sin teuebai zu.)

¹⁵ Moize bɔeni Gɔɔɔɔ GALAGI uɔ, é gɛ ma: ¹⁶ «Gɔɔɔɔ GALAGI é ga kpusei kpein ta-zenvuiti ta-GALAGI, da bɔɔɔɔ yimazege ga nu, è sei bεbei unda, é gɛ ga kundigɗii, ¹⁷ nui nii a gɛ losu ti untuɔɔ kɔɔɔɔzuuεti, é da li ga tiye, é da ua ga tiye, nii a ke Gɔɔɔɔ GALAGI ná-

nubuseiti ti mina gɛ egɛuelei baalagiti ti la, ti make nu la ná.»

¹⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI gɗeni Moize ma: «Nun ná-doun zunui Zozuwe zege, zunu ue nii zenvui zeini su, da yeela ma. ¹⁹ Da lii la, è sei zalaɗa gɗula nui Elezaal gɗakala, ta bεbei kpein, è deveiti fe zea ti gaaazu. ²⁰ Da da-gundigɗi-lai ma zobogi ta ve zea, naa gɗa a ke Izelayeε uebei golo bε. ²¹ Toɗa ze zalaɗa gɗula nui Elezaal gɗakala, naa gɗa da gaazaɗa tɔun bε, ga anii nii daaseigi ga wu-ulimegi. Nii nɔpe a bona, uele gɗana Zozuwe ta Izelayeε nubuseiti ta ta-gɔɔɔɔ vaiti so da.»

²² Moize keeni, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea. É Zozuwe zeini zalaɗa gɗula nui Elezaal gɗakala, ta bεbei kpein. ²³ É yeeti daani ma, é deveiti fe zea, egɛuelei Gɔɔɔɔ GALAGI boni la ma.

Tɔgi é lo zalaɗaiti ba

(Egeɔɔde 29:38-46)

28 Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize uɔ, é gɛ ma: ² «Niima levei laazeeli Izelayeε nuiti ma, è gɛ ti ma: Wa dama kpe, wo nɔnɔ ma vebeanii ve, yeεgɛgala uagɗi zu, é ga ná-zalaɗaiti, daamianigiti ti gɗalazu abui gɗa, ti bε ga ani maku neai. ³ Da gɛ ti ma: Folo-o-folo, wa kona gila baala sine felegɔ gɗula, nii nεεuuzu la ba, Gɔɔɔɔ GALAGI ue ga gala zalaɗai, nii abui galazu. ⁴ Da baala ziuo gɗilagi gɗula ga zalaɗai sobui, è zɔɔma uaala ziuo gɗula kɔɔɔɔ, ⁵ naa ueε vebeanii ua, nii é ga bulu vukɔ uagɗi kilo savagɔ, gaayɔgai ga wolive wulɔ uagɗi litele gɗila ta tukpe (1,5). ⁶ Gala zalaɗai gɗana, folo-o-folo, nii é gɛezu gɗulazu, egɛuelei deveai la Sinayi gizei ma. Zalaɗai ue, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ue. ⁷ Wa puya zalaɗai bɔ baala ziuo mɔungu ua, ga dɔɔ baagi litele gɗila ta tukpe (1,5), ada naɗegai zu gɗa wa puya zalaɗai naa gɗula ná, ga dɔɔ baagi Gɔɔɔɔ GALAGI ue. ⁸ Baala ziuo velesie gɗa gɗula ga zalaɗai kɔɔɔɔ, vebeanii ta puya zalaɗai, niiti ti bɔgai sobu gelei ua, naa ma ziiti nɔ bɔ ba. Zalaɗai ue, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ue.

Doogɔ foloi ma zalaɗaiti

⁹ «Doogɔ foloi, wa baala ziuo felegɔ gɗula ga zalaɗai, niiti ti kona gila nɔ gɛa, nεεuuzu nɔpe ge la ba, è vebeanii uu ma ga bulu vukɔ uagɗi kilo lozita, gaayɔgai ga gulɔi, puya zalaɗai uu ma. ¹⁰ Wa gala zalaɗai naa gɗula doogɔ foloi gɗilagilagi. Naa kpein ge bɔ gala zalaɗai ua, é gɗulazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaɗai.

Alugi laagɗulazuε ma zalaɗai

¹¹ «Alugi laagɗulazuε, wa nike zine bokpa felegɔ gɗula ga gala zalaɗai Gɔɔɔɔ GALAGI ue, ta baala sine gɗila, ta kona gila baala sine lofela, nεεuuzu mina gɛ ti ua. ¹² Wa vebeanii ueε gala zalaɗa zuaiti ba, toɗa gɛ ga bulu vukɔ uagɗi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taauuugɔ nike zinei gɗilagilagi ue, ta kilo lozita baala sinei ue, ¹³ ta kilo savagɔ baala ziuo gɗilagilagi ue. Gala zalaɗai ue, zalaɗai nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ue. ¹⁴ Puya zalaɗaiti ta gɛezu ga dɔɔi litele savagɔ, é ueε

nike zine gila gi u, lilele felego uee baala sinei u, ta lilele gila ta tukpe (1,5) ge uee baala ziuoi u. Gala zalagaiti kana, ta ge gulazu alugi laagulazuue, alu-o-alu, konagi zu. ¹⁵ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalagai Goofo GALAGI ue. Naa kpein ge bo gala zalagai u, e gulazu folo-o-folo, ta na-puya zalagai.

Pakegi ma zalagaiti

(Leevi Nuiti 23:5-14)

¹⁶ «Alu mungu ma volo puugo maazu naanisiei (14) ga geezu ga Goofo GALAGI na-Pakegi.

¹⁷ «Alugi naa ma volo puugo maazu loklusiei (15) ga fetii loozeizu ma. Bului nii leue la su, naa ga wa ge miizu eyesu folo lfela. ¹⁸ Folo mungu, wa gaaleba nadegei wo, wo la boti nape kea, egeuelei wa da ke la, ¹⁹ wa nike zine bokpa felego gula ga gala zalagai Goofo GALAGI ue, ta baala sine gila, ta kona gila baala sine lfela, neeuuzu mina ge ti u. ²⁰ Wa vebeanii uee gala zalaga zuaiti ba, toga ge ga bulu vuko uagci, gaayogai ga gulci: kilo taauuugo nike zinei gilagilagi ue, ta kilo lozita baala sinei ue, ²¹ ta kilo savago baala ziuoi gilagilagi ue. ²² Wa boli zine gila kula ga koto gba zalagai, naa ga a ke koto gba vai ge wo ue. ²³ Naati kpein ta laazu gala zalagai maazu, e gulazu sobu-o-sobu. ²⁴ Folo-o-folo, folo lfela laawu, wa naama laamianigiti kula, nii abui galazu, makugi neai Goofo GALAGI ue. Wa ti gula ga zalagai, e bo gala zalagai u, e gulazu folo-o-folo, ta na-puya zalagai. ²⁵ Foloji lfelasiei, wa gaaleba nadegei wo, wo la boti nape kea, egeuelei wa da ke la.

Pantekote voloi ma zalagaiti

(Leevi Nuiti 23:15-22)

²⁶ «Zooi u lo lo mungiti ma goozunee voloi, wo uaazu vebeanii veezu la Goofo GALAGI ue, ga ani niineiti, doogiti ma vetii, wa gaaleba nadegei wo, wo la boti nape kea, egeuelei wa da ke la. ²⁷ Wa nike zine bokpa felego gula ga gala zalagai, ta baala sine gila, ta kona gila baala sine lfela, makugi neai Goofo GALAGI ue. ²⁸ Wa vebeanii uee gala zalaga zuaiti ba, toga ge ga bulu vuko uagci, gaayogai ga gulci: kilo taauuugo nike zinei gilagilagi ue, ta kilo lozita baala sinei ue, ²⁹ ta kilo savago baala ziuoi gilagilagi ue. ³⁰ Wa boli zinei gula balaa, naa ga a ke koto gba vai ge wo ue. ³¹ Wa suai niti kula, neeuuzu mina ge ti u, ta ta-uuya zalagaiti. Naa kpein ge bo gala zalagai u, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii.

Puuu fee vetii ma zalagaiti

(Leevi Nuiti 23:23-25)

²⁹ «Alugi lfelasiei ma volo mungu, wa gaaleba nadegei wo. Wo la boti nape kea, egeuelei wa da ke la. Toga ge wo ue ga puuu fee yeei. ² Wa nike zine bokpa gila kula ga gala zalagai, ta baala sine gila, ta kona gila baala sine lfela, neeuuzu mina ge ti u, makugi neai Goofo GALAGI ue. ³ Wa vebeanii uee gala zalaga zuaiti ba, toga ge ga bulu vuko uagci, gaayogai ga gulci: kilo taauuugo nike zinei ue, ta kilo lozita baala sinei ue, ⁴ ta kilo savago baala ziuoi gilagilagi ue. ⁵ Wa

boli zine gila kula ga koto gba zalagai, naa ga a ke koto gba vai ge wo ue. ⁶ Naama zalagaiti ta bo gala zalagaiti ba, niiti ti gulazu alu-o-alu ta folo-o-folo, ta ta-vebeanii, ta ta-uuya zalagaiti, egeuelei deveai la togi zu ta-vaa zu. Zalagaiti be, niiti abui ti galazu, makugi neai Goofo GALAGI ue.

Koto gba voloi ma zalagaiti

(Leevi Nuiti 23:26-32)

⁷ «Alugi lfelasiei ma volo puugci ma, wa gaaleba nadegei wo. Wa zugi zo, wo la boti nape kea. ⁸ Wa nike zine bokpa gila kula ga gala zalagai, ta baala sine gila, ta kona gila baala sine lfelaiti, neeuuzu mina ge ti u, makugi neai Goofo GALAGI ue. ⁹ Wa vebeanii uee gala zalaga zuaiti ba, toga ge ga bulu vuko uagci, gaayogai ga gulci: kilo taauuugo nike zinei ue, ta kilo lozita baala sinei ue, ¹⁰ ta kilo savago baala ziuoi gilagilagi ue. ¹¹ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalagai. Naa kpein ge bo koto gba zalagai u, nii e gulazu koto gba voloi, ta gala zalagai, nii e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta ta-uuya zalagaiti.

Kota lo fetii ma zalagaiti

(Leevi Nuiti 23:33-44)

¹² «Alugi lfelasiei ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma, wa gaaleba nadegei wo, wo la boti nape kea, egeuelei wa da ke la. Wa fetii gula Goofo GALAGI lebi vai ma, wa naa ge folo lfela laawu. ¹³ Wa nike zine bokpa puugo maazu savago (13) gula ga gala zalagai, ta boli zine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neeuuzu mina ge ti u, makugi neai Goofo GALAGI ue. ¹⁴ Wa vebeanii uee gala zalaga zuaiti ba, toga ge ga bulu vuko uagci, gaayogai ga gulci: kilo taauuugo nike zinei gilagilagi ue, ta kilo lozita baala sinei gilagilagi ue, ¹⁵ ta kilo savago baala ziuoi gilagilagi ue. ¹⁶ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalagai. Naa kpein ge bo gala zalagai u, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalagai.

¹⁷ «Foloji velesiei ma, wa nike zine bokpa puugo maazu felego (12) gula ga zalagai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neeuuzu mina ge ti u. ¹⁸ Wa vebeanii ta puya zalagaiti pee zalaga zuaiti ba, kogogi liegci zoloo ti-liegci ma, egeuelei deveai la togi zu. ¹⁹ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalagai. Naa kpein ge bo gala zalagai u, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalagai.

²⁰ «Foloji zavasiei ma, wa nike zine puugo maazu gila (11) kula ga zalagai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neeuuzu mina ge ti u. ²¹ Wa vebeanii ta puya zalagaiti pee zalaga zuaiti ba, kogogi liegci zoloo ti-liegci ma, egeuelei deveai la togi zu. ²² Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalagai. Naa kpein ge bo gala zalagai u, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalagai.

²³ «Foloji naanisiei ma, wa nike zine puugo gula ga zalagai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neeuuzu mina ge ti u. ²⁴ Wa

vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, koḡḡi lieḡḡi zoloo ti-lieḡḡi ma, eḡeuelei deveai la tḡḡi zu.

²⁵ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai ua, é ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

²⁶ «Foloi loklusiei ma, wa nike zine taavuugḡ ḡula ga zalaḡai, ta baala sine felegḡ, ta kona gila baala sine puugḡ maazu naanigḡ (14), neeuuzu mina ḡe ti ua. ²⁷ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, koḡḡi lieḡḡi zoloo ti-lieḡḡi ma, eḡeuelei deveai la tḡḡi zu.

²⁸ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai ua, é ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

²⁹ «Foloi lozitasiei ma, wa nike zine loḡava ḡula ga zalaḡai, ta baala sine felegḡ, ta kona gila baala sine puugḡ maazu naanigḡ (14), neeuuzu mina ḡe ti ua. ³⁰ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, koḡḡi lieḡḡi zoloo ti-lieḡḡi ma, eḡeuelei deveai la tḡḡi zu.

³¹ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai ua, é ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³² «Foloi lofelasiei ma, wa nike zine loḡela ḡula ga zalaḡai, ta baala sine felegḡ, ta kona gila baala sine puugḡ maazu naanigḡ (14), neeuuzu mina ḡe ti ua. ³³ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, koḡḡi lieḡḡi zoloo ti-lieḡḡi ma, eḡeuelei deveai la tḡḡi zu.

³⁴ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai ua, é ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³⁵ «Foloi loḡavasiei ma, wa GALA deḡi ḡaalebai wo. Naama voloi, wo la boti koḡe kea, eḡeuelei wa da ke la.

³⁶ Wa nike zine ḡila kula ga gala zalaḡai, baala sine ḡila, ta kona gila baala sine loḡela, neeuuzu mina ḡe ti ua, makugi neai ḡoḡḡ GALAGI ue. ³⁷ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, koḡḡi lieḡḡi zoloo ti-lieḡḡi ma, eḡeuelei deveai la tḡḡi zu. ³⁸ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai ua, é ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³⁹ «Naa ḡa wa ke ḡoḡḡ GALAGI ue, wa-veḡi voloiti su, é ḡula wa-vebeaniiti polu, wo ti laai ḡisu, ta wa-minazeḡe daazeeli zalaḡaiti, ti ga wa-ḡala zalaḡaiti, ta wa-vebeaniiti, ta wa-ḡuya zalaḡaiti, ta wa-yiilei zalaḡaiti.»

30 Moize devei naati kpein boni Izelayele nuiti ma, niiti ḡoḡḡ GALAGI ti veeni zea.

Tḡḡi é lo minazeḡegiti ba

² Moize boeni Izelayele nuiti ma wolodama ḡundigiiti po, é ḡeni ti ma: «Devei ueḡe, nii ḡoḡḡ GALAGI feai:

³ Sieḡi zu zunui ta minazeḡezu la ḡoḡḡ GALAGI ue, baa é konai wo, é uile fai ta ua, nii é po ga é ke, é la mo daawooi zeḡea ma. Togḡa naa kpein ke, niiti ti ḡulaai da, é bo.

⁴ «Ni anzalopoi ta, nii é keḡḡe ná-pelei wu de, a minazeḡe keena ḡoḡḡ GALAGI ue, é boḡḡ ḡili ga naa, ⁵ ni keḡḡe a ná-minazeḡe fai ta ná-kona vai zuḡweena, é boḡḡ ḡilii la, ni keḡḡe a maḡena koḡ, é la faa woni

toun tetegi, ná-minazeḡegiti ta ná-konaiti kpein ta ye ma, niiti é boḡḡ ḡilii ga tiye. ⁶ Kele ni keḡḡe la yeezeini bu, yeei no é faa ḡweega la su, minazeḡegiti ta konai kpein é boḡḡ ḡilii la, naati ti la mo yeḡa ma. ḡoḡḡ GALAGI ḡa suvaaye, mazkoḡ keḡḡe la yeezeini ti wu.

⁷ «Ni togḡa zini be, é minazeḡegaa ḡeai na, baa é boḡḡ ḡilii na, ga koḡe ta nii kulaai na da, é bo, ⁸ ta sinigi a faa ḡweena su, é maḡḡe koḡ toun tetegi voloi no é faa ḡweega la su, ná-minazeḡegiti ta ye ma, ta konaiti é boḡḡ ḡilii ga tiye, ta ye ma. ⁹ Kele ni sinigi la yeezeini bu, voloi no é suḡweesu da, é minazeḡegiti ḡaava, nii é keai, ta koḡe kulaai daave, niiti é boḡḡ ḡilii ga tiye, ḡoḡḡ GALAGI ḡa suvaaye.

¹⁰ «Poanzai, baa anzanui ti ḡeleai ba, minazeḡegiti naa a bo, baa konai koḡe kulaai daave, nii é boḡḡ ḡilizu la, ḡilii ḡa ye de.

¹¹ «Anzanui nii é zini be, naa a minazeḡegaa ḡeena, baa é boḡḡ ḡili ga konai ta, ¹² sinigi a faa ḡweena su, é maḡḡe koḡ, é la yeḡulani bu, é ua ḡele, ná-minazeḡegiti kpein ta ye ma, ta kona wooi koḡe é boḡḡ ḡilii la.

¹³ Kele ni sinigi a ḡelena, voloi no é suḡweesu da, ná-minazeḡegiti kpein ta kona wooi kpein é lo to boḡḡi ua, baa daawooi ua, naati ti la yeḡa ma. Sinigi ti ḡaavaa, ḡoḡḡ GALAGI ḡa suvaaye. ¹⁴ Sinigi ḡa zoo é ti ye ma, baa é minazeḡegiti kpein koloḡo, baa konai kpein nii a zoo ḡelezu la anii ta ua. ¹⁵ Ni sinigi la ḡelena, a maḡḡe koḡ eyesu poluma zobui zeeli, anzai ḡa ḡili minazeḡegiti kpein su, ta kona wooiti kpein su, é ti woga. É vaa bu ga é ti make, toḡzei é maḡḡe koḡ, é la faa woni, foloi é meniga da. ¹⁶ Kele ni togḡa ti zeḡe ma, foloi tanigaani tevega uoluma, kpega uoluma ga suḡwee, togḡa anzai ná-faḡḡaaza golai ma ḡasḡi zeḡe.»

¹⁷ Toḡḡi kana, niiti ḡoḡḡ GALAGI ti veeni Moize ya, é uile zunui ta anzai ti yoḡḡzuue ua, doun keḡḡe ta ná-doun anzanui ti yoḡḡzuue ua, sieḡi zu é ga nu niinei, é keḡḡe ná-pelei wu de.

Pile koḡḡ fai Madiyan nuiti ma

31 ḡoḡḡ GALAGI boeni Moize ko, é ḡe ma: ² «Izelayele nuiti toḡḡi uotokula Madiyan nuiti ma, naa uolu, da li niina è-memewolani ko, ti zaai.»

³ Moize boeni nubuseiti ko, é ḡe ti ma: «À zunui tanigaani maḡili ga koḡḡ zḡalaiti wo zaama, ti li Madiyan nuiti daalḡḡma, naa ḡa a ke, ḡoḡḡ GALAGI ná-potokulai laazeeli Madiyan nuiti ma. ⁴ Bolodai ḡilagilagi zu, wa zunu waagila (1 000) kula ti zaama, wo ti leve koḡmaue.»

⁵ Ti ziimazeḡegiti woni Izelayele nubuseiti saama, bolodai ḡilagilagi zu, zunu waagilagi (1 000), ti-lieḡḡi ḡeni ga zunu waapuugḡ maazu felegḡ (12 000) ti maḡilii koḡḡ vai ma. ⁶ Moize ti leveni koḡmaue, é Finease ueḡ ti ua, zalaḡa ḡula nui Eleazaal ná-doun zunui, naa ḡa é ḡeni seizu padegai ma zḡalaiti seḡezu, ta puugiti é ua da poogiti deḡ la.

⁷ Ti koḡḡ zḡalaiti seḡeni, ti li Madiyan nuiti daalḡḡma, eḡeuelei ḡoḡḡ GALAGI devei veeni la Moize ya. Ti zunui kpein paani, ⁸ é bo Madiyan nuiti ta-masa doḡlugu ua, ti ga: Evi, Leekeme, Suul, Guul, ta Leeba. Ti

la kundigiiti ta nu ungilagila (kundigiiti zea, ti lii la GALA daagfomi sege uelei wu, é gfe ga gizesui Izelayele nuiti be, Gwogf GALAGI gaazu.

**Galaade yooi vee vai
Gade ta Luben mavofodaiti zea**
(Tɔ Seuei Velesie 3:12-22)

32 Togani bulu golai gfeni Luben mavofodaiti ta Gade mavofodaiti zea. Ti kaani ga Yazael yooi ta Galaade yooi ta ga ada uagɔ toganiiti to fai zu. ² Ti uaani, ti zeeli Moize ma, ta zalaɣa gɔla nui Eleazaal, ta nubuseiti ta-gundigiiti, ti gfe ti ma: ³ «Taaiti ti ga, Atalɔte, Dibon, Yazael, Nimela, Gesebon, Elealee, Sebame, Neebo ta Beyon, ⁴ zooi nii Gwogf GALAGI feai Izelayele ue, toɣa ga zooi pagai togani lo fai ma. Tama, toganii wola mɔinue gi ya gei gi ga da-wotigfe nuiti.» ⁵ Ti gfeni ma: «Ni gi zaalai zɔkɔge è gaazu, yeezei bu, è zooi nii ve gi ya, gei gi ga da-wotigfe nuiti. Mina gi bude ga Zuluden uolu uelei.»

⁶ Moize bolodama felegɔ niiti googaaוותeni, é gfe ti ma: «Wa pɔ wo ye ue, wo-gfeelointi ta gfeena lia kɔɔ-maue, naa gɔ gfe gale? ⁷ Lee vaa zu wo pɔ Izelayele nuiti iɣteue ti læ vai zu zooi zu, nii Gwogf GALAGI feezu ti ya? ⁸ Zekana kpein nɔ wo-gfeeni ti keeni la, siegi zu gè ti leveni la, ti zege Kadese-Baalenea, ti li, ti zooi uete. ⁹ Ti læeni, ti zeeli Esekole nemei zu, ti begai ma ga zooi uete, ti Izelayele nuiti iɣteueni ga ti mina li zooi zu, nii Gwogf GALAGI feezu ti ya. ¹⁰ Gwogf GALAGI yi-igaaawanani naama voloi, é gona, é gfe ma: ¹¹ «Zunui niiti ti gɔlaai Ezipete yooi ua, é zo kona uuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, naati ti la gaaazulaa zooi ma, nii gè ma gona woga ga nà feezu Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakɔbe, mazɔkɔ ti la uileni gɔoi uolu, ti ua golo bè, ¹² é gɔla Kalebe uolu, Yefunee ná-doun zunui, nii é ga Ke-enize nui, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, niiti ti uileni Gwogf GALAGI laawooi uolu, ti golo be.»

¹³ «Gwogf GALAGI yiigaaawanani Izelayele nuiti ma, é ti leuteue teuebai zu kona uuunaanigɔ (40) laawu, eyesu naama yamanii kpein ge zege ná, niiti ti Gwogf GALAGI wanama vai gfeeni. ¹⁴ Wele, wa gɔ wo wo-gfeeni tosue zega, egfeuelei wo la ga kotoba nuiti ti zɔkɔgai, wo Gwogf GALAGI ná-ziiigaaawanai gaaalezu ba Izelayele laalɔɣma. ¹⁵ Mazɔkɔ ni wo la gfe keeni, wo ua golo tɔun be, toɣa Izelayele ye nɔ teuebai zu, wa gfe ga zabui wo niima nubusei kpein undaauili.»

¹⁶ Ti Moize woogaaוותeni, ti gfe ma: «Ba-o, gá sasaiti nɔ losu ue, gá-logani bulugiti faa zu, gi taaiti to gá-ueleyegeiti be. ¹⁷ Gɔun gi letegi, gá bɔɣɔ maagfili ga kɔɣɔ zɔklaiti gaazuvilei zu, gi lo Izelayele nuiti untugɔ, eyesu gi lo ga tiye naama adaue, ue ná veai ti ya. Gá-ueleyegeiti gila nɔ ga ta gfe yesu taaiti su, sigigiti ti ti ma, nii a ke ti maalɔɣɔ zooi zu nubuseiti ba. ¹⁸ Gi la galega ma gá-ueleiti bu, eyesu Izelayele nuiti gilagilagiti ti tɔnɔ ma yooiti sɔkɔ. ¹⁹ Kele gi la mɔ zou zɔkɔga Zuluden uolu uelei, anee ná maagfoza ua, tɔnzei gi gɔnɔ ma yooi zɔkɔga Zuluden gɔkamaue folo gɔlazuu uelei.»

²⁰ Moize gfeni ti ma: «Ni wa minazege gooi naa laazeelina, ni wa bɔɣɔ maagfilina ga wo kɔɔi gɔ Gwogf

GALAGI gaazu, ²¹ ni wa-gɔɣɔ nuiti kpein ta bɔɣɔ maagfili, ti Zuluden bude, Gwogf GALAGI gaazu, eyesu é sili nuiti kpein kpe gaazu, ²² ni wa gale ma, siegi zu nɔ zooi maagfologu la Gwogf GALAGI gaazu, faa la mɔ gfa wo ua, wa vie naazu Gwogf GALAGI gaazu, ta Izelayele letegi. Naazu, niima ada yɔɣzɔue gɔ gfe ga wɔnɔ Gwogf GALAGI gaazu. ²³ Kele ni wo la gfe keeni gana, wo koto gfa Gwogf GALAGI laalɔɣma. À sugwee ga wɔgɔtoɣi gɔ wo gɔɣzumen! ²⁴ À taaiti to wa-ueleyegeiti be, wo sasaiti to wa-logani bulugiti be. Nii é gɔlaa wo-la, wo bo, à zie ga naa.»

²⁵ Gade mavofodaiti ta Luben mavofodaiti ti gfeni Moize ma: «Da-wotigfe nuiti gá ke, egfeuelei mɔligii de-vei wogai la. ²⁶ Gi-lointi, gi-anzaiti, gá-loganiiti, ta gá-logani bulugiti ta ye Galaade taaiti su. ²⁷ Gei gi ga da-wotigfe zunuiti, gi pe gi maagfiliai ga kɔɣɔ zɔklaiti, gá Zuluden bude, gi kɔɔi gɔ Gwogf GALAGI gaazu, egfeuelei mɔligii bosu da.»

²⁸ Moize devei veeni ta-vaa zu zalaɣa gɔla nui Eleazaal ya, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, é uee Izelayele wolodama ueleyege gundigiiti ba. ²⁹ É gfeni ti ma: «Ni wa Gade mavofodaiti ta Luben mavofodaiti, wa Zuluden maazubudena uɔkɔma, ti maagfiliai ga kɔɣɔ zɔklaiti, ti kɔɔi gɔ Gwogf GALAGI gaazu, eyesu zooi maagfologu wo ue, wa Galaade yooi ve ti ya ga tɔnɔ. ³⁰ Kele ni ti la Zuluden budeni, ti gfeuelei betelai ua gfe de, ga wo kɔɔi gɔ uɔkɔma, ta ze wo zaama Kanaan yooi zu.»

³¹ Gade mavofodaiti ta Luben mavofodaiti ti googaaוותeni, ti gfe ma: «Gá naa gfe, nii Gwogf GALAGI bogai gi ma, gei gi ga da-wotigfe nuiti. ³² Gá bude, gi maagfiliai ga kɔɣɔ zɔklaiti, Gwogf GALAGI gaazu, Kanaan yooi zu, kele gá gɔnɔ ma yooi zɔkɔ Zuluden gɔkala uelei.»

³³ Amɔɔl nuiti ta-masagi Sigon, ta Basan nuiti ta-masagi Wɔge, Moize naati ta-masadaɣi ta ta-yooiti feeni Gade mavofodaiti zea, ta Luben mavofodaiti, é uee Manasee ná-bolodai gɔlazuu ue, nii é ga Zozefe ná-doun zunui, é uee ta-laaiti ba, ta ma yooiti ti gfeni ti ua.

³⁴ Taai niiti Gade mavofodaiti ti ti loni, ti gfeni ga: Dibon, Atalɔte, Alwweel, ³⁵ Atalɔte-Sɔfan, Yazael, Yɔgebeɣa, ³⁶ Bete-Nimela, ta Bete-Galan, taaiti sigigi ti ma. Ti sasaiti toni togani bulugiti faa zu.

³⁷ Taai niiti Luben mavofodaiti ti ti loni, ti gfeni ga: Gesebon, Elealee, ta Kiliyatayime, ³⁸ Neebo, ta Baale-Meyon, naati ti-laaseigi valiboni, ta Sibema. Ti daaseigiti peeni taaiti ba, niiti ti ti loni.

³⁹ Makiil mavofodaiti, nii é ga Manasee ná-doun zunui, naati ti liini Galaade laalɔɣma, ti vɔni ma, ti zobo sɔkɔ Amɔɔl nuiti ma, ti gfeni zeini ná, ti ti zege. ⁴⁰ Moize Galaade yooi veeni ti ya, ti zeini ná. ⁴¹ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa wuzegfeni, é li, é balagaiti so, é ti-laasei peeni ga Yayiil ná-taaiti. ⁴² Nɔba laaleeni Kenate wu, é so, ta taaiti ti gɔlini ba, é tɔ bɔɣɔ daaseigi uee ti ua.

Izelayele nuiti teuesuueti

33 Peleiti pete Izelayele nuiti ti leveni da, ti gɔlaai ma Ezipete yooi ua, ti zeidai kpasu, Moize ta

Aalɔn ti lɔni ti luɔɔ. ² Moize ti-uuuzuueti ta ti-ziezueeti seveni, eɣevelei Ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɣeni la.

³ Alu mɔungi ma volo puugɔ maazu loɔluɔɔ (15) ma, Pakegi uoluma zobui, ti liini, ti zege Lamesese. Izelayele nuiti ti ɣulani boɔɔ yeema zɔoi ua, Ezipete nuiti kpein gaazu ɣeni ti ua. ⁴ Ezipete nuiti ti ɣeni ti-loun zunu mɔungiti maaguluzu, niiti Ɔɔɔɔ GALAGI ti uaani. Tukɔɔi ɣana é daaleeni ta-ɣalagiti bu.

⁵ Izelayele nuiti ti zegeni Lamesese, ti li, ti uu Sukɔte. ⁶ Ti zegeni Sukɔte, ti li, ti uu Etame, nii é teuebai ɣaabelazuue. ⁷ Ti zegeni Etame, ti ɣaagale ma ga uogi Pi-Ɔagilɔte uele, Baale-Sefon folo ɣulazu uelei, ti li, ti uu Mighedle letemaue. ⁸ Ti zegeni Pi-Ɔagilɔte, ti leve Seeli Kpolodei zaamaue, teuebai uɔ pelei. Ti folo saugɔ zie woni Etame teuebai zu, ti li, ti uu Mala. ⁹ Ti zegeni Mala, ti zeeli Elime, ue zie un puugɔ maazu felegɔ (12) ɣeni ná, ta doɔ wulu uuulɔfela (70), miná ɣa ti uuuni ná. ¹⁰ Ti zegeni Elime, ti li, ti uu Seeli Kpolodei ɣobaue. ¹¹ Ti zegeni Seeli Kpolodei ɣobaue, ti li, ti uu Sin teuebai zu. ¹² Ti zegeni Sin teuebai zu, ti li, ti uu Doɔfeka. ¹³ Ti zegeni Doɔfeka, ti li, ti uu Aluse. ¹⁴ Ti zegeni Aluse, ti li, ti uu Lefidime, ue nubuseiti ti la ɣeni zie zɔɔɔɔ ná ga ti ua boɔɔ.

¹⁵ Ti zegeni Lefidime, ti li, ti uu Sinayi teuebai zu. ¹⁶ Ti zegeni Sinayi teuebai zu, ti li, ti uu Kibelɔte-Ɔataava. ¹⁷ Ti zegeni Kibelɔte-Ɔataava, ti li, ti uu Ɔaseelɔte. ¹⁸ Ti zegeni Ɔaseelɔte, ti li, ti uu Litema. ¹⁹ Ti zegeni Litema, ti li, ti uu Limon-Peelese. ²⁰ Ti zegeni Limon-Peelese, ti li, ti uu Libena. ²¹ Ti zegeni Libena, ti li, ti uu Lisa. ²² Ti zegeni Lisa, ti li, ti uu Kegeelata. ²³ Ti zegeni Kegeelata, ti li, ti uu Safɛel gizei ma. ²⁴ Ti zegeni Safɛel gizei ma, ti li, ti uu Ɔalada. ²⁵ Ti zegeni Ɔalada, ti li, ti uu Makeelɔte. ²⁶ Ti zegeni Makeelɔte, ti li, ti uu Taɣate. ²⁷ Ti zegeni Taɣate, ti li, ti uu Tala. ²⁸ Ti zegeni Tala, ti li, ti uu Miteka. ²⁹ Ti zegeni Miteka, ti li, ti uu Ɔasemɔna. ³⁰ Ti zegeni Ɔasemɔna, ti li, ti uu Moɔseelɔte. ³¹ Ti zegeni Moɔseelɔte, ti li, ti uu Benee-Yaakan. ³² Ti zegeni Benee-Yaakan, ti li, ti uu Ɔaɔɔ-Gidegade. ³³ Ti zegeni Ɔaɔɔ-Gidegade, ti li, ti uu Yoɔtebata. ³⁴ Ti zegeni Yoɔtebata, ti li, ti uu Abelɔna. ³⁵ Ti zegeni Abelɔna, ti li, ti uu Esiyon-Geebeel. ³⁶ Ti zegeni Esiyon-Geebeel, ti li, ti uu Sin teuebai zu, toɣa é ga Kadese. ³⁷ Ti zegeni Kadese, ti li, ti uu Ɔaɔɔ gizei ma, Edɔme yooi ɣwemaue.

³⁸ Eɣevelei Ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei woni da, zalaɣa ɣula nui Aalɔn leeni Ɔaɔɔ gizei ma, é za, Izelayele nuiti kulaai ma Ezipete yooi ua ma ɣonagi uuunaanisiɛi (40) ma, alugi loɔlusɛi ma volo mɔungi ma. ³⁹ Aalɔn ná-konagi ɣeni ga kona ungila kona uuufele maazu saugɔ (123), siɛgi zu é zaani la Ɔaɔɔ gizei ma.

⁴⁰ Názu ɣa Alade masagi, Kanaan yooi zu nui, nii é ɣeni zeini zɔoi unda lekpeamaue nu yeezazuue, naa menini da ga Izelayele nuiti ta uaazu.

⁴¹ Ti zegeni Ɔaɔɔ gizei ma, ti li, ti uu Salemɔna. ⁴² Ti zegeni Salemɔna, ti li, ti uu Punon. ⁴³ Ti zegeni Punon, ti li, ti uu Woɔɔɔte. ⁴⁴ Ti zegeni Woɔɔɔte, ti li, ti uu Iye-Abalime, Moabe kwepelemaue. ⁴⁵ Ti zegeni Iye-Abalime, ti li, ti uu Dibon-Gade. ⁴⁶ Ti zegeni Dibon-Gade, ti li, ti uu Alemon-Dibelatayime. ⁴⁷ Ti zegeni Alemon-

Dibelatayime, ti li, ti uu Abalime gizeiti zɔɔɔzuue, Neebo gizei ɣakalauɛ. ⁴⁸ Ti zegeni Abalime gizeiti ma, ti li, ti uu Moabe nemei zu, Zuluden ɣobaue, Zeeliko letemaue. ⁴⁹ Ti uuuni Zuluden ɣobaue, é zo Bete-Ɔayesimɔte, é li Abele-Sitime, Moabe nemeiti su.

Kanaan yooi zo fai ma levei

⁵⁰ Ɔɔɔɔ GALAGI boɔni Moize uɔ, Moabe nemeiti su Zuluden ɣobaue, Zeeliko letemaue, ⁵¹ é ɣe ma: «Boɔ Izelayele nuiti uɔ, é ɣe ti ma: Siɛgi zu wo Zuluden buɔzu la, wo lo Kanaan yooi zu, ⁵² wa zɔoi zu nuiti kpein kpe luɔɔ, wo ta-ɣaɔɔ ganigiti kpein koloɣolo, ti ti bɛɛai ga koɔtui, wo ta-vololibaiti kpein koloɣolo, ti bɛɛai ga kolui gaawuungai, wo ta-zalaɣa ɣula adaueti kpein koloɣolo. ⁵³ Wa zɔoi zege ga woɔɔ, wo ze ná, mazɔɔɔ gè zɔoi vea wo ya, é ɣe ga woɔɔ. ⁵⁴ Wa zɔoi ɣaagwe ua, wa ke ga kpakutoomai, eɣevelei wa-wolodamaiti ti la. Niiti ti moɔndai, wa ta-yooi woɔɔ, wo fe ti ya, niiti ti la moɔinni, wa ta-yooi ve ti ya, keɛ gola mina woɔɔ. Eɛe ka naa zɔɔɔ, nii a ve zea ga kpakutoomai, wa ti zege ga woɔɔ, eɣevelei wo-ɣeɛni ta-wolodamaiti ti la. ⁵⁵ Keɛ ni wo la zɔoi zu nuiti kpeeni luɔɔ, ti zaama, niiti wa ti ye ná, ta ɣeɛzu ga ɣaingi, ti da uu wo-ɣaazuuɛti, ta ani ɣaazobagiti ti da wo-ɣo kakamaueɛti kpota, ta ɣe ga wo zili nuiti zɔoi naa zu, ue wo uaazu zeizu ná. ⁵⁶ Názu ɣa na wo zo da, eɣevelei gè deveni la ga gè ti zo da.»

Kanaan yooi ma ɣwepelɛgiti

34 Ɔɔɔɔ GALAGI boɔni Moize uɔ, é ɣe ma: ² «Devei nii ve Izelayele nuiti zea, é ɣe ti ma: Siɛgi zu wo uaazu leɛzu la Kanaan yooi zu, wele zɔoi ua, nii é uaazu veezu wo ya ga woɔɔ, Kanaan yooi, é ue ná-kwepelegiti ba. ³ Lekpeamaue nu yeezazuue, wa-you ɣwegi loɔ ɣa ze Sin teuebai zu, é le ga Edɔme yooi zakpai. Folo ɣulazu uelei, wo-ɣwegi sogai lekpeamaue nu yeezazuue, naa ɣa liizu, é lo Kpolode Wanai ua, ⁴ wo-ɣwegi zu ɣa bilisu gize yɔɔɔzuue Akelabime, lekpeamaue nu yeezazuue, é leve ga Sin uele, é zeeli Kadese-Baalenea, lekpeamaue nu yeezazuue. É li ga Ɔasaal-Adaal uele, é leve ga Asemon uele, ⁵ é zo Asemon, é lati, é li, é zeeli Ezipete ɣɔɔɔɔ ma, é uile Kpolode Wolai ua.

⁶ «Wa-ɣwepelɛmaue é folo liizu uelei, naa ɣa ɣe ga Kpolode Wolai.

⁷ «Wele nii é ɣeɛzu ga wa-ɣwepelɛmaue lekpeamaue nu ɣɔɔɔzuue, é zo Kpolode Wolai ma, wa kwegi la, eye-su é zeeli Ɔaɔɔ gizei ma. ⁸ Wa ɣwegi la, é zo Ɔaɔɔ gizei ma, é li Lebo-Ɔamate, é uile Sedade ua, ⁹ é zo miná, é li ga Zifelon uele, é li, é uile Ɔasaal-Enan ua. Lekpeamaue nu ɣɔɔɔzu uele ɣwepelɛgi ɣana.

¹⁰ «Wa ɣwepelɛmaue leve ba folo ɣulazu uelei, é zo Ɔasaal-Enan, é li Sefame uele, ¹¹ é zo miná, é yei Libela, Ayen folo ɣulazu uelei, kwepelemaue ɣa yeizu, é uile Kineelɛte bolodei ua, folo ɣulazu uelei, ¹² é yei moɔɔ ga zie wolai Zuluden, é uile Kpolode Wanai ua. Wa-yooi ɣwegiti kana.»

¹³ Moize Izelayele nuiti kalani ga niima vaiti, é gfe ti ma: «Zooi gana nii wo uaazu gaagwæezu ga kpaku-toomai, Gwogw GALAGI devea ga é ve boloda taau-ugwi ta ma lukpegi ya. ¹⁴ Mazkw Luben nuiti ta-wolodamaiti, egfuelei ta-uelayegfeiti ti la, ti ta-yooiti segea, ta Gade nuiti ta-wolodamaiti balaa, egfuelei ta-uelayegfeiti ti la, Manasee ná-bolodai g'ilazuwe balaagi ná-zooi segea. ¹⁵ Boloda felegwi naati ta boloda lukpegi, ti kwkw zefea Zuluden uolu uelei, Zeeliko letemaue, folo g'ulazu uelei.»

Seikpasui é lo zooi gaagwæ vai ua

¹⁶ Gwogw GALAGI bweni Moize kw, é gfe ma: ¹⁷ «Wele zu-nuiti daaseigiti ba, ti uaazu zooi gaagwæezu wo ygwkw: zalaqa g'ula nui Elezaal, ta Nun ná-doun zunui é ga Zozuwe. ¹⁸ Wa bolodama g'undigii g'ilagilagi zefea ga ti zooi gaagwe. ¹⁹ Naama zunuiti daaseigiti ta ga:

Zuda ná-bolodai zu, Yefunee ná-doun zunui Kalebe,
²⁰ Simiyon kwkw, Amiyude ná-doun zunui Samiyele,
²¹ Benzaamen kwkw, Kiselon ná-doun zunui Elidade,
²² Dan kwkw, Ywgele ná-doun zunui Buki é ga kundigii,
²³ Zozefe mavofodaiti su,
Manasee kwkw, kundigii Ganiyele, Efode ná-doun zunui,
²⁴ Efelayime kwkw, kundigii Kemuwele, Sifetan ná-doun zunui,
²⁵ Zabulon kwkw, kundigii Elisafan, Paalenake ná-doun zunui,
²⁶ Isakaal kwkw, kundigii Paletiyele, Azan ná-doun zunui,
²⁷ Aseel kwkw, kundigii Ayiyude, Selomi ná-doun zunui,
²⁸ Nefetali kwkw, kundigii Pedagele, Amiyude ná-doun zunui.»

²⁹ Naati ka Gwogw GALAGI devei veeni ti ya, ga ti Kanaan yooi gaagwe Izelayele nuiti zgwkw.

Leevi nuiti ta-laaiti

35 Gwogw GALAGI bweni Moize kw, Moabe neméiti su, Zuluden gobaué, Zeeliko letemaue. ² É gfeni ma: «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va bu, ti taai tanigaa ve Leevi nuiti zea ta-yooi zu, nii ti kwkwai ga kwkw, ueti ta zoo ti zeí náti. Wa náti maagooliiti fe Leevi nuiti zea. ³ Naama laaiti ta gfe ga ti-zeizuwe. Ti-maagooliiti su gfe ga ta-logani losuueti, ti-yeagwligiti ti gfe ná, ta ta-logani bulugiti. ⁴ Taaiti maagooliiti su, niiti wo ti veezu Leevi nuiti zea, zooi g'a gfe ba, é gaku ma ga metele undkwlugw (500), é kwzei sigigiti ma, é li polu uelei maagoolii kpein su. ⁵ Wa kwkw, wo kwegi la taa uolu uelei, ga metele waagila (1 000), é gaku ma kpoloo, taai g'a gfe zaamazuwe. Uele g'ana zooi a gfe la, ta-laaiti maagoolii zu. ⁶ Wa yeelo taa kwzita ua, wo fe Leevi nuiti be, ti gfe ga maauela wosuue, nui niiti ti nu uaazu, ti la gaag'ilini ma, ta zoo ti uela, ti li ná, é uwe taa uuunaanigw maazu felegw (42) g'iligaa ua. ⁷ Taaiti wo uaazu ti veezu Leevi nuiti be, tiegwi g'a gfe ga puu-

naanigw maazu kwzita (48), é uwe ti-maagoolii ma yooiti ba, ti g'ilagilagi pe. ⁸ Taaiti wo uaazu ti zefezu Izelayele nuiti ta-yooiti su, kwinda g'a g'ula naati zea, niiti gola ti ya, tago kw g'a a g'ula naati zea, niiti é la kwinni ti ya. Bolodai g'ilagilagi g'a ná-taai ta ve Leevi nuiti be, egfuelei a zoloo da kwkwai ma, é uaazu bosu.»

Maauela laaiti

(Tó Sevei Velesie 4:41-43;
19:1-13;
Zozuwe 20:1-9)

⁹ Gwogw GALAGI bweni Moize kw, é gfe ma: ¹⁰ «Bwe Izelayele nuiti kw, é gfe ti ma: Siegi zu wo Zuluden budezu la, wo le Kanaan yooi zu, ¹¹ wa yeelo taai tanigaani ba, ta gfe wo ue ga maauela laaiti, ni nu a nu uaana, é la gaag'ilini ma, é uela, é li ná. ¹² Naama laaiti ta gfe wo ue ga maauela laaiti, namai uotokula nui ua, naa g'a a ke nu uaa nui mina za, aisa é ua g'ula kelema nubuseiti gaazu, ná-tukkwai gaa ua leve. ¹³ Wa yeelo taa kwzita ua, ti gfe ga maauela laaiti, ¹⁴ wa taa sauagw ve Zuluden uolu uelei, wo taa sauagw ve Kanaan yooi zu. Naati ta gfezu ga maauela laaiti. ¹⁵ Naama laa kwzita ta gfezu ga maauela laaiti Izelayele nuiti be, ta weinti, naa uwe seikgwoma nuiti ba, nu-o-nu nii a nu uaana, é la gaag'ilini ma, miná g'a a uela, é li ná.

¹⁶ «Ni zunui ta a seikgwai logana ga kwkw ani, naa za, toga ga nu uaa nu. Ta nu uaa nui naa uaa. ¹⁷ Ni a kwkw ga kwkw, naa za, toga ga nu uaa nu. Ta nu uaa nui naa uaa. ¹⁸ Ni a dogana ga gulu, naa za, toga ga nu uaa nu. Ta nu uaa nui naa uaa, siegi zu é maazkwkw da. ²⁰ Ni zunui ta a kwkw seikgwai ua ga kwzitegemai, baa é ani zefea, é pili ma ga kwkw kwkw, saa vaa g'ula su, ²¹ baa ni a dogana ga yeei, sili vaa zu, saa vaa g'ula su, toga ga nu uaa nu, ta paa. Namai uotokula nui naa g'a nu uaa nui naa uaa, siegi zu é yeezeelizu la ma.

²² «Kele ni zunui ta a kwkw seikgwai ua, é la gaag'ilini ma, é la daani g'isu, baa é anii ta uili ma, é la daani g'isu, ²³ baa é la naa gaazu, eyesu é kwkw loo ma, naa uolu gfe ga saai, é la ga silikgw, é la faa kwkw betezu daalgwma, ²⁴ nubuseiti ta tukkwgaaleve, é zoloo kwkw ma, nu uaa nui ta namai uotokula nuiti kwkw.

²⁵ Nubuseiti ta nu uaa nui g'izo, ti kula namai uotokula nui ya. Nubuseiti ta gaagale ma maauela laai zu, ue pelaai, é li ná. Toga ye ná eyesu zalaqa g'ula g'undigii wolai, nii gwkw kwkw kwkw ziaai ma, naa za.

²⁶ «Ni nu uaa nui a budena maauela laai ma gwegiti maazu, ue pelaai, é li ná, ²⁷ ni ta gwmina ta namai uotokula nui taa uoluue, naa paa, é la g'ea ga kwba nu, nu uaa vaa zu. ²⁸ Mazkwkw, nu uaa nui maanewe, é ye maauela laai zu, eyesu zalaqa g'ula g'undigii wolai za. Zalaqa g'ula g'undigii wolai zaa uoluma, nu uaa nui g'a zoo é gale ma ná-poganii unda.

²⁹ «Deveiti kana wo ma vaa zu, wo-mavofodaiti kpein su, ue kwkw wa zeí ná. ³⁰ Ni nui ta a nu logana, é za, ta nu uaa nui uaa, zeeleiti gooi ma. Kele zeele g'ila ge la kula g'ea, peelalai ua ve nui ya ga ti paa.

³¹ «À mina yeezei walii wu, nu uaa nui yenvui vaa zu, nii maaneai ga é za, mazɔɔ keni ti naama nui uaa. ³² À mina yeezei walii wu, wo ua pelei ve zea, é ua gɔla maauela laai ua, é ua gale ma ná-zooi zu, aisa zalaɔa gɔla gundigi wolai ua za. ³³ À mina zooi gɔɔ, ɔe wo uaazu zeizu ná, mazɔɔ pamai ga da zooi gɔɔ. Koto gba vaa la gɛa pamai ná-faa zu nii puai, keni naama nui pamai, nii é pamai uuai. ³⁴ Wo la zooi naa gɔɔ, ɔe wo uaazu zeizu ná, ɔe ná balaagi gè uaazu zeizu ná, mazɔɔ ná ga Gɔogɔ GALAGI, nii é zeini Izelayele nuiti saama.»

**Tɔgi é lo
peleyegeiti ta-you vaiti ba**

36 Peleyege gundigiiti ti gɔlaai Galaade ná-bolodai zu, Makiil ná-doun zunui, Manasee ná-doun zunui, Zozefe ná-doun zunuiti ta-wolodamaiti saama, ti uaani Moize ɔ be, ti bɔe pɔ, ta Izelayele nuiti ta-ueleyege gundigiiti, ² ti gɛ ti ma: «Gɔogɔ GALAGI devei veeni màligii ya, ga é zooi gaagwe Izelayele nuiti ba ga kpakutoomai. Naa uoluma, màligii devei zɔɔni Gɔogɔ GALAGI ya, ga é gi-gɛeloin Selbfeɔade ná-poganii ve ná-doun anzanuiti zea. ³ Ni ta vuluna Izelayele nuiti ta-wolodamai taɔili ma, ta-uoganii ga zege gi-memewolani ta-uoganii ua, é ɔee bolodai naa, ná-poganii ua, nii ti gɔliai ba, naa maauela ma, ta ga gɔlazu poganii la, nii gaagweai gi ua ga kpakutoomai. ⁴ Bɔɔyeema gɔn-

agi a zeelina Izelayele nuiti be, ta-uoganii ga ɔee bolodai naa zɔɔni ua, nii ti gɔlizu ba, toga zege gá-wolodai zɔɔni ma gelei ua.»

⁵ Moize Gɔogɔ GALAGI ná-deveiti daazeelini Izelayele nuiti ma, é gɛ ti ma: «Zozefe mavofodaiti ta-wolodai ga gaamai wosu. ⁶ Pete nii Gɔogɔ GALAGI deveai Selbfeɔade ná-doun anzanuiti ma: Ta zeini naama nuiti be, niiti ta gɛ ti ɔ, ni nɔ ta zeini ti-gɛeni ta-wolodai zu. ⁷ Izelayele yooi zu, poganii tanɔpe ge la gɔlaa bolodai ta zu, é ua li bolodai zɔɔni zu, keɛ Izelayele nuiti gɔlilagi ga gɔli keɛeni ta-wolodai ma uoganii ua. ⁸ Anzanu loin gɔlilagi kpein poganii a gɛ zea, Izelayele nuiti ta-wolodaiti su, keni naa zeini zini be, keɛ ná-bolodai zu, naa ga a ke Izelayele nuiti gɔlilagiti ti ti-memewolani ta-uoganii zɔɔni. ⁹ Poganii tanɔpe ge la gɔlaa bolodai ta ua, é ua li bolodai taɔili su, keɛ Izelayele nuiti ta-wolodaiti ta gɔli ti gɔlilagi ta-uoganii ua.»

¹⁰ Selbfeɔade ná-doun anzanuiti ti keeni, egevelei Gɔogɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹¹ Selbfeɔade ná-doun anzanuiti ti ga Maala, Tiilesa, Gɔgela, Mileka ta Noa, ti zeini ti-gɛ keɛelointi ti-loun zunuiti be, ¹² ti zeini Zozefe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti be, ta-uoganiiti ti yeni ti-gɛeni ta-wolodai zu.

¹³ Deveiti ta tɔgiti kana, niiti Gɔogɔ GALAGI feeni Izelayele nuiti zea, ga Moize mauele, Moabe nemai zu, Zuluden gɔbaue, Zeeliko letemaue.

ga ga faa uagɔ.»¹⁵ Gè wa-wolodama gundigiiti segeni, gima nuiti, ɔɔɔ uagɔ ti ua. Gè tanigaa zeɪ wo unda ga nu waagilagila kundigiiti, nu ungilagila kundigiiti, nu uuulɔɔludɔɔlu kundigiiti, ta nu uuupuu kundigiiti. Gè zɔiti kɛ ga faagaaɔulaba nuiti wa-wolodaiti su.¹⁶ Gè devei veeni naama ziegi zu, wa-lukɔɔɔgaaleue nuiti zea, gè gɛ ti ma: «À woilo wo-gɛɛleaiti goo ma, wo ti lukɔɔɔgaaleue ti yɔɔɔzu vaiti su, ta ti-gɛɛleaiti, ta wɛɛinti, ga telebodai.¹⁷ À mina zeelzɔɔɔɔzu gɛ nuiti su, wa woilo mɔnɛ nuiti goo ma, ta zobobe nuiti. À mina lua nu nɔpɛ ba, mazɔɔɔ GALA ka po ge ga tukɔɔɔgaaleue vai. Ni fai ta a baana wo ya gola, wa uaa la pɔ bɛ, gè gaagula ba.»¹⁸ Pele gɔana naama ziegi zu gè devei veeni la, ga nii kpein wa kɛ.

Kpakagi é gɛɛni Kadese
(Gaalɔ Sɛuɛi 13:1-33;
14:20-45)

¹⁹ Ade zegeni Gɔɔɔɔɔɔ gizeɪ uɔ bɛ, de zie teueba wolai zu, nii maayikiyai, de li ga Amɔɔɔɔ nuiti ta-gize yooi zu uelei, eɔɛuelei Gɔɔɔɔɔ GALAGI ade leveni la. Ade zeelini Kadese-Baalenea.²⁰ Gè gɛɛni wo ma: «Wo zeelia Amɔɔɔɔ nuiti ta-gize yooi zu, nii Gɔɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI fea de uɛ.²¹ Pɛtɛ, Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI zooi laa wo gɔakala. À lɛ, wo seɔge ga wɔnɔ, eɔɛuelei Gɔɔɔɔɔ GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI boni la wo ma. À mina lua. À mina bali.»

²² Wo pɛ wo maabuɔani bà, wo gɛ mɔ: «Ade zunui tanigaa leve, ti zooi zuuɛtɛ, ti ua, ti uoluuvaawo ade ma, pelei da zie la, taaiti uɛ da li ná, ti naati dɛɛ.»²³ Wo gɛsu vai naa nɛɛni bè. Naa gɔ é kɛɛni, gè yeelo zunu puugɔ maazu felegɔ (12) ua wo zaama, boloda gɛla, zunu gɛla.²⁴ Ti liini, ti lɛ ga gize yooi uɔ pelei, eyɛsu ti li Esekɔle nɛmɛi zu, ti náti sumɔni.²⁵ Ti uaaɪni ga ma yooi ma wulu waaiti ya, ti dɛɛ ga adeye, ti uoluuvaawo, ti gɛ ma: «Zou uagɔ uɛ, nii Gɔɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI feezu de uɛ.»

²⁶ Kɛlɛ wo la kɛɛni, wo ua lɛ. Wo bakani wa-GALAGI Gɔɔɔɔɔ GALAGI ná-devei laalɔɔɔma.²⁷ Wo bɔɛni unsu wa-zeɔge gɔtaiti bu, wo gɛ ma: «Tɛi ade wɔnzɛgea Gɔɔɔɔɔ GALAGI ma, naa gɔ é de gɛlaai la Ezipete yooi ua, é ua de ɔ Amɔɔɔɔ nuiti zeezu, ti de undaavili.²⁸ Mini gɔ ade liizu ná? Ade-gɛɛleaiti ti de iɔnɔteuea, ti gɛ ma: «Nubusea uɛ ti wola mɔɔndai, ti wola gɔozakoozagai ade ua, taaiti be ti wola wɔɔɔɔɔ, sigigi ti ma, é zeɪ geeɪ ua, gi Anake mavofodaiti kaaue ná gite.»

²⁹ Gè gɛɛni wo ma: «À mina bali. À mina lua ti ua.³⁰ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI, nii é loni wo luɔɔ, tɔ bɔɔɔ gɔ a kɔɔ gɔ wo uɛ, eɔɛuelei é kɛɛni la wo uɛ, wo gɔazu, Ezipete yooi zu,³¹ naa uolu teuebai zu, wo kaani miná, Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo zegeni, eɔɛuelei zunui a da ná-doun zunui zeɔge la, pelei kpein su, eyɛsu wo zeeli niima adaue.»³² Anɛɛ naa uɛ, wo la gɛɛni laani Gɔɔɔɔɔ GALAGI la, wa-GALAGI,³³ nii é gɛɛni losu wo luɔɔ pelei zu, ga é wo-uuuzu gɔaizɛ, é gɛɛni losu wo luɔɔ kpidi abuzogi zu, é pelei lɛ ga woye, nii wo ziezu la, foloi é lo wo luɔɔ tonabiingi zu.

³⁴ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wo gɛsu vai gɔwɛɛni, é yiigaawana, é minazege gɔani:³⁵ «Niima yamanii zu nubuse ɔnɔti tagɛ-la kpala ge la zooi naa gaa, nii gè ma gɔna woga ga gè fe wo-memewolani zea,³⁶ kɛni Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, tɔ gɔ a ka. Nà zooi naa ve zea, nii siaai su, ta ná-doun zunuiti, tɔɔzeɪ sieue ga ziimai.»

³⁷ Gɔɔɔɔɔ GALAGI yiigaawanani mà balaa wa-vaa zu, é gɛ mɔ: «Da balaagi, é la mɔ lea ná.³⁸ Kɛlɛ Nun ná-doun zunui Zozuwe, da-bɔba nui, naa gɔ lɛ ná. Naa iɔnɔɔ, mazɔɔɔ toɔa é uaazu losu Izelayele nuiti tugɔ zooi zɔ fai zu.³⁹ Wo-lointi, wo gɛni gɛɛzu ma ta gɛ ga wo zili nuiti daamiani, ta wo-loun zunuiti, niiti ti la faa uagɔ ti faa ɔnɔ yɔɔɔɔɔɔgɔwɛɛ za, naati ka ti lɛɛzu ná, naati ka gè feezu ti uɛ, ti seɔge ga tɔnɔ.⁴⁰ Kɛlɛ wɔn, à gale ma, wo li uolu teuebai zu, Seeli Kpolodeɪ uɔ pelei.»

⁴¹ Wo gɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, wo gɛ mɔ: «Gi koto gɛa Gɔɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma. Gá lɛɛzu, gi kɔɔ gɔ, gɛuelei Gɔɔɔɔɔ GALAGI gá-GALAGI devei vea la gi ya.» Wo gɛilagilagi wo wa-gɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, wo ka ga faa go, wo lɛɛ vai gize yooi zu.⁴² Kɛlɛ Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɛni mà: «Gɛ ti ma: À mina lɛ, ta à mina kɔɔ gɔ, mazɔɔɔ gè la wo zaama nɛgelein, wo zili nuiti ta wo gɔlogolo nɔ fuun.»⁴³ Anɛɛ naa uɛ, gè bɔɔɔni ga bɔɔa wo uɔ, wo la woiloni, wo bakani Gɔɔɔɔɔ GALAGI ya, wo lɛɛni ga goizubɔɔɔ gize yooi zu.⁴⁴ Názu gɔ Amɔɔɔɔ nuiti ti zeini gize yooi zu, ti gɛlani, ti wo laagomi, ti uile wo uolu eɔge kɔingiti, ti laale wo wu, é zo Seyiil lugi zu, eyɛsu é zeeli Gɔɔɔɔɔ.

⁴⁵ Wo gɔalegai ma ma, wo wɔɔɔni Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɔakala, kɛlɛ Gɔɔɔɔɔ GALAGI la gɛni woiloni wo-wooi ma, é woizubɔɔɔni.⁴⁶ Naa gɔ é kɛɛni wo yenɪ Kadese, wo wola lɛbi ná.

Edɔme ta Moabe ta Amɔn yooiti maazubude vai

2 Ade latini, de li ga teuebai zu uele, de Seeli Kpolodeɪ ma uelei zo, eɔɛuelei Gɔɔɔɔɔ GALAGI boni mà la. Ade folo mɔɔnɔmɔɔn kɛɛni, de da lati Seyiil gize yooi ma.

² Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɛni mà:³ «Wo lɛbiga latisu gize yooi tɛi ma. À latina ga lɛkpɛmaue nu gɔuezu uelei.⁴ Devei nii ve nubuseiti zea, ga wa uaazu leuesu wo-gɛɛleaiti Ezawu ná-doun zunuiti ta-gɔwɛpelemaue, ti zeini Seyiil yooi zu. Ta lua wo ua, kɛlɛ à dama ga bɔɔɔ.⁵ À mina laale ti wu, mazɔɔɔ gè la wo-gɔɔɔɔ losu nɔpɛ feezu ta-yooi zu, tɔɔzeɪ gè Seyiil gize yooi veeue Ezawu uɛ ga nɔnɔ.⁶ Wa daamianigi zɔɔɔ ti ya, ga wo geya ga walii, wo mi, anɛɛ zieɪ wa gɛ kpɔlezu, wa sɔɔɔ ti ya ga wo geya ga walii.»

⁷ Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya looue wo uɛ, wo-yeavaiti pɛ su, gwɛleue wo ma wa-zieɪ zu, teueba wolai nii zu. Kona uuunaanigɔ (40) gɔ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔ wo ua, wo la ualani ani nɔpɛ ma.

⁸ Ade-gɛɛleaiti Ezawu ná-doun zunuiti ti zeini Seyiil yooi zu, ade ti yenɪ gɔozama, de leve ti ua, de lago maagoozani Zuluden ma uetu nɛmɛi zu uelei ua, ta Elate, ta Esiyon-Geebeel. Naa uolu, ade latini, de li ga Moabe teuebai zu uelei.

⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni mɔ: «À mina laale Moabe nuiti bu, wo mina kɔɔ uee ti ua, mazɔkɔ gè la ada nɔpe feezu wo ya ná-zooi zu, Lɔte ná-doun zunuiti ka gè Aal yooi veai ti ya ga kɔɔ.»

¹⁰ (Eme mavofodaiti ka ti ɔɔni zeini ná mɔungi, ma nubuseiti ti wɔlɔni, ti wola mɔin, ti goozakooza eɔe Anake mavofodaiti. ¹¹ Tiya balaagi ti ɔɔni ti uɔtesu eɔe Leefa mavofodaiti, uelei nɔ Anake mavofodaiti ti la, keɔe Moabe nuiti ti ɔɔni ti lolisu ga Eme mavofodaiti. ¹² Gɔɔɔɔ nuiti ka ti ɔɔni zeini Seyiil, Ezawu ná-doun zunuiti ti ti zoni, ti ti-ma zuwu ɔaaleue luɔɔ, ti ze ti-uotogi zu, eɔeuelei Izelayele keeni la zooi naa zu, nii é zea, nii Gɔɔɔɔ GALAGI feeni zea.)

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni ma mɔɔɔ: «À wuzegena niizu, wo Zeelɔde ɔɔtudei buɔe.» Názu ɔa ade Zeelɔde ɔɔtudei budeni la. ¹⁴ Yeeɔeɔalɔi ade keeni, de da zie, é zo Kadese-Baalenea, é li Zeelɔde ɔɔtudei maazubude voloi uɔ, é ɔɔni ga kona uususava maazu lɔsava (38), eyesu zunuiti ti zeelini kɔɔɔɔ vai ma, naati kpein ti ɔeɔe de zaama, eɔeuelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma ɔonai woni la ti ue. ¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔɔ ɔɔni ti laalɔɔɔma, é da ti uaa, eyesu ti ɔeɔe de zaama.

¹⁶ Siegi zu kɔɔɔɔ nuiti kpein ti ɔeɔeɔni la nubuseiti saama ga ti za, ¹⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni mɔ: ¹⁸ «Wa Moabe ɔwepelemaue maazubudezu za, wo leve ga Aal taai ɔoba uelei, ¹⁹ wa uaazu maabuɔazu Amɔn nuiti ba. À mina laale ti wu, wo mina kɔɔ uee ti ua, mazɔkɔ gè la ada nɔpe feezu wo ya Amɔn nuiti ta-yooi zu, Lɔte ná-doun zunuiti ka gè naa veai ti ya ga kɔɔ.»

²⁰ (Naama adaue leveni ga Leefa mavofodaiti ta-yooi, Leefa mavofodaiti ka ti ɔɔni zeini ná mɔungi, Amɔn nuiti ti ɔɔni ti lolisu ga Zamezume nuiti, ²¹ ti ɔɔni ga nubuseiti ti wɔlɔni, ti wola mɔin, ti goozakooza eɔe Anake mavofodaiti. Gɔɔɔɔ GALAGI ti ɔɔɔɔɔloni Amɔn nuiti, naati ti ti zo, ti ze ti-uotogi zu. ²² Uele ɔana Gɔɔɔɔ GALAGI keeni la Edɔme nuiti be, ti ga Ezawu mavofodaiti, niiti ti zeini Seyiil, siegi zu é Gɔɔɔɔ nuiti kologoloni la, naati ti ta-yooi zoni, ti ze ná ti-uotogi zu, eyesu zaagaza. ²³ Avi nuiti ti zeini taa goiti su, eyesu é zeeli Gaza, Kafetɔɔɔ nuiti ti uaani, ti naati kologolo, ti ze ti-uotogi zu.)

²⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔe ma: «À wuzegɔe, wo pele zo, wo zie wolai Aalenɔn buɔe. Wele, gè Gesebon masagi Sigon Amɔɔɔ nui lɔa wo yeezu, ta ná-zooi. À tɔzei ga kɔɔ uee ba, wo ná-zooi zɔge ga kɔɔ.» ²⁵ Za, ná tɔzeizu ga wo-uaaluabai lɔa nubuseiti kpein su, niiti ti zeini geegɔɔɔgi wu, ta lua wo ua. Siegi zu ti wo-maawooi menisu da, ta bali, ti ɔe nɔ unga wuulee wo luɔɔ.»

Gesebon masagi Sigon ná-zooi zo fai
(Gaalu Seuei 21:21-30)

²⁶ De yeni Kedeemɔte teubai zu, gè keelaiti teue Gesebon masagi Sigon ma, ga ziilei kɔeɔeiti. Gè boni ma ga: ²⁷ «Va bu, gi leve da-yooi zu. Gá leuesu ga pele zakpai nɔ, gi la zɔgezu ba, gi ua li ga yeezazu uele, baa ɔuɔezu uele. ²⁸ Daamiani kpein gá mi, da ti uɔɔi gi ma, ziei nii kpein gá kɔeɔe, da ti uɔɔi gi ma, gá leuesu nɔ ná ɔɔɔɔ. ²⁹ Naa ɔa Ezawu ná-doun zunuiti ti keeni gi ue,

niiti ti zeini Seyiil, zeno ɔana Moabe nuiti ti keeni la gi ue, niiti ti zeini Aal taazuue. Va bu gi leve, eyesu gi Zuluden maazubude, gi lɔ zooi naa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI gá-GALAGI feezu gi ue.» ³⁰ Kele Gesebon masagi Sigon la ɔni keeni, é ua va bu, ade ua leve ɔɔ be, mazɔkɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI kigi baani, é gaazumaavo, nii a ke é lɔ wo yeezu, eɔeuelei wo ɔeɔeɔe la za.

³¹ Naa uoluma, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni mɔ: «Wele, gè tɔzei ga gè Sigon ta ná-zooi lɔ wo yeezu. À tɔzei ga ná-zooi zɔge ga kɔɔ.» ³² Sigon ɔulani ga ná-kɔɔɔɔgi ɔe, ti laale ade wu, ti kɔɔ uee ade ua Yaɔase. ³³ Gɔɔɔɔ GALAGI ada-GALAGI dɔɔni de yeezu, de zobogi zɔkɔni ma, ta ná-doun zunuiti, ta ná-nubuseiti ɔe. ³⁴ Naama ziegi zu, ade ná-taaiti kpein soni da, de ti ɔɔɔɔɔlo. Ade nubuseiti suwuɔaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, gila kpala ga la ɔulani. ³⁵ Toganiiti nɔ ɔa ade ti makeni bɔɔɔ ue, ta kɔɔzoganiiti, ade ti yeveni taaiti su, niiti ade ti zoni. ³⁶ É zo Alɔweel, zie wolai Aalenɔn ɔomaue, ta taai naa nii é nemei zu, eyesu é zeeli Galaade, taa nɔpe ge la ɔni ná, nii ade la vɔnini ma, mazɔkɔ Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ti ɔe dɔɔni de yeezu. ³⁷ Kele wo la ɔni maabuɔani Amɔn nuiti ta-yooi ua, anee zie wolai Yabɔke ɔomaue, ta taaiti ti gize yooi zu, ta naama adaueɔe tanɔpe, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni ade ya ga de baa ti maazu.

Basan masagi Wɔge ná-zooi zo fai
(Gaalu Seuei 21:31-35)

3 Ade latini, de li ga Basan uele. Basan masagi Wɔge ɔulani, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, ti ade laaɔomi, ti ua kɔɔ uee ade ua Edeleyi. ² Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni mɔ: «Mina lua tɔun ba, mazɔkɔ gè dɔa é yeezu, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, é uee ná-zooi ua. Da so, eɔeuelei é Amɔɔɔ nuiti ta-masagi Sigon zoni da, nii é ɔni zeini Gesebon.» ³ Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI Basan masagi Wɔge lɔɔni ade yeezu, é bɔ ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein ba. De ti ɔe paani. Nu ɔila kpala ga la ɔulani. ⁴ Názu ɔa de ná-taaiti ɔe soni da, taa uuulɔzita (60) ɔa é ɔni Aaleɔbe yooi maagoolii zu, niiti Wɔge ɔni masadai ɔeezu ti unda, Basan yooi zu. Taa ɔila kpala ga la ɔni yeeni, nii de la ɔni soni. ⁵ Naama laa wolaiti toga ɔni de gola, sigi gaagoozagiti ti ti ma, ta kɔlu bogiti nu ti loozu. Taaiti ti ɔni ná balaa, ti mɔindai, niiti sigi ge la ɔni ti ma. ⁶ Ade taai naati ɔe kologoloni, eɔeuelei de keeni la ga Gesebon masagi, Sigon, nɔɔɔiti. Ade nubuseiti ɔe suwuɔaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti. ⁷ Kele ade toganiiti soni bɔɔɔ ue, ta kɔzoganiiti niiti ti ɔni taai naati su.

⁸ Zekana, naama ziegi zu, ade adaue náti kulani la Amɔɔɔ nuiti ta-masa felegɔiti zea, zooi nii é Zuluden uolu uelei, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyesu é zeeli Geelemɔn gize ma. ⁹ (Sidɔn nuiti ti Geelemɔn gize laasei ɔeeue ga, Siliyɔn, Amɔɔɔ nuiti ti daasei ɔee ga Seniil.) ¹⁰ Ade zooi kpein soni, niiti ti ɔni Basan masagi Wɔge ná-masadai zu: gize neme zu laaiti kpein, ta Galaade yooi kpein, naa uee Basan yooi ua, eyesu é zeeli Saleka taai ta Edeleyi taai ma. ¹¹ (Basan masagi Wɔge ɔila kpe ka é yeni vulua, Leefa mavofodaiti saama. Ná-pooma

gesui kpetɛai ga kɔtɔi, naa ɔa de Laba, Amɔn nuiti ta-laa wolai zu. Sakpai ɔa ga ga metele naanigɔ, kogi ɔe ga ga metele felegɔ.)

**Zuluden folo ɔulazu uele yooi
ɔaagwee vai
(Gaalɔ Seuei 32:1-42)**

¹² Naama ziegi zu, ade beni ga zoi naati kpein so. Luben ta Gade nuiti ta-wolodamaiti ka gɛ zoi naa veeni ti ya, nii ɛ Alɔweel letemaue lekpeɔa nu ɔuezuue, zie wolai Aalenɔn ma, ta Galaade ɔize yooi ɔilazuue, ɛ bɔ nɔ-taaiti ba. ¹³ Manasee nɔ-bolodai ɔilazuue ɔa gɛ Galaade yooi mɔtai veai zea, ta Basan yooi kpein, nii Wɔge ɔeni masadai ɔeezu unda. (Aalegɔbe maagoolii kpein, ɛ bɔ Basan kpein ba, naa ɔa ɛ ɔeni lolisu ga Leefa mavofodaiti ta-yooi. ¹⁴ Yayii ɛ ga Manasee nɔ-dounloin ta, naa ɔa ɛ Aalegɔbe yooi kpein segeni, eyesu ɛ zeeli Gesuul nuiti ta Maakate nuiti ta-gwepelemaue, ɛ daaseigi ueeni Basan laaiti ba, zaagaza ta lolisu ga Yayii nɔ-taaiti.) ¹⁵ Gɛ Galaade yooi veeni Makiil ue. ¹⁶ Gɛ Galaade ɔilazuue veeni Luben nuiti be, ta Gade nuiti, eyesu ɛ zeeli zie wolai Aalenɔn ma, toɔa ɛ ga kwepelegi, eyesu ɛ zeeli zie wolai Yabɔke ma, Amɔn nuiti ta-gwepelemaue. ¹⁷ Folo liizu gwepelemaue ɔeni ga Zuluden ma uetu nemei, ɛ zo Kineelete ua, ɛ zeeli Kpolode Wanai ma. Folo ɔulazu gwepelemaue ɔeni ga Pizega ɔize ɔɔɔaue.

¹⁸ Naama ziegi zu, gɛ niima levei veeni wo ya, ga: «Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI niima yooi vea wo ue, nii a ke ɛ ɔe ga wɔɔɔ. Wɔiti kpein wo ga zunuiti, wa da bɔɔ maagɔli ga kɔɔɔ zɔɔlaiti, wo leve wo-ɔeeleaiti tuɔɔ, Izelaye le nuiti. ¹⁹ Wo-anzaiti, wo-lointi, ta wa-loganiiti nɔ ɔa ta ye nɔ, naama laaiti su gɛ ti veai wo ya. (Wa-loganiiti mɔnuue, gɛ naa zugwee.) ²⁰ Wa bɔ wo-ɔeeleaiti ba, eyesu Gɔɔɔ GALAGI dooɔ fe ti ue, eɔeeleaiti ɛ keai la wo ue, tiya balaagi ti zoi zɔɔɔ ga wɔɔɔ, nii Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu tiya Zuluden uolu uelei. Nɔzu ɔa wa ɔale ma la wa-yooiti su, niiti gɛ ti veai wo ya.

²¹ Naama ziegi zu, gɛ devei veeni Zozuwe ya, gɛ ɔe ma: «E-ɔaazuue naa kpein kaani, nii Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI keeni ga masa felegɔiti, pele ɔana Gɔɔɔ GALAGI a ke la ga masadai kpein, ue ɛ uaazu leuesu nɔ. ²² A mina lua ti ua, mazɔɔ Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɔɔ ɔa ɛ kɔɔ ɔɔɔ wo ue.»

Moize la lea Kana minazege zoi zu

²³ Naama ziegi zu, gɛ Gɔɔɔ GALAGI maaneneni, gɛ ɔe ma: ²⁴ «Maliɔii, Gɔɔɔ GALAGI, ɛ tɔzeida ga ɛ wɔɔɔ uelei ta e-zɛbi lea ga ze, nɛi gɛ ga da-wotiɔe zunui, mazɔɔ galagi begele ɔa ɛ geegɔɔ zu, baa zoi ma, nii a zoo ɛ uokɔɔ da-ɔeewotiiti ma, ta da-vaa wolaiti? ²⁵ Nɔ ɛ maanenɛzu ga ɛ va bu, gɛ Zuluden maazubude, gɛ zou uagɔi naa ɔa, nii ɛ zɔɔ uelei, naama ɔize you uagɔi, ta Liban.» ²⁶ Kele Gɔɔɔ GALAGI yi-igawananani ma wa-vaa zu, ɛ la mɔ ɔeni pɔ ga ɛ ua gɔɔmeni. ɛ ɔeni ma: «E kula ɔea! Mina mɔ bɔe pɔ ga naama vai ta. ²⁷ Le Pizega gize ma, ɛ ɔaazuie, folo li-

izu uelei, ta lekpeɔa uelei nu ɔuezuue, ta nu yeeazuue, ta folo ɔulazu uelei, ɛ peɔe ga ɔaazuue, mazɔɔ ɛ la Zuluden nii maazubudea pe. ²⁸ Deveiti fe Zozuwe ya, ɛ iɔɔɔ, ɛ sebelɔ, mazɔɔ toɔa ɛ losu niima nubuseiti tuɔɔ, ɛ zoi nii ve tiya ga wɔɔ, nii ɛ uaazu peɔesu.»

²⁹ Ade yeni nemei zu, Bete-Peyɔɔ letemaue.

Nu ɔolo vai GALA nɔ-tɔgiti be

4 Niizu, Izelaye le nubuseiti, a woilo tɔgiti ta deveiti ma, gɛ wo ɔalasu da. A ti zo, wo make ti ma, naa ɔa a ke wo zenvui wo, wo zoi zɔɔɔ ga wɔɔɔ, nii Gɔɔɔ GALAGI, wo-memɔwolani ta-GALAGI feezu wo ue. ² A mina ta ue devei naa ua, nii gɛ feezu wo ya, a mina tanɔpe sege ba. Wa ɔolo Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-deveiti be, uelei gɛ feezu la wo ya. ³ Wo-ɔaazuue naa ɔaani, nii Gɔɔɔ GALAGI keeni, ɛ lo Baale-Peyɔɔ ua. Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI naati kpein undaavilini wo zaama, niiti ti tɔɔɔeni Baale-Peyɔɔ lebi vai ua. ⁴ Wɔiti wo ɔilini Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ua, wo pe wa vuluaza.

⁵ Wo sugwee ga gɛ wo ɔalage ga tɔgiti, ta deveiti, eɔeeleaiti Gɔɔɔ GALAGI nɔ-GALAGI ma levei veeni la zɛa, naa ɔa a ke wo so, wo make naama yooi zu, ue wo uaazu leezu nɔ, wo zɔɔɔ ga wɔɔɔ. ⁶ A so, wo make, naa ɔa a wo ɔe ga ɔima nuiti, ta kelegele nuiti, nuiti gaazu, ta naama vaiti meni, ti ɔe ma: «Zii wolai nii ɔa ga ɔima nu, ti gelegelege.» ⁷ Zii begele ɔa ɛ nɔ, anɛe zou wolaiti saama, nii nɔ-galagiti maabuɔaai ba, eɔeeleaiti Gɔɔɔ GALAGI da-GALAGI maabuɔaai la de ua, siegi zu de woogulazu la ma? ⁸ Zii wolai begele ɔa ɛ nɔ, nii tɔgiti ta deveiti ti zea, ti zɔlegai, eɔeeleaiti niima lɔgi la, gɛ feezu wo ya za?

**Kulakelemaiti ti veai
Sinayi gize ma**

⁹ Kele a dama ga bɔɔɔ, wo baa wo-yenvui maazu, wo-zii ma voloi pe su, wa ua yeema naama vaiti ma, niiti ti ɔeeni wo ɔaazu, wo ga ti-ma zeeleiti, ti mina ɔula wo ɔisu. A ti le ga wo-lointi, ta wo-lounlointi. ¹⁰ A mina yeema naama voloi ma, yeei wo loni da Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔakala, ɔɔɔlebe gize ma, siegi zu Gɔɔɔ GALAGI ɔeni ma la: «Niima nubuseiti gaale ba kɔkalauue, gɛ daawooi le ga tiye, naa ɔa a ke ti tɔzei ga lua ba, ti-zii ma voloi pe su eteai zu, ti ti-lointi kala da.»

¹¹ Wo maabuɔani gize ua, wo lo kɔɔaue. Abui soni gize ua, eyesu ɛ le geezuue. Kpidii ueeni, ta tonabiingi, ta bumugi. ¹² Gɔɔɔ GALAGI bɔeni abui zaamaue wo uɔ. Wo kpɔe woiti menini, kele wo la ɔeni gaazuue ɔaani, wooi nɔ ɔa ɛ ɔeni nɔ. ¹³ E nɔ-minazegegi ɔulani kelema wo ue, nii ɛ wo leveni ga wo so, naa ɔa ɛ ga tɔ puugɔiti. Naa uolu ɛ ti zeveni kɔtu ɔokolo felegɔiti ma. ¹⁴ Naama ziegi zu, Gɔɔɔ GALAGI devei veeni zɛa, ga gɛ wo ɔala ga deveiti ta tɔgiti, naa ɔa a ke, wo ti zo, wo da zie ga tiye zoi naa zu, nii wo uaazu leezu su, wo sege, ɛ ɔe wo ue ga wɔɔɔ.

ludɛn folo gɔlazɔ uɛlɛi, ɛ zɛli Kpolodɛ Wanai ma, Pizɛga gɔzɛi gɔgɔaυɛ.

Tɔ Puugɔiti
(ɛgɛzɔdɛ 20:1-17)

5 Moize Izelayɛlɛ nuiti pɛ tolini, ɛ gɛ ti ma: À woilo, Izelayɛlɛ nubusɛiti, deveiti ta tɔgiti kaa, gɛ feezu wo ya za. À ti gɛla, wo ti zo, wo da ti gɛ. ² Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI minazɛgɛ boni de υɛ, Gɔgɔlɛbe gɛzɛi ma. ³ ɛ la ga de-mɛmɛwolani gila nɔ gɛ Gɔgɔ GALAGI minazɛgɛni ti υɛ, kɛlɛ dea balaa, dɛi pɛ de υɛ za, de vulua. ⁴ Gɔgɔ GALAGI bɔɛni wo υɔ, gɛazuni ta gɛazu, gɛzɛi ma, abui zaama. ⁵ Naama zɛgɛi zu, gɛ loni wo yɔgɔzu, wa Gɔgɔ GALAGI, gɛ daawooi laazeeli wo ma. Mazɔkɔ wo luani abui υa, wo la gɛni lɛɛni gɛzɛi ma. Pɛtɛ nii ɛ boni, ɛ gɛni: ⁶ «Nà ga Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI, nii ɛ è gɔlani Ezipɛtɛ yooi υa, duɔla υɛlɛi wu. ⁷ «Gala kiligaa ti mina gɛ ɛ υɛ nɔn polu.

⁸ «Mina ani maaniini sagɛ bɔgɔ υɛ nɛgɛlɛin, ga anii tanɔpɛ baagɔlaba, niiti ti gɛgɔlɔgi zu, baa niiti ti zooi ma, baa zɛiti bu zooi wu. ⁹ Mina nɔkɔ ti wu nɛgɛlɛin, mina ti lɛbi nɛgɛlɛin, mazɔkɔ nà, Gɔgɔ GALAGI, da-GALAGI, nà ga GALAGI toloai, nii a da gɛgɛgɛiti ta-vaa nɔi υotokula ti-lointi ma, ɛyɛsu ɛ zɛli yamanii zavasiɛi ta naanisɛi ma, niiti ti m̀ayosɛgɛzu υɛ. ¹⁰ Kɛlɛ nà da woogɛgɛladai gɛ, ɛyɛsu ɛ zɛli yamani waagilasɛi (1 000) ma, naati bɛ, niiti ti ǹɛɛzu υɛ, ta ti ǹ-ɛveiti so-su.

¹¹ «Mina Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI laaseigi wo fuun nɛgɛlɛin, mazɔkɔ Gɔgɔ GALAGI gɛ naama nui levɛ ga sɔba nu, nii ɛ daaseigi wosu fuun.

¹² «Doogɔ foloi levɛ ga maapɛɛba voloi, ɛgɛvɛlɛi Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI ma levɛi vɛai la ɛ ya. ¹³ Da botii gɛ folo lɔzitaɪ zu, ɛ da-wotii kɛin kɛ. ¹⁴ Kɛlɛ folo lɔfelasiɛi gɛ ga Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI nà-doogɔ foloi. Mina boti nɔpɛ kɛ ma, da-o, ɛ-loun zunuiti-yo, ɛ-loun anzanuiti-yo, da-wotigɛ zunuiti-yo, da-wotigɛ anzanuiti-yo, da-wotigɛ nikiɛiti-yo, da-zoovalɛgiti-yo, anɛɛ da-logania kɛin, anɛɛ wɛɛinti niiti ti zɛini ɛ gɔgɔma, naa gɛ a kɛ, da-wotigɛ zunuiti ta da-wotigɛ anzanuiti ti la loogɔ ga ɛ gɛvɛlɛ. ¹⁵ Da gɔzɛ su ga ɛ gɛni ga duci Ezipɛtɛ yooi zu, Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI gɛ ɛ è gɔlani nà ga nà-zɛɛgaabaai. Naa gɛ ɛ ba, Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI ɛ levɛa ga ɛ doogɔ foloi maapɛɛ.

¹⁶ «È-gɛɛ lɛbi ta ɛ-lee, ɛgɛvɛlɛi Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI ma levɛi vɛeni la ɛ ya, naa gɛ a kɛ ɛ-zii ma voloiti sugooza, ɛ da-ɛtɛai zɛi undaanɛi zu, naama yooi zu nii Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI feezu ɛ υɛ.

¹⁷ «Mina nu uaa nɛgɛlɛin.

¹⁸ «Mina wɛɛnzɛi bo nɛgɛlɛin.

¹⁹ «Mina unma wo nɛgɛlɛin.

²⁰ «Mina zɛɛ zɛɛle woo wo nɛgɛlɛin ɛ-zɛinɔgɔi laalɔgɔma.

²¹ «Mina gɛazugɔla nɛgɛlɛin ɛ-zɛinɔgɔi anzaɪ υa. Mina gɛazugɔla ɛ-zɛinɔgɔi nà-pelei υa, anɛɛ nà-kpalagi, baa nà-botigɛ zunui, baa nà-botigɛ anzanui, baa nà-nikiɛi, baa nà-soovalɛgi, baa ani nɔpɛ ɛ ga ɛ-zɛinɔgɔi nɔnɔ.»

²² Wooiti kana, Gɔgɔ GALAGI ti woni wa-nubusɛiti ma, ɛ woogɔla la gɛzɛi ma, abui zaamaυɛ, tonabiingi zu, ta bumugi, ɛ la tanɔpɛ daani ma. ɛ ti zɛvɛni kɔtu gɔkolo felegɔiti ma, ɛ ti vɛ zɛa.

Moize, GALA daa vaa wo nui
(ɛgɛzɔdɛ 20:18-21)

²³ Wo wooi menigai ma, nii ɛ gɛni gɔlazɔ kpɛdii zu, tama abui gɛzɛi υa, wo uaani p̀ bɛ, wa wa-wolodama gɔundigɛiti kɛin, ta wa-gɛwolaiti, ²⁴ wo gɛni: «Wɛlɛ, Gɔgɔ GALAGI gá-GALAGI ná-lɛbiyai lɛa ga giyɛ, ta ná-bɔkɔ gɛvɛlɛi, gi gooi meniga abui zaama, za gi kwɛɛga ga GALA ka zoo ɛ bɔɛ nui υɔ, naa zoo ɛ yɛ ná, ɛ yɛ vulua. ²⁵ Kɛlɛ niizu, lee vaa zu gá li bɔgɔ lɔkɔzu saai zu? Mazɔkɔ abu wolai nii gɛ gi undaavuii. Ni gá yɛna Gɔgɔ GALAGI gá-GALAGI wooi menisu, gá za. ²⁶ Nu gɛla balaa ka ná nɛi ɛtɛai zu, nii ɛ zɛnvu su GALAGI wooi meniga ga gi gɛvɛlɛ, ɛ da bɔɛ abui zaama, ɛ yɛ vulua, ɛ la zani? ²⁷ Li da bɔgɔ, ɛ woilo naa kɛin ma, nii Gɔgɔ GALAGI gá-GALAGI bosu, naa uolu ɛ ti wo gi ma, gá woilo ma, gi kɛ.»

²⁸ Gɔgɔ GALAGI wo-wooiti mɛnini, wo gɛai ma bɔɛzu p̀, ɛ gɛ m̀a: «Gè niima nubusɛiti daawooiti meniga, ti bogai ɛ ma, gɛ vaa bu. ²⁹ Ni nɔ ta la kɛvɛlɛ υagɔi naati makɛna, ti lua bà ti-yiimaυɛ, ti ǹ-ɛveiti so yɛɛnɔpɛ, nii a kɛ tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti undaanɛ ɛyɛsu gɔ! ³⁰ Li, ɛ gɛ ti ma, ti gale ma ta-zɛgɛ gɔtaiti bu. ³¹ Kɛlɛ dɔun, da yɛsu bà υɛ, ǹ-ɛveiti, ta tɔgiti, ta faliiti bosu ɛ ma, nii da ti gɛla da, ti so, ti da kɛ zooi naa zu, nii gɛ feezu ti υɛ ga tɔnɔ.»

³² Nii Gɔgɔ GALAGI wa-GALAGI ma levɛi vɛa wo ya, wa naa zo, wo da kɛ, à mina zɛgɛ gila kpalaa ba. ³³ Wa zɛ ga pelei naa nɔ nɛgɛlɛin, nii Gɔgɔ GALAGI wa-GALAGI wo levɛai ma, naa gɛ a kɛ wo da-ɛtɛai zɛi undaanɛi zu, wo-zii zugooza, zooi naa zu, nii wo sɔkɔsu ga wɔnɔ.

À wa-GALAGI nɛɛ υɛ, wo ná-ɛveiti so

6 À wɛlɛ ɛveiti ba, ta tɔgiti, ta faliiti, nii Gɔgɔ GALAGI wa-GALAGI dɛvɛni ga gɛ wo gɛla da, nii a kɛ wo so, wo da kɛ, zooi naa zu wo lɔkɔzu su, wo sɛgɛ ga wɔnɔ, ² wo lua Gɔgɔ GALAGI υa, wa-GALAGI, wo gɔlo wo-zii ma voloi pɛ su ná-ɛveiti bɛ, ta ná-tɔgiti, gɛ ti vɛai wo ya. Ta ga wɔnɔ, wa wo-lointi ta ti-mavofodaiti, naa gɛ a kɛ wo-zii zugooza. ³ Naa gɛ ɛ ba, Izelayɛlɛ nubusɛiti, à woilo ti ma, wo gɛaba wo gɔlo ti υɛ, wo ti gɛ, nii a kɛ wo undaanɛ, wo wola m̀oin naama yooi zu, υɛ nɔnɔ ta kɔin gulɔi υoovaaɪ ná, ɛgɛvɛlɛi Gɔgɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI boni la wo ma.

⁴ À woilo, Izelayɛlɛ nubusɛiti! Gɔgɔ GALAGI ada-GALAGI gɛ ɛ ga GALA gila kɛgɛi. ⁵ Da Gɔgɔ GALAGI da-GALAGI nɛɛ υɛ ga ɛ-yii pɛ, ɛ-yɛnvui pɛ, ta ɛ-zuvikiɛi pɛ. ⁶ Wooi niiti gɛ ti vɛɛzu ɛ ya za, ta gɛ ɛ-yiimaυɛ. ⁷ È-lointi kala ga tiyɛ, ɛ yɛpɛ la ti ma, da gɛna zɛini da-υɛlɛi wu, ta da gɛna ziaa pelei zu, da gɛna laa, ta da wuzɛgɛna. ⁸ Ti gɛ ga poogi, ti υɛɛ ɛ-yɛi υa, ti gɛ ga

poogi è-loualauɛ. ⁹ Da sɛuɛ da-uɛlɛi ma laamasagi ma, ta da-laa zigɔdaue ma.

**Izelayele maa la nɛɛɛni,
é ua yeema ná-GALAGI ma**

¹⁰ Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI læzu la ga woye zooi naa zu, nii é ma gɔnai woni wo-mɛmɛwolani bɛ, Abalaame, ta Izaake, naa uɛɛ Zakɔbe ua, ga é fe wo uɛ, ta taa wolaiti ti uagai, niiti wo la ti lɔni, ¹¹ pɛlɛiti ti laavegai ga ani uagɔiti, wa laade wo ua naati pu ti wu, kɔlɔyɛɛɛiti ti wɔai, wa laade wo ua ti wɔ, leezen beleiti, ta wolive wuluiti, wa laade wo ua ti zin, ¹² siɛgi zu wo laamiizu la, wo yiɔɔ, à dama ga bɔɔɔ, wa ua yeema Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é wo gɔlaai Ezipete yooi ua, duɔla uɛlɛi wu. ¹³ À lua Gɔɔɔɔ GALAGI ua, wa-GALAGI, tɔ gɔla kpe ka wa dɛbi, wo gɔna daaseigi zu. ¹⁴ À mina uɔɔɔɔɛ gala kiligiti ta-vaa ua, nubuseiti ti wo-maaɔoolii zu ta-galagiti, ¹⁵ mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔa wo zaama, ga GALAGI nii toloai. Toɔa yiigaawana wo laalɔɔɔma, é wo-ma zuwu gaaaleue eteai zu.

¹⁶ À mina Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI zugɔɔɔ, eɔɔɛuɛlɛi wo kɛɛni la Masa. ¹⁷ Kɛlɛ à gɔlo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti ta ná-tɔgiti bɛ, ta faliiiti è ti woni wo ma. ¹⁸ Wa naa gɛ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI devezu ga sɔleɛ, ta page, naa gɔa a kɛ wo undaane, wo zoo wo zou uagɔi zɔɔɔ ga wɔɔɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI ma gɔna woni wo-mɛmɛwolani bɛ, ¹⁹ é wo zili nuiti kpein kpe wo lugɔ, eɔɔɛuɛlɛi Gɔɔɔɔ GALAGI boni la.

²⁰ Siɛgi zu, uelela uelei, wo-loun zunuiti ti wo gaaazagasu da ga: «Lee vaa zu Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI kala gooi niiti, ta deveiti, ta tɔgiti feai wo ya?», ²¹ wa ti woogaaavote ga: «Gi gɛni ga duɔiti Falagɔn ya Ezipete yooi zu, Gɔɔɔɔ GALAGI gɔa é gi gɔlani ná ga ná-zɛbɛi. ²² É laavɔɔ vaiti kɛɛni gi gaaazu, ta poo golaiti, nii é gɛni ga Ezipete yooi nimiza vai, é gɛɛni Falagɔn ta ná-pɛlɛyɛɛɛi kpein daalɔɔɔma. ²³ Kɛlɛ gɔun, é gi gɔlani ná ua, é ua ga giye uɛ, é zooi ve gi uɛ, nii é ma minazɛɛgegi woni, é gɔna gi-mɛmɛwolani bɛ. ²⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI devei veeni ade ya, ga de tɔgi tɛiti so, de kɛ, de lua Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ua, naa gɔa a kɛ de undaane eyesu gɔ, é de-yɛnvui makɛ, eɔɔɛuɛlɛi é kɛɛzu la zaagaza. ²⁵ Adɔun de letema, toɔa ga telebo faa, ni da Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ná-deveiti sona, de makɛ, eɔɔɛuɛlɛi é boni la de ma.»

Kanaan nuiti ta ta-gɔɔɔɔ ganigiti
(Egeɔɔde 34:11-16)

7 Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI uaazu la ga woye, zooi naa zu wo seɛgezu ga wɔɔɔ, é ziiti kpein kpe wo lugɔ, Gɛte nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Amɔɔɔ nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, zii lɔfela ti mɔindai, ti-zɛbɛi wɔɔɔ wɔɔɔɔ ua, ² a ti wɔɔna wo yeezu, wa zobo sɔɔɔna ti ma, wa ti zuwugaaleue. À mina minazɛɛge kɔpɛ kɛ ti uɛ, à mina ti maawɔingɔ. ³ À mina vulu bɔɔɔ ma wa nubusei naati. À mina wo-loun anzanu ve ti-loun zunu uɛ, wo mina ti-loun anzanu zɛɛge wo-loun zunu uɛ. ⁴ Ni naa laade, ta wo-lointi seɛgezu Gɔɔɔɔ GALAGI ua, ti da gala kiligiti

dɛbi. Gɔɔɔɔ GALAGI gɔa yiigaawana wo laalɔɔɔma, é wo-ma zuwu gaaaleue gaamago nɔ. ⁵ Wɛlɛ uelei wa ti zo da: Wa ta-zalagɔ gɔlazuuɛti golo, wo ta-zale gɔɔ gɔtuiti kpezegele, wo ta-zale gɔɔ wuluiti teue ga, wo ta-gɔɔɔɔ ganigiti gala. ⁶ Mazɔɔɔ wa ga nubuseiti ti nadɛgai Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI uɛ. É yiimazɛɛgeni ga woye ziiti kpein saama eteai zu, ga wo gɛ ga nubuseiti ti wola vizɔgai.

**Maligii ná-woogɛɛɛiladai
ná-minazɛɛge fai zu**

⁷ É la ga wo mɔin gɔa bogai zɔɔma nubuseiti ba, naa gɔa é kɛai, Gɔɔɔɔ GALAGI gɔlɛi la wo ua, é yiimazɛɛge ga woye, mazɔɔɔ wɔun ka wo bidai nubuseiti kpein saama. ⁸ Kɛlɛ tɔɔzɛi Gɔɔɔɔ GALAGI wo nɛɛuɛ uɛ, tɔɔzɛi toɔa pɔ ga é ná-minazɛɛge konai laazeeli, nii é boni wo-mɛmɛwolani ma, naa gɔa é kɛa, é wo gɔla ga ná-zɛɛgaabaai duɔla uɛlɛi wu, é wo gɔla Ezipete masagi Falagɔn ya. ⁹ À sugwɛɛ deɔɔɛmu ga Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔa é ga gaama GALA gɔla kpegi. Woogɛɛɛila GALAGI, é ná-minazɛɛgegi ta ná-woogɛɛɛiladai makɛsu eyesu é zeeli yamani waagilasɛi (1 000) ma, naati bɛ, niiti ti nɛɛzu uɛ, ta ti ná-deveiti sosu. ¹⁰ Kɛlɛ toɔa da naati sala gaamago nɔ, é zoloo ta-gɛɛwotiiti ma, niiti ti maayoseɛgezu, é ti undaavili. Toɔa naama nui zala gaamago nɔ, nii é maayoseɛgezu, é zoloo ná-kɛɛwotii ma. ¹¹ Wa deveiti so mu, ta tɔgiti, ta kala gooitɛ, wo ti makɛ, niiti gɛ ti veezu wo ya za, wo da zɛ ga tiye.

Tuyai é koloi zu
(Tɔ Sɛuɛi Vɛlɛsɛi 28:1-14)

¹² Ni nɔ wa ye woilosu tɔgiti ma, wo ti zo, wo zɛ ga tiye, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔa ná-minazɛɛgegi ta ná-woogɛɛɛiladai makɛ wo uɛ, eɔɔɛuɛlɛi é gɔnani la wo-mɛmɛwolani bɛ. ¹³ Toɔa wo nɛɛ uɛ, é tuya loo wo uɛ, é wo maamɔin, é doun mɔinmɔin fe wo ya. Toɔa tuya loo wo uɛ zooi ua lɔɔɔgiti ma: wa-moloi é ga beleegi, ta wa-lɔɔ bɔigɛ, ta wa-wulɔi, é wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti kpuɔu vai maawɔɔɔ zooi zu, uelei é minazɛɛgeni la, é gɔna wo-mɛmɛwolani bɛ, ga é fe wo ya. ¹⁴ Wa-luyai gɔa wɔɔɔ ziiti kpein wɔɔɔ ua. Zunu baa anzanu la gɛa wo zaama ga doun zɔɔɔɔtala nu, wa-logani bulugi zu, gɔla kpalaa ge la gɛa ti zaama ga zɛuɔ uɔu-lala gele. ¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI gɔa seɛbɛ ɔɔiti kpudɛ wo maazu, é la naama dɔɔɔ ɔɔi tanɔpɛ pɛa wo ua, niiti ti zeelini Ezipete yooi ma, wo naa zugwɛɛ, kɛlɛ toɔa ti leve naati ma, niiti ti wo maayoseɛgezu uɛ.

¹⁶ Wa nubusei kpein suwugaaleue, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti wɔɔzu wo yeezu, ta maawɔin mina wo zo. À mina ta-galagiti dɛbi, toɔa gɛ ga balii wo uɛ.

Maligii gɔa ga ná-nubuseiti makɛ nui

¹⁷ Wa gɔisɛzu tanisu ga: «Zii niiti mɔinuɛ gi ua, gá ti zoo gale?» ¹⁸ À mina lua ti ua. À gɔtoo naa zu nɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI kɛɛni ga Falagɔn, ta Ezipete yooi kpein, ¹⁹ uolugɔla wolaiti wo-gaaazuɛ ti gaaani, poogiti, ta laavɔɔ vaa wolaiti, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI

GI ná-zeegaabaai, é wo gʉlani la Ezipete yooi ua. Uele nɔ gʉna Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI a naama nubuseiti kpein so da, niiti wo luazu ti ua. ²⁰ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gʉa kaogiti teue ti laalɔɔɔma, eyesu ti naati kpein paa, niiti ti yesu ná, ti lɔɔɔɔɔ wo ua. ²¹ Wo zasu mina bali ti gaazu, mazɔɔɔɔ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gʉa wo zaama, GALAGI ue, bɔɔɔɔɔ, ta maayikiai. ²² Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gʉa zii naati kpe wo luɔɔɔ vaavaa, wo la zooga wo ua ti-ma zuwu gaaleue gaamago nɔ, naa gʉa a ke, dɔɔɔɔɔ zuaiti ti mina mɔɔɔɔɔ, ti ua wuzegɔ wo laalɔɔɔma. ²³ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gʉa niima nubuseiti dɔ wo yeezu, ti gʉe unga wuulee, eyesu ti undaavili. ²⁴ Togʉa ta-masagiti dɔ wo yeezu, wa ti-laa-seigi gaava geegɔɔɔɔ wu zooi ma, taɟila kpala ge la loga wo luɔɔɔ, eyesu wo ti pe kologolo. ²⁵ Ta-gʉalagiti ti ga vololibaiti, wa naati gala. Á mina gʉaazugula wali ua baa zanugi, nii é zeleni ti ua. Á mina ta zegɔ ue, a ua gʉe wo ue ga balii, mazɔɔɔɔ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti wɔɔɔɔzegeue. ²⁶ Á mina le ga kɔɔɔba ani wa-ueleiti bu, wo ua gʉɔɔ ga tɔun keuele. Á naama anii gʉologolo, wo gʉe ba, wo deve ga kɔɔɔba anii, mazɔɔɔɔ tɔɔɔ gʉa ma.

Izelayele maagʉolo vai teubai zu

8 Deveiti kpein gè ti veezu wo ya za, wa ti zo, wo zie ga tiye, naa gʉa a ke wo zenvui wo, wo maamɔɔɔɔ, wo zooi naa zegɔ ga wɔɔɔ, nii Gɔɔɔɔɔ GALAGI ma gʉona woni wo-memewolani be. ² Á gʉize peleiti kpein su, niiti Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo zieni ga tiye kona uuunaanigɔ (40) laawu, teubai zu, é baladai le ga woye, é wo uolugula. É naa gʉeeni, nii a ke é wo gʉoozu vaa gʉitei gʉwee, ni wa gʉolo ná-deveiti be, baa ni wa gʉe. ³ Ungo, é vaani bu, wo baladai gʉwee, ta pului, é wo laamianigi ve ga manegi, nii wo la gʉeni kwee, wo-memewolani balaa ti la gʉeni kwee. Naa maavele ma, é gʉeni pɔ é wo gʉala ga nui la zenvui woga ga daamianigi nɔ, keke keni balaa ga woiti pe maavele ti gʉulazu Gɔɔɔɔɔ GALAGI la. ⁴ Wa-zegɔ la gʉeni zagʉani wo gʉɔba, wo-gʉɔɔ la veni wo wu, naama gʉona uuunaanigɔ (40) laawu. ⁵ Á sugʉwee wo-yiimaue ga Gɔɔɔɔɔ GALAGI gʉa wo maagʉolozu, egʉuelei zunui ná-doin maagʉolozu la. ⁶ Á Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti so mu, wo zie ga ná-peleiti, wo lua ba.

Sugʉɔɔɔgiti ta wo minazegɔ zooi zu

⁷ Mazɔɔɔɔ Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gʉa wo lɔɔɔ zou uagɔ zu, zooi nii ziei mɔɔɔndai su, zieungiti ta zou deiti ti laani nemeiti su, ta ti gʉulazu gizeiti ba. ⁸ Zou ue, nii moloiti kpein ti betezu ga, ti-laa ga belee ta wɔɔlezegi, ta leezen belei, ta koolegoolo gului, ta gelenade gului, ta wolive wului, ta kɔɔɔn gulbi, ⁹ ue wo la kpala laamii woga ná, zou ue wo la ualaga ani nɔpe ma ná, kɔɔɔɔ gʉa ma vasaiti su, wa zoo wo kɔɔɔ bɔɔɔɔ gʉula ma gʉizeiti su. ¹⁰ Wa daami wo, wo yigɔ, wa Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI mama zou uagɔ vaa zu, nii é feai wo ya. ¹¹ Á dama, wo mina yeema Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma, wo ua be ná-deveiti sosu, ta ná-fali woiti, ta ná-tɔgiti, niiti gè ti veezu wo ya za. ¹² Siegi zu wo daami

wosu la, wo yigɔ, siegi zu wo pele uagɔɔiti tosu da, wo da ni ti wu, ¹³ siegi zu wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ti mɔɔɔɔɔ la, walii ta zanugi mɔɔɔɔɔ wo ya, wo-yeagɔɔɔɔligi kpein ge mɔɔɔɔɔ, ¹⁴ á dama, wo yiilaa mina ve ga wasogi, wo ua yeema Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma, nii é wo gʉlani Ezipete yooi ua, duɔɔɔ uelei wu. ¹⁵ É loni wo luɔɔɔ, wo zie teueba wolai zu, nii maayikiai, sulaavegai ga kaali kɔɔɔɔ, ta akugɔɔɔkaaliiti, ada wɔɔɔ, zie la ná, miná gʉa é ziei gʉlani ná fasai ua. ¹⁶ Teubai naa zu, é wo gʉɔɔɔkɔɔɔlani ga manegi, nii wo-memewolani ti la gʉeni kwee. É naa pe keeni, nii a ke é zeapakalai le ga woye, é wo uolugula, naa uoluma é faanee gʉe wo ue. ¹⁷ Á dama, wo mina gʉe ma wo-yiimaue: «Nà bɔɔɔɔɔ ná-zobogʉi ta ná-zebai gʉa gè niima naavoloiti kɔɔɔɔɔ da.» ¹⁸ Wa gʉize Gɔɔɔɔɔ GALAGI zu, wa-GALAGI, mazɔɔɔɔ togʉa é zobogʉi vea wo ue, wo naama naavoloiti kɔɔɔ, egʉuelei é deezu la za mɔɔɔ, ga ná-minazegegʉi maavele, nii é ma gʉonai woni wo-memewolani be.

¹⁹ Ni gaama wa yeemana Gɔɔɔɔɔ GALAGI ma, wa-GALAGI, wo uile gala kiligiti polu, wo da ti lebi, wo da nɔɔɔ ti wu, ná deezu ga woye za, ga wo undaa gʉa uili. ²⁰ Ungo, wo undaa gʉa uili, egʉuelei Gɔɔɔɔɔ GALAGI ziiti undaavilisu da wo luɔɔɔ, ni wo la woiloni Gɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ma, wa-GALAGI.

Izelayele nuiti ta-gololalai

9 Á woilo, Izelayele nubuseiti! Wa ga ua Zuluden maazubudezu za, wo li, wo ziiti kpe, ti wɔɔɔɔ ue wo ua, ti-zebai kɔɔɔ kɔɔɔɔ uua, ta taa wolaiti su, sigʉigi ti ma, é ze geei ua, ² ta ga nubuseiti ti wɔɔɔɔɔ, ti wola gʉoozakooza, Anake mavofodaiti, wo ti gʉwee, wo ti-maawoo menini ga: «Be gʉa a zoo é Anake ná-doun zu-nuiti sakpe?» ³ Á sugʉwee uolu za, ga Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɔɔɔ gʉa losu wo luɔɔɔ egʉe abui nii é galai wosu. Togʉa niima nubuseiti kologolo, é ti unmaayei wo ue, wa zobo kɔɔɔ ti ma, wo ti undaavili gaamago nɔ, egʉuelei Gɔɔɔɔɔ GALAGI boni la wo ma.

⁴ Siegi zu Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti beezu la wo luɔɔɔ, á mina bo wo-yiimaue: «Ada-zledai ue, é keezu Gɔɔɔɔɔ GALAGI zooi veezu la de ya, ga adɔɔɔ.» Mazɔɔɔɔ zii niiti ta-vaa kɔɔ gʉa Gɔɔɔɔɔ GALAGI ti beezu la wo luɔɔɔ. ⁵ É la ga wo leleboge, baa wo zlegɔ wo-yiimaue, naa gʉa é keezu wo uaazu ta-yooi kɔɔɔɔɔ da ga wɔɔɔ, keke zii naati ta-vaa kɔɔ gʉa é kea, Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI, ti beezu la wo luɔɔɔ, é daawooi laazeeli, nii é ma gʉona woni wo-memewolani be, Abalaame, ta Izaake, naa uee Zakobe ua. ⁶ Á sugʉwee degemua ga, é la ga wo leleboge, naa gʉa é keezu, Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI niima you uagɔ veezu la wo ya, ga wɔɔɔ, mazɔɔɔ wa ga nubuseiti ti zuvɔai.

Nubuseiti ta-vaagʉaazagi é lo nike yiuoi ua

⁷ Á gʉize su, wo mina yeema, uelegi wo gʉeni Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yiigʉaawana vaiti keezu la teubai zu. É zo wo gʉula voloi ma Ezipete, eyesu wo zeeli adaue tei, wo gʉeni wuzegɔezu Gɔɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma. ⁸ Wo

Ɔɔɔɔɔ GALAGI yɛiɔaawanani Ɔɔɔɔɔbe gizei ma, ɛ yi-igaaawanani, wɔin ɔɔɔni ma ga ɛ wo-ma zuwu ɔɔaaleue. ⁹ Siɛgi zu gɛ ɔɔɔni la gizei ma, ga gɛ minazɛɔɔɔ ɔɔtu ɔɔkologiti seɔɔ, minazɛɔɔɔɔɔ nii Ɔɔɔɔɔ GALAGI kɛɛni wo yɔɔɔɔɔ zu wa tiye, gɛ yɛni nɔuɛ, eyɛsu folo uuu-naanigɔ ta kpidi uuunaanigɔ (40), gɛ la daami woni, gɛ la bɔɔɔɔni. ¹⁰ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔtu ɔɔkolo felegɔiti feeni zɛa, GALA ge ti zɛuɛai ga yeebɛɔɔai, ti zoloo wooyiti kpein ma, ɛ ti woni wo ma gizei ma, abui zaamaue, gaaleba voloi.

¹¹ Folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40) laawu, Ɔɔɔɔɔ GALAGI minazɛɔɔɔ ɔɔtu ɔɔkolo felegɔiti feeni zɛa. ¹² Ɛ ɔɔɔni mɔ: «Wuzɛɔɔɔ, ɛ yɛi gaamanɔ, ɛ zɛɔɔ gizei ma, mazɔɔɔɔ da-nubuseiti, ɛ logai ti luɔɔ, ɛ ti ɔɔla Ezipete yooi ua, ti koto wola ɔɔa. Ti zɛɔɔa pelei ua fala, nii gɛ deveni ga ti zɛi la. Ti kɔlu ɔɔaawuungai bɛɛa ga kɔɔɔɔɔ ganigi.»

¹³ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni mɔ: «Gɛ niima nubuseiti pɛɛ- ga, ti zuvɔɔɔ. ¹⁴ Be bɔ, gɛ ti-ma zuwu ɔɔaaleue, gɛ ti-laaseigi bale, ɛ ɔɔla geɔɔɔɔɔɔ wu. Zii niiti ta-zobogi wɔɔɔɔɔ, ti wola mɔindai, ti leue niiti ba, nɔ ɛ ɔɔ ga naati ti-ɔɔa.»

¹⁵ Gɛ yɛini, gɛ zɛɔɔ gizei ma, minazɛɔɔɔ kokolo felegɔiti ti zoni zɛa, abui da so gizei ua. ¹⁶ Gɛ wɛɛni, pɛɛ, wo kotoi ɔɔɔni Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI laalɔɔɔ-ma. Wo nɛi yivoi bɛɛni ga kɔlu ɔɔaawuungi. Wo zɛɔɔni gaamago nɔ naama uelei ua, nii Ɔɔɔɔɔ GALAGI nɔ-fai zɛuɛni. ¹⁷ Gɛ kokolo felegɔiti soni ga yee felegɔi, gɛ ti uili zoi ma, ti wolowolo wo ɔɔazu.

¹⁸ Naa uoluma gɛ laani Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔɔwɔ, gɛ yɛni nɔ, eɔɔuelei nɔ ɛ ɔɔni la mɔungi, folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40), gɛ la daami woni, gɛ la bɔɔɔɔni, tɔɔɔɔ koto wolai ua, wo Ɔɔɔɔɔ GALAGI wana-ma vai ɔɔɔni, wo ziiɔaawana. ¹⁹ Mazɔɔɔ gɛ luani zi-igaaawanai naa ua, ziiɔulagi nii Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni su wo laalɔɔɔma, ɛ ɔɔni pɔ ga ɛ wo-ma zuwu ɔɔaaleue. Keɛ nɔzu mɔɔɔ, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔaavoteni.

²⁰ Ɔɔɔɔɔ GALAGI wola yiiɔaawanani Aalɔn ma balaa, ɛ ɔɔni pɔ ga ɛ undaavili. Gɛ maanɛɛni Aalɔn balaa uɛ naama zɛgi zu. ²¹ Nii ɛ ɔɔni ga wa-ɔɔtooi ɔɔ ungi, nɛi yivoi naa wo kɔɔɔni, gɛ galani, gɛ fukɔ, gɛ ke ga fufiligɛ, gɛ ma vukɔ uili kɔɔɔɔɔ ɔɔ, nii ɛ yeizu gizei ma.

Nubuseiti ta-vaagaaza kiligiti

²² Wo Ɔɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani mɔɔɔ Tabeyela, ta Masa, ta Kibelɔɔɔ-Ɔataava. ²³ Siɛgi zu Ɔɔɔɔɔ GALAGI wo leveni la ga wo zɛɔɔ Kadese-Baalenea, ɛ ɔɔ wo ma: «À ɛ, wo zoi zɛɔɔ ga wɔɔɔ, nii gɛ feezu wo ya,» wo woɔzotalai ɔɔɔni ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI, wo la ɔɔni laani tɔun da, wo la ɔɔni woiloni goo ma. ²⁴ Kaipa gɛ wo ɔɔɔɔni, wo la ɔɔloni Ɔɔɔɔɔ GALAGI uɛ.

²⁵ Siɛgi zu Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni ɔɔɔzu la, ɛ wo-ma zuwu ɔɔaaleue, gɛ laani Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔɔwɔ, gɛ yɛni nɔ eyɛsu folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40). ²⁶ Gɛ falini, gɛ ɔɔ ma: «Màliɔii, Ɔɔɔɔɔ GALAGI, mi-na da-nubuseiti ma zuwu ɔɔaaleue, ɔɔɔɔɔni ɛ ti unɔɔɔ-gai ga da-zobogi, ɛ kulaai Ezipete yooi ua ga ɛ-yɛi nɔ-zɛbi. ²⁷ Gɛ da-wotiɔɔ nui su, Abalaame, ta Izaake,

naa uɛ Zakɔbe ua. Mina niima nubuseiti so ga ti-zɔ ɔɔni, ta ta-vaa ɔɔni, ta ta-ɔɔtooi maavele! ²⁸ Ni naa laade, zoi nii ɛ gi ɔɔlaai su, naama nubuseiti ta ɔɔ ma: Ɔɔɔɔɔ GALAGI ti ɔɔlaue Ezipete yooi zu, ɛ ua ti uaa teubai zu, tɔɔɔɔ zobo ge la ɔɔni bɛ, ɛ ua li ga tiye zoi naa zu, nii ɛ ma vaa woni ti ma. ²⁹ Tama, ta ga da-nubuseiti, ɔɔɔɔni, niiti ɛ ti ɔɔlaai ga da-zobo golai, ta da-yeɔɔaabaai.»

GALA ge ná-nubuseiti maavaaye fai (Egeɔɔɔ 34:1-10)

10 Naama zɛgi zu, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni mɔ: «Ɔɔtu ɔɔkolo felegɔ zɔɔa ga ma mɔungiti keuele, ɛ ɛ pɔ bɛ, gizei ma, ɛ kesui bɛɛ balaa ga gului. ² Nɔ wooyiti sɛuɛzu naama ɔɔtu ɔɔkologiti ma, wooyiti niiti ti ɔɔni ma mɔungiti ma, niiti ɛ ti wolowoloni, da ti la kesui zu.»

³ Gɛ kesui bɛɛni ga akasia wului, gɛ ɔɔtu ɔɔkolo felegɔ zɔɔani, eɔɔuelei ma mɔungiti ti ɔɔni la, gɛ ɔɔni gizei ma, kokolo felegɔiti ti zoni zɛa. ⁴ Ɔɔɔɔɔ GALAGI sɛuɛi ɔɔɔni kokolo niineiti ma ga ma mɔungiti keuelei, tɔ puugɔiti ɛ ti veeni wo ya gizei ma abui zaamaue, voloi wo ɔɔaaleeni ba la. Ɛ feeni zɛa. ⁵ Gɛ ɔɔni ma, gɛ gizei yɛi, gɛ kokologiti daani kesui zu, nii gɛ kɔɔɔni. Ti yeɔ laani su, eɔɔuelei Ɔɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zɛa.

⁶ (Izelayele nui ti zɛɔɔni Beelɔɔɔ-Beneɔ-Yaakan, ti li Mɔseela. Minɔ ɔɔ Aalɔn zaani nɔ, ti maɔɔulu. Nɔ-doun zunui Eleazaal zeini potogi zu ga zalaɔa ɔɔla ɔɔndigi wolai. ⁷ Ti zɛɔɔni minɔ, ti li Gudɛɔɔɔ, ti zɛɔɔ minɔ, ti li Yɔtebata, zoi zɛi wola mɔindai nɔ. ⁸ Naama zɛgi zu ɔɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI yimazɛɔɔni la ga Leevi nɔ-bolodai, ga ti da Ɔɔɔɔɔ GALAGI nɔ-minazɛɔɔ kesui zɛɔɔ, ti lo kakala, nii a ke ti nɔ-botii ɔɔ, ti tuya loo nubuseiti bɛ daaseigi zu, naa ɔɔ ti keɔzu zaaɔa. ⁹ Naa ɔɔ ɛ ba, Leevi nui ti la tɔɔɔ kɔɔɔni la zoi zu ti-ɔɔeɔeaiti saama: Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ ɛ ga tɔɔɔ, eɔɔuelei Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI boni la ti ma.)

¹⁰ Gɛ yɛni gizei ma, eɔɔuelei ɛ ɔɔni la ma mɔungi, folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40). Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔaavoteni mɔɔɔ niizu, ɛ zɛɔɔ wo undaavili fai uolu. ¹¹ Ɛ ɔɔni mɔ: «Wuzɛɔɔɔ, li, ɛ lo niima nubuseiti tuɔɔ. Ti li zoi naa zu, ti seɔɔ ga tɔɔɔ, nii gɛ ɔɔnani ti-memewolani bɛ ga nɔ fe ti ya.»

Tɔgi ɛ lo nɛɛbei ta koloi ma vai ua

¹² Niizu Izelayele nubuseiti, leeni ɔɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI pɔ ga wo ke bɛ? Toga nɔ ga wo lua ba, wo zɛi ga nɔ-peleiti kpein, wo nɛ uɛ, wo dɛbi ga wo-yii pɛ, ta wo-yenvui pɛ, ¹³ wo Ɔɔɔɔɔ GALAGI nɔ-deveiti so, ta nɔ-tɔgiti, gɛ ti veezu wo ya za, naa ɔɔ a ke wo undaane.

¹⁴ Wɛɛ, geɔɔɔɔ sebeɛ golai maɔɔoozaai, naa ɔɔ ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI mɔɔɔ, naa uɛ zoi ta gaa aniiti kpein ba. ¹⁵ Anɛ naa uɛ, wo-memewolani nɔ ɔɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔlini ti ua, wo ti nɛ uɛ, ti uoluma, wa uɛ wo ga ti-mavofodaiti, wa ɔɔ ɛ yimazɛɔɔa ga woye zii saama, eɔɔuelei wo kaazu la za. ¹⁶ À valibo mu wo-

yiimaue, wo mina gɔgi baa ga Gɔogɔ GALAGI laalɔgɔma. ¹⁷ Mazɔɔɔ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ga é ga GALAGI nii é galagiti unga, maligɔiti ti-Maligɔii, GALAGI nii bɔɔɔɔ, zeegaabaai, maayiki, é la zeelɔɔɔɔzɔu gɛezu, é la lobeani zoga, ¹⁸ é telebodai gɛezu podoin ue, ta poanzai, seikɔgɔma nui neai be, é kɔɔgɔ ta segei veezu zea. ¹⁹ À seikɔgɔma nui nee ue, mazɔɔɔ wo gɛni ga seikɔgɔma nuiti Ezipete yooi zu.

²⁰ À lua Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ua, wo da debi, wo gɛli tɔ gɛla kpe nɔ ua, wa gɛna gɔnaa, wo gɔna daaseigi zu. ²¹ Tɔ ga é ga wa-maamusei ma ungi, toga ga wa-GALAGI, toga é keewoti wolaiti kea wo ue, ti maayikiai, wo-gaazuue ti ga. ²² Wo-memewolani ti yeini Ezipete yooi zu, ti liegi gɛni ga nu uulɔfela (70), niizu Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI wo gɛa ga maamɔin nu, egɛuelei geegɔɔgɔ gɛaue zomidegɛiti ti la.

**À Gɔogɔ GALAGI nee ue,
wo gɔlo ná-deveiti be**

11 Wa Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI nee ue, wo ná-deveiti so yeenɔpe, ta ná-tɔgiti, ta ná-kala gooiti, ta ná-fali wooiti. ² Wo la ga wo-lointi keuele, niiti ti la niima vaiti kwee, ti la ti gɛani, wɔi wo ná za, wo naa gɛwee, nii Gɔogɔ GALAGI wo gɛlani da, bɔɔɔ uelei, ná-zeegaabaai, ta ná-zebei, ³ laavɔɔ uoogiti, ta keewotiiti é ti laazeelini Ezipete yooi zu, Falagɔn laalɔgɔma, Ezipete masagi, ta ná-zooi kpein daalɔgɔma, ⁴ nii é keeni ga Ezipete gɔɔgɔ nuiti, ta ta-zooiti, ta ta-wotoloiti, uelei é Seeli Kpolodei gaagaleni ma la, é uu ti ma, siegi zu ti gɛni wo zagalabosu la, é ti maalɔɔgɔni, ti neele negelein. ⁵ Wo naa kpein kwee, nii é keeni wo ue teuebai zu, eyesu wo ua zeeli niima adaue, ⁶ uelei é Datan zoni da, ta Abilame, Eliabe ná-doun zunuiti, Luben ná-bolodai zu, siegi zu zooi laalaoni da ti gɔgɔwu, é ti maagulu ta ta-ueleyegeiti, ta ta-zege gɔtaiti, ta niiti kpein ti gɛni loni ti uolu, Izelayele nuiti saama. ⁷ Mazɔɔɔ wo keewoti wolai naa kpein kaani, nii Gɔogɔ GALAGI keeni.

⁸ Naa ga é ba, à deveiti kpein so, gè feezu wo ya za, nii a ke wo zebei kɔɔɔ, wo li, wo zooi zo, ue wo liizu, wo ná zege ga wɔɔɔ, ⁹ wo-zii zu ga gooza zooi naa zu, nii Gɔogɔ GALAGI ma gɔnai woni wo-memewolani be, ta ti-mavofodaiti, zooi ue kɔɔɔ ta kɔin gulɔi uoouaai ná.

¹⁰ Mazɔɔɔ zooi nii wo liizu, wo sege ga wɔɔɔ, é la ga Ezipete yooi gɛuele, ue wo gɛlaai ná. Miná wa la ani zuwui vazana, keeni wo bena kɔ, egɛ guulu kpelei.

¹¹ Zooi nii wo leuesu, wo li, wo sege ga wɔɔɔ, toga ga zooi nii gizeiti ti su ta nemeiti, é yebezu ga tona dei é zegezu geezuue. ¹² Zou ue nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI daazɔɔbosu, é gaaba ma, é zo konagi ma volo mɔun-gi ma, é li ma gaabelagi uɔ.

¹³ Ni wa gɔlona deveiti be, gè ti veezu wo ya za, wo Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI nee ue, wo da lebi ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe, ¹⁴ toga tonai uu wa-yooi zu, siegi zu maaneai é uu la, sama gelei ta fogɔ gelei, wa wamoloi gaale ba, nii é ga beleegi, ta wa-kɔɔ niinei, ta wawulɔi, ¹⁵ toga tufa uagɔiti pu wa-kɔɔɔ zu, wa-loganiiti daamii vai zu, wa daami wo, wo yigo.

¹⁶ Wa dama ga bɔɔgɔ, wo mina bɔɔgɔ ye ná, wo ua gɛka, wo ua li ga gala kiligiti pɔ pele, wo ua ti lebi, wo ua kɔɔ ti wu. ¹⁷ Gɔogɔ GALAGI ga yiigaawana wo ma, é geegɔɔgɔ laagulu, tona la uua, zooi la aniiti pɔkɔga, wo undaa ga uili gaamanɔ zou uagɔi naa zu, nii Gɔogɔ GALAGI fea wo ue.

¹⁸ Tɔgi niiti gè ti veezu, wa ti zeue wo-yiimaue, ti gɛ wo gɛsu, ti gɛli wo-yeeiti ba egɛ poogi, poogi gɛ wo-loualauue ua. ¹⁹ À wo-lointi kala ga tiye, wo yepe la ti ma, wa gɛna zeini wa-uelei wu, ta wa gɛna ziaa pele zu, wa gɛna laa, ta wa wuzegena. ²⁰ Wa ti zeue wa-uelei ma laamasagi ma, ta wa-laa zigidaue ma. ²¹ Wo-ziiiti ta wo-loun zunuiti siiti su ga gooza, egɛ geegɔɔgɔgɛiti siiti, niiti ti zelegai zooi maazu, naama yooi zu, nii Gɔogɔ GALAGI ma gɔna woni wo-memewolani be, ga é fe ti ya.

²² Mazɔɔɔ ni wa gɔlona devei niiti pe be, gè feezu wo ya ga wo make, wo Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI nee ue, wo zie ga pele kpein é wo galaga da, wo gɛli tɔ gɛlaga ua, ²³ toga zii niiti kpein kpe wo luɔgɔ, wa ziiiti ta-yooi zege ga wɔɔɔ, niiti ti mɔindai wo ua, zebei ti ua ti leue wo ua. ²⁴ Adaue kpein wo gɔgɔɔɔɔ ná ma, miná ga gɛ ga wɔɔɔ, wa-gɛwepelemaue ga zeeli Liban teuebai ma, ta zie wolai Ufelate, eyesu é zeeli folo liizu uele bolodei ma. ²⁵ Nu nɔpe ge la zooga é ua wo zakpe, egɛuelei é boni la wo ma, Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ga dualuagi lɔ nuiti su wo luɔgɔ, ti zasu da bali, zooi kpein su ue wo leuesu ná.

Tuyai ta foovooi

²⁶ Gè tuyai ta foovooi zeida wo luɔgɔ za, wo yiimazege: ²⁷ wa tuyai zɔɔɔ, ni wa gɔlona Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti be, gè feezu wo ya za, ²⁸ wa foovooi zɔɔɔ, ni wo la gɔloni Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti be, ni wa zegena pele ua, gè ma levei veezu wo ya za, wo gɛli gala kiligiti ba, niiti wo la ti gɛwee.

²⁹ Siegi zu Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI liizu la ga woye zooi naa zu, ue wo ná zegezu ga wɔɔɔ, wa tuyai loo Galizime gizei ma, wo foovooi loo Ebale gizei ma.

³⁰ Naama gɛze felegɔiti pe ta Zuluden uolu uelei, pele ni é folo liizu uelei naa uoluue, Kanaan nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuluden ma uetu nemei zu, Gilegale letemaue, Mɔlee sene gului, naati kobau. ³¹ Mazɔɔɔ wa ga ua Zuluden budezu, wo li, wo zooi zo, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya. Wa sege ga wɔɔɔ, wo zeí ná. ³² Wa dama, wo gɔlo deveiti be ta tɔgiti, gè ti veezu wo ya za.

TɔGITI TA DEVEITI

(12:1--26:19)

12 Wele tɔgiti ta deveiti ba, niiti wa ti zo, wo da zie ga tiye wo-zii ma voloi pe su, zooi naa zu, Gɔogɔ GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI feezu wo ue, ga wo sege ga wɔɔɔ.

GALA falizuuɛ gɛ gɛla nɔ

² Wa naama adaueti pɛ kpezɛgele, uɛ zii naati wo uaazu ti bɛɛzu, ti gɛni ta-galagiti debizu nɔ, gize gaaɣoozagiti ma, ta gize goiti, ta gulu wolaiti bu. ³ Wa ta-zalaɣa gɛlazuuɛti toka, wo ta-zale gɔɔ gɔɔtuiti kpezɛgele, wo ta-zale gɔɔ wuluiti gala, wo ta-gɔɔɔɔ ganigiti galeɣale, ti ga ta-galagiti, wo ti-laaseigi bale, ɛ gɛla adauɛ nati, ɛ nɛɛɛ. ⁴ A mina ti gɛɛ woti naama zii ta gɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI. ⁵ Kele Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɛa yiimazɛgezu ga adauɛ ta, wo-mavofodaiti kpein saama, uɛ nɔ a gɛ ga seizuuɛ, minɔ gɛa wa li nɔ, wo da nɔkɔ bu. ⁶ Minɔ gɛa wa gala zalaɣaiti kula nɔ, ta zalaɣaiti, ta puusɛiti, ta gɛladaiti, ta minazɛge daazeeli zalaɣaiti, ta vebeaniiti wo daai gɛsu, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yiuo mɔungiti. ⁷ Minɔ gɛa balaa wa daami wo nɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɛaazu, wa-o, wa-ueleyɛgeiti-yo, wo gɔozunɛ naama ani uagɔi pɛ faa zu a gɛ wo ya, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI a tuya loo wo uɛ ti zu.

⁸ A mina faiti ke, eɣɛvelei ade keɛzu la za uɛ, ɛɛɛ ka naa gɛɛzu nɔ, nii pagai gaazu. ⁹ Tɔɔzei wo la de zeelini dooɣo bosuuɛ, ta zooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo uɛ ga wɔɔɔ. ¹⁰ Wa ga ua Zuluden maazubudɛzu, wo ze zooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo uɛ ga wɔɔɔ, toɣa dooɣogi ve wo ya, ɛ wo gɛla wo zili nuiti kpein zea, ti wo-maagoolii zu, wa ze zooi naa zu ziileigi zu. ¹¹ Adauɛ gɛa gɛ minɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI a yiimazɛge ga nɔ, uɛ daaseigi a ye nɔ ua. Minɔ gɛa wa naati kpein kula nɔ, niiti gɛ wo levezu ti ma, wa-gala zalaɣaiti, ta wa-zalaɣaiti, ta wa-uusɛiti, ta wa-gɛladaiti, ta vebeaniiti wo minazɛgezu ga tiye Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ. ¹² Wa gɔozunɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɛaazu, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotigɛ zunuiti, ta wa-wotigɛ anzanuiti, naa uɛɛ Leevi nuiti ba, ti zeini wa-laaiti su, mazɔɔɔ naati ti la zou nɔpɛ ɔɔɔɔɔ wo zaama.

¹³ A dama ga bɔɔɔ, wo mina wa-gala zalaɣaiti kula adauɛ tanɔpɛ nɔ, wa nɔ gɛa, ¹⁴ kele wa wa-gala zalaɣaiti kula naama adauɛ, uɛ Gɔɔɔɔ GALAGI a yeelo nɔ ua, wa-wolodai ta zu, minɔ gɛa wa naa kpein ke nɔ, nii gɛ wo levezu ma. ¹⁵ Anɛɛ naa uɛ, siegi zu wɔin a wo zo da, wa zoo wo toganii ta uaa, wo ma zuai mi, ɛ zoloo tuyai ma, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bosu wo uɛ, uɛ nɔpɛ wa ze nɔ. Nui nii kɔɔɔɔ, baa nii nadegai, ta zoo ti ta mi, eɣɛ nɔ uelei nu dopa zuai baa goe suai miizu la. ¹⁶ A mina nɔ namai mi, kele wa pu ya zooi ma eɣɛ zɛi.

¹⁷ A mina wa-moloi ma uusɛi mi wo-zeizuuɛ, ta walɔɔ niinei, ta wa-wulɔi, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivoiti, anɛɛ minazɛge gani gila kpalaa, baa wa-vebeaniiti wo daai gɛsu, ta wa-gɛladaiti. ¹⁸ Wa gɛ nɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɛaazu, naama adauɛ, uɛ ɛ yeelosu nɔ ua, minɔ gɛa wa ti mi nɔ, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotigɛ zunuiti, ta wa-wotigɛ anzanuiti, ta Leevi nuiti ti zeini wa-laaiti su, wa gɔozunɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɛaazu, wa-wotii ma lɔnɔgiti kpein su. ¹⁹ A mina yeema Leevi nuiti ma, yeɛsu pɛ wo-zii ma voloi pɛ su, wa-yooi zu.

²⁰ Siegi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wa-yooi zuwɔɔɔzu la, eɣɛvelei ɛ minazɛgeni la wo uɛ, ni sua wɔin a wo zona, wa zoo wo naa kpein mi, nii a nɛ wo uɛ. ²¹ Ni adauɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu nɔ ua ga daaseigi gɛ nɔ, nɔ maagoozauɛ wo ua, wa-loganiiiti Gɔɔɔɔ GALAGI feezu wo uɛ, wa zoo wo ta zege ma wolaiti su, baa ma goiti su, wo paa, eɣɛvelei gɛ de-ve veeni la wo ya, wa zoo wo mi, uɛ wo zeini nɔ, eɣɛvelei wo pɔ la. ²² Wa mi, eɣɛvelei nu a da dopa zuai baa goe suai mi la, nui kɔɔɔɔ, baa nii nadegai, naa felegɔ pɛ ka zoo ɛ ta mi. ²³ A dama nɔ, wo mina namai mi, mazɔɔɔ namai gɛa ɛ ga zenvui, a mina zenvui bɔ suai ua, wo ua mi. ²⁴ A mina ta mi nɛgelein, wa pu ya zooi ma eɣɛ zɛi. ²⁵ A mina mi, naa gɛa a ke wo undaane, wa wo-mavofodaiti, tɔɔzei wo naa gɛa, nii ɔɔlegai Gɔɔɔɔ GALAGI gɛaazu.

²⁶ Kele wa-loganiiiti wo ti veezu GALA bɛ, ta minazɛge daazeeli zalaɣaiti, wa li ga naati naama adauɛ, uɛ Gɔɔɔɔ GALAGI yeelosu nɔ ua. ²⁷ Wa gala zalaɣaiti kula, suai uɛɛ ma namai ua, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-zalaɣa gɛlazuuɛ. Wa-zalaɣai zɔiti ma namai gɛa vaza Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-zalaɣa gɛlazuuɛ, wa zoo wo ma zuai ta mi.

²⁸ A gize devei niiti kpein su, gɛ feezu wo ya, a gɔlo ti pɛ bɛ. Naazu wo unda gɛa nɛ, wa wo-mavofodaiti, tɔɔzei nii pagai, ɛ zɔle Gɔɔɔɔ GALAGI gɛaazu, wa naa gɛɛzu.

**Nu mina uokɔɔɔ
Kanaan nuiti ma**

²⁹ Siegi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ziiti ma zuwu gaaɛvezu la wo luɣɔ, niiti wo liizu ti uɔ bɛ, wo ti zo, siegi zu wo ti bɛɛzu la, wo ze ta-yooi zu, ³⁰ a dama ga bɔɔɔ, wo mina gɔ ga ta-uaiii, wo ua uokɔɔɔ ti ma, ti undaaviliga uoluma wo luɣɔ. A mina uɔɔpɛ ta-galagiti ta vaa ua, wo ua gaazaɣa bo ga: «Nubusei niiti ti gɛni ta-galagiti debizu gale? Ga pɔ ga balaagi gi ke ga ti gɛvele.» ³¹ Wo gɛvelei mina gɛ gɛana Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI letema. Mazɔɔɔ zii naati ti gɛni fai ma zii pɛ keɛzu, niiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI gɛaazu ga kɔɔɔɔ vaiti, ti wɔin la ma. Ti yeni liizu la, ti da ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti gala ga zalaɣai ta-galagiti bɛ.

13 Wa gɔlo devei kpein bɛ, nii gɛ feezu wo ya, wo make, a mina tanɔpɛ da ma, a mina tanɔpɛ sege ba.

**Kɔɔɔɔ gani kɔɔ nuiti maagolo vai
Izelayeɛle nuiti saama**

² Tanisu GALA goo wo nui ta gɛa wuzɛge wo zaama, baa kulakeɛma gaa nui, ɛ poogi ta ve wo ya, ɛ wo laavu, ɛ maabeɛ vai ta le ga woye. ³ Ni poogi baa maabeɛ vai ɛ bogai, naa laa a zeelina, ɛ gɛ wo ma: «Ade li, de uile gala kiligiti polu, de ti lɛbi,» tama wo la galagi naati kwɛɛ, ⁴ a mina woilo GALA goo wo nui naa wooi ma, baa kulakeɛma gaa nui naa wooi ma, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI segeuɛ ga ɛ wo uolugula la, nii a ke ɛ kwɛɛ ni nɛɛuɛ wo uɛ, gaamai zu,

ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe. ⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gila kpe nɔ ga wa uile polu, wo lua ba, wo golo ná-deveiti be, wo woilo goo ma, wo debi, wo gili tɔun ba. ⁶ Maanɛɛɛ ga ti GALA goo wo nui naa uaa, baa kulakelɛma gaa nui naa, mazɔɔɔ kɔɔɔɛ ga nuiti ti kololalai gɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔɔɔma, nii é wo gɔlani Ezipete yooi zu, é wo gɔla duɔla uelei wu, mazɔɔɔ é gɛni kɔ ga é wo zege pelei ua, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma levei veeni ga wo zie la. Wa faa nɔi kɔɔɔɔ gɔna bɔɔɔɔ zaama.

Wo wɔɔɔa mina wo gɔaka

⁷ Ni è-gɛɛlɔin, è-lee ná-doun zunui, baa è-loun zunui, baa è-loun anzanui, baa è yiima anzai, baa è-wɔɔɔlai nɛai è ue, naa ta a sugɔɔɔɔna dɔɔɔɔɔzu ga é è le ga, é gɛ è ma: «De li, de gala kiligiti debi,» tama da-o, è-mɛmɛ-wolani-yo, wo la gɛni galagi naati kwɛɛ, ⁸ galagiti ti wɛɛn nubuseiti saama, ti buɔɔɔma, baa gɔozama, ti zeini, é zo zou bela ga, é li zou bela ga, ⁹ mina kisu vai zo, mina woilo goo ma, mina maawɔingɔa, mina maazasa, mina ná-kakagi kɔɔɔɔ. ¹⁰ È maanɛɛɛ ga è paa. Yeewuzɛge daalɔɔɔma mɔunpa, ga è paa, naa uoluma, nubuseiti ti bɔ è ua. ¹¹ Da sɔ ga kɔtɔi, é za, tɔɔzei wɔin gɛa ma ga é è zege Gɔɔɔɔ GALAGI ua, da-GALAGI, nii é è gɔlani Ezipete yooi ua, duɔla uelei wu. ¹² Izelayele nuiti kpein ta meni, ti lua, nu nɔɔɔ ge la mɔ naama gɛɛ-woti nɔi ma zii ta gɛa wo zaama.

**Kololala nuiti maagɔlo vai
Izelayele nuiti saama**

¹³ Ni wa menina taai taɔila ná-faa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feai wo ue ga wo ze su, ¹⁴ nu nakaiti kulauɛ wa-nubuseiti bɔɔɔɔ nɔ zaama, ti ta-laazu nuiti kala ga: «Ade li, de gala kiligiti debi,» tama wo la gɛni galagi naati kwɛɛ, ¹⁵ wa naa wuuzumɔ, wo gɔida bu, wo nuiti gaazaɔa ga pagɔ. Ni fai naa gɔa ga gaama, daazu gɔa ue nei, naama vaa nɔi wolai gɛɛɛ nei wo zaama, ¹⁶ wa taa nuiti kpein paa ga bogɔa zɔkɔi, ta toganiiti. Wa kologolo ta su anii kpein. ¹⁷ Wa kɔɔzoganii kpein gaale ba zaamazuuɛ, wo taai gɔla nɛgelein, é ueɛ ná-kɔɔzoganii ua ga zalaɔai Gɔɔɔɔ GALAGI ue. Adaue ná gɔa gɛ ga ue ná gɔlogologai, taai la mɔ loga uolu eyesu pe. ¹⁸ À mina anii naa tanɔɔɔ sege, nii maanɛɛ ueai ba, naa gɔa a ke, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-ziigaawanai gɔayei, é wo maawɔingɔa, é wo maamɔin, eɔɔuelei é ma gɔnai woni la wo-mɛmɛwolani be, ¹⁹ wa woilona Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI woo ma, wo golo ná-deveiti be, gè ti veezu wo ya za, wo naa gɛ, nii sɔlegai Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔazu.

**Fai niiti tɔgi zeidai ti ma,
é lo saa vai ua**

14 Wa ga Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-dointi. Saai a loona, à mina wen baa kɔkɔpale kɔ bɔɔɔ ma, baa wo ua wɔungɔ buye wo-louala uelei ga saa wɔkɔi ma uoogi. ² Mazɔɔɔ wa ga nubuseiti ti nadegai Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ue, Gɔɔɔɔ GALAGI yiimazɛgeue ga

woye, é wo gɔla ziiti kpein saama eteai zu, ga wo gɛ ga nɔnɔ ue.

**Sua nadegaiti ta nadetala geleiti
(Leevi Nuiti 11:1-47)**

³ À mina kɔɔɔba ani nɔɔɔ mi. ⁴ À wele suai niiti ka wa zoo ti miizu: niki, baalagi, ta bolii, ⁵ dopai ma zii pe, goegi ma zii pe, gize wolii, dɔkɔ uaalagi, dɔkɔ wolii, ⁶ suai nii kpein polokagi gɔaualiai, é miizu, é da te uolu. ⁷ Kele niiti wo la ti mia, anɛɛ ni ti-uolokagi gɔaualiuɛ, baa ti miizu, ti da te uolu, naati ta ga niiti: kɔmɛi, zabei, ta fasa wolii, anɛɛ ni ta miizu, ti da te uolu, kele ti-uolokagi gɔa la ualini. Wa ti leve ga ti gɔɔɔɔ. ⁸ Boigi balaa, polokagi gɔaualiuɛ, kele é la miizu, é ua da te uolu, wa deve ga kɔɔɔɔ. À mina ti-ma zuai ta mi, wo mina wɔɔɔɔ ti-ma uoomai ta ua.

⁹ Zie wu zuaiti kpein su, nii wa zoo wo mi, naa gɔa ga, niiti ma woekɛgi ti ua, ta maagɔlai ti ma. ¹⁰ Kele à mina naati mi, niiti ma woekɛ ge la ti ua, baa maagɔla la ti ma, wa naati deve ga ti gɔɔɔɔ.

¹¹ Wa zoo wo wɔni nadegai kpein mi. ¹² Kele wele niiti wo la zooga wo ua ti mi: duai ma zii pe, kogɛi ma zii pe, ¹³ seeuei ma zii pe, ¹⁴ ta kalawɔnii ma zii pe, ¹⁵ sizigoii ma zii pe, buungi ma zii pe, ¹⁶ ma wolaiti ta ma goiti, ¹⁷ kpolodɛ laauɛ wɔnii ma zii tanigaa, ¹⁸ zie wɔnii ma zii tanigaa, ta zɛgbelutugi, ta devei.

¹⁹ Fuluani goi kpein kouegi ba, wa naati deve ga ti gɔɔɔɔ, à mina naati mi. ²⁰ Kele wa zoo wo naati mi, niiti ti govesu, ta ti nadegai.

²¹ À mina sua mi, nii saai bɔɔɔ ue. Wa zoo wo fe seikɔɔɔma nui ta ya, é wo uɔ be, ga é mi, baa wo kɔdi wɛɛin ta ma. Mazɔɔɔ wa ga nubuseiti ti nadegai wa-GALAGI ue.

À mina boli yiuoi gɔli ga dee ná-niimi dɛi.

Puusie gɔla vai ma lɔgi

²² Kona-o-kona wa wa-balagi zu aniiti kpein ma uuusie zege ba. ²³ Wa mi Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔazu, naama adaue, ue daaseigi a zeini ná, é gɛni ga wa-moloi ma uuusie, ta dɔɔ niinei nɔnɔ, ta gulbi nɔnɔ, é ueɛ wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti ma yiuo mɔungiti ba, naa gɔa a ke wo lua Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ua eyesu gɔ, wo-zii ma voloi pe su. ²⁴ Siegi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loozu la wo ue, é uuoua gola, tanisu wo la zooga wo ua lii la, ue Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná ua ga daaseigi gɛ ná, tɔɔzei ná maagooza vai ua, ²⁵ wa puusie uɔdi, wo ma walii zege, wo lii la naama adaue, ue Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná ua. ²⁶ Miná, wa zoo wo naa kpein gɛya, nii wɔin wo ma, toganii ma wolaiti ta ma goiti, ta dɔɔ, ta kɔleɔle ganiiti ta nu gɔazulati, nii nɔɔɔ nɛai wo ue, wo daami wo ná, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔazu, wo gɔozunɛ, wa-o, wa-ueleyegeiti-yo.

²⁷ À mina yeema Leevi nuiti ma, ta gɛ wo zaama, mazɔɔɔ ti la ada nɔɔɔ sɔkɔnɔi zooi zu ga tɔnɔ ga wo gɛuele. ²⁸ Kona zauasauagi ma, wa konagi zauasie ma uuusie zege wa-balagi zu aniiti kpein ba, wo pu wa-laazuue. ²⁹ Leevi nuiti, ti la ada nɔɔɔ sɔkɔnɔi zooi zu ga

tɔkɔ, naati ta ua, ta seikɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wa-laazuɛ, ti daami wo, ti yiɔ. Naazu Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa tuya loo wa-wotii kpein ma, niiti wa ɔe ti ɔeezu.

Kuyeiti suvaaye konagiti
(Leevi Nuiti 25:1-7)

15 Konagi lɔfelasieiti kpein ma, wa kuyeiti suvaaye. ² Wɛle kuyeiti suvaaye pelei ua: Siegi zu kuyei zu-vaaye konagi ma zezei wosu da, Gɔɔɔɔ GALAGI lebi vai ma, nu kpein ɛ kuye ueai seijɔɔɔɔ ma, ɛ ga zou loin ga tɔun keuele, ɛ mina ani nɔpe maaloli ma. ³ Wa zoo wo bɔi wɛeinti da ga ti ta-ɔuyeyiti sala, kele wa wo-zeijɔɔɔɔ-ti, zou lointi tɔkɔ ye nɔ, wo mina ani nɔpe maaloli ti ma. ⁴ Tama maa la nɛeni ga bala nu ua ɔe wo zaama, mazɔkɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa kɔ ga ɛ tuyai loo wo ue, ɛ uɔuɔa, zoi naa zu, nii ɛ feezu wo ue ga wɔkɔ, ⁵ ni nɔ wa woilo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wooi ma, deveiti gɛ ti veezu wo ya za, wo ti zo, wo da zie ga tiye. ⁶ Mazɔkɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa tuya loo wo ue, eɔeuelei ɛ minazegeni la. Naazu wa da wali ɔuyei ue zou ɔiligaa ma, wo la lɔkɔ boga eyesu pɛ. Wa zeii zii mɔinmɔin unda, kele tanɔpe ge la zeida wo unda. ⁷ Ni wo-zeijɔɔɔɔ, zou loin ta a lɔkɔ baladai zu, naa-ma yooi zu nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ue, à mina ɔaazumaavɔ be, wo ua be kuyei ueezu ma. ⁸ Kele wa naa ue ma ga kuyei, nii a kula kpede ma vai zu negelein. ⁹ À dama, kisie nɔi mina lɔ wo-yiimaue, wo ua ɔe ma: «Konagi lɔfelasieiti maabuɔa, kuyeiti suvaaye konagi,» naa mauele ma, wo ɔaazu nɔi lo wo-zeijɔɔɔɔ zou loin ua, ɛ ga bala nui, wo la ani nɔpe fea zea. Mazɔkɔ toɔa baazaɔa ga wo-lɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ma, wa ɔe ga sɔba nu. ¹⁰ À kuyei ue ma, wo fe zea ga koozunɛi. À mina ke ga bala vaa. Naa a ɔeena, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa tuya loo wa-woti ɔeai kpein ma, ta wa-woti ɔeezuɛti kpein. ¹¹ Bala nuiti ta ɔe nɔ ɔa wo zaama zoi zu, naa ɔa ɛ ba, gɛ wo levea ga wo ɔe ga faanɛe ɔee nu, wo yeavie gola wo-zeijɔɔɔɔ zou lointi be, ta maanɔɔɔ nuiti, ta bala nuiti ti zoi zu.

Duɔiti kula vai duɔlai zu
(Egeɔɔde 21:1-11;
Leevi Nuiti 25:39-46)

¹² Ni wo-ɔeeloin Ebulu nui ta, zunu baa anzanu, a bɔkɔ uɔdina wo ma, toɔa botii ɔe wo ue kona dɔzita laawu. Kele konagi lɔfelasieiti ma, wa fie, ɛ zeɔe wo uɔ be, ɛ li. ¹³ Siegi zu wo fiesu la, ga ɛ ɔe bɔkɔ yeema, ɛ zeɔe wo uɔ be, ɛ li, à mina be ba, ɛ ua li ga yeapaka. ¹⁴ Wa faanɛe ɔe be, ɛ zoloo tuyai ma, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI toa wo ue, wo seɔe wa-logani goiti ba, ta wa-moloi ɛ ga beleegi, ta wa-lɔkɔ. ¹⁵ À ɔize su ga wa bɔkɔ wo ɔeni ga duɔiti Ezipete yooi zu, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa ɛ wo unmɔkɔni. Naa ɔa ɛ keezu, gɛ niima levei veezu la wo ya za. ¹⁶ Ni wa-luci a ɔeena, ɛ la pɔ ɛ zeɔe wo uɔ be, tɔkɔzei ɛ ɔilia wo ua, wa wa-ueleyeɔe, toɔa gaane zu wo uɔ be, ¹⁷ naazu wa kɔlu ɔaazobagi zeɔe, wo goii ue wa-bogi

ua, wo bɔ. Naazu toɔa ɔe ga wa-wotige nui eyesu ɔa. Wa ke ɔana nɔ ga wa-wotige anzanui. ¹⁸ Naa mina ɔe wo ue ga faaba, duɔ vie fai zu wo ue, ɛ ua li bɔkɔ yeema, ɛ zeɔe wo uɔ be, mazɔkɔ ɛ botii ɔe wo ue kona dɔzita laawu, ɛ botii ɔe wo ue, nii a ɔe ga sala zeɔe nui nɔkɔ zeizu felegɔ ɔeuele. Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo ue, naa kpein su, nii wo keezu. ¹⁹ Wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti, ti ga ma zineiti, à naati fe Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ue. À mina boti ɔe ga wa-nikeiti ma yivo mɔungiti. À mina wa-uaalagiti ma yivo mɔungiti maaleɔai leve. ²⁰ Wa-o, wa-ueleyeɔeiti-yo, wa da mi konagi leve daa ɔilagila, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, naama adaue, ue ɛ yeelosu nɔ ua. ²¹ Ni neeuuzu ɔa ba, ni toɔa lekpuzu, baa gaazuɔolea ue, baa neeuuzu wola ɔili ge ɔe ba, à mina naa ɔula ga zalaɔa Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ue. ²² Wa mi, ue wo zeini nɔ, nui nii kɔzɔai, baa nii naɔegai, naati seizu felegɔiti pɛ ta zoo ti ta mi, eɔeuelei nɔ nu a da dopai baa goegi mi la. ²³ Kele à mina ma naama mi eyesu pɛ. Wa pu ya zoi ma, eɔe ziei.

Pake fetii
(Egeɔɔde 12:1-20)

16 À ɔaaba, molo ɔulasu alugi ma, wo Pake fetii ɔula Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI lebi vai ma, mazɔkɔ naama alugi ma bidii ta ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo ɔulani la Ezipete yooi ua. ² Wa niki ɔula ga Pake zalaɔai, baa baalagi, baa bolii, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma, naama adaue, ue a yeelo nɔ ua, ga daaseigi ɔe nɔ. ³ Bului leuei su, à mina naa bɔ Pake daamianigi ua, wo ua mi, kele folo lɔfela laawu, wa ye bului miizu, nii leue la su. Ziizoolɛ bului naa ɔa wo ɔi-too su ga wo zegeni Ezipete yooi zu ga gaazuvilei. Naa mauele ma, wo-zii ma voloi pɛ su, wo-ɔi ka ye wo zeɔe voloi zu Ezipete yooi zu. ⁴ Naama volo lɔfelai kpein daawu, maa la nɛeni nu ua leuei uo gila kpala ka wo-zeizuue wa-yooi kpein su. Nii ɛ ga suai ɛ ɔulazu ga zalaɔai folo mɔungiti ma bɔkɔ, nu mina tanɔpe make, ɛ ua yesu sobui ua zeeli. ⁵ Wo la zooga wo ua Pakegi ma zalaɔa zuai uaa taaiti pɛ nɔ zu, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo ya ga wo-zeizuue. ⁶ Keni nɔ ue Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu nɔ ua, ga daaseigi ɔe nɔ, miná ɔa wa Pake zalaɔai ɔula nɔ. Wa zalaɔa zuai ɔdaaleue foloi daa ziegi zu, siegi zu wo wuzegeni la Ezipete yooi zu. ⁷ Wa suai ɔili, wo mi naa-ma adaue, ue Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu nɔ ua. Poluma zobui, wa zoo wo li wa-zeɔe ɔotaiti bu. ⁸ Folo lɔzita laawu, wa ye bului miizu, nii leue la su. Folo lɔfelasieiti, wa maabɔ naɔegai wo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI lebi vai ma. À mina boti nɔpe ke naama volo nɔ.

Pantekote voloi ma vetii
(Egeɔɔde 34:22;
Leevi Nuiti 23:15-21)

⁹ Wa dɔkɔɔ ɔaalu ga dɔfela. Wa gaalu fai lɔkɔzei, siegi zu moloi ɛ ga beleegi, wa naa leve vai lɔkɔzeina la, wo wɔkɔkɔ lɔ su nɔ feya. ¹⁰ Naa uolu, wa dɔkɔɔiti ma vetii

gula Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma. Wa ve-beaniiti fe be, wo daai gisu, é zoloo tuyai ma, nii wa-GALAGI a too wo ue. ¹¹ Wa gɔozune Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI gɔazu, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotigɛ zunuiti, wa wa-wotigɛ anzanuiti, wa Leevi nuiti ta gɛ zeini wa-laaiti su, ta seikɔgɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ta gɛ wo zaama, naama adaue, ue Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná ua ga daaseigi gɛ ná. ¹² Wa gɛze su ga wo gɛni ga duciti Ezipete yooi zu. Wa gɛaba, wo devei teiti so, wo zie ga tiye.

Kota lo fetii
(Leevi Nuiti 23:33-43)

¹³ Siegi zu wo besu la ga moloi loga, nii é ga beleegi, ta dɔɔ betɛ vai, wa kota vetii gɛla, wa naa gɛ folo lɔfela laawu. ¹⁴ Wa gɛ koozunɛi zu, wo da fetii gɛla, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotigɛ zunuiti, wa wa-wotigɛ anzanuiti, é ue Leevi nuiti ba, ta seikɔgɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wo zaama. ¹⁵ Folo lɔfela gɛ wa ke fetii gɛ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma, naama adaue, ue é yeelosu ná ua, tɔɔzei toga uaazu tuya loozu kpalagi zu anii kpein ma, ta botii kpein wa ke, naa gɛ a ke, wo gɛ koozunɛi zu, nii kwe ge la ba.

¹⁶ Ná zeizu gɛ gɛ saua konagi zu, zunuiti kpein ti gɛla kelema Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI gɛazu, naama adaue, ue a yeelo ná ua: bului nii leue la su naama vetii zu, ta dɔɔgɛti ma vetii zu, ta kota vetii zu. Nu nɔpe ge mina gɛla kelema Gɔogɔ GALAGI gɛazu ga yeapaka.

¹⁷ Kele ese gilagilagi gɛ ua ga gala kɔɔi, é zoloo ná-sɔɔgɛ ma, egɛuelei Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loa be la.

Tukpɔgaaleue nuiti sei vai

¹⁸ Taaiti kpein Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo ue, wa tukpɔgaaleue nuiti sei naati, ta kundigɛti wa-wolodaiti su, ti da nubuseiti tukpɔgaaleue ga telebodai. ¹⁹ À mina tukpɔ maave, à mina zeelɔɔgɔzu gɛ, à mina lobeani zo, wo ua yaava, mazɔɔ lobeanii gɛ da gɛma nuiti gaazugɛle, é sɔbalala nuiti ta-vai maave. ²⁰ À gɛaba, wo tukpɔgaaleue ga sɔledai, naazu wa zoo wo wa-eteai zie, wo zoi zege ga wɔɔɔ, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ue.

Faiti tɔgi zeidai ti ma

²¹ À mina sale gɔɔ wului ta lo zalaɔa gɛlazue gobave, nii wo uaazu kpetezu Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ue. ²² À mina sale gɔɔ gɛtu gɛalɔ naa gobave, mazɔɔ naama gɛɛwotii ma ziiti wɔnzegɛue Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ma.

17 À mina sua gɛla ga zalaɔa Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ue, nii neeuuzuue tanɔpe ge ba, é gɛni ga niki, baa baalagi, baa bolii, mazɔɔ toga gɛ ga kɔɔba ani Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ue.

² Tanisu taaiti Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo ue, zunui ta, baa anzanui ta gɛ ta zu, é da wa-GALAGI

GI Gɔogɔ GALAGI wanama vai gɛ, é ná-minazegɛgi gɔogɔlo, ³ é li, é da gala kiligiti debi, é da nɔɔ ti wu, é da nɔɔ folo wu, ta alugi, baa somidegaiti kpein, nii é devei laalɔgɔma nii gɛ feeni. ⁴ Wa ma woo menina feya, wo gɛwe faa gɛ su, à ná wola wuube ga pagɔ. Ni gaama ue, fai naa gɛleue, faa nɔɔ naa gɛue Izelayele nuiti saama, ⁵ nu nɔɔ naa, é gɛni ga zunui baa anzanu, wa uaa la nu leezuue taazuue, wo sɔ ga kɔtuiti, é za. ⁶ Nii maaneai é za, zeele felegɔ baa savagɔ ná-zeele wooi gɛ wa lo ma, wo paa, zeele gɛla ná-zeele woo la kula gɛa su. ⁷ Zeeleiti ta gɛ ga ma mɔungi ti kɔtuiti pili ma, paa vai zu, nubusei mɔtaiti ta bɔ ti ua niina. Wa faa nɔɔ gɛla bɔgɔ zaama gɛana.

**Faabaagiti ka
ti-ma lukpɔi gɛa a leue
GALA seizuue**

⁸ Ni fai ta a uaana, é uile nu uaa vaa ua, baa kpɔe vaa, baa nu maawana vaa, baa faa ta, nii kpaai, wa li ga naa, ue Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná ua. ⁹ Wa li, wo zalaɔa gɛla nuiti, Leevi nuiti petɛ, ta tukpɔgaaleue nui é ná. Wa ti gɛazaɔa, ti tukpɔi gɛaleue wo ue. ¹⁰ Wa ke gɛana, egɛuelei ta tukpɔi gɛaleue la wo ue, ue Gɔogɔ GALAGI yeelosu ná ua. Wa gɛaba, wo zie ga naa, nii ta wo gɛla da. ¹¹ Wa zie ga tɔ gooi, ta wo gɛla da, ta tukpɔi naa ti gaaleuezu, wo mina zege ta-levei gɛla kpalaa ba. ¹² Ni nui ta a gɛlena ga ná-wasogi maavele, é la woiɔni zalaɔa gɛla nui wooi ma, nii é Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ná-botii zu, baa tukpɔgaaleue nui é ná, zunui naa gɛ za. Wa faa nɔɔ gɛla gɛana Izelayele nuiti saama. ¹³ Nubuseiti ta menina, dualuagi gɛ ti kpein so, nu nɔpe ge la mɔ waso fai naa ma zii ta gɛa.

Masadai

¹⁴ Siegi zu wo leezu la naama yooi zu, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ue, wo sege ga wɔɔɔ, wo ze su, tanisu wa uaazu gɛezu ma: «Ade masa sei bɔgɔ unda, egɛuelei zii zɔiti ti la, ti de-maagoolii zu.» ¹⁵ Wa masagi naa ze bɔgɔ unda, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI a yiimazegɛ la. Zou loin ta gɛ wa sege, wo sei bɔgɔ unda, wo la zooga wo ua yeelo ween ua ga wa-masagi. ¹⁶ Masagi naa mina sooi wola mɔin bɔgɔ ya, é mina nubuseiti teue Ezipete yooi zu, ga ti li, ti soo mɔinda gɛya ná. Mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI gɛni wo ma: «À mina mɔ gɛle ma, wo ua zie ga pelei ná.» ¹⁷ Anzai mina mɔin, kigi a ua uote, a ua zege GALA ba. É mina walii wola gɛale ba, baa zanugi.

¹⁸ Siegi zu a zeina la masa kpɔkpɔgi gɛ, toga tɔ seuei zeue bɔgɔ ue, seuei ta zu, toga bo zalaɔa gɛla nuiti ma, ti ga Leevi nuiti, ga ti fe zea. ¹⁹ Naama zeuei mina gɛla zea, é da kala sii ma voloi pe su, naa gɛ a ke é Gɔogɔ GALAGI ná-GALAGI gɛazuluaba vai maagɔli, é tɔ gooitii kpein so, ta deveiti, é da zie ga tiye, ²⁰ naa gɛ a ke, é mina uili kibɔɔmai zu, é ua waso zou nuiti ma, é ua zege devei gɛla kpalaa ba, nii a ke, sii zuɔooza ná-masadai zu, ta mavofodaiti, Izelayele nuiti saama.

**Zalaɣa ɣula nui
Leevi nuiti daamiizuue**

18 Zalaɣa ɣula nui Leevi nuiti, ta Leevi mavofodai zɔiti kpein, ti la zou nɔpe sɔɔɔɔga ga tɔɔɔɔ, eɣeuelei Izelayele nui zɔiti ti la. Ta ti-ɣɔɔɔgi sɔɔɔɔ gala zalaɣaiti su, ta ani uagɔi kpein niiti ti veezu ɔɔɔɔɔ GALAGI ue. ² Zou la ɣea ti ya ga tɔɔɔɔ, zou lointi saama. ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa é ga tɔɔɔɔ, eɣeuelei tɔ ɔɔɔɔɔ boni la wo ma.

³ Wele, ue ná a ɣe ga zalaɣa ɣula nuiti daamiizu, nubuseiti ta fe ti ya, niiti ta niki ɣula ga zalaɣai, baa baalagi, ta ma bakigi ve zalaɣa ɣula nuiti zea, ta ma balbiti, ta ma budegi. ⁴ Wa zooli ua tɔɔɔ mɔungiti kpein fe ti ya, ga moloji nii é ga beleegi, ta dɔɔ niinei, ta gulbi, ta baala deɣa mɔungi wa teue wa-uaalagiti ma.

⁵ Mazɔɔɔ wa-wolodamaiti saama, ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ yimazeɣeue ga Leevi nuiti ta ti-mavofodaiti, é ti lo seizu naɣegai ma wotii untuɣɔ daaseigi vaa zu eyesu ɣɔ.

⁶ Siegi zu Leevi nui ta zeɣezu la Izelayele laai ta zu, ue é ɣeni zeini ná, tɔɔzei woinue ga é li ue ɔɔɔɔɔ GALAGI yeelogai ná ua, ⁷ é da botii ɣe, ɔɔɔɔɔ GALAGI, ná-ɔɔɔɔɔ laaseigi zu, eɣeuelei nɔ keɣeueleaiti, Leevi nui zɔiti ti losu da ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣakala. ⁸ Toɣa tɔɔɔ ma laamianigi sɔɔɔ, é zoloo naati tɔɔɔɔ lieɣɔi ma, naa la bɔni pogani ua tɔɔɔgi ua, é pɔɔɔɔɔ, nii é sɔɔɔɔɔ keɣeuele zea.

Zee ɣala goo wo nuiti ta-vai

⁹ Siegi zu wo leezu la zooli naa zu, nii ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ feezu wo ue, à mina uokɔɔɔ keewoti nɔi naati ma, niiti zooli naa zu nubuseiti ti ti ɣeezu. ¹⁰ Nu nɔpe ge mina ɣe wo zaama, nii a ná-doun zunui baa ná-doun anzanui ɣula ga zalaɣai, é ua gala abui ɣa. Nu nɔpe ge mina ungaizie vaa ɣe, baa adɔɔɔ vaa, baa zoɣo vaa, baa mɔta vaa, ¹¹ baa foovoo vaa, baa zenu ɣaazaɣa faa, baa sale uili ma vaa, baa ɣɔve ɣaazaɣa faa. ¹² Mazɔɔɔ niiti ti naama vaiti keezu, naati wɔnzegewe ɔɔɔɔɔ GALAGI ma, tɔɔzei zooli nii wo uaazu lɔɔɔ su, nuiti ti zeini ná, naati ti ɔɔɔɔ veeni naama vaiti zea, naa ɣa é keezu ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ ɣa ti beezu wo luɣɔ. ¹³ Wɔun wo letegi, à ɔɔɔɔ ve ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ ue, peelalazu mina ɣe wo ua.

¹⁴ Mazɔɔɔ zii naati wo uaazu ti beezu, ta da woilo adɔɔɔɔ nuiti gooi ma, ta ungaizie nuiti, kele wɔun wa, ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ la pɔ ga wo ua naa ma zii tanɔpe ke.

GALA goo wo nu ɣiteiti

¹⁵ ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ ɣa GALA goo wo nui ta wuzegezu wo ue ga nɔun keuele, wo-ɣeueleaiti saama. À woilo goo ma. ¹⁶ Naa zolooge naa ma, nii wo maagaazaɣaboni ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ ma, voloi wo ɣaaleeni ba la ɔɔɔɔɔe gizei ma, wo ɣeni ma: «Gi la mɔ pɔ ga gi ua ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa-ɔɔɔɔɔ wooi meni, gi la mɔ pɔ gi ua niima abu wolai ɣa. Gi la pɔ gi ua za.»

¹⁷ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni mà naazu: «Gè vaa naa wu, nii ti bosu ɣani. ¹⁸ Nà GALA goo wo nui ta wuzegezu ti ue, ti-ɣeueleaiti saama, ga é ɣeuele. Nà dàawooi uu da, toɣa naa kpein bo ti ma, nii nà deve ma. ¹⁹ Ni nui ta a ɣeuele, ga é mina woilo naa ma, nii é bosu dàaseigi zu, nà ɔɔɔɔɔ, nà su bolo ve zea. ²⁰ Kele ni gala goo wo nui ta a bɔena dàaseigi zu ga gaazumaanɛi, é wooi ta wo, nii gè la deveni ga é bo, baa é bɔe gala kiligiti daaseigi zu, gala goo wo nui naa ɣa za.»

²¹ Tanisu, wa ɔɔɔɔ ɣaazaɣasu, ga: «Gá wooi naa ɣwee ɣale, nii é la zegeni ɔɔɔɔɔ GALAGI tɔ?» ²² Siegi zu gala goo wo nui beezu la ɔɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, gooi la uileni su, naa la ɣeeni, nii é bogai, ɔɔɔɔɔ GALAGI laade é ua naama wooi wo. Gaazulei nɔ ɣa gala goo wo nui naa, a naa wo da. À mina va bu, é ua wo laavɔ.

Maauela laaiti

(Gaalu Seuei 35:9-34;
Zozuwe 20:1-9)

19 Siegi zu ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ uaazu ziiti kpeezu la, niiti é pɔ é ta-yooi ve wo ya, siegi zu wo ti beezu la, wo ze ta-laaiti su, ta ta-ueleiti bu, ² wa taa sauagɔ ye ná ye zooli zu, nii ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ feezu wo ue ga wɔɔɔ. ³ Wa peleiti to ti ua, nii a ke nu uaa nui da tɔɔɔɔɔ ɣaizie ná, wa zooli ualisu ga sauagɔ, nii ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ feezu wo ue ga wɔɔɔ.

⁴ Wele uelei nu uaa nui maanɛi la, é ɔɔɔɔ maauela la, taai naati gila su, zenvui ua ɣizo: ni é seipɔɔɔ uaaue, é la gaagilini ma, naa ná-wɔnzegema ɣi ge la ɣea kisu kaipa. ⁵ A ɣena nɔ ga tanisu ti li ta tɔɔɔɔɔ tɔɔɔɔ zu, gulu levezuue, a yena gului tɔɔɔ, zoovei ɣula ma ungi ɣa, é tɔɔɔɔɔ zaɣa, é za. Zunui naa ɣa zoo é uela, é li taai naati gila su, zenvui ɣizo, ⁶ naa ɣa a ke, namai uotokula nui mina lia uilesu polu, ná-ziigaawana wolai zu, é ua so, ni sie ɣooza ka a wo, é ua zeeli taai naa ma, a ua paa, tama zunui naa maa la neeni, é ua za. Wɔnzegema vaa la ɣea ti ɔɔɔɔɔ kaipa ta seipɔɔɔ, é paai. ⁷ Naa ɣa é ba, gè devei vea wo ya, ga wo yeelo taa sauagɔ ua ɔɔɔɔ ue ye.

⁸ Ni ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ a wa-yooi zuwɔɔɔɔ, eɣeuelei é minazegeni wo-memewolani be, é zooli kpein fe wo ya, nii é minazegema ga é fe wo ya, ⁹ ni nɔ wa devei niiti so, wo da zie ga tiye, nii gè feezu wo ya za, wo ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ nee ue, wo zie sienɔpe su ga ná-pelei, wa taa sauagɔ la taa sauagɔ ni-iti ma ɔɔɔɔ ue, ¹⁰ naa ɣa a ke, nu la sɔɔɔɔɔ nu uaa, ma namai ua uu zooli nii zu, nii ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔɔɔɔɔ feezu wo ue ga wɔɔɔ, nu uaa nama ɣotoi la ɣea wo ua naazu.

¹¹ Kele ni wɔnzegemai ɣa nui ta ɣisu seipɔɔɔɔ laalɔɔɔ-ma, é da gaueene, é so, é doɣa, naa za, é uela, é li, é ze naama laai taɣila su, ¹² ná-taazu ɣewolaiti ta nu leve kalama, a uaana, ti fe namai puai, naa uotokula nui ya, naa ɣa a ke é za. ¹³ À mina maawinɣa, wa Izelayele naɣe ɣana sɔɔɔɔɔ nui namai ma puai, wa ɣe gaanezi zu.

**Kwɛmauɛ ma maapɛɛ
ta zɛɛ zeele vai**

¹⁴ Siɛgi zu wo zeizu la zooi naa zu, Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo uɛ ga wɔnɔ, à mina kwɛ ma gɔtɔui zege daazuuɛ, nii é wo-zeɪnɔgɔɔi gɔwɛgi lɛɛzu, nii nu mɔungiti ti daani, ti uaaɪ ma.

¹⁵ Zeele gɪlagi ná-zeele wooi la zoga nu gɪlagi laalɔgɔma, é ua lo ná-faaɔaazagi ua, baa ná-faa nɔɔi, baa kotoi tanɔpɛ nu a kɛ. Fai pɛ gaa gɔa gɔla ba nɔ, ga zeele felegɔ baa zeele sauagɔ ná-zeele wooi maauɛle. ¹⁶ Ni zɛɛ zeelei a zɛɛi uɛɛna nui ta ma, faa nɔɔi ta ma vaa zu, ¹⁷ nu felegɔiti ti zakpegai, naati ta ua Gɔogɔ GALAGI gɔakala, zalaɔa gɔla nuiti ta tukpɔgɔaaleuɛ nuiti kakala, niiti ti botii zu naama ziegi zu. ¹⁸ Tukpɔgɔaaleuɛ nuiti ta naa wuubɛ ga pagɔ gola. Ni ta kaana ga zeelei zɛɛi woni, zɛɛ zeele wooi nɔ gɔa é boni kɛɛgɛloin laalɔgɔma, ¹⁹ naazu wa naa gɛ la, nii é wɔinni ga é gɛ ga kɛɛgɛloin. Uɛle gɔana wa faa nɔɔi gɔla la bɔɔgɔ zaama. ²⁰ Zɔiti ta mɛnina, ta lua, nu nɔpɛ ge la mɔ naa gɛgɔala vaa nɔɔi ta gɛa wo zaama. ²¹ À mina maawɔingɔa gɛ, devei gɔa gɛ ga: Zenvui uoto ka gɛ ga zenvui, nu gɔaazugɛzɛgi uoto ka gɛ ga nu gɔaazugɛzɛgi, nu niiga uoto ka gɛ ga nu niiga, nu yeei uoto ka gɛ ga nu yeei, nu gɔɔgɔ uoto ka gɛ ga nu gɔɔgɔ.

Kɔɔgɔ vai ma lɔgiti

20 Siɛgi zu wo liizu la kɔɔmauɛ wo zili nuiti daalɔgɔma, wo sooiti ka, ta kɔɔgɔ wotoloiti, ta kɔɔgɔ nu-iti, ti mɔindai wo ua, à mina lua ti ua. Mazɔkɔ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI nii é wo gɔlani Ezipete yooi ua, naa gɔa wo ua. ² Wa gɛna gɛuele betɛa ga wo ua kɔɔi kɔzei, zalaɔa gɔla nui gɔa maabuɔa wo ua, é bɔɛ kɔɔgɔ nuiti pɔ. ³ Togɔa gɛ ma: «À woilo ma, Izelayele nuiti! Wo uaa za, ga wo kɔɔi gɔ wo zili nuiti daalɔgɔma. À mina iɔɔteuɛ wo-yiimauɛ. À mina lua, wo zasu mina bali, wo gɔigi mina zupu ti gɔaazu. ⁴ Mazɔkɔ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI gɔa losu wo luɔgɔ, é kɔɔi gɔ wo uɛ wo zili nuiti daalɔgɔma, naa gɔa a kɛ é wo gɔizo.»

⁵ Naa uoluma, kundigiiti ta bɔɛ kɔɔgɔ nuiti pɔ, ti gɛ ti ma: «Nui ta gɔa wo zaama nei baa, nii é pɛɛ logai, é la de niineni? É gale ma ná-taazu, a ua za kɔɔmauɛ, nu gɔili ge ua niine mɔunpa. ⁶ Nui ta gɔa wo zaama nei, nii é leezen belei leueai, é la de ma waa mɔungi gɔlani? É gale ma ná-taazu, a ua za kɔɔmauɛ, nu gɔili ge ua ná-leezen belei ma waa mɔungi gɔla. ⁷ Nui ta gɔa wo zaa ma nei, nii é anzanui ta maazogai, é la de fuluni? É gale ma ná-taazu, a ua za kɔɔmauɛ, taɔgɔli ge ua ná-anzanu maazogai zeɪ.» ⁸ Kundigiiti ta bɔɛ kɔɔgɔ nuiti pɔ mɔnɔ, ti gɛ ti ma: «Nui ta gɔa wo zaama nei, nii é luazu, iɔɔteueai? É gale ma ná-taazu, a ua kɛɛgɛleaiti iɔɔteue ga bɔɔgɔ gɛuele.» ⁹ Siɛgi zu kundigiiti ti besu da ga bɔɛ kɔɔgɔ nuiti pɔ, ta kundigiiti sei niina nu bulugiti unda.

¹⁰ Siɛgi zu wo liizu la taai zosu, wo bo taazeigiti ma ga, ti bɔɔgɔ ve wo ya, kɔɔgɔ vaa mina gɛ ba. ¹¹ Ni ta vaana wo gɔisu vai wu, ti taai laalao wo uɛ, ta-nubuseiti kpein ta gɛ ga wa-wotigɛ nuiti, ti gɛ ga wa-luciti. ¹² Ta

gɛlena wo gɔisu vai ua, ti kɔɔi laale wo wu, wa lati taai ma, wo sei kɛɛ su. ¹³ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI gɔa dɔ wo yeezu, wa zunuiti kpein paa ga bɔgɔa zɔkɔɔi. ¹⁴ Kɛɛ anzanuiti, ta doungoiti, ta toganiiti, ta kɔɔzɔganiiti wa ka taazuuɛ, wa naati kpein sege bɔɔgɔ uɛ. Kɔɔzɔganiiti wa ti gɔla wo zili nuiti zea, wa naa zege, Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI gɔa é naa veezu wo uɛ. ¹⁵ Zekana wa kɛ la ga naama laaiti kpein ti maagɔozaai wo ua, niiti ti la bɔni naama yooi ua, nii wo zeini su. ¹⁶ Kɛɛ naama laaiti ma nubuseiti, niiti Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ta-yooi veai ga é gɛ wo uɛ ga wɔnɔ, nii kpein é yɛnvuzu ná, à mina tanɔpɛ zɛ vulua. ¹⁷ Wa niiti kpein suwugɔaaleuɛ, niiti ti ga Gɛte nuiti, ta Amɔɔɔl nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, eɔgɛuelei Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ma levei veeni la wo ya, ¹⁸ naa gɔa a kɛ, ti mina wo gɔla ga ta-gologolo kɛɛwotiiti ti kɛɛzu, ta-galagiti debi vai zu, wo ua ta gɛ ti gɛuele, wo ua kotoi gɛ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔgɔma.

¹⁹ Siɛgi zu wo taai zeizu la kɛɛ su, sugooza, aisa wo ua so, à mina zoove uɛɛ maagɔoolii zu wuluiti ba, ti waazu. Wa zoo wo ti-ma waaiti ta mi, kɛɛ à mina ti uɔ. Mazɔkɔ kɔɔkɔzu wului la ga nubusei, nii wa li kɔɔi loozu ma. ²⁰ Gului niiti ti la gwaa woga, nu ua ma waai mi, naati nɔ gɔa wa zoo wo ti uɔ. Wa zoo wo ti zege, ti gɛ ga gului, wo kɔɔgɔ zɔkɔlaiti kpetɛ ga tiye taai naa laalɔgɔma, nii wo maalatigai, wo zeɪ ma, é kɔɔi gɔkɔzu wo laalɔgɔma, eyesu é loo bu.

**Ni ta nu uaana,
nu la paa nui gɔwɛɛ**

21 Zooi nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya ga wɔnɔ, ni ta nui ta uaana ná, wo ma uoomai gɔa dɔkɔ zu, wo la nu uaa nui gɔwɛɛni, ² wa-gundigiiti ta wa-lukpɔgɔaaleuɛ nuiti ta li naama adaue, ti ná yɔɔgɔzusuɛ gɔgɔ, é zo poomai uɔ be ua, é zeeli maagɔoolii ma laaiti su, ³ ti gɛ kwɛɛ nii maabuɔaai. Naama laai ma gundigiiti ta nike zaa yivoi zege, nii é la de botii gɛɛni, unbawulu la de uilini unba. ⁴ Ta lii la kɔtudei ta uɔ be, nii é la da ga vɔa eyesu gɔ, uɛ nu la de wozawolini ná, baa nu ua ani vaza ná. Miná gɔa ta nike yivoi ma zaai bobogɔaue wolo ná, kɔtudei wu.

⁵ Názuuɛ gɔa zalaɔa gɔla nuiti, Leevi nuiti ta maabuɔa la ná ua, mazɔkɔ tiya gɔa Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI yi-imazegeai ga tiye, ga ti gɛ ná-botii zu, ti da tuyai loo daaseigi zu. Tiya gɔa ti maanɛai, ti kpɔɛ vaiti gaagɔla ba, ta dogɔa vaiti, ta nu maawana vaiti. ⁶ Naa uolu, kundigiiti ti taai naa zu, nii deai ga maabuɔaue poomai ua, ta yagba nike zaa yivoi maazu, nii kpobogɔaue woloai kɔtudei wu. ⁷ Ti gɛ ma: «Gi-yeeiti ti la gɛɛni ga, nui nii ma pama uu nua, gi gɔaazuɛ la faa nɔpɛ kaani, é ua lo ba, gá gɛ su ga zeele. ⁸ Ee, Gɔogɔ GALAGI, da-nubuseiti maavaaye, Izelayele nuiti, è ti unmɔngai. Mi-na sɔbalala nu uaa vai ma gɔsɔi la ti unma.» Pele gɔana pamai puai ma gɔto gba vai a gɛ la ti uɛ. ⁹ Wa sɔbalala nu uaa vai ma gɔsɔi zege bɔɔgɔ unma gɔana, tɔzei wo naa gɛa, nii sɔlegai Gɔogɔ GALAGI gaazu.

Duɔ anzanuɪti ta-vai

¹⁰ Siɛgi zu wo liizu la, wo kɔɔi loo wo zili nuiti ma, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti lo wo yeezu, niiti wo ti gɛɛzu ga duciti, tanisu ti zaama, ¹¹ wo zaama ta a duɔ anzanu uagɔ ta gɛna, wɔin so, ɛ pɔ ga ɛ zeɪ bɛ ga anza. ¹² Togɛ lii la nɔ-peleɪ wu. Anzanuɪ gɛ nɔngi buye, ta ɛ zeezaingiti teue. ¹³ Togɛ nɔ-duɔ zegeɪ uu, nii ɛ gɛni kɔ-ba. Togɛ zeɪ sinigi nɔ-peleɪ wu, ɛ wɔɔ kɛɛgɛ ta dee ta-vaa zu, alu gila daawu. Naa a leuena, togɛ uile polu niina, ɛ gɛ ga sinigi, naa gɛ ga anzai. ¹⁴ Su a goozana, wɔin a zɛgɛna zunui ma, togɛ be ba, ɛ li uɛ nɔ nɛai bɛ. Zunui la zooga ɛ ua pɔdi, baa ɛ ua dɔ duɔla zu, tɔzeɪ ɛ laa koba, ti bɔ faa ma.

Doun zunu mɔungiti tosuue

¹⁵ Ni anza felegɔ a gɛna zunui ta ya, tanisu togɛ gilagi nɛɛ uɛ, ɛ leve zɔi ua. Ni ti felegɔ ta dointi sɔɔɔɔna bɛ, tanisu doun zunu mɔungɪ gɛ ga anzanuɪ naa nɔnɔi, nii gola la ziimani. ¹⁶ A gɛna pogani gɛagɛwɛa nɔ-doun zunuiti zɔgɔzu, ɛ la zooga ɛ ua doun mɔun tosuue ve anzanuɪ naa nɔ-doun zunui ya, nii gola nɛai bɛ, ɛ ua kula naa nɔ-doun zunui ya, nii gola la ziimani, ni naa gɛ ɛ ga doun mɔungɪ. ¹⁷ Keni anzanuɪ naa gola la nɛɛni bɛ, ɛ nɔ-doun zunui gɛwɛɛ ga doun zunu mɔungɪ, ɛ pogani ma uɛɛda felegɔi ve zea, zeagɔligi kpein su. Mazɔɔɔ doun zunui naa gɛ ɛ ga suvikeɪ ma mɔungɪ, doun mɔun tosuue gɛ ga tɔun nɔnɔ.

Doun zunui nii kpakagai

¹⁸ Ni zunui ta gɛ nɔ, doun zunui ta zea, kpakagai, gaazule, ɛ la gɔloni kɛɛgɛ ta dee uɛ, ni ta maagɔlona, keɛ ɛ la gɔloni, ¹⁹ kɛɛgɛ ta dee ta so, ti lii la taa gɛndigiɪti pɔ bɛ, taa zigidaue. ²⁰ Ta gɛ kundigiɪti ma: «Gi-loun zunui uɛɛ, kpakagai, gaazule, ɛ la gɔloni gi uɛ, ɛ gɛa ga kologɔlo nu, ta dɔɔ bɔle nu.» ²¹ Nɔ-taazu zunuiti kpein ta sɔ ga kɔtui, ɛ za. Wa faa nɔi kɔɔgɔla gɛna bɔgɔ zaama. Izelayele nuiti kpein ta ma wooɪ mɛnina, ta lua.

Nu zelegai ma uoomai nɔ-fai

²² Ni zunui ta a faa nɔi ta gɛɛna, soloogai ga ɛ za, wo seɛ gului ua, ²³ ma uoomai maa la nɛɛni ɛ ua kpidiɪ gɛ zɛɛni gului ua. Wa maagulu ma yeeɪ nɔ, mazɔɔɔ nii selegai gului ua, naa gɛ ga foovooi GALA gaazu. ɔ miina zooi gɔɔɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo uɛ ga wɔnɔ.

ɔ lua wo-wɔɔlaiti koligiti ba

22 Wa wo-gɛɛloin nɔ-nikeɪ baa nɔ-baalagi gɛana, toai ya, ɔ miina gaazumaavɔɔ gɛ, kenɪ wo lii la pɔ. ² Ni wo la zeini ada gɪla wa wo-gɛɛloin naa, maagooza-uɛ wo ua, baa wo la kwɛni, ɔ li ga toganii wa-uɛɛi wu, wo make ba wa-uɛɛi wu, eyesu ɛ maagaaazagabo, nɔzu wa fe zea. ³ Zekana wa ke la ga nɔ-soovalegi, baa nɔ-segeɪ, baa ani nɔpɛ nɔ wo-gɛɛloin a toona ya, wo ka, ɔ

miina gaazumaavɔɔ vaa gɛ la. ⁴ Ni wa wo-gɛɛloin nɔ-soovalegi gɛana, baa nɔ-nikeɪ, toai peleɪ zu, ɔ miina gaazumaavɔɔ, wo ua leve ba, wa bɔ ba, wo buzege.

Tɔgiti ɛ lo faa mɔinmɔin ba

⁵ Anzanu miina zunu zege loo gɔba, zunu miina anzanu zege loo gɔba, niiti kpein ti naama vai gɛɛzu, naati ta ga etea gɔlogɔlo nuiti Gɔɔɔɔ GALAGI gaazu. ⁶ Ni wa wɔni lagɛ kaana peleɪ zu, ɛ gului zu, baa zooi ma, ma leei uɛɛni ma gainti ma, baa ma yivoiti, ɔ miina ma leei ta ma yivoiti kpɔsu, wo ua ti zege. ⁷ ɔ be ma leei ua, ɛ gɔue, ɛ li. Wa zoo wo ma yivoiti sege. Wa zɛna gɛna, wo undaa gɛ nɛɛ, wo-zii zugooza. ⁸ Ni wa peleɪ niineɪ lona, kɔmaue gɛaanɛmɛai, kenɪ wo sasai lo peleɪ gɔmaue, ɛ gɛaku ma, nu a ua gɔla nɔ, ɛ ua loo, a zaana, ma lɔgɔ a ua uɛɛ wo ua. ⁹ ɔ miina ani gɪligaa zin wa-leezen beleɪ zu, ni naa laade, nii nɔpɛ a zɔɔɔɔna nɔ, leezeinti, ta ani waai zɔiti, tɔgi gɛ gɛ ti ma. ¹⁰ ɔ miina nɛke zineɪ ta soovale sineɪ bɔsu, wo ua ti lo unbawulu gɪlagi wu, ti ua wozai woli wo uɛ. ¹¹ ɔ miina sege loo gɔba, nii feɛɛai zupuai ga baala degai ta zege. ¹² Segeɪ nii wo felevesu bɔgɔ ma, wa geze yiizayiiza-gi lo goizu naanigɔiti ba.

Vulu vai ma maape tanigaani

¹³ Ni zunui ta a anzanuɪ ta zeina, ti bɔ faa ma, naa uoluma, naa wɔinzege ma, ¹⁴ ɛ zɛɛ vaiti kpɛɛ anzanuɪ laalɔgɔma, ɛ kisie nɔi wo, ɛ lo ba, ɛ gɛ ma: «Gɛ la gɛni ma bea zɛgɛni, gɛ fuluai ma, gɛ uile polu,» ¹⁵ naazu, anzanuɪ kɛɛgɛ ta dee ta ma bea uoogi zege, ti lii la taa gɛndigiɪti pɔ taa zigidaue, ti-zeizuue. ¹⁶ Kɛɛgɛ gɛ gɛ ti ma: «Gɛ dɔun anzanuɪ veeni zunui tɛi bɛ ga vului, keɛ ɛ maaboa, ¹⁷ ɛ tɔzeɪda ga maaboa, ga wɛɛnzɛ nu uɛ, ɛ la ma bea zɛgɛni. Keɛ poogi uɛɛ, nii ɛ dɛɛzu ga dɔun anzanuɪ ma beai gɛni de.» Ta maazaa kpidiɪ ma lasuzegɛi zuvie taa gɛndigiɪti gaazu, nii namai vazagai su. ¹⁸ Taa gɛndigiɪti ta zunui naa zo, ti faa la ma, ¹⁹ tɔzeɪ ɛ Izelayele anzanu beai ta maaboa, kenɪ ti alamanii loo ma, ga wali gɛai ungila (100), ɛ fe anzanu loungoi kɛɛgɛ ya. Togɛ ye zea ga anzai eyesu saai, ma zobo nɔpɛ ge la mɔ gɛa bɛ, ɛ ua gɛle ba.

²⁰ Keɛ tama, ni kɛɛuɛ ga gaama, anzanu loungoi nɔ-kpea vai ma uoogi la gɛani, ²¹ ta anzanu loungoi gɔla, ti to kɛɛgɛ nɔ-peleɪlaue, nɔ-taazuiti ta sɔ ga kɔtui, ɛ za, tɔzeɪ ɛ etea gɔlogɔlo faa gɛa Izelayele nuiti saama, ɛ kologɔlogi gɛ, keai ma kɛɛgɛ nɔ-peleɪ wu. Pele gɛna wa faa nɔi kɔɔgɔla la bɔgɔ zaama, nii ɛ wo gɔɔɔzu.

Dakoba vaiti maape ti ua

²² Ni ta zunui ta zona, ɛ da la ga anzanuɪ ɛ zini bɛ, ta ti felegɔ pɛ paa, zunui ta anzanuɪ. Wa faa nɔi kɔɔgɔla gɛna Izelayele nuiti saama.

²³ Ni anzalopoi ta maazoge zunui ta uɛ, ta gɔmina ta zunui tagɪli taazuue, ɛ la koba, ²⁴ wa li ga ti felegɔ taa zigidaue, wo ti zɔɔ ga kɔtui, ti za. Anzanu loungoi gɛ za, tɔzeɪ ɛ la kpee looni, anɛɛ ni taazuue uɛ, zunui gɛ za,

tōzei é baagūlaa seijōgōji anzai ma. Wa faa kōi kōgōgula gāna bōgō zaama. ²⁵ Ni dōbōi zu gā zunui gōmigai nā ga anzanu loungoi, nii maazogai, ni a sona, é la koba, zunui é dakobai wogai, naa gōila kō gā a za. ²⁶ À mina faa kōpe ke ga anzalopoi, mazkōkō é la faagāza faa kōpe kēeni, nii soloogai saai ma. É bōgō gāani faabaagi laawu kō, egeuelei zunu a vala la seijōgōji ua, é paa. ²⁷ Anzalopoi maazogai, zunui gōmigai da dōbōi zu, é kpeei looue, kele nu la uaani, é ua bō ba.

²⁸ Ni zunui ta anzalopoi ta ta gōmina, nii nu la de maazoni, é so zee ua, é laa la, ti ti zo ná, ²⁹ zunui daai la, naa gā wali gāe uuulōlugō (50) ve doun kēēgei ya, togā sege, é gē ga anza, tōzei togā é ma bea zēgeai. Kele é la pilega, sii ma voloi pe su.

23 Nu kōpe ge la kēēge anzai tanōpe seida ga anza, é mina baagūla kēēge ma gāna.

Nui niiti maaneai ga ti gūla maabōgi zaama

² Zunu kōpe nii kōbōgēzēgāin woloai, baa seēgāgai, naa la lōa Gōōgō GALAGI nā-maabōgi zu.

³ Wēen loun la lōa Gōōgō GALAGI nā-maabōgi zu, anē ti-mavofodai uuusiei ue, é la lōa Gōōgō GALAGI nā-maabōgi zu.

⁴ Amōn nuiti ta Moabe nuiti ti la lōa Gōōgō GALAGI nā-maabōgi zu, anē ti-mavofodai uuusiei ue, é la lōa Gōōgō GALAGI nā-maabōgi zu. ⁵ É gē gāna eyesu gō, tōzei wo gūlazue Ezipete yooi ua, ti la gēni uaani wo uō pelei zu ga bulu baa zie, kele ti 'Beyōōl nā-doun zunui 'Balaame lēeni ga wo laalōgōma, nii é gēni Petōōl, Meezōpōtami yooi zu, ga é wo voovo. ⁶ Kele Gōōgō GALAGI wa-GALAGI la gēni kēeni, é ua woilo 'Balaame wooi ma, é foovooi latini wo ue ga tuyai, mazkōkō Gōōgō GALAGI wa-GALAGI wo nēue ue. ⁷ Wa-eteai pe su, à mina yiizoolē ga ta-yiilei faa, baa ta-undaanē vaa.

⁸ À mina Edōme nuiti wōinzēge, mazkōkō wo-gēelointi be, à mina Ezipete nuiti wōinzēge, mazkōkō wo gēni ga seikōgōma nuiti ta-yooi zu, ⁹ doun zunuiti ti ti zōkōsu ti-mavofodai zavasiei zu, naati ta zoo ti lō Gōōgō GALAGI nā-maabōgi zu.

Kōōgō nuiti puuzue nade fai

¹⁰ Siegi zu wo liizu la kōōmaue wo zili nuiti daalōgōma, wa wa-gōōlāgāi uuuna, à dama, wo mina faa kōpe ke, a wo gōōkō. ¹¹ Ni zunui ta a gēna ná, é gōōkō tōgi letemazu, maagōlogōlo kpīdii, togā gūla wo-uuuzue ua, é mina lē nā ga foloi. ¹² Kpōōkō voloi, togā maagba, foloi a daana, togā zoo niina é lō uolu wo-uuuzue.

¹³ Wa adaue ta leve ba wo-uuuzue uolue, eteaeu, minā gā wa gē liizu ná dōkōzu. ¹⁴ Kōōgō nui gīlagilagi gā sōōlai ta makē nā-kasōi zu, siegi zu maagālasu da, togā zēgei wō, naa uolu a bena, é nā-kpōoi maagūlu. ¹⁵ Mazkōkō Gōōgō GALAGI wa-GALAGI gā ziezu wo-uuuzue, é da wo makē, é zobogi ve wo ue, wo pile sōōkō wo zili nuiti ma. Wo-uuuzue kpein maanēue, é nade,

GALA ge mina faa zolootala kōpe ka wo zaama, nii a gē ga zabu, é uoluave wo ua.

Tōgi é lo duiti ba

¹⁶ Dui a uelana, é zēge maligii uō bē, é ua, é kōōgu wo uō bē, à mina gaagale ma uolu maligii uō bē.

¹⁷ Togā ye wo zaama wa-yooi zu, ue ná a nē bē, wa-laai ta zu, ue a gē ná gaane zu. À mina suziga.

Walii nui sōōkōsu kōōgōlogi zu

¹⁸ Kōōgōlo anzanu kōpe baa kōōgōlo zunu kōpe ge mina gē Izelayele nuiti saama, galagi tanōpe debi vaa ma. ¹⁹ Anzanui baa zunui a kōōgōlogi gēena, ti sala, à mina ua ga ma walii tanōpe Gōōgō GALAGI wa-GALAGI nā-pelei wu, minazēge daazeeli vaa zu. Mazkōkō ti felegō pe ti maayo ge la Gōōgō GALAGI wa-GALAGI ue.

Kuyei maalamai ba

²⁰ À mina wo-gēeloin gāta ga é maalamai la walii ma, baa daamianigi ma, baa ani kōpe ma, nii nu a sege ga é ta la ma. ²¹ Wa zoo wo wēen gāta ga é maalamai la ma, kele à mina maalama gūla wo-gēeloin ya, naa gā a ke Gōōgō GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo ue, wo-yeavaiti kpein su, zooi naa zu, nii wo liizu wo sege ga wōkō.

Minazēge faiti

²² Wa minazēge bona Gōōgō GALAGI wa-GALAGI ue, à mina sugōōza, wo daazeeli. Mazkōkō Gōōgō GALAGI wa-GALAGI gā ma gūyei bē wo ma, wa koto zēge ga naa. ²³ Ni wa bōgō zona, wo la minazēge boni, wo la koto gēeni. ²⁴ Kele minazēge goo a gūlana wo-laauē, wo bo, keni wo so, wo daazeeli Gōōgō GALAGI wa-GALAGI ue, egeuelei wo kulaa la yiima, wo boga wo-laauē.

Sie uelei zu laamii

²⁵ Ni wa lōna wo-zeijōgōji nā-leezen belei zu, wa zoo wo ma waai ta mi, wo yigō, kele à mina ta uu wa-anijna-ka zu, wo ua lii la. ²⁶ Ni wa lōna wo-zeijōgōji nā-kpalagi zu, moloī é ga beleegi, wa zoo wo ma gōōkōgi ta gāauolososo ga yeei, kele à mina wōkōkō lō wo-zeijōgōji nā-moloī zu, wo ua ta leve.

Vulu zaa vai

24 Ni tanisu zunui ta a anzanui ta zeina, ti ye liizu la, wōinzēge ma, tōzei é fai ta gā naa ua, nii é la nēeni bē, togā vulu zaa zeuei betē, é fe zea, é pile, é gū-la nā-pelei wu, ² naa a zēgena pō bē, é li, é zeī uolu zunu gīli bē, ³ ni wōin a zēgena naama zunui ma, é vulu zaa zeuei betē, é fe zea, é kula nā-pelei wu, baa zunu gāabelagi ná, nii é gēa seini, naa za, ⁴ zunu mōungi é pilēni, naa la kō zooga é ua sei ga anza, kōōkō uoluma, mazkōkō naa gā ga fai kōōkō Gōōgō GALAGI gāazu. À mina zooi zulaave ga kotoi, nii Gōōgō GALAGI wa-GALAGI feezu wo ue ga wōkō.

Tɔgi zeikɔɔgiti

⁵ Siegi zu zunui anzai zeizu la ga niine, suvaa gɔ ye ga kɔɔɔɔ vai, daaloba woti vaa la laa unma, toɔga ye nɔ-peleyegei yeema, eyesu kona gila, anzai ɛ fuluai, ɛ naa goozunɛ vai gɛ.

⁶ ʌ mina wo-zeiɔɔɔɔ nɔ-molo ziɔa gɔdai ta etei ti felegɔ zege uɔɔma ga kpɔunma. ʌ mina vɔɔ gɔite etei gɔla zea, mazɔɔ wa naa gɛena, keɛue ege wa zenvui gɔla zea.

⁷ Ni wa zunui ta gɔana, ɛ nu vului ta unmaai wo-gɛelointi Izelayele nuiti saama, ɛ dɔ duɔlai zu, baa ɛ pɔ-di, keni unma nui naa za. Wa faa ɔɔi kɔɔgɔla gɔana bɔɔɔ zaama.

⁸ ʌ dama ga gee zeebei, wo naa kpein so, wo zie la, nii zalaga gɔla nui Leevi nuiti ti wo gɔlasu da. Wa devei naati so, wo zie ga tiye, nii gɛ feeni ti ya. ⁹ ʌ gɔize naa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI keeni ga Miliyame, wo gɛai ma siei wosu, wo gɔlaai ma Ezipete yooi ua.

¹⁰ Wa kuyei ueena wo-zeiɔɔɔɔ ma, ʌ mina le nɔ-pelei wu, wo ua ma bɔunma ani zege, ¹¹ wa kuye zo nui maabɔun eteave, ɛ ua ga nɔ-kpɔunma anii wo uɔ eteave. ¹² Ni bala nui ue, ɛ nɔ-sege wolai veai wo ya ga kpɔunmai, aisa wo ua la, keni wo nɔ-kpɔunma anii gɔagale ma, wo fe zea. ¹³ ʌ mina be teuesu ɔɔ pa, foloi a gɛna daa, naa gɔa a ke a gɛna laa, ɛ pɛe bɔɔɔ ma, ɛ tuya loo wo ue. Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔa naama vai leve wo ue ga telebodai.

¹⁴ ʌ mina tooma vaa gɛ ga zeɔnaka nui, baa maanɔɔɔ nui, wo ua nɔ-folo wotii ma zalai gɔlogolo, ɛ gɛni ga Izelayele nu, baa seikɔɔɔma nui nii ɛ zeini wo zaama, wa-yooi zu. ¹⁵ Keni wo salai ve zea, folo-o-folo aisa foloi ua da, mazɔɔ toɔga ga zeɔnaka nui, kpalave ga zalai zɔɔɔ fai. Ni naa laade, toɔga kpee loo Gɔɔɔɔ GALAGI woizu wo laalɔɔɔma, ma gɔtoi gɔa la wo unma.

¹⁶ Nu la doun keɛgeiti paa ti-lointi ta-goto gɛai vaa zu, nu la dointi paa ti zɔɔɔ nuiti ta-goto gɛai vaa zu. Eɛe gi-lagilagi gɔa za tɔ bɔɔɔ nɔ-kotoi vaa zu, nii ɛ keai.

¹⁷ ʌ mina tukpɔɔgaaleue ga zeelzɔɔɔzu, wo ua seikɔɔɔma nui la, baa podoin. ʌ mina poanzai nɔ-segei zo ga kpɔunma. ¹⁸ ʌ gɔize su ga wo gɛni ga duɔiti Ezipete yooi zu, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo un-mɔɔni. Naa gɔa ɛ kea, gɛ devei nii veezu ga wo zie la.

¹⁹ Siegi zu wo moloi levezu la wa-balagave, wa yeemana molo gɔlii ta ma kpalagi zu, ʌ mina gale ma, wo ua sege. ʌ ze nɔ. Toɔga ye nɔ seikɔɔɔma nuiti be, ta podointi, ta poanzaiti, naa gɔa a ke Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loo wo ue, fai kpein su wo keɛzu. ²⁰ Wa wolive wului ma waai loɔana ga, ʌ mina zie uogi zu, niiti ti yegai ma bekegiti ga, naati ta gɛ ga seikɔɔɔma nuiti tɔɔ, ta podointi, ta poanzaiti. ²¹ Zeno gɔana, siegi zu wo leezeinti kulazu la, ʌ mina gale ma uogi zu, wo ua ma gɔɔɔgi mɔɔtaiti kula, niiti ti yegai ma bekegiti ba, naa gɔa gɛ ga seikɔɔɔma nuiti tɔɔ, ta podointi, ta poanzaiti. ²² ʌ gɔize su ga wo gɛni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Naa gɔa ɛ ba, gɛ devei nii veezu wo ya, ga wo so, wo zie la.

25 Kpɔe a gɛna zunu felegɔiti zɔɔɔzu, ta li tukpɔɔgaaleuezuɛ, zɔi peai, faa la gɛa naa ua, sɔ-

ba nui ueelala. ² Ni maanɛue ga ɛ loɔa, tukpɔɔgaaleue nui gɔa pɛe zooi ma, ɛ doɔga pɛe nui gaazu ga kpakɔ ɔe tiegɔi, nii soloogai nɔ-faa gɔlogologi ma. ³ Kele ɛ la loɔaa, ɛ ua buɔe kpakɔ ɔe uuunaanigɔi (40) maazu, ti ua ye doɔgazu, ti ua poova ma gola, wo ua wo-gɛeloin gaazu unfe sege.

⁴ ʌ mina niki laave gɔlii, a gɛna moloi gaaliaga.

**Poanza zeɔ vai,
nii ɛ la de doun zɔɔɔni**

⁵ Gɛɛgɛlointi ta zeina ada gɔla, gilagi za, ɛ la doun zunu yeni, nii saai, naa anzai la gɔla kooi ua, ɛ ua zeɔ nu gɔlii be, kele keɛgɛloin gɔa uile polu, ɛ sei ga anza, ɛ keɛgɛloin vai laazeeli. ⁶ Doun zunu mɔungɔi anzanui naa zɔɔɔsu, toɔga leve ga keɛgɛloin saai naa nɔ-doun zunui, naa gɔa a ke daaseigi naa mina loo ya Izelayele nuiti saama. ⁷ Ni woin la zunui naa ma ga ɛ ua nimɔɔɔi zeɔ, anzanui gɔa li taa gɔndigɔiti ɔɔ be taa zigɔdaue, ɛ gɛ ti ma: «Nimɔɔɔi gɛleue ga ɛ mina keɛgɛloin laaseigi ye Izelayele nuiti saama, ɛ la ɔɔ ɛ ua seɔi, nɛi gɛ ga nimɔɔɔi.» ⁸ Taa gɔndigɔiti ta toli, ti bɔe ɔɔ. Ni a lona kpaan, ɛ gɛ: «Gɛ la ɔɔ gɛ ua sege.» ⁹ nimɔɔɔi gɔa maabuɔa ba taa gɔndigɔiti gaazu, ɛ naa nɔ-savalagi gɔla kɔɔɔ ua, ɛ laadei uu gaazu. Toɔga bo, ɛ woogɔla la, ɛ gɛ: «Zunui nii ɛ la ɔɔ ga keɛgɛloin nɔ-pelei gɔa ua la, naama nui gɔa gɛ ga nii gɛuelei.» ¹⁰ Daaseigi gɔa ue ba Izelayele nuiti saama ga: «Zunui nii kɔɔɔa zavalagi gɔlaai kɔɔɔa, naa nɔ-pelei.»

Nepi loɔi

¹¹ Siegi zu zunu felegɔiti ti nepii gɔɔɔ la, ni gilagi anzai a maabuɔana ti ua, ɛ gɛ ɛ sinigi gɔla zɔi ya, naa be doɔgazu, anzanui naa a yeemaalena, ɛ zunui zo tuɔɔ, ¹² wa zeei leve ba. ʌ mina maawoingɔa.

Zɛe gɔɔɔganiiti

¹³ Kilo gɔtɔui ma zii felegɔi mina gɛ wo ya wa-bɔɔɔ zu, gilagi wui, zɔi wupɛgi veɔa. ¹⁴ Kɔɔɔganiiti ma zii felegɔi mina gɛ wo ya wa-uelei wu, gilagi wola kɔɔɔ, zɔi wola la. ¹⁵ Kilo gɔtɔui ta kɔɔɔganiiti, niiti ta gɛ wo ya, keni ti zɔle, ti zoloo su kpein ɔɔ, naa gɔa a ke wo-zii zugooza naama yooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ue. ¹⁶ Mazɔɔɔ nu kɔpe ɛ ziezu gɔana, nu kɔpe ɛ yaava vai naa gɛɛzu, naa maayo ge la Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ue.

Amaleke nuiti ta-vai

¹⁷ ʌ gɔize su uelei Amaleke nuiti ti wo zoni da pelei zu, wo gɔlazue Ezipete yooi zu, ¹⁸ uelei ti uileni la wo uolu, ti uoluzɔ nuiti so, fike la gɛni wo zu, wo bɔɔɔ, tɔɔzei ti la gɛni luazu GALA ba. ¹⁹ Siegi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI doogɔ feezu la wo ue, ɛ wo gɔla wo zili nuiti zea, ti wo-maagoolii zu, zooi naa zu ɛ feezu wo ue ga wɔɔ, ʌ Amaleke nuiti ma zuwu gɔaleue geegɔɔɔgi wu, ti-laaseigi bale, ta-gɔisiei ɔeɛɛ. ʌ mina yeema naa ma pa, wo ke.

Minazege zooli zu wulu waa mɔungiti

26 Siegi zu wo zeelizu la naama yooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ue ga wɔnɔ, siegi zu wo segezu la, wo zeɪ nɔ, ² wo ɔilagilagi ɔa ta zɛge zooli ma lɔnɔ mɔungiti ua, ɛ uaazu sɔlɔɔsu zooli naa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ya, toɔa ti uu kpɔɔɔɔ zu, ɛ li ue Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI yeelosu nɔ ua ga daaseigi ɔe nɔ. ³ Toɔa li, ɛ zalaɔa ɔula nui ɔa, nii ɛ botii zu naama ziegi zu, ɛ ɔe ma: «Nɔ deezu za ga Gɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ga gɛ lɔa zooli naa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI ɔonani ade-memewolani be nɔ-faa zu, ga ɛ fe de ue.» ⁴ Zalaɔa ɔula nui ɔa kpɔɔɔɔ ɔula zea, ɛ sei Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-zalaɔa ɔulazuue ɔakalauɛ. ⁵ Zunui ɔa bɔe Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-GALAGI ɔaazu, ɛ ɔe: «Kɛwola ɔeni ga Alame nui, siezie nu, ɛ yeini Ezipete yooi zu ga nu bulu ko nɔ, ɛ zeɪ nɔ, ti ɔe ga zii wola nɔ, ti zɛbe, ti wola mɔin. ⁶ Kele Ezipete nuiti ti gi zopele ɔɔnɔni, ti gi wɔnzɛge, ti gi lɔ duɔla baa golai zu. ⁷ Nɔzu ɔa gi kpee looni la Gɔɔɔɔ GALAGI woizu, gi-memewolani ta-ƆALAGI. ɛ gi bala gooitɪ menini, ɛ gɔmaawɔin ɔa, ta gɔ-bɔlɔi, ta gɔ-uoluɔulɔi, ⁸ ɛ gi ɔulani Ezipete ua ga nɔ-zeɛgaabaai, naa ɔeni ga kiteue vaa wola Ezipete nuiti be, ta poogiti, ta laawɔnɔ vaiti. ⁹ Naa uolu, ɛ loni gi luɔɔ, ɛ ua ga giye niima yooi zu, ɛ zooli nii ve gi ue ga faaneɛ, ue nɔnɔ ta kɔin gulbi uoouaai nɔ. ¹⁰ Naa ɔa ɛ ba, ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, gɛ uaa ɛ uɔ za ga zooli nɔ-tɔnɔ mɔungiti, zooli nii ɛ fea bɛ.» Naa uoluma, toɔa kpɔɔɔɔ zeɪ Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-GALAGI ɔakala, ɛ nɔkɔ bu. ¹¹ Naa uolu, wa ɔoozune, wa Leevi nuiti, ta seikɔɔɔma nuiti ti wo zaama, ani uagɔiti kpein su, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI fea wo ue, wa wa-ueleyegeiti.

Kona sauagɔ uusieiti

¹² Siegi zu wo besu la ga wo zɔkɔ ganiiti kpein ma uusieɪ zɛge ba, konagi zausieɪ ma, puusie ɔonagi ma, wa feena Leevi nuiti zea, ta seikɔɔɔma nuiti ti wo zaama, ta podointi, ta poanzaiti, ti ani zɔkɔ, ti mi, ti yiɔo, ue wo zeini nɔ, ¹³ naazu, wa nii wo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɔaazu, wo ɔe ma: «Nii kpein ɛ ga ɔnɔnɔ nɔ-pelei wu, gɛ naa ɔula nɔ, gɛ fe Leevi nuiti zea, ta seikɔɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti, ɛ zoloo deveiti kpein ma, ɛ feeni zɛa. Gɛ la da-leveiti taɔila kpalaa kologoloni, baa gɛ ua yeema ta ma. ¹⁴ Gɛ la puusieɪ nii ta zɛɔeni ba, gɛ ua mi saa wɔlɔ wo faa zu, gɛ la ta zɛɔeni ba, siegi zu kɔzɔa ɔeni de la, gɛ la ta veeni ɔvɔe ya. Gɛ Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-GALAGI wooi zoge, gɛ zie ga da-leveiti kpein, ɛ ti veeni zɛa. ¹⁵ Ye geezuue, ɛ ɔaazulo ɛ-zeizu padegai ua, geeɔɔɔɔ ungaue, tuya loo da-nubuseiti be, Izelayele nuiti, ta zooli nii ɛ feai gi ue, eɔeuelei ɛ ma ɔonai woni la gi-memewolani be, zooli ue nɔnɔ ta kɔin gulbi uoouaai nɔ.»

Minazege goo ɔaabelagi

¹⁶ Za, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɔa bɔezu wo uɔ, ga wo nɔ-deveiti so, ta nɔ-tɔgiti. Wa ɔolo ti ue, wo ti zo ga yiimaue pe, ta wo-yenvui pe. ¹⁷ Wo minazegea za Gɔɔɔɔ GALAGI ue, ga toɔa ɔe ga wa-ƆALAGI, ta wa zie ga pelei naa, nii ɛ dea ga woye, wo ziima vaiti ke, wo ɔolo nɔ-deveiti ta nɔ-tɔgiti be, wo woilo gooi ma. ¹⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI letemazu, ɛ minazegea wo ue za, ga wa ɔe be ga nubuseiti ti wola vizɔgai, niiti ti ɔolozu nɔ-deveiti be. ¹⁹ Ungo, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɔa pɔ wo yeeleue ziiti pe ba, ɛ ti betɛai, wo lebiyai zɔkɔ, wo-lɔɔɔ ɔula, wo-losuue wɔkɔ, wo ɔe ga nubuseiti ti padegai be, eɔeuelei ɛ boni la.

MINAZEGEI NIINE VAI

(27:1--28:68)

Tɔgi zeue vai

27 Nubuseiti ta-ɔewolaiti ti uileni Moize uolu, ɛ tɔgi veeni Izelayele nuiti zea, ɛ ɔe ti ma: Wa deveiti kpein so, nii gɛ feezu wo ya za. ² Foloi wa Zuluden bude la, wo lɔ zooli naa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ue, wa kɔtu baazagi ma zifigi ɔaale ba, wo kobegi zie ma. ³ Wa zie wolai budena, wo tɔ gooi kpein seue kɔtui naati ma. Wa lɔ ɔana naama yooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ue, ue nɔnɔ ta kɔin gulbi uoouaai nɔ, eɔeuelei Gɔɔɔɔ GALAGI, wo-memewolani ta-ƆALAGI minazeɔeni la wo ue. ⁴ Wa Zuluden budena, wa kɔtu zifigi lo Ebale gizei ma, eɔeuelei gɛ ma levei veezu la wo ya za, wo kobegi zie ti ma. ⁵ Naama adaue nɔ ɔa wo zalaɔa ɔulazuue losu nɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ue, ga kɔtuiti, nii kɔlu ani la de vɔɔɔɔni ba. ⁶ A mina Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI nɔ-zalaɔa ɔulazuue lo ga kɔtu zaɔaai. Wa gala zalaɔaiti kula be naama zalaɔa ɔulazuue. ⁷ Wa ziilei zalaɔaiti kula, wo naa mi nɔue nɔ, wo ɔoozune Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɔaazu. ⁸ Wa niima lɔ gooitɪ kpein seue kɔtu zifigi ma ga pagɔ, nu da zoo ɛ kala ga pagɔ. ⁹ Naa uoluma, zalaɔa ɔula nui Leevi nuiti ti uileni Moize uolu, ɛ bɔeni mɔnɔ Izelayele nuiti kpein pɔ, ɛ ɔe ti ma: Izelayele nubuseiti, a maagɛ kɔ, wo woilo! Za, wo ɔea ga Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI nɔ-nubuseiti. ¹⁰ A ɔolo deɔemu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI laawooi ue. A nɔ-deveiti so kpaan, ta nɔ-tɔgiti gɛ ti veezu wo ya za. ¹¹ Naama volo nɔ ɔa Moize niima levei veeni la nubuseiti zea, ɛ ɔe ti ma: ¹² Siegi zu wo Zuluden budezu la, Simiyɔn nɔ-bolodamaiti, ta Leevi nɔnɔnɔ, ta Zuda nɔnɔnɔ, ta Isakaal nɔnɔnɔ, ta Zozefe nɔnɔnɔ, ta Benza-men nɔnɔnɔ, ta lo Galizime gizei ma, ti tuyai loo nubuseiti be. ¹³ Luben nɔ-bolodamaiti, ta Gade nɔnɔnɔ, ta Aseel nɔnɔnɔ, ta Zabulɔn nɔnɔnɔ, ta Dan nɔnɔnɔ, ta Nefetali nɔnɔnɔ, ta lo Ebale gizei ma, ti foovooi loo.

Foovooiti

¹⁴ Leevi nuiti ta kpɛɛi zege, ti bo Izelayele nuiti ma ga woo wola, ti ge ma: ¹⁵ «Foovoo nu ga ga nui naa, nii ɛ kɔɔɔ ganigi ta betɛzu, ɛ pɔnɛ, baa ɛ vololibai betɛzu ga kɔlu gaawuungai, ga ɛ to ada maalɔɔɔguai ta zu, naa geɔgala ani betɛaiti, maayo ge la Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

¹⁶ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi ɛ baagɔlazu keɛge ta dee ma.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

¹⁷ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi ɛ ti gwɛpelemauɛ ma gɔ-tui zegezu daazu ta seɪɔɔɔɔ, ɛ ta uili uɔ pelei zu.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

¹⁸ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi a gaazugole nui gaka.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

¹⁹ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi ɛ tukɔɔɔgaaleue vai maavesu seikɔɔɔma nui laalɔɔɔma, baa podoin, baa poanzai.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²⁰ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi a la ga keɛge anzai ta, mazɔɔɔ ɛ baagɔla keɛge ma.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²¹ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi a la ga suai ma zii nɔɔɔ.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²² «Foovoo nu ga ga naa, zɔi a la ga baazeelai, keɛge nɔ-doun anzanui, baa dee nɔ-doun anzanui.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²³ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi a la ga mɔɔɔin.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²⁴ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi ɛ seɪɔɔɔɔ uaaazu dɔɔɔɔɔzu.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²⁵ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi a lobeani zo, ga ɛ sobalala nui uaa.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²⁶ «Foovoo nu ga ga naa, zɔi nɔɔɔ ɛ la ge unfema veeni tɔ gooi niiti bɛ, ɛ ti zo yɔɔɔɔ, ɛ la zieni ga tiye.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

Tuya loo vaiti

(Leevi Nuiti 26:3-13;
Tɔ Sɛuɛi Vɛlesieɪ 7:12-24)

28 Ni wa gɔlona ga pagɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI uɛ, wo nɔ-deveiti so, wo zie ga tiye, niiti ge ti veezu wo ya za, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ga wo ge ga ma mɔungɪ, wo wɔɔɔ ziiiti kpein ba eteai zu. ² Ni wa gɔlona Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI uɛ, wele tuyaiti ba, ɛ uaaazu ti loozu wo uɛ: ³ Togɔ tuya loo wo uɛ taazuuɛ, ta balagɔi zu. ⁴ Togɔ tuya loo wo uɛ, ɛ doun mɔinmɔin fe wo ya, ɛ daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔ, ɛ wa-nikeiti gaawɔɔɔ, ta wa-uualagiti, ta wa-woliiti. ⁵ Togɔ tuya loo wa-bɔɔɔgiti ta wa-bagɔ ligiiti ma. ⁶ Togɔ tuya loo wo uɛ, wa gɛna lia, ta wa gɛna uaa.

⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI ga wo zili nuiti suvaza, ta uana laalezu wo wu. Ta zie ga pele gila nɔ, ta gɛna uaa wo laalɔɔɔma, kele ta uela wo ua, ti li ga pele lɔfela.

⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI ga tuya loo wo uɛ, ɛ molo gɔtaiti daave, wo bɔɔɔ zɔɔɔ wo-yeavai pɛ su. Ungo, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ga tuya loo wo uɛ zoi naa zu, nii ɛ feezu wo uɛ.

⁹ Ni wa gɔlona Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-deveiti bɛ, wo zie ga pelei naati, ɛ ti lea ga woye, togɔ wo ge ga nɔ-nubuseiti ti nadegai bɛ, egevelei ɛ minazegeni la. ¹⁰ Eteai zu nubuseiti kpein ta ka ga Gɔɔɔɔ GALAGI laaseigi ga wosu wo uɛ. Ta unfema ve wo uɛ. ¹¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ga ani uagɔi kpein gaavɔni wo uɛ, zoi naa zu, nii ɛ minazegɛa, ɛ gona ma vaa zu wo-memewolani bɛ, ga ɛ fe wo ya: togɔ doun mɔinmɔin fe wo ya, wa-lo-ganiiti ti buɔu, ti mɔin, ɛ daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔ. ¹² Gɔɔɔɔ GALAGI ga nɔ-naavolo makesu uagɔi laalao wo uɛ, geezuuɛ, ɛ tonai uu wa-yooi zu ma yeedegalai ma, ɛ tuya loo botii kpein ma, nii wo-yeei keezu. Wa kuyei uɛɛ zou mɔinmɔin ma, kele wa bɔɔɔi wo bedɛ la gɛa ba ga wo kuye zege. ¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ga tosu mɔungɪ ve wo ya ziiti kpein saama, wo la gɛa ga ma gaabela. Wa ye lɔni uelelaue nɔ, wo la yeida bu, ni nɔ wa woilosu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-deveiti ma, ge ti veezu wo ya za, wo golo ti uɛ, wo zie ga tiye, ¹⁴ wo mina zege gila kpala ba, devei nii kpein ge feai wo ya za, wo mina gili gala kiligiti ba, wo ua ti lebi.

Foovooi tagiligaa

(Leevi Nuiti 26:14-46)

¹⁵ Kele ni wo la ge gɔloni Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI uɛ, ni wo la gaabaani, wo ua nɔ-deveiti ta nɔ-tɔgiti so, wo ua zie ga tiye, niiti ge ti veezu wo ya za, wele foovooiti ba, ti uaaazu zeelizu wo ma: ¹⁶ Togɔ wo gɔto taazuuɛ, ta balagɔi zu. ¹⁷ Togɔ wa-bɔɔɔgiti ta wa-bagɔ ligiiti koto. ¹⁸ Togɔ wo gɔto, ɛ la doun mɔinmɔin fea wo ya, ɛ ua daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔ, ɛ ua wa-nikeiti gaawɔɔɔ, ta wa-uualagiti, ta wa-woliiti. ¹⁹ Togɔ wo gɔto, wa gɛna lia, ta wa gɛna uaa.

²⁰ Gɔɔɔɔ GALAGI ga yeebe maanɔɔɔi ua, ɛ ua wo laalɔɔɔma, ta faazupui, ta wo gɔlogolo fai, fai kpein su wa ge keezu, eyesu wo gɔlogolo metu, su la gɔoza wo nɛɛɛ, tɔɔɔɔ wo gɛɛa ba, wo faa nɔɔɔi ke.

²¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ga dɔɔɔ zeebei gili wo ua, nii a wo-ma zuwu gaaleue zoi naa zu, nii wo uaaazu wɔɔɔsu ga wɔɔɔ. ²² Togɔ wo bɔɔɔ ga kɔɔɔ kolegi, kɔɔɔkpadiimai, ta kpɔɔɔɔɔɔ ma zii pɛ. Togɔ fɔɔɔɔ uili wa-balagiti su, ta siinziin ganigiti ta-zeebeiti. Naama maanɔɔɔiiti kpein ta uile wo uolu, eyesu wo undaauili. ²³ Geegɔɔɔ ɛ wo maazuuɛ, naa ga baa ege kɔlu bɔɔɔi, zoi wo ma, naa baa ege kɔlui. ²⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ga fufiligiti ta pagɔaegi leue wa-yooi zu tonai uotogi zu, naati ka ta ge uuuzu wo ma, ti zege geezuuɛ, eyesu wo-ma zuwu gaaleue.

²⁵ Togɔ va bu, wo bize wo zili nuiti ba, ni wa ziena ga pele gila nɔ, wo da li ti laalɔɔɔma, pele lɔfela ga wa uela la ti ua. Fai niiti ta ge zeelizu wo ma, naati ta eteai ma masadaiti kpein maalua. ²⁶ Wo-ma uoomaiti ta ge ga wɔniiti ta dɔɔɔ zuaiti daamianigi, nu nɔɔɔ ge la uaa, ɛ ua ti niikpi wo maazu.

²⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI ga divologi lo wo ua, egevelei ɛ gɛni la ga Ezipete nuiti, ta puzeɔɔɔlagi, ta dɔɔɔi, ta maabelegi niiti ti la zalea. ²⁸ Togɔ titi seebei uili wo ma, ta gaazugolei, ta gimalalai, ²⁹ wo da yeeuɛ memɛ foloi, egevelei gaazugole nuiti ta da ke la kpidi zu. Wo-geɛ-vai tanɔɔɔ su la betɛa. Yeenɔɔɔ, keni nɔɔɔ nuiti ti da loo

MOIZE NÁ-KPɔEZUGÚLA GÁABELAGI

(28:69--30:20)

⁶⁹ Wɛlɛ minazɛgɛ gooiti ba Gɔɔɔɔ GALAGI feeni Moize ya, naa gɛɛni Izelayele ná-faa ma Moabe yooi zu, é bɔ minazɛgɛgi ua, nii é boni ti uɛ Gɔɔɔɛbe gizeɛ ma.

**Faiti GALA ge ti gɛɛni
Izelayele nuiti bɛ**

29 Moize Izelayele nuiti kpein tolini, é gɛ ti ma: Wo naa kpein kaani ga wa bɔɔɔɔ wo-gaazuuɛ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI keeni Ezipete yooi zu, ga masagi Falagɔn, ta ná-botigɛ nuiti kpein, ta ná-zooi pɛ. ² Wo uolugula vaa wolai gaani, nii é seini ti ma, wo gɛni ga zeelei poogiti ta maabɛlɛ vaiti su, é ti gɛɛni. ³ Kɛlɛ za-agaza, Gɔɔɔɔ GALAGI la kwɛɛ kigi veeni wo uɛ, baa wozagɛ gaazuuɛ, baa faa meni goiyɛgɛi.

⁴ Tògɛ wo lugɔ teubai zu eyesu kona uuunaanigɔ (40), wa-zɛgɛ la zagani wo gɔɔba, wa-zavala ge la zagani wo gɔɔɔa. ⁵ Wo bɛdɛ la uilɛni bulu mii vaa ua, baa dɔɔ bɔlɛ vaa, anɛɛ gaazulati gani nɔpɛ, naa gɛ a kɛ wo kwɛɛ ga nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.

⁶ Ade zeelɛi ma adaɛ tɛi, Gɛsebon masagi Sigon ta Basan masagi Wɔgɛ, naati ti gɔlani, ti ade laagomi, ti kɔɔi uɛɛ ade ua, ade pile sɔɔɔni ti ma. ⁷ Ade ta-yooi zoni, de fe Lubɛn ná-bolodaiti zea ga tɔɔɔ, ta Gade ná-bolodaiti, naa uɛɛ Manasee ná-bolodai gɛlazuɛ ua. ⁸ À golo minazɛgɛgi tɛi ma wooiti bɛ, wo zie ga tiye, naa gɛ a kɛ wo-gɛɛvaiti pɛ subɛɛ.

**Minazɛgɛgi gɛ ga sɔɔbelama vaa
GALA gaazu**

⁹ Wa za losu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɛazu, wo pɛ, bolodama gundigɛiti, kɛwolaiti, ta kundigɛiti, Izelayele zunuiti kpein, ¹⁰ wo-lointi, wo-anzaiti, ta seikɔɔɔma nuiti ti wo zaama wo-uuzuuɛ, ti gului levezu wo uɛ, baa ti zie zagazu wo uɛ. ¹¹ Wa za uɛ, ga wo bɔ minazɛgɛgi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI pɔ é bo wo uɛ za, ga konaiti, ¹² naa gɛ a kɛ wo gɛ ga ná-nubuseiti, tɔ bɔɔɔɔ gɛ ga wa-GALAGI, eɛɛvelei é boni la wo ma, eɛɛvelei é ma gɔnai woni la wo-mɛmɛwolani bɛ, Abalaame, ta Izaake, naa uɛɛ Zakɔbɛ ua. ¹³ Wa gɛla nɔ laade, Gɔɔɔɔ GALAGI ua gɛ niima minazɛgɛgi wosu wo uɛ, ga konaiti, ¹⁴ toɔga wosu wo uɛ, woiti wo loni za Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI gɛazu, ta zɔiti balaa ti ga de-mavofodaiti ti la dɛ zɔɔɔni.

Maapɛɛ gɛ kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai ua

¹⁵ Wo kwɛɛ uelei ade gɛni la Ezipete yooi zu, uelei ade ziiti ta-yooiti maazubudɛni la, uɛ wo zieni ná. ¹⁶ Wo kɔɔɔɔ gani nɔɔnɔɔgiti kaani, ti ga gului, ta kɔtɛi, naa uɛɛ wali gɛɛi ua, ta zanugi. ¹⁷ Nu nɔpɛ ge mina gɛ wo zaama, zunu, baa anzanu, baa pɛlɛyɛgɛ, baa bolodai

ta, nii kigi a zɛgɛ za Gɔɔɔɔ GALAGI ada-GALAGI ua, é ua li zii naati ta-galagiti debizu. À lua, ga nu nɔpɛ ge mina gɛ wo zaama, eɛɛ gului nii ma zapei ga nu uaa ani, baa ani wana. ¹⁸ Nu nɔpɛ ge mina gɛ wo zaama, ni-ima gɔna wooiti meniga uoluma, é ua bɔɔɔɔ maamuse, é ua gɛ: «Fai pɛ ka zoloo nɔun bɛ, anɛɛ ni nà uilesu kisu vaiti nɔ uolu.» Ni zooi nii zɛbɛai naa a maanɔɔɔni kɔɔɔna, zɔi nii fɔai naa balaa gɛ ta zɔɔɔ. ¹⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI la vaa bu, é ua maavaayɛ. Kɛlɛ ná-ziigaaawanai gɛ zeeli ma zunui naa, ná-ladalalai maavele ma, foovoo vaiti kpein ti zɛuɛai niima zɛuɛi tɛi su, naati ta la unma, toɔga daaseigi gɛaava, é kula eteai zu. ²⁰ Nii a kɛ maanɔɔɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ kpeteue Izelayele wolodamaiti kpein ba, eɛɛvelei minazɛgɛgi zu voovoo vaiti kpein sɛuɛai la, niima bɔ sɛuɛi zu.

Kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai ma zalai

²¹ Wo-mavofodaiti ti uaazu, wo-loun zunuiti ti wuzɛgɛzu, wa zɛgɛna ná, ta wɛɛin é uaazu, é zɛgɛ zou gɛli su gɔozama, ta zooi nii zu maanɔɔɔni kaana, ta seebɛiti Gɔɔɔɔ GALAGI ti uɛai ba, ²² zooi pɛ galaai ga ti-minigi, ta kpoloi, nu la zooga é ua ani nɔpɛ sin ná, ani nɔpɛ ge la tɔɔɔ ga, tufa nɔpɛ ge la mɔ bɛɛa ga, é gɛa ga faazupui gɛvele nii é gɛni Sɔɔɔme, ta Gɔɔɔɔ, ta Adema, ta Sebɔyime, uɛ Gɔɔɔɔ GALAGI ná ma vaiti supuni, ná-ziigaaawanai ta ná-ziigulagi zu, ²³ ziiti kpein ta gɛ ma: «Leeni vaa zu Gɔɔɔɔ GALAGI niima yooi zogai gani? Leeni gɛ é ga niima yiigaaawana wolai?» ²⁴ Ta ti woogaaavote, ti gɛ ma: «Nii gɛɛuɛ, tɔɔzɛi ti gɛlɛuɛ minazɛgɛgi ua, nii ti-mɛmɛwolani ta-GALAGI Gɔɔɔɔ GALAGI keeni ti nɔɔɔzu, é ti gɛlaai ma Ezipete yooi zu. ²⁵ Tɔɔzɛi ti liiue, ti gala kiligiti debi, ti kɔɔɔ gala kiligiti bu, ti la gɛni ti gɛwɛ kaipa, é la veeni ti ya ga tɔɔɔ. ²⁶ Naa gɛ é kɛa, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-ziigaaawanai ua zooi nii laalɔɔɔma, é ua ga maanɔɔɔ vai kpein, nii sɛuɛai ni-ima bɔ sɛuɛi zu. ²⁷ É ti kɔɔɔgulani ta-yooi zu ga ná-ziigaaawanai, ta ná-ziigulagi, naa uɛɛ ná-ziimaleuei ua. É ti bɛ, ti li zou gɛli su, uɛ ti zeini ná dɛ za.»

²⁸ Fai niiti ti kɔɔɔguai, Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI gɛ é naati kwɛɛ. Kɛlɛ niiti ti gɛlaai kɛlɛma, naati ta ga adɔɔɔ, da de-lointi eyesu gɛ, naa gɛ é ga tɔɔi nii zu wooiti, nii maanɛai, de so, de zie la.

Galema uolui GALA pɔ

30 Wooi niiti gɛ ti wogai wo ma, tuyai ta foovooi, ta uaazu gɛɛzu. Ni wa ti zona uolu ga niine wo-yi-imaue, nubuseiti saama, uɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI uaazu wo bɛɛzu, wo vaza náti, ² ni wa gɛlɛna ma, wo ua uolu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI tɔ, ni wa woilona gooi ma, wo gɛlo bɛ ga wo-yiimaue pɛ, ta wo-yenvui pɛ, wa wo-lointi, nii kpein nɔ gɛ feezu wo ya za, ³ naazu, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɛ wo niine, é wo maawɔngɛ, toɔga wo gɛalɛ ba, é ua ga woye, wo gɛla nubuseiti saama, uɛ wo gɛa vazani ná. ⁴ Anɛɛ ni wa gɛ pela uelei zu, zou bela ga, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɛ li, é wo gɛɛɛ náue, é wo gɛalɛ ba, ⁵ é ua ga woye naama yooi zu, nii wo-mɛmɛwolani ti sɔɔɔɔgai, wa sɛgɛ

ga wɔɔwɔ. Toɔa wo undaane, ɛ wo mɔɔn, wo leve wo-mɛmɛwolani ba. ⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo valibo wo-yiimaue, wa wo-mavofodaiti, naa ɔa a ke wo nee ue ga wo-yiimaue pe, ta wo-yenvui pe, naazu, wa zenvui wo. ⁷ Foovoo vai niiti kpein ge ti zeueai wo ue, naa ɔa zeeli wo zili nuiti ma, niiti ti wo maayosegezu, ti wo wɔnzegɛ. ⁸ Wɔɔn wa, wa ɔale ma, wo ua tɔun pɔ uolu, wo woilo gooi ma, wo na-deveiti kpein so, nii ge feezu wo ya za. ⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa undaanɛi ge wo ue, ɛ wo-geevaiti kpein subete, wo buɔu ga doun mɔɔnmɔɔn, wa-loganiiti gola ɔaawɔɔɔ, daami-anigi uooua wo ya. Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa wɔɔn ga wa-undaanɛi uolu, egevelei ɛ wɔɔnni la ga wo-mɛmɛwolani ta-undaanɛi, ¹⁰ ni nɔ wa woilo gooi ma, wo ɔolo na-tɔgiti be, ta na-deveiti, niiti ti zeueai tɔ sɛvɛi nii zu, siegi zu wo ɔalesu ma la, wo ua pɔ, ga wo-yiimaue pe, ta wo-yenvui pe.

Tɔgi ɔa nu yiimaue

¹¹ Devei ge feezu wo ya za, ɛ la baani, ɛ ua bude wa-zebei maazu, baa maa ua ɔooza wo ua. ¹² ɛ la geegɔɔɔɔ zu, wa ua ge ma: «Be ɔa a le geegɔɔɔɔ zu gi ue, ɛ uaa la gi ue, ɛ ua su vai wo gi ma, naa ɔa a ke, gi so, gi zie la?» ¹³ ɛ la kpolodei uolu uelei, wa ua ge ma: «Be ɔa a bude gi ue kpolodei uolu uelei, ɛ uaa la gi ue, ɛ su vai wo gi ma, naa ɔa a ke gi so, gi zie la?» ¹⁴ Wooi ɔa wo ɔoba nɔ, toɔa wo-laauɛ, ta wo-yiimaue, ga wo so, wo zie la.

Zenvui ta saai

¹⁵ A wele, za ge zenvui ta undaanɛi zeida wo luɔɔ, ge saai ta maanɔɔɔɔ balaa seida wo luɔɔ. ¹⁶ Devei ge feezu wo ya za, naa ɔa ɛ ga, wo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nee ue, wo zie ga pelei, nii ɛ dea ga woye, wo ɔolo na-deveiti be, ta na-tɔgiti, ta na-kala gooitii, naa ɔa a ke wo zenvui wo, wo mɔɔn, wo tuyai zɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ya, wa-GALAGI, naama yooi zu, ue wo liizu na, wo sege ga wɔɔɔ. ¹⁷ Kele ni wo-ɔigi a zegena tɔun ba, ni wo la keeni, wo ua ɔolo be, wa bɔɔɔ yena na, wo da nɔɔɔ gala kiligiti bu, wo da ti lebi, ¹⁸ na wo loozu ɔisu naa luɔɔ za ga wo undaa ɔa uili. Wo-zii zu la ɔooza naama yooi zu Zuluden uolu uelei, ue wo uaazu liizu na, wo sege ga wɔɔɔ.

¹⁹ Ge geegɔɔɔɔ ta zoi zoga za ga zeelei wo laalɔɔɔma, ga wo yiimazegɛ zenvui ta saai ti yɔɔɔzu, tuyai ta foovooi ti yɔɔɔzu. A yiimazegɛ ga zenvui, naa ɔa a ke, wo zenvui wo, wa wo-mavofodaiti. ²⁰ A yiimazegɛ ga wo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nee ue, wo ɔolo tɔun be, wo ɔili ba ɔɔ, mazɔɔɔ toɔa ɛ ga wo-yenvui, ɛ wo-zii zuɔoozazu, wo ua ze zoi naa ɔa, nii ɛ ma ɔona woni ga ɛ fe wo-mɛmɛwolani zea, Abalaame, ta Izaake, naa uee Zakɔbe ua.

**MOIZE NÁ-FALIMAI
TA SAA VAI**

(31:1--34:12)

31 Moize bɔɔni Izelayele nuiti kpein pɔ ɔani, ɛ ge ti ma: ² «Niizu ge kona ungila puufelegɔ (120) zɔɔɔga, ge la mɔ zooga ge ua lo wo luɔɔ. Gɔɔɔ GALAGI ɔeni ma, ge la Zuluden nii maazubudea. ³ Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɔɔ ɔa lo wo luɔɔ. Zii naati ti zeini na, toɔa naati kologolo wo luɔɔ, wo zoo wo ta-yooi zegɛ ga wɔɔɔ. Zozuwe ɔa ɛ losu wo untuɔɔ, egevelei Gɔɔɔ GALAGI bogai la. ⁴ Gɔɔɔ GALAGI ɔa ti ɔologolo, egevelei ɛ Amɔɔ masagiti kologoloni da, Sigon ta Wɔge ta ta-yooi. ⁵ Toɔa zobogi ve wo ue, wo wɔni zii naati ma, wa ti zo kpein nɔ, egevelei ge wo leveni la. ⁶ A yiilɔɔ, wo zebzegɛ! A mina lua, ti mina wo zasubali, mazɔɔɔ Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɔɔ ɔa liizu wo uolu, ɛ la yeebega wo ua, ɛ la gelea wo ua.»

Zozuwe uile fai Moize utogi zu

⁷ Naa uolu, Moize Zozuwe lolini, ɛ ge ma Izelayele nuiti kpein gaazu: «Yiilɔɔ, ɛ zebzegɛ, mazɔɔɔ da ɔa ɛ leezu ga niima nubuseiti naama yooi zu, nii Gɔɔɔ GALAGI ma ɔona woni ti-mɛmɛwolani be, ɛ ua fe ti ya. Da ɔa ɛ uaazu liizu ga tiye, ti sege ga tɔɔɔ. ⁸ Gɔɔɔ GALAGI bɔɔɔ ɔa lo ɛ luɔɔ, toɔa ge ɛ ua, ɛ la yeebega ɛ ua, ɛ la gelea ɛ ua. Mina lua ani nɔpe ba, ɛ zasu mina bali.»

Tɔ sɛvɛi ɔala yeegɔɔɔalaiti

⁹ Moize niima lo gooitii kpein sɛvɛni, ɛ kaliva zalaga ɔala nuiti ma, Leevi mavofodaiti, ti-losuve ɔeni ga ti da Gɔɔɔ GALAGI na-minazegɛ kesui zegɛ, ta Izelayele ɔundigiiti kpein. ¹⁰ ɛ niima levei veeni ti ya, ɛ ge ti ma: «Konagi lɔfelasie ɔilagilagi kpein ma, kuye zuvaaye konagi laawu, kota vetii ma ziegi zu, ¹¹ siegi zu Izelayele nuiti kpein ti uaazu la, ti lo Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔakala, naama adaue, ue ɛ yeelosu na ua, wa tɔ gooi nii ɔala na Izelayele nuiti kpein be. ¹² Wa nubuseiti kpein gaale ba, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, ta weinti ti seikɔɔɔmai zu wo zaama, naa ɔa a ke ti pe ti tɔgi ɔala gooi meni, ti Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazuluabai maalele, ti niima lo gooitii kpein so, ti da zie la, ¹³ ti-lointi balaa, niiti ti la kwɛɛ, naati ta meni, ti Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazuluabai maalele, yeenɔpe, wo-zii ma voloi pe su, naama yooi zu wo uaazu segezu ga wɔɔɔ, wo Zuluden budea uoluma.»

**Izelayele nuiti ta ge ga
woovalada nuiti**

¹⁴ Gɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Wele, ɛ-zii gaabelazuue maabuɔa. Ua ga Zozuwe, wo lo GALA daagomi sege uelei wu, miná ɔa ge na-deveiti feezu zea na.»

Moize ta Aalɔn ti liini, ti lo GALA daagɔmi sege uɛɛi wu.

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔulani keɛma ti uɛ miná, tonabiingi zu, é lo GALA daagɔmi sege uɛɛi laaue. ¹⁶ É bɔɛni Moize ɔɔ, é ɔɛ ma: «Wɛɛɛ, nágo ue na, è li è-mɛmɛ-wolani ɔɔ, ti zaai. È zaa uoluma, niima nubuseiti ta uaazu kologologi ɔɛɛzu ta gala kiligiti, naama yooi zu, uɛ ti uaazu liizu ná. Ta ɔɛɛɛ bà, ti minazɛɔɔgi ɔɔɔɔgolo, nii gè kɛɛni ti uɛ. ¹⁷ Naa mauele ma, nà yiigaawana ti ma naama voloi zu. Nà ɔɛɛɛ ti ua, gè uoluave ti ua. Naazu, nubuseiti ta ɔɛ ga zii taɔɔili daamiani, kpɔɔɔ mɔɔinmɔɔin ka zeeli ti ma, ta faabaagiti. Naama voloi, Izelayele nuiti ta ɔɛ bɔɔɔɔ ma: «Gaamazu, tei ada-GALAGI la mɔ de zaama, naa ɔɔ é kɛɛzu, niima maanɔɔɔiti ti zeelizu la de ma.» ¹⁸ Ungo, naama ziegi zu nà uoluave ti ua ɔɛɛɛɛɛin, faa ɔɔi kpein faa zu, nii ta kɛ, ta ɔɔaavotena gala kiligiti ma.

¹⁹ «À guyei nii zɛuɛ niizu. Da ue Moize, Izelayele nuiti kala da, ti da too, naa ɔɔ a kɛ, guyei naa ɔɛ bɛ ga zeelei ti laalɔɔɔma. ²⁰ Nà liizu ga tiye zooi naa zu, uɛ nɔɔnɔ ta kɔin gulɔi uoouaai ná, gè minazɛɔɔni, gè ɔɔna ti-mɛmɛwolani bɛ, ta daami wo, ti yiɔɔ, ta zeii ná, anii pɛ ge uooua ti ya, názu ɔɔ ta ɔɔaavote da gala kiligiti ma, ti da ti lɛbi, ta zii ɔɔɔɔgolo, ti nà-minazɛɔɔgi ɔɔɔɔgolo. ²¹ Siegi zu maanɔɔɔ mɔɔinmɔɔingɛ zeelizu la ti ma, ta faabaagi, naazu guyei nii ɔɔ ɔɛ ga zeelei ti laalɔɔɔma. Mazɔɔɔ ti-mavofodaiti ti la yeemaa, ti ua bɛ too vai ua. Gè ti-yiimaue ɔɛuelei ɔɛwɛɛ niina, aisa gè ua li ga tiye zooi naa zu, nii gè minazɛɔɔni, gè ma ɔɔna wo ti uɛ.» ²² Naama volo ná nɔ ɔɔ Moize guyei naa zɛuɛni la, nii é Izelayele nuiti kalani da.

²³ Naa uoluma, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-deveiti feeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, é ɔɛ ma: «Yiilɔɔ, è zɛbɛzɛɔɔ, mazɔɔɔ da ɔɔ è uaazu liizu ga Izelayele nuiti naama yooi zu, nii gè minazɛɔɔni ma vaa zu, gè ɔɔna. Nɔɔn nà, nà ɔɛɛzu è ua.»

²⁴ Siegi zu Moize beni da ga tɔ gooiti kpein sɛuɛ, sɛuɛ ɔɔila su, ta la yeni uoluzɔ, ²⁵ é niima levei veeni Leevi nuiti zea, niiti ti ɔɔni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazɛɔɔ kesui zɛɔɔɛzu, é ɔɛ ti ma: ²⁶ «À tɔ sɛuɛi nii zɛɔɔ, wo da Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-minazɛɔɔ kesui ɔɔbaue. Togɔ yesu ná, é ɔɛ ga zeelei Izelayele nubuseiti daalɔɔɔma. ²⁷ Tɔɔɔɔ ba ga, gè kwɛɛ wa ga kololala nuiti, wo bakage. Ni za, nà vulua wo zaama, wo da wuzɛɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma, wa uaazu kɛɛzu ɔɔale, sàa uoluma! ²⁸ Niizu, à wa-wolodama ɔɛwolaiti gaale ba màaɔɔoolii zu, ta kundigiiti kpein, gè guyei ma wooiti bo ti ma, nà geɔɔɔɔɔɔ ta zooi zosu ga zeelei ti laalɔɔɔma. ²⁹ Gè kwɛɛ, gè ɔɛ, sàa uoluma, keni nɔ wo bɔɔɔ ɔɔɔɔ, wo zɛɔɔ pelei ua, nii gè ná-fai zɛuɛai. Naazu kpɔɔɔ ɔɔ zeeli wo ma uelela uelei, tɔɔɔɔ wa Gɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛ, wo zie ueleiti ta uaazu ná-ziigaawanai maalolisu wo ma.»

³⁰ Naa uoluma, Moize guye wooiti kpein dɛɛni ga Izelayele nu uɛɛɛi, ti ti pɛ mɛnini.

Moize ná-guyei

32 Ee, geɔɔɔɔɔɔ, woilo, nà bɔɔɛzu.

Da ue, ee, zooi, dàawooiti meni!

² Nà-faaɔɔɔɔɔɔ uɛ eɔɔ tonai,

gòoi zie eɔɔ nɔɔɔai,

eɔɔ dubui é tufa letɛi ɔɔ,

eɔɔ sabalagi é tufai ɔɔ.

³ Mazɔɔɔ nà Gɔɔɔɔ GALAGI laaseigi wosu.

À ada-GALAGI maamuse!

⁴ Togɔ ga fasai, ná-kɛɛwotii laazeeliue,

ná-peleiti pɛ ɔɔɔɔɔ,

woɔɔɔɔɔɔ GALAGI ue, telebotala vaa la ziima,

togɔ telebogai, é zɔɔ.

⁵ Wɔɔn wa, tɔɔn tetemazu, wo yaavaue,

wo la mɔ ga ná-dointi,

tɔɔɔɔɔ ɔɔɔ ɔɔ wo ua,

wa ga yaava nuiti, ta ɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti.

⁶ Gímalala nubuseiti, ɔɔ ge la ti ma,

Gɔɔɔɔ GALAGI zopelei ɔɔna wo uɛ?

Wo-ɔɛɛ laade baa, wo bɛɛɛ nui?

Tɔ laade é ua wo bɛɛɛ, é ua wo zeii?

⁷ À ɔɔɛɛ ɔɔɔɔɔɔɔɔ voloiti su,

wo ɔɔida yeɔɔɔɔɔɔ ɔɔilagilagi ma ɔɔnagiti bu.

À wo zɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti gaazaɔɔ, ta dɛɛ ga woye.

À wa-nu ɔɔɔɔɔɔɔɔ gaazaɔɔ, ta wo ɔɔala da.

⁸ Siegi zu nii é Anii-Pɛ-Unda, é zooi veeni la nubuseiti

bɛ,

é nubuseiti gaagɔɔ, ti vaza zooi ɔɔ,

é zooiti kwɛgi la,

é zoloo GALA dointi tieɔɔi ma.

⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI nɔɔnɔ ɔɔ é ga ná-nubuseiti,

Zakɔɔɔ ná-dointi ka ti ga nɔɔnɔ.

¹⁰ É Izelayele ɔɔani teuebai zu, ná zɔɔɔakai,

uɛ nu la zeini ná, keni suaiti kpain gooi nɔ.

É sɛsɛɔɔni, é sege, é kula su,

é ɔɔaba ma, eɔɔ gaazuleegi.

¹¹ Kɛɛuɛ eɔɔ kɔɔɔi nii paai ma yiivoiti maalogazu,

é ɔɔuesu ná-zivoiti maazu,

é ɔɔuegi zɔɔvie, é ti zɛɔɔ,

é ti zo ga ɔɔuedɛɔɔaiti, é da li ga tiye.

¹² Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔila kpe nɔ ɔɔ é loni ti lugɔ,

gala kili gila kpalaa ge la ɔɔni bɔni ba.

¹³ É lɛɛni ga tiye zooi ɔɔaagoozazuue,

é ti ɔɔnɔɔkulani ga kpalaga aniiti.

É ti ɔɔnɔɔkulani ga kɔin gulɔi, é ɔɔlazu fasai ua,

é wolive wuluiti nɔɔnɔ nɔɔɔɔɔɔ zooi zu.

¹⁴ É ti ɔɔnɔɔkulani ga niki zaaiti ta-nɔɔnɔ,

ta boli zaaiti ta-nɔɔnɔ,

é uɛɛ baala suai ma wulɔiti ba,

ta Basan yooi zu uaala golaiti, ta ma woli zineiti,

ta molo uapagi é ga beleegi,

ta dɔɔ bɔi papagi.

¹⁵ Su la ɔɔoozani, Yesulun, nii é ga Izelayele,

é bɔɔɔɔɔɔɔɔɔ maalɔɔɔɔɔ ma, é bakani.

É bakɔɔnɔ, é bakpa, gaazuue da volo.

É ɔɔɔɔni GALAGI ua, nii é tɔɔn kpɛɛɛai,

é ná-kizo fasai uɛɛuili.

16 Izelayele nuiti ti GALA diini toloi ma,
 tɔɔzei ti gaauɛɛni,
 ti uile gala kiligiti polu,
 ti ziiɛgaawanani ga ti zie uele ɲɔiti.
 17 Ti ɔɛa zalagaiti kulazu inɛgiti bɛ,
 niiti ti la wɔɔ ga gala,
 niiti ti la ti ɔwɛɛ, ti ɔɔlaai ga niine,
 niiti wo-memɛwolani ti la ɔɛni ti lɛbizu.
 18 Izelayele, ɛ yeema ɛ make vasai ma, nii ɛ zɔɔɔɔgai la,
 ɛ yeema GALA ma, nii ɛ zɛnvui veai ɛ ya.
 19 Siegi zu ɔɔɔɔɔ GALAGI naa ɔaani la, ɛ yiiɔaawanani,
 tɔɔzei nà-doun zunuiti ta nà-doun anzanuiti ti
 baagɔni ma.
 20 ɛ boni, ɛ ɔɛ ma: «Nà uoluavesu ti ua,
 fai nii ɛ uaazu ti zɔɔɔɔsu, nà naa uɛɛ nàzu.
 Mazɔɔɔ nubuseiti be, ti yaavaai,
 dointi be, ti la ga woɔɔɔɔɔɔɔ nu.
 21 Ti kɛa ga tolo nu ga naa mauele, nii ɛ la ga gala,
 ti ziiɛgaawana ga kɔɔɔɔɔ ganigiti.
 Nà balaa, nà ti ɔɛɛzu ga tolo nuiti ga naa mauele, nii
 ɛ la ga zii ɲɔɛ.
 Nà ti yiiɔaawanazu ga zii ta, nii ɔi ge la ma.
 22 Mazɔɔɔ nà-ziiɔaawana abui sogaa,
 toɔa galai wosu, eyesu ɛ zeeli ɔvɛalaazu bogi zu,
 toɔa zoi ta gaa aniiti miizu,
 ɛ sogaa gizeiti kpogiti ba.
 23 Nà maanɔɔɔ ɔiizisu ti ma,
 nà nà-mɛɛinti kpein pilisu ti ma.
 24 Pului ɔa ti ɔɔɔɔɔɔɔ,
 kɔɔkɔpadimai uɛɛ ti ua, ɔɔɔɔ ti ua.
 Gè suaiti teue ti ma, ti ɔa ti uali ga ga ti-ɲiigai,
 ta kaali ɲɔiti ma wanai.
 25 Koi ɲɔɔɔɔɔuɛti, bogaa zɔkɔɔi ɔa ɔɛ ti uolu miná,
 ɛ ɔa ti uala ti-lointi ma,
 peɛiti bu, dualuagi ɔa zeeli ti pɛ ma,
 zunu loungoiti, ta anzanu loungoiti,
 ta ɲiimibɔlegiti, ta kɛwola wɔɔɔɔɔ, ti pɛ.
 26 Wɔɔin ɔɛni mà ga gè ti pɛ ma zuwu ɔaaleue,
 nubuseiti ti mina ɲɔ ɔisɛ ti zu eteai zu.
 27 Kɛɛ gè luani ga ti zili nuiti ti mina ɲɛɔɔɔɔɔ nɔnɔn su,
 ti ua ɔisɛ ga ta-zobogi ɔa ɛ naa ɔɛa,
 ɔɔɔɔɔ GALAGI laade, ɛ ua naati kpein kɛ.
 28 Izelayele ɔa ga zii, nii balagai ɔi pagɔi ma,
 ti ualage kelegɛlegi ma.
 29 Ni ti ɔɛni ga ɔiima nu,
 ta la ɔɛ faiti zɔɔɔɔɔɔɔaazu,
 ti ɔiida uelela uele vaiti bu.
 30 Kɔɔɔɔɔ nu ɔilagi ɔa zoo ɔale ɛ nu waagila (1 000)
 kpɛ?
 'Baa nu felegɔi ɲɔ nu waapuugɔi (10 000) bɛ?
 Naa la be naa ɔɛ, ni ti make vasai la ɔɛni ti wɔɔɔɔni,
 ni ɔɔɔɔɔ GALAGI la ɔɛni yeezeɔɔni ti maazu.
 31 Mazɔɔɔ ti zili nuiti ti kwɛɛ ga,
 ta-ɔalagi ɛ ti makeɛsu, naa la ga Izelayele nà-GALAGI
 ɔɛuele.
 32 Ti ɔɛɛue ɛɔɛ kpelei, nii ma zuwui zeɔɔɔai ɔɔɔɔɔɔɔ,
 ta ga kpelei nii seɔɔɔai ɔɔɔɔɔɔɔ.
 Ma ɔɔɔɔi gwaai wanaue,

leezen belei ma waai wanaue.
 33 Ta-ɔɔi ɔa ga kaali wanai,
 toɔa ga pɛɛɔaali wana ɲɔi.
 34 Kɛɛ pɛɛɛ, nɔnɔn nà, ɔɔɔɔɔ GALAGI,
 nii gè kɛuele bɛɛɛai ɔɔɔɔɔɔɔ,
 gè make ba ti laalɔɔɔma.
 35 Nà ɔa gè ga potokula nui, gè ti zala, uelei soloogai
 la ti ma,
 siegi zu ti-ɔɔɔɔɔi bunɛsu la.
 Mazɔɔɔ ti ɔɔɔɔɔɔɔ foloi maabuɔa gola,
 nii deveai ti ma, naa wola maabuɔa.»
 36 Ungo, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa nà-nubuseiti tukpɔɔaaleue
 ga telebodai,
 toɔa nà-botigɛ nuiti maawɔingaa,
 siegi zu ɛ kwɛɛsu la ga ti-zɛbɛi bega,
 nu la ɲɔ ti zaama a ɔɛ ga duɔ, baa ɔɔɔɔyeema nu.
 37 Nàzu, toɔa ɔɛ ma:
 «Wa-yɛɛ ɔalagiti ta mini mu?
 Mini ɔa fasai nà, nii wo ɔɛni ɔiɔosu ba?
 38 Galagiti ti ɔɛni wa-zalagaa zua wulɔiti miizu,
 ti ɔa wa-uuya zalagaa ma ɔɔɔi bɔɔɔ,
 ti wuzɛge lɛɛ, ti ɔɔ wo ua.
 Ti ɔɛ wo uɛ ga wo make anii.
 39 À sugwɛɛ deɔɔɔmu, ga nà ɔiila kpe ka gè ga GALAGI,
 tagili ge la nà nɔnɔn polu.
 Nà ɔa nà ɔa paai wo,
 nà ɔiila kpe ɲɔ ɔa nà ɔa zɛnvui ve,
 nà ɔa gè maawanai woni, nà ɔa gè kedɛsu,
 nà sona, nu ɲɔɔɔ ge la zooga ɛ ua kula zɛa.
 40 Mazɔɔɔ gè yeelɛa geezu,
 gè deɛ, gè ɔɛ ma:
 «ɛɔɔuelei gè vulua la ga ɔiite, eyesu ɔɔ,
 41 gè nà-bogaa zɔkɔɔi ɔaalia,
 gè wuzɛgea potokulai ma,
 nà nɔnɔn uotokulazu màayosege nuiti ma,
 gè naati kpein sala, niiti ti wɔnɔnɔzeɔai.
 42 Sili nuiti ti-ɲamaai ɔa nà-mɛɛinti so ɛɔɛ ɔɔɔi,
 nà-bogaa zɔkɔɔi ɔa yigoo ga nuiti ma zuai,
 ta nu maawanaiti ta duɔɔiti ti-ma ɲamaai,
 ta sili nuiti ta-ɔundigiiiti tɔungiti.»
 43 Zii ɔiiligiti, à ɔɔoozune nà-nubuseiti ma!
 ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa nà-botigɛ nuiti ti zaa vai uotoku-
 lazulu,
 toɔa potokulai ɔɛɛzu sili nuiti ma,
 toɔa koto gba vai ɔɛɛzu zoi uɛ, nà-nubuseiti bɛ.
 44 Moize ta Nun nà-doun zunui Zozuwe ti uaani, ti ni-
 ima wuye woiti kpein kala nubuseiti bɛ, naati ti meni-
 ni.

Keni nuiti ti ɔɔlo

45 Moize begai ma ga niima woiti kpein bo Izelayele
 nuiti ma, 46 ɛ ɔɛni ti ma: «À ɔiize niima woiti kpein su,
 nii gè kɛɛzu ga zeele wooi wo laalɔɔɔma za. Wa wo-
 lointi kala ga tiye, naa ɔa a kɛ, ti ɔɔlo tɔgi nà-deveiti
 kpein bu, ti zie la. 47 Mazɔɔɔ ɛ la ga wafuun goo wo uɛ,
 wa-eteai ɔa su, niima wooi mauele ma, wo-zii zu ɔa
 ɔooza naama yooi zu, nii wo uaazu ɔɔɔɔsu ga wɔɔɔɔ,
 wa Zuluden budena.»

Moize zaa vai wo fai

⁴⁸ Naama volo ná nɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize ɔ, é gɛ ma: ⁴⁹ «Le Abalime gize nekpeiti ma, è le Neebo gizei ma, nii é Moabe yooi zu, Zeeliko letemaue, è Kanaan yooi uete, nii gè feezu Izelayele nuiti be ga tɔnɔ. ⁵⁰ Da zaazu gizei naa ma, nii è uaazu læzu ma, è li è-meme-wolani pɔ, ti zaai, egɛuelei è-liè Aalɔn zaani la Gɔɔɔ gizei ma, è li memewolani pɔ ti zaai. ⁵¹ Tɔɔɔɔ wo la gɛeni ga lada nu bè Izelayele nuiti saama, Meeliba ɔɛiti pɔ be, Kadese, Sin teubai zu. Wo la gɛni vaani bu, nà-nadedai ua gɛla keɛma Izelayele nuiti gaazu. ⁵² Da ye goozama, è zoi naa gɛ ga gaaazu, nii gè feezu Izelayele nuiti be, keɛ è la læa ná.»

Moize tuya loo vai Izelayele nuiti be

33 Tuyai uete, nii GALA nui Moize tooni Izelayele nuiti be, aisa é ua za. ² É gɛni ma: Gɔɔɔɔ GALAGI uauue, é zefɛ Sinayi gizei ma, é wuzefɛu ti ue, egɛ foloi, é zefɛ Seyiil yooi zu, toga volozu, é zo Palan gizei ma zoligo, paauue, é gɛla ná-geezugeela ɔadegai waawaagiti saama, tɔ seui gɛni zea, abui ba. ³ Ungo, nubuseiti nɛue è ue, da makesu naati ma, niiti ti ga dɔnɔɔiti, ta uuuni è gɔɔɔwu, ti da è-laawooi meni. ⁴ Ada-vaa gɛ é tɔgi veeni la Moize ya, Zakɔbe ná-nubuseiti ti kɔkɔ ga tɔnɔ. ⁵ É gɛni ga masagi Yesulun unda, siegi zu nubuseiti ta-gɛndigiiti ti maabɔni da, ta Izelayele wolodamaiti. ⁶ Lubɛn zii zugooza, é mina za, ná-nubuseiti ti la mɔinni, naati ye ná gɔ. ⁷ Weɛ nii gɛ é boni, é lo Zuda ua: Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, woilo Zuda wooi ma. Lo tuɔɔ, è lii la ná-nubuseiti pɔ. Zeeiti ti maalobo, da bɔɔɔ gɛ ga ná-kpɔba nui sili nuiti daalɔɔma. ⁸ Leevi letegi, é gɛni ma: Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI! È wuulimegi ta tumimegi veeni dalada wotigɛ nuiti zea, Leevi mavofodaiti, niiti è ti uolugulaai Masa, è ti zakpe Meeliba ɔɛiti pɔ be. ⁹ Leevi, nii é gɛezu keɛgɛ ta dee ta-vaa ma: «Gè la weɛzu ti ua!» Teigi é la zeelɔɔɔɔ zu gɛeni ná-doun zunuiti ta keɛgɛlɔinti zɔɔɔzu, keai ga woogɛgɛla nu è-laawooi gɛla nɔ ue, ta da-mi-nazefegi. ¹⁰ Leevi nuiti ta da Zakɔbe ná-nuiti kala ga da-levei, ti Izelayele nuiti kala ga da-lɔgi, ti ani maku nɛnɛgiti gala è ue, ti gala zalaɔgai gɛla da-zalaɔa gɛlazuu. ¹¹ Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, ta bɔ ta-zɛbei ua, è tuya loo botii kpein ma, ti keɛzu ga yei.

Ti zili nuiti ta-gɛabaai gologolo, niiti kpein ti ti wɔnzefɛzu, tanɔpe ge mina ungi wuzefɛ mɔnɔ eyesu pɛ. ¹² Benzamen letegi, é gɛni ma: Gɔɔɔɔ GALAGI nɛɛɛ nui, toga zeini ziileigi zu tɔun ko-ba, GALA ka é makesu yeenɔpe, toga zeini ná-gizeiti saama. ¹³ Zozefe letegi, é gɛni ma: Gɔɔɔɔ GALAGI tuya looue ná-zooi ue, ga kɔda uagɔi é zefɛzu geezuue, ta zou wu dɛ wolaiti, ¹⁴ ta gulu waa uagɔiti, foloi ti bɔizu, ta gulu waai kpein nɛai, ti tɔnɔɔ alu-o-alu, ¹⁵ ta veɛani uagɔiti, gize kɔkɔzafagiti ti feezu, ta wɔkɔkɔ zu gizeiti ta-kɔnɔ pagɔiti. ¹⁶ Tɔnɔɔ nii fizɔgai gola, é zoi laavegai. GALA nii é gɛlani keɛma kpɔnɔ goi zu, nii abui gɛni sosu ba, naa ná-faanɛi ua, é gɛ ga masa bɔkɔgi Zozefe unba, teigi ziimazefegi wogai da, é gɛ ga keɛgɛlɔinti ta-gɛndigii. ¹⁷ Unfemai gɛ Zozefe ue! Suzeeliue egɛ nike zinei. Mine felegɔi gɛ ba, egɛ wɔkɔkɔ legui, naati ka a da ziiti sigɛ la, é ti laavili, é li ga tiye zou bela ga. Minei gilagi gɛ é ga Efelayime nubuse waawaagiti, zoi gɛ é ga Manasee ná-nubuse mɔinmɔingiti. ¹⁸ Zabulɔn letegi, é gɛni ma: Zabulɔn, goozune da-uɔdi loo vaiti su. Isakaal, dɔun ze kpe da-zefɛ gɔtaiti bu. ¹⁹ Wa nubuseiti toli wa-gize gaafoozagi ma, wa zalaɔgaiti kula ga telebodai, kpoloɔi ta zielauɛ ɔadagɛi ta gɛ ga zabu, wo naavolo mɔinmɔin kɔkɔ. ²⁰ Gade letegi, é gɛni ma: Maamusei gɛ Gɔɔɔɔ GALAGI ue, nii é zou wolai veezu Gade ue. Gade gɛ loogɔsu egɛ zala zaai, a da ná-sua zogai uali ga, é so kɔɔɔiti ma, é li nɔnkalagi ɔ. ²¹ É yiimazefeni ga ma uagɔi, ue ná makegai be, kundigi laamiizuue gɛna. Toga é loni nubuseiti untuɔɔ, é telebodai zie, egɛuelei GALA ge pɔ la, é zoloo faa zɔlegaiti ma, ti wogai Izelayele ná-faa zu. ²² Dan letegi, é gɛni ma: Dan gɛ ga zala bokpagi, nii é uilisɔ, é zefɛ Basan yooi zu. ²³ Nefetali letegi, é gɛni ma: Nefetali yigɛa ga faanɛi, é Gɔɔɔɔ GALAGI ná-tuyaiti pɛ kɔkɔga. Ná-zooi é segezu ga nɔnɔ, toga zo folo gɛlazɔ, é li lekɛma nu yeezazuue. ²⁴ Aseɛ letegi, é gɛni ma: Aseɛ gɛ ga tuya nu, Zakɔbe ná-doun zunuiti saama. Undaɛ gɛ be ye, keɛgɛlɔinti saama,

Zozuwe

Seuei loozeizuu ma woo mungiti

Zozuwe ná-seuei ga Kanaan yooi zo fai læzu, ta Izelayele wolodamaiti sei uelei zoi naa zu. Zozuwe, nii é gñeni ga Moize uotogi, naa ga é loni ti luḡ. Seuei nii zu vaiti ti gñeni, é zo kona waagila unnaanigɔ (1 400) ma, é li kona waagila unfelegɔ puunaanigɔ (1 240) zięgi zu uɔ, aisa Yesu Kilista ua zɔɔ. Naa kpein ge gñeni kona uuusavagɔ (30) gęgala laawu (14:10). Izelayele nubuseiti kulaai ma Ezipete yooi zu, ti keeni ga kona uuunaanigɔ (40), aisa ti ua lo minazegę zoi zu, nii é ga Kanaan yooi.

Kanaan yooi zo fai gęuele beteni ga faa savagɔ:

1 Kanaan yooi zo fai, (gaagwesu 1 é li 12 uɔ).

2 Zoi gaagwęe vai, (gaagwesu 13 é li 21 uɔ).

3 Zozuwe ná-eteai gaabelagi, (gaagwesu 22 é li 24 uɔ).

GALA ge zoi veeni ná-nubuseiti zea, é ná-minazegęgi laazeelini, nii é boni ti-memewolani be, é niine ga Moize mauele.

GALA ta Izelayele nuiti zɔɔzuue, é lo Kanaan yooi vai ua, faa ue boɔɔbai, ege ti gula vai Ezipete yooi zu. Ti gula vai Ezipete yooi ua, GALA boɔɔɔ ga é ti maaloboni, é kɔɔi gɔ ná-nubuseiti be, ti li luḡma pile sɔɔɔgai zu.

Zoi gaagwęe vai, nii sɔɔɔgai, ta nii é la de zɔɔɔni, é ua ve ese gilagilagi ya, naa ga GALA ná-nębeie læzu, ga Izelayele nuiti pe ge boɔɔ you zɔɔɔ ga tɔɔ. Naama gisiei ga de adaueti daaseigiti kalasu la, gaagwesui tanigaani su (gaagwesu 13, 15 ta 16 zu).

Kanaan yooi zo fai, ta gaagwęe vai, ga GALA ná-woogęgiladai læzu, ná-minazegęgiti daazeeli vai zu, keie Zozuwe ná-seuei ga dezu balaa ga keni nubuseiti ti zebęzege. Izelayele nuiti sei vai zii giligiti saama, niiti ti la GALA kwęe, naa gñeni ga faabaagi, é ti li kidaalevelalai ma. Naa ga é keeni Zozuwe nuiti gaaleeni ba Sikeme, ti minazegę volu ga niine, naa ga bogai ga kpe gaabelagi gaagwesu 24 zu. Nubuseiti ti minazegęni ga ti botii gę GALA be. Izelayele nuiti, ta ta-yooi ná-faa uɔɔmai, ma boezugulai loozeizuuę gana, sienkpe su keni Izelayele nuiti ti loo gisu ga ziimazegęgi ti boni, ti loo ua faabaagi zu, keni ti naa laazeeli.

Zozuwe zeii vai nubuseiti unda

1 Gɔɔɔ GALAGI ná-botigę nui Moize zaa uoluma, Gɔɔɔ GALAGI gñeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ma, Moize ná-kpɔba nui: ² «Ná-botigę nui Moize zaa. Niizu, gęuele betena, da-o, niima nubuseiti-yo, wo Zuluden bude, wo lo zoi naa zu, nii gę feezu Izelayele nuiti zea. ³ Adauę kpe wo-gɔɔɔ a lona ná ma, gę miná vea wo ue, egeuelei gę boni la Moize ma. ⁴ Wa-yooi ga zo teubai ma, eyesu é zeeli Liban gizeiti ma, ta zie woi Ufulate, Gęte nuiti ta-yooi kpein ka gę su, é zeii Kpolodę Wolai ua, folo liizu uelei. ⁵ Nu kpe ge la loga é luḡ, è-zii ma voloi pe su. Nà gę é ua, egeuelei gę gñeni la Moize ua, gę la yeebega é ua pe, gę la gęlea é ua ęęęlein. ⁶ Yiilɔ, é zebęzege, mazɔɔ è-zaalai zu ga niima nubuseiti ti zoi zɔɔɔsu da ga tɔɔ, nii gę ma minazegę boni ti-memewolani be, ga nà feezu ti ya. ⁷ Keni nò è yiilɔ, é zebęzege ga pagɔ, é golo tɔ gooi kpein be, nii ná-botigę nui Moize seueni è ue, é zie la, é mina

zege ba, é ua li ga yeeza, baa gɔɔɔ, naazu da zobo sɔɔɔ fai kpein su, é keezu. ⁸ È da tɔ seuei nii gala, é da yepe ga su woiti, é gisiei ti zu folo ue kpidi ua, naa ga a ke é golo su wooi pe be, mazɔɔ názu ga è-gęevaiti subętezu la, é zobo sɔɔɔ fai kpein su, é keezu. ⁹ Gę la boni é ma baa ga, yiilɔ, é zebęzege? Mina lua ani kpe ba, é zasu mina bali, mazɔɔ nà, Gɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI, nà gę é ua, ue kpe é liizu ná.»

Zuluden bude vai ma gęuele betei

¹⁰ Zozuwe niima leveiti feeni nubuseiti ta-gundigiiti zea, é gę ti ma: ¹¹ «À zie ade-uuuzuuę ná pe, wo devei ve nubuseiti zea, ga ti daamianigi gęuele betę boɔɔ ue, mazɔɔ folo savagɔ uoluma, wa Zuluden nii budezu, wo li, wo zoi zege ga wɔɔ, nii Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu.»

¹² Zozuwe boeni Luben ná-bolodai uɔ, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gilazuuę, é gę ti ma: ¹³ «À gize devei zu, nii Gɔɔɔ GALAGI ná-botigę nui

Moize feeni wo ya, é gɛ wo ma: «Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI zooi vea wo ya, é doogogi ve wo ya.»¹⁴ Wo-anzaiti, ta wo-lointi, ta wa-loganiiti ta ye Zuluden uoluuɛ folo gɔlazu uelei, zooi naa zu nii Moize feeni wo ya, keɛ zunuiti kpein, ti ga kɔɔɔ nuiti, wa buɛ, wo lo wo-gɛɛleaiti untuɔ kɔɔmauɛ, wo yeeve ti uɛ,¹⁵ eyesu Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI doogɔ fe ti uɛ ga wo gɛuele, ti zooi naa zɔɔɔ, nii é feezu ti uɛ. Naa uoluma, wa gale ma niina wɔɔɔ ma yooi zu, wo zeí ná pɛ, Zuluden folo gɔlazu uelei, eɛgɛuelei Gɔɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize boni la.»

¹⁶ Ti Zozuwe woogaaivoteni, ti gɛ ma: «Devei kpein é fea, gá naa kpein so, uɛ nɔpɛ é gi levesu ná, gá li miná.¹⁷ Gá golo é uɛ, eɛgɛuelei gi gɔloni la Moize uɛ. Gɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI gɛ é ua, eɛgɛuelei é gɛni la Moize ua.¹⁸ Zɔi nɔpɛ a bakana da-gundigilai laalɔɔɔma, é la gɔloni da-leveiti kpein bɛ, ta naama nui uaa. Yiilɔɔɔ nɔ, è zebezege!»

Zeeliko zuuɛ fai

2 Nun ná-doun zunui Zozuwe nɛnɛ felegɔ leveni dɔɔɔguzu, ti zege Akasia nɛmɛi zu, é gɛ ti ma: «À li, wo zooi zuuɛ, ta Zeeliko bɔɔɔɔ.» Ti liini, ti ni kologolo anzanui ta ná-pelei wu, nii daaseigi gɛni ga Lagabe.

² Ti gɛni Zeeliko masagi ma: «Weɛ, Izelayeɛ nuiti seeliuɛ uɛ kpidi, ga ti zooi zuuɛ.»³ Zeeliko masagi keelai leveni Lagabe ma, é gɛ ma: «Zunuiti fe gi ya, ti njai da-uelei wu, mazɔɔɔ zooi zuuɛ fai gá ti uaa ma.»⁴ Keɛ anzanui zunu felegɔti segɛni, é ti lɔɔɔ, é gɛ ma: «Gaamazu, zunui naati ti uaa ni pɔ bɛ, keɛ gè la gɛni ti-zegezu gɛɛɛ.⁵ Sigɔ daue laagulu ziegi zu, fitilimaue, ma zunuiti ti gɔlani, ti li, gè la kwɛɛ, uɛ ti liai ná. À suvile, wo uile ti uolu, wa ti gɔɔɔzumɛnsu.»

⁶ Tɔun é ti lɛni peɛ gɔmaue doogɔ bosuuɛ, é ti lɔɔɔ geze baku zigigi wu, nii é keueɛ bɛtɛni bɔɔɔ uɛ ná-peɛ gɔmaue.⁷ Masagi ná-keelai ti uileni ti uolu pelei naa zu, nii é liizu Zuluden maalevesu uelei. Ti gɔlani nɔ taai ua feya, ti sigigi laagulu ti uolu uelei.

Lagabe ta nɛnɛ felegɔti ta-woolaamai

⁸ Lagabe lɛni peɛ gɔmaue doogɔ bosuuɛ, é ma wɛɛinti ka, aisa ti ua la.⁹ É gɛni ti ma: «Gè kwɛɛni ga Gɔɔɔ GALAGI niima yooi veeuɛ wo uɛ, dualuagi gi zoga, uɛ yɔɔɔzuuɛ nubuseiti kpein sasu gá balizu wo luɔɔ.¹⁰ Mazɔɔɔ gi menini ga Gɔɔɔ GALAGI Seeli Kpolodɛi wɔɔni su wo luɔɔ, siegi zu wo gɔlani la Ezipete yooi ua. Gi naa menini, uelei wo Amɔɔɔ nuiti ta-masa felegɔti soni da, Sigon ta Wɔge, ti gɛni masadai gɛɛzu Zuluden uolu uelei, folo gɔlazu uelei, wo ti zuwuɔaaleue ta ta-nubuseiti, wo ta-yooi gɔlogolo.¹¹ Gi naama vaiti menigai ma, gi iɔɔ ge levea. Nu nɔpɛ zii la lɔa, é ua lo wo luɔɔ. Tɔɔzei Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gá é ga GALA, geegɔɔɔgi zu ta zooi ma.¹² Niizu, à gɔnana bè, Gɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, ga faanɛi gè keai wo uɛ, wa buugɛɛ, wa balaagi wo faanɛ gɛ ná-peɛyegɛi uɛ. À poogi ta ve zèa, nii ná la da.¹³ À mi-

nazege bè ga wa kɛɛ ye vulua, ta dèe, ta kɛɛ ná-dointi, ta tɔɔɔti kpein, wo la vaa bu, gi ua za.»¹⁴ Zunui niiti ti gɛni ma: «Ni nɔ wo la gi maalɔɔni, gi gɔnaa gi-yenvui ma, gá gɛ ga woogɛgila nu gá-minazegegi zu, gá gɛ ga faanɛ wuugɛɛ nu è uɛ, siegi zu Gɔɔɔ GALAGI zooi veezu la gi uɛ.»

¹⁵ Lagabe ná-peɛi gɛni loni taai ma zigigi ua, sigigi gɔozuuɛ bɔɔɔ gá é gɛni zeini ná. Naa gá é keɛni, é zooni é zunu felegɔti kula fenɛteɛi laauɛ, é ti yei ga galui.¹⁶ É gɛni ti ma: «À li ga gize yooi zu uelei, ni naa laade, wo la gɔlaa wo bɛɛ nuiti zea. À lɔɔɔ ná folo sauagɔ laawu, eyesu ti gale ma. Naa uolu, wa pele zo niina.»¹⁷ Zunu felegɔti naati ti gɛni ma: «Weɛ, uelei gá minazegegi a ye ma la, nii è boga ga gi ke è uɛ, faa la gɛa gi ua:¹⁸ Aisa gi ua ua zooi zu, galu bɔɔɔgi nii gɔli fenɛteɛi laauɛ, nii gi gɔlakai daue, gi uile, è è-gɛɛ, ta è-lee, ta è-gɛɛleaiti, ta da-ueɛyegɛi kpein gaale ba da-ueɛi wu.¹⁹ Nu nɔpɛ a budena da-ueɛi ma bɔfologi maazu, é gɔla eteave, naa ma njamai gá la tɔ bɔɔɔ unma, faa la gɛa gi ua. Keɛ ni gá yeewɔɔguna naa taɔila kpala ba, niiti ti è ua pelei wu, naa ma njamai gá la gi unma.²⁰ Ni da gi maalɔɔna, faa la gi ua, é lo konai ua, gi bogai è uɛ.»²¹ É gɛni ti ma: «É gɛ, eɛgɛuelei wa-minazegegi la!» É beni ti ua, ti li. É galu bɔɔɔgi gɔlini ná-fenɛteɛi laauɛ.

²² Ti liini, ti zeeli gize yooi zu, ti ye ná, eyesu folo sauagɔ, eyesu ti gáizɛ nuiti ti gale ma. Ti gáizɛ nuiti ti ti gáizɛni pele gɔbauɛ ná pɛ, ti la ti gáani.²³ Zunu felegɔti ti yeini uolu, ti zege gize yooi zu, ti Zuluden buɛ. Ti zeelini Zozuwe uɔ bɛ, Nun ná-doun zunui, ti uoluvaawo ma ga nii kpein é zieni.²⁴ Ti gɛni Zozuwe ma: «Gaama ue, Gɔɔɔ GALAGI zooi kpein feeuɛ ade uɛ, mazɔɔɔ zooi zu nubuseiti kpein sasu gá balizu ade luɔɔ.»

Zuluden buɛ vai

3 Zozuwe wuzegɛni poluma zobui, ta Izelayeɛ nuiti kpein ti zege ti-uuuzuuɛ Akasia nɛmɛi zu, ti li, ti uu Zuluden zɛlaue, ti ni miná, aisa ti ua buɛ.² Folo sauagɔ uoluma, nubuseiti ta-gundigɛiti ti ti-uuuzuuɛ maagakuni,³ ti devei niiti fe ti ya: «Siegi zu wa zalaɔa gɔla nuiti kaana la, Leevi nuiti ti Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-minazege kesui zegeai, wa zege niina wo-uuuzuuɛ wo ná, wo uile ti uolu.⁴ Wa zɔɔɔzu gɛ bɔɔɔ ua wa minazege kesui, ga kilo gɔla. À mina maabuɔa ba. Wa pelei gɛɛ naazu, nii wa zie la, mazɔɔɔ kaipa wo la de zieni ga ná uelei.»

⁵ Zozuwe gɛni nubuseiti ma: «À bɔɔɔ nade, mazɔɔɔ lina, Gɔɔɔ GALAGI gá laavɔɔ vaa wolaiti keɛzu wo zaama.»⁶ É gɛni zalaɔa gɔla nuiti ma: «À minazege kesui zege, wo lo nubuseiti tuɔɔ siei zu.» Ti minazege kesui zɛgɛni, ti lo nubuseiti tuɔɔ.

⁷ Gɔɔɔ GALAGI gɛni Zozuwe ma: «Za nɔ, ná tɔɔzeizu ga è wɔɔɔ Izelayeɛ nuiti gaazu, ti kwɛɛ ga ná gɛɛzu è ua, eɛgɛuelei gè gɛni la Moize ua.⁸ Devei nii ve zalaɔa gɔla nuiti zea, niiti ti minazege kesui zegezu, ga ta zeelina Zuluden zie wolai laauɛ, ti-gɔɔɔ a lona ziei wu, ti lo miná.»

⁹ Zozuwe bɛni Izelaye nuiti kpein pɔ, é gɛ ti ma: «À maabuɔa, wo woilo Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI laa-wooiti ma. ¹⁰ Pɛtɛ uelei wa kwɛɛ da ga zɛnu su ƆALAGI, toɔa wo zaama, toɔa Kanaan nuiti kpe wo luɔɔ, ta Ɔɛte nuiti, ta Ɔeeve nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Amɔɔɔ nuiti, ta Yeebuse nuiti: ¹¹ Eteai pɛ Maligii ná-minazege kesui ɔa Zuluden buɔɔzu wo ɔaazu. ¹² À yeelo zunu puugɔ maazu felegɔ (12) ua niina, Izelaye wolodaiti su, boloda ɔila, nu ɔila. ¹³ Siegi zu zalaɔa ɔula nuiti ti Ɔɔɔɔ GALAGI, eteai pɛ Maligii ná-minazege kesui zegezu, naati ti-ɔɔɔɔ uilesu la Zuluden wu, zie wolai ɔa leuesu fele, zie é zegezu maazu uelei, naa ɔa lo, gaale ba eɔe sigigi.»

¹⁴ Nubuseiti ti ta-zege ɔotaiti pɛni su, Zuluden buɔɔ vai zu. Zalaɔa ɔula nuiti ti minazege kesui zegeni, ti lo ti luɔɔ. ¹⁵ Molo leve ziegi zu ɔeni de, Zuluden a da ve yeenɔɔɛ, é buɔe ma ɔakegiti maazu. Siegi zu zalaɔa ɔula nuiti ti minazege kesui zegezu la, ti-ɔɔɔɔ maayeɔeni la ziei wu, ¹⁶ ziei nii é ɔeni yeizu, é da zege maazu uelei, naa zuzoni, é la mɔ ɔeni yeizu, é loni gaagooza eɔe sigigi, é li ɔoozama, é zo Adame taai ma, é li Saaletan uele. Kele tɔun, buu uelei, ziei nii é yeizu Kpoloɔe Wanai uɔ pelei, Zuluden ma uetu nemei zu, naa ɔeni yeizu, eyesu é vɔ. Nubuseiti ti leveni Zee-liko letemaue. ¹⁷ Zalaɔa ɔula nuiti ti ɔeni Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui zegezu, ti loni Zuluden zie laazuue, ná vɔai. Ti yeni loni ná kpaan, eyesu nuiti kpein ti leve, ti-ɔɔɔɔ maavɔai.

Kizesu ɔɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12)

4 Nubuseiti kpein kpegai ma ga Zuluden buɔe, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zozuwe ma: ² «À yeelo zunu puugɔ maazu felegɔ (12) ua, boloda ɔila, nu ɔila. ³ À bo ti ma, ti li, ti kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) zege, Zuluden zie laazuue, ue zalaɔa ɔula nuiti ti ɔea loni ná, wo li ga tiye adaue wo niizu ná, za bidii.»

⁴ Zozuwe zunu puugɔ maazu felegɔiti (12) tolini, niiti é yeeloni ti ua, Izelaye nuiti saama, boloda ɔila, nu ɔila, ⁵ é gɛ ti ma: «À leve Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui ɔakalauɛ, wo li Zuluden zie laazuue, wo ɔilagilagi kɔtui ɔaizie, é da ɔɔma, wo sege ga Izelaye wolodai lieɔi, ⁶ naa ɔa a ke, é gɛ ga poogi wo zaama. Sienɔɔɛ su wo-loun zunuiti ta wo ɔaazagana la ga: «Niima ɔɔtu-iti ta ga leeni wo ue?», ⁷ wa gɛ ti ma: «Zuluden leveni su fele Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui luɔɔ, siegi zu é ɔeni zie wolai buɔɔzu la. Niima ɔɔtuiti ta ga ɔizesui Izelaye nuiti kpein be eyesu ɔɔ, é deɛ ga Zuluden leveni su fele.»

⁸ Izelaye nuiti ti naa ɔɛni, nii Zozuwe boni ti ma. Ti kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) zegeni Zuluden zie laazuue, kɔtu ɔilagila Izelaye wolodai ɔilagilagi ue, eɔeuelei Ɔɔɔɔ GALAGI deeni la ga Zozuwe. Ti liini ga tiye ti-uuuzuuɛ, ti ti la ná. ⁹ Zozuwe kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) ɔiligaa loni Zuluden zie laazuue, ue zalaɔa ɔula nuiti ti ɔeni loni ná, niiti minazege kesui ɔeni ti ya. Kɔtui naati ta ná zaagaza.

¹⁰ Zalaɔa ɔula nuiti ti ɔeni minazege kesui zegezu, ti yeni loni Zuluden zie laazuue, eyesu devei nii kpein Ɔɔɔɔ GALAGI boni Zozuwe ma, nubuseiti ti naati kpein ke. Zozuwe deveiti kpein keeni, eɔeuelei Moize feeni la zea. Nubuseiti ti ɔaazuvileni, ti leve. ¹¹ Siegi zu nubuseiti kpein ti leveni da zie uolu uelei, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui ta zalaɔa ɔula nuiti ti leveni, ti lo nubuseiti untuɔɔ. ¹² Luben ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ɔilazuue, naati ta-zu-nuiti ti ɔeni ziezu Izelaye nui zɔiti tuɔɔ, ti maɔɔilii ga kɔɔɔ zɔɔlaiti, eɔeuelei Moize ma levei veeni la ti ya. ¹³ Kɔɔɔ nu waauunaanigɔ (40 000) ɔeɔala, ti maɔɔilii-ai ga kɔɔɔ zɔɔlaiti, naati ka ti liini kɔɔɔ vai ma, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, Zeeliko nemei zu. ¹⁴ Naama voloi, Ɔɔɔɔ GALAGI Zozuwe wɔɔɔni Izelaye nuiti gaazu, ti unfema veeni ná-kundiɔilai ue, eɔeuelei nɔ ti keeni la Moize ue, sii ma voloi pɛ su.

¹⁵ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zozuwe ma: ¹⁶ «Devei ve zalaɔa ɔula nuiti zea, ti zeele woo ɔesui zegezu, ti le, ti ɔula Zuluden zie laazuue.» ¹⁷ Zozuwe naama levei veeni zalaɔa ɔula nuiti zea, é gɛ ti ma: «À le, wo ɔula Zuluden zie laazuue.» ¹⁸ Siegi zu zalaɔa ɔula nuiti, niiti ti Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui zegezu, ti ɔulani la zie laazuue, ti-ɔɔɔɔ lo kakei ma, Zuluden deɛ laani su uolu, é náti pɛ daave, é da yei, eɔeuelei é ɔeni la kɔɔmazu.

¹⁹ Nubuseiti ti Zuluden buɔeni, alu mɔungi ma volo puugɔ ma. Ti liini, ti uu Gilegale, Zeeliko ɔwepele-mauɛ, folo ɔulazu uelei. ²⁰ Kɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12) ti ti zegeni Zuluden zie laazuue, Zozuwe naati toni Gilegale. ²¹ Naa uolu é ɔeni Izelaye nuiti ma: «Ni yeei ta, wo-mavofodaiti ti ti-ɔɛni gaazagasu da ga kɔtui ni-iti ta ga leeni? ²² Wa gaale ga tiye, uelei Izelaye nubuseiti ti Zuluden buɔeni la ga ɔɔɔɔ vɔɔi, ²³ mazɔɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI Zuluden vɔɔni su daazuue, eyesu wo leve, eɔeuelei é keeni la ga Seeli Kpoloɔe gi luɔɔ, nii a ke gi buɔe. ²⁴ É naa ɔɛni, nii a ke eteai zu nubuseiti kpein ti kwɛɛ uelei ná-zebei wɔɔɔɔ la, naa ɔa a ke wa balaagi wo lua Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ua, wo da debi.»

5 Amɔɔɔ nuiti ta-masagiti kpein ti zeini Zuluden folo liizu uelei, ta Kanaan masagiti ti zeini Kpoloɔe Wolai laue, ti menini ga Ɔɔɔɔ GALAGI Zuluden vɔɔni su Izelaye nuiti tuɔɔ, eyesu ti leve. Ti ipɔ ge leveni, nu nɔɔɛ zii la ɔeni kɔɔni, é ua lo Izelaye nuiti tuɔɔ.

Buzege niinegiti tati fai pelevolu

² Naama ziegi zu nɔ, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zozuwe ma: «Kɔtuiti kpete ga boɔai, é tatipelevolu vai kɔzei uolu Izelaye nu niinei niiti ta-vaa zu.»

³ Zozuwe kɔtuiti kpeteni ga boɔai, é Izelaye nuiti tatini pelevolu gizei ɔobaue, Alalɔte (nii poluuɛ ga «tatipelevolui»). ⁴ Pɛtɛ, lee vaa zu Zozuwe ti latini pelevolu: Zunui nii kpein ná-konagi zeelini kɔɔɔ vai ma, ti ɔulani Ezipete yooi zu, naati pɛ ti zaani pelei zu, teuebai zu, ti ɔulaai ma Ezipete yooi ua. ⁵ Ti pɛ ti latini pelevolu. Kele zunu loin kpein é zɔɔɔni pelei zu, teue-bai buɔe ziegi zu, ti ɔulaai ma Ezipete yooi ua, nu la

ḡeni naa tanḡpe tatini pelevolu. ⁶ Izelayele nuiti ti yeni ziezū teubai zu, é ḡe ga kona uuunaanigḡ (40), eyesu zunuiti, ma ḡeḡalamaiti, niiti ti zeelini kḡḡḡ vai ma, ti ḡulazuue Ezipete yooi ua, naati ti za. Tḡḡzei ti la ḡeni ḡḡḡḡ GALAGI wooi zoni. ḡḡḡḡ GALAGI ḡonani ga é la ti yeḡa ná, ti ua zooi naa ḡa ga ḡaazu, nii é mi-nazeḡeni, é ḡona ná-faa zu ti-memewolani be, ga é fe ade ue, ue nḡḡḡi ta kḡin ḡulḡi uuuaai ná. ⁷ Ti-loun zunuiti ka é ti zeini ti-uotogi zu. Zozuwe ti latini pelevolu, tḡḡzei ti la ḡeni de latini pelevolu, ta-zie wo sieḡi zu teubai zu.

⁸ Sieḡi zu ti zunuiti pe tatini da pelevolu, ti yeni ada ḡi-lagi, ti-uuuzuuue, eyesu ti ḡede. ⁹ Naa uoluma, ḡḡḡḡ GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «Za, ḡe Ezipete unfegi zeḡea wo ḡaazu.»

Naa ḡa é ba, adaue ná laaseigi ueeni ga Gilegale. † Daaseigi naa ḡa é ba zaḡaza.

Pake fetii ta manegi be fai

¹⁰ Sieḡi zu Izelayele nuiti ti ḡeni uuuni la Gilegale, ti Pake fetii ḡulani alugi ma volo puuḡ maazu naanisiei (14) ma bḡḡḡi, Zeeliko nemei zu. ¹¹ Poluma voloi nḡ, ti zooi ua lḡḡḡi ta miini, bului nii leue la su, ta ani ḡae ḡeegai. ¹² Poluma voloi nḡ ḡa manegi beteueni la uuui vai ua, tḡḡzei ti ḡeni zoosu ti ḡḡḡḡḡḡ ga zooi zu zi-inziin ganigiti ma waaiti. Mane ge la mḡ ḡeni ná Izelayele nuiti be, ti ḡeni niina Kanaan yooi zu ziinziin ganigiti miizu naama ḡonagi.

ḡḡḡḡ GALAGI ná-kḡḡ ḡundigii uaa vai

¹³ Foloji ta, Zozuwe ḡeni Zeeliko ḡobaue, é ḡaazuwuzegeni, é zunui ta ḡa, é loni kakalauue, ná-bogḡa zḡḡḡḡ ḡulaai maalaḡagi zu, é zoni zea. Zozuwe maabuḡani ba, é gaazaḡa, é ḡe ma: «Da ga ḡa-nui ta, baa ḡi zili nuiti ti ta?» ¹⁴ Zunui gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Ba-o. Ná ga ḡḡḡḡ GALAGI ná-kḡḡ ḡundigii, unkula uele ḡa ḡe su.»

Zozuwe nḡḡḡḡ, é unpile zooi ma, é ḡe ma: «Màligii, ná ga da-wotiḡe nui, da-levei ḡa ga beḡeleni?» ¹⁵ ḡḡḡḡ GALAGI ná-kḡḡ ḡundigii gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Da-zavalagiti kula ḡḡḡḡ, mazḡḡḡ adaue é loni ná, naa nadeḡe.» Zozuwe gooi zoni, é ke ḡana.

Zeeliko zo fai Izelayele nuiti be

6 Zeeliko taai laaḡuluni kpekpe, Izelayele nuiti maauue ma. Nu la ḡeni leezu, nu la ḡeni ḡulazu. ² ḡḡḡḡ GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «Wele, ḡe Zeeliko lḡa é yeezu, ta ná-masagi, ta ná-kḡḡḡ nu ḡezegzegigiti kpein. ³ Folo lḡzita laawu, da-o, da-ḡḡḡḡḡḡ nuiti-yo, folo-o-folo wa da lati taai ma, naa ḡe ḡila folo ḡila. ⁴ Zalaḡa ḡula nu lḡfela, niiti baala mine uuugi ti ḡilagilagi ya, naati ta lo minazeḡe kesui luḡḡ. Folo lḡfelasiei, wa lati taai ma, ná ḡe lḡfela, zalaḡa ḡula nuiti ta puuugi ve ni-

ina. ⁵ Sieḡi zu nubuseiti ti baala sine uuugi ve wooi menisu da sugoozaai, ese pe ka kpeei loo uḡḡma, taai ma zigigiti ta wolo gaamago nḡ. Nubuseiti ta taai zo, ese ge lḡ ga letegi.»

⁶ Nun ná-doun zunui Zozuwe zalaḡa ḡula nuiti tolini, é ḡe ti ma: «À minazeḡe kesui zeḡe, zalaḡa ḡula nu lḡfela baala sine uuui dḡfela zeḡe, ti lo ḡḡḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡḡ.» ⁷ Naa uoluma é ḡeni nubuseiti ma: «À li, wo lati taai ma, kḡḡḡḡ zunui ḡezegzegigiti kpein ti lo ḡḡḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡḡ.»

⁸ Nubuseiti ti keeni, eḡevelei Zozuwe devei veeni la. Zalaḡa ḡula nu lḡfelaiti, ti puu dḡfelaiti seḡeni, kpeḡeai ga baala sine mineiti. Ti loni ḡḡḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡḡ, ti tḡḡzei ga puuugi vea. ḡḡḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui uileni ti uolu. ⁹ Kḡḡḡḡ nui tanigaa ti ḡeni loni zalaḡa ḡula nuiti tuḡḡ, niiti ti ḡeni puuugi veezu, ta kḡḡḡḡ nui zḡiti ti uileni kesui uolu. Ti ḡeni ziezū puuugi wooi ma. ¹⁰ Zozuwe naama levei veeni nubuseiti zea, é ḡe ti ma: «À mina kpee loo pa, nu mina wo woomeni, woo ḡila kpalaa mina ḡula wo-laauue, eyesu foloi ná devei ve la wo ya, ga wo kpeei loo. Wa woogula niina.» ¹¹ ḡḡḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui latini taai ma, ná ḡe ḡila. Naa uolu ti liini ti-uuuzuuue, ti ni ná kpidii.

¹² Zozuwe wuzegeni ga sobuzobui. Zalaḡa ḡula nuiti ti ḡḡḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui zegeni. ¹³ Zalaḡa ḡula nu lḡfelaiti, ti puu dḡfelaiti seḡeni, niiti ti beḡeai ga baala sine mineiti, naati ti uileni pelei zu mḡḡḡ, ḡḡḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡḡ, ti da ti ve. Kḡḡḡḡ nui tanigaa ti loni ti luḡḡ, kḡḡḡḡ nui zḡiti ti uileni ḡḡḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui uolu. Ti ḡeni ziezū puuugi wooi nḡ ma. ¹⁴ Ti latini taai ma, ná ḡe ḡila, foloi velesiei. Naa uolu ti ḡale ma ti-uuuzuuue. Ti keeni ḡana nḡ folo lḡzita kpein su.

¹⁵ Foloji lḡfelasiei ma, ti wuzegeni ga gosui, ti lati taai ma, ná ḡe lḡfela ḡana nḡ. Naama volo ḡila kpegi nḡ ti latini taai ma ga dḡfela. ¹⁶ Dḡfelasiei ma, zalaḡa ḡula nuiti ti puuugi veeni, Zozuwe ḡeni nubuseiti ma: «À kpeei loo, mazḡḡḡ ḡḡḡḡ GALAGI taai vea wo ue! ¹⁷ Taai ḡa ḡulazu ga zalaḡai ḡḡḡḡ GALAGI ue, ta su aniiti kpein. Keni koloḡolo anzanui Laḡabe ḡila kpe nḡ ḡa a ye vulua, ta niiti kpein ta ḡe ba ná-pelei wu, mazḡḡḡ toḡa é zunuiti dḡḡḡḡ, niiti ade ti leueni. ¹⁸ Kele à dama! À bḡḡḡ zo, wo dama ga nii maapei ba ḡḡḡḡ GALAGI ue. À mina naa tanḡpe seḡe, nii maapei ba, wo ua Izelayele uuuzuuue lḡ nimizai zu, wo ua maanḡḡḡ uee ba. ¹⁹ Walii kpein, ta zanugi, ta kḡḡḡ bḡi sḡḡḡḡḡ, ta kḡḡḡ sḡḡḡḡḡ, naa kpein feeue ḡḡḡḡ GALAGI ue. Ta uuuzuuu ḡḡḡḡ GALAGI ná-naavolo makesuuue.»

²⁰ Ti puuugi veeni. Nubuseiti ti menigai ma, ti kpeei looni, ti woogula la, siḡigi woloni gaamago nḡ. Nubuseiti ti uilini taazuue, ese ge lḡ ga letegi, ti taai zo. ²¹ Ti taai zu nubuseiti pe suwuḡaaleveni, zunuiti ta anzanuiti, nu niineiti ta nu uḡḡḡḡ. Anee nikeiti pe ka ti ti zuwuḡaaleveni, ta baalagiti, ta soovalegiti.

† GILEGALE: daaseigi nii ti maabuḡai va ta «seḡeai.»

Laḡabe ta ná-nuiti make fai

²² Zozuwe ḡeni zunu felegḡiti ma, niiti ti zooi zuuḡeni: «À li kologolo anzanui ná-pelei wu, wo anzanui naa ḡula, ta nḡnciti kpein, eḡvelei wo minazegeni la be, wo ḡona.» ²³ Zunu felegḡiti ti liini zou zuuḡe fai ma, naati ti liini, ti Laḡabe ḡula, ta keeḡe, ta dee, ta keeḡeleaiti, ta nḡnciti kpein, ti ná-nuiti pe kula. Ti baa ti maazu, ti ti uu Izelayele nuiti puuzuue uoluuḡe. ²⁴ Ti taai ḡalani, ta nii kpein é ḡeni ná. Keni walii, ta zanugi, ta kḡlu bḡi sḡclaiti, ta kḡlu zḡclaiti, ti naati puuni ḡoḡḡ GALAGI ná-naavolo makesuuḡe. ²⁵ Zozuwe kologolo anzanui Laḡabe yenvui makeni, ta ná-peleyeḡei, ta niiti kpein ti ḡeni ga nḡnc. É zeini Izelayele nuiti saama eyesu za-aḡaza. Mazḡḡ é keelaiti dḡḡḡuni ga pagḡ, niiti Zozuwe ti leveni Zeeliko uḡe fai ma.

²⁶ Naama zieḡi zu, Zozuwe niima ḡonai woni, é ḡe ma:

«Naama zunui ḡa ga foovoo nu ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu, nii a wuzeeḡe, é ḡe é Zeeliko taai lo uolu. Ná-doun zunui mḡungi yenvui ḡa a ye buulaagi ma yeḡei wḡḡ vai zu. Ná-doun zunui ḡaabelagi yenvui ḡa a ye kpogiti too vai zu.»

²⁷ ḡoḡḡ GALAGI ḡeni Zozuwe ua, tḡḡi ḡulani zooi pe su.

Akan ná-kotoi

⁷ Izelayele nuiti ti wooualada vaa wola ḡeni, é lo aniiti ba, niiti ḡoḡḡ GALAGI maapei uḡeni ti ua, ga nu mina ta zeḡe. Zuda ná-bolodai zu nui ta, nii daa ga Akan, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zabedi ná-doun zunui, Zabedi nḡnc ma ḡeeḡei ḡeni ga Zeela. Akan naa ḡa é ma anii tanigaa zeeḡeni bḡḡḡ uḡe. ḡoḡḡ GALAGI wola yiḡaawanani Izelayele nuiti ma.

² Zozuwe yeni Zeeliko, é zunuiti teue Ayi taazuue, Beḡe-Aven ḡobauḡe, Beetele folo ḡulazu uelei, é valini ti ma ga ti ma yooi zuuḡe. Nenegi naati ti liini, ti Ayi uḡe. ³ Ti ḡaleni ma Zozuwe uḡ be, ti ḡe ma: «Nubusei kpein ge mina li, zunu waafelegḡ (2 000) baa waasauagḡ (3 000) nḡ li, ta vḡni Ayi ma. Mina nubusei kpein kpḡḡ, de-zakpeḡḡḡiti ti la mḡinni.»

⁴ Naa ḡa é keeni ti kḡḡḡ nu waasauagḡ (3 000) leveni, ti li, ti laale taai wu, keḡe Ayi laaveaiti ti ti beeni. ⁵ Ayi nuiti ti zunu uuḡauagḡ maazu Iḡzita (36) ḡeḡḡala uaani ti ua. Ti uileni zḡiti polu, ti zeḡe nu leeḡuuḡe taazuue. Ti vḡnini ti ma taai ma ḡizei yeizuue, eyesu ti zeeli zanu kulazuue. Nubuseiti ti iḡḡ ge leveni, ti uala ta-zobogi pe ma.

⁶ Zozuwe ta Izelayele ḡewolaiti ti ta-zeḡeiti balini ga, ti fufiligi uu tḡungiti ma, ti la zooi ma ḡoḡḡ GALAGI ná-minazeeḡe kesui ḡakalauḡe, ti yeni ná, kpḡḡḡ zeeli. ⁷ Zozuwe ḡeni ma: «Ee, Màḡiḡii, ḡoḡḡ GALAGI, lee vaa zu è Zuluden maazubudḡai ga niima nubuseiti, gi kḡḡ vai uḡ Amḡḡl nuiti zeezu baa, ga ti gi undaavili? Ni gi yeni sugḡila Zuluden zie wolai uolu uelei! ⁸ Nḡn nà, Màḡiḡii, leeni ḡa nà bo, niizu Izelayele nuiti ti uelaa ti

zili nuiti ba? ⁹ Kanaan nuiti ta zii zḡiti ti zeini zooi zu, ta sugḡweesu, ta gi maagoolizu, ti gi-laaseigi ḡaava, é ḡula zooi ḡa. Naazu leeni ḡa è keezu ga è-laasei golai?»

¹⁰ ḡoḡḡ GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «Wuzeeḡe! Lee vaa zu è yesu laani zooi ma, è laabadḡai? ¹¹ Izelayele kotoi ḡeeue. Ti minazeeḡeḡi ḡologoleḡe, nii gè boni ti uḡe. Ti maapeiba aniiti seḡeue, ti ga nḡnciti, ti ti unma, ti zeei wo, ti dḡ bḡḡḡ aniiti saama. ¹² Naa ḡa é ba, Izelayele nuiti ti la loga ti zili nuiti tḡḡḡ, ti ua zie ti wu. Ta ye uelazu nḡ ḡḡ ti zili nuiti ba, mazḡḡḡ tiya bḡḡḡ ti ḡea ga maapeiba anii. Gè la yesu ḡḡ ḡeezu wo ua, ni wo la naa ḡologoloni, nii é wo zaama ga maapeiba anii.

¹³ Wuzeeḡe, è nubuseiti toli, è ti ḡade. Bo ti ma ga ti bḡḡḡ ḡade lina vaa ma, mazḡḡḡ wele nii ḡa ḡoḡḡ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI bosu: Maapeiba anii ḡa wo zaama, Izelayele nuiti. Wo la zooga wo ua zie wo zili nuiti bu, ni wo la naa ḡulani bḡḡḡ zaama. ¹⁴ Lina sobu, wa uaazu, wo lo ḡàazu ga boloda uelei. Naa uolu bolodai nii ḡoḡḡ GALAGI a yeelona ba, naati ta bḡḡḡ le ga koi uelei. Peleyeḡei nii ḡoḡḡ GALAGI a yeelona ba, naama zunuiti ta bḡḡḡ le niina ga gilagila. ¹⁵ Zḡi nḡpe a zona ga sḡba nui, ga toḡa é maapeiba anii zeeḡai, toḡa ḡala ta nḡnciti kpein, tḡzei é ḡoḡḡ GALAGI ná-minazeeḡeḡi ḡologoleḡe, é baagḡula ma vaa ḡea Izelayele nuiti saama.»

Akan ná-kotoi ma zalai zḡḡḡ fai

¹⁶ Poluma zobui, Zozuwe wuzeeḡeni ga sobui, é Izelayele nuiti toli ga boloda uelei. Zuda ná-bolodai ḡa é zoni. ¹⁷ É ti lolini ga koi uelei. Zeela ná-koiḡ ḡa é zoni. É Zeela ná-koiḡ lolini. Zabedi ná-peleyeḡei ḡa é zoni. ¹⁸ É naama ueleyeḡei lolini ga zunui ḡilagilagi. Akan ḡa é zoni, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zabedi ná-doun zunui, Zabedi nḡnc ma ḡeeḡei ḡeni ga Zeela, Zuda ná-bolodai zu.

¹⁹ Zozuwe ḡeni Akan ma: «Dḡn zunui, lebiyai ve ḡoḡḡ GALAGI uḡe, Izelayele ná-GALAGI, unfemai ve be, naa le ga ze, nii è keai, mina dḡḡḡ bā.»

²⁰ Akan Zozuwe woḡḡauoteni, é ḡe ma: «Gaama ue, gè kotoi ḡeeue ḡoḡḡ GALAGI laalḡḡma, Izelayele ná-GALAGI. Wele nii ḡa gè keai: ²¹ Gè seḡeungi ḡaani Babilḡne zeeḡei, pagai gola, é kḡzoganiiti saama, ta wali ḡae unfelegḡ (200), ta zanu pagḡi nii buḡeḡi ga galamu undḡḡlugḡ (500), ḡàazuḡulani ti ua, gè ti zeḡe. Ti kḡḡḡḡḡ niina zooi wu, nà-seḡe ḡotai wu, wali ḡaei ḡa bu.»

²² Zozuwe numaa leveni Akan ná-seḡe ḡotai wu. Ti bizeni, ti li, ti aniiti dḡḡḡuai ḡa seḡe ḡotai wu, wali ḡaei laani bu. ²³ Ti ti pe kulani seḡe ḡotai wu, ti uaa la Zozuwe uḡ, ta Izelayele nuiti pe, ti ti uu ḡoḡḡ GALAGI ḡakala. ²⁴ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti Zeela ná-dounloin Akan zoni, ta walii, ta seḡeungi, ta zanu kpui, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuiti, ta ná-nikeiti, ta ná-soovalegiti, ta ná-baalagiti, ta ná-seḡe ḡotai, é bḡ zeeḡḡḡḡ kpein ba, ti li ga tiye Akḡḡl nemei zu.

^{†25} Zozuwe ḡeni Akan ma: «Lee vaa zu è maanḡḡi

† AKḡḡL: daaseigi nii ti maabuḡai ua ta «maanḡḡi.»

zeidai gi ma? Ɔɔɔɔ GALAGI maanɔɔɔɔi zeɪ è ma za!» Gaamanɔ Izelayele nuiti pɛ ti sɔɔni ga kɔtɔi, é za. Ti ná-nuiti pɛ sɔɔni ga kɔtɔi, ti za. Naa uolu, ti ti pɛ gala ta zeaɔɔɔɔɔɔɔɔ. ²⁶ Naa uoluma ti kɔtu zigigi loni maazu, nii é ná zaaɔɔɔɔ. Ɔɔɔɔ GALAGI yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ ná-ziɔɔɔɔɔɔɔɔ zɔ. Naa ɔɔ é kea naama adaue laasei pɛai la ga Akɔɔɔ nɛmɛi zu, daaseigi naa ɔɔ é ba zaaɔɔɔɔ.

Ayi taai zo fai

8 Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni Zozuwe ma: «Mina lua, è zasu mina bali ɔɔɔɔɔɔɔɔ. Kɔɔɔɔ nuiti kpein seɔɔe, wo li, wo laale Ayi taai wu. Mazɔɔɔɔ gè Ayi masagi lɔa è yeezu, ta ná-nubuseiti kpein, ná-taai ta ná-zooi pɛ. ² Da Ayi zo ta ná-masagi, eɔɔɔɔɔɔɔɔ è Zeeliko ta ná-masagi zoni da. Kele niizu, niiti ta ɔɔe ga wɔɔɔ kɔɔɔɔɔɔɔɔ zɔ, naa ɔɔ ɔɔe ga ti-yeaɔɔɔɔɔɔɔɔ, ta ta-loganiiti. Kɔɔɔɔ nui tanigaa lɔɔɔɔ taa uoluue.»

³ Zozuwe ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti kpein seɔɔeni, ti uile pelei ma, ti li, ti laale Ayi taai wu. Zozuwe yeeloni kɔɔɔɔɔɔɔɔ nu ɔɔeɔɔɔɔe waaɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ (30 000) uɔ, é ti leve kpidi. ⁴ É niima levei veeni ti ya, é ɔɔe ma: «À li, wo lɔɔɔɔ taa uoluue. À mina maagooza gola taai uɔ, wo ɔɔeɔɔe bɛte wo pɛ. ⁵ Nɔɔn nà, gá nubuseiti ti bà, gá maabuɔɔɔ zɔ taai uɔ. Ayi nuiti ta ɔɔɔɔɔɔɔɔ gi laaɔɔɔɔɔɔɔ, eɔɔɔɔɔɔɔɔ ti keeni la mɔungɔ, gá uelazu ti uɔ. ⁶ Ta ɔɔɔɔ, ti uile gi uolu, eyesu gi ti yeeleue taai uɔ, mazɔɔɔɔ ta ɔɔe ma: «Ta uelazu gi uɔ, eɔɔɔɔɔɔɔɔ è ɔɔɔɔni la zɔi zɔ.» ⁷ Wa ɔɔɔɔ dɔɔɔɔ uɔeɔi zɔ, wo taai zɔ. Ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI dɔa wo yeezu. ⁸ Siegi zɔ wo vɔɔniɔɔ da taai ma, wa abui lo ba. Wa ke, eɔɔɔɔɔɔɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI laawooi la. À zie ga devei, nii gè fea wo ya.» ⁹ Zozuwe ti leveni, ti li, ti lɔɔɔɔ Beeteleɔi zɔɔɔɔɔɔe ta Ayi, Ayi folo liizu uelei. Zozuwe yeni nubuseiti saama naama bidii.

¹⁰ Zozuwe wuzegeni sobuzobui, é ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti pɛte, naa uolu é loni ti untuɔɔ, ta Izelayele ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, ti li Ayi laalɔɔɔɔɔɔ. ¹¹ Kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti kpein ti uilɔɔni polu, ti yeni liizu ɔɔɔɔ, eyesu ti zeeli taai letemaue. Ti uuuni Ayi lekpe-maue nu ɔɔɔɔɔɔɔe, nɛmɛi ɔɔni ti yɔɔɔ zɔ ta Ayi.

¹² Zozuwe zunu waadɔɔɔɔɔɔɔ (5 000) zegeni, é ti lɔɔɔɔ Beetele ta Ayi ti yɔɔɔ zɔɔe, taa uoluue folo liizu uelei.

¹³ Kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ti zeini ti-uuuzu biingi, lekpe-maue nu ɔɔɔɔɔɔɔe. Niiti ti ɔɔni ti makeɔu uoluzɔ uelei, naati ti ɔɔni taa uoluue folo liizu uelei. Zozuwe niini naama bidii nɛmɛi zaamaue.

¹⁴ Siegi zɔ Ayi masagi suɔɔwɛeni da, é ná-zunuiti buzegeni gaamanɔ, ti suvilɔe, ti ɔɔɔɔ taai uɔ, ti li kɔɔɔɔ zɔɔe, ti lo Izelayele laalɔɔɔɔɔɔ, Zuluden ma uɔtu nɛmɛi letemaue. Masagi ɔɔi ge la ɔɔni ba ga ni nua lɔɔɔɔɔe taa uoluue tɔun daalɔɔɔɔɔɔ. ¹⁵ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti keeni eɔɔe ta vɔɔni ti ma, ti uela, ti li ga teuebai zɔ uele. ¹⁶ Ti taazu nubuseiti kpein tolini ga ti uile ti uolu. Ti uilɔɔni Zozuwe uolu, ti yeeleue taai uɔ. ¹⁷ Nu nɔɔe ge la ɔɔni yeni Ayi ta Beetele taazuueɔi, nii é la ɔɔni ɔɔɔɔɔɔɔ, é uɔ li Izelayele nuiti kpɛzɔue. Ti taa laalaogai yeni, ti uile Izelayele nuiti polu.

¹⁸ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni Zozuwe ma: «Da-bɛɛni maale Ayi letema uelei, mazɔɔɔ nà dɔɔ zɔ è yeezu.» Zozuwe kpɛɛni maalenɔ taai letegi. ¹⁹ Zozuwe yeemaalegai ma

nɔ feya, zunuiti ti lɔɔɔɔɔɔ, naati ti ɔɔɔɔɔ, ti uili taai zɔ. Ti lɛɛni, ti so, ti abui uili ba.

²⁰ Ayi nubuseiti ti wɛɛni uolu uelei, ti duului ɔɔ, é da ɔɔɔ taai uɔ, é da le geezɔue. Ti la mɔ ɔɔni zobo nɔɔe sɔɔɔɔɔ, ti uɔ uela ga yeezazɔ uele baa ɔɔɔ zɔ uele. Pele leveni ti luɔɔ ná pɛ, mazɔɔɔ Izelayele nuiti ti ɔɔni uelazɔ, ti da li ga teuebai zɔ uele, naati ti ɔɔɔni ma ti bɛɛ nuiti daalɔɔɔɔ. ²¹ Zozuwe ta Izelayele nuiti kpein ti kaai ma ga zunuiti ti lɔɔɔɔɔ, naati ti ɔɔɔɔ, ti taai zɔ, taai ɔɔɔ luului ɔɔni lɛɛzɔ, ti ɔɔɔvɔɔni Ayi nuiti ma, ti laale ti wu. ²² Kɔɔɔɔ nui zɔiti balaa, ti ɔɔɔɔ taai uɔ, ti li, ti uɛɛ zɔiti ba. Izelayele nuiti ti Ayi nuiti kalini. Ti zobo sɔɔɔɔɔ ti ma, nu ɔɔɔ kpalaa ge la ɔɔɔɔɔ, ti la ɔɔɔ kpalaa zeni vulua. ²³ Kele ti Ayi masagi ma vului zoni, ti uaa la Zozuwe uɔ.

²⁴ Izelayele nuiti ti Ayi nuiti kpein paani, niiti ti ɔɔni balagaiti su, ta teuebai zɔ, uɛti ti uilɔɔni ti uolu náti, ti ti pɛ paani ga ta-wɔɔɔ zɔkɔiti, é zeeli ma ɔɔabelagi ma. Naa uoluma, Izelayele zunuiti kpein ti lɛɛni taazuue, ti taazu nubuseiti mɔta zuwuɔɔaaleue. ²⁵ Uele ɔɔɔna, naa-ma voloi, nu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) un-daauilini da, zunu, anzanu, nii kpein é ɔɔni ga Ayi nubuse. ²⁶ Zozuwe ná-kpɛɛni maalegai yeni de, eyesu Ayi nubuseiti kpein suwuɔɔaaleue. ²⁷ Anɛɛ naa uɛ, Izelayele nuiti ti toganiiti ta ani uagɔiti soni ga kɔɔɔɔɔɔɔɔni, niiti ti ɔɔni taazuue, eɔɔɔɔɔɔɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya.

²⁸ Zozuwe Ayi ɔɔɔɔɔ, é ná ɔɔɔɔɔɔ, ná ɔɔe ga teuebai eyesu ɔɔ, zekana ná la zaaɔɔɔɔ. ²⁹ Ti Ayi masagi zɛɛni gului uɔ, é yeni ná eyesu kpɔkɔi zeeli. Foloji ɔɔai ma daazu, Zozuwe devei veeni ga ti ma uooma yei, ti kula gului ma. Ti pilini ya nu lɛɛzɔue taazuue, ti kɔtu zigigi uuuni ma, naa ɔɔ ná zaaɔɔɔɔ.

Tɔ seuei ɔɔɔɔ fai nubusei kpein gaazu

³⁰ Zozuwe zalaɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ loni Ebale gizei ma, Ɔɔɔɔ GALAGI uɛ, Izelayele ná-GALAGI. ³¹ É toni, eɔɔɔɔɔɔɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI ná-botigɔe nui Moize ma levei veeni la Izelayele nuiti zea, niiti ti zeueɔi Moize ná-tɔɔi zɔ: zalaɔɔ ɔɔɔɔɔɔe nii togai ga kɔtɔi, niiti kɔlu ani la vɔɔɔɔni ti uɔ. Ti gala zalaɔɔaiti ta ziilei zalaɔɔaiti kulani ná Ɔɔɔɔ GALAGI uɛ. ³² Tɔɔi nii Moize seueɔni, Zozuwe naa zɔ woiti seueɔni kɔtɔi ma, Izelayele nuiti gaazu.

³³ Naama ziegi kpein su, Izelayele nuiti kpein, keɔɔɔlɔi, ta kundigiti, ta tukɔɔɔaaleue nuiti, ti ɔɔni loni Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazegɔe kesui maagoolii zɔ, Leevi nuiti ti ga zalaɔɔ ɔɔɔɔ nuiti naati gaazu, teiti ti seɔɔe zɔ. Seikɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ta Izelayele nu bɔɔɔɔɔgiti, ti ɔɔni ná. Ti ɔɔɔɔɔɔe ɔɔni loni Galizime gizei letemaue, ti ɔɔɔɔɔe ɔɔni Ebale gizei letemaue, eɔɔɔɔɔɔɔɔ Moize, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-botigɔe nui boni la kaite, ga ti da tuyai loo la Izelayele nubuseiti bɛ.

³⁴ Naa uoluma, Zozuwe tɔ gooitɔi kpein kalani, tuya loo bɔɔi ta foovoo geleiti, eɔɔɔɔɔɔe nɔ é ɔɔni la tɔɔi ma zeuei zɔ. ³⁵ Zozuwe ti pɛ kalani Izelayele nu uebeiti kpein gaazu, nii kpein nɔ Moize feeni ga devei, é la

tanɔpe zeni uoluzu, naa ɣeni anzaiti gaazu, ta doun-goiti, ta seikɔɔma nuiti.

Gabaɣɔn nuiti ta-ɣeleɣele ɲɔ

9 Ma wooi zeelini masagiti kpein ma, niiti ti zeini zooti su, niiti ti Zuluden folo liizu uelei, gize yooiti su, ta Kpolode Wolai laaue ma nemei, eyesu é zeeli Liban yooi ma ɣizeiti ma. ɢete masagiti, ta Amɔɔl geleiti, ta Kanaan geleiti, ta Feeleeze geleiti, ta ɢeeve geleiti, ta Yeebuse geleiti, ² ti ɣaalɛni ba, ti zooloo su ga ti laale Zozuwe ta Izelayele nuiti bu.

³ Gabaɣɔn nuiti ti naa kpein menini, nii Zozuwe keeni ga Zeeliko ta Ayi. ⁴ Ti kelegele ɲɔ bɛteni, ti li, eɣe ta ti leve sie ma, ti ɔɔɔ zaɣaiti pɛe ta-zoovalegiti kɔma, ti kɔɔ woole uɔɔzaɣagiti seɣe, baliai ga, ti daɣa. ⁵ Sauala pɔɔɔmaiti ti ɣeni ti ɣɔɣɔ, ti ti laɣagai, ti ɔɔɔ maɣɣili ga seɣe uɔɔɔmaiti. Buluiti ti ti bɛteni, naati ti vɔɔni niina, ti vuinfuin. ⁶ Ti uaani Gilegale, ti Zozuwe ueɣe, ti ɔɔe ti uɔ ta Izelayele zunuiti, ti ɣe ma: «Gi zeɣeue ɣoozama zooti ta zu, gi ua, gi wo maaneɛne ga ade minazeɣe bo yɔɣɔzu.»

⁷ Izelayele zunuiti ti ɢeeve nui naati gooɣaavoteni, ti ɣe ti ma: «Be ɣa é kwɛe, ni wo la ga gi-zeiɲɔɣɔiti ta? Niizu gi la zooga gi ua minazeɣe bo wo ue.»

⁸ Ti ɣeni Zozuwe ma: «Gá ɲɔ gi ɣe ga da-wotiɣe nuiti.» Zozuwe ɣeni ti ma: «Be ɣa ga woye, mini ɣa wo zeɣeai ná?»

⁹ Ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Da-wotiɣe nuiti gi zeɣeue zooti ta zu, ɣoozama, gi ua, tɔɔzei ɢɔɣɔ GALAGI, da-GALAGI maawooi ua. Gi maawooi menige, ta nii kpein é keeni Ezipete yooi zu, ¹⁰ uelei é Amɔɔl nuiti ta-masagiti soni da, niiti ti ɣeni masadai ɣeezu Zuluden uolu uelei, ɢesebon masagi Sigon, ta Basan masagi Wɔge, nii é ɣeni zeini Asetalɔte. ¹¹ Gá-ɣewolaiti, ta gá-you zu nuiti kpein ti ɣeni gi ma: «À sie ɣɔɔɔgiti seɣe ya, wo li, wo Izelayele nuiti ka, wo ɣe ti ma: «Gá ɲɔ gi ɣe ga wa-wotiɣe nuiti. Ade minazeɣe bo yɔɣɔzu.» ¹² Gá-buluiti pɛte, ti badia ɣeni de, siegi zu gi ti zegeni la ga sie ɣɔɔɔgi, gi da ɣula gá-ueleiti bu, foloi gi siei kɔɔzeini la, ga gi ua wo uɔ be. Wele, niizu ti vɔa, ti da vuinfuin. ¹³ Niima kɔ wooleiti pɛte, ti ma niine ɣeeue de, gi ti laave, ti ualia ga. Gá-zeɣeiti pɛte, ta gá-zaualagiti, ti pe ti uɔɔɔzaɣaga, tɔɔzei sie ɣoozagi ua.»

¹⁴ Izelayele nuiti ti ta-laamianigiti seɣeni, kele ti la ɣeni ɢɔɣɔ GALAGI ɣaazaɣani. ¹⁵ Zozuwe ziilei fai ma minazeɣeɣe ɣeeni ti yɔɣɔzu, é baa ti-yenvui maazu. Nubuseiti ta-ɣundiɣiiti ti minazeɣeni, ti ɣona.

¹⁶ Folo sauaɣ leuegai ma, minazeɣeɣe woga uoluma ti ue, pɛte nii é ɣeeni, Izelayele nuiti ti kwɛeni ga ti-zeiɲɔɣɔiti be, ti ɣeni zeini ɣoba. ¹⁷ Izelayele nuiti ti zegeni ti-zeizuue, ti folo sauaɣ zie wo, ti zeeli ta-laazuueɣi. Naama laaiti ta ga: Gabaɣɔn, Kefila, Beelɔte, ta Kiliyate-Yeyalime. ¹⁸ Izelayele nuiti ti la ɣeni ti uaani, tɔɔzei konai ua beɣeiti ta-ɣundiɣiiti ti boni, ɢɔɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI laaseigi zu. Kele nubuseiti ti unsuyelii loni kundigiiti daalɔɣɔma. ¹⁹ Kundigiiti kpein ti deeni ga nubuseiti, ti ɣe ti ma: «Giya ɣa gi konai woni ti ue, ɢɔɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI laa-

seigi zu, niizu ade la zooga ade ua vɔɔɣu ti ua. ²⁰ À wele, uelei ade uaazu ti zosu da, da ti yesu vulua, de mina ɢɔɣɔ GALAGI ɣaazu ɲɔ lo ɔɔɣu ua, tɔɔzei konai ua, gi boni ti ue.» ²¹ Kundigiiti ti ɣe ti ma: «Ta yesu vulua. Kele keni ti da kouii ɣale, ti da ziei zaɣa nubuseiti kpein be.» Naa ɣa é ɣeni ga kundigiiti ta-levei.

²² Zozuwe Gabaɣɔn nuiti tolini, é ɣe ti ma: «Leeni vaa zu wo gi yaavani, wo kula eɣe wa ɣe ɣeni zeini ɣoozama, tama wo zeini gi ɣobaue nɔ? ²³ Niizu, wo voovouue, wo la mɔ ɣula duɔɔai zu, eyesu ɣɔ, wa kouii ɣale, wo da ziei zaɣa, ná-GALAGI ná-pelei wu.»

²⁴ Gabaɣɔn nuiti ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Gi keeni ɣana, tɔɔzei ti gi ɣobavaawoni, ga ɢɔɣɔ GALAGI, da-GALAGI devei veeni ná-botiɣe nui Moize ya, ga toɣa zooti kpein feezu wo ya, é ɣe wo gaa nui kpein undaavili, wa ɣena lia ga zeida ga. Wo uaazuue, gi wola luani, é lo gi-yenvui ua. Naa ɣa é keeni, gi naa ɣeeni.

²⁵ Gá niina é yeezu, gi zo, eɣeuelei soloogai la é ɣaazu, nii sɔlegai.»

²⁶ Pele ɣana Zozuwe baani la ti maazu, ga Izelayele nuiti ti mina ti uaa. ²⁷ É ti losuue ɣeeni ga ti da kouii ɣale, ti da ziei zaɣa nubuseiti be, ta ɢɔɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuue, naama adaue, ue é uaazu yeelosu ná ua. Naa ɣa ti yegai keezu eyesu zaɣaɣa.

Kɔɔ é ɣɔɔni Gabaɣɔn ta maɣoolii zu

10 Zeeluzaleme masagi Adɔni-Seedeke menini ga Zozuwe taai zoga, nii é ga Ayi, é koloɣolo metu, nii é keeni ga Zeeliko taai ta ná-masagi, naa ɣeɣalai ɣa é keeni ga Ayi ta ná-masagi. É menini balaa ga Gabaɣɔn nuiti ti yɔɣɔzubɛteni ta Izelayele nuiti, ta zeini ti zaama. ² É wola luani, mazɔɔɔ Gabaɣɔn ɣeni ga taa biin gola, eɣeuelei nɔ masa taaiti ti la, é kɔɔɔni Ayi ua, naa uee, zunuiti kpein ti ɣeni ga kɔɔɔ nu ɣezɛɣezɛgiti. ³ Naa ɣa é keeni, Zeeluzaleme masagi Adɔni-Seedeke keelaiti teveni ɢeebelɔn masagi ɢɔɣame ma, ta Yaalemute masagi Pileyame, ta Lakise masagi Yafia, ta Egelon masagi Debiil, ga é wo ti ma ga: ⁴ «À ua, wo yeeve bɛ, ade Gabaɣɔn zakpe, tɔɔzei ná-nuiti ti ziilei minazeɣeɣe woga yɔɣɔzu ta Zozuwe, ta Izelayele nuiti.»

⁵ Naa ɣa é keeni, Amɔɔl nuiti ta-masa dɔɔɔlugiti, ti woolaani ma, Zeeluzaleme gele, ta ɢeebelɔn gele, ta Yaalemute gele, ta Lakise gele, ta Egelon gele, ti lo ta-zalaususuiti untuɣ, ti li Gabaɣɔn laalɔɣɔma. Ti Gabaɣɔn zeini kele su, ti laale taai wu.

⁶ Gabaɣɔn nuiti ti keelaiti teveni Zozuwe ma ti-u-u-uzuue Gilegale, ti ɣe ma: «Mina ɣele da-wotiɣe nuiti gi ua. Ua fala, é ɔɔ gi ua, é gi ɣizo, mazɔɔɔ Amɔɔl nuiti ta-masagiti ti zeini gize yooi zu, ti yeezoga, ti ua gi laalɔɣɔma.»

⁷ Zozuwe ta kɔɔɔ nuiti kpein ti leeni, ti zeɣe Gilegale, ta ná-kɔɔɔ nu ɣezɛɣezɛgiti. ⁸ ɢɔɣɔ GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Mina lua naama masagiti ba, mazɔɔɔ ɣe zobogi vea é ue, é vɔni ti ma, ti tagila kpalaa ge la zooga é ua é zakpe.»

⁹ Zozuwe piini piin ziezu, é zo Gilegale. É ɣulani ti viliiba, é loo ti ma. ¹⁰ ɢɔɣɔ GALAGI ti zuvazani Izelayele

nuiti tugɔ, kɔɔi ɔlogoloni ti ya Gabagɔn ɔkalauɛ. Izelayele nuiti ti pile sɔɔɔni ti ma, ti uile ti uolu pelei zu, ɛ lɛɛzu gize yɔɔɔzuɛ Bete-ɔlon, eyesu ti zeeli Azeeka ta Makeeda. ¹¹ Siɛgi zu Amɔɔl nuiti ti ɔeni uelazu la Izelayele nuiti ba, ti da yei ga pelei, ɛ gize yɔɔɔzuɛ Bete-ɔlon, ɔɔɔɔ GALAGI sakɔtu wolai yeini ti ma, ɛ zege geezuɛ, ɛ da uu ti ma, eyesu ɛ zeeli Azeeka. Naa nui wola uaani, ɛ leve Izelayele nuiti ta-nu uaai ua ga boɔa zɔkɔi.

¹² Naama volo nɔ, Zozuwe woogulani ɔɔɔɔ GALAGI ma, yei ɔɔɔɔ GALAGI feeni la Izelayele nuiti bɛ ga ti pile sɔɔɔ Amɔɔl nuiti ma. Zozuwe woogulani Izelayele nuiti kpein gaazu, ɛ ɔɛ:

«Foloi, lo kɛ Gabagɔn maazuɛ!»

Alugi, lo Ayalon nemei maazuɛ!»

¹³ Foloi Ioni, ɛ la niikpini. Alugi balaa Ioni, eyesu nubuseiti ti potokulai ɔɛ ti zili nuiti ma. Naa zeuɛɛ «Telebo nui nɔ-sɛuɛi» zu. Foloi Ioni, ɛ tɛai ma, ɛ la daani eyesu folo ɔila kpalaɛ. ¹⁴ Folo ɔila kpalaɛ ge la de ɔɛni ga naama voloi ɔɛuele, naa luɔɔ baa naa uoluma, ga ɔɔɔɔ GALAGI ua woilo nui woo ma ɔana, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɛ ɔeni kɔɔi ɔɔɔzu Izelayele nuiti bɛ.

¹⁵ Zozuwe ta Izelayele nuiti kpein ti ɔaleni ma ti-uu-zuuɛ Gilegale.

Zozuwe masagiti paa vai

¹⁶ Masa dɔɔlugɔi naati ti uelani, ti kɔɔɔ Makeeda, pugi zu. ¹⁷ Nui tanigaani ti Zozuwe ɔobavaawoni, ti ɔɛ ma: «Masa dɔɔlugɔi dɔɔɔɛ Makeeda, pugi zu.»

¹⁸ Zozuwe ɔeni ma: «À kɔtu wolaiti kilikili, wo da pugi laauɛ, wo zunuiti sei nɔ, ti naa make. ¹⁹ Wɔun wa, à mina looɔo, à uile wo zili nuiti polu, à pele leve ti luɔɔ, ti mina le ta-laazuɛti, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti la wo yeezu.»

²⁰ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti beni ga yeezeeli ti ma, nɔgo ti ua ti-ma zuwu ɔaaleue, keni pela geleiti nɔ, niiti ti liini ta-laaiti su, niiti sigigi ti ma. ²¹ Naa uolu, nubuseiti kpein gaazɔlegai uaani ga pagɔ ti-uuuuɛ, Zozuwe uɔ bɛ, Makeeda. Naa uoluma, ma yooi kpein su, nu nɔɔe ge la mɔ ɔeni bɔɛzu Izelayele nuiti daalɔɔma.

²² Zozuwe ɔeni ti ma: «À pugi laalao, wo masa dɔɔlugɔi kula su, wo ua ga tiye pɔ.» ²³ Zekana ti kɛni la, ti masa dɔɔlugɔi kulani pugi zu, ti li ga tiye pɔ, Zeeluzalame masagi, Geebelɔn masagi, ta Yaalemute masagi, naa uɛ Lakise masagi ua, ta Egelon masagi. ²⁴ Siɛgi zu ti masagi naati kulani la, ti ua ga tiye Zozuwe uɔ, Zozuwe Izelayele zunuiti kpein tolini, ta kɔɔɔ nu ɔundigiiiti niiti ti bɔni ba kɔɔɔzuɛ, ɛ ɔɛ ti ma: «À maabuɔa bɔ, wo ɔɔɔlo masagi niiti kɔda.» Ti maabuɔani ba, ti ɔɔɔlo ti-ɔɔɔɛti. ²⁵ Zozuwe ɔeni ti ma: «À mina lua, wo zasu mina bali. À yiilɔ, wo zebezege, mazɔɔɔ ule ɔana ɔɔɔɔ GALAGI wo zili nuiti sosu da, niiti wo uaazu ti zakpesu.»

²⁶ Naa uoluma, Zozuwe ti uaani, ɛ ti zeɛ gulu kɔɔlugɔi ti ba. Ti yeni zeleni nɔ eyesu kpɔkɔi. ²⁷ Foloi daa ziiɛgi zu, Zozuwe devei veeni, ga ti ti-ma uoomaiti kula guluiti ba, ti ti uili ya pugi zu, uɛ masagiti ti kɔɔɔni nɔ. Naa

uoluma, ti daagulu ga kɔtu wolaiti. Naati ta nɔ za-afaza.

Zooi lekɔmauɛ nu yeezazuɛ zo fai

²⁸ Zozuwe Makeeda zoni naama voloi nɔ. ɛ taa ueaiti kpein suwuɔaaleueni ta ta-masagi, ɛ la ɔeni gila kpalaɛ zeni vulua. ɛ Makeeda masagi zoni, eɔɛuelei ɛ Zeeliko masagi zoni da.

²⁹ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zɛɔeni Makeeda, ti li Libena, ti laale bu. ³⁰ ɔɔɔɔ GALAGI taai naa ta taa masagi kɔɔni Izelayele nuiti zeezu. Ti taa ueaiti kpein suwuɔaaleueni, ti la gila kpalaɛ zeni vulua. Zozuwe ma masagi zoni, eɔɛuelei ɛ Zeeliko masagi zoni da.

³¹ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zɛɔeni Libena, ti li Lakise. Ti seini keɛ su, ti laale bu. ³² ɔɔɔɔ GALAGI Lakise kɔɔni ti yeezu, ti naa zoni foloi velesiei. Ti taa ueaiti kpein suwuɔaaleue, niiti ti ɔeni nɔ, eɔɛuelei ti kɛni la ga Libena. ³³ Geezeɛ masagi ɔɔɔlame uaani Lakise maalobosu. Keɛ Zozuwe vɔnini ma, ta nɔ-nubuseiti, ɛ la gila kpalaɛ zeni vulua.

³⁴ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zɛɔeni Lakise, ti li Egelon. Ti seini keɛ su, ti laale bu. ³⁵ Ti soni ma volo ɔi-lagi nɔ. Ti taa ueaiti kpein suwuɔaaleueni, niiti ti ɔeni nɔ. Zozuwe nɔ zugologoloni ma yee nɔ, eɔɛuelei ɛ kɛni la ga Lakise.

³⁶ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zɛɔeni Egelon, ti li Geebelɔn, ti laale bu. ³⁷ Ti taai zoni, ti masagi ta nubuseiti pɛ suwuɔaaleue, ta taa goiti ti ɔeni ba, naati su nubuseiti, eɔɛuelei ti kɛni la ga Egelon. Zozuwe taai ɔlogoloni metu, ɛ la ɔeni nu ɔila kpalaɛ zeni vulua.

³⁸ Naa uoluma, Zozuwe ta Izelayele nuiti ti ɔaleni ma Debiil uele, ti laale bu. ³⁹ Ti taai zoni, ti taa masagi zo, ta taa goiti kpein ti ɔeni ba. Ti nubusei kpein suwuɔaaleueni, niiti ti ɔeni nɔ, ti la gila kpalaɛ zeni vulua. Zozuwe Debiil ta nɔ-masagi zoni, eɔɛuelei ɛ Geebelɔn zoni da, ta nɔ-masagi, ta Libena ta nɔ-masagi.

⁴⁰ Zozuwe zooi pɛ soni, ɛ pile sɔɔɔni masagiti ma, ti ɔeni gize yooi zu, ta lekɔmauɛ nu yeezazuɛ yooi zu, ta zilaue ma nemei, ta niiti ti ɔeni gize ɔaagoozagiti ma. ɛ nu vului kpein suwuɔaaleueni, ɛ la nubusei gila kpalaɛ zeni nɔ, eɔɛuelei ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele nɔ-GALAGI ma levei veeni la. ⁴¹ ɛ naa yɔɔɔzuɛ ma yooi pɛ soni, ɛ zo Kadese-Baalenea, ɛ zeeli Gaza, ta Gɔsen lugi zu, ɛ zeeli Gabagɔn. ⁴² Kula laa ɔila kpegi nɔ zu, ɛ zobo sɔɔɔni masagiti kpein ma, ɛ ta-yooiti pɛ so, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele nɔ-GALAGI ɔeni kɔɔi ɔɔɔzu nɔ-nubuseiti bɛ.

⁴³ Naa uoluma, Zozuwe ta Izelayele nuiti ti ɔaleni ma ti-uuuuɛ Gilegale.

Kɔɔ wolai ɔɔɔ vai Meelme dei ɔobauɛ

11 Siɛgi zu ɔasɔɔl masagi Yabin menini da ga Zozuwe pile sɔɔɔɔ, ɛ keelaiti teveni Madon

ti ma, ti gñeni ga niiti: Zeeliko masagi, Ayi masagi Beetele gobauē, ¹⁰ Zeeluzaleme masagi, Geebelon masagi, ¹¹ Yaalemute masagi, Lakise masagi, ¹² Egelon masagi, Geezeel masagi, ¹³ Debiil masagi, Geedzeel masagi, ¹⁴ Gwalema masagi, Alade masagi, ¹⁵ Libena masagi, Adulame masagi, ¹⁶ Makeeda masagi, Beetele masagi, ¹⁷ Tapua masagi, Geezeel masagi, ¹⁸ Afeke masagi, Lasalon masagi, ¹⁹ Madon masagi, Gasool masagi, ²⁰ Simelon-Melon masagi, Akese masagi, ²¹ Taanake masagi, Megido masagi, ²² Keedese masagi, Yokeneyame masagi é gñeni Kaalemele, ²³ Dool masagi é gñeni Dool yooi zu, Goyime masagi é gñeni Gilegale gobauē, ²⁴ Tiilesa masagi. Masagiti tiegwi gñeni ga nu uusuauagw maazu gñila (31).

Zooi niiti ti la de zoni

13 Zozuwe wabzafani niina. Gwogw GALAGI gñeni ma: «Wele, è wabzafaga, tama zooi wabzawe de ná, nii é la de zoni. ² Zooi uete, zegai ná: Filiseti nuiti ta-yooiti kpein, ta Gesuul nuiti ta-yooi kpein. ³ É zo Sigool dñi ma, é yeizu Ezipete yooi zu uele, Ekelon kwemaue lekpemaue nu gwuzuuē, naama adauē pe ka levezu ga Kanaan nuiti ta-yooi. Miná gñi Filiseti nuiti ta-masada wabzawiti ma laa wolaiti ti ná, Gaza, Asedode, Asekalon, Gate, ta Ekelon, ta Avi nuiti ta-yooi lekpemaue nu yeezazuue. ⁴ Kanaan yooi pe ka de ná balaa, maaneai é zo, é zo Meyala ma, nii é ga Sidon nuiti wabzawe, eyesu é zeeli Afeke, Amool nuiti ta-gwepelamaue, ⁵ ta Geebale nuiti ta-yooi, ta Liban kpein, folo gwulazu uelei, é zo Baale-Gade, Geelemon gizei gwabzawe, eyesu é zeeli Lebo-Gamate, ⁶ nuiti kpein ti zeini gize yooi zu, é zo Liban, é zeeli Misesefote-Mayime, Sidon nuiti kpein. Na ti beezu Izelayele nuiti tugw. Naa gñi é ba, naati kpein fe Izelayele ya ga kpakutoomai, egñeuelei gè ma levei veeni la, ⁷ zooi tei gaagweena, è fe boloda taauugwiti zea, ta Manasee ná-bolodai gwilazuue.»

Zooi gaagwe vai Zuluden folo gwulazu uelei

⁸ Manasee ná-bolodai gwilazuue zwi ta Luben ná-bolodai, ta Gade wabzawe, naati ti ta-yooi wabzawe. Gwogw GALA ná-botigñe nui Moize feeni ti ya Zuluden folo gwulazu uelei, ⁹ é zo Alwweel, zie wolai Aalenon laauē, eyesu é zeeli taa wolai ma, é petugi zaamaue, é bñ gize nemei kpein ba, é zo Meedebea, eyesu é zeeli Dibon, ¹⁰ ta Amool nuiti ta-masagi Sigon, nii é gñeni masadai gwexu Gesebon, naa ná-taa wolaiti kpein, é zeeli Amon nuiti ta-gwepelamaue. ¹¹ É bñ Galaade yooi balaagi ua, ta Gesuul nuiti ta-yooi, ta Maakate nuiti, ta Geelemon gizei, ta Basan kpein é zeeli Saleka, ¹² ta Woge ná-masadai kpein Basan yooi zu, nii é gñeni ga Leefa mavofodai ma gaabelagi, é masadai gñeni Asetalote ta Edeleyi. Moize zobogi wabzawe niima masagiti ma, é ti bñ ta-yooi gñi. ¹³ Kele Izelayele nuiti ti la gñeni Gesuul nuiti ta Maakate nuiti kpeeni, naa gñi é kea ti zeini Izelayele nuiti saama, zaagaza.

¹⁴ Leevi ná-bolodai gñila kpe ka é la gñeni zou wabzawe ga wabzawe. Kele gala zalagaiti, ti ga Gwogw GALAGI Izelayele ná-GALAGI wabzawe, naa gñi é ga wabzawe, egñeuelei é woni la toun ma.

Luben ná-bolodai ná-zooi

¹⁵ Moize Luben ná-bolodai wabzawe veeni zea, egñeuelei ta-ueleyegñiti ti la. ¹⁶ Zooi ti wabzawe, é zoni Alwweel, zie wolai Aalenon laauē, ta taa wolai é petugi zaamaue, gize nemei kpein ma Meedebea gobauē, ¹⁷ é li Gesebon, ta ma laa wolai kpein ti gize nemei ma: Dibon, Bamote-Baale, Bete-Baale-Meyon, ¹⁸ Yaasa, Kedeemote, Meefaate, ¹⁹ Kiliyatayime, Sibema, Seelete-Gasagaal petugi ma gizei ma, ²⁰ Bete-Peyool, Pizega gizei gwabzawe, ta Bete-Gayesimote. ²¹ Gize nemei maue laa wolai naati kpein poluma, ti Amool nuiti ta masagi Sigon ná-masadai ma yooi kpein wabzawe, nii é gñeni masadai gwexu Gesebon. Moize zobogi wabzawe Sigon ma, ta Madiyan gwundigñiti, ti gñoni Sigon ue, ti zeini zooi zu: Evi, Leekeme, Suul, Guul, ta Leeba. ²² Ungazie nui Balaame, Beyool ná-doun zunui gñeni naati saama, niiti Izelayele nuiti ti ti uani ga bogwa wabzawe. ²³ Luben mavofodaiti ta-gwepelamaue gñeni ga Zuluden, ta zielauē.

Luben mavofodaiti ta-wolodai wabzawe gñani, egñeuelei ta-ueleyegñiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Gade ná-bolodai ná-zooi

²⁴ Moize Gade ná-bolodai wabzawe veeni zea, egñeuelei ta-ueleyegñiti ti la. ²⁵ Nii ti wabzawe ga zooi ná gñeni ga: Yazeele, ta Galaade laa wolaiti kpein, ta Amon nuiti ta-yooi gwilazuue, é zeeli Alwweel, Laba letemaue, ²⁶ é zo Gesebon, é zeeli Lamate-Misepee, ta Betonime, é zo Maganayime, é zeeli Debiil gwepelamaue, ²⁷ ta nemei zu, Bete-Galame, Bete-Nimela, Sukote, ta Safon, Gesebon masagi Sigon ná-masadai ma yooi wabzawe. Naama yooi kpein é gñeni zie wolai Zuluden uoluuē. Zuluden gñeni zou gwepelamaue, nii é folo liizu uelei, eyesu é zeeli zie wolai Zeenezalete gaabelazuue, lekpe-maue nu gwuzuuē.

²⁸ Gade mavofodaiti ta-wolodai wabzawe gñani, egñeuelei ta-ueleyegñiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Manasee ná-bolodai gwilazuue ná-zooi, nii é folo gwulazu uelei

²⁹ Naa uoluma, Moize Manasee ná-bolodai gwilazuue wabzawe veeni zea, gaagwe ti ua, uelei ta-ueleyegñiti ti la. ³⁰ Zooi ti wabzawe, naa gñeni ga Basan, é zo Maganayime, Basan masagi Woge ná-masadai ma yooi kpein, ta Yayiil ná-taa go uulbzita (60), ti kpein ti uuni ma yooi zu. ³¹ Naa uoluma, ti Galaade yooi gwilazuue wabzawe, ta Asetalote ta Edeleyi, Basan masagi Woge ná-masadai ma laa wolaiti. Ti ti pe gaagwe Makiil mavofodaiti ba, Manasee ná-doun zunui, uelei ta-ueleyegñiti ti la.

³² Zooi gñani, nii Moize feeni Moabe yooi ma nemei su, Zuluden uolu uelei, Zeeliko letemaue, folo gwulazu uelei. ³³ Moize la gñeni zou veeni Leevi mavofodaiti zea.

Ḡoḡḡ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ḡa é ga tḡnḡi, eḡeuelei é boni la ti ma.

**Kanaan yooi ḡaaḡwɛɛ vai
Zuludɛn folo liizu uelei**

14 Wɛle nii Izelayele nuiti ti sḡḡḡḡ ga tḡnḡ, Kanaan yooi zu, nii zalaḡa ḡula nui Elezaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta boloda ueleyeḡeiti ta-ḡundigiiti ti feeni ti ya. ² Zou ḡaaḡwɛɛ vai ná, boloda taauuḡḡi ta ma lukpɛgi ua, naa ḡɛeni ga kpakutoomai, eḡeuelei Ḡoḡḡ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ³ Mazḡḡḡ Moize zoi veeni niina boloda felegḡi ta ma lukpɛgi ya, Zuludɛn uolu uelei, folo ḡulazu uelei, é la ḡeni ta veeni Leevi nuiti zea. ⁴ Zozɛfe mavofodaiti ti ḡeni ga boloda felegḡ, Manasee ta Efelayime, kele ti la ḡeni zou veeni Leevi nuiti zea, keni nḡ ta-laaiti, ta ná maḡfooliiti, ta-loganiiti faa zu, ta ue ta ti-ḡḡligiti make ná. ⁵ Izelayele nuiti ti keeni, eḡeuelei Ḡoḡḡ GALAGI ma levei veeni la Moize ya, ti zoi ḡaaḡwɛɛni.

**Ḡeebelḡn laai ta ma yooi
vee vai Kalɛbe ya**

⁶ Zuda ná-bolodamaiti ti maabuḡani Zozuwe ua Gilegale. Kalɛbe, Yefunee ná-doun zunui, nii é ḡeni ga Keenize nui, naa ḡeni ma: «É naa ḡwɛɛ, nii Ḡoḡḡ GALAGI boni GALA nui Moize ma, nḡun ná-faa zu, ta dḡun dá-vaa zu, siɛgi zu ade ḡeni la Kadese-Baalenea. ⁷ Gè kona uuunaanigḡ (40) zḡḡḡḡ niina, siɛgi zu Ḡoḡḡ GALAGI ná-botigɛ nui Moize tɛveni la, gè zɛḡe Kadese-Baalenea, gè li zoi zuuɛɛ fai ma. Gè uoluvaawoni ma, ga sḡledai ziimaue. ⁸ Kele zunuiti ti ḡeni bà, naati ti nubuseiti iḡḡḡḡ. Kele nḡun ná, gè zieni ga woogɛḡiladai Ḡoḡḡ GALAGI, ná-GALAGI ná-pelei. ⁹ Naama volo ná, Moize niima ḡonai woni, é ḡɛ ma: «Gaamaz, zoi nii é ziaa su, naa ḡa ḡɛ ga dḡnḡi, wa è-mavofodai, eyesu ḡḡ, tḡzɛi è zieuɛ woogɛḡiladai zu ga Ḡoḡḡ GALAGI, dá-GALAGI ná-pelei.» ¹⁰ Niizu pɛɛ, é ḡɛa ga kona uuunaanigḡ maazu lḡḡḡḡ (45), siɛgi zu Ḡoḡḡ GALAGI bḡeni la Moize uḡ, Izelayele ḡɛai ma siɛi wosu teubai zu, é mà vului makega ga ná-minazɛḡegi maauvele. Za, gè kona uuulḡsava maazu lḡḡḡḡ (85) zḡḡḡḡa.

¹¹ Sḡlogɛ dɛ, eḡɛ naama voloi nḡ, yeei Moize tɛveni da siɛi ma, zɛbei ḡa dɛ bà kḡḡḡ vaa zu, eḡeuelei é ḡeni bà la naama ziegɛ zu, ná zoo dɛ gè dá li, gè dá ua. ¹² Niizu, gize yooi naa ve zèa, nii Ḡoḡḡ GALAGI ma minazɛḡegi woni bè ma volo ná. Mazḡḡḡ è menini naama voloi nḡ ga Anake mavofodaiti ta ná, taa wolaiti ta ná, sigigi ti ma. Ḡoḡḡ GALAGI ḡɛ bà nḡ, ná ti bɛ, eḡeuelei Ḡoḡḡ GALAGI boni la.»

¹³ Zozuwe tuya looni Kalɛbe ue, Yefunee ná-doun zunui, é Ḡeebelḡn ve zea ga nḡḡ. ¹⁴ Uele ḡana Kalɛbe, Yefunee ná-doun zunui, Keenize nui, Ḡeebelḡn zḡḡḡḡ da ga nḡḡ eyesu zaḡḡa, tḡzɛi é zieni ga woogɛḡiladai, Ḡoḡḡ GALAGI ná-pelei zu, Izelayele ná-GALAGI. ¹⁵ Mḡungɛ, Ḡeebelḡn laaseigi ḡeni ga Kiliyate-Aaleba. Aaleba ḡeni ga zunui nii unfemai ḡeni bɛ gola, Anake mavofodaiti saama.

É zo názuue ma niina, kḡḡi beni zoi zu, ziileigi ḡeni ná pɛ.

Zuda ná-bolodai ná-zoi

15 Zoi nii kpakutoomai feeni Zuda ná-bolodai ma ueleyeḡeiti zea, é zeelini Edḡme ḡwɛpelemaue Sin teubai zu, lekɛmaue nu yeezazuue. ² Pele ḡana, ta-ḡwɛpelemaue lekɛmaue nu yeezazuue, naa liini la Kpolodɛ Wanai ḡaabelazuue, é zɛi lekɛmaue nu yeezazuue yooi ua, ³ é li, é too ma lekɛmaue nu yeezazuue, gize yḡḡḡḡ Akelabime, é leve ga Sin uele, é le lekɛmaue nu yeezazuue Kadese-Baalenea, é leve miná ga Ḡeselon uele, é le Adaal, é lati Kaalekaa uele, ⁴ é leve naa uolu ga Asemon uele, é lo Ezipete ḡḡtudei ua, kwɛpelegi loni Kpolodɛ Wolai ua. Naa ḡa é ga wo-ḡwɛgi lekɛmaue nu yeezazuue.

⁵ Folo ḡulazu uelei, kwɛpelemaue ḡeni ga Kpolodɛ Wanai, eyesu é zɛi ti loolaue ua ta Zuludɛn.

Lekɛmaue nu ḡḡɛzuue, kwɛmaue zoni kpolodɛi zuzeizuue, nii é ti loolaue ta Zuludɛn. ⁶ É leeni ga Bete-Ḡḡgela uele, é leve Bete-Alaba, lekɛmaue nu ḡḡɛzuue, é lo kḡtui ua, ti ḡɛɛzu ma Bḡḡan, Lubɛn ná-doun zunui taḡila daasei kana, ⁷ kwɛpelemaue liini Debiil, é leve Akḡḡ nɛmɛi zu, é li lekɛmaue nu ḡḡɛzu uelei Gilegale, é gize yḡḡḡḡ Adumime letemaue, kḡtudei uḡ bɛ, lekɛmaue nu yeezazuue. Naa uolu é leve En-Seemese zieuḡḡiti pḡ bɛ, é too ma En-Lḡgele.

⁸ Kwɛpelegi leeni, é leve ga Bɛne-Ḡinḡme uɛtugi zu uele, Yeebuse nuiti ta-ḡizei ḡḡḡauɛ, nii é ga Zeeluzalɛme, lekɛmaue nu yeezazuue. Kwɛpelegi untɛeni gize ma, nii é uuuni folo liizu uelei, Ḡinḡme uɛtugi zu, Lefayime uɛtugi ḡaabelazuue, lekɛmaue nu ḡḡɛzuue. ⁹ É zo gize unmaue, é yei, é zeeli Nefetoe dɛungiti ma, é li Efelon gize ma laaiti pḡ pelei, aisa é ua li ga Baala uele, nii é ga Kiliyate-Yeyalime. ¹⁰ É zo Baala, kwɛpelemaue, é lati folo liizu uelei, Seyiil gizeiti pḡ pelei, é leve Dḡḡḡ gizei ḡḡḡauɛ, lekɛmaue nu ḡḡɛzuue, naa ḡa é ga Kezalon, é yei Bete-Seemese, é leve Timena. ¹¹ É zɛḡe miná, é zeeli Ekelḡn gize ḡḡḡauɛ, lekɛmaue nu ḡḡɛzuue, é ua Sikelon, é leve Baala gizei uḡ bɛ, é li Yabeneyele, é lo Kpolodɛ Wolai ua.

¹² Folo liizu uelei ma ḡwɛmaue ḡeni ga Kpolodɛ Wolai laauɛ. Uele ḡana kwɛpelemaue ti ḡeni la, é lo zoi ua, é veeni Zuda mavofodaiti zea, eḡeuelei ta-ueleyeḡeiti ti la.

Kalɛbe ná-zoi zo fai bḡḡḡ ue
(Tukpḡḡaaleue Nuiti 1:10-15)

¹³ Ti Yefunee ná-doun zunui Kalɛbe nḡḡḡ veeni zea Zuda mavofodaiti saama, eḡeuelei Ḡoḡḡ GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya: Kiliyate-Aaleba, nii é ga Ḡeebelḡn. Aaleba ḡeni ga Anake memewolai. ¹⁴ Kalɛbe Anake mavofodaiti kɛɛni: Seesayi nuiti, Ayiman nuiti, ta Talemayi nuiti. ¹⁵ É zɛḡeni miná, é li é Debiil nuiti sakpe. Mḡungɛ Debiil laaseigi ḡeni ga Kiliyate-Seefɛel. ¹⁶ Kalɛbe ḡeni ma: «Nà dḡun anzanui Akesa ve naama nui ue ga anza, nii a Kiliyate-Seefɛel zakpe, é so.» ¹⁷ Kalɛbe kɛḡḡloin Kenaze ná-doun zunui Wḡteniyele

ga é ná zoni. Kalébe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga anza.

¹⁸ Seeliai ma sinigi ɔ́ bɛ, é dɛɛni ga naa, ga naa kpalagi ta vali kɛɛɛ Kalébe ma. Naa uolu, Akesa uilini, é zege ná-soovalegi ɔ́ma. Kalébe gaazagani, é ɔ́ ma: «Leeni ɔ́a wɔin è ma?» ¹⁹ É googaa-uoteni, é ɔ́ ma: «Faanɛ ɔ́ bɛ! Zieungaa ve bɛ, mazɔɔ zooi è sèidai su, lɛkpɛmauɛ nu yeezazuuɛ, naa wɔɔɛ.» Kalébe zieun-giti feeni bɛ maazu uelei, ta buu uelei.

Zuda mavofodaiti ta-laaiti

²⁰ Zuda mavofodaiti ta-wolodai nɔ́nɔ́ ɔ́ana, eɔ́uelei ta-ueleyeɔ́geiti ti la. ²¹ Zuda mavofodaiti ta-laaiti ti ɔ́ni lɛkpɛmauɛ nu yeezazuuɛ, Edɔ́me ɔ́wepelemauɛ letegi, naati ti ɔ́ni ga: Kabeseyele, Edɛɛl, Yaguul, ²² Kina, Dimona, Adada, ²³ Keedɛse, ɔ́asɔ́ɔ́, Itan, ²⁴ Zife, Teelɛme, Bealɔ́te, ²⁵ ɔ́asɔ́ɔ́-ɔ́adata, Keliyɔ́te-ɔ́eselon, nii é ga ɔ́asɔ́ɔ́, ²⁶ Amame, Sema, Mɔ́lada, ²⁷ ɔ́asaal-Gada, ɔ́esemon, Bete-Palɛte, ²⁸ ɔ́asaal-Suale, Beel-Seeba, Biziyɔ́tiya, ²⁹ Baala, Iyime, Asɛme, ³⁰ Eletɔ́lade, Kezile, ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́, ³¹ Sikelage, Mademana, Sansana, ³² Lebayɔ́te, Sileɔ́fime, Ayɛn, ta Limon. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga taa uuufelegɔ́ maazu taauuugɔ́ (29), ta ma laa goiti.

³³ Taai niiti ti ɔ́ni zielauɛ ma nɛmei zu, naati ti ɔ́ni ga niiti: Esetawɔ́le, Sɔ́leya, Asena, ³⁴ Zanoa, En-Ganime, Tapua, Ename, ³⁵ Yaalemute, Adulame, Soko, Azeeka, ³⁶ Saalayime, Aditayime, Gedeela, ta Gedeelɔ́tayime. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga puugɔ́ maazu naanigɔ́ (14), ta ma laa goiti.

³⁷ Senan, ɔ́adasa, Migedale-Gade. ³⁸ Dileyan, Misepee, Yɔ́keteyele, ³⁹ Lakise, Bɔ́sekate, Egelon, ⁴⁰ Kabon, Laamase, Kitelise, ⁴¹ Gedeelɔ́te, Bete-Dagon, Naama, ta Makeeda. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga puugɔ́ maazu lɔ́zita (16), ta ma laa goiti.

⁴² Libena, Etɛɛl, Asan ⁴³ Yifeta, Asena, Nesibe, ⁴⁴ Keyila, Akezibe, ta Maleesa. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga taauuugɔ́, ta ma laa goiti.

⁴⁵ Ekelɔ́n ta ma laa goiti, ta ma balaɔ́gaiti, ⁴⁶ taa wolai nii kpein é Asedɔ́de ɔ́baue, ta ma laa goiti, Ekelɔ́n ta Kpolodɛ Wolai ti yɔ́ɔ́zusuɛ.

⁴⁷ Asedɔ́de ta ma laa goiti, ta ma balaɔ́gaiti, ta Gaza ta ma laa goiti, ta ma balaɔ́gaiti, eyɛsu é zeeli Ezipete ɔ́tudɛi ma, é li Kpolodɛ Wolai laauɛ.

⁴⁸ Gize yooi ma uele geleiti ti ɔ́ni ga: Samiil, Yatiil, Soko, ⁴⁹ Dana, Kiliyate-Sana, nii é ga Debiil, ⁵⁰ Anabe, Esetemo, Anime, ⁵¹ ɔ́ɔ́sɛn, ɔ́ɔ́lon, ta Gilo. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga puugɔ́ maazu ɔ́ila (11), ta ma laa goiti.

⁵² Alabe, Luma, Eseyan, ⁵³ Yanume, Bete-Tapua, Afeeka, ⁵⁴ Gumeta, Kiliyate-Aaleba, nii é ga Geebelɔ́n, ta Siyɔ́ɔ́. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga taauuugɔ́, ta ma laa goiti.

⁵⁵ Maon, Kaalemele, Zife, Yuta, ⁵⁶ Zizeleyele, Yɔ́kedeyame, Zanoa, ⁵⁷ Kayɛn, Gibeaa, ta Timena. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga puugɔ́, ta ma laa goiti.

⁵⁸ Galeɔ́gule, Bete-Suul, Gedɔ́ɔ́, ⁵⁹ Maalate, Bete-Anɔ́te, ta Eletekon. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga dɔ́zita, ta ma laa goiti.

⁶⁰ Kiliyate-Baale nii é ga Kiliyate-Yeyalime, ta Laba. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga felegɔ́, ta ma laa goiti.

⁶¹ Teubai zu geleiti ti ɔ́ni ga: Bete-Alaba, Midin, Sekaka, ⁶² Nibesaa, Iil-Meela, ta En-Geedi. Taa wolai lieɔ́ɔ́ ɔ́ni ga dɔ́zita, ta ma laa goiti.

⁶³ Zuda mavofodaiti ti la ɔ́ni zooni ti ua Yeebuse nu-iti kpe, niiti ti ɔ́ni zeini Zeeluzalɛme, naati ta dɛ zeini ná zaagaza ta Zuda nuiti.

Zozefe mavofodai ná-zooi

16 Zozefe mavofodai ná-zooi é sɔ́ɔ́nɔ́ ga kpakutoomai, ma ɔ́wepelei tɔ́zeini Zuluden ua, Zee-liko ɔ́baue, folo ɔ́ulazu uelei, zieungi letemaue, nii é kpɔ́ɔ́le dɛi veezu taa nuiti zea. É zeɔ́geni miná, é lɛ ga gize yooi zu uelei, teubai zu, é li Beetele. ² É zeɔ́geni Beetele, é li ga Luze uele, é leue Aaleke nuiti ta-ɔ́wepelemauɛ Atalɔ́te uele. ³ Naa uolu é yeini folo liizu uelei, ga Yafelete nuiti pɔ́ pelei, eyɛsu Bete-ɔ́lon ná ɔ́ɔ́ɔ́wu uelei, é zeeli Geezeel, é lo Kpolodɛ Wolai ua. ⁴ Zooi ɔ́ana, nii é ɔ́ni ga Zozefe mavofodaiti tɔ́nɔ́, Manasee ta Efelayime.

Efelayime ná-bolodai ná-zooi

⁵ Zooi uɛte, nii é veeni Efelayime mavofodaiti zea, eɔ́uelei ta-ueleyeɔ́geiti ti la: Folo ɔ́ulazu uelei, ta-ɔ́wepelemauɛ zoni Atalɔ́te-Adaal, é zeeli Bete-ɔ́lon ná maazu uelei. ⁶ É Ioni Kpolodɛ Wolai ua, folo liizu uelei. Lɛkpɛmauɛ nu ɔ́uɛzusuɛ, kwepelemauɛ liini ga Mikemetate uele, é lati ga folo ɔ́ulazu uelei, é Taanate-Silo maaleue, é li ga Yanoa uele. ⁷ Miná ɔ́a é yeini ná ga Atalɔ́te uele, ta Naalata, é lo Zeeliko ua, é uile Zuluden ua. ⁸ É zoni Tapua, é li folo liizu uelei, Kana kɔ́tudɛi ɔ́ bɛ, é lo Kpolodɛ Wolai ua. Naa ɔ́a é ɔ́ni ga Efelayime mavofodai nɔ́nɔ́, eɔ́uelei ta-ueleyeɔ́geiti ti la, ⁹ é bɔ́ taa wolaiti ba, ta ma laa goiti, niiti ti makeni ti uɛ, Manasee mavofodai ná-zooi zu. ¹⁰ Efelayime nuiti ti la ɔ́ni zooni ti ua Kanaan nuiti kpe, niiti ti ɔ́ni zeini Geezeel. Naati ta zeini ti zaama, zaagaza, kɛle Efelayime nuiti ti boti baagi kpein daani ti unma.

Manasee ná-bolodai ɔ́ilazuue ná-zooi, nii é folo liizu uelei

17 Zooi ta veeni Manasee mavofodai ya, toɔ́a é ɔ́ni ga Zozefe ná-doun zunu mɔ́ungi. Makiil ɔ́ni ga Manasee ná-doun zunu mɔ́ungi, é ɔ́ ga Galaade kɛɛɛ, toɔ́a é Galaade ta Basan yooiti sɔ́ɔ́nɔ́, Zuluden folo ɔ́ulazu uelei, mazɔɔ é ɔ́ni ga kɔ́ɔ́ɔ́ nu wola. ² Manasee mavofodai zɔ́iti ti zooni sɔ́ɔ́nɔ́, Zuluden folo liizu uelei, eɔ́uelei ta-ueleyeɔ́geiti ti la. Abiyeezel mavofodaiti ti ta sɔ́ɔ́nɔ́, ta Geeleke mavofodaiti, ta Aseliyele mavofodaiti, ta Sikeme mavofodaiti, ta Geefeel mavofodaiti, ta Semida mavofodaiti. Zozefe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti kana, eɔ́uelei ta-ueleyeɔ́geiti ti la.

³ Manasee wolodamai ta ɔ́ni ná, daa ga Selɔ́fegade, doun zunu la ɔ́ni zea, keni nɔ́ anzanu lointi, ti-laaseigiti kaa: Maala, Noa, ɔ́ɔ́gela, Mileka, ta Tiilesa.

Selbfeɣade ɣeni ga Geefeeɩ ná-doun zunui. Kεεɣe wolani ti ɣeni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee. ⁴ Ná-doun anzanui naati ti uaani zalaɣa ɣula nui Eleazaal uɔ be, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta kundigiiti, ti ɣe ti ma: «Gooɣɔ GALAGI devei veeni Moize ya, ga é zou ve gi ya, gi-ɣee kεεɣelointi saama.» Ti zou veeni ti ya, ti-ɣee kεεɣelointi saama, eɣeuelei Gooɣɔ GALAGI ná-deve ɣeni la. ⁵ Manasee ná-bolodai zou puugo zɔɔɔni, Galaade ta Basan yooiti ti la naama ɣaalugi zu, niiti ti Zuluden folo ɣulazu uelei, ⁶ mazɔɔɔ Manasee ná-doun anzanuiti ti zou zɔɔɔni ná-doun zunuiti saama. Galaade yooi ma ge ɣe ga Manasee ná-doun zunui zɔɔɔni ti tɔɔɔni.

⁷ Manasee ná-kwepelemaue zoni Aseel ma, é li Mikemetate nii é Sikeme letemaue, é zeɣe miná, é yei Yamin uele, En-Tapua nuiti pɔ be. ⁸ Tapua yooi ɣeni ga Manasee mavofodaiti tɔɔɔni, keɩe Tapua taai, nii é ɣeni Manasee kwepelemaue, miná ɣeni ga Efelayime mavofodaiti tɔɔɔni. ⁹ Kwepelemaue loni Kana kɔtuɣei ua nu yeezazuue. Keɩe taa wolai niiti ti ɣeni ga kɔtuɣei uolu uelei nu yeezazuue, naati ti ɣeni ga Efelayime tɔɔɔni, anee ni ti ti ɣeni Manasee yooi ma. Manasee ná-kwepelelegi leueni kɔtuɣei ɣoba, lekpelemaue nu ɣɔuezuue, é zeɩ Kpolodɩ Wolai ua. ¹⁰ Naa ɣa é keeni, Efelayime ná-zooi liini ga lekpelema uelei nu yeezazuue, Manasee tɔɔɔni ma ge li ga lekpelema uelei nu ɣɔuezuue. Kpolodɩ Wolai ɣeni ga kwemaue, folo liizu uelei. Lekpelemaue nu ɣɔuezuue, é zeini Aseel ua, folo ɣulazu uelei, é zeɩ Isakaal ua.

¹¹ Manasee taa wola mɔinmɔin sɔɔɔni balaa Aseel ná-zooi zu ta Isakaal. Ta ga Bete-Seyan ta ma laa goiti, Yiɩbeleyame ta ma laa goiti, é ueɩ Dɔɔɔ balaagi ua, ta ná-koui sauagɔiti, niiti ti ga En-Dɔɔɔ, Taanake, ta Megido, ta ma nubuseiti pe, ta ma laa goiti pe. ¹² Anee naa ue, Manasee ná-nuiti ti la ɣeni zooni ti ua taa wolai naati su nuiti so, Kanaan nuiti ti yeini zeini ma yooi zu. ¹³ Siegi zu Izelayele nuiti ti zebei zɔɔɔni da, ti Kanaan nuiti dɔɔɔni boti baagiti kee vai zu, keɩe ti la ɣeni zooni ti ua ti be.

Ta bɔ fai Zozefe mavofodai ná-zooi ua

¹⁴ Zozefe mavofodaiti ti uaani, ti baazaɣa Zozuwe ma, ti ɣe ma: «Leeni vaa zu é zooni tago tɔ veai gi ya, ga kpakutoomai? Tama Gooɣɔ GALAGI tuya loa gi ue gola, niizu gi wola mɔinda gola.» ¹⁵ Zozuwe ti woogaauoteni, é ɣe ti ma: «Ni wo wola mɔinda gola, ni Efelayime ɣize yooi la mɔ kula ɣea wo ua, à li Feeleeze nuiti ta-ɔɔɔni su, ta Leefa mavofodaiti, wo ná ta maazaɣa bɔɣɔ ue.» ¹⁶ Zozefe mavofodaiti ti ɣeni ma: «Gaamai ue gize yooi la kulaa gi ua, naa uolu kɔlu wotoloiti ta Kanaan nuiti zea, ti zeini petugi zu, niiti ti Bete-Seyan, ta niiti ti logai ba, ta niiti ti zeini Zizeleyele petugi zu.» ¹⁷ Zozuwe ɣeni Efelayime nuiti ta Manasee nuiti ma, ti ga Zozefe mavofodaiti: «Wa ga nubuseiti ti wola mɔindai, wozzebei wɔɔɔni, wo la mɔ vɔniga zou go tɔ ma. ¹⁸ Keɩe wa gize yooi zeɣe, nii dɔɔɔni ma. Wa maazaɣa, wo zeɩ ná pe. Wa Kanaan nuiti kpe, anee kɔlu wotoloiti ta ti ya, zebei ɣe ti ua.»

Zooi ɣaaɣwe vai boloda lɩfelai zɔɔɔni ba

18 Izelayele nuiti ti zooni zogai ma, ti maagolo, ti gaaleeni ba Silo. Ti GALA daagɔmi seɣe uelei loni ná. ² Boloda lɩfela ɣa é yeini Izelayele nuiti saama, niiti ti la ɣeni de tɔɔɔni zɔɔɔni.

³ Zozuwe ɣeni naazu Izelayele nuiti ma: «Yeegɣeɣala lielego ɣa de wo keezu faalakobai zu, wo ua li, wo ua zooni zeɣe ga wɔɔni, nii Gooɣɔ GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI feai wo ue? ⁴ À yeelo zunu sauagɔ ua bolodai ɣilagilagi zu, nà ti leuesu ada. Ta wuzegɣe, ti zooni zɔɔɔni, ti ta-wolodamai tɔɔɔni ueɩe, ti ná-fai zeue, ti uaa la pɔ be. ⁵ Ta keezu su lɩfela, ti gaagwe bɔɣɔ ua. Zuda ɣa yesu ná-kwepelemaue, lekpelemaue nu yeezazuue. Zozefe ná-peleyeɣei ɣa yesu ná-kwepelemaue, lekpelemaue nu ɣɔuezuue. ⁶ Wa zooni ɣaaɣwezu su lɩfela, wo ua ue pɔ ga ma zeuei. Nà kpakutoomai ɣeezu wo ue, ue tɔ Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI ɣaazu. ⁷ Keɩe Leevi mavofodai la zou tɔpe sɔɔɔni ga tɔɔni wo zaama, mazɔɔni Gooɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣula vai ɣa é ga tɔɔni. Nii é ga Gade ná-bolodai, ta Luben ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ɣilazuue, naati ti tɔɔni zɔɔɔni na, Zuluden uolu uelei, folo ɣulazu uelei, nii Moize, Gooɣɔ GALAGI ná-botige nui feeni ti ya.»

⁸ Zunuiti ti yeeloni ti ua ga ti zooni ɣaaɣwe, naati ti pele zoni. Aisa ti ua li, Zozuwe niima leveiti feeni ti ya, é ɣe ti ma: «À li, wo zie zooni zu, wo gaagwe seuei zu, naa uolu wo ɣale ma pɔ be. Silo ue tɔ ɣa, gè kpakutoomai ɣeezu ná wo ue, Gooɣɔ GALAGI ɣaazu.»

⁹ Zunui naati ti liini, ti zie zooni zu, ti gaagwe seuei zu, ti ke su lɩfela, eɣeuelei taa wolaiti ti la. Ti ɣaleni ma Zozuwe uɔ be, ti-uuzuu Silo. ¹⁰ Zozuwe zooni ɣaaɣweeni Izelayele nuiti ba ga kpakutoomai Silo, Gooɣɔ GALAGI ɣaazu, é bolodai ɣilagilagi tɔɔɔni ve zea.

Benzamen ná-bolodai ná-zooi

¹¹ Zooni ma mɔungi kpakui looni ma, naa ɣeni ga Benzamen mavofodaiti ta-wolodai tɔɔɔni, eɣeuelei ta-ueleyeɣeiti ti la. Ná-zooni ɣwegi ɣeni Zuda ná-bolodai ta Zozefe mavofodaiti ta-wolodaiti zɔɣɔzuue. ¹² Lekpelemaue nu ɣɔuezuue, ti ɣwegi zoni Zuluden ua, é le Zee-liko ɣobaue, lekpelemaue nu ɣɔuezuue, é le gize yooi zu folo liizu uelei, é li, é uile Bete-Aven leuebaɩ ua.

¹³ Kwepelemaue leueni ga Luze uele, nii daa ga Beetele, lekpelemaue nu yeezazuue, naa uolu é yeini ga Atalɔte-Adaal uele gize maazuue, nii é Bete-ɣɔlon ná ɣɔɣɔwu uelei, lekpelemaue nu yeezazuue. ¹⁴ Folo ɣulazu uelei, kwepelemaue liini, é lati kpolodɩ uɔ pelei, é zo gize u, nii é Bete-ɣɔlon letemaue, lekpelemaue nu yeezazuue, é li, é lo Kiliyate-Baale ua, nii é ga Kiliyate-Yeyalime, Zuda mavofodaiti ta-laa wolai. Folo liizu uele ɣwepelelegi ɣana.

¹⁵ Lekpelemaue nu yeezazu uelei ma ɣwegi zoni Kiliyate-Yeyalime ua, é liini folo liizu uelei Nefetooa deungiti pɔ be, ¹⁶ miná ɣa é yeini ná gize ɣɔɣɔbaue, nii é zeɩeni Bene-ɣinome uetugi maazu, Lefayime uetugi zu, lekpe-

maue nu ghuvezuue. É yeini Gínome uetugi zu, Yeebuse nuiti ta-gize ghubuue, lekpe-maue nu yeezazuue, eyesu é zeeli En-Loge. ¹⁷ É latini lekpe-ma uelei nu ghuvezuue, é lo En-Seemese ua, naa uolu é lo Gelilote ua, gize yghuzuu Adumime letemaue. É zo miná, é yeini ktui naa uo be, nii daa ga Bógan, Luben ná-doun zunui tagi-la daasei kana. ¹⁸ É leveni gize ghubuue lekpe-maue nu ghuvezuue, nii selegai Zuluden ma uetu nemei maazu, é yeini petu nemei zu. ¹⁹ É liini Bete-Gógela goba, lekpe-maue nu ghuvezuue, é li, é lo Kpolodé Wanai ua ga nu ghuvezu uelei tosuu Zuluden ua. Lekpe-maue nu yeezazuue uele gwepeligi gana.

²⁰ Folo gulazu uelei, Zuluden ga é gfeni ga kwemaue.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nkwai gana, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la, ta ta-gwepelimaue ti é lati ti ma.

²¹ Benzamen mavofodaiti ta-laa wolaiti ti gfeni ga niiti, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la: Zeeliko, Bete-Gógela, Emeke-Kesise, ²² Bete-Alaba, Semalayime, Beetele, ²³ Avime, Pala, Wofela, ²⁴ Kefaal-Amónayi, Wofeni, ta Geeba. Taa wolai liegwi gfeni ga puug maazu felego (12), ta ma laa goiti.

²⁵ Gabagón, Lama, Beelote, ²⁶ Misepee, Kefila, Mosa, ²⁷ Leekeme, Yilepeyele, Taleyala, ²⁸ Seela, Efe, Yeebuse, nii é ga Zeeluzalame, Gibeate, ta Kilyate. Taa wolai liegwi gfeni ga puug maazu naanigo (14), ta ma laa goiti.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nkwai gana, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la.

Simiyon ná-bolodai ná-zooi

19 Zoi velesiei kpakui looni ma, naa gfeni ga Simiyon ná-bolodai nkwai, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la. Ta-yooi gfeni Zuda nkwai zaamaue. ² Ta-yooi zu laaiti ti gfeni ga niiti: Beel-Seeba, Seeba, Molada, ³ Gasaal-Suale, Bala, Aseme, ⁴ Eletolade, Betule, Góolema, ⁵ Sikelage, Bete-Maalekabote, Gasaal-Suza, ⁶ Bete-Lebayote, ta Salugén. Taa wolai liegwi gfeni ga puug maazu savago (13), ta ma laa goiti.

⁷ Ayen, Limon, Etéel, ta Asan. Taa wolai liegwi gfeni ga naanigo, ta ma laa goiti, ⁸ ta taa goiti kpein ti naama laa wolaiti maagoolii zu, eyesu é zeeli Baalate-Beel, nii é ga Lamate, lekpe-maue nu yeezazuue yooi zu.

Simiyon mavofodaiti ta-wolodai nkwai gana, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la. ⁹ Simiyon mavofodai ná-zooi zegeni Zuda nuiti nkwai ua, mazkwa Zuda mavofodaiti ta-yooi ti skwani, gola baagóni ti ma. Naa ga é keeni, Zuda ná-zooi Simiyon mavofodaiti maalatini.

Zabulon ná-bolodai ná-zooi

¹⁰ Zoi zavasiei kpakui looni ma, naa gfeni ga Zabulon mavofodaiti ta-wolodai nkwai, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la. Ta-yooi ma gwepelimaue zeelini Salide. ¹¹ É læni folo liizu uelei, Maleyala uele, é zeí Dabeesete ua, naa uolu ktudei nii é yeizu Yakeneyame gakalau. ¹² É zo Salide, é latini folo gulazu uelei, Kiselote-Tabkól gwepelimaue, é uile Dabelate ua, é le Yafia. ¹³ É zegeni

miná, é leve folo gulazu uelei ga Gita-Geeffel uele ta Ita-Kasin, é lo Limon ua, é lati, é zeeli Neya. ¹⁴ Lekpe-maue nu ghuvezuue, kwepelimaue latini, é li Ganaton, é lo Yifeta-Ele uetugi ua. ¹⁵ É kw Katate ua, ta Nagalale, ta Simelon, ta Yideyala, ta Beteleyeme. Taa wolai liegwi gfeni ga puug maazu felego (12), ta ma laa goiti.

¹⁶ Zabulon mavofodaiti ta-wolodai nkwai gana, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Isakaal ná-bolodai ná-zooi

¹⁷ Zoi naanisiei kpakui looni ma, naa gfeni ga Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nkwai, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la. ¹⁸ Ta-yooi zu laaiti ti gfeni ga niiti: Yizeleyele, Kezulote, Suneme, ¹⁹ Gafalayime, Siyon, AnaGalate, ²⁰ Labite, Kisiyon, Abese, ²¹ Leemete, En-Ganime, En-Gada, ta Bete-Pasese. ²² Ta-gwepelimaue Ioni Tabkól ua, Sagasima, ta Bete-Seemese, é lo Zuluden ua. Taa wolai liegwi gfeni ga puug maazu lizita (16), ta ma laa goiti.

²³ Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nkwai gana, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Aseel ná-bolodai ná-zooi

²⁴ Zoi lkwusiei kpakui looni ma, naa gfeni ga Aseel mavofodaiti ta-wolodai nkwai, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la. ²⁵ Ta-yooi zu laaiti ti gfeni ga niiti: Gelekate, Gali, Beeten, Akesafe, ²⁶ Alameeleke, Ameade, Miseyale. Fololo liizu uelei ta-gwepelimaue zeini Kaalemele ua, ta Sigkól-Libenate. ²⁷ Naa uolu, folo gulazu uelei, é latini ga Bete-Dagon uele, é lo Zabulon yooi ua, ta Yifeta-Ele uetugi, é li lekpe-maue nu ghuvezu uelei, é zeeli Bete-Emeke ta Neyiyele, é Ioni Kabule ua nu ghuvezuue, ²⁸ Ebelon uele, ta Legkobe, ta Gamon, ta Kana, eyesu é zeeli Sidon wolai ma. ²⁹ Kwepelimaue lati nkwai Lama uele, é lo Tiil taa wolai ua sigigi ma, Góza uele, é li, é lo Kpolodé Wolai ua, ga Akezibe yooi uo pelei, ³⁰ é kw Uma ua, ta Afeke, ta Legkobe. Taa wolai liegwi gfeni ga pu-ufelego maazu felego (22), ta ma laa goiti.

³¹ Aseel mavofodaiti ta-wolodai nkwai gana, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Nefetali ná-bolodai ná-zooi

³² Zoi lkwitasiei kpakui looni ma, naa gfeni ga Nefetali mavofodaiti ta-wolodai nkwai, egfeuelei ta-ueleyegeiti ti la. ³³ Ta-gwepelimaue zeelini Geelefe kwli, é zo Saananime sene gului, ta Adami-Neekebe, ta Yabeneyele, é zeeli Lakume, é lo Zuluden ua. ³⁴ É latini folo liizu uelei, ga Azenote-Tabkól uele, é zege miná, é li, é lo Gukoke ua, é zeí Zabulon yooi ua ga nu yeezazu uelei, é lo Aseel yooi ua folo liizu uelei, ta Yeguda, Zuluden gfeni ga folo gulazu uelei. ³⁵ Taa wolaiti sigigi gfeni ti ma, naati ti gfeni ga: Sidime, Seel, Gamate, Lakate, Kineelete, ³⁶ Adama, Lama, Gasakól, ³⁷ Keedese, Edeleyi, En-Gasakól, ³⁸ Yileyon, Migedale-Ele, Góoleme, Bete-Anate, ta Bete-Seemese. Taa wolai liegwi gfeni ga puug maazu taauugó (19), ta ma laa goiti.

³⁹ Nefetali mavofodaiti ta-wolodai nɔɔɔ ɔana, eɔɔvelei ta-ueleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Dan ná-bolodai ná-zooi

⁴⁰ Zooi lbfelasiei kpakui looni ma, naa ɔeni ga Dan mavofodaiti ta-wolodai nɔɔɔ, eɔɔvelei ta-ueleyegeiti ti la. ⁴¹ Ta-yooi zu laaiti ti ɔeni ga niiti: Sɔleya, Esetawɔle, Iil-Seemese, ⁴² Saalabin, Ayalon, Yitela, ⁴³ Elon, Timenata, Ekelɔn, ⁴⁴ Eletekee, Gibeton, Baalate, ⁴⁵ Yegude, Bēnee-Belake, Gate-Limon, ⁴⁶ Yaalekon dēi, ta Lakon, é bɔ zooi ua, é Zafa letemaue.

⁴⁷ Dan mavofodaiti ti ualani ta-yooi ma. Dan mavofodaiti ti læni naazu, ti kɔɔi ue Leeseme ua. Ti vɔnini taai naa ma, ti su nubusei pɛ pa ga boɔa zɔkɔɔi, ti seɔe ga tɔɔ, ti zeí ná. Ti ti-memewolai Dan laaseigi ueeni Leeseme ua.

⁴⁸ Dan mavofodaiti ta-wolodai nɔɔɔ ɔana, eɔɔvelei ta-ueleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Timenate-Seela laai vee vai Zozuwe ya

⁴⁹ Siɛgi zu Izelayele nuiti ti beni la ga zooi ɔaagwe bɔɔɔ ua, ti kwɛgiti da, ti zooi ta veeni Zozuwe ue, Nun ná-doun zunui, é ɔe ga nɔɔɔi ti zaama. ⁵⁰ Eɔɔvelei ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɔeni la, taa wolai é yi-imazegeni la, naa ɔa ti feeni zea, Timenate-Seela, nii é ɔeni Efelayime ɔize yooi zu. É taai naa loni uolu, é zeí ná.

⁵¹ Zooiti kana, niiti zalaɔa ɔula nui Elezaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta peleyege ɔundigiiti ti Izelayele wolodaiti su, ti ɔaagweeni ga kpakutoomai, ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, Silo, GALA daagomi seɔe uelei laaue. Pele ɔana ti zooi ɔaagwee vai ɔaabelani la.

Maauela wo taa lɔzitaati

(Gaalu Seuei 35:9-34;
Tɔ Seuei Velese 4:41-43;
19:1-13)

20 ɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Zozuwe uɔ, é ɔe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, é ɔe ti ma: «À taaiti kpɛte bɔɔɔ ue ga maauela laaiti, nii gè ma vai woni wo ma ga Moize mauele. ³ Nu uaa nui nii a nu uaana, é la ɔaagilini ma, é ga teuezea vaa nɔ, toɔa zoo é uela, é li ná. Toɔa ɔe ga wo-uelazuue, namai uotokula nui ua. ⁴ Nu uaa nui ɔa uela, é li ma laai taɔila su, toɔa lo sigidaue, é ná-fai le ga taa ɔundigiiti. Naati ta yeezei bu, é ye ti uɔ be taazuue, ti ada ve zea, ue a ye ná. ⁵ Namai uotokula nui a uilena polu, ti la nu uaa nui vea zea. Mazɔɔɔ é la ɔaagilini ma, é ua seipɔɔi ua, é la ɔeni ga naa zili nu pɔɔma zu. ⁶ Toɔa ye naama laazuue, eyesu é ɔula keɔema nubuseiti gaazu, ti ná-tukpɔi ɔaaleue, baa eyesu zalaɔa ɔula ɔundigi wolai, nii é botii zu naama yeeɔeɔalal, naa za. Naama ziegi zu ɔa nu uaa nui a ɔale ma la ná-pelei wu, ná-taazuue, ue é uelani, é zege ná.»

⁷ Ti yimazegeni ga Keedese, taai nii é Galilee, Nefetali ɔize yooi zu, ta Sikeme, nii é Efelayime ɔize yooi zu, ta Kiliyate-Aaleba, nii é lolisu balaa ga Geebelɔn, é Zu-

da ɔize yooi zu. ⁸ Zuluden uoluue, Zeeliko folo ɔulazu uelei, ti yeeloni Beesɛel ua, é zɛeni teuebai maazu, Luben yooi zu, ta Lamɔte, nii é Galaade, Gade yooi zu, ta ɔɔlan, nii é Basan, Manasee yooi zu. ⁹ Taaiti kana, ti yeeloni ti ua, ti ɔe ga maauela laaiti, Izelayele nuiti be, ta seikɔɔma nuiti ta ɔe ti zaama, nu-o-nu nii a nu uaana, é la ɔaagilini ma, naa ɔa zoo é uela, é li ná, namai uotokula nui la pa, aisa é ua ɔula keɔema nubuseiti gaazu, ná-tukpɔi ɔa u leve.

Leevi nuiti ta-laa wolaiti

21 Leevi nuiti ta-ueleyege ɔundigiiti ti uaani zalaɔa ɔula nui Elezaal uɔ be, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta Izelayele wolodai zɔiti ta-ueleyege ɔundigiiti, ² Silo, Kanaan yooi zu. Ti bɔeni ti uɔ, ti ɔe ma: «ɔɔɔɔ GALAGI devei veeni Moize ya, ga taaiti ti ve gi ya, ga gi zeí ti zu, ta ti-maagooliiti, ue ɔa-loganiiti ta ɔe laamiizu ná.» ³ Izelayele nuiti ti taai tanigaa zegeni ta-yooiti su, ta ti-maagooliiti, ti fe Leevi nuiti zea, eɔɔvelei ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɔeni la.

⁴ Kpakutoomai zolooni mɔunpa su Kegate mavofodaiti ta-ueleyegeiti ma. Ti zaama, Leevi nuiti ti ɔeni ga zalaɔa ɔula nui Aalɔn mavofodaiti, naati ti taa puugɔ maazu savagɔ (13) zɔɔɔni kpakutoomai zu, niiti ti Zuda, Simiyɔn, ta Benzamenni ta-wolodaiti ta-yooiti su. ⁵ Kegate mavofodai zɔiti ti taa puugɔ zɔɔɔni kpakutoomai zu, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu, ta Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai ɔilazuue ná-zooi zu.

⁶ Geeleson mavofodaiti ti taa puugɔ maazu savagɔ (13) zɔɔɔni kpakutoomai zu, Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai ɔilazuue ná-zooi zu, nii é zeini Basan yooi zu.

⁷ Melali mavofodaiti, eɔɔvelei ta-ueleyegeiti ti la, ti taa puugɔ maazu felegɔ (12) zɔɔɔni Luben ná-bolodai ná-zooi zu, ta Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta Zabalɔn ná-bolodai ná-zooi zu.

⁸ Izelayele nuiti ti naama laaiti ta ti-maagooliiti feeni Leevi nuiti zea ga kpakutoomai, eɔɔvelei ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Kegate mavofodai ná-taa wolaiti

⁹ Zuda ná-bolodai ná-zooi zu, ta Simiyɔn ná-bolodai ná-zooi zu, taai niiti ti ti veeni naati zea, ti-laaseigiti kaa, ¹⁰ ti ɔeni ga Kegate ná-peleyegeiti tɔɔ, Aalɔn mavofodaiti saama, Leevi ná-bolodai zu. Mazɔɔɔ tiya ɔa kpakutoomai ti zoni mɔunpa. ¹¹ Ti Kiliyate-Aaleba veeni ti ya, nii é ga Geebelɔn, Zuda ɔize yooi zu, ta maagoolii. Aaleba ɔeni ga Anake keeɔe. ¹² Kele kpalagiti ta taa goiti ti ɔilini ma laai ua, naati ti veeni Yefunee ná-doun zunui Kalebe ya ga nɔɔɔ. ¹³ Taai niiti ti veeni zalaɔa ɔula nui Aalɔn mavofodaiti zea, ta ti-maagooliiti, naati ti ɔeni ga: Geebelɔn, taai naa ɔeni ga nu uaa nuiti maauelazuue ta, Libena, ¹⁴ Yatiil, Esetemoa, ¹⁵ ɔɔlon, Debiil, ¹⁶ Ayen, Yuta, é ue Leeseme Seemese ua. Taa wola taauuugɔ ɔana, ti zɔɔɔni Zudani ta Simiyɔn

ta-wolodaiti ta-yooi zu. ¹⁷ Taai niiti ti ti zɔɔɔni 'Benza-men ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Gabaɔɔn, ta Geeba, ¹⁸ é uɛɛ Anatɔte ua, ta Alemon, taa wola naanigɔ. ¹⁹ Taa wolai liegɔi zalaɔa gɔla nuiti Aalɔn mavofodaiti ti zɔɔɔni, é gɛni ga taa wola puugɔ maazu savagɔ (13), é uɛɛ ti-maagooliiti ba.

²⁰ Leevi nuiti ti ga Kegate mavofodai zɔiti ta-ueleyegeiti, naati ti taa wolaiti zɔɔɔni ga kpakutoomai, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu. ²¹ Taai niiti ti ti zɔɔɔni, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Sikeme, taai naa gɛni ga nu uaa nuiti maavelazuue ta, Efelayime gize yooi zu, naa uɛɛ Geezɛɛl ua, ²² ta Kibesayime, é uɛɛ Bete-Gɔlon ua, taa wola naanigɔ. ²³ Taai niiti ti ti zɔɔɔni Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Eletekee, ta Gibeton, ²⁴ ta Ayalon, é uɛɛ Gate-Limon ua, taa wola naanigɔ. ²⁵ Taai niiti ti ti zɔɔɔni Manasee ná-bolodai gɛlazuue ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Taanake, é uɛɛ Gate-Limon ua, taa wola felegɔ. ²⁶ Taa wolai liegɔi Kegate mavofodai zɔiti ti zɔɔɔni, é gɛni ga taa wola puugɔ, é uɛɛ ti-maagooliiti ba.

Gɛeleson mavofodai ná-taa wolaiti

²⁷ Leevi ueleyegeiti ti ga Gɛeleson mavofodaiti, taai niiti ti ti zɔɔɔni Manasee ná-bolodai gɛlazuue ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Gɔlan, nii é 'Basan yooi zu, taai naa gɛni ga nu uaa nuiti maavelazuue ta, é uɛɛ Beesetela ua, taa wola felegɔ. ²⁸ Taai niiti ti ti zɔɔɔni Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Kisiyon, ta Dabelate, ²⁹ ta Yaalemute, é uɛɛ En-Ganime ua, taa wola naanigɔ. ³⁰ Taai niiti ti ti zɔɔɔni Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Miseyale, Abedon, ³¹ Gɛlekate, é uɛɛ Legɔbe ua, taa wola naanigɔ. ³² Taai niiti ti ti zɔɔɔni Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Keedese, nii é Galilee yooi zu, taai naa gɛni ga nu uaa nuiti maavelazuue ta, ta Gamɔte-Dɔɔɔ, é uɛɛ Kaaletan ua, taa wola savagɔ. ³³ Taa wolai liegɔi Gɛeleson mavofodaiti ti zɔɔɔni, é gɛni ga taa wola puugɔ maazu savagɔ (13), é uɛɛ ti-maagooliiti ba.

Melali mavofodai ná-taa wolaiti

³⁴ Taai niiti ti ti veeni Leevi ná-peleyegeiti mɔtaiti zea, ti ga Melali mavofodaiti, Zabalɔn ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Yɔkeneyame, Kaaleta, ³⁵ ta Dimena, é uɛɛ Naɔalale ua, taa wola naanigɔ. ³⁶ Taai niiti ti ti zɔɔɔni Luben ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Beesɛɛl, Yaasa, ³⁷ ta Kedeemɔte, é uɛɛ Meefaate ua, taa wola naanigɔ. ³⁸ Taai niiti ti ti zɔɔɔni Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gɛni ga: Lamɔte, nii é Galaade yooi zu, taai naa gɛni ga nu uaa nuiti maavelazuue ta, ta Maɔanayime, ³⁹ ta Gɛsebon, é uɛɛ Yazɛɛl ua, taa wola naanigɔ. ⁴⁰ Taa wolai liegɔi Melali mavofodaiti ti zɔɔɔni kpakutoomai zu, ti ga Leevi ná-peleyegeiti mɔtaiti, é gɛni ga taa wola puugɔ maazu felegɔ (12).

⁴¹ Taa wolai liegɔi Leevi nuiti ti zɔɔɔni, Izelayele nui zɔiti saama, é gɛni ga taa wola uuunaanigɔ maazu lɔsava (48), é uɛɛ ti-maagooliiti ba. ⁴² Taa wolai naa gɛlilagilagi pɛ, zooi gɛni maagoolii zu, pele gana é gɛni la, é lo taa wolai naati kpein ba.

GALA ge ná-minazefegi laazeeli vai

⁴³ Uele gana Gɔɔɔ GALAGI zooi kpein feeni la Izelayele nuiti bɛ, nii é ma gɔnai woni ti-memɛwolani bɛ. Ti segeni ga tɔɔɔ, ti zei ná. ⁴⁴ GALA ge doogɔgi veeni ti ya ta-you gɔwɛmauɛti pɛ, eɔɔvelei é ma gɔnai woni la ti-memɛwolani bɛ. Ti zili nu nɔpɛ ge la vɔnini ti ma, é bɔni ti ua, ti pile zɔɔɔ ti zili nuiti kpein ma, ta la loni ti lugɔ. ⁴⁵ Faanɛi kpein Gɔɔɔ GALAGI ma minazefeni ga é ke Izelayele nubuseiti bɛ, uele gana naa pɛ daazeelini la, tanɔpɛ supaka la gɛni yeni.

Bolodai niiti ti zeini Zuluden folo gɔlazu uelei

22 Zozuwe Luben zunuiti tolini ta Gade zunuiti, ta Manasee ná-bolodai gɛlazuue ma zunuiti, ² é gɛ ti ma: «Wo naa kpein keɛɛɛ, nii Gɔɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize ma levei veeni wo ya, wo gɔlouɛ ná-devei kpein bɛ. ³ Wo la beteueni wo-gɛleaiti ba sienɔpɛ su, eyesu zaagaza, wo devei naa zogɛ, wo zie la, nii Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feeni wo ya. ⁴ Niizu, Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI doogɔ fea wo-gɛleaiti bɛ, eɔɔvelei é boni la ti ma. À pele zona, wo li wa-zege gɔtaiti bu, wa-yooi zu, nii Gɔɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize feeni wo ya ga wɔɔɔ, Zuluden uolu uelei. ⁵ À dama, wo zie ga devei, wo tɔgi zo, nii Gɔɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize feeni wo ya. À Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɛɛ uɛ, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo ná-deveiti so, wo zie la, wo gɛli tɔun ba, wo debi ga wo-yi-imaɛ pɛ, ta wo-yenvui pɛ.»

⁶ Zozuwe tuya looni ti uɛ, é ti uile, ti li ta-laaiti su. ⁷ Moize zou veeni Manasee ná-bolodai gɛlazuue ya ga nɔɔɔ, 'Basan yooi zu. Zɔɔɔma lukɔpɛgi nɔɔɔ ma yooi zɔɔɔni Zuluden folo liizu uelei, ti zei ná ta ti-gɛleaiti. Siɛgi zu Zozuwe ti uileni da, ga ti li ta-zege gɔtaiti bu, é tuya looni ti uɛ, ⁸ é gɛ ti ma: «À gale ma, wo li wa-zege gɔtaiti bu ga naavolo wolaiti, ta togani bulu golaiti, ta wali mɔinmɔin gola, ta zanugi, ta kɔlu bɔigi, ta kɔlui, ta segeiti. Wa wo-gɛleaiti, à kɔɔzoganii gaagɔwe ua, nii wo kulaai wo zili nuiti zea.»

⁹ Luben ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, naa uɛɛ Manasee ná-bolodai gɛlazuue ua, naati ti zegeni Izelayele nuiti pɔ bɛ Silo, Kanaan yooi zu, ti gale ma Galaade yooi zu, zooi nii ti zɔɔɔni ga tɔɔɔ Moize ya, Gɔɔɔ GALAGI ná-devei zu.

Zalaɔa gɔlazuue, é gɛni Zuluden uolu uelei

¹⁰ Siɛgi zu ti zeelini la Zuluden laaue, ti gɛni de Kanaan yooi zu uele, Luben ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gɛlazuue, ti zalaɔa gɔlazuue loni zieleue, gola maayikini. ¹¹ Izelayele nui zɔiti

ti menini ga Luben ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gílazuue, ti zalaḡa ḡulazuue loge Zuluden laaue, Kanaan yooi zu uele, Izelayele nui zḡiti koba uelei.

¹² Izelayele nui zḡiti ti menigai ma, ti kpein ti ḡaalēni ba Silo, ti ua li ga kḡci ti laalḡma. ¹³ Ti zunuiti teveni Luben ná-bolodai uḡ be, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ḡílazuue, Galaade yooi zu. Nuiti ti ti leveni, ta ḡeni ga Finease, zalaḡa ḡula nui Eleazaar ná-doun zunui, ¹⁴ kundigḡi puugḡ bḡni ba, boloda ḡila kundigḡi ḡila. Ti pe ti ḡeni ga kundigḡii ta-ueleyeḡeiti bu, Izelayele wolodamaiti su.

¹⁵ Ti liini Luben ná-bolodai uḡ be, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ḡílazuue, Galaade yooi zu, ti bḡeni ti uḡ, ti ḡe ti ma: ¹⁶ «Wele nii ḡa ḡoḡḡ GALAGI ná-nubuseiti ti boga: Lee vaa zu wo wooualadai ḡeezu, wo wuzeḡe Izelayele ná-GALAGI laalḡma? Lee vaa zu wo zedeḡe ḡoḡḡ GALAGI uolu niizu? Mazḡḡ wa zalaḡa ḡulazu lona bḡḡ uḡ za, wo la wuzeḡeni ḡoḡḡ GALAGI laalḡma baa? ¹⁷ Ade faaḡaaza gola ḡeēni Peyḡḡ, de la de benii ga paḡe naa ma zaaḡaza, aneē nii é kpḡci laani de ma. Naa la kulani baa? ¹⁸ Wa ga uoluave za ḡoḡḡ GALAGI ua! Ni wa wuzeḡena za ḡoḡḡ GALAGI laalḡma, lina, zii ḡa ḡula Izelayele nubusei kpein ma. ¹⁹ Zooi nii feai wo ya ga waḡḡ, ni naa ḡḡzue wo ḡaazu, à ua naama yooi zu, nii é ga ḡoḡḡ GALAGI nḡḡ, uḡ é seizuue beḡai ná, wo zeii gi zaama. Kele à mina wuzeḡe ḡoḡḡ GALAGI laalḡma, à mina wuzeḡe gi laalḡma, wo ua bḡḡ zalaḡa ḡulazu lo, é ḡula ḡoḡḡ GALAGI da-ḡALAGI nḡḡ uolu. ²⁰ Sieḡi zu Zeela ná-doun zunui Akan faaḡaaza golai ḡeēni la, é uile aniiti ba, niiti ḡoḡḡ GALAGI maḡeēi ueēni ti ua, é ti zedeḡeni, Izelayele nubuseiti kpein ti ḡoḡḡ GALAGI ná-ziiḡaawanai zḡḡni, wo naa zuḡwee ga paḡḡ. Tḡ ḡila ta ḡeni de, undaa ua uili ná-faa ḡḡi vaa zu.»

²¹ Luben ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ḡílazuue, naati ti Izelayele wolodai zḡiti ta-ḡundigḡiiti goḡaauoteni, ti ḡe ti ma: ²² «ḡoḡḡ GALAGI, GALAGI ḡeḡala la ná, ungo GALAGI ḡeḡala la ná, ḡoḡḡ GALAGI naa ḡwee! Izelayele balaa ka kwēe! Ni kpaka faa ḡa gi keai ma, baa wooualada vaa, é mina gi ḡizo za voloi! ²³ Ni gi zalaḡa ḡulazuue loge, nii a ke gi zedeḡe ḡoḡḡ GALAGI ua, gi ua da gala zalaḡaiti kula ná, ta vebeaniiti, ta ziilei zalaḡaiti, ḡoḡḡ GALAGI bḡḡ gi zakpel! ²⁴ Kele ba-o, naa laade! Gi nii ḡeēue, gi ḡoḡzuuilini, gi da ḡisie ga lina ḡa lina, wo-mavofodaiti ti mina ḡe gi-mavofodaiti ma: «Lee bḡfaama ḡa é wo yḡḡzu, wa ḡoḡḡ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI? ²⁵ Luben ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ḡoḡḡ GALAGI bḡḡ la Zuluden ḡeēni ga kwēpelemaue ade yḡḡzu baa? Wḡḡ la ḡoḡḡ GALAGI ná-faiti su!» Wo-mavofodaiti ta ḡe ga za-bu, gi-mavofodaiti ti beteue ḡoḡḡ GALAGI lebi vai ua. ²⁶ Naa ḡa é keēni, gi ḡe bḡḡ ma: «Ade zalaḡa ḡulazuue lo.» É la ga gi ua ḡe gala zalaḡa ḡulazu ná, baa zalaḡa ḡiligaa, ²⁷ é ḡe nḡ ga zeele vaa ade yḡḡzu, ta ade-mavofodaiti zḡḡzu, ada zedeḡena ná, gi ḡoḡḡ GALAGI lebi vai ḡe tḡ bḡḡ ḡaazu, ga ḡá-ḡala zalaḡaiti, ta ḡá-yiilei zalaḡaiti, ta ḡá-zalaḡa ḡiligiti. Nii gi pḡ ga é mina ḡe,

naa ḡa ga, yeeta, wo-mavofodai mina ḡe ḡḡḡ ma: «Wa-vaa la ḡoḡḡ GALAGI ná-faa zu!» ²⁸ Gi ḡeni ma, ni yeeta ta naama bḡei wona gi ma, baa gi-mavofodaiti ma, ḡá ti woḡaauote, gi ḡe ti ma: «À ḡoḡḡ GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuue ma zii uete, nii gi-memewolani ti kḡeteni, é la ga gala zalaḡaiti ti ua da ḡula ná, baa zalaḡa ḡiligaa, kele é ḡe ga zeelei ade yḡḡzu.» ²⁹ Naa maḡooza gi ua, gi ua wuzeḡe ḡoḡḡ GALAGI laalḡma, gi ua uoluave ḡoḡḡ GALAGI ua za, gi ua zalaḡa ḡulazuue lo, gi ua da gala zalaḡaiti kula ná, ta vebeaniiti, ta zalaḡa ḡiligiti, gi ua bude ḡoḡḡ GALAGI, ḡá-GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuue maazu, nii é seizuue ḡakalauē.»

³⁰ Sieḡi zu zalaḡa ḡula nui Finease ta kundigḡiiti, ta peleyeḡe ḡundigḡiiti, ti naama woḡuḡula gooiti kpein menini da, nii Luben ná-nuiti ti boni ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti, ti yiileini. ³¹ Zalaḡa ḡula nui Eleazaar ná-doun zunui Finease ḡeni Luben ná-nuiti ma, ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti: «Gi kwēega za ga ḡoḡḡ GALAGI ḡa ade zaama, tḡzei wo la wooualada vaa ḡeēni ḡoḡḡ GALAGI laalḡma. Wo la Izelayele nuiti dḡḡni ḡoḡḡ GALAGI yeezu, é ua faa ḡḡḡ ḡe ga tiye.»

³² Zalaḡa ḡula nui Eleazaar ná-doun zunui Finease ta kundigḡiiti, ti zedeḡeni Luben ná-nuiti pḡ be, ta Gade ná-nuiti, Galaade yooi zu. Ti uaani Kanaan yooi zu, Izelayele nuiti pḡ be, ti uoluvaawo. ³³ Poluvaawogi naa Izelayele nuiti ziileini, ti GALA mama, ti la mḡ ḡeni faa woni ga ti ua li, ti ua kḡ uḡe Luben ná-nuiti ba, ta Gade ná-nuiti, ti ua zooi naa ḡologolo, nii ti zeini su. ³⁴ Luben ná-nuiti ta Gade ná-nuiti ti daaseigi uēēni zalaḡa ḡulazuue naa ua, ga «zeelei,» mazḡḡ ti ḡeni ma: «Togḡa ga zeelei ade yḡḡzu ga ḡoḡḡ GALAGI ḡila kpe ka é ga GALAGI.»

Zozuwe ná-falima woo ḡaabelagiti

23 Kona mḡinmḡin ge leveni, ḡoḡḡ GALAGI doḡḡgi veai ma Izelayele nuiti zea, é ti ḡula ti zili nuiti zea, niiti ti ḡeni ti-maḡoolii zu. Zozuwe wola uḡḡzagaḡani niina. ² Zozuwe Izelayele nuiti kpein tolini, ta-ḡewolaiti, ta-ḡundigḡiiti, ta-lukḡḡaaleue nuiti, ta-ḡḡḡḡ nu ḡundigḡiiti. É ḡeni ti ma: «Gè wola uḡḡzagaḡa. ³ Wḡun, wo naa kpein kaa, nii ḡoḡḡ GALAGI wa-ḡALAGI keēni ga zii ḡiligiti, wa-vaa zu. Mazḡḡ ḡoḡḡ GALAGI wa-ḡALAGI ḡa é kḡḡ ḡḡḡni wo uḡ. ⁴ Wele, gè zooi veeni wo ya ga kpakutoomai, eḡeuelei wa-wolodaiti ti la, zii naati ti zo fai yegai uoluzu, ta ziiti kpein gè ti-ma zuwu ḡaaleveni, é zo Zuluden ua, eyesu é zeeli Kpoloḡe Wolai ma, folo liizu uelei. ⁵ ḡoḡḡ GALAGI wa-ḡALAGI ti laauili, ti maḡooza wo ua, é ti be wo luḡḡ, wa ta-yooi zedeḡe ga waḡḡ, eḡeuelei ḡoḡḡ GALAGI wa-ḡALAGI boni la wo ma.

⁶ «À ḡaaba ga zebei pe, wo naa kpein so, wo zie la, nii seueai, Moize ná-tḡ seuei zu, wo mina zedeḡe ba ga yeezai, baa ga ḡḡuei. ⁷ À mina zupu, wa zii niiti ti yegai wo zaama. À mina ta-ḡalagiti daasei bo. À mina ta wo wa-ḡona wo faiti su. À mina ti lebi. À mina nḡḡ ti wu.

⁸ Kελε à ðili ƆoƆoƆ GALAGI wa-ƆALAGI ua, eƆeuelei wo keezu la zaafaza.

⁹ «Naazu ƆoƆoƆ GALAGI Ɔa nubuse mɔinmɔingiti kpe wo luƆ, niiti ti zεbei wola wɔɔɔɔɔɔ, eyesu za zeeli, nu nɔpe ge la de loni wo luƆ, é ua zoo wo la. ¹⁰ Wo zaa-ma, nu Ɔilagi Ɔeni nu waagilagi (1 000) bεezu, mazɔɔɔ ƆoƆoƆ GALAGI wa-ƆALAGI Ɔeni kɔɔi Ɔɔɔɔ wo uε, eƆeuelei é boni la. ¹¹ À dama ga bɔɔɔ gola, à ƆoƆoƆ GALAGI wa-ƆALAGI nεε uε.

¹² «Mazɔɔɔ ni wa uoluavena tɔun ba, wo Ɔili ziiti ba, ti de wo zaama, wo vulu bɔɔɔ ma wa tiye, ni wa zupuna wa tiye, ¹³ à sugwεε ga ƆoƆoƆ GALAGI wa-ƆALAGI la ye-ga zii niiti kpeezu wo luƆ, kele ta Ɔe wo uε ga tumɔi, ta balli, ta kpakɔi é wo loƆazu, ta Ɔaingi é wo-Ɔaazuuε, eyesu wo undaavili zou uagɔi zu, nii ƆoƆoƆ GALAGI wa-ƆALAGI feeni wo uε.

¹⁴ «Nɔun nà, nà ga ua zaazu. Niizu à sugwεε ga pagɔ wo-yiimaue ta wa-Ɔisiei zu, ga ƆoƆoƆ GALAGI wa-ƆALAGI ná-minazege kpe uagɔiti ma wooi gila kpala supaka la yeni. Ti pe daazeeliue wo uε, gila kpala supaka la yeni. ¹⁵ EƆeuelei ƆoƆoƆ GALAGI wa-ƆALAGI ná-minazege kpe uagɔiti boni la wo ma, ti laazeeli wo uε, toƆa maanɔɔɔ vaiti daazeeli wo laalɔɔɔma, eyesu é wo-ma zuwu Ɔaaleue, wo Ɔula zou uagɔi Ɔa, nii é feai wo uε. ¹⁶ Ni wa minazeƆegi Ɔologolona, nii ƆoƆoƆ GALAGI wa-ƆALAGI boni wo uε, wo li, wo Ɔa gala kiligiti debi, wo Ɔa nɔkɔ ti wu, ƆoƆoƆ GALAGI Ɔa yiigaaawana wo ma, toƆa wo Ɔula zou uagɔi naa ua, nii é feai wo uε, wo undaavili.»

Gaaleba Ɔaabelagi ti boni Sikeme

24 Zozuwe Izelayele wolodamaiti kpein gaaleeni ba Sikeme. É Izelayele Ɔewolaiti tolini, ta kundigiiti, ta tukpɔɔaaleue nuiti, ta kɔɔɔ nu Ɔundigiiti. Ti loni GALA gaazu.

² Zozuwe Ɔeni nubuseiti kpein ma: «ƆoƆoƆ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi Ɔaa: «Sugooza gola, wo-memewolani, Teela bɔɔɔ, Abalaame ta NaƆɔɔɔɔni ti-Ɔεε, naati ti zeini zie wolai Ufellate uolu uele yooi zu, ti Ɔeni gala kiligiti debizu. ³ Gè wo-memewola Abalaame zεgeni zie wolai Ufellate uolu uele yooi zu. Gè zieni la Kanaan yooi zu ná pε. Gè mavofodai mɔinni gola, gè Izaake ve zea ga doun zunui. ⁴ Gè Zakɔbe ta Ezawu veeni Izaake ya. Gè Seyiil Ɔize yooi veeni Ezawu uε ga nɔkɔ. Zakɔbe ta ná-doun zunuiti ti liini Ezipete yooi zu.

⁵ « «Sugoozaai ma, gè Moizeni ta Aalɔn leueni, gè maanɔɔɔ vaa mɔinmɔin daa Ezipete yooi ma, naa uoluma gè wo Ɔula ná. ⁶ Gè wo-memewolani kulani Ezipete yooi ua, wo zeeli kpoloƆei ma. Ezipete nuiti ti uileni wo-memewolani polu ga wotoloiti, ta soo bize zalauusuiti, ti zeeli Seeli KpoloƆei uɔ bε. ⁷ Wo-memewolani ti kpeei looni Ɔoizuzu. Gè kpidiu lɔkɔni wo yɔɔɔɔɔ wo Ezipete nuiti, gè kpoloƆei Ɔaagale ma, gè pu ti ma, é ti maalɔɔɔ. Wo naa kpein sugwεε ga pagɔ, nii gè keeni ga Ezipete nuiti. Wo yeni zeini teuebai zu, eyesu sugooza.

⁸ « «Gè liini ga woye Amɔɔɔ nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuluden uolu uelei, folo Ɔulazu uelei. Ti kɔɔi ueeni wo

ua, kele gè zobogi veeni wo uε, wo pile sɔɔɔ ti ma. Wo ta-yooi zεgeni ga wɔɔ, gè ti Ɔologoloni wo luƆ.

⁹ Sipɔɔ ná-doun zunui 'Balake, Moabe masagi wuzεgeni, é Izelayele zakpe. É Beyɔɔ ná-doun zunui 'Balaame lolini, ga é wo voovo. ¹⁰ Kεle gè la Ɔeni keeni, gè ua woilo 'Balaame wooi ma, tuyai Ɔa é tooni wo uε. Gè wo Ɔulani 'Balake yeezu.

¹¹ « «Wo Zuluden maazubudeni, wo ua Zeeliko. Naa-ma laa wolai zu nuiti ti wo zakpeni, gè zobogi ve wo uε, wo pile sɔɔɔ ti ma. Pele nɔ Ɔana wo sɔɔɔni la Amɔɔɔ nuiti ma, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Ɔete nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Ɔeeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ¹² Gè kaogiti teveni wo luƆ, ti Amɔɔɔ nuiti ta-masa felegɔi teiti kpeeni wo luƆ, ti ti maagooza wo ua, wawoƆa zɔkɔi baa wa-mεεin laade, wo ua ti bεε la. ¹³ Gè zooi veeni wo uε, nii wo la tii Ɔeeni ma, ta taa wolaiti wo la ti loni, wo zeizu ti zu, ta leezen beleiti, ta wolive wuluiti, niiti wo la ti ziinni, kele wo ma waaiti miizu.»

Izelayele nuiti ti yiimazege vai ga ƆoƆoƆ GALAGI lebi vai

¹⁴ Zozuwe Ɔeni ti ma: «Niizu, à lua ƆoƆoƆ GALAGI ua, wo debi ga sɔledai ta woogƆiladai. À gala kiligiti kula bɔɔɔ zaama, niiti wo-memewolani ti Ɔeni ti lebizu zie wolai Ufellate uolu uelei ta Ezipete yooi zu. À ƆoƆoƆ GALAGI lebi. ¹⁵ Ni é la nεeni wo uε ga wo ƆoƆoƆ GALAGI lebi, à yiimazege za ga galagi naa, nii wa debi, baa naati niiti wo-memewolani ti ti lebini zie wolai Ufellate uolu uele yooi zu, baa Amɔɔɔ nuiti ta-Ɔalagiti, niiti wo zeini ta-yooi zu. Nà-o, nà-peleyeƆei-yo, Ɔa ƆoƆoƆ GALAGI lebi.»

¹⁶ Nubuseiti ti googaauoteni, ti Ɔe ma: «Naama Ɔisiei maagooza gi ua, gi ua Ɔεε ƆoƆoƆ GALAGI ua, gi ua gala kiligiti debi! ¹⁷ Mazɔɔɔ ƆoƆoƆ GALAGI, Ɔa-ƆALAGI Ɔa é gi Ɔulani Ezipete yooi ua, Ɔa gi-memewolani, zooi nii gi Ɔeni su ga duɔiti. É poo golaiti keeni gi Ɔaazu, é gi makeni pelei zu, uε kpein gi zieni ná, ta nubuseiti kpein saama, niiti gi ta-yooi maazubudeni. ¹⁸ ƆoƆoƆ GALAGI Ɔa é nubuseiti kpein kpeeni gi luƆ, ma un ge da ma mεε ga Amɔɔɔ nuiti ti Ɔeni zeini zooi tei su. Ɔa balaagi, Ɔa ƆoƆoƆ GALAGI lebi, mazɔɔɔ toƆa ga Ɔa-ƆALAGI.»

¹⁹ Zozuwe Ɔeni nubuseiti ma: «Wo la zooga wo ua ƆoƆoƆ GALAGI lebi, mazɔɔɔ GALAGI ue naɔegai, GALAGI ue toloai, é la wa-lɔ kologologiti suvaayεga, ta wafotoiti. ²⁰ Wa Ɔelena ba, wo Ɔa gala kiligiti debi, toƆa Ɔale ma wo laalɔɔɔma, é faa nɔi Ɔe ga woye. É faanεei Ɔea uoluma wo uε, toƆa wo-ma zuwu Ɔaaleue.»

²¹ Nubuseiti ti Zozuwe woogaauoteni, ti Ɔe ma: «Ba-o! ƆoƆoƆ GALAGI Ɔa Ɔa debi.» ²² Zozuwe Ɔeni ti ma: «Wo Ɔea ga zeeleiti, wa bɔɔɔ wo laalɔɔɔma, ga wa Ɔa wo yiimazege ga ƆoƆoƆ GALAGI, ga wo debi.» Ti googaauoteni, ti Ɔe ma: «Ɔa ga ma zeeleiti.»

²³ Zozuwe Ɔeni ti ma: «Ni naa ue, à beteue gala kiligiti ba, ti wo zaama, wo lati ƆoƆoƆ GALAGI ma, Izelayele ná-GALAGI, ga wo-yiimaue pε.» ²⁴ Nubuseiti ti googaauoteni, ti Ɔe ma: «Ɔa ƆoƆoƆ GALAGI lebi, Ɔa-ƆALAGI, gi golo ná-deveiti bε.»

Minazefegi unso fai

²⁵ Naama volo ná Sikeme, Zozuwe minazefegi unsoni nubuseiti be, é tɔgi ve ti ya, ta deveiti. ²⁶ Zozuwe niima vaiti kpein seveni GALA ná-Tɔ Sevei zu. É kɔtu wolai zefeni, é gaalɔ sene gului wu, nii é feni Gɔogɔ GALAGI zeizu padegai. ²⁷ Zozuwe feni nubuseiti ma: «Wele, kɔtui nii ga gɛezu ga zeelei ade laalɔgɔma, mazɔɔ wo kpein Gɔogɔ GALAGI bogai ade ma, é naati pe menige. Ungo, toɔa ge ga zeelei wo laalɔgɔma, ga wo mina gɛle wa-GALAGI va.» ²⁸ Ti begai ma, Zozuwe yeebeni nubuseiti ba, ese ge li, é zeí ná-poganii unda.

Zozuwe zaa vai

²⁹ Naama vaiti poluma, Nun ná-doun zunui Zozuwe, Gɔogɔ GALAGI ná-botigɛ nui zaani, ná-konagi feni ga kona ungila kona puugɔ (110). ³⁰ Ti maagɔluni zooi naa

zu, nii é sɔɔɔni ga kɔkɔ, Timenate-Seela, Efelayime gize yooi zu, Gaase gizei lekɛmaue nu gɔvezuue.

³¹ Izelayele nuiti ti feni Gɔogɔ GALAGI lebizu, Zozuwe zii ma voloi pe su, saa uoluma balaa, kewolai naati sii ma voloi pe su, niiti ti yeni vulua Zozuwe ná-siegi kpein su, ti naama vaa wolaiti kpein kaai, niiti Gɔogɔ GALAGI ti feni Izelayele ve.

³² Zozefe ma gaeiti Izelayele nuiti ti vaani ga tiye, ti zege ga tiye Ezipete yooi zu, ti naati maagɔluni Sikeme taazuue, zou goi naa zu, nii Zakobe geyani ga wali gae ungila (100), Gamɔɔl mavofodaiti ma, nii é feni ga Sikeme kege. Ná feni ga Zozefe mavofodaiti tɔkɔ ma yooi ta.

³³ Aalɔn ná-doun zunui Elezaal balaagi zaani. Ti maagɔluni gize ma, nii é veeni ná-doun zunui Finease ya, Efelayime gize yooi zu.

Tukpɔɔgaaleue Nuiti

Sɛuɛi ɩɔzeizuɛ

Faiti ti zɛuɛai Tukpɔɔgaaleue nuiti ta-zɛuɛi zu, naati toɔɛ naama vaiti ba, niiti ti ɔɛɛni Izelayele nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, Zozuwe ɔɛai ma loni ti untuɔɔ, eyesu naama ɔɔnagiti ti be niiti ti ɔɛɛni Samiyele ná-sie-gi zu, aisa masadai ɩɔɔ uɛa zeɪ.

Niima vaiti ti ɔɛɛni kona waagila unsavago puulɔsava (1 380) ta kona waagila puulɔɔlugɔ (1 050) yɔɔɔzɛuɛ, baa kona waagila unfele puufelegɔ (1 220) ta kona waagila puulɔɔlugɔ (1 050) yɔɔɔzɛuɛ, aisa Yesu Kilista uɛa zɔɔɔ. Naama laaseigi, ga tukpɔɔgaaleue nuiti, naa ɔɔ ga ga nuiti ti zobogi zɔɔɔɔni GALA ɔɔɔɔni yeezu, é la ga faawo bo faa ɔɔla nɔ, keɛle ti loni nubuseiti untuɔɔ faiti pɛ su, ti ɔɔ ga ta-ɔɔɔɔɔɔɔɔ. Ti bolodamai tanigaani kula balaa faabaagi-ti su.

Tukpɔɔgaaleue nuiti ta-zɛuɛi ɔɔaɔɔwɛɛuɛ su ga faa wola savago:

1) Ma mɔɔɔngi ɔɔ naama vaiti dɛɛzu, niiti ti ɔɛɛni Izelayele nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, eyesu Zozuwe za (1:1 é li 2:10).

2) Fai velesieɪ ɔɔ dɛɛzu, uelegi GALA ga da ná-nubuseiti unmɔɔ da, é yeelo nuiti ba, é ti leve ti unmɔɔ fai naa ɔɔ (2:11 é li 16:31).

3) Fai zavasiɛi ɔɔ dɛɛzu ga faazupui ɔɔni ɔɔɛɛzu Izelayele wolodama nuiti saama, aisa masadai uɛa zeɪ kpasu (ɔɔaɔɔwɛsu 17 é li 21).

Faiti kpein ti ɔɛɛni ga Izelayele nuiti, tukpɔɔgaaleue nuiti ta-zɛuɛi zu, naati ti ɔɛɛni tɔɔzeɪ ti yɔɔɔzɛuɛ ɔɔɛvelei uɛa ta GALA. Siegi zu ta la wooualadai ɔɔɛna la ga GALA, nubuseiti ti bena ti maanɔɔɔ, niiti ti zeini ti zaama, ta ti-maagoolii zu geleiti balaa. Keɛle ta la ɔɔalena ma GALA ma, ti woogula ma ga é ɔɔ ti uɛa, GALA ge ɔɔni ti unmɔɔɔsu. Yeenɔɔɛ nɔ, tɛgai ɔɔni ti uolu ga ti nɔɔɔ gala kiligiti bu, niiti ti ɔɔni Kanaan yooi zu, baa ti uile GALA polu ta ɔɔɔɔni ta-ɔɔɔɔaɔaɔaɔɛɛzui vaa ma (ɔɔaɔɔwɛsu 17 é li 18), baa ti yeema GALA ná-deveiti ma (ɔɔaɔɔwɛsu 19 é li 21). Ta la ɔɔna naa ɔɔɛa, undaavili pelei ɔɔ ti bena so, ni GALA ge la uaaɛni, é uɛa ɔɔ ti uɛa.

Fai zavasiɛi ɔɔ naa lɛɛzu, uelei Izelayele nuiti ta la ɔɔ la, ni ta ɔɔɔɔ yeema nɔ, ti uolu la zeini GALA ba. Toɔɔa dɛɛzu deɔɔɔmu ga, GALA ná-nubuseiti, gaazaɔɔɔ ɔɔ ga, keɛni é ɔɔwɛɛ, ga zobogi begele ɔɔ ti wɔɔɔni ti ta-eteai zie su? Soloo faa ɔɔ ga na nɛi, ga ɛɛ ge ná-eteai zie, eɔɔvelei soloogai la nɔ gaazu?

Lɛkpɛmauɛ nu yeezazu uele wolodaiti ta-yooi zo fai

¹ Zozuwe zaai ma, Izelayele nuiti ti ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔaazaɔɔni, ti ɔɔ ma: «Gi zaama, be ɔɔ a li mɔɔnpa, é kɔɔi uɛɛ Kanaan nuiti ba?»

² ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni ma: «Zuda mɔɔnpa ka a li, gè zoiɛi lba zeezu.»

³ Zuda nuiti ti ɔɔni ti-ɔɔɛloin Simiyɔɔn ná-nuiti ma: «Ade lɛ wo ɔɔ gi uɛa zoiɛi naa vaa zu, nii feai gi ya, ade Kanaan nuiti sakpe, gá balaa gá uile wo uolu, ade li naama yooi zu, nii feai wo ya.»

Simiyɔɔn ná-nuiti ti uilɛni ti uolu ti li. ⁴ Zuda nuiti ti lɛɛni, ɔɔɔɔɔ GALAGI Kanaan nuiti dɔɔɔni ti yeezu, ta Feeleeze nuiti. Ti zunu waapuugɔ (10 000) uaaɛni naati ba Beezeke. ⁵ Ti masagi Adɔɔni-Beezeke ɔɔaani Beezeke, ti sakpeni, ti zobogi zɔɔɔɔni Kanaan nuiti ma, ta Feeleeze nuiti. ⁶ Adɔɔni-Beezeke biɛɛni, keɛle ti uilɛni polu, ti so, ti zeezinekpogiti ta kɔɔzinekpogiti

teuɛni ba. ⁷ Adɔɔni-Beezeke ɔɔni ma: «Masa puulɔfela (70), niiti ti ti-yeezinekpogiti, ta ti-ɔɔɔzinekpogiti teuɛni ba, naati ti ɔɔni daamianigi mɔɔtai yeuɛzu, nii é ɔɔni loozu, é da ɔɔla ná-tabalii ɔɔ. GALA ge naa ɔɔɛa ga ze, nii gè keɛni.» Ti liini la Zeeluzalɛme, miná ɔɔ é zaani ná.

⁸ Zuda nuiti ti laalɛɛni Zeeluzalɛme wu, ti soni. Ti ma laai zu nubuseiti pɛ paa, ti abui lo taai uɛa. ⁹ Naa uoluma, ti liini ti kɔɔi uɛɛ Kanaan nuiti ba, niiti ti ɔɔni zeini gize yooi zu, ta lɛkpɛmauɛ nu yeezazuɛ yooi zu, ta zielauɛ ma nɛmei zu.

¹⁰ Zuda nuiti ti kɔɔi uɛɛni Kanaan nuiti ba, niiti ti ɔɔni zeini Geebelɔɔn, nii daaseigi ɔɔni mɔɔngi ga Kiliyate-Aaleba. Ti zobo zɔɔɔɔni Seesayi nuiti ma, ta Ayiman nuiti, ta Talemayi nuiti. ¹¹ Ti zɛɔɔni miná, ti li ti Debiil nuiti sakpe. Mɔɔngi, Debiil laaseigi ɔɔni ga Kiliyate-Seefɛɛl.

¹² Kalɛbe ɔɔni ma: «Nà dɔɔn anzanui Akesa ve naama nui uɛ ga anza, nii a Kiliyate-Seefɛɛl zakpe, é so.»

¹³ Kalɛbe deɔɔɔi Kenaze ná-doun zunui Wɔɔteniyɛle ɔɔ é ná zoni. Kalɛbe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga an-

za. ¹⁴ Seeliai ma sinigi uɔ be, é dɛeni ga naa, ga naa kpalagi ta vali kɛɛgɛ Kalebe ma. Naa uolu, Akesa uilini, é zege ná-soovalegi ɔma. Kalebe gaazagani, é gɛ ma: «Leeni ɔa wɔin è ma?»

¹⁵ É googaavoteni, é gɛ ma: «Faanɛ gɛ bè! Zieungaa ve bè, mazɔɔ zooni è sèidai su, lekɛmauve nu yeeza-zuue, naa wɔɔɛ.» Kalebe zieungiti feeni be maazu uelei, ta buu uelei.

¹⁶ Ken nuiti, Moize nekoi mavofodaiti, ti zegeni Zee-liko, Dɔza Taa Wolai, ta Zuda nuiti, ti li ti ze nubuseiti saama, teubai zu Zuda yooi zu, ue ná Alade lekɛmauve nu yeezazuue. ¹⁷ Zuda nuiti ti bɔni ti-gɛeloin Simiyɔn ná-nuiti ba, ti li ti Kanaan nuiti sakpe, niiti ti gɛni zeini Sefate. Ti nubuseiti kpein suwugaaleveni, ti taai gologolo negelein. Ti taai naa laasei pɛeni ga Gɔɔlema (nii poluue ga «é gologologa»). ¹⁸ Zuda nuiti ti Gaza zoni balaa, ta Asekaloɔn, ta Ekeloɔn, ta naama laa wolaiti maagoolii ma yooiti. ¹⁹ Gɔɔɔ GALAGI bɔɔɔi gɛni ti ua, naa ɔa é kɛeni Zuda nuiti ti zoo, ti gize yooi zo. Kɛɛ ti la gɛni zooni, ti ua pɛtugi zu nuiti kɛɛ, mazɔɔ naati, kɔɔɔ wotoloiti ti gɛni naati zea, nii é ga kɔlu geleiti. ²⁰ Kalebe Geebeloɔn kɔkɔni, eɔɛuelei Moize ma levei veeni la. É Anake mavofoda savagɔiti kɛeni ná. ²¹ Benzamen mavofodai la gɛni Yeebuse nuiti kɛeni, niiti ti gɛni zeini Zeeluzaleme, naati ta dɛ zeini Zeeluzaleme zaagaza, ta Benzamen mavofodai.

Lekɛmauve nu ɔɔɔɔɔ ule wolodaiti ta-yooi zo fai

²² Zozefe mavofodai balaa liini, é laale Beetele wu, Gɔɔɔ GALAGI gɛni ti ua. ²³ Ti nuiti teveni ga ti Beetele taai ueɛɛ, nii mɔungi daaseigi gɛni ga Luze. ²⁴ Keelaiti ti zunu gɛni kaani, é da gula taazuue, ti gɛni ma: «Pele le ga giye, ue gá lo ná taazuue, gá faanɛ gɛ è ue.» ²⁵ Pelei ta leɛ la taazuue, é naa leeni ga tiye. Ti taa nuiti kpein paani, kɛɛ ti zunui naa ta ná-pɛɛyegɛi yeni ná, naati ti li. ²⁶ Zunui naa liini Gɛte nuiti ta-yooi zu, é taai loni ná, é daasei pɛeni ga Luze, daaseigi naa ɔa é ba zaagaza.

²⁷ Manasee nuiti ti la gɛni Bete-Seyan nuiti kɛeni, ta Taanake nuiti, ta Dɔɔɔ nuiti, ta Yibeleyame nuiti, ta Megido nuiti, ta ti-uaalobaiti kpein. Kanaan nui naati ti yeni zeini ma yooi zu. ²⁸ Siɛgi zu Izelayele nuiti sebei wɔkɔni la, ti gɛni boti baagi veezu ti ya, ti da kɛ, kɛɛ ti la gɛni ti beeni.

²⁹ Efelayime nuiti ti la gɛni Kanaan nuiti kɛeni, niiti ti gɛni zeini Geezɛɛ, naati ti yeni zeini Efelayime nuiti saama.

³⁰ Zabolɔn nuiti ti la gɛni zooni ti ua Kitalon nuiti kɛɛ, ta Nagalɔle nuiti. Kanaan nui naati ti yeni zeini Zabolɔn nuiti saama, kɛɛ naati ti gɛni boti baagi veezu ti ya, ti da kɛ.

³¹ Aseel nuiti ti la gɛni Ako nuiti kɛeni, ta Sidɔn nuiti, ta Aalabe nuiti, ta Akezibe nuiti, ta Geleba nuiti, ta Afike nuiti, ta Legɔbe nuiti. ³² Aseel mavofodaiti ti zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti gɛni zeini zooni naa zu, mazɔɔ ti la gɛni ti beeni.

³³ Nefetali nuiti ti la gɛni Bete-Seemese nuiti kɛeni, ta Bete-Anate, ti yeni zeini Kanaan nui naati saama, ni-

iti ti gɛni zeini zooni naa zu. Kɛɛ ti gɛni boti baagi veezu taa wola felegɔi naati su nuiti zea, ti da kɛ.

³⁴ Amɔɔɔ nuiti, ti Dan ná-nuiti kɛeni, ti le gize yooi zu, ti la gɛni vaani bu ga ti yei nemɛi zu. ³⁵ Amɔɔɔ nuiti ti yeni zeini Gaal-Geeleese, ta Ayalon, ta Saalebime, kɛɛ Zozefe mavofodai zebei gɛni liizu ga wɔkɔba ti laalɔɔma, ti gɛni boti baagi veezu ti ya, ti da kɛ. ³⁶ Amɔɔɔ nuiti ta-gwɛpelemauve liini gize yɔɔɔɔɔ Akelabime, é zo Seela, é li ná uolu uelei.

Izelayele nuiti ti la gɛni gɛeni ga woogɛgila nu

2 Gɔɔɔ GALAGI ná-keelai zegeni Gilegale, é ua Bɔkime, é bɔeni Izelayele nuiti kɔ, é gɛ ti ma: «Gè wo gɛni Ezipete yooi ua, gè uani ga woye zooni naa zu, nii gè minazegeni ná-faa zu, gè ma ɔonai wo, wo-memewolani be. Gè gɛni ma: «Eyesu ɔɔ, gè la ná-mi-nazegɛni gologologa wo letema. ² Wɔun wa, wo la mi-nazegɛni boga niima yooi ma nubuseiti be, wa ta-zalaɔa gɛni uɔɔɔɔɔ toka.» Kɛɛ wo la woiloni gɔni ma. Lee vaa zu wo naa gɛni? ³ Názu ɔa gè gɛni la ma, gè la ti beezu wo luɔɔ, ta yesu wo ɔoba, ta-galagiti ti gɛni ga balliiti wo luɔɔ.»

⁴ Siɛgi zu Gɔɔɔ GALAGI ná-keelai niima woiti boni la Izelayele nuiti ma, nubuseiti ti kɔzeini ga wɔkɔba. ⁵ Ti naama adaue laasei pɛeni ga Bɔkime (nii poluue ga «kɔkɔ nuiti»). Ti zalaɔaiti kulani ná Gɔɔɔ GALAGI ue.

Zozuwe zaa vai

⁶ Zozuwe yeebeni nubuseiti ba, Izelayele nuiti ti liini ti zooni zege, ti gɛni gɛni zeini ná-pogani unda. ⁷ Nubuseiti ti gɛni Gɔɔɔ GALAGI lebizu, Zozuwe zii ma voloi pɛ su, ta kɛwolai naati kpein ta-ziegi zu, niiti ti gɛni ma ta Zozuwɛni, ti kɛwotii wolaiti kpein kaani, niiti Gɔɔɔ GALAGI ti gɛni, Izelayele ná-faa zu.

⁸ Nun ná-doun zunui Zozuwe, Gɔɔɔ GALAGI ná-botidɛ nui zaani, siɛgi zu ná-konagi gɛni la ga ungila puugɔ (110). ⁹ Ti maagɛluni ná-zooni ma, nii é kɔkɔni ga kɔkɔ Timenate-Geeleese, Efelayime gɛni yooi zu, Gaase gize lekɛmauve nu ɔɔɔɔɔ. ¹⁰ Ma gɛgalamaiti kpein balaa ti zegeni ná, ti za, ti li ti-memewolani kɔ, ti zaai. Gɛgalama gɛni ge wuzegeni naati poluma, nii é la gɛni Gɔɔɔ GALAGI gwɛɛ, anɛ kɛwotii nii é kɛeni Izelayele ná-faa ma.

Nubuseiti ti gɛni vai Gɔɔɔ GALAGI ua

¹¹ Názu ɔa Izelayele nuiti ti Gɔɔɔ GALAGI wanama vai gɛni la, ti Baale galagiti debini. ¹² Ti gɛni Gɔɔɔ GALAGI ua, ti-memewolani ta-GALAGI, nii é ti gɛni Ezipete yooi ua, ti uile gala kiligiti polu, nubuseiti ta-galagiti saama, niiti ti ti-maagoolii zu. Ti gɛni kɔkɔsu ti wu, ti da Gɔɔɔ GALAGI yiigaawana. ¹³ Uele gɛni ti gɛni Gɔɔɔ GALAGI ua, ti da Baaleni debi ta Ase-taateiti.

¹⁴ Gɔɔɔ GALAGI yiigaawanani Izelayele nuiti ma. É benii ti ua, toosu nuiti ti loo ti ma, é la ti maaloboni. É ti

lɔkɔni ti zili nuiti zeezu, niiti ti ɔeni ti-maagoolii zu, ti la zobɔ kɔkɔni, ti va lo ti zili nuiti daalɔɔma. ¹⁵ Siɛnɔpe su ta la liina la kɔkɔmaɛ, ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni suɔologolosu ti ya, eɔevelei é boni la ti ma, é ma ɔonai wo. Uele ɔana ti lɔkɔni la iɔteue wolai zu.

¹⁶ ɔɔɔɔ GALAGI tukpɔ́gaaleve nuiti buzegeni, niiti ti ti ɔizoni, ti ti ɔula ti zili nuiti zea, niiti ti ɔeni loozu ti ma. ¹⁷ Kele ti la ɔeni woilosu ta-lukpɔ́gaaleve nuiti gooi ma. Ti ɔeni kɔ bɔɔɔ ɔɔkɔzu ga gala kiligiti, ti da kɔkɔ ti wu. Ti ɔeni zegezu gaamanɔ naama uelei va, nii ti-memewolani ti ziɛni la, niiti ti ɔoloni ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei uɛ, ti la ɔeni uokɔɔɔni naati ma, ti ziɛ uelei ɔeni ye. ¹⁸ Siɛnɔpe su ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni tukpɔ́gaaleve nui leuesu da, é ɔeni ɔɛɛzu naa va, é ti unɔkɔ, é ti ɔula ti zili nuiti zeezu, tukpɔ́gaaleve nui naa ná-yeɔɔɔɔgalai kpein su. Mazkɔkɔ ɔɔɔɔ GALAGI a la ná-nubuseiti kaana, ti da kpeei loo unbawului wu, ti zili nuiti zea, ti da ti maanɔɔɔ, ti maawɔin ɔeni sosu. ¹⁹ Kele siɛgi zu tukpɔ́gaaleve nui a la zaana la, nubuseiti ti bena tɔzei ga bɔɔɔ ɔɔkɔ kɔkɔ, é leve ti-memewolani tɔkɔ uɛ, ti uile gala kiligiti polu, ti da ti lebi, ti da kɔkɔ ti wu, ti la ɔeni yeebesu ti-zɔ ɔkɔti ba, ta ta-ɔikpaiti.

GALA ge Izelayele kɔ vai uoluɔɔulai zu

²⁰ ɔɔɔɔ GALAGI yiigaawanani Izelayele ma, é ɔe ma: «Tɔzei niima nubuseiti ti ná-minazefegi ɔologologa, nii gè boni ti-memewolani be, tɔzei ti la ɔoloni ɔoɔi uɛ, ²¹ nɔun ná, gè la mɔ zii niiti gila kpalaa kpea, teiti ti yegai ná, eyesu Zozuwe za, ²² naa ɔa a ke gè ti ɔe ga Izelayele uoluɔɔula anii, gè kwɛɛ, ni ta ziɛ ga ná-pelei, eɔevelei ti-memewolani ti ziɛni la, ti ɔolo bɛ.» ²³ ɔɔɔɔ GALAGI zii naati zeni ná, ti zee ziileigi zu, é la ɔaazuvileni ga ti bea, teiti é la ɔeni ti lɔkɔni Zozuwe yeezu.

3 Ziiti pɛte, niiti ɔɔɔɔ GALAGI ti yeni zoi zu, ga ti ɔe ga uoluɔɔula anii Izelayele uɛ, tiya ɔa ti la ɔeni Kanaan yooi zo fai ma ɔkɔni ta ɔkɔni. ² Naa ɔe ungi ɔeni ga ɔɔɔɔgalama niinei, é wuzegɛzu Izelayele nuiti saama, niiti ti la kɔkɔ vaa ɔwɛɛ, naati ti kɔkɔ vai maalele.

³ ɔɔɔɔ GALAGI Filiseti nuiti ta-masada lɔkɔlugɔi ma nubuseiti zeni zoi zu, ta Kanaan nuiti kpein, ta Sidɔn nuiti, ta Geeve nuiti ti ɔeni zeini Liban ɔizeiti ma, é zo Baale-Gelemɔn gizei ma, eyesu é zeeli Lebo-ɔamate. ⁴ Zoi naati ti ɔeni ná, Izelayele uoluɔɔula vai ma, ni ta ɔolo deveiti be, niiti ɔɔɔɔ GALAGI ti veeni ti-memewolani zea ga Moize maavele.

⁵ Izelayele nuiti ti zeini Kanaan nuiti saama, ta ɔete nuiti, ta Amɔkɔl nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ⁶ Ti zoi naati su nuiti ti-loun anzanuiti seini ga ti-anzaiti, ti ti-loun anzanuiti fe naati ti-loun zu nuiti be ga ti-anzaiti, ti da ta-ɔagalagiti dɛbi.

Wɔteniyele, tukpɔ́gaaleve nui Izelayele unda

⁷ Izelayele nuiti ti ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛni. Ti yeemani ɔɔɔɔ GALA ma, ta-GALAGI, ti li ti da kɔkɔ

Baaleni bu, ta Aseelani. ⁸ ɔɔɔɔ GALAGI yiigaawanani Izelayele ma, é ti uɔdini Meezɔpɔtami masagi Kusan-Liseyatayime ma. Ti duɔlai ɔɛni Kusan-Liseyatayime yeezu ga kona dɔsaava. ⁹ Ti kpeei looni ɔɔɔɔ GALAGI woizu, naa unɔkɔ nu wuzegeni Izelayele nuiti be, naa ti ɔizoni, Wɔteniyele ɔeni ga naa, nii é ɔeni ga Kenaze ná-doun zunui, Kalebe degɛi. ¹⁰ ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zen-vui ɔeni tɔun ba. É ɔeni ga tukpɔ́gaaleve nui Izelayele unda. É liini ga kɔkɔ Kusan-Liseyatayime laalɔɔma, Meezɔpɔtami masagi, ɔɔɔɔ GALAGI zobogi veeni be, é pile kɔkɔ naa ma. ¹¹ Ziileigi ɔeni zoi zu ná pɛ, kona uuunaanigɔ (40) laawu. Kenaze ná-doun zunui Wɔteniyele zaani.

Egude, tukpɔ́gaaleve nui Izelayele unda

¹² Izelayele nuiti ti ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛni mɔkɔ. Naa maavele ma, ɔɔɔɔ GALAGI Moabe masagi Egelon iɔkɔkɔni, é wuzegɛ Izelayele laalɔɔma.

¹³ Egelon Amɔn nuiti kɔkɔni bɔkɔ va, ta Amaleke nuiti, ti li ti laale Izelayele wu, ti zobogi kɔkɔni ma, ti kpe ti kula Zeeliko va, Dɔza Taa Wolai, ti so. ¹⁴ Izelayele nuiti ti lɔkɔni duɔlai zu, Moabe masagi Egelon yeezu, kona pu-ugɔ maazu lɔsaava (18) laawu.

¹⁵ Izelayele nuiti ti kpeei looni ɔɔɔɔ GALAGI woizu, naa unɔkɔ nu leveni ti ma ga Egude, Benzamen nui, Geela ná-doun zunui, nii é ɔeni ga kɔɔɛ nui. Izelayele nuiti ti valini ma ga é li ga maazoloo ganii Egelon kɔ, Moabe masagi. ¹⁶ Egude bogɔ zɔkɔɔi beteni bɔkɔ uɛ, ga gaavelegi, é ɔe ga zeelo felegɔ ta tukpe (2,5), é gilini ná-saamaɔiligi va ná-segei wu, ga zeezazu uele kpalai ma. ¹⁷ É liini é maazoloo ganii ve Egelon ya, Moabe masagi. Tama Egelon ɔeni ga zunui, nii gola kɔkɔni. ¹⁸ Siɛgi zu é beni da ga maazoloo ganii ve zea, é yeebeni zunuiti ba, ti li, teiti ti vaani ga anii naati.

¹⁹ Seelii ma kɔkɔni ganigiti kɔ be, ti ga kɔtɔui, Gilegale ɔobave, é ɔaleni ma uolu, é ɔe masagi ma: «Ee, masagi, keela woo ɔa zèa, è uɛ, é ga dɔkɔfuzu vaa.»

Masagi devei veeni ga ti be ba, niiti kpein ti ɔeni ná, naati pɛ ti ɔulani pelei wu. ²⁰ Názu ɔa Egude maabugani la masagi va, é ɔeni zeini sangasoi wu maazuɛ, nii é makeni bɔkɔ uɛ dooɔɔ bosuɛ maazuɛ, fiilei ɔa. Egude ɔeni ma: «GALA ná-keela wooi ɔa é zèa, ga é wo è ma.» Masagi wuzegeni ná-kpɔkɔkɔ zu. ²¹ Egude ɔɔɔɔi maaleni yeezazu uelei, é bogɔ zɔkɔɔi mɛenni, é pu ba kogi zu. ²² Ma ungi balaa lɔkɔni, ma mɛengi lɔa uoluma, mawulɔi ziɛni ma mɛengi ma, é naa laagulu. Mazkɔkɔ bogɔ zɔkɔɔi folokulani ga polu uelei, é la ɔeni mɛenni, é va kula. ²³ Egude ɔulani ga pele uolu uelei, é daagulu, é sɔɔɔɔi loo.

²⁴ Siɛgi zu é ɔulani la, masagi ná-botigɛ nuiti ti liini ti naa uɛte, ti kaani ga sangasoi ma uelelaveti daaguluni, sɔɔɔɔi loo. Ti ɔeni ma: «Tanisu, toɔa ɔe latini pelei uolu.» ²⁵ Ti bɔkɔni ga maabɔunga, kele tei é la ɔeni sangasoi ma uelelaveti daalaoni maazuɛ, ti kpakui zegeni, ti daalao, pɛte ti-maliɔii ɔeni laani zoi ma, saai.

²⁶ Tei ti wola lebbini maabɔungɔ ɔa, Egude uelani. Kɔɔɔ ganigiti ti ga kɔtɔi, ɛ naati pɔ be maazubudeni, ɛ uela ɛ li Seyila. ²⁷ Seelii ma miná feya, ɛ puuugi vɛeni Efelayime ɔize yooi zu. Izelayele nuiti ti yeini, ti zege ɔize yooi zu, ɛ loni ti untuɔɔ.

²⁸ ɛ ɔeni ti ma: «À uile pòlu, mazɔɔ, ɔɔɔɔ GALAGI Moabe nuiti ɔa wo yeezu, wo zili nuiti.» Ti uileni polu, ti Zuluden maalevesuɛti so Moabe yooi letemaɛ, ti la nu nɔpe zeni ná, ɛ ua zie wolai maazubude. ²⁹ Naama voloi, ti zunu waapuugɔ (10 000) uaani Moabe nuiti ba, ti pe ti ga zunuiti ti zuloga, kɔɔɔ nu ɔezɔɔezɔgiti, gila kpala ge la ɔulani. ³⁰ Naama voloi, Moabe unmaayeini Izelayele yeewu. Ziileigi looni zooi zu, eyesu kona uu-ulsava (80) laawu.

Samegaal, tukpɔgaaleue nui Izelayele unda

³¹ Tɔun poluma, Anate ná-doun zunui Samegaal ɔa ɛ wuzegeni. ɛ zunu undɔzita (600) uaani Filiseti nuiti ba, ga nike maabɛ lukpɔi kɔlu ɔaazobagi ga. Tɔ balaa ɛ Izelayele nubuseiti unmooni.

Deebola, tukpɔgaaleue nui Izelayele unda

4 Egude zaa uoluma, Izelayele nuiti ti kɔzeini ga ɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔea. ² ɔɔɔ GALAGI ti looni Kanaan masagi Yabin yeezu, nii ɛ ɔeni masadai ɔeezu ɔasɔɔ taa wolai unda. Ná-kɔɔɔ ɔundigii ɔeni ga Sisela, ɛ ɔeni zeini ɔalɔsete-ɔoyime. ³ Kɔlu wotolo untaavuugɔ (900) ɔa ɛ ɔeni Yabin ya, ɛ Izelayele nuiti gola zopele nɔuni, kona uuufelegɔ (20) laawu. Naati ti kpeei looni ɔɔɔ GALAGI woizu ga ɛ bɔ ti ua.

⁴ Naama ziegi zu, Lapidɔte anzai Deebola, GALA goo wo anzanui, ɛ ɔeni ga tukpɔgaaleue nui Izelayele yooi zu. ⁵ ɛ ɔeni zeizu ɔɔ wului wu, ti daasei peeni ga Deebola ná-dɔɔ wului, Lama ta Beetele ti ɔɔɔɔɔɔɔɔ, Efelayime ɔize yooi zu. Izelayele nuiti ti ɔeni liizu pɔ be faawo bo fai ma. ⁶ Foloi ta, ɛ keela leveni Balake ma, Abinoame ná-doun zunui, Keedese nui, Nefetali yooi zu, ɛ ɔe ma: «Wɛɛ, ɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI devei, nii veeɛ ɛ ya: «Li ɛ zunu waapuugɔ (10 000) laasei seɛ, Nefetali ná-bolodai zu, ta Zabalɔn ná-bolodai, ɛ lo ti luɔɔ, wo li Tabɔɔ gizei ma. ⁷ Nà uaazu ga Yabin ná-kɔɔɔ ɔundigii Sisela ɛ uɔ, zie wolai Kison uɔ be, ta ná-wotoloiti, ta ná-salaususuiti, nà ti lozu ɛ yeezu.» »

⁸ Balake Deebola woɔgaauoteni, ɛ ɔe ma: «Ni ɔa uile pòlu, nà li, keɛ ni ɛ la uileni pòlu, gè la lia.»

⁹ ɛ ɔoɔgaauoteni, ɛ ɔe ma: «Nà uilesu ɛ uolu, de li, keɛ ɛ la lebiya zɔɔɔga pelei naa zu, ɛ bɔɔ lozu su, mazɔɔ ɔɔɔ GALAGI ɔa Sisela lozu anzanu yeezu.» Deebola uileni Balake uolu, ti li Keedese. ¹⁰ Balake Nefetali ná-bolodai lolini Keedese, ta Zabalɔn ná-bolodai. Zunu waapuugɔ (10 000) uileni polu, Deebola uɛeni ti ua, ti li.

¹¹ Ma ziegi nɔ zu, Geebeɛ, Ken nui, beteueni Ken nui zɔiti ba, ɔɔbabe mavofodaiti, Moize nekoi, ɛ liini ɛ ná-sege ɔotai lo Keedese, Saananime sene gului ɔobaue.

¹² ɛ woni Sisela ma, ga Abinoame ná-doun zunui Balake lea Tabɔɔ gizei ma. ¹³ Sisela ná-salaususuiti gaaleeni ba, ta kɔlu wotolo untaavuugɔ (900). Ná-kɔɔɔ nuiti kpeini ti liini ɔalɔsete-ɔoyime, zie wolai Kison uɔ be. ¹⁴ Deebola ɔeni Balake ma: «De liina! Za ɔa ɔɔɔ GALAGI Sisela lozu la ɛ yeezu, ɛ pile kɔɔ ma. ɔɔɔ GALAGI bɔɔɔ ɔa losu ɛ luɔɔ.» Balake loni zunu waapuugɔ (10 000) untuɔɔ, ti Tabɔɔ gizei yei. ¹⁵ ɔɔɔ GALAGI Sisela beeni ta ná-wotoloiti, ta ná-salaususuiti, ɛ ti pe kpeeni ga bogɔ zɔkɔɔ Balake luɔɔ. Sisela ɔulani ná-wotoloi zu, ɛ uile ɔɔɔɔ, ɛ uela. ¹⁶ Balake uileni wotoloiti polu, ta salaususuiti, eyesu ti zeeli ɔalɔsete-ɔoyime, ti Sisela ná-salaususuiti kpeini paani. Nu ɔila kpala ge la ɔeni ɔulani.

¹⁷ Sisela bizeni ɔɔɔɔ, ɛ li Ken nui Ebeɛl anzai Yayele ná-sege ɔotai wu, mazɔɔ ziileigi ma minazegegi ɔeni ɔasɔɔ masagi Yabin ta Geebeɛl ná-peleyegɛi ti zɔɔɔ. ¹⁸ Yayele ɔulani, ɛ Sisela laaɔomi, ɛ ɔe ma: «Le ue, málígíí, le pò be. Mina lua!» ɛ leeni ná-sege ɔotai wu, naa peemazegɛi uɛeni ma.

¹⁹ ɛ ɔeni ma: «Soma ɛ zie ve zèa, gè bɔɔ, kɔɔɔ woin ɔa mà.» ɛ kɔɔ woolei laalaoni nɔɔni su, ɛ fe zea, ɛ bɔɔ, naa uolu, ɛ segei ue ma.

²⁰ Sisela ɔeni ma: «Li ɛ lo sege ɔotai laaue, ni nu a uaana, ɛ ɛ gaazaɔa ga: «Nu ɔa ue?», ɔa ɔe ma: «Ba-o!» »

²¹ Sisela wola bɔɔ ɔeni de, ɛ niini poun. Geebeɛl anzai Yayele, sege ɔotai ma wulu ɔaazobagi ta zegeni, ɛ pee malitoi ua, ɛ maabuɔa ba vaavaa, ɛ kpado nɔungi ua, ɛ folokula ɛ zooi zo, ɛ zaani.

²² Balake yeini Sisela beezu, ɛ ua ná, Yayele ɔulani ɛ daaɔomi, ɛ ɔe ma: «Ua gè zunui le ga de, nii ɛ gaiziezu.» ɛ leeni naa uɔ be, ɛ Sisela ɔa laani zooi ma, saai, sege ɔotai ma wulu ɔaazobagi nɔungi volokulaai.

²³ Zekana, naama volo ná, GALA ge zobogi veeni la Izelayele nuiti be, ti pile kɔɔ Kanaan masagi Yabin ma.

²⁴ Izelayele nuiti ta-zobogi liini ga wɔɔɔ, Kanaan masagi Yabin laalɔɔma, eyesu ti-ma zuwu ɔaaleue.

Deebola ná-guyei

5 Naama voloi Deebola ta Abinoame ná-doun zunui Balake ti guyei looni, ti ɔe ma:

² Izelayele, ese nɔungi viege, kevele bete ga ɛ kɔɔ ɔɔ, nubuseiti ti bɔɔ veeɛ ga ti kɔɔ ɔɔ: ɔɔɔ GALAGI mama!

³ Masagiti, à woilo mà! Kundigii, à woilo!

Nà guyei loozu, ungo, nɔn, nà guyei loozu ɔɔɔ GALAGI ue,

gè guyei loo ɔɔɔ GALAGI lebi vai ma, Izelayele ná-GALAGI!

⁴ Ee, ɔɔɔ GALAGI, siegi zu ɛ Seyiil ɔize yeini la, ɛ uaai ma, ɛ zege Edome yooi zu, zooi balini, tonabiingi yeebeni tonai ua, ɛ uu.

⁵ Gizeiti ti buseni ɛ luɔɔ,

Sinayi gizei ná-ɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI.

⁶ Anate ná-doun zunui Samegaal ná-siegi zu, Yayele ná-siegi zu, peleiti kpeini ti laaɔuluni, sie wo nuiti ti ɔeni ziezu ga kaku peleiti.

⁷ Ese pe ge ɔelɛni Izelayele laa wolaiti ba,

ti gɛleni ti ua,
 eyesu nà, Deebola, gè wuzegɛ,
 gè wuzegɛ, ege doun deei Izelayele ue.
⁸ Izelayele nuiti ti yimazegeni ga gala kiligiti,
 gaamago ɔ, kɔɔi vaani ta-uelelaueɛi.
 Kɔɔɔɔ nui waabuunaanigɔ (40 000) gɛ é Izelayele,
 keɛ kɔɔɔɔ zɛpɛ gila kpalaa ge la ná, anɛɛ mɛɛn gila
 kpalaa.

⁹ Zii gɛ zoolezu Izelayele gundigiiti ta-vaa zu,
 ti bɔɔɔ veai nubuseiti saama, ga ti kɔɔi gɔ.
 Á mamagi ve Gɔɔɔɔ GALAGI ue!

¹⁰ Wɔiti wo lɛɛzu soovale saa gɔlegiti kɔma,
 wɔiti wo zeini sege wolaiti su,
 wɔiti wo ziezu peleiti su, à gigaizie!

¹¹ Niiti ti zieungiti kobauɛ, ti da ziei gɛagwe,
 ta Gɔɔɔɔ GALAGI ná-faanɛɛiti maamusezu,
 ná-faanɛɛiti Izelayele gundigiiti tetema,
 siegi zu Gɔɔɔɔ GALAGI ná-nubuseiti ti yeini la, taa
 wolai ma zigɛidauɛti.

¹² Wuzegɛ Deebola, wuzegɛ!
 Gaaɔ, guye gɛla too!

Abinoame ná-doun zunui Balake, wuzegɛ!
 Li ga da-luciti.

¹³ Nui mɔtai zɛgai zobobe nuiti su,
 GALA ge feeni naati bɛ, ga ti zeini nubuseiti unda,
 Gɔɔɔɔ GALAGI feeni bɛ, ga nɔun gè gɛ kɔɔ gundigiiti
 saama!

¹⁴ Niiti ti pile ɔɔɔɔgai Amaleke ma, naati kulauɛ Efelay-
 ime.

Benzamen uileni ti uolu, toɔga ta-gɔɔɔɔ nuiti saama.
 Makiil ná-pɛɛyegɛi kundigiiti kulani.
 Zabulɔn ná-bolodai ma ge gaalu bo nuiti fe, ti seuei gɛ
 ga seue gɛ nui ná-tukpɔi.

¹⁵ Isakaal ná-kundigiiti ti gɛni Deebola ua,
 Isakaal gɛ Balake ua,
 ti yeini nemei zu.

Luben ná-nuiti saama, bɔɔɔɔgɛaai woni,
 kpɛɛzɔgɛlaai woni, goolaama la gɛlani su.

¹⁶ Lee vaa zu è yeni loni togani makesu felegɔi yɔɔɔɔ,
 è da woilo togani make nuiti kpain gooi ma?

Luben ná-nuiti saama, bɔɔɔɔgɛaai woni,
 kpɛɛzɔgɛlaai woni, goolaama la gɛlani su.

¹⁷ Galaade yeni Zuluden uolu uelei.
 Dan la zɛgeni ná-batoiti koba.

Aseɛl yeni zeini kpolodei laue,
 é zeini kpe, ziileigi zu, ná-bato losuɛ.

¹⁸ Zabulɔn gɛ ga nubusei, nii tɛgɛai saai zu,
 Nefetali balaagi, zɛnɔ gɛna é la, kɔɔɔɔzɔuɛ.

¹⁹ Masagiti, ti ziliai ga giye, Kanaan masagiti,
 ti kɔɔi ueeni gi ua Taanake, Megido deiti ɔ bɛ,
 keɛ ti la liini ga ani nɔpɛ, wali baa kɔɔɔɔgani.

²⁰ Geegɔɔɔgɛ zu, somidegɛiti ti kɔɔi gɔɔɔɔ,
 ti uileni ti zie ueleiti ba, ti Sisela zakpe.

²¹ Zie wolai Kison ti yeueni, é yei ga tiye,
 wɔɔɔɔɔɔ de wolai, zie wolai Kison.
 De zie ga zɛbei!

²² Sooiti ti leueni ga kpizeɛ,
 ti-uolokagiti tugi da gɛla, ti-lugi da gɛla zooi ma.

²³ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai gɛni ma:
 «Á Meelze voovo! Á foovo, wo ná-taai zu nuiti foovo!
 Mazɔɔɔ ti la vaani, ti ua ɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ua,
 ti ua ɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ua, kɔɔɔɔ gundigiiti saama!»

²⁴ Yaele gɛ ga tuya nu anzanuiti saama,
 Ken nui Geebeɛl anzai!

Tuyai gɛ bɛ, anzanuiti saama,
 niiti ti zeini sege gɔtaiti bu!

²⁵ Sisela ziei valini ma,
 é nɔnɔ veeni naa ya.

É nike niimi deɛ ma wulɔi veeni zea lebiya ɔɔɔɔ nakai
 zu.

²⁶ É gulu gɛazobagi zoni ga yeei gilagi,
 é botigɛ nuiti ta-malitoi zɛge ga yeezai.

É Sisela logani ga malitoi, é naa nɔungi ualini su!
 É tooni, é nɔungi bota.

²⁷ É zeini Yaele gɔɔɔɔ,
 é looni, é la.

É zeini kɔɔɔɔ, é looni.

Uɛ é zeini ná, miná gɛ é looni ná, é zumaale, é za.

²⁸ Maazuɛ, fenetele laue,
 miná gɛ Sisela dee wɛleni ná, daavɔ, é gɛ:
 «Lee vaa zu ná-wotoloi lebisu, é la uazu?
 Lee vaa zu ná-wotoloi ti liizu vaa?»

²⁹ É gɛni naa wosu ɔ gɔ,
 nii ná-botigɛ gɛma anzanuiti ti boni:

³⁰ «Salauusuiti ti kɔɔɔɔganiiti ka ga ɔɔɔɔ,
 ti da ti gɛagwe bɔɔɔɔ ua:

Anzalopo gɛla, baa anzalopo felegɔ,
 naa ve kɔɔɔɔ nui gɛlagilagi ya.
 Sisela gɛ sege zupu uagɔi ɔɔɔɔ,
 segeiti ti uodaai, ti zuuui,
 sege zuuua felegɔi gɛ loo zobo ɔɔɔɔ nui gɛba.»

³¹ Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, è zili nuiti undaauili gɛna!
 Keɛ niiti ti è nɛai ue,

naati ti volo ga foloi gɛuele, a gɛna toa gola!
 Ziileigi ɔɔɔɔ zooi zu kona uuunaanigɔ (40) laawu.

Madiyan nuiti ti Izelayele ɔɔɔɔ vai

6 Izelayele nuiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI wanama vai gɛeni
 mɔnɔ. Naa ti ɔɔɔɔ Madiyan nuiti zeezu, kona
 ɔɔfela laawu. ² Madiyan nuiti ti Izelayele wola ɔɔɔɔ.
 Madiyan nuiti ta-vaa gɛ é keeni, Izelayele nuiti ti
 ɔɔɔɔzɔuɛti kpeteni la gizeiti ba, ta pugiti, ta fasaiti.
³ Siegi zu Izelayele nuiti ta la tii gɛna la, Madiyan nuiti
 ti gɛni lɛɛzu ta Amaleke nuiti, siezie nuiti ti ga folo gɛ-
 lazɔ uele nuiti, ti li ti laalɔɔɔɔ. ⁴ Ti uuuzɔuɛ beteni
 zooi zu, ti da zooi zu gɛlanumai kpein kologolo, Gaza
 maagoolii zu. Ti la gɛni daamiani nɔpɛ zɛsu Izelayele
 nuiti zea, anɛɛ baalagiti, baa nikeiti, anɛɛ soovalegiti.
⁵ Ti gɛni uazu ga ta-loganiiti, ta ta-zɛge gɔtaiti, ege
 koto kpulugiti, nu la gɛni zooga, é ua ti gaalu, tiya-o,
 ta-nɔmeiti-yo, ti gɛni uazu zooi zu, zooi gologolo fai
 ma.

⁶ Izelayele wola ualani, ɔɔzei Madiyan nuiti ba, Ize-
 layele nuiti ti kpeei looni Gɔɔɔɔ GALAGI woizu. ⁷ Siegi
 zu ti kpeei looni la Gɔɔɔɔ GALAGI woizu, Madiyan ná-
 faa zu, ⁸ é GALA goo wo nui leueni ti ma, naa gɛni ti

ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi gaa: «Gè læeni ga woye, gè wo gɔla Ezipete yooi ua, gè wo gɔlani duɔlai ma uelei wu. ⁹ Gè wo gɔzoni, gè wo gɔla Ezipete nuiti zea, ta niiti kpein ti gɛni wo maanɔɔɔɔ, gè ti be wo luɔɔ, gè ta-yooi ve wo ya. ¹⁰ Gè gɛni wo ma: Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI, à mina nɔkɔ Amɔɔɔ nuiti ta-galagiti bu, niiti wo zeini ta-yooi zu. Kele wo la woiloni gòoi ma.»»

GALA ge vali vai Zeedeyɔn ma ga é Izelayele unmɔɔ

¹¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔgeelai uani Wɔfela taazuue. É zeini sene gului wu, nii é gɛni lɔni Zoase ná-zooi zu, Abiyeezel ná-peleyeɔgei wu nui. Ná-doun zunui Zeedeyɔn gɛni moloi loɔazu, dɔɔ bɔigi betezuue, é da dɔɔɔɔ Madiyan nuiti ba. ¹² Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔgeelai gɔlani keɔma be, é gɛni ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI gɔa é ua, kɔɔɔɔ nu wolai!»

¹³ Zeedeyɔn gooɔaauoteni, é gɛ ma: «Ee, màligii, ni Gɔɔɔɔ GALAGI gɔa gi ua, lee vaa zu niima maanɔɔɔ vaiti kpein ti zeizu gi ma? Poo golai naati ta mini, niiti gi-memewolani ti-ma vaiti boni gi ma, siegi zu ti gɛni la gi ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI gɔa é gi gɔlani Ezipete yooi zu?» Ni-izu é gɛlea gi ua, é gi la Madiyan nuiti zeezu.»

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI gaauoteni ma, é gɛ ma: «Li ga naa-ma zebai, nii é è ua, da Izelayele nuiti unmɔɔ, é ti gɔla Madiyan nuiti zeezu. Nà laade baa, gè ua gɛ è leuesu?»

¹⁵ Kele Zeedeyɔn gɛni ma: «Ee, màligii, leeni gɔa nà Izelayele nuiti kizo da? Nà-peleyeɔgei gɔa gaalɔɔɔai Manasee ná-bolodai zu, nà gɔa gè ga dounɔgoi kèe ná-doun zunuiti saama.»

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Kele nà gɛ è ua, da zobo sɔɔɔɔ Madiyan nuiti ma, eɔe zunu gɔla nɔ.»

¹⁷ Zeedeyɔn gɛni ma: «Ni è zaalai laa mà, poo fe zèa, nii nà kwèe da, ga Màligii, da gɔa é bɔɔɔɔ pò. ¹⁸ Nà è maanɔɔɔɔ, mina maagooza ue ua, eyesu gè ua ga nà-vebeanii, gè da è gɔɔɔɔw.»

Naa gɛni ma: «Nà yesu ue, eyesu è gale ma, è ua ue.»

¹⁹ Zeedeyɔn liini é boli bokpigi bete, é bɔ bulu vukɔi kilo uuusauagɔ (30) ua, é naa beteni ga bului, nii leue la su. É suai uuuni kpɔɔɔɔ zu, é sua dɛi uu kpɔɔ ligii zu, é li ga tiye pɔ sene gului wu, é sei kakala.

²⁰ GALA ná-geezuɔgeelai gɛni ma: «Suai zege ta bului nii leue la su, ti la kɔtu wolai tei maazu, è sua dɛi uu ti ma.» Zeedeyɔn gooi zoni. ²¹ Tukpɔi é gɛni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔgeelai ya, é naa zokpai lɔni suai ua, ta bului nii leue la su. Abui soni kɔtu wolai ua, é suai gɔla, ta bului nii leue la su. Naa volu, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔgeelai ɔeɔeni gaazu. ²² Zeedeyɔn kwèeni ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔgeelai ue. É kpeei looni, é gɛ: «Màanɔɔɔ, Màligii, Gɔɔɔɔ GALAGI! Mazɔɔɔ gè Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔgeelai gaa, ga gàazuue.»

²³ Kele Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Yiilei, mina lua, è la zaazu.»

²⁴ Zeedeyɔn zalaɔa gɔlazuuue lɔni náue Gɔɔɔɔ GALAGI ue, é daasei pɛeni ga: «Ziilei GALAGI.» Toɔa dɛ ná, za-ɔɔaɔa Wɔfela taazuue, Abiyeezel ná-peleyeɔgei zaama.

Zeedeyɔn Baale ná-zalaɔa gɔlazuuue gologolo fai

²⁵ Ma bɔkɔi nɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Zeedeyɔn ma: «È-gɛe ná-nike zinei zo, kona dɔfela gelei. Baale ná-zalaɔa gɔlazuuue gologolo, nii é ga è-gɛe nɔkɔi, sale gɔɔ wului é lɔni koba, naa balaa gologolo. ²⁶ Naama gɔzei maazuue gɔa è zalaɔa gɔlazuuue betezu ná, ga pagɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI ue. Da nike zinei velesiei zo, è kula ga gala zalaɔai, sale gɔɔ wului nii è kologolosu, naa gɔa da sege, è ke ga kouii.»

²⁷ Zeedeyɔn zunu puugɔ zɛɛeni ná-botigɛ nuiti saama, é naa gɛeni nii kpein Gɔɔɔɔ GALAGI boni ma. Kele é la gɛni zooni, é ua naa gɛ ga foloi, keni kpidi, tɔɔzei é gɛni luazu keeɔe ná-peleyeɔgei ua, ta taaveaiti. ²⁸ Siegi zu taaveaiti ti wuzɛɛeni la ga sobuzobui, ti pɛeni ga Baale ná-zalaɔa gɔlazuuue gologoloni, sale gɔɔ wului gologoloni, nike zinei gɔlagi gɔlani ga gala zalaɔai zalaɔa gɔlazuuue, naa betɛa niinei. ²⁹ Ti gɛni bɔɔɔ gaaazagasu, ti da gɛ: «Be gɔa é naa gɛai?»

Siegi zu ti gɛni gaazaɔɔagi wosu da, ti gɛni ti ma: «Zeedeyɔn ue, Zoase ná-doun zunui, naa gɔa é naa gɛeni.»

³⁰ Gaamanɔ, taaveaiti ti gɛni Zoase ma: «È-loun zunui gɔla, keni é za, mazɔɔɔ é Baale ná-zalaɔa gɔlazuuue gologologa, ta sale gɔɔ wului é gɛni ná gɔbaue.»

³¹ Zoase maagoolii zu nubuseiti gooɔaauoteni, é gɛ ti ma: «Wa gɔa wa Baale maalogi wo be baa? Wa gɔa wa bɔ ba, wo kizo? Nu-o-nu a Baale maalobona, ta naama nui vaa, aisa lina sobu. Ni Baale gɔa ga gala, é bɔɔɔ maalogi wo bɔɔɔ ue, tɔɔzei ti ná-zalaɔa gɔlazuuue bezegɛleɔa.»

³² É zo naama voloi ma, ti Zeedeyɔn laasei pɛeni ga Yelubaale (nii poluuue ga «baale bɔɔɔ maalobo»), tɔɔzei ti gɛ ma: «Baale bɔɔɔ maalobo tɔun daalɔɔɔma, tɔɔzei é ná-zalaɔa gɔlazuuue gologoloni.»

Zeedeyɔn poogi gɔaizie vai

³³ Madiyan nuiti ta Amaleke nuiti, siezié nuiti ti ga folo gɔlazuuue vele nubuseiti, ti gaaɔeni ba, ti Zuluden buɔe, ti li ti uu Zizeleyele nemei zu. ³⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Zeedeyɔn ma, é la su. É puuugi veeni, é Abiyeezel ná-peleyeɔgei lolini, ti uile polu. ³⁵ É keelaiti teveni Manasee ná-zooi zu, ti naati tolini ti uile polu. É keelaiti teveni Aseel ná pɛ, ta Zabalɔn, ta Nefetali, naati ti læeni ti ti laagomi.

³⁶ Zeedeyɔn gɛni GALA ma: «Ni da pɔ, è Izelayele gɔzo ga ze, eɔeuelei è bogai la, ³⁷ wele, nii gɔa gè falizu è ma, nà baala kɔɔi uezu zooi ma, molo loɔazuue. Ni nɔɔai a uuuna baala kɔɔi nɔ ma, zooi nii é maagoolii zu, ná pɛ maavɔai ye de, nà kwèe gè gɛ da pɔ è Izelayele gɔzo ga ze, eɔeuelei è bogai la.»

³⁸ Uele nɔ gɔna é gɛeni la. Poluma zobui, é wuzɛɛeni ga sobuzobui, é li é baala kɔɔi luba, ma nɔɔai kokoi laaveni.

³⁹ Zeedeyɔn gɛni GALA ma: «Mina yiigaaawana mà, gaazaɔa gɔla kpe nɔ gɔa gè bosu ga dɛ, poo gaabelagi é

uile baala kɔkɔ ua, tɔ gila kpe nɔ vɔai ye de, kele nɔdai zooti maave kpein zebe maagoolii zu.»

⁴⁰ GALA ge naa nɔ gɛeni mɔnɔ kpidi naa. Baala kɔkɔ gila kpe nɔ gɔ fɔai yeni de, nɔdai uuuni zooti ma nɔ pɛ.

Zeedeyɔn ta kɔkɔ nu unsavagiti (300)

7 Poluma zobui, Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, ta ná-kɔkɔ nuiti ti uileni pelei zu, ti liini ti uu Galɔde zięngi gobaue. Madiyan nuiti ti uuuni ti gɔuezu uelei, é zo Mɔlee gɔzei ua, eyesu ma nemei zu. ² Gɔgɔ GALAGI gɛni Zeedeyɔn ma: «Nubusei é è uolu, naati gola mɔnɔue, gè ua va bu, ti ua pile sɔkɔ Madiyan nuiti ma. Naa a gɛena, Izelayele nuiti ta waso nɔn ma, ti gɔsɛ ga ti bɔɔ zebɛi gɔ ti bɔɔ unmɔkɔgai da. ³ Niima gaaza-gagi wo da-gɔkɔ nuiti saama, è gɛ ma: «Bɛ gɔ é wo zaama, é luazu sasu da bali? É maagooza Galaade gizei ua, é li ná-taazu.» » Ná-kɔkɔ nui zunu waau-ufele maazu felegɔ (22 000) gɔ é galeni ma, é yeni ná ga zunu waapuugɔ (10 000).

⁴ Kele Gɔgɔ GALAGI gɛni Zeedeyɔn ma: «Kɔkɔ nuiti gola mɔnɔue de. Yei ga tiye kɔtudei uɔ bɛ, miná gɔ suweengi wosu ná. Nii ná gɛ è ma: «Nii gɔ uile è uolu,» naa gɔ uile è uolu. Kele nii kpein ná gɛ è ma: «Nii mina uile è uolu, wo ua li,» naa mina uile è uolu, wo ua li.»

⁵ Zeedeyɔn yeini ga ná-zunuiti kɔtudei laaue. Gɔgɔ GALAGI gɛni ma: «Nui nii kpein a laaue ziei gɔ, é da kpɔle ga gilei gɛuele, naati sege zɔiti ba, ti uilesu ni-ibiga, ti da bɔkɔ, è ti uu ye.» ⁶ Nui niiti ti gɛni ziei bɔlezu, ti sege ga yeei, ti to la, naati ti gɛni ga zunu unsavagɔ (300). Zɔiti kpein ti uileni niibiga, ti laaue ziei gɔ, ti da kpɔle.

⁷ Gɔgɔ GALAGI gɛni Zeedeyɔn ma: «Zunu unsavagiti (300) niiti ti ziei bɔlea ga yeei, naati ka gè wo unmɔksu ga ti maavele, gè Madiyan nuiti dɔ wo yeezu. Nubusei mɔtaiti ti gale ma ta-ueleiti bu.» ⁸ Naa uolu, Zeedeyɔn Izelayele zunuiti kpein gaagaleni ma, eɛ ge li ná-sege gɔtai wu, é zunu unsavagɔ (300) nɔ make, naati ma ti ta-laamianigiti segeni, ta ta-uusugiti. Tama Madiyan nuiti ti gɛni uuuni ti yeegɔgɔwuue nɔ nemei zu.

Zeedeyɔn zili nuiti ta-gɔkɔ nui ta segi wo fai

⁹ Naama bidi ná, Gɔgɔ GALAGI gɛni Zeedeyɔn ma: «Li, è laale Madiyan nuiti bu ta-gɔkɔlagai zu, mazɔkɔ gè ti la è yeezu. ¹⁰ Ni da luazu ga è yei ná, à yei ta-gɔkɔlagai zu, wa da-wotigɛ nui Pula. ¹¹ Woilo, è naa meni nii ti bosu, naa gɔ è zebɔkɔ, da yei naa uolu è laale ta-gɔkɔlagai wu.» Zeedeyɔn niiti yeini ta ná-botigɛ nui Pula, naati ta-gɔkɔlagai ma mɔngi uɔ bɛ. ¹² Madiyan nuiti, ta Amaleke nuiti, ta folo gɔlazuu uele nuiti, ti vaza-ga gɛni de nemei zu, ti mɔnɔ gola, ege kotogiti, nu la bena zoo é ua ta-nɔmeiti gaalu, ti mɔnɔ ege kpolodei gobaue nagaegi.

¹³ Zeedeyɔn zeeliam ma ná, wele zunui ta gɛni segi zu gɔlazuu bɔklai ta ma. É gɛni ma: «Sèsuue, wele wɔkɔzegi ma bului gila ge gɛlikilini, é li é loo Madiyan

nuiti ta-gɔkɔlagai zu, seeliam ma sege gɔtai uɔ bɛ, é lofani maazuue ta buuue ua, é toka zooti ma.»

¹⁴ Bɔklai googaavuteni, é gɛ ma: «Ani gɛli nɔpe ta ga ná, keni Zoase ná-doun zunui Zeedeyɔn ná-boga zɔkpɔ, Izelayele zunui, nii GALA ge zobogi veai bɛ, ga é pile sɔkɔ Madiyan ma, ta ná-kɔkɔ nuiti.»

¹⁵ Siegi zu Zeedeyɔn segi zu wooi menini da, ta polu-wo gooi, é nɔkɔni, é gale ma Izelayele nuiti ta-gɔkɔlagai zu, é gɛ ti ma: «À wuzegɛ, mazɔkɔ Gɔgɔ GALAGI zobogi vea wo ue, wo pile sɔkɔ Madiyan nuiti ta-gɔkɔ nuiti ma.»

¹⁶ Zeedeyɔn zunu unsavagiti (300) gaagweeni su saua, é puuugi veeni kɔkɔ nui gɛlagilagi pɛ zea, ta kɔkɔ ligi zunakai, nii ti gɛni sɔmɔgi gaazosu, ti dɔ su. ¹⁷ É gɛni ti ma: «Wa gɛ nɔn petesu, wo da naa nɔ gɛ, nii gè keezu. Nà zeelina nɔ feya ta-gɔkɔlagai gobaue, nii gè keezu, wo naa gɛ. ¹⁸ Siegi zu gè puuugi veezu la, niiti kpein ti bà, wa puuugi ve wa balaagi ta-gɔkɔlagai maagoolii zu, wo gɛ ma: «Gɔgɔ GALAGI ue, Zeedeyɔn ue!» »

Gɔgɔ GALAGI zobogi vee vai Izelayele ya

¹⁹ Zeedeyɔn ta zunu ungilagiti (100) ti zeelini Madiyan nuiti ta-gɔkɔlagai zu, aisa kua zaamai. Naati ti kɔkɔlagai maabee nuiti maavaliboni nɔ feya. Gaamago nɔ, Zeedeyɔn ta ná-nuiti ti puuugi veeni, ti kɔkɔ ligiiti golo, niiti ti gɛni zoni ti ya. ²⁰ Ti-zeizu savagiti pɛ ti puuugi ueeni, ti ta-sɔkɔ ligiiti golo. Ti sɔmɔgi zoni ga ti-gɔuei, puuugi gɛ ti-yeezai gɔ, ti da fe, ti da kpeei loo, ti gɛ ma: «À sogi wo ga wa-woga zɔkpɔ Gɔgɔ GALAGI ue, ta Zeedeyɔn ue!» ²¹ Ti gɛlagilagi pɛ ge yeni loni losuue, kɔkɔlagai maagoolii zu, zunuiti kpein ti uelani ti gɔla kɔkɔlagai ua ga kpizee, ti da kpeei loo. ²² Zunu unsavagiti (300) gɛai ma puuugi veezu, Gɔgɔ GALAGI vaani bu, ga teiti ti gɛni kɔkɔlagai zu, ti uee bɔkɔ ma ga boga zɔkpɔiti. Kɔkɔlagai zu nui mɔtaiti ti bizeni, eyesu ti li Bete-Sita, ti li ga Seleela uele, ti zeeli Abele-Megɔla taa wolai uɔ bɛ, Tabate gobaue.

Izelayele gɔkɔ nui zɔiti ti uaa vai kpɔbai ma

²³ Izelayele zunuiti ti gaaleeni ba, Nefetali geleiti, ta Aseel ta Manasee geleiti, ti uileni Madiyan nuiti polu.

²⁴ Zeedeyɔn keelaiti teveni Efelayime gɛze yooi zu ná pɛ, ti gɛ ma: «À yei wo Madiyan nuiti daagomi, wo zie leuesuueti so ti lugɔ, eyesu Bete-Bala, ta Zuluden leuesuueti.» Ti Efelayime zunuiti kpein tolini, ti yeini ti zie leuesuueti so, eyesu Bete-Bala, ta Zuluden leuesuueti.

²⁵ Ti Madiyan nuiti ta-gundigɛ felegɔ zoni, Wɔlebe ta Zeebe, ti Wɔlebe uaa ni fasai ma, daasei peai ga Wɔlebe vasai, ti Zeebe uaa ni dɔkɔ bɔi kpetezuuue, nii daasei peai ga Zeebe ná-dɔkɔ bɔi kpetezuuue. Ti uileni Madiyan nuiti polu, ti liini ga Wɔlebe nɔngi, ta Zeebe nɔngi, ti fe Zeedeyɔn ya, Zuluden uolu uelei, folo gɔlazuu uelei.

Efelayime nuiti ta-yiigaawana vai

8 Efelayime zunuiti ti ɣeni Zeedeyɔn ma: «Leeni vaa ɣa è kɛai ga giye? Lee vaa zu è la gi lolini, è liizuuɛ Madiyan nuiti sakpesu?» Ti laaleeni bu, ti bɔɛ gola.

² Zeedeyɔn ti woogaaוותeni, é ɣe ti ma: «Lee vaa wola ɣa gè kɛai, nii nu a pokɔɔna wɔnɔ ɣeai ma? Efelayime nuiti, wo-losuuɛ wo naa ɣeai, posuyeuɛi naa la wɔɔɔni, é ua leue Abiyeeɛel ná-peleyeɣei nɔnɔ ma lɔɔ bɔi kɔɔɔɛai ua?» ³ Naa pɛ poluma, wa ɣa GALA ge Madiyan ɣundigjiiti Wɔɔɔɔɔ ta Zeebe lɔɔni wo yeezu. Lee uokɔɔma vaa ɣa gè kɛeni ga woye naazu?» Zeedeyɔn ná-googaaוותegi ti yiileeni, ti zeɣe zi-igaaawanai uolu.

Zobo ɔɔɔɔ fai Madiyan masagiti ma

⁴ Zeedeyɔn zeelii ma Zuluden ma, ta zunu un-savagiti (300), ti maazubudeni, ti wola bɔɔɔɔɔ, kɛɛ ti ɣeni nɔ ti zili nuiti kɔɔɔɔ. ⁵ Zeedeyɔn seelii ma Sukɔte taa wolai zu, é ɣeni taaveaiti ma: «Nà wo maanɛɛɛɛɛ, à bulua ve zunuiti zea, niiti ti màazaasu, mazɔɔɔ ti bɔɔɔ, tama nà de Zeeba ta Salemuna bɛɛɛɛ, niiti ti ga Madiyan masagiti.»

⁶ Sukɔte ɣundigjiiti ti googaaוותeni, ti ɣe ma: «Leeni vaa zu gá daamianigi ve da-ɣɔɔɔɔ nuiti zea? È yeezie Zeeba ta Salemunani bu, baa ti lɔ è yeezu?»

⁷ Zeedeyɔn ɣeni ti ma: «Ni é ɣea ɣana, siɛgi zu ɣɔɔɔ GALAGI Zeeba ta Salemuna lɔɔɔ la zèɛɛ, nà wo zu-vala ga teuebai zu ɣaingiti ta ɣaingi ma zii pɛ.»

⁸ Zeedeyɔn zegeni ná, é li Penuwele, é fali ɣilagi naa nɔ woni ma laaveaiti ma. Penuwele nuiti ti googaaוותe gilagi naa nɔ woni da, nii Sukɔte nuiti ti boni la. ⁹ É ɣeni Penuwele nuiti ma: «Siɛgi zu kɔɔ a be-na la, nà ɣalena ma ziileigi zu, nà wa-laaveaiti ta-uele ɣaagooza golai loka.»

¹⁰ Zeeba ta Salemuna ti ɣeni Kaalekɔɔ ta ta-ɣɔɔɔɔ nu-iti, ti-liegɔɔ ɣeni ga zunu waapuugɔ maazu lɔɔɔ (15 000). Naa nɔ ɣa é yeni ti ya, folo ɣulazu uele nuiti ta-ɣɔɔɔɔ nuiti su zunu waaungila waauuuɛleɣɔ (120 000) kpein ge zaani, niiti ti ɣeni kɔɔɔ ɣɔɔɔɔ ga boɣa zɔkɔɔ. ¹¹ Zeedeyɔn lɛeni ga teveteue nuiti ta-uelei, Nɔba folo ɣulazu uelei ta Yɔgebeɣa, é liini é kɔɔɔɔɔɔ zakpe, nii é laani bɔɔɔ la, maaɣili la ɣeni ma. ¹² Madiyan masa felegɔɔti, Zeeba ta Salemuna, ti uelani. Zeedeyɔn uileni ti uolu, ti ti zo, dualuagi lɔɔni ta-ɣɔɔɔɔ nuiti su, ti vaza.

Sukɔte ta Penuwele nuiti sulogɔ vai

¹³ Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zeɣezuuɛ kɔɔ-mauɛ, é lɛeni ga pelei, é gize yɔɔɔɔɔ Geelɛɛ. ¹⁴ É zunu loungei ta zoni, Sukɔte nuiti saama, é gaazaɣa, naa Sukɔte ɣundigjiiti ta kɛwolaiti daaseigi zeuɛni, é fe zea, ti ɣeni ga zunu uuulɔfela maazu lɔfela (77). ¹⁵ Naa uolu, é uaani Sukɔte nuiti pɔ bɛ, é ɣe ti ma: «À wele Zeeba ta Salemuna ua, niiti wo pòmuni ta-vaa zu, wo da ɣe mà: «Zeeba ta Salemuna ti lɔa è yeezu baa, gi ua

daamiani fe da-nuiti zea, niiti ti bɔɔɔɔ?» ¹⁶ É Sukɔte taa ɣewolaiti soni, é teuebai zu ɣaingiti kula, ta ɣaingi ma zii pɛ, é ti zuvala da. ¹⁷ É Penuwele taaveaiti ta-uele ɣaagooza golai lokani balaa, é zunuiti paa.

¹⁸ Zeedeyɔn ɣeni Zeeba ta Salemuna ma: «Zunuiti ti ɣeni ɣale, niiti wo ti uaani Tabɔɔɔ?»

Ti googaaוותeni, ti ɣe ma: «Ti ɣeni ga è ɣeuele, ti ɣeuelei ɣeni eɣe masa dounɣa.»

¹⁹ Zeedeyɔn ɣeni ti ma: «Kèɛɛɛɛɛ kana, gi dee ma. Nà ɣonazu ɣɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ni wo ti yeni vu-lua, wo la ti uaani, gè la bena wo uaa pɛ!» ²⁰ É ɣeni ná-doun zunu mɔungu Yeetɛɛɛ ma: «Wuzɛɣe, è ti uaa!» Kɛɛ zunu loungei la ɣeni ná-boɣa zɔkɔɔ ɣulani su, tɔɔzei é ɣeni luazu, mazɔɔɔ zunu loungei nɔ ɣeni de de.

²¹ Zeeba ta Salemuna ti ɣeni Zeedeyɔn ma: «Wuzɛɣe, è gi uaa da bɔɔɔɔ! Mazɔɔɔ uelei zunui la, zekana ná-zɛɛɛi la!» Zeedeyɔn wuzɛɣeni, é Zeeba ta Salemuna uaa. Naa uolu, é ta-ɣɔɔɔɔ kɔbu yɔɔɔɔ uagɔɔti segeni.

Zeedeyɔn ɣeɛ vai masadai ua

²² Izelayeɛ zunuiti ti ɣeni Zeedeyɔn ma: «Zei ga masagi gi unda, da zeɣena ná è-loun zunui, naa uolu è-lounlɔin, mazɔɔɔ è gi ɣizoga gi ɣula Madiyan nuiti zea.»

²³ Zeedeyɔn ɣeni ti ma: «Gè la zeizu wo unda ga masa, anɛɛ doun zunui ue, baa dounlɔin. ɣɔɔɔ GALAGI ɣa é zeizu wo unda ga masagi.» ²⁴ Zeedeyɔn ɣeni ti ma mɔnɔ: «Nà faa ɣila bosu wo ma ga wo ke: Wo ɣilag-ilagi zanu goizu anigi gila fe bɛ, aniiti su ti zogai kɔɔɔ zu.» Zanu goizu anigiti ti ɣeni Madiyan nuiti zea, tɔɔzei uele ɣana teuebai zu nuiti ti ɣeni la.

²⁵ Ti ɣeni ma: «Gá ti ve ga koozueɛ.» Ti seɣe wolai zu-vieni, eɛɛ ge da goizu anigi uili su, é ɣula naa zu, nii é sogai kɔɔɔ zu. ²⁶ Zanu goizu anigi Zeedeyɔn ɔɔɔɔɔ, ti pɛ buɣeɣi ɣeni ga kilo uuufelegɔ (20). É kɔbu yɔɔɔɔɔti ɔɔɔɔɔ balaa, ta seɣe bɔi pagɔti, niiti Madiyan masagiti ti bena too ɣɔɔɔ, ta seɣe ɔɔɔ uagɔti, ti ɣeni ta-ɣɔɔɔɔ kɔbu. ²⁷ Zeedeyɔn zalaɣa ɣula zeɣeɛi beteni la, nii é ga kakazu gelei, é daani ná-taazuue, Wɔfela. Miná ɣa Izelayeɛɛ nuiti ti bɔɔɔ ɣɔɔɔɔ ná, tɔɔzei ti ɣeni nɔkɔɔsu bu. É ɣeni ga balii Zeedeyɔn ue ta ná-peleyeɣei.

Zeedeyɔn zaa vai

²⁸ Madiyan ɣoloni Izelayeɛɛ ue, ti la mɔ ungi wuzɛɣeni pɛ. Zooi zeini ziileigi zu, kona uuunaanigɔ (40) laawu Zeedeyɔn zii ma voloi pɛ su.

²⁹ Zoase ná-doun zunui Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, ɣaleni ma, é zeɛ ná-pelei wu. ³⁰ Zeedeyɔn doun zunu uuulɔfela (70) ɔɔɔɔɔ, kɔɔɔɔ gelei, mazɔɔɔ anzai wola mɔɔɔni. ³¹ Anzai Sikeme, nii é la ɣeni vuluni ga zɔiti kɛuele, naa doun zunu ɣila ɔɔɔɔɔ bɛ balaa, é naa laasei pɛɛni ga Abimeeɛɛɛ.

³² Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zaani, kɛɛ é ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ woni undaɛɛɛ zu. Ti maaɣuluni kɛɛɣe Zoase ná-kabayeɣei zu, Wɔfela taazuue, nii é ɣeni ga Abiyeeɛɛɛ ná-peleyeɣei nɔnɔ.

³³ Siɛgi zu Zeedeyɔn zaani la, Izelayele nuiti ti tɔzɛini ga kologologi gɛa ta Baaleni, ti Baale-Belite gɛni ga ta-galagi. ³⁴ Izelayele nuiti ti la gɛni gizeni Gɔɔɔɔ GALAGI zu, ta-GALAGI, nii ɛ ti vieni, ɛ ti gɔla ti zili nuiti kpein zeezu, niiti ti gɛni ti-maagoolii zu. ³⁵ Ti la gɛni faanɛi wuugwɛeni, ga tago nɔpɛ, ɛ ua lo Zeedeyɔn nɔ-peleyeɛgi ua, nii ɛ ga Yelubaale, faa uagɔi nii kpein ɛ keeni Izelayele letema.

Abimeeleke zeɛ vai ga masagi Sikeme

9 Yelubaale, nii ɛ ga Zeedeyɔn, naa nɔ-doun zunui gila, nii ɛ ga Abimeeleke, naa gɔa ɛ liini kekɛni pɔ bɛ Sikeme, ɛ bɔɛ dee nɔ-peleyeɛgi wu nubuseiti pɔ, ɛ gɛ ti ma: ² «À Sikeme nu wolaiti gaazaɛa, wo gɛ ti ma: <Leeni gɔa fizɔgai wo ma, Yelubaale nɔ-doun zunui uulɔfelaiti (70) ti zeɛ wo unda, baa nu gɔla nɔ zeɛ wo unda?> À gɛze su ga wo ta gɔa ga ze, ada ga nama gɔlagi.»

³ Kekɛni ti liini ti naama woiti daazeeli Sikeme nu wolaiti kpein ma. Naati kpein ti gɔtoni Abimeeleke ua, mazɔɔɔ ti gɛni ma: «Gi ta ue.» ⁴ Ti wali gɛa uulɔfela (70) veeni zea, ti seɛɛ Baale-Belite lɛbi uelei wu. Abimeeleke nu nakaiti ta teveteeve nuiti seɛɛni ga naama walii, ti uile polu. ⁵ Naa uoluma, ɛ liini keɛɛɛ nɔ-taazuuɛ Wɔfela, ɛ keɛɛɛ Yelubaale nɔ-doun zunui uulɔfelaiti (70) paa, ɛ ti pɛ paani kɔtu gɔlagi maazu. Keni Yɔtame gila kpe, Yelubaale nɔ-doun zunui, nii gola lɔini ti zu, naa la gɛni zaani, tɔzɛi ɛ lɔɔɔɔuni. ⁶ Sikeme nu wolaiti kpein ta Bete-Milo nubuseiti kpein ti gɔaɛɛni ba, ti Abimeeleke zeɛ ga masagi, ti naa gɛni sene gului wu Sikeme, zalaɛa gɔtu gaagoozagi gɔbaue.

Yɔtame nɔ-faalaalii

⁷ Naa kpein ge woni Yɔtame ma. ɛ liini ɛ lo Galizime gizei unmaue, ɛ bɔɛni ti uɔ, ɛ woogula la, ɛ gɛ ma:

À woilo gòo ma, Sikeme nu wolaiti,
ni wa pɔ ga GALA ge wo woomeni!

⁸ Gulu wolaiti ti liini,
ga ti gulbi zɛe masagi ma, ɛ zeɛ ti unda.
Ti gɛni wolive wului ma:

«Zeɛ gi unda ga masagi.»

⁹ Keɛ wolive wului ti woogaaוותeni, ɛ gɛ ti ma:

«Gè be mà waai ma wulbi vee vai ua baa,
nii ta da GALA ta nubuseiti dɛbi la,
gè li gè bɔɔɔ bɔɔɔ ga gè zeɛ guluiti unda?»

¹⁰ Guluiti ti gɛni naazu koolegoolu gului ma:

«Ua, ɛ zeɛ gi unda ga masagi!»

¹¹ Keɛ koolegoolu gului gɛni ti ma:

«Gè gɛɛ mà nɛɛi ua, ta mà waa uagɔi,
gè li gè bɔɔɔ bɔɔɔ ga gè zeɛ guluiti unda?»

¹² Guluiti ti gɛni leezen ansaɔɔgi ma:

«Ua, dɔun ɛ zeɛ gi unda ga masagi.»

¹³ Keɛ leezen ansaɔɔgi gɛni ti ma:

«Gè gɛɛ nà-dɔɔ ua,
nii ɛ GALA ta nuiti koozunɛɛzu,
gè li gè bɔɔɔ bɔɔɔ ga gè zeɛ guluiti unda?»

¹⁴ Nàzu gɔa guluiti kpein ti gɛni la gain ba wului ma:

«Ua, ɛ zeɛ gi unda ga masagi.»

¹⁵ Gain ba wului ti woogaaוותeni, ɛ gɛ ti ma:

«Ni wo-yiimai gɔana, wo gulbi zɛe mà,
wo kè ga masagi wo unda,
à ua wo lɔɔɔɔ mà niinigi wu.

Ni wa gɛɛna, abui gɔa gɔla mà gaingiti su,
ɛ Liban sɛdele guluiti gala.»

¹⁶ Yɔtame gɛni ma mɔɔɔ: «Niizu degɛmu, kisɛ uagɔi gɔa wo bogai nɛi, ta sɔledai, Abimeeleke zeɛ vai zu ga masagi? Faa uagɔi gɔana nɛi wo keai Yelubaale nɔ-peleyeɛgi letema? Wo unfemai veeue bɛ nɛi, ɛ zoloo nɔ-keɛwoti uagɔiti ma, niiti ɛ ti gɛɛni? ¹⁷ Mazɔɔɔ kɛɛ kɔɔi gɔɔni wo ue, ɛ gɔkulani zɛnvui zu kɔɔmaue, ɛ wo gɔulani Madiyan nuiti zea. ¹⁸ Wɔun, wo wuzɛɛa kɛɛ nɔ-peleyeɛgi laalɔɔɔma za, wo nɔ-doun zunuiti paani, zunui uulɔfela (70), kɔtu gɔlagi maazu. Wo nɔ-botigɛ anzanui nɔ-doun zunui Abimeeleke lo Sikeme ga masagi, tɔzɛi toɛa ga wo-gɛɛloin. ¹⁹ Ni kisɛ uagɔi gɔana wo bogai za, ta sɔledai, Yelubaale letema, ta nɔ-peleyeɛgi, Abimeeleke wo yiima vai gɛ wo ue, wa balaa wo ziima vai gɛ! ²⁰ Ni naa laade, abu gɔla ka gɔla Abimeeleke zu, nii a Sikeme nu wolaiti gala, ta Milo ueleyeɛgi, abu gɔla ka gɔla Sikeme nu wolaiti su, ta Bete-Milo nuiti, nii a Abimeeleke gala!»

²¹ Yɔtame uelani ɛ li ɛ lɔɔɔɔ Beel, miná gɔa ɛ yeni ná, ɛ maagooza keɛɛɛloin Abimeeleke ua.

Nuiti ti wuzɛɛ vai Abimeeleke laalɔɔɔma Sikeme

²² Abimeeleke gɛni ga kundigii Izelayele unda kona sauagɔ laawu. ²³ Naa uoluma, GALA ge googaagaalala yɛnvui lɔɔni Abimeeleke ta Sikeme nu wolaiti zɔɔɔzu, naati ti wuzɛɛni daalɔɔɔma, ²⁴ tɔzɛi faa nɔɔ ua ɛ keeni ga Yelubaale nɔ-doun zunui uulɔfelaiti (70), naa gɔa a ke ti ma namai la Abimeeleke unma, tɔzɛi ti-gɛɛloin ue, toɛa ɛ ti uaani, Sikeme nu wolaiti ti bɔ ba. ²⁵ Nii a ke ti zoo Abimeeleke la, Sikeme nuiti, ti nuiti seini gizeiti unmaue, ti ti lɔɔɔ taa wolai gɔbaue, naama zunuiti ti gɛni loozu nuiti ma, niiti ti gɛni leuesu ti gɔbaue. Ma wooi woni Abimeeleke ma.

²⁶ Yeeta, Ebɛde nɔ-doun zunui Gaale, ta keɛɛlointi ti gɛni leuesu Sikeme. Sikeme nu wolaiti kpein ti laani da.

²⁷ Ti liini ta-leezen beleiti su, ti ma waaiti kula, ti ti betɛ, ti koozunɛ vetii gɔla, ti li ta-galagi nɔ-pelei wu, ti daamii wo, ti bɔɔɔ, ti Abimeeleke gɔto. ²⁸ Ebɛde nɔ-doun zunui Gaale gɛni gɛɛzu ma: «Bɛ gɔa ɛ ga Abimeeleke, bɛ gɔa ɛ ga Sikeme, gi ua botii gɛ Abimeeleke ue?»

Yelubaale nɔ-doun zunui laade baa, Zebule laade ɛ ua gɛ ga nɔ-keelai? À botii gɛ Gamɔɔɔ zunuiti bɛ, nii ɛ ga Sikeme keɛɛɛ. Gɔun, leeni vaa zu gá botii gɛ Abimeeleke ue? ²⁹ Ni nui ta a niima nubuseiti ta-gundigilai veena zɛa! Nà la Abimeeleke maagooza. Nà la gɛ Abimeeleke ma: <Li ɛ ta bɔ da-zalaususuiti ba, ɛ ua ɛ kɔɔi gɔ!> »

³⁰ Zebule taa masa golai, naa menini nii Gaale boni, Ebɛde nɔ-doun zunui, gola yiigaawanani. ³¹ ɛ keelaiti teveni dɔɔɔɔzu Abimeeleke ma, ɛ gɛ ma: «Wɛɛ, Ebɛde nɔ-doun zunui Gaale, ta keɛɛlointi ti uaaue Sikeme, ti

taai wuzegɛa ɛ laalɔɔɔma. ³² Keni niina ɛ baɔa ga kuai, wa nubuseiti ti ɛ ua, à ɔɔɔɔ ti ua balaɔai zu. ³³ Sobui, foloi a ɔɔɔana, da wuzegɛ ɛ yei ti ma taa wolai zu. Siegi zu Gaale ta polu nubuseiti ta wuzegɛna la ɛ laalɔɔɔma, da naa ɔɔ la, nii da-zebei a zoo da.»

³⁴ Abimeeleke ta nubuseiti ti ɔɔni polu, ti wuzegɛni ga kuai, ti li ti ɔɔɔɔ Sikeme ɔɔbaue, ti ɔɔɔɔ zeini su ga naanigɔ. ³⁵ Ebede ná-doun zunui, Gaale ɔɔɔani, ɛ lo taa zigidaue. Abimeeleke ta nubuseiti kpein ti ɔɔni polu ɔɔɔɔ ulei zu, ti ɔɔɔani kelema.

³⁶ Gaale ti ɔɔani, ɛ ɔɔ Zebule ma: «Wɛɛ nubuseiti ba, ti gizei yeizu.»

Zebule ɔɔɔaavoteni, ɛ ɔɔ ma: «Gizeiti ma niinigi ɔa ɛ kaazu ga numaa ue.»

³⁷ Gaale ɔɔni ma mɔɔɔ: «Nubuseiti be ti yeizu zou zaamaue, bebei ɔa uaazu ga ungaizie sene gului ma ulei.»

³⁸ Zebule ɔɔɔaavoteni, ɛ ɔɔ ma: «Da-bɔezugula uagɔiti ta mini, ɔɔi ɛ ɔɔni ɔɔɔzu ma: «Be ɔa ɛ ga Abimeeleke, gi ua botii ɔɔ be? Nubuseiti ta ga naa, ɛ ɔɔni ti ueleuelesu? Liina niina ɛ kɔɔi uee ba!»

³⁹ Gaale lɔni Sikeme nu wolaiti tuɔɔ, ɛ kɔɔi uee Abimeeleke ua. ⁴⁰ Abimeeleke uileni polu, ɛ uela naa ua. Nu mɔinmɔin maawanani ti za, tanigaa ti looni, aisa ti ua zeeli taa zigidaue. ⁴¹ Abimeeleke ɔɔwɛni Aluma. Zebule Gaale beeni ta keɔɔɔleaiti, ti la zooni ti ua ye Sikeme.

Abimeeleke Sikeme gologolo fai

⁴² Poluma zobui, Sikeme nubuseiti ti ɔɔɔani balaɔai zu. Naa woni Abimeeleke ma, ⁴³ ɛ ná-kɔɔɔɔ nuiti seɔeni, ɛ ti ɔaɔɔwe su ga seizu savagɔ, ɛ ɔɔɔɔ balaɔai zu, ti pelei bɔun. ɛ kaai ma ga nubuseiti ta ɔɔɔazu taa wolai zu, ɛ wuzegɛni ti laalɔɔɔma, ɛ ti zakpe.

⁴⁴ Abimeeleke ta nu zeizu lieɔɔi ɛ polu, ti vazani, ti lɔni taa zigidaue, nu bulu felegɔiti ti uuuni naati kpein ma, niiti ti ɔɔni balaɔai zu, ti ti zakpe. ⁴⁵ ɛ laaleeni taai wu, ɛ luua lɔni ba folo ɔɔla neɔeɔin. Yɔveɔe ɛ ua leɔa taai zo, ɛ zu nubuseiti pe paa ti ɔɔni ná. ɛ taai lokani, ɛ kpoloi vaza ná.

⁴⁶ Siegi zu Migedale-Sikeme nu wolaiti ti naa menini da, ti uelani ti li ti ɔɔɔɔ zegei zu, ta-ɔɔɔɔɔi Belite ná-pelei wu. ⁴⁷ ɛ woni Abimeeleke ma ga Migedale-Sikeme nu wolaiti pe ti ɔaaleeni ba. ⁴⁸ Abimeeleke leeni Salemon gizei ma, ta nubuseiti ti ɔɔni polu. ɛ zoovei zeɔeni, ɛ gulu bekegi leuega, ɛ kula ba, ɛ da ɔɔma. Naa uolu, ɛ ɔɔni polu nubuseiti ma: «Wo naa ɔaa, nii gɛ keai, à suvile wo ke, eɔeuelei gɛ keai la.» ⁴⁹ Nubuseiti kpein ɛɛ ge gulu beke gilagila teveni, ti uile Abimeeleke uolu. Ti liini ti gulu bekegiti pu zegei laue, ti abui lo ba, ti naa ɔala, ta nii kpein ɛ ɔɔni ná. Zekana ti Migedale-Sikeme taaveaiti kpein undaavilini la, nu waagila (1 000) keɔala ɔɔni de, zunuiti ta anzanuiti.

Abimeeleke zaa vai

⁵⁰ Naa uoluma, Abimeeleke liini Teebese. ɛ laaleeni taai wu, ɛ so. ⁵¹ Pele ɔaɔɔooza golai ɔɔni taa zaamaue,

ue zunuiti ta anzanuiti ti ɔɔni ɔɔɔɔɔzu ná, ta taa nu wolaiti. Ti daagɔɔluni ɔɔɔɔ ma, ti le kɔmaue.

⁵² Abimeeleke uaani pele ɔaɔɔoozagi uɔ be, ue ná ɔɔni ga ti-ɔɔɔɔɔzuue, ɛ laaleeni bu, ɛ maabuɔa pelelaue ua, ga ɛ abui lo ba. ⁵³ Názu ɔa anzanui ta molo zigɔ ɔɔtɔui looni la Abimeeleke nɔungi zu, ɛ nɔunkalagi wolowolo.

⁵⁴ Gaamago kɔ, ɛ zunu loungoi lolini, nii ɛ ɔɔni ná-kɔɔɔɔ zɔɔɔɔ zegezu, ɛ ɔɔ ma: «Da-wogɔ zɔkɔɔi ɔɔɔa su, ɛ pàa, naa ɔa a ke ti mina da ga ɔɔ ma: «Anzanu ɔa ɛ paani.» » Zunu loungoi kɔɔni, ɛ za. ⁵⁵ Izelaye zunuiti ti kaai ma ga Abimeeleke za, ɛɛ ge liini ná-taazu.

⁵⁶ Uele ɔana GALA ge Abimeeleke ná-faa ɔɔi zalani la tɔ ɔɔɔɔ ma, nii ɛ keeni ga keɔɔe, tɔɔzei keɔɔeloun uu-uluɔelaiti (70) paa vai ua. ⁵⁷ GALA ge Sikeme nuiti ta-vaa ɔɔi uotokulani tiya ɔɔɔɔ ma. Uele ɔana Yelubaale ná-doun zunui Yɔtame ná-foovooi laazeelini la.

Tɔla ta Yayiiil, tukpɔgaaleue nuiti Izelaye unda

10 Abimeeleke zaa uoluma, Pua ná-doun zunui Tɔla, nii ɛ ɔɔni ga Dodo ná-dounloin, Isakaal ná-bolodai zu nui ta, naa ɔa ɛ wuzegɛni ga ɛ Izelaye unmɔɔ. ɛ ɔɔni zeini Samiil, Efelayime ɔize yooi zu. ² ɛ ɔɔni Izelaye ga tukpɔgaaleue nui kona uuufelegɔ maazu savagɔ (23) laawu. Naa uoluma ɛ zaani, ti maagɔɔluni Samiil.

³ Yayiiil Galaade nui ɔa ɛ zeini potogi zu, ga tukpɔgaaleue nui Izelaye unda, kona uuufelegɔ maazu felegɔ (22) laawu. ⁴ Ná-doun zunui ɔɔni ga pu-usavagɔ (30), ti ɔɔni zeizu soovale uuusavagɔiti (30) kɔma, taa uuusavagɔ (30) ɔa ɛ ɔɔni ti ya, ti ti-laaseigi ueeni ga Yayiiil ná-taaiti, zaagɔza naa kɔ ɔa ɛ ti ua, ta uuuni Galaade yooi zu. ⁵ Yayiiil zaani, ti maagɔɔluni Kamon.

Amɔn nuiti ti Izelaye nuiti kpɔɔ vai

⁶ Izelaye nuiti ti ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɔeni mɔɔɔ. Ti Baaleni debini, ta Asetaateiti, ta Siili nuiti ta-ɔɔɔɔɔi, ta Sidɔn nuiti ta-ɔɔɔɔɔi, ta Moabe nuiti ta-ɔɔɔɔɔi, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti. Ti ɔɔɔni ɔɔɔɔ GALAGI ua, ti la mɔ ɔɔni deɔbizu. ⁷ ɔɔɔɔ GALAGI yi-igaaawanani Izelaye ma, ɛ ti uɔɔi Filiseti nuiti ma, ta Amɔn nuiti. ⁸ ɛ zo naama ɔɔnagi ma, eyesu kona pu-ugɔ maazu lɔsava (18) laawu, ti Izelaye nuiti maanɔɔɔni, ti ti nimiza. Teiti ti ɔɔni Zuluden folo ɔɔɔazu ulei, Amɔɔɔ nuiti ta-yooi zu Galaade. ⁹ Amɔn nuiti ti Zuluden budeni, ti kɔɔi uee Zuda ua, ta Benzamen, ta Efelayime ueleyeɔe. Izelaye nuiti ti ɔɔni kidaavili golai zu. ¹⁰ Izelaye nuiti ti bainni ɔɔɔɔ GALAGI woizu, ti ɔɔ ma: «Gi kotoi ɔɔa ɛ laalɔɔɔma, mazkɔɔi gi ɔɔeɔa ɛ ua, ɔa-GALAGI, gi da Baaleni debi.»

¹¹ ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni Izelaye nuiti ma: «ɛ zo Ezipete nuiti ma, ɛ li Amɔɔɔ nuiti kɔ, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti, ¹² ta Sidɔn nuiti, ta Amaleke nuiti, ta Maon nuiti, naati kpein ti wo nimizani, kele siegi zu wo kpee looni la ɔɔɔzu, gɛ la ɔɔni wo ɔɔzoni, gɛ ua wo ɔɔɔa ti ya baa? ¹³ Kele wa ya, wo ɔɔɔni bà, wo da gala kiligiti debi. Naa

ga é ba, gè la mɔ wo gɪzɔsu mɔmɔ. ¹⁴ À li wo kpeeɪ loo gala kiligiti goizu, niiti wo yiimazegeai ga tiye, ti wo gɪzo wa-maanɔɔ ziegɪ zu!»

¹⁵ Izelayele nuiti ti gɛni Gɔɔɔɔ GALAGI ma: «Gi kotoi gɛa, gi zo, egɛvelei è pɔ la. Kɛɛ yiilɔ, è gi gɪzo za!» ¹⁶ Ti gala kiligiti kulani bɔɔɔ zaama, ti Gɔɔɔɔ GALAGI lɛbi. Gɔɔɔɔ GALAGI la gɛni vaani bu, ga Izelayele ye kpɔɔɔ zu.

¹⁷ Amɔn nuiti ti gɛalɛni ba, ti ta-gɔɔɔɔɔɔɔɔ uɔ Galaade, Izelayele nuiti ti gɛalɛni ba balaa, ti ta-gɔɔɔɔɔɔɔɔ uɔ Misepa. ¹⁸ Nubuseiti ta Galaade gɔndigɪiti ti bɔɔɔ gɛaazɔɔɔni ga: «Zunui bɛ gɛ a laalɛ Amɔn nuiti bu? Toɔa gɛ ga Galaade nuiti kpein ta-gɔndigɪii.»

Zefetee, tukpɔgaaleue nui Izelayele unda

11 Galaade nui Zefetee gɛni ga kɔɔɔɔ nu wola. É gɛni ga koloɔolo anzanui ná-doun zunui, ti yɔɔɔɔ zu ta zunui daa gɛni ga Galaade. ² Zunui naa bɔɔɔ anzai balaa ge zunu lointi sɔɔɔɔ. Naati ti wɔɔɔɔ, ti Zefetee bɛɛni pɛɛɛɛɛɛ wu, ti gɛ ma: «È la pogani zɔɔɔɔ ga gi-gɛɛ ná-pɛɛɛ wu, mazɔɔɔ da ga anzanu gɪli ná-doun zunu.» ³ Zefetee uelani, é maagɔooza kɛɛɛɛɛɛɛɛ ba. É liini é zɛi Tɔbe yooi zu. Nu ɲakaiti ma bulugi uilɛni polu, ti da siepolui wo.

⁴ Yeegɛɛɛɛɛɛ tanigaa uoluma, Amɔn nuiti ti kɔɔɔ uɛɛni Izelayele ua. ⁵ Tei Amɔn nuiti ti kɔɔɔ uɛɛni Izelayele ua, Galaade gɛwolaiti ti liini, ti Zefetee loli Tɔbe yooi zu. ⁶ Ti gɛni Zefetee ma: «Ua è gɛ ga gá-gɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, ade Amɔn nuiti sakpe.»

⁷ Zefetee Galaade gɛwolaiti googɛaauoteni, é gɛ ti ma: «Wo la gɛni wɔɔɔɔɔɔɔɔ baa, wo ua kpɛ, wo kɔla kɛɛ ná-pɛɛɛɛɛɛɛɛ ua? Lee vaa zu wo uaazu pɔ niina, tei wo kidaaviligi zu baa?»

⁸ Galaade gɛwolaiti ti gɛni Zefetee ma: «Naa mu ka é kɛai gi vaai è uɔ bɛ uolu niizu, è lo gi luɔɔ, è Amɔn nuiti sakpe, è gɛ ga gá-gɔndigɪii, è bɔ Galaade nuiti kpein ba.»

⁹ Zefetee Galaade gɛwolaiti googɛaauoteni, é gɛ ti ma: «Wa liina ga ze uolu, gè Amɔn nuiti sakpe, ni Gɔɔɔɔ GALAGI a ti kɔɔɔna zɛɛzu, ná gɛ ga gɛ ga wa-gɔndigɪii.»

¹⁰ Galaade gɛwolaiti ti gɛni Zefetee ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ ga zeelei, nii gi bosu gá zɛɛ ga è-wooi.» ¹¹ Zefetee uilɛni Galaade gɛwolaiti polu, ti li. Nubuseiti ti yeelon ba, ti kɛ ga kundigɪii, ta kɔɔɔɔɔɔɔɔ bɔɔɔ unda. Zefetee naa kpein sugulani, nii ti zolooni ma ta kɛwolaiti, Gɔɔɔɔ GALAGI gɛazu Misepa.

Zefetee ná-keela wooi leue fai Amɔn nuiti ma

¹² Zefetee keelaiti teueni Amɔn masagi ma, é gɛ ma: «Leeni gɛ é è gɪsu dàalɔɔɔɔ, è uaazu è da kɔɔɔ uɛɛ ná-zooi ua?»

¹³ Amɔn nuiti ta-masagi keelaiti googɛaauoteni, é gɛ ti ma: «Toɔa ga Izelayele gɔɔɔɔɔɔɔɔ Ezipete yooi ua, ti ná-zooi zɛɛɛni, é zo zɛɛ wolai Aalenɔn ua, é li zɛɛ wolai

Yabɔke uɔ bɛ, é zeeli Zuludɛn ma nemɛi ma. À mináti fe zɛa, ziileigi zu.»

¹⁴ Zefetee keelaiti teueni uolu ga niine Amɔn nuiti ta-masagi ma, ¹⁵ ti liini ti gɛ ma: «Zefetee bogɛ ga: Izelayele la Moabe you zɛɛni, baa Amɔn nuiti ta-you.

¹⁶ Tɔɔɔɔ Izelayele lɛɛni é zɛɛ Ezipete, é zɛɛni ga teuebai zu uelei, eyesu é zeeli Seeli Kpoloɔɛi ma, é zeeli Kadese. ¹⁷ Názu gɛ Izelayele nuiti ti keelaiti teueni la Edɔme masagi ma, ti gɛ ma: «Soma gi leue ga da-yooi zu uele.» Kɛɛ Edɔme masagi la gɛni kɛɛni, é ua woilo. Ti ta leueni balaa Moabe masagi ma, naa balaa gɛɛni. Izelayele nuiti ti yɛni Kadese.

¹⁸ «Ti zɛɛni teuebai zu, ti latini Edɔme yooi ma, ta Moabe yooi, ti ua ga Moabe yooi folo gɔɔɔɔ uelei, ti uɔuɔni zɛɛ wolai Aalenɔn uoluɔɛ, ti la lɛɛni Moabe yooi zu, mazɔɔɔ Aalenɔn gɛ é ga Moabe you gɔwɛgi.

¹⁹ «Izelayele nuiti ti keelaiti teueni Amɔn nuiti ta-masagi Sigon ma, Gɛɛɛɛɛɛ masagi, ti gɛ ma: «Soma, gi zɛɛ da-yooi zu, gi leue, gi li uɛ gi liizu ná.» ²⁰ Kɛɛ Sigon la gɛni wola laani Izelayele la, é ua va bu ga naa ua leue ná-zooi zu. É ná-nubuseiti kpein gaalɛni ba, ti ti bɔun Yaɔase, ti kɔɔɔ uɛɛ ti ua.

²¹ «Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, Sigon ta ná-nubuseiti dɔɔɔɔ Izelayele yeezu, é pile sɔɔɔɔ ti ma. Izelayele zooi kpein soni, uɛ Amɔn nuiti ti gɛni ná. ²² Ti Amɔn nuiti ta-yooi kpein soni, é zo zɛɛ wolai Aalenɔn ma, eyesu é zeeli zɛɛ wolai Yabɔke ma, é zo teuebai ma, é zeeli Zuludɛn ma.

²³ «Niizu niina, ni Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, Amɔn nuiti kpɛa ná-nubuseiti Izelayele luɔɔ, da pɔ è ti bɛ ná baa? ²⁴ Nii nɔpɛ da-gɔɔɔɔɔɔɔɔ Kɛmɔse feezu è ya ga è so, è la naa zoga baa? Nii kpein Gɔɔɔɔ GALAGI, gá-GALAGI seizu gi luɔɔ ga gi seɛɛ, gi la naa zɛɛɛ baa? ²⁵ È vizɔɛ mu Balake ua baa, Sipɔɔɔ ná-doun zunui, Moabe masagi? É Izelayele zakpeni nei baa, baa é kɔɔ uɛɛni ba? ²⁶ É gɛa ga kona unsavago (300) Izelayele zɛɛni Gɛɛɛɛɛɛ, ta Alɔwɛɛɛ, ta taaiti ti gɪlii ti ua, ta taa wolaiti kpein ti zɛɛ wolai Aalenɔn laaue. Leeni vaa zu wo la gɛni ti gɔɔɔɔ ti ya naama ziegɪ zu? ²⁷ Nɔɔn ná, gè la kotoba vaa nɔpɛ kɛɛni è laalɔɔɔɔ, da gɛ è faa nɔɔ gɛɛzu ga ze, è kɔɔɔ uɛɛ vai nɔɔn ba. Gɔɔɔɔ GALAGI, tukpɔgaaleue GALAGI, gɛ za ga tukpɔgaaleue nui Izelayele nuiti ta Amɔn nuiti zɔɔɔɔ!»

²⁸ Amɔn nuiti ta-masagi la gɛni woiloni naama woointi ma, niiti Zefetee gɛni ti wosu ma.

Zefetee ná-minazɛɛɛɛ ta ná-pile sɔɔɔɔ fai

²⁹ Naazu uɛ, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Zɛɛvui yeini Zefetee ma, é Galaade ta Manasee yooiti maazubudeni, é leue Misepa Galaade yooi zu, seɛɛɛ ma miná, é liini luɔɔ, é laalɛ Amɔn nuiti bu. ³⁰ Zefetee minazɛɛɛni Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ, é gɛ: «Ni gaamazu da zobo feena bɛ, gè pile sɔɔɔɔ Amɔn nuiti ma, ³¹ ná nu mɔɔngi naa ve è uɛ, gè kula ga gala zalaɔɔ, nii a gɔla ná-pɛɛɛ wu, é ua dàagɔmisu, ná zobo sɔɔɔɔɔɔ Amɔn nuiti ma kɔɔɔ zu, gè gɛle ma.»

³² Zefetee leveni é li Amɔn nuiti daalɔɔɔma, é kɔɔi uɛɛ ti ua, Ɔɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni zeezu. ³³ É ti wola zugologoloni taa wola uuufelegɔ (20) zu, é zo Alɔwɛɛl, Minite uele, eyesu é zeeli Abele-Kelamime. Amɔn nuiti ti ɔloni Izelayele nuiti bɛ.

Zefetee ná-doun anzanui ná-fai

³⁴ Zefetee ɔaleni ma uolu ná-pelei wu Misepa. Wɛɛ, ná-doun anzanui ɔa é ɔulani, é daaɔomi ga tamadegiti ta kua wo faiti. Ná-doun ɔila kpegi ɔeni de, zunu loun la ɔeni zea, baa anzanu loun. ³⁵ É kaani nɔ feya, é ná-segeiti balini ga, é ɔɛ ma: «Ee, dɔun anzanu! È kpɔɔba, ɔa màanɔɔɔ nuiti saama! Gè minazege boge Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, gè la zegea nà-minazegei uolu.»

³⁶ É ɔeni ma: «Kèè, ni è minazege boga, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, nii kulaai è laaue, è bo, naa ɔɛ ga ze, niizu Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔ uotokula è zili nuiti ma, Amɔn nuiti.» ³⁷ É ɔeni kɛɛɔɛ ma: «Faa ɔila ka gè falizu è ma, è ke bè, alu felegɔ ve bè, gè li ga bɔɔɔlaiti gizei ma, gi nà-kpea wɔɔi wo.»

³⁸ Zefetee gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Li!» É valini ma ga alu felegɔ. É liini gizei ma, ta bɔɔɔlaiti, ti ná-kpea wɔɔi wo. ³⁹ Alu felegɔ uoluma, é ɔaleni ma kɛɛɔɛ uɔ bɛ, naama ge ná-minazegegi laazeelini la. É la ɔeni de zunu vaa ɔwɛɛ.

Naama yeei ɔa ma lɔgi zeini la Izelayele zaama ga, ⁴⁰ kona-o-kona, Izelayele anzalopoit ti ɔa li, ti wɔɔi ga folo naanigɔ Zefetee ná-doun anzanui ná-faa zu, nii é ga Galaade nui.

Zii ɔɔɔi Efelayime ta Galaade yɔɔɔɔ

12 Efelayime wolodai ma zunuiti ti ɔaalɛni ba, ti Zuluden budɛ, ti li Safon, ti ɔeni Zefetee ma: «Leeni vaa zu è leuegai, è li, è kɔɔi uɛɛ Amɔn nuiti ba, è la gi lolini, gi ua uile è uolu? Gá pɔ gi ɔa-uɛɛi ɔala, gi è bɔ ba, è ɔala.»

² Zefetee ti woɔaavoteni, é ɔɛ ti ma: «Kpɔɔ wola ɔa é ɔɛa loni gi ua gá nà-nubuseiti, é lo gi yɔɔɔzuuɛ ua gá Amɔn nuiti. Siegi zu gè wo lolini la, ga wo ua wo bɔ bà, wo la uaani wo ua bɔ bà, wo ua kùla ti ya. ³ Siegi zu gè kaani la ga gè la zooga ɔitosu wo ua, gè ɔikulani zènvui zu, gè liini nà ɔila, gè Amɔn nuiti sakpe. Ɔɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni zèezu. Lee vaa zu za wo uaazu dàalɔɔɔma, ga wo kɔɔ uɛɛ bà?»

⁴ Efelayime nuiti ti ɔeni ɔɛɛzu: «Wa ya, Galaade nuiti, wa ga Efelayime nuiti ti uelaai, ti li Manasee.» Naa ɔa é kɛɛni, Zefetee Galaade zunuiti kpein gaale ba, é kɔɔi uɛɛ Efelayime nui naati ba, ti pile sɔɔɔ ti ma. ⁵ Galaade nuiti ti Zuluden maaleuesuɛti soni Efelayime letemaue. Pela nuiti ti ɔeni zegezu Efelayime, naa ta a la ɔena: «Nà pɔ gè leue,» Galaade nuiti ti ɔeni gaazaɔasu, ti ɔɛ ma: «Da ga Efelayime nuiti ta?» A la ɔena ti ma: «Ba-o,» ⁶ ti ɔeni ɔɛɛzu ma: «Da ɔɛ «Sibɔlete.» » É ɔeni ɔɛɛzu «Zibɔlete,» mazɔɔɔ ti la ɔeni zoosu ti ua bo ga pagɔ. Naa ɔa é ɔeni kɛɛzu, Galaade zunuiti ti ɔeni ti zosu, ti ɔa ti ɔɔdaaleue Zuluden maaleuesuɛ. Efelay-

ime zunuiti ti undaavilini naama vai zu, é ɔeni ga nu waauunaani maazu fele (42 000).

⁷ Zefetee ɔeni ga tukpɔɔgaaleue nui Izelayele yooi zu kona ɔɔzita laawu. Naa uoluma Galaade nui Zefetee zaani, ti maagɔluni Galaade laa wolai ta zu.

Ibesan ta Elon ta Abedon, tukpɔɔgaaleue nuiti

⁸ Tɔun poluma, Beteleyeme nui Ibesan ɔeni ga tukpɔɔgaaleue nui Izelayele yooi zu. ⁹ É doun zunu uuusavagɔ (30) zɔɔɔni, ta doun anzanu uuusavagɔ (30), è ti veeni Izelayele wolodama ɔiligiti bɛ ga anzai, é anzanuiti fuluni ná-doun zunuiti bɛ, ti ɔula Izelayele wolodama ɔiligiti su. É ɔeni ga tukpɔɔgaaleue nui Izelayele yooi zu, kona ɔɔfela laawu. ¹⁰ Naa uolu, Ibesan zaani, ti maagɔlu Beteleyeme.

¹¹ Tɔun poluma, Zabulon nui Elon ɔeni ga tukpɔɔgaaleue nui Izelayele yooi zu kona puugɔ laawu. ¹² Saai ma, ti maagɔluni Ayalon, Zabulon yooi zu.

¹³ Tɔun poluma, Abedon, Pilaton nui ɔilele ná-doun zunui ɔeni ga tukpɔɔgaaleue nui Izelayele yooi zu. ¹⁴ É doun zunu uuunaanigɔ (40) zɔɔɔni, ná-dounloin ɔeni ga puusavagɔ (30), ti ga zunuiti, ti pɛ ti ɔeni zeizu soovale uuulɔfela (70) ɔɔɔma. É ɔeni ga tukpɔɔgaaleue nui Izelayele yooi zu kona ɔɔsava laawu. ¹⁵ Naa uolu, Pilaton nui ɔilele ná-doun zunui Abedon zaani, ti maagɔlu Pilaton, Efelayime yooi zu, Amaleke nuiti ta ɔize yooi zu.

Samesɔn zɔɔɔ fai

13 Izelayele nuiti ti Ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛɛni mɔɔɔ. Ɔɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni Filiseti nuiti zeezu kona uuunaanigɔ (40) laawu.

² Zunui ta ɔeni Sɔleya, Dan ná-bolodai zu, daa ɔeni ga Manoa. Anzai ɔeni ga doun zɔɔɔtala nui, é la ɔeni zooni é ua doun zɔɔɔ. ³ Foloji ta, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɛelai ɔulani keɛɛma anza nui naa uɛ, é ɔɛ ma: «Wɛɛ, ɔa ga doun zɔɔɔtala anzai, è la de doun zɔɔɔni, ɔa kogi zegezu, keɛ è doun zunu zɔɔɔ. ⁴ Niizu, dama ga bɔɔɔ, mina ɔɔɔ bɔɔ, baa ani nɔɔɔ a nu ɔaazulati, ta è mina ani mi, nii kɔɔɔai. ⁵ Mazɔɔɔ ɔa uaazu kogi zegezu, è doun zunu zɔɔɔ. Doungoi naa ɔa yesu dee ɔoozu, é ɔaliva GALA ma, eyesu pɛ, maa la nɛɛni, é ua nɔɔngi wo, baa kpelei. Toɔa a tɔɔzei ga Izelayele ɔula Filiseti nuiti zeezu.»

⁶ Anzanui liini ná-koizu, é ɔɛ sinigi ma: «GALA nui ta uaave pɔ bɛ, é ɔɛa ɔulani ga GALA ná-geezuɔɛelai ta, gaamazu maayikiue. Gè la gaazaɔani ga uɛ segeai ná, ta é la laasei ɔɛni ga ze. ⁷ Keɛ keɛue mà: «Wɛɛ, ɔa uaazu kogi zegezu, è doun zunu zɔɔɔ. Niizu mina ɔɔɔ bɔɔ, baa gaazulati gani, ta mina ani mi, nii kɔɔɔai, tɔɔzei doungoi naa yege dee ɔoozu, é ɔaliva GALA ma, eyesu saa voloi zeeli.»

⁸ Manoa Ɔɔɔɔ GALAGI valini, é ɔɛ ma: «Ee, Màligii, GALA nui è teveni, é uaana mɔɔɔ gi uɔ bɛ, é gi ɔala ga nii maɛɛai gi ke doungoi ná-fai zu, nii é zɔɔɔɔ!»

⁹ GALA ge Manoa wooi menini, GALA ná-geezugeelai uaaani mɔkɔ anzanui uɔ be, siegi zu é ɣeni zeini la kpalagauɛ, sinigi Manoa la ɣeni ba ná. ¹⁰ É suvileni é bize, é li, é bo sinigi ma, é ɣe ma: «Wɛɛ, zunui nii é uaaani pɔ be zɔizu, é ɣula keɛma bè mɔkɔ.»

¹¹ Manoa wuzegeni, é uile anzai uolu, ti li zunui uɔ be, é ɣe naa ma: «Da ɣa nei é bɛɛai anzanui nii uɔ?» Naa googaavoteni, é ɣe ma: «Nà ue.»

¹² Manoa ɣeni ma: «Niizu è-laawooi a uilena su, tɔgi begele ɣa gá so doungoi ná-faa zu, leeni ɣa gá kɛ?»

¹³ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai googaavoteni, é ɣe ma: «È-anzai maanɛuɛ é bɔɔɔ zo naa pɛ su, nii gè boni ma. ¹⁴ É mina leezen ansaɔɔgi ma waai mi, é mina dɔɔ bɔɔ, baa gaazulati gani, é mina ani nɔpɛ mi, nii kɔɔɔai, é zie ga devei naa, egɛvelei gè boni ma la.»

¹⁵ Manoa ɣeni ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai ma, naazu: «Va bu gi è zuzo, gi boli yiuo ɣila kpetɛ è ue.»

¹⁶ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai googaavoteni, é ɣe ma: «Anɛɛ ni da sɔzusu, gè la da-laamianigi ta mia, keɛ ni da pɔ è gala zalaɣai ɣula ɔɔɔɔ GALAGI ue, naa ɣe!» Manoa la ɣeni kwɛɛ ga ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai ue.

¹⁷ É geezugeelai gaazaɣani, é ɣe ma: «È-laaseigi? Naa ɣa a kɛ, nii è bogai, naa laa a zeelina, gi zoo gi è wɔɔɔ.»

¹⁸ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai googaavoteni, é ɣe ma: «Lee vaa zu è gàazaɣasu dàaseigi ma? Daasei be maayikiai.»

¹⁹ Manoa boli yiuo zegeni, é kpɔ vebeanii ua, é gala zalaɣa ɣula kɔtu wolai ma ɔɔɔɔ GALAGI ue. Laawɔ vaa ɣɛeni, siegi zu Manoa ta anzai ti ɣeni weɛzu la, ²⁰ abuzogi ɣeni lɛɛzu geezu uelei, é da zege zalaɣa ɣu-lazusuɛ, ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai lɛɛni zalaɣa ɣu-lazusuɛ ma abuzogi zu. Manoa ta anzai ti naa ɣaai ma, ti looni zooi ma, ti laauɛ. ²¹ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai la mɔ ɣeni ɣulani keɛma Manoani be ta anzai. Manoa kwɛɛni naazu ga ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai ɣeni de.

²² Manoa ɣeni anzai ma: «Da zaazu ti, mazɔɔɔ de GALA kaa.»

²³ Anzai googaavoteni, é ɣe ma: «Ni ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni pɔ ga é de uaa, é la bena da-vebeanii ta gala zalaɣai zo, é la bena naama vaiti kpein dɛɛ ga deye, é la bena naama vaiti kpein bo de ma.»

²⁴ Anzanui doun zunu zɔɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Samesɔn. Doungoi kɔɔɔni, ɔɔɔɔ GALAGI tuya looni be. ²⁵ ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui tɔɔɔɔni ga botii ɣɛa la Maganee-Dan, Sɔleya ta Esetawɔle ti yɔɔɔɔɔɔɔɔ.

Samesɔn Filiseti anzanui vulu vai

14 Foloi ta, Samesɔn yeini Timena, é Filiseti nuiti ta-anzalopoi ta ɣaani. ² É galegai ma ma, é boni kɛɛɣɛ ta dee ma, é ɣe ti ma: «Gè anzanui ta ɣaauɛ Timena, Filiseti anzalopoi ta saama, à li wo naa vulu bè ga anza.»

³ Kɛɛɣɛ ta dee ti ɣeni ma: «Anzanu la è-ɣɛɛleaiti ti-loun anzanuiti saama baa, ta da-nubuseiti kpein, é liizu

anzanu zegɛzu Filiseti nuiti pɔ be, naama latipeɛuolu-lala nuiti?»

Samesɔn ɣeni kɛɛɣɛ ma: «À naa zege bè, mazɔɔɔ naa zolooge mà.»

⁴ Kɛɛɣɛ ta dee ti la ɣeni kwɛɛ ga ɔɔɔɔ GALAGI ɣa é loni naama vaiti untuɔɔ, mazɔɔɔ naa ɣeni kpɔɛ ɣelegele gaizizu é lo Filiseti nuiti ba. Naama ziegi zu Filiseti nuiti ka ti ɣeni zeini Izelayele nuiti unda.

⁵ Samesɔn yeini Timena ta kɛɛɣeni ta dee, ti zeelini leezen belei uɔ be, gaamago nɔ zala bokpagi ɣulani, é da ziku, é daagomi. ⁶ ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Samesɔn ma, zea ɣakai, é zalai zoni, é bali ga, egɛvelei nu a da boli yiuo uali ga la. Keɛ é la ɣeni naa woni kɛɛɣɛ ta dee ma. ⁷ É yeini é bɔɛ anzanui uɔ, naa ná-fai wola nɛeni be.

⁸ Foloi tanigaani teuegai ma, é ɣaleni ma ga é li é vu-lui ɣɛ, é zegeni pelei ua, é li é zalai ma uoomai ueɛɛ. É kɔingiti kaani, ti zalai ma uoomai zu, ta kɔin gulbi. ⁹ É ta zegeni ya, é da zie, é da kɔɔɔ pelei zu. Siegi zu é zeelini la kɛɛɣɛ ta dee uɔ be, é ta veeni ti ya, naati ti ta miini. Keɛ é la ɣeni boni ti ma ga é kɔin gulbi ɣulani zala uoomai zu.

Samesɔn faalaalii wo fai Filiseti nuiti ma

¹⁰ Samesɔn kɛɛɣɛ yeini anzanui uɔ be. Samesɔn vulu vai ma laaɣolii woni, mazɔɔɔ zekana nu niineiti ti ɣeni kɛɛzu la. ¹¹ Ti kaai ma, ti yeeloni nu uuusauago (30) ua ga ná-siepoluiti, ti ɣe ba.

¹² Samesɔn ɣeni ti ma: «Nà faalaalii ta wosu wo ma. Ni wa poluwona mà, aisa fetii ma volo lɔfelai ua be, nà segewuzegɛ uuusauago (30) ve wo ya, ta segɛ wola uuusauago (30). ¹³ Keɛ ni wo la zooni wo ua poluwo mà, wa ɣa wa segewuzegɛ uuusauago (30) ve zèa, ta segɛ wola uuusauago (30).»

Ti ɣeni ma: «Da-vaalaalii wo, gi meni.»

¹⁴ É ɣeni ti ma:

«Nii é mii wosu, nu laamianigi ɣulaue naa zu, Nii subaai, nɛɛ gelei ɣulani naa zu.»

Folo savago laawu, nu niineiti ti la ɣeni zooni ti ua faalaalii uoluwo. ¹⁵ Foloi naanisiei, ti ɣeni Samesɔn anzai ma: «È-zinigi nɛɛneso, é faalaalii uoluue wo è ma, è ua è bo gi ma, ni naa laade, gá è ɣalazu, da-o, da-ueɛyegɛi-yo. Wo gi loligɛ ga wo loo gi zu baa?»

¹⁶ Samesɔn anzai tɔɔɔɔni ga wɔɔɔ daalɔɔɔma, é da ɣe: «È la nɛeni ue! Wɔin la è ma! È faalaalii woga nà-zou zu nuiti ma, è la poluue lɛɛni ga ze!»

Keɛ é ɣeni ma: «Gè la poluwoni kɛɛ ma, anɛɛ dèe balaa, da ɣa ga poluwo è ma?»

¹⁷ É ɣeni wɔɔɔzu goizu fetii ma volo lɔfelaiti kpein daawu, foloi lɔfelasiei é faalaalii uoluue woni ma, mazɔɔɔ anzanui bɔini da. Naa liini gaamanɔ é bo ná-nubuseiti ma.

¹⁸ Foloi lɔfelasiei, aisa foloi ua da, taazuue nu niineiti ti ɣeni Samesɔn ma: «Leeni ɣa nɛmigi kɔin gulbi ua, be ɣa subaai zalai ua?»

É ti woogaavoteni, é ɣe ti ma: «Ni wo la ɣeni wozai wolini ga nà-nike zaai, wo la bena googaauote sɔɔɔ.»

¹⁹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini ma, é yeini Asekaloɔ. É zunu uusuavagɔ (30) uani, é ta-zɔɔlaiti segeni, é sege wolaiti feeni naati zea, niiti ti faalaalii uoluue woni. Naa uolu, gola yiɔgaawanai ɔa é ɔaleni ma la keɔɔɔ ná-pelei wu.

²⁰ Ti Samesɔn anzai veeni zunu loungoi naa ya, nii é ɔeni ga bɔɔlai vulu vai zu.

Samesɔn potokulai wo fai Filiseti nuiti ma

15 Yeeɔɔɔɔɔ galai tanigaa leuegai ma, moloi é ga beleegi, naa leue ziegi zu, Samesɔn liini laaliizu anzai ma ga boli yivoi, é ɔa ɔe: «Nà leezu ànzai ná-pelei wu.» Kele anzai keɔɔɔ la ɔeni keeni, é ua le ná.

² Naa ɔeni ma: «Gè ɔea laani da ga wɔin la è ma, gè fea è-wɔɔlai ya ga anza. Deɔe anzanui la uani, é ua leue tɔun ba baa? Naa zeeɔe tɔun potogi zu.»

³ Samesɔn ɔeni ti ma: «Niizu gè la mɔ ɔea ga sɔba nu Filiseti nuiti ta-vaa zu, ni nà faa ɔɔ ɔeena ga tiye.»

⁴ Samesɔn liini, é kove unsavagɔ (300) zo, é felefelegiti wɔɔngiti gili bɔɔɔ u, é sɔmɔgi ɔili ti-wɔɔni felegiti saama. ⁵ É abui loni sɔmɔgiti ba, é yeebe koueiti ba, ti uile Filiseti nuiti ta-moloiti su, nii é ga beleegi, ma ɔiliiti ta ma mɔɔiti ti ɔala, ta wolive beleiti.

⁶ Filiseti nuiti ti ɔeni ma: «Be ɔa é niima vai ɔeai?»

Ti ɔeni ti ma: «Samesɔn ue, Timena nui nekoi, tɔɔzei naa anzai zeeɔe, é fe bɔɔlai ya ga anza.» Filiseti nuiti ti liini, ti anzanui naa ɔala, ta keɔɔɔ.

⁷ Samesɔn ɔeni ti ma: «Zekana wo keezu la baa? Gè la mɔ looɔɔga eyesu gè wɔɔni uotokula wo ma.» ⁸ É laaleeni ti wu, é ti zuloɔani gola. Naa uolu, é li é zei Etame pugi zu.

Samesɔn vee vai Filiseti nuiti zea

⁹ Filiseti nuiti ti liini ti uu Zuda yooi zu, ti vaza Leyi uele. ¹⁰ Zuda nuiti ti gaazagagi woni, ti ɔe ma: «Lee vaa zu wo leai gi laalɔɔma?»

Ti ɔeni ti ma: «Gi uauue ga gi Samesɔn ɔili, gi naa uotokula, nii é keai ga giye.»

¹¹ Naa ɔa é keeni, Zuda yooi zu zunu waasavagɔ (3 000) liini Etame pugi zu, ti ɔe Samesɔn ma: «É la suɔwee baa ga Filiseti nuiti ta zeini ade unda? Leeni ɔa è keai ga giye?»

É ti woogaauoteni, é ɔe ti ma: «Gè ti zoge, eeɔeuelei ti sɔgai la.»

¹² Ti ɔeni ma: «Gi uauue gi è ɔili, naa uolu gi è ve Filiseti nuiti zea.»

Samesɔn ɔeni ti ma: «À ɔona bè, ga wo la pàa wa bɔɔɔi.»

¹³ Ti googaauoteni, ti ɔe ma: «Ba-o, gá ɔɔ ɔɔ ga gi è ɔili, gi è leue ti u, kele gi la è uauu.» Ti gilini ga galu niine felegɔ, ti kula pugi zu. ¹⁴ Siegi zu ti zeelini la Leyi, Filiseti nuiti ti kpee looni ga koozuneei, ti daaɔomi. Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Samesɔn ma gaamanɔ. Galuiti ti ɔeni zee ua, naati ti ɔeni eeɔe gezei, nii abui galaai, gili galuiti pe ti uuuni ya, ti ɔula zee ua. ¹⁵ É

soovalegi nekpe ɔae niinei ɔaani, é yeemaaleni, é sege, é zunu waagila (1 000) paani ga naa.

¹⁶ Samesɔn ɔeni ma:

«Gè poomaiti gaale ba ga soovale nekpe ɔae gilagi, ungo gè zunu waagila (1 000) paa, ga soovale nekpe ɔae gilagi.»

¹⁷ Siegi zu é beni la ga bɔe, é soovale nekpe ɔaegi uilini ya. Ti naama adau laasei peeni ga Lamate-Leyi.

¹⁸ Kpɔɔle wɔin wola bɔini da, é woogulani Ɔɔɔɔɔ GALAGI ma, é ɔe: «Da ɔa è kizo faa wolai nii ɔeai ga zèei, nèi gè ga da-wotige nui, niizu nà ga za ga kpɔɔle wɔin, nà ga loo tatipeleuolulala nuiti zeezaama?»

¹⁹ Gaamanɔ, GALA ge kɔtui ma yegei laalaoni, nii é Leyi, ziei ɔulani ná, Samesɔn bɔɔleni, zillei tɔɔni, ziilla é zeebei wɔɔ uolu. Naa ɔa é keeni ti zieungi naa laasei peeni ga En-Gaklee, naa ná-zieungi, toɔa de ná za-afaza Leyi.

²⁰ Samesɔn ɔeni ga tukpɔɔgaaleue nui Izelayele yooi zu, Filiseti nuiti ta-ziegi zu kona uuufelegɔ (20) laawu.

Samesɔn ná-fai Gaza taazuue

16 Samesɔn liini Gaza taazuue, é kologolo anzanui ta ɔaani ná, é leeni naa ná-pelei wu. ² Ti ɔeni Gaza nuiti ma: «Samesɔn zeeliue taazuue.» Ti nu ɔu-lazuue kpein makeni kpidi, ti da maabɔun taa zigidaue. Anee naa ue, ti gaaleini kpidiie negelein, ti deve ga ti paa sobui.

³ Samesɔn yeini laani ɔoin eyesu kua zaamai. Kua zaamai, é wuzegeni, é taai ma zigigi ma bo seueiti soni ta daamasa felegiti, é kpo sɔɔɔ u, é ti pe pu ɔoma, é li ga tiye gize unmaue Geebelɔn letemaue.

Dalila Samesɔn yaava vai

⁴ Tago zuɔoozaai ma, Samesɔn anzanui ta neeni ue, nii daa ɔeni ga Dalila, é ɔeni zeini Sɔleke nemei zu. ⁵ Filiseti nuiti ta-ɔundigiiti ti liini naa uɔ be, ti ɔe ma: «Neeneso de, è kwee ue ná-zeebe wolai zeegezu ná, ta uelei ga zobo sɔɔɔ da ma, gá gilizu, gi wɔni ma, gi gililagi ɔa wali ɔaei waagila ungiila (1 100) fe è ya.»

⁶ Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Nà è maaneenezu, ue da-zeebe wolai zeegezu ná, soma è ná le ga ze, ta leeni ɔa nu a è ɔili la, nu wɔni è ma.»

⁷ Samesɔn googaauoteni, é ɔe ma: «Ni nu a gilina ga kile galu niine ɔfela, niiti ti la de wɔni, zeebe ɔa ɔula zèa, nà ɔe nɔ eeɔe nui mɔtaiti keuele.»

⁸ Filiseti nuiti ta-ɔundigiiti ti uani ga kile galu niine ɔfelaiti Dalila u, niiti ti la ɔeni de wɔni. É gilini ga naati. ⁹ Kele ti nuiti ɔɔɔuni koba pelei wu. Anzanui ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» É kile galu naati suleueveni eeɔe nɔ geze vube ga ɔala abu ɔa. Ná-zeebe zeegezuue la ɔeni ɔweeni.

¹⁰ Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Wele, è gàabologazu, zeeiti ka è ti woga mà. Niizu nà è maaneenezu, soma è naa le ga ze, nii nu ɔa è ɔili la.»

¹¹ É ɣeni ma: «Ni ta gilina ga galu ɔɔɔɔ niineiti, ti la de botii ɣeeni ga tiye, zɛbei ɣa ɣula zɛa, nà ɣe nɔ eɣe nui mɔtaiti keuele.»

¹² Dalila galu ɔɔɔɔ niineiti segeni, é gili ga tiye. Naa uoluma, é ɣe ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» Nuiti ma ti ɣeni loni koba pelewuue. Kele galuiti ti ɣeni zeei ua, é ti leveniga eɣe geze ɣaali ɣila nɔ.

¹³ Dalila ɣeni Samesɔn ma: «Zaaɣaza da ɣaabologazu, zɛeiti nɔ ɣa è ti wosu mà. Dee ga ze, nii nu ɣa è gili la.»

Samesɔn ɣeni ma: «Ni da nɔn kpaɣa lɔfelaiti felena geze vele bakogi zu, è ti ze da ga pagɔ ga gului, nà uala nà-zɛbei ma, nà ɣe eɣeuelei nubusei mɔtaiti ti la.»

¹⁴ Keai ma niizu, Dalila nɔn kpaɣa lɔfelaiti feleni geze vele bakogi zu, è ti ze da ga pagɔ ga gului. É ɣeni ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!»

É wuunni, é ɣula ná-niimenii zu, é kpaɔo guluiti tɔɔɔɔgulani.

¹⁵ Dalila ɣeni ma: «Da zoo ɣale è ɣe mà: «Gè è nɛeue ue.» È la laani dà! Wele, ná zeizu ɣea saua, è da ɣaabologɔ, è la keeni, è ua da-zɛbe wolai zegɛzuue le ga ze.» ¹⁶ Tei folo-o-folo é ɣeni kpɔɔɔɔ, é da zeli lo ma ga daawooiti, saa wɔn soni.

¹⁷ É ɣoozu vai pe boni ma, é ɣe ma: «Kpeka la de wɔɔɔɔni nɔnɔngi ua, tɔɔzei gè yeni dèe ɣoozu, gè ɣaliva GALA ma. Ni nɔnɔngi a wona, nà uala nà-zɛbei ma, nà ɣe eɣeuelei nubusei mɔtaiti ti la.»

¹⁸ Dalila kaai ma ga é ɣoozu vai pe boga ma, é wooleueni, ti Filiseti nuiti ta-ɣundigiiti toli, é ɣe ti ma: «À uaana niizu, mazɔɔɔ è ɣoozu vai pe boga mà.» Filiseti nuiti ta-ɣundigiiti ti liini pɔ be, ga waliiti ya. ¹⁹ É Samesɔn laani ɣɔɔɔɔ ma, naa ni, naa uolu é zunui ta lolini, naa nɔundeɣa vele lɔfelaiti teue ga. Pele ɣana é tɔɔzeini la ga wɔniga ma, tɔɔzei ná-zɛbei ɣulani zea.

²⁰ É ɣeni ma: «Filiseti nuiti ta ta è zo, Samesɔn!»

É wuunni, é ɣula ná-niimenii zu, é ɣe bɔɔɔɔ ma: «Nà ɣulazu, eɣeuelei gè keai la mɔungiti su, gè bɔɔɔɔ vie!» É la ɣeni kwɛɛ ga ɣɔɔɔɔ GALAGI zegɛa polu.

²¹ Filiseti nuiti ti soni, ti gaazuɣɛze felegɔiti kulani su. Ti yeini la Gaza, ti gili ga kɔlu bɔi ɔɔɔɔɔɔ, ti pili kasoi ɣa, é da molo zigɔ ɣɔɔɔɔ lati.

Samesɔn ná-potokulai ta saa vai

²² Anɛɛ naa ue, nɔnɔngi buyega uoluma, nɔundeɣai tɔɔzeini ga lea nɔnɔngi ma. ²³ Tama, Filiseti nuiti ta-ɣundigiiti ti ɣaalɛeni ba, ga ti zalaɣa wola ɣula ta-ɣalaga Dagon ue, ti ɣoozune. Ti ɣeni ɣɛɛzu: «Gá-ɣalaga gi zili nui Samesɔn laa gi yeezu.»

²⁴ Siegi zu nubuseiti ti kaani la, ti ɣoozunɛeni, ti ta-ɣalaga maamuse, ti ɣe ma:

«Gá-ɣalaga gi zili nui laa gi yeezu,
toɣa é ɣeni gá-yooi ɣologolosu,
é da gá-nu mɔinmɔingiti paa.»

²⁵ Tei ti wola ɣoozunɛeni, ti ɣeni ma: «À Samesɔn loli, é ua é ɣaogi wo gi ue!» Ti Samesɔn lolini, é ɣula kasoi ɣa, é da ɣaogi wo ti ɣaazu. Ti toni pelei ma beɣegiti zɔɔɔɔzuue.

²⁶ Samesɔn ɣeni zunui loungoi ma, nii é ɣeni sosu zee ua: «Lo tɔɔɔ, è zèe uee kpɛɛgiti ba, niiti pelei zeini ti ɣa, gè yeeve ti ue.»

²⁷ Pele wolai naa laaveni ga nubusei, zunuiti ta anza-nuiti, Filiseti nuiti ta-ɣundigiiti kpein ti ɣeni ná. Seizei-bosuuɛ pele ɣɔmaue, miná pe ka naa laaveni, nu waasavagɔ (3 000) ɣa é ɣeni ná, zunuiti ta anzanuiti, ti ɣeni welezu Samesɔn ua, é da ɣaogi wo. ²⁸ Samesɔn woogulani ɣɔɔɔɔ GALAGI ma, é ɣe ma: «Màligii, ɣɔɔɔ GALAGI! Nà è maanɛɛɛɛɛɛ, ɣize sù, ee, GALA, zɛbei ve bè, niizu, naa ɣe ɣila kpe nɔ, gè ɣaazuɣɛze felegɔi vaa uotokula Filiseti nuiti ma!»

²⁹ Samesɔn yeeveeni zaamazuu beɣe felegɔiti be, pelei ɣeni zeini ga, é wɔɔɔɔ ti ua, zɔi ɣeni zeezazuue, zɔi ɣe kɔuezuue. ³⁰ Naa uolu é ɣeni ma: «Gi za uɔɔma gá Filiseti nuiti!» É ti laauilini ga zɛbei pe, pelei woloni Filiseti nuiti ta-ɣundigiiti ma, ta bebei, nii é ɣeni ná. Nii é paani saazuue, naa mɔinni é leve keai ma vulua gele ua.

³¹ Keɛɣeleaiti ta ná-nuiti kpein, ti yeini, ti ma uoomai zegɛ, ti lili la, ga ti maɣulu Sɔleya ta Esetawɔle ti yɔɔɔɔɔɔ, keɛɣe Manoa ná-kabayegɛi zu. É ɣeni ga tukpɔgaaleve nui Izelayele yooi zu kona uuufelegɔ (20) laawu.

Mika ná-zalaɣa ɣulazuue

17 Zunui ta ɣeni zeini Efelayime ɣize yooi zu, daa-seigi ɣeni ga Mika. ² É ɣeni dee ma: «È-ɣi ka su ga ti wali ɣaei waagila ungila (1 100) unmani è ya, è unma nui voovooni ɣaazu. Nà ɣa gè walii naa ɣulani è ya, toɣa pɔ be.»

Dee ɣeni ma: «ɣɔɔɔ GALAGI tuya loo dɔn zunui ue!»

³ É wali ɣaei waagila ungilagi (1 100) veeni dee ya, naa ɣeni ma: «Nà niima wali ɣaei veezu ɣɔɔɔ GALAGI ue ga nà bɔɔɔ zeei, é ɣe dɔn zunui ue, ga vololibai ta kɔɔɔ ganigi é ga kɔlui gaawuungai. Zekana gè feezu la è ya uolu.»

⁴ É wali ɣaei veeni dee ya. Dee wali ɣaei unfelegɔi (200) zegeni, é fe kɔlu ɣaawuun nui ya. Naa vololibai ta kɔɔɔ ganigi beɣeni ga kɔlu ɣaawuungai. Ti ti uuuni Mika ná-pelei wu.

⁵ Mika naa, ada zɔɔɔni ná-pelei wu, ue é ɣeni nɔkɔsu ná ti wu. É zalaɣa ɣula zegɛi ta pele wu zalei taɣiligaa beɣeni, é ná-doun zunui ta ze ga ná-zalaɣa ɣula nui.

Mika ná-zalaɣa ɣula nui

⁶ Naama ziegi zu, masa ge la ɣeni Izelayele unda. Eɛe ge ɣeni naa nɔ ɣɛɛzu, nii pagai gaazu. ⁷ Zunui loungoi ta ɣeni Beɣeyeme laa zu, Zuda yooi zu, Zuda ná-bolo-dai zu. É ɣeni ga Leevi nui ta, é ɣeni seikɔɔɔmai zu.

⁸ Zunui naa zegeni Beɣeyeme taazuue, Zuda yooi zu, é li zeizu adaue ta, ue a zeí ná. É yeni ziezu pelei zu, é zeeli Efelayime ɣize yooi zu, yeɛsu é zeeli Mika ná-pelei wu.

⁹ Mika ɣeni ma: «Da zegɛzu mini?»

É googaaavoteni, é gɛ ma: «Nà ga Leevi nui, Beteleyeme, Zuda yooi zu, nà liizu gè zeì uè nà zoo zeizu ná.»

¹⁰ Mika gɛni ma: «Ye pò bɛ, è gɛ ga kèè, ta zalaɣa ɣula nui bè, nà wali ɣae puugv ve è ya kona gilagi laawu, é bɔ segeiti ba, ta daamianigi.»

Leevi nui ná-botii lɔɔzeini. ¹¹ É vaani bu ɣana, é ye zunui naa uɔ bɛ, naa balaa yeezeini bu, é deve ga ná-doun zunui ta. ¹² Mika Leevi nui zeini zalaɣa ɣula wotii unda, zunu loungoi naa ɣeni ga ná-zalaɣa ɣula nui. É naa laazuuɛeni ná-pelei wu. ¹³ Mika gɛni ma: «Niizu, gè kwɛɛga ga Ɔɔɔɣ GALAGI ɣa faanɛ gɛ bè, tɔɔzei Leevi nui nii ɣa bà ga zalaɣa ɣula nui.»

Zou ɣaizie vai Dan mavofodaiti bɛ

18 Naama ziegi zu, masa ge la ɣeni Izelayele unda. Dan mavofodaiti ti ɣeni zou ɣaiziezu, uè ta zeì ná. Mazɔɔɔ eyesu naama ziegi zu zeeli, ti la ɣeni de zou zɔɔɔni Izelayele uɛleyeɣei zɔiti saama. ² Dan mavofodaiti ti zunu ɣɛɛɣɛɛɛ dɔɔlugɔ ɣulani bɔɣɔ zaama, ti zege Sɔleya ta Esetawɔle, ti li ti zooi uɛɛ, ti ziezie su. Ti ɣeni ti ma: «À li, wo zooi zuuɛɛ.»

Ti zeelini Efelayime ɣize yooi zu, eyesu ti li Mika ná-pelei wu, ti ɣi ná. ³ Ti maabuɣaai ma Mika ná-pelei ua, ti Leevi zunu loungoi wooi uaaɣulabai ɣwɛeni, ti ɣale ma, ti gɛ ma: «Bɛ ɣa paai ga de uè? Leeni ɣa è kɛɛzu uè? Leeni vaa zu è yesu uè?»

⁴ Nii kpein Mika kɛeni bɛ, é naati boni ti ma, é gɛ ti ma: «Togá da sàla, gè ɣea ga ná-zalaɣa ɣula nui.»

⁵ Názu ɣa ti ɣeni ma la: «Gá è maanɛɛɛɛɛɛ, GALA gaazaɣa deɛ, gi kwɛɛ ni siei gi tɔɔzeida, togá zoloo.»

⁶ Zalaɣa ɣula nui ti woogaaavoteni, é gɛ ti ma: «À li zieleigi zu, Ɔɔɔɣ GALAGI ɣa wo ua, siei zu wo tɔɔzeizu.»

⁷ Zunu lɔɔlugɔ naati ti liini, ti zeeli Layise. Ti nubuseiti kaani ti zeini ná, ti laai bɔɣɔ la, ga Sidɔn nuiti keuele, ti yiileidai kitogi zu. Nu nɔpɛ ge la ɣeni ti bɔɔɔzu ti-maagoolii zu, baa é ua zeì ti unda. Ti maagoozani Sidɔn nuiti ba, kpɔfaama la ɣeni ti yɔɣɔzu ta nu nɔpɛ.

⁸ Zunu lɔɔlugɔ naati ti ɣaleni ma, ti li ti-ɣɛɛleaiti pɔ bɛ Sɔleya ta Esetawɔle, naati ti ɣeni ti ma: «Lee vaa ɣa siei ma?»

⁹ Ti ɣeni ti ma: «À wuzegɛ! Ade le ti laalɔɣɔma, mazɔɔɔ gi zooi ɣaaɛ, gola uage. Togá ɣale! Wa zeini nɔ, wo la faa wosu! À mina gɛ ga dɔɔɛ nui. À pele zo, wo li wo zooi naa zo! ¹⁰ Wa zeelina náuɛ, wa nubuseiti ka ná, ti laai bɔɣɔ la. Zou ue gola wɔɔɔɔɔ, GALA ge fea wo ya, ada ue nu la ualaga ani nɔpɛ ma ná, anii nii kpein nɔ é eteai zu.»

¹¹ Zunu undɔzita (600), Dan mavofodaiti su, naati ka ti ta-ɣɔɔɔ zɔɔlaiti segeni, ti zege Sɔleya ta Esetawɔle.

¹² Ti leeni, ti kɔɔlaɣai uɔ Kiliyate-Yeyalime uoluɛ, Zuda yooi zu. Naa ɣa é ba, naama adauɛ laasei pɛai ga Maɣanee-Dan, zaagaza (nii poluɛ ga «Dan ná-kɔɔlaɣai»). ¹³ Ti zegeni miná, ti li Efelayime ɣize yooi zu, eyesu ti zeeli Mika ná-pelei wu.

¹⁴ Zunu lɔɔlugɔ niiti ti liini Layise yooi zuuɛɛɛ, naati ti ɣeni ti-wɔɔlaiti ma: «Wo suɣwɛɛ nei baa, ga zalaɣa ɣula zegei ɣa pelei nii ta wu, ta pele wu zaleiti, ta

vololibai, ta kɔɔɣ ganigi taɣili, nii é ga kɔlu ɣaawuungai? À naa leve, nii wa kɛ.» ¹⁵ Ti ɣaleni ma miná, ti le Leevi zunu loungoi ná-pelei wu, Mika ná-pelei wu, ti tuuɔgi wo. ¹⁶ Názu niina, Dan mavofodaiti, nu undɔzita (600) niiti kɔɔɣ zɔɔlaiti ɣeni ti ya, ti ɣeuele betɛai kɔɔɣ vai ma, naati ti ɣeni loni pelelaue. ¹⁷ Zunu lɔɔlugɔ niiti ti liini zooi zuuɛɛɛ, naati ti leeni, ti vololibai zege, ta zalaɣa ɣula zegei, ta pele wu zaleiti, ta kɔɔɣ ganigi, nii é ɣeni ga kɔlu ɣaawuungai. Zalaɣa ɣula nui ɣeni loni pelelaue ta nu undɔzita (600) niiti kɔɔɣ zɔɔlaiti ɣeni ti ya.

¹⁸ Zalaɣa ɣula nui zɔiti kaai ma, ti le Mika ná-pelei wu, ti vololibai zege, ta zalaɣa ɣula zegei, ta pele wu zaleiti, ta kɔɔɣ ganigi é ga kɔlu ɣaawuungai, é ɣeni ti ma: «Leeni ɣa wo kɛɛzu miná?»

¹⁹ Ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Maagɛ kpɔ! Yeeuɛ la, é uile gi uolu, gɛ ga ɣɛɛɣɛi gi uè, ta zalaɣa ɣula nui. Fizoɣɛ è ma nei baa, è gɛ ga zalaɣa ɣula nui zunu ɣilagi nɔ uè, baa è gɛ ga zalaɣa ɣula nui bolodai uè, ta peleyeɣei uè, Izelayele yooi zu?»

²⁰ Zalaɣa ɣula nui wola goozune naama vai zu. É zalaɣa ɣula zegei zegeni, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, é uile nubuseiti saama.

²¹ Ti pele zoni, ti da li, ti doungoiti toni lugɔ, ta to-ganiiti, ta kasɔiti.

²² Ti maagoozaai ma Mika ná-pelei ua, Mika zeipɔɔɔti ti bɔɣɔ lolini, ti uile Dan ná-nuiti polu. ²³ Ti ɣeni kpeei loozu Dan ná-nuiti polu, naati ti ɣaleni ma, ti gɛ Mika ma: «Leeni ɣa kaai, è toligi wosu ɣana?»

²⁴ É ti woogaaavoteni, é gɛ ti ma: «Nà-galagiti gè ti beteni, wo ti zegea, é uè zalaɣa ɣula nui ua, wo lia ga tiye, lee ɣili ka niina zegai zèa, wa gaazaɣa mà vaa zu?»

²⁵ Dan ná-nuiti ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Mina gi woizubɔɔ! Tanisu gi zaama, nui tanigaa yiigaaawana, ti loo è ma. Togá gɛ ga è undaavili faa, wa da-uɛleyeɣei.»

²⁶ Dan ná-nuiti ti pele zoni, ti da li. Mika kaai ma ga tazobogi wɔɔɔɔɔ nɔɔɔɔ ua, é ɣaleni ma, é li ná-pelei wu.

Dan mavofodaiti ti zeì vai Layise

²⁷ Nii kpein Mika kpeteni, zekana Dan ná-nuiti ti naati segeni la, ti li ga tiye, é uè zalaɣa ɣula nui ua, é ɣeni zea. Naa uoluma, ti laaleeni Layise wu, ti nubuseiti paa, niiti ti ɣaaleini, ti laai bɔɣɔ la, ti zeini ziileigi zu, naa uolu ti abui loni taai ua. ²⁸ Nu nɔpɛ ge la ɣeni vaani, é ua bɔ ti ua, mazɔɔɔ ti maagoozani Sidɔn yooi ua, kpɔfaama la ɣeni ti yɔɣɔzu ta nu nɔpɛ, ná ɣeni nemei zu, nii é Bete-Legɔbe.

Dan ná-nuiti ti taai loni uolu, ti zeì ná. ²⁹ Ti taai laasei pɛeni ga Dan, ti-memewola Dan laaseigi, Izelayele ná-doun zunui, kele mɔungi daaseigi ɣeni ga Layise.

³⁰ Dan ná-nuiti ti vololibai naa gaalɔni ná, ti Zonatan zeì ga zalaɣa ɣula nui, Dan mavofodaiti bɛ, nii é ɣeni ga ɣeelesome ná-doun zunui, Moize ná-dounloin. Naa mavofodaiti ka ti ɣeni naama wotii ma, eyesu ti li ga tiye duɔlaiti zu. ³¹ Vololibai nii Mika kpeteni, ti naa makeni, GALA pelei nii é ɣeni Silo, naa ná-yeegɛɣalaiti kpein daawu.

Gíbea laaveaiti ta-vaa ɲɔ

19 Naama ziegi zu, masa ge la ɣeni Izelayele unda. Leevi nui ta ɣeni ná, é ɣeni zeini Efelayime ɣize yooi ɣaabelazuue, é anzai ta zegeni Beteleyeme Zuda yooi zu, nii é la vuluni ga zɔiti keuele. ² Kele anzanui naa bɔɔɔ ɲɔni kologologi zu, é zegeni ɲɔ be, é ɣale ma keeɣe ɲɔ be Beteleyeme, é keeni ná ga alu naanigo. ³ Sinigi wuzegeni, é li ɲɔ be, é ua bɔe ɲɔ, é ziila, é lii la. Ná-botigɛ zunu loungoi ɣeni ba, ta soovale felegɔ. Anzanu loungoi naa leeni keeɣe ná-pelei wu, siegi zu keeɣe zunui ɣaani la, é yeezeini bu ga koozune.

⁴ Nekoi, anzanu loungoi keeɣe, naa yeevilini su, é ye naa ɲɔ be, é ke ná ga folo sauagɔ. Ti da daamii wo, ti da bɔɔle, ti da ɲi ná. ⁵ Foloi naanisiei, ti wuzegeni ga sobuzobui, Leevi nui ɣevele beteni ga é li. Kele anzanu loungoi keeɣe ɣeni nekoi ma: «Ani go mi, è zebe ɲɔɲɔ, wa li niina.»

⁶ Ti zeini, ti daamii wo, ti bɔɔle ɲɔɲɔma ti felegɔ. Naa uolu anzanu loungoi keeɣe ɣeni anza zinigi ma: «Deve, è ɲi ue, è yiilei.» ⁷ Anza zinigi wuzegeni ga é li, kele nekoi ɣilini ma, é kpidi ɣila keeni ná mɔɔ. ⁸ Foloi ɲɔɲɔsiei, é wuzegeni ga sobuzobui ga é li. Anzanui keeɣe ɣeni ma: «Nà è maaneenezu, ani go mi, wo naa maabɔun, foloi gaayei.» Ti felegɔ pe ti daamii woni.

⁹ Anza zinigi wuzegeni, ga ti li ta anzai nii é la ɣeni fuluni ga zɔiti keuele, ta ná-botigɛ zunu loungoi, kele anzai keeɣe ɣeni ma: «Wele foloi gaayei, woza lia, à ɲi ue, foloi lia. À ɲi ue, è yiigaalei, lina wa wuzegɛ ga sobuzobui, wo uile pelei zu, è li da-laazu.» ¹⁰ Anza zinigi la ɣeni ɲɔ ga é ua ɲi ná, é wuzegeni, é li. É zeelini Yeebuse ɣakalave, nii é ga Zeeluzalame, ta soovale felegɔti ti maagilii, ta anzai nii é la ɣeni vuluni ga zɔiti keuele.

¹¹ Siegi zu ti zeelini la Yeebuse, foloi wola liini niina. Botigɛ zunu loungoi ɣeni maligii ma: «Ade li, de lati Yeebuse nuiti ta-laai tɛi ma, ade ɲi ná.»

¹² Maligii googaavoteni, é ɣe ma: «Ba-o, ade la laazu zii ɣiligiti ta-laazu, ue Izelayele nu la ná, ada ɲiizu Gíbea.» ¹³ É ɣeni mɔɔ ná-botigɛ zunu loungoi ma: «Ade li, de maabuɣa nuuma adaveti ta ua, Gíbea baa Lama, de ɲi ná.» ¹⁴ Ti yeni ziezu eyesu foloi da, siegi zu ti maabuɣani la Gíbea ua, nii é Benzamen yooi zu. ¹⁵ Ti latini eyesu ti zeeli miná, ti ɲi Gíbea. Leevi nui leeni, é lo taa zaamaue. Nu nɔpe ge la ɣeni suzoni, é ua daazuue ná-pelei wu, ga é ɲi ná.

¹⁶ Gaabelasu, kewola ɲɔɲɔ ta uaani kpɔɲɔ, é zege boti ɣeezuue kpalagave, zunui naa ɣeni ga Efelayime ɣize yooi zu nui ta, é ɣeni zeini Gíbea, kele náue nuiti ti ɣeni ga Benzamen nuiti. ¹⁷ É gaazuwuzegeni, é wein ɣa taa zaamaue. Kewolai ɣeni ma: «Da liizu mini? Da zegezu mini?»

¹⁸ É googaavoteni, é ɣe ma: «Gá zegezu Beteleyeme Zuda yooi zu, gá liizu Efelayime ɣize yooi ɣaabelazuue, miná ɣa gè ɲɔɲɔni ná. Pàave, gè zege Beteleyeme Zuda yooi zu, nà liizu ɣoɔɣ GALAGI ná-pelei wu, kele nu nɔpe ge la ná, nii é yeezeizu bù. ¹⁹ Tama, tufai ɣa gi ya

soovalegiti ɲɔɲɔ fai zu, ta bului balaa, ta dɔɲɔ, gi ue ga ànzai ta ná-botigɛ nui, gi beɛe la ani nɔpe ba.»

²⁰ Kewolai ɣeni ma naazu: «Ziileigi ɣe è ue! Gè mi-nazegea ga è-maavai pe, è la ɲia taa zaamaue.» ²¹ É ti leeni ná-pelei wu, é tufai ve soovalegiti zea. Sieveaiti ti ɣɔɣɔiti maagbani, naa uolu ti daamii wo, ti bɔɔle.

²² Siegi zu ti ɣeni goozuneezu la, taazuue zunuiti, nu ɲakaiti, ti uaani ti ɣaku pelei ma, ti da daa zigá, ti da ɣe kewola ɲɔɲɔ ma, pele kee nui: «Zunui ɣula, nii tɛai è ɲɔ be, gi beɛe ɣula la!»

²³ Pele kee nui ɣulani, é li ti ɲɔ be, é ɣe ti ma: «Ba-o, kèeleaiti, à mina faa ɲɔu ɣe, nà wo maaneenezu, tɔɲzei zunui nii ɣa ga mà ween, à mina tɔɲɔ ɣologolo faa ɣe.

²⁴ Wele doun anzanui ua, kpeaai, ta zunui anzai, nà ɣulazu ga naati. À loo naati ma, wo naa ɣe nii wo wɔinni wo ke. Kele à mina tɔɲɔ ɣologolo faa wolai naa ɣe ga zunui nii.»

²⁵ Zunui naati ti la ɣeni woiloni goo ma. Názu ɣa Leevi nui anzai zoni la, é kula eteave. Ti uuni ma, ti uoua ma, é zo kpidi ma eyesu sobui, naa uolu sobuzobui ti yeebe ba. ²⁶ Sobui, anzanui naa uaani, é loo zunui naa ná-pelelave, ue sinigi ɣeni ná, eyesu woza ɣala.

²⁷ Sobui sinigi wuzegeni, é pelei laalao, é ɣula, é ua li ná-siei ma. Kele anzanui naa, é ga anzai nii é la ɣeni fuluni ga zɔiti keuele, é naa ɣaani laani nu leezuue pelei wu, zeeiti peai kpofalagi ma. ²⁸ É ɣeni ma: «Wuzegɛ, de li!» Kele googaavote ge la ɣeni veeni. Sinigi segeni, é pee soovalegi gila kɔma, é uile pelei zu, é da li ná-taazu.

²⁹ Seelii ma ná-pelei wu, é bogai zegeni, é anzai leveleve, é ke ga ma bulukpulu puugo maazu felegɔ (12), é teveni Izelayele yooi zu ná pe. ³⁰ Niiti kpein ti naa ɣaani, ti ɣeni ma: «Nii ɣeɣala vaa nɔpe ge la de ɣeeni, nu la de ta ɣaani, kaipa Izelayele nuiti ti leeni, ti ɣula Ezipete yooi ua, eyesu zaagaza. À ɣisie su, wo bɔɔɔ ɣa, wo deve wo!»

Izelayele nuiti ti devei wo fai
Benzamen nuiti daabɔɔma

20 Izelayele nuiti kpein ti uaani, é zo Dan é li Beel-Seeba, eyesu Galaade yooi zu, bebei ɣaaleeni ba ɣoɔɣ GALAGI ɣakala ege nu ɣila ɲɔ Misepa.

² Nubuseiti ta-ɣundigiiti kpein, ti ga Izelayele wolo-damaiti, ti ɣeni GALA ná-nubuseiti ta-maabɔɔgi zu, zunu waaunnaanigo (400 000) ɣeni ná, niiti ti ɣeni ziezu ɣɔɣɔa, bogá ɲɔkpɔi ɣeni ti ya. ³ Benzamen nuiti ti menini ga Izelayele nuiti ti leeni Misepa. Izelayele nuiti ti ɣeni ma: «Uelei faa ɲɔi nii uaai la, à naa wo leɛ gi ma.»

⁴ Leevi nui nii ti anzai uaani, naa ɣeni ti ma: «Ànzai nii é la ɣeni vuluni ga zɔiti keuele, gá naa ɣa gi uaani Gíbea Benzamen yooi zu, ga gi ɲi ná. ⁵ Taaveaiti ti laaleeni nɔun bu. Kpidii, ti pelei maalatini, ue gè ɣeni ná, ti ɣe ti pàa. Ti uileni ànzai uolu, ti ye laazu la eyesu ti paa. ⁶ Gè ma uomai zegeni, gè teveleve, gè sei su puu maazu fele (12), gè teve Izelayele yooi zu ná pe. Tɔɲzei ɲamaba vai é ga tɔɲɔ ɣologologi niima zii ɣea

Izelaye yooi zu. ⁷ Wele, Izelaye nuiti wo kpein ka, wo gaaleai ba, à unpilena, wo faa gila deve!»

⁸ Nubusei kpein ge wuzegeni so gilagi zu, ti ge ma: «Nu gila kpalaa ge la galesu ma ná-sege gɔtai wu, nu gila kpalaa ge la liizu ná-pelei wu. ⁹ Wele nii ade kezu niina ga Gibea nuiti, ada kpakutoomai gʒeezu, ade kwɛe nii da ke ga tiye. ¹⁰ Izelaye wolodai kpein su, ada nu puugɔ zegezu nu ungilagi (100) zu, ta nu ungila (100) nu waagilagi (1 000) zu, ta nu waagila (1 000) nu waa-puugɔ (10 000) zu, ta liizu ti daamiani gaizie nubuseiti be, naa ga a ke ta galena ma, ade Gibea zo, nii é Benzamen yooi zu, egʒeelei ta-pamaba vaa nɔi la, ti keai Izelaye yooi zu.» ¹¹ Zekana Izelaye zunuiti kpein ti gaaleeni ba la taai laalɔɔma, egʒee zunu gila kpe nɔ.

¹² Izelaye wolodaiti ti zunuiti teveni Benzamen ná-peleyegei ma, ti ge ma: «Namaba vai, nii nɔudai, naa gʒeeu gale wo zaama? ¹³ Gaamago nɔ, su mina gʒooza, à nu nakaiti fe gi ya, niiti ti Gibea, gi ti undaavili, gi faa nɔi gɔla Izelaye zaama gana!»

Benzamen nuiti ti la gɛni keeni, ti ua woilo ti-gʒeeleaiti goo ma, Izelaye nuiti. ¹⁴ Benzamen nuiti ti zegeni talaa wolaiti su, ti gaale ba Gibea, ti ua li ga kɔɔi Izelaye laalɔɔma. ¹⁵ Benzamen nuiti gaaluni ma volo ná, ti gɛni ga, zunu waauufe fele maazu lɔzita (26 000), niiti bogɔ zɔkpɔi gɛni ti ya, Gibea taaveaiti ti la naama gaalugi zu, tɔɔzei naati tiegi gɛni ga nu undɔfela (700), ti ga kɔɔɔɔɔ gɛzɛgʒɛgʒiti. ¹⁶ Naama gɔɔɔɔɔ nuiti saama, kɔue nui gɛni ti zaama ga nu undɔfela (700), naati kpein ti gɛni zoosu ti kɔtui uili ga feleleegi, ti la uoola nu undegɔ gila kpegi ua. ¹⁷ Ti Izelaye nuiti gaaluni balaa, ti gɛni ga nu waannaanigɔ (400 000), niiti bogɔ zɔkpɔi ti ya, ti ga kɔɔɔɔɔ nuiti, Benzamen nuiti ti la naama gaalugi zu.

Kɔɔi gɔɔi vai Benzamen nuiti daalɔɔma

¹⁸ Izelaye nuiti ti wuzegeni, ti le Beetele, ti GALA gaazaɔa, ti ge ma: «Gi zaama be ga a le de mɔunpa, é Benzamen nuiti sakpe?»

Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Zuda nuiti ka ta le ti tɔɔzei.»

¹⁹ Geelaalaoni nɔ feya, Izelaye nuiti ti wuzege ti ta-gɔɔɔɔɔɔɔ u u Gibea gɔbaue. ²⁰ Ti gɔlani, ti li ga ti kɔɔi ue Benzamen nuiti ba, ti bɔɔɔɔɔ zeini su, ti lo Gibea laawu.

²¹ Benzamen nuiti ti gɔlani Gibea, ti Izelaye nui uaani kɔɔɔɔɔɔɔ naama volo ná ga nu waauufe fele maazu fele (22 000). ²² Nubuseiti, Izelaye nuiti, ti bɔɔɔɔɔ iɔɔɔɔɔɔɔ, ti gʒeele be teni kɔɔɔɔɔ vai ma mɔɔɔ ga niine naama adave nɔ, ue ti gɛni uuuni ná folo mɔungu.

²³ Izelaye nuiti ti leeni, ti kɔɔɔ Gɔɔɔɔɔ GALAGI gaazu, eyesu kpɔkɔi zeeli. Ti Gɔɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔani, ti ge ma: «Gi maaneue nei gi kɔɔ laale Benzamen nuiti bu, gi-gʒeeleaiti?»

Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɛni ti ma: «À li ti laalɔɔma.»

²⁴ Poluma zobui, Izelaye nuiti ti laaleeni Benzamen nuiti bu uolu, ná zeizu velesiei. ²⁵ Ná zeizu velesiei naa, Benzamen nuiti ti gɔlani Gibea, ti ti laagomi, ti nu waa-puugɔ maazu lɔsava (18 000) uaani Izelaye gɔɔɔɔɔ nuiti ba, kɔɔɔɔɔ, ti zoogai bogɔ zɔkpɔi uilis.

²⁶ Izelaye nuiti kpein, ti ma uebeiti ti leeni Beetele. Ti yeni zeini ná, Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɔkɔla, ti da kɔɔɔ, ti zugi zo eyesu kpɔkɔi, ti gala zalaɔaiti kula, ta ziilei zalaɔaiti Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɔkɔla. ²⁷ Ti Gɔɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔani mɔɔɔ. Naama ziegi zu, miná ga Gɔɔɔɔɔ GALAGI ná-mi-nazege kesui gɛni ná. ²⁸ Eleazaal ná-doun zunui, Finease, nii é ga Aalɔn ná-dounloin, naa ga é gɛni botii zu naama gɔnagi. Ti ge ma: «Gi maaneue gi li mɔɔɔ, gi gi-gʒeeleaiti sakpe, Benzamen mavofodaiti, baa gi loogɔ?»

Gɔɔɔɔɔ GALAGI gɛni ti ma: «À li, mazɔɔɔ lina, nà zobo feezu wo ue, wo pile kɔɔɔ ti ma.»

²⁹ Izelaye nuiti, ti zunuiti seini dɔɔɔɔɔɔ Gibea maagoolii zu. ³⁰ Naa uolu, ti liini, ti laale Benzamen nuiti bu ná foloi zavasiei. Ti bɔɔɔ zeini su kɔɔɔɔɔ vai ma Gibea lugɔ, egʒeelei ma mɔun felegɔi gɛni la. ³¹ Benzamen nuiti ti gɔlani kɔɔɔɔɔ vai ma, ti beni bɔɔɔɔɔ ua, ti yeebeteu taai ua. Ti tɔɔzeini ga nuiti paa nubuseiti saama, egʒeelei nɔ ti keeni la mɔungiti su, pelei naati su, nii gilagi leezu ga Beetele uele, gilagi da li ga Gibea uele balaɔai zu. Izelaye zunui ti paani, é gɛni ga nu uuusavagɔ (30).

³² Benzamen nuiti ti gɛni gʒeezu ma: «Ade vɔniga ti ma ga mɔungu nɔ gʒeelei.»

Kele Izelaye nuiti ti gɛni gʒeezu: «Ade uela ti ua, de ti beteue taai ua, de li ga tiye pelei zu.»

³³ Izelaye zunui kpein ge zegeni losuueti, ti bɔɔɔ gʒeele be te Baale-Tamaal. Izelaye ná-nuiti ti kɔɔɔɔɔ, naati ti zegeni Maalee-Geeba, ue ti gɛni ná. ³⁴ Kɔɔɔɔɔ nu gʒɛgʒɛzɛ waapuugɔ (10 000), niiti zeelobai woni ga tiye Izelaye zaama, naati ti zeelini Gibea gɔkalau. Kɔɔi wola bɔɔini, kele Benzamen nuiti ti la gɛni kwɛe ga maanɔɔɔi ga uaazu ti u. ³⁵ Gɔɔɔɔɔ GALAGI Benzamen nuiti sakpeni Izelaye ue, naama voloi, Izelaye zunu waauufelegɔ maazu kɔɔɔɔɔ ungi (25 100) paani, ti pe ti zoogai kɔɔi gɔɔɔɔɔ ga bogɔ zɔkpɔi.

³⁶ Benzamen nuiti ti kwɛeni ga Izelaye nuiti ti pile kɔɔɔɔɔ ti ma. Izelaye zunuiti ti keeni, egʒee ta gʒee uelazu Benzamen nuiti ba, kele ti-gʒi gɛni ta-gɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ba, niiti ti kɔɔɔɔɔ Gibea gɔbaue. ³⁷ Názu ga nui naati ti kɔɔɔɔɔ, ti gɔlani la, ti loo Gibea zu, ti vaza taazuue, ti nuiti undaavili. ³⁸ Ti zolooni ma ta Izelaye gɔɔɔɔɔ nui zɔiti, ga ti abui lo, ma luului wuzege taazuue, é da le geezuue. ³⁹ Izelaye zunuiti ti gaavoteni uolu ti ma, ga kɔɔɔɔɔ. Benzamen nuiti ti nu uuusavagɔ (30) gʒɛgɔla uaani niina ti ua, naa maavele ma, ti gɛni gʒeezu ma: «Ti uoluazoga, ti da uela ade ua, egʒeelei é gɛni la kɔɔɔɔɔ volo mɔungu zu.»

⁴⁰ Gaamano, duulu wolai tɔɔzeini ga wuzegɛa taazuue. Benzamen nuiti ti latini, ti ka ga abuzogi ga ta-laai ua, ma abuzogi da le geezuue. ⁴¹ Názu ga Izelaye zunuiti ti galeni ma la Benzamen nuiti daalɔɔma, naati ti wola zuluani. Mazɔɔɔ ti undaaviligɛi gaani, nii é gɛni ti lugɔ. ⁴² Ti uoluaveni Izelaye zunuiti ba, ti da li ga teubai zu uele. Kele kɔɔi la gɛni budeni ti maazu, niiti ti zegeni taazu uelei, naati ti gɛni ti uaazu, tɔɔzei ti gɛni ti yɔɔɔɔɔ. ⁴³ Izelaye nuiti ti Benzamen nuiti maalatini, ti uileni ti uolu, ti da ti uaa, ue kpein ti

ɣeni ɣeɛzu ti loogo ná, eyesu Gíbea letemaue, folo ɣulazu uelei. ⁴⁴ Ti Benzamen zunu waapuugɔ maazu lɔsava (18 000) uaani, ti pe ti ga kɔɔɔɔ nu ɣezɛɣezɛgiti. ⁴⁵ Niiti ti yeni vulua, naati ti bizeni, ti li tevebai zu, Limon fasai uɔ pelei, ti nu waadɔɔlugɔ (5 000) uaani naati saama pelei zu, ti uile ti uolu, eyesu ti zeeli Gidome, ti nu waafelegɔ (2 000) uaa ti va miná.

⁴⁶ Benzamen nui liegɔi é zaani, é ɣeni ga zunu waauufele maazu lɔɔlu (25 000), ti pe ti ga kɔɔɔɔ nu ɣezɛɣezɛgiti. ⁴⁷ Zunu undɔzita (600), niiti ti uoluaveni, ti uela ti li tevebai zu, Limon fasai uɔ pelei, naati ti yeni miná eyesu alu naanigɔ. ⁴⁸ Naa uoluma, Izelayele nuiti ti ɣaavoteni Benzamen nuiti daalɔɔɔma, ti da zunuiti paa ga boɣa zɔkpɔi taaiti su, ta toganiiti, ta niiti kpein nɔ ti ɣeni ti ɣaazu lugɔ. Ti abui loni taaiti kpein ba, ma yooi zu, niiti ti ti ɣaani.

Benzamen mavofodai uuu vai su uolu

21 Zunuiti ti ɣonani Misepa ga ti la mɔ ti-loun anzanu vea Benzamen nu ue ga vulu.

² Nubuseiti ti uaani Beetele, ti yeni zeini ná GALA kakala eyesu kpɔkɔi. Ti yeni zɔngzɔ, ti da wɔɔɔ gola, ³ ti da ɣe ma: «Leeni vaa zu, ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, niima vaa ɔɔɔ zii ɣeai Izelayele? Leeni vaa zu Izelayele ualagai za ná-bolodai gila ma?»

⁴ Poluma zobui, nubuseiti kpein ti wuzegeni ga sobu-zobui, ti zalaɣa ɣulazuue loni náue. Ti gala zalaɣaiti kulani ta ziilei zalaɣaiti. ⁵ Naa uolu, Izelayele nuiti ti ɣeni bɔɔɔ ma: «Izelayele wolodai kpein su, ma begele ɣa é laade zaama, gaalebai zu, ɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu?» Mazɔɔɔ ti konai woni naama nui laalɔɔɔma, nii é la uaani ɔɔɔɔ GALAGI ɣakala Misepa, é woni ga ta naama nui uaa.

⁶ Izelayele nuiti ti-ɣeɛloin Benzamen ná-fai ma maawɔin ti zoni, ti da ɣe ma: «Za, bolodai gila kpeteuea Izelayele ua. ⁷ Leeni ɣa ada ke ti ue, nii a ke niiti ti yegai vulua, naati ti anza zɔɔɔɔ? Tɔɔzei de ɣonani ɔɔɔɔ GALAGI ue, ga de la de-loun anzanuiti ta vea ti ya ga anza.» ⁸ Ti ɣeni ma: «Nui ta ɣa ná nei baa, Izelayele ná-bolodaiti saama, nii é la leeni Misepa, ɔɔɔɔ GALAGI ɣakala?» Ti kaani ga Yabeese nii é Galaade, naa ná-nu ɣila kpalaa ge la ɣeni uaani kɔɔɔɔɔɔ zu, ta maabɔɔgi zu. ⁹ Ti nubuseiti gaalugai ma, Yabeese nii é Galaade, ti la ɣeni naa ná-nu ɣila kpalaa kaani.

¹⁰ Nubuseiti ti kɔɔɔɔ nu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) leveni, ti devei ve ti ya, ti ɣe ti ma: «À li

Galaade yooi zu, wo Yabeese laaveaiti pe paa, anzanuiti pe ta doungeiti. ¹¹ Wele uelei wa ke la, à zunuiti kpein suwugaaaleve, ta anzanui kpein niiti ti zunu vaa ɣwee.» ¹² Kɔɔɔɔ nui naati ti anzalopo bea unnaanigɔ (400) ɣaani Yabeese taaveaiti saama, Galaade yooi zu, niiti zunu la ɣeni de wɔɔɔɔni ti ua. Ti liini ga tiye, Silo kɔɔɔɔɔɔ zu, Kanaan yooi zu.

¹³ Nubuseiti kpein ti keelaiti teveni Benzamen nuiti ma, niiti ti lɔɔɔɔni Limon fasai ma, nii a ke ti yɔɔɔɔzɔbetɛ, ziileigi ɣe ti zaama. ¹⁴ Benzamen nuiti ti ɣaleni ma. Ti anzanuiti feeni ti ya, niiti ti la ɣeni ti uaani Yabeese, Galaade yooi zu, kele é la ɣeni kula ɣeɛni ti ua.

¹⁵ Benzamen nuiti maawɔin nubuseiti soni, tɔɔzei ɔɔɔɔ GALAGI zege paka wɔɔɔni Izelayele wolodamaiti saama. ¹⁶ Bebei ma ɣundigiiti ti ɣeni ma: «Ada ke gale, de ua anzanu zɔɔɔ zɔiti be, ti yegai vulua, tɔɔzei Benzamen anzanuiti kpein undaavilige?» ¹⁷ Ti ɣeni ma mɔɔɔ: «Niiti ti yegai vulua Benzamen nuiti saama, naati ti ta-uoganiiti make, naa ɣa a ke bolodai ta ɣaa mina uala ba Izelayele zu. ¹⁸ Kele ade la zooga de ua de-loun anzanui ta ve ti ue ga anza.» Mazɔɔɔ Izelayele nuiti ti konai woni, ti ɣe ma: «Naama nui ɣotouɛ, nii a anza ve Benzamen nui ta ya!» ¹⁹ Ti ɣeni ma: «Wele kona-o-kona ɔɔɔɔ GALAGI ná-fetii ɣa da ɣula Silo, nii é Beetele lekpemaue nu ɣuɛzuue, é lo pelei naa ua folo ɣulazu uelei, nii é zegezu Beetele é da li Sikeme, ta Lebɔna lekpemaue nu yeezazuue.»

²⁰ Naa uolu, ti niima levei veeni Benzamen nuiti zea, ti ɣe ti ma: «À li wo lɔɔɔ ná, leezen beleiti su. ²¹ Siegi zu wo Silo anzalopoiti kaazu la, ti da kuai wo, ti da lati, wa ɣula leezen belei zu, wo ɣilagilagi ɣa anzalopo ɣila so bɔɔɔ ue ga anza, wo li ga tiye Benzamen yooi zu.

²² Ni ti-ɣeɛni, baa ti-ɣeɛleaiti, ta uaana ti baazaɣa gi uɔ be, ɣa ɣe ti ma: «À gi maawɔingɔ, mazɔɔɔ gi la anzanu zɔɔɔɔni ti ue kɔɔi zu. Wa laade wo ua fe ti ya, ni wa ɣeni de, wa la ɣe ga sɔba nu.» »

²³ Zekana Benzamen zunuiti ti keeni la, ti anzanuiti segeni ga ti-liegɔi, é ɣula anzalopoiti saama, niiti ti ɣeni kuai wosu Silo, naa uolu ti li ga tiye. Ti ta-laaiti to uolu, ti zeini ná, ta-uoganiiti saama ti ɣilagilagi pe.

²⁴ Naama ziegi nɔ zu, Izelayele nui zɔiti ti liini ta-wolodaiti su, ta-ueleyeɣeiti bu, ti ɣilagilagi ti zeini ta-uoganiiti unda.

²⁵ Naama ziegi zu, masa ge la ɣeni Izelayele unda. Eɛe ge ɣeni naa nɔ ɣeɛzu, nii pagai gaazu.

Lute

Lute ná-seuei lozzei uelei

Be ga é ga seuei nii ge nui: Nu la kwεε.

Seuei nii zu bεε ma ungi: GALA ná-zaalai ta ná-gaazumaawoingai ga naati kɔɔ fe, niiti ti g̃igi losu ba.

Seuei nii ge ziegi: Kona waagila kona ungi (1 100) siegi zu, Yesu Kilista zɔɔ siegi yeelug̃.

Lute ná-fai zie uelei ga de g̃igi loozu tukpɔgaaleue nuiti ta-ziegi zu, ti g̃eai ma Izelayele nubuseiti untug̃.

Seuei nii ge ungi ta ga ga, é dεε eg̃euelei anzanu g̃ili ge uaani la, é zei GALA ná-nubuseiti saama. Naa maavele ma, seuei nii gaa: Lute ná-woofeg̃iladai maabakpasu, nii nu ga uokɔɔ ma, é lo sinigi ná-peleyegei ua, é uεε Ize-layele ná-GALAGI ua. Toɔga naa g̃euelei lεezu, eg̃euelei GALA ge Moabe nui Lute mɔein veeni la, ná-woofeg̃iladai vaa zu. Lute ta deemɔɔin Naomi ti maanɔɔni mɔungi ti g̃eni ga maawoɔin nuiti, kele ti g̃ulani naa zu, ti g̃e ziileigi zu ta undaanεi. Seuei nii zu vai zuɔgula ue ga pagɔ, toɔga loɔg̃ uagɔ wosu, é lo woofeg̃iladai ua ga nubuseiti zɔɔzu nεεbei maavele, ta é uile GALA ná-kitogi ua é nui zu.

Boaze g̃euele beteni ga é Lute unmɔɔ, tɔzzei ba: Elimeeleke nii é g̃eni ga ná-nu bɔɔɔɔ, zobo ge la g̃eni bε, é ua unmɔɔ. Boaze ga ga Kilista ma uoogi, nii paai naa laazeelizu, nii tɔgi la zooni é ua ke: É nuiti unmɔɔni.

Lute ná-doun zunui zɔɔɔ fai ga ga seuei nii zu vai ma biingi: Doin naa ga é g̃eni ga masagi Davide keεg̃ε wolai, toɔga ga keεg̃ε wolaiti ti ta.

Lute Moabe anzanui ga Yesu Kilista bɔɔɔi mavofodai zaama. (Matiyo 1:5)

Elimeeleke ná-peleyegei ná-maanɔɔ vai

1 Tukpɔgaaleue nuiti ta-ziegi zu, pului looni Ize-layele nuiti ta-yooi zu. Beteleyeme laai é Zuda yooi zu, naama zunui ta liini ta anzai ta ná-doun zunu felegɔiti, ga ti lago zei Moabe yooi zu. ² Zunui naa laaseigi g̃eni ga Elimeeleke, anzai laaseigi g̃eni ga Naomi, ta ná-doun zunu felegɔiti daaseigiti ti g̃eni ga Maalon ta Kiliyon. Ti g̃eni ga Efelata nuiti, Beteleyeme laai zu Zuda yooi zu. Ti zeeliai ma Moabe yooi zu, ti zeizuuε beteni ná. ³ Naomi zinigi Elimeeleke zaani, anzanui g̃ila ko yenii niina ná, ta ná-doun zunu felegɔiti. ⁴ Ti Moabe anzanuiti seini. Gilagi laaseigi g̃eni ga Wɔɔlepa, felesiei laaseigi g̃e ga Lute. Ti zeini ná kona puug̃ laawu. ⁵ Maalon ta Kiliyon ti zaani balaa ti felegɔ pε. Naomi yenii ná, balagai ná-doun felegɔiti ma ta sinigi.

Lute ta Naomi ti lii vai Beteleyeme

⁶ É yenii Moabe yooi zu, é meni ga G̃oɔg̃ GALAGI undaanε laa ná-nubuseiti bε, é daamianigi vea ti ya. É wuzeg̃eni, tɔ-o, ná-doun anzaiti-yo, ga ti zeg̃e Moabe yooi zu. ⁷ Ti zeg̃eni ti-zeizuuε, ta ná-doun anza felegɔiti, ti uile pelei ma, ga ti g̃ale ma Zuda yooi zu. ⁸ Naomi g̃eni naazu ná-doun anza felegɔiti ma: «À g̃ale ma, εεε ge li dee ná-pelei wu. G̃oɔg̃ GALAGI faabɔɔg̃ g̃e wo uε, uelei wo kea la wo-zinigiti bε, niiti ti zaai, ta wo kea la

nà balaa bε. ⁹ G̃oɔg̃ GALAGI wo g̃ilagilagi zeieuele betε zini pelei wu, wa g̃e bu!» É ti nεεneni. Ti tɔzzeini ga wɔɔba. ¹⁰ Ti g̃eni ma: «Ba-o, ada liizu uɔɔma da-nubuseiti pɔ bε.»

¹¹ Naomi g̃eni ti ma: «À g̃ale ma, dɔun anzanuiti! Lee vaa zu wa uile pɔlu? Doun zunua ta kɔozu mɔɔ baa, ta g̃e ga wo-zinigiti? ¹² À g̃ale ma, dɔun anzanuiti. À li! Mazkɔɔ g̃òla uɔɔba na, g̃e ua zei zini bε. Anεε balaa ná g̃εezu ma: «Kito ka bè, ga za bidii, g̃e ve zini bε ga g̃e zunu lounɔa kɔɔɔ,» ¹³ wa naati maabɔun ga ti kɔɔɔ, wa g̃eεe wo zei vai ua zini bε naazu baa? Ba-o, dɔun anzanuiti! Mazkɔɔ ná-kpɔɔ kɔɔba uɔɔba, ta mɔɔba G̃oɔg̃ GALAGI yeewuzeg̃eue dàalɔɔma.»

¹⁴ Ti wɔɔba mɔɔba. Wɔɔlepa deemɔɔ nεεneni, ti bali ma, kele Lute g̃ilini ba. ¹⁵ Naomi g̃eni Lute ma: «Petε, è-zeebɔi g̃alega ma ná-nubuseiti pɔ ta ná-galagiti. Gale ma, è uile è-zeebɔi uolu.»

¹⁶ Kele Lute g̃eni ma: «Mina bɔi dà ga g̃e zeg̃e è uolu, ga g̃e g̃e è ua! Uε dà li ná, nà li miná, uε dà zei ná, nà zei miná. Da-nubuseiti ta g̃e ga ná-nubuseiti, da-GALAGI g̃e ga ná-GALAGI. ¹⁷ Uε dà za ná, nà za miná, màag̃ulu ná. G̃oɔg̃ GALAGI sò ná-ziig̃aawanai pε su, ni ani g̃ili ka kp̃eueva è ua, é g̃ula saai uolu!» ¹⁸ Naomi kaai ma ga wɔɔba ga ti li uɔɔma, é zeni kana niina.

¹⁹ Ti felegɔ ti zieni uɔɔma, eyesu ti zeeli Beteleyeme. Siegi zu ti lεeni la Beteleyeme, taai kpein ge buseni ti maavele ma, anzanuiti ti g̃eni g̃εezu ma: «Naomi g̃a nei baa?» ²⁰ É g̃eni ti ma-o: «À mina mɔ tɔli ga Naomi, † keni Mala. † Mazkɔɔ Zεbei-Pε-Malig̃ii eteai baa mà.

²¹ Diizuue, zèei laavega gfeni de, Gɔɔɔɔ GALAGI uaa ga ze zèapakai. Lee vaa zu wa tòli ga Naomi? Tɔɔzei Gɔɔɔɔ GALAGI uoluavega bà, Zèbei-Pɛ-Maligi maaɔɔɔɔ.»

²² Zekana Naomi ta ná-doun anzai Lute, Moabe nui, ti uaani la, ti zege Moabe yooi zu. Ti zeelini Beteleyeme, moloi nii daa ga wɔɔlezegi, naa leue vai kɔɔzeidai nɔ kpein.

Lute molo gɔɔɔɔ yee vai Boaze ná-kpalagave

2 Naomi zinigi ná-nui ta gfeni ná. É gfeni ga zobobe nu kpetɛai, Elimeeleke ná-peleyeɛgei wu, daaseigi gfeni ga Boaze. ² Moabe nui Lute gfeni Naomi ma: «Nà è maanɛɛɛɛzu ga è va bu, gè li molo gɔɔɔɔ gaiziezue kpalagave, naama nui wosue, nii a màawɔɔɔɔ.» É gfeni ma: «Li, dɔun anzanu.»

³ É liini molo gɔɔɔɔ gaiziezue kpalagi ta zu, molo leue nuiti pogi zu. É zolooni nɔ kpein ga kpalagi naa gfeni ga Boaze nɔɔɔ, nii é gfeni ga Elimeeleke ná-peleyeɛgei wu nui.

⁴ Ná tago keai ma, Boaze uaani, é zege Beteleyeme, é gfe molo leue nuiti ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI gfe wo ua!» Ti googaaɔɔɔɔ, ti gfe ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loo è ue!»

⁵ Boaze gfeni ná-botigfe zunui ma, nii é gfeni welezu molo leue nuiti ma: «Anzanu loungoi nii gfa ga be ná-doun?» ⁶ Botigfe zunui é gfeni welezu molo leue nuiti ma, naa googaaɔɔɔɔ, é gfe ma: «Moabe anzanu loungoi ta ue, nii ti uaani ta Naomi, ti zege Moabe yooi zu.

⁷ É boge mà ga gè va bu, é da molo gɔɔɔɔgiti gaizie, molo giliiti zɔɔɔɔ, molo leue nuiti polu uelei, é da ti gfaale ba. Paa yee ma za sobui, toga loni nɔ eyesu niizu, é la-go loogoge nɔ kotai wu.»

⁸ Boaze gfeni Lute ma: «Woilo, dɔun anzanu, mina li molo gɔɔɔɔ gaiziezu kpala kili su, mina maagooza ue ua, ye ná-botigfe anzanuiti ba. ⁹ Wele ue moloi leuezu ná kpalagi zu, è li ti uolu. Gè ná-botigfe zunuiti tenɛge ga ti mina wɔɔɔɔ è ua. Siegi zu kɔɔɔɔle wɔin è zosu da, da li zie ligiiti kɔ be, è bɔɔɔɔ ga nii botigfe zunuiti ta saɔa.»

¹⁰ É uileni niibiga zooi ma, é kɔɔɔ, é gfe ma: «Gè zaalai zɔɔɔɔgɛ gale è gaazu, ga è gɛɛɛɛ mà bebe, nèi gè ga wɛɛɛ anzanui?» ¹¹ Boaze googaaɔɔɔɔ, é gfe ma: «Ti naa kpein boge mà, nii è kea è-leemɔɔɔɔ ue, è-zinigi zaa uoluma, uelei è zegeai la è-gɛɛ ta è-leeni ba, ta zooi è zɔɔɔɔgai su, ga è ua nubuseiti kɔ, niiti è la gfa ti gweɛ pɔɔɔɔmazu. ¹² Gɔɔɔɔ GALAGI naa gfe è ue, nii è kea. Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, nii è uaa, è kɔɔɔɔ kouegi wu, naa è gɔɔɔɔkula ga gola.» ¹³ Lute gfeni ma:

«Ee, Màligii, gè zaalai zɔɔɔɔgɛ è gaazu! Mazɔɔɔ è gaaɛɛɛɛ, ta è bɔɔɔ pɔ, è ziila, nèi, gè ga da-wotigfe anzanui. Anɛɛ naa ue, nɔun, gè la ga da-wotigfe anzanuiti gila kpalaa keuele.»

¹⁴ Daamii ziegi zu, Boaze gfeni ma: «Maabuɔa, è daamii wo, da-bulu buɔai lo guulu dabai wu.» É zeini molo leue nuiti kobave. Boaze ani gfae geegai veeni zea. É miini, é yigo, é mɔtai make. ¹⁵ Naa uolu é wuzegeni posuyuei ma. Boaze niima levei veeni ná-

† NAOMI: daaseigi nii poluue ga «koozuneɛ anzanui.» † MALA: daaseigi nii poluue ga «ziibɔɔ anzanui.»

botigfe zunuiti zea, é gfe ti ma: «À yeezei bu ga é posuyuei gfe balaa molo giliiti zɔɔɔɔ. À mina kɔɔɔɔ.

¹⁶ Anɛɛ wa ma gɔɔɔɔgiti tanigaa gɔɔɔɔ ma giliiti ba, ga wo ze ná, é zeue, wo mina zelilo ma.»

¹⁷ É posuyuei gfeni kpalagave eyesu kɔɔɔɔ. É naa logani, nii é zeuɛni. É kilo uusuavago (30) bɔɔɔ gila daaveni ga molo gaamagi nii daa ga wɔɔlezegi. ¹⁸ Nii é zeuɛni, é naa zegeni, é lii la taa zu, é deeni ga deemɔɔɔ. É ná-daamianigi mɔtai balaa gɔɔɔɔ, é ti ve zea. ¹⁹ Deemɔɔɔ gfeni ma: «Mini gfa è posuyuei gfaai ná za? Mini gfa è botii gfaai ná za? Tuya gfa naa ue, zɔi é è zesebogai!» É naa kpein sugulani deemɔɔɔ ma, nii kpein é zieni su. Naa uolu, é gfeni ma: «Zunui nii gè botii gfaai kɔ be, daa gfa ga Boaze.» ²⁰ Naomi gfeni ná-doun anzai ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loo naama nui ue, teigi é maawɔɔɔɔgɛ gɛɛɛɛ naati be, ti vulua, ta naati be, niiti ti zaai!» Naomi gfeni ma mɔɔɔ: «Zunui naa gfa ga da-nu gitegite, toga ga naati ti ta, niiti ti-losue ga ti de unmɔɔɔ.»

²¹ Moabe nui Lute ta laani ma, é gfe ma: «Kɛɛɛ mà balaa: «Ye ná-botigfe nuiti ba, eyesu ti be ga ná-moloi leue.» » ²² Naomi gfeni ná-doun anzai Lute ma: «Naa uage, dɔun anzanu, ga è gfe ná-botigfe anzanuiti ba, naa gfa a ke nu mina è bɔɔɔ kpalagi tagili su.»

²³ Naazu, é yeni Boaze ná-botigfe anzanuiti ba, é da posuyuei gfe, eyesu moloi nii daa ga wɔɔlezegi ta moloi nii daa ga beleegi, naati ti leue vaiti kpein ti be. Naa pe su é gfeni deemɔɔɔ uɔ be.

Lute ná-maanɛɛɛɛ

3 Yeeta Lute deemɔɔɔ Naomi gfeni ma: «Dɔun anzanu, ná kɔ gè è zeiele betɛ, naa gfa a ke è gfe un-daanɛɛɛ zu. ² É kweeni ga Boaze nii è gfa ná-botigfe anzanuiti ba, naa gfa ga da-nui ta. Tama za kɔɔɔɔ, toga li-izu moloi gaaɛɛɛɛ, ná-molo logazuue. ³ Maagba, è gulb maku nɛɛɛɛgi zie bɔɔɔ ma, è da-zege uagɔiti too, è yei molo logazuue. Mina bɔɔɔ lɛɛ la, eyesu é be ga daamii wo, é bɔɔɔ. ⁴ Siegi zu é liizu la, é la, ná uetɛ, ue é laazu ná. Naa uolu maabuɔa ba, è segei tago wuzegfe kɔɔɔɔiti ma, è la. Tɔ bɔɔɔgɔ, toga naa wo è ma, nii maanɛai ga è ke.» ⁵ Lute googaaɔɔɔɔ, é gfe ma: «Nà naa kpein ke, nii è boga mà.»

⁶ É yeini molo logazuue, é naa kpein keeni, nii deemɔɔɔ deveni ma. ⁷ Boaze laamiini, é bɔɔɔ, koozuneɛni ziimaue. É liini, é la molo giliiti poluue. Lute uaani naazu vaavaa, é segei zege kɔɔɔɔiti ma, é la. ⁸ Kua zaamai, zunui naa wuunni kami, é lati, é ka ga anzanui ta gfa laani kɔɔɔɔiti bu. ⁹ É gfe ma: «Be gfa ga de?» Naa googaaɔɔɔɔ, é gfe ma: «Nà ue, Lute ue, da-wotigfe anzanui. Baa màazu, mazɔɔɔ uelei è la ga gi bɔɔɔ nu, un-mɔɔ fai ma losue veue è ya nɔun tetema.»

¹⁰ É gfeni ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loo è ue, dɔun anzanu! Faa gfaabelagi nii gfa da-woogefiladai lɛɛɛɛ mɔɔɔ, é leue ma mɔungu ua, mazɔɔɔ è la nu niineiti gaizieni, bala nua, baa kpetɛ nua. ¹¹ Niizu, dɔun anzanu, mina lua nɛgelein. Nà naa kpein ke è ue, nii è bosu, mazɔɔɔ nubuse pe ge sugweɛ ga da ga anzanu zɔɔbelama. ¹² Gaamai ue ga un-mɔɔ fai ma losue gfa

zèa, keke tagjili ka ná, nii é nòn tugó. ¹³ Ni ue. Lina, ni tofja pò é unmmò fai ma losuue gè è ue, é ke. Keke ni é la nèeni be ga é ke è ue, gè gona Góogó GALAGI ma, nii é vulua, nòn, nà ke è ue. Ye laani eyesu sobu.»

¹⁴ É yeni laani kóogóiti bu eyesu sobui. É wuzegeni ga kpidibidigi, nu la de zooga è ua nu maabegaga ga. Mazkók Boaze gèni ma: «Maa la nèeni ga nu ua sugwèe ga anzanu lèue molo logazuue.» ¹⁵ É gèni ma: «Da-zegè wolai zuvie, è so.» É soni. Naa su lzita góogóni molo zu, é pu su, é daale bu. Naa uolu é lèeni taa zu.

¹⁶ Lute uaani deemkók uò be. Naomi gèni ma: «Da ue baa, dòn anzanu?» Lute naa kpein sugulani, nii zunui naa kèeni be. ¹⁷ É gèni ma: «É su lzita veeue bè molo zu, é gè mà: «È la lia ga yeapaka è-leemkók uò be.» »

¹⁸ Naomi gèni ma: «Ye ue, è yiilei, dòn anzanu, eyesu è kwèe uelei niima vai uaazu besu da, mazkók zunui nii la doogo kópe boga jègèlein, keni a niima vai gaabelana za.»

Lute vulu vai Boaze ue

4 Boaze liini taa zigídaue, é zeí ná. Pète, zó unmmò fai ma losuue gèni zea, nii Boaze ná-fai woni, naa uaani, é da leve. Boaze gèni ma: «Uaa lèe ue, zeí lèe ue.» Naa uaani, é zeí. ² Boaze nu puugó zegeni taa gèwolaiti saama, é gèni ti ma: «À zeí lèe ue.» Ti zeini. ³ Naa uolu é gèni naama nui ma, nii unmmò fai ma losuue gèni zea: «È sugwèeni ga Naomi ua, é zegè Moabe yooi zu. Togfa pò é zou bugai uódi, nii é ga adegèloin Elimeeleke kók. ⁴ Gè gísièue ga gè naa wo è ma, ga è geya taa ueaiti gaazu, ta nà-nubuseiti ta-gèwolaiti gaazu. Ni da kò è unmmò, unmmò. Ni è la unmmò-su, deè ga ze, gè gè kwèe, mazkók da gá mounpa ma losuue è ya. Nà gá é zèa dòn è uoluma.» É googaavoteni, é gè ma: «Nà kò gè zooi unmmò.»

⁵ Boaze gèni ma: «Foloi è zooi geyazu la Naomi ma, da Moabe nui Lute balaagi zeí naama ziegi zu, nii é ga poanzai, nii a ke vofoda gè sinigi ua, nii saai, niiti ta ná-pogani zegè.» ⁶ Zó unmmò fai ma losuue gèni zea, naa googaavote, é gè ma: «Ni naa ue, gè gèlèa unmmò tosuue ua, gè mina ua nà-poganii gologolosu. Unmmò fai ma losuue zegè ga dók, mazkók gè la zooga gè ua unmmò.»

⁷ Izelayele nuiti saama múngi, faa kópe a la gèna gíli-ba, é lo unmmò faa ua, baa anii maavalibo faa ua, gílagi bena ná-savalagi gúla góogó gá, é fe zó ya, naa bena gè ga poogi Izelayele nuiti be ga naama vai betèa.

⁸ Zó unmmò fai ma losuue gèni zea, naa gèni Boaze ma: «Zooi geya kók ue,» é ná-savalagi gúlani góogó.

⁹ Boaze gèni naazu kèwolaiti ta nubuseiti kpein ma: «Wo gèa ga zeeleiti za, ga nii kpein é gèa ga Elimeeleke kók ta Kiliyon, naa uee Maalon ua, gè naati pè geyaa Naomi ma. ¹⁰ Gè Moabe nui Lute zeída balaa, é gè ga ànza, nii é gèni ga Maalon anzai, ga nii saai naa laaseigi mina jèlè ná-poganii zaama, naa gá a ke nii saai naa laaseigi ye gó kègèleaiti saama, kók taa zigídaue. Wo gèa ga ma zeeleiti za.»

¹¹ Nubusei niiti kpein ti gèni taa zigídaue ta kèwolaiti, ti gèni ma: «Gá ga naama zeeleiti! Anzanui é lèezu da-uelei wu, Góogó GALAGI ke ga Zakóbe anzaiti Lasele ta Leani kèuele, niiti ti felegóiti ti Izelayele ueleyegèi logai! Da kók balaa, tuyai gè è ma Efelata, ta è kók kók Beteleyeme! ¹² Vofodai nii Góogó GALAGI feezu è ya ga anzanu loungoi nii maavele, é da-ueleyegèi gè ga Peelese ná-peleyegèi gèuele, nii Tamaal kók Zuda ue!»

¹³ Boaze Lute zegeni, é ke ga anza, é daani uolu. Góogó GALAGI vaani bu Lute kogi zegè, é dòn zunu kók. ¹⁴ Anzanuiti ti gèni Naomi ma: «Mamagi gá Góogó GALAGI ue, nii é la vaani bu, è ua uala za peleyegèi make nui ma, GALA ge ke daaseigi kók Izelayele nuiti saama faan! ¹⁵ Doin nii gá è-yenvui niine, é è make da ukókagana, mazkók è-loun anzai nii è nèai be, ta fizógai è ue zunu loun lufela ua, naa gá é kók-gai.» ¹⁶ Naomi doin zegeni, é pèe yii la. Tò gá é kulani su. ¹⁷ Anzanuiti ti gèni ga seipókóiti, naati ti gè ma: «Dòn zunu kókga Naomi ue!» Ti daasei pèni ga Wókede. Togfa é gèni ga Izayi kègè, é gè ga Davide kègèwola.

Davide memewolaiti

¹⁸ Peelese mavofodaiti ta ga: Peelese Gèselon kók, ¹⁹ Gèselon Lame kók, Lame Aminadabe kók, ²⁰ Aminadabe Naason kók, Naason Salema kók, ²¹ Salema Boaze kók, Boaze Wókede kók, ²² Wókede Izayi kók, ta Izayi Davide kók.

1 Samiyele

SAMIYELE NÁ-FAI

(1:1--7:17)

Ane lii vai GALA sei uelei wu Silo

1 Efelayime zunui ta gñeni Lama, Sɔfe gɔuii ma, Efelayime gize yooi zu. Daaseigi gñeni ga Elekana. É gñeni ga Yelɔgame ná-doun zunui, kɛwola gñeni ga Tɔɔu ná-doun zunui Eliyu. Tɔɔu naa, kɛɛɛ gñeni ga Sufe.

2 Anza felegɔ gɔa Elekana seini. Ma mɔungi laa gñeni ga Ane, felesiei laa gɛ ga Penina, dointi ti gñeni Penina ue, kele ta la gñeni Ane ue.

3 Kona-o-kona Elekana bena zege ná-taazuue, é li Silo, é kɔkɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wu, Fai-Pɛ-Maligi. Eli ná-doun zunui felegɔti, Gɔfeni ta Finease, naati ti gñeni ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-zalaɔa gɔla nuiti Silo taazuue. **4** Zalaɔai gɔla laa gɔilagila, Elekana ue, é bena ma zuai ta gaaɔwe Penina ta ná-dointi ba. **5** Kele Ane nɔnɔi bena wɔkɔ ga seizu felegɔ, tɔɔzei Ane wola nɛeni Elekana ue, anɛ ni GALA ge la gñeni doun veeni naa ue. **6** Sinianzai Penina la gñeni loogɔsu ga gaazu unfe segeai, mazɔkɔ Gɔɔɔɔ GALAGI la gñeni doun veeni be. **7** Kona-o-kona, naa nɔ gɔa ti gñeni daawu. Penina da Ane yiibɔkɔ, tɛɛ laa gɔilagila Gɔɔɔɔ GALAGI ze uelei wu.

Ti yeni naazu konagi ta, Ane tɔɔzei ga é da wɔkɔ, é da gɛle daami wo fai ua. **8** Sinigi Elekana gaazagani, é gɛ ma: «Ane, lee vaa zu è wɔkɔzu, è da gɛle daamianigi ua? Togɔ gale, è bɔɔɔ maawɔnzuz? Nà gɔla gè la vizɔni doun puugɔ ua è ue baa?»

Ane ná-GALA maanɛɛni

9 Ti daamii wogai ma, ti bɔkɔ Silo, Ane wuzegeni, é li zalaɔa gɔlazu uelei, zalaɔa gɔla nui Eli gñeni zeini ná-kpɔkpɔgɔ gɔa, Gɔɔɔɔ GALAGI ze uelei laaue. **10** Tɔɔzei zi-ibɔkɔ gñeni de koozu gola, é Gɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛni, é da wɔkɔ gola. **11** É minazegɛgi woni, é gɛ: «Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maligi! Ni da ná-kpɔkɔ ue-ena, è gaaumaawɔngɔ, ni è la yeemani mà, ni da doun zunui veena bè, nà fe è ue, Gɔɔɔɔ GALAGI, sii ma voloi pɛ su, kpeka la wɔɔgɔa nɔundegai ta kpelei ua eyesu pɛ.»

12 Tei Ane lebini Gɔɔɔɔ GALAGI valizu, Eli gñeni dakɔkɔgiti niikpi pelei zumɔsu. **13** É gñeni naa lakɔkɔgiti kaazu, ti da niikpi, kele nu la gñeni woo nɔpɛ menisu, mazɔkɔ Ane gñeni GALA falizu yiimaue. Eli gɔisieni ga

dɔɔi gɔa é Ane zogai. **14** Eli gñeni Ane ma: «Da gɔlazu ni-ima gɛuelei zu yeele? Li, è da-kɔkɔ gɔla gaaazu ada gɔlii pele.»

15 Ane googaauoteni, é gɛ ma: «Ba-o, màligii, dɔɔ lei é ua gɛ bà, gè la dɔɔ bɔleni, baa gaazulati gani nɔpɛ. Kele zii gɔa é bɔkɔzu kòozu. Nà ue ga gè nà-ziiɔkɔkɔ le ga Gɔɔɔɔ GALAGI. **16** Mina pète ga anzanu nakai, ziiɔkɔ lateuegai gɔa é kea gè lebiga ná-GALA falii zu.»

17 Eli googaauoteni, é gɛ ma: «Ni naa ue, li, ziiɛigi gɛ è ue, Izelayele ná-GALAGI è woogaauote, nii è falii ma, é naa ve è ya!»

18 Ane Eli woogaauoteni, é gɛ ma: «Da-nubɔɔɔɔlai zoo é ye bà.» Naa woga uoluma Ane ue, é liini, é daamii wo, gaazuue ze ga pagɔ. **19** Poluma zobui, kpidiɔidiɔgi, Elekana ta ná-peleyegɛi pɛ ti liini, ti kɔkɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wu, naa uoluma, ti gɔleni ma, ti li ta-laazu Lama.

Elekana bedeni anzai Ane ma, Gɔɔɔɔ GALAGI ge naa maawɔngɔani. **20** Ane kogi zegeni naama gɔnagi nɔ laawu, é zunui loun zɔkɔ, é gɛ ma: «Doin nii laa gɔa ga Samiyele, mazɔkɔ gè falieu Gɔɔɔɔ GALAGI ma.»

Ane ná-doin gɔalivaa vai GALA ma

21 Naa uoluma, Elekana ta ná-peleyegɛi pɛ ti gñeni liizu mɔkɔ Silo, ga ti naama zalaɔai gɔla, nii ta da kula kona-o-kona, Gɔɔɔɔ GALAGI ue, ta é ná-minazegɛgi laazeeli, nii é keeni. **22** Kele Ane la gñeni uileni ti uolu naama ziei zu, é gñeni sinigi ma: «Nà naa maabɔunsu, eyesu doin laagɔla niimii ua, naazu nà lii la niina Silo, gè fe Gɔɔɔɔ GALAGI ue, nii a ke doin tei ge ye Gɔɔɔɔ GALAGI ya, sii ma voloi pɛ su.»

23 Sinigi Elekana gñeni ma: «Ke egeuelei è devea la, naa maabɔun eyesu è doin laagɔla niimii ua. Gɔɔɔɔ GALAGI ge ke, nii é minazegɛa la, naa laazeeli.» Ane yeni ná, é da niimii ve dɔungoi ya, eyesu naa laagɔla niimii ua.

24 Doin laagɔlaai ma niimii ua, dee Ane segeni, é lii la Silo, anɛ ni dɔungoi lɔida gñeni de de. É kona savagɔ niki zinei zegeni, é uee bulu vukɔi kilo uususavagɔ (30) ua, ta kɔkɔ woole gɔla daavegai ga dɔɔi. **25** Ti niki uani, ti kula ga zalaɔai, naa uoluma, ti liini ga dɔungoi Eli uɔ. **26** Ane gñeni ma: «Ee, màligii, è-gɔ ka naa zu nei baa, ga anzanui ta uani, é da Gɔɔɔɔ GALAGI vali è gɔbaue? GALA ka kàazu, egeuelei è vulua la ga gɔite, gaamazu nà gñeni de. **27** Wele, doin nii gɔa gè gñeni falizu GALA ma. Tama Gɔɔɔɔ GALAGI fea zèa. **28** Nà balaagi, nà pɔ ga gè kaliva Gɔɔɔɔ GALAGI ma, togɔ ga nɔkɔ sii ma voloi pɛ su.» Ti nɔkɔni ná Gɔɔɔɔ GALAGI wu.

Ane ná-mama guyei

2 Ane GALA falini gani:
 «Zii laavege ga koozunεei, Góogɔ GALAGI zaalai zu.
 Gè unbuzefei zɔkɔga Góogɔ GALAGI zaalai zu, nà zoo niina gè bε, gè sili nuiti googaaυote, kòozunεευε, tɔkɔzei GALA ge bɔga bà.
 2 Góogɔ GALAGI gɛgɛla la ná, tɔ gɛla kpe ka nadegai. È gɛla tɔun polu, gala kili ge la ná, gala kili ge la ná, é ua gɛ ga fasai, ga gɔkɔ ma GALAGI gɛυeele.
 3 À wa-waso kpɔεiti kpelana mu pele zu, ta poomu gooiti ti gɛa gɛlazu wo-laaueti. Mazɔkɔ Góogɔ GALAGI gɛ ga GALAGI, nii é fai pε kwεε, toɔa é nubuseiti ta-gɛεwotiiti buɛegi gɔgɔsu.
 4 Kɔɔgɛluba wolaiti ta-gɛlɛgiti ti gɛlɛgɛla, keɛ zebesulala nuiti ti zebɛi zɔkɔga.
 5 Zɔiti ti yigɔa gɛa de, naati ta laamiani gaiziezu. Keɛ niiti mu pului gɛa ti ma, ti la mɔ bedeni ga ti boti gɛ pε, ti ua gɔkɔ kɔkɔ.
 Doun zɔkɔtala anzanui doun lɔfela zɔkɔga, zɔi ma doin gɛa mɔinni zea, naa maaloga.
 6 Góogɔ GALAGI gɛ a da paai wo, é lati, é zenvui ve, tɔ gɛ a da nui yenvui yei gɔvɛalaazu, tɔ kɔ gɛ balaa a da nui yenvui gɛla gɔvɛalaazu.
 7 Góogɔ GALAGI gɛla kpe ka a da baladai ve, é kpɛtɛi balaa fe. Tɔ gɛ a da nui maayei, keɛ toɔa da nui unbuzefɛ balaa.
 8 Toɔa da bala nui wuzefɛ, é kula fufiligi zu, é zɛɔnaka nui wuzefɛ, é kula kpogɛgi zu, é seizu ve ti ya, seizumaanεεgiti saama, é unfema losuυe ve ti ya. Zooi ma bedegiti, ta ga Góogɔ GALAGI kɔkɔ, tiya gɛ é eteai zeini ti ma.
 9 Góogɔ GALAGI gɛ da baa ná-woogɛgɛla nuiti maazu, ti-ziezuυe pε. Keɛ faa kɔkɔ gɛ nuiti undaa gɛ uili kpidiu zu, mazɔkɔ nu kɔpɛ ge la vɔniga faa ma, ga tɔ bɔgɔ zebɛi.
 10 Zɔiti ti wuzefɛzu Góogɔ GALAGI laalɔgɔma, ti kpein ti zu gɛ gologolo. Góogɔ GALAGI gɛ yεsu geegɔkɔgi zu, é bain ga tiye, eɛ geebade lugi. Toɔa eteai lukpɔgaaleυe, é zeeli zou bela ga naa pε. Toɔa zobogi ve ná-masagi ya, nii é gulɔi ziaai ma, é ta υεε sebei ua.»
 11 Naa pε poluma, Elekana galeni ma, ná-taazu Lama, keɛ zunu loungoi Samiyele yenii Silo, é da botii gɛ Góogɔ GALAGI υε, zalaɔa gɛla nui Eli gɔbaυe.

Eli ná-dointi ta-vai

12 Eli ná-doun zunuiti ti gɛni ga nu nakaiti, ti la gɛni unfesu Góogɔ GALAGI ma. 13 Weɛ, ti zie uelei gɛni ga nii, nii ti gɛni keezu ga bebei: nu kɔpɛ é uaazu ga za-

laɔai kula vai ma, zalaɔa gɛla nui ná-botigɛ nui gɛni liizu, naama nui υɔ be, siegi zu zalaɔa zuai gɛezu la abui gɛ, é da gɛli, a gɛna lia sua zɔkɔ mite wolai gɛ zea, nii niigai ga ga savago. 14 É bena mite wolai lɔ anɛnakai zu, nii é ga digii, baa kɔkɔ ligii, ni naa laade kokoi, nii kɔpɛ mitei naa a kɔkɔ ba, naa gɛ é ga zalaɔa gɛla nui kɔkɔ. Naa gɛ ti gɛni keezu ga Izelayeɛ nuiti kpein, niiti ti gɛni uaazu Silo zalaɔa gɛla vai ma. 15 Yeeta bena gɛle gɛte, ti ua gɛ ti zalaɔa zuai ma wulɔiti gala, zalaɔa gɛla nui ná-botigɛ nui bena ua, naama nui υɔ be, é gɛ ma: «Zalaɔa gɛla nui ná-mɔ suai ve, mazɔkɔ é la uaazu gɛliai ta zosu, ma undui kɔ gɛ é pɔ.»

16 Ni zunui nii ti ná-zalaɔai gɛlazu, naa a gɛna ma: «Zena de, gi be ga ma wulɔi gɛla, da ua niina, nii kɔpɛ è pɔ, è naa zefɛ,» zalaɔa gɛla nui ná-botigɛ nui bena gɛ ma: «Ba, kenii é fe niizu, è la na keeni, nà ta zefɛ ga zeeɔaabaai.»

17 Niima zunu loungoiti kɔgi wola kɔkɔni, Góogɔ GALAGI gaazu, tɔkɔzei vebeanii niiti nuiti ti gɛni feezu Góogɔ GALAGI υε, zunu loungoi niiti ti gɛni naa gɛezu ga fuun gani.

18 Keɛ doungoi Samiyele gɛni ná-botii gɛezu Góogɔ GALAGI υε, kɔba zefɛi gɛni ga zalaɔa gɛla zefɛi.

Samiyele ta zɔkɔ nuiti

19 Kona kula laa gɛlagila, Samiyele dee bena sege maavɔnigi betɛ be, ta la gɛna lia ta sinigi Silo, zalaɔa gɛla vai ma, é gɛni liizu ga naama zefɛi ná-doin υɔ. 20 Eli tuya looni Elekana ta anzai υε, é gɛ ti ma: «Góogɔ GALAGI va bu ga é doun gɛlɛgɛa zɔkɔ è-anzai nii ua, niiti ta gɛ ga Samiyele uotogi, nii é fea Góogɔ GALAGI υε.» Naa uoluma, ti galeni ma ta-laazu. 21 Góogɔ GALAGI Ane maawɔngɛani, polu gɛ ga Ane zunu loun savago, ta anzanu loun felegɔ gɛlɛgɛa zɔkɔni uolu. Naa ma ziegi zu Samiyele gɛni ba, é da wɔkɔ, Góogɔ GALAGI gaazu.

Eli ta ná-dointi

22 Eli uɔkɔzɔgani niina ga gola. É ná-doun zunuiti sie uelei ma woo menini, é uile Izelayeɛ nuiti ba, é menini ga ná-doun zunuiti ta kɔkɔ laazu ga anzanuiti, niiti ti gɛaɛezu ba GALA daagɔmi sege uelei laauε. 23 Eli gɛni ná-doun zunuiti ma: «Leeni gɛ gè menisu, é uile wo ua? Eεe pε ka wo-kɔgɔ kɔi wosu, tɔkɔzei wo zie uelei la uani. Leeni vaa zu wo naa gɛezu? 24 Dòun zunuiti, à yeedgɛla naazu, nii gè menisu é uile wo ua, naa la uani. Wa Góogɔ GALAGI ná-nubuseiti diizu tɔ kologologiti ma. 25 Ni nui ta a koto gɛna kɔkɔla nubusei ta laalɔgɔma, GALA ka é ga tukpɔgaaleυe nui naazu, keɛ zɔi é kotoi gɛezu, Góogɔ GALAGI bɔgɔi laalɔgɔma, be gɛ a naama nui maavaawo?» Eli nii kpein boni, keɛ ná-doun zunuiti ti la gɛni keeni, ti ua ti-gɛε wooi zo, tɔkɔzei Góogɔ GALAGI deveni niina ga ti za.

26 Samiyele ma zunu loungoi gɛni wɔkɔkɔ, é da GALA ta nubuseiti zillaa.

**Nimizai é zeini
Eli ná-peleyegei ma**

²⁷ Yeeta GALA goo wo nui ta uaani, é gfe Eli ma: «Woi-lo niima nii GALA ge bosu è ma: «È sugwæe kala, ga è-memewolani keai ma Ezipete yooi zu, Falagɔn ná-pelei wu ga duciti, gè bɔɔɔ lɛni ga tiye, tiya-o, ta-ueleyegeiti-yo. ²⁸ Izelayele ueleyegei kpein saama, è-memewola Aalɔn gɔ gè yimazegeni la, ga é gfe ga nà-zalaɔa gɔla nui. É da lo nà-zalaɔa gɔlazuu, é da nà-zalaɔaiti daazeeli mà, é da ani maku neenegiti gala bè, ta é da gàazaɔa. Gè ti-laamiizu veeni, tɔ-o, mavofodai-o, zalaɔa zuaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti uaazu la. ²⁹ Toɔa gale mu, wo bele gɔlazu nà-zalaɔaiti ta nà-veɛaniiti ba, nii gè ma levei veai, ga é da gfe nà-pelei wu? Lee vaa zu è è-loun zunuiti fiɔsu bà? Wo da bɔɔɔ gɔnɔkula ga zalaɔa zuai uasuuɛti, niiti nà-nubuseiti, Izelayele nuiti, ti uaazu la pò?»

³⁰ «Naa gɔ é ba, tei é gfea gɔana, nèi gè ga Izelayele ná-GALAGI, gɔoi gɔ é ga nii: Gè minazegeni è ue, da-o, da-ueleyegei-yo, ta è-memewolani tɔnɔ ma ueleyegei balaa, ga wa gɔ wo ga nà-botigfe nuiti yeenɔpe eyesu gɔ. Kele, nɔnɔn, Gɔɔɔ GALAGI, nà bosu è ma ga minazegeni naa li poun. Mazɔɔ nà da gaaazu unfegi ve naati be, niiti ti dèbizu, kele niiti ti bèlɛlalazu, unfegi gɔ da yei ga tiye. ³¹ Su la gɔoza, nà uaazu da-ueleyegei, ta è-memewola nɔnɔn ma ueleyegei zuvikei gɔlazu ti ya, naa gɔ a ke, nu uɔɔɔzaga nɔpe ge mina mɔ gfe da-ueleyegei wu. ³² Da wele, è è zili nui gɔ, é da gɔaba sèi uelei ma. Fai pe ka gfe ga pagɔ Izelayele ueleyege ue, naama ziegi zu nu la mɔ kewola uɔnɔ nɔpe kaa, da-uelei wu. ³³ Naa pe ge gfe u, nà uaazu è-mavofodai gila makesu, nà-zalaɔa gɔlazuu gɔbaue, nii a ke é da nimiza bɔɔɔ ma, ga toloi ta kitevei. Názu ma, da-ueleyegei wu nui mɔtaiti kpein ta za, ti-ma niinelai zu.

³⁴ «Nii é uaazu gfezu ga è-loun felegɔiti, Gɔfeni, ta Finease, naa gɔ é gfezu ga poogi è ue, ga nii gè bosu gaamai ue, tɔɔzei, ti felegɔ pe ta zaazu folo gila kpe. ³⁵ Naa uoluma, nà yimazegfe ga zalaɔa gɔla nu bɔɔɔ ue, gè sei, nii a gfe ga lada nu, toɔa zie ga nà-kisieiti, ta ziimai vaiti. Nà mavofodai bete ba, nii a ye ná gɔ, é gfe ga zalaɔa gɔla nui, masagi gɔba, nii gè yimazegfezu la, gè gulɔi zie ma. ³⁶ Zɔi a ye vulua è-mavofodai zu, naa gɔ ua zalaɔa gɔla nui naa uɔ be, é uile niibigɔ kakala, nii a ke é ua wali gilagi zɔɔɔ, baa bulu buɔa gila ko. Toɔa zalaɔa gɔla nui naa maanɛnɛ, é gfe ma: Soma, è boti ve zèa, zalaɔa gɔlazuu, nii a ke gè bulu buɔa gɔ zɔɔɔ ga kɔnɔgi.»

Samiyele loli fai GALA be

3 Zunu lounɔi Samiyele gfe Gɔɔɔ GALAGI ná-botii gfezu, Eli gɔbaue. Naama ziegi zu, Gɔɔɔ GALAGI la gfe bɔɔni nuiti pɔ, valafala, ti la mɔ gfe ní-kulakelema vaiti uɔɔɔsu valafala.

² É gfe ni ga kpidi ta, zalaɔa gɔla nui Eli gfe laani daazuue, naama ziegi zu Eli gaaazuue maabidini niina. É la mɔ gfe wozaɔaazu kɔn. ³ Samiyele balaa gfe

GALA sei uelei wu, é gfe laani minazegfe kesui gɔbaue, naazu GALA ná-fitinai da zo de. ⁴ Naama ziegi zu, Gɔɔɔ GALAGI Samiyele lolini, Samiyele gfe ma: «Nà gaa!»

⁵ Samiyele bizeni, é li Eli uɔ be, é gfe ma: «Nà gaa, mazɔɔ è tòligɛ.»

Eli googaaוותeni, é gfe ma: «Gè la toli boni, gale ma, è li, è la.» Samiyele liini, é la uolu.

⁶ Gɔɔɔ GALAGI Samiyele lolini uolu. Samiyele wuzegeni, é li Eli uɔ be, é gfe ma: «Nà gaa, mazɔɔ è tòligɛ.»

Eli googaaוותeni, é gfe ma: «Dòun zunu! Gè la toli boni, li, è la.»

⁷ Samiyele ma ge la gfe de Gɔɔɔ GALAGI gwee, tɔɔzei kaipa naa la gfe de bɔɔni tɔ bɔɔni uɔ.

⁸ Gɔɔɔ GALAGI Samiyele lolini uolu, ná zeizu za-uasiei. Samiyele galeni ma Eli uɔ be, é gfe ma: «Nà gaa, mazɔɔ è tòligɛ.»

Eli gaagaani niina ga Gɔɔɔ GALAGI gɔ é doungoi lolisu. ⁹ Eli gfe Samiyele ma naazu: «Liina, è la, ni da toli kili menina, da gfe ma: «Bɔɔna, Gɔɔɔ GALAGI, da-wotigfe nui woilogɛ.» » Samiyele liini, é la daazuue.

¹⁰ Gɔɔɔ GALAGI uaani, é lo kobau, é toli ga ma mɔungiti keuele, é gfe ma: «Samiyele! Samiyele!»

Samiyele googaaוותeni, é gfe ma: «Bɔɔna, mazɔɔ nèi gè ga da-wotigfe nui gòilogɛ.»

¹¹ Gɔɔɔ GALAGI gfe Samiyele ma: «Nà uaazu faa laazu Izelayele nubuseiti ma, nu-o-nu a ma wooi menina, daa gɔ uɔ. ¹² Naama voloi, maanɔɔni nii kpein gè deveai Eli ta ná-peleyegei ue, nà ti pe daazeeli, gè la gila kpalaa zega uoluzuu. ¹³ Gè deue la ga, nà ná-peleyegei ueelalazu eyesu gɔ, mazɔɔ è gfe sugwæe ga ná-dointi ta bèlɛlalazu, kele é la keeni, é ua naati maagolo. ¹⁴ Naa gɔ é ba, gè gona Eli ná-peleyegei ue, gè gfe ma: «Zalaɔai baa veɛaniiti ti la zooga ti ua Eli ná-peleyegei ná-kotoi gba eyesu pe.» »

¹⁵ Samiyele ye ni laani eyesu geelaalao. Naa uoluma, é wuzegeni, é GALA sei uelei ma uelelɔuɛti daalao. Kele nii GALA ge boni ma, é gfe ni luazu ga é ua naa wo Eli ma. ¹⁶ Kele Eli tolini, é gfe ma: «Samiyele, dòun zunui!»

Doungoi googaaוותeni, é gfe ma: «Nà gaa.»

¹⁷ Eli gfe ma: «Lee gɔ Gɔɔɔ GALAGI bogai è ma? Mina tanɔpe dɔɔɔ bà. GALA ka è zo ná-ziigaaawanai pe su, ni da gila kpalaa dɔɔɔuna bà!» ¹⁸ Samiyele daani ma kpe, é ti pe daazeeli ma, é la gfe tanɔpe dɔɔɔuni Eli ua. Eli gfe ma: «Tɔ gɔ é ga Gɔɔɔ GALAGI, é naa gfe, nii pagai gaazu.»

¹⁹ Samiyele gfe ni kɔɔɔzu, Gɔɔɔ GALAGI gfe ni ba yeenɔpe, wooi gilagilagi kpein é gfe ni bosu, Gɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, ti pe daa gfe ni zeelizu. ²⁰ Naa gɔ é keeni, Izelayele kpein, é kɔɔzei Dan, é zeeli Beel-Seeba, ti pe ti kweeni, ga Samiyele gɔ ga Gɔɔɔ GALAGI ná-keelai. ²¹ Gɔɔɔ GALAGI la gfe ni beni gɔla vai ua kelema Silo, mazɔɔ miná gɔ é gfe ni bɔɔɔ lɛzu ná ga Samiyele, é da daawooi lɛ la.

4 Samiyele gfe naama wooi laazeelizu Izelayele pe ma, nii é gfe ni uɔɔɔ Gɔɔɔ GALAGI ya.

Minazege kesui zege vai Filiseti nuiti be

Izelayele nuiti ti gʻulani ga ti Filiseti nuiti daagomi ga kɔɔi, Izelayele ná-kɔɔɛbeɪ uuuni Eβen-Ezɛɛl. Filiseti nuiti ti tɔɔɔi uu Afɛke taazuɛ. ² Filiseti nuiti ti lopele βetɛni kɔɔɔɔ vai ma, ti kɔɔi kɔɔzeini ta Izelayele nuiti. Kɔɔi βɔɔini ga gola, Filiseti nuiti ti zeelini Izelayele nuiti ma, ti nu waanaanigɔ (4 000) gʻɛgʻala uaani ti zaama, kɔɔɔɔɔɔɔɔ. ³ Zɔiti ti uelani, naati ti gʻalegai ma ma kɔɔɔɔɔɔɔɔ zu, Izelayele lotugɔiti ti gʻɛni bɔɔɔɔ gʻaazaɔasɔ ga: «Lee vaa zu Gʻɔɔɔɔ GALAGI ade yegana Filiseti nuiti ti da vɔɔni ade ma?» Ti gʻɛni bɔɔɔɔ ma: «Ade li Silo, ade ua ga GALA ná-minazege kesui. Naa a gʻɛna ade zaama, toɔɔa ade gʻizo ade zili nuiti zeei ma.»

⁴ Ti numaa leveni Silo, Gʻɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui gʻalama, Fai-Pɛ-Maligʻii, nii é zeini seelubeinti unda. Zalaɔa gʻula nui Eli ná-doun zunu felegɔiti Gʻɔɔfeni ta Finease ti yeni minazege kesui uolu, ti ua.

⁵ Ti zeeliai ma ga minazege kesui kɔɔɔɔɔɔɔɔ zu, Izelayele gʻɔɔɔɔɔɔɔɔ woogʻulani ga koozunɛɛi, eyesu zooi bali ti wu, uɛ ti gʻɛni ná. ⁶ Filiseti nuiti ti zɔɔngɔ wooi naa menigai ma, ti gʻɛni bɔɔɔɔ gʻaazaɔasɔ, ti da gʻɛ ma: «Kpee wolai nii uoluɛ gʻa ga leeni, Ebulu nuiti ta-gʻɔɔɔɔɔɔɔɔ zu?» Ti menini ga Gʻɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui gʻa ti uaai la Izelayele ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ zu. ⁷ Ti wola luani, ti da gʻɛ bɔɔɔɔ ma: «Ade maanɔɔɔɔ, tɔɔzei GALA ge ua Ebulu nuiti ta-gʻɔɔɔɔɔɔɔɔ zu, é la gʻɛa gʻana kɔɔɔma. ⁸ Ade maanɔɔɔɔ-a-o! Be gʻa a ade gʻula zebesu gʻalagɔ niiti zea? Galagɔ teiti ka ti maanɔɔɔɔ ma zii mɔɔinmɔɔin seini Ezipete nuiti ma, teuebai zu. ⁹ À zasulo! Filiseti nuiti, wo gʻɛ ga zunu bɔɔɔɔɔɔɔɔ! Wo mina ua kɔɔzu duɔɔlai zu, Ebulu nuiti zea, eɔɔvelei ti gʻɛa la wo ya duɔɔlai zu, naa gʻa é ba, à zunuyai gʻɛna, wo kɔɔi gʻɔ.»

¹⁰ Filiseti nuiti ti kɔɔi kɔɔzeini, ti vɔɔni Izelayele ma, eɛɛ pɛ ge da bize ga kɔɔɔɔ ná-sege gʻotai wu. Ti vɔɔni Izelayele ma ga gola, nu waauusavagɔ (30 000) gʻa é zaani Izelayele ua. ¹¹ Filiseti nuiti ti GALA ná-minazege kesui zegeni, Eli ná-doun zunu felegɔiti ma, Gʻɔɔfeni ta Finease, naati ti za kɔɔi zu.

Eli ta ná-doun anzai ti zaa vai

¹² Naama volo gʻilagɔ kɔ, zunu gʻila ge bizeni, é gʻula kɔɔɔɔɔɔɔɔ zu, é gʻɛni ga Benzamen mavofodai zu nui ta, é uaani Silo, ná-segeiti baliualiai ga, fufiligɔ nɔɔngɔ pɛ unma, ziiβɔɔi mauele ma. ¹³ Teai ma taazuɛ, Eli gʻɛni zeini ná-kpɔkpɔgɔ gʻa, pele gʻobauɛ, é da maabɔngɔ wo, tɔɔzei zii gʻɛni zoolezu ga GALA ná-minazege kesui ma vai. Zunui tei paai ma, é nuuma wooi wo taazuɛ, nubuseiti pɛ ti kpee gʻulani bu.

¹⁴ Eli naama beei menigai ma, é gaazaɔagɔ woni, ga: «Lee ma bee gʻa é loozu?»

Zunui tei ge uaani, ga é naama vai laazeeli Eli ma.

¹⁵ Naama ziegi zu, Eli zii ma voloi gʻɛni ga kona uu-taauu maazu lɔsava (98), gaazuɔoleni niina. ¹⁶ Zunui gʻɛni Eli ma: «Pɛlauɛ, gɛ zege kɔɔɔɔɔɔɔɔ za nɔ.»

Eli gʻɛni ma: «Leeni gʻa keai, dɔun zunu?»

¹⁷ Keelai googʻaavoteni, é gʻɛ ma: «Izelayele biza Filiseti nuiti ba, gi loouɛ bu ga gola. È-loun zunu felegɔiti saauɛ kɔɔi kɔɔi zu, Gʻɔɔfeni ta Finease. GALA ná-minazege kesui balaagi zegeue Filiseti nuiti be.» ¹⁸ Siegi zu keelai βɔɔeni la, é uile minazege kesui ua, Eli gʻulani ná-kpɔkpɔgɔ gʻa, é buɔɔ bɔɔɔ maazu, é loo kpogɔ gʻobauɛ, kpoboi woloni, é za. Mazɔɔɔ, Eli uɔɔɔɔɔɔɔni niina, é wuini bɔɔɔ ma balaa. Eli Izelayele lukpɔgʻaaleveni kona uuanaanigɔ (40) laawu.

¹⁹ Ná-doin, Finease anzai gʻogɔ gʻaawɔɔni niina. É menigai ma, ga ti GALA ná-minazege kesui zegeue, naa uoluma, kɛɛmɔɔin ta sinigi ti zaa, anzanui nii zeini gʻɔɔɔɔuolu, é doin kɔɔɔ, tɔɔzei koozu wanai soni gaamanɔ. ²⁰ Tei é gʻɛnina zaazu, anzanui niiti ti gʻɛni koba, naati ti gʻɛni ma: «Mina lua, mazɔɔɔ è zunu loun kɔɔɔɔ-ga.» Kele é la uɔɔ gʻɛni woiloni naa ma, é ua ta zege ba ti uɛ. ²¹ É doin laasei pɛeni ga I-Kabɔde (nii poluuɛ ga «lɛbiya la mɔ ná»). Mazɔɔɔ é gʻɛni ma: «GALA ná-lɛbiyai zegea Izelayele ua.» Keai ma naa wosu, é gʻisieni, é uile GALA ná-minazege kesui ua, nii Filiseti nuiti ti segeni, ta kɛɛmɔɔin ta sinigi ti zaa vai. ²² É woogʻulani, é gʻɛ ma: «Ungo, lɛbiyai gʻula Izelayele ua, mazɔɔɔ Izelayele zili nuiti ti lia ga GALA ná-minazege kesui.»

Minazege kesui vai Filiseti nuiti pɔ be

⁵ Filiseti nuiti ti GALA ná-minazege kesui zegeni Eβen-Ezɛɛl, ti lii la Asedɔde taazuɛ. ² Ti tɛeni ta-gʻalagɔ Dagon ná-pelei wu, ti da maaniini saɔai naa gʻobauɛ. ³ Asedɔde nuiti ti wuzegeni sobuzobui, ti ka ga Dagon gʻa laani daauɛai zooi ma, Gʻɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui gʻakalauɛ. Ti buzegeni, ti to tosuɛ.

⁴ Poluma zobui mɔɔɔ, ti wuzegeni kpidiβidigi, ti ka ga Dagon gʻa laani daauɛai mɔɔ zooi ma, Gʻɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui gʻakalauɛ, nɔɔngɔ ta zee felegɔiti teueai ba, ti vazagai kpofalagɔ maazu, kpusei kɔ gʻa é yeni ná niina. ⁵ Naa gʻa é kea, Dagon ná-zalaɔa gʻula nuiti, ta niiti kpein ti lɛezu Dagon ná-pelei wu Asedɔde, ti la da ga zie kpofalagɔ ma, zaagʻaza.

⁶ Gʻɔɔɔɔ GALAGI ná-zebeɪ lɛeni ga Asedɔde nuiti, é dualuagɔ kɔɔni ti zu, é puzeɔulagɔ uɛeni ti ua, Asedɔde ta ná-zooi pɛ su. ⁷ Asedɔde nuiti ti naama vai gʻai ma, é da gʻɛ ga tiye, ti gʻɛni ma: «Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui la lɛbiga ada-laazuɛ, mazɔɔɔ zeei ná-zebeɪ gʻa ade laabɔɔma, ada-o, ada-galagɔ Dagon-o.»

⁸ Ti Filiseti gundigʻiiti tolini Asedɔde taazuɛ, ti ti gʻaazaɔa, ti gʻɛ ma: «Lee gʻa ada ke ga Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui nii?»

Naati ti ti woogʻaavoteni, ti gʻɛni ti ma: «Kenɔ Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui leve Gate.» Ti liini ga GALA ná-minazege kesui miná. ⁹ Kele ti lia uoluma la, Gʻɔɔɔɔ GALAGI wuzegeni Gate taai laabɔɔma. Dualua golai kɔɔni ti pɛ su, puzeɔulagɔ ti zoni, é kɔɔzei doungoiti ma, é li kpakologiti pɔ.

¹⁰ Gaamago kɔ, ti GALA ná-minazege kesui gʻulani naa ua, ti lii la Ekelɔn. Kele ti zeeliai ma la Ekelɔn, Ekelɔn nuiti ti kpee wolai looni, ti gʻɛ ma: «Ti ua ga Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui ada-laazuɛ, nii a

ke ade za, adeya-o, ada-nubuseiti-o!» ¹¹ Tiya balaa, ti Filiseti gundigiiti tolini, ti gɛ ti ma: «À Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui gaagale ma ná-zooi zu, ni naa laade, gi kpein gá vaazu zaazu, giya-o, gá-nubuseiti-o!» Mazɔɔɔ nuiti ti gɛni zaazu ga duci taazuue ná pɛ. Mazɔɔɔ GALA ge ná-zɛbei lɛeni ga tiye gola. ¹² Nui niiti saai a la uoola ti ua, puzeɣulagi gɛ é bena naati so, naa maavele ma, taai zu nubuseiti kpain gooi lɛeni geegɔɔgi zu.

GALA ná-minazege kesui gaagale ma vai Izelayele yooi zu

6 Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui kɛeni ga alu dɔfela Filiseti nuiti ta-yooi zu. ² Filiseti nuiti, ti ta-zalaɣa gɔla nuiti ta uelela uele vaa wo nuiti gaalɛeni ba, ti gɛ ti ma: «Leeni gɛ gá ke ga Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui? À pele le ga giye, nii gá leve da, gi daazeeli ná-zooi zu.»

³ Naati ti ti woogaaivoteni, ti gɛ ma: «Ni wa Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui levesu ná-zooi zu, à mi-na ma ñakai nɔ leve. Keni wo faazubete zalaɣaa gɔla be. Wa naa gɛena, wa gɛde, wa kwɛe leeni vaa zu é wuzegɛzu wo laalɔɔma sienɔpɛ.»

⁴ Filiseti nuiti ti ti gaaazafani uolu ga: «Faazubete zalaɣai ma zii begele gɛ gá kula?»

Zalaɣa gɔla nuiti ta uelela uele vaa wo nuiti ti ti woogaaivoteni, ga: «À zanu sɔɔla lɔɔlugɔ bɛte, é gɛ ga puzeɣulagi uagɔlabai, ta zanu sɔɔla lɔɔlugɔ, nii é gɛezu ga inegiti baagɔlabai, naa gɛ é zoloosu Filiseti gundigi lɔɔlugɔiti tieɣɔ ma, mazɔɔɔ kpakɔ gɔlagi nɔ gɛ seeliai wo ma, wa-o, wa-gundigiiti-yo. ⁵ À wa-uuzegɔlagiti ta inegiti baagɔlabaiti kpetɛ, niiti ti faa zugologologi gɛezu zooi zu, wo zɛba wo lɛbiyai ve Izelayele ná-GALAGI uɛ, tanisu toɣa ná-ziiɣaawanai ye ná, é bosu wo laalɔɔma, wa-o, wa-galagiti-yo, ta wa-yooi. ⁶ À mina gɔkpa ga Falagɔn ta Ezipete nuiti keuele. Wo gɔize su, ga GALAGI nii gɛ é naati kpɔɔni ga keuele mɔinmɔin, eyesu naati ti be Izelayele ua, é gɔla duɔlai zu.

⁷ «À wotolo niinei betena, wo nike zaa felegɔ zɛge, niiti ti-ma yivoiti ti niimii bɔlezu, nike zaai niiti unbawului laade laani ti unma kaipa. Wo ti gɔli wotoloi ua, keɛ wo li ga ti-ma yivoiti togani make pelei wu. ⁸ À Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui zɛge, wo da wotoloi zu, wo zɛba wo kesui taɣili sege, wo zanu sɔɔlaiti pu su, niiti wo ti gɔlaai ga wa-vaa zubete zalaɣai, Gɔogɔ GALAGI uɛ, à naama gɛsui la minazege kesui gɔba, wotoloi zu, wo be wotoloi ua, é da li. ⁹ Wa losu, wo da wele nikeiti ba. Ni ta liina ga Izelayele yooi zu uele, kwɛpelema uelei, uɛ uele Bete-Seemese ná, wa kwɛe naazu, ga Izelayele ná-GALAGI gɛ é maanɔɔni niiti seida ade ma. Keɛ, ni ti la liini ga naa uele, ada gɛ ma naazu: «Tɔ laade zee ua gɛ ade ua, keɛ niima vai uaaue nɔ bɔɔg uɛ.» »

¹⁰ Filiseti nuiti ti zieni ga naama lɛne gooi. Ti koima nike felegɔ zɛgeni, ti ti gɔli wotoloi ua, ti nike yivoiti te togani make pelei wu. ¹¹ Ti Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui laani wotoloi zu, ta kesui nii zanu sɔɔlaiti ti su,

puzeɣulagi ta inegiti baagɔlabai. ¹² Nike zaaiti ti liini ga Bete-Seemese uele, ti lete nɔ tein, ti da li ga bainga, ti la gɛni zɛgeni pelei ua, ti ua li ga yeezazu uele, baa gɔuezu uele. Filiseti gundigiiti ti yeni ti uolu, eyesu ti zeeli Bete-Seemese gwɛpelemaue.

¹³ Bete-Seemese nuiti ti gɛni neme wolai zu, molo levezuue. Ti minazege kesui gɛai ma, ti wola gɔozunɛni. ¹⁴ Wotoloi zeelini Bete-Seemese nui, Zozuwe ná-kpalagi zu, wotoloi loni kɔtu wolai gɔbaue. Nuiti ti wotoloi ma wuluiti teveleveni, ti baliuoli, ti zɛba ti nike felegɔiti ke ga gala zalaɣai Gɔogɔ GALAGI uɛ. ¹⁵ Leevi nuiti ti Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui gɔlani wotoloi zu, ta kesui nii zanu sɔɔlaiti ti gɛni su, ti ti la kɔtu wolai maazu. Naama volo gɔlagi nɔ, Bete-Seemese nuiti ti gala zalaɣaiti kulani Gɔogɔ GALAGI uɛ, ta zalaɣai taɣiligaa. ¹⁶ Siegi zu Filiseti gundigiiti ti miná gɛai ma la, ti galeni ma naama voloi nɔ Ekelɔn.

¹⁷ Filiseti nuiti ti faazubete zalaɣai gɔlani Gɔogɔ GALAGI uɛ. Zanu sɔɔla lɔɔlugɔ gɛni de, nii é gɛni ga ta-uuzegɔlagi uagɔlabai, é zoloo ta-laa wola lɔɔlugɔni niiti tieɣɔ ma: Asedɔde, Gaza, Asekalɔn, Gate, ta Ekelɔn.

¹⁸ Inegiti baagɔlabaiti balaa ti gɛni ná, naa balaa zolooni taai naati ma, niiti Filiseti gundigi lɔɔlugɔiti ti zeini ti unda, é lɔzei taa wolaiti ma, niiti sigigi ti ma, é li taa goiti pɔ, niiti sigi ge la ti ma. Kɔtu wolai nii Leevi nuiti ti Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui laani ma, Bete-Seemese nui Zozuwe ná-kpalagi zu, naa gɛ de ná, zaagaza, ga niima vaiti ma zeelei.

¹⁹ Gɔogɔ GALAGI yeeuɛni Bete-Seemese nuiti ma, nu uuɔɔfela (70) gɛ é zaani ti zaama, mazɔɔɔ ti weleni minazege kesui zu. Bebei kpein ge naama zaa wɔɔɔ woni, tɔzei Gɔogɔ GALAGI uɔɔɔguni ti ua gola. ²⁰ Bete-Seemese nuiti ti gɛni ma: «Be gɛ a zoo é lo Gɔogɔ GALAGI gɛazu, GALA ñadegai nii? Be uɔɔda gɛ ada zoo ade ná-minazege kesui leve ná, nii a ke é zɛge ade uɔ be?» ²¹ Ti keelaiti teveni Kiliyate-Yeyalime nuiti ma, ti gɛ ti ma: «Filiseti nuiti ti Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui gaagalega ma, à ua, wo sege, wo lii la wa-laazuue.»

7 Kiliyate-Yeyalime nuiti ti uaani, ti Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui zɛge, ti lii la, ti te Abinadabe ná-pelei wu, gizei ma. Ti yiimazegeni ga ná-doun zunui Eleazaal, ga é da make Gɔogɔ GALAGI ná-minazege kesui ua.

Izelayele nuiti paa vai uolu Gɔogɔ GALAGI uɔ

² É lɔzei minazege kesui ua voloi ma Kiliyate-Yeyalime, sugoozani gola, kona uuufelegɔ (20) leveni niina. Naazu Izelayele nuiti kpein ti gɛni balakpalasu, mazɔɔɔ wɔin gɛni ti ma, ga ti ua uolu Gɔogɔ GALAGI uɔ.

³ Samiyele gɛni Izelayele uɛleyeɣei pɛ ma: «Ni wa gɛlesu ma Gɔogɔ GALAGI ma ga wo-yii pɛ, à gala kiligiti kula bɔɔɔ zaama, ta saleiti ti-laa ga Asetaatee, wo gɔli Gɔogɔ GALAGI ua ga wo-yii pɛ, wo tɔ gɛla kpe debi, naazu toɣa wo gɔzo, é wo gɔla Filiseti nuiti zea.» ⁴ Izelayele nuiti ti Baaleni ta Asetaateiti kpein kulani bɔɔɔ zaama, ti la mɔ gɛni ani gɔli nɔpe debini, keni Gɔogɔ GALAGI gɛla kpe nɔ.

⁵ Samiyele ɣeni ti ma: «À Izelayele nuiti kpein gaale ba Misepa, gè Ɔɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛ wa-vaa zu.»

⁶ Ti ɣaalɛni ba Misepa, ti da ziei zaɣa, ti da pu ya zooi ma, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu. Ti zugi zoni naama voloi, ti laani zo ga ga ta-gotoiti, ti ɣe ma: «Gi kotoi ɣea Ɔɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma.» Misepa ɣa Samiyele ɣeni ná ga Izelayele ná-tukpɔɔaaleue nui.

Izelayele vɔni fai Filiseti nuiti ma

⁷ Siegi zu Filiseti nuiti ti menini da ga Izelayele ɣaalɛɛɛ ba Misepa, ta-ɣundigɔ lɔɔlugɔiti ti deveni ga ti ua ti kɔɔi uɛɛ Izelayele ua. Izelayele nuiti ti ma wooi menigai ma, ti luani ga gola Filiseti nuiti ba. ⁸ Ti ɣeni Samiyele ma: «Mina maagɛ kpɔ, è da woogula ade uɛ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ma, ada-GALAGI, nii a ke é ade ɣizo Filiseti nuiti ma.» ⁹ Samiyele baala zivoi zegeni, nii é ɣeni de ɣiimii bɔlezu, é kula ga gala zalaɣai Ɔɔɔɔɔ GALAGI uɛ. Naa uoluma, é Ɔɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛni Izelayele uɛ, Ɔɔɔɔɔ GALAGI googaaavoteni.

¹⁰ Siegi zu Samiyele ɣeni gala zalaɣai ɣulazu la, Filiseti nuiti ti maabuɣani Izelayele ua, ga ti kɔɔi uɛɛ ba. Kele naama volo ná, Ɔɔɔɔɔ GALAGI geebade lu golai uilini ti zaama, é ti be, ti voluazo. Izelayele nuiti ti vɔnini ti ma. ¹¹ Izelayele nuiti ti ɣulani Misepa ua, ti uile Filiseti nuiti polu, ti da ti be, ti da ti uaa, ti yeni Filiseti nuiti polu, eyesu ti zeeli Beɛte-Kaal taa ɣɔɣɔwuɛ.

¹² Samiyele woogulani, é ɣe ma: «Ɔɔɔɔɔ GALAGI bɔge ade ua, eyesu ade zeeli uɛ.» É kɔtu wola ɣila segeni, naazu é kpadɔ Misepani zɔɣɔzuɛ, ta Seen, é daaseigi uɛɛ ga Eɛben-Ezeel (nii poluuɛ ga «kpɔba ɣɔtui»). ¹³ Filiseti nuiti gaazu unfegi zegeni naazu pa, ti la mɔ ɣeni budeni ta-ɣwepelemauɛ maazu, ti ua uili Izelayele yooi zu uele. Mazɔɔɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI yeewuzegeni ti laalɔɔɔma Samiyele zii ma voloi pe daawu. ¹⁴ Izelayele laa wolaiti kpein, niiti ti ɣeni Filiseti nuiti zea, naati kpein, ti ɣaagaleni ma uolu, ti zeeli Izelayele ya, é zo Ekelɔn, é li Gate, é uɛɛ naa maagoolii ma yooi pe ba, ti ɣulani ti ya. Ziileigi ɣeni Izelayele nuiti zɔɣɔzu ta Amɔɔɔ nuiti.

¹⁵ Samiyele ɣeni ga tukpɔɔaaleue nui, sii ma voloi pe daawu, Izelayele yooi zu. ¹⁶ Kona-o-kona, Samiyele be-na leue zooi zu, é tɔɔzei Beetele, é li Gilegale, é zeeli Misepa, é da Izelayele nuiti tukpɔɔaaleue, naama laaiti su. ¹⁷ Naa pe poluma, é bena ɣale ma Lama, uɛ ná-pelei ɣeni ná, miná ɣa é bena Izelayele nuiti tukpɔɔaaleue ná. Ná nɔ ɣa é zalaɣa ɣulazuɛ beɛteni ná Ɔɔɔɔɔ GALAGI uɛ.

MASA FAI LɔɔZEI UELEI

(8:1--12:25)

Masa gaizie vai Izelayele uɛ

8 Samiyele uɔɔzaɣagai ma, é ná-doun zunuiti seini uotogi zu, tukpɔɔaaleue vai ma, Izelayele yooi zu. ² Ná-doun zunu mɔungi laaseigi ɣeni ga Zowele, felesi laaseigi ɣe ga Abiya. Ti zeini Beel-Seeba, ga ti da

tukpɔɔaaleue miná. ³ Kele ti la ɣeni uileni ti-ɣee Samiyele zie uelei uolu. Tei walii ná-nɛɛbei ɣeni ti-yi-imauɛ ga gola, ti ɣeni lobɛaniiti sosu, ti da tukpɔɔi ɣaaleue ga telebotalai.

⁴ Naa ɣa é keeni, Izelayele ɣundigɔiti kpein ti maabɔni Lama, Samiyele uɔ be. ⁵ Ti ɣeni Samiyele ma: «Da ɣaa, è uɔɔzaɣagai, tama è-lointi ti la ziezu ga pagɔ, ga è ɣeuele. Naa ɣa é ba, masa seinu gi unda, nii a ɣe gi lev-ezu, eɣeuelei é ɣeezu la zɔɔma yooiti su.»

⁶ Naama wooi wanani Samiyele ma, ga ti ɣee vai ma: «Masa sei gi unda, nii a ɣe gi levezu.» Samiyele Ɔɔɔɔɔ GALAGI valini. ⁷ Ɔɔɔɔɔ GALAGI Samiyele woogaaavoteni, é ɣe ma: «Woilo Izelayele nuiti gooi ma, nii ti maagaazaɣaboga, yeezei naa wu. Mazɔɔɔ da laade ti ua ɣe ɣelezu è ua, ná ɣa ti ɣelezu bà, ga gè mi-na mɔ ɣe ga masagi ti unda. ⁸ Nii ti keezu ga de, naa nɔ ɣa ti keezu ga ze kaite, é lɔɔzei voloi gè ti ɣulani la Ezipete yooi ua, duɔlai zu, ta da ɣele bà, ti da gala kilig-uiti debi. ⁹ Naa ɣa é ba, nii ti boga naa ɣe ti uɛ, kele ti lenɛ ga gola, è naati deɛ ga tiye, nii kpein a ɣe ga masagi zɔgiti.»

¹⁰ Samiyele liini, é Ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi pe daazeeli bebei ma, niiti ti ɣeni ɣeezu ma, é masa sei ti unda.

¹¹ Samiyele ɣeni ti ma: «À woilo fai niiti ma, niiti ti ɣeezu ga masagi zɔgi: mɔunpa, toɣa wo-loun zunuiti sege, é ti ɣe ga ná-salauusuiti. Ti ɣe ga ná-kɔɔɔ wotolo bize nuiti, baa ná-sooiti kpize nuiti, baa niiti ti ziezu tɔ bɔɔɔi ná-wotoloi ɣakalauɛ. ¹² Toɣa yiimazege ga tanigaa, é ti ɣe ga nu waagilagilagiti ta-ɣundigɔiti, é tanigaa ɣe ga nu uulɔɔɔlugɔiti ta-ɣundigɔiti salauusuiti saama. Toɣa tanigaa ɣe ga ná-wozawoli nuiti, zɔiti ti ɣe ga ná-molo leue nuiti. Toɣa taɣiligaa sege, é ti ɣe ga ɣain bo nuiti, ti da kɔɔɔɔ zɔɔlaiti gain, ta ma wotoloi ua zɔɔlaiti.

¹³ Toɣa wo-loun anzanuiti sege, é tanigaa ɣe ga gulu maku neɛɛ kpɛte nuiti, baa daagoli wo nuiti, baa bulu beɛte nuiti. ¹⁴ Toɣa wa-balagiti sege, ta wa-leezen beleiti, ta wa-wolive bele uapagiti, é ti ve ná-botigɛ nu wolaiti zea. ¹⁵ Toɣa puusieɛi ɣula wa-ani zuwuiti ba, ta wa-leezen beleiti, é ti ve ná-nu wolaiti zea, ta ná-botigɛ nu wolaiti. ¹⁶ Toɣa wa-wotigɛ nuiti, zunuiti ta anzanuiti sege, naa bɔ wa-nu niineiti ba, niiti ti ga zebesue geleiti, ta wa-zoovalegiti, ti da botii ɣe be. ¹⁷ Toɣa wa-loganiiti ma uusieiti sege, wa bɔɔɔi, wa ɣe ga ná-ducɔiti. ¹⁸ Naa ma voloi, wa kpeei loo ga wa-masagi laalɔɔɔi, nii wo yi-imazegeai la, kele Ɔɔɔɔɔ GALAGI la woiloga wo-woo ma.»

¹⁹ Izelayele nuiti ti la ɣeni keeni, ti ua Samiyele wooi zo, ti ɣeni ma: «Gá vaa ɣana! Gi ɣe masagi ɣe nɔ gi unda, ²⁰ naa ɣa a ke, gá balaa gi ɣe ga zɔɔma yooiti keuele, gá-masagi da gi lukpɔɔaaleue, é da lo gá-ɣɔɔuebeiti tuɣɔ, gi da kɔɔi ɣɔ uɔɔma.»

²¹ Samiyele begai ma ga Izelayele nuiti ta-bɔɔi naati meni, é ti pe daazeelini Ɔɔɔɔɔ GALAGI ma. ²² Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Samiyele ma: «Yeezei naa wu, nii ti maagaazaɣaboga è ma, masagi ze ti unda.»

Naa uoluma, Samiyele ɣeni Izelayele nuiti ma: «Ese pe ge liina ná-taazu.»

Sayile soovale saaiti gaizie vai

9 Zunui ta gñeni Benzamen mavofodai zu, nii daa gñeni ga Kise, Abiyele ná-doun zunui gñeni de, Abiyele kēēgē gñeni ga Selbɔl, Selbɔl kēēgē gē ga Bekolate, Bekolate kēēgē gē ga Afia, Afia balaa gñeni ga Benzamen mavofodai zu nui ta ná-doun zunui. Kise gñeni ga zebesu nu. ² Zunu loun gñila ge gñeni Kise nii ya, nii daaseigi gñeni ga Sayile, zunui lounge uapa ge gñeni de. Izelayele nuiti saama, tanɔpɛ ge la gñeni zeelini su pagi zu, é gfoozani é leve ti pɛ ba.

³ Yeeta, Kise ná-soovale saaiti ti looni ya, é da gē ná-doin Sayile ma: «Botigē nui gila sege, wo li, wo soovale saaiti gaizie.» ⁴ Sayile ta ná-botigē nui ti Efelayime gize yooi zubizeni, ti leve miná ua, ti li ga Salisa yooi zu uele, ti la soovale saaiti kaani. Ti liini mɔɔ ga Saalime yooi zu uele, ta Benzamen yooi zu uele, kēle ti la ti gñani pɛ.

⁵ Ti zeelii ma Sufe yooi zu, Sayile gñeni ná-botigē nui ma: «De gñale ma taazu, ni naa laade, kēē gñi uaazu yeemazu soovale saaiti fai ma, é yiizoolē ga deye.»

⁶ Ná-botigē nui gñeni ma: «GALA goo wo nui ta gñi taai nii zu é de luɔɔ, tɔɔɔ wola gñilave, nii nɔpɛ é bosu, naa gñi da uilesu. De li, de gaazaɔa, bafɔ toɔa de lii uele le da-ziei niizu.»

⁷ Sayile gñeni ná-botigē nui ma: «Ungo, kēle leeni gñi de liizu la zunui tɔna pɔ? Daamianigi bega da-bɔbɔiti su, vebeani gñili ge la de ya, nii da fe GALA goo wo nui ya. Leeni gñi é de ya?»

⁸ Ná-botigē nui gñeni ma: «Wali gñila ka de zèa, nà naa ve GALA goo wo nui ya, é pelei le ga deye, nii da zie la.»

⁹ (Mɔungɔ, Izelayele nuiti pɔ bɛ, ta la gñena lia GALA gaazaɔasu, ti bena gē bɔɔɔ ma: «À ua, ade li wozagaa nui uɔ bɛ.» Mazɔɔɔ nii daaseigi ga «GALA goo wo nui» za, naa laa gñeni ga «wozagaa nui.»)

¹⁰ Sayile gñeni ná-botigē nui ma: «Gaama gñi é ya, de li-ina.» Ti liini ga taai naa zu uele, uɛ GALA goo wo nui gñeni ná. ¹¹ Ti gñani ma taa gizei lēzu, ti gñini ga anzalopoiiti, ti da gizei yei zie zagazuuɛ, ti naati gaazaɔani, ti gē ma: «Wozagaa nui gñi nei taazuuɛ?»

¹² Anzalopoiiti ti ti woogaauoteni, ti gē ma: «Ungo, paa gñi feya wo luɔɔ, paauɛ za gñi-laazuuɛ, tɔɔzei taai kpein ka za zalaɔa gñilazu, zalaɔa gñila adave ma. À li fala. ¹³ Wa uaazu kaazu, wa lēna nɔ feya taazuuɛ, é ua gē é li zalaɔa gñila adave daamii vai ma. À liina fala, wa ka, tɔɔzei nubuseiti ti la daami woga tɔun polu, mazɔɔɔ toɔa tuyai loo zalaɔai ma pɛ, niiti ti loligai, naati ti ua daami wo.»

Sayile lii vai
Samiyele uɔ bɛ Lama

¹⁴ Ti liini taazuuɛ, nu lēzuuɛ taai zu, Samiyele da gñila ga ti uɔ pelei, é ua li zalaɔa gñila adave.

¹⁵ Tama Sayile ua gē é ua, folo gñila ge yei naa luɔɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI niima vai le ga Samiyele. ¹⁶ É gē ma: «Lina, niima yeegēgalai nɔ zu, nà zunui ta leuesu é ma, é gñila Benzamen yooi zu. Da gulbi zie ma, é kɛ ga

masagi ná-nubuseiti unda, Izelayele nuiti. Toɔa ti un-ɔɔ, é ti gñila Filiseti nuiti zea. Mazɔɔɔ gē ná-nuiti ta-bɔɔɔ gñi, gē ti bain gooi meniga.»

¹⁷ Samiyele Sayile gñani ma, Gɔɔɔɔ GALAGI gñeni ma: «Zunui nii gñi gē gñeni ná-fai wosu é ma, nii gñi é masadai gñezu ná-nubuseiti unda.»

¹⁸ Sayile maabuɔani Samiyele ua, nu lēzuuɛ taazuuɛ, é gē ma: «Wozagaa nui ná-pelei le ga ze.»

¹⁹ Samiyele googaauoteni, é gē ma: «Nà gñi gē ga wozagaa nui, lo tɔɔɔ, de li zalaɔa gñila adave. Ada laamiizu uɔɔma za, lina sobu, nà bena ga da-gñilavili faiti kpein suɔgula é ma, nà be niina é ua, é da li. ²⁰ Nii é ga soovale saaiti, ti loai ya ma volo zavasie gñi, mina mɔ yiizoolē ga naati, mazɔɔɔ ti naati kaauɛ na. Kēle é bude naa maazu, ani uagɔ niiti kpein ti Izelayele yooi zu, naati ta ga bɛ nɔɔɔ? Da laade baa? Da-o, è-gñe ná-peleɔeɔe-ɔ?»

²¹ Sayile googaauoteni, é gē ma: «Lee vaa zu é naa wosu mà? Nèi gē ga Benzamen mavofodai zu nui ta nɔ, nii gaalɔɔɔ Izelayele wolodai kpein su. Kēle ná-pelei lei é ua li Benzamen wolodamai kpein saama baa?»

²² Samiyele lēni ga Sayile, ta ná-botigē nui, daamii wo pelei wu, é seizu uagɔ ve ti ya uelelave, naama nu uusuagɔiti (30) saama, niiti ti lolini daamii wo fai ma.

²³ Samiyele gñeni daagoli wo nui ma: «Ua ga suai gē gñe feeni é ya, ga è makɛ ba ye.»

²⁴ Daagoli wo nui sua balai zegñeni, é uɛ baalobai pɛ ba, é uaa la, é da Sayile gñala. Samiyele gñeni Sayile ma naazu: «Nii gñi gē gñe makeni é uɛ, siegi zu gē nuiti toligai ma la daamii vai ma, toɔa ná, miina.» Zekana é gñeni la Sayile ta Samiyele ti daamii woni uɔɔma naa-ma voloi. ²⁵ Naa uoluma, ti zegñeni zalaɔa gñila adave, ti yei ga taazu uele. Samiyele ta Sayile ti liini, ti ze doogoo bosuuɛ, pelei maazuuɛ, ti da yeɛɛ.

Samiyele gulbi zie vai Sayile ma

²⁶ Poluma zobui, Sayileni ta ná-botigē nui ti wuzegñeni ma, Samiyele Sayile lolini doogoo bosuuɛ pelei maazuuɛ, é gē ma: «De liina, gē è uɔ ga pele.» Sayileni ti uileni pelei ma ta Samiyele, ti da li. ²⁷ Ti zeelii ma taai gwemave, Samiyele gñeni Sayile ma: «Bo da-wotigē nui ma, é leve uelelave.» Naa liini ga uelela uelei. Samiyele gñeni Sayile ma: «Lo dɛɛ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI bo-gai, gē naa le ga de.»

10 Samiyele ná-gulɔ woolei laalaoni, nii é gñeni zea.

É gulbi uuuni Sayile nɔungɔ ma. É nēnēni ga daave komagai, é gē ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI gulbi ziaa é ma, é ua gē ga ná-nubuseiti ta-lotugɔi. ² Za, da balina ma, da liizu, é gñila zunui felegɔ ma Lasele ná-kabai gñilave, Selesa Benzamen yooi zu, ta uaazu gñezu é ma: «Soovale saai niiti é gñe liini ti gaiziezu, ti ti gñi. È-gñe la mɔ yiizoolēzu ga naati, wa-yiizoolēi gñi é ma ni-ina, é da bɔɔɔ gñi gaazaɔa ga: Toɔa kɛ gñale, é ua ná-doun zunui gñi?»

³ «Da zegñeni miná, da lago liizu poun, è zeeli gulu wolai ma, é Tabɔɔɔ. Wa gñomisu miná, wa zunui savagɔ, ti da li Beetele GALA dɛbi vai ma, boli yiivo savagɔi gñi ma mɔungɔ ya, bulu savagɔi zoni felesie ya, kɔɔ woole

gila ge zoni savasisi ya, daavegai ga דָּוָד. ⁴ Ta uaazu laaliizu è ma, ti bulu felego ve è וַע, yeezei bu.

⁵ «Naa uoluma da zeelizu Gibeá-Elbyime, ve Filiseti nuiti ta-gundigii gila ge zeini ná. Da gëna læa taazuve, wa gomisu wa GALA goo wo nuiti ma bulugi, ti da zege zalağa gûla adave, geingein gani gein nuiti ti ti luğo, ti da kónigi gëin, ta papai, ta tamadegiti, ti da koolei ve. GALA goo wo nui naati, ti da GALA ná-kulakelema vaiti bo. ⁶ Góogó GALAGI ná-Zenvui gá yeizu è ma, da balaa-gi, è da GALA ná-kulakelema vaiti bo ga ti gëvele, da valibosu, è gë ga nu niine. ⁷ Niima vaiti kpein daa gá zeelina, da kwëe naazu ga GALA ka è ua. Naazu nii maaneai ga è ke, naa gë.

⁸ «Naa pe poluma da tosu da tûğo, è li Gilegale, na uaazu, gè è gá ná, gala zalağaiti kula vai ma, ta ziilei zalağaiti. Da màabõunsu ná folo İfela laawu, eyesu gè ua, gè naa læ ga de, nii maaneai ga è ke.»

⁹ Sayile uoluaveni no feya Samiyele ua, é da li, GALA ge zii maavaliboni, nii kpein Samiyele boni ma, ti pe daazeelini naama voloi no. ¹⁰ Seeliai ma Gibeá, GALA goo wo nu bulugi daagomini, GALA Zenvui yeini ma, to balaa é uili ti zaama, é da GALA ná-kulakelema vaiti bo. ¹¹ Zóiti kpein ti gëni kwëe kaite, ti kaai ma, é da GALA ná-kulakelema vaiti bo, GALA goo wo nuiti saama, ti gëni bõğo gaazagasu, ga: «Leeni gá keai ga Kise ná-doun zunui? Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?»

¹² Naama nui ta gëni ma: «Be gá mu é ga ta-galamoin?» Miná gá faalaalii naa zõkõni ná, ga: «Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?» ¹³ Sayile begai ma ga GALA ná-kulakelema vaiti bo, é liini zalağa gûla adave.

¹⁴ Sayile keegë keegëloin gëni ma: «Mini gá wo gëa liini ná, wa da-wotigë nui?»

É gëni keegë keegëloin ma: «Gi gëa liini soovale saaiti gaizizu, keke gi la ti gëani, naa gá é kea, gi lia, gi Samiyele gaaaga.»

¹⁵ Keegë keegëloin gëni ma: «Leeni gá mu Samiyele boga wo ma?»

¹⁶ Sayile googaavoteni, é gë ma: «Këeve no gi ma, soovale saaiti kaave na.» Keke Sayile la gëni këeni, é ua naa wo keegë keegëloin ma, nii Samiyele boni, é uile masa fai ua.

Sayile zeii vai ga masagi Izelayele unda

¹⁷ Samiyele Izelayele nubuseiti pe tolini Góogó GALAGI gaazu Misepa, ¹⁸ é gë ti ma: «Góogó GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi gaa: «Ná gá gè Izelayele gûlani Ezipete yooi zu, gè læ la. Gè wo unko, gè wo gûla Ezipete nuiti zea, ta zõkõma masa zooiti, niiti ti gëni wo wõnzegëzu.» ¹⁹ Wa gá za, wo gëlezu wa-GALAGI ua, tama ka é wo gizoni wa-yiibõkõlõ yeegëgalai, ta wa-maanoğo voloiti su. Wo gë nõun ma: «Masa sei gi unda.» Naa gá é ba, à gaae ba Góogó GALAGI gakala ga bolodama uelei, ta peleyege uelei.»

²⁰ Samiyele Izelayele nuiti teveni ga bolodama uelei, Benzamen ná-bolodamaiti ka zeelobai woni ga tiye.

²¹ Samiyele Benzamen ná-bolodamaiti teveni ga peleyege uelei, ziimazegëgi zolooni Mateli ná-peleyege ma, naati saama, Kise ná-doun zunui Sayile gá zi-imazegëgi zolooni ma. Ti gaizieni, keke ti la kaani. ²² Ti Góogó GALAGI gaaagani uolu, ti gë ma: «Zunui tagfili kana baa, nii paai ve?»

Góogó GALAGI ti woogaavoteni, é gë ti ma: «À wele, dõğõve kasõiti poluve.»

²³ Ti bizeni, ti li, ti uaa la, é lo bebei zaama, gaagoozani ti pe ba. ²⁴ Samiyele gëni bebei pe ma: «À wele, zunui tei ka Góogó GALAGI yiimazegëni la, kegala nõpe ge la wo zaama.»

Ti pe ti woogulani, ti da gë ma: «Masagi læbi geke faan!»

²⁵ Naa uoluma, Samiyele daani ma kpe é naa læ ga tiye, niiti maaneai ti gë ga masagi laamiizuve ta to-suve, é lati, é seve, é da Góogó GALAGI læbizuve. Kpegai ma, é nubuseiti pe gaagalen ma, ese ge li ná-taazu.

²⁶ Sayile balaa ge galeni ma ná-taazu, Gibeá, sõbelama nui tanigaa ti uileni polu, niiti GALA ge puuni ti yiima, ga ti gili tõun ba. ²⁷ Anëe naa ve, nu nakai tanigaa ti gëni ná, ti da gë ma: «Lee ma bõba gá nii a zoo keezu ade ve?» Ti gëni beelalazu, ti la gëni vebeani nõpe feeni be. Keke Sayile la gëni faa woni.

Sayile võni fai Amõn nuiti ma

11 Amõn nuiti ta-masagi Nagase uaani ga ná-kõkõbebi, é Yabeese taai zeii keke su, nii é Galaade yooi zu. Yabeese nuiti ti gëni Nagase ma: «Ade minazege bo yõğõzu, gá golo è ve.»

² Keke Nagase ti woogaavoteni, ga: «Ni wa po ade minazege bo yõğõzu, keni wo va bu, gè wo yeezazu uele gaaazugëzëgiti kula su, wo gilagilagi pe, gè unfegi uu Izelayele nuiti pe gaazu ga naa.»

³ Yabeese gëwolaiti ti gëni Nagase ma: «Dõkõğõ gila ku ve gi ve, gi keelaiti teve Izelayele yooi zu ná pe. Ni nu nõpe ge la zõkõni, nii a kõkõba ve gi ve, gá bõğõ ve è ya naazu.»

⁴ Keelaiti ti zeelini Gibeá, Sayile ná-taazuve, ti naama vai pe bo taazuve nui pe ma. Bebei pe ge wõkõni. ⁵ Naa zolooni no Sayile da zege kpalağave ga ná-nikeiti. É gaaagagi woni, é gë ma: «Lee gá keai ga nubuseiti ti wõkõzu?» Ti Yabeese nuiti daawooi laazeelini ma.

⁶ Naama wooiti menigai ma Sayile ve, GALA Zenvui yeini ma, ziigaawanani ga gola. ⁷ Sayile nike felego zoni, é ti uaa, é subulukpulu, é fe keelaiti zea, é ti leve Izelayele yooi zu ná pe, é vali ti ma ga: «Nu nõpe é la këeni, é ua li kõkõzõve Sayile ta Samiyele uolu, zekana ma nui ná-nikeiti ta bulukpulu da.» GALA maapeigi yeini Izelayele nuiti pe ma, ti lua gola, ti gûlani, ti da li ná, ege nu gila no. ⁸ Sayile ti gaałuni Beezeke. Izelayele wolodamai zõiti ti gëni ga nu waaunsavago (300 000), Zuda wolodamaiti ti gë ga nu waaunsavago (30 000).

⁹ Ti gëni Yabeese gëelaiti ma: «À li, wo gë Yabeese nuiti ma, Galaade yooi zu: «Lina, wa unkoğõ kõkõ, siegi zu foloi gaalsu da.» Keelaiti ti liini, ti naama wooi wo Yabeese nuiti ma, é gëni ga koozõve wola ti ve.

¹⁰ Ti g̃eni Am̃n n̄uiti ma: «Lina gá b̄oḡḡ ve wo ya, nii n̄oḡe wo p̄, wo naa g̃e ga giye.»

¹¹ Poluma voloi, Sayile ná-k̄oḡḡbebei g̃aagw̄eeni su ga sauaḡo. Ti k̄oḡḡ Am̃n n̄uiti ta-ḡoḡḡaḡai zu ga gosui, ti yeni naati paazu, eyesu folo gaalgai. Z̄oiti ti la g̃eni za-ani, naati ti vazani ga gilagila, ti tan̄oḡe ti la g̃eni uolu fele.

¹² Izelayele n̄uiti ti g̃eni Samiyele ma: «B̄eni ka ti g̃eni g̃eezu ma: «Sayile la masadai g̃ea gi unda?» À ti ve gi ya, gi ti uaa.»

¹³ Kele Sayile g̃eni ti ma: «À mina nu n̄oḡe paa za g̃eḡala foloi, maz̄oḡḡ Ḡoḡḡ GALAGI f̄onifaamai vea ade ūe za, Izelayele n̄uiti.»

¹⁴ Samiyele g̃eni Izelayele n̄uiti ma: «À ua, ade li Gile-gale, ade laa la Sayile ná-masadai maazu, ade maabakpa.» ¹⁵ B̄ebei p̄e ge g̃aaleeni ba Gilegale. Ti bo Ḡoḡḡ GALAGI g̃aazu, ti maabakpa, ga Sayile g̃a ga masagi. Ti ziilei zalaḡaiti kulani Ḡoḡḡ GALAGI ūe. Sayile ta Izelayele n̄uiti p̄e ti wola ḡoozun̄eeni.

Samiyele ná-falima b̄eiti

12 Samiyele g̃eni Izelayele n̄uiti ma: «Wo kaa, ḡe woiloga wo-woo ma, nii wo g̃ea p̄, ḡe naa p̄ kea wo ūe, ḡe masagi zeida wo unda. ² Za uoluma, masagi nii g̃a a da lo wo luḡḡ niina. N̄un ḡe lo ga wo luḡḡ, é k̄oḡḡe mà loungo yee ma, é zeeli za ma. Ḡe uolozaga ga, n̄undeḡaiti ti ḡolea, d̄ointi balaa kana ti wo zaama. ³ Nà losu za wo g̃aazu, ḡe wo g̃aazaga, à ḡoḡḡaavote, Ḡoḡḡ GALAGI g̃aazu, ta masagi nii é gulbi ziaai ma. Wo zaama, b̄e g̃a ḡe ná-nike, baa ná-soovale kula zea? B̄e g̃a ḡe m̄oḡe, baa ḡe suziḡaa, wa-fuun? B̄e g̃a é lobeani vea z̄e, nii a ke ḡe g̃aazu ūe ma, ná-faaḡaazagiti ma? À bo d̄e mà, ni nà g̃e ani n̄oḡe kulani nu ya telebotala maazu, nà ti p̄e gaaḡale ma.»

⁴ Ti gooḡaavoteni ga: «È la gi m̄oḡeni, è ua gi zuziḡa fuun, è la balaa lobeani n̄oḡe kulani nu ya.»

⁵ Samiyele g̃eni ti ma uolu: «Ḡoḡḡ GALAGI, ta wa-masagi, ta ga zeelei, ga wo la s̄o kaani b̄a, nii wa p̄e-lala su.»

Ti g̃eni ma: «Ungo, zekana é la.»

⁶ Samiyele g̃eni nubuseiti ma, m̄oḡe: «Ḡoḡḡ GALAGI g̃a é yimazeḡeni ga Moize ta Aal̄n̄ni ga ti wo-mem̄e-wolani kula Ezipete yooi zu. ⁷ Naa g̃a é ba, à gaaleena ba Ḡoḡḡ GALAGI ḡakala, ḡe wo ḡitoo naama vaa wolaiti su, niiti é ti g̃ea wo ḡizo faa zu, wa-o, wo-mem̄e-wolani-yo.»

⁸ «Zak̄obe ta ná-nubuseiti, ti liai ma Ezipete yooi zu, kp̄oḡḡ yeni zeizu ti ma, ti Ḡoḡḡ GALAGI lolini, ga é b̄o ti ua, naa g̃a é keeni Ḡoḡḡ GALAGI Moize ta Aal̄n̄ni teveni, ti ti ḡula Ezipete yooi ua, ti ua ga tiye, ti ze z̄oiti nii zu, ūe ade ná za. ⁹ Kele wo-mem̄e-wolani ti ḡeleni Ḡoḡḡ GALAGI ua, ta-ḠALAGI. Naa g̃a é keeni, Ḡoḡḡ GALAGI yeebeni ti ua la, ti la Gas̄oḡḡ ḡoḡḡulubai Sisela yeezu, ta Filiseti n̄uiti, ta Moabe masagi, niiti ti k̄oḡḡ ūeeni ti ua. ¹⁰ Ti wooḡulani m̄oḡe Ḡoḡḡ GALAGI ma, ti la z̄o ga ga ta-ḡotoiti, ti g̃e ma: «Ḡoḡḡ GALAGI, g̃a ga s̄oḡa nu, maz̄oḡḡ gi ḡeḡe è ua, gi da k̄oḡḡ ganigiti

d̄ebi, Baaleni, ta Asetateiti. Kele gi un̄m̄oḡ niizu, è gi ḡula gi zili n̄uiti zea, naa a g̃eena, g̃a è lebi.» ¹¹ Naa uoluma, Ḡoḡḡ GALAGI Zeedeȳoḡ leveni, é Bedan leve, ta Zefetee, é gaabela ga ze, nà Samiyele, ga é wo ḡizo wo zili n̄uiti ma, niiti ti g̃eni wo-maaḡoolii zu, naa g̃a é kea, wo zeini ziileigi zu z̄oiti zu.

¹² «Wo Am̃n n̄uiti ta-masagi Naḡase g̃aai ma, é da ua k̄oḡḡ ūeezu wo ua, wo g̃eni mà: «Masa sei gi unda.» Wo naa g̃e, eḡe Ḡoḡḡ GALAGI lei, é ua g̃e ga wa-masagi. ¹³ Wa-masagi g̃aa mu, eḡevelei wo yimazeḡe la da, ta wo maaḡaazaḡaboga da mà. Ḡoḡḡ GALAGI g̃a é seida wo unda. ¹⁴ É k̄oḡḡe za ma, ni wa Ḡoḡḡ GALAGI lebina, wo botii g̃e b̄e, wo ḡolo b̄e, ni wo la wuzeḡeni ná-t̄oḡḡiti daalḡoḡma, ni wa-o, wa-masagi-yo, wa uilena Ḡoḡḡ GALAGI uolu, fai p̄e ka g̃e ga paḡo. ¹⁵ Kele ni wo la woiloni gooi ma, wa wuzeḡena ná-deveiti daalḡoḡma, Ḡoḡḡ GALAGI g̃a yeeweḡe wo laalḡoḡma ga go-la, eḡevelei é keeni la ga wo-mem̄e-wolani.

¹⁶ «À ye losuueti, wo laav̄oḡ vaa wolai g̃a, nii Ḡoḡḡ GALAGI uaazu keezu wo g̃aazu. ¹⁷ Foḡoi lei ade ua g̃e su baa? Nà Ḡoḡḡ GALAGI valizu, é yeebe gebedei ua, ta tonai, ti ua, wo kw̄e ga naati ga faa ḡoḡḡ wola g̃a wo kea Ḡoḡḡ GALAGI g̃aazu, ga wo masa gaiz̄e b̄oḡḡ ūe.»

¹⁸ Samiyele Ḡoḡḡ GALAGI valini, naama voloi Ḡoḡḡ GALAGI tonai uuuni, é gebedeiti too. Izelayele n̄uiti p̄e ti luani Ḡoḡḡ GALAGI ua, ta Samiyele. ¹⁹ Ti p̄e ti g̃eni Samiyele ma: «Da-ḠALAGI maan̄eḡe gi ūe, nii é ga Ḡoḡḡ GALAGI, nii a ke gi mina za, maz̄oḡḡ g̃a-ḡotoi z̄oiti p̄e poluma, gi ta laa ma, ga gi masa gaiz̄e b̄oḡḡ ūe.»

²⁰ Samiyele g̃eni ti ma: «À mina lua. Wa g̃a wo niima vaa ḡoḡḡ g̃ea, kele à mina uoluave Ḡoḡḡ GALAGI ua, kele à debi ga wo-yii p̄e. ²¹ Wa uoluavena ba, naa uolu g̃a ga wo uile k̄oḡḡ ganigiti polu, niiti zobo ge la ti ūe, ti ua b̄o nu ua, baa ti ua nu ḡizo, maz̄oḡḡ ta ga fuun ganiiti. ²² Nēeue Ḡoḡḡ GALAGI ūe, ga é wo g̃e ga ná-nubuseiti, naa g̃a é ba, é la ḡeḡe wo ua, maz̄oḡḡ toḡa p̄o ga lebiyai ve daasei golai ūe. ²³ Niima é ga n̄un tetegi, GALA ge kizo naama ḡoto wolai ḡeḡe vai ma, t̄oḡḡ daalḡoḡma, ga ḡe ua be maan̄eḡe wosu wo ūe. Nà ye-su wo ḡalasu ga pelei paḡai, ta s̄olegai. ²⁴ Wa ma, à lua Ḡoḡḡ GALAGI ua, wo debi gaamai zu, ga wo-yii p̄e. Maz̄oḡḡ à ḡize faa wolaiti su, é ti g̃eai wo g̃aazu. ²⁵ Kele ni wa faa ḡoḡḡ g̃eena, wo undaa g̃a uili, wa-o, wa-masagi-yo.»

SAYILE NÁ-MASADAI

(13:1--31:13)

Izelayele baka fai Filiseti n̄uiti daalḡoḡma

13 Sayile ná-konagi g̃eni ga puusauaḡo (30), sieḡi zu é zeini la ga masagi. Kona uuunaaniḡo maazu feleḡo (42) g̃a é keeni masadai zu, Izelayele unda.

² Sayile yeeloni salausu waasauago (3 000) ua, Izelaye nuiti saama, nu waafelego (2 000) yeni koba Mikemase ta Beetele gize yooi zu, mōta waagilagi (1 000) uilēni ná-doun zunui Zonatan uolu, ti li, ti zei Gibeā, Benzamen yooi zu. Sayile nubusei mōtāiti gaagalēni ma, eše ge li ná-pelei wu.

³ Yeeta, Zonatan Filiseti nuiti ta-ḡḡaḡai zoni, nii é ḡeni Geeba. Naama wooi zeelini Filiseti nuiti ma. Sayile ḡeni ti puuugi ve Izelaye yooi zu ná pe, mazḡḡ é ḡeni bosu, é da ḡe ma: «Kenī Ebulu nuiti pe ti sugwē.» ⁴ Izelaye nuiti pe ti menini ga Sayile Filiseti nuiti ta-ḡḡaḡai zoge, naa maavele ma, Izelaye woinzegēa Filiseti nuiti ma. Izelaye ḡḡaḡai pe ge ḡaalēni ba Sayile ḡoba, Gilegale.

⁵ Filiseti nuiti balaa, ti ta-ḡḡaḡai ḡaalēni ba, ga ti kḡi uē Izelaye ua. Kḡḡ wotolo waasauago (3 000) ḡa é ḡeni ti ya, soo bize zalausu waadzita (6 000), salausuuti ti mōin, é ḡe kpolodei laue naḡaegi. Ti tḡḡ ma ḡḡaḡai uuuni Mikemase, folo ḡulazu uelei Bete-Aven letemaue. ⁶ Izelaye nuiti ti kaai ma ga faabaagi ḡa ti daawu, mazḡḡ ti zili nuiti ti ti ḡatani, ti ḡeni lḡḡguzu pugiti su, peḡugiti su, zeḡeiti su, kḡu yeḡeiti su, ta zieyegēiti su niiti ti zuvai. ⁷ Ebulu nuiti saama, tanigaa ti Zuluden maalevesuē budeni, ga ti li, ti lḡḡu Gade ta Galaade yooi zu.

Naazu Sayile ḡeni de Gilegale, ná-kḡaḡai koba, ti da bali ga dualuagi. ⁸ Folo lḡfela laawu, ti ḡeni Samiyele bḡnsu, mazḡḡ é boni ga toḡa uaazu. Kele é la ḡeni de uaani Gilegale, kḡḡ nuiti ti tḡzeini ga ti da vaza, ti da zeḡe Sayile ḡoba.

Sayile ná-faagazagi

⁹ Sayile ḡeni ti ma: «À ua ga zalaḡa loganiiti pò, gala zalaḡaiti, ta ziilei zalaḡaiti.» Tḡ bḡḡi é gala zalaḡai ḡulani. ¹⁰ Kpesuē ga kula, Samiyele da zeeli ná. Sayile liini, é daḡomi, é tuu.

¹¹ Samiyele ḡeni ma: «Lee ḡa è keai?»

Sayile goḡaauoteni, é ḡe ma: «Siegi zu gè kaa la, ga ná-kḡḡ nuiti ta ta zeḡe kōba, da ma, è la uaani fala toligi ma, nii bogai, Filiseti nuiti ma ḡaalēni ba Mike-mase, ¹² gè ḡeni ma: «Filiseti nuiti ta uaazu ti loo gi ma Gilegale, aisa gi ua ḡḡḡ GALAGI maanēne!» Naa ḡa é kea, gè ḡeela vaa ḡea, gè gala zalaḡai ḡula.»

¹³ Samiyele ḡeni Sayile ma: «È ḡimalala vaa ḡeue, è la ḡoloni devei naa uē, nii ḡḡḡ GALAGI, da-ḡALAGI feai è ya. Ni è ná-devei zoni, é ḡea vaazu bu da-ueleyeḡe ye masadai zu eyesu ḡ, Izelaye unda. ¹⁴ Kele tei è la ḡoloni ḡḡḡ GALAGI ná-deveiti be, da-masadai la ye-ga ná ḡ. ḡḡḡ GALAGI devea ga é ziima nui ḡaizie, é naa zei ná-nubuseiti unda, Izelaye nuiti.»

Kḡḡ nuiti ti ḡeue beḡe vai

¹⁵ Naa uoluma, Samiyele zegeni koba Gilegale, é li Gibeā, Benzamen yooi zu. Sayile ná-kḡḡ nuiti gaaluni, niiti ti ḡeni koba, ti ḡe ga nu undzita (600). ¹⁶ Sayile ta ná-doun zunui Zonatan, ta ta-ḡḡḡ nuiti, niiti ti ḡeni ti ua Geeba, Benzamen yooi zu, ti lopele beteni kḡḡ

vai ma, naazu Filiseti nuiti balaa, ti lopele beḡe Mike-mase. ¹⁷ Faa zugolḡḡo kḡaḡai ḡulani Filiseti nuiti ta-ḡḡaḡai zu, ti ḡaḡwe su ga sauago, ma mōungiti ti Wḡfela uelei zoni, Suale yooi zu uele. ¹⁸ Felesieiti ti li ga Bete-ḡḡon uele, savasieiti ti li ga kwepelema uelei nii é liizu ga peḡugi zu uele, nii daa ga Sebḡyime ueḡugi, teubai uḡ pelei.

¹⁹ Naama ziegi zu, ḡain bo nu nḡpe ge la ḡeni Izelaye yooi zu ná tanḡpe, mazḡḡ Filiseti nuiti ti ḡeni ma: «Ade pele besa Ebulu nuiti tuḡ, ga ti mina bogā zḡkḡ baa kḡeēn beḡe bḡḡ uē.» ²⁰ Kenī, Izelaye nuiti pe ti bena li Filiseti nuiti pḡ be, ga ti ta-wozawoli nikeiti ta-ḡaliiti gaali, ta zooveiti, naa uē zeḡe wḡ ḡḡlūiti ba, ta kḡu wolo ḡḡlūiti. ²¹ Siegi zu wozawoli nikeiti ta-ḡaliiti, ta kḡu wolo ḡḡlūiti, ta gaazaua kḡlūiti, ta zooveiti, ti-ḡaa a la zaana, baa togani make nuiti ta-ḡḡu ḡaazobaḡi zokpai zḡle fai zu, kenī ti li Filiseti nuiti pḡ be.

²² Kḡḡ voloi zeeliani ma, bogā zḡkḡ nḡpe ge la nu nḡpe zea, anē kḡeēn, kenī Sayile ta Zonattani nḡ ḡa ta ḡeni ti ya.

²³ Filiseti ḡḡaḡai gila ge uaani, é gize yḡḡzu uelei zo Mikemase ḡobaue.

Zonatan kḡi uē vai Filiseti nuiti ta-ḡḡaḡai gila ba

14 Yeeta, Sayile ná-doun zunui Zonatan ḡeni ná-kḡḡ zḡḡa zeḡe nui ma: «Ua, de li Filiseti ḡḡaḡai nii uḡ be, nii é kwepelegi uolu uelei.» Kele Zonatan la ḡeni faa woni keḡe ma.

² Sayile ḡeni zeini Gibeā taa ḡwemaue, gului ta wu, nii daa ga ḡeḡnade gului, nii é Migelon. Kḡḡ nu undzita (600) ḡeḡala ḡa é ḡeni zea. ³ Zalaḡa ḡula nui, nii é ḡeni lōni naa ḡoba, zalaḡa ḡula zeḡe kōba, daa ḡeni ga Aiyā, Ayitube ná-doun zunui. Ayitube keḡeḡoin ḡeni ga I-Kabḡde. Ti-ḡe laaseigi ḡeni ga Finease, Eli nii é ḡeni ga zalaḡa ḡula nui Silo, naa ná-doun zunui. Nu nḡpe ge la ḡeni sugwē ga Zonatan lia ada.

⁴ Pelei nii Zonatan soni, nii a ke é zeeli Filiseti ḡḡḡ ma, ma uelei ḡeni laani fasa ḡaazoba felegi yḡḡzuue, niiti ti-laa ga Bḡse, ta Senee. ⁵ Ma mōungi ḡeni lōni lekḡemaue nu ḡḡeḡuē Mikemase letemaue, felesieiti ḡeni lōni lekḡemaue nu yeezazuue Geeba letemaue.

⁶ Zonatan ḡeni zunu lōngoi ma: «Ua, de vala tatipeleuolulala nui teiti ta-ḡḡaḡai ua, tanisu ḡḡḡ GALAGI ḡa uaazu bḡsu de ua. Mazḡḡ zobogi ḡa be, é kizogi wo, ga nu bulu ko nḡ, eḡeuelei a kee la ga nu bulu golai.»

⁷ Zunu lōngoi ḡeni ma: «Nii é è ḡisu, de naa ḡe. De li, kēuele beḡeue ga gè uile è uolu, uē nḡpe è pḡ ga de li ná.»

⁸ Zonatan ḡeni ma: «Da ziezu vaavaa, de zeeli nui niiti ma, eyesu de ḡula ti viliba. ⁹ Ni ta de ḡaana, ti ḡe de ma: «À lo miná, à mina zeḡe ná, eyesu gi zeeli wo ma,» da ye de-losuue, de la lia ti uḡ be. ¹⁰ Kele ni ta ḡeena de ma: «À le uē,» da liizu, naa ḡa é deēzu ga ḡḡḡ GALAGI ḡa vaazu bu, de vḡni ti ma.»

¹¹ Siegi zu ti bḡḡ leeni la, ga Filiseti nui naati, niiti ti ḡeni kḡḡaḡai naa zu, naati ti bainni, ti ḡe ma: «À wele

Ebulu nuiti ba! Ti gula zegeiti su, ueti ti g̃ea k̃w̃g̃uni náti.»¹² Ti g̃eni Zonatan ta zunu loungoi ma, nii é k̃w̃g̃ z̃w̃laiti segezu: «À le ue, gi b̃w̃g̃ le ga woye.»

Zonatan g̃eni ná-botig̃e nui ma: «Uile p̃òlu, de le gize unmaue. Maz̃w̃k̃ G̃w̃g̃ GALAGI zobogi vea Izelayele ya, ga é w̃ni ti ma.»

¹³ Zonatan ũeni ya, é da zie. Filiseti nuiti ti g̃eni loozu Zonatan g̃w̃g̃wu, zunu loungoi ná-k̃w̃g̃ z̃w̃laiti ti g̃eni zea, naa da ti uaa ga polu uelei. ¹⁴ Nu uuufeleg̃ (20) g̃a Zonatan ta ná-k̃w̃g̃ z̃w̃la zege nui, ti paani ada l̃ilbi koi miná. ¹⁵ Filiseti g̃w̃g̃lag̃ai zu g̃eni ñ wuulee, bebeiti k̃pein ti g̃eni ná maag̃oolii zu laaiti su, ti p̃e ti luan. Dualuagi taa make k̃w̃k̃g̃i zoni, ta ñepi g̃w̃ geleii nii é g̃eni Filiseti nuiti zea. Naa p̃e poluma, zoi t̃w̃zeini ga é da bali, naa ti m̃ta g̃e unga wuulee.

¹⁶ Taa maabe nuiti, niiti Sayile ti uileni Gibeaa taai ma, nii é Benzamen yooi zu, naati ti Filiseti nu bulugi g̃aani, ti da vaza, ti da li pele ungi p̃e su. ¹⁷ Sayile g̃eni ná-k̃w̃g̃ nuiti ma, niiti ti g̃eni koba: «À gaalugi wo d̃e, wo ka niiti ti g̃ulaai ade zaama, ti li.» Ti gaalugi woni, ti ka ga Zonatan ta ná-k̃w̃g̃ z̃w̃la zege nui, ti la ti zaama.

¹⁸ Sayile g̃eni Ayiya ma: «Maabuḡa ga G̃w̃g̃ GALAGI ná-minazege kesui.» Maz̃w̃k̃ naama voloi minazege kesui g̃eni Izelayele nuiti zea. ¹⁹ Siegi zu Sayile g̃eni b̃ezu la zalaḡa gula nui w̃, z̃w̃ng̃i wola g̃eni w̃w̃k̃zu Filiseti nuiti saama. Sayile g̃eni zalaḡa gula nui ma: «Yeeḡula niina naa zu.»

²⁰ Sayile ná-k̃w̃g̃ nuiti gaaleeni ba, ti li k̃w̃g̃z̃uue. Ti ti zili nuiti kaani, ti da b̃w̃g̃ uaa ga bog̃a z̃k̃k̃iti, é g̃eni ga faazupu wolai. ²¹ Ebulu nuiti ti g̃eni Filiseti nuiti zea d̃e, duḡai zu, ti yeni ti uolu, ti li k̃w̃g̃lag̃ai zu, naati ti latini ga Izelayele nuiti p̃e pelei, ti ũe naati ba, niiti ti g̃eni Sayile ta Zonatan uolu. ²² Izelayele nuiti balaa, niiti ti k̃w̃g̃uni Efelayime g̃ize yooi zu, naati ti menini ga Filiseti nuiti ti uelani, ti g̃ulani, ti da Filiseti nuiti k̃pe, ti da ti uaa. ²³ Naama voloi G̃w̃g̃ GALAGI unm̃w̃g̃i veeni Izelayele ũe, ti yeni k̃w̃ g̃a eyesu ti leue Bete-Aven ua.

²⁴ Ma voloi Izelayele nuiti ti wola b̃w̃k̃ni, maz̃w̃k̃ Sayile ti uileni foovooi laawu, é g̃e ma: «Ni g̃e la d̃e wanaḡulani s̃ili nuiti ba, z̃w̃i ñk̃pe a daami wona, k̃p̃k̃o ua g̃e é zeeli, ma nui voovooe.» Naa maauvele ma, nu ñk̃pe ge la g̃eni daamiani ñk̃pe miini.

²⁵ Ti p̃e ti zeeli d̃w̃k̃ ta zu, ũe gului ta g̃eni ná, k̃oin gulbi ma yeg̃ei zu, é da uu ya zoi ma. ²⁶ Ti zeelii ma gului naa ma, ti p̃e ti kaani, k̃oin gulbi da yei la. Kele tañk̃pe ge la g̃eni yeeuileni ga, é ua t̃e la, maz̃w̃k̃ ti g̃eni luazu foovooi ua, nii Sayile tooni. ²⁷ Kele Zonatan la g̃eni keeg̃e wooi menini, siegi zu naa g̃eni foovooi loozu la bebei laalḡama. Kpakui é g̃eni zoni zea, é naa k̃w̃k̃ni k̃oin gulbi g̃a, é d̃w̃ la, gaamago gaazuzeni ga pag̃o. ²⁸ K̃w̃g̃ nui gila ge g̃eni ma: «È-g̃e foovooi looue ga: Z̃w̃i a daami wona za, naama nui voovooe. Tog̃a é kea, ẽe p̃e suvikei g̃ulaai.»

²⁹ Zonatan g̃eni ma: «K̃e g̃a é k̃p̃k̃i zeida bebei ma. À welena, uelei g̃e zebei z̃w̃k̃ga la, k̃oin gulbi nii ta g̃w̃m̃g̃ai ma b̃e. ³⁰ Ni k̃w̃g̃ nuiti p̃e ti daami woni za, ga aniiti ti zogai k̃w̃ zu, ade g̃ea Filiseti nuiti paazu, é leue nii ua keai.»

³¹ Naama voloi Izelayele w̃nini Filiseti nuiti ma, ti ye ti uolu ti zege Mikemase, ti zeeli Ayalon. Ti zuvikei p̃e ge g̃ulani niina ti ya. ³² Ti looni ani naati su ti zogai k̃w̃ zu. Ti baalagiti ta ñikeiti ta ñike yiuoiti soni, ti ti uaa náue ñ, ti da suai ũe ma p̃amai ua, ti da mi. ³³ Nui ta uaani, é g̃e Sayile ma: «Nubuseiti ta ga kotoi g̃e G̃w̃g̃ GALAGI laalḡama, ta suai ũezu ma p̃amai ua, ti da mi.»

Sayile bainni ga tiye, é g̃e ti ma: «Wa ga wooualada nuiti! À k̃tu wolai ta g̃ilikili fala, wo uaa la ue. ³⁴ Naa uoluma, à leue ga bog̃a ẽe p̃e ma, ga ti g̃aale ba p̃e be, ẽe ga g̃ena uaa, é ua ga ná-ñikei, baa ná-baalagi, ũe g̃a maaneai ga ti ta-loganiiti k̃daaleue ná, ta da mi niina, naa g̃a a ke, ti mina kotoi naa ma zii g̃e G̃w̃g̃ GALAGI laalḡama, ga ti da suai ũe ma p̃amai ua, ti da mi.» Naama b̃w̃k̃i, ẽe p̃e ge uaani ga ná-togani, ti k̃daaleue miná. ³⁵ Sayile zalaḡa g̃ulazuũe beteni miná G̃w̃g̃ GALAGI ũe. Naa g̃a é g̃eni ga ma m̃w̃ng̃i, nii é k̃peteni G̃w̃g̃ GALAGI lebi vaa ma.

³⁶ Sayile g̃e ma: «Ade li za bidii, ade loo Filiseti nuiti su, eyesu geelaalao, ade ti-g̃w̃ligiti sege ga zeeḡaabaai, ade mina be nu g̃ila k̃palaa ba, zenvui ua ye su.»

Nuiti ti g̃eni ma: «Nii ñeai é ue, naa g̃e.»

Kele zalaḡa gula nui g̃e ma: «Ade G̃w̃g̃ GALAGI g̃aazaḡa d̃e.»

³⁷ Sayile G̃w̃g̃ GALAGI g̃aazaḡani, é g̃e ma: «Nà zoo ñeai g̃e yei Filiseti nuiti polu? Nà liina, da ke ñeai baa, è ti l̃o gi yeezu, gi w̃ni ti ma?» Kele GALA ge la g̃eni goḡaauoteni naama voloi.

³⁸ Sayile Izelayele g̃undigiiti p̃e gaaleeni ba, é g̃e ti ma: «À faiti buuuee ga pag̃o, wo g̃e kw̃e kotoi nii keai za.

³⁹ G̃e g̃onaa G̃w̃g̃ GALAGI ma, nii é vulua, Izelayele ná-unm̃w̃ GALAGI, ga: Z̃w̃i é niima vaa ñk̃ g̃eai, keni é za, añe balaa d̃oun zunui Zonatan ũe.» Kele bebei zaa ma, nu ñk̃pe ge la g̃eni goḡaauoteni.

⁴⁰ Sayile da g̃e ti ma: «Wo p̃e à lo ga ũepema g̃ila pele, ñ-o, d̃oun zunui Zonatan-o, gi lo ga ũepema g̃ila pelei, gi feleg̃o.»

Nuiti ti g̃eni ma: «Nii ñk̃pe è p̃e, naa g̃e.»

⁴¹ Sayile g̃eni G̃w̃g̃ GALAGI ma: «Izelayele ná-GALAGI! Gaamai g̃ula kelema.» GALA ná-goḡaauotegi é feeni, naa Sayile ta Zonatan zoni, faa zege nubuseiti ba niina. ⁴² Sayile devei veeni, ga k̃pakutoomai g̃e ti ỹw̃g̃zu ta ná-doun zunui Zonatan. Naa g̃eai ma, Zonatan g̃a é zoni.

⁴³ Sayile g̃eni Zonatan ma: «Nii è keai, bo d̃e ma.»

Zonatan g̃eni ma: «G̃e k̃oin gulbi tago g̃w̃g̃ge ga tuk̃k̃i bogi, nii é g̃ea z̃eà. Nà g̃aa, k̃euele beteũe ga g̃e za.»

⁴⁴ Sayile g̃e ma: «È gaamai woga, keni è za, Zonatan. GALA ge s̃ò ná-ziiḡaawanai p̃e su, ni è la zaani.»

⁴⁵ K̃w̃g̃ nuiti ti g̃eni Sayile ma: «È g̃e ma lee? Zonatan za! Naa li poun! Nii é g̃ea ga zabui, é zobogi ve Izelayele ũe sili nuiti ma. Gi g̃onaa G̃w̃g̃ GALAGI ma, nii é vulua, ga gi la vaa bu p̃e, ga ñoundeḡai gila k̃palaa ge ua loo zoi ma, maz̃w̃k̃, nii é keai za, é naa g̃eue GALA ná-k̃p̃k̃ai zu.» Naa g̃a é keeni k̃w̃g̃ nuiti ti Zonatan g̃izoni da saai ma.

⁴⁶ Sayile la mo ġeni uileni Filiseti nuiti polu, naati ti ġaleni ma ta-yooi zu.

Sayile ná-fnifaamaiti sili nuiti ma

⁴⁷ Sayile masadai zlokwagai ma Izelayele unda, é kwoi uxxeni sili nuiti pɛ ba, ti ġeni maagoolii zu, Moabe nuiti, Amɔn nuiti, Edɔme nuiti, Sɔba yooi zu masadaiti, ta Filiseti nuiti. Naama ġwoi pɛ su, é ġeni vɔnisu sili nuiti ma. ⁴⁸ É ná-zɛbesulai lxxeni, siɛgi zu é vɔnini da Amaleke nuiti ma, é Izelayele ġula naati zea, niiti kpein ti ġeni zeaġɔligiti seġezu ga zeeġaabaai.

⁴⁹ Sayile zunu lounġa zlokwoni, ti-laaseigiti ti ġeni ga: Zonatan, Yisevi, ta Malekisua. É doun anzanu felego zlokwoni balaa, ma mɔungi laa ġeni ga Meelabe, felesiei laa ġɛ ga Mikale. ⁵⁰ Sayile anzai laa ġeni ga, Ayinoame, Ayimaase ná-doun anzanui ġeni de. Sayile ná-kwoġuluba wolai laa ġeni ga, Abenxxel, Nxxel ná-doun zunui, Nxxel naa ġeni ga, Sayile kxxeġɛ degɛi. ⁵¹ Tɔkzei, Kise nii é ga Sayile kxxeġɛ, naati ta Nxxel ġa ti ġeni ġɛɛ ma, ti-ġɛɛ laa ġeni ga, Abiyele.

⁵² Siɛgi kpein Sayile kxxeni masadai zu, kwoi ġeni no ti yɔġɔzu ta Filiseti nuiti ga zeeġaaba. Naa ġa é kxxeni, Sayile a la zunui ta ġaana, é ga zɛbesu nu, baa é ga zilo kw nu, é ġeni naa zeeġezu, é do ná-kwokwɔgi zaama.

GALA kele vai Sayile ua

15 Yeeta, Samiyele ġeni Sayile ma: «Nà ġa Ġwoġɔ GALAGI txxeni, ga gè ġulbi zix è ma, è ġɛ ga Izelayele ná-masagi, niiti ti ga ná-nuiti. Woilo naa ma, nii é pɔ gè bo è ma. ² Ġwoġɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliġii wooi ġaa: «Ki ka su ga Izelayele zeeġezu Ezipete yooi zu, Amaleke nuiti ti pele besani tuġɔ. ³ Naa ġa é ba, li, è vala ti ua, è ti-yeaġɔligiti pɛ kona GALA ma. Nii kpein é ga fuluani, naati pɛ suwuġaaleue, è mina gaazu-maawɔngaa kɔpɛ ke, tɔkzei zunuiti ma, é li anzanuiti pɔ, ta doungoiti, naa uxxe niimibɔlegiti pɛ ba, nixei ti balaa, ta baalagiti, nɔmxxeiti, ta soovalegiti.»

⁴ Sayile ná-kwoxxebei ġaalxxeni ba, é ti ġaalu Telayime taazuue. Izelayele wolodai zɔiti ta-ġwoġɔ nuiti ti ġeni ga nu waaunfelego (200 000), Zuda wolodai zu geleiti ti ġeni ga, nu waapuugɔ (10 000). ⁵ Sayile loni ti luġɔ, eyesu ti zeeli Amaleke nuiti ta-laai ġobaue, é zɛba é nuiti pile, ti kwɔġu, ti pelel bɔun, ti luġɔ nemei zu. ⁶ Sayile ġeni Ken nuiti ma: «Á mina ye Amaleke nuiti saama, à maagooza ti ua. Gè la pɔ ga nii gè seizu ti ma, wa ua wɔkwɔkwɔ su, mazkwɔkwɔ, wo ġeni ga woogɛġila nu Izelayele nuiti bɛ, ti zeeġezu Ezipete yooi zu.» Ken nuiti ti ġulani Amaleke nuiti saama.

⁷ Sayile Amaleke nuiti paa vai kwɔzɛini Ġavila, é ye ti uolu, ti zeeli Suul, taai nii é Ezipete ġobaue, folo ġulazu uelei. ⁸ Sayile Amaleke nuiti ta-masagi Agage zoni ga ma vului, é nubusei mɔtaiti suwuġaaleue ga boġa zɔkɔpi. ⁹ Kele Sayile ta ná-kwoġɔ nuiti ti Agage yeni vulua, ta togani uagɔiti, niiti ti zoni kwoi zu, baalagiti, nixei ti, boliiti, togani niiti ti wola wulbai, ta baala ziuoiti, ti la ġeni kxxeni, ti ua naati suwuġaaleue. Kele zɔiti ti la ġeni uani, tosu la ti ua, naati ka ti ti zuwuġaaleue.

¹⁰ Ġwoġɔ GALAGI bxxeni Samiyele uɔ, é ġɛ ma: ¹¹ «Gè nimizaa bɔġɔ ma, ziimazeġɛ vai zu ga Sayile, ga gè ke ga masagi, mazkwɔkwɔ é uoluavega bà, nà-devei nii gè fea zea, é la zieni ga naa.» Samiyele yiiɔkwɔni koozu, kpidii nxxeġein, é ġeni Ġwoġɔ GALAGI maanxxenzu.

¹² Poluma zobui, Samiyele wuzegeni ga sobuzobui, é li é Sayile ġa. É yeni pelel zu, é meni ga Sayile lxxeni Kaalemele gizei ma, ga é ġizesu ani uile ná, naa uoluma, é ġaleni ma, é yei ga Gilegale uele.

¹³ Samiyele zeelii ma Sayile ma, naa daagomini, é ġɛ ma: «Ġwoġɔ GALAGI tuya loo è uɛ! Devei nii Ġwoġɔ GALAGI feai zèa, gè kea.»

¹⁴ Samiyele ġeni ma: «Mini ġa baalagiti kpain gooi zeeġezu ná, nii gè menisu, ta nixei ti kpain gooi, é loozu ġoizu?»

¹⁵ Sayile ġeni ma: «Kwoġɔ nuiti ka ti yimazeġɛai ga baalagiti ta nixei ti ma uapagiti, ti zeeġɛ ga tiye Amaleke nuiti pɔ bɛ, ga ti ua ġɛ ga zalaġai, da-GALAGI, Ġwoġɔ GALAGI uɛ. Gi mɔtaiti suwuġaaleue nxxeġein.»

¹⁶ Samiyele ġeni Sayile ma: «Ġwe mina! Naa kula ġea su. Bɛ gè naa wo è ma, nii Ġwoġɔ GALAGI dxxeni ga ze kpidii teuegai.»

Sayile ġeni ma: «Awa, bxxena.»

¹⁷ Samiyele ġeni ma: «Siɛgi zu è la ġeni bɔġɔ ġaazu la ga sɔbelama nu, názu ġa è ġea la ga masagi Izelayele wolodamaiti unda, Ġwoġɔ GALAGI ġa é ġulbi zix è ma, è ġɛ ga masagi Izelayele unda. ¹⁸ Tama Ġwoġɔ GALAGI è zix uelei lea, é devei ve è ya, ga è li, è Amaleke nuiti suwuġaaleue, kotoba nui naati, è kwoi uxxe ti ua, eyesu è ti zuġologolo. ¹⁹ Lee vaa zu è la ġoloni Ġwoġɔ GALAGI ná-devei uɛ? Lee vaa zu è Ġwoġɔ GALAGI wanama vai ġɛezu, è da aniiti seġɛ, niiti ti zogai kwoi zu?»

²⁰ Sayile ġeni Samiyele ma: «Nà ma, kòloue Ġwoġɔ GALAGI ná-devei uɛ, nii é fea zèa, nii é txxeuegai kxxevai ma, gè naa ġɛezu, gè ġale ma ga Agage, Amaleke nuiti ta-masagi, gè nui mɔtaiti suwuġaaleue Ġwoġɔ GALAGI uɛ. ²¹ Kele kwoġɔ nuiti ka ti baalagiti ta nixei ti ma uapagiti seġɛai, anii naati su ti zogai kwoi zu, niiti maanxxe ġeni de ga maanxxe uxxe ti ua Ġwoġɔ GALAGI uɛ, ti naati seġɛu ga ti ua ġɛ ga zalaġai Gilegale Ġwoġɔ GALAGI uɛ, nii é ga da-GALAGI.»

Woozogi vizɔge zalaġai ua

²² Samiyele googaaוותeni, é ġeni ma: «Ġwoġɔ GALAGI wɔinuu nxi ga zalaġaiti ta gala zalaġaiti,

egxxeuelei wɔindai la ga nu ġolo daawooi uɛ?

Wele, woozogi vizɔge zalaġaiti ba,

koloi vizɔge é leve baala sineiti ma wulbi ua.

²³ Mazkwɔkwɔ zɔi é kololalai ġxxezu, naa nɔuu egxxeuelei ungaizix wo fai la.

Bɔġɔmaayeilalai nɔuu, ta ga ġxxeuelei no ta ani ġwoi vai.

Tei è Ġwoġɔ GALAGI laawooi uiliga ya,

to balaa é è uiliga ya, é masadai ġula è ya.»

²⁴ Sayile kxxei zeeġeni, é ġɛ Samiyele ma: «Gè kotoi ġea, mazkwɔkwɔ gè Ġwoġɔ GALAGI ná-devei ġologologa, ta dɔkwɔ ma lxxe gooiti, è ti veai zèa. Gè sumɔga dualuagi ma, ga gè mina kwoġɔ nuiti zixġaawana, gè woiloga naa

ma, nii ti maagaazagaboga mà. ²⁵ Nii gè è maanenezu la, naa gá ga, è soma è nà-kotoi nii zuvaaye, è ua, de li, gè kòkò Góogó GALAGI wu.»

²⁶ Samiyele googaavoteni, é gɛ ma: «Ba-o, de la liizu uɔɔma, mazɔkɔ è Góogó GALAGI ná-deveiti daavilige, naa gá é kea, tɔ balaa è è laaviliga, é masadai gúla è ya Izelayele unda.»

²⁷ Tei Samiyele gɛni uoluavesu, ga é gale ma, Sayile soni ná-segei lakɔkɔgi ua, é uali ga, ma buɣai ye zea.

²⁸ Samiyele gɛni ma: «Uele gána Góogó GALAGI Izelayele masadai ualizu ga la, é kula è ya za, é fe tagili zea, nii fizɔgai è ua. ²⁹ Sugwɛɛ ga Maligii nii é ga Izelayele ná-lebiyai, é la zɛɛ woga, é la nimiza bɔɔɔ ma ga nubusei gɛvele.»

³⁰ Sayile gɛni ma uolu: «Gè kotoi gɛɛɛ, keɛ anɛɛ naa ue, soma è unfema ve zèa nà-nubuseiti ta-gundigiiti gaazu, ta Izelayele nuiti pɛ gaazu. Soma è uile pòlu, de li, gè kòkò da-GALAGI wu, nii é ga Góogó GALAGI.»

³¹ Samiyele uileni Sayile uolu, ti li, Sayile kòkò Góogó GALAGI wu.

³² Samiyele gɛni ti ma: «À ua ga Amaleke masagi Agage pò.» Agage gɛni uaazu koozuneai, é da gisie ga saai gá na a buɛ maazu. ³³ Keɛ Samiyele gɛni Agage ma: «Da-wogá zɔkɔɔi gá é anzanui ma mɔinmɔin balani ti-lointi ma, naa mauele ma, da balaa è-lee gá uala è ma za.» Samiyele Agage uaani Gilegale, Góogó GALAGI gaazu.

³⁴ Naa uoluma, Samiyele gɛleni ma Lama, Sayile balaa ge gɛleni ma ná-taazu Gibeá. ³⁵ Samiyele la mɔ gɛni gɛleni ma uolu, é ua li Sayile gá vaa ma, eyesu saa voloi zeeli. Keɛ Sayile ma yiizooleni gɛni ma, mazɔkɔ Góogó GALAGI gɛleni niina Sayile ua, é gɛ Sayile mina mɔ gɛ ga masagi.

GALA ge yimazege vai ga Davide ga masa niinei

16 Góogó GALAGI gɛni Samiyele ma: «Da yesu wɔkɔzu, eyesu yeele, Sayile ná-faa zu? Nɔn gè gɛlea ba, nii a ke gè Izelayele masadai gúla zea. Da-wulɔ minei laave, è li 'Beteleyeme taazuɛ. Nà è levesu Izayi ná-pelei wu, mazɔkɔ gè yimazegeve ga ná-doun zunui gila, ga é gɛ ga masagi.» ² Samiyele gɛni ma: «Naa gá zoo é gɛ gale? Sayile a menina, toɣa pàa.» Góogó GALAGI gɛni ma: «Nike bokpa gila sege, è lii la, da gɛɛzu ma: «Pàaɛ zalaɣa gúlazu Góogó GALAGI uɛ.» ³ Da Izayi loli zalaɣa gúlazuɛ. Nii gè pɔ ga è ke, nà naa le ga de niina. Nui nii gè dɛɛzu ga de, naa gá è gulɔi ziezú ma bè.»

⁴ Samiyele gɛloni Góogó GALAGI wooi uɛ, é liini 'Beteleyeme. Taa gɛwolaiti ti Samiyele gáai ma, ti yiizooleni, ti gaazaɣa, ti gɛ ma: «È uaa ungi gá ga faa uagɔ baa?» ⁵ Samiyele gɛni ti ma: «Ungo, pàaɛ zalaɣa gúlazu Góogó GALAGI uɛ. À bɔɔɔ padena zalaɣa gúla vai ma, wa ua niina pò pelei.» Samiyele Izayi ta ná-dointi tolini ga ti bɔɔɔ pade, ti ua zalaɣa gúlazuɛ.

⁶ Naati paai ma, Samiyele Eliabe gáani, é da gɛ bɔɔɔ ma: «Tanisu nii gá Góogó GALAGI yimazegeai la.»

⁷ Keɛ Góogó GALAGI gɛni Samiyele ma: «È gaazu mina

gúla kpusei ta kooza uelei ua, mazɔkɔ gè la yi-imazegeni la. Gè la faiti pɛtesu ga egɛvelei nuiti ti kaazu la. Nubusei belagi gá nɔ ga nii é kaazu ga gaazuɛ, keɛ nɔn, nà da wele nui yiimaɛ.»

⁸ Naa uoluma, Izayi Abinadabe lolini, é dɛɛ ga Samiyele, keɛ Samiyele gɛni ma: «Góogó GALAGI la yi-imazegeni ga nii balaa.» ⁹ Naa uoluma, é uaani ga Sama. Samiyele gɛni ma uolu: «Góogó GALAGI la yi-imazegeni ga nii balaa.» ¹⁰ Izayi ná-doun Iɔfela lɛeni ga Samiyele gána nɔ, keɛ Samiyele gɛni ma: «Góogó GALAGI la yimazegeni ga nii tanɔɔɛ.» ¹¹ Samiyele Izayi gaazagani, é gɛ ma: «È-loun zunuiti tie ka ná baa?» Izayi gɛni ma: «Ti-ma lounɔi gá dɔkɔ zu, é da baalagiti makɛ.» Samiyele gɛni ma: «Nu leve, ti toli, é ua, tɔzɛi ade la zalaɣa laamii kɔzeizu polu, keni a uaana.»

¹² Izayi nu leveni, ti Davide loli, é ua. Davide gɛni ga zunu lounɔi, é gɛni ga kpɔi nu, gaazuɣezɛiti seidai su ga pagɔ, dɔkɔi balaa ga pagɔ. Góogó GALAGI gɛni Samiyele ma: «Tɔ gaa, wuzɛge, é gulɔi zie ma.»

¹³ Samiyele gulɔi minei zɛgɛni, é gulɔi zie Davide nɔngi ma, keɛgɛlointi gaazu. Góogó GALAGI ná-Zenvui yeini Davide ma naama voloi, é yeini ba gá. Samiyele begai ma, é gɛleni ma Lama.

GALA Zenvui zege vai Sayile ua

¹⁴ Góogó GALAGI ná-Zenvui zɛgɛni Sayile ua, zenvu nɔi ta levega gɛni de Góogó GALAGI uɛ, naa da nɔngi zege ma. ¹⁵ Sayile ná-botigɛ nuiti ti gɛni ma: «Gi sugwɛɛ ga GALA ge zenvu nɔi ta levega, nii é dɔngi zɛgezu ma. ¹⁶ Naa gá é ba, ni da devei veena nɔ gi ya, gá nu gáiziezú, nii soogai kɔnigi gɛinsu, naa gá a ke, siegi zu zenvu nɔi a dɔngi zɛgena ma, geingɛin gani gɛin nui gá kɔnigi gɛin, naazu dɔngi zu gá la ga pagɔ.»

¹⁷ Sayile gɛni ti ma: «Zèe gá bu, à geingɛin gani gɛin nu gáiziena bè, wo uaa la pò.» ¹⁸ Ná-botigɛ nui gila ge kpɔei zɛgɛni, é gɛ ma: «Gè zunu lounɔi ta gaave 'Beteleyeme taazuɛ, Izayi ná-dointi saama, sooge kɔnigi gɛinsu. Toɣa ga kɔkɔɔ nu wola, é buɛ naa maazu, sooge bɔɛzu ga pagɔ, pagɛ gola, Góogó GALAGI gá ba.»

¹⁹ Sayile keelaiti teveni Izayi ma ga ti gɛ ma: «Masagi gɛ è Davide leve ma, è-loin nii é baalagiti makesu.»

²⁰ Izayi bului tanigaa zɛgɛni, ta kɔkɔ woole gila, nii dɔkɔ su, ta boli yiivo gila, é ma gáɔi la soovalegi uolu, ná-doin Davide li ga tiye Sayile uɔ. ²¹ Davide zeelini nɔ feya Sayile uɔ bɛ, é lɔ naa ná-botii zu. Davide ná-fai nɛ uele ma Sayile uɛ, é segeni, é ke ga ná-kɔkɔ zɔkɔlaiti sege nui. ²² Sayile keela leveni Izayi ma, é gɛ ma: «È-loin Davide ná-fai wola nɛɛɛ bè, bɛ é ye kòba, é da boti gɛ bè.» ²³ È kɔzɛi naama voloi ma, zenvu nɔi GALA ge gɛni tevesu, naa a la Sayile nɔngi zɛgena ma, Davide bena kɔnigi zege, é da gɛin. Sayile nɔngi zu gɛni laazu ga pagɔ, é lago vizɔ, zenvu nɔi maagooza ba.

la gēni naa ma pɔɔma. É gēni Sayile ma, naazu: «Gè la zooga gè va zìe ga niiti pɛ, gè la ma pɔɔma.» Davide ti kpein kula bɔɔ ma. ⁴⁰ É ná-tukpɔi zegeni, é yei kɔtudei gobaue, é yiimazege ga kɔtu lɔɔlugɔ náue, niiti ti maaloungai, é ti lɔ ná-bɔɔ zu, é ná-felevelegi zege, é li Filiseti nui laalɔɔma.

Davide vɔni fai Gɔliate ma

⁴¹ Filiseti nui ta ná-kɔɔɔ zepe sege nui balaa, nii é gēni tugɔ, ti gēni maabuɔazu Davide ua, vaavaa. ⁴² Filiseti nui weleni ga pagɔ, é Davide gāai ma, é legēni su, mazɔɔ zunu loungo gāazui gēni ba, é ga kpɔi nu, pagai, dɔɔai. ⁴³ Filiseti nui bainni ga Davide, é gē ma: «Da kàazu ga gile baa, è uaazu dàalɔɔma ga kpakuiti?» Kpegai ma ga Davide voovo, ná-galagiti kpein daaseigi zu, ⁴⁴ é gēni Davide ma: «Ua ue, gè è-ma zuai ve wɔniiti zea, ta dɔɔ zuaiti, ga ti-gɔɔngi.»

⁴⁵ Davide googāauoteni, é gē ma: «Dɔun da uaazu dàalɔɔma ga bogā zɔkpɔi, ta kpɛin, naa ue kpɛen goi ua, kele nɔun nà uaazu è laalɔɔma Gɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, Fai-Pɛ-Maligi, Izelayele gɔɔɔngi ná-GALAGI, nii è poomugai. ⁴⁶ Za, Gɔɔɔ GALAGI zaalai zu, nà vɔnisu è ma, gè è uaa, gè dɔungi leue è ua. Foloji ua gē é li za, nà Filiseti gɔɔuebeiti ma uoomaiti kɛezu ga wɔniiti, ta dɔɔ zuaiti kɔngi. Naazu etea pɛ ka kwɛ ga GALA ka Izelayele ue. ⁴⁷ Bɛbei nii pɛ ka kwɛ ga Gɔɔɔ GALAGI gā da nu gizo, bogā zɔkpɔi vaa la ba, baa kpɛin. Mazɔɔ, Gɔɔɔ GALAGI gā po ge ga kɔi, togā wo lɔɔ zu za gi yeezu.»

⁴⁸ Gaamago kɔ, Filiseti nui tɔzeini ga gēuele betea, é ua maabuɔa Davide ua. Davide suvleni ga bizaa kɔɔɔzusu, é da li Filiseti nui laagomi su. ⁴⁹ Davide yeelɔni ná-bɔɔ zu, é kɔtu gila sege, é pili ga ná-felevelegi. Kɔtui li kɔ, é uile Filiseti nui loulaue, é lɔ nɔungi zu, Filiseti nui gūla unga, é laue zoi ma. ⁵⁰ Davide vɔni pelei gāna Filiseti nui ma, bogā zɔkpɔi la gēni zea, keni ná-felevelegi kɔ, ta kɔtu gila kpe naa kɔ gā é Filiseti nui zɔni la, é paa. ⁵¹ Davide bizeni, é zeeli Filiseti nui ma, é naa ná-bogā zɔkpɔi gūla ma laɔgā zu, é nɔungi leue ba. Filiseti nuiti ti kaai ma ga, ta-gɔɔngi-lubai zaa, ti uelani.

⁵² Izelayele ta Zuda gɔɔɔngi nuiti ti uileni Filiseti nuiti polu, ti da kɔ beei loo, ti yeni Filiseti nuiti kpɛezu, eyesu ti zeeli pɛtugi gobaue, ta Ekelɔn taa zigidaue. Filiseti nui niiti ti ti uaani, naati ma uoomai vazani Saalayime uelei ma, eyesu é zeeli Gate ta Ekelɔn. ⁵³ Izelayele nuiti ti zegeni Filiseti nuiti polu, ti gale ma naati ta-gɔɔngi zu, ti da naati zeagɔngi sege. ⁵⁴ Davide Filiseti nui nɔungi zegeni, é lii la Zeeluzalɛme. Kele é naa ná-kɔɔɔ zɔɔlaiti puuni ná-sege gɔtai wu.

⁵⁵ Siegi zu Sayile Davide gāni la, é da li Filiseti nui laalɔɔma, é ná-kɔɔngulubai Abenɛel gāazagani, é gē ma: «Zunu loungoi nii gā ga bɛ ná-doun zunu?»

Abenɛel gēni ma: «Ee, masagi, GALA ka kàazu, egēuelei è vulua la ga gite, gaamazū gè la naama vai gweɛ.»

⁵⁶ Masagi gēni ma: «Gaazaga bo, è gē zunu loungoi nii kɛɛge gweɛ.» ⁵⁷ Davide gālegai ma ma, kpegai ma ga Filiseti nui uaa, Abenɛel Ioni tugɔ, ti li Sayile uɔ bɛ. Fil-

iseti nui nɔungi gēni dɛ zoni Davide ya. ⁵⁸ Sayile Davide gāazagani, é gē ma: «Doungo, bɛ doun zunu gā ga dɛ?» Davide googāauoteni, é gē ma: «Nà ga da-wotige nui Izayi ná-doun zunui, Beteleyeme nui.»

Zonatan ná-nɛɛbei é uile Davide ua

18 Davide begai ma ga bɛ Sayile uɔ, Zonatan gīlini Davide ua ziimaue. É Davide nɛɛni ue, egē tɔ bɔɔ. ² Naama voloi, Sayile la gēni beni Davide ua, é ua li kɛɛge uɔ bɛ, é Davide makeni goba. ³ Zonatan ta Davide ti minazege boni yɔɔzū, tɔzei Zonatan Davide nɛɛni ue, egē tɔ bɔɔ. ⁴ É ná-sege wolai gūlani gɔba, é fe Davide ue, naa ue ná-kɔɔɔ zegeiti ba, é ná-bogā zɔkpɔi ta ná-kilegiti feeni Davide ue, ta ná-saamaɔiligi. ⁵ Uɛ nɔpɛ Sayile a la Davide leue ná-kɔɔmaue, Davide gēni vɔnisu naa ma, naa gā é kɛɛni, Sayile pileni da ná-kɔɔɔ nuiti unda. Davide ná-fai wola nɛɛni bɛbei ue, ta Sayile ná-botige nu wolaiti.

Sayile toloi gūla vai ga Davide

⁶ Davide begai ma ga Filiseti nui uaa, ti gālegai ma ma, ti zege kɔɔɔzusu, anzanuiti ti gūlani Izelayele laaiti pɛ su, ti masagi Sayile laagomi, ti da kuai wo, ti da guyei loo, ga koozune woo wolai, ti da tamadegiti ta geingein ganigi tagiligaani gēin. ⁷ Ti pɛ ti gēni guyei loozu uɔɔma ga koozune, ti da gē ma:

«Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma, Davide ma ge vɔni nu waabuupuugiti ma!»

⁸ Sayile naama vai zegeni ga faa kɔ, é yiigāawana ga gola, é da gisigē ga: «Ta waa seizu uuupuugiti feezu Davide ya, ti da waa seizu gīlagilagiti fe zèa. Masadai nɔ gā é la dɛ zea.» ⁹ É lɔzei naama voloi ma, Sayile gēni welezu Davide ua niina ga toloi.

¹⁰ Poluma voloi, GALA ge zenvu kɔi gila teveni, é lɔ Sayile zu, é tɔzei ga é da kulakelema vaiti bo ná-pelei wu. Davide gēni ná-kɔngi gēinsu, egēuelei é gēni kɛezu la zɔɔma voloiti su. Sayile ná-kpɛin gēni zoni zea.

¹¹ Sayile ná-kpɛin uilini, é da gē bɔɔ ma: «Nà zɔɔ, gè kpado pelei ua.» Kele ná zeizu gēni fele, Davide da zege tugɔ.

¹² Sayile luani Davide ua, mazɔɔ Gɔɔɔ GALAGI gēni Davide uolu, kele é zegea tɔun polu. ¹³ Naa gā é kɛɛni, Sayile Davide maagoozani la bɔɔ ua, é sei salauusu waagila (1 000) unda. Davide ta ná-salauusuiti, ti bena li kɔɔɔzusu. ¹⁴ Uɛ nɔpɛ Davide a la li ná, é gēni zobogi zɔɔɔsu fai pɛ su, mazɔɔ Gɔɔɔ GALAGI gēni polu.

¹⁵ Sayile naama vɔnifaama wolaiti kaai ma, ta ueeni ná-duai ua. ¹⁶ Kele Davide ná-fai wola nɛɛni Izelayele ue, ta Zuda nubuseiti pɛ bɛ, mazɔɔ togā é gēni losu ti lugɔ ta-gɔɔngi vaiti su.

Davide Mikale vulu vai

¹⁷ Yeeta, Sayile gēni Davide ma: «Wɔin gā mà ga gè doun anzanu mɔngi Meelabe ve è ue ga vului, ni da gēna bɛ ga kɔɔnguluba wola, è da lo Gɔɔɔ GALAGI ná-kɔi tugɔ.» Naa wosuue bɛ, é gēni gisigēzu ga: «Nà

ḡeni ma: «Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?»

Davide ta Zonatan ta-woolaamai

20 Davide uelani, é zeḡe Nayote, Lama ḡobauε. É li ini, é Zonatan ḡaazaḡa, é ḡe ma: «Leeni ḡa gè kea? Nà-faaḡaazagi ḡa ga leeni, kotoi beḡele ḡa gè kea è-ḡεε laalḡḡma, é ḡεεzu é pàa?» ² Zonatan gooḡaauoteni, é ḡe ma: «Naa li poun! È la zaa. Kèε la de faa nḡpe keeni, ni é la boni mà. Lee vaa zu mu kèε nii loḡḡuzu bà? Faa nḡpe ge la naazu.» ³ Davide ḡeni ma: «Nà ḡonazu è ue ga è-ḡεε kwεeni ga bḡclai ḡa ga de, toḡa ḡe ḡisieni nḡ ga: «Kenii Zonatan mina faa ḡwεε niima vai zu, ni naa laade, zii ḡa bḡcb.» Kele gè ḡonaa ḡoḡḡ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma, deii é vulua, nà bosu è ma ga kḡḡ lo daa ḡila nḡ ḡa é gi yḡḡzu gá saai.»

⁴ Zonatan ḡeni Davide ma: «Nii nḡpe è pḡ, bo mà, nà ke è ue.» ⁵ Davide ḡeni ma: «Lina ḡa é ga alu niinei ma vetii, maaneue gè daami wo masagi ná-tabalii ḡa. Kele va bu, gè li, gè loḡḡu dḡcbi zu, eyesu foloi zauasiei kpḡcb. ⁶ Ni è-ḡεε a kaana ga gè la ná, da ḡe ma: «Davide màaneue ga gè be ba, é li fala ná-taazu Beteleyeme. Mazḡḡ ná-peleyeḡei pe ka zalaḡai ḡulazu, nii ta da kula kona-o-kona.» ⁷ Ni a ḡena ma: «Naa uage,» naazu ziileigi ḡa bè da-wotiḡe nui. Kele, ni a yi-ḡaawanana, kwεε ga é devea ga é pàa. ⁸ Da woḡḡeḡiladai le ga ze naazu, nèi gè ga da-wotiḡe nui, mazḡḡ de minazeḡea bḡḡ ue ga nebei, ḡoḡḡ GALAGI laaseigi zu. Ni nà ḡe ga sḡba nu faa nḡpe su, pàa da bḡḡi, kele mina li ga ze è-ḡεε u.»

⁹ Zonatan ḡeni ma: «Naama ḡigi maḡooza bà poun! Ni nà kwεena ga kèε ḡa pḡ é faa nḡu ḡe ga de, nà bo è ma.» ¹⁰ Davide ḡeni Zonatan ma: «Ni è-ḡεε ḡa é woḡḡaauotena ga nḡuda, be ḡa è teuesu ga é bo mà?» ¹¹ Zonatan ḡeni Davide ma: «Ua, de li dḡcbi zu.» Ti feleḡ ti liini dḡcbi zu.

¹² Zonatan ḡeni ma: «Gè minazeḡea ḡoḡḡ GALAGI laaseigi zu, Izelaye ná-GALAGI, ga lina, baa lina a levena, niima yeeḡḡalai nḡ ma, nà kèε ḡoozu ḡaazaḡasu, gè ná-kisieiiti kwεε. Ni ná-kisieiiti page, é uile è ua, naazu nà bo è ma. ¹³ Kele, ni kèε ḡa pḡ é faa nḡu ḡe ga de, gè la keeni, gè ua bo è ma, ḡoḡḡ GALAGI sò ná-ziiḡaawanai pe su. Nà be è ua, è li ziileigi zu. ḡoḡḡ GALAGI ḡe è ua, eḡeuelei é ḡeni la kèε ua. ¹⁴ Ni nà de vulua, zii bè ga ḡoḡḡ GALAGI ná-woḡḡeḡiladai, nii a ke gè mina za. ¹⁵ Da-woḡḡeḡiladai mina zeḡe màvofodaiti ba, anεε balaa, ḡoḡḡ GALAGI ḡa é zili nuiti pe kulazu etei zu.»

¹⁶ Zonatan minazeḡeḡi ḡεeni ti yḡḡzu ta Davide ná-peleyeḡei. Kpegai ma, é ḡe ma: «Ni da minazeḡeḡi nii ḡologolona, ḡoḡḡ GALAGI ḡa é loḡa ga é zili nuiti tabakii.»

¹⁷ Naa uoluma Zonatan ḡeni Davide ma, é ḡona ga toḡa neε ue eyesu ḡ. Mazḡḡ Zonatan Davide neeni ue eḡe tḡ bḡḡi.

¹⁸ Zonatan ḡeni ma: «Lina, ta kwεesu ga è la uaani alu niinei ma vetii zu, tḡzei è-zeizuε nakai ḡa ḡεεzu lee.

¹⁹ Lina a levena, li ue è loḡḡuni ná, siegi zu niima vaiiti pe tḡzeini la, da loḡḡu Ezele ḡtui ḡobauε. ²⁰ Nà kilēgi uilisu saua ktui uḡ pelei, gè da tete anii ta ma. ²¹ Naa uoluma, nà nà-botiḡe zunu loungoi levesu, ga é ti zeḡe. Ni nà ḡena ma: «Wele, kilē kaeiti ta è uolu uelei, ḡale ma, è ti zeḡe,» naazu, da zoo uazu, mazḡḡ fai pe page è luḡ. Gè ḡonaa ḡoḡḡ GALAGI ma, nii é vulua, ga faa nḡpe ge la ná, nii da lua ba. ²² Kele ni nà ḡena zunu loungoi ma: «Li poun, kilē kaeiti maḡoozauε è ua,» naazu, li, mazḡḡ ḡoḡḡ GALAGI ḡa é pḡ ga è li. ²³ Wooi ḡana de ḡilii ba, bḡḡ yḡḡzu, da-o, nà-o, ḡoḡḡ GALAGI va bu, de ye woḡḡeḡiladai zu, eyesu ḡ.»

Sayile deve vai ga é Davide ua

²⁴ Davide liini, é loḡḡu dḡcbi zu. Alu niinei ma vetii ḡula yeei, kpḡcb, masagi liini, é zeii tabalii ḡakala daami wosuε. ²⁵ Masagi zeini seizuε, ue a da ḡe ná pḡcbma, é uoluzei pelei ua, Zonatan zeii é ḡaauote ma, Abeneel zeii Sayile ḡoba, kele Davide zeizuε nakai ḡeni de.

²⁶ Sayile la ḡeni faa nḡpe boni naama voloi, é ḡeni ḡisieu ga naa ḡa ḡe kḡcbba vai ta ḡεeni kazemazu.

²⁷ Kele, fetii ma voloi velesiei, Sayile Davide zeizuε nakai ḡaai ma mḡcb, é Zonatan ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Toḡa ḡale gè la Davide ḡaazu daami wosuε, wogi, ta za?»

²⁸ Zonatan gooḡaauoteni, é ḡe ma: «Davide ḡòla màaneue ga gè be ba, é li Beteleyeme. ²⁹ Keue mà: «Nà è maaneuezu, yeebe bà, gè li. Mazḡḡ, gá zalaḡa ḡulazu peleyeḡei wu, gá-laazu, die tḡlige ma vai ma. Naa ḡa é ba, va bu bè, gè li gè ḡaazula nà-nuiti ma.» Naa ḡa é kea, Davide la feti laamii woni è uḡ be.»

³⁰ Sayile wola yiiḡaawanani Zonatan ma, é ḡe ma: «Da ga tuua uele nḡu anzanui ta kololala anzanui ná-doun zunui. Gè suḡwεε ga è Izayi ná-doun zunui ḡea ga è-wḡlai, da-unfe kana, è-lee ná-unfe ge ḡe lee.

³¹ Kele, woilo nii ma, gè bosu è ma: ni nu laali nuu ḡa vulua, è la ḡea ziilei su pe, è la masadai zḡcbga eyesu pe. Naa ḡa é ba, nu leve naa luḡ, ti so, ti uaa la pḡ, keni é za.»

³² Zonatan keeḡe Sayile woḡḡaauoteni, é ḡe ma: «Lee vaa zu é zaazu? Lee ḡa é kea?» ³³ Sayile ná-kpein uilini ga é Zonatan zḡ. Zonatan ḡaḡaani naazu ga keeḡe deveue ga é Davide uaa. ³⁴ É wuzegeni ga ziiḡaawanai, é la daami woni naama voloi. Tḡzei zii ḡeni zoolezu ga Davide ná-faa, keeḡe ḡeni poomusu ga gola.

Davideni ti vali vai ta Zonatan

³⁵ Poluma zobui, Zonatan liini dḡcbi zu, ue ti zolooni ná ma, ta Davide. Botiḡe zunu loungo ḡila ge ḡeni polu. ³⁶ É ḡeni naa ma: «Bize, è li, kilē kaeiti gè ti uilisu, è ti yeue.» Botiḡe zunu loungoi bizeni, Zonatan kilē kae ḡila pilini, é kpude naa maazu. ³⁷ Zunu loungoi maabuḡaai ma, kilē kaei badzuε ua, Zonatan ḡeni ma: «Kilē kaei maḡoozauε è ua. ³⁸ Li ga suvile, mina ye miná!» Zonatan ná-botiḡe zunu loungoi meeinti gaaleeni ba, é li ga tiye maligii uḡ. ³⁹ Zunu loungoi la ḡeni faa nḡpe ḡaḡaani, keni Zonattani ta Davide ḡa ti

gfeni gaagaazu yɔɔɔzu. ⁴⁰ Zonatan ná-kilegi, ta ná-mɛɛinti feeni ná-botigɛ zunu loungoi ya, é gɛ ma: «Li ga tiye taazu.»

⁴¹ Zunu loungoi liai ma, Davide gɔlani dɔɔɔɔzusuɛ kɔ-tu zigigi uolusuɛ, é nɔkɔ ná zeizu gɛ saua, Zonatan gɔkala, é unpilɛ zooi ma. Ti felegɔ ti bɔɔɔ nɛɛnɛni, ti lɛbi wɔkɔzu, Davide bɔɔɔ ge wola wɔkɔni. ⁴² Naa uoluma, Zonatan gfeni Davide ma: «Li ziileigi zu. Gize bɔɔla vai ma minazegɛgi zu, de felegɔ de boga yɔɔɔzu, Gɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, de gɛ ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI va bu, de ye woogɛɔɔiladai zu, eyesu gɔ, da-o, nà-o, ta demavofodaiti!»»

21 Davide wuzegeni, é li, Zonatan balaa ge gale ma, é lɛ taazu.

Davide uela vai Ayimeeleke uɔ be

² Davide liini Nɔbe, zalaɔa gɔla nui Ayimeeleke uɔ be. Naa kaai ma, é daagomini ga kpalii, é gaazaɔa, é gɛ ma: «Lee vaa zu da gila è uaazu, nu nɔpɛ ge la è uolu?» ³ Davide googaaavoteni, é gɛ ma: «Masagi tɛvege keela ma, é gɛ: «Nu nɔpɛ ge mina faa gɔwɛ niima vai zu, nii gè è levesu ma, ta devei nii gè feezu è ya.» Naa ga é kea, gè ada lɛa ga nà-nubuseiti ga gi gomi ná. ⁴ Daami-ani kpegele ga é è ya gani? Bulu lɔɔɔɔ ve zèa, baa nii nɔpɛ da sɔkɔ.»

⁵ Zalaɔa gɔla nui googaaavoteni, é gɛ ma: «Bulu gili ge la zèa, keni nii makegai Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ. Da zoo ti zegɛzu, è li ga tiye da-nuiti be, ni ti la anzanu vaa gɛɛni niizusuɛ.» ⁶ Davide googaaavoteni, é gɛ ma: «Sienɔpɛ su gi nii gɛɔgala vai ta ma la, tɔ ka gi ma, é uile anzanu vai ua. Ni gá gɛna lia kɔɔɔɔzusuɛ ta nɔ, nà-siepoluiti pɛ ta-gɔɔɔɔ zɔɔɔlaiti pɛ nadegɛ, toɔa bude naa maazu, niima ziei zu.» ⁷ Zalaɔa gɔla nui bulu nadegai naati feeni Davide ya, mazɔkɔ tagjili ge la gfeni ná. Bului naati fea gfeni de Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ, naa uoluma ti ti gɔlani zalaɔa gɔla labalii gɔ, ti maavalibo fai zu ga ma niinei.

⁸ Naama voloi, Sayile ná-botigɛ nui ta gfeni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-zalaɔa gɔlazusuɛ, ga é fai ta gaagɔla ba, ti yɔɔɔzu ta GALA. É gfeni ga Edɔme nu, daa ga Dɔwɛge, tɔ ga é gfeni ga Sayile ná-baala make nuiti ta-gundigjii. ⁹ Davide zalaɔa gɔla nui Ayimeeleke gaazagani uolu, é gɛ ma: «Kpɛɛin la è ya, baa bogɔ zɔkɔɔ? Masagi ná-keela ziegi nii gɛɛuɛ ga gaazuvile vaa, tɔ ga é kea gè la ná maazɔkɔni, gè ua nà-bogɔ zɔkɔɔ zegɛ, baa kɔɔɔ zɔkɔɔ tagjili.» ¹⁰ Zalaɔa gɔla nui googaaavoteni, é gɛ ma: «Filiseti nui Gɔliate ná-bogɔ zɔkɔɔ gɔ é uɛ, nii è paani Ela pɛtugi zu. Maavelevege segei ta zu, toɔa laani zalaɔa gɔla zegɛi uolusuɛ. Ni da pɔ ga è sege, sege, tɔzɛi tagjili ge la gi ya uɛ, keni tɔ nɔ.» Davide gfeni ma: «Fe zèa, tɔzɛi kɛgala la ná.»

Davide lii vai Filiseti nuiti pɔ be Gate

¹¹ Davide wuzegeni, é uela Sayile ua, naama voloi nɔ. É liini Akise uɔ be, Gate masagi. ¹² Akise ná-botigɛ nu wolaiti ti gfeni ma: «Davide la ga nii baa, zooi ma masa-

gi? Nii lei ti gfeni guyei loozu be, ti da kuai wo, ti da gɛ ma:

«Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma,
Davide ma ge vɔni nu waauupuugiti ma?»»

¹³ Davide naama woiti segeni ga sɔbelama vaa, é wola lua Gate masagi Akise ua. ¹⁴ Davide bɔɔɔ gɛɛni ga bologɔ nui Filiseti nuiti gaazu, é da zeevozebaiti ke kpogiti ma, é da be daade nagi ua, naa da yei kpɛlei gɔ. ¹⁵ Akise gfeni ná-botigɛ nu wolaiti ma: «Wa kaazu wa bɔɔɔ ga zunui tɛi nɔungi zegɛa ma! Lee vaa zu wo uaazu la pɔ? ¹⁶ Bologɔ nu uala ka é mà baa, wo uaazu ga niima gelei ga é da bologɔ vaiti ke gàazu? Wa gɔisiezu ga nii gɔ lɛɛzu nà-pelei wu baa?»

Davide gɛɛ vai ga kɔɔ lotugɔi

22 Davide zegeni miná, é li, é lɔɔɔɔ Adulame uugi zu. Kɛɛɔlointi ta ná-pɛɛyɛgei wu nuiti pɛ ti menigai ma, ti liini pɔ be. ² Naa uoluma, maanɔɔɔ nuiti pɛ, ta niiti kuyei gfeni ti ma, ta niiti ti gɔozu la gfeni nɛɛni, naati pɛ ti gɔalɛni ba Davide gɔba, é gɛ ga ta-gundigjii. Ti gfeni ga nu unnaanigɔ (400) gɛɔgala.

³ Davide zegeni miná, é li Misepɛe, Moabe yooi zu. É gfeni Moabe masagi ma: «Nà è maanɛɛɛɛzu, ga kɛɛni ta dèe ti ua, ti ze uɛ, eyesu gè da sò pelei gɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI uɛ.» ⁴ Davide liini ga kɛɛgɛ ta dee, Moabe masagi ná-koizusuɛ. Ti yeni miná siegi naa pɛ su Davide kɛɛni dɔɔɔɔɔ zu.

⁵ Yeeta, GALA goo wo nui Gade gfeni Davide ma: «Gula dɔɔɔɔɔ nii zu, gale ma, é li Zuda yooi zu.» Naazu Davide liini, é lɔ Gɛɛɛte lɔkɔ zu.

Sayile Ayimeeleke uaa vai ta ná-pɛɛyɛgei wu nuiti

⁶ Sayile gfeni Gibeá, é zeini gizei ma, tamalise wului ma niinigi wu, ná-kpɛɛin zoni zea, ná-botigɛ nuiti kaku-gai ma. É menini ga ti Davide ta ná-nuiti kaauɛ. ⁷ É gfeni ná-botigɛ nuiti ma: «Benzamen nuiti, à woilo gòoi ma! Wa gɔisiezu ga Izayi ná-doun zunui nuu gɔ kpalagiti fe wo pɛ zea, ta leezen beleiti? Wa gɔisiezu ga toɔa wo ze nu ungililaglagiti unda, ta nu waagilaglagiti unda baa? ⁸ Lee vaa zu mu, wo pɛ wo yaavai lɔkɔzɔ mà? Mazɔkɔ wo tanɔpɛ ge la boni mà ga dɔun zunui ti, ta Izayi ná-doun zunui, Davide, ti minazegɛni yɔɔɔzu. Wo tanɔpɛ ge la yiizooleni ga é ua dɛɛ ga ze, ga dɔun zunui gɔ nà-botigɛ nui laauvilisu mà, nii a ke é bali lɛ tɔgɔ, egɛvelei ade kaazu la za.»

⁹ Edɔme nui Dɔwɛge, nii é gfeni Sayile ná-botigɛ nu wolaiti saama, naa Sayile woogaaavoteni, é gɛ ma: «Gè Izayi ná-doun zunui gaaue, é ua Nɔbe, Ayitube ná-doun zunui Ayimeeleke uɔ be. ¹⁰ Ayimeeleke Gɔɔɔɔ GALAGI gaazagɛ Davide uɛ, é daamianigiti fe zea, é Filiseti nui Gɔliate ná-bogɔ zɔkɔɔ ve zea.»

¹¹ Masagi nuiti teveni, ga ti ua ga Ayitube ná-doun zunui Ayimeeleke, nii é gfeni ga zalaɔa gɔla nui, ta ná-pɛɛyɛgei wu nuiti pɛ, ti ga zalaɔa gɔla nuiti Nɔbe. Ti pɛ ti uaani, ti bɔɔɔ lɛ ga masagi. ¹² Sayile gfeni ma: «Woilo

ga pagɔ, Ayitube ná-doun zunui!» Naa googaavoteni, é gɛ ma: «Gòì loge, màligii.»

¹³ Sayile gɛ ma: «Lee vaa zu wa Izayi ná-doun zunui wo woyai ɔɔzu mà? Lee vaa zu è bului ta boɔa zɔkpɔi veai zea, é Gɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔa be, nii a ke, é wuzegɛ dàalɔɔma, é bali le tũɔɔ, egɛvelei é kɛzu la za?» ¹⁴ Ayimeeleke masagi woogaavoteni, é gɛ ma: «Da-wotigɛ nuiti saama, be ɔa é ga woogɛɔila nu, ga Davide gɛvele? É ga è-nɛkoi, é ga è make nui, naa pe poluma tɔ lei unfema wolai ua gɛ zea da-uelei wu baa?» ¹⁵ Ma mɔun ge la ga nuu balaa, gè ua gɛ GALA gaazaɔa be. Kele naa li poun! Gè la ɔisieni kaipa ga gè woya ɔ è ma. Tɔ ɔa é ba, mina niima ɔasɔi la ùnma, baa nà-peleyegɛi wu nubuseiti unma, mazɔɔɔ gè la faa nɔpe kwɛɛ niima vai zu.»

¹⁶ Masagi ɔeni ma: «Ayimeeleke, da zaazu, wa da-ueleyegɛi wu nuiti pe.»

¹⁷ Naa uoluma masagi ɔeni make nuiti ma, ti ɔeni kobaue: «À li, wo Gɔɔɔɔ GALAGI ná-zalaɔa ɔula nuiti paa, mazɔɔɔ tiya balaa ti bɔge Davide ua, ti ɔea kwɛɛni ga toɔa uelazu, ti la boni mà.» Kele, masagi ná-botigɛ nuiti ti la ɔeni keeni, ti ua yeevɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-zalaɔa ɔula nuiti ba. ¹⁸ Masagi gɛ uele ɔana Dɔwege ma: «Li, è zalaɔa ɔula nuiti paa.» Edɔme nui Dɔwege ɔa é latini, é zalaɔa ɔula nuiti paa. Naama voloi, zunu uu-ulsava maazu ɔɔɔɔ (85) ɔa é paani, niiti zalaɔa ɔula zegɛi ɔeni ti ɔɔba. ¹⁹ É Nɔbe nuiti paani mɔɔ ga boɔa zɔkpɔi, zalaɔa ɔula nuiti ta-laazu. É tɔzeini zunuiti ma, é li anzanuiti, ta doungoiti pɔ, naa uee niimibɔlegiti ba, ta balaa nikeiti, ta soovalegiti, ta baalagiti, é ti pe paani.

²⁰ Keni Abiataal, nii é ɔeni ga Ayimeeleke ná-doun zunui, é ga Ayitube ná-doun loin, naa ɔila kpe nɔ ɔa é zooni é uela, é li Davide ɔ be. ²¹ Abiataal boni Davide ma ga Sayile Gɔɔɔɔ GALAGI ná-zalaɔa ɔula nuiti paau. ²² Davide ɔeni Abiataal ma: «Gè gaagaani ga Edɔme nui Dɔwege ɔa li nɔ ti, é niima vaiti daazeeli Sayile ma, tɔzei é ɔeni Nɔbe naama voloi. Da-ueleyegɛi wu nuiti saa vai ma ungi ɔa é ga ze. ²³ Naa ɔa é ba, ye kòba, mina lua, mazɔɔɔ zɔi é zènvui ɔaiziezu, toɔa da balaa è-yenvui ɔaiziezu. Kele ni da kòba, nà è make ga pagɔ.»

Davide Keyila taai unmo vai

23 Ti uaani, ti gɛ Davide ma: «Filiseti nuiti ti kɔɔi laalea Keyila taai wu, ti da moloi unma molo logazu.» ² Davide Gɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔani, é gɛ ma: «Nà zoo nei gè li, gè kɔɔi uee Filiseti nui niiti ba?» Gɔɔɔɔ GALAGI googaavoteni, é gɛ ma: «Ungo, li, da vɔnisu ti ma, è Keyila taai ɔula ti ya.»

³ Kele Davide ná-nuiti ti ɔeni ma: «Zuda yooi zu mu ka gi ná dualuagi zu, gá liina laalezu Filiseti nuiti bu Keyila, ta la uea dualuagi ua baa?»

⁴ Davide Gɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔani uolu, Gɔɔɔɔ GALAGI googaavote, é gɛ ma: «Wuzegɛ, è li Keyila, mazɔɔɔ nà Filiseti nuiti dɔɔzu è yeezu.»

⁵ Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti da li Keyila, ti kɔɔi uee Filiseti nuiti ba, ti naati ta-logani bulugi zo, ti vɔni naati

ma ga gola. Uele ɔana Davide Keyila nuiti unmoɔni da. ⁶ Siɛgi zu Ayimeeleke ná-doun zunui, Abiataal ɔeni ue-lazu la Davide ɔ be Keyila, é liini ga zalaɔa ɔula zegɛi ya, ti ɔeni Gɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔasu da.

⁷ Ti liini, ti gɛ Sayile ma: «Davide ɔa Keyila.» Sayile gɛ ma: «GALA ge dɔa zèezu, mazɔɔɔ é bɔɔɔ ɔa bali ɔa, ga dii vai é le taai naa zu, kpogi da, ta pilisuiti.»

⁸ Sayile ná-nuiti pe gaaleeni ba, ga ti li, ti Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti sei kele su, Keyila taazu. ⁹ Davide sugɔweeni ga Sayile maabɔteuea, é ɔeni zalaɔa ɔula nui Abiataal ma: «Ua ga zalaɔa ɔula zegɛi.» ¹⁰ Davide ɔeni ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, gè meniga ga Sayile ɔa gɛvele betezu ga é ua, é Keyila taai ɔologolo nɔun mauele ma. ¹¹ Keyila ɔundigiti ta uaazu fèezu zea baa? Tɔun ka uaazu ga ɔite, egɛvelei gè menigai da, nei gè ga da-wotigɛ nui? Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, zoo è naa le ga ze.» Gɔɔɔɔ GALAGI googaavoteni, é gɛ ma: «Ungo, toɔa uaazu.»

¹² Davide ɔeni ma uolu: «Sayile ɔa uaana, Keyila ɔundigiti ta uaazu gi leusu pɔ baa, nà-o, nà-nuiti-yo?» Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ ma: «Ta wo leusu pɔ.»

¹³ Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti ɔulani Keyila taai ua. Ti ɔeni ga nu undɔzita (600) ɔegɔala, ti li ue ta zoo ti li ná. Sayile menigai ma ga Davide ɔulaa taai ua, é ná-kɔɔɔɔ-gi ɔaagaleni ma.

Zonatan ná-daalimai

¹⁴ Davide zeelini Zife teubai zu, é ze gize ɔakamaue ná zelegai. Sayile ɔeni gaiziezu folo-o-folo, kele GALA ge la ɔeni feeni zea.

¹⁵ Davide sugɔweeni ga Sayile uilega polu, ga é paa. É yeni Gɔɔɔɔ, Zife teubai zu. ¹⁶ Názu ɔa Sayile ná-doun zunui Zonatan wuzegeni la, é uile pelei ma, ga é li Gɔɔɔɔ, é Davide ɔnɔɔ GALA ná-fai zu. ¹⁷ É gɛ ma: «Mina lua, mazɔɔɔ kèe Sayile, yee la zeelia è ma pe. Da masadai ɔeezu Izelayele unda, nɔun gè gɛ ga da-zeikobai. Kèe bɔɔɔ sugɔwee ga zekana é ɔeezu la.» ¹⁸ Ti felegɔ ti minazegɛgi ɔeeni yɔɔɔzu, Gɔɔɔɔ GALAGI gaazu. Davide yeni Gɔɔɔɔ, Zonatan ɔale ma ná-taazu.

Sayile uola vai Davide ua

¹⁹ Zife nui tanigaa ti liini Gibeaa, Sayile ɔ be, ti gɛ ma: «Davide ɔɔɔɔ gi zaama, dɔɔɔɔ Gɔɔɔɔ, ada zelegiti ɔakila ɔize ma, teubai zu lekɔmaue nu yeezazu.» ²⁰ Ee, masagi, ni da pɔ ga è Davide zo, ua nɔ, gá fe è ya.»

²¹ Sayile ti woogaavoteni, é gɛ ti ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loo wo ue, wɔi màawɔin wo zogai. ²² Nà wo maanezezu, à li de, wo teusuueti kwɛɛ, be ɔa é kaa? Mazɔɔɔ gè menige ga kelegelege gola. ²³ À faiti bu-uete, wo dɔɔɔɔzuzu kwɛɛ, naa uoluma wo ua, wo ma ɔaamai wo mà. Nà ye wo uolu, naazu ade li. Ni toɔa zoi zu, nà gaizie Zuda yooi ma zokogi pe su.»

²⁴ Zife nuiti ti toni da Sayile luɔɔ, ti da li Zife. Naazu Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti, ti ɔeni Maon teubai zu, Zuluden ma uetu nemei zu, nii é teubai zu lekɔmaue nu yeezazu.

²⁵ Sayile ta ná-kwáŋ nuiti ti liini gaiziezu. Davide menigai ma, é yeini, é zeí fasa gízeiti saama, Maon teubai zu. Sayile menigai ma, é uileni Davide uolu teubai zu. ²⁶ Sayile ta ná-kwáŋ nuiti ti gēni ziezu gizei gákamaue gilazu uelei, Davide ta nānāiti ti da zie zāla uelei. Davide gēni uelazu ga suvile Sayile ua. Sayile ta ná-kwáŋ nuiti ti gēnina zeelizu Davide ta ná-kwáŋ nuiti ma, ti ua ti maagaku, ti ti zo, ²⁷ eyesu keela zeeli Sayile ma, é gē ma: «Ua fala! Filiseti nuiti ti kwá uēa zōoi ua.» ²⁸ Sayile gāleni ma ga uolu uelei, é zege Davide uolu, é li, é Filiseti nuiti daagōmi, ga kwá. Naa gā é kēeni ti miná laasei pēeni ga Zeegaagwe Vasai.

Davide gēle vai Sayile uaa vai ua

24 Davide zēgeni miná, é li, é zeí En-Geedi, adaueti náti maazkwaasu baai. ² Sayile gālegai ma ma, é zege Filiseti nuiti polu, é menini ga Davide gā En-Geedi yooi ma leubai zu. ³ É yeeloni nu waasavago (3 000) ua, niiti ti ga salavusu gēzegēzegiti Izelayele yooi ná pē su. Tā-o, naati-yo, ti li Davide ta ná-kwáŋ nuiti gaiziezu, eyesu ti zeeli Dākwā Woliiti Ta-Vasaiti ma.

⁴ É zeelini baala sasai ma, nii é gēni pele gōbauē, pugi ta gēni miná. Sayile kwāni pugi naa zu, ga é kwā dākwā zu. Davide ta ná-nuiti ti gēni pugi naa bomauē.

⁵ Davide ná-kwáŋ nuiti ti gēni ma: «Pete yeegefālai gā nii Gwōŋ GALAGI ma minazege boni, ga é è zili nui kwā è yeezu, nii a kē nii nēai è uē, è naa gē la.» Davide wuzegēni, é li, é Sayile ná-segei laauē ta leue ba, Sayile la looni ga naa. ⁶ Davide naa gēai ma, zii dogāni, tōzei é Sayile ná-sege wolai ta leveni ba. ⁷ É gē ná-kwáŋ nuiti ma: «Gwōŋ GALAGI mākē, ga gē mina nii gēfāla vai ta gē eyesu pē, gē ua yeeloo māligii ma, nii Gwōŋ GALAGI gulbi ziaai ma, mazkwā Gwōŋ GALAGI gā é gulbi ziaa ma.»

⁸ Davide ná-kwáŋ nuiti suzoni ga naama wooi, é la kēeni, naati ti ua vala Sayile ua. Sayile wuzegēni, é gūla pugi zu, é da li.

⁹ Naa uoluma, Davide wuzegēni, é gūla pugi zu, é uile Sayile uolu, é da toli, é gē ma: «Ee, masagi! Māligii!» Sayile weleni uolu, Davide uileni niibiga, é unpilē zōoi ma, é kwā. ¹⁰ Davide gēni Sayile ma: «Lee vaa zu è woilosu naati goo ma, niiti ti gēzu è ma: «Davide gā kwā é faa kwā gē ga de?» ¹¹ Da kwā è naa gāa za ga è-gaazugēzeiti, ga Gwōŋ GALAGI gēa za è kwāni zēezu, pugi zu. Ti gēa gēni mā, gē è uaa, kēle gē è yege ná, gē gē ma: «Gē la yeeloozu māligii ma, mazkwā toga Gwōŋ GALAGI yimazegeai la, nii é gulbi ziaai ma.» ¹² Ee, kēē, wēlena da-zege wolai lakkwāgi ua, é zēa. Ni gē da-zege wolai lakkwāgi ta leue ba, kēle gē la è uāni, gaaga ga naa ga sili vaa la kisu, baa buzege daalōŋma vaa, gē la balaa koto gēeni è laalōŋma. Dōun ka è gāiziezu ga è pāa. ¹³ Gwōŋ GALAGI gā é gēezu ga tukpōgaaleue nui de kwāzū, da-o, nā-o. Gwōŋ GALAGI gā nānāi uotokula è ma, kēle nūn gē la yeewkwāzū è ua.

¹⁴ Egēvelei faalaalii uōkwāi bosu la ga: «Sūkwā nuiti kwā gā sūkwā gā da gūla ti zu.» Kēle, nūn, zēei la gēa è laalōŋma. ¹⁵ Bē gā mu Izelayele masagi liizu daalōŋma ga kwā? Bē gā è uilesu polu? Gile uōmai, koe fōfō

goi kwā. ¹⁶ Gwōŋ GALAGI gā telebodai gē, tō gā é gēezu ga tukpōgaaleue nui de kwāzū, da-o, nā-o, toga māalobo, toga tukpōi lo bē, é kwā è ya.»

¹⁷ Davide begai ma ga naama bōeiti bo Sayile ma, Sayile gaazagāni, é gē ma: «Dōun zunu Davide, da kwākwāŋ ka gē è wōmenisu nēi baa?» Sayile tōzeini ga é da kwā gola. ¹⁸ Naa uoluma, é gēni Davide ma: «É leleboge, é leue nūn ba, mazkwā è nūkwālai gēa bē, nūn gē faa kwā gē ga de. ¹⁹ É nūkwālai gūla kēlema za, nii è kēezu bē, tōzei Gwōŋ GALAGI gēa fēeni è ya, kēle è la pāani. ²⁰ Ni nui ta a gūlana sili nui viliba, toga da ze ná, é li kwā yeema baa? Nii è kēa bē za, Gwōŋ GALAGI kwāni naama gūlanumai ve è ya. ²¹ Gē kwēega niina ga, da gēezu ga masagi, Izelayele masadai gā zeí ga pagō è yeezu. ²² Gonana bē, Gwōŋ GALAGI laaseigi zu, ga è la māvofodai gaaleuea, naa uoluma, è la kēē uelei laaseigi balega.»

²³ Davide gōnani Sayile uē. Sayile gāleni ma ná-taazu, Davide balaa ta ná-kwáŋ nuiti ti gēle ma ti-kwāzūuē.

25 Naama ziegi zu Samiyele zaani. Izelayele nuiti pē ti gāleeni ba, ti ná-saa kwāi wo, ti maagūluni ná-taazuē Lama.

Nabale faanē wuugwēetalai gēle vai ga Davide

Naa uoluma, Davide uileni peleli ma, é li ga Palan teubai zu uele. ² Zunui ta gēni Maon, é ga kpēte nu wola, kwāligiti ti gēni Kaalemele taa goi zu. Baalagi gēni zea ga waasavago (3 000), bolii gē zea ga waagila (1 000). Niima ziegi zu é gēni Kaalemele, é da ná-baalagiti maalegāi leue. ³ Zunui nii gēni ga Kālēbe māvofodai zu nui ta, daa gēni ga Nabale, anzai laa gē ga Abigayile. É gēni ga gīma anzanu, pagai balaa, kēle sinigi ná-fai baani, sūkwā.

⁴ Davide menini teubai zu ga Nabale gā ná-baalagiti maalegāi leuezu. ⁵ É yeeloni zunu lōungo puugō ua, ná-nuiti saama, é gē ti ma: «À li Kaalemele, wo Nabale luu bē. ⁶ Wo gē ma: «È-zii zugōoza! Ziileigi gē è uē, da-o, da-ueleyegei-yo, ta nii pē é ga kwā. ⁷ Gē menige ga da da-uaalagiti maalegāi leuezu. Tama da-uaala make nuiti ti gēa gi ua, gi la faa kwā gēni ga tiye, ti la ualāni ani kwā ma, yeegefālai naa pē su, nii ti kēa Kaalemele. ⁸ Ti gaazaga ma, ta zōo ti bo è ma. Naa gā é ba, yeezei nā-zunu lōungoiti bu ga pagō, tōzei gi uaa gi zōloo feti voloi ma. Naa maavele ma, nii kwā é è ya, naa ve gi ya, gēi gi ga da-wotigē nuiti, gā è-loun zunui Davide.»

⁹ Davide ná-zunu lōungoiti seeliai ma, ti naama wooiti pē daazeelini Nabale ma, Davide laaseigi zu. Naa uoluma ti maage kwā. ¹⁰ Nabale ti woogāuoteni, é gē ti ma: «Bē gā é ga Davide? Bē gā é ga Izayi ná-doun zunui? Niizu botigē nu kwānkwān ka uelazu, ti zege talu kwāgēiti kwā bē. ¹¹ Nūn gē nā-bului, ta nā-ziei zege, ta nā-suai, nii gē kēele bēteai nā-baala maalegā leue nuiti bē, gē fe naama nuiti zea, niiti gē la ti-zegezu gwēe?»

¹² Davide ná-zunu lōungoiti ti uoluazoni, ti gēle ma, ti Nabale ná-kpēiti pē daazeeli Davide ma. ¹³ Davide gēni naazu ná-kwáŋ nuiti ma: «Wo gīlagilagi pē ge ná-

bogá zókɔɔi ɔili zaama.» Davide ta ná-nuiti pe ti ta-wogá zókɔɔiti gilini zaama. Nu unnaanigo (400) ɔa é uileni polu, nu unfelego (200) ye kasciti koba.

Abigayile bɔ fai Davide ua ga ná-ɔimalai

¹⁴ Nabale ná-botigɛ nu ɔila ge liini, é naama vaiti pe daazeeli Nabale anza Abigayile ma, é ɔe ma: «Davide keelaiti teuege, ti zege teuebai zu, ga ti ɔá-ɔalamɔin luu, keɛ é la yeezeini ti wu ga pagɔ. ¹⁵ Nui naati ma, ti ɔeni ga nu uagɔ gi ue, ti la faa ɔɔu nɔpe keeni ga giye, ani nɔpe ge la ɔulani gi ya, yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ naa pe su, nii gi keeni ti ɔoba. ¹⁶ Kpidii ue folo ua, ti ɔea gi ma ga sigi-gi, yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ naa pe su, nii gi keeni ti ɔoba, gi da baalagiti kɔɔɔkula. ¹⁷ Naa ɔa é ba, ɔisɛ naazu ga pagɔ, nii da ke, mazɔɔɔ ni é la faa ɔeɔni, maanɔɔɔi ɔa é uaazu ɔá-ɔalamɔin uɔ, ta ná-peleyeɔei. To ma, toɔa ga nu ɔaka, nu la zooga faa nɔpe bosu ma.»

¹⁸ Abigayile suvileni, é bulu unfelego (200) zege, kɔɔ woole felego ɔɔɔ zu, baala ɔɔɔlugɔ niiti ti ɔeuele beɛa ɔeni de niina, kɔɔɔ ganii zu kɔɔlugɔ ani ɔae ɔeegai zu, leezen ɔɔɔi zeɛɛ ungi (100), ta kooleɔoole ɔɔɔ ma buun ba unfelego (200), é ti pe daani soovalegiti kɔma. ¹⁹ É ɔe ná-botigɛ nuiti ma: «Á lo tɔɔɔ, ná wo uolu.» Sini-gi Nabale la ɔeni faa nɔpe kwɛ naama vaiti su.

²⁰ É ɔeni zeini ná-soovalegi ɔɔma, é da yei, gizei ɔeni gaazu luɔɔ. Naazu ma Davide ta ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ti da ua ga ɔ pelei, gaamago é ɔɔɔ ɔaani naati kakala.

²¹ Naazu Davide begai ga ɔe ɔɔɔ ma: «Gè nii ɔɔɔɔɔɔɔɔ makege nɔ fuun teuebai zu, ga ta mina loo ya, é ná-faa uagɔi zuloa ga faa ɔɔ. ²² GALA ge sò ná-ziigaawanai pe su, ni é zo za ma, é li lina uɔ, ná zunu ɔila kpalaa ze ná vulua Nabale ná-pelei wu.»

²³ Abigayile Davide ɔaai ma, é ɔulani ná-soovalegi ɔɔma ga suvile, é gaazuyei zoi ma, é kɔɔ Davide ɔɔɔɔwɔ. ²⁴ Naa uoluma é looni kɔɔɔwɔ, é ɔe ma: «Màligii, va bu ga niima vaa ɔɔ pe ge ɔe ga ùnma ɔaɔ! Va bu, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui, gè bɔɛ é uɔ, woilo gò ma. ²⁵ Màligii, mina wele nu ɔakai Nabale ua, mazɔɔɔ daaseigi sogɛ ɔeɛɛɛɛɛ: daa ɔa ga Nabale, poluuɛ ga nu ɔakai, tama uele ɔana é zizu la. Nèi gè ga da-wotigɛ anzanui, gè la zunu loungoiti kaani, niiti é ti leveni. ²⁶ Kele gè ɔonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma ɔei é vulua, ga ɔɔɔɔ GALAGI ɔa é pele besaga é luɔɔ ga è mina lɔ nu uaa vaa zu, baa è ua potokulai ɔe ɔɔɔ ue. Màligii è zili nuiti pe ti ɔe ga Nabale ɔeuele. ²⁷ Yeezei veɛaniii nii wu, gè uaa la, è gaagwe zunu loungoiti ba, niiti ti è uolu, màligii. ²⁸ So-ma é ná-faa ɔɔi zuvaaye bè, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui. Dàue da ga ɔɔɔɔ GALAGI ɔa masadai veezu è ya, da-o, da-ueleyeɔei-yo, mazɔɔɔ màligii da losu ɔeɛzu ɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔɔɔ vaiti su. Ni nu a wɛlena è zie uelei ua, è-zii ma voloiti su, nu la è ɔa ga sɔba nu. ²⁹ Ni nui ta a uilena è uolu ga é è uaa, ɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ɔa màligii è-yenvui make ɔoba, nii a ke è ye fulu nuiti saama. Kele toɔa è zili nui yenvui uili ya poun, eɔe felele ka ani uili ya. ³⁰ Siegi zu ɔɔɔɔ GALAGI besu la ga faa uagɔi naati pe ke è ue, niiti é minazeɔei

ga tiye è ue, é è ɔe ga Izelaye ná-totugɔi, ³¹ màligii è-yii la kɔɔa è ɔoozu, baa è ua nimiza ɔɔɔ ma ga è ua ɔe nu uaani nɔ fuun, baa è ua potokulai ɔe ɔɔɔ ue. Siegi zu ɔɔɔɔ GALAGI besu la ga faa uagɔi ɔe è ue, màligii, ɔize sù, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui.»

³² Davide ɔeni Abigayile ma: «Mamagi ɔa ɔɔɔɔ GALAGI ue, Izelaye ná-GALAGI, nii é è leuega za dàagomisu. ³³ Tuya ɔa è ma da-ɔimala uagɔi ma vaa zu, tuya ɔa è ma balaa è pele besa fai zu tɔɔ ga gè mina nu uaa, gè mina potokulai ɔe ɔɔɔ ue. ³⁴ Gaa-mazu gè ɔonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, Izelaye ná-GALAGI, nii é vulua, ga é pele besaga tɔɔ ga gè mina faa ɔɔ ɔe ga ɔe. Ni naa laade, ni é la ɔeni dàagomini fala, é zo niizu ma, é li lina sobui uɔ, zunu ɔila kpalaa ge la mɔ ɔeni yege vulua Nabale ná-pelei wu.» ³⁵ Davide yeezeini veɛaniii wu, nii Abigayile uaani la ɔɔ, é ɔe naa ma: «Gale ma, é li da-uelei wu, ziileigi ɔe è ue. Gè è woomeniga, gè yeezei bu, eɔeuelei è bogai la mà.»

Davide Abigayile zege vai ga anza

³⁶ Abigayile zeeliai ma, é kaani ga Nabale ɔa fetii ɔu-lazu eɔe masa. Gola ɔoozunɛni, ɔɔɔ sogai, é la ɔeni faa nɔpe boni naa ma, eyesu sobui. ³⁷ Kele sobui, Nabale ná-ɔɔɔ ɔulaai ma gaazu, anza naama vaiti pe boni ma, niiti ti leuegai. Nabale yii ɔɔani, suvidi. ³⁸ Folo puugɔ leuegai ma, ɔɔɔ GALAGI ɔɔani, é za.

³⁹ Davide menigai ma ga Nabale zaa, é ɔeni ma: «Mamagi ɔa ɔɔɔɔ GALAGI ue, nii é màaloboga, siegi zu Nabale ɔeni pòomusu la. Mamagi ɔa be, é pele besaga tɔɔ, ga gè mina faa ɔɔ ɔe. To ɔa é Nabale ná-faa ɔɔ ɔaɔi la to ɔɔɔ unma.»

Naa uoluma, Davide keela leveni Abigayile ma ga naa ɔe ga anza. ⁴⁰ Ti zeelini Abigayile uɔ be Kaalemele, ti ɔe ma: «Davide gi leuege è uɔ be, mazɔɔɔ toɔa ɔɔ ga è ɔe ga anza.» ⁴¹ É wuzegeni gaamanɔ, é kɔɔ zoi ma, é ɔe ma: «Kèuele beɛue, ga gè ɔe ga duɔi, gè da màligii ná-botigɛ nuiti kɔɔɔiti maagba.» ⁴² Naa uoluma é wuzegeni, é ze soovalegi ɔɔma, é uile pelei ma ta Davide ná-keelaiti, ná-botigɛ anzanu kɔɔlugɔ ɔa é maazaani. Uele ɔana é ɔeɛni la ga Davide anza.

⁴³ Tei Davide Zizeleye nui Ayinoame zeɔeni, ti felego ti ɔeni ga Davide anzaiti. ⁴⁴ Mikale nii é ɔeni ga Davide anza mɔungɔi, naa keɔe Sayile feeni Paleti ue ga vului, Layise ná-doun zunui, nii é ɔeni ga Galime nui.

Davide ɔeɛ vai uolu Sayile uaa vai ua

26 Zife nuiti ti liini Gibea, ti ɔe Sayile ma: «Davide kɔɔɔue ɔakila ɔize ma, teuebai ɔobaue.» ² Sayile liini Zife teuebai zu, ga é Davide ɔaizɛ. Nu waasaugɔ (3 000) ɔa é ɔeni polu, niiti ti ga salauusu ɔeɛɔeɔegiti Izelaye yooi ná pe su. ³ É ná-kɔɔɔɔɔ uuni ɔakila ɔize ma, teuebai ɔobaue pele laue. Naama ziegɔ zu Davide ɔeni niizu teuebai zu. É menigai ma ga Sayile uilege polu, é da ɔaizɛ teuebai zu, ⁴ é nenegiti teveni ɔɔɔɔzuzɔ, é kwɛni naazu ga Sayile uaa ga ɔite.

⁵ Davide wuzegeni, é uile pelei ma, é zeelini ue Sayile ná-kóokóggi uuuni ná, é wele ga pagó, é Sayileni daazue gá, ta ná-kóokóggulubai Abenél, Néel ná-doun zunui. Sayile gñeni laani kóokóggáai zaamaue, ná-salauusuiti ti laani maagoolii zu.

⁶ Davide Gete nui Ayimeelske lolini, ta Abisayi, Seluya ná-doun zunui, Zoabe keefeloin, é ti gaaazani, é gñe ti ma: «Wo zaama, gá be gá gi liizu Sayile uó be, kóokóggáai zu?» Abisayi gñe ma: «Nòun, kèuele betue ga de li.»

⁷ Davide ta Abisayi ti kóni kóokóbebi zaama ga kpíidii, ti Sayile gñani laani zaamazue, kóokóggáai zu, ná-kpèein badai unbuaué zóoi ma. Abenél ta salauusuiti ti laani maagoolii zu.

⁸ Abisayi gñe Davide ma: «GALA ge è zili nui ló za è yeezu. Va bu gè só ga kpèein, ná gñe gñila nó, felesie vaa la ba.»

⁹ Kéle Davide gñeni Abisayi ma: «Mina paa! Mazkók be gá a yeeloo naama nui ma, nii GALA ge yimazegeai la, é gulbi ziaai ma, ma nui gñe ga sóbalala nu?» ¹⁰ Gè gónaa Góokóg GALAGI ma, nii é vulua, ga Góokóg GALAGI bókó gá é nii yenvui zegezu ga saai, baa é undaavili kókó zu. ¹¹ Góokóg GALAGI kizo naa ma, gè ua yeevókógu naama nui ua, nii é gulbi ziaai ma. Kpèein nó zegé, nii é unbuaué, ta zie woolei, de li.»

¹² Davide kpèein ta zie woolei zegeni, niiti ti gñeni Sayile unbuaué, ti dá li. Nu nópe ge la ti gñani, nu la looni ga ná, tanópe ge la balaa wuunni, ti pé ti gñeni niizu, mazkók Góokóg GALAGI niimeni wolai leveni ga tiye.

¹³ Davide petugi maaleveni, é lo gize unmaue góozama, ti yókózu góozá ta Sayile ná-kóokógáai. ¹⁴ É tókózeini ga woógula Néel ná-doun zunui Abenél ma ta ná-kóokóbebi, é gñe ma: «Abenél, è la gòokóguutesu?» Abenél gñeni ma: «Be gá ga de, deí è bainsu masagi woizu?»

¹⁵ Davide kpóei zegeni uolu, é gñe Abenél ma: «Da ga zunu gñitegñite, è gégala nópe ge la Izelayele, lee vaa zu mu è la masagi makeni, è-maligii? Mazkók nubuseiti saama nui ta uauue, ga é è-maligii dá-masagi uaa.

¹⁶ Nii é keai, é la uani. Gè gónaa Góokóg GALAGI ma, nii é vulua, ga wo maaneue ga wo za, mazkók wo la masagi makeni, wo-maligii, nii Góokóg GALAGI gulbi ziaai ma. Welena! Mini gá masagi ná-kpèein ta ná-zie woolei ti ná, niiti ti gñe unbuaué?»

¹⁷ Sayile Davide wooi gñeweni, é gñe ma: «Dòun zunu Davide, è-wooi gá gè menisu baa?» Davide googaauoteni, é gñe ma: «Ungo, masagi màligii, gòoi gá è menisu.» ¹⁸ É gñeni ma: «Lee vaa zu màligii uileu pòlu, nèi gè ga ná-botigé nui? Lee gá gè kea? Faa nói begele gá é ga sógi?» ¹⁹ Niizu, màligii, soma é woilo gòoi ma, nèi gè ga ná-botigé nui: Ni Góokóg GALAGI gá é è laauilisu mà, naazu é soma é yeezei zalaga gñila bu, naa ziilei, kéle ni nuiti ka ti è laauilisu mà, Góokóg GALAGI gá ma nuiti foovo, mazkók ta kpèezu ga ti kùla zóoi ua za, nii Góokóg GALAGI feai ná-nubuseiti zea ga tókó, kéue ege ta gñe gñeezu mà: «Li, è gala kiligiti debi.» ²⁰ Kéle, ee! Mà pamai mina uu kae Góokóg GALAGI gaaazu gópoluma, mazkók Izelayele masagi liiue ga kókó koe

fókó go nó laalókóma, ege ta gñe kakalo kpèezu gizeiti ma.»

²¹ Sayile bairni, é gñe ma: «Gè kotoi gñe. Gale ma è ua, dòun zunu Davide, mazkók gè la nó faa nópe kéa ga de, tókózei zènvui vizóga za è gaaazu. Gimalala vaa gá gè keai, gè faagaaza golai gñe.» ²² Davide googaauoteni, é gñe ma: «Masagi, dá-bèein gá é ue, dá-wotigé nui gila ge ua é sege.» ²³ Góokóg GALAGI gá ege pé ná-telebodai, ta ná-woogéfiladai zulókógi ve zea, mazkók Góokóg GALAGI gñe è veeni zèa za, kéle gè la vaani bu, gè ua yeevókógu naa ua, nii ná-gulbi ziaai ma. ²⁴ Egevelei è-yenvui vizóga la gaaazu za, ná balaa zènvui vizóga kae Góokóg GALAGI gaaazu, é kùla kidaaviligi pé su.» ²⁵ Sayile gñeni Davide ma: «Góokóg GALAGI tuya loo è ue, dòun zunu Davide. Da uaaazu faa wola moin-moin kéezu, nii nópe dá tókózei, ti pé su gá nee.» Naa uoluma Davide liini ga uó pelei, Sayile balaa ge li ná-taazu.

Davide kókógu vai uolu Filiseti nuiti nó be

27 Davide gñisieni, é gñe bókó ma: «Yeeta Sayile gá uaaazu vónisu mà, é pàa. Nii pagai ga gè ke, naa gá ga gè uela, gè li, gè kókógu Filiseti nuiti ta-yooi zu, nii a ké Sayile loogó gáiziezu Izelayele yooi zu, naazu kùla gñana zea.» ² Davide wuzegeni, ta nu undóztai (600) niiti ti gñeni ba, ti li Maoke ná-doun zunui Akise uó be, Gate masagi. ³ Davide ta ná-kóokógó nuiti ti liini, ti zeí Gate masagi Akise góba, ege pé ta ná-peleyegei, Davide balaa, anza felegiti ti gñeni zea, Ayinoame Zizeleyele nui, ta Kaalemele nui Abigayile poanzai, nii Nabale zeni. ⁴ Ti liini, ti naa laazeeli Sayile ma, ga Davide uela, é li Gate. Sayile loogóni Davide gáizie vai ua.

⁵ Davide gñeni Akise ma: «Ni dá ké è faabókó gñe bè, seizu ve zèa dókózu laai ta zu, ue ná li, gè zeí ná. Mazkók é la ga faa uagó ga nèi gè ga dá-wotigé nui, gè zeí è góba, masa taai zu.» ⁶ Naama voloi nó Akise Sikelage laai veeni zea. Tókó gá é kéa Sikelage gñeni la ga Zuda masagiti tókó eyesu za. ⁷ Davide kéeni Filiseti yooi zu ga kona gila, alu naanigó.

⁸ Davide ta ná-kóokógó nuiti ti gñeni liizu, ti dá kókó uee Gesuul nuiti ba, ta Giileze nuiti, ta Amaleke nuiti, nubusei niiti ti gñeni zóoi naazu kaite Suul letegi, é zeeli Ezipete yooi gñewepelemaue. ⁹ Davide gñeni naama yooi zugólogólosu, é la gñeni zunu baa anzanu yesu vulua. É gñeni uaaazu ga baalagiti, boliiti, nikeiti, soovalegiti, nómeiti, ta segeiti, a la galena ma, é gñeni liizu Akise uó be. ¹⁰ Akise bena Davide gaaazaga, é gñe ma: «Beni ka za wo kókó ueai ti ua?» Davide gñeni googaauotesu, é gñe ma: «Zuda yooi lékpemaue nu yeezazuue.» baa «Yelaameyele yooi lékpemaue nu yeezazuue.» baa «Ken yooi lékpemaue nu yeezazuue.» ¹¹ Davide la gñeni nu nópe zesu vulua, é gñeni ga zunu, baa anzanu, é ua lii la Gate uó, mazkók é gñeni gñeezu bókó ma: «Ti mina poluvaawo bo ga sógi gá nii baa nii.» Naa nó gá Davide gñeni kéezu, yeegefálai pé daawu, nii é kéeni Filiseti nuiti ta-yooi zu. ¹² Akise laani Davide la ga gola, é dá gñe

bɔŋ ma: «Davide bɔŋ wɔnzegɛa n\u00e1-nuiti ma, Izelaye nuiti, toŋa ye\u00e9su b\u00f9 ɔŋ, \u00e9 da botii g\u00e9 b\u00e8.»

28 Naama ziegi zu Filiseti nuiti ti ta-ɔŋɔ\u00e9bei gaaleeni ba, ga ti kɔɔi ue\u00e9 Izelayele ua. Akise g\u00e9ni Davide ma: «Ken\u00ed \u00e9 kw\u00e9 ga da-o, da-nuiti-yo, wa g\u00e9\u00e9zu gi uɔ pelei kɔɔi nii zu.» ² Davide g\u00e9ni Akise ma: «Naa uag\u00e9, da uaazu kaazu, n\u00e8i g\u00e9 ga da-wotig\u00e9 nui, nii g\u00e9 uaazu k\u00e9\u00e9zu.» Akise g\u00e9ni Davide ma uolu: «G\u00e8 \u00e9 zeg\u00e9a ga m\u00e0ke nui, ye\u00e9su ɔŋ.»

**Sayile lii vai
gɔv\u00e9 laawooleue anzanui ta uɔ b\u00e9**

³ N\u00e1 laa yɔɔz\u00f9, Samiyele zaani, Izelayele p\u00e9 ge n\u00e1-saa wɔɔi wo, ti maag\u00f9lu n\u00e1-taazu\u00e9 Lama. Sayile gɔv\u00e9 laawooleue nuiti p\u00e9 kulani Izelayele yooi ua, ta niiti gɔv\u00e9iti ti uelela uele vaiti bosu ti ma.

⁴ Filiseti nuiti ti gaaleeni ba, ti ta-ɔŋɔlagai uu Suneme. Sayile Izelayele p\u00e9 gaaleeni ba, ti ta-ɔŋɔlagai uu Gileboa. ⁵ Sayile Filiseti nuiti ta-ɔŋɔlagai gaai ma, du-aluagi soni, sasubalini gola. ⁶ Sayile G\u00f9ɔŋ GALAGI gaazaŋani, ke\u00e9 G\u00f9ɔŋ GALAGI la k\u00e9eni, \u00e9 ua googaavote, ga segiti, baa gaazaŋa sɔɔlaiti, baa GALA goo wo nuiti maau\u00e9le. ⁷ Sayile g\u00e9ni n\u00e1-botig\u00e9 nuiti ma: «\u00c0 anzanui ta g\u00e1zie b\u00e8, nii a zoo \u00e9 gɔv\u00e9iti daawooleue, g\u00e9 li pɔ b\u00e9, g\u00e9 gaazaŋa.» N\u00e1-botig\u00e9 nu wolaiti ti g\u00e9ni ma: «Anzanui ta g\u00e1 En-D\u00f9\u00e1, nii a da gɔv\u00e9iti gaazaŋa.»

⁸ Sayile bɔŋ maavaliboni, \u00e9 sege giligaa loo ɔba, \u00e9 zunu feleg\u00f9 uile uolu, ti li En-D\u00f9\u00e1, ti zeelini anzanui uɔ b\u00e9 ga kp\u00ed\u00ed, Sayile g\u00e9 ma: «N\u00e1 pɔ ga \u00e9 uelela uele vaiti bo b\u00e8, ga \u00e9 gɔv\u00e9i ta laawooleue b\u00e8, nii g\u00e9 g\u00e9\u00e9zu, \u00e9 toli.»

⁹ Anzanui g\u00e9ni ma: «\u00c8 sugw\u00e9 sɔ ga Sayile gɔv\u00e9 laawooleue nuiti kulau\u00e9 zooi ua, ta niiti gɔv\u00e9iti ti uelela uele vaiti bosu ti ma, da g\u00e9\u00e9zu \u00e9 balii l\u00e9 t\u00f9ɔ baa? S\u00e1a vai g\u00e1 \u00e9 pɔ baa?»

¹⁰ Sayile g\u00f9nani G\u00f9ɔŋ GALAGI laaseigi zu, \u00e9 g\u00e9 ma: «G\u00e8 g\u00f9naa G\u00f9ɔŋ GALAGI ma, nii \u00e9 vulua, ga faa n\u00f9u n\u00f9pe ge la g\u00f9la niima vai zu, \u00e9 ua zeeli \u00e9 ma.»

¹¹ Anzanui g\u00e9ni ma: «B\u00e9 g\u00e1 \u00e9 g\u00e9\u00e9zu g\u00e9 toli \u00e9 ue\u00e9?» Sayile g\u00e9 ma: «Samiyele loli b\u00e8.» ¹² Siegi zu anzanui Samiyele gaani la, \u00e9 wola bainni, \u00e9 g\u00e9 Sayile ma: «Lee vaa zu \u00e9 yaavazu? Da g\u00e1 \u00e9 ga Sayile.»

¹³ Masagi g\u00e9ni ma: «Mina lua, ke\u00e9 begele g\u00e1 \u00e9 kaazu?» Anzanui g\u00e9 ma: «Galagi ta ma zii g\u00e1 g\u00e9 kaazu, \u00e9 da g\u00f9la zooi wu.»

¹⁴ Sayile g\u00e9 ma: «Ke\u00e9lei g\u00e1 g\u00e1le?» Anzanui googaavoteni, \u00e9 g\u00e9 ma: «Ke\u00e9wola uɔɔi ue de, \u00e9 l\u00e9\u00e9zu, maavelevelegai ga segei.» Sayile kw\u00e9eni ga Samiyele ue, \u00e9 unpil\u00e9ni zooi ma, \u00e9 k\u00f9\u00e9.

¹⁵ Samiyele g\u00e9ni Sayile ma: «Lee vaa zu \u00e9 n\u00e1-doo\u00f9ogi zugologologai? Lee vaa zu \u00e9 t\u00f9lisu?» Sayile googaavoteni, \u00e9 g\u00e9 ma: «N\u00e1 ziib\u00f9 wola\u00ed zu, Filiseti nuiti ti k\u00f9\u00e9 laal\u00e9a b\u00f9, G\u00f9ɔŋ GALAGI ma ge zeg\u00e9a b\u00e1, \u00e9 la g\u00f9ogaavoteni ga GALA goo wo nuiti baa segiti maau\u00e9le. G\u00e8 \u00e9 lolig\u00e9 ga nii n\u00e1 ke, \u00e9 naa le ga ze.»

¹⁶ Samiyele g\u00e9 ma: «Lee vaa zu mu \u00e9 t\u00f9lisu, ni G\u00f9ɔŋ GALAGI g\u00e9le\u00e1 \u00e9 ua, \u00e9 g\u00e9a ga \u00e9 zili nui?» ¹⁷ G\u00f9ɔŋ GALAGI naa laazeelia, nii \u00e9 g\u00e9ni g\u00e9 bo \u00e9 ma. \u00c9 masada\u00ed g\u00f9laa \u00e9 ya, \u00e9 fe \u00e9 g\u00f9ba nui ta ya, Davide ya. ¹⁸ Tei \u00e9 la k\u00e9eni, \u00e9

ua g\u00f9lo G\u00f9ɔŋ GALAGI n\u00e1-devei ue, uelei \u00e9 g\u00e9ni g\u00e9\u00e9zu, \u00e9 yeeue la Amaleke nuiti ma, n\u00e1-ziigaawanai zu, \u00e9 la naa g\u00e9eni. Naa g\u00e1 \u00e9 kea, G\u00f9ɔŋ GALAGI \u00e9 zosu la g\u00e1ni za. ¹⁹ G\u00f9ɔŋ GALAGI g\u00e1 w\u00f9 wo k\u00f9\u00e9zu Filiseti nuiti zeezu, da-o, Izelayele nuiti-yo. Da-o, \u00e9-lointi-yo, wa uaazu p\u00f9 pelei lina, G\u00f9ɔŋ GALAGI g\u00e1 Izelayele g\u00f9\u00e9\u00e9\u00e9 p\u00e9 d\u00f9 Filiseti nuiti zeezu.»

²⁰ Gaamago Sayile y\u00e9ni Ioni, \u00e9 loo zooi ma, maz\u00f9\u00e9 \u00e9 wola luani Samiyele laawooi ua. Naa uolu, tei \u00e9 la g\u00e9ni daami woni foloi, ta kp\u00ed\u00ed, zebe la m\u00f9 g\u00e9ni zea.

²¹ Anzanui uaani Sayile g\u00f9ba, \u00e9 ka ga naa wola luau\u00e9, \u00e9 g\u00e9ni Sayile ma: «Pet\u00e9, n\u00e8i g\u00e9 ga da-wotig\u00e9 anzanui, g\u00e9 woiloga \u00e9-woo ma, g\u00e9 g\u00edkula z\u00e9nvui zu, g\u00e9 naa g\u00e9, nii \u00e9 boga m\u00e1. ²² Da balaa woilona, da-wotig\u00e9 anzanui wooi ma: b\u00e9 g\u00e9 bulu bu\u00f9a g\u00edla ke\u00e9vele bet\u00e9 \u00e9 ue, \u00e9 mi, nii a ke \u00e9 zebe z\u00f9\u00e9, \u00e9 wuzeg\u00e9, \u00e9 uile pelei ma, \u00e9 da li.»

²³ Sayile g\u00e9leni, \u00e9 g\u00e9 ma: «G\u00e8 la daami wosu.» Ke\u00e9 n\u00e1-botig\u00e9 nuiti, ta anzanui, ti b\u00f9ni da, Sayile ma ge woilo ti-woo ma. \u00c9 wuzeg\u00e9ni zooi ma, \u00e9 ze\u00ed bet\u00e9i zu.

²⁴ Anzanui n\u00edke bokp\u00e1gi uaani, nii \u00e9 g\u00e9ni zea, \u00e9 da make, \u00e9 bulu vuk\u00f9i zeg\u00e9, \u00e9 gaayo, \u00e9 kp\u00e9\u00e9 ga buluiti, nii l\u00e9ue la su. ²⁵ Anzanui daamianigi naati feeni Sayile ta n\u00e1-botig\u00e9 nuiti zea. Ti beg\u00e1 ma ga daamii wo, ti wuzeg\u00e9ni, ti li ma b\u00eddi naa n\u00f9.

Filiseti nuiti ti Davide gaagale vai ma

29 Filiseti nuiti ti ta-ɔŋɔ\u00e9bei p\u00e9 gaaleeni ba Afeke, Izelayele n\u00e1-k\u00f9lagai uu zie ungi g\u00f9bau\u00e9, nii \u00e9 Zizeleyele. ² Filiseti g\u00f9ndig\u00editi ti maabug\u00e1ni ga ta-nu ungilagiti, ta ta-nu waagilagiti. Davide ta n\u00e1-k\u00f9\u00e9\u00e9 nuiti ti uileni masagi Akise uolu, ti g\u00e9ni uoluzu uelei. ³ Filiseti g\u00f9ndig\u00editi ti g\u00e9ni ma: «Beni ka ga Ebulu nui niiti?» Akise ti woogaavoteni, \u00e9 g\u00e9 ti ma: «Davide ue, Izelayele masagi Sayile n\u00e1-botig\u00e9 nui, \u00e9 folo m\u00f9inm\u00f9in, ta kona m\u00f9inm\u00f9in kea k\u00f9ba, g\u00e9 la de s\u00f9 kaani, nii nu a peelala su, \u00e9 k\u00f9zei paa yee ma, \u00e9 zeeli za ma.»

⁴ Ke\u00e9 Filiseti g\u00f9ndig\u00editi ti yiigaawanani Akise ma, ti g\u00e9 ma: «Zunui nii gaagale ma, ue \u00e9 seida\u00ed n\u00e1. \u00c9 mina yei gi uolu k\u00f9\u00e9\u00e9\u00e9, \u00e9 mina ua g\u00e9\u00e9zu ga gi zili nui k\u00f9\u00e9\u00e9 zie-gi zu. Nii la uaazu malig\u00edi enekesu, k\u00e9ni \u00e9 g\u00e1-nubusei ta leve naa u\u00f9.» ⁵ Davide nii n\u00f9 laade ti g\u00e9ni g\u00f9yei loozu b\u00e9, ti da kuai wo, ti da g\u00e9 ma:

«Sayile v\u00f9nini nu waagilagilagiti ma,
Davide ma ge v\u00f9ni nu waauupuugiti ma?»

⁶ Akise Davide lolini, \u00e9 g\u00e9 ma: «G\u00e8 g\u00f9naa G\u00f9ɔŋ GALAGI ma, nii \u00e9 vulua, ga da ga s\u00f9le nu, n\u00e9\u00e9\u00e9 b\u00e9 ga g\u00e9 da \u00e9 g\u00e1 k\u00f9ba, ade da l\u00f9, ade da g\u00f9la, ada k\u00f9\u00e9\u00e9\u00e9, maz\u00f9\u00e9 kaipa \u00e9 uaani k\u00f9ba, g\u00e9 la de \u00e9-z\u00f9 kaani, \u00e9 ye ga su za zeelia. Ke\u00e9, \u00e9 maayo ge la Filiseti g\u00f9ndig\u00editi b\u00e9. ⁷ Naa g\u00e1 \u00e9 ba, g\u00e1le ma, \u00e9 li, ziileigi g\u00e9 \u00e9 ue, nii a ke Filiseti g\u00f9ndig\u00editi wanama vaa mina g\u00e9.»

⁸ Davide g\u00e9ni Akise ma: «Lee g\u00e1 g\u00e9 kea mu, leeni g\u00e1 \u00e9 kaai b\u00e1, n\u00e8i g\u00e9 ga da-wotig\u00e9 nui, \u00e9 k\u00f9zei p\u00e1a yee ma \u00e9 g\u00f9ba, \u00e9 zeeli za ma, nii a ke g\u00e9 mina li, g\u00e9 ua k\u00f9\u00e9\u00e9 g\u00f9 malig\u00edi zili nuiti daal\u00e9\u00e9ma?»

⁹ Akise Davide woogaavoteni, \u00e9 g\u00e9 ma: «G\u00e8 kw\u00e9eni ga \u00e9 n\u00e9\u00e9\u00e9 b\u00e9, eg\u00e9 GALA n\u00e1-geezugeela, ke\u00e9 Filiseti g\u00f9ndig\u00editi ka ti g\u00e9ai m\u00e1: \u00c9 la uilesu gi uolu k\u00f9\u00e9\u00e9\u00e9.»

¹⁰ Naa gá é ba, à wuzegé lina sobuzobu, da-o, dá-galamoin ná-botigé nuiti-yo, niiti ti uilegai è uolu, à wuzegé sobui, woza zu a gëena kala, wo da li.»

¹¹ Poluma voloi sobuzobui, Davide ta ná-kawá nui ti wuzegeni fala, ti gale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. Filiseti nuiti ti liini Zizeleyele.

Amaleke nuiti ti loo vai Sikelage zu

30 Amaleke nuiti ti ká uëni Sikelage ua, ta Zuda yooi ua, lekpe-maue nu yeezazuue. Siegi zu Davide ta ná-kawá nui ti zeelini la foloi zausaiei Sikelage, ti kaani ga ti taai gologologe, ti galaai ga abui. ² Ti anzanuiti soni, ta niiti pe ti gëni taazuue, doungo uee kpakolo ba. Ti la gëni nu nape paani, kele ti ti zoni, ti pele zo, ti da li. ³ Davide ta ná-kawá nui ti zeelii ma taazuue, ti taai gëani galaai. Ti-anzanuiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti, ti zogai ga kawá luwiti, ti li ga tiye. ⁴ Davide ta nubuseiti ti gëni polu, ti kawázeini ga bainga, ti da wáw, eyesu zebéi pe ge gúla ti ya. ⁵ Ti Davide anza felegiti pe soni ga dúw, Ayinoame Zizeleyele nui, ta Abigayile poanzai, nii Kaalemele nui Nabale zeni.

⁶ Davide yii wola bálóni, mazkawá nubuseiti ti gëni gëezu, ti sá ga kwui, é za, kawázei ti gílagilagi pe ti yii gëni zoolezu ga ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti ta-vai. Kele Davide kawá gálivaani Gwáw GALAGI ma, ná-GALAGI, é zébe niine kawá uolu.

⁷ Davide gëni zalaá gúla nui Ayimeeleke ná-doun zunui Abiataal ma: «Ja ga zalaá gúla zegéi, nii Gwáw GALAGI gaazagasu da.» Abiataal uaani la, é fe zea.

⁸ Davide Gwáw GALAGI gaazagani, é gë ma: «Nà zoo nei gè uile niima nuiti polu? Nà uilena ti uolu, nà ti gwáwzumén nei?» Gwáw GALAGI googaavoteni, é gë ma: «Uile ti uolu, da ti gwáwzuméensu, nii pe ti liai la, è ti pe unkawá.»

⁹ Davide ta ná-nu undawáitaiti (600) ti uileni pelei ma. Ti zeelii ma Bezwáw kwáwdeí ma, tanigaa ti yeni miná.

¹⁰ Davide uileni kwáw pelei ma, nui naati polu, ta nu unnaanigá (400), nu unfelegá (200) zóiti ti bálóni, ti la zooni ti ua Bezwáw kwáwdeí bude, naati ti yeni miná.

¹¹ Ti Ezipete zunui ta gëani kawá zu, ti so, ti lii la Davide kwáw. Ti bului veeni zea, é mi, ti ziei ve zea, é kawá, ¹² ti koolegoolégi ma waa kawá ta veeni zea, ta zeepe felegá leezen kawá zu. Kpegai ma ga daamii wo, é zébe kawá, mazkawá é keeni ga folo sauwá, ta kpidi sauwá, é la daami wosu, é la kawázei.

¹³ Davide gaazagani, é gë ma: «Be ná-nu gá ga de? Mini gá è zegézu ná?» É googaavoteni, é gë ma: «Nà ga Ezipete zunu loungo, Amaleke zunui ta ná-dúw gá ga ze, folo sauwá gá ná-dúw keegéi tóai ya, mazkawá gè la gëdeni. ¹⁴ Kawá gá gi liai gi too, Kelete yooi zu lekpe-maue nu yeezazuue, Zuda yooi, ta Kalebe yooi lekpe-maue nu yeezazuue, gi abui logé balaa Sikelage ua.»

¹⁵ Davide gaazagani, é gë ma: «Da ke è lo tógá, de zeeli kawáwgi naa ma?» Ezipete zunu loungoi gëni Davide ma: «Gona bè GALA daaseigi zu, ga è la pàa, ta è la fèa ná-dúw keegéi ya, naa a gëena, nà lo è lugá, de zeeli ti ma.»

Davide zie vai Amaleke nuiti bu

¹⁶ É loni Davide lugá, ti zeeli Amaleke nui naati ma, ti vazagai naama you kwáwzuue, ti da daamii ta kwáwle wo, ti da fetii gúla, koozunéi mauele ma, é kawázei naama ani moinmwingi vaa ua, nii ti soni kawá zu, Filiseti yooi, ta Zuda yooi zu. ¹⁷ Davide kawá uëni ti ua gosui, é ye ti uaazu, eyesu poluma voloi kwáw. Tanape ge la gúlani zea, keni zunu loungo unnaanigáiti (400), niiti ti zeini kwáwmeiti koma, ti uela. ¹⁸ Davide naati pe unkawá, niiti Amaleke nuiti ti ti zegéni, é anza felegiti balaa unkawá. ¹⁹ Ti la gëni ualani nu gíla kpala ma, doungoa zu, kpakologaa zu, zunu loungo, baa anzanu loungo, nii pe é zoni kawá zu, ti la ualani gilazu balaa ma. Nii pe ti kulani ti ya, Davide galeni ma ga ti pe. ²⁰ Davide togani ueleuelegiti, ta ma baazagiti soni, nui niiti ti gëni loni togani bulugi naati tógá, ti gëni gëezu ma: «Á ka, nii gá Davide sogai kawá zu.»

Kawáwganii gáwwe vai

²¹ Davide zeelini nu unfelegiti (200) ma, niiti ti bálóni, ti la gëni zooni ti ua uile polu, ti yeni Bezwáw kwáwdeí kwáw. Naati ti uaani Davide laagomisú, ta nui niiti ti gëni polu. Davide maabugani ti ua, é ti luwá. ²² Nui niiti ti gëni Davide uolu, nu kwáw ta nu nakai tanigaa ti gëni ti zaama, ti da gë ma: «Tei ti la ade maazaani kawáwzuue, nii pe ade sogai kawá zu, kawá la ba, keni ti-anzaiti, ta ti-lointi kwáw ta ve ti ya, ti da li.» ²³ Kele Davide gëni ti ma: «Kéelointi, à mina naa gë, ga nii Gwáw GALAGI feai ade ya, mazkawá é ade makega, é naati kwáw ade yeezu, niiti ti laaleai ade wu. ²⁴ Be gá é woilosu wo-woo ma niima vai zu? Zwi diai kawáwzuue, ta nii zegai kasáiti koba, kawáw gá gëezu ga gëuele, ti gáwwe kwáwzuu kawáw.» ²⁵ Uele gana è gëeni la, é kawázei naama voloi ma, é li ga naa lugá uelei, ti naa gëeni ga kwáw, ta devei Izelayele yooi zu, zaagaza kwáw naa gá ná.

²⁶ Davide liai ma Sikelage, aniiti ti zogai kawá zu, é naati gáwweeni, é ta leue kawáwlaíti ma, Zuda gúndigíiti, é gë ti ma: «Wo-zabai gáa, kulaai anii naati su, ti zogai kawá zu, nii kwáw Gwáw GALAGI zili nuiti daalwáwma.»

²⁷ Uele gana é keeni la Beetele geleiti be, é ta leue Lamwáwte gúndigíiti ma ti lekpe-maue nu yeezazuue yooi zu, é ta leue Yatiil gúndigíiti ma. ²⁸ É ta leue Alwáwte gúndigíiti ma, ta Sifemwáwte gúndigíiti, é ta leue Esete-moa gúndigíiti ma. ²⁹ É ta leue Lakale gúndigíiti ma, é ta leue Yelaameyele laa wolaiti su gúndigíiti ma, ta Ken laa wolaiti su gúndigíiti ma. ³⁰ É ta leue Kawáwlema gúndigíiti ma, ta Kawáw-Asan gúndigíiti, é ta leue Atake gúndigíiti ma. ³¹ É ta leue Gëebelón gúndigíiti ma, ta ue kpein Davide ta ná-kawáw nuiti ti leueni ná.

Sayile zaa vai

(1 Dóló Seuei 10:1-12)

31 Filiseti nuiti ti kawá uëni Izelayele nuiti ba. Izelayele nuiti ti uelani ti ua, ti-ma moinmoin ge zani ti zaama, Gileboa gizei ma. ² Filiseti nuiti ti gaaavoteni ga gítegíite Sayile ma, ta ná-doun zunuiti. Ti

ná-doun zunuiti paani: Zonatan, Abinadabe, naa uεε Malekisua ua. ³ Kkwi gaaוותeni Sayile nk ma niina. Kile pili nuiti ti kaani, é wola lua.

⁴ Sayile gfeni ná-kkwi zckla zege nui ma: «Da-wogá zckwi gula ma lagagi zu, è pàa, nii a ke tatipεεuolulala nui niiti ti mina ua pàazu, ti ua baagula mà.» Kεε naa la gfeni kεeni, tckzei é gfeni balizu ga dualuagi. Sayile bckwi da ná-bogá zckwi zege, é k ga. ⁵ Ná-kkwi zckla zege nui kaai ma ga é zaa, t balaa é kckni kckni ma wogá zckwi ga, ti pε ti za.

⁶ Uele gána Sayile ta ná-doun zunu sauagciti ti zaani la folo gila kpegí, ta ná-kkwi zckla zege nui, é uεε ná-kkwi nuiti ba. ⁷ Izelayele nui niiti ti gfeni petugi uolu uelei, ta zciti ti gfeni Zuluden uolu uelei zckma gakei ma, ti kaai ma ga Izelayele gckuεbei uela, ta Sayile uεε ná-dointi ba, ti za, tiya balaa ti gulani ta-laaiti su, ti uela. Filiseti nuiti ti uaani, ti zeí naama laaiti su.

⁸ Poluma voloi Filiseti nuiti ti uaani kckkck zu, nii a ke ti poomaiti kcligiti sege. Ti Sayile ta ná-doun zunu sauagciti ma uoomaiti kaani Gileboa gizei ma. ⁹ Ti Sayile ncungi leveni ba, ti ná-kkwi zcklaiti sege. Naa uolu ti ta-kcknifaamai ma wooi laazeeli Filiseti yooi ná pε su, daazeeli nubuseiti ma ta ta-gckwi ganigiti ta-uelei bu. ¹⁰ Ti Sayile ná-kkwi zcklaiti daani Asetaateiti ta-uelei wu, ti ma uoomai zeε Bete-San zigígi ua.

¹¹ Siegi zu Galaade yooi zu Yabeese laueaiti, ti naa menini da, nii Filiseti nuiti ti kεai ga Sayile, ¹² kckwi nu gεεgεzεgiti ti ua, naati ti uileni pelei ma, ti ni piin ziezú, ti ua, ti Sayile ma uoomai gula Bete-San zigígi ua, ti ná-doun zunu sauagciti ma uoomaiti sege balaa, ti li ga tiye Yabeese, ti ti gala miná. ¹³ Ti ti-ma gaeiti segeni, ti naati maagulu, tamalise wului wu, nii é Yabeese. Naa uoluma, ti zugí zoni folo kcfela laawu.

2 Samiyele

DAVIDE NÁ-MASADAI

Sayile ta Zonatan ti zaa vai wo fai Davide ma

1 Sayile gɛnina zaani, siegi zu Davide gɛleni ma la, é ua, é zeí Sikelage, kpegai ma ga vɔni Amaleke nuiti ma. É folo felego gɛɛni Sikelage. ² Foloji zausieí, zunui ta gɛlani Sayile ná-kɔɔlagai zu, é ua, kɔba zegɛiti baliualiai ga, fufiligí uuuni nɔngi ma. Seeliai ma Davide gɔba, é looni zooli ma, é nɔkɔ Davide gɔgɔwu.

³ Davide gaazaɣani, é gɛ ma: «Mini gɛ à zegɛzu ná?» É googaaúoteni, é gɛ ma: «Pèlaue, gè zegɛ Izelayele ná-kɔɔlagai zu.» ⁴ Davide gɛni ma: «Lee gɛ keai? Nà è maanɛɛɛzu, bo dɛɛ mà.» Naa gɛni ma: «Izelayele gɔɔɛɛbei bizaa kɔɔi ua, ti zunu mɔinmɔin paa ti zaama. Sayile bɔgɔi ta Zonatan ti zaa.»

⁵ Davide zunu loungoi naa gɛazaɣani, nii é gɛni poluvaawogi wosu, é gɛ ma: «È kwɛɛgɛ gɛle ga Sayile ta ná-doun zunui Zonatan ti zaa?» ⁶ Zunu loungoi googaaúoteni, é gɛ ma: «Soloogɛ nɔ kpein ga gè gɛa Gileboa gizei ma, gè Sayile gɛ, é da zɛɛ ga ná-kpɛɛin ma ungi, kɔɔgɔ wotoloiti ta soo bize zalauusuiti ti da maabuɣa ba. ⁷ É wɛɛni uolu, é kà, é tòli, gè gɛ ma: «Yoo, masagi.» ⁸ É gɛazaɣani, é gɛ mà: «Bɛ gɛ ga de?» Gè gɛ ma: «Nà ga Amaleke nu.» ⁹ É gɛni mà: «Maabuɣa bà, è pàa. Mazkɔba gaazulatigi sòga, anɛɛ ni zenvui gɛ de sù.» ¹⁰ Gè maabuɣani ba, gè paa, mazkɔba gè kaani ga é la mɔ yenvua ná-tooí uolu ma. Naa uoluma gè masa bɔɔɔgɔi gɛla unma, gè balai gɛla zeei ua. Tiya gɛa, pàauɛ ga tiye màligii u.»

¹¹ Davide gɔba zegɛiti soni, é ti ualiuali ga. Koba nuiti pɛ ti ta-zegɛiti baliualini ga ga keuele. ¹² Ti saa wɔɔbi woni, ti bɔgɔ maawɔin, ti zugi zo eyesu kpɔkɔ, Sayile ta Zonatan ta-vaa zu, naa uɛɛ Gɔɔgɔ GALAGI ná-kɔɔɛɛbei ua, ta Izelayele nuiti pɛ ta-vaa zu, niiti ti zaani kɔɔi zu.

¹³ Davide zunu loungoi gɛazaɣani uolu, nii é poluvaa-wogi woni ma, é gɛ ma: «Mini nu gɛ ga de?» Naa googaaúoteni, é gɛ ma: «Kɛɛ gɛ ga Amaleke zunui ta, nii paai seikɔgɔmai ma zooli nii zu.» ¹⁴ Davide gɛni ma uolu: «Lee vaa zu è la luani, è yeemaalega, è naama nui uaa, nii Gɔɔgɔ GALAGI yimazegeai la, é gulbi ziaai ma?»

¹⁵ Davide ná-kɔɔgɔ nui gila tolini, é gɛ ma: «Ua, è paa.» Kɔɔgɔ nui Amaleke nui naa uaani. ¹⁶ Davide gɛni ma: «È zaa vai ma ungi gɛ ga da bɔgɔi, mazkɔba da bɔgɔ gɛ è bɔgɔ maalba, siegi zu è gɛa la ma: «Nà gɛ gè

naama nui uaa, nii Gɔɔgɔ GALAGI yimazegeai la, é gulbi ziaai ma.» »

Saa wɔɔbi wuyei Davide tooni Sayile ta Zonatan ma

¹⁷ Davide saa wɔɔbi wuyei nii beteni, é too Sayile ta Zonatan ma. ¹⁸ É devei veeni ga ti Zuda mavofodaiti pɛ kala ga ma guyei. Guyei ue daa ga «Kilegi.» Sɛuɛuɛ «Telebo nui ná-sɛuɛi» zu.

¹⁹ Izelayele, da-gɔɔgɔ nu wolaiti ti zaa, da-gɛɛiti ma! Togɛ gɛle kɔɔgɛluba wolaiti toai?

²⁰ À mina ma wooi laazeeli Gate, ma wooi mina wo Asekalo koi yɔgɔzúuɛti, nii a kɛ Filiseti anzanu loungoiti ti mina goozune, nii a kɛ tatipeleuolulala nuiti ti-loun anzanuiti ti mina guyei loo, ti ua da kuai wo.

²¹ Ee, Gileboa gizeiti, dubu mina mɔ uu wo ma, ta tona, tii nɔpɛ ge mina mɔ gɛ wo-gakamaueiti, é ua da betɛ. Mazkɔba ná gɛ baagɛlaai ná kɔɔgɔ nuiti ta-gɔɔgɔ zɛpɛgiti ma, Sayile ná-kɔɔgɔ zɛpɛgi, nii gulbi la mɔ ziaa ma eyesu pɛ.

²² Zonatan ná-kilegi la gɛa gɛlazu uolu, aisa é ua sili nuiti paa, é la gɛa zegɛzu kɔɔɔgɔiti sɛɛɛi lugɔ, Sayile ná-bogɛ zɔkɔi la gɛa gɛagalesu ma, keni a la losuɛ gɛena.

²³ Sayile ta Zonatan ti gɛa nɛɛni nuiti bɛ, ti-zii ma voloi pɛ su,

ti la balaa gɛagwɛɛni saai zu.

Ti zúvileni, é leve kogɛiti ba,

ti gɛaba, é leve zalaiti ba.

²⁴ Izelayele anzanu loungoiti, à wɔɔbi Sayile ná-faa zu, nii é gɛa sege biingiti toozu wo gɔba, ti uagai, é gɛa zanu sɔɔlaiti gilizu wa-zegɛiti ba.

²⁵ Togɛ gɛle kɔɔgɛluba wolaiti toai kɔɔi zaama? Naa gɛɛuɛ gɛle, Zonatan zaai gize unmaue?

²⁶ Zii gɛ bɔkɔzu kòozu da-vaa zu, Zonatan, kɛɛloin, bɔkɔla uagɔi nii gola gɛa nɛɛni bè.

Da-wɔkɔla vai wola gɛa uani nɔun bɛ,

é ua é leve anzanui ná-nɛɛɛɛi ua.

²⁷ Togɛ gɛle kɔɔgɛluba wolaiti toai?

Togɛ gɛle kɔɔgɔ nu wolai niiti undaaúiligai?

Abenēel gili vai Davide ua

⁶ Kɔɔi gēai ma Sayile ná-peleyegei ta Davide ná-peleyegei yɔɔɔzu, Abenēel losuue maabakpani Sayile ná-peleyegei wu. ⁷ Anzai gēni Sayile ya, nii é la vuluni ga zɔiti keuele, daa ga Lisepa, Aya ná-doun anzanui. Isebaale da zeli lo Abenēel ma, é gē ma: «Lee vaa zu è laai kèe anzai goba?» ⁸ Naama woiti ti wola wanani Abenēel ma, é gē Isebaale ma: «Da kàazu ga gile, nii é botii gēezu Zuda ue baa? Kaite nà woogēgiladai gēezu è-gēe Sayile ná-peleyegei ue, naa uee keegelointi ba, ta bɔɔlaiti. Gè la vaani bu, è ua loo Davide yeezu. Da ga è faagaaza daazu ùnma za, anzanui nii maavele ma.

⁹ GALA ge sò ná-ziiḡaawanaiti pē su, ni gè la losuue kpein kēni, naa laazeeli vai zu, nii ḡɔɔḡ GALAGI minazegea la Davide ue, é konai wo maazu, ¹⁰ é gē toḡa Izelayele ta Zuda masadai ḡulazu Sayile ná-peleyegei ya, é fe Davide ya, é lɔɔzei Dan, é li Beel-Seeba.»

¹¹ Isebaale la gēni zooni é ua googaaavote ga woo ḡila kpalaa, mazɔɔɔ é gēni wola luazu ba.

¹² Abenēel keelaiti teveni Davide ma, é gē ma: «Be gili ka kɔɔi ga zooni nii? De minazege ke yɔɔɔzu, nà zoo gè bɔ è ua, gè Izelayele pē tati è ma.» ¹³ Davide gēni ma: «Zèe ḡa bu, da minazege bɔɔɔ yɔɔɔzu, kele faa ḡila kpe maazu: da gēna vaa, keni è ua dēe ga Sayile ná-doun anzanui Mikale.» ¹⁴ Naama ziegi zu, Davide keelaiti teveni Sayile ná-doun zunui Isebaale ma, é gē ma: «Ànzai Mikale ve zèa, nii gè fuluai ga Filiseti nuiti tazunu ani laayɔɔɔ ungilagi (100).»

¹⁵ Isebaale Mikale zegēni sinigi Paletiyele uɔ be, Layise ná-doun zunui. ¹⁶ Paletiyele uilēni polu, é da wɔɔ, é yēni polu, ti zeeli Baḡulime. Ti zeelīai ma niina, Abenēel gēni ma: «Galena ma, è li.» É ḡalēni ma.

¹⁷ Abenēel bɔɔni Izelayele ḡewolaiti pɔ, é gē ti ma: «Kaite wɔin ḡea wo ma ga Davide ḡe ga wa-masagi. ¹⁸ Yeeḡeḡalāi zeelia, wo naama ḡeewotiiti ke. Mazɔɔɔ ḡɔɔḡ GALAGI minazegeue, é gē ma: «Nà-botigē nui Davide ḡa gè nà-nuiti Izelayele nuiti unmɔɔsu ga maavele, gè ti ḡula Filiseti nuiti zea, ta ti zili nuiti pē zea.»

¹⁹ Abenēel bɔɔni ḡana kɔ Benzamen mavofodai uɔ. Naa uoluma é liini Geebelɔn, é naama vaiti daazeeli Davide ma, nii ti zolooni ma ta Izelayele nui mɔɔtāiti, naa uee Benzamen mavofodai zu nuiti ba. ²⁰ É zeelini Davide uɔ be Geebelɔn, ta zunu uuufelegɔiti (20), niiti ti maazaani. Davide daami wola ḡeuele bēteni ti pē be.

²¹ Abenēel gēni Davide ma: «Nà liizu, gè Izelayele nuiti pē gaale ba da-zobogi wu, mālīgii masagi, minazegēgi ḡa ḡe wo yɔɔɔzu, da masadai ḡe, uelei kɔpe è pɔ la.» Naa uoluma Davide yeebeni Abenēel ua, é li ziileigi zu.

Zoabe Abenēel uaa vai

²² Su la ḡoozani, Zoabe ta Davide ná-nuiti ti da unku-la, ti zege kɔɔmaue ta. Ti uaa ni ga ani mɔinmɔin, niiti ti ti zoni kɔɔi zu. Abenēel la mɔ gēni Davide uɔ be Geebelɔn, mazɔɔɔ Davide beni ba, é li ziileigi zu. ²³ Siēgi zu Zoabe ta ná-siepoluiti ti zeelini la, ti gēni ma:

«Nēel ná-doun zunui Abenēel ḡea uaa ni masagi uɔ be, naama ge be ba, é li ziilei su.» ²⁴ Zoabe liini masagi uɔ be, é gē ma: «Lee ḡa è keai? Abenēel uaaue è uɔ be, dɔun è ze ná, é li bɔɔɔ yeema. ²⁵ É Nēel ná-doun zunui Abenēel ḡwee sɔ! Ni paaue è uɔ be, naa ḡa kɔ ga é è yaava, é è lii ueleiti ta è uaa ueleiti kwēe, naa uoluma é naa pē kwēe, nii è kēezu.»

²⁶ Zoabe ḡulani masagi uɔ be, é keelaiti teue Abenēel uolu. Ti Abenēel ḡaagalenī ma, é zege zieyegei uɔ be zɔligɔ, nii é Sila. Davide ḡwee faa la gēni naa zu.

²⁷ Abenēel ḡalegai ma ma Geebelɔn, Zoabe liini la dɔɔḡuzu, taai ma zīgidaue ḡoozu uelei, eḡe a ḡe dɔɔḡuzu vaa wosu naa ma. Ti zeelīai ma miná, Zoabe boḡai lɔɔni Abenēel ḡogi zu, é paa, nii a ke é deḡei Aza-yele uaa vai uotokula.

²⁸ Davide naama wooi menigai ma, nii keai, é gēni ma: «Nà-o, nà-masadai-yo gi-zɔ ge la Nēel ná-doun zunui Abenēel zaa vai zu ḡɔɔḡ GALAGI ḡaazu eyesu ḡɔ. ²⁹ Ma ḡasɔi pē ka laazu Zoabe ta ná-peleyegei un-ma! Mavofodai zu mina uala pē ga: kalāna kole nu, baa gee nu, baa nui a ḡe zelesu ga tukpɔi, é da zie, baa nii a za ga boḡa zɔkɔi, baa nui daamianigi a be ualasu zea.» ³⁰ Zoabe ta deḡei Abisayi ti Abenēel uaa ni, mazɔɔɔ é ti-legēi Azayelee uaa ni Gabadɔn ḡɔɔi zu.

³¹ Davide gēni Zoabe ta kɔɔɔ nuiti pē ma, ti gēni polu: «À wo ḡɔba zeḡeiti bali ga, wo bɔɔḡ maagili ga saa wɔɔ wo seḡei, wo Abenēel ná-saa wɔɔi wo.» Davide gēni ziezu pooma ḡesui uolu uelei. ³² Ti Abenēel maaguluni Geebelɔn, Davide kpeei ḡulani bu. Eysesu nubuseiti pē ti gēni koba, ti da wɔɔ. ³³ Masagi saa wɔɔ wuyei nii looni Abenēel ma, é gē ma:

«Lee vaa zu è zaai, Abenēel, ga nu jakaiti saa uelei?

³⁴ È-yeeti su la ḡea ḡilini, yɔɔɔḡ la ḡea è-ḡɔɔḡiti su, kele è-ma uoomai looue, eḡe nui nii toosu nuiti ti valaa ba.»

Nubuseiti pē ti tɔɔzeini ga wɔɔa uolu. ³⁵ Naa uoluma eḡe pē ge bɔini Davide la ga é daami wo, siegi zu foloi gēni ná la dē, kele é konai nii woni, é gē ma: «GALA ge sò ná-ziiḡaawanaiti pē su, ni nà bulu buḡa ḡila kpalaa miina, baa gè daamiani kɔpe mi, foloi ua ḡe é da.»

³⁶ Nubuseiti pē ti faa ḡweeni, é lo naa ua, ti va bu, eḡeuelei ti gēni vaazu la masagi ḡe vai pē bu.

³⁷ Kɔɔuebeiti pē ta Izelayele pē ge kwēeni naama voloi ga masagi zɔ ge la Nēel ná-doun zunui Abenēel ná-saa vai zu.

³⁸ Masagi gēni ná-botigē nuiti ma: «Wo sugwee nei baa, ga masa ḡila ta é ga nu wola ḡila, naa ḡa toai za Izelayele? ³⁹ Masa ḡulɔi zieue mà, kele zēbe wola la dē zèa. Seluya ná-doun zunui niiti ma, ta ga zēbesu nu wolaiti. ḡɔɔḡ GALAGI bɔɔḡi faa ḡɔu ḡe nui zala, é zoloo ná-faa ḡɔi ma.»

Isebaale zaa vai

4 Siēgi zu Sayile ná-doun zunui Isebaale menini la ga Abenēel zaa Geebelɔn, zēbei ḡulani zea, ta du-aluagi Izelayele nuiti pē soni. ² Zunu felegɔ gēni Isebaale ná-devei wu, ti ga kɔɔɔ kundigēiti, ḡilagi laa

gfeni ga Baana, zoi laa ga Leekabe, ti-gʼee gfeni ga Ben-zamen nui Limon, Beelʼte taazuue nu gfeni de. (Beelʼte gfeni ga Benzamen nuiti po. ³ Beelʼte nuiti ti uelani, ti li, ti ze! Gitayime, ti-mavofodaiti ta de miná zaagaza.)

⁴ Zunu loun gʼila ge gfeni Sayile ná-doun zunui Zonatan ue, kɔɔɔ felegɔi pe maalegefegai. Zizeleye gɔɔɔ ma ziegi zu, kona dɔɔɔlugɔ gʼa é gfeni zea. Sayile ta Zonatan ti zaa wooi uai ma, doun zo anzanui segeni, é uela la, é ye gaazuvilei zu, é too, naa gɔɔɔ felegɔiti ti gʼula bu. Daa gfeni ga Mefibaale.

⁵ Beelʼte nui Limon ná-doun zunui felegɔiti Leekabe ta Baana ti leeni Isebaale ná-pelei wu folo gaalɔgai, naa gfeni laani folo niimenii zu. ⁶ Ti leeni pele gʼoozuue ege ta gʼe molo zegezu, ti bogai uu kogi zu. Naa uolu Leekabe ta keegeloin Baana ti uelani, ti li. ⁷ Ti leeni pele gʼoozuue, siegi zu é gfeni laani la, é da loogɔ ná-betei zu daa uelēi wu, ti paa. Ti nɔngi leveni ba, ti bize la, ti pi piin zieuu Zuluden ma uetu nemei zu. ⁸ Ti liini ga Isebaale nɔngi masagi Davide uo Geebelɔn, ti gʼe ma: «Sayile ná-doun zunui Isebaale nɔngi gʼa, è zili nui Sayile nii é gʼea è gʼaizieuu ga è è uaa. Gʼooɔɔ GALAGI màligii masagi nɔnɔi uotokulaa Sayile ta mavofodaiti ma za.»

⁹ Davide Beelʼte nui Limon ná-doun zunui felegɔiti googaavoteni, Leekabe ta Baana, é gʼe ti ma: «Gè gʼon-aa Gʼooɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, nii é ùnmɔɔgai, é kùla kidaaviligiti pe su, ¹⁰ zoi é uaani pò Sikelage, é Sayile zaa vai wo mà, é gfeni kaazu ga woo niine uagɔ gʼa é daazeelizu mà, gè gfeni ti so, ti paa, naa gʼa é gfeni ga ná-woo niine uagɔi zuluɔngi, nii gè feeni zea. ¹¹ Siegi zu mu faa nɔu gʼe nuiti wo sɔbalala nui uazu la ná-pelei wu, daazuue, gè la ma namai maagaazaɔaboga wo ma baa, nii é wo-yeeiti ma? Nà wo gʼulazu zoi ual!»

¹² Gaamago Davide devei veeni ná-nuiti zea, ti ti uaa, naa uoluma ti ti-yeeiti ta ti-gʼɔɔɔiti teue ti ua, ti ti ze! Geebelɔn kpoigi gʼobau. Ti Isebaale nɔngi zegeni, ti maagulu Abenēel ná-kabai zu Geebelɔn.

Izelaye masagi Davide

(1 Dɔɔ Seuei 11:1-3)

5 Izelaye wolodamai zoi pe ti uaani Davide uo be Geebelɔn, ti gʼe ma: «Ada ga zii gʼila, ta nama gʼila. ² Kaite Sayile ná-masadai ma ziegi zu gi unda, da gʼa é gfeni losu Izelaye ná-kɔɔiti tuɔɔ. Gʼooɔɔ GALAGI minazeɔfeni è ue, é gʼe ma: «Da gʼa è gʼeezu ga ná-nubusei Izelaye maabe nui, è gʼe ga ná-totuɔɔi.» ³ Izelaye gʼewolaiti pe ti uaani masagi Davide uo be Geebelɔn. Miná gʼa ti minazeɔ keeni ná yɔɔɔzu Gʼooɔɔ GALAGI gaazu. Ti gulbi zieni ma, kee vai zu ga Izelaye pe ma masagi.

⁴ Davide ná-konagi gfeni ga puusavagɔ (30), siegi zu é zeini la ga masagi. Kona uuunaanigɔ (40) gʼa é keeni masadai zu. ⁵ É kona dɔɔfela ta alu dɔɔzita gʼeeni Geebelɔn, Zuda wolodamaiti unda, é ke ga kona uu-savagɔ maazu savagɔ (33) masadai zu Zeeluzalēme, Zuda ta Izelaye wolodamaiti pe unda.

Zeeluzalēme zo fai

(1 Dɔɔ Seuei 11:4-9;
14:1-2)

⁶ Masagi ta ná-kɔɔɔ nuiti ti liini Zeeluzalēme laalɔɔma, nii a ke ti kɔɔi uee Yeebuse nuiti ba, niiti ti gfeni zeini naama yooi zu. Naati ti gfeni Davide ma: «È la lea taai nii zu pe! Mazɔɔ anee gaazugole nuiti ta dekpɔ nuiti ta è laavili.» Naa uolu gfeni ga Davide la lea taazuue pe. ⁷ Ke! Davide Siyɔn zoni, taai nii makegai ga sigi gaagʼoozagiti, ti ná laasei pee ga «Davide ná-taa wolai.»

⁸ Naama voloi, Davide gfeni ná-kɔɔɔ nuiti ma: «Zoi é pɔ é zie Yeebuse nuiti bu, é leue nɔ ga zie yei uelēi, é zoi wu, toga zeeli ti ma, dekpɔ nui ta gaazugole nui niiti wɔnzegʼeue mà.» Miná gʼa faalaalii naa zegeni ná ga: «Gaazugole nui ta dekpɔ nui ti la lea pele wu.»

⁹ Davide zeini taazuue, é ná laasei pee ga «Davide ná-taa wolai.» É ta bɔni taai zebēi ua ga peleiti ta sigigiti, niiti é ti loni maagʼoolii zu. ¹⁰ Davide zebēi gfeni liizu ga wɔɔɔba, tama Gʼooɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maligi gfeni ba.

Tii masagi Gilame ná-keelaiti

(1 Dɔɔ Seuei 14:1-2)

¹¹ Tii masagi Gilame keelaiti teveni Davide ma, é seɔdele guluiti teue ma, ta pele maalee nuiti, naa uee kɔtu zaɔa nuiti ba. Ti masa pele loni Davide ue. ¹² Davide kweeni naazu ga Gʼooɔɔ GALAGI tɔun toga ga Izelaye masagi, ta é gfeni ná-masadai gʼaawɔɔɔzu, ná-nubuseiti maavele ma, Izelaye nuiti.

Davide ná-doun zunuiti ti zɔɔɔni Zeeluzalēme

(1 Dɔɔ Seuei 3:5-9;
14:3-7)

¹³ Davide zegʼeai ma Geebelɔn, é li zeizu Zeeluzalēme, é anza gʼiligaa vuluni, ta é tanigaa ze, niiti ti la vuluni ga zoi keuele. É doun zunuiti ta doun anzanuiti zɔɔɔni naati ba. ¹⁴ Davide ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti zɔɔɔni Zeeluzalēme: Samua, Sɔbabe, Natan, Salɔmɔn, ¹⁵ Yibaal, Elisua, Neefʼege, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, ta Elifelele.

Davide ná-fnifaamaiti Filiseti nuiti ma

(1 Dɔɔ Seuei 14:8-16)

¹⁷ Siegi zu Filiseti nuiti ti menini la ga ti Davide zeida ga Izelaye masagi, ti gulbi zie ma, ti leeni gaizie vai ma. Davide ma wooi menini, é yei kɔɔɔɔgai zu. ¹⁸ Filiseti nuiti ti uaani ga kɔɔi, ti uu Lefayime uetugi zu. ¹⁹ Davide Gʼooɔɔ GALAGI gaazaɔani, é gʼe ma: «Nà zoo nei gè li Filiseti nuiti daalɔɔɔma? Da ti lo nei zèezu baa?» Gʼooɔɔ GALAGI googaavoteni, é gʼe ma: «Li, kɔɔzei zegʼe ma nɔpe ge la ba, nà Filiseti nuiti dɔɔɔ è yeezu.»

²⁰ Davide zeelini Baale-Pelasime, é vɔni ti ma miná. Davide gfeni ma: «Gʼooɔɔ GALAGI zegʼe wɔɔue sili nuiti ta-gʼɔɔɔni ua tũgɔ, egeuelei ziei a da kaagʼai gʼolo la.» Naa gʼa é keeni, ti ná laasei peeni ga Baale-Pelasime (nii poluue ga «Maligi nii é zegʼe wɔɔɔ»). ²¹ Filiseti nuiti ti

ta-ḡoḡḡ ganigiti tooni ya miná, Davide ta ná-kooḡḡ nu-iti ti naati sege.

²² Filiseti nuiti ti ḡaleni ma uolu ga kooḡ, ti uu Lefay-ime uetugi zu. ²³ Davide ḡoḡḡ GALAGI ḡaazaḡani uolu. Naa googaauoteni, é ḡe ma: «Mina ti laaḡomi. ḡula ga ti uolu uelei, da zeelizu ti ma guluiti tetemaue. ²⁴ Siegi zu è nu ḡoḡḡ lugi menisu da guluiti saama, zuvile, è ua, mazkoo názu ḡa gè losu da è luḡḡ, nii a ke gè vóni Filiseti nuiti ma.» ²⁵ Davide naa ḡeeni, nii ḡoḡḡ GALAGI boni ma. É vónini Filiseti nuiti ma, é da ti be, é zo Geeba, é zeeli Geezeel.

Davide lii vai ga minazeḡe kesui Zeeluzaleme

(1 Dolo Seuei 13:1-14)

6 Davide Izelayele ḡoḡḡ nu uapagiti gaaleeni ba uolu, ti ḡe ga nu waauusauagḡ (30 000). ² Naa uoluma, é uileni pelei ma ta naama ḡooḡbeiti pe, ti da li 'Baalee-Zuda ga ti ua ga GALA ná-minazeḡe kesui, nii ḡoḡḡ GALAGI laaseigi maalolisu ma, Fai-Pe-Maliḡii, é zeini seelubeinti unda. ³ Ti minazeḡe kesui ḡulani Abinadabe ná-pelei wu gize unmaue, ti da wotolo niinei zu. Abinadabe ná-doun zunuiti Uza ta Ayiyo ḡa ti ḡeni loni wotoloi luḡḡ. ⁴ Ti minazeḡe kesui zeḡeni Abinadabe ná-pelei wu gize unmaue, ti da lii la. Ayiyo ḡeni ziesu wotoloi luḡḡ. ⁵ Davide ta Izelayele nuiti pe ti ḡeni ḡoozuneezu ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu, ti da ḡeingein ganigi ma ziiti pe ḡein, niiti ti beḡeai ga sipele gului, naa uee kónigiti ba, ta papaiti, tamadegiti, sekeiti, ta kḡegiti.

⁶ Ti zeelii ma Nakon ná-molo loḡazuue, nikeiti ti buneni, ti ḡeni ḡeezu, ti GALA ná-minazeḡe kesui loo. Uza yeemaaleni, é so. ⁷ ḡoḡḡ GALAGI yiiḡaawanani Uza ma, é doḡa náue nḡ, tḡzei ná-faaḡaazagi ua. Uza zaani miná, GALA ná-minazeḡe kesui ḡobaue.

⁸ Davide yiiḡaawanani, mazkoo ḡoḡḡ GALAGI nii ḡeḡala loḡai woni ga Uza. Ná laasei ge ueeni ga Peelese-Uza (nii poluue ga «é ḡulaue Uza ma»), naama laaseigi ḡa de é ba zaagaza. ⁹ Naama voloi Davide wola luani ḡoḡḡ GALAGI ua, é da boḡḡ ḡaazaḡa ga: «Nà zoo ḡale gè le ga ḡoḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui pḡ be?» ¹⁰ Davide la ḡeni vaani bu, é ua li ga ḡoḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui pḡ be, Davide ná-taa wolai zu. Ti liini la Gate nui Wḡbede-Edome ná-pelei wu. ¹¹ ḡoḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui yeni ná alu sauagḡ laawu. ḡoḡḡ GALAGI tuya looni Gate nui Wḡbede-Edome ue ta ná-peleyeḡe pe.

Minazeḡe kesui zeeli vai Zeeluzaleme

(1 Dolo Seuei 15:25--16:3)

¹² É woni Davide ma ga ḡoḡḡ GALAGI tuya looue Wḡbede-Edome ná-peleyeḡe ue ta nḡnḡiti pe, GALA ná-minazeḡe kesui mauele ma. Názuue Davide liini, é GALA ná-minazeḡe kesui zeḡe Wḡbede-Edome ná-pelei wu, é lii la Davide ná-taa wolai zu, koozunee wolai zaama. ¹³ Minazeḡe kesui zeḡe nuiti ti kḡḡ lo dozita ḡeai ma, Davide nike zine wola ḡila ta nike bokpa ḡila kulani ga zalaḡai. ¹⁴ Davide ḡeni kuai wosu ga zebei pe ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu, maagilii nḡ ga geze zeḡe, kulaai ga

zalaḡa ḡula nuiti ta-zeḡe. ¹⁵ Uele ḡana Davide ta Izelayele nuiti pe ti liini la ga ḡoḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui Zeeluzaleme, ga koozunee woiti ta puuu fee woiti.

¹⁶ Tei ḡoḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡeni leeze Davide ná-taa wolai zu, Sayile ná-doun anzanui Mikale loni, é da wele fenetele laaue. É masagi Davide ḡaani, é da uili, é da kuai wo ḡoḡḡ GALAGI ḡaazu. É Davide ueleueleni yiiḡaue.

¹⁷ Ti uaani ga GALA ná-minazeḡe kesui, ti da sege ḡo-tai wu, nii Davide toni be. Davide gala zalaḡaiti ta ziilei zalaḡaiti kulani ḡoḡḡ GALAGI ue. ¹⁸ Davide begai ma ga zalaḡai naati kula, é tuya looni nubuseiti be, ḡoḡḡ GALAGI Fai-Pe-Maliḡii laaseigi zu. ¹⁹ É zeba é daamiani-gi ḡaagwe Izelayele nuiti pe ba, zunuiti ta anzanuiti, eḡe gilagilagi bulu gilagila zḡkḡni, ta sua moḡai, é uee leeze vḡḡi ma buun gilagila ba. Naa uoluma, eḡe pe ge ḡaleni ma ná-pelei wu.

²⁰ Davide ḡaleni ma ná-pelei wu ga é tuya loo ná-pele wu nuiti be. Sayile ná-doun anzanui Mikale daaḡomini, é ḡe ma: «Ee! Gaamazu Izelayele masagi lebiya zḡkḡge za, é ḡba pakai ḡulaue ná-botigḡe nuiti ta-wotigḡe anzanuiti gaazu, eḡe zunu pakai ta nḡ!» ²¹ Davide Mikale woogaauoteni, é ḡe ma: «ḡoḡḡ GALAGI ḡa gè nà-koozuneei ḡulaai gaazu, nii é yimazeḡeai ga ze, è è-ḡee ye ná, ta ná-peleyeḡe pe, é kè ga ná-nubuseiti Izelayele nuiti ta-lotugḡi. Nà koozuneei ḡula de uolu, debi vai ma. ²² Nà de boḡḡ ueleuelesu uolu, é leue nii ua keai, gè boḡḡmaayei. Kele naa pe ge ḡee ua, lebiyai ḡa ve bè, botigḡe anzanui naati ze, niiti è vaazu ti ma.» ²³ Sayile ná-doun anzanui Mikale la ḡeni doun zḡkḡni, eyesu é za.

GALA ná-minazeḡeḡi Davide mavofodaiti be

(1 Dolo Seuei 17:1-15)

7 Tei masagi Davide zeini ná-pelei wu, ta ḡoḡḡ GALAGI dooḡo feeni ze, é kula sili nuiti pe ze, niiti ti ḡeni maagoolii zu, ² é ḡeni GALA goo wo nui Natan ma: «Wele! Nà niizu masa pelei wu, nii togai ga sedele gului, GALA ná-minazeḡe kesui ma ge da ni seḡe uele wu.» ³ Natan masagi woogaauoteni, é ḡe ma: «Li, nii nḡpe é è yiiḡa, è ke, mazkoo ḡoḡḡ GALAGI ḡa è ua.»

⁴ Kele naama bidii, ḡoḡḡ GALAGI bḡeni Natan uḡ ḡani: ⁵ «Li, è ḡe nà-botigḡe nui Davide ma: «ḡoḡḡ GALAGI wooi ḡaa: Da ḡa è ḡeezu è pele lo bè, ue nà ze ná? ⁶ É kḡzei Izelayele nuiti kula yee ma bè Ezipete yooi zu, é zeeli za ma, seizu la ga pele wu, gè ḡeni ti ua seḡe uelei wu, GALA daaḡomi seḡe uelei wu. ⁷ Yeeḡeḡalai nii pe gè keeni Izelayele nuiti polu, gè ḡeni totugḡciti seizu, kele ti zaama be ḡa gè ḡeni ma: Lee vaa zu wo la pele losu bè ga sedele gului?»

⁸ «Pete, nii ḡa è liizu niina, è bo nà-botigḡe nui Davide ma: «ḡoḡḡ GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa: Nà ḡa gè è zeḡeni baala makesuue tufa letḡiti su, gè è ḡe ga ná-nubuseiti Izelayele nuiti ta-lotugḡi. ⁹ Nii pe è yeevua bu, zḡḡe è ua naati pe su, gè è zili nuiti pe suwugaaleue. Nà lebiya laasei feezu è ya, ga etea nu wolaiti tḡnḡi

gʼueve. ¹⁰ Nà seizu veezu nà-nubusei Izelayele nuiti zea, uɛ ta zeì ná, ti la luaa ani nɔpɛ ba, telebotala nuiti ti la mɔ tɔzɛida ga ti va da ti bɔkɔ ga ma mɔungi zu gʼueve, ¹¹ eʒʼuevei tukpɔgaaleve nuiti ta-ziɛgi ɣeni la, niiti gè ti zeini nà-nubusei Izelayele nuiti unda. Nà doogogi veezu è ya, gè è unmɔɔ è zili nuiti ma. Naa uoluma, nɔn nà, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, nà dɛɛzu ga de ga da-ueleyegei ɣa ɣɛɛzu ga masa peleyegei.

¹² « Siɛgi zu è lii voloi zeelizu la è-memɛwolani pɔ, nà è-mavofodai ta bɔɔɔɔɔɔ sei ga è-utogɔi masadai zu, gè ná-masadai zeì. ¹³ Tɔ ɣa è uaazu peɛ losu bè, nà baa ná-masa kpɔkpɔgi maazu eyesu ɣɔ. ¹⁴ Nà bɔɔɔɔ nà ɣɛ bɛ ga ɣɛɛɣɛi, tɔun ge ɣɛ bè ga doun zunu. Ni a faa nɔu ɣɛɛna, nà maagolo, eʒʼuevei doun kɛɛɣɛi a da ná-doin maagolo la. ¹⁵ Kɛɛ gè la nà-nubɔɔɔɔlai maagoozaa ba pɛ, eʒʼuevei gè maagoozani la Sayile va, nii gè dikpini, gè è uile ga potogi. ¹⁶ Da-ueleyegei ta da-masadai ta zeì ga pagɔ gàazu eyesu ɣɔ, da-masa kpɔkpɔgi la ni-ikpiga eyesu ɣɔ. »

¹⁷ Natan liini, é niima bɔɛiti pɛ ta ma ɣulakeɛmaiti pɛ daazeeli ga pagɔ Davide ma.

Davide ná-maanɛɛni

(1 Dɔkɔ Seuei 7:16-27)

¹⁸ Naa ɣɛai ma, Davide liini, é zeì Ǹɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, é GALA fali ɣani: « Mǎliɣii, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, nà ga leeni, nà-peleyegei balaa ka ga leeni, è liizu dàazeelizu, uɛ gè ná? ¹⁹ È la mɔ naa ɣaani ga faa wola, Mǎliɣii, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, è minazegɛa uolu bè, nèi gè ga da-wotigɛ nui, ga uelela uele vaiti ti maagoozaai, é uile nà-masa peleyegei va. Mǎliɣii, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, uelei ɣana da da nubusei zo da nei? ²⁰ Lee ɣili ka nà bo è ma, é uɛɛ nii va? Mǎliɣii, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, da bɔɔɔɔ è kwèɛ, nèi gè ga da-wotigɛ nui. ²¹ Da-minazegɛgi ta da-leveiti maavele ɣa é kea, è niima vaa wolaiti kea, è lati, è ti ɣula bè keɛma, nèi gè ga da-wotigɛ nui.

²² « Ee, Mǎliɣii, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, è wɔɔɔɔ! Nu nɔpɛ ge la ga è ɣuevele, gaamazu gala kili nɔpɛ ge la ná, é ɣula è uolu, eʒʼuevei nɔ gi menigai la ga gi-woiyegeiti.

²³ Eteai zu, zii begele ɣa è ga da-nuiti Izelayele nuiti keuele, nii è liai, è ti unmɔɔ, ti ɣɛ ga da-nubuseiti, ta è bɔɔɔɔ wɔɔɔɔ? È la zii ɣiligɔ tanigaa beeni baa ta ta-ɣalagɔ-ti da-nubuseiti tuɣɔ, niiti è ti unmɔɔgai, è ti ɣula Ezipete yooi va. ²⁴ È da-nubusei Izelayele nuiti seida ga ti ɣɛ ga da-nubuseiti eyesu ɣɔ. Da ma, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, è ɣɛa ga ta-ǸALAGI.

²⁵ « Niizu niina, Mǎliɣii, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, soma kae, è baa da-minazegɛgi maazu, nii kea bè, nèi gè ga da-wotigɛ nui, ta nà-masa peleyegei uɛ. Kea, eʒʼuevei è bo-ga la. ²⁶ Naazu da lebiyai wɔɔɔɔ eyesu ɣɔ, ta nuiti ti ɣɛ ma: « Ǹɔɔɔɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa è ga Izelayele ná-GALAGI! » Nèi gè ga da-wotigɛ nui Davide, nà-masa peleyegei mina niikpi pɛ è ɣaazu. ²⁷ Mazɔkɔ, ee, Ǹɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii, Izelayele ná-GALAGI, da bɔɔɔɔ ɣa è dea ga ze, nèi gè ga da-wotigɛ nui, ga da masa peleyegei losu bè, naa ɣa é kea gè gaabaa wɔɔɔɔga, gè niima maanɛɛɛ wooi laazeeli è ma.

²⁸ « Niizu niina, Mǎliɣii, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, da ɣa è ga GALA, è-laawooiti ta ga gaamai, da ma ka è minazegɛa bè ga undaanɛi nii, nèi gè ga da-wotigɛ nui. ²⁹ Soma mu niina, è tuya loo nà-masa peleyegei ma, nii a kea é ye ná ɣɔ è ɣaazu. Mazɔkɔ, Mǎliɣii, Ǹɔɔɔɔ GALAGI, da ɣa è minazegɛa, da-luyai maavele nɔ ɣa a kea, nèi gè ga da-wotigɛ nui, nà-masa peleyegei tuya wɔɔkɔ. »

Davide zobo wɔɔkɔ fai zɔɔma ziiti ma, ti maagoolii zu

(1 Dɔkɔ Seuei 18:1-13)

8 Naa uoluma Davide vɔnini Filiseti nuiti ma, é ti ɣaazu unfe sege, é ta-ɣaabaai ɣula ti ya.

² É vɔnini balaa Moabe nuiti ma. Niiti é ti zoni, é ti laani zooli ma, é ti ɣaagwe su ga seizu savagɔ ga galui. Nu zeizu savagɔ zaama, é seizu felegɔiti paani, é seizu ɣilagi ye vulua. Moabe nuiti ti ɣoloni Davide uɛ, ti da mului zala ma.

³ Naa uoluma Davide vɔnini Sɔba masagi Ǹadadeezɛɛl ma, Legɔbe ná-doun zunui, siɛgi zu é ɣeni liizu la ga ná-masadai zeida uolu zie wolai Ufelate maave. ⁴ Davide soo bize zalauusu waagila undɔfela (1 700) zoni, ta sie kɔɣa zalauusu waauufelegɔ (20 000). É wotolo bize zoo unɣila (100) makeni. É mɔ-taiti kɔɣuolu nataiti teveni.

⁵ Siili yooi zu nuiti ti ɣeni Damase, naati ti uaani bɔsu Sɔba masagi Ǹadadeezɛɛl va. Davide nu waauufelegɔ maazu felegɔ (22 000) uaani ti va. ⁶ Naa uoluma, Davide kundigɔiti seini Damase yooi zu Siili nuiti saama. Siili nuiti ti ɣoloni Davide uɛ, ti da mului zala ma. Ǹɔɔɔɔ GALAGI ɣeni ɔnifaamai veezu Davide uɛ, uɛ kpein é ɣeni liizu ná ga kɔɔi. ⁷ Davide zanu kɔɔɔɔ zɛpegiti seɣeni, niiti ti ɣeni Ǹadadeezɛɛl ná-salauusuiti zea, é li ga tiye Zeeluzalɛme. ⁸ Davide kɔlu bɔi mɔin-mɔin seɣeni masagi Ǹadadeezɛɛl ná-taa wolaiti su, Beeta ta Beelɔtayi.

⁹ Siɛgi zu Gamate masagi Tɔyi menini da ga Davide vɔnigɛ Ǹadadeezɛɛl ná-kɔɔɔɔɛɛiti pɛ ma, ¹⁰ é ná-doun zunui Yɔlame leueni Davide ma ga é tuɔɔ, ta é mama fala vai zu Ǹadadeezɛɛl va, é vɔni ma, tɔzɛi Tɔyi ta Ǹadadeezɛɛl ti ɣeni kɔɔi ɣa nɔ ɣɔ. Yɔlame liizu uɛ, é liini ga wɔɔlai ma zii pɛ, niiti ti ɣeni ga walii, zanugi, ta kɔlu bɔɔi. ¹¹ Masagi Davide ti veeni Ǹɔɔɔɔ GALAGI uɛ, eʒʼuevei è keeni la niina ga walii ta zanugi, nii é kulani zɔɔma zii ɣiligiti zea, niiti é vɔnini ti ma: ¹² Edɔme nuiti, Moabe nuiti, Amɔn nuiti, Filiseti nuiti, ta Amaleke nuiti, ta nii kpein é soni kɔɔi zu, é kula Sɔba masagi Ǹadadeezɛɛl ya, Legɔbe ná-doun zunui.

¹³ Davide lɔɣɔi mɔta ɣulani, siɛgi zu é ɣaleni la ma, ɔnigai ma Edɔme nu waapuugɔ maazu lsavuai (18 000) ma, Kpolo Uɛtugi zu. ¹⁴ Naa uoluma, é kundigɔiti seini Edɔme yooi ná pɛ su. Edɔme nuiti pɛ ti ɣoloni Davide uɛ. Ǹɔɔɔɔ GALAGI ɣeni ɔnifaamai veezu Davide uɛ, uɛ kpein é ɣeni liizu ná ga kɔɔi.

Davide ná-botigé nu wolaiti daaseigiti

(1 Dɔɔ Seuei 18:14-17)

¹⁵ Davide masadai gʒeeni Izelayele pɛ unda, é gʒeni tukpɔi gaaleuezu ga sɔledai ná-nubuseiti pɛ bɛ.

¹⁶ Seluya ná-doun zunui Zoabe gʒa é gʒeni ná-kɔɔuebei unda, Ayilude ná-doun zunui Zɔzafate gʒe ga seue make nui, ¹⁷ Ayitube ná-doun zunui Sadɔke, ta Abiataal ná-doun zunui Ayimeeleke ti gʒe ga zalaɔa gʒula nuiti, Selaya gʒe ga seue gʒe nui. ¹⁸ Yegɔyada ná-doun zunui Benayaɔu gʒa é gʒeni Kelete nuiti ta Peelete nuiti unda, niiti ti gʒeni ga masa make nuiti. Davide ná-doun zunuiti ti gʒeni ga zalaɔa gʒula nuiti.

Davide yeezei vai

Zonatan ná-doun zunui Mefibaale wu

⁹ Davide gaazaɔagi woni, é gʒe ma: «Sayile ná-pele wu nui ta yege nei vulua? Nà pɔ gè woogʒegilada gʒe bɛ, Zonatan maavele ma.» ² Sayile ná-peleyeɔgei wu botigé nui gila ge gʒeni ná, daa ga Siba. Ti uaani la masagi uɔ bɛ. Davide gaazaɔani, é gʒe ma: «Da gʒa è ga Siba?» É gooɔaauoteni, é gʒe ma: «Nà gʒa gè ga Siba, da-wotigé nui.» ³ Masagi da gaazaɔa, é gʒe ma: «Nu vulu nɔpe ge la yeni Sayile ná-peleyeɔgei wu, nii nà zie bɛ ga GALA ná-woogʒegiladai?» Siba gooɔaauoteni, é gʒe ma: «Zonatan ná-doun zunui gila ka de ná, nii kɔɔɔ felegɔi pɛ maalɛgʒefagai.» ⁴ Masagi gʒeni ma: «Mini gʒa é ná?» Siba gooɔaauoteni, é gʒe ma: «Togʒa Lodebaal, Makiil ná-pelei wu, Amiyele ná-doun zunui.» ⁵ Masagi Davide nu leveni, ti li, ti sege Lodebaal, Amiyele ná-doun zunui Makiil ná-pelei wu.

⁶ Siegi zu Sayile ná-dounloin, é ga Zonatan ná-doun zunui Mefibaale zeelini la Davide gʒakala, é nɔkɔni masagi wu. Davide tolini, é gʒe ma: «Mefibaale!» Naa gʒe ma: «Wele nà ua, da-wotigé nui.» ⁷ Davide gʒeni ma: «Mina lua. Nà woogʒegilada gʒeezu è ue, è-gʒee Zonatan maavele ma. Nà è-gʒewola Sayile ná-zooi pɛ feezu uolu è ya, da bɔɔɔɔ da gʒe laamiizu nà-tabalii gʒa folo-o-folo.» ⁸ Mefibaale nɔkɔni, é gʒe ma: «Masagi, lee vaa zu è yizoolɛzu ga ze, nɛi gè la vizɔni gile uoomai ua?»

⁹ Masagi Siba lolini, Sayile ná-botigé nui, é gʒe ma: «Nii kpein é gʒea ga Sayile ta ná-peleyeɔgei nɔkɔ, gè ti pɛ fea è-maligii ná-dounloin ya. ¹⁰ Da ue-o, è-loun zunuiti be-o, da-wotigé nuiti be-o, wa gʒeezu tii gʒeezu bɛ. Nii wa sɔkɔna, wo uaa la, naa gʒa é gʒeezu ga è-maligii ná-peleyeɔgei gʒɔkɔgi. Mefibaale bɔɔɔɔ gʒa gʒeezu laamiizu nà-tabalii gʒa folo-o-folo.» Siba ma, zunu loun puugu maazu kɔɔlugɔ (15) gʒa é gʒeni zea, ta botigé nu uu-ufelegɔ (20). ¹¹ Siba gʒeni masagi ma: «Nii kpein mɔligii masagi bogai mà, nɛi gè ga da-wotigé nui, nà ti pɛ keezu.» Mefibaale ma ge gʒeni daami wosu masagi ná-tabalii gʒa, ege masagi ná-doin ta. ¹² Zunu loun gʒila ge gʒeni Mefibaale ya, nii daa gʒeni ga Mika. Siba ná-pele wu nuiti pɛ ti gʒeni botii gʒeezu Mefibaale ue.

¹³ Mefibaale yeni Zeeluzaleme, é da laami masagi ná-tabalii gʒa. Kɔɔɔ felegɔiti pɛ maalɛgʒefeni.

Amɔn masagi Davide ná-keelaiti unfe fai

(1 Dɔɔ Seuei 19:1-5)

¹⁰ Naa uoluma Amɔn masagi zaani, ná-doun zunui Ganun zei potogi zu ga masagi. ² Davide gʒeni ma: «Nà woogʒegilada gʒeezu Ganun ue, egevelei keeɔe Nagase woogʒegiladai gʒeni la bè.» Davide ná-botigé nui tanigaa leveni ga ti bena fe bɛ keeɔe zaa vai zu. Siegi zu Davide ná-botigé nuiti ti zeelini la Amɔn yooi zu, ³ Amɔn lotugɔiti ti gʒeni ta-masagi Ganun ma: «Da kaazu ga è-gʒee ná-ɛbiya gʒa é keezu Davide gaaneene nua levesu la è ma baa? Taai gʒwee fai ta pete fai laade baa, nii a ke ti ua kologolo yeeta?»

⁴ Ganun Davide ná-keelaiti soni, ti ti-bɛɛiti gilazuueiti bo, ti ti gʒɔba zegeiti teuega, é zo bu, é le ti-zaamaue letemaue, ti be ti ua, ti da li. ⁵ Davide menini nii keai. É keela leveni ti lugɔ, mazɔkɔ naati ti wola unfeni. É gʒe ti ma: «À ye Zeeliko eyesu wo-bɛɛiti ti le uolu, wa ua niina.»

Davide vɔni fai Amɔn ta Siili nuiti ma

(1 Dɔɔ Seuei 19:6-19)

⁶ Amɔn nuiti ti kaani ga ti bɔɔɔ wɔinzegɛa Davide ma. Ti salaususuiti gaizieni zou gʒiligaa zu: salaususuu waausu-ufelegɔ (20 000) Siili nuiti saama ti Bete-Legɔbe, ta Sɔba, salaususuu waagila (1 000) Maaka masagi uɔ bɛ, ta salaususuu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) Tɔbe uɔ pele. ⁷ Davide menigai ma, é Zoabe leveni ti laalɔɔma, ta Izelayele gʒɔɔuebeiti pɛ.

⁸ Amɔn nuiti ti gʒulani, ti lo kɔɔɔ vai ma, ta-laa wolai laaue. Siili zalaususuiti, niiti ti zegeni Sɔba ta Legɔbe ta Tɔbe, é uee Maaka zalaususuiti ba, naati pɛ ti gʒeni loni ye kɔ kɔkɔ zu. ⁹ Zoabe kaai ma ga kɔɔɔzusuɛ gʒa fele uɔkɔma, uelelaue ta uoluzu uelei, é yeeloni kɔɔɔ nu gʒezegʒegiti ba, é ti uile Siili nuiti daawu kɔɔɔ vai ma. ¹⁰ É kɔɔuebei mɔtai ma lotugɔlai gʒalivaani keegʒeloin Abisayi ma, naati ti lo Amɔn nuiti daawu kɔɔɔ vai ma. ¹¹ Zoabe gʒeni keegʒeloin Abisayi ma: «Ni Siili nuiti zeevi ka mɔinna mà, da ua, è bɔ bà. Ni Amɔn nuiti zeevi ka mɔinna è ma, nà ua, gè bɔ è ua. ¹² Zebezege, ade kɔɔi gʒ, de da-nubuseiti maalobo, ta da-GALAGI ná-taaiti. Gʒogʒ GALAGI naa gʒe, nii pagai gaazu!»

¹³ Zoabe ta ná-kɔɔuebei ti lopele beteni kɔɔɔ vai ma, Siili nuiti daalɔɔma, naati ti uelani ba. ¹⁴ Amɔn nuiti ti kaai ma ga Siili nuiti ti uela, tiya balaa ti uelani Abisayi ua, ti li ta-laazu. Zoabe zegeni Amɔn nuiti polu, é gʒale ma Zeeluzaleme.

¹⁵ Siili nuiti ti kaai ma ga Izelayele nuiti ti vɔniga ti ma, ti ta-gʒɔuebei pɛ gaaleeni ba. ¹⁶ Masagi Gadadeezɛel keela leveni, ga ti Siili nui zɔiti gaale ba, niiti ti zie wolai Ufelate uolu uelei. Gadadeezɛel ná-kɔɔgulubai Sɔbake loni ti lugɔ, ti zeeli Geelame.

¹⁷ Davide faa gʒweegai ma su, é Izelayele gʒɔɔɔ nuiti pɛ gaaleeni ba, ti Zuluden bude, ti li Geelame. Siili nuiti ti gʒeele beteni ga ti vala Davide ua, ti kɔɔi kɔɔzeini.

¹⁸ Kele ti uelani Izelayele nuiti ba. Davide kɔɔɔ wotolo undɔfela (700) zu zalaususuiti paani, ta soo bize zalaususuu waaunuuanigɔ (40 000). Zeezeelini balaa ta-

gè ti ve nu gili zea, é la ga tiye ese pe gaazu. ¹² Doun è doun gèe doun gèe, nòun nà nii gèezu Izelayele pe gaazu, folo wolai.»

¹³ Davide gèni Natan ma: «Gè kotoi gèa Góogó GALAGI laalóoma.» Natan gèni Davide ma: «Góogó GALAGI da-gotoi maavaayega, è la mɔ zaazu. ¹⁴ Kéle tei niima vai maavele ma, è yeefegalai vea Góogó GALAGI zili nuiti zea ga ti woo nɔ wo ma, doin sɔkɔgai è ue, toga za.»

Davide ná-faagaazagi ma zalai

¹⁵ Natan galeni ma ná-koizu. Góogó GALAGI seebe wolai uilini doungoi ma, nii Ilii anzai sɔkɔkɔ Davide ue.

¹⁶ Davide GALA maanɛɛnɛni doungoi ue. É zugì zoni, é ni piin laani zooli ma. ¹⁷ Ná-pelei wu wotigé nu wolaiti ti loogoni ba ga é wuzegé, kéle é gèleni, é la kéeni, ti ua laami wɔkɔma.

¹⁸ Folo lɔfela uoluma, doungoi zaani. Davide ná-botigé nuiti ti la gèni zoosu ti ua bo ma, mazɔkɔ ti gèni gèezu bɔkɔ ma: «Doungoi gèai ma vulua, é la woiioni ade-woo ma. Ada zoo gale, ade gè ma, doungoi zaa? Togá faa nɔu gè ga bɔkɔ.» ¹⁹ Davide kaani ga ná-botigé nuiti ta bɔezu laa wu. É gaagaani ga doungoi zaa. É ti gaazaɣani, é gè ma: «Doungoi zaa baa?» Ti gè ma: «É zaa.»

²⁰ Naazu Davide wuzegèni zooli ma, é maagba, é gub maku nɛnɛgi zìe bɔkɔ ma, é ná-segei maavalibo, é li Góogó GALAGI ná-pelei wu, é kɔkɔ ná. Naa uoluma é liini ná-koizu, é gè ti daamianigi ve zea, é laami. ²¹ Ná-botigé nuiti ti gaazaɣani, ti gè ma: «Nii è kéai, naa uoluue gá ga leeni? Siégi zu doungoi gèa la vulua, è zugi zogé, è da wɔkɔ. Tei é zaa, è wuzegé, è da laami.» ²² É ti woogaa uoteni, é gè ma: «Siégi zu doungoi gèa la de vulua, gè gèa zugì zosu, gè da wɔkɔ, mazɔkɔ gè gèa gèezu ma: «Bè gá é kwè ni Góogó GALAGI la màawingá, é ua doungoi yenvui ye su?» ²³ Ni é zaa, lee vaa zu nà li zu sosu? Naama zobo ka bè, gè zenvui uu su? Nòun nà liizu nɔ pelei, kéle toun ge la mɔ uazu ga pɔ pelei.»

Salɔmɔn zɔkɔ fai

²⁴ Davide maabuɣani anzai Bate-Seeba ua, é gaanɛɛnɛ, é laani koba, naa doun zunu gili zɔkɔ bɛ uolu, é daasei pɛe ga Salɔmɔn. Góogó GALAGI doungoi naa nɛnɛni ue, ²⁵ é naa léeni ga Davide ga GALA goo wo nui Natan maavele. Naama nɛbeɛi maavele ma, doungoi laaseigi uɛeni ga, Yedidia (nii poluue ga «Góogó GALAGI nɛɛnɔkɔ»).

Davide Amɔn nuiti ta-laa wolai

Laba zo fai

(1 Dɔlɔ Seuei 20:1-3)

²⁶ Naama zìegi zu kɔkɔgulubai Zoabe laalɛni Amɔn nuiti ta-laa wolai Laba wu, é masa koizuve zoni. ²⁷ Názu gá é keelaiti teveni la Davide ma, é gè ma: «Gè laalɛa Laba wu, gè buu uele goizuve zoga wɔkɔ, ue zìe make-suue ná. ²⁸ Kɔkɔbeɛi mɔtai gaaɛena ba mu, è ua, è taai

zei kéle su da bɔkɔ, è so. Gè la nɔ ga gè so, ma lɛbiyai pe ge ua ua pò.» ²⁹ Davide kɔkɔbeɛi mɔtai pe gaalɛni ba, é li, é laalɛ Laba wu, é naa zo. ³⁰ Davide masa bɔkɔ-gi zegèni, nii é gèni ta-masagi unma. Bɔkɔgi naa gèni ga zanu tetelegi, bunɛgi gèni ga kilo uuusauagɔ (30), kɔtu zɔngɔ baagi gila ge ba. Ti dɔkɔni Davide unma. É gɔlani taai naa zu ga ani mɔinmɔin, niiti é ti zoni kɔkɔ zu. ³¹ Nubusei niiti ti gèni zeini ná, é naa tanigaa gèeni ga sii zìe nuiti, kɔtu golo nuiti, gulu uɔ nuiti, é tanigaa gè ga biliki loɣa nuiti. Uele gána é kéeni la ga nubuseiti pe, niiti ti gèni Amɔn laaiti su. Naa uoluma, Davide ta kɔkɔbeɛiti pe ti galeni ma Zeeluzalɛme.

Amenɔn ta Tamaal ta-vai

13 Naa uoluma, pɛte nii é gèeni, zeela gila ge gèni Davide ná-doun zunui Abesalɔme ya, pagai ga gola, daa ga Tamaal. Davide ná-doun zunui Amenɔn wɔinni la. ² Amenɔn zeebeni ga ziiɔkɔ, é uile ná-seelai Tamaal ua, nii wɔin gèni ma. É gèni Amenɔn gaaazu ga fai maayikiai, ga é ua maabuɣa naa ua, mazɔkɔ naa la gèni de zunu vaa gwe. ³ Amenɔn bɔklai ta gèni ná, gola gèlegèlegai, daa ga Yɔnadabe, Davide kéegèloin Simea ná-doun zunui gèni de. ⁴ É gèni Amenɔn ma: «Lee vaa zu de è ga masa doin, è bɔkɔ maawɔinzu gani sobu-o-sobu? È la nɔ è ua bo mà?» Amenɔn googaa uoteni, é gè ma: «Tamaal gá wɔin mà, kèeloin Abesalɔme ná-seelai.» ⁵ Yɔnadabe gè ma: «La betei zu, è bɔkɔ gè ga seebe nui. Siégi zu è-gèe a uana la, da gè ma: «Va bu, nà-seelai Tamaal ua, é daamii ve zèa, é kpɛte gaaazu, tɔ bɔkɔ é fe zèa, gè mi.»

⁶ Amenɔn laani, é bɔkɔ gè ga seebe nui. Masagi liini welezu ma, Amenɔn gè masagi ma: «Nà è maanɛɛnezu, soma nà-seelai Tamaal ua, é dege buun felegɔ bɛte gaaazu, tɔ bɔkɔ é ti ve zèa, gè ti mi.» ⁷ Davide keela leveni Tamaal ma ná-pelei wu, é gè ma: «Li è-liɛ Amenɔn ná-pelei wu, è kɔkɔ gili.»

⁸ Tamaal liini die Amenɔn uɔ bɛ, é ka laani, é bulu vukɔ yebeɛni, é gaayo, é dege buun felegɔ bɛte die gaaazu, é gili. ⁹ É ma ligii zege, é daaloka gaazu. Kéle Amenɔn gèleni daami ua. É gè ma: «À nuiti kula nà-pelei wu!» Eɛe pe ge gɔlani ná-pelei wu. ¹⁰ Amenɔn gèni niina Tamaal ma: «Uana ga dege buungiti dâa uelei wu, miná gá è ti veezu ná zèa da bɔkɔ, gè ti mi.» Tamaal liini ga dege buungiti, é ti beteni die Amenɔn ue, naa laa uelei wu. ¹¹ Siégi zu é gèni feezu la zea, Amenɔn soni, é gè ma: «Ua, de la, zeela!» ¹² Tamaal gè ma: «Ba, die, mina uu mà! Naa la da ga gè Izelayele. Mina unfetala vai naa gè! ¹³ Naa gèa uoluma, mini gá nà li ná ga nà-unfegi? Da balaa, da bɔkɔ gula naazu ga unfetala nu Izelayele. Lee vaa zu è la lia, è bo masagi ma? È la gèlea fèe vai ua è ue.» ¹⁴ Kéle Amenɔn la gèni kéeni, é ua woilo goo ma, é soni ga maabaai, é uu ma, é laa la.

¹⁵ Naa gèai ma, maayo ge zegèni Amenɔn ue, é naa wɔinzegèni ga gola, é leve naa ná-nɛbeɛi ua, nii é gèni ziima. É gèni naa ma: «Wuzegèna ue, è li!» ¹⁶ Tamaal gèni ma: «Ba! Mina kpè gána, naa gá gè ga faa nɔu wola, é leve nii ua, è kéai ga ze niina.» Kéle é la kéeni

ṁṁṁ, é ua woilo goo ma. ¹⁷ É ná-botigé zunu loungoi lolini, é gɛ ma: «Anzanu loungoi nii gɔla mà pelei wu, é pelei uilisu ga polu uelei.» ¹⁸ Botigé zunu loungoi kulani eteave, é pelei uilisu ga polu uelei.

Sege vapagi ta gɛni Tamaal gɔba, pɔneai, naama zegei ma zii gɔ masagi ná-doun anzanuiti ti bena too gɔba, niiti ti la de zunu vaa gɔwe. ¹⁹ Tamaal zuuni uuuni nɔungi ma, é ná-sege uɔnegi uali ga, nii é gɛni kɔba, é yeela unma, é da li ga wɔba.

²⁰ Kεεgɛloin Abesalɔme gɛni ma: «È-gɛeloin Amenɔn uuue è ma baa? Nii gè bosu è ma niina, zeela, maagɛ kɔ, da-zeelai ue. Mina naama vai zege yii uɔ.» Tamaal yeni niina die Abesalɔme ná-pelei wu, ege anzanui nii sinigi gɛleai ba.

²¹ Masagi Davide naama vaiti menini, é wola yi-igaaawana. ²² Abesalɔme la gɛni faa nɔpe boni Amenɔn ma. É naa wɔnzegeni, mazɔkɔ naa uuuni ná-seelai Tamaal ma.

Abesalɔme potokulai gɛe vai ná-seelai ue

²³ Kona felegɔ uoluma, baala maalegɔa leue nuiti ti gɛni Abesalɔme ya Baale-Gasɔɔl, Efelayime gɔbaue. É masagi ná-doun zunuiti pe tolini ná. ²⁴ É liini masagi uɔ be, é gɛ ma: «È kweeni ga nɛi gè ga da-wotigé nui ná nà-baalagiti maalegai levezu. Masagi soma tɔ-o, ná-botigé nuiti-yo, wo ua pò be, nɛi gè ga da-wotigé nui.»

²⁵ Kele masagi gɛni ma: «Ba-o, doun zunu, gi pe gi la uaazu, naa gɔ gɛ ga kasɔ wola è unma.» Abesalɔme bɔini da, kele masagi gɛleni tolīgi ua, é tuya looni nɔ be.

²⁶ Abesalɔme gɛni ma: «Ni è la mɔ keeni è ua ua, va bu kɛeloin Amenɔn li, é gi maaza.» Masagi gɛni ma: «Lee vaa zu é liizu, wo maazaasu?» ²⁷ Abesalɔme ná-kpɔidai maavele ma, masagi beni Amenɔn ua, ti li ta masagi ná-doun zunuiti pe.

²⁸ Abesalɔme devei veeni ná-botigé nuiti zea, é gɛ ti ma: «Wa Amenɔn gaana feya koozunɛai ga dɔɔi, ta ná gɛna wo ma: «À Amenɔn loɔa,» názu wa paa niina. À mina lua, nà gɔ gè devei veai wo ya. À zεbezege, wo gaaba.» ²⁹ Abesalɔme ná-botigé nuiti ti ná-devei zoni, ti Amenɔn ua. Gaamago masagi ná-doun zunui zɔiti ti wuzegeni daami wosuue, εε ge le ná-soovale fuului gɔma, é uela.

³⁰ Ti yeni pelei ma, Davide mɛni ga Abesalɔme masagi ná-doun zunuiti pe paave, gila kpalaa ge la gɔlani.

³¹ Masagi wuzegeni, é ná-segeiti balivali ga, é la zooi ma. Ná-botigé nu wolaiti pe ti gɛni loni koba, ta-zegeiti balivaliai ga.

³² Davide kεεgɛloin Simea ná-doun zunui Yɔnadabe kpɛi zegeni, é gɛ ma: «Màligii masagi mina gɛsiε ga masagi ná-doun zunuiti pe ka ti zaai, Amenɔn gɛla ka saai. Kaite yeei é uuuni la ná-seelai Tamaal ma, Abesalɔme gɛni gɛezu, toɔa paazu. ³³ Màligii masagi mina niima vai zege mu yii uɔ, é ua da gɛsiε ga ná-doun zunuiti pe ka ti zaai. Amenɔn gɛla nɔ gɔ saai.»

³⁴ Abesalɔme bɔɔɔi uelave.

Siegi zu ada maabe nui weleni la gɔozama, é nu mɔinmɔin golai gaani, ti da ua ga polu uelei, gize gaka-

maue. ³⁵ Yɔnadabe gɛni masagi ma: «Welena masagi ná-doun zunuiti ba, ti uaazu, egevelei nɔ gè gɛa bosu la è ma, nɛi gè ga da-wotigé nui.» ³⁶ Kpesuue ga bɔe, masagi ná-doun zunuiti ti unkulani. Ti pe ti wɔlɔni ga gola, masagi balaa ta ná-botigé nuiti ti wɔlɔni gola.

³⁷ Abesalɔme uelani, é li Gesuul masagi Talemayi uɔ be, Amiyude ná-doun zunui. Davide gɛni ná-doun zunui zaa wɔlɔi wosu folo-o-folo. ³⁸ Abesalɔme yeni pela uelei zu Gesuul, é ke ga kona savago. ³⁹ Masagi Davide loogoni Abesalɔme be vai ua, mazɔkɔ gaaneɛnea gɛni de niina Amenɔn zaa vai zu.

Abesalɔme gale ma vai Zeeluzaleme

14 Seluya ná-doun zunui Zoabe kaani ga masagi yiimaaleida Abesalɔme letegi. ² É keela leveni Tekoa, ti ua ga anzanui ta, nii gola zoogai faa betezu, é gɛ ma: «Bɔɔɔ gɛ ege da gɛ saa wɔlɔ wosu, è saa wɔlɔ zegei loo gɔba, mina gulɔ maku nɛene sie bɔɔɔ ma, gɔazuue gɛ ege anzanui nii é ná-nui ta zaa wɔlɔ wosu kaite. ³ Da li niina masagi uɔ be, nii gè bosu è ma, è naa wo ma.» Zoabe naa leeni la, nii maaneeni é bo masagi ma.

⁴ Tekoa anzanui liini masagi uɔ be, é nɔko bu, é gɛ ma: «Ee, masagi, kizo.» ⁵ Masagi gɛni ma: «Leeni gɔ è pɔ?» É gɛni ma: «Masagi! Nà ga poanzai, sinigi zaa. ⁶ Doun zunu felegɔ gɔ é gɛa zèa, nɛi gè ga da-wotigé anzanui. Ti felegɔ ti kɔni dɔkɔ zu, nu la ná, é ua ti gɔagɔwe, zɔi da bɔkɔlai loɔa, é paa. ⁷ Peleyegei pe buzegé uele gɛna dàalɔgɔma, ti gɛ mà: «Zɔi é bɔkɔlai uaai, fe, gi paa, tɔzei é kεεgɛloin uaave. Uele gɛna gá pogani zege nui undaavili da gaama.» Ta naa gɛena, ta nà-kito gaabelagi gologolosu naazu. Sinigi laaseigi ta mavofodai gɔ pɛele zooi gɔa.»

⁸ Masagi gɛni anzanui ma: «Li da-laazu, nà deveiti feezu da-vaa zu.» ⁹ Tekoa anzanui gɛni ma: «Màligii masagi, niima vaagɔazagi ye ga giye, gá nà-peleyegei, masagi gɛ ga sɔbalala nu, ta mavofodaiti, niima vai zu.» ¹⁰ Masagi gɛni ma: «Ni nu nɔpe ka zeli lona è ma niima vai zu, uaa la pò, toɔa è ye ná.»

¹¹ Anzanui kpɛi zegeni uolu, é gɛ ma: «Masagi soma, é minazege bè Gɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, ga potokula nui mina ta uee nà-maancɔɔi ua, ga é ua zɔi uaa, nii zεgai zèa.» Masagi googaaוותeni, é gɛ ma: «Gè gɔnaa Gɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga è-loin unma undegai gila kpalaa ge la loa zooi ma.»

¹² Anzanui gɛni ma: «Da va bu nei, màligii masagi, gè faa gɛli bo de è ma, nɛi gè ga da-wotigé anzanui?» Masagi gɛ ma: «Bɔena.» ¹³ Anzanui kpɛi zegeni uolu, é gɛ ma: «Lee vaa zu mu è gɛsiε gɛna, é lo GALA ná-nubuseiti ba? Mazɔkɔ wooi niiti maavele ma, è ti wogai feya, masagi, è bɔɔɔ gɔwege ga sɔba nu, mazɔkɔ è la Abesalɔme gaagaleni ma, nii é kpɛai.

¹⁴ Yeeta ade pe ada zaazu, ege ziei puai ya zooi ma, nu la zooga zεezu. GALA ge la da ga zenvu gɛla nu ya, kele toɔa da pelei gɛziε ga nii kpɛai, é mina ye pela uelei zu. ¹⁵ Da kaana, pàai gè bɔe è uɔ, toɔa ga nubuseiti kevelei gɔ, é màaluai, gè gɛ bɔɔɔ ma: «Nà li-izu, gè bɔe masagi uɔ, tanisu toɔa zie ga nà-tene gooi,

nèi gè ga ná-botigé anzanui. ¹⁶ Tanisu toga ke é baa màazu, nèi gè ga ná-botigé anzanui, zunui naa laalɔɔma, nii é gèa pɔ é gi laazege etea, gá doun zunui, ga é gi gula nubuseiti saama, niiti GALA ge yimazegeai ga tiye ga ti gè ga nɔnɔ. ¹⁷ Kèeue bɔɔɔ ma: «Maligii masagi laawooi gá gè ga ziilei kpɔe bè.» Mazɔɔɔ màligii masagi gèeue egè GALA ná-geezugeelai ga é faa uagɔi ta faa ɔɔi yɔɔɔzɔɔgula. Gɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ye è ua.»

¹⁸ Masagi gèni anzanui ma: «Nà balaa, nii gè è gaazagasu ma, mina tanɔpe dɔɔɔgɔ bā.» Anzanui gè ma: «Màligii masagi, bɔena.» ¹⁹ Masagi kpɔei zegeni uolu, é gè ma: «Zoabe lei é ua gè uolu niima vai pè su?» Anzanui gè ma: «Ee, màligii masagi, GALA ka kàazu, egèuelei è vulua la ga gite, nii kpein màligii masagi boga, nu la zooga zegezu ba, è ua li ga yeeza baa gɔuezu uele. Ti pè ka ga gaamai, da-wotigé nui Zoabe gá é tèuega, ga gè bɔe è uɔ. Nii kpein maaneai ga gè bo, nèi gè ga da-wotigé anzanui, tɔ gá é ti pè pua dà. ²⁰ Ni da-wotigé nui Zoabe naa gèa, toga pɔ é niima vai gula ga keuelei tagili. Kele gigi gá màligii ya, egè GALA ná-geezugeelai. Nii kpein é gèezu zɔoi zu, é ti pè kwèe.»

²¹ Masagi liini, é gè Zoabe ma: «Nii è boga, gè vaa bu. Liina, è ua ga zunu loungoi Abesalɔme ue.» ²² Zoabe nɔkɔni masagi wu, é gè ma: «GALA ge tuya loo è ue, masagi! Gè kwèega ga è yiilaave mà, tɔzei è naa gèa, nii gè bogai è ma, nèi gè ga da-wotigé nui.» ²³ Zoabe wuzegeni, é li Gesuul, é Abesalɔme zegé ná, é uaa la Zeeluzalɔme.

²⁴ Masagi gèni ma: «Abesalɔme mina zeeli pò bɛ, é li ná-pelei wu.» Abesalɔme liini ná-pelei wu, é la gaaзу-laani masagi ma.

Davideni ta Abesalɔme ti yɔɔɔzɔɔubɛtɛ vai

²⁵ Izelayele yooi zu, Abesalɔme gègala la gèni ná pagi zu, é zo kɔɔɔɔɔ, é lɛ unmaue, ná pè paga gèni de. ²⁶ Konagi besu gɔlagila, é gèni nɔungi wosu, mazɔɔɔ nɔun degai gèni wuizu ma. Ti bena nɔun degai gɔɔɔ, é gè ga, kilo felegɔ ta tukpɛ (2,5), egèuelei masagi ná-kɔɔɔgiti ti la. ²⁷ Abesalɔme zunu loun savagɔ zɔɔɔni, ta anzanu loun gila, nii é gèni ga anzanu uapa gola, daa gèni ga Tamaal.

²⁸ Abesalɔme kèeni ga kona felegɔ Zeeluzalɔme, é la liini masagi gɔkala. ²⁹ Yeeta é Zoabe lolini ga é naa leve masagi uɔ bɛ, kele Zoabe la gèni kèeni, é ua li pɔ bɛ toligi ma. Abesalɔme tolini ná velesiei zu, kele Zoabe la gèni kèeni. ³⁰ Názu gá Abesalɔme gèni la ná-botigé nuiti ma: «À wele! Zoabe ná-kpalagi gá nɔnɔi goba. À li, wo abui uili ba.» Abesalɔme ná-botigé nuiti ti abui uilini Zoabe ná-kpalagi ua. ³¹ Zoabe wuzegeni, é li Abesalɔme uɔ bɛ, é gaazaɔa, é gè ma: «Lee vaa zu da-wotigé nuiti ti abui logai ná-kpalagi ua?» ³² Abesalɔme googaavoteni, é gè ma: «Gè è lolige, è la kèeni, è ua ua. Gè gèa gèezu, gè è leve, è masagi gaazaɔa, é gè ma: «Lee vaa zu sègeai Gesuul, gè ua? Maaneeni nɔ gè ye ná.» Nà pɔ niina ga gè gè masagi gɔkala niizu, ni nà ga sɔba nu, é pàa!» ³³ Zoabe liini masagi uɔ bɛ, é naa ná-doin laawooiti pè daazeeli ma. Masagi Abesalɔme

lolini. Di ai ma, é nɔkɔ masagi wu. Masagi Abesalɔme nɛneni ga daave komagai.

Abesalɔme wuzegé vai Davide laalɔɔma

¹⁵ Naa uoluma Abesalɔme kɔɔɔɔ wotolo gila ta sooiti gaizieni bɔɔɔ ue, ta nu uuulɔɔlɔɔgɔ (50), niiti ti gèni bizazu ná-wotoloi gɔkala. ² É gèni wuzegézu ga sobuzobui, é lo pele gɔbaue. Nu nɔpe a la gèna lia masagi uɔ bɛ tukpɔɔaaleue vai ma, Abesalɔme gèni gaazaɔasu, é gè ma: «Da ga taa bɛgele zu nu?» Naa a la gèna ma: «Nà ga Izelayele wolodai zu nui ta.» ³ Naazu Abesalɔme gèni gèezu ma: «È lii ungi uage, kele nu nɔpe ge la masagi uɔ bɛ, a woilo è-woo ma.» ⁴ É bɛna gè ma uolu: «Ee, ni nà gá gè gèni tukpɔɔaaleuezu zɔoi nii zu, niiti kpein kpɔe baa goomaagaali ti yɔɔɔzɔɔ, ta la gè uaazu pɔ, nà ma, nà la gè ta-lukpɔi gaaaleuezu ga telebodai.» ⁵ Ni nui ta a la maabugana ga é nɔkɔ bɛ, é gèni yeemaalesu ma, é so, é buzegé, é nɛnɛ.

⁶ Zekana Abesalɔme gèni kèezu la ga nui pè nɔ a gè liizu masagi uɔ bɛ tukpɔi gaaaleue vaa ma, naa gá é yeni kèezu, é nɛ Izelayele nuiti bɛ.

⁷ Kona naanigɔ uoluma, Abesalɔme gèni masagi ma: «Va bu, gè li Gèebelɔn, gè minazegéga laazeeli, nii gè kea Gɔɔɔ GALAGI ue. ⁸ Mazɔɔɔ nèi gè ga da-wotigé nui, gè minazegé kèeni, siegi zu gè gèni la Gesuul, Siili yooi zu. Gè gèni ma: «Ni Gɔɔɔ GALAGI a gaaɔgalena ma Zeeluzalɔme, nà zalaɔa gula bɛ.» ⁹ Masagi gèni ma: «Li, ziileigi gè è ue.» Abesalɔme liini Gèebelɔn.

¹⁰ Keai ma miná, é keelaiti teveni Izelayele wolodaiti pè ma, é gè ti ma: «Siegi zu wa puu fɛ wooui menina la, wa gè ma: «Abesalɔme gèa ga masagi Gèebelɔn.» ¹¹ Nu unfelegɔi (200) niiti Abesalɔme ti lolini, ti zegé Zeeluzalɔme, ti uile polu ladalai zu, ti la gèni faa nɔpe kwèe ná-kisie zu. ¹² Keai ma zalaɔai gulazu, é nu leveni Gilo taazuue ga ti Gilo nui Ayitɔfele loli, é gèni ga Davide ná-tɛnɛ bo nui. Woyai zebei wola nɔkɔni, ta nubusei gèni liizu ga mɔinda Abesalɔme uolu.

Davide uela vai

¹³ Nui ta uaani, é gè Davide ma: «Izelayele nuiti ti gaaavotega Abesalɔme ma.» ¹⁴ Davide gèni ná-botigé nuiti ma, niiti kpein ti gèni koba Zeeluzalɔme: «À wuzegé, ade uela, mazɔɔɔ ade gula gèlegéle kili ge la ná Abesalɔme ya. À suvile, wo li, ni naa laade, toga zuvilezu ga é zeeli ade ma, é faa nɔu gè ga adeye, ta é lɛ taazuue ga bogá zɔkɔi, é da nuiti paa.» ¹⁵ Masagi ná-botigé nuiti ti gèni ma: «Masagi, nii nɔpe è devezu, gá è yeema.»

¹⁶ Masagi ta ná-peleyegei pè ti uilini gɔɔɔa, ti uela, kele é anza puugɔ yeni ná, niiti ti la vuluni ga zɔiti kèuele, ga ti da wele kooi ma. ¹⁷ Masagi gulazuue taai ua ta nubuseiti pè, ti lago loni pele gaaabelagi gɔbaue. ¹⁸ Ná-botigé nuiti kpein ti gèni levesu koba, ta tɔ bɔɔɔi make nuiti niiti ti gèni ga Kelete nuiti ta Peelete nuiti, naa uee Gate nu undzɔitaiti (600) ba, niiti ti zegèni Gate, ti uile masagi uolu, ti da lo tugɔ.

¹⁹ Masagi ġeni Gate nui Itayi ma: «Lee vaa zu da balaa è uilesu gi uolu? Gale ma, è li, è ye masa niinei ġoba, mazkwa da ga wéen ue, ti è ġulaai da-yooi ua. ²⁰ È uaaue pò be su la de ġoozani, nà è uilesu ġale mwa ġwa ma za gi uolu? Gè la de wala kwèe mini ġa gè liizu ná. Gale ma, è li wa è-ġeeloonti. Ġoġġ GALAGI zoo è nubwġlai ta woofġiladai ġe è ue.» ²¹ Itayi masagi woofaauoteni, é ġe ma: «Gè ġonaa Ġoġġ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma deí è vulua, ga ue npe mǎligii masagi è liizu ná, nà è uolu, saai zu baa zenvui zu.» ²² Davide goofaauoteni, é ġe ma: «Naa uage. Levena mu uelelaue.» Gate nui Itayi leveni uelelaue ta ná-nubuseiti pe, é uee ta-ueleyeġeiti ba. ²³ Bebei leve-sue, nubuseiti pe ti ġeni wala zu. Masagi Seedelwn ue-tugi budeni, ta polu nuiti pe. Ti teuebai zu uelei zoni.

Davide woofġila botiġe nuiti ze fai Zeeluzaleme

²⁴ Zalaġa ġula nuiti Sadke ta Abiataal balaa ti ġeni ná, ta Leevi nui niiti ti ġeni GALA ná-minazeġe kesui zeġezu. Naati ti minazeġe kesui laani zoi ma, eyesu nubusei pe ge be ga ġula taai ua. ²⁵ Masagi ġeni Sadke ma: «Gale ma ga GALA ná-minazeġe kesui taazu. Ni Ġoġġ GALAGI ġa pò é faabwġ ġe bè, toġa ua ga ze uolu, é va bu gè ná-minazeġe kesui ġa, ta seizue. ²⁶ Kele ni a ġeena mà: «Ziima nu la mwa ġe,» naazu é sò uelei é pò la.» ²⁷ Masagi ġeni zalaġa ġula nui Sadke ma uolu: «Da wozaġaazu? Gale ma, é li taazu ziileigi zu, wo-loun felegiti ti wo maaza, è-loin Ayimaase, ta Abiataal ná-doin Zonatan. ²⁸ Nðun nà maabwungu wosu ġwa zu teuebai zu, zie maalevesue ġobaue, eyesu gè wo-laageela wala.» ²⁹ Sadke ta Abiataal ti ġaleni ma ga GALA ná-minazeġe kesui Zeeluzaleme, ti ye ná.

³⁰ Davide ġeni Wolive ġizei læzu, é da wala, é seġei ueai nčungi ma, é ġeni ziezu ga kwġa nakai. Ziti pe ti ġeni polu, ti seġeiti pèeni tčungiti ma balaa, ti da le ga wala. ³¹ Ti uaani, ti ġe Davide ma: «Ayitwfele ġa woja gili nuiti saama, niiti ti Abesalme uolu.» Davide ġeni ma: «Ee, Ġoġġ GALAGI, Ayitwfele ná-tene gooiti supaka ġula.»

³² Davide zeelii ma gize unmaue, ue nu nčwku ná GALA bu, Aaleke nui Ġusayi ġulani ga polu uelei, kba zeġei ualiali ga, fufiligi nčungi ma. ³³ Davide ġeni ma: «Ni da uilena pòlu, da ġeezu ga kàw. ³⁴ Kele ni da ġalena ma taazu, è ġe Abesalme ma: «Ee, masagi, nà ga da-wotiġe nui, gè botii ġea è-ġe ue eyesu za zeeli, nizu niina da ġa gè botii ġeezu è ue,» naazu da zoo è pele besa bè Ayitwfele ná-tene gooiti tuġ. ³⁵ Zalaġa ġula nuiti Sadke ta Abiataal ta ġeezu è ua. Nii npe da menina masagi ná-pelei wu, da li, è bo ti ma. ³⁶ Ti-loun felegiti ta ná, Sadke ná-doun zunui Ayimaase ta Abiataal ná-doun zunui Zonatan. Wooi npe wo menisu, naati ka wa vali ti ma, ti ua, ti bo mà.» ³⁷ Davide bwalai Ġusayi ġaleni ma naazu taazu, siġi zu Abesalme ġeni læzu la Zeeluzaleme.

Davide ta Mefibaale ná-botiġe nui Siba

16 Davide lago leveni nč gize unmaue ua, é uaazu daaġomisu ga soovale felegi ti maagilii ta ti ġasġilii ga bulu unfelegi (200), ta leezen wwa buun ungila (100), naa uee gulu waa ungila (100) kili ba, ta kwa woole ġila dwa zu. ² Masagi gaazaġani, é ġe ma: «Lee ġa è pò è ke ga nii pe?» Siba goofaauoteni, é ġe ma: «Soovalegiti ta ga masagi ná-peleyeġei nčw, ti da ze ti ġwa, bului ta gulu waaiti ti ġe ga ġwa buzeġe niinegiti be, dwa ġe ga kwale deí naati be, ta bwa teuebai zu.» ³ Masagi ġeni ma uolu: «Mini ġa mu da-ġalamoin ná-doun zunui ná?» Siba masagi woofaauoteni, é ġe ma: «Zeġe Zeeluzaleme, mazkwa è ġea ġeezu bwa ma: «Izelaye ueleyeġe ġa kèe ná-masadaí ve zèa niina.» ⁴ Masagi ġeni Siba ma naazu: «Ni zekana é la, nii pe é ga Mefibaale nčw, gè ti pe fea è ya.» Siba ġeni ma: «Nà nčwku è ġwa wu. Da-vaabwġ zoo è ye bà, mǎligii.»

Simeyi Davide voovoo vai

⁵ Masagi Davide zeelii ma Baġulime, zunui ta ġulani taa goi naa zu, é ga Sayile ná-peleyeġei wu nui ta. Zunui naa laaseigi ġeni ga Simeyi, é ga Geela ná-doun zunui. É ġeni uaazu ga Davide voovoo, ⁶ é da kwuiti pili Davide ta ná-botiġe nuiti ma, ane ni nubuseiti ta salaususiti ti ġakuni naa ma, kwèzu uelei ta zeezazu uelei. ⁷ Simeyi ġeni woofulazu, é da Davide voovo, é da ġe ma: «Leve, leve, nu uaa nui, nu nakai! ⁸ Ġoġġ GALAGI Sayile ná-peleyeġei ma namai laa è unma, Sayile nii è masadaí ġeezu potogi zu. Ġoġġ GALAGI masadaí ġula è ya, é fe è-loin Abesalme ya. Wele da ua za, è maawindai, eġvelei soloogai la è ma, mazkwa da ga nu uaa nui.»

⁹ Názu ġa Seluya ná-doun zunui Abisayi ġeni la masagi ma: «Lee vaa zu nu ġa gile uoomai nii ye ná, é da mǎligii masagi voovo? Va bu gè li, gè nčungi leve ba.»

¹⁰ Masagi goofaauoteni, é ġe ma: «Wawa ġa naa zu ga leeni, Seluya ná-doun zunui? Mazkwa ni Ġoġġ GALAGI ġa keai ma é fòovo, be ġa a zelilo ma?» ¹¹ Naa uoluma Davide ġeni Abisayi ta ná-botiġe nuiti pe ma: «Ni doun zunui nii gè wala nà bwa, naa ġa ġeezu è pàa, Benzamen nui nii la kea, é ua leve naa ua baa? À ze ná dwin, é foovooi loo, mazkwa Ġoġġ GALAGI ġa é boga ma. ¹² Tanisu Ġoġġ GALAGI ġa nà-maanwġ ueesu, é za voovooi lati ga tuyai.»

¹³ Davide ta ná-nuiti ti ġeni liizu nč, Simeyi balaa ġeni ziezu Davide ġobaue gize ġakamaue, é da foovooi loo, ta é da kwui ta fufiligi pili. ¹⁴ Gaabelagi, masagi ta polu nuiti ti zeelini, ti wola bwalai. Miná ġa ti loogoni ná.

Abesalme zeeli vai Zeeluzaleme

¹⁵ Abesalme ta Izelaye nubuseiti pe ti læni Zeeluzaleme, Ayitwfele ġeni ba. ¹⁶ Siġi zu Davide bwalai Aaleke nui Ġusayi zeelini la Abesalme ġobaue, é ġeni ma: «Masagi lebi ġeke, é lebi ġeke faan!» ¹⁷ Abesalme ġeni

Gusayi ma: «Da-woogefiladai pe kana, é uile è-wɔɔlai ua? Toga gale, è la uileni polu?»¹⁸ Gusayi googaaavoteni, é gɛ ma: «Ba, nui nii Gɔɔɔ GALAGI ta nubusei niiti, naa uɛ kɔɔɔ nui ti pe ba, ti yimazegeai la, naa gɔ gè uilesu polu, gè ye koba.¹⁹ Tɔun ɔɔɔ, nui ma zii pe tei nà da botii gɛ be. Bɔɔɔlài ná-doun zunui la ga de baa? Uelei nɔ gè gɛa la ga è-gɛé ná-botigɛ nui, zeno gana gè botii gɛézu la è uɛ.»

²⁰ Abesalɔme gɛni Ayitɔfele ma: «À da tenegi wo uɔɔma. Ada ke gale?»²¹ Ayitɔfele googaaavoteni, é gɛ ma: «Li, è la ga è-gɛé anzaiti, niiti ti la vuluni ga zɔiti keuele, é ti yegai masa pelei wu, ga ti da make. Izelayele pe ka kwɛé naazu ga è legɛa è-gɛé zu, naazu niiti pe ti è volu, ta zɛbe kɔɔɔ.»²² Ti sege gɔtai Ioni Abesalɔme uɛ, doogɔ bosuɛ ná betɛai pelei maazu, miná gɔ é laani ná ga kɛegɛ anzaiti, niiti ti la vuluni ga zɔiti keuele, Izelayele nui ti pe gaazu.

²³ Naama ziegi zu kupɛ gɛni Ayitɔfele ná-tene gooitii pe ba, egɛ nu gɔ GALA bɔɔɔ gɛaazaga, zekana ná-tene gooitii pe ti gɛni la Davide uɛ ta Abesalɔme balaa be.

Gusayi Ayitɔfele ná-tene gooi maagɛali vai

17 Ayitɔfele gɛni Abesalɔme ma: «Be gè yeelo nu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) ua, gè uile Davide uolu za bidii nɔ.² Nà zeelizu ma siegi zu kpɔɔɔ la, zɛbe la mɔ zea. Nà faa zupui uilisu pɔ be. Niiti kpein ti polu, naati ti bize, gè masagi gɛla nɔ uaa.³ Naa uoluma gè gale ma ga nubuseiti pe. Mazɔɔɔ ni zunui naa a zana, nii è gaiziezu, nubuseiti pe ta gale ma è uɔ. Ti zeiziileigi zu.»⁴ Naama wooi zolooni Abesalɔme ta Izelayele nu wolaiti pe ma.

⁵ Abesalɔme gɛni ma: «Aaleke nui Gusayi loli deɛ, ade tɔ balaa goomeni.»⁶ Gusayi leai ma Abesalɔme uɔ be, Abesalɔme gaazagani, é gɛ ma: «Wele nii gɔ Ayitɔfele boga, gi naa gɛ, nii é bogai, baa gigi tagɛli ka è uɛ?»⁷ Gusayi Abesalɔme woogaaavoteni, é gɛ ma: «Niima gelei zu, Ayitɔfele ná-tene gooi la uani.»⁸ Gusayi gɛni ma: «È è-gɛé gɛwɛé sɔ ta ná-nuiti! Ta ga zɛbesu zalauusuiti, ti vilɛuɛ egɛ zulubui, nii ma yivoi gɛlaa zea dɔɔɔ zu. È-gɛé gɔ ga kɔɔɔ nui, é la uaa zu kpidi gɛézu nubuseiti saama.⁹ De bɔɔɔ gani, toga gɛ kɔɔɔua kɔtu yegei ta zu, baa ade tagɛli. Ni tɔ gɔ zeina ga da-gɔɔɔ nui tanigaa ti zaana ti ya, ma wooi ga meni é wo ga: «Abesalɔme ná-nuiti ti loa bu.»¹⁰ Naazu, anɛɛ zɛbesu zalauusui, niiti zala yii ti gɔozu, naati pe ta gɛ iɔɔtevei zu. Mazɔɔɔ Izelayele pe ge kwɛé ga è-gɛé gɔ ga kɔɔɔluba wolai, ta kɔɔɔ nu wolaiti ta ba.¹¹ Nà pɔ ga Izelayele nui ti gɛaɛ ba è gɔba, é kɔɔɔzi Dan, é zeeli Beel-Seeba, da-gɔɔɔɛbe gɔ mɔin egɛ kpoloɔɔi laaue ma pagɛgi. Da bɔɔɔ è lo ti lugɔ kɔɔɔzusuɛ.¹² Ada zeelizu Davide ma ade ta, uɛ dɔɔɔguai ná, ade loo ma, egɛvelei nɔɔai a da uɛ la zoi ma. Tɔ-o, ná-siepoluitiyo, tanɔpe ge la gɛla ade ya.¹³ Ni a kɔɔɔuna taai ta zu, Izelayele nui ti pe ta ua ga galuiti, ade taai naa mɛɛn pɛtugi zu, é kobauɛ, eyesu kɔtu gɛla kpala ge mina mɔ gɛ ná.»

¹⁴ Abesalɔme ta Izelayele nui ti pe ti gɛni ma: «Aaleke nui Gusayi ná-tenegi vizɔge, é leue Ayitɔfele nɔɔi ua.»

Mazɔɔɔ Gɔɔɔ GALAGI deveni ga é Ayitɔfele ná-tene pagɔ loo bu, nii a ke é ua ga maanɔɔɔ Abesalɔme ma.

Davide Zuluden bude vai

¹⁵ Gusayi liini zalaɔa gɛla nui Sadɔke ta Abiataal uɔ be, é Ayitɔfele ná-tene gooi laazeeli ti ma, ta nii tɔ bɔɔɔ é bogai Abesalɔme ta Izelayele nu wolaiti pe ma.¹⁶ È gɛni ti ma uolu: «À nu leue fala Davide ma, é bo ma ga, é mina pi za teuebai zu zie maaleuesuɛ gɔbauɛ, keɛ è Zuluden bude, é li poun, nii a ke ti mina za ta ná-siepoluiti.»

¹⁷ Zonatan ta Ayimaase ti gɛni En-Lɔgele, botigɛ anzanui gila ge gɛni liizu, é da keela wooi wo ti ma, nii maanɛni ga ti li, ti bo Davide ma. Mazɔɔɔ ti maa la gɛni nɛni ga ti le taazuɛ, naa gɔ a ke nu mina ti gɔ.¹⁸ Keɛ zunu loungo gɛla ge ti gɛani, é li, é bo Abesalɔme ma. Keela felegɔti ti liini ga gaazuvile, ti liini, ti le Bagulime zunui ta ná-pele wu. Zieyegɛ gɛni ná-koizuuɛ, ti kɔɔɔni zegɛi naa zu.¹⁹ Pele deei sege wolai zegeni, é peɛ zegɛi la, é ani gɛe zigai uuuni ma, nu nɔpe ge la bena gaaga ga ani gɔ ná.

²⁰ Abesalɔme ná-keelaiti ti uaani anzanui naa uɔ be, ti gɛ ma: «Mini gɔ Ayimaase ta Zonatan ti ná?» Anzanui ti woogaaavoteni, é gɛ ma: «Ti ziei budea.» Ti naati gaizieni, keɛ ti la gɛni Ayimaase ta Zonatan gɛani. Ti gɛleni ma Zeeluzalɛme.

²¹ Ti liai ma, Ayimaase ta Zonatan ti gɛlani zieyegɛi zu, ti li, ti keela wooi wo Davide ma. Ti Ayitɔfele ná-tene gooi laazeelini Davide ma, nii é boni daalɔɔma. Naa uoluma ti gɛni ma: «À wuzegɛ, wo ziei bude ga suvile.»²² Davide ta nui niiti kpein ti gɛni polu, ti Zuluden budeni. Geelaalaosuuɛ kaani ga ti pe ti leuega.

²³ Ayitɔfele kaai ma ga ná-tene gooi la zoni, é leeni ná-soovalegi gɔma, é li ná-taazu. Kpegai ma ga vali ná-pele wu nui ti ma, é bɔɔɔ zɛleni, é za, ti maagɛlu kɛegɛ ná-kabai zu.

Davide zeeli vai Maɔanayime

²⁴ Davide zeelini Maɔanayime. Abesalɔme ta Izelayele gɔɔɔ nui ti Zuluden budeni.²⁵ Abesalɔme Amasa gɛni ga ná-kɔɔɔgulubai, Zoabe uotogi zu. Amasa tɔna ge gɛni ga Izelayele zunui ta ná-doun zunu, nii daa gɛni ga Yitela. Amasa dee laa gɛni ga Abigayile, Naɔase ná-doun anzanui, nii é gɛni ga Zoabe dee Seluya baazeelai.²⁶ Izelayele nui ta Abesalɔme ti ta-gɔɔɔlagai uuuni Galaade yooi zu.

²⁷ Davide zeelii ma Maɔanayime, zunui tanigaa ti daagɔmini: Naɔase ná-doun zunui Sɔbi, é ga Laba nui, Amɔn nui ta-laa wolai, ta Lodebaal nui Amiyele ná-doun zunui Makiil, naa uɛ Baalezilayi ua, Lɔgelime nui Galaade yooi zu.²⁸ Zunui niiti ti uaani ga daama aniiti, ta anipakaiti, ta digiiti, ti ua ga moloi nii é ga beleegi ta wɔɔlezegi, ti ua ga bulu vukoi, ta ani gɛe gɛegaiti, ti ua ga tɔɔ baazagiti ta ma uɛleuelegi.²⁹ Ti uaani mɔnɔ ga kɔin gulbi, ta niki niimi dɛi ma wulɔi, naa uɛ folomazegi ua, ta baalagiti. Ti naati pe feeni Davide ta ná-nubuseiti zea, nii a ke ti laami, mazɔɔɔ ti gɛni gɛézu

baɔɔ ma: «Numai niiti ti baɔɔ ga siei ti boga teuebai zu, pului ta kpɔɔle wɔin gana ti ma.»

Abesalɔme ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ loo vai bu

18 Davide kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nui ti gaaluni, niiti ti gɛni polu. É nu waagilagila kundigiti ta nu ungilagila kundigiti seini ti unda. ² Davide kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ gaaɔwɛni su saua, é ma mɔungi ve Zoabe ya, é felesiei ve Zoabe keɛɛɛɛɛɛɛɛ Abisayi ya, Seluya ná-doun zunui, é sauasiei ve Gate nui Itayi ya. É zeba é gɛ tɔ baɔɔɔɔɔɔɔɔ toɔa uilesu ti uolu kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ. ³ Kele kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nui ti gɛni ma: «Kpele-o, è la uilesu gi uolu! Mazɔɔɔɔ ni gá uelana, é la gɛa ga faa biin gi zili nui gaazu, anɛ balaa gi gɛlazuɛ pɛ ka zaazu, ti la naa gɛa ga faa biin. Kele da gɛla, è gɛɛɛɛ eɛɛ nu waapuugɔ (10 000) gi zaama. É gɛla naa uolu balaa, fizɔɔɔ ga è ye taazuɛ, è da kpɔɔɔɔɔɔɔɔ leve gi ma.» ⁴ Masagi gɛni ti ma: «Nà naa gɛɛɛɛ, nii pagai wo gaaazu.» Masagi lɔni taa zigidaɛ gɔbaɛ, siegi zu kɔɔɔɔɔɔɔɔ gɛni gɛlazu la, nu ungilagilagiti ta nu waagilagilagiti. ⁵ Masagi devei veeni nu savagɔ niiti zea, Zoabe, Abisayi, ta Itayi, é gɛ ti ma: «Nà wo maanɛɛɛɛɛɛ, à mina faa ɔɔ gɛ ga zunu lɔngoi Abesalɔme.» Bebei pɛ ge masagi woomɛni, é da devei naa ve kɔɔɔɔɔɔɔɔ ma gɛndigiti zea, é uile Abesalɔme ua.

⁶ Kɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ni kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ua ga ti Izelayele nui daagɔmi ga kɔɔɔ. Ti kɔɔɔ ni ga, Efelayime kɔɔɔ zu. ⁷ Davide ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ Izelayele gele ma ga gola, nu waau-ufelegɔ (20 000) gɛ ti paani Izelayele ua. ⁸ Kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nui ti vazani ma zou gɛlegi naa zu. Naama voloi nui liegi é zaani dɔɔɔ zu, naa mɔinni, é leve niiti ba, boga zɔkɔɔ ti uaani.

Zoabe Abesalɔme uaa vai

⁹ Abesalɔme wɛleni, é baɔɔ gɛ Davide ná-nui kakala. É bizeni ná-soovale fuului gɔma, naa li, é lo sene gulu wola ta ma kɔɔɔ zu. Abesalɔme nɔungi batani gulu bekegiti zɔɔɔɔɔɔɔɔ, é yeni zɛleni geegɔɔɔ ta zɔɔɔ yɔɔɔɔɔɔɔ, ná-soovale fuului gɛla bu, é da li. ¹⁰ Kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nui gɛla ge kaani, é li, é bo Zoabe ma. É gɛ ma: «Gè Abesalɔme gaaɛ zɛleni sene gului ua.» ¹¹ Zoabe gɛni ma: «É kaɛ! Leeni vaa zu è la paani náɛ nɔ? Nà la wali gɛa puugɔ ve è ya ta saamaɔili gila.» ¹² Kele kɔɔɔɔɔɔɔɔ nui googaaɔɔɔɔɔɔ, é gɛ ma: «Ba-o, anɛ ni wali gɛa waagila (1 000) ka da la kɔɔɔ, è fe zèa, gè la kea, gè ua yeelo masagi ná-doun zunui ma, mazɔɔɔ gi goomeni, é fali nii wo wo ma, da-o, Abisayi-yo, ta Itayi, é gɛ wo ma: «À dama ga nu nɔɔ ge mina faa ɔɔ gɛ ga zunu lɔngoi Abesalɔme.» ¹³ Tɔ baɔɔ ni gè gɛkulani zènvui zu, gè paa ná, gè ke eɛ faa la gɛla su, masagi a la meni nɔ, mazɔɔɔ faa la da ga kɔɔɔ ba, da baɔɔɔ balaa è la bena màavaawo.» ¹⁴ Zoabe gɛni ma: «Gè la nà-yeɛɛɛɛɛɛ gɔlogolosu è ma!» É kpaku gaaɔɔɔ savagɔ zɛgɛni, é li, Abesalɔme yenvui su dɛ zɛleni gului ua, é ti badɔ naa yii ua. ¹⁵ Zunu lɔngo puugɔ niiti ti gɛni Zoabe ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ segezu, naati ti gɛkuni Abesalɔme ma, ti mɔta ua.

¹⁶ Zoabe puugɔ veeni ga ti loogɔ kɔɔɔ ua. Ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ gɛleni ma, ti zege Izelayele nui polu. ¹⁷ Ti Abesalɔme zɛgɛni, ti pili zege boma gɔɔza golai ta zu, ti kɔɔ zigi golai lo maazu. Názu Izelayele nui eɛ ge da li uɔ da.

¹⁸ Abesalɔme gɛai ma vulua, é kɔɔ gɛla kpɔɔni Masagi Ná-Petugi zu ga gɛzesui, mazɔɔɔ é gɛni gɛɛɛɛɛɛɛɛ baɔɔ ma: «Zunu loun la bè, nii tɔɔɔ gɛ ye ba eyesu gɔ.» É tɔ baɔɔɔ daaseigi veeni gɛzesu gɔtui naa ua, zaagaza daa gɛ ga «Abesalɔme ná-gɛzesu gɔtui.»

Davide Abesalɔme zaa vai meni fai

¹⁹ Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase gɛni Zoabe ma: «Va bu, gè li, gè niima woo niine uagɔ laazeeli masagi ma, ga Gɔɔɔ GALAGI ná-gaamai vea zea, é unmɔɔga, é kula sili nui zea.» ²⁰ Zoabe gɛni ma: «È la zooga gɛɛɛɛ ga woo niine uagɔ laazeeli nu za, da zoo gɛɛɛɛ la yee gɛli, kele za è la zooga liizu niima wooi wosu, mazɔɔɔ masagi ná-doun zunui zaɛɛ.» ²¹ Zoabe gɛni Etiyɔpi zunui gɛla ma: «Nii è kaai, li, è naa wo masagi ma.» Zunui naa nɔkɔni Zoabe gɔɔɔwɔ, é wuzegɛ, é li ga kpizei. ²² Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase kpɔɔ zɛgɛni uolu, é gɛ Zoabe ma: «Nii a gɛlana su, naa gɛla su! Kele be bà, gè bize Etiyɔpi zunui uolu.» Zoabe googaaɔɔɔɔɔɔ, é gɛ ma: «Lee bize gɛ è ɔ è bo, bɛ? Da-undaaɛ nɔɔ ge la nii gɛgɛla woo laazeeli vai zu.» ²³ Ayimaase gɛni ma uolu: «Nii a gɛlana su, naa gɛla su! Kele nà ɔ gè bize.» Zoabe da gɛ ma niina: «Bizena mu.» Ayimaase bizeni, é li ga Zuluden ma nemei zu uele, é leve Etiyɔpi zunui ua.

²⁴ Davide gɛni zeini taai ma zigidaɛ goozu uelei. Taai maabe nui siegi gɛ, é wɛle zeemaalegi zu, é zunu gɛla ka, é da ua ga kpizei. ²⁵ Taai maabe nui woogulani, é daazeeli masagi ma. Masagi gɛni ma: «Ni tɔ gɛla be, toɔa vaazu ga woo niina uagɔ.» Zunui naa gɛni maabugazu ga kpizei. ²⁶ Taai maabe nui wɛleni mɔɔ, é zunu gɛli ka, é da ua ga bizaa, é woogulani sigida make nui ma, é gɛ ma: «Wɛle zunu gɛli ba, é vaazu ga bizaa tɔ gɛla.» Masagi gɛni ma: «Tɔ balaa toɔa vaazu ga woo niine uagɔ.» ²⁷ Taai maabe nui gɛni ma: «Nà kaazu ga ma mɔungi bize uele gɛɛɛ eɛɛ Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase.» Masagi gɛ ma: «Nu uagɔ ue, toɔa vaazu ga woo niine uagɔ.»

²⁸ Ayimaase maabugani masagi ua, é gɛ ma: «Fai pɛ ka ziezɔ ga pagɔ!» É nɔkɔni masagi wu, é gɛ ma: «Mamagi gɛ Gɔɔɔ GALAGI uɛ, da-GALAGI, nii é va bu, è vɔni naati ma, niiti ti gɛa wuzegɛni mɔligii masagi laalɔɔma.» ²⁹ Masagi gaazagani, é gɛ ma: «Zunu lɔngoi Abesalɔme gɛdege faa la ba?» Ayimaase googaaɔɔɔɔɔɔ, é gɛ ma: «Siegi zu Zoabe gɛa tɛvesu la è uɔ be ga botigɛ nui taɔili uɔɔma, gè gɛa nui kaazu, ti da wola gɛ unga wuulee, kele gè la kwɛ lee ma vaa wuulee be.» ³⁰ Masagi gɛni ma: «Zie su, è lo uɛ.» Ayimaase zieni su, é da maabɔngi wo.

³¹ Etiyɔpi zunui unkulani názuɛ, é gɛ ma: «Woo niine uagɔ gɛ gè vaazu daazeelizu mɔligii masagi ma, mazɔɔɔ Gɔɔɔ GALAGI da-gaamai vea è ya, é è unmɔɔga, é è gɛla è zili nui zea.» ³² Masagi gaazagani, é gɛ ma: «Zunu lɔngoi Abesalɔme gɛdege faa la ba?»

Davide Baalezilayi mæin vee vai

³² Galaade nui Baalezilayi balaa zegeni Lɔgɛlime, é ua masagi uuuzu ga pele Zuluden zielauε, ta é vali naa ma zielauε. ³³ Kona uuulsava (80) gɛwola uɔɔ gɛni de. Tɔ ga é gɛni masagi bedema vai pε gaagulazu ba, naa gɛai ma Maɣanayime, tɔɔzei é gɛni ga kɛtε nu wola. ³⁴ Masagi gɛni Baalezilayi ma: «Uile pòlu, de ziei bude, de li Zeeluzalεme, nà è bedema vai pε gaagula ba pò bε.»

³⁵ Kele Baalezilayi googaaוותeni, é gɛ ma: «Sii ma gɔnagi yega uoluzu ga dielegɔ, gè uile su è uolu, de li Zeeluzalεme? ³⁶ Kona uuulsava (80) ga é zèa, gè la mɔ zoosu gè ua ani uagɔ ta ani ɔɔi yɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ. Nèi gè ga da-wotigɛ nui, gè la uɔɔ zoosu gè ua naati ta-nɛi yɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, niiti gè ti miizu, ta niiti gè ti bɔlezu. Gè la zoosu balaa gè ua guye loo zunuiti ta guye loo anza-nuiti goo uagɔlaba ga. Lee vaa zu nà li gɛezu ga mɔligii masagi unma gɛaɔ? ³⁷ Nà Zuluden budezu nɔ, de lago li. Gè la gɛte kwεε lee vaa zu masagi da li mæin veezu gani. ³⁸ Va bu, nèi gè ga da-wotigɛ nui, gè gale ma nà-pelei wu, gè za nà-taazu, kèε ta dèε ta-gabaiti koba. Wele da-wotigɛ nui Kimegame ua, toga yesu è uolu, nii nɔpε è pɔ è kε bè ga ma uagɔ, naa gɛ bε.»

³⁹ Masagi gɛni ma: «Zèε ga bu, bε Kimegame uile pòlu, nii nɔpε è pɔ, nà kε bε. Nii nɔpε wɔin è ma, nà kε è uε.»

⁴⁰ Eεε pε ge Zuluden budeai ma, masagi balaa kpudeai ma, é Baalezilayi nɛnɛni ga daaυε komagai, é tuya loo bε. Naa uoluma Baalezilayi galeni ma ná-taazu. ⁴¹ Masagi liini ga Gilegale uele, Kimegame gɛni polu. Zuda gɔɔɔɔɔɔ pε, ta Izelayele gɔɔɔɔɔɔ gɛlazuuε pε ge gɛni ná, siegi zu masagi gɛni Zuluden budezu la.

Maagaaɔlii ɔɔ vai Zuda ta Izelayele yɔɔɔɔ

⁴² Kele Izelayele nuiti ti maabuɣani masagi ua, ti gɛ ma: «Lee vaa zu gi-gɛelointi Zuda nuiti ti uaaɔ, ti è zegε dɔɔɔɔɔɔ, ti Zuluden bude ga de, da-o, da-uεleyegɛi-yo, ta nubusei niiti pε ti gɛa è uolu?» ⁴³ Zuda nuiti ti ti woogaaוותeni, ti gɛ ma: «Gá-o, masagi-yo, gi bɔgε é leue wo ua. Toga gale wo yiiɣaawanazu naazu? Gi zele ka bogai masagi ua baa? Baa vebeani begele ga é fea gi ya?» ⁴⁴ Izelayele nuiti ti gɛni ma: «Masagi ga ga gɔɔɔ ná zeizu gɛ puu, é leue wo ua, gi leve ga Davide bɔɔɔɔ ma, é leue wo ua. Toga gale mu, wo gi uεelalazu gani? Gɛi gi gɛa ga nu mɔungi, gi gɛ ma: «Ade ua ga adamasagi.» » Kele Zuda nuiti ta-woogaaוותegi yeeɣaabaani, é leue Izelayele nuiti tɔɔɔɔ ua.

Seeba baka fai Davide laalɔɔɔma

20 Nu nakai ta gɛni náυε, daa ga Seeba, é gɛni ga Benzamen nui, Bikeli ná-doun zunui. É puuugi vɛeni, é woogula, é gɛ ma: «Faa la ade yɔɔɔɔɔɔ ada Davide, ade la bɔni faa nɔpε ma ada Izayi ná-doun zunui. Adei de ga Izelayele nuiti, εεε pε ge li ná-pele wu!» ² Izelayele nui zɔiti pε ti zegeni Davide ua, ti uile Bikeli ná-doun zunui Seeba uolu. Keni Zuda nuiti nɔ ga ti yeni ta-

masagi ua, ti yeni polu, ti zegε Zuluden zielauε, eyesu ti zeeli Zeeluzalεme.

³ Davide zeelii ma masa pelei wu, é anza puugɔiti gaizieni, niiti ti la vuluni ga zɔiti keuele, niiti é ti yeni ga ti da wele kooi ma. É ti uuuni pele gila bu, uε ná makegai ga pagɔ. É gɛni ti bedema vaiti pε gaagulazu ba, kele é la mɔ gɛni laani ti goba pε. Naati ti yeni pele laagɔlugai wu eyesu ti zaa voloi zeeli, ti ta-eteai zie egε poanzaiti.

Zoabe Amasa uaa vai

⁴ Masagi gɛni Amasa ma: «Gè folo savagɔ vεa è ya, è Zuda gɔɔɔɔɔɔ pε toli bè, wo ua uε.» ⁵ Amasa masagi ná-devei laazeelini, kele kui leueni, nii masagi toni.

⁶ Davide gɛni Abisayi ma: «Bikeli ná-doun zunui Seeba ɔɔɔɔ, é leue Abesalɔme ua niina. Liina mu, é lo masa make kɔɔɔɔɔɔ lugɔ, wo uile polu, é mina ɔɔɔɔɔɔ zɔɔɔ taa wolai ta zu, nii sigigi ma, uε ade yee la zeelia ma ná.» ⁷ Abisayi liini ga Zoabe ná-kɔɔɔɔɔɔ, ta Kelete nuiti, naa uεε Peelete geleiti ba, ta kɔɔɔɔɔɔ gɛiteiti. Ti zegeni Zeeluzalεme, ti li Bikeli ná-doun zunui Seeba zosuε.

⁸ Ti zeelii ma kɔtu wolai ma, nii é Gabagɔn, ti Amasa gaaɔni, é da ua ga ti uɔ pelei. Zoabe saamaɣiligi ta gɛilini ná-segei maazu, bogɔ zɔkɔɔɔ gɛni ma lagɔgi zu, gɛilii saamaɣiligi ua. Siegi zu Zoabe gɛni maabuɣazu la Amasa ua, bogai looni. ⁹ Zoabe gɛni Amasa ma: «È gɛdege, kèeloun?» É Amasa belei zoni ga zeezai, é nɛnɛ ga daaυε komagai. ¹⁰ Amasa la gɛni bogɔ zɔkɔɔ gaaɔni ga pagɔ, nii é gɛni Zoabe gɔɔɔ gɛ. Naa zεba é bogai ɔ kogi zu, é koozu zɔɔɔɔɔ pu zooi ma. Amasa zaaɔni gaamaɔ, Zoabe la mɔ gɛni bogai uuuni ba, ná ua gɛ fele. Naa uoluma Zoabe ta keεgɛloin Abisayi ti pele zoni, ti uile Bikeli ná-doun zunui Seeba gaaizε vai ma.

¹¹ Zoabe ná-kɔɔɔɔ nui gila ge gɛni Ioni Amasa ma uoomai gobaυε, é da gɛ ma: «Zɔiti kpein ti Zoabe ta Davide uɔ, naati ti uile Zoabe uolu.» ¹² Amasa maagɔkɔni ma ɔamaɔ zu pele gɛzεi zu. Kɔɔɔ nui naa kaai ma ga kɔɔɔɔɔ pε ka uaaɔ, ti da lo, é Amasa ma uoomai zegeni pelei zu, é da kpalagi ta zu, é segei uεε ma. ¹³ Poomai zegεai ma pelei zu, kɔɔɔɔ nuiti pε ti leueni, ti uile Zoabe uolu, Bikeli ná-doun zunui Seeba gaaizε vai ma.

Seeba ná-fai gaabelasuε

¹⁴ Ti Izelayele yooi ná pε subizeni, ti li ga Abele-Bete-Maaka uele. Beel nuiti pε ti gaaleeni ba, ti uile Zoabe uolu. ¹⁵ Zoabe ta ná-kɔɔɔɔɔɔ ti zeelini Abele-Bete-Maaka taai ma, ti sei kele su. Ti sigigi Ioni taai laalɔɔɔma, é zeeli taai ma zigigi gɛgala. Nubusei niiti ti gɛni Zoabe uolu, naati ti tɔɔzeini ga sigigi wugula, nii a kε é ua golo.

¹⁶ Anzanui ta gɛni ná, é ga gɛma nu, naa yeni taazuε, é bain, é gɛ ma: «À woilo dε! À bo Zoabe ma, é soma é maabuɣa uε, nà pɔ gè bɔε pɔ.» ¹⁷ Zoabe maabuɣani, anzanui gɛ ma: «Da ga è ga Zoabe?» É gɛ ma: «Eyei, nà uε.» Anzanui gɛ ma: «Woilo gòo ma, nèi gè ga da-

wotigé nui.» Zoabe gɛ ma: «Gòiloge.»¹⁸ Anzanui gɛ ma: «Mɔungi ti gɛni gɛɛzu ma: «À li, wo gaazaɗa bo Abele, naama vai ɗa ɗaagula ba.»¹⁹ Gá naama nuiti saama, niiti ti yiileidai, ta ti ga woogɛɗila nuiti Izelayele. Da ma, dɔun, da pɔ è taai naa ɗologolo, nii é Izelayele ga taa biin gola! Lee vaa zu è pɔ è Gɔogɔ GALAGI nɔnɔi ɗologolo?»

²⁰ Zoabe gɛni ma: «Naa li poun! Gè la uaani taa ɗologolo faa ma, baa gè ani nɔpɛ sugologolo. ²¹ Naa ma vaa laade. Kɛle Efelayime ɗize yooi zu zunui ta ɗa ná, daa ga Seeba, Bikeli ná-doun zunui ue. Naa ɗa é wuzegɛai masagi Davide laabɗoma. À tɔ ɗila nɔ ve zèa, gè maagooza taai ua.» Anzanui gɛ Zoabe ma: «Naa zolooga! Gá nɔungi uili niina è ma sigigi uolu uelei.»

²² Anzanui liini, é bɔɛ seɨnɔnɔiti pɔ ga ɗimalai. Ti Bikeli ná-doun zunui Seeba nɔungi leveni ba, ti pili Zoabe ma. Zoabe puuugi wɛeni, ɛɛɛ pɛ ge vaza, ti zegɛ sigigi ma, ti ɗale ma ta-ueleiti bu. Zoabe ɗaleni ma masagi uɔ bɛ Zeeluzalɛme.

Davide ná-botigɛ nu wolaiti daaseigiti

²³ Zoabe gɛni Izelayele ɗɔɔuebeiti pɛ unda. Yegɗyada ná-doun zunui Benaya ɗa é gɛni Kelete nuiti ta Peelete nuiti unda. ²⁴ Adɔlame ɗa é gɛni pɔɔɔ wotiiti unda. Ayilude ná-doun zunui Zɔafate gɛni ga seue make nui. ²⁵ Seva gɛni ga seue gɛ nui, Sadɔke ta Abiataal ti gɛ ga zalaɗa ɗula nuiti. ²⁶ Yayiil nui Iila gɛni balaa ga zalaɗa ɗula nui Davide ue.

Kona savagɔ uului loo vai

21 Davide ná-siegi zu, pului looni, é ke ga kona savagɔ. Davide Gɔogɔ GALAGI ɗaazaɗani, naa googaaavote, é gɛ ma: «Sayile mauele ue, ta ná-peleyegei, é ga nɔama uuu ueleyegei, mazɔɔ é Gabagɔn nuiti paani. ² Masagi Gabagɔn nuiti tolini. Ti la gɛni ga Izelayele nu, kɛle Amɔɔɔl nuiti mɔtaiti ge gɛni de. Izelayele nuiti ti minazegɛni ti ue ga ti la naati pa, kɛle anɛɛ naa ue, Sayile ná-gaabaai é gɛni zea Izelayele nuiti ta Zuda nuiti bɛ, é gɛni gɛɛzu, é ti zuwugaaueve. ³ Davide gɛni Gabagɔn nuiti ma: «Lee ɗa ná ke wo ue? Lee ɗa ná kula ga zalaɗai niima ɗoto gba vai zu, nii a ke wo tuya loo Gɔogɔ GALAGI ná-nubuseiti bɛ?»

⁴ Gabagɔn nuiti ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Kpɛi é gi yɔɔɔzu gá Sayile ta ná-peleyegei, su la bɛteɛ ga walii baa zanugi, gá lei balaa gá Izelayele nui tanɔpɛ paa.» Masagi gɛni ti ma: «Lee ɗa mu wo pɔ gè ke wo ue?» ⁵ Ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Tɛi zunui nii ɗɛa gɛɛzu, é gi undaavili, ta é gi zuwugaaueve Izelayele yooi ná pɛ su, ⁶ gi bɛɛɛi ɗa mavofodai zu zunu ɔfela ua, gi ti zɛle gu-lui ua Gɔogɔ GALAGI ɗaazu, Sayile nii Gɔogɔ GALAGI yi-imazegɛni la, naa ná-taazuue Gibea.» Masagi gɛni ma: «Nà ti ɔɔɔzu wo yeezu.»

⁷ Masagi Zonatan ná-doun zunui Mefibaale yeni ná, tɔɔzei minazegɛgi ua, ti kɛeni yɔɔɔzu ta Sayile ná-doun zunui Zonatan, Gɔogɔ GALAGI ɗaazu. ⁸ Kɛle masagi Aya ná-doun anzanui Lisepa ná-doun zunu felegɔiti soni, niiti é ti zɔɔɔni Sayile ue, Aalemɔni ta Mefibaale,

ta Sayile ná-doun anzanui Meelabe ná-doun zunu ɔɔɔɔɔɔɔɔ, é ti zɔɔɔni Megɔla nui Baalezilayi ná-doun zunui Adeliyele ue. ⁹ É ti ve Gabagɔn nuiti zea, ti ti zɛle gize unmaue Gɔogɔ GALAGI ɗaazu. Ti nu ɔfela pɛ ti zaani uɔɔma. Ti zaani nɔ é zoloo moloi nii daa ga woɔlezegi, naa leuve volo mɔungi ma.

¹⁰ Aya ná-doun anzanui Lisepa saa wɔɔ wo segei zegɛni, é pɛɛ wu fasai ma, molo leuve volo mɔungi, eye-su tonai uu ti ma, é gɛni wɔniiti kpɛɛzu poomaiti ma foloi, é da ɔɔɔɔ zuaite kpɛ kpidi. ¹¹ Ti liini, ti naa wo Davide ma, nii Aya ná-doun anzanui Lisepa kɛeni, Sayile anzai nii é la gɛni vuluni ga zɔiti keuele. ¹² Davide liini naazu, é Sayile ma ɗaite ta ná-doun zunui Zonatan ma ɗaite maavali Yabeese nuiti ma, Galaade yooi zu. Mazɔɔɔ naati ka ti ti-ma uoomaiti segeni Bete-San taa zaamaue, ue Filiseti nuiti ti ti zɛleni ná, siegi zu ti wɔnini la Sayile ma Gileboa. ¹³ Ti zegɛni miná ga Sayile ma ɗaite ta ná-doun zunui Zonatan ma ɗaite, ti ua ga tiye, ti kpɔ zɔiti ba, ti zɛleni. ¹⁴ Ti liini, ti Sayile ma ɗaite ta Zonatan ma ɗaite maagulu Sayile kɛɛɛ Kise ná-kabaɩ zu, Seela, Benzamen yooi zu. Ti masagi ná-deveiti pɛ daazeelini. Naa uoluma GALA ge zooi maawɔnɔɔani.

Kɔɔi niiti ti ɗɔɔni Filiseti nuiti daalɗoma (1 Dɔɔɔ Seuei 20:4-8)

¹⁵ Kɔɔi tɔɔzeini mɔnɔ Filiseti nuiti ta Izelayele yɔɔɔzu. Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti liini, ti vala Filiseti nuiti ba. Davide ɔɔɔɔ gɛni de niina. ¹⁶ Lafa mavofodai zu nui nii daa gɛni ga Yisebi-Benɔde gɛni gɛɛzu, é Davide uaa. Boga zɔkpɔ niinei gɛni keelaue, kpɛɛin é gɛni zea, ma mɛɛngi gɛni ga kɔlu bɔigi, buɔɛgi ga kilo savagɔ ɗɛɗala. ¹⁷ Kɛle Seluya ná-doun zunui Abisayi uaani, é bɔ Davide ua, é Filiseti nui ua. Davide ná-kɔɔɔɔ nuiti ti gɛni ma naazu: «É la mɔ uilega gi uolu kɔɔɔɔzuue, naa ɗa a ke Izelayele ná-lanboi mina za.»

¹⁸ Kɔɔi taɗili su mɔnɔ, Filiseti nuiti daalɗoma Gɔbe, Gusa nui Sibekayi Safe uaani, naa balaa gɛni ga Lafa mavofodai ta. ¹⁹ Naa uolu kɔɔi taɗili su mɔnɔ Filiseti nuiti daalɗoma Gɔbe, Beteleyeme nui Yaalee-Wɔɔlegime ná-doun zunui Eleɗanan Gate nui Gɔɔiate uaani, nii ná-kpɛɛin ma wului wɔɔɔɔni, eɗɛ sege vele nui ná-gba gu-lui. ²⁰ Kɔɔi taɗili su mɔnɔ Gate, zunui ta gɛni ná, koozaai, zeebɛɗaiti ta kɔɔɔɔɔɔɔɔ ti ga dɔɔɔɔɔɔɔɔ, ti pɛ kpɔga gɛ ga puufele maazu naani (24). É gɛni ga Lafa mavofodai ta tɔ balaa. ²¹ É malimasakɛɛi leveni ga Izelayele nuiti, Davide kɛɛɛloin Simea ná-doun zunui Zonatan paani. ²² Lafa mavofoda naanigɔi niiti ti zɔɔɔni Gate, ti pɛ ti zaani Davide ta ná-kɔɔɔɔɔɔ nuiti zeezu.

Davide ná-guyei (Guyei 18)

22 Davide niima wuyei looni Gɔogɔ GALAGI ue, siegi zu naa unmɔnɔni da, é kula sili nuiti kpɛin zeezu, ma un ge la ma mɛɛ ga Sayile. ² É gɛni ma: «Gɔogɔ GALAGI ɗa ga ná-fasai, ná-sigigi, unmɔnɔ nui, ³ GALAGI nii é ga ná-fasai, ue gè ɔɔɔɔzu ná,

nà-kawɔɔ zepɛgi, zobogi nii é kizosu,
 nà-sigɔ gaagoozagi, dɔɔguzuuɛ,
 kizo nui, nii é kizosu tosu nuiti ma.
 4 Mamagi ɔa Ɔɔɔɔ GALAGI uɛ!
 Siegi zu gè tolini da, gè vieni, gè ɔula sili nuiti kpein
 zea.
 5 Mazɔɔɔ saai ma de lakpatakpagiti ti màabɔɔleni,
 é da màalua, egevelei kotudei la, é faa zugologologi
 ɔeezu.
 6 Ɔɔvealaazu ɔaluiti ti veleveleni mà,
 saai ná-tumɔiti ti ɔe tũɔɔ, ti da màalua.
 7 Nà-kidaaviligi zu, gè woogulani Ɔɔɔɔ GALAGI ma,
 gè woogulani nà-GALAGI ma,
 é yeni ná-masa pelei wu, é gɔɔmeni,
 nà-kpee wooi looni goizu.
 8 Naazu, zoi balini, é niikpi,
 geeɔɔɔɔ ma wuulaagiti ti balini,
 ti niikpini ná-ziiɔaawanai mauele ma.
 9 Duului ɔa ɔulazu sokpayegeiti su,
 abui nii é galai wosu, naa da ɔula daue,
 ga tiɔilekai é da ɔala.
 10 É geeɔɔɔɔ zieni su, é yei,
 tonabiin gaagiligi kɔɔɔ wu.
 11 É læni seelubein ɔɔma, é da ɔoue,
 é ɔula keɔema fiilei ɔouegiti kɔma.
 12 É ɔɔɔ maaveleveleni ga kpidii, é ɔɔɔ zu,
 fiile wolai ma bidii zu, tonabiin gaagiligi zu.
 13 Wozakalagi, nii é ɔeni tuɔɔ,
 abulekaiti ti ɔeni zosu ba.
 14 Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa zikɔɔ geeɔɔɔɔ zu,
 GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa wooi ɔa ɔulazu.
 15 É mɛɛinti pilini ga é sili nuiti suvaza,
 é mainmainti pilini, nii a ke ti uoluazo.
 16 Kpolodei bomauɛ ɔulani keɔema,
 eteai ma wuulaagiti maa ɔe kala,
 ga Ɔɔɔɔ GALAGI ná-kpaazaɔai mauele,
 ta sokpayegeiti su viilei!
 17 É yeemaaleni, é ye geezuuɛ, é nɔn so,
 é mɛɛn, é kùla zie wolaiti ga.
 18 É kùlani sili nu wolai ya,
 niiti ti wɔnzegɛzu, tama ti zubaai nɔn ba.
 19 Ti wuzegeni dàabɔɔma nà-kidaavili foloi,
 keɔe Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa é loni pòlu.
 20 É kùlani faabaagi zu,
 é kùlani, mazɔɔɔ nɛɛuɛ be.
 21 Ɔɔɔɔ GALAGI vaani bu, é sò egevelei nà-telebodai
 la,
 é keeni bè, egevelei zèeiti nade pelei la,
 22 mazɔɔɔ gè Ɔɔɔɔ GALAGI ná-peleiti sogɛ,
 gè la maagoozani nà-GALAGI ua, ga faa ɔɔ ɔe vaa
 mauele.
 23 Gàazu ɔa ná-tɔgiti ba yeenɔɔɛ,
 gè la zegɛzu ná-deveiti ba.
 24 Gè ɔeni ga ziimai ɔe nui,
 gè ɔɔɔ zoni ga gè mina faaɔaaza gola ɔe.
 25 Ɔɔɔɔ GALAGI sàlani nà-telebo fai mauele ma,
 egevelei nɔn nadegai la tɔun gaazu.

26 Zɔi é è uɛ ga woogɛɔila nui, da ɔe naa uɛ ga
 woogɛɔila nui,
 zɔi peelalazu la ba, peelalazu la è ua naa letema.
 27 Zɔi nadegai, da da-nadedai læzu ga naa,
 niiti ti ga yaava nuiti, da da-ɔimalai læzu ga naati.
 28 Da maanɔɔ nuiti kizosu,
 da weɛzu gaazulɛɛ nuiti ba, è ti maayei.
 29 Da ɔa è ga nà-wozakalagi, ee, Ɔɔɔɔ GALAGI!
 Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa nà-kpidii zu ɔe kala.
 30 Ni da bà, nà uili salauusu bulugi zaama,
 ni nà-GALAGI ɔa bà, nà uili gè bude sigigi maazu.
 31 GALA ná-peleiti daazeeliuɛ,
 Ɔɔɔɔ GALAGI laawooi ɔoleuɛ.
 GALA ka ga ɔɔɔɔ zepɛgi naati kpein be, niiti ti ɔɔɔɔ
 tɔun polu.
 32 Mazɔɔɔ be ɔa é ga GALA, ni Ɔɔɔɔ GALAGI laade?
 Be ɔa é ga fasai, ni gá-GALAGI laade?
 33 GALA ka é ga nà-sigɔ gaagoozagi, nii zeeɔaabaai,
 é nà-pelei beɛɛ ga pagɔ.
 34 Toɔa kɔɔɔiti keɛzu, ege dopai ɔɔɔɔiti,
 é tò ada gaagoozagiti.
 35 Toɔa é màaleɛzu ga ɔɔɔɔ vai,
 kilɛgi é ga ɔɔ ɔɔɔ kɔɔɔi kɔɔɔi fai baai, zèeiti ta mɛɛin uilisu
 ga naa.
 36 Unmɔɔɔ è bosu ga ze, naa ɔa é ga nà-kawɔɔ zepɛgi,
 da-ɔɔɔbaiti ta sèbeɔɔɔ.
 37 È-zaalai zu, nà ziezu valafala,
 kɔɔɔiti ti la liizu ga.
 38 Nà uilɛsu sili nuiti polu, gè ti zugologolo,
 gè la ɔalega ma, ni gè la ti-ma zuwu ɔaaleveni.
 39 Gè ti-ma zuwu ɔaaleveni, gè ti uali ga,
 ti la mɔ wuzegɛa,
 ti loo kɔɔɔ wu.
 40 Da sàamaɔilizu ga zɛbeɛ ɔɔɔɔ vai ma,
 da sili nuiti toozu bu bè.
 41 Da sili nuiti kɔɔɔɔ tuɔɔ,
 nà wɔnzegɛɛ nuiti kologolo.
 42 Ti kɔɔba nu ɔaiziaa, ti la ɔɔɔɔni,
 ni ta Ɔɔɔɔ GALAGI lolina, naa la ti woogaaוותesu!
 43 Nà ti ɔeezu ga zoi ma vufiligi,
 gè ti wolowolo, gè zie ti zu, ege pele zu ualawalai.
 44 È kùla nà-nubuseiti ta-baka fai laawu,
 è màkega ga zii ɔiligi ta-ɔundigii.
 Nubuseiti gè la ti ɔweɛ, naati ta botii ɔeezu bè.
 45 Weɛinti ta uaazu, ti da tè su.
 Nà ti levena nɔ feya, ti ɔolo bè gaamanɔ.
 46 Weɛinti ta iɔɔtevei zu,
 ti zasu da bali, ta ɔena ɔulaa ta-zigigi zu.
 47 Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa vulua! Mamagi ɔa be, toɔa é ga
 nà-fasai!
 Èɛɛ ɔe gè nà-GALAGI maamuse, nà-kizo fasai.
 48 GALAGI é zobo feezu bè, gè nɔn uotokula,
 é ziiti kolozu bè,
 49 da kùlazu sili nuiti zea.
 Da sèizu wɔnzegɛɛ nuiti unda,
 è kùla nu ɔɔiti zea!
 50 Naa ɔa é ba, nà è maamuse zii ɔiligi saama, ee,
 Ɔɔɔɔ GALAGI!

Nà guyei loo è-laaseigi lèbi vaa ma.
⁵¹ Góogó GALAGI unmoó faa wolai gëa ná-masagi uë.
 Toğa woodëgiladai gëezu naa uë, nii gulɔ padegai ziaai ma,
 nii é ga Davide, ta mavofodai, eyesu gó!»

Davide ná-woo gáabelagiti

23 Davide ná-woo gáabelagiti kaa:
 Davide bɔe wooi, Izayi ná-doun zunui,
 tosu ba nu wolai bɔe wooi,
 nii Zakɔbe ná-GALAGI yiimazegeai la, é gulɔ ziaai ma,
 Izelayele yiima wuye loo nui.
² Góogó GALAGI ná-Zenvui bɔea ga màavele,
 é daawooi uua dà.
³ Izelayele ná-GALAGI bɔea,
 Izelayele ná-fasai gëni mà:
 «Zɔi é masadai gëezu nuiti unda ga telebogi,
 ta é këezu GALA gaazuluabai zu,
⁴ kulauë ga foloi, é gɔlazu sobui,
 é volozu geezuuë, uë tonabiin ge la ná,
 ma zezei ta tonai ti da tufai ɔɔɔ zooi ma.»
⁵ Nà-peleyegei la gana baa GALA gaazu?
 Tɔɔzei é góogó minazege këeuë bè,
 é gaagula ba, é make ga pagó.
 Toğa uazu ga nà-kizogi,
 é ziiima vaiti daazeeli.
⁶ Kele nu jakaiti kpein këeuë ege gaingiti ti uilisu ya,
 tɔɔzei nu la ti zegëa ga yeapaka.
⁷ Zɔi é pɔ é ti zegë,
 keni é kɔlui baa kpein ma wului zegë,
 ti gala abui zu náue ɔ.»

Davide ná-kɔnguluba wolaiti daaseigiti

(1 Dɔɔ Sevei 11:10-47)

⁸ Wele Davide ná-kɔnguluba wolaiti daaseigiti ba: Ma mɔngi gëni ga Yɔsëbe-Baseebete, Taakemɔn mavofodai, é gëni ga kɔnguluba savagɔiti ta-lotugɔi. Daa gëni balaa ga Eseneë nui Adino. Tɔ gá é nu undɔsava (800) uaani ɔɔɔma kɔngó laa gila su.
⁹ Tɔun polumai gëni ga Dodo ná-doun zunui Elezaal, Agóa nui ta ná-doun loin. É gëni kɔnguluba savagɔiti saama, niiti ti yeni Davide uë, siëgi zu ti malimasakëi leveni la ga Filiseti nuiti, naati gaalëai ma ba kɔngó vai ma, naazu Izelayele gɔɔuebei dá gɔla uolu, ti dá kɔngó.
¹⁰ Kele Elezaal loni kpaan, é yeni Filiseti nuiti paazu, zeëi bata bogá kɔkɔ uë ga kɔkɔ. Naama voloi Góogó GALAGI fɔnifaama wola veeni Izelayele ya, kɔɔuebei maabugani Elezaal uë ɔ ga ti poomaiti kɔligiti sege.
¹¹ Tɔun polumai gëni ga Sama, Galaal nui Ageë ná-doun zunui. Filiseti nuiti ti gaalëeni ba Leyi. Tɔngó belei ta gëni náue, Izelayele nuiti ti gëni uelazu Filiseti nuiti ba.
¹² Kele Sama loni kpalagi zaama, é ná zo uolu, é dá Filiseti nuiti paa. Góogó GALAGI fɔnifaama wola veeni Izelayele ya.
¹³ Yeeta molo levei kɔzeizuë, kɔnguluba uu-usavagɔiti (30) saama, nu savagó yeini Davide goba Adulame uugi zu, siëgi zu Filiseti gɔɔɔgɔ gila ge gëni gaalëezu la ba Lefayime uetugi zu.
¹⁴ Davide gëni názu

ná-kɔngó wosuë, siëgi zu Filiseti gɔɔɔgɔ gila ge zeini la Beteleyeme.
¹⁵ Ani woin ta Davide zoni ɔ sa, é gë ma: «Bë gá a uë bè ga Beteleyeme taa loauë ma dayegei zu dëi ta pò, gë kɔle?»
¹⁶ Kɔnguluba savagɔiti ti kɔni Filiseti gɔngólagá zu, ti ziei zağa zieyegëi zu, é Beteleyeme taa loauë. Ti uani la, ti fe Davide ya, kele é la gëni këeni, é uë kɔle. É feeni Góogó GALAGI uë, é pu ya zooi ma.
¹⁷ É gëni ma: «Góogó GALAGI kizo nii gëgala vai gëe vai ma! Kulauë ege nà gë naama nuiti ma ja-mai bɔlezu, niiti ti gikulaai ti-yenvuiti su, ti li.» É gëni kɔle vai uë.

Lɔngó gɔla faa wolai gana kɔnguluba wola savagɔi naati ti këeni.
¹⁸ Zoabe këegëloin Abisayi, Seluya ná-doun zunui gá é gëni ga nu savagɔiti ta-gundigii. Tɔ gá é nu unsavagó (300) uani ga ná-kpein. É lɔngó zɔkɔni naazu nu savagɔiti saama.
¹⁹ Tɔngó gɔlani ti savagó zaama, é gë ga ta-gundigii, kele é la gëni zeelini nu savagó mɔngiti su.

²⁰ Benayađu, Yegɔyada ná-doun zunui, é gëni ga kɔnguluba wolai ta ná-dounloun, nii é gëni ga Kabe-seyele nu, é lɔngó gɔla faa wolaiti këeni. Benayađu naa gá é Moabe gɔnguluba wola felegó uani. Tɔ gá balaa, kɔle vukɔ yeni uuuzu foloi ta, é yeini zieyegëi bomaue, é zalai uë.
²¹ Tɔ gá mɔɔ é Ezipete nui ta uani, nii gola maayikini, kpein zoni zea. Tukɔ ɔ gá é gëni zoni Benayađu ya, é uili Ezipete nui naa ma, é naa ná-kpein gɔla zea, é paa la.
²² Lɔngó gɔla faa wolaiti kana Benayađu këeni, Yegɔyada ná-doun zunui, é lɔngó wola zɔkɔni kɔnguluba wola savagó gɔligi niiti saama.
²³ É lëbiya wola zɔkɔni nu uuusavagɔiti (30) pë ba, kele é la gëni zeelini nu savagó mɔngiti su. Davide seini tɔ bɔngó make zalauusuiti unda.

²⁴ Niiti balaa ti gëni nu uuusavagɔiti (30) saama: Zoabe këegëloin Azayele, Beteleyeme nui Dodo ná-doun zunui Eleganan,
²⁵ Sama ta Elika, Gálɔde nu felegɔiti,
²⁶ Peelete nui Geeleë, Tekoa nui Ikeese ná-doun zunui Iila,
²⁷ Anatɔte nui Abiyeeë, Gusa nui Mebunayi,
²⁸ Agóa nui Salemon, Netɔfa nui Mağalayi,
²⁹ Netɔfa nui Baana ná-doun zunui Geelebe, Libayi ná-doun zunui Itayi, Gibeá nui Benzamen yooi zu,
³⁰ Pílaton nui Benayađu, Nağaleë-Gaase nui Gidayi,
³¹ Alaba nui Abi-Alebon, Baalegume nui Azemavete,
³² Saalebon nui Eliaba, Benëe-Yasen, Zonatan,
³³ Galaal nui Sama, Alaal nui Salaal ná-doun zunui Ayiame,
³⁴ Agasebayi ná-doun zunui Elifeelete, Maaka zunui ta dounloun gëni de, Gilo nui Ayitɔfele ná-doun zunui Eliame,
³⁵ Kaalemele nui Geselayi, Alabe nui Paalayi,
³⁶ Sɔba nui Natan ná-doun zunui Yigeyale, Gade nui Bani,
³⁷ Amɔn nui Seeleke, Beelɔte nui Naalayi, nii é gëni Seluya ná-doun zunui Zoabe ná-kɔngó zɔklaiti segezu,
³⁸ Iila ta Galebe, Yeeteë nu felegɔiti,
³⁹ ta Gëte nui Ilii.

Ti pë kɔngó gëni ga nu uuusava maazu lɔfela (37).

Davide Izelayele nuiti daaseigiti seue vai

(1 ደብዳቤ 21:1-26)

24 Yeeta ራዕዮታል GALAGI yiiገaaawanani ጠጠር Izelayele nuiti ma, é Davide li ti laalገገama ga, é Izelayele ta Zuda nuiti daaseigiti seue. ² Masagi ገጽ naazu ná-ገገulubai Zoabe ma, nii é ገጽ koba: «Leve Izelayele yooi ná pe su, é zo Dan, é li 'Beel-Seeba, nubuseiti daaseigi zeue, nii a ke gè ti-liegገi ገገae.»
³ Zoabe ገጽ ma: «Da-GALAGI é ga ራዕዮታል GALAGI, naa ke é nubusei ጠጠር su ga seizu ungila (100), ta màligii masagi ka ga ገገazu! Kele leeni ue màligii masagi pገ ga é naa ገገfala vai ገገ?»

⁴ Kele masagi la zegeni wooi uolu, nii é boni Zoabe ta ገገገebei ma ገገገiiti ma. Ti uileni pelei ma ga ti li, ti Izelayele nuiti daaseigiti seue. ⁵ Ti Zuluden budeni, ti uu Alገገe, taa wolai yeezazuue nii é Gade nemei zaama, Yazeeገ ገገbaue. ⁶ Ti zegeni miná, ti li Galaade ገገoi ma ta Taatime-ገገdesi yooi. Ti zesu, ti li ga Dan-Yaan uele eyesu ti zeeli Sidገ. ⁷ Ti zeelini Tiil taa wolai zu sigigi ma, naa uolu ti liini Geeve ta Kanaan laa wolaiti pe su. Gaabelagi zu, ti zeeli 'Beel-Seeba, Zuda yooi zu lekpe-maue nu yeezazuue. ⁸ Uele ገገana ti zoi ná pe subizeni la, alu taauugገ folo uuufelegገ (20) laawu, ti ገገaleni ma Zeeluzaleme. ⁹ Zoabe daasei seue ma uoluvaawogi woni masagi ma: Izelayele ገጽ ga zunu waaundገsava (800 000), niiti ta zoo liizu ገገ ma, Zuda geleiti ti ገጽ ga zunu waaundገlugገ (500 000).

¹⁰ Gaamago Davide gaገገaani ga toገa ga sገba nu, mazገገ é nubuseiti daaseigiti seueni. É ገጽ ራዕዮታል GALAGI ma: «Gè faaገaaza gola ገገa ga nii ገገe vai! Naa ገገ é ba, ራዕዮታል GALAGI, sገvaaye ga ná-faa ገገi kae, nገi gè ga da-wotigገ nui, mazገገ gè kwገeni ga gè nii ገገeue eገገ ገገimalala nu.»

¹¹ Davide wuzገeai ma poluma zobui, ራዕዮታል GALAGI ገገeni GALA goo wo nui Gade ገገ, nii é ገጽ Davide ገገba, é ገገ ma: ¹² «Li, è ገገ Davide ma: «ራዕዮታል GALAGI wooi ገገa: Ná faa savagገi niiti gila seizu è ma, yi-imazeገገ ga gila, gè sei è ma.» » ¹³ Gade liini Davide ገገ ba, é keela wooi wo ma, é ገገ ma: «Leeni ገገ è pገ ga gè sei è ma: Kona dገfela pului ገገ da-yooi zu? 'Baa alu savagገ é da bize è zili nuiti ba, ti wuzገezu è laalገገma? Ni naa laade, dገfai ua da-yooi zu folo savagገ

laawu? Gisi su ga pagገ, è yiimazeገገ, è naa wo mà, nii ná li, gè bo tገue nui ma.» ¹⁴ Davide Gade woገaauoteni, é ገገ ma: «Ziibገገ wolai ገገ gè su! Ade loo ራዕዮታል GALAGI yeezu, mazገገ ná-gaazu-maawገገገai zuwገገገe, kele gè mina loo nuiti zeezu!»

¹⁵ ራዕዮታል GALAGI dገfai zeebei leveni Izelayele yooi zu, ma yee zobui ገገ eyesu é zeeli kui ma teueai ba. É ገገzei Dan, é zeeli 'Beel-Seeba, é zunu waauuulገfela (70 000) uaa. ¹⁶ Tei geezገgeelai ገጽ yeemaalesu Zeeluzaleme ma ga é kologገolo, ራዕዮታል GALAGI nimizani ገገገ ma ga naama vaa ገገi. É ገጽ geezገgeelai ma, nii é ገጽ faa zugገologገologi ገገezu nubuseiti saama: «Yeei lገena ba, naa kula ገገa su.» Geezገgeelai ገጽ niina Yeebuse nui Alavena ná-molo loገazuue ገገbaue.

¹⁷ Davide geezገgeelai ገገaai ma, é da nubuseiti paa, é ገጽ ራዕዮታል GALAGI ma: «Nà ገገ gè kotoi ገገai, ná ገገ gè faaገaazagi ገገai. Kele nubusei niiti, leeni ገገ ti kea? Dገገa mu, ná gila, ná-o, ná-peleyeገei-yo.»

¹⁸ Naama voloi ገገ, Gade liini Davide ገገ ba, é ገገ ma: «Wuzገገ, è li Yeebuse nui Alavena ná-molo loገazuue, è zalaገa ገገazuue betገ ná ራዕዮታል GALAGI ue.» ¹⁹ Davide liini ná, eገገvelei ራዕዮታል GALAGI valini la Gade ma ga é bo ma. ²⁰ Alavena ገገazuwuzገገeni, é masagi ገገ ta ná-botigገ nuiti, ti da ua. É liini naazu, é ገገ masagi ገገገገu. ²¹ É gaazaገa, é ገገ ma: «Toገa ገገale, màligii masagi, è uaazu pገ, nገi gè ga da-wotigገ nui?» Davide ገገ ma: «Gè uaa, gè molo loገazuue ue ገገa è ma, gè zalaገa ገገazuue betገ ná ራዕዮታል GALAGI ue, nii a ke dገfai nii maገገooza nubuseiti ba.»

²² Alavena ገጽ Davide ma: «Molo loገazuue zeገገ. Zalaገai nii è pገ è kula, è naa ገገala. Nikeiti ka gala zalaገai vai zu, wotoloi ma wuluiti ta nikeiti gili wuluiti ta ገገ ga kouii. ²³ Ee, masagi, gè ti pe fea è ya. ራዕዮታል GALAGI é ga da-GALAGI, naa yeezei kae è wu ga pagገ.»

²⁴ Kele masagi ገጽ Alavena ma: «Ba-o, ná geyazu è ma ga sገገገገi ገገገገገገi. Gè la gala zalaገa ገገazu ná-GALAGI ራዕዮታል GALAGI ue, nii gè la ገገገni ma.» Davide molo loገazuue ገገyani ta nikeiti ga wali ገገae uuulገlugገ (50). ²⁵ É zalaገa ገገazuue betገni miná ራዕዮታል GALAGI ue, é gala zalaገaiti ta ziilei zalaገaiti kula. Názu ገገ ራዕዮታል GALAGI zoi maawገገaani la, dገfai maገገooza Izelayele ua.

TENE Faalaaliiti

Seuei loozeigi

TENE Faalaaliiti ma zeuei ga ga gima zeuei ta. Gima zeuei naa ta ga é ga Zobe nōnō, ta Tenebo Nui nōnō. Bōkōzu gēni ga Salōmōn nōnō (1:10; 10:1; 25:1), gima nu zēbēle golai Izelayele nui. Gōogō GALAGI gimalai veeni zea ye (1Ma 5:9-13). Kele gima nui taḡiliga ta gēni ná, Izelayele gūgūi zu. Naati ti losu gēni seuei nii gēe vai ua (22:17; 24:23), Aguul ta Lemuwele bōkō (30:1; 31:1).

Kidafaawui ma ungi ta gima nuiti ta-galagiti ti gēni ga «gimalai,» naa ga ga gaamai, nii koleai ga wooi ma mōin-mōin: Faagaaḡai, kelegelegi, kisie uagōi, faagwēgi, nu zie uele uagōi (1:1-5). Gimalai nii ga ga zenvui zu gimalai, kalagi nu a zie la.

Niima zeuei zu, gimalai nii ga lēzu «tene faalaaliiti» su. Naa zeue su tago ga keuele felegō, ti ziezu uōōma, ti da bōḡo laauokōḡo, ti da bōḡo laazeeli, baa ti da gē bōḡo laalōḡoma. Zekana faalaalii ma mōinmōin ge la, é zo gaagwesu 10 é li 31 zu. Kele tanisu, ma lotodai tanigaa zuḡoozauē (é zo gaagwesu 1 é li 9; 31:10-31).

Tōozeizuue kō ga seuei nii woo biingi veai naa, nii é ná-kala gooi pē unda: Solooge ga nu lua Gōogō GALAGI ua (1:7; 3:7; 8:13; 9:10; 22:4; 31:30; naa gēḡalaiti). Naama gimalai ga losu eteai zu faiti kpein ba: Nubuseiti ta-bōfaa-mai, faazeikpasui, tōōba vaiti, vulu vai, botiḡe vai, ta naa gēḡalaiti.

Baalobazu mōungi zu (é zo gaagwesu 1 é li 9 zu), seuei gē nui ga ná-kalagi veezu, eḡe doun keeḡe é ná-doun zunui ḡalasu (1:10; 2:1; 4:1; ta naa gēḡalaiti), mazōkō uele ḡana Gōogō GALAGI naati kalasu da, niiti é ti neai ue (3:12). Gimalai, pokōḡogai nubusei ma (1:20; 8:1; 9:1), nii é zenvui ma ḡeela wooi laazeelizu (3:16, 18, 22), é gē Titigi laalōḡoma (9:13), nii é nuiti tēzu ga, é ti li kotoi gēe vai ma, naama uoogi bōḡo ga é ga kologolo anzanui (2:15; gaagwesu 5). Mazōkō nui bōḡo gimala la zea, keni é fali (2:3, 4). GALA ka a da fe (2:6), ná-Zenvui uō (1:23). Seuei ualobazuue velesiei (é zo gaagwesu 10 é li 31) ḡaa ḡa belazu ga anzanu uagōi ná-fai, nii sulogai, Gimalai ma ḡitoosui (31:10-31).

Seuei loozeigi ta seue ungi

¹ Salōmōn é gēni ga Davide ná-doun zunui, ta Izelayele masagi, naa ná-tene faalaaliiti: †

² Ti gē ungi ḡa ga ti nu ḡala ga gimalai, ti nu gēuele bēte,

é kpōeiti gaḡa, niiti ti woni ga kelegelegi.

³ Ti nui ḡala ga sie uelei ná-eteai zu, kelegelegi uō, é lelebo, é zōle, é zoloo su.

⁴ Ti ḡi pagōi ve naati zea, niiti ti la de faa mōinmōin kwēeni, ti faagwēgi ta kidafaawui ve zunu loungoiti zea.

⁵ Gima nui woilo, toḡa ta bō ná-soofaalai ua, zōi kelegelegai, naa ḡa zie uele uagōi kōkō.

⁶ Ta zoo ti tene faalaalii ma loōḡuzu vai tanigaani kwēe, ta gima nuiti daawooiti ma loōḡuzu vaiti poluueti.

⁷ Gōogō GALAGI ḡaazuluabai ḡa é ga faagwēgi loozeizuue, ††

faagaaḡaalala nui ḡa da gimalai ueleuele ta kalagi.

† Faalaali laaseigi, ta Salōmōn laaseigi ma vaa zu, wele seuei loozeizuue. †† Wele ueti: 9:10; 15:33; 31:30; Zōb 28:28; Guy 111:10.

Dama ga zunu loungo nōiti

⁸ Dōun zunu, woilo, é dama ga faagwēgi, é sōkōsu è-gēe ya,

mina è-lee ná-tene gooiti da ḡoba.

⁹ Mazōkō ta gē ga masa kōkō pagōi é unba, ta gē ga kōbu ani uagōi é ḡōbu.

¹⁰ Dōun zunu, ni faa nōu gē nuiti ta pō, ti é ḡaazule, mina yeezei bu.

¹¹ Ta ḡena ma: «Uile gi uolu!

Ade li de nuiti teuesuue maabōun, de ta uaa, de laale nui ta wu lein nō, † anē ni é la faa ḡaazani.

¹² De ti-ma vului bōle, eḡeuelei ḡōvealaazu a da ke la, ti ḡeēle ḡeḡeḡein ga naati keuele, niiti ti yeizu kabai zu.

¹³ Ade ti-ḡōli pagōiti seḡe, de da-ueleiti buulaave da.

¹⁴ Da dōkō kōkōsu gi uō, ada bōsu wali kōkō ḡilagi ma ade pē!»

¹⁵ Dōun zunu, mina uile ti uolu, é ua zie ga ta-uelei, maagōoza ta-uelei ua.

¹⁶ Mazōkō ti-ḡōḡōiti suvileue faa nōu gēe vai zu, ti zuvileue pamai uuu zu.

† LEIN Nō: Boge Ebulu wooi zu ga: a fuun nō, baa a fai un ge la ba.

17 Mazkwa toga ga fuun faa,
woni da tumɔi ga, é da zeɪ tuɔɔ.
18 Kele tiya bɔɔɔi ga ti yaavai zeizu bɔɔɔi luɔɔ,
tiya bɔɔɔi ti-yenvui ga ti balii laazu tuɔɔ.
19 Zekana naati gaabelazuue la,
niiti ti ta-betei wosu ga kakama vaiti su,
tɔɔ tɔɔi ga da sɔɔɔ nui undaavili.

Gimalai ga toligi wosu ta teneɔi

20 Gimalai ga kpeei loozu taazuue peleiti su,
toɔa woogulazu maabɔ bosuueti.
21 É toligi wo maabɔ bosuue,
é ná-keela wooi wo taa loauɛ, é gɛ: †
22 «Gimalala nuiti, wa gimalala vaiti neezu ue, eyesu
yeelɛ?
Neeɔulusu nuiti, wo-yiimai ga gɛezu ga neeɔulusui,
eyesu yeelɛ?
Faagaagaalala nuiti, wa yesu faagwegi woinzegezu,
eyesu yeelɛ?
23 À woilo nà-tene gooiti ma!
Wele nà nà-kelegelegi ve wo ya,
nà dàawooiti deɛ ga woye.
24 Tɔɔzei gè wo lolini, wo gɛle,
tɔɔzei gè yeeleteni, nu nɔɔe ge la ma wele woni,
25 wo nà-tene gooiti kpein pilini ya,
wo la vaani nà-zelilomaiti bu,
26 naa ga é ba, nà balaagi, nà wo neɛ, siegi zu
maanɔɔi uaazu wo tɔɔ,
nà neeɔula wo zu, siegi zu kidaaviligi zeelizu la wo
ma,
27 siegi zu kidaaviligi uaazu la wo tɔɔ, ege fiile wolai,
siegi zu maanɔɔi zeelizu la wo ma, ege tɔɔɔɔ fiilei,
siegi zu koozuuiligi ta kidaaviligi uaazu la wo tɔɔ.
28 Naazu, ta woogula mà, gè la ti woogaavotega,
ta gàizie, ti la kàa. ††
29 Toga gɛ gana, tɔɔzei ti faagwegi woinzegeue,
ti la yiimazegeni ga Gɔɔɔ GALAGI gaazuluabai,
30 tɔɔzei ti la vaani nà-tene gooiti bu,
ti laabeeluni ga nà-zelilomaiti,
31 ti zie uelei ma lɔɔɔi ga a gɛ ga ti-gɔɔɔi,
ti bɔɔɔi lenɛ gooiti ta gɛ ga ti-laamianigi, eyesu mɔtai
ye.
32 Mazkwa gimalala nui ná-kakagi ga da paa,
faagaagaalala nui ná-ziizoolalalai ga bɔɔɔ, naa ga a
da too ya.
33 Kele zɔi a woilo gòoi ma, naa ga zeɪ gaanɛi zu,
é ná-eteai zie ziileigi zu, é la luaa maanɔɔi ua.»

Gimalai ga ga ani biingi dɔɔɔuai

2 Dòun zunu, ni da dàawooiti sona,
ni da nà-deveiti makena è-yiimaue,
2 ni da woilona gimalai ma,
è è-yii ve kelegelegi ya,
3 ungo, ni da woogulana faagaagai ma,
ni da kelegelegi gaiziena,

† Faawo bo nuiti ti bena zeɪ taa loauɛ (31:23; Lut 4:11; Zɔb 29:7).
†† Wele ueti: Zel 11:11; Mis 3:4.

4 ni da gaiziena ga walii gɛuele,
ni da daana ma kpe, è gaizie ga naavolo gɛuele, †
5 názu ga è Gɔɔɔ GALAGI gaazuluabai gweesu da,
da zoo è GALA kweɛ.
6 Mazkwa Gɔɔɔ GALAGI ga a da gimalai ve,
daawooi ga a da faagwegi ta kelegelegi ve.
7 Toga undaanɛ vai makesu sɔle nuiti bɛ.
Ege kɔɔɔ zepɛgi, toga naati make, niiti ti ziezu telebo-
dai zu.
8 Niiti ti ta-eteai ziezu ga sɔledai, toga bɔ naati ba.
Niiti ti bɛ ga woogɛgila nuiti, toga baa naati ta-uelei
maazu.
9 Da zoo è faiti zɔɔɔzuɔa, telebodai, ta sɔle fai, ta faa-
gaamai,
è pele uagɔiti kpein kweɛ.
10 Mazkwa gimalai ga ua é zeɪ è-yiimaue,
faagwegi ga gɛ ga è yiima vaiti.
11 Kidafaawui ga è make,
kelegelegi ga baa è maazu,
12 ga ti è unmɔɔ, ti è gula pele tɔɔi su,
ta nu tɔɔi ta-yaava bɔɔi,
13 niiti ti gɛlezu gaama uelei ua,
ti da zie ga pelei subidiai.
14 Ti-yiimai ga faa tɔɔ gɛ vai,
ti goozunɛezu ga ti la woya vai zu.
15 Ti zie ueleiti maavegai,
ta-ueleiti suzeiue.
16 Naazu, da gizo weenziɛ anzanui ná-tegai ma,
é ga kologolo anzanui woo neɛgiti ti da, ††
17 nii keleai sinigi ua, é gɛni zea ma niine yei,
é yeema ná-vulu minazegɛgi ma, nii é boni ná-GALA-
GI laaseigi zu. †††
18 Mazkwa maalaavena saai tɔɔ pelei, ue ná ga seizuue,
sie uelei ga liizu la gɔvealaazu. †††
19 Niiti kpein ti liizu tɔɔ bɛ, tagila kpalaa ge la galega
ma uolu, é ua ua,
tagila kpalaa ge la zenvu uelei gaa.
20 Yiimazegɛ ga nu uagɔiti sie uelei,
zie ga telebo nuiti sie uelei.
21 Mazkwa sɔle nuiti ta zeɪ zooi ††† zu,
gaama nuiti ta ye zeini ná.
22 Kele nu tɔɔi tɔɔ ga gula ná,
woovele nuiti ta gula ná ua.

Nu gito GALA ba

3 Dòun zunu, mina yeema nà-kala gooiti ma,
make nà-deveiti ma è-yiimaue.
2 Mazkwa ta ta uili da-voloi lieɔɔiti su, ta è-zii ma gɔn-
agiti,
ti undaanɛi ve è ue.
3 Mina uala woogɛgiladai ma, ta gaamai,
ti gili gɔɔɔ, è ti zeue è-yiimaue.
4 Naazu, da zaalai zɔɔɔ GALA ta nubuseiti zea,
è lɔɔɔ uagɔi zɔɔɔ, è leve ga gɛma nui.

† Wele ueti: 3:14-16; 8:11; 16:16; Zɔb 28:12-19; TbN 7:11; 9:16-18.
†† Wele ueti: 5:3, 20; 7:5. ††† Wele ue: Mal 2:14-16. †††† Tati
pelei tagili balaa ka ga nii: a ná-pelei maalaavena ga saai tɔɔ pelei.
†††† zoor: Naa ga ga minazegɛ zooi. Wele ueti: Zen 17:8; Guy 37:29.

⁵ Galiva Gɔogɔ GALAGI ma ga è-yiimaue pe, mina uoluzei è bɔɔɔ gɛlegelegi ua.
⁶ Ziimai gaizie è-gɛɛvaiti kpein su, toɔa è zie uele uagɔiti dɛɛ ga de.
⁷ Mina bɔɔɔ zege ga gɛma nu, lua Gɔogɔ GALAGI ua, è maagooza faa ɔɔi ua. †
⁸ Toɔa gɛ ga kedeyai è-busei ue, ta è-gaeiti niine vai.
⁹ Gɔogɔ GALAGI lebi, ga è zɔɔɔ gani uagɔiti, ta è zɔɔɔ ganii ma mɔungiti kpein.
¹⁰ Naazu, da-molo gotaiti daa gɛ ve gola, da-ɔɔ liɔiti daa gɛ ve ga dɔɔ niineiti.
¹¹ Dòun zunu, mina gɛle Gɔogɔ GALAGI ná-maagoloi ua,
 mina ná-zelilomai ueleuele. ††
¹² Mazɔɔɔ nii Gɔogɔ GALAGI neai ue, naa gɛ a da zeli lo ma,
 eɛuelei doun keɛɛɛ a da ke la ná-doun zunui ue, nii neai be.

Gimalai ta undaanɛi

¹³ Undaanɛ nu gɛ ga naama zunui, nii é gɛgi zɔɔɔgai, zunui nii é ga kidafaawu nui!
¹⁴ Mazɔɔɔ kulanumai é zɔɔɔsu, naa vizɔge walii kɔɔi ua,
 ná-ɔɔɔ vizɔge zanu kitei ua.
¹⁵ Fizɔge é leve kɔɔ zɔɔɔ baagi pe ba, è yiima anii tanɔpe ge la vizɔga ga tɔun keuele. ‡
¹⁶ Sii zugoozai gɛ gimalai yeezai gɛ, kɔɔi gɛ, naavoloi ta lebiyai gɛ é miná.
¹⁷ Peleiti é nu uilesu ti ua, naati page, ná-peleiti kpein ta gomisɔ undaanɛi ɔɔ be.
¹⁸ Toɔa ga zɛnu wului †† naati be, niiti ti sosu kpe, niiti ti makesu ma, naati undaanɛue. ††
¹⁹ Gɔogɔ GALAGI ná-gimalai gɛ é zooi beteni la, ná-kelegelegi gɛ é geɛɔɔɔ beteni la.
²⁰ Ná-gimalai ɔɔ, zou wu deiti kulauɛ, ti la zooi ma, tonabiingiti ti da tonai uu.
²¹ Dòun zunu, gɛli kelegelegi ua, ta kidafaawui, mina zege ti uolu eyesu gɛ.
²² Mazɔɔɔ ta gɛ ga zɛnu uagɔi è ya, da gɛ naazu ga zaalamai.
²³ Naazu, è-gɛ su gɛ gala, è da li ga lii uele, è-gɔɔ la zigaa.
²⁴ Ni da laana, maagɛli la gɛa è ma, da-niimenii gaagaane.
²⁵ È la luaa kulafiliba vaaba ba, baa faa zugologologi nii a ze nu ɔɔi ma.
²⁶ Mazɔɔɔ Gɔogɔ GALAGI gɛ gɛ ga da-gɛtogi, toɔa balii kpein sege è luɔ.
²⁷ Siɛnɔpe su zobogi è ue la, mina gɛle, è ua be bɔɔsu naati ba, niiti ti balaai.
²⁸ Mina gɛ è-zeiɔɔɔ ma:
 «Li è ua uolu, lina, nà fel!»

† Boge ɔɔɔ Wɔl 12:16 zu. †† Niima wooiti boge ɔɔɔ Ebu 12:5-6 zu. Wele balaa ueti: Zɔɔ 5:17, 1Kɔ 11:32. ‡ Wele ue: 2:4. †† zɛnu wului: Wele ueti: 11:30; Zen 2:9. †† UNDAANɛUE: Boge ná tanigaa ga sii zugoozai. Wele ueti: 4:10, 13; 9:11; 13:14; Tɔn 7:12.

Tama anii è ya, nii da fe zea.
²⁹ Mina faa ɔɔi betɛ gɛsu, è-zeiɔɔɔ laalɔɔma, nii tɔun ka zeini kpe è gɔba.
³⁰ Mina nu kɔpe sakpe wafuun, ni é la faa ɔɔi kɔpe keeni ga de.
³¹ Mina gɛazugula toosu nuiti ba, è mina uokɔɔ ti zie uelei ma.
³² Mazɔɔɔ yaava nuiti maayosegeue Gɔogɔ GALAGI ue,
 kele toɔa da gɔozu vai le ga naati niiti ti zɔlegai.
³³ Gɔogɔ GALAGI gɛ da nu ɔɔi ná-peleyegei voovo, naazu ma, toɔa da tuya loo telebo nuiti seizuue ue.
³⁴ Toɔa da ɛɛgula ɛɛgulasu nuiti su, kele toɔa da gɛazu uagɔi lo bɔɔmaaye nuiti ba. †††
³⁵ Lebiyai gɛ a gɛ ga gɛma nuiti tɔɔi, kele faagaagaalala nuiti tɔɔi gɛ gɛ ga unfegi.

Doun keɛɛɛ ná-tene gooiti

4 Dòun zunuiti, à woilo gɛɛɛɛ lene gooiti ma, à woilo ga pagɔ, wo kelegelegi gɛweɛ.
² Nà kala pagɔ veezu wo ya, à mina nà-kala gooiti pili ya.
³ Gè gɛni kɛɛ ya, ga doun zunu gɛlagi, dèe nɛeni ue gola, ege doun zunu gɛla kpegi.
⁴ Kɛɛ gɛni kàlasu, é da gɛ mà:
 «Dàawooiti so ga è-yii pe, nà-deveiti so, da zɛnvui wo.
⁵ Gimalai gaizie, ta kelegelegi, mina yeema dàawooiti ma, mina zege ti ua.
⁶ Mina gɛle gimalai ua, toɔa bɔ è ua, nɛɛ ue, toɔa baa è maazu.
⁷ Wele gimalai kɔzeigi ua: Gimalai gaizie, kelegelegi gaizie ga è zɔɔɔ ganii kpein. †††
⁸ Bɔɔɔ, toɔa è wuzegɛ, ni da gɛlina ba, toɔa gɛ ga lebiya è ue.
⁹ Toɔa bɔɔɔ pagɔi la è unba, é è maagɛli ga masa bɔɔɔ maayikiai.»
¹⁰ Woilo dòun zunu, dàawooiti gaaga, naazu, da è-zii zugooza. §
¹¹ Gè è galage ga gimalai ma uelei, gè lo è luɔɔ telebo peleiti su.
¹² Ni da gɛna ziaa gana, è-gɔɔɔ zu la gɛtaga, ni da gɛna bizaa, è-gɔɔɔ la zigaa. §†
¹³ Gili kpaan è maagolo vai ua, nii è zɔɔɔgai, mina too ya,
 ye gɛlini ba, mazɔɔɔ naa gɛ è-yɛnvui su.
¹⁴ Mina zie ga nu ɔɔi ta-uelei, mina uile naati keuelei uolu, niiti ti faa ɔɔi gɛɛzu.
¹⁵ Maagooza ta-uelei ua, mina zie la, zege ba, è zie ye.
¹⁶ Mazɔɔɔ faa ɔɔi gɛ nui naati, ti la pia, ni ti la faa ɔɔi gɛeni,
 ta uala niimenii ma, ni ti la nui ta looni.
¹⁷ Mazɔɔɔ ti-gɔɔɔ gɛ ga faa ɔɔi, ta-bɔɔɔ ɔɔi gɛ ga suɔɔulai.

††† Boge ɔɔɔ, ga geleke woo zeue uolomai, ueti: Zak 4:6; 1Pi 5:5.
 ††† Wele Yesu ná-faalaalii ua, é bogai Mat 13:45-46 zu. § Wele ue: 3:18. §† Wele ueti: 3:23; 4:19; 10:9; Guy 18:37; Eza 40:30-31.

18 Telebo nuiti ta-uelei g̃εεε ege, geelaalaosu woza-kalagi,
nii ma wozakalagi gaa yesu wɔɔɔzɔ, eyesu foloi tɛ.
19 Faa ɔɔɔ g̃ε nuiti ta-uelei g̃εεε ege kpidii,
ti la ti g̃ɔg̃ɔziga ani g̃wεε.
20 Dòun zunu, woilo dàawooiti ma,
woilo ga pagɔ kp̃ε woiti ma.
21 Mina yeema ti ma,
kele make ti ma è-yiimaε.
22 Mazɔɔ niiti ti yeezeizu ti wu, ta ua ga zenvui naati
pɔ,
ti kedeyai ve ti-busei ya.
23 Make è-yii ma, é leve anii pε ba,
mazɔɔ toga zenvui wo fai ma ungi su.
24 Mina be è-laauε ua, é ua da zεiti bo,
mina è-lakɔɔgiti zε ná, ti ua da yaava b̃εiti bo.
25 Gaazulo g̃akala uelei ua,
wele g̃akalaε ga pagɔ.
26 Pelei z̃ubete, uε è z̃iezu ná,
pelei è laai da, z̃ie ga naa.
27 È mina zεge ba, è ua li ga yeezazu uelei, baa g̃ɔuezu
uelei,
g̃ɔg̃ɔgula faa ɔɔɔ g̃εε vai zu.

Wenziegi g̃a da nui uaa

5 Dòun zunu, woilo ga pagɔ nà-g̃imala wooi ma,
woilo nà-kelegele gooiti ma,
2 naa g̃a a ke, è zoo kidafaawui la,
faag̃wεgi g̃a g̃ε è-laawooiti su.
3 Mazɔɔ wenzie anzanui laawooiti nεεε ege k̃oin
gulbi,
ti uage ege siema wubi. †
4 Kele ná-fai g̃aabelazuε g̃a g̃a da wana ga nu, ege
siinziin ganigi, nii wanaai, ††
gaaliuε ege bog̃a z̃ɔkɔɔ, nii gaauε fele.
5 Sie uelei g̃a da li ga nui saai ɔɔ pelei,
kɔɔɔiti ta da zeeli g̃ɔvealaazu.
6 É la da ga yiizoolε ga, é z̃ie ga zenvu uelei,
é la sug̃wεε ga toga z̃iezu ga kaka peleiti.
7 Niizu deg̃emu, dòun zunu, woilo g̃òoi ma,
mina g̃εle dàawooiti ba,
8 Maag̃ooza naama anzanui ma zii ua,
mina maabuɔ ná-pelelaε ua,
9 naa g̃a a ke, è mina è gaazu unfegi lɔ zunu g̃ili
zeezu,
da-eteai mina lɔ zunu ɔɔ yeezu.
10 Ni naa laade, è-moolezuε g̃a g̃ε ga wεinti daami-
izu,
da-wotii zulɔɔg̃i g̃a g̃ε ga pεle g̃ili bu ani,
11 naa g̃a a ke, è mina li balasu, da-eteai g̃aabelazuε,
siεgi zu è-busei k̃pein suyɔkɔg̃ai na la,
12 è mina g̃ε ma:
«Leeni vaa zu g̃ε maag̃oloi w̃inzegeni?»

† Wele ueti: 2:16; 7:6-27; 22:14. †† SIINZIIN GANIGI NII WANAAI: Abisente, tufa wanawanagi, é g̃eni ga faa wanai (TSV 29:17; Zel 9:14; Am̃ 6:12) baa kotoi ná-ani uili koozui uoogi (G̃ɔl 3:15; Kul 8:10-11).
‡ Anza zinigi (6:34-35) g̃a zoo è g̃ε ma, keni t̃ogi z̃ei è ma (Lev 20:10; TSV 22:22). Wele balaa ueti: Ezk 16:35-40; Zan 8:5.

Leeni vaa zu t̃εngi la g̃eni zoni z̃ii ma?
13 Leeni vaa zu g̃ε la g̃eni woiloni nà-kalam̃inti gooiti
ma?
Gè la woiloni naati gooi ma, niiti ti k̃alani?
14 Ná tago ɔɔ, g̃ε ua g̃ε maanɔɔɔɔ zu,
nubuseiti ta-maabɔgi zaama. ‡»

È-anzai nεε uε

15 È-anzai g̃εεε ege zεge d̃ei.
B̃ɔɔle ga zεge d̃ei naa! ‡
16 Mina è yiima vai ye ná, é ua da yei taazuε peleiti
su, ege z̃iei,
é ua da vaza maabɔ bosu wolaiti.
17 È yiima vaiti ti g̃ε ga da g̃ila k̃pe ɔɔ d̃ɔɔ!
Ti mina g̃ε ga wo b̃ɔma wa anzanu g̃iligiti.
18 Goozune yeenɔpe su, wo eteai z̃ie ɔɔ, wa anzanui
naa,
nii è yiimazegeni la, è-ma nu niinelai zu.
19 È-anzai ná-fai g̃aanεεε, ná-fai uage ege dopai.
K̃p̃usei da-g̃oozunεεi laazeeli yeenɔpe.
Goozune sienɔpe su ná-nεεεi zu.
20 Dòun zunu, leeni vaa zu è gaazug̃ulazu nu g̃ili anza
ua?
Leeni vaa zu da ziilei gaiz̃ie naama anzanui ya, nii é la
ga d̃ɔɔɔ?
21 G̃ɔɔg̃ GALAGI g̃a nui k̃pein sie uelei zum̃ɔsu.
Toga εεε keεwotii uεεε.
22 Faa ɔɔɔ g̃ε nui g̃a da zo, tɔ b̃ɔɔɔ ná-faag̃aaza golai
ɔɔ zu,
toga da zo, ga tɔ b̃ɔɔɔ ná-kotoi ua g̃aluiti ɔɔ.
23 Undaa g̃a uili, t̃ɔz̃ei é la zooni b̃ɔɔɔ zosu,
ná-bologai g̃a a da paa.

Zeelaga vai

6 Dòun zunu, ni è b̃ɔɔ g̃εεε ga zeelagai è-w̃ɔɔlai ta
maag̃uye vai zu,
ni è minazegeni è-z̃eiɔɔɔ uε, ‡‡
2 ni è b̃ɔɔ g̃ilia ga è-laawooiti,
ni è b̃ɔɔ g̃εa ga kasog̃a nu ga è-laawooiti mauele,
3 naa ma, nii da ke dòun zunu, b̃ɔɔ vie,
t̃ɔz̃ei è loa è-z̃eiɔɔɔ yeezaama,
li è b̃ɔɔmaayei be, è b̃ɔi da ga maanεεni.
4 Mina va bu, niimenii ua lɔ è-g̃aazu,
baa è-g̃aazug̃ɔɔgiti ti ua pεε ma mεε.
5 B̃ɔɔ vie ga dopai g̃εuele, é g̃ulazu dosoiti zea,
eg̃εuele w̃onii a da ke la, é g̃ula w̃oni zo nui ná-tum̃ɔ
zu.

Naka nui ná-fai

6 Dẽi è ga naka nui, li lεε pupuiti pɔ be, è ti uεε,

†† Nii uoluε g̃a ga z̃ɔng̃ z̃elebai ta unfegi kelemaε k̃paun
(6:33), eyesu é ná-faag̃aaza golai zulɔɔg̃i z̃ɔɔɔ (Lev 20:10). ‡‡ Naa
g̃a ga: «anzanui nii è yiimazegeni la, è-ma nu niinelai zu» (5:18).
‡‡‡ Zeelaga vai wola g̃eni Izelayele nuiti saama, nii a ke ti baa ta-
naavoloiti maazu, ni kuye zεge nui la kuye g̃ulani, zeelagai g̃a é be-
na kula, é bena k̃p̃unmai leve ga k̃ligi ta, baa ná-nui ta (Zen 43:9;
44:32; Eza 38:14; Guy 119:122). Naa g̃εg̃ala vai g̃a Tene Faalaalii Zeuei
pɔ, é t̃ogi z̃ei ma (11:15; 17:18; 20:16; 22:26; 27:13).

ti zie ueleiti sumɔ, è gɔgi zɔkɔ.
 7 Ta-welema nu la ná,
 ta-galamɔn la ná, ta-gundigi la ná,
 8 ta da ti-gɔnɔgi beɛ, fogo undaagulazuue,
 ti ti-laamianigi gaaɛ ba molo leve ziegi zu.
 9 Naka nui, da yesu laani, eyesu yeelɛ?
 Siegi begele gɔ è wuzegezu la, è gɔla da-niimenii zu?
 10 È lago ni, è lago gaazuue ma,
 è yeeiti da bɔɔɔ ma, è lago zaamale, †
 11 keɛ naama ziegi zu, baladai gɔ gɔla è viliba egɛ
 siezie nui,
 nimizai zeeli è ma egɛ kɔɔɔɔ nui.

Yaava nui ná-fai

12 Nu nakai gɔ ga telebotala nui,
 toɔa a da li ga zɛɛ bɔɛiti boga,
 13 è da gaazuue loo ma, è da gɔɔɔiti gaaloɔa,
 è da poogiti ke ga yeebeɔaiti,
 14 yaava gɔsiei nɔ gɔ è ziiimaue,
 faa nɔ nɔ gɔ a da gɔsie su yeenɔpe,
 è da kpɔeleue vai gɛ.
 15 Naa gɔ è ba, koloɔolo fai gɔ gɛ ga kulafilibai,
 naa gɔ ba gɔla nɔ, è goloɔolo, ma zale la ná. ††

Nii Gɔɔɔ GALAGI wɔnzegɛzu

16 Faa lɔzita gɔ ná, nii beɛgɔlaai Gɔɔɔ GALAGI ue,
 toɔa nɔ ga dɔfela, niiti ti ga maɔɔɛi:
 17 gaazulee gaazui, zɛɛ wo negi,
 nui sɔ ge la ba, nuiti ti naa ma ɔamai uuuzu ga ti-
 yeeti,
 18 nu yii nii è gɔsiezu telebotala vaiti su,
 nu gɔɔɔiti ti zuvilaai bizezu faa nɔ gɛɛzuue,
 19 zɛɛ zeelei, è zɛɛ zeele wooi wosu,
 ta zɔ è kpɔei levezu gɛɛgɛlointi zɔɔɔzu.

Wɛenziegi zakpe pelei

20 Dòun zunu, gɔize è-gɛɛ ná-deveiti su,
 mina è-lee ná-tɛne gooiti too ya!
 21 Make ti ma yeenɔpe è-yiimaue,
 ti zeɛ gɔbu.
 22 Ta lo è lugɔ da-ziei zu,
 ti è make è-laazuue,
 ti yepe è uɔ, da wuunna.
 23 Mazɔkɔ devei gɔ ga lanboi,
 kalagi gɛ ga wozakalagi,
 zelilogi ta maɔɔlo, ta ga pelei è lo zɛnvui ua.
 24 Ta è make wɛenziɛ anzanui zie uelei ma,
 ta è-zeiɔɔɔ anzai ná-kpɔe nɛɛnegi ma. †
 25 Mina gaazugɔla ná-pagi ua è-yiimaue,
 mina bɔɔɔ ye ná, è ua è zegɛ ga gaazugɔlogiti.
 26 Mazɔkɔ koloɔolo anzanui mauele ma, da uala da-
 bulu buɔai nɔ ma,
 keɛ anzanui è zini be, da gɛ è uala è-yenvui pe ma.
 27 Nu gɔ zoo nei è abui lɔ ná-zuvai zu,
 è la ná-segeiti kpein gala baa?

28 Nu gɔ zoo nei è zie abulekai gɔ,
 è la kɔɔɔiti gala baa?
 29 Zeno gana è la, ga naama nui nii è uilesu seiɔɔɔɔ
 anzai uolu,
 a wɔɔɔuna ba, salalalai la yega.
 30 Nu la unma nui ueɛuiliga, nii è unmai wosu ga è
 kogi zulaave,
 tɔɔzei ani la zea, nii a mi.
 31 Anɛɛ naa ue, ni ta sona, maanɛɛɛ è potogi ve ga
 seizu lɔfela,
 ani uagɔi kpein è ná-pelei wu, toɔa naa pe fe. ††
 32 Keɛ zɔ è wɛenziegi gɛɛzu anzanui uɔ, naa ualage
 faaɔaɔai ma,
 da naa gɛɛna, da bɔɔɔ goloɔolosu, da bɔɔɔ.
 33 Toɔa kpɔkɔ zɔkɔ ta baagulamai,
 ná-unfegi la bega eyesu gɔ.
 34 Mazɔkɔ toloi gɔ da anzainigi yigɔla,
 è la maawɔingɔ gɛa, yeei è potokulai gɛɛzu la.
 35 È la unmɔ gani nɔpe soga,
 è la vaa bu ɔegelein, anɛɛ ni da lobeani mɔinmɔin
 teuesu.

Wɛenzo anzanui gɔ da zunu loungoi gɔka

7 Dòun zunu, mina yeema dàawooiti ma,
 nà-deveiti make.
 2 Ni da pɔ è zɛnvui wo, nà-deveiti so,
 è make nà-kala gooiti ma, egɛ è-gaazuleegi.
 3 Ti lo yeebeɔaiti ba, egɛ balaɔaegiti,
 ti zeue yiimaue.
 4 Gimalai leve ga è-uaazeelai, †
 è kelegelegi leve ga è-wɔkɔlai,
 5 ga ti è gɔzo wɛenziɛ anzanui ma,
 ta è-zeiɔɔɔ anzai ná-tega bɔɛ nɛɛnegiti ma.
 6 Foloji ta, gè gɛni loni nà-fenetelei laaue, ††
 gè da weɛ eteaue.
 7 Gè buzege niinegiti kaani, ti la de faa pe polugwee,
 ti zaama, zunu loungoi ta gɛni ná, balagai gɔgi ma.
 8 È gɛni ziezu taazuue pelei zu, adauɛ tɔna ue naama
 anzanui ta gɛni loni ná,
 è liini ga naa ná-pelei uɔ pelei.
 9 È gɛni ga fitili pɛɛzuue, foloi liini niina,
 kpidi tɔzeini niina ga uea.
 10 Keɛ weɛ, anzanui daagomini,
 maagiliai egɛ koloɔolo anzanu, yaava gɔgi be.
 11 È da zɔngɔ, su la zoga,
 kɔɔɔiti ti la yega loni kpɛ ada gɔla.
 12 Taa zaamaue ueleiti su, ta ada wolaiti,
 adauɛ pe ka è ná-balii laazu ná.
 13 È zunu loungoi zo, è nɛɛne,
 è gaazulo gaazuue ua, è gɛ ma:
 14 «Ziilei zalaɔaiti ka gè gɛa ti gɔlazu,

† Wele ue: 24:33-34. †† Wele ueti: 1:26; 24:22; zɔb 34:20. ‡ Wele 5:3 zu, ta suɔulazuue.

†† Nii uoluue gɔ ga keni ma nu potogi ve. Tɔgi ná-devei gɛni ga ma nu potogi ve ga ma ueɛda felegɔ, baa naanigɔ, baa ni gola zu gɔ baagɔna, ma nu ma ueɛda lɔlugɔi ve (Egɔ 22:1-16). †† BAAZEELAI: Nɛɛbe wooi gɔ ga nii, tɔ gɔ è naa lɛɛzu nii è lolisu ga «nɛɛbe anzanui.» Guye Uagɔi zu (GyU 4:9-10, 12; 5:1). ††† FENETELEI LAAUE: Fɔɔɔ zooiti su feneteleiti daalaoga gɛni de, kɔlu ansa veɛvelegiti ti uileni ti la, è da ta gɔla foloi ma zezeiti da. Nui a gɛna pelei wu, toɔa nu uete, keɛ nu la yega etea uelei, è va ma nu uete.

za no ga gè nà-minazefegi laazeelii la. †
 15 Wele nii ga é kea gè gula, gè ua è laagomisu,
 gè gea po gè è ga, gè è gaa.
 16 Gè nà-betei gaabetea, ga dasuzefegi suuui,
 ta geze zefei é ga Ezipete geleii. ††
 17 Gè dàazuue makugi nea ga,
 miilegi, ta alwewegi ta kanelegi.
 18 Ua de lo ziimagfèi zu, eyesu sobui zeeli,
 de lo bogfyiimai ma nebeii zu.
 19 Mazkoko sinigi la ue, pelei wu,
 diiue sie goozu ma.
 20 É wali moinmoin segeue ya,
 keni alugi a zeina gize la, é ua ua.»
 21 É woinini ma ga ná-kelefelegi,
 é meenni ga ná-woo neenegiti.
 22 Gaamago no, é uileni anzanui naa uolu,
 ege niki ti liizu la paazuue,
 ege bologfa nui, ti gilizu ga, ti maagolo,
 23 eyesu meini so zii ua,
 ege woinii é gaazuwilezu ga é uili tumoi zu,
 é la ineesu ga zenvui, é faabaagi laawu.
 24 Doun zunuiti, niizu niina, à woilo gdoi ma!
 À dama ga dàawooiti!
 25 Wo-yii mina valibo, é ua uile anzanui niima zii uolu!
 À mina gaka, wo ua uile ná-pelei ua!
 26 Mazkoko ná-nu maawanaiti moinue, niiti ti zaai,
 ta niiti é ti undaauiligi, ti geni ga zebesu nu wolaiti.
 27 Ná-pelei ga é ga gvealaazu uelei,
 nii é yeizu saai zeizuue.

Gimalai ga woogulazu

8 À woilo, gimalai ga toligi wosu,
 kelefelegi ga woogulazu. †
 2 Togfa loni ada gaagoozagiti maazuue pele gobaué,
 pele zagalaueti.
 3 Taa loaué, sigi daaueti,
 nu leezuué taazuue, togfa woogulazu:
 4 «Nuiti, wa ga gè woogulazu wo ma,
 nubuseiti, wa ga gè bwezu wo uk.
 5 Woiiti wo la de faa moinmoin kweeni, à kidafaawui
 maagoli,
 faagaagaalala nuiti, à ge ga kelefele nuiti.
 6 À woilo deé, mazkoko faa biin ka gè bosu wo ma,
 telebo kpweiti ka ti gulazu dàaué.
 7 Mazkoko gaama bweiti ka gè ti wosu,
 màapei ga ga zee bweiti.
 8 Dàawooiti kpein solege,
 tanope su la zeini, baa é ua ge ga zee bwe, baa yaava
 bwe.
 9 Ti pe gaagalage naama nui ue, nii kelefelegai,
 ti gole naama nui ue, nii kalagai.
 10 Nà-kalagi gè bosu ga woye, à naa woin ge, é leve
 walii ua,

† Nui nii ti ná-zalagaf gulazu, naa bena zalagfa zuai gfulazuue mi ta ná-peleyefei (Lev 7:12-15), folo mungi ta felesiei (Lev 7:15-16). Zunu loungoi nii lolige naama laamii wosuue. †† Ezipete gezei wola geni gaiziezu, sngngi wola baani (Eza 19:9; Ezk 27:7). É geni ga kpetei ma uoogi (31:22). ‡ Wele ue: 1:20.

faagwewi vizoge zanugi ua, anee zanu kitei.
 11 Mazkoko gimalai vizoge koku wogofu uagiti ba,
 ani uago kope ge la zooga uokogofu toun ma. ††
 12 Noun nà, nà ga gimalai, seizuué ga ga kidafaawui,
 sooge faagwewi ta kidafaawui zokoku.
 13 Gogof GALAGI gaazuluabai ga é ga, è zili ga faa nki.
 Niiti gè ti woinzegezu, ta ga,
 gaazuleei, wasogi, faa nku uelei, ta zee wo daaué.
 14 Tene goo uagiti, ta kidafaawui ta ga nòku,
 nà ga gè ga kelefelegi, zobogi ga ga nòku.
 15 Masagiti ta masadai geezu noun sabui zu,
 kundigiti ti togiti sei, niiti ti zolegai.
 16 Sabui zu ga kundigiti ti kundigilai geezu la,
 ta seizumaanegiti ti pe ta ga tukpogfaaleue nuiti ti
 zolegai.
 17 Noun nà, naati kpein neeué bè, niiti ti neezu ue,
 niiti ti gèiziezu, naati ta pète.
 18 Naavoloi ta lebiyai ta ga noun kòku,
 ta undaaneé ta ani uagiti ti yesu ná gò.
 19 Nà-tòkogi vizoge, é leve zanugi ua, anee zanu kitei,
 kulanumai gè feezu naa baagofue walii ua.
 20 Nà ziezu telebo pelei zu,
 pilege sope peleiti ba,
 21 gè ua ani uagiti ve naati be, niiti ti nèai ue,
 gè ta-ueleiti buulaave ga naavoloi.
 22 Gè geni Gogof GALAGI ya, †† kaite ná-botiiti
 tókweizuué,
 aisa ná-boti mungiti tanope ge ua ge.
 23 Gè zeini kaite wòkwòku,
 aisa eteai ua bete.
 24 Siegi zu gè zòkoni da, kpolodei la geni de ná,
 baa zieungiti, zieiti ti ua da gula ti zu.
 25 Gè zòkoni pe, aisa gizeiti ti ua bete,
 aisa gize bufegiti ti ua gula,
 26 GALA ge la geni de zoi beteni, ta zou wogofzuueti,
 anee eteai ma vufili mungi.
 27 Gè geni ná niina, siegi zu é geegofogi zeini su la,
 é kwegi la, é tati zie wolai ma.
 28 Siegi zu é tonabiingiti seini su la geezuue,
 é zebè ve zieungiti be, ti da gula ga keegaabaai.
 29 Siegi zu é kpolodei gwegi laani la, zieiti ti mina bude
 maazu,
 siegi zu é eteai ma wuulaagi gazuwini da,
 30 gè geni koba, ege ná-botigfe gundigfi,
 gè geni ziilaazu folo-o-folo,
 gè geni kuai wosu gaazu yeenope,
 31 gè da kuai wo ná-etea beteai zu,
 gè da nà-ziilaai zòku nubuseiti saama.
 32 Niizu doun zunuiti, à woilo gdoi ma,
 wa ge ga undaaneé nuiti, ni wa ziena ga nà-peleiti!
 33 À woilo nà-kala gooi ma,
 wa ge ga gima nuiti.
 À mina da goba pe!
 34 Undaaneé nu ga ga naati, niiti ti woilosu gdo ma,
 niiti ti losu nà-pelelaue folo-o-folo,

†† Wele ue: 2:4. †† Tati pelei tagili balaa ka ga niiti: a Gogof GALAGI yimazegeni ga ze, Gogof GALAGI geyani, Gogof GALAGI sòkoku, baa a Gogof GALAGI kpeteni.

ti gaaabaazu nà-pelelaue ma!

³⁵ Mazכככזי a kà, naa zenvui ככככגא,
é Gכככזי GALAGI ná-kכככבאי ככככגא.

³⁶ Kele zכי נכככé la gčloni bč, naa gč bכככזי bכככזי,
niiti kpei ti wčinzegčezu, saai nččue naati bč.»

Gimalai gč toligi wosu

9 Gimalai ná-pelei loni,
é ma bčde dčfelaiti sagani.

² É toganiiti paani, é dככזי gčuele bčte, †
é tabalii gaabeteni.

³ É ná-botigč anzanuiti teveni toli bosuue,
ti læni adaueti, đa gč ná, è zele taai maazu, ti đa gč:

⁴ «Wčiti wo la đe faa mčinmčin kwč, à uaa læe ue.»

É boni naati ma, niiti ti la gelefeleni, é gč:

⁵ «À ua, à nà-bului ta mi,
à dככזי bčle, nii gè supuai.

⁶ À gčle nuiti ta-ziepolui ua, niiti ti la đe faa mčinmčin
kwč, wa zenvui wo.

À zie ga kelegele peleli!

⁷ Zכי a zeli lo waso nui ma, naa gč đa belelalai כככזי,
zכי a nu ככזי maagčolo, naa gč đa poomugi כככזי.

⁸ Mina נčegčulasu nui zכגי wo ma, mazכככזi togč é
wčinzegč,

kele gčima nui zכגי wo ma, togč è nče ue.

⁹ Ungo, gčima nui læne, ta gč bč ná-gimalai ua.

Telebo nui gčala, ta gč bč ná-faagčwegi ua.

¹⁰ Gimalai לככזi zčigč †† gč é ga Gכככזי GALAGI gčazulu-
abai,

é GALA Nadegai gčwč, é ga kidafaawui. †

¹¹ Mazכככזi nčun nà, gčimalai, sčbu zu,

è-zii ma voloiti su gč gooza,

è-zii ma gčonagiti sugčooza. ††

¹² Ni đa ga gčima nu, đa sugčulanumai כככזי,

ni đa ga waso nu, đa gčila kpe ka đa sulכככזi gčolai.»

Titigi gč toligi wosu

¹³ Titigi gč ga egč anzanui é zכngכזi,
é la faa gčagčazu, é la faa gčwč.

¹⁴ Togč zeini ná-pelelaue,
seizuue gč ga adaueti ti zčlegai taai maazu.

¹⁵ É đa teue nuiti toli,

niiti ti liizu ga pele zakpai,

¹⁶ «Zכי é la đe faa mčinmčin kwč, naa gčale ma, é ua
ue!»

Zכי balagai gčigi ma, é gč naa ma:

¹⁷ «Ziei unmaai nče ue,

daamianigi é miizu dככgčuzu, naa nče ue!»

¹⁸ Ti la sugčwč ga ta ta li laazu gčveiti ma,
niiti anzanui naa ti lolisu, naati ta niina gčvealaazu.

† Folo gčulazu uele yooiti su, ti bena dככזi zupu ga ani maku
neenegiti, nii a ke ti ta ue ná-neei ua (Eza 5:22). †† Wele 1:7 zu, ta
sugčulazuue. ‡ É GALA NADEGAI GčWČ: Tanigaa ta bosu ga: a nu
nadegaiti ta-vaagčwegi. †† Wele ue: 3:18.

TENE gooi ma ziiti

10 Salכככזi ná-tene faalaaliiti.
Gčima loun zunui gč đa gč ga keegč ná-
koozunčei,

faagčagčaalala loun zunui gč ga dee ná-ziizoolai.

² Naavoloi כככזi pelel čudai, é la faa uaa eyesu pe,
kele nii é ná-eteai ziezu telebogi zu, naa gč đa gčizo
saai ma.

³ Gכככזי GALAGI la telebo nui yegana, é ua bככזi ga pu-
lui,

kele togč gčle nu ככזi yiima vaiti ba.

⁴ Zכי é la yeeuea faa ua, naa gč đa gč ga bala nu,
kele zeemaleuebogi gč đa nu bčte.

⁵ Nii é ani gčaalčzu ba, fogč undaagčulazuue, naa gč
ga doun zunui, nii kelegelegai,

kele zכי é piizu molo leue ziegi zu, doun zunui gč ga
naa, nii baa gč gčula ma.

⁶ Tuyaiti ta uuuni telebo nui unmaue,

kele nu ככזi laawooiti ta đa tooma vai maalככזi.

⁷ Telebo nui ná-kizesui gč đa gč ga tuyai tagčiligaani
bč,

kele zeemai gč đa wo nu ככזi daaseigi ma.

⁸ Zכי gčigi ma ziimaue, naa gč đa deveiti so,
kele nui é kכezugčula nakaiti bosu, naa gč đa bככזi loo
ya.

⁹ Zכי é ziezu sčledai zu, naa gč ziezu ziileigi zu,
kele zכי é ziezu ga pele zuzeigiti, naa uolu gč gčula.

¹⁰ Nii é gaamai לככgčuzu bכככlaiti ba, †† naa gč ti bכככזi,
kele zכי é zeli losu ti ma gaamai zu, naa gč uaa zu ga
ziileigi. †††

¹¹ Telebo nui laawooiti ta ga zenvu đeungi, †††
kele nu ככזi laawooiti ta đa tooma vai maalככזi.

¹² Wčinzegčemai gč đa sakpegi gčazo,
kele nčebči gč đa faagčazagi pe suvaaye. §

¹³ Kelegele nui laawooi gč đa gč ga gčima bčei,
kele faagčagčaalala nui uoluue nככזi gč ga kpakči.

¹⁴ Gčima nuiti ta đa faagčwegi gčale ba,
kele siegi zu faagčagčaalala nui bčezu la, maančgč
maa la mč gčozani ba.

¹⁵ Kpete nui yeagčligi gč bč ga taa wolai sigčigi ma,
kele bala nui ná-maawčin gč đa kologčolo.

¹⁶ Telebo nui ná-tככזi gč đa lo tugč, é zenvui wo,
kele nu ככזi ככככזi gč đa gč ga faa ככזi gč anii.

¹⁷ Zכי é woilosu tene gooi ma, naa zenvu uelei zegča,
kele zכי é gčlezu zelilomai ua, naa bככזi loa ya.

¹⁸ Wooveledai gčana, đa wčinzegčemai לככgčuna,
zכי é levesu ga tčgč gčologčologi gčea, naa gč ga gč-
malala nui.

¹⁹ Zכי é kכei zugčulazu gola, é la bega tč kologčologi
gčezu,

kele zכי a laue zo, naa gč ga zunui, nii gč pagči ma.

²⁰ Telebo nui laawooiti ta ga walii nadegai,

†† NII É GAAMAI לככgčUZU BכככLAITI BA: Ebulu wooi zu, naa gč ga: a
zכi é gaazu gilagi ueezu ma. ††† KELE ZכI É ZELI...ZIILEIGI: Uele gčana
é la geleke woo zčue uolčmai zu. Puuzu lšavai gčabelasuue gč Ebulu
woo zčuei bogai ue uolu. ††† Wele ue: 3:18. § Boge mčnč uei:
Zak 5:20; 1Pi 4:8.

kele tosu la faa n̄ku ḡe nuiti ta-ḡisiei ua.
 21 Telebo nui laawooiti ta da b̄n nubuse m̄oinm̄oin ba, kele ḡimalala nuiti ta da za, t̄c̄zei ti ualage faagaaḡai ma.
 22 Ḡooḡo GALAGI laa luyai ḡa a da kulagaan̄ezui ve, é la koozuuili faa n̄k̄pe pilega polu. †
 23 Faa n̄ku ḡe vai ḡa ga ḡaoḡo faa ḡimalala nui ya, eḡeuelei ḡimalai ḡe vai la ga ḡaoḡo faa ḡima nui ya.
 24 Nii nu n̄ku luazu ba, naa ḡa a da s̄k̄k̄, kele nii telebo nuiti ta w̄oin ḡe, naa ḡa da ve ti ya.
 25 Siegi zu t̄onḡo fiilei levesu da, nu n̄ku ḡa da n̄eele! Kele telebo nui ḡa loni ani ma, nii é ná eyesu ḡo.
 26 Eḡeuelei ani bodai a da ke la ga nu niigai, duului balaa ga uuuna nu gaazuue a da ke la, zekana n̄aka nui la, naati be niiti ti tevesu.
 27 Ḡooḡo GALAGI gaazuluabai ḡa da nui ná-eteai zu ḡooga,
 kele faa n̄ku ḡe nui ná-konagiti su ḡa da buḡa. ††
 28 Telebo nui ná-maab̄unḡi uolu ḡa ḡe ga koozun̄eei, kele faa n̄ku ḡe nuiti ta-ḡitogi ḡa ḡologolo.
 29 Ḡooḡo GALAGI ná-pelei ḡa ga siḡigi wooḡeḡila nuiti maaḡoolii zu,
 kele toḡa ga naati kologolo sabu, niiti ti faa n̄ku ḡeezu.
 30 Telebo nui la niikpiga eyesu pe,
 kele faa n̄ku ḡe nuiti ti la yega zoi zu.
 31 Telebo nui laaue ḡa da ḡimalai wo,
 kele yaava nuiti neḡi ḡa leve ga.
 32 Telebo nui lak̄oḡiti ti nub̄oḡlai ḡw̄ee,
 kele faa n̄ku ḡe nuiti daaue yaavaue.
11 Ḡooḡo GALAGI maan̄eei ḡa ga zee ḡooḡo bo gani-iti,
 kele kiloiti ti laazeeliai, naati n̄eeue be. †
 2 Wasogi uolu anii ḡa é ga w̄oinzeḡemai, kele ḡimalai ḡa loni b̄oḡmaayei nuiti kobaūe.
 3 Ladalai ḡa loni s̄le nuiti tuḡo,
 kele yaava nuiti ta-woyai ḡa da lati, é ti ḡologolo.
 4 Naavoloi la levea ga ani n̄k̄pe, tuk̄p̄gaaleue voloi, keni telebodai ḡe vai n̄ku ḡa a nu ḡizo saai ma.
 5 Telebo nui ná-ladalai ḡa da ná-eteai z̄le,
 kele faa n̄ku ḡe nui b̄oḡo vaa n̄ku ḡa a da too.
 6 Telebo nui ná-s̄leḡi ḡa da kizo faabaagiti ma,
 kele woovele nuiti koozu ḡisiei ḡa da ḡe ga balii, ti ḡo la.
 7 Siegi zu nu n̄ku zaazu la, ná-kitogi pe ge ḡologologa, ná-kitogi é ḡeni ga naavoloi, naa loa ya.
 8 Telebo nui ḡa ḡula kidaaviligi zu,
 faa n̄ku ḡe nui uile potogi zu.
 9 Nui é ḡelezu GALA ba, naa ḡa da z̄iti kologolo ga daawooiti,
 kele telebo nuiti ḡimalai ū, ta ḡizo.
 10 Siegi zu telebo nuiti undaan̄ezui la, taai kpein koozu ḡa da ne,
 siegi zu faa n̄ku ḡe nuiti undaavilisu da, nuiti ta da wooḡula ga koozun̄eei.

† Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: a Nubusei ná-kp̄bi la zooga tan̄k̄pe kp̄su ba. †† Wele uti: 11:31; 13:21; 14:26-27; 19:23. † Wele uti: 16:11; 20:10, 23; Lev 19:36; Am̄o 8:5; Mis 6:9-12.

11 S̄le nuiti daa luyai ḡa da ua ga b̄oḡk̄k̄k̄k̄ ta-laazuue.
 Kele faa n̄ku ḡe nuiti daa b̄nei ḡa da kologolo.
 12 Z̄oi é sejn̄oḡi ūleuilisu, naa la ga faagaaḡa nu, kele nui nii é faa gaagaazu, naa ḡa da maaḡe kp̄o.
 13 Fama wo nui ḡa da d̄oḡuzu vaiti kula kelema, kele s̄belama nui ḡa da ti make ḡoozu.
 14 Siegi zu totuḡo uaḡo la zoi ue la, nubuseiti ta da loo bu,
 kele kizogi ḡa da z̄k̄k̄ tene bo nu m̄oinm̄oinḡiti zea.
 15 Z̄oi é yeelaazu w̄een maaḡuyei ḡa, toḡa baa ma, kele z̄oi é ḡelezu zeelaga †† vai ua, naa ḡa ḡe ziileigi zu.
 16 Anzanu uaḡo ḡa da lebiyai z̄k̄k̄, suba zunuiti ti naavoloi z̄k̄k̄.
 17 Zunui é nub̄oḡlai ḡeezu, naa ḡa keezu b̄oḡo n̄ ue, kele s̄n̄ku zunui ḡa b̄oḡo maan̄oḡo.
 18 Faa n̄ku ḡe nui ḡa da yaava l̄n̄oḡi ḡaizie, kele z̄oi é telebodai ḡeezu, naa ḡa da zala ḡitei z̄k̄k̄.
 19 Zekana, telebodai gaabelazuue ḡa ga zenvui, kele z̄oi é ūlesu faa n̄ku uolu, naa ḡa saai laaḡomis̄u.
 20 Ḡooḡo GALAGI la w̄oinni ga naati, niiti ti-yiimaue laavegai ga yaavai,
 kele toḡa losu naati polu, niiti ti z̄iezu ga s̄ledai.
 21 Gaamaz̄u, faa n̄ku ḡe nuiti salalalai la yega, kele telebo nuiti ti-mavofodaiti ta ḡizo.
 22 Anzanui nii pagai, kele balagai ḡigi ma, keeue eḡe zanu balaḡaegi piligai boigi zokpai ua. ††
 23 Telebo nuiti w̄oinma vaa ḡila kpegi n̄ku ḡa faa uaḡo. Nii n̄ku faa n̄ku ḡe nuiti ta zoi ti ḡito ba, naa ḡa n̄ku ga GALA ná-z̄iigaawanai.
 24 Tanigaa ta da faan̄eei ḡe gola, tama ti da wola b̄ete. Tanigaa ma ti da ḡikpa naavoloi ma gola, tama ti da uala.
 25 Faan̄eei ḡe nui ḡa da s̄k̄k̄ wo gola, z̄oi a nu ḡo ga kp̄k̄led̄ei, t̄ balaa ka kp̄k̄led̄ei z̄k̄k̄.
 26 Nubuseiti ta da molo make nui voovo, z̄oi é ḡeezu, é ua p̄odi ga daabaai,
 kele ta da tuya loo naa ue, nii é liizu la ga é p̄odi.
 27 Z̄oi é faa uaḡo ḡe vai ḡaiziezu, naa ḡa da undaan̄eei z̄k̄k̄,
 kele z̄oi é faa n̄ku ḡaiziezu, faa n̄ku ḡa da zeeli naa ma.
 28 Z̄oi a uoluzei ná-naavoloi ua, naa ḡa loo bu, kele telebo nuiti gaa ḡa w̄k̄k̄ eḡe gulu wola, nii gaalaagi m̄oindai.
 29 Z̄oi a googaavazagi k̄k̄na ná-peleyeḡei wu, toḡa sul̄n̄k̄ z̄k̄k̄ ga fiile wolai,
 faagaaḡaalala nui ḡa ḡe ga ḡima nui ná-duci. †††
 30 Telebo nui ná-keewotiiti ta ga zenvu wului, ††† ḡima nui ḡa da nui taḡiligaa uile pele ua.
 31 Ni telebo nui ḡa zalai z̄k̄k̄su gaaman̄o eteai zu, koleue balaa ga, faa n̄ku ḡe nui ta kotoba nui, ta ti-zalalai z̄k̄k̄! §

†† ZEELAGA: Wele 6:1 zu, ta suḡulazuue. †† Folo ḡulazu uele yooi zu anzanuiti ti bena zanu balaḡaegi uili ḡana ti-zokpaiti ba (Zen 24:47; Ezk 16:12). ††† T̄c̄zei kuyei ba, é ti zegeai n̄ku, é la ḡidaani bu. Wele uti: 14:9; 22:7. ††† ZENVU WULUI: Wele uti: 3:18; Zen 2:9. § Wele ue: 10:27. Niima wooiti boḡe m̄k̄k̄, geleke woo z̄eue ūk̄l̄-mai zu, 1Pi 4:18 zu.

12 Zoi neai be ga maagolo, faagwegi wain ga naa ma,
 kele zoi zeliomai gaawanazu la, naa la gfelegeleni.
 2 Nu uagwi ga da Gwogw GALAGI ná-undaanxi zokw,
 kele Gwogw GALAGI ga da naama nui ueelala, nii é kisié jwiti bosu.
 3 Supwv vai la da ga nui losu betea,
 kele zoi solegai naa kw la gúlaa.
 4 Ziilkw anzanui ga da sinigi nzungi wuzefé,
 kele anzanui é unfetala vai gxezu, toga sinigi ua ga kae wana zeebei.
 5 Telebo nuiti ta-gjisiéiti ta faa zole faiti kw ua,
 kele faa jwv gfe nuiti sie uelei ga kw ga yaavai.
 6 Faa jwv gfe nuiti daawooiti ta ga balliti ti nui uaazu,
 kele telebo nuiti daawooiti ta da ti gizo.
 7 Faa jwv gfe nuiti ta lokana, ti la mw gfa ná!
 Kele telebo nuiti ta-uelei ga ye loni kpaan.
 8 Nui ga da maamusei zokw, é zoloo ná-kisié uagwiti ma,
 kele zoi kigi la zoleni, naa wain ga zefé.
 9 Fiwgfe nu gfe ga nui zobo ge la be, botigfe nu gila kw é ya,
 é ua gfe ga nui twjwi gúlaai, kele é ualasu kwkwgi ma.
 10 Telebo nui ga da gjaaba ná-toganiiti ma,
 kele faa jwv gfe nuiti koozu vai ga ga gaazumaawwi kw.
 11 Zoi é ná-tii gxezu, naa ga daamianigi zokw ga kwkwk,
 kele zoi é uilesu gaualaba vaiti polu, naa ualage gígi ma.
 12 Nu kw gaazu ga da gúla faa jwv gfe nuiti daami-izuwé ua,
 kele telebo nuiti ma zapei ga a da gwaa wo.
 13 Faa jwv gfe nui ga da gw ga tw kwjwi ná-zéiti ma ualii,
 kele sole nui ga da gúla faabaagiti kpein su.
 14 Nui laawooi wv, toga zoo é undaanxi wola gaale ba,
 egfeuelei nu a da ná-botii ma zalai zokw da.
 15 Gimalala nui ná-pelei zolege tw kwjwi gaazu,
 kele gima nui ga da woilo zwiti tene gooi ma.
 16 Gimalala nui ga da ná-ziiigaawanai gúla kelema gaa-mago kw,
 kele gima nui ga da ná-daazugwli vaiti buubole.
 17 Nui é gaamai gúlazú kelema, naa ga telebo fai léezu,
 kele zee zeelei ga da yaavai gfe.
 18 Kwgezúgula jakaiti ta da maawanai wo egfe bogfa zokw,
 kele gima nuiti daawooi ga da ua ga kedeyai.
 19 Gaama nui ga ye ná gw,
 kele zoi é zeei wosu, naa la lebiga.
 20 Niiti ti faa kwiti kpetezu, naati ziimauxeti daavege ga yaava vaiti,
 niiti ti nuiti tenesu ga faa uagwi, naati ta da koozunxi zokw naa zu.
 21 Maanwv kwpe ge la zeelia telebo nui ma,
 kele kwkwbi ga da gfe faa jwv gfe nuiti unma.
 22 Gwogw GALAGI la woinni ga zee wo nuiti,
 kele toga gaama wo nuiti polu.
 23 Gima nui la da ga ná-faagwegi zulea,

kele gimalala nui ga da zeze ga ná-faagaaqaalalai.
 24 Niiti ti botii gxezu gola, naati ta da lo faa wolaiti untugw,
 kele naka nuiti ta da kw duqlai zu.
 25 Ziizooléi a gena nui yiimauxé, toga da wv,
 kele jwkwkwkwkwéi ga da nui goozune.
 26 Telebo nui ga da gfe ga uelela uagw kwkwkwkwkwéi be,
 kele faa jwv gfe nuiti sie uelei ga da ti gaka.
 27 Sua be nui nii kwkwkwkwéi, naa la sua zokwga, é ua gee.
 Faa uagwi, nii pagai ti pe ba nubusei ná-faa zu, naa ga ga é gfe ga botigfe nu.
 28 Ue telebodai gxezu ná, miná ga zenvui ná, † naama uelei ga nu gjizosu saai ma.
 13 Gima loun zunui ga da gjize maagoloi zu, keegfe bogai la,
 kele waso doun zunui la da ga woiloga zelioma gila kwpalaa ma.
 2 Da zoo é ani uagwiti kwkwkw ga nu laawooiti maavele,
 kele faa jwv gfe nuiti ta-etea ziei ga ga toomai.
 3 Zoi a dama ga daawooiti, naa ga zenvui makesu,
 zoi é kwkwéi wola zúgúlazú, é la gjidaazu bu, naa ga da kwkwkw loo ya.
 4 É la faa uaa kwkwéi nui ma, gaazu ua gúla ani ua,
 kele botigfe nu wolai ga da naa kwkwkw, nii wain ma.
 5 Telebo nui ga da zee kwkwéiti kwkwzefé,
 kele nu kw ga da unfe fai gfe, ta kwkw gwlogolo fai.
 6 Zoi é sie uelei zolegai, telebodai ga da naa make,
 kele faa kw kw kotoba nuiti ti keezu, naa ga a da ti undaavili.
 7 Tanigaa ta keezu egfe ta beté, tama ani kwpe ge la ti ya,
 tanigaa ti kwkwkw gfe egfe bala nu, kele anii ti ya ga gola.
 8 Tanisu naavolo nui ga da ani zala, é ua zenvui unkwkw,
 kele bala nu la woiloga zelioma ma.
 9 Telebo nui ga volozu, egfe wozakalagi gola volozu,
 kele faa jwv gfe nui gxeuwé egfe lanboi, nii é zaazu.
 10 Sakpegi kpein ka gúlazú wasogi zu,
 gjimalai ga naati zea, niiti ti woilosu tenegiti ma.
 11 Naavoloi nii kwkwkwkwéi ga wuugi, gaa ga da uala ba,
 kele nii kwkwkwkwéi vaa, vaa, naa gaa ga da kwkwkw.
 12 Nui ná-kitogi a gwlogolona, toga da ziikwkw,
 kele nui yiima vai a gxeena, naa gxeuwé egfe zenvu wului.
 †
 13 Zoi a wooi ueleuilina, naa ga subologkwkw,
 kele zoi a devei zona, naa ga ma zalai zokw.
 14 Gima nui ná-kalagi ga ga zenvu deungwi, ‡ toga da kaka faiti kwpe nu maazu, niiti ta gfe ga nu zaa vaa.
 15 Keuele uagwi ga da zaalai la nu ma,
 kele gaabelazu la yaava nuiti ta-uelei ua. ††
 16 Gima nu la faa gfa, ni é la gjigaizieni su,
 kele gjimalala nuiti ta da ta-gjimalala vaiti sule.
 17 Keelai kwkwkwkwéi, naa ga da kw maanwkwkw zu,

† Wele ueti: 3:18; 10:11. †† ZENVU WULUI: Wele ueti: 3:18; Zen 2:9. ‡ ZENVU DEUNGI: Wele ue: 3:18. †† KELE GAABELAZU LA YAAVA NUI TI TA-UELEI UA: Tati pelei tagili balaa ka ga nii: a Kele yaava nuiti ta-uelei zie la baaué.

kele gooleve nui solegai, naa ga da faiti subete.
 18 Baladai ta unfegi ga naama nui lugɔ, nii é gɛlezu maagoloi ua,
 kele zɔi a va tene gooitu bu, naa ga lebiyai ɔɔɔɔ.
 19 Toga ga faa uagɔ nui wɔinma vai laazeeli,
 kele gɛmalala nuiti ti la wɔinni ga ti yeegula faa ɔɔɔɔ zu.
 20 Nui é ziezɔ gɛma nuiti polu, toga da gɛ ga gɛma nu,
 kele zɔi é zeizeisu gɛmalala nuiti koba, naa ga faabaa-gi ɔɔɔɔ.
 21 Maanɔɔɔɔ ga kotoba nuiti polu,
 undaanɛi ga da telebo nui zala. †
 22 Zunu uagɔ ga da poganii ye ná mavofodaiti be,
 kele kotoba nui ná-ɔɔɔɔgiti makege ga telebo nuiti ɔɔɔɔ.
 23 Bala nui ná-woza wogai zu ga a da gɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔ ná,
 ga ɔɔɔɔɔɔ,
 kele telebotalai ga da gɔɔɔɔɔɔ gologolo.
 24 Zɔi é gɛlezu ná-doun zunui loɔa vai ua, naa la nɛeni be,
 zɔi é nɛezu ue, naa la ineinega maagoloi vai ua.
 25 Telebo nui ga da daami wo, ziila,
 kele faa ɔɔɔɔ gɛ nuiti koozu pakai ga da ye de.
14 Gɛma anzanui ná-peleyegei loni,
 kele gɛmalala gelei ɔɔɔɔɔɔ wɔloni ɔɔɔɔɔɔ.
 2 Zɔi é ziezɔ telebodai zu, naa ga da zie Gɔɔɔɔ GALAGI gaazuluabai zu,
 kele zɔi é ziezɔ ga yaava ueleiti, naa ga da pelevete.
 3 Gɛmalala nui ga da maagoloi ɔɔɔɔ ga daawooiti maauete,
 gɛma nuiti ti-lakɔɔɔgiti ta da ti make.
 4 Ue woza woli niki la ná, daamianigi ga daamii pakai zu,
 kele niki zinei zivikei ga a da ɔɔɔɔ golai ve.
 5 Zeele solegai, é la zee woga pe,
 kele zee zeele ga da zee ɔɔɔɔ bo.
 6 Anɛ ni nɛegulasu nui ga gɛmalalai gɛaizie, é la ɔɔɔɔɔɔ,
 kele kidafaawu nui ga da faagwegi ɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔ.
 7 Maagooza faagaaɔaala nui ua,
 mazɔɔɔ é la gɛ gila kpalaa fea è ue.
 8 Kidafaawu nui ga da sie uele ue, ɔɔɔɔ toga ga gɛma nui, ††
 faagaaɔaala nuiti ta da loo ya ta-gɛmalalai ɔɔ.
 9 Gɛmalala nuiti ta da nɛegula ɔɔɔɔɔɔɔɔ vai zu,
 kele undaanɛi ga da gɛ ɔɔɔɔ nuiti saama. †
 10 Eɛe ɔɔ ga é ná-ziizolei gɛwe, ta ná-koozunɛi,
 nu gɛli ge la zooga é ua ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ naa zu.
 11 Faa ɔɔ gɛ nuiti ta-uele ga wolo,
 kele ɔɔɔɔ nuiti ta-zegɛ gɔtai gaa ga ɔɔɔɔ. ††
 12 Nu mɔinmɔin ka gɛsiezɔ ga pelei ti ma page,
 kele ɔɔɔɔ, ta pelei ma, nii gaabelasu, é liizu ga tiye, é ti ɔɔ saai zu.
 13 Nɛi ga zoo é ziizolei gaazumaalɔɔɔɔ,
 koozunɛi ga zoo é gaabela ga ziizolei.
 14 Kɔɔɔba nui ga da ná-keewotiiti ma gɛlanumai ɔɔɔɔ,

† Wele ue: 10:27. †† Tati pelei tagɛli balaa ka ga nii: a Kidafaawu nui ná-gɛmalalai ga da ɔɔ ba, é sie uele ue. † Tati pelei tagɛli balaa ka ga niiti: a kele gɛ pagɔ ga ɔɔɔɔ nuiti be, baaa kele ɔɔɔɔ nuiti ta ɔɔ ti undaanɛi ɔɔɔɔ. †† Wele ue: 3:33.

kele nu uagɔ ga gɔozune ɔɔɔɔ ma zie ueleiti ma gɛlanumai zu. ††
 15 Nui nii é la de faa mɔinmɔin kwee, toga da la naati kpein da, niiti ti wosu ma,
 kele kidafaawu nui ga da zie ga kelegele.
 16 Gɛma nui ga da lua faa ɔɔɔɔ ua, é uoluave,
 kele gɛmalala nui ga da yiigaawana, é ke, ɔɔɔɔ daave ɔɔɔɔ la.
 17 Ziigula nui ga da gɛmalala vaiti ke,
 nui kigaizie ɔɔɔɔ ziimaue, toga da wɔinzegemai maaloli ɔɔɔɔ ma.
 18 Nuiti ti la de faa mɔinmɔin kwee, naati ta-uoganii ga é ga gɛmalalai,
 kele kidafaawu nuiti ta-masa ɔɔɔɔɔɔ ga é ga faagwegi.
 19 Nu ɔɔɔɔ ta da unmaaye nu uagɔɔɔ be,
 faa ɔɔ gɛ nuiti balaa ta da ke gana ɔɔ telebo nuiti ta-uelevete.
 20 Bala nui la nɛeni nu ɔɔɔɔ be, anɛ seinjɔɔɔɔ,
 kele kpete nui wɔɔɔɔ mɔinue gola.
 21 Zɔi é seinjɔɔɔɔ wɔinzegɛzu, naa ga koto gɛezu,
 kele undaanɛ nu ga ga naa, nii é maanɔɔɔɔ nuiti maawingaaazu.
 22 Niiti ti gɛsiezɔ faa ɔɔɔɔ zu, naati ta kaka pelei ma,
 kele niiti ti gɛsiezɔ faa uagɔ zu, naati ta keezu nubɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ zu.
 23 Botii kpein ka kulanumai ba,
 kele pului ga kɔezugula wafuungi uolu.
 24 Gɛma nuiti ta-masa ɔɔɔɔɔɔ ga é ga ta-naavoloi,
 gɛmalala nuiti ta-vaagaaɔaala ga é ga ta-litigi.
 25 Gaama wo zeele ga da zenvuiti kizo,
 kele zee wo zeele ga ga yaava nu.
 26 Zɔi é luazu Gɔɔɔɔ GALAGI ua, naa ga kito gola ɔɔɔɔ,
 ná-doun zunuiti ti ɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔ ɔɔ be. †††
 27 Gɔɔɔɔ GALAGI gaazuluabai ga é ga zenvu deungu,
 toga nu gɛzo saai ná-baliiti ma.
 28 Nubusei ná-mɔin ga é ga masagi ná-lebiyai,
 kele nubuseiti mauele vai ga da kundigii gologolo.
 29 Zɔi zii la gɛla fala, naa ga ná-gɛmalalai wɔlai lezu,
 kele ziigula nui ga da ná-gɛmalalai zule.
 30 Ziileigi ga é ga kpusei ná-sii zugoozagi,
 kele toloi ga é ga seebe ma gaeiti su.
 31 Nu a bala nui maanɔɔɔɔ, è Kpete Nui uelevete,
 kele nu a maanɔɔɔɔ nuiti maawingaaana, è ti Bete nui lebiya.
 32 Faa ɔɔ gɛ nui ná-yaavai ga da toka,
 kele kitogi ga da gɛ telebo nui ya, eyesu saai.
 33 Gɛmalalai ga da zee kelegele nui yiimaue,
 naa gɛwege balaa gɛmalala nuiti saama.
 34 Telebodai gɛe vai ga da zooi ɔɔɔɔ,
 kele kotoi ga ga nubuseiti kpein unfe faa.
 35 Masagi ná-unfemai ga da gɛ botigɛ nui naati be, niiti ti botii gɛezu be ga gɛmalalai,
 kele zɔi é unfe fai gɛezu, ná-ziigaawanai ga da zeeli naa ma.

†† Tati pelei tagɛli balaa ka ga nii: a kele nu uagɔ gɛvele vizzoge ɔɔɔɔ ua, baaa kele nu uagɔ gɛvele gaagoozave ɔɔɔɔ ua. ††† Wele ue: 10:27.

15 Googaaavote pagci ga da ziigulagi gaayei,
 kele nu maawana bɔɛi ga da kpɛi zuwɔɔɔ.
 2 Zɔi ɛ kalagi wosu ga gɔmalai, toga da kala wɔin gɛ
 nu ma,
 kele gɔmalala nui ga da gɔmalala vaiti nɔ wo.
 3 Gɔɔɔɔ GALAGI gaazuue ga adave pe,
 ɛ da nu nɔiti ta nu uagɔiti sumɔ.
 4 Nu laawoo uagɔiti keeue ege zenvu wulu wolai,
 kele faa nɔu gɛ negi ga da ziigologologi gɛ.
 5 Gɔmalala nui ga da keeɛɛ nɔ-tene gooiti peleeue,
 kele zɔi ɛ yeezeizu zelilomai wu, naa ga bɔɔɔ lɛezu ga
 gima nu.
 6 Naavolo mɔinmɔin ka ɛ telebo nui nɔ-pelei wu,
 kele nii kpein nu nɔi sɔɔɔsu, toga da gɛ ga ziizoolɛi
 ma ungi.
 7 Gima nuiti daawooi ga da faagwegi vaza,
 kele faagaaɔaalala nuiti ziimaue la gɔana.
 8 Gɔɔɔɔ GALAGI maapei ga ga faa nɔu gɛ nuiti ta-za-
 lagaiti,
 kele sɔle nuiti ta-GALA maaneene woorti neeue be.
 9 Gɔɔɔɔ GALAGI maapei ga ga faa nɔu gɛ nui zie
 uelei,
 kele naama nui neeue be, nii ɛ uilesu telebodai uolu.
 10 Zɔi ɛ zegezu faa uagɔi uolu, faa wola ga la ma ga
 maagolo,
 zɔi ɛ zelilomai wɔinzegezu, naa undaa ga uili.
 11 Gɔɔɔɔ GALAGI gɔvealaazu ta undaavili zegezaɔai,
 zu vaiti kpein kwee,
 nubuseiti zii gwee fai ga ga leeni tɔun be!
 12 Waso nui neebe vaa la ga nu zeli lo ma,
 ɛ la da ga li gima nuiti pɔ be.
 13 Koozunɛi ga da nu gaazuue volo,
 kele ziibɔɔi ga da nu gaalei.
 14 Kelegele nui ga da gaaba faa maagɔli vai ma
 yeenɔpe,
 kele gɔmalala nui gɔnɔgi ga da gɛ ga gɔmalala vaiti nɔ.
 15 Maanɔɔ nui zii ma voloi kpein nɔuue,
 kele zɔi undaaneai, naa ga da gɛ feti gɔla vai laawu nɔ
 gɔ.
 16 Fizɔge nu da ani go nɔ zɔɔɔ, ɛ gɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI
 gaazuluaba nu,
 ɛ ua li naavolo wola zɔɔɔsu, nii ziibɔɔi polu.
 17 Fizɔge nu tufa wuulugi ma laamii wo, kpeɛai neebei
 zu,
 ɛ ua li nike wulbi miizu, ni wɔinzeɛmai ga nɔ.
 18 Ziigula nui ga da kpɛi suwɔɔɔ,
 kele zɔi ziigaa la wana fala, naa ga da sakpegiti
 gaayei.
 19 Naka nui nɔ-pelei gɛeue ege gɔin sasai,
 kele sɔle nuiti ta-uelei gaa ga sɔli.
 20 Gima loun zunui ga da keeɛɛ goozune,
 kele faagaaɔaalala zunui ga da dee uelevili.
 21 Gɔmalalai ga ga koozunɛi naama nui ue, nii balagai
 faagaaɔai ma,
 kele zunui kelegelegai, toga da zie sɔledai zu.
 22 Faa mɔinmɔin ka da gɔzavi, ti la zolooga tɔɔɔi
 gaazaɔatalai ua,
 kele ti zu ga da beɛ, ni tenebo nua ta nɔ.

23 Koozunɛ vaa ue zunui ue, siegi zu ɛ bɔɔɔ
 woogaaavotegi veezu la,
 ziilei faa ue, ni kpɛi a wona ga bo yeedegala!
 24 Kelegele nui ga da zie ga pelei, nii ɛ lɛezu geezuue
 zenvui uɔ be,
 naa ga kizosu gɔvealaazu ma, nii ɛ buu uelei.
 25 Gɔɔɔɔ GALAGI ga da waso nuiti ta-uelei gɔlogolo,
 kele toga da baa poanzai gɔligiti maazu.
 26 Gɔɔɔɔ GALAGI maapei ga ga kisie nɔiti,
 kele kpɛi uagɔiti ka a da va ti wu.
 27 Zɔi ɛ wɔinni uele-o-uele, ɛ beɛ, toga da nɔ-
 peleyegei lo kpɔɔi zu,
 kele zɔi ɛ lobeanii wɔinzegezu, naa zii zu ga goozu.
 28 Telebo nui ga da gigaizie, aisa ɛ ua googaaavotegi
 ve,
 kele faa nɔu gɛ nuiti ta da faa nɔi vaza ga laaue.
 29 Gɔɔɔɔ GALAGI maagoozave faa nɔu gɛ nuiti ba,
 kele toga da woilo telebo nuiti ta-maaneene woorti
 ma.
 30 Nubɔɔɔlai ma gaazuue ga da koozunɛi ve,
 nui a woo niine uagɔi menina, toga da iɔnɔɔ, ɛ zeeli
 ma gaeiti ma.
 31 Zɔi ɛ woilosu tene gooiti ma, ta bɔ ba etea ziei zu,
 naa zeizu ga gima nuiti saama.
 32 Zɔi ɛ gezezu ga zeli mina lo ma, naa ga bɔɔɔ
 uelevɛesu,
 kele zɔi ɛ woilosu tene gooiti ma, naa ga gɔi pagɔiti
 sɔɔɔ.
 33 Gɔɔɔɔ GALAGI gaazuluabai ga da nu gɔla ga gɔ-
 malai, †
 aisa nu ua lebiya zɔɔɔ, keni ɛ bɔɔɔmaayei pe. ††
 16 Nuiti ta da ta-vaiti seikpasu,
 kele Gɔɔɔɔ GALAGI ga woo gaabelagi zea.
 2 Eɛ pe ka da gɔsie ga nii kpein ɛ keezu page,
 kele Gɔɔɔɔ GALAGI ga ɛ de-gɛevaiti ma ungi ma
 lukpɔi gaalevezu.
 3 Da-vaiti pe ze Gɔɔɔɔ GALAGI yeezu,
 da-vaa zeikpasuiti su ga beɛ.
 4 Ani kpein kpeɛ ungi ga nɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ue,
 anɛ faa nɔu gɛ nuiti, ta nɔ maanɔɔ voloi ue.
 5 Waso nuiti maayo ge la Gɔɔɔɔ GALAGI ue,
 koleue ga ti zalalalai la yega.
 6 Faagaaza golai ga da gba ga nubɔɔɔlai ta gaamai,
 Gɔɔɔɔ GALAGI gaazuluabai uɔ, nu ga da maagooza
 faa nɔi ua.
 7 Nui zie uelei a neena Gɔɔɔɔ GALAGI ue,
 toga da ti yɔɔzubeɛ ta sili nuiti.
 8 Fizɔge ani goi nu sɔɔɔsu, ɛ zɔɔɔ telebodai zu,
 ɛ ua sɔɔɔ golai wo, yaavai zu.
 9 Nui ga da faa zeikpasui gɛ,
 kele Gɔɔɔɔ GALAGI ga lo kɔɔɔuolu pe.
 10 Masagi a gɛna bɔɔɔ, daawooi ga ga GALA gooi,
 a gɛna tukpɔi gaalevea, daave mina wooveleda gɛ.
 11 Gɔɔɔɔ GALAGI wɔinue ga kiloiti ti laazeelii,
 toga devezu, uelei kɔɔ ganiiti maaneai ti gɛ la. ‡
 12 Faa nɔu gɛ vai maayosegeue masagiti be,

† Wele 1:7 zu, ta sugulazuue. †† Wele ue: 18:12. ‡ Wele 11:1
 zu, ta sugulazuue.

mazɔkɔ telebodai gɛai ɔa a da nǎ-zobogi maawui.
 13 Masagi wɔinue ga naati, niiti ti-laawooiti sɔlegai,
 naati nɛue be, niiti ti bɔezu ga gaamai.
 14 Siegi zu masagi yiigaawanazu la, nǎ-ziigulagi gɛeue
 ege saa geelai,
 keɛ gɛma nui ɔa zoo ɛ gaabe.
 15 Siegi zu masagi gaazulo pelei uasu da, naa ɔa ɛ ga
 zenvui,
 nǎ-nubɔɔɔlai gɛeue ege fogo ɔulazu lonabiingi. †
 16 Gimalai zɔkɔ fai vizɔge zanu kitei gaale ba vai ua,
 kelegelegi maabɔgai levege walii ua! ††
 17 Sɔle nuiti ta-uelei ɔa ɛ ga, ɛ uoluave faa ɔɔ ua,
 zɔi ɛ gaabaazu sie uelei ma, naa ɔa zenvui ɔizosu.
 18 Wasogi ɔa a da ua ga nu ɔologolo fai,
 kibɔkɔmai ɔa a da ua ga tooi.
 19 Fizɔge nu bɔɔmaayei, wa bɔɔmaayei nuiti,
 wo ua li bɔsu kɔzɔganii ma, wa waso nuiti.
 20 Zɔi ɛ ɔidaazu kala gooit bu, ‡ naa ɔa undaanɛi
 zɔkɔ,
 undaanɛ nu ɔa ga naama nui, nii ɛ ɔitosu ɔɔɔɔ
 GALAGI ua.
 21 Zɔi ɛ ga ɔima nui ziimaue, naa ɔa ta da ɔe ma,
 kelegele nui,
 kpɛ nɛnɛgi ɔa a da pile zɔkɔ.
 22 Gimalai ɔa da zenvui ve naati zea, niiti ti ziezu la,
 ɔimalala nuiti salai ɔa ga ɔimalalai.
 23 Ni ɔimalai ɔa nui yiimaue, toɔa da bɔe ga
 kidafaawui,
 nǎ-yepei ɛ bosu, naa ɔa da faa uaa meni nuiti ma.
 24 Kpɛ uagɔiti keeue ege koin gulɔi,
 nii neai zenvui ue, pagai ga keɛ ganii kpusei vaa zu.
 25 Ta ɔa nǎ, sie uelei zɔlegai gaazu,
 keɛ gaabelazuue ɔa ga saa uelei.
 26 Pului ɔa da ɔe ga botiɔe nui nǎ-kpɔbai,
 daave ɔa da di botiɔe vai ma.
 27 Nu nakai ɔa da faa ɔɔi ɔeuele bɛɛ,
 daawooiti keeue ege abulekai, ɛ galai wosu.
 28 Yaava nui ɔa da kpɔiti teue,
 zɔɔzuzie nui ɔa da bɔkɔla nuiti bali ma.
 29 Supɔu nui ɔa da seipɔɔi yaava,
 ɛ naa uile pelei ua, nii ɔɔɔɔ.
 30 Zɔi ɛ gaazuuezu ma ga ɛ ɔisie yaava ɔe vaiti su,
 ɛ lakɔkɔgiti pu bu, naa bega ga faa ɔɔi ɔe.
 31 Undeɔa ɔolegiti ta ga lebiya wɔkɔgi,
 ta da zɔkɔ sɔledai zu.
 32 Zɔi zii la ɔula fala, naa vizɔge kɔkɔgulubai ua,
 nui ɛ bɔɔ zosu, naa vizɔge zɔi ua, ɛ taa wolai zosu.
 33 Ta da kpakutoomai ɔe ga, ti uelela uele vaiti kwɛɛ,
 keɛ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa a da deve gaabelagi wo.
17 Fizɔge bulu buɔa kɔ goi ɔe nu ya, ɛ da mi ziileigi
 zu,
 nu ua ɔe pelei naa wu, daamiani pagɔi kpein ge nǎ,
 keɛ sakpegi la bega nǎ.

† Fogo gaabelasu lonai ɔa ɛ deezu ga tufaiti kɔkɔ siegi zeelia.
 Toɔa ga kpɛɛi ta koozunɛi ma uoogi (TSV 11:14). †† Wele ue: 2:4.
 ‡ Tati pelei tagili balaa ka ga niiti: a zɔi ɛ ga kidafaawu nui, baa a
 zɔi ɛ woilosu GALA daawooi ma.

2 Botiɔe nui ɛ ga ɔima nui, naa ɔa da zeidoun zunui
 unda, nii ɛ baagulama vai gɛezu.
 Toɔa kɔkɔ kɔkɔ poganii zu gɛegeleaiti saama.
 3 Wali gaei ta zanugi, ti gaa ɔa da wun ga abui, ma
 ɔɔɔi ua ɔula ba,
 uele gana ɔɔɔɔ GALAGI nuiti zii uoluɔulazu la.
 4 Zɔi ɛ faa ɔɔi gɛezu, toɔa da woilo faa ɔɔi ɔe nuiti
 goo ma,
 zɛɛ nui ɔa da woilo, woo ɔɔi wo negiti goo ma.
 5 Da ɔeɔulana bala nui zu, Kpɛɛ Nui ɔa ɛ unfesu,
 zɔi ɛ ɔoozunɛzu seipɔɔi nǎ-maanɔɔi vai zu, salalalai
 la yega.
 6 Nu uɔkɔiti ta-lebiya wɔkɔgi ɔa ɛ ga ti-lounlonti,
 lontini ma zaalai ɔa ɛ ga ti zɔkɔ nuiti.
 7 Nu woozɔgezei la zolooni faagaagaalala nui ma,
 zekana kɔ, zɛɛi la zolooni la kundigii ma.
 8 Tanigaa ta da ɔisie ga, lobeanii ɔa ɔe ti ue ga un-
 daanɛi,
 naa ɔa ta bɔkɔ zɔkɔ su, ta-vai pe su.
 9 Zɔi ɛ ɔɔ ɛ nɛɛ nuiti be, naa ɔa da tɔ kologologiti su-
 vaaye, niiti ti gɛai la,
 tɔzei da ɔena sugulaa kenein, naa ɔa da ɛ-wɔkɔlaiti
 maagooza ɛ ua.
 10 Zeliloma ɔilagi ɔa da faa uaa kelegele nui ma,
 ɛ leve kpakɔ ɔe ungila (100) ba, ta faagaagaalala nui
 loɔa la.
 11 Nu ɔɔi ɔa da buzege daalɔɔma vai kɔ ɔaizɛ,
 keelai ɛ la maawɔingɔ gɛa, naa ɔa da leve daalɔɔma.
 12 Nu ɔomi ga file zua leei, nii nǎ-zivoiti kulaa zea,
 naa vizɔge, ɛ ua ɔomi ga faagaagaalala nui ɛ nǎ-
 titidai zu. ††
 13 Ni nu a faa uagɔi zalana ga faa ɔɔi,
 maanɔɔi la zegea maala pe.
 14 Sakpegi kɔzei, naa ɔa ɛ ga ɛ ziei luɔɔlosuue laavie,
 zege nǎ, aisa kpɛɛi ua leve.
 15 Nii ɛ losu faa ɔɔi ɔe nui uolu, ta zɔi ɛ telebo nui
 ueelalazu,
 ti felegɔ pe ti maayosegeue ɔɔɔɔ GALAGI ue.
 16 Walii a ɔena ɔimalala nui ya, leeni ɔa a ke la?
 Toɔa zoo ɛ ɔimalai gɛya la baa?
 Keɛ ɔi pagɔ la zea.
 17 Bɔkɔla nui ɔa da nɛɛbei ɔe yeenɔe.
 ɔeɔeloin ɔa da kpɔbai ɔe, faabaagi a uaana. ††
 18 Keni nui balagai ɔigi ma, naa ɔa a da minazege,
 ɛ bɔɔ ɔe ga zeelagai, nu ɔiligi nǎ-kuyei zala vai zu. †††
 19 Nui kpɛɛba vai neai be, tɔ kologologiti nɛue be.
 Zɔi kibɔkɔmai su, naa wɔinue ga ɛ bɔɔ ɔologolo.
 20 Nui yaavai ziimaue, ɛ la undaanɛ zɔkɔga,
 zɔi ɛ ga nɛ felegi, naa ɔa kɔ nimizai zu.
 21 Zɔi ɛ faagaagaalala loun zunui zɔkɔsu, ziizoolei ɔa
 da ɔe ma.
 ɔimalala loun zunui, keeɔe ɔoozu la ga nɛ.
 22 Ziilaai ɔa ga keɛya zabu wola,
 keɛ kitevei ɔa da nui zupɛgi be.
 23 Yaava nui ɔa da lobeanii zo, ti dɔkɔ segei wu,

†† Wele ueti: 2Sa 17:8; Wɔz 13:8. ††† Tati pelei tagili balaa ka ga
 nii: a gɛeɔeloin ta ɔa da zɔkɔ faabaagi ma voloi vaa zu. ††† Wele
 6:1 zu, ta sugulazuue.

nii a ke é tukpɔi maave.
²⁴ Gimalai maabugave kelegele nui ua,
 kele gimalala nui gaazuve ga liizu faiti pɔ, niiti é la
 zooga é ua ti zɔkɔ.
²⁵ Faagaaagalala loun zunui keege ga da ge ziibɔkɔ zu,
 é ge ga ziigologologi naa ue, nii é zɔkɔga.
²⁶ É la zolooni, nu ua fuun gani gɔla sɔbalala nui ya,
 toga ga telebotala vaa, è ua unfema nui loga.
²⁷ Nui nii é ziaa faa mɔinmɔin su, naa ga da dama, é
 mina bɔe ga gola,
 kelegele nui ga da yeefegalai zege, é da gɔisɛ.
²⁸ Gimalala nui balaa a da leve ga gɔima nu, ni toga
 zoo maafesu kpɔ.
 Zɔi é laagulusu, naa ga é ga zunui nii kelegelegai.
18 Nui nii kpalai ga gɔakalave nɔ, toga da maagooza
 zɔiti ba,
 toga da yiigaawana, gɔima vai kpein daalɔgɔma.
² Gimalala nui yiima vaa la ga faagaaagaa vai,
 keni ná-kisieiti sule vai.
³ Siegi zu nu nɔi uaazu la, wɔinzedemai ga da uile
 polu, ti ua.
 Unfegi ga da uile baagulamai uolu.
⁴ Nui bɔe woiti ti da, ta ga ziei buzeidai gola,
 gɔimalai ma deungi ga ga kɔtufe, é zulusu.
⁵ Maa la neeni, nu ua lo faa nɔu ge nui uolu,
 è ua telebo nui ueelala ná-gaamai zu.
⁶ Gimalala nui ná-kpɔeiti ta da sakpegi loo,
 daawooi ga da dogai maaloli ma.
⁷ Gimalala nui a gɔena bɔea, toga da bɔgɔ gologolo fai
 ge,
 kpɔgɔ woiti ta da ge ga baliiti, é gɔ ga tiye.
⁸ Zɔgɔzuzie nui ná-kpɔeiti keeue ege ani nemigiti,
 ta da yei ti zeeli nu goozuue.
⁹ Zɔi é ná-botige vai maagɔnɔɔsu,
 ta ga ani gɔila, ta zɔi é kologolosu.
¹⁰ Gɔogɔ GALAGI ga ga sigi golai,
 telebo nui ga da bize, é li ná, é ge ziileigi zu.
¹¹ Kpɔete nui ná-naavoloi ga é ga ná-taa wolai,
 toga da gɔigaizie ga toga ga sigigi, nii a zoo tɔun
 makesu.
¹² Siegi zu wasogi nui yiimaue laavesu da, kologolo
 geei zeelia.
 Aisa è ua unfemai zɔkɔ, keni è zoo bɔgɔmaayeizu. †
¹³ Zɔi é googaavotegi veezu, aisa é ua woilo kpɔe ma,
 é wosu,
 toga ná-gɔimalalai gɔla kelema, é zɔngɔ zele bɔgɔ ua.
¹⁴ Kisie uagɔi ga zobo fe nui ue, é zie seebei wu,
 kele kisie uagɔi a valibona ga ipɔtevei, be ga a pu su
 uolu?
¹⁵ Kelegele nui wɔinve ga é faagwegi zɔkɔ,
 gɔima nui ga da gaaba ga é woilo kpɔeiti ma, ta nu
 gɔala.
¹⁶ Faanɛi ga da peleiti daalao,
 é nu laazeeli nu wolaiti ma. ††
¹⁷ Nu mɔungi é baazagazu, toga da ge ege toga gaa-
 mai zea,
 eysesu tukpɔkɔti ua é gooiti sakpe.

† Wele ue: 15:33. †† Wele ue: 17:8.

¹⁸ Kpakutoomai ga da sakpegi be,
 toga da balaa nu wolaiti sege unga.
¹⁹ Nu zeeli vai baave gɔegefɔin ma, nii maawanaai, é
 leve taa wolai ua, nii sigigi ma.
 Kpɔe gɔeue ege sigigi laave ma zɔgɔgiti.
²⁰ Eɛe ka da daawooiti ma lɔnɔgiti kɔgɔ, é yigo ga tiye,
 toga yigo ga niiti, dakɔgiti ti ti veai.
²¹ Saai ta zenvui ta zoo zɔkɔsu nui negi zabui zu.
²² Zɔi kpɔezugulai neai be, keni é va subolo gɔmɔ fai wu.
²³ Nui a anzai zɔkɔna, é undaanɛi zɔkɔga,
 faanɛe ga naa, é zɔkɔgai Gɔogɔ GALAGI ya.
²⁴ Bala nui ga da bɔe ga maanɛne wooi,
 kpɔete nui googaavotegi wo ga zeegaabaai.
²⁵ Nui nii bɔklai mɔindai, ta polu kpɔkɔ vai ma,
 kele nu wɔkla gitei ga da gɔili è ua, é leve è-gɔeɔin ua.
19 Fizoge nu ge ga bala nu, é eteai zie ladalai zu,
 è ua ge ga faagaaagalala nui, nii zeai.
² É la vizɔni nu nɔpe ma, é ua uala faagwegi ma,
 zɔi é gɔgɔzuvilezu, toga da faagaaazagi ge.
³ Nui ná-gɔimalalai ga da ná-pelei gaauala ba,
 é da yiigaawana Gɔogɔ GALAGI ma niina.
⁴ Naavoloi ga da nui wɔklai mɔin gola,
 kele bala nui bɔklai ga da gele ba.
⁵ Zee zeelei zalalalai la yega,
 dogai la uoolaa naa ua, nii é zeei vazasu.
⁶ Nu mɔinmɔin ka da sɔbelama nui maamuse gaazu,
 eɛe ka pɔ é ge ga naa bɔklai, nii é faanɛi gɔeezu.
⁷ Bala nui la neeni kegefɔinti be,
 baa mu ná-siepoluiti, naati ta da maagooza ba.
 Siegi zu é wɔinni la ga é bɔe ti uɔ, ti la mɔ koba.
⁸ È kigaizie maagɔli, da naa gɔeezu da bɔgɔi da-un-
 daanɛi vaa ma,
 da gɔilina gɔimalai ua, da undaanɛi zɔkɔ.
⁹ Zee zeelei zalalalai la yega,
 zɔi é zeei vazasu, naa ga bɔgɔi loozu ya.
¹⁰ É la vizɔni gɔimalala nui ma, é ua eteai zie gaane zu,
 sɔnaga duci ua ge ga kundigiiti deve nu.
¹¹ Nui ná-gɔimalalai ga a da voni da ná-ziigulagi ma,
 toga be ga lɛbiya, é ná-faanamaiti suvaaye.
¹² Masagi ná-ziigulagi maayikiue ege zalai zikɔ wooi,
 kele ná-faanɛi gɔeeue ege nɔdagi, nii é tufai ga.
¹³ Faagaaagalala loun zunui ga ga keege ná-nimizai.
 Kpɔeeue anzanui gɔeeue ege zie goi, nii é uilesu pein-
 pein maa la levezu.
¹⁴ Nu ga zoo è pelei ta anii kpein zɔkɔ ga pogani è-
 gɔeni zea,
 kele Gɔogɔ GALAGI gɔila kpe nɔ ga a zoo, é gɔima an-
 zanui ve nu ya.
¹⁵ Dɔkɔe ga da nui wui bɔgɔ ma,
 zɔi nakaai, pului ga so.
¹⁶ Nii é devei zosu, naa ga baazu zenvui maazu,
 zɔi é la gaabaazu sie uelei ma, naa ga za.
¹⁷ Zɔi a bala nui maawingɔ, lɔdɔ kana é feezu Gɔogɔ
 GALAGI ya,
 naa ga naa ve zea, nii maanɛai ga é zɔkɔ.
¹⁸ È-loun zunui maagɔlo gelegele, siegi zu kitogi ná la
 de, †
 kele mina wɔin ga paa vaa.

19 Nui ziiḡulazu, keni ti ani ḡula zea.
 Ni ti la ani ḡulani zea, ti zobo fea be ga é tɔzei uolu. †
 20 Woilo tene gooit ma, va zelilomai wu,
 gaabelasu, da ḡe ga ḡima nu.
 21 Nui ḡa da faa mɔinmɔin kevele beɛ ná-kisiei zu,
 keɛ ḡoḡoḡ GALAGI ná-devei ḡa daa a da zeeli.
 22 Nii nubusei ɔɔ nui ná-fai zu, naa ḡa é ga woḡḡḡḡ-
 ladai,
 keɛ tama, bala nui viɔɔḡe woovalada nui ua.
 23 ḡoḡoḡ GALAGI ḡaazuluabai ḡa da ɔɔ nu ua, è zenvui
 wo, ††
 anii pe ge ḡe è ya, è kpidiiti sie, maanɔḡoḡ la zeelia è
 ma.
 24 Naka nui ḡa da yeelɔ baḡa ḡokoi zu,
 keɛ dɔɔ vai daave, naa baa.
 25 Sieḡi zu ti waso nui loḡazu la, zɔi é la de faa mɔin-
 mɔin kweeni, naa ḡa da ḡi ɔɔɔɔ,
 zeli lo kelegele nui ma, toḡa faaḡweḡi ɔɔɔɔ.
 26 Zɔi é keeḡe zopele ɔɔzuzu, é dee be,
 naa ḡa ga doun zunui é unfe fai ḡeezu, ta baagulama
 vai.
 27 Dòun zunu, da bena woilosu kala gooi ma,
 da uoluave faaḡwe kɔɔeiti ba.
 28 Zeele ɔɔi ḡa da tukɔḡaaleve vai ḡaavala ba,
 faa ɔɔi ḡe nuiti daave ḡa da telebotalai mi.
 29 Tukɔi ḡeuele beɛɛɛ ga é loo ɔɔḡḡḡḡasu nuiti ma,
 doḡa bakoi ḡa ga faaḡaḡaalala nuiti polu zaamaue
 nɔɔɔ.
 20 Dɔɔi ḡa ga ɔɔḡḡḡḡasu anii, kɔɔle anii é nu
 ḡaazulatisu, toḡa ga zɔɔlema anii,
 nu-o-nu é ɔɔɔɔ loozu ya su, naa la zooga é ua ḡe ga
 ḡima nu.
 2 Masagi a yiiḡaawanana, maa ḡa da yiki eḡe zalai ziko
 wooi,
 deɛi da masagi ná-ziiḡaawanai ḡaazuleena, è-yenvui ḡa
 faabaagi laawu.
 3 Nu maḡooza sakpegi ua, naa ḡa ga lebiya vaa.
 Keni ḡimalala nui ḡa a da woizubɔɔ, é lo su.
 4 Dɔɔɔɔ nui la ḡe keeni, é ua wozai woli ma yeeḡḡḡalal,
 ani la ḡea ná, nii a teve molo levei zu.
 5 Kisieiti ti nubusei yiimaue, ta ga ziei buuzeidai,
 kelegele nui ḡa soogai ta zaḡazu.
 6 Nu mɔinmɔin ka da ná-woḡḡḡḡiladai zule,
 keɛ mini ḡa ɔɔbelama nui a ḡa ná?
 7 Telebo nui ḡa ziezu ná-ɔɔledai zu,
 undaanee vaa wola ḡa naa, ná-dointi be, a zegena
 naa.
 8 Sieḡi zu masagi zeizu la tukɔḡaalevezuue,
 toḡa da faa ɔɔi ḡoḡoḡzuḡa, ga weɛ laa ḡilagi ɔɔ.
 9 Be ḡa a zoo é ḡe ma: «Ziimaue ḡoleavena,
 ḡe ḡadega koto la mɔ bɔ?»
 10 Nu kiloi ta kɔḡoḡ ganii ma zii felegɔiti seḡe, é ua nuiti
 yaava,
 naa ḡa ga ḡoḡoḡ GALAGI maapei ba vaa. †

† SIEGI ZU KITOGI NÁ LA DE: Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: a
 mazɔɔɔ kito ka de ná. † TI ZOBO FEA BE GA É TɔZEI UOLU: Tati pelei
 taḡili balaa ka ga niiti: a ta tɔzei uolu, baa a ta ta ɔɔ baa vai ua. ††
 Wele ue: 10:27. † Wele 11:1 zu, ta sugulazuue.

11 Zunu loungoi ḡa da ɔɔɔḡoḡ ḡeuele le ga ná-keewotiiti,
 nu ka ni ɔɔi ḡa ua, é zɔle.
 12 Nu woiyegɛi é faa menisu, nu ḡaazuue é woza-
 ḡaazu,
 ḡoḡoḡ GALAGI ḡa é ti ḡilagilagi pe kɔɔeɛa.
 13 Mina ɔɔimenii wola nee ue, è mina gaabela baladai
 zu.
 Wuzegɛ ga sobuzobui, da daamiani ɔɔɔɔ, è ɔɔɔ ba.
 14 Ani ḡeya nui ḡa da ḡe ma: «É la uani! É la uani!»
 Keɛ a zegena ná, é ɔɔɔḡoḡ maamuse ga anii naa ɔɔɔɔ
 fai.
 15 Zanugi ma vaa la baani, kɔɔbu ani uagɔi mɔinue,
 keɛ anii nii fizɔgai ti pe ba, naa ḡa é ga, nu laawooi é
 faaḡweḡi veezu.
 16 Ni nui ta a ɔɔɔḡoḡ ḡena ga zeelaga è ɔɔ be, é uile nui
 ta ná-kuye vaa ua, nii è la kwee,
 ná-seḡe zegɛ ga kɔɔnmai, nui naa ná-faa zu, nii è la
 kwee.
 17 Daamianigi unmaai, mɔunpa toḡa da nee,
 keɛ naa uolu, toḡa da ḡe ga kɔɔtui, é nui laave laave.
 18 Faiti ti ḡazauisu, ti laa ḡa da zeeli ga tene pagɔiti
 maavele.
 Da ḡena lia kɔɔmaue, gaalugi wo, è faiti kɔɔeɛ.
 19 Zɔi é fama ɔɔei vazasu, naa ḡa dɔɔḡoḡu vaiti kulazu.
 À mina ɔɔ faa ma, wa nuiti ti kɔɔzɔḡula ɔɔakaiti bosu.
 20 Zɔi a keeḡe voovo ta dee, ††
 zii ḡa loo, eḡe lanboi é zaazu kpidi ɔɔii zu.
 21 Poganii ɔɔɔɔɔgai ga gaazuvilei mɔunpagi zu,
 tuya la ḡea ma naa uolu.
 22 Mina ḡe ma: «Nà nɔɔnɔ uotokula!»
 ḡito ḡoḡoḡ GALAGI ua, toḡa è ḡizo.
 23 ḡoḡoḡ GALAGI maapee ḡa ga kɔḡoḡ ganii daa la zeeli-
 ni,
 é la vaa zee ḡiloi wu. ††
 24 ḡoḡoḡ GALAGI ḡa é losu nui luḡo ná-eteai zu.
 Nubusei ḡa zoo ḡale é pelei ḡwee, nii é ziezu la?
 25 Polu la uani nui ma, è ua ani ve ḡoḡoḡ GALAGI ue
 ga gaazuvilei,
 baa è minazegɛ pe, è ua leḡa ḡigaizie su. †††
 26 ḡima masagi ḡa da faa ɔɔi ḡe nuiti so,
 é faa la ti ma, maawoingɛ la su.
 27 Nui ná-faaḡaḡaa ḡigi ḡa ga lanboi, nii ḡoḡoḡ
 GALAGI feai,
 toḡa é nui yiimaue vaiti pe feḡeḡeḡeḡeɛsu.
 28 Nubɔḡoḡlai ta woḡḡḡḡiladai ḡa a da masagi make,
 ná-nubɔḡoḡlai ḡa é ná-masa kɔɔkɔḡoḡi ze uele beɛtezu
 la.
 29 Zebei ḡa é ga buzegɛ niineḡiti ta-uadai,
 kewola ɔɔɔbiti ta-unfemai ḡa é ga undegɛ ḡolegi.
 30 Maawana ualai ḡa ga faa ɔɔi ḡeḡe salei,
 zekana é la, doḡai ḡa da zeeli kisieiti ma, niiti ti
 loḡguai.
 21 Masagi yii ḡa ḡoḡoḡ GALAGI yeezu, eḡe ziei é
 yeizu,
 é da lii la, ue nɔɔpe ná neai be. ††

†† Faa ɔɔi wola ḡa ga nii tɔ ge zeini ma kpaan, zɔi a la kologolo,
 ti bena naa ua (Egz 21:17; Lev 20:9; TSV 27:16). †† Wele 11:1 zu, ta
 sugulazuue. ††† Wele ue: TbN 5:3-5. ††† Pete uelei é keeni la ga

² Eše ka da g̃is̃ie, ga nii kpein é k̃ezu page,
k̃ele G̃oɔɔɔ GALAGI ɔa é de g̃ee vaiti ma ungi ma
lukp̃o gaalevezu.

³ Nui a telebo fai ta s̃ole fai g̃eena,
naa ga fiz̃ogai G̃oɔɔɔ GALAGI ɔaazu, é leue zalaɔgaiti
ba.

⁴ Gaazulei ta waso zenvui,
faa ɔɔ g̃e nuiti ta-eteai kpein ka ga kotoi.

⁵ Z̃o é ɔaabaazu, é faazeikpasuiti k̃e, naa z̃oɔɔɔ zu ɔa
w̃oɔɔ,
k̃ele z̃o é faiti k̃ezu ga gaazubadii, naa ɔa li é lo pului
zu.

⁶ Niiti ti ta-betei k̃oɔɔɔ z̃eei zu,
ta ga faaɔaɔaalala nuiti ti biz̃ezu, ti lo saai zu.

⁷ Faa ɔɔ g̃e nuiti ta-zup̃o ɔa da li ga tiye,
maz̃oɔɔ ti la vaani bu, ti va ladalai g̃e.

⁸ Namaba nuiti ta da uile pele g̃oɔɔɔgugi uolu,
k̃ele lada nuiti sie uelei z̃oleg̃e.

⁹ Fiz̃og̃e nu ze fiile zosue sokogi zu pele g̃oɔmaue,
wo va li k̃oɔ zu zeizu ma, wa k̃oɔleue anzanui.

¹⁰ Faa ɔɔ g̃e nui yim̃ai ɔa ga faa ɔɔ g̃ee vai,
ane k̃oɔlai k̃oɔɔ, é la loga maazu.

¹¹ Maɔgolo bak̃o a zeelina waso nui ma, z̃o é la de faa
m̃oɔm̃oɔin k̃wee, naa balaa ɔa da g̃i k̃oɔ,
da g̃ima nui galana, toɔa da faaɔwegi z̃oɔɔ.

¹² Telebo nui † ɔa da g̃ida naa kpein bu, nii é g̃eezu faa
ɔɔ g̃e nuiti ta-uelei wu,
siegi zu ti k̃oɔ la maañoɔɔ zu.

¹³ Nui nii é la woilosu maawoɔin nui ná-kpee wooi ma,
ɔ k̃oɔɔ ɔa k̃pee loo, é la gooɔaavote s̃oɔk̃oɔ.

¹⁴ Faaneéi é g̃eezu d̃oɔɔguz̃u, naa ɔa da z̃iɔaawanai
gaayei.

Lobeanii é leuesu d̃oɔɔguz̃u, naa ɔa da z̃iɔgula golai
gaayei. ††

¹⁵ Toɔa ga kooz̃une vaa telebo nui ue, s̃ole fai a g̃ena
g̃ea,
k̃ele naa ɔa ga nimiza vai faa ɔɔ g̃e nui ue.

¹⁶ Nui nii é z̃eɔezu g̃i pag̃o ma uelei ua,
ná-doog̃o bosue ɔa g̃eezu ga g̃oɔveiti ta-maab̃ogi zu.

¹⁷ Z̃o k̃oɔɔỹim̃ai neai be, toɔa k̃palai g̃wee,
z̃o é k̃oɔɔ veai d̃oɔ ya, ta etea ɔaazug̃ulap̃o, é la
bet̃ea eyesu pe.

¹⁸ Faa ɔɔ g̃e nui ɔa é ga telebo nui unm̃oɔ gani,
yaava nui g̃e ga s̃ole nuiti k̃oɔ.

¹⁹ Fiz̃og̃e nu zei z̃ooi ta zu naa w̃oɔ,
é mina ze k̃oɔleue anzanui g̃oba, z̃iɔaawanaai.

²⁰ G̃ima nui zeiz̃ue, nu ɔa da ani naavolo uag̃oiti ka
ná, ta gul̃ makegaiti,
faaɔaɔaalala nui ɔa da naati suvaza, niiti ti zea.

²¹ Z̃o é ɔaabaazu, é g̃e ga telebo nu, ta woog̃eg̃ilada
nu, sii zu ɔa g̃ooza,
toɔa zo ga telebodai ta unfemai.

²² G̃ima nui ɔa laaleena taa wolai wu, nii salavusu
g̃ez̃eɔez̃eg̃iti ti maab̃ez̃u,
é siɔigi loka, nii taai g̃itogai ba.

²³ Z̃o é baazu daave maazu ta negi,
naa ɔa k̃oɔɔ g̃izo kidaavili faa m̃oɔm̃oɔin ma.

²⁴ Neeg̃ulasu nui ɔa ga waso nui, ta gaazulee nui,
nii waso datevegai diizu faiti k̃ee vai ma.

²⁵ Naka nui ɔa da za, t̃oɔzei ziima vaiti daa la zeelizu,
maz̃oɔɔ é la ɔo é va yeeue fai k̃oɔe ba.

²⁶ Yeeñoɔe, toɔa gaazug̃ulap̃o laawu,
k̃ele telebo nui ɔa da ti pe k̃wee, é la ta makega k̃oɔɔ
ue.

²⁷ Faa ɔɔ g̃e nuiti ta-zalaɔgai ɔa ga ziimaz̃ie gani,
s̃oɔnaga ta uaana kulazu ga kis̃ie ɔo.

²⁸ Z̃ee zeelei undaa ɔa uili,

k̃ele z̃o é gaamai wosu, nii é menini, zobo ka naa ue
s̃ieñoɔe su é b̃oɔ.

²⁹ Faa ɔɔ g̃e nui ɔa da k̃oɔɔ g̃ula ga lada nu,
k̃ele s̃ole nui ɔa da ɔaaba sie uelei ma.

³⁰ Nubusei ná-g̃imalai, ta ná-keleɔelegi ta ná-kis̃ie,
naati tañoɔe ge la zooga, é va li G̃oɔɔɔ GALAGI yim̃ai
laal̃oɔma.

³¹ Ta da sooiti maag̃ili k̃oɔɔ voloi laal̃oɔma,
k̃ele pile k̃oɔɔ fai ɔa G̃oɔɔɔ GALAGI yeezu.

22 T̃oɔɔg̃ulagi viz̃og̃e naavolo wolaiti ba,
é unfe z̃oiti ma, naa viz̃og̃e, é leue walii ua ta
zanugi.

² K̃p̃ete nui ta bala nui ti k̃oɔe faa g̃ila ma:
G̃oɔɔɔ GALAGI ɔa é ti feleg̃o pe k̃p̃etea.

³ G̃ima nui ɔa da maañoɔɔ ɔa é uaazu, é lek̃pe tug̃o,
k̃ele nui é la de faa m̃oɔm̃oɔin k̃wee, naa ɔa da zie ná
g̃obaue, é ma k̃oɔɔ k̃oɔɔ.

⁴ B̃oɔɔmaayei ta G̃oɔɔɔ GALAGI ɔaazuluabai ma g̃u-
lanumai ɔa ga,
kulagaanez̃ui, ta unfemai, ta sii zug̃oozai.

⁵ Yaava uelei, g̃aingiti ka ti su, ta baliiti, maaneai nu
maag̃ooza ba,
ni è-yenvui w̃oɔin ɔa è ma.

⁶ Doungoi g̃ala ga pelei maaneai é zie la, †
ane siegi zu é s̃oɔz̃aɔas̃u da, é la z̃eɔea ba.

⁷ K̃p̃ete nui ɔa da ze, bala nui unda.
Kuye z̃eɔe nui ɔa ga duɔi, kuye uee nui ya.

⁸ Z̃o a telebotalai vaza, toɔa teue ga maañoɔɔ,
ná-zobogi ɔa g̃olog̃olo, nii é toomai g̃eezu la.

⁹ Nui é nub̃oɔɔlai g̃eezu sejñoɔɔiti be, toɔa tuyai k̃oɔɔ,
t̃oɔzei ta k̃oɔ ná-daamianigi ma ta bala nui.

¹⁰ Neeg̃ulasu nui be, k̃p̃ei ɔa be,
goomaagaaliiti ta poomugiti ta be.

¹¹ Ni nu w̃oɔnue é g̃e ga masagi nejñoɔɔi,
keni kis̃ie uag̃oiti ti nee be, ta neene k̃p̃oiti.

¹² G̃oɔɔɔ GALAGI ɔa welezu faaɔwegi ma,
k̃ele toɔa da yaava nui ná-kis̃ieiti supu.

¹³ Naka nui g̃e: «Zalai ɔa loni eteave,
é mina lia b̃alizu ga pelei zu taa zaamaue!»

¹⁴ W̃eeñzie anzanuiti daave ɔa ga z̃eɔez̃aɔgai sug̃ooza-
ai,

nui G̃oɔɔɔ GALAGI yim̃ai ɔa, naa ɔa loo su. ††

¹⁵ G̃imalalai g̃ilue doungoi yii ua,

*Nebukadenez̃aal (Dan 4:28-29, 32) ta Siluse (Eza 45:1-3; Esd 6:22).
Wele veti: 16:1, 9; 19:21; 20:24. † TELEBO NUI: Tati pelei tag̃ili balaa
ka ga nii: a telebo GALAGI. †† Wele veti: 17:8, 23.*

† Tati pelei tag̃ili balaa ka ga niiti: a doungoi maag̃olo ga sie
uelei, baa a doungoi maag̃olo ná-eteai k̃oɔzei ziegi zu. †† Wele veti:
2:16; 5:3, 5; 6:24; 7:5.

maagolo bakci ga maagooza ba.
 16 Zci é bala nui laazuglizu, é va tɔɔ ba,
 ta zci é vebeaniiti feezu kpete nui ue, naati gaabe-
 lazue ga ge ga baladai.

Gima nuiti daawooiti

17 Dama, è woilo ga pagɔ gima nuiti gooi ma,
 yiilaalao faagwegi lugɔ, gè feezu è ya.
 18 Mazɔɔ fizɔge è ti make gisu,
 è gɛvele bete yeenɔpe, è da ti zugula.
 19 Wɔɔnue ga è gito Gɔɔɔ GALAGI ua,
 naa ga é ba, za, nà è galasu, da balaagi.
 20 Gè la tene gooiti ta kidafaawu vaiti seueni è ma,
 ná zeizu ua ge ga puusavagɔ (30), † baa?
 21 Naati ta kala kitei ve è ya, soloogai kitogi ma.
 Ni nui ta a è levena, gaamai gaiziezu,
 da zoo è faa gaamaiti bo ma, kisugala.
 22 Mina lo bala nui ná-zobotalai ma, è ua maavo,
 mina maawoin nui maanɔɔ tukɔɔgaalevezue.
 23 Tɔɔzei Gɔɔɔ GALAGI ga ti maalobo,
 toga naama nuiti zenvui gula ti ya, niiti ti zciti
 zeagɔligiti kulazu ti ya.
 24 Mina ziigaaawanawana nu zeizei,
 mina ziigula nu ge ga ziepoluɔɔɔɔɔ,
 25 è va li bɔɔɔ maagolozu ga sie uelei,
 è va bali la bɔɔɔ lugɔ da-eteai zu.
 26 Mina ge naati saama, niiti ta ge ga zeelagaiti,
 ziingao faa zu, ta kuye zege vaa zu. ††
 27 Mazɔɔ ni ani la è ya, è va sala,
 ta è bɔɔɔ uetei gula è ya, è laazu ga.
 28 Mina kwepelema ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ zege daazu,
 nii è-memewolani ti daani.
 29 Ni da zunui ta gaana gɔgi ma ná-botii zu,
 toga zoo é botii ge masagiti be,
 é mina ye naati saama, niiti ti la ga scɔbelama nu.
23 Ni da gena zeini daami wosue tabali ga,
 wa unfema nui ta, dama ga ná-fai. ‡
 2 Ta gula da-uului la,
 ni è gulukpuge.
 3 Mina daamiani pagɔiti nɔ ueɛ,
 tanisu ta feezu è ya kisie nɔ maazu.
 4 Mina bɔɔɔ bɔɔ ga è bete vai,
 gele ɔɔ ma gɔisiei ua. ††
 5 È gɛezu nɔ, è gaazulo naavoloi ua, tɔun é bega ga
 nɛɛɛ,
 mazɔɔ toga kouegiti tosu bɔɔɔ ua, é goue, é li
 goozama, egɛ kogɛi é geezuɛ.
 6 À mina bɔ daamiani ma, wa nui é ga ziiuodɔɔ nui,
 è gaazu mina gula daamiani pagɔiti ba.
 7 Mazɔɔ nui ue kpegai na ga deve, é ge ma: «Laami,
 è bɔɔɔ.»
 Kele gaamai zu, é la è ɔɔ ziimaue.
 8 Da unpili ga ma buɔai è miai,

† PUUSAVAGɔ: Nii wola la goleni Ebulu wooi zu. Tati pelei tagili
 balaa ka ga niiti: a mɔunpa, baa a niiti ti wola vagai. †† Wele 6:1
 zu, ta sugulazue. ‡ DAMA GA NÁ-FAI: Tati pelei tagili balaa ka ga nii:
 a dama ga nii é è-gakalave. †† Tati pelei tagili balaa ka ga nii: a ge
 ga kelegɛle nu è kwepelezu.

woo nɛɛɛgiti è ti wogai, ti la mɔ faa vaa.
 9 Mina bɔɛ faagaaɔaalala nui ɔɔ,
 toga è bɔɛ woo vagɔiti baagula.
 10 Mina kwepelema ɔɔɔɔɔɔɔɔ maavalibo,
 è va wɔin ga è podointi ta-yooi zege. ††
 11 Tɔɔzei ti maalobo nu wola ga ná,
 GALA bɔɔɔ ga ti maalobo è laalɔɔma.
 12 Yiilɔɔ maagoloi wu, è ɔɔɔɔɔ,
 è woilo faagwegi ma galagi ma, é wosu ga de.
 13 Mina ineine ga è-loin maagolo vai,
 anɛɛ ni da dogazu ga kpakɔ nɛ tiegɔ, é la zaa.
 14 Naa ga zoo é kaka faiti kpude maazu,
 niiti ta la ge ga undaavili faa.
 15 Dòun zunu, ni da gɔlina gɔmalai ua ga è-yii pe,
 nà koozunɛ wola ɔɔɔ naa zu.
 16 Siegi zu è bɔɛzu la ga gaamai,
 toga bɛ ga koozunɛ wola.
 17 Mina gaazugula faa nɔ ge ge nuiti ba,
 kele yeenɔpe golo Gɔɔɔ GALAGI ue.
 18 Mazɔɔ da uelela uelei ɔɔɔ,
 da-gitogi la gologologa.
 19 Woilo gòo ma ga pagɔ, dòun zunu, è ge ga gima
 nu,
 è yiuile ɔɔle pelei ua.
 20 Mina uile dɔɔ bɔɔle nuiti polu,
 baa naati niiti ti bɔɔɔ veezu daamii nɛɛɛgiti zea.
 21 Mazɔɔ dɔɔ bɔɔle nuiti, ta gulukpu nuiti, ta da
 gaabela nimizai zu,
 niimeni wo nuiti balaa, ná tago uena, ti bɔɔɔ maagili
 ga sege zagaiti.
 22 Woilo è-gɛɛ wooi ma, nii é è ɔɔɔɔɔ,
 mina è-lee ueleuele, siegi zu é ɔɔɔɔɔɔɔ da.
 23 Gaamai gaizie, ta gɔmalai, ta kalagi, ta faawuuzumɔ-
 gi,
 mina ti zugologolo.
 24 Telebo nui keegɛ ga da ge koozunɛi zu gɔ,
 undaanɛ nu ga ga naa, nii é gima loun zunui ɔɔɔɔɔ.
 25 È-gɛɛ ta è-lee ti goozune è ma,
 naama undaanɛi ge ga anzanui naa nɔɔ, nii é è
 ɔɔɔɔɔ eteai zu.
 26 Dòun zunu, la nɔun da,
 è sie uelei wuuzumɔ.
 27 Mazɔɔ kologolo anzanui ga ga zegezagai
 sugoozaai,
 wɛɛɛɛ anzanui ga ga kɔɔyegɛi sulɔidai. †††
 28 Toga da pele bɔɔngi wo, egɛ toosu nu,
 toga da zunu mɔinmɔin ke ga woovalada nu.
 29 Bɛ ga é kpeei loozu ga: «Ee, dèe, mɔanɔɔɔɔɔ?»
 Bɛ ga kpɛ wafuungiti ti losu ba, maa da wana un ge
 la ba?
 Bɛ ga gaazugezeiti kpɔidai su?
 30 Naati, niiti ti lebisu dɔɔ bɔɔlezuɛ,
 tei ti dɔɔ zupuiti kpɔlezu. †††
 31 Mina wele dɔɔ va pelei ua,
 é nesu, é da volo uelele zu, é da yei vaa.
 32 Toga da gaabela ga, é nui ni egɛ kaalii,

†† Wele ueti: 15:25; 22:28; TSV 19:14. ††† Wele ue: 5:5. †††
 Wele 9:2 zu, ta sugulazue.

é nu wo egé kpokpo ganii ma wanai ba.
³³ È-gaazuue gá faa gíligiti ka,
 è-gígi ta è-laawooiti ta zupu. †
³⁴ Toga gá è gísu, egé da gá laani kpolodéi zaamaue,
 egé bato zu nui, é zéleni ga ma wului, fiile wolai da ní-
 ikpi.
³⁵ È da gá ma: «Ta dògazu, gaa la wanazu ga ze,
 ti pooleni ga kpakó, gè la gaagaani!
 Nà wuunsu yeelè? Keni gè ani zóó, nii nà kpóle
 ma!»

24 Mina gaazugula faa joku gá nuiti ba,
 mina woin ga ta-ziepolui.
² Mazóó ta-gísiéi gá nò ga ti sugologolo,
 ti da bó, é uilé faa joku ua, ti uaazu kézu.
³ Pélei gá da lo ga gímalai,
 kelegelegi gá a da sapezie.
⁴ Faa gá gá a da buuueti daave ga
 ani uagóiti ti vizogai.
⁵ Zunui gígi ma, toga ga zunui suzeelíai,
 zóí faa gá zea, ta gá da bó sébei ua.
⁶ Mazóó faazeikpasu uagó gá da zoo è kóó gá la,
 tene bo nuiti ta-móin gá kizogí a da zóó su.
⁷ Gímalala nui la zooga é ua gíma vaiti gaaga.
 Naa gá é ba, keni é da maagá kó, ta gána taa vaiti
 devea.
⁸ Zóí ná-kisiéi ga é faa joku gá,
 naa laa gá gá ga tógó gologolo kalamóin.
⁹ Gímalala nui ná-kidafaawui gá ga kotoi,
 jee gulasu nui maayosegeue nubuseiti be.
¹⁰ Da íjoteuena kpoló ma ziegí zu,
 è-zébei maa gá ueleue!
¹¹ Naati unmóó, niiti ti liizu ga tiye ga ti ti lo saai zu,
 naati kizo, niiti ti liizu ga tiye kazemazu, ga ti ti uaa.
¹² Mina gá ma: «Ee, gè la gá sugá!»
 GALA nii é fai pé kwé, nii é gézu è-yiimaue,
 naa la zóó zugá baa?
 Ungo, zóí é è-yenvui makesu, naa kwé,
 toga ése gilagilagi zala, egévelei ná-kéwotiiti ti la.
¹³ Dòun zunu, kóin guló gá, mazóó kóin guló
 uage,

ma jemigi gá né è-laue.
¹⁴ Gítoó su, ga gímalai uage da-eteai ma vaa ma.
 Ni da zoona è zie la, da zoo è goozune uelela uelei,
 da-gítogí la gologologa.
¹⁵ Mina woya lo telebo nui ná-pélei ma, ga faa joku,
 mina seizuue gologolo.
¹⁶ Mazóó ané ni telebo nui loo la gá gézu lofela,
 toga wuzegé,
 kéle faa joku gá nuiti su gá da bezegéle ga maanogó.
¹⁷ Mina goozune ni è zili nui a loona,
 ni a kóna kpoló zu, mina kua wo ga koozunéi.
¹⁸ Góó GALAGI gá naa gá ga wanama vaa,
 é la kó yigáawana ma.
¹⁹ Mina yigáawana naati ta-vaa zu, niiti ti faa joku
 gézu,
 mina gaazugula faa joku gá nuiti ba.

²⁰ Mazóó kulanuma la naati tugó, niiti ti faa joku
 gézu,
 ti-yenvui gá za egé lanboi.
²¹ Dòun zunu, unfe Góó GALAGI ma ta masagi.
 Mina kóó naati ba, niiti ti kó ga ti fai pé falibo. ††
²² Mazóó ti gologolo fai gá gula ti viliba,
 be gá é kpoló gé, nii Góó GALAGI ta masagi,
 uaazu seizu ti ma?

Gíma nuiti ta-léngi tagiligaa

²³ Wele nii gá gíma nuiti ti boga kó.
 Topolui gá ga faa joku tukpó gaalevezuue.
²⁴ Ni tukpó gaaleue nui a gána faa joku gá nui ma:
 «Só ge la è ua,»
 nubuseiti ta foovo, ziiti ti yigáawana ma.
²⁵ Kéle tama zóiti ti faa joku gá nui ueelalazu,
 naati ta gá gaane zu, tuya gá loo ti ue, é gá ga ta-un-
 daane.
²⁶ Goo gaavotegi é veezu ga gaamai,
 naa gá ga bó lalai ma uoogi.
²⁷ Aisa è ua da-uelei lo,
 keni è etea uele wotiiti ké de,
 è da-balagi gévele beté, é zoló molo leuei ma.
²⁸ Mina zeele woo wo fuun è-zéjokó laalóma,
 mina nu yaava ga è-laawooi.
²⁹ Mina gá ma: «Nà sosu, egévelei é sòni da,
 nà seizu zunu tei zea, egévelei é keni la ga ze.»
³⁰ Gè leveni paka nui ta ná-kpala kpelamaue,
 gímalala nui ná-leezen belei laue.
³¹ Wele, kpolo gáingiti ta gui jókí ti gáni kóó ná pé,
 sigígi é gáni ma ga sasai, naa woloni.
³² Gè naa gaai ma, gè kózeini ga gígaizie,
 nii gè peteni, gígi gè kóó naa ma, é gáni ga:
³³ è lago ní kó, è lago gaazuue ma kóin kó,
 è zaamale, è yeeiti da bó ma.
³⁴ Naama ziegí zu, baladai gá na ua è uó, egé nui é gu-
 lazú è viliba,
 maanogó gula è viliba egé toosu nui.

Salómón ná-tene faalaalii tagiligaani

25 Wele Salómón ná-tene faalaalii tanigaani ba
 kó, niiti Zuda masagi Ezeekiasé ná-nuiti ti ti
 gaaleeni ba. †
² Ada GALA debizu kózei kóó zu vaiti ba, é ti gézu,
 ada masagiti debizu siegi zu ti ta-wotiiti kulazu la kéle-
 ma.
³ Ade la kwé, geei wuzegéue é gá mini, baa mini gá
 zóoí bomaue gwegai ná.
 Ade la zooga, de ua masagiti ta-gísiéiti kwé balaa.
⁴ Ni nu a wali gáei ma kóó kúli kulana ba,
 gáin bo nui gá kpeté ga anipaka.
⁵ Ni nu a faa joku gá nuiti kpeena masagi maagoolii zu,
 toga ná-zobogi kóó, a gána telebodai gá.
⁶ Mina kóó kóó masagi gaazu,

†† NIITI TI KÓ GA TI FAI PÉ FALIBO: Tati pelei tagili balaa ka ga nii: a
 niiti ti ga kó ba nuiti. ‡ Wele seuei kózeizuue.

† Wele ue: 6:10-11.

mina zeï nu wolaiti seizuue. †
 7 Mazɔɔɔ fizɔge ti gɛ ma: «Ua è zeï unfema seizuue,»
 ti ua li è unfesu nu wolaiti gaazu.
 8 Nii da ka, naa mina gɛ ga zabu, è ua suvile ga nu loli-
 ga tukpɔgaalevezu.
 Ni nui naa bɛe uelei a è unfena, leeni gɛ da kɛ?
 9 Ni kpɛ a gɛna wo yɔɔɔzu wa è-zeïɔɔɔ, a gaagɔla
 ba wa tɔ,
 keɛ mina tagili ná-dɔɔɔguzu vaa gɔla keɛzu.
 10 Tɔɔzei a menina, toga è uoomu,
 è-lɔɔɔ gɛ gɔlogolo eyesu gɔ. ††
 11 Kpɛi maabɛɛai ga pagɔ, naa wola uage,
 egɛ zanu sɔɔlai, maagɔlii ga wali gɛai.
 12 Zɔi é woilosu gɛma nui ná-tene gooi ma ga pagɔ,
 toga bɛ ga zanu balaɔaegi gɛuele, ta zanu kitei ma
 gɔbu anigi.
 13 Molo leve voloi ma liegi zu, zie lei gɛ da gɛ ga nu yi-
 ilei ganii.
 Zekana, googɛgɛla keelai a zegena ná-siɛi ma, toga da
 maligɛi yiilei.
 14 Nui é wasosu ga faanɛe gɛe vai, tama é la kɛezu,
 kulauɛ ga tonai, nii é maaluai, keɛ é la uazu.
 15 Maabɔungɛi gɛ nu a da vɔni da kundigɛi ma,
 woo nɛɛnɛgi balaa gɛ da nu gɛai wolo.
 16 Da kɔin gulɔi gɛana, kɔmɔ nɔ ga è-ma liegi,
 mazɔɔɔ ni da gola gɔmɔna, da unpili da.
 17 Mina da ga laali è-zeïɔɔɔ ma valafala, ni naa
 laade,
 toga bɔɔ ga da-vai, è wɔinzege ma.
 18 Nui a zɛe zeele wooi wona, seiɔɔɔɔ laalɔɔɔma,
 gaawanaue gulu bakɔ wolai ná-dogai ua, ta boɔga
 zɔkpɔi, ta mɛɛn gɛazobagi.
 19 È gɛto yaava nui ua, kidaavili foloi,
 keɛue egɛ da gɛ daami wosu ga è-niigai, é niikpɛisu,
 baa è zizi è-gɔɔɔ ma, é balizu.
 20 È guyei loo nui ue, nii ziizoolɛzu,
 keɛue egɛ da gɛ ná-segei gɔlazu kɔba kɔɔle voloi, baa
 è zie bodai uu sege gɛai ma.
 21 Ni pului gɛ è zili nui ma, daamianigi ve zea, é mi,
 ni kɔɔɔle wɔin gɛ ma, ziei ve zea, é bɔɔɔ. ‡
 22 Mazɔɔɔ abulekaiti kana è puuzu unmaue,
 Gɔɔɔ GALAGI gɛ è gɔɔɔ fe.
 23 Lɛkpɛmaue nu gɔuezu uele viilei gɛ da ua ga tonai,
 kpɛzɔgɔla mɔinmɔingɛi gɛ da ua ga zɔiti ta-yi-
 iɔaawanai.
 24 Fizɔge nu zeï fiile zosuue sokogi zu peɛ gɔmaue,
 wo ua li bɔsu zeizu ma, wa kpɛleue anzanui.
 25 Keela woo uagɔi é uazu, é zɛge gɔozama,
 naa gɛue egɛ zie lei, nii da fe nui ya, kpɔɔle wɔin ma
 gola.
 26 Telebo nui é bɔɔɔ yesu ná, faa kɔu gɛ nui gɛazu-
 maayiki ma,
 naa gɛue egɛ zieungɛi kpɔɔbai, baa zeide goi kɔɔɔai.
 27 É la uani ga nu kɔin gulɔi gɔmɔ ga gola,
 baa è ua lɛbiyai gɛaizɛ bɔɔɔ ue ga gola. ††
 28 Taa wolai maagɔkɔ zobo ge la ná,

† Wele ue: Luk 14:8-10. †† Tati pelei tagɛli balaa ka ga nii: a è la
 mɔ zooga è ua pele leve maawɔin wooiti tugɔ. ‡ Boge mɔmɔ Wɔl

zekana zunui la, nii é la zooga vɔnisu ná-ziigaaawanai
 ma.

26 Lɛbiyai wola la zolooni gɛmalala nui ma,
 egɛuelei kɔɔle vukɔi, naa la zolooni da fogoi ma,
 ta tonai nii é uazu molo leve ziegi zu. ††

2 Foovooi nii un ge la ba, é la faa uaa,
 kɛue egɛ soologi é govesu, baa seuezeuegoi é gouve-
 su, ti la zeizu.

3 Kpɔkɔi betue sooi laalɔɔɔma, kalafei gɛ ga soovale-
 gi kɔmɔ,

kpɔkɔi gɛ ga gɛmalala nui zaamaue kɔmɔ.

4 Mina gɛmalala nui woogaaavote ga ná-gɛmalalai
 gɛuele,

è ua gɛ ga tɔun keuele da bɔɔɔi.

5 Gɛmalala nui woogaaavote, é zoloo ná-gɛmalalai ma,
 a ua gɛsiɛ ga toga ga gɛma nu.

6 Zɔi é keela woo gɛalivaazu gɛmalala nui ma,
 naa gɛ gɔɔɔɔiti tevezu ga, ta toga gaazuvile vaa mɔin-
 mɔin sei lugɔ.

7 Uelei megele nui gɔɔɔɔiti ti zu la yɔɔge,
 uele gɛna zɛɛ la la faalaalii ya, nii gɛmalala nui bosu.

8 Gɛmalala nui maamuse vai gɛue egɛ
 nu a ua li kɔtui gɛlizɔ felelelegi ua.

9 Gɛingɛi é zoni dɔɔɔo nui ya,
 uele gɛna faalaalii la gɛmalala nui laaue.

10 Uelei kpɛin uili nui la, é nubusei kpɛin maawanazu,
 pele gɛna naama nui la, nii é gɛmalala nui zegɛzu
 botigɛ vai ma, baa teuteue nuiti.

11 Egɛuelei gilei a da gɛle da ma, ná-unpiligɛi ma, †††
 zekana é la ga gɛmalala nui, é galesu ma ná-gɛmalalai
 ma.

12 Da nu gɛana daai da ga gola gɛlegelege,
 gɛmalala nui ná-fai gɛ vizɔ ná-fai ua.

13 Naka nui gɛ da gɛ ma: «Zalai gɛ pelei zu,
 sua kɔi gɛ ziezu taazuue pelei zu!»

14 Egɛuelei kpogi a da lati da ná-sanɛleɛiti ga,
 zekana naka nui a da lati da ná-betei zu.

15 Naka nui gɛ da yeelɔ daami anɛnakai zu,
 keɛ toga da ka ga kpɔɔ vaa wola ue, é ua dɔ laaue.

16 Naka nui laaue bɔɔɔ la ga gɛgɛi gɛ ma,
 é leve zunu bɛfela ua, niiti ta zoo ti googaaavote fe ga
 kelegelegi.

17 È bɔɔɔ uili kpɛi gɛ, nii é la loni è ua,
 keɛue egɛ gilei a ye levesu, è so goii ua.

18 Egɛ titi nui é abulevegiti pilisu,
 ta mɛɛinti é da nuiti paa bɔɔɔ maagoolii zu,

19 pele gɛna zunui naa la, nii é seiɔɔɔɔi yaavazu,
 naa uoluma, é gɛ ma: «Soleya vaa nɔ ue.»

20 Koui ualagɛi gɛ da abui za,
 siegi zu nɛ fele ge la ná la, kpɛi gɛa gɛ da yei.

21 Tigɛi gɛ da abulekai ve, kouii abui gɛazo,
 kpɛleue zunui gɛ da kpɛi gɛazule.

22 Famai gɛue egɛ daamiani nɛɛnɛgi,
 toga da yei, eyesu é zeeli nui yiimaue.

23 Wali gɛai pɛai penɛi maazu,

12:20 zu. †† Tati pelei tagɛli balaa ka ga nii: a kele nu faa biingiti
 kala, naa gɛ fizɔgai. †† É zo Gainbogi ma, é li Latagi uɔ, tona
 maanea la da ga uu Izelayele yooi zu. ††† Boge mɔmɔ 2Pi 2:22 zu.

uele gana kpɔe neenegiti ti la, ti nui yiimaue ma vaa
nɔiti maalɔɔguzu.

²⁴ Nui wɔnzegemai daavegai, toga da maalɔɔgu ga
laawooiti,

é da yaavaiti kpete goozu.

²⁵ Ni a gɛna kpɔe uagɔiti boga, mina la da,
mazɔɔ ná-kisiɛiti sulaavege ga faa ɲɔi.

²⁶ Kelegelege gola ná-wɔnzegemai ɔɔgu vai zu,
kele nubusei pe ge bega ga ná-sunɔi gwɛɛ.

²⁷ Zɔi a zegɛi wɔ, tɔ bɔɔɔ ga loo su,
zɔi a kɔtɔi gɛlikilina, toga loo tɔ bɔɔɔ nɔ ma uolu.

²⁸ É nui ta maawana ga zɛɛɛɛmai, naa ga ga è zili la.
Wooveledai ma bɔɛi wo fai ga da ua ga faa
zugologologi.

27 Mina gɔmazi ga nii a gɛ lina,
mazɔɔ è la naa gwɛɛ, nii é gɛɛzu za. †

² È-laave mina è maamuse, nu gɛligiti zɛ ná, ti ke.
Nu gɛligiti naa gɛ, da bɔɔɔ è-laave mina ke.

³ Kɔtɔi wuiue, naɔaegi wunɛgi wui,
kele ziiɔaawanai gɛmalala nui buzegɛzu, naa wuiue ti
felegɔ pe ba.

⁴ Ziiɔaawanai ɲɔɔɛ, ziiɔulagi gɛɛgaaba,
kele be ga a lo toloi lugɔ?

⁵ Fizɔge è zɛlii lo nui ma keleɛi zu,
è ua maagɛ kpɔ bɔɔla vai ma.

⁶ Nu wɔɔlai ná-zɛlilomai, ga ná-woogɛgɛliladai læzu,
nu zili nui è neene vai, naa ga ga yaava vaa nɔ.

⁷ Zigo nui ga da gɛle kɔin gulɔi ua,
pulu nui ga da ani wanai ga ga ɲemige.

⁸ Siɛziɛ nui maa ga goozana seizuue ua,
keɛɛɛ egɛ wɔnii maagoozaai ná-dagagi ua.

⁹ Gulɔi ta gulɔ maku neenegi, ta da nu yiigaane,
bɔɔla vai ná-gaanɛi ga da koozunɛi ve nu ya, é leve
da bɔɔɔ enɛkegi ua.

¹⁰ Mina beteuè è-wɔɔlaiti ba, ta è-gɛɛ bɔɔlaiti.

Ni da gɛna faabaagi zu, mina bize, è ua li è-gɛɛloin uɔ
be,

mazɔɔ siɛ mɔinmɔin su, è-zɛiɲɔɔɔi maabuɔaai è ua,
naa vizɔge é leve è-gɛɛloin ua, maagoozaai è ua.

¹¹ Zie ga gɛmalalai dɔun zunu, ziiimaue laa ga ve ga
koozunɛi,

nà zoo gè naati googaaute, niiti ti vaazu mà.

¹² Gima nui a faabaagi gaana, é da ua, toga da ɔɔɔgu.

Nui nii é la de faa mɔinmɔin kwɛɛ, naa ga da li nɔ ga
yiima uelei, eyɛsu é suboloi gɔmɔ.

¹³ Ni nui ta a bɔɔɔ gɛna ga zeelaga è uɔ be, é uile nui
ta ná-kuye vaa ua, nii è la kwɛɛ,

ná-segei zegɛ ga kpɔunmai, nui naa ná-faa zu, nii è la
kwɛɛ.

¹⁴ Ni nui ta a tuya loona seɲɔɔɔi ue, é woogula la
sobuzobui,

toga leve be ga foovoi.

¹⁵ Kpɔɛleve anzanui gɛɛue egɛ ziei, é uilesu peinpein,
maa la levezu tonai ua voloi.

¹⁶ Da wɔinna ga è gaabe, keɛɛue egɛ da gɛ fiilei zosu ga
yeei,

baa è gulɔi uu yeauè ga è make.

† Wele ue: Zak 4:13-16.

¹⁷ Kɔlɔi ga da kɔlɔi gaali,

nui gɛgi gaazu ga da zegɛ ma, seɲɔɔɔi ná-siepolui uɔ.

¹⁸ Zɔi é welezu koolegoole gului ma, toga ma waai ta
mi,

zɔi é maligii makesu, toga læbiya ɔɔɔɔ.

¹⁹ Uelei nu bɔɔɔ gaazuue gaazu la ziei wu,
uele gana nu gɛgi a da è-uaagɛlabai læ la.

²⁰ Gɔvealaazu ta undaavili zegɛzagai ti zulaa la vega,
zekana é la, nubusei yiimai laa la zeelia pe.

²¹ Zanugi ta wali gaeiti, ta da uete abui ga,

kele nui lukpɔi gaa ga levezu, é zoloo daaseigi ma.

²² Anɛɛ ni da gɛmalala nui zigazu kodai zu ga etei,
egɛvelei nu a da kpazii ziga la,

è la zooga è ua ná-titigi gula ba.

²³ Da-loganiiti gilagilagi gɛvelei gwɛɛ ga pagɔ,
gaaba gola da-logani bulugiti ma.

²⁴ Mazɔɔ kpetei la zeeyega ma eyɛsu gɔ,
masa bɔɔɔɔ la yega nu unba yeenɔpe.

²⁵ Siegi zu è tufa wɔɔi levezu la, †† tufa undui ga da
wuzegɛ,

gizeiti ma lufaiti gaa ga læ ba,

²⁶ da-uaalagiti maalegaiti ta gɛ ga è maagɛli ɔɔɔlaiti,
boliiti ta gɛ ga da-balagi gɛya aniiti,

²⁷ boliiti ta-niimi deɛ maanɛɛue, é kula gɛ ga è-laami-
anigi,

wa da-ueleyegɛi, ta da-wotigɛ anzanuiti maavaiti.

28 Faa ɲɔɔ gɛ nui ga da bize, anɛɛ ni nu la kpɛɛzu,
kitogi ga telebo nuiti zea, egɛ zala bokpagi.

² Siegi zu kpakagi la zooi zu, kundigɛla gaizie nuiti ta
da mɔin.

Kele kundigii a zeina, kelegelegai é gɛla, faiti ta da zie
ga pagɔ.

³ Zunui é ga bala nui, é maawɔin nuiti maanɔɔɔzu,
toga ga faa zugologolo tonai, é pului loozu.

⁴ Niiti ti gɛlezu GALA ná-tɔgi ua, naati ta da faa ɲɔɔ gɛ
nuiti maamuse,

kele niiti ti gɛlozu tɔgi ue, naati ta da laale ti wu.

⁵ Niiti ti bɔɔɔ veezu faa ɲɔɔ ya, naati ti la sole fai tanɔpe
gaagaaazu,

kele niiti ti bɔɔɔ gɛligiti gɔɔɔɔ GALAGI ua, naati ta da
faiti pe gaagɛ.

⁶ Fizɔge nu gɛ ga bala nui, è da zie soledai zu,

è ua li gɛɛzu ga kpete nui, nii siɛ uelei ga wooveledai.

⁷ Zɔi é gɛlozu GALA ná-tɔgi ue, doun zunu gana
kelegelegai,

kele zɔi é uilesu tuua uele ɲɔɔ nuiti polu, naa ga da ua
ga unfegi keegɛ uɔ.

⁸ Zɔi é ná-ɔɔɔɔ maamɔinzu ga talama walii, nii
datevegai, ‡

naa ga ɔɔɔɔ gaaɛɛzu ba naa ue, nii a maawɔin nuiti
maawɔingɛ.

⁹ Ni nu a uoluavena, ga é mina woilo GALA ná-tɔ gooi
ma,

ná-GALA falii wɔin ga zegɛ GALA ma.

¹⁰ Zɔi é telebo nuiti kakasu, é ti uile pele ɲɔɔ ma,
toga loo zegɛi zu, nii é bɔɔi.

†† É zo Gainbogi ma, é li Abui uɔ. ‡ GALA ge tɔgi zeini naama
vai ma. Wele ueti: Egz 22:45; Lev 25:35-37; TSV 23:20-21; Ezk 22:12.

Kele niiti ti ziezu ga soledai, undaanɛi ɔa naati tugɔ.
¹¹ Kpete nui gelegelege bɔɔɔ nɔ ɔaazu,
 kele bala nui kelegelegai, naa ɔa zoo ɛ polugula.
¹² Siegi zu telebo nuiti ti kundigilalai zɔɔɔsu da, lebiya
 ɔa da ɔe lee ɛɛ pɛ bɛ.
 Kele siegi zu nu nɔiti ti wuzegezu la, ɛɛ ka da ɔɔɔɔ.
¹³ Zɔi ɛ nɔ-tɔ kologologiti dɔɔɔguzu, naa la ɔula bɔɔɔ
 numa,
 kele GALA ka da naa zuvaaye, zɔi ɛ laazu zɔ ga ɛ ɔeɛ ti
 ua.
¹⁴ Undaanɛ nu ɔa ga naama nui, nii yeenɔpe ɛ luazu
 faa nɔi ɔe vai ua,
 kele zɔi ɛ ɔikpaazu, ɛ da faa nɔi ɔe, naa ɔa ɔ
 maanɔɔi zu.
¹⁵ Uelei zalai la, ɛ zikɔzu, ta file zuai pului ma,
 uele ɔana faa nɔi ɔe nui la, nii ɛ masadai ɔeɛzu
 nubuseiti unda, ti ualagai.
¹⁶ Kundigii a ualana ɔigi ma, toɔa da telebotalai wola
 ɔe,
 kele zɔi ɛ ɔeɛzu kakama ani mii vai ua, toɔa da lebi
 kundigilalai zu.
¹⁷ Nui nii nu uaa vai ziimaue, toɔa da bize ga lia nɔ-
 kabayeɔei uɔ pelei,
 nu nɔpe ge mina pele besa tugɔ.
¹⁸ Nu-o-nu nii sie uelei zɔlegai, naa ɔa kizogi zɔɔɔ,
 kele soletala nui, ɛ pele zubili felegɔi ziezu, toɔa loo gi-
 la su.
¹⁹ Zɔi a tii ɔeɛzu nɔ-zooi ma, naa ɔa laamianigi zɔɔɔ,
 kele zɔi ɛ uilesu fuun faiti polu, naa ɔɔɔɔ ɔa ɔe ga
 daanɔɔwogi.
²⁰ Nui ɛ ga lada nui, zee laa ɔa ve ga tuyai,
 kele zɔi ɛ wɔinni ɛ betɛ ga gaazuvilei, maanɔɔi la
 uoola ba.
²¹ ɛ la vizɔni ga nu zeelzɔɔɔzɔi ɔe nubuseiti zɔɔɔzɔ,
 anɛ naa ue, nui ɔa zoosu ɛ faa nɔi ɔe bulu buɔai
 zɔɔɔ fai zu.
²² Zunui ɛ ga gaazuɔulapɔ nui, toɔa da kpetei ɔaizie
 ga gaazuvilei,
 toɔa da yeema ga baladai ɔa uaazu pɔ.
²³ Zɔi ɛ zeliu losu sejnɔɔɔi ma, gaabelasu naa ɔa da nɔ-
 faanɛi wuugweɛ,
 ɛ leve zɔi ua ɛ maamusei wosu ga negi.
²⁴ Nu-o-nu ɛ kaazu ga faa nɔi laade, ga ɛ keeɔe ta dee
 maavo,
 ɛ la vizɔni toosu nu ua.
²⁵ Zunui nii zɔɔɔɔ la ziileida, toɔa da kpɔei wuzegɛ,
 kele zɔi ɛ bɔɔɔ ɔalivaazu ɔɔɔɔ GALAGI ma, toɔa ɔe
 anii pɛ su nɔ yaɔaba.
²⁶ Dei ɛ laazu da-ɔigaizieiti nɔ la, da ga ɔimalala nu,
 kele zɔi ɛ ziezu ga ɔimalalai, faabaagiti ta uoola ba.
²⁷ Zɔi ɛ faanɛi ɔeɛzu bala nuiti bɛ, ɛ la yega kpala zu,
 kele zɔi ɛ gaazuueɛzu ma, sejnɔɔɔi nɔ-kpɔi lugɔ, toɔa
 foovoo mɔinmɔin zɔɔɔ.
²⁸ Siegi zu faa nɔi ɔe nuiti ti zeizu la kundigilalai zu, ɛɛ
 pɛ ka da ɔɔɔɔ,
 kele siegi zu ti loozu bu la, telebo nui ma mɔinmɔin ka
 da ɔula keɛma.

29 Zunui nii maanɛi ga zeliu lo ma, ɛ da ɔɔɔi baa
 ga,
 toɔa ɔologolo ga kulafilibai, sosu la ɔaa.
² Telebo nuiti ta mɔinna, nubuseiti koozu ɔa da nɛ,
 kele nu nɔiti ta zeina kundigilalai zu, nubuseiti ta da
 kpalagi wo.
³ Zɔi ɛ pɔ ga ɛ zie ga ɔimalalai, naa ɔa da keeɔe
 ɔoozune,
 kele zɔi ɛ uilesu kologolo anzanuiti polu, naa ɔa da
 nɔ-naavoloiti kologolo.
⁴ Masagi ɔa da nɔ-zooi betɛ, siegi zu ɛ ziezu la ga tele-
 bodai,
 kele a lobeanii maalolina, toɔa naa ɔologolo.
⁵ Nui ɛ bɔɔɔlaiti tɛɛzu su,
 toɔa balii laazu kɔɔɔi wu.
⁶ Faa nɔi ɔe nuiti ta da ɔe ga kasɔɔa nui, tiya bɔɔɔi ta-
 ɔ kologologiti faa zu,
 soɛ nuiti ta da pile zɔɔɔ, ti ɔoozune.
⁷ Telebo nui naa ɔweɛ, nii maanɛi ɛ ɔe bala nuiti bɛ,
 kele naama ɔi ge la faa nɔi ɔe nui ma.
⁸ Neegulasu nuiti ta da kpɔe abui uili taa wolai zu,
 kele ɔima nuiti ta da ziigaawanai ɔaaye.
⁹ Ni ɔima nui ta ɔimalala nui ta ɔena tukɔi ma,
 ɔimalala nui yiigaawanaua, baa ɛ nɛi wo, ɛ la bɔɔɔ. †
¹⁰ Nama uuu nuiti ta da telebo nui wɔinzege,
 kele soɛ nuiti ta da baa zenvui maazu.
¹¹ ɔimalala nui ɔa da nɔ-ziigaawana vaiti kpein kula
 keɛma,
 kele ɔima nui ɔa da bɔɔɔ zɔ, ɛ la nɔnɔiti kula keɛma.
¹² Siegi zu kundigii woilosu da zɛɛ bɔɔɔi ma,
 niiti ti botii ɔeɛzu zeewu, naati pɛ ta da ɔe ga wooval-
 ada nuiti.
¹³ Bala nui ta maanɔɔi nui, ti bɔɔe faa ɔila ma:
 ɔɔɔɔ GALAGI gaazuue veeue ti felegɔ pɛ bɛ, ga ti da
 weɛ la.
¹⁴ Masagi nii ɛ zobobelala nuiti ta-lukpɔi ɔaaleuezu ga
 gaamai,
 nɔ-masadai ɔa da ye zea ɔɔ.
¹⁵ Kpakɔi ta zeliu mai, ta da ɔimalalai ve,
 kele zunu loungoi pilegai bɔɔɔ yeema, toɔa da dee
 unfe.
¹⁶ Siegi zu nu nɔiti ti mɔinzu la, tɔ kologologi zu ɔa da
 wɔɔɔ,
 kele telebo nuiti ta ɔe ga ta-loobui ma zeelei.
¹⁷ Ni da ɛ-loun zunui maagolona, ɛ la ɛ yiizoolɛ vaa
 ɔeɛ,
 kele toɔa ɛ yiilei ga gola.
¹⁸ Siegi zu GALA ge la kulakeɛma wosu da, nubuseiti
 ta da eteai zie faazupui zu.
 Undaanɛ nu ɔa ga naama nui, nii naazu, ɛ golozu
 GALA nɔ-tɔi ue.
¹⁹ Nu la da ga botigɛ nui maagolo ga kpɔɔɔɔɔɔ,
 mazɔɔɔ anɛ ni toɔa naa ɔaagaazu, nii ɛ wosu ma, ɛ
 la ɔoloo negelein.
²⁰ Da nu ɔaana, ɛ da bɔɔ, ɛ la ɔigaiziezu,
 nu ɔa ɔito ɔimalala nui ua, ɛ leve tɔun ba.

† Tati pelei taɔili balaa ka ga niiti: a toɔa la nɔ yiigaawana, baa ɛ
 nɛ, tama nu la bega pɛ.

21 Ni nu a botigē nui laaneena ná-nu niinelai zu, toga gaabela ga kololalai. †
 22 Ziigula nui gā da kpɔɛi leue, zɔi ziigulazu valafala, naa gā da tɔ kologologiti kɛ.
 23 Wasogi gā da nui maayei, kɛlɛ bɔɔɔmaayei gā da nui ɔɔɔɔ.
 24 Zɔi é yeezeizu unma nui wu, naa gā da bɔɔɔ nimiza, tɔɔzei é foovooi g̃wɛɛ, é naama nui laalɔɔɔma, nii é g̃ɛɛɛzu ga é mina ua, é ua zeele wooi wo. ††
 25 Da g̃ena lua nuiti ba, toga ga balii, kɛlɛ zɔi é g̃alivaazu G̃ɔɔɔɔ GALAGI ma, naa yiileiue.
 26 Ma m̃oinm̃oin ka ná, ti da kpɔɔbai g̃aizie ta-g̃undig̃ii ya, ‡
 kɛlɛ ɛsɛ maalobo fai gā G̃ɔɔɔɔ GALAGI ya.
 27 Telebotala nuiti w̃oin gā da zegē telebo nuiti ma, sɔle nuiti maayosegeue faa ɔɔi g̃ɛ nuiti bɛ.

Aguul ná-kpɔɛiti

30 Yakee ná-doun zunui Aguul ná-kpɔɛiti. †† Zunui nii ná-deve woiti ti Itiyele ná-faa ma. Itiyele ná-faa ma, ta Ukale.

² Gaama ue, nà ga g̃imalala nui, gè leue nubuseiti kpein ba, nubuse g̃elegɛlegi la zèa.
³ Gè la g̃imalai g̃alani, gè la GALA Nadegai ná-faag̃wegi g̃wɛɛ. ††
⁴ Bɛ gā é lɛeni geeg̃ɔɔɔɔ zu, GALA pɔ bɛ, é zegē ná, é yei?
 Bɛ gā é fiilei zoga, é ye zea?
 Bɛ gā é zieiti pua ná-segei la?
 Bɛ gā é zoi g̃wegiti kpein daa?
 Daasei ka bɛ, ná-doun zunui laasei ka bɛ?
 Bo dɛɛ, ni è kwɛɛ!
⁵ GALA daawooi g̃ilagilagi pɛ ka ga gaamai. Togā ga kɔɔɔ zɛpɛgi naati bɛ, niiti ti kɔɔɔzuzu bu.
⁶ Mina tanɔpɛ da daawooiti ma, ni naa laade, togā è loḡa, è uɛɛ ga zɛɛ nu.
⁷ G̃ɔɔɔɔ GALAGI, nà faa felego valizu è ma, naati kɛ bɛ, aisa nà-eteai ua bɛ:
⁸ màkɛ, gè mina kpɔɛ ɔɔa wo, baa zɛɛiti, mina kè ga bala nu, baa kpɛɛ nu wola. Naa ve zèa ɔɔ, nii fizɔgai mà, gè eteai zie.
⁹ Mazɔɔɔ anii pɛ ga uoouana zèa, nà ua lia g̃ɛɛɛzu è ua,
 gè ua g̃ɛ ma: «Bɛ gā é ga G̃ɔɔɔɔ GALAGI?»
 Baa mu, maanɔɔɔɔ a bɔina dà, gè bɔɔɔ g̃ɛ ga unma nu,
 gè baag̃ula nà-GALAGI ma g̃ana.

† Tati pelei tag̃ili balaa ka ga nii: a togā gaabela ga é bɔɔɔ uɛɛ ga pele wu loun zunui g̃ila. †† Maanɛɛɛni é wosu foovooi ba kɛlɛ-maue kpaun, ga ti sɔba nui g̃ula kɛlema. Wele uɛti: Lev 5:1; TgN 17:2.
 ‡ TI DA KPɔɔBAI G̃AIZIE TA-G̃UNDIG̃II YA: Tati pelei tag̃ili balaa ka ga nii: a ti pɔ ga totug̃ɔi ti-wooi meni baa a totug̃ɔi yeezei ti wu. †† Tanisu a Aguul g̃eni ga g̃ima nui ta, eḡeuelei Etan ta Geeman ti g̃eni la (1Ma 5:11). a Yakee ná-doun zunui Aguul ná-kpɔɛiti: Tati pelei tag̃ili balaa ka ga nii: a Masa nui Yakee ná-doun zunui Aguul ná-kpɔɛiti. Ni naa ue tama, Aguul g̃eni mu ga Isemayele mavofodai gila. Wele uɛ: Zen 25:13-14. †† Tati pelei tag̃ili balaa ka ga niiti: a kɛlɛ gè nuiti ta-vaag̃wegi g̃wɛɛ, baa a tama gè la nu nadegaiti ta-vaag̃wegi g̃wɛɛ.

10 Mina va botigē nu ma, maligii g̃aazu. É mina è voovo, da-vaag̃aazagi ma g̃asci gā la è unma.
 11 Nui tanigaa ta ná, ta da ti-g̃ɛɛ g̃oto, ti la tuya loa ti-lee uɛ.
 12 Nui tanigaa ta ná, ti bɔɔɔ g̃aazu ga ti nadegɛ, tama, ti la gbani, ti ua g̃ula ta-g̃ɔɔɔba vaiti su.
 13 Nui tanigaa ta ná, ti g̃aazuleai, ti da wele nui pɛ ba fawuu.
 14 Nui tanigaa ta ná, ti-niigaiti ti ga bogā zɔkpɔiti, ti-balɔ g̃aɛiti ti ga bogaiti, ti da maanɔɔɔɔ nuiti mi, ti ua ɔɛɛɛ, ti g̃ula eteai zu, ti ua bala nuiti suwug̃aaleue, ti g̃ula nubuseiti saama.
 15 Moolɛi ná-doun anzanuiti ti fele, ti-laasei ka ga: Fe! Fe!

Ani savago gā ná, ti-yii la lɛida eyesu pɛ, eyesu pɛ ti la g̃ɛa ma: «É kula g̃ɛa.»
 16 G̃ɔɛalaazu, doun zɔɔɔɔɔɔɔ anzanui, zoi, nii zie la ga kpɔɔɔɔ w̃oinzegɛ ma, kɛlɛ ti-naanisiei g̃a ná balaa, abui, nii é la g̃ɛa ma: «É kula g̃ɛa.»

17 Nui g̃aazug̃ɛɛɛiti é ɔɛɛg̃ulazu la kɛɛg̃ɛ zu, é da woozotalai g̃ɛ ga dee, kɔtudei ma g̃alaw̃niiti ta ti g̃ula su, kog̃ɛ yiuoiti ti ti mi. ††

18 Faa savago gā ge la dɛ gaag̃aani, kpudɛai màazu:
 19 kog̃ɛi g̃oue pelei geezuue, kaalii bokpo pelei fasai ma, batoi ná-pelei kpolodei zaamaue. Kɛlɛ naanisiei balaa gā ná: zunui zie uelei é lo anzalopoi ua.
 20 Wele uelei wɛɛɛɔ anzanui a da kɛ la: a yiima vaiti kɛɛna ziilei, é laamaue bale, é g̃ɛ: «Gè la faa ɔɔɔ ɔɔɔ kɛɛni.»

21 Faa savago gā ná, niiti ta da eteai niikpi, é la ziaa bu:
 22 duci a zeina ga masagi, g̃imalala nui a zobo sɔɔɔɔɔɔ, é da g̃ɔɔɔɔɔ zɔɔɔɔ, 23 anzanui kelebai wogai da, naa a zeina zini bɛ. Kɛlɛ naanisiei balaa gā ná:

duɔ anzanui é zeizu duɔ dee uotogi zu.
 24 Sua naanig̃o gā ná eteai zu, ti wola lɔidai gola, anɛɛ naa ue, ti wola g̃ige dageleue:
 25 pupuiti, zɛbɛ ɔɔɔ ge la ti ua, kɛlɛ ta da ti-g̃ɔɔɔɔ g̃ɛuele betɛ fogoi,
 26 fasa woliiti, †† zɛbɛ la ti ua, kɛlɛ ta da ti-uuzuuɛ betɛ fasaiti su,
 27 kotogiti, masa ge la ti unda, ta da bɔɔɔ zɛi su, ti ma bulugi da g̃ula,
 28 kooloiti, niiti nu a da ti zo ɔɔ ga yei, ta da lɔ masagiti ta-masa peleiti bu.
 29 Fuluani savago gā ná, ti zie uelei, ta ti maanɛɛ uelei ga petɛ gani:

†† Nii uoluuɛ gā ga faanɛ wuug̃weɛɛta loun zunui ma uoomai la kaba zɔɔɔɔ, togā ye ná file w̃niiti bɛ. ††† FASA WOLIITI: Naati ta ga tufa mi zua goiti, ta da m̃oin uolu gizeiti ma. Wele balaa uɛti: Lev 11:5; Guy 104:18.

Misee

Sevei kwzeigi

GALA goo wo nui Miseeni ka ti gñeni ma ta GALA goo wo nui Ezayi, é kɔkɔ ma wotii gñeni gaamai zu, é zo kona undɔfela puunaanigɔi (740) ma, é zeeli kona undɔfelai (700) ma, aisa Yesu Kilista ua zɔkɔ eteai zu. Uelei nɔ Ezayi keeni la, é bɔeni Zuda masadai zu nubuseiti pɔ, siegi zu naati ti gñeni la kpɔei maazu ta Asiili yooi zu zalauusuiti. Misee bɔeni goomeni nuiti pɛ pɔ, ga ta-yooi, mɔun ge la ma ga ta-laa wolai Zeeluzalɛme, toɣa uaazu zosu, eɣɛvelei é gñeni la ga Samali, Izelayele ná-masadai ma laa wolai, é looni bu, é zo kona undɔfela puufelegɔ maazu felegɔi (722) ma, é zeeli kona undɔfela puufelegɔ maazu gɪlagi (721) ma, aisa Yesu ua zɔkɔ eteai zu. É ti looni gɪzu ga, faabaagi é uaazu, faa jɔiti ti ti gñeni, naa zuboloi gɪana ti uaazu kɔmɔsu, mɔun ge la ma mɛɛ ga telebotala vaiti ti ti gñezu ga bɔɔɔ.

GALA goo wo nui gɔ pɔ ga, GALA ge faiti daazale, naa gɛa ga ti uilega laawu ta nu wolaiti, ta nubuseiti ta-gundigɪ wolaiti, ta zobobe nu wolaiti, ta totugɔiti, ta tukpɔɔgaaleue nuiti, ta zalaɣa gɪla nuiti. É sakpegi wuzegeni balaa GALA goo wo nuiti daalɔɔɔma, niiti ti gñeni nubuseiti kakasu ga minazegɛ kpɔɛiti, ti da gɛ ma, zobo ge la mɔ ná, faa nɔpɛ ge ua valibo niima vaiti su.

Misee ná-tɛnɛ gooitɛ mauele ma, toɣa pɔ ga zɔiti ti woilosu gooi ma, ti gɪgaizɛ ti ziimazegɛ pagɔ wo, ti gɔlo nɔ GALA ziimai uɛ, ti unfemai wo, ti zɔiti nɛɛ uɛ (6:8). Naama lɛnɛ gooitɛ ka GALA ná-kizo fai ma wooi wo fai uileni polu, GALA ge uaazu kɛɛzu ga niinɛ, uelela uelei ná-nubuseiti bɛ.

Misee ná-sevei gɔɔɔlogɛ keela woo felegɔ ma, ti uilesu bɔɔɔ volu, ti da gɔmi: GALA ka bosu ga toɣa uaazu ná-nubuseiti tukpɔɔgaaleuezu, é ti maagɔlo (gaagɔwesu 1 é zeeli gaagɔwesu 3 ma, gaagɔwesu 6:1 é zeeli gaagɔwesu 7:7 ma), keɛ é minazegeni bɛ balaa, ga toɣa kizo (gaagɔwesu 4 é zeeli 5 ma, gaagɔwesu 7:8 é li gaagɔwesu 20), é ti uu su volu, é ti lɔ kundigɪ wu, nii a gɪla Davide mavofodai zu (gaagɔwesu 5:1-4a).

1 Woaiti ka ga niiti Gɔɔɔɔ GALAGI ti laazeelini Mɔleesete nui Misee ma, Zuda masa savagɔiti ta-yeegɛɣalaiti, Yɔtame, ta Agaze ta Ezeekiase. Kulakɛɛ-mai naati ti uileni taa wolaiti ba, ti ga, Samali ta Zeeluzalɛme.

GALA ná-tukpɔɔgaaleueai Izelayele laalɔɔɔma

² Nubuseiti pɛ à woilo!

Zooi ta wɔiti wo zooi gɔ, à gɪda bu!

Maligɪi Gɔɔɔɔ GALAGI gɔ yesu seizu jɔdegai, é zeele wooi wo wo laalɔɔɔma!

³ Weɛ Maligɪi gɔana gɪla seizuɛ, é yei, é da gɔɔɔziɛ zalaɣa gɪla adaueti su.

⁴ Gizeiti ti da buse kɔɔɔwu, petugiti sulaa da lao, eɣɛ kedoi gɔa gɔ gɛ wuunsu abui gɔ, eɣɛ zie a gɛ gize yeizu.

⁵ Naa pɛ ka ga Zakɔbe mavofodaiti ta-lɔ kologologi, Izelayele ueɛyegɛi ná-kotoi mauele ma.

Bɛ gɔ é Zakɔbe liizu tɔ kologologi ma?

Ná-taa wolai Samali laade baa?

Bɛ gɔ é Zuda liizu ani gɔ vaiti ma?

Zeeluzalɛme laade baa?

⁶ Maligɪi gñeni ma: «Naa ma, ná Samali gñezu ga kɔtu zigɪgi dɔkɔ zu,

ti da leezen belei la ma,

ná ná-kɔtuiti kilikili, ti la nɛmɛi zu,

gɛ kpale ná, ma wuulaagiti ti maagɔla.

⁷ Ná-kɔkɔ gani kpɛɛaiti su gɔ galeɣale, ná-tɔkɔ jɔiti pɛ ti gɔla.

Ná-vololiba zagɔaiti, gɛ naati subulukpulu,

tɔkɔzi naati ti bɛtɛni ga ná-kologologi ma gɪlanumai,

ta uaazu gñezu ga kologologi tagɪligaa ma gɪlanu-mai.»

GALA goo wo nui ná-gɔkɔ

⁸ Naa gɔ é kɛɛzu gɛ gaalɛizu, gɛ da wɔkɔ,

gɛ da zie ga gɔɔɔɔ nakai, kɔba nakai,

gɛ da kpeei loo eɣɛ kovei,

gɛ da kpalagi wo eɣɛ saa wɔnigi.

⁹ Mazɔkɔ maanɔɔɔi seeliai Samali ma, é la gɪlaa su pɛ.

É zeelia Zuda yooi ma ta Zeeluzalɛme taa zigɪdaɛ, uɛ ná-nubuseiti ti zeini ná.

¹⁰ À mina daazeeli Gate taazuɛ, à mina wɔkɔ!

Bɛte-Leafela nuiti à gɪlikili fufiligɪ zu!

¹¹ Safiil nuiti, à leve ga gɔba nakai ta wa-unfegɪ!

GALA goo wo nuiti ta-vaa zu,
niiti ti ná-nubuseiti kakasu, é gɛ ma:
«Ni ta ani ɔɔna ti-la,
ta da gɛ ma naazu fai pɛ ge zolooga,
kɛɛ ta da ɔɔɔ uɛɛ naati ba,
zɔiti ti la ani ɔɔni ti-la.
6 Wa gɛ niina kpidii zu,
wo la mɔ kulakɛɛma gaa!
Ueɛlele uele vaiti bo fai bega!
Kpidii gɛ uɛɛ niina wo ma, eɛɛ foloi a daana,
foloi zu gɛ bidi wo uɛ.»
7 Zɔiti ti faiti bosu ma yeeluɔɔ, baa gɛ gɛla ti ma,
adɔɔɛɛ nuiti ta unfe!
Ti pɛ ta gaazulɔɔɔɔ,
mazɔɔɔ GALA ge la ti woogaauotega pɛ.
8 Kɛɛ nɔun, dɔavege ga gaabaai ta Gɔɔɔ GALAGI ná-
Zɛnvui,
ta sɔledai, ta zɛbɛi,
ga gɛ Zakɔbe mavofodai ná-tɔ kologologiti dɛɛ la,
ta gɛ Izelayeɛ ná-kotoi lɛɛ la.

Zeeluzalɛme gɔlogolo fai

9 À woilo degɛmu nii ma,
Zakɔbe mavofodai ma gundigiiti,
wɔi wo zeini Izelayeɛ nubuseiti unda!
Wa sɔle fai wɔinzegeze,
wo telebodai maave.
10 Wa Siyɔn losu ga nu uaa,
wo Zeeluzalɛme lo ga sɔɔɔ.
11 Ta-gundigiiti ta tukpɔi gaaɛvezu lobɛanii maazu.
Keni ti ta-zalaɔa gɛla nuiti sala pɛ, ti ua nuiti kala ga
tɔ gooi.
Keni ti ta-GALA goo wo nuiti sala pɛ ga walii, ti ua
uelele uele vaa wo.
Ti da uoluzɛi Gɔɔɔ GALAGI ua, ti da gɛ ma:
«Gɔɔɔ GALAGI la gi zaama baa?
Da ma, maanɔɔɔ nɔɔɛ ge la zeelia gi ma.»
12 Naa gɛ é ba, wo maavele ma,
Siyɔn gɛ woli, eɛɛ kpalagi,
Zeeluzalɛme gɛ gɛ ga kɔtu zigigi,
dɔɔɔ gɛ GALA pɛɛi ma gizeɛ maabɔɔɔ.

GALA ka masadai gɛ Siyɔn

4 Yeɛgɛgala gaaɛlagiti ta zeelina,
Gɔɔɔ GALAGI ná-Pɛɛi ma gizeɛi gaa gɛ gooza, é
lo gizeiti pɛ maazu,
toɔa lo gize goiti pɛ maazu,
nubuse uebɛi gɛ gɛ liizu pɔ bɛ.
2 Zii giligiti ta gɛ liizu ná, ti da gɛ ma:
«À ua ade lɛ Gɔɔɔ GALAGI ná-gizeɛi ma,
Zakɔbe ná-GALAGI ná-Pɛɛi wu,
naa gɛ a kɛ, é ná-peleiti dɛɛ ga adeye,
ade ua zie ga ná-peleiti.»
Mazɔɔɔ Siyɔn gɛ tɔgi a zege ná,
ta Gɔɔɔ GALAGI laawooi gɛ zɔɔɔ Zeeluzalɛme nɔ.
3 Toɔa zaamazɔ logi wo nubuse mɔinmɔin zɔɔɔzu,

toɔa gɛ ga zii wolaiti ta-lukpɔgaaleue nui, anɛɛ zɔiti ti
maagoozaai.
Ta ta-gɔɔɔ wogɛ zɔkɔɔiti kɛ ga kaliiti,
ti ta-bɛɛinti kɛ ga molo leve wogaiti.
Zii la mɔ valaa zii ua,
nu la mɔ kɔɔɔ vaa ma gɛla boga.
4 ɛɛ ka ná-leezen bele la ziileigi zu, ta ná-koolegɔole
gulu beɛi,
nu nɔɔ ge la ɔɔɔ maalua mɔɔɔ,
mazɔɔɔ Gɔɔɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maligi, gɛ é boga.
5 Zɔɔma nubuseiti ta ziezu ta-galagiti daaseigi zu,
kɛɛ giya ma, gá ye ziezu Gɔɔɔ GALAGI ada-GALAGI
laaseigi zu, eyesu gɔ.

GALA ka ná-baala kpulugi gaaɛ ba

6 Gɔɔɔ GALAGI wooi gaa:
«Naama volo ná, ná nà-baalagiti gaaɛ ba,
zɔiti ti maalegɛfɛgai, ta zɔiti ti zuvazagai,
niiti gɛ ti zopele ɔɔuni.
7 Zɔiti ti maalegɛfɛgai, ná naa mɔtaiti make,
zɔiti ti maagoozani, gɛ naati kɛ ga zii wola.
Gɔɔɔ GALAGI gɛ masadai gɛ ti unda, Siyɔn gizeɛi ma,
é zo názuɛ ma, eyesu gɔ.
8 Da ue, Zeeluzalɛme gizeɛi, è weɛzu nubuseiti ma,
eɛɛ baala make nui é weɛ baala kpulugi ma,
da ga ua da-masadai zɔɔɔ uolu, nii é gɛni é ya
mɔungɛ.
Zeeluzalɛme gɛ gɛ uolu ga masadai ma laa wolai.»

Zeeluzalɛme ná-uolugulai ta unmɔɔ fai

9 Lee bee gɛ wo toozu niizu, niizu Zeeluzalɛme
nubuseiti?
Masa ge la mɔ wo uɛ baa?
Wo lɛnɛ nui zaa baa,
tabai wo zosu gani, eɛɛ anzanu a gɛ doun zɔɔɔ?
10 Siyɔn laaveaiti, à ɔɔɔ zubili ga tabai,
wo kpalagi wo, eɛɛ anzanui é doin zɔɔɔ!
Mazɔɔɔ wa gɛlazu taai ua,
wo zeɛ dɔɔ wolai zu,
wa liizu, eyesu wo zeeli Babilɔne.
Kɛɛ miná gɛ wa unmɔɔgi zɔɔ ná,
Gɔɔɔ GALAGI gɛ wo gɛya uolu,
é wo gɛla wo zili nuiti zea.
11 Kɛɛ niizuɛ, zii mɔinmɔin ge gaaɛa ba wo laalɔɔ-
ma,
ti da gɛ ma:
«Baagɛla faan wa-laai ma!
Ade Siyɔn taai tɛi kologolosuɛ gɛ!»
12 Kɛɛ ti la Gɔɔɔ GALAGI ná-deveɛi gɛweɛ,
ti la kisu vaiti gaagaaazu,
ti la kweɛ ga é ti gaaɛɛuɛ ba,
eɛɛ molo giliiti, é ti uu ti-logazuɛ.
13 Siyɔn nuiti, à wuzɛge, wo moloɔi loga!
Nà minei losu wo ua, é ga kɔɔɔ,
gɛ wo-uolokagi gɛ eɛɛ kɔɔ ɔɔigi,
wa nubuse mɔinmɔin dɛɛve gɔɔɔwu,
wa ti-yeagɔligi kpein kɛ ga Gɔɔɔ GALAGI nɔɔɔ,

ta-naavoloi kpein ka gɛ ga Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔ, eteai pe Maligii.

¹⁴ Kele niizu, à wa-ɔɔɔɔ nuiti gaale ba, Siyɔn nuiti!
Ta ga ade zeɪ kele su,
ti Izelayele ná-kundigii loɔa gaazuuɛ ga tukpɔi.

Masagi ɔa ɔɔɔɔ ʼBeteleyeme

5 Da ue, ʼBeteleyeme Efelata,
ɔei è ga taa goi Zuda laa wolaiti saama,
è ɔɔ be ɔa nu ɔulazu ná bè,
ɔɔi a zeɪ Izelayele nubuseiti unda,
nii ná-fai ɔɔɔɔɔɔɔ ɔulaai ɔɔɔɔɔɔɔ ma ziegɪ zu,
yeeɔɔɔɔɔɔɔ ti leuegai kaite.
² Naa ɔa é ba, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa de a ɔaazuzegɛ ná-nubuseiti ba,
eyesu naama yeei zeeli, yeei anzanui naa,
nii maanɛai é doin ɔɔɔɔ, naa ɔɔɔɔ.
Keɔɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔ ti yesu duɔɔɔɔɔɔɔ ma,
naati ti ua uolu, ti uu Izelayele nui ɔɔɔɔ ma.
³ Tɔun ka zeɪ ga pagɔ,
é lo ná-baala kpulugiti tugɔ ga Ɔɔɔɔ GALAGI ná-zobogi,
ga Ɔɔɔɔ GALAGI maariagi, nii é ga ná-GALAGI.
Ná-nubuseiti ta zenvui wo ziileigi zu,
mazɔɔɔɔ ɛɛɛ pe ka ɔɔɔɔ adauɛ pe,
eyesu zou bela ga ná pe.
⁴ Naa ɔa gɛ ga ziileigi!
Siegi zu Asiili nuiti ta uaa la, ti ɔɔ gá-yooi zu,
ti ɔɔ gá-ueɛ uagpiti bu,
gá totugɔɔɔɔɔ ta kundigii ɔɔɔɔɔɔɔ teue ti laalɔɔɔɔɔ.
⁵ Ta-ɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔ sabui zu,
ta-zobogi ɔa gɛ Asiili yooi ma, Nimelɔde yooi.
Tɔ ɔɔɔɔɔ toɔa gi ɔula Asiili nuiti zeezu,
siegi zu ta gá-you ɔwepelemaue maazubudena la, ti ɔɔ gá-yooi zu.

Izelayele nubuseiti ti zii ɔiligiti su

⁶ Izelayele nubusei ɔɔɔɔɔɔɔ ta ye nubuse ɔɔɔɔɔɔɔ saama,
ta gɛ egɛ ɔɔɔa pagɔi Ɔɔɔɔ GALAGI teuesu,
ba egɛ sabalagi é uuuzu tufai ɔa,
zee la laani nu ɔɔɔɔ ma,
ki ge la loni nubuse ua.
⁷ Izelayele nubusei ɔɔɔɔɔɔɔ ta ye ziiti saama,
nubuse ɔɔɔɔɔɔɔ saama,
ti zu ɔa baa, egɛ zalai é ɔɔɔɔ zuaiti saama,
baa egɛ zala bokpagi é toganiiti saama.
Siegi zu é leuesu da, é da ɔɔɔɔɔɔɔ ti ma, é da ti uali ga,
nu ɔɔɔɔ ge la kulaa zea.
⁸ À yeeueɛ wo-ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ma,
ta ɔɔɔɔ wo zili nuiti pe ti ɔɔɔɔɔ!

GALA ka ná-nubuseiti ɔade

⁹ Ɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔaa:
«Naama volo ná,
ná wa-ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ pe kula zooi ua,
gè wa-ɔɔɔɔ wotoloiti pe kologolo.

¹⁰ Nà wa-yooi ma laa wolaiti pe kologolo,
gè ada biingiti suvaza, ueɔi wo uoluzeidai naati ba.

¹¹ Nà zogo vaiti pe kula wo zaama,
ungaizie nu ɔɔɔɔ ge la ɔɔ ɔɔa wo yeema.

¹² Nà ɔɔɔɔ ganigiti kula wo zaama,
gulu zaɔaaiti ta ɔɔɔɔ zifigiti,
wo la ɔɔ ɔɔɔɔga ani ɔɔɔɔ bu, nii wo kpɛɛai ga yeei.

¹³ Nà wa-zale ɔɔɔ wuluɔi ɔɔɔɔgula,
gè wa-laaiti kologolo.

¹⁴ Nà potokulai gɛ zii ɔiligiti ma, ti la ɔɔloni bè,
ga ziiɔaawanai ta ziiɔulagi.»

Tukpɔi é Maligii ta ná-nubuseiti ɔɔɔɔɔ

6 À woilo degɛmu naa ma, nii Ɔɔɔɔ GALAGI bosu:
Wuzegɛ, è lukpɔ gizeiti kakala,
gize goiti ti è-wooɔi meni!
² À woilo, wa ue, gizeiti, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-tukpɔɔaaleueai ma,
wa balaa zooi wu beɔegiti ti la niikpiga pe!
Mazɔɔɔ tukpɔi ɔa Ɔɔɔɔ GALAGI ta ná-nubuseiti ɔɔɔɔɔ,
kpɛi ɔa ti ɔɔɔɔɔ ta Izelayele nuiti.
³ Maligii gɛ ma: «Nà-nubuseiti, leeni ɔa gè keai ga woye?
Leeni ɔa gè wo ɔɔɔɔ la?
À ɔɔoi ɔaavote deɛ!
⁴ Ɔɔɔzei gè wo ɔulani Ezipete yooi ua, wo ua ue!
Gè wo unɔɔɔɔ, gè wo ɔula duɔɔɔɔɔ zu!
Gè Moize ta Aalɔn ta Miliyameni toni wo lugɔ!
⁵ Nà-nubuseiti, à ɔize su ga,
Moabe masagi ʼBalake faa ɔɔi leveni wo laalɔɔɔɔɔ,
wo ɔize naa zu, nii ʼBeyɔɔ ná-doun zunui ʼBalaame ɔɔɔɔavoteni da.
Gè yenɔi wo ua, é zo Sitime é li Gilegale,
wo kèɛwotiiti kaani, niiti ti ɔɔlegai,
nèi gè ga Ɔɔɔɔ GALAGI.»

Nii Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ ga nubusei ɔa ke

⁶ Leeni ɔa nà li gè lo da, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu,
siegi zu gè liizu ɔɔɔɔ da tɔun bu, GALAGI é Anii-Pɛ-Unda?
Gala zalaɔaiti ka nà li ga tiye ɔɔ baa,
ti ga kona gila nike yiivoiti?
⁷ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa yeezei nei, baala sine bulugiti bu?
ʼBaa gulɔi ma boigi la egɛ zie wolaiti?
ʼBaa gè doun ɔɔɔɔ ve nà-tɔ kologologiti faa zu,
nii a ke é nà-kotoiti suvaaye?
⁸ Ee, da ue nui, ti è ɔalage ga tuua uele uagɔi,
ta nii Ɔɔɔɔ GALAGI wɔinni ga è ke,
toɔa ga è zie ga ɔɔledai,
woɔɔɔɔɔɔɔ nɛɛ è ue, è da zie la,
è zie ga pagɔ unmaayeɪ zu, ga da-ƆALAGI yiima uelei.

GALA ka yaavai ta toomai zala

⁹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɔɔɔɔ taa wolai ɔɔ,
ɔɔimalai ɔa ga nu unfe daaseigi ma:
«À woilo zeli ma, é losu wo ma, wo maɔɔɔ vai zu,

wo woilo naa wooi ma, zoi é devei wosu!
 10 Nà zoo nei gè va bu ga faa ɲɔɲ gɛ nuiti
 ti ta-ueleiti buulaave ga naavoloi sɔɔɔɔgai yaavai zu?
 Ta zɛɛ ɔɔɔɔ bo ganiiti, ti la kula gɛɛni su, naati wɔɲ la
 mà?
 11 Gè la zeliloga naati ma baa,
 zɔiti ti zɛɛ ɔɔɔɔ ganiiti segezu ta-bɔɔɔ zu,
 ti da nuiti yaava la?
 12 Taai tei su naavolo nuiti ta ga tooma nuiti,
 taaveai teiti ta da zɛɛi wo, yaava negi ɔɔ é ti-la.
 13 Naa ɔɔ é ba, nà wo zopele ɲɔɲɔɲ eyesu wo zeebe,
 gè wo ɔɔɔɔɔɔ wa-ɔɔtoiti faa zu.
 14 Wa daami wo, wo la yiɔɔa,
 pului la zegea wo ma.
 Zoi wa make, naa la makega.
 Zoi wa baa maazu,
 nà naa ɔɔɔɔɔɔ ga kɔɔi.
 15 Wa faza, keɛ wo la teuea.
 Wa wolive wulɔi bɛɛ, wo la wo-maavaa gɛa ga ta,
 wa ɔɔɔ bɔɔɔi bɛɛ, keɛ wo la ma ɔɔi ta pa kpɔlea.
 16 Wa ziezu ga pele ɲɔɲ masagi Wɔɲmeli dɛɛni,
 ta Akabe ná-peleyegei zie uelei ɔɔ wo ziezu la.
 Naa ɔɔ é ba, nà uaazu ga wa-laai ɔɔɔɔɔɔ sabui.
 Nà wo gɛ ga ɲɛɛɔɔɔɔ anii,
 nà-nubuseiti ta-unfegi ma ɔɔɔɔi ɔɔ la wo unma.»

GALA keelai ɔɔɔ vai nubuseiti ta-yaava vai zu

7 Ee! Màanɔɔɔa! Gè gɛa ga naama nui,
 é uaazu gulu waa ɔɔɔɔɔɔ, ti bega uoluma ga ti
 gula ga,
 ege zoi é gulu waa ɔɔɔɔɔɔ gaziizu kula nuiti polu
 uelei.
 Keɛ leezen ɔɔla kpala ge la ná, nu a mi,
 koolegɔole gwaa ma nɛɛɛ gila kpala,
 nii gòla wɔɲndai ma.
 2 Woogɛgila nuiti ti bega zoi ɔɔ,
 sɔle nu ɲɔɲ ge la mɔ ná.
 Nu uaa ɔɔiɛi ɲɔ ɔɔ é ti pɛ ziimaue,
 ti da bɔɔɔ ɔɔaueɛɛ, ti ɔɔilagilagiti pɛ.
 3 Ti ɔɔelegege faa ɲɔɲ gɛɛzu, ti yee la ɔɔlaa su.
 Kundigɔiti ta tukpɔgaaleue nuiti ta lobɛanii ɔɔɔɔɔ
 nu-
 iti zea ga maabaai,
 nu wolaiti ti da ti yiima vai wo ti ma,
 ti pɛ ta zoloosu faa ɔɔla ma.
 4 Zoi pagai ti zaama, naa gɛɛue ege ɔɔingiti ti ɔɔalɛai
 ba,
 ti zaama, zoi sɔlegai ti pɛ ba, naa ɲɔɲ é leve ɔɔingiti ma
 ɔɔɔɔɔɔ ɔɔ.
 Weɛ, wo zala voloi ɔɔana ua,
 nii wo make nuiti ti boni, GALA goo wo nuiti.
 Niizu, wa niina kiteuei zu.
 5 Mina la è-wɔɔla la,
 mina uoluzei è-nɛɛɔɔɔɔ ua.
 Dama, è mina laalao è bɔɔɔ anzai ɔɔazu.
 6 Mazɔɔɔ doun zunui ɔɔ kɛɛge wɔɲzɛge,
 doun anzanui wuzɛge dee laalɔɔɔma,
 leemɔɔɔn ná-doun anzai wuzɛge daalɔɔɔma,
 eɛ sili nui ɔɔ gɛ ga ɲɔɔɔ ná-peleyegei wu nuiti.

Nu la GALA ná-maawɔingai la

7 Nɔɲn nà, nà welezu ga ɔɔɔɔɔ GALAGI ɲɔ pelei,
 nà ɔɔitosu nà-kizo GALAGI ua,
 nà-GALAGI ɔɔ ɔɔɔɔaavote.
 8 Sili nui, mina ɔɔɔɔɛ nà-faa zu!
 Mazɔɔɔ ni nà loona, nà wuzɛge uolu.
 Ni nà zeini kpidi zu,
 ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ bɛ ga wozakalagi.
 9 Nà va ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-ziigaawanai wu,
 ɲɔɔzei gè kotoi gɛɛni daalɔɔɔma.
 Keɛ yeeta toɔa màalogi wo,
 é ɔɔla ga ze, é tò wozakalagi ɔɔ,
 nà ná-telebodai ma gɛɛwotii ɔɔ.
 10 Toɔa gɛ sili nuiti gaazu, unfegi ɔɔ ti ɔɔazu,
 teiti ti ɔɔni gɛɛzu mà:
 «Mini ɔɔ deɔɔemu da-GALAGI, ɔɔɔɔɔ GALAGI ná?»
 Ta ti lɛɛɛ ɔɔɔɔwu, ege taazuue ualaualai, nà ti uete!
 11 Weɛ, naama voloi ɔɔana ua,
 yeei wa-laa wolai ma zigiɔiti ti losu da.
 Weɛ, naama volo ná,
 ta ɔɔ ɲɔ wa-yooi ua, kwɛmauɛti.
 12 Naama volo ná, nuiti ta ua è ɲɔ bɛ,
 ti zege Asiili yooi zu, ti zege Ezipete yooi zu,
 ti zege zie wolai ma,
 ti zege kpolodei ma ná pɛ,
 ti zege gizeiti ma.
 13 Zoi mɔta zu ɔɔ wo, gaa nuiti mauele ma,
 naa ɔɔ gɛ ga ta-gɛɛwoti ɲɔɔiti ma zalai.
 14 Lo da-nubuseiti untuɔ ga da-lukpɔi,
 baala kpulugiti be ti ga dɔɔɔi,
 ti ya ɔɔla be ti zeini dɔɔɔ zu, Kaalemele gizei ma!
 Ti zoo ti laami Basan lufa lɛteiti su, ta Galaade gizei
 ma,
 egeuelei é ɔɔni la, mɔungi ma voloiti su!
 15 Ege foloi è gi ɔɔlani la Ezipete yooi ua,
 laavɔɔ vaiti ke gi uɛ.
 16 Zii ɔɔilagiti ta ti uete, ti wola unfe,
 anɛɛ zobogi pɛ ka ti ya.
 Ta yeeue la, ti laavɔɔ vai ma,
 ti-woizuɛti ta ɔɔɔ.
 17 Ta fufiligi ɔɔmɔ ege kaalii,
 ege kpokpo aniiti ti zoi ɔɔ.
 Ta ɔɔla ga duai ti-ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ,
 ti ua ga sasubalii ɔɔɔɔɔ GALAGI ɲɔ, gá-GALAGI,
 ta lua da-zobogi ua.
 18 GALA, bɛ ɔɔ é ga è ɔɔeuele,
 a zoo é faaɔaaza golai be, é ɲɔ kologologi zuvaaye,
 da-nubusei mɔtaiti bɛ, ti ga da-nuiti?
 Dei è la da ga ye ziigaawanai zu eyesu ɔɔ,
 mazɔɔɔ è-yiimai ɔɔ ga è woogɛɔiladai gɛ.
 19 Da gi maawɔingazu mɔɲ,
 è la gá-vaagaaza golaiti pɛtega,
 da gá-ɔɔtoiti kpein pili ya kpolodei ma ualii zu.
 20 Ungo, da da-woogɛɔiladai ɔɔla keɛma Zakɔbe
 mavofodaiti bɛ.
 È è-zaalai ɔɔla keɛma Abalaame mavofodaiti bɛ,

eg̃euelei è ma minazeḡegi woni da kaite wɔɔwɔɔbi gi-
memewolani be.

Naguumme

Wooi laazeigi

Naguumme ná-seuei gá Ninive wolo vai wosu ma yeelugɔ, Asiili nuiti ta-masadai ma laa wolai, nii Izelayele gɛni duɔlai ti ya. É zeueni Tebese zo siegi laawu Asiili nuiti be kona undɔzita puulɔzita maazu savago (663) ma, aisa Yesu ua ɔɔɔ eteai zu, ta Ninive wolo ziegi laawu Babilɔne nuiti be kona undɔzita puugɔ maazu felegɔ (612) ma, aisa Yesu ua ɔɔɔ eteai zu.

Faa wola zeizu savago gá è niima zeuei zu: Faa mɔungi gá faiti pe dɛezu é ti zu gɛ kala, ta é GALA ná-zobogi le, é masadai gɛezu la kɛteaniiti kpein unda, ta é eteai lukɔɔgaaɛuezu la (1:2-8). Fai velesiei gá zobogi naa gɔla uelei lɛezu keɛema naama ziegi zu gundigilai zie uelei zu, Naguumme ná-foloi zu, Ninive taa wolai naa gɔlogolo fai zu, nii é gɔlani naa zu, naa gɛni ga Zuda nuiti fie fai (1:9-2:3). Fai savasiei gá Ninive zuɔlogolo pelei lɛezu, ta zobogi nu a pokɔɔ ma (2:4-3:19).

GALA ná-keelai ná-keela wooi la gɛni nɔ ga, é Ninive gɔlogolo fai nɔ laazeeli. Keɛ Naguumme gá náue gɔlogolo fai lɛezu ga, kɛue ga GALA ná-tukɔɔgaaɛueai. Taa wolai, wasogi ta nu uai ta kologologi su, Ninive gá ga nubusei ná-zobogi, kɛteai faiti maazu, nii GALA ge la vaani bu. Naguumme ná-seuei gá lɛezu ga adeye, é uile nizu vaiti ba, ga naama zobogi ma zii pe deveue ga gauala ba.

Tukɔɔ vai Ninive laai laalɔɔma

1 Keela wooi gá ga nii, é wosu Ninive † ma. Naguumme Elekɔse nui ná-kulakɛɛma zeuei.

2 Gɔɔgɔ GALAGI gá ga GALAGI nii toloai ta potokula nui.

Toɔa nɔnɔ uotokulazu, ná-ziiɔaawanai maayikiue gɔla,

toɔa da nɔnɔ uotokula sakɛɛɔɔɔiti ma,
toɔa da ná-ziiɔaawanai zeii yii sili nuiti daalɔɔma.

3 Gɔɔgɔ GALAGI yii la da ga gɔla fala,
ná-zobogi zuwɔɔɔɔɔɔ,
keɛ é la da ga faa nɔnɔ gɛ nui zalalalai ye ga.
Fiile wolai gá da lokoleue, siegi zu é leuesu da.
Tonabiingiti ka ti ga kɔɔɔa vufiligiti.

4 Toɔa da zeli lo kɔɔɔɔɔɔ ma, é fɔ su,
toɔa da zie wolaiti pe fɔ su.

Basan ta Kaalemele lufaiti ti bɔikɔi,
Liban lufa uuaiti ti uoɔo. ††

5 Siegi zu é wuzɛɛzu la, gizeiti ta da bali,
gize goiti ti da niikpi,
eteai zasu gá da bali gaazu,
eteai é bɔ gaa anii pe ba.

6 Be gá a zoo é lo tuɔ ná-ziiɔaawanai zu?
Be gá a ye loni tuɔ, zii a gɔlana?
Ná-ziiɔulagi gá da gɛ eɛ abui tevegai,
aneɛ kɔtu wolaiti ta da vuka tuɔ.

† Ninive gɛni ga Asiili yooi ma masa taa wolai. †† Basan, ta gulu beleiti ti Kaalemele gizei ma, é ueɛ Liban gizeiti ba, mináti ka aniiti ti bena wola bete ná, naama yooi yɔɔɔɔɔɔ.

7 Gɔɔgɔ GALAGI uage,
toɔa ga nu laɔɔɔɔ kidaavili foloi.

Toɔa da baa naati maazu, ɔɔiti ti laɔɔɔɔ pɔ be.

8 Toɔa Ninive gɔlogolo metu ga zievegi é uuuzu ya,
é sili nuiti daavili kpidii zu.

Nii gá wosu Zuda ma

9 Leeni gá wo gɛsieu su Gɔɔgɔ GALAGI laalɔɔma?
Toɔa é faa zuɔlogologi gɛai metu,
kidaaviligi uala la gɛa fele!

10 Ti gɛue eɛ kɔnɔ zu gɛingiti ti velevelegai bɔɔ
ma,
ti ɔɔɔ bɔlezu eyesu é ti zo.
Ta gɔla metu eɛ tufa ɔɔɔ.

Nii gá wosu Ninive ma

11 È ɔ be gá nu zeɛai ná,
nii é gɛni gɛsieu faa nɔ zu Gɔɔgɔ GALAGI laalɔɔma,
é da nu naka gɛsieu wo.

Nii gá wosu Zuda ma

12 Gɔɔgɔ GALAGI wooi gaa:
«Aneɛ ni wo zili nuiti mɔinue, ti zuba,
ta neɛ, gila kɔlaa ge la yeɔa ná.
Aneɛ ni gè wo unfeni,
gè la mɔ naa tagili kea pe.

13 Nà wo viesu niina,
gè wo gɔla wo zili nuiti ta-luɔɔɔ zu,
gè wa-ɔɔɔɔɔɔ galeɔale, ti vie wo ma.»

Nii gá wosu Ninive masagi ma

¹⁴ Wele nii gá Góogó GALAGI deveai è laalóogoma:
«È la è-mavofoda zóokoga, è-laaseigi ua uee ti ua,
nà da-góogó ganigiti ti ga gului ba kólu gáawuungaiti
kula da-galagi ná-pelei wu,
gè ti góogolo.
Nà da-gabayegéi bété,
mazóokó nòun gaazu, wo la mó ga ani nòpe.»

Nii gá wosu Zuda ma

2 À wele keelai ua, é gizeiti ma,
é da ua ga woo niine uagó,
é ziilei fai laazeelizu. †
Zuda nuiti, à GALA fai ma vetiiti kéuele bété,
wo wa-minazegegiti daazeeli GALA bé!
Mazóokó nu jakai la mó ziaa wo zaama pé,
é góogologa metu.

Ninive wolo vai ma gúlakelamai

² È góogolo nui gána ua è laalóogoma.
Da-ada biingiti maké!
Gáaba, è wele peleiti ma,
zaamaóili, è gáaba ga zebéi pé!
³ Mazóokó Góogó GALAGI gá Zakóbe mavofodaiti ta-
lèbiyai veezu ti ya uolu,
é Izelayele ná-bóokólai ve zea uolu.
Toosu nuiti ti ti gáavalani ba,
ti ta-leezen belei góogolo.
⁴ Ani bóogi gá siaai kóogó nuiti ta-góogó zepégiti ma,
ta-zalaususiti maagiliue ga sege bóigiti.
Siégi zu ti géuele bétéai la kóogó vai ma,
kóogó wotoloiti kóoiue egé abui,
kééinti ti da bali.
⁵ Kóogó wotoloiti ti da bize taazuue ga zii gáawanai,
ti da bize adaueti,
da ti gá nò ga sómogiti ti gáazogai,
ti da bize mini-o-mini egé mainmain.
⁶ Ninive masagi gá ná-kóogógulubaiti tolistu,
kéle ta ziezú, ti zu da bali.
Ti zo nuiti ta bizezu ga lia sigígi uó bé,
bóogó maalobosuue bétéue miná.
⁷ Zie wolai lugózosuue laaue vieni,
masa pelei woloni!
⁸ Ti anzanu masagi maanakai uilega, ti lia la,
ná-botigé anzanuiti ta kpalagi wosu egé poopogiti,
ta-yiibóokó zu, ta gkegiti sulogazu.
⁹ Ninive gèni ga zie maké digí wolai,
kéle ziei pé ge uua ya, é gúla su.
«À lo, wa ue! À lo, wa ue!» Kpeei gána é loozu,
kéle pela nui tanópe ge la gáleni ma.
¹⁰ À ná-waliiti zeue, à ná-zanugiti zeue!
Taai ná-naavoloi la bega pé,
ani uagó letele ka é uuuni ná.
¹¹ Tooma vai, nama uuu vai, ta nu uaa vai!
Nuiti ipóteueue ti-yiimaue,

ti-niibiiti su da bali,
ti lóokózeue, ti-gáazuueti maavala.

Fónimai woga ga zalai

¹² Leeni gá kéai ga zalai ná-zegéi?
Ue zala yiuoiti ti gèni góogó zóokósu ná,
nu nòpe ge la gèni ti bóokó ná,
zala zinei a la liina ti-góogó gaiziezuué.
¹³ Zala zinei gèni suai zosu ma yiuoiti bé,
é da tanigaa gódaaleue zala zaaiti bé,
é ná-zegéi laave su ga daamianigi,
é sulaave ga suaiti, é ti ualiualiai ga.
¹⁴ Góogó GALAGI Fai-Pé-Maligíi wooi gaa:
«Wele, nà gá gè è laalóogoma,
nà da-góogó wotoloiti kéezu ga zuuui,
da-zala yiuoiti kpein ta za kóomaue.
Toomai è kéezu eteai zu, nà gá gè naa besu,
nu la mó da-géelaiti goomeniga.»

Maanóogó gá nama uuu laai ue

3 Maanóogó gá nama uuu laai ue,
nii é masadai géezu yaavai maazu,
é ná-kpétéi wosu ga toomai,
yeenópe toga toomai géezu!
² Kpakó lugi gá é menisu ná,
wotoloiti kóogó lugi ta sooiti tugi,
kóogó wotoloiti tugi ná.
³ Soo bize nuiti ti da kóokó loo,
bóga zóokóiti ti da niikpi,
mééinti ti da mainmain zága.
Nu maawanai laawóokó,
nu uoomai gé adaué pé nò,
nu la zooga gaalusu,
nu da zie poomaiti ma nò gó!
⁴ Naa pé ge géeni tóokó kologólo anzanui ná-
kologólogi ua,
ná-pagi kóogó gúlaai, gola zoogai sale vai la.
É gèni nubuseiti ta zii giligiti maamiizu,
ga ná-kologólogiti ta ná-sale vaiti maavele.
⁵ Góogó GALAGI Fai-Pé-Maligíi wooi gaa:
«Wele, nà gá gè è laalóogoma,
nà da-lookóbai gúlazu è góba, gè péé è gáazu,
gè è-maanakai lé ga zii giligiti,
zóoma masa zoóiti ti baagúla è ma.
⁶ Nà kava luulai uilisu è ma,
gè unfegi yei ga de,
gè è gé ga péte ganii.
⁷ Nu nòpe a è gáana, toga uela è ua,
é gé ma: «Ninive góogóloga.
Bé gá a maawóingá?»
Mini gá nà gaanéne nua zóokó ná è ue?»
⁸ È vizó ka bogai Tébesé †† ua baa,
taa wolai é gèni uuuni zie wolai Nile ma bekegiti
zóogózuue,
ziei gákuni ma, zie wolai da make,

† Wele ue: Eza 52:7.

†† Tébesé gèni ga Ezipete masa taa wolai, nii Asiili masagi Asu-
ulebanipale kologóloni.

Abakuke

Wooi lɔnzeizuue

Abakuke ná-seuei ɔ́a GALA goo wo nui ɔ́aazulo pelei læezu ga adeye, faabaagi ma yeedɔ́ɔ́galai zu, nui ue é nu ɔ́iligiti ta-bɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́, é da zeli lo faa ɔ́ɔ́ ma, é woogula GALA ma, ta é goozune, siegi zu é ná-googaaוותegi ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ da. Niima zeuei ɔ́ɔ́ni kona undɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ (600), aisa Yesu Kilista ua ɔ́ɔ́ɔ́ eteai zu, naama ziegi zu ɔ́a Babilɔ́ne nuiti ti zeini la folo ɔ́ulazu uelei ɔ́oba yooiti unda, názu ɔ́a Izelayele nubuseiti ti ɔ́ɔ́ni ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́aazagasa da, ziizo-olei zu, ga, ta-eteai ɔ́a uaazu ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́ale, ta ti ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́a uaazu ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́ale ta GALA.

GALA ge daawoo wo nui woogaaוותeni, é keela woo ve zea, ɔ́ɔ́ɔ́ ma ziegi zu nuiti ta-vaa ma, ta yeedɔ́ɔ́galai zu nubuseiti pe ta vaa ma, è ɔ́ɔ́ ga woogɔ́ɔ́ɔ́la nu GALA be, naa ɔ́a a zobogi ve è ue è eteai zie (2:4) è maabɔ́ɔ́ngi wo ga ladalai, eyesu GALA ge losuue ɔ́ɔ́ (Gaagwesu 3).

Woza a baana, sie mɔ́ɔ́nmɔ́ɔ́n su, nu ɔ́a ɔ́a Abakuke ná-seuei maaloli, nii a ke è naama ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́. Pɔ́le ná-tenegi é boni ga GALA ná-nubuse mɔ́ɔ́ngiti, nui ná-woogɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ da è uile GALA ba, naa ɔ́a é kidaaleuei læezu Yesu Kilista ná-GALA ma (Wɔ́l 1:17, Gal 3:11, Ebu 10:38 uete balaagi).

1 Keela wooi ɔ́a ga nii, GALA ge dɔ́ɔ́ni ga GALA goo wo nui Abakuke.

GALA goo wo nui GALA toli fai ga é ɔ́ɔ́ ba

2 Nà yesu è lolisu eyesu siegi begele zeeli,
 ɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI, ga è kɔ́ɔ́bai ɔ́ɔ́?
 È la woilosu ɔ́ɔ́oi ma.

Nà kpee loozu ga: «È ɔ́ɔ́ida!»

È la unmɔ́ɔ́ngi wosu?

3 Leeni vaa zu è telebotala vaiti pe dɔ́ɔ́ɔ́ ga ze?
 Leeni vaa zu è vaazu bu, è ɔ́ɔ́ ga maanɔ́ɔ́ɔ́ vai ueɔ́ nu?
 Toomai ta nubuse maanɔ́ɔ́ɔ́ vai nɔ́ ɔ́a ɔ́e kaazu

màagoolii zu,
 sakpegi ta kɔ́ɔ́e vaiti nɔ́ ɔ́a ti ɔ́ɔ́ɔ́ adaue pe.

4 Naa mauele ma, nu la mɔ́ ziezu ga tɔ́gi,
 ɔ́ɔ́le faa la mɔ́ ziezu.

Mazɔ́ɔ́ faa ɔ́ɔ́ ɔ́ɔ́ nuiti ti la vaazu bu, telebo nuiti ti ua boti ɔ́ɔ́,

tukɔ́ɔ́ti ti ɔ́aaleuezu, ta leuezu yaavai maazu.

GALA ná-googaaוותegi

5 Maligii ɔ́ɔ́ ma: «À ɔ́aazulo dɔ́ɔ́ zii ɔ́iligiti ba,
 wo laa ɔ́a ɔ́ ga duai.

Mazɔ́ɔ́ wa yesu vulua, wo naa ɔ́a, nii é uaazu ɔ́ɔ́ɔ́,
 fai naa é ɔ́ɔ́ɔ́, nu a la bona wo ma, wo la bena la da.

6 Nà uaazu ga Babilɔ́ne nuiti,
 suɔ́ɔ́ nubuseiti, ti ziliai,
 ti bizezu eteai zu

ga boa yooiti kula ti ya.

7 Ti maayikiue, ti maalua,

tiya ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́a ti ti yiima vai levezu ga ta-zobogi.

8 Ta-zooiti kpizeue, é leue kɔ́ii ua,

ta-niigi ɔ́aawanaue, é leue zulubuiti tɔ́ɔ́ni ua, ti nu beezu kpidi.

Ta-zoo bize nuiti ti ɔ́ɔ́ɔ́a loɔ́a, ti zeɔ́e goozama, ti ua,
 ti ɔ́oue eɔ́e kɔ́ɔ́e, é loozu ná-daamianigi ma.

9 Nubusei naati pe ta uaazu tooma vai nɔ́ ma,
 ti ɔ́aazulogai nɔ́ ti-ɔ́akalauue ua,
 ti ɔ́a duɔ́iti gaale ba eɔ́e naɔ́aegi,

10 ti ɔ́a neegula masagiti su,
 ti ɔ́a kundigiiti nee.

Ada biin ge la ti ɔ́aazu ga faa,
 ta ɔ́ɔ́ɔ́ zigɔ́itona sigɔ́i ua, ti le ga ti naati so,

11 ti leue eɔ́e fiile wolai, ti li ná tagili,
 ti ɔ́e ga ɔ́ɔ́ba nui, ta-zebei ɔ́a ti keezu ga ta-ɔ́alagi.»

GALA goo wo nui woogula vai GALA ma uolu

12 Kele kaite ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́, da ɔ́a è ga ɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI,
 ɔ́a ga nà-GALAGI, naɔ́gai, gi la zaa!

ɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI, nà-fasai é màkesu,
 è yiimazeɔ́ea ga gi zili nui niiti, è zobogi ve ti ya,
 è ɔ́e ti tukɔ́i la gi unma.

13 È-ɔ́aazuueɔ́i naɔ́ge gola,

è ua va bu ga è faa ɔ́ɔ́ ɔ́a,
 è la zooga zeizu kpe, è da wele nimiza vai ua.

Leeni vaa zu è welezu nɔ́, è la faa nɔ́pe bosu,
 naa zu, nii yaava nuiti ti bosu?

Leeni vaa zu è maagɔ́su kɔ́,
 siegi zu nu ɔ́ɔ́ti ti ɔ́ɔ́ti kologolosu da,
 tama naati ɔ́leɔ́ai ti ua?

14 Da nubuseiti sosu, eɔ́e kpoloɔ́ei wu ɔ́aleiti,
 eɔ́e ani vulu goiti ti-ma un ge la ná.

15 Mazɔ́ɔ́ Babilɔ́ne nuiti ta nuiti sosu,
 eɔ́e kalei kalagi sosu,

ti ua ga tiye ta-lumɔi zu,
 ti ti uu bɔɔɔ ma ta-zeemai zu.
 Naazu ta goozunɛɛzu, ti naɔɔai ɔula.
¹⁶ Ti da zalaɔɔai ɔula ta-lumɔiti be,
 ti ani maku nɛɛnɛgiti gala ta-zeemaiti be,
 mazɔɔɔ naati sabui zu, ta zoo ti laami,
 daamianigi mɔin ti ya, gola nɛɛ.
¹⁷ Ti ye nɔ ta-lumɔiti suwosu,
 ti da zii ɔiligiti paa, maawɔinɔa la su?

Telebo nui ɔa zie nɔ-kidaaleuei zu

2 Nɔn nɔ yesu nɔ-ada makesuɛ,
 gɛ lɔni sigigi ɔa,
 ga gɛ kwɛɛ nii GALA ge bosu mɔ,
 ta uelei nɔ nɔ-kpee woiti gaavote da.
² ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔaavoteni, ga niima woiti:
 «Nii gɛ dɛɛzu ga dɛ, naa zɛuɛ,
 yeeuozɛ ba kokologiti ma,
 naa ɔa a ke nuiti ti da kala ga pagɔ.
³ Yeeɔɔɔɔalɔi la dɛ zeelini
 ga kulakɛɛmai tei daa ua zeeli,
 keɛ toɔa na maabuɔa keɛyeei ua,
 ɛ la valiboga pɛ.
 Sulebi pa, maabɔun,
 mazɔɔɔ daa ɔa zeeli nɔ ti,
 ɛ la zeɔea ma pɛ.
⁴ Nui daavegai ga wasogi, ɛ la zɔlega ziimaɛɛ,
 keɛ telebo nui ɔa zie ga nɔ-kidaaleuei maavele.
⁵ Gaamazɔ, dɔɔɔi yaavaɛɛ,
 gaazulɛɛ nui la dɔa ga zeidɔa kpe,
 toɔa da ɔɔɔdayeɔei zuwɔɔɔɔ eɔe ɔvɛalaazu.
 Zii la leidɔa eɔe saai.
 ɛ da li nɔ ga zooti soga,
 ɛ da nubuseiti pɛ gaale ba bɔɔɔ ma.»

Nimizai ɔa gaazumaavɔɔ nuiti tuɔɔ

⁶ Nubuseiti ti zogai,
 ti pɛ ta uaazu nɛɛɔɔulɔsu bɔɔei wosu ti laalɔɔɔma, ta
 faalaalii,
 ti da ɔe ma: «Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 zɔi ɛ aniiti gaaleɛzu ba, tama nɔnɔ laade!
 ɛ da ta bɔ maaguyɛ ɔasɔiti ba!
 Da yesu naa ɔa, eyesu yeeɛ?»
⁷ Zɔiti wo kuyɛi uɛeni ti ma, ti la wuzɛɔea gaamanɔɔ?
 Niiti ta ɔe badɔzu wo ma, ti la wuzɛɔea baa?
 Tiya balaa, ta loo wo ma!
⁸ Tɔɔzei wo looni zii mɔinmɔin ma,
 nubusei mɔtaiti pɛ ta loo wo ma,
 tɔɔzei nubusei namai ua wo puuzu,
 faa zugologologi zu wo keɛzu ga zooti,
 ta taa wolaiti, ta ta-laaveaiti!

Nimizai ɔa wooualada nuiti tuɔɔ

⁹ Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 zɔi ɛ kakama anii gaaleɛzu ba nɔ-peɛyɛɔei uɛ,
 nii a ke ɛ zeɛ pɛ unda,
 ga maanɔɔɔ mina zeeli ma.

¹⁰ Da-ueɛyɛɔei nɔ-unfe fai ɔa na ɛ deveai,
 ɛ nubusei ma mɔinmɔin kologoloni,
 ɛ ualaga dɔa-eteai ma.
¹¹ Mazɔɔɔ sigigi zu ɔɔtuɛiti ta kpee loo,
 peɛi unsuɛ wuluiti ti daazo.

Nimizai ɔa tooma nuiti tuɔɔ

¹² Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 ɛ namai uuuzu, ɛ taai lo da,
 ɛ taai uuuzu ga faaɔaaza golai.
¹³ Siegi zu nubuseiti ti botii ɔɛɛzu la,
 naama aniiti faa zu ti ɔalazu abui ɔa,
 ziiti ti da bɔɔɔ bɔɔɔ wafuun,
 naa la ga ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-devei baa,
 nii ɛ ga Fai-Pɛ-Maligii?
¹⁴ Mazɔɔɔ etea nubusei pɛ ka ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-
 lebiyai ɔwɛɛ ga pagɔ,
 eɔeuelei ziei kpoloɔɔei bomauɛ zulaavegai da.

Nimizai ɔa naama nui luɔɔ, zɔi ɛ dɔɔi losu seiɔɔɔɔi la

¹⁵ Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 zɔi ɛ dɔɔi losu seiɔɔɔɔi la,
 keai eɔe anivebei, ɛ so,
 ɛ bɔɔɔ maanakai ɔula, ti da ka!
¹⁶ Lebiyai da sɔɔɔ, naa ɔa valibo ga ɛ maaboo,
 dɔa bɔɔɔ balaagi, dɔɔi bɔɔe, ɛ ɔabei ɔula!
 Da-voloi ɔa zeelizu,
 ɛ bɔɔɔ ga ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-ziigaawana daawɔi.
 Da-lebiyai ɔa valibo ga ɛ unfegai.
¹⁷ Faa zugologologi ɛ ɔɛeni Liban,
 naa uoto ka ɔula ɛ ma.
 Suaiti undaavili fai ɔa la ɛ unma, ga ɛ ɛ leɛɛ.
 Mazɔɔɔ ɛ nubuseiti namai uuuni,
 ɛ tooma vaiti keɛni zooti laalɔɔɔma,
 ta nɔ-taa wolai, ta su nubuseiti.

Nimizai ɔa kɔɔɔɔ gani kɔɔ nuiti tuɔɔ

¹⁸ Leeni ɔa kɔɔɔɔ ganigi paazu, nii nɛɛligi nui kpetɛzu?
 Baa kɔlu ɔaawuungai kpetɛai ga salei,
 ɛ losu nuiti tuɔɔ zɛɛ vaiti su?
 Mazɔɔɔ zɔi ɛ kpetɛzu, naa ɔa bɔɔɔ ɔalivaazu nɔ-
 kpetɛanii ma,
 kɔɔɔɔ ganigi ɛ la bɔɔɔ.
¹⁹ Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 ɛ ɔɛɛzu gulu buɔai ma:
 «Gaazuzɛɔe ma!»
 ɛ ɔɛɛzu kɔtɛi ma, ɛ la bɔɔɔ: «Wuzɛɔe!»
 Ta zoo nei ti nu ɔala baa?
 Pɛɛ dɛɛ, zanugi ta wali ɔaei zelɛni ba,
 keɛ zɛnvu viile ɔila kpalaɔ ge la su.
²⁰ ɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔɔ ɔa zeini nɔ-peɛ nadegai wu.
 Eteai pɛ ge maagɛ kpɔ, tɔun gaazu!

GALA guyei

3 GALA goo wo nui Abakuke nɔ-GALA falii, ɛ ga
 maawɔin wuyei.
² ɔɔɔɔ GALAGI, gɛ naa menini, nii ɛ keɛni,

gè luani da-g̃eewotii ua, ee, G̃oog̃o GALAGI.
 Da-g̃eewotiiti ti uile su gi g̃aazu!
 Ti g̃ula kelema konagiti daawu!
 Kele da-yiiḡaawanai zu, g̃ize da-maawḡingai zu.
 3 GALA paauē é zeg̃e Teeman,
 GALA ḡNadegai uaauē é zeg̃e Palan ḡizeiti ma.

Ná-maayikii ḡa uēeni geeg̃oḡbi ḡa,
 ná-lebiyai eteai laavege.
 4 Keēue eg̃e wozakalagi ma voloi,
 ma zezeiti ti da volo, é ḡula zeauē,
 ná-zobogi ma loḡguzu vai ḡana!
 5 D̃ofo zeebei ḡa kakala uelei, é da li,
 koḡo kpadima zeebe ḡa koḡo uogiti su.
 6 Siēgi zu a lona da, zoi ḡa ḡiikpi,
 siēgi zu é welezu la, zii ḡiligiti sasu ḡa bali,
 g̃ize woḡoḡoḡigiti ti buē,
 kaite ḡize nemeiti ti vuka,
 ueti ti ḡeni m̃ungi ga peleiti, é da zie la.
 7 Gè Kusan nuiti ta-zeg̃e ḡotaiti kaa, ti ḡaualagai ba,
 Madiyan yooi ma uēleiti subezeg̃elega.
 8 Ee, G̃oog̃o GALAGI, è yiiḡaawanaue zie wolaiti ma
 baa?
 È yiiḡulaue ti laaloḡoḡma, è yiiḡaawana kpolodei ma
 baa?
 È losu koḡoḡo wotoloiti su,
 ma zoiiti ti liizu ga de pile soḡoḡsoe?
 9 È da-g̃oog̃o ḡilegi betea,
 da-mēinti ta ga minazeg̃egiti, è ti woni.

Da zoi ualizu su ga zie wolaiti.
 10 Gizeiti ta è ḡaana, ta da bali,
 sabalagi da zoi yebe,
 kpolodei wolai da ziko,
 é da ma lakpatakpagi le geezuue.
 11 Foloji ta alugi ti ye loni losuue,
 da-mēinti ti zizu ta-wozakalagi ḡakala,
 ta da-beein é volozu ma wozakalagi ḡakala.

12 Da eteai zubizezu ga ziiḡulagi,
 è ziiiti deēve ga ziiḡaawanai.
 13 Da uaazu da-nubuseiti ta-boḡba vai ma,
 è bo da-masagi ua è seidai.
 Da faa ḡoḡu ḡe nui ná-pelei ungi leuezu ga,
 è kologolo, è peē su mēē.

Lo!

Lo!

14 Da gi zili nuiti ta-gundiḡiiti t̃ungiti kpotasu ga ti
 boḡo mēinti.

Ti ḡeni eg̃e fiile wolai,
 ti yeizu gi ma ga ti gi zuvaza,
 ti da koozunēē beei loo,
 ti ḡeuele betēai ga zo maanḡoḡai,
 ti kologolo doḡoḡo.
 15 È pelei laa da-zoiiti be kpolodei wu,
 zie wolai wu é zulusu.

16 Gè naama wooi menini,
 gè ḡe unga wuulee.
 D̃ak̃oḡigiti ti da bali,
 mà ḡaeiti su da ḡe yoḡoḡe,
 gè ye ná, gè da bali.
 Kele maanēue ga gè ze kpe,
 gè kidaauili foloi maab̃un,
 foloi é uaazu gi zili nuiti daaloḡoḡma.

17 Kooleḡoole gului la mo waa pe,
 leezen belei la mo gwaa woga pe,
 wolive wului waa vai ḡa da nuiti kaka,
 nu tii ḡe ue, é la ani koḡe soḡoḡga ná.
 Baalagiti ta bolliiti gaa ḡa uala ba ta-zasaiti su,
 nike zasa la mo ḡea ná.

Lo!

18 Kele ñun ña, ña ḡoozunēezu G̃oog̃o GALAGI
 maauēle ma,
 ziiḡaue laave ga koozunēēi, ña-GALAGI maauēle ma,
 é kizosu.

19 Malig̃ii G̃oog̃o GALAGI ḡa é ga ña-zobogi,
 toḡa koḡoḡoiti feḡasu bu, ga dopai koḡoḡoiti keuele,
 é zie ga ze gize wolaiti ma.
 Guye loo ḡundig̃ii koḡoḡo ue. É loozu ga koḡoḡoiti.

Sofoni

Wooi lozeizuue

GALA goo wo nui Sofoni, ná-tene gooi woni kona undzita (600) aisa Yesu Kilista ua zokko eteai zu, aisa Abakuke ua ná-tenege wo. Siegi zu é gñeni tenegi wosu da, masagi Zziase la gñeni de GALA fi ma valibo fai zeini kpasu (2Ma 23:1-28) ta Zuda masadai gñeni faazupui laawu ma yeedegalai. GALA keelai gña naati googaavotesu, zciti ti gñisizu ga GALA maavaa gña nei nubuseiti ba, ta faiti ta nei gñezu zeema? Togja GALA tosuue læezu faa moinmoin su: GALA ka ua é Zuda nuiti ta Zeeluzaleme nuiti tukpogaaeve (1:1--2:3), togja Zuda maagoolii ma nubuseiti kologolo (2:4-15), naa uoluma, togja Zeeluzaleme niine uolu, kpega uoluma ga faa jci ma zapei pe tokgula, é nubuseiti ze naa, ti ga unmaayei nuiti, ti ualagai, nii a ke, ti nubusei pe sie uelei maavalibo (3:1-20). Sofoni gña bosu é kole, ga GALA ná-nubuseiti ti la zooga ti yogzuzuue ua gñole ta GALA, ni naama nubuseiti ti la gñulani ná metu, niiti ti ti ya bokji nɔ ta-lobngi gñazizu, é leve GALAGI kɔkɔi ua. Kele togja zeele wooi wosu ga, GALA ka gñaabaazu ye naati ma, niiti ti zoi zu ga bokjomaayei nubuseiti (2:3; 3:12).

1 Wooi niiti ka Gogog GALAGI ti woni Sofoni ma, Zuda masagi Zziase, Amon ná-doun zunui, ná-yeedegalai zu. Sofoni gñeni ga Kusi ná-doun zunui, naa keegde gñe ga Gedalia, naa keegde gñe ga Amalia, naa keegde gñe ga Ezeekiasse.

Eteai pe tukpogaaeve vai

2 Gogog GALAGI wooi gña:

«Nà uaazu anii kpein suwugaalevezu, niiti ti yenvuzu eteai zu.

3 Nà nubusei pe kologolosu ta suaiti, gè wɔniiti pe kologolo ta kaleiti pe, gè naa gologolo, nii é nu jciiti kɔgzigazu. Nà nu vului ma zuwu gñaalevezu eteai zu.» Gogog GALAGI wooi gña.

Fai é kɔkɔi gani kɔkɔi nuiti daalɔgoma

4 «Nà yeewuzegezu Zuda nubuseiti daalɔgoma, Zeeluzaleme nuiti kpein daalɔgoma, gè Baale lɛbi nui mɔtaiti pe suwugaaleve adave tɔna ba,

ta zciti ti botii gñezu be, ti pe uɔkma ta zalaɔa gñula nuiti.

5 Nà naati pe kologolo, niiti ti læezu pele gñomaue, ti da kɔkɔi ná aniiti pe bu, ti volozu geeɔkɔngi zu, ta zciti ti kɔkɔi bɔ, ti da gona mà, nèi gè ga Gogog GALAGI,

ti lati ti da minazegegiti bo ta-galangi Mɔkɔke ue.

6 Nà naati kologolo, zciti ti uoluavegai bà, nèi gè ga Gogog GALAGI, ta zciti ti la gñazizu, ti la wɔinni ti ua nà-kpɔba zokko, ba ti ua gñazaga.»

Fai é nu wolaiti daalɔgoma

7 À maage kpɔ, Maligii Gogog GALAGI gñaazu, mazokko Gogog GALAGI ná-foloi maabugaa! Mazokko Gogog GALAGI zalaɔai gñevele beteuue, é naati gba, zciti é ti loligai.

8 Gogog GALAGI gñe ma: «Tama, nà-zalaɔa gñula voloi, nà laale kundigiiti bu, ta masa dointi, ta niiti kpein ti wɛinti ta-maagilii ma zii wosu.

9 Naama volo ná, nà wɔkɔgɔ naati ba, zciti ti budezu GALA sei uelei ma bofalangi maazu, egde zii gñiligiti, ti ti-maligii ná-pelei wuulaave ga naavoloi, zokkɔgai toomai zu ta yaavai.»

Fai é wosu yaagɔiti daalɔgoma

10 Gogog GALAGI wooi gña:

«Tama, naama volo ná, ta kpee woo wolai meni Kale zigidaue, ta zɔngɔ wooi Koi Niinei zu uele, ta ani gñole lu golai gizeiti ma.

11 À kpeei loo, Buu Uele Goizu nuiti, mazokko yaagɔiti pe ta zaazu, wali gñazie nuiti pe ti zuwugaa gña levezu.»

Fai é wosu kibokkɔbma nuiti daalɔgoma

12 «Naa zu, nà Zeeluzaleme zuvegelefegele ga fitinai, nà wɔkɔgɔ zunuiti pe ba, ti zeini su kpe, egde kɔkɔi buuuuai, ti da bo yiimaue ga:

«Gogog GALAGI la faa kɔkɔi kea, ma uagɔ baa ma jci!»

13 Toosui gña wo ga ta-naavoloiti,

ta-ueleiti ta gologolo.
Ta peleiti to, kele ti la nia ti wu,
ti leezen beleiti da, kele ti la ma kwi ta bolea.»

Gɔɔɔɔ GALAGI ná-foloji

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-folo wolai maabuɔaa,
maabuɔaa, gaazuvileue é da ua,
kpee nwi ɔa é loozu Gɔɔɔɔ GALAGI ná-foloji,
salauusui ziilogai ti pe ba, naa bɔɔɔɔ ɔa kpee wolai
loo.

¹⁵ Toɔa ɔe ga ziiɔaawana voloi,
kidaauili foloi ta koozuuiliɔi,
faa zugologolo foloi ta faaɔaualabai.
Foloi naa ɔa ɔe ga kpidii, é ɔe ga kpidi bɔii,
foloi naa ɔa ɔe ga tonabiingi ta bumugi.

¹⁶ Naama volo ná, salauusuiti ta puugi ve,
ti kɔɔ beei loo taa wolaiti daalɔɔɔɔma sigigi ti ma,
ta ti zu uele ɔaagoozagiti daalɔɔɔɔma.

¹⁷ «Nà nubuseiti dɔ kidaauiliɔi zu,
ta zie ege gaazugole nuiti, ti da yeeuee memee,
mazɔɔɔɔ ti kotoi ɔea daalɔɔɔɔma, nèi gè ga Gɔɔɔɔ
GALAGI.

Ti-ma namai ɔa uu adave pe ege fufiligi,
ti-ma uoomaiti ta luula ege kavai.»

¹⁸ Ta-waliiti ta zanugi ti ti ya
naati ti la zooga ti ua ti ɔizo
Gɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana voloi.
Ná-ziiɔaawana abui ɔa eteai pe kologolo.
Gaamazu, naa maa ɔa yiki,
toɔa eteai zu nubuseiti pe suwuɔaaleue.

Toligi é wosu bɔɔɔɔmaayei vai zu

2 À gaale ba, wo maabɔ,
wɔi wo ga zii, unfe ge la wo ma,
² aisa deve zeuei ua gula,
foloi ua leve ege molo booloi,
aisa Gɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana ua zeeli wo ma,
aisa Gɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana voloi ua zeeli!
³ À Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaizie, wɔi wo ga bɔɔɔɔmaayei nuiti
zooi zu,
wo ɔolozu ná-deveiti be!
À telebodai ɔaizie ta bɔɔɔɔmaayei.
Tanisu toɔa wo ye ná Gɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana
voloi.

Nimizai ɔa folo liizu uele nuiti tuɔɔ

⁴ Kulaai ɔa wo Gaza ua tete,
Asekalɔn gologolo,
Asedɔde nuiti ti be ná, ga folo gaalɔɔɔɔgai kpekpe,
Ekelɔn nuiti ti gula ná ua.

⁵ Maanɔɔɔɔ ɔa wo ue, Kelete nuiti, kpolodei ɔoba ze
wo nuiti!

GALA ná-tukpɔi ɔa wo laalɔɔɔɔma, é ɔe ma:
«Kanaan, é ga Filiseti nuiti ta-yooi,
nà è ɔologolosu, nu vulu nɔpe la mɔ ɔea ná.

⁶ Da-yooi, kpolodei laave,
miná ɔa valibo ga togani laamiizuue,

zooi baala make nuiti ta ɔe bizezu su,
ti da baalagiti ta-zasai lo ná.»

⁷ Kpolodei laave tɔna ka ɔe ga Zuda nubusei mɔtaiti
tɔna.

Ta ɔe liizu ga ta-loganiiti ná, ti da laami.
Kpɔkɔi, ti da looɔo Asekalɔn ueleiti bu,
mazɔɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI, ta-GALAGI ɔa ti maalobo,
é ta-vai valibo ga pagɔ.

Nimizai ɔa folo ɔulazu uele nuiti tuɔɔ

⁸ «Gè Moabe nuiti ta-uoomu gooiti menini,
ta woo nwi Amɔn nuiti ti boni,
ti baaɔulani nà-nubuseiti ma,
ti da ta-yooi zuwɔɔɔ ga naati ta-yooi, ti ɔeni segezu.»

⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii Izelayele ná-GALAGI
wooi ɔaa:

«Naa ɔa é ba, egeuelei gè vulua la ga ɔite,
Moabe ɔa ɔe ga Sɔɔɔme ɔeuele,
Amɔn nuiti ti ɔe ga Gɔmɔɔ ɔeuele,
tufa nwi letele nɔ ɔa a ɔe uɔɔɔsu náue,
kpolo gula yegei nɔ ɔe ná, zooi gologolo metu eyesu
ɔɔ.

Nà-nubusei mɔtaiti ta loo ti zu,
nà-zooi zu nuiti ta ye ná, naati ta naa zefɔ ga tɔna.»

¹⁰ Naa ɔa zeelizu ti ma ga ta-wasogi ma zalai,
tɔɔzei ti baaɔulani Gɔɔɔɔ GALAGI, Fai-Pe-Maliɔii, ná-
nubuseiti ma,
ti ta-vaiti gaawɔɔɔ, naati ti loo bu.

¹¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa ná-maayikii le ga tiye,
mazɔɔɔɔ toɔa eteai ná-galagiti kpein kologolo.

Naazu, anee zii niiti ti maagoozaai,
ti pe ta lebiyai ve be,
ese gilagilagi ɔa naa ɔe tɔ bɔɔɔɔ zeizuue.

Nimizai ɔa lekpeɔa uelei nu yeezazuue nuiti tuɔɔ

¹² Etiyɔpi nubuseiti balaa,
nà-boga zɔkɔɔi ɔa ti zubota.

Nimizai ɔa lekpeɔa uelei nu ɔɔuezuue nuiti tuɔɔ

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa yeewuzefe
nu ɔɔuezu uele yooi laalɔɔɔɔma,
toɔa Asiili undaauili,
é Ninive gologolo,
naa ɔe ga zou wɔɔi ege teuebai.

¹⁴ Taai uuuzuue ɔa, toganiiti ta ɔe uezu ná,
ta suai ma ziiti kpein,
buungiti ta deveiti ta ɔe zelesu ma bedegiti ba kpidii.
Nu da wɔniiti goomeni peleiti ma veneteleiti da,
nu ɔa yesu kpofalagi nɔ ma, è pelei wuugologologai
ɔa,
sedele dakaiti ta gula ná.

¹⁵ Wele lee taa wolai ua, koozuneei ɔeni su,
su nubuseiti ti ɔeni kaazu ga ta zeini ziileigi zu,
ti da ɔisie ga ti ɔeɔala la ná.
É woloa, é ɔea ga dɔɔɔ zuaiti peezuue!
Zɔiti dɔin ti leuesu ná
ta foei vezu, ti yeeuee la.

Nimizai gja Zeeluzaleme nuiti tugj

3 Nimizai gja kololala laai ue, kɔzɔai,
é ga nu uaa laai!
2 É la woiloni toligi ma,
é la vaazu maagoloi wu,
é la bɔɔɔ gjalivaazu Gɔɔɔ GALAGI ma,
é la uoluzeizu ná-GALAGI ua.
3 Ná-kundigiiti ti ná
ta ga zalaiti ti zikɔzu,
ná-tukpɔɔaaleue nuiti ta ga zulubuiti ti kpegi wosu
kpidii,
ti la tanɔpe makesu, ti ua mi sobui.
4 Ta-GALA goo wo nuiti ti la ga totuɔɔ uagɔ,
ta ga yaava nuiti.
Ta-zalaɔa gɔula nuiti ti la unfema veezu aniiti be ti veai
GALA be,
ta ná-tɔgiti kologolosu.
5 Anɛɛ naa ue, Gɔɔɔ GALAGI gja ná, taazuue,
é da bɔɔɔ le ga telebo nu ue,
é la faa ɔɔɔ nɔpe keezu.
Sobu-o-sobu, zefema la ba, toɔa ná-tukpɔɔiti
gaalevezu.
Kele faa ɔɔɔ gje nui la da ga unfe pe.
6 «Gè ziiti suwuɔaalevea,
gè ti-velesuɔeti sugologolo.
Gè koi ɔɔɔzuuɔeti kologologa,
nu nɔpe ge la mɔ ziezɔ náti.
Ta-laa wolaiti sunakai gje de,
nu gɔila kpalaa ge la mɔ zeini ná.
7 Kele gè gjeni ma:
«Da unfe mà, è tene gooi zo,
naa gja a ke, è-zeizuue mina gologolo.»
Gè ti logani sie mɔinmɔin su,
kele ti gjeni gjaazuvilezu ga faa ɔɔɔ gja,
ti-gjeɛvai pe su.»
8 Gɔɔɔ GALAGI wooi gja: «Naa gja é ba, à màabɔun,
ungo, à naama voloi màabɔun,
yeei gè vaazu wuzefezu la kɔɔzoganii vaa zu.
Gè devea ga gè ziiti ta masadaiti gaale ba,
ga gè nà-ziiɔaawana wolai ze ti ma.
Eteai pe ka gja la gja nà-ziiɔaawana abui.»

Tukpɔi gjaawaaiti

9 «Naazu nà nubuseiti maavalibo,
nà ti-lakɔɔgiti nade,
ta fali, nèi gè ga Gɔɔɔ GALAGI,
ti pe ta dèbi ga yiimaue pe.
10 Anɛɛ Etiyɔpi de wolai uolu uele nuu,
dèbi nui, niiti gè ti vazani,
ta ua pò ga ta-vebeaniiti.

11 Naama volo ná, nà-nubuseiti,
wo la mɔ unfega ga wo luua ueleiti faa,
kotoi niiti wo ti gjeeni dàalɔɔɔma.
Nà naati pe kula wo zaama,
zɔiti ti laavegai ga wasogi,
wa be niina waso fai ua nà-gize nadeagai ma.
12 Nà nubuseiti make wo zaama,
ti ga bɔɔɔmaayei nuiti ta ti ualagai,
ta gje velesu Gɔɔɔ GALAGI uolu.
13 Izelayele nubusei mɔtaiti ta gje vulua,
ti la mɔ telebotala vaa nɔpe kea,
ti la mɔ zee nɔpe boga,
ti la mɔ yaava vaa nɔpe kea ga ti-laave.
Ta zoo ti daami wo, ti niimeni uagɔ wo,
nu nɔpe ge la ti maalua.»

Minazefegi Siyɔn ue

14 Ee, Siyɔn nubuseiti, à vuka ga koozunɛɛi!
Ee, Izelayele nuiti, à gɔkɔ ga koozunɛɛi!
Ee, Zeeluzaleme nubuseiti, à gjoozune ga wo-yiimaue
pe!
15 Gɔɔɔ GALAGI peelala vai ma gjaɔi zefea wo un-
ma,
é wo zili nuiti kpea wo uolu.
Izelayele ná-masagi, Gɔɔɔ GALAGI gja wo zaama,
maa la mɔ nɛeni wo ua lua maanɔɔɔ ua.
16 Naama volo ná, ta gje Zeeluzaleme ma:
«À mina lua, Siyɔn nubuseiti,
wo iɔɔ ge mina leve pa!
17 Mazɔɔɔ Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gja wo zaama,
ga kɔɔɔ gɔulubai é wo gizosu.
Toɔa wo gjaanɛɛnezu ga ná-nɛɛbei,
toɔa koozune wuyei loo wa-vaa zu.»
18 Maligii gje ma: «Nà maanɔɔɔ vaiti kpe wa-veti voloiti
ba,
niiti ti gja wo unma ga kasɔi ta zelilomai.
19 Wele, naama ziegi zu, nà vɔɔɔ naati pe ba,
niiti ti wo zopele ɔɔuni.
Nà naati balo, niiti ti lekpuzu,
zɔiti ti loai ya, gè naati gaale ba.
Nà wo gje ga unfema nuiti,
wo-lɔɔɔ gɔula zɔoiti pe su,
ɔeti unfegi zeelini wo ma náti.
20 Naama ziegi zu, nà ua ga woye uolu,
siegi zu gè wo gjaalezu ba la uolu,
nà wo-laaseigi kɔɔɔ, lebiyai gje wo ue
eteai zu nubuseiti pe saama.
Nà naa gje siegi zu,
gè wa-vaiti maavalibosu da, wa bɔɔɔ wo gjaazu.»
Gɔɔɔ GALAGI gja é boga.

Azee

Wooi lɔnzeigi

Niima zevei ɔa GALA goo wo nui Azee losuue lɛezu GALA sei uelei lo fai zu Zeeluzalɛme, Zuifuiti galegai ma ma ti ɔula duɔlai zu Babilɔne, ue ti ɔeni nɔ kona undɔzitai (600) lɔnzeizuue. É woo mɔinmɔin feeue ade ya, niiti GALA ge ti woni kona undɔɔlugo puufelegɔ (520) ma, aisa Yesu Kilista ua zɔɔɔ.

Zuifui mɔungiti ti uaani ti ɔula duɔlai zu, kona undɔɔlugo puusavagɔ maazu lɔsavai (538) ma, aisa Yesu Kilista ua zɔɔɔ, naati ka ti maaneeni ti GALA sei uelei lo uolu nii Babilɔne nuiti ti goleni kona undɔɔlugo puulɔsava maazu lɔfelai (587) ma, ti ipɔ ge leveni fala. Naa ɔa é keeni GALA nɔ-keelai nubuseiti ta-ɔundigii maaneenezu ga ti botii lɔnzei uolu. Naama wotii lɔnzei uolu kona undɔɔlugo puufelegɔ (520) ma. Azee ɔa naati ipɔɔɔɔ zɔiti pe ti woilosu gooi ma, ga nubuseiti ta-ualadai, ta aniiti kpetelalai, naa lɔnzeiue GALA sei uelei kologologai, é ye nɔ nɔ (1:1-14), é boni ti ma ga, GALA sei uele niinei nɔ-pagi ta nɔ-lebiyai ɔa buɔezu zɔi nɔɔɔ maazu nii é woloni (2:1-9), naa lo fai ɔa ɔe ga zabu, zɔɔɔba vai be, ta baladai nii GALA nɔ-nubuseiti ti saama (2:10-20). Zɔɔɔbabele zou zeue ɔundigii, Davide mavofodai, GALA ge minazege gola ɔeeni naa ue, uelela uelei ma vaa zu (2:20-23). GALA sei uelei ma maabɔungi, ɔa ua, lebiyai ɔe be, é leue ma mɔungi ua, é zɔɔɔsu GALA zea, ga nɔ-botigɛ nui maavele, é yiimazegezu la, naa ɔa é uaazu Izelayele nubuseiti keuelei lɛezu ti ɔula uoluma duɔlai zu. Azee nɔ-tɛne gooitii maavele ma, é ipɔɔɔ veeni nɔ-yeedɛɔalalai zu nubuseiti be, ti ɔula ipɔteuei zu, ti bɔɔɔ ve botii ya, tɔnzei faa niinei ba GALA ge kpetezu.

GALA sei uelei lo fai uolu ma yeedɛɔalalai

1 Masagi Daliyuse nɔ-masadai ma ɔona felesiei ma alu dɔzitasiei ma volo mɔungi ma, ɔɔɔɔ GALAGI bɔeni GALA goo wo nui Azee uɔ, ga é daazeeli Zuda you zeue ɔundigii Zɔɔɔbabele ma, Seyaletiyele nɔ-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundigii wolai Zozuwe ma, Yewɔsadake nɔ-doun zunui, é ɔe ti ma: ² ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligi woii ɔaa: «Niima nuiti ta ɔeezu ma: «Yeedɛɔalalai la de zeelini, ga ɔɔɔɔ GALAGI zeii uelei ua lo uolu.»»

³ ɔɔɔɔ GALAGI laawooi laazeelini ti ma, GALA goo wo nui Azee ya, é ɔe ti ma: ⁴ «Yeedɛɔalalai ɔa nei wo ue baa, wo zeii wa-uele uagɔiti bu, ti maaneai, tama GALA sei uelei ɔologologai?»

⁵ Naa ɔa é ba, ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligi woii ɔaa: «À ɔida bu ga pagɔ, fai é laazu wo ma. ⁶ Wo ani mɔinmɔin fazaga, kele tago nɔ ɔa wo zɔɔɔsu, wa daami wosu, é la kula ɔeezu ga woye, wa bɔɔlezu, kele é la wo yiileizu, wa bɔɔɔ maagilizu, die ge la zeida wo ma, botigɛ nui zalai ɔa ɔeezu, eɔe a ɔe uuuzu bɔɔɔ zaɔai zu.»

⁷ ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligi woii ɔaa: «À ɔida bu ga pagɔ, fai é laazu wo ma. ⁸ À le gizeiti ma, wo ua ga guluiti, wo seii uelei lo. Naazu kɔozu ɔa nee miná, nɔ lebiyai zɔɔɔ.» ɔɔɔɔ GALAGI ɔa é boga. ⁹ «Wo ɔigi loni ani mɔinmɔin ba, kele tago nɔ ɔa wo zɔɔɔni wa-balagaueti. Nágoi ɔa wo uaani la wa-ueleiti bu, kele gè laa

viilei uuuni ma, gaauala ba. Leeni vaa zu?» ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligi woii ɔaa: «Tɔnzei seii uelei vai ua, kologologai, tama wo pe wa ɔaabaazu wa-ueleiti nɔ ma. ¹⁰ Naa ɔa é keezu, geedɔɔlgi la keezu, é ua dubui ve, zooi la vaazu bu, ani a ua kɔɔɔ. ¹¹ Nà ɔa gè kɔɔɔgi maaloliga zooi ma, ta gizeiti ma, ta kpalagiti ma, ta leezen beleiti, ta wolive beleiti, ta ziinziin ganigiti kpein zooi ma, ta nubuseiti ta suaiti pe, é ɔɔkula nubuseiti ta-wotiiti pe ma.»

¹² Zɔɔɔbabele, Seyaletiyele nɔ-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundigii wolai Zozuwe, Yewɔsadake nɔ-doun zunui, ta nubusei mɔtaiti pe, niiti ti uaani ti ɔula duɔlai zu, naati pe ti ɔɔɔɔ GALAGI, ta-GALAGI woii zegeni ga gaamai, niigi GALA goo wo nui Azee boni ti ma. Keela woii ɔɔɔɔ GALAGI ta-GALAGI feeni zea, é naa ɔaabelani ga pagɔ, nubuseiti ti luani ɔɔɔɔ GALAGI ua. ¹³ Naa uoluma, Azee, ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-keelai é teveni, é ɔɔɔɔ GALAGI woii woni ti ma, é ɔe ti ma: «Nà ya, nà wo ua!» ɔɔɔɔ GALAGI woii ɔana. ¹⁴ ɔɔɔɔ GALAGI zebe niine veeni Zuda you zeue ɔundigii Zɔɔɔbabele ue, Seyaletiyele nɔ-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundigii wolai Zozuwe ue, Yewɔsadake nɔ-doun zunui, ta nubusei mɔtaiti pe be, niiti ti uaani ti ɔula duɔlai zu. Ti pe ti liini ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligi zeii uelei wu, ti botii lɔnzei, ¹⁵ naa ɔeeni, masagi Daliyuse nɔ-konagi velesiei ma alu dɔzitasiei ma folo uuufelegɔ maazu naanigɔ (24) ma.

GALA sei uele niinei ná-pagi

2 Masagi Daliyuse ná-masadai ma gona felesiei ma alugi lɔfelasiei ma volo uuufelego maazu gɔlagi (21) ma, Gɔogɔ GALAGI laawooi laazeelini ga GALA goo wo nui Azee maavele, é gɛ ma: ² «Nii gɔ da bo Zuda you zeue gundigii Zɔɔɔbabele ma, Seyaletiyele ná-doun zunui, ta zalaɔa gɔla gundigii wolai Zozuwe ma, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nubuseiti mɔtaiti pe ma, niiti ti uaani ti gɔla duɔlai zu, gɛ ti ma: ³ «Be gɔ é wo zaama, é niima GALA sei uelei tei kaani ná-pada mɔungi zu? Wa petesu gale niizu? É la mɔ wo gaazu ga ani nɔpe niizu, kele?» ⁴ Gɔogɔ GALAGI wooi gaa: «Niizu, zebzege, Zɔɔɔbabele. Zebzege, zalaɔa gɔla gundigii wolai Zozuwe, Yewɔsadake ná-doun zunui.» Gɔogɔ GALAGI wooi gaa: «À zebzege, wa ue, zooi zu nubuseiti pe.» Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gaa: «À bɔɔɔ ve botii ya, mazɔɔ ná wo ua. ⁵ Gè naama minazefegi gɛeni wo ue, siegi zu wo gɔlani la Ezipete yooi ua. Nà-Zenvui gɔ wo zaama, à mina lua negelein!» ⁶ Mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gaa: «Naa uoluma mɔmɔ, su la mɔ gɔozazu gè geegɔɔ bali ta zooi, ta kpolodei ta zooiti. ⁷ Nà zii gɔligiti pe keezu unga wuulee, ta-naavoloiti pe ta ua ue, nà niima GALA sei uelei laave ga padai.» Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gɔ é boga. ⁸ Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gaa: «Walii kpein ka ga nɔnɔ, zanugi kpein ka ga nɔnɔ. ⁹ Naazu, niima GALA sei uele niinei gɔ ua, é da volo, é leve ma mɔungi ua.» Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gɔ é boga. «Nà ziileigi ze miná.» Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gɔna.»

Tuyai ma minazefegi bogai nubuseiti be, ti gɔɔɔ

¹⁰ Masagi Daliyuse ná-masadai ma gona felesiei, ma alu taauusiei ma volo uuufelego maazu naanisiei (24) ma, Gɔogɔ GALAGI bɔeni GALA goo wo nui Azee uɔ, é gɛ ma: ¹¹ «Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gaa: «Zalaɔa gɔla nuiti gaazaga, ti gɔ fe è ue niima vaiti su: ¹² Ni zalaɔa zua padegai ta a gɛna nui ta ná-sege la, segei naa a vɔɔɔgɔna bului ua, ba gɔnɔgɔ ta, ba dɔɔ, ba gulɔi, ba daamiani nɔpe nɔ, naama anii gɔ nade niina baa?» » Zalaɔa gɔla nuiti ti googaaוותeni, ti gɛ ma: «Ba-o.»

¹³ Azee ti gaazagani mɔmɔ, é gɛ ti ma: «Ni nui ta a gɔɔɔna, tɔɔzei é vɔɔgɔni nu uoomai ta ua, ni a vɔɔgɔna daamianigi tanɔpe ba, naa gɔ gɔɔɔ niina baa?» Zalaɔa gɔla nuiti ti googaaוותeni, ti gɛ ma: «Ungo, toga gɔɔɔ.» ¹⁴ Názu gɔ Azee kɔpei zegeni la, é gɛ ti ma: «Gɔogɔ GALAGI wooi gaa: «Degemu zekana niima nubuseiti ti la, zekana zii nii la gàazu, zekana ta-woti zulɔnɔgɔ kpein ge la, nii ti feezu bè gɔna, kɔɔɔ. ¹⁵ Niizu, à gɔda lee bu ga pagɔ, nii é uaazu gɛezu, é zo za ma, é li. Aisa wo ua kɔtuiti da bɔgɔ maazu, Gɔogɔ GALAGI ze uelei lo fai zu, ¹⁶ leeni gɔ é gɛeni ga woye? Ni nui gɔgi gɔna panisu uuufelego (20) ua ná-kpalagi zu, puugɔ nɔ gɔ é sɔɔɔsu ná. Ni nui gɔgi gɔna litele uu- ulɔnɔgɔ (50) ua ná-dɔɔ uɔ be, puufelego (20) nɔ gɔ é sɔɔɔsu ná. ¹⁷ Gè vɔɔgɔni wo ua, gè wa-wotiiti pe ma lɔnɔ fai gaauala ba, ga siinziin ganigiti ta-zeebeiti, ta sakɔtuiti, kele wo la zegeni yee ma, wo ua ua pò.» Gɔogɔ GALAGI wooi gɔna. ¹⁸ «Za gɔ ga alugi laauusiei ma volo uuufelego maazu naanisiei (24), yeei Gɔogɔ GALAGI ze uelei lo fai lɔzeini la. Niizu, à gɔda lee bu ga pagɔ, nii é uaazu gɛezu, é zo za ma, é li. ¹⁹ Kebe ani zuwu nɔpe ge la mɔ wo ya kotaiti su, kele? Leezen belei, ta koolegoole guluiti, ta gelenade guluiti ta wolive wuluiti, tanɔpe ge la gwaa woni, negelein. Kele é zo za voloi ma, nà nà-tuyai zuwɔɔɔzu wo ue.» »

Minazefegi é woni Zɔɔɔbabele ue, Maligiwooi yimazegeni la

²⁰ Ma volo naa nɔ, alugi ma volo uuufelego maazu naanigɔ (24) ma, Gɔogɔ GALAGI bɔeni mɔmɔ Azee uɔ, ná zeizu velesiei zu, é gɛni ma: ²¹ «Bɔe Zɔɔɔbabele uɔ, Zuda you zeue gundigii, è gɛ ma: «Nà uaazu geegɔɔgɔ niikpisu ta zooi. ²² Nà uaazu masagiti tokasu, gè zii gɔligiti ta-masadaiti ma zobogiti kologolo, gè kɔɔgɔ wotoloiti daave ta ti bize nuiti, sooiti ta za, ti gɔma nuiti ti bɔɔgɔ ua.» ²³ Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gaa: «Kele naama volo ná, nà boti galivaazu è ma, nà-botigɛ nui, Zɔɔɔbabele, dei è ga Seyaletiyele ná-doun zunui.» Gɔogɔ GALAGI wooi gɔna. «Gè yimazefega ga de, gè è gɛ ga nà-balaɔaegi, nii nu gɔ da poogi gɛ la.» Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiwooi gɔna.»

Zakali

Seuei lɔɔzei uelei

Nu a la zo Zakali ná-seuei laasei pɛɛ ga kito seuei. Toɗa dɛɛzu ɗɛɛɗɛɗɛ uelegi Izelayele nubuseiti ta-ɗitogi laazeelini la wɔɔwɔɔɔ zu. Seuei nii ɗaagwɛɛɛsu ga seizu felego niiti ti la bɔni.

Ma mɔungɪ é zo gaagwɛsu 1 ma é zeeli gaagwɛsu 8 ma, naati seuei é lɔɔzei kona undɔɔlugo puufelego (520) ma, é yei undɔɔlugo puugo maazu lɔsawai (518) ma, aisa Yesu ua zɔɔɔ. Ti ɗeni botii ɗɛɛzu uɔɔma yeeɗɗɗala ɗila su ta GALA goo wo nui Azee. Naama GALA gooti ta ga kulakelemaiti. Izelayele ná-kito mɔungɪ ɗeni ga naazu GALA sei uele wolai lo fai, ta Zeeluzaleme uile fai tosu ɗitegitegi zu, kundigii Zɔɔɔbabele, ta zalaga ɗula nui Zozuwe ɗa ti ɗeni naama vaiti untuɗo.

Felesiei ɗeni ga yeeɗɗɗalai maabɔun fai, siegi zu GALA ge uaazu masadai ɗɛɛzu la zoi ɗa ná pɛ.

Zakali ná-seuei ɗaabelazu uelei, é zo gaagwɛsu 9 ma é zeeli 14 ma, ti zeuei zɔiti poluma lago poun, naati ta laabakpasu gola faa wola mɔun felego naati ma.

Maligii ná-toligi é bosu ga Izelayele nuiti

1 Masagi Daliyuse ná-masadai ma ɗonagi velesiei, ma alu dɔsawasié ma, ɗooɗo GALAGI bɔeni GALA goo wo nui Zakali uɔ, Beeleekia ná-doun zunui, Ido ná-doun zunui balaa ɗeni de, é ɗe ma: ² ɗooɗo GALAGI wola yiigaawanani wo-memewolani ma. ³ ɗe ti ma: «ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ɗaa: À ɗale ma wo ua pɔ, ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ɗana. Nà balaa nà ɗale ma wo uɔ. ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɗa é boga. ⁴ À mina ɗe ga wo-memewolani keuele, niiti GALA goo wo nu mɔungiti ti ɗeni ɗɛɛzu ti ma: «ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ɗa é ga nii: À zege wo zie uele ɗɔiti ta wo-zɔ ɗɔiti polu.» Kele ti la ɗeni keeni, ti ua woilo ɗoo ma, ti la ɗoo zoni, ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ɗana. ⁵ Mini ɗa za wo-memewolani ti ná? GALA goo wo nuiti balaa ti yege vulua eyesu ɗo baa? ⁶ Kele tama, dàawooiti, ta nà-deveiti gè ti veeni nà-botigɛ nuiti, GALA goo wo nuiti zea, naati ti wo-memewolani kɔɗɔzumɛenni. Ti ti zie uelei maawaliboni, ti ɗe ma: «ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii gi zogɛ uelei é de-veni la, é zoloo gi zie ueleiti ta gi-zɔgiti ma.»

Kulakelemai ma mɔungɪ: Soo bulugi

⁷ Masagi Daliyuse ná-konagi velesiei ma, alu puugo maazu ɗilasiei (11) daa ga Seebate, naa ná-folo uu-ufele maazu naanigɔ (24) ma, ɗooɗo GALAGI bɔeni GALA goo wo nui Zakali uɔ, Beeleekia ná-doun zunui, é ga Ido ná-doun zunui balaa: ⁸ Naama bidii gè kulakelemai ta ɗaani. Gè zunu ɗila kaani zeini soo maaboikpɔigi ɗoma, é ɗeni loni milete guluiti saama petu kpo-mauɛ. Soo maaboikpɔigiti, ta soo maaleiteigiti, ta soo golegiti ti ɗeni loni polu uelei. ⁹ Gè gaazagani, gè ɗe

ma: «Màligii, lee ma zoo ɗa ga niiti?» Geezuɗeelai nii é ɗeni bɔɛzu pɔ, naa ɗeni mà: «Nà uaazu ti-uaagɗulabai lɛɛzu ga de.» ¹⁰ Zunui nii é ɗeni loni miletegiti saama, naa ɗe ma: «Niiti ka ɗooɗo GALAGI ti leuegai ga ti eteai zubize.» ¹¹ Soobize nuiti ti uoluvaawoni ɗooɗo GALAGI ná-geezuɗeelai ma, é ɗeni loni miletegiti saama, ti ɗe ma: «Gi bega ga eteai zubize, gi kaauɛ ga ziileigi, ta doogogi ɗa ná.»

¹² ɗooɗo GALAGI ná-geezuɗeelai ɗe ma: «ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii, wele, é ɗe ga kona uuulɔfela (70), è yiigaawanai Zeeluzaleme, ta Zuda laa wolaiti ma. Keni yeele è ua ti maawoingɔ?» ¹³ ɗooɗo GALAGI iɗɔɔɔ bɔɛiti ta gaaneɛɛ bɔɛiti boni naazu geezuɗeelai ma, nii é ɗeni bɔɛzu pɔ.

¹⁴ Geezuɗeelai nii é ɗeni bɔɛzu pɔ, naa devei veeni zèa ga gè niima ɗeela wooi laazeeli ga: «ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ɗaa: «Ziimaue laavege ga nebei, Zeeluzaleme ta Siyɔn gize ta-vaa zu. ¹⁵ Kele gola yi-igaaawanaue zoi naati ma, ti ze uele betɛai ga pagɔ. Mazɔɔ gè lago yiigaawanaue nɔ nà-nubuseiti ma, kele tiya mu ti ta bɔga naati ta-maanɔɗɔi ua.» ¹⁶ Naa ɗa é ba, ɗooɗo GALAGI wooi ɗaa: «Nà ɗalesu ma, gè Zeeluzaleme ɗaazumaawoingɔ, nà-pelei ɗa lo ná uolu, pele lo nui ná-kɔɗo galui ɗa la Zeeluzaleme ma.» ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ɗana.»

¹⁷ Geezuɗeelai ɗeni mà: «Nii wo uolu, è ɗe ma: «ɗooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ɗaa: Nà-taa wolaiti ta ta-ɗulagaaneɛɛzui zɔɔɔ uolu, nà Siyɔn ɗaaneɛɛ, gè yimazege uolu ga Zeeluzaleme.»

Kulakelemai velesiei: Mineiti ta ɗain bo nuiti

2 Gè gaazuwuzɛgeni, gè mine naanigɔ ɗaani kulakelemai tagili su. ² Gè ɗeni geezuɗeelai ma, é

gfeni bɔɛzu pɔ: «Minei niiti ta ga leeni?» É gòògaaivoteni, é gɛ mà: «Minei niiti ka ti Zuda zuvazagai, naa ue Izelayele ta Zeeluzalɛme ua.»

³ Gɔɔɔɔ GALAGI gɔain bo nu naanigɔ lɛeni ga ze. ⁴ Gè gfeni ma: «Leeni gɔa ti uaazu kɛɛzu?» É gòògaaivoteni, é gɛ mà: «Gɔain bo nui niiti paave ga ti zii gɔiligi naati kpɔɔ, ti ti-mineiti sugale, teigiti ti-mineiti buzegeai Zuda yooi laalɔɔɔma ga ti su nubuseiti suvaza. Mineiti ka ti Zuda ta Zeeluzalɛme nubuseiti suvazagai ga kevele nɔu, nu nɔpe ge la mɔ gɛa zoosu unbuzefezu.»

Kulakelemai zauasiei: Kɔɔɔ galui

⁵ Gè gaaazuwuzefeni, gè zunu gɔila ka, kɔɔɔ galui zoni zea. ⁶ Gè gɛ ma: «Mini gɔa è liizu ná?» É gɛ mà: «Nà liizu Zeeluzalɛme gɔɔɔɔsu, gè sakpai, ta kogi gɔwe.»

⁷ Geezufeelai nii é gfeni bɔɛzu pɔ, naa maabuɔani geezufeelai taɔɔili ba, nii é gfeni daagomisu. ⁸ É gfeni naa ma: «Bize, è bɔɛ zunu loungoi nu uɔ, è gɛ ma: «Zeeluzalɛme gɔa gɛɛzu ga taai, sigi nɔpe ge la mɔ gɛa ma, tɔzɛi nubuseiti ta toganiiti mɔin uelei ua, niiti ti gɛɛzu ná.» ⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔana: «Nà bɔɔɔɔ gɔa gè gɛɛzu maagoolii zu ege abu zigigi, gè gɛ ma taazuue ga ná-ɛɛbiyai.» »

Kula zou ua nuiti toli fai uolu

¹⁰ Ee! Ee! À uela!

Wo gɔula ɛkpɛma uelei nu gɔuezuue yooi tei ba ga suvile!

Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔana.

Mazɔɔɔ gè wo zuvazage geeɔɔɔɔ wu uepema naanigɔi pɛ,

Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔana.

¹¹ Ee, Siyɔn nubuseiti, à uela,

wɔi wo zeini Babilɔne taazuue.

¹² Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi gɔaa:

Teigi é tɛuegai ga ná-zobogi,

zooi naati daalɔɔɔma niiti ti loa wo ma, é gɛ ma:

«Zɔi nɔpe é vɔɔɔguzu wo ua, naama nui vɔɔɔgua gɔazuleegi ua.

¹³ Wele, nà yeewuzefezu zooi naati daalɔɔɔma, ta latisu ti gɛ ga ta-luciti zeezu ani.»

Wa kwɛɛ naazu ga Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii tɛuege.

¹⁴ «Wa ue de, Siyɔn nubuseiti, à goozune!

Wo woogɔla ga koozunɛi,

mazɔɔɔ nà ga ua gè ze wo zaama,

Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔana.

¹⁵ Naama volo ná, zii gɔiligi ma mɔinmɔin ka ua, ti gɔili Gɔɔɔɔ GALAGI ua.

Ta gɛ ga nà-nubuseiti,

nà ze wo zaama.»

Wa kwɛɛ naazu ga Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii gɔa é tɛuegai wo ma.

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI gɔa Zuda zege uolu ga nɔnɔi, zou nadegai zu.

É yimazege uolu ga Zeeluzalɛme.

¹⁷ Eteai pɛ ge maagɛ kpɔ mu Gɔɔɔɔ GALAGI gaaazu!

Mazɔɔɔ togɔa na gɔula ga suvile sei uele nadegai wu.

Kulakelemai naanisiei: Zalaɔa gɔula gɔundigi wolai Zozuwe

³ É zalaɔa gɔula gɔundigi wolai Zozuwe lɛeni ga ze, é loni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezufeelai gɔkala, Setana gfeni loni Zozuwe yeezazu uelei, é da maalɔ. ² Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezufeelai gfeni Setana ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI zelilo è ma faan, Setana! Gaamazuu Gɔɔɔɔ GALAGI zelilo è ma, teigi é yimazegeai ga Zeeluzalɛme! Zunui nii la ga kouileuegi kulaai abui gɔa baa?»

³ Zozuwe gfeni loni geezufeelai gɔkala, maagɔilii ga sege nɔɔɔɔiti. ⁴ Naa gfeni nuiti ma, ti gfeni loni koba: «À sege nɔɔɔɔiti kula kɔba.» Naa uoluma é gfeni Zozuwe ma: «Wele gè da-vaagaaza golai zegea è ua, nà è maagɔilizu ga sege uapagiti.» ⁵ Gè gfeni ma: «Ti bɔɔɔɔ pagɔi lo unba.» Tama ti bɔɔɔɔ pagɔi lo unba, ti maagɔili ga sege nadegaiti. Miná gɔa Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezufeelai gfeni loni ná.

⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezufeelai niima zeele wooi woni Zozuwe ma, é gɛ ma: ⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi gɔaa: «Ni da ziena ga ziiima ueleiti, è nà-deveiti so, da gɛ ga tukpɔɔaaleue nui nà-pelei wu, da gɛ welezu ma gɔoizuu pɛ ma, nà pele vie è lugɔ. Da gɛ ue, naati saama, ti botii gɛɛzu bè.

⁸ À woilo, zalaɔa gɔula gɔundigi wolai, Zozuwe, wa è-wɔɔlaiti ti zeini è gɔba, tɔzɛi wo pɛ wa ga poogi, mazɔɔɔ nà uaazu ga nà-botigɛ nui nii daaseigi ga: Ma Uɔɔɔɔ. ⁹ Wele gè kɔtu gɔila pilega Zozuwe lugɔ. Kɔtu gɔila kpegi naa gaaazuue gɔa ba ga dɔfela. Nà bɔɔɔɔ gɔa gè seuei gɛɛzu ma. Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi gɔana: Nà zooi nii ná-kotoi zege ba ga folo gɔila nɔ.

¹⁰ Naama volo ná, wo gɔilagilagi kpein wa gɛ bɔɔɔ lolisu wa-leezen beleiti ta koolegoolu gɔluti bu, wo da gɔoozune ná ziileigi zu.» Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi gɔana.

Kulakelemai ɔɔɔɔusiei: Fitina zeii anii ta wolive wulu felegɔi

⁴ Geezufeelai nii é gfeni bɔɛzu pɔ, naa uaani uolu, é maalogɔa, uelei nu a da niimeni nui maalogɔa la. ² É gfeni mà: «Leeni gɔa è kaazu?» Gè googaaivoteni, gè gɛ ma: «Fitina zeii anii gɔa gè kaazu é ga zanugi nɔ negelein, fitina lofela gɔa é zeini ga. Gulɔ aninakai zeini ti maazuue, sɔɔɔue lofelaiti togai ba, gulɔi ziezu ti zu, é zeeli fitinaiti su. ³ Wolive wulu felegɔ gɔa loni gulɔ aninakai gɔbauɛ, gilagi gɔa zeezazuue, zɔi gɛ ga kɔuezu uelei.» ⁴ Gè geezufeelai gaazagani uolu, nii é gfeni bɔɛzu pɔ, gè gɛ ma: «Maliɔii, nii voluu gɔa ga leeni?» ⁵ Geezufeelai é gfeni bɔɛzu pɔ, é gaazagani é gɛ mà: «È la naa voluu gɔwe?» Gè gɛ ma: «Ungo Maliɔii, gè la polugɔwe.» ⁶ É gòògaaivoteni, é gɛ mà: «Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔa é bosu Zɔɔɔɔbabele ma: È la niima wotii gɛa ga zobogi ta gaabaai, keni nà-zenvui zebei zu. Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii gɔa é boga.

⁷ Da ga leeni kae, gize wolai?

Da valibosu è gɛ ga nemei Zɔɔɔɔbabele lugɔ.

Togfa katu biingi g'ula è zu,
maamuse wooi zaama, ti da g'e ma:

«Tuya g'otui! Tuya g'otui!»

⁸ G'ooḡ GALAGI b'eni pò uolu, é g'e mà:

⁹ «Z'ababele yeeiti ka ti niima wuulaagi laa,
tiya ma n' ga ti pelei nii lo fai gaabelazu.»

Naa ga g'eena wa kwee naazu ga G'ooḡ GALAGI Fai-
Pe-Maligii ga é tèvega wo ma.

¹⁰ «Beni ka mu ti botii l'ozeizuue goi uaaḡulaai?

Ti maa g'eni neeni ga ti goozune,
siegi zu ti k'atu zaḡa g'lui g'aani la zoni Z'ababele ya.
K'atu gaazu l'felaiti ta ga G'ooḡ GALAGI gaazugezegi-
ti, ti welezu fai pe ma, ti g'eezu zoi g'a.»

¹¹ Gè gaazaḡani uolu, gè g'e ma: «Wolive wulu felegi
nuuti poluue g'a ga leeni, ti l'oni fitina zai anii yeeza-
zuue ta k'uezuue?» ¹² Gè g'e ma m'okh: «Wolive wulu
bele felegi nuuti poluue g'a ga lee, ti l'oni zanu s'okh
felegiti koba, niiti gul b'elei ziezu ti zu?» ¹³ É g'eni mà:
«È la ti uolug'we?» Gè g'e ma: «Ungo M'aliḡii, gè la ti
uolug'weeni.» ¹⁴ É poluleeni ga ze, é g'e mà: «Zunu
felegiti kana niiti gulbi ziaai ti ma, ti losu eteai pe Mal-
igii g'akala.»

Kulakelemai l'zitasiei: Seue biligi é g'ouesu

⁵ Gè gaazuwuzegeni uolu, gè seue biligi g'a, é da
g'oue. ² Geezuḡelai g'e mà: «Leeni g'a è kaazu?»
Gè g'e ma: «Seue biligi g'a gè kaazu, é da g'oue, sakpai
g'a ga metele puug, kogi ga metele l'oklug.» ³ É g'eni
mà: «Seuei naa g'a maanḡai vai zueai su, nii é uazu
zeelizu zoi g'ok'ok'oma ná pe. Boge su ga unma nui pe
ge be, ti g'ula zoi nii ua, z'iti balaa ti zee zeele woiti
bosu, ta be, ti g'ula ue ua. ⁴ G'ooḡ GALAGI Fai-Pe-Maligii
woi g'ana: Nà b'ok' g'a gè uazu ga maanḡai naa, nii
a ke é le unma nui ná-pelei wu, ta z'iti é konai wosu ga
d'aseigi zeei maazu. Foovoi g'a le é zai ta-uelei wu, é
pelei pe kologolo, é pee dakai ua ta k'uiti.»

Kulakelemai l'felasiei: Anzanui g'eni zeini k'ok'og' zu

⁵ Geezuḡelai é g'eni b'ezu pò, é g'eni mà: «Ungi
wuzegé è wele naa ua, nii é g'ulazu munu.» ⁶ Gè g'eni
ma: «Begele ue?» É g'ooḡaavoteni, é g'e mà: «K'ok'og'
ue, é g'ulazu.» É g'e mà m'okh: «K'ok'og' nuu g'a é ga
nubuseiti koozu g'isiei zoi zu ná pe.» ⁷ Naama ziegi zu
k'ului nii é g'eni ga k'ok'og' ma lakulugi, naa wuzegeni
da, anzanu g'ila ka é g'eni zeini k'ok'og' zu. ⁸ Geezuḡelai
g'eni mà: «Anzanui nuu g'a é ga s'ok'ulai ma uoogi.»
Naa uoluma é z'ok'ni naa ua, é yei k'ok'og' zu uolu, é
daaḡulu ma.

⁹ Gè gaazuwuzegeni uolu, gè anzanu feleg' g'a, fiilei
zeidai ti wu, ti da g'oue, kouegi g'eni ti ua, eḡe w'oni daa
ga sig'ne. Ti k'ok'og' zegeni, ti leé la fiilei zu. ¹⁰ Gè
geezuḡelai gaazaḡani, é g'eni b'ezu pò, gè g'e ma: «Mi-
ni g'a ti liizu ga k'ok'og' ná?» ¹¹ É g'e mà: «Ta liizu la
Babil'one yoi zu, ti k'ok' uelei lo. A g'euele bet'ena ta sei
niina k'ok' g'otui maazu.»

Kulakelemai l'sauasiei: Wotolo naanig'iti

⁶ Gè gaazuwuzegeni. gè soo wotolo naanig' g'a, ti
da g'ula k'ulu b'oi gize feleg'iti z'ok'zuue. ² Soo
maab'ok'og'iti ka ti g'eni ma m'ungi ua, soo leigiti ti g'e
felesiei ua. ³ Soo g'olegiti ti g'e sauasiei ua, soo u'negiti
ti zubaai ti g'eni naanisiei ua. ⁴ Gè geezuḡelai gaaza-
ḡani, é g'eni b'ezu pò, gè g'e ma: «M'aliḡii, lee zoo g'a ga
nuuti?» ⁵ É g'ooḡaavoteni, é g'e mà: «Fiile naanig'iti be,
ti g'ea l'oni eteai M'aliḡii g'obaué, ti g'ulazu ná niina, ti da
li.» ⁶ Soo leigi niiti ti g'eni wotoloi gilagi ua, naati ti liini
ga l'ek'p'emaue nu g'uezu uelei yoi zu, naa uolu soo
g'olegiti balaa ti g'ulani, soo u'negiti ti liini ga l'ek'p-
maue nu yeezazu uelei yoi zu. ⁷ Soo zubaagiti pe ti
g'ulani, w'oin wola g'eni ti ma ga ti eteai g'ok'ok'ok'omaue pe
subize. É g'eni ti ma: «À liina wo eteai g'ok'ok'ok'omaue pe
subize.» Tama ti eteai g'ok'ok'ok'omaue pe subizeni. ⁸ É t'oli-
ni, é g'e mà: «W'elena z'iti ti liizu l'ek'p'ema uelei nu
g'uezuue, naati ta z'ileigi ve Z'envui ue naama yoi zu.»

Masa b'ok'og' k'ok' vai zalaḡa g'ula nui Zozuwe unma

⁹ G'ooḡ GALAGI b'eni pò g'ani: ¹⁰ «Yeezei kula zou ua
nuiti ta-vebeaniiti bu, nii G'eledayi, ta Tobiya ta Yedaya
ti uai la. Liina za n' Sofoni ná-doun zunui Z'ziase ná-
pelei wu, ue nui niiti ti laayeidai ná, ti zegeai ma
Babil'one. ¹¹ Da walii ta zanugi zegezu, è ti bet'e ga
masa b'ok'og', è d' zalaḡa g'ula g'undig' wolai Zozuwe
unma, Yew'sadake ná-doun zunui. ¹² G'e ma: «G'ooḡ
GALAGI Fai-Pe-Maligii wooi g'aa:

Zunui ta g'a ue,
daaseigi ga Ma U'ok'og',
tog'a u'ok' ue é ná,
é G'ooḡ GALAGI zai uelei lo.

¹³ T' b'ok'og' ba ka é tosu uolu.

Maa g'a g'ili ga masa s'ok'laiti,
é masadai g'e ná-masa k'ok'og' zu.

Tog'a g'e ga zalaḡa g'ula nui balaa ná-masa k'ok'og'
g'a.

Goolaama uag' g'a g'e boti feleg'iti naati z'ok'zu.»

¹⁴ Masa b'ok'og' g'a makesu G'ooḡ GALAGI zai uelei
wu, é g'e ga g'izesu anii G'eel'eme vaa ma, ta Tobiya ta
Yedaya, naa uee Sofoni ná-doun zunui ná-nub'ok'og'lai
ua.»

¹⁵ Numaa ta g'e zegezu goozama, ti da ua, k'ok'bai
wosu G'ooḡ GALAGI zai uelei lo fai zu. Wa kwee naazu
ga G'ooḡ GALAGI Fai-Pe-Maligii g'a é tèvegai wo ma.
Naa g'a g'e n' ti, ni wa g'olona G'ooḡ GALAGI wooi ue,
wa-GALAGI.

Zu so kuiti

⁷ Masagi Daliyuse ná-masadai ma g'onagi naanisiei
ma, G'ooḡ GALAGI b'eni Zakali u'ok', alugi laauu-
usiei daa ga Kiseleve naa ma volo naanig'iti ma.

² Beetele nubuseiti ti Sal'esel ta Leeg'eme-Meel'ekeni
teveni, é b'ok' numaa ua, ga ti G'ooḡ GALAGI maan'ene,
³ ti zeeli zalaḡa g'ula nuiti p'ok' be, niiti ti botii g'eezu
G'ooḡ GALAGI, Fai-Pe-Maligii ná-pelei wu, ta GALA goo

wo nuiti ƚɔ bɛ, ti naati gaazaga, ga: «Gá yesu ƚɔɔɔ ƚɔ ƚa ƚɔ, gi ɔa zugi zo konagi ma alugi ɔɔɔɔɔɔɔɔ ma, uelei gi ƚɛa kɛɛzu la ƚɔɔɔma?»

⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii bɔɛni ƚɔ naazu, é ƚɛ mà: ⁵ «ƚɛ zoi zu nubuseiti pɛ ma, ta zalaƚa ƚula nuiti: «Wo kɛa ga kona uuɔɔɔɔɔɔ (70), wo ɔa zugi zo, wo ɔa bɔɔɔ maawɔɔɔɔ konagi ma alugi ɔɔɔɔɔɔɔɔ ta ɔɔɔɔɔɔɔɔ ma, kɛɛ wo la naa ƚɛɛni bɛ. ⁶ Wo ƚɛni daami wosu, ta kƚɔɔɔɔ, wo-ƚɔgiti sulaave fai ƚɔ ma.» »

⁷ Niima woo ƚilagiti ƚɔ lei Gɔɔɔɔ GALAGI ti uuuni GALA goo wo nu mɔɔngiti ɔa, ti bo siegi zu nubuseiti ti ƚɛni zeini la ziiɔɔɔɔɔɔ zu Zeeluzaleme, ta taaiti ti maagɔɔɔɔɔɔ zu, ta siegi zu balaa ɔɔɔɔɔ ma uelei nu yeeza-zuuɛ yooi zu, ta ziiɔɔɔ ma nɛmɛiti ti laaveni ɔa ga nubuseiti.

⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɛni Zakali ɔɔ ƚɛni: ⁹ «Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni: Á ɔa tukƚɔɔɔ gaaleue ga gaamai, wo ƚilagilagi pɛ ge ɔa nubɔɔɔɔɔɔɔ ɔa gaazu-maawɔɔɔɔɔ ƚɛ bɔɔɔɔɔ. ¹⁰ Á mina ɔa ga poanzaiti, ta podointi suziɔa, ta seikɔɔɔɔɔ nuiti, ta niiti kpein ti kƚalaiti su. Wo tanɔɔɔ ge mina faa ƚɔɔ bɛɛɛ bɔɔɔɔɔɔɔɔ daalɔɔɔɔɔ.» ¹¹ Kɛɛ ti la ƚɛni kɛɛni, ti ua woilo naama wooiti ma, ti bakani, ti ti-woiyɛɛɔɔɔ daagulu ga ti mina faa menɔ. ¹² Ti ƚikpaani kƚaan eƚɛ diamai, nii a kɛ ti mina yeezei Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ná-ɔɔɔɔ, ta daa-wooiti bu, niiti ná-Zɛnuvi ƚɛni bosu GALA goo wo nu mɔɔngiti ma. Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wola yi-igaaawanani naazu. ¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ƚɛ ma: «Tei gɛ ti lolini, ti la woiloni ƚò ɔa, tiya balaa ta tòlina, gɛ la woiloga ti-woo ma. ¹⁴ Gɛ ti vazani zii ƚilagiti saama, niiti ti la ƚɛni ti ƚwɛɛ kaipa. Ti ta-yooi zupakai ye ga uolu uelei, ue nu ƚɔɔɔ ge la ɔɔ ƚɛni ɔɛɛzu ná, é ua ɔa yei. Ti zou uapagi valiboni ga teuebai.»

Zeeluzaleme lo fai uolu

8 Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii bɔɛni ƚɛni: ² Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni:

«Siyɔɔ nɛɛɛɛ bɛ, ma yii wola ƚa bɛ, gaamazɛ, ná ƚalazu su ga ná-maayogi. ³ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni: Ná ƚalesu ma Siyɔɔ, sɛizuuɛ ƚa ƚɛ ga Zeeluzaleme. Zeeluzaleme ƚa loli ga «Wooƚɛɔɔɔ taai,» ta ƚɛ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ná-gizei ma «Gize nadeɔai.»

⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni: Nu ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ta zeizu mɔɔɔ Zeeluzaleme, zunuiti ta anzanuiti ta ze i koi zaamaueɔi, ɛɛɛ pɛ ná-tukƚɔ zea, tɔɔɔɔ ma nu ná-konagi mɔɔɔ uelei ua.

⁵ Zeeluzaleme koi zaamaueɔi daa ƚa ve ga zunu loungeiti ta anzanu loungeiti, ti ɔa ƚaɔɔ.

⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni: Ni nubusei mɔɔtaiti ta kaazu ga niima vaiti ti la zooga ƚɛɛzu niima voloiti su, anɔɔ nei ná balaagi ná ƚisɛɛzu ga naati ti la zooga ƚɛɛzu?

Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni.

⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni: Ná ná-nubuseiti kizosu, gɛ ti ƚula folo ƚulazu uele yooi ta folo liizu uele yooiti su.

⁸ Ná ua ga tiye ti ƚula ná, ti ze i Zeeluzaleme. Ta ƚɛ ga ná-nubuseiti, gɛ ƚɛ ga ta-GALAGI, ná masadai ƚɛ ti unda ga wooƚɛɔɔɔɔɔɔɔ ta telebogi.

⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni: Á zɛɛzɛɛɛ, wɔɔgi wo niima wooiti menisu niizu, nii GALA goo wo nuiti ti ƚɛni bosu, siegi zu GALA sei uelei ma wuuuɔɔɔɔɔɔ ti ƚɛni laazu la, GALA pɛɛɛ naa lo fai zu.

¹⁰ Mazɔɔɔ, aisa naama voloiti ti ua zeeli, nubuseiti ta toganiiti ti la ƚɛni ta-wotii ma zala zɔɔɔɔ.

Sie wo nui niiti ti ƚɛni ɔɛɛzu, ti ɔa yei, naati ti ƚɛni ƚɔ ga ti zili nuiti ƚɔɔɔ, mazɔɔɔ gɛ yeebeni nuiti ba, ti ɔa wuzɛɛɛ bɔɔɔ laalɔɔɔɔɔ.

¹¹ Kɛɛ niizu niina, gɛ la mɔ nubusei mɔɔta i zosu ga uelei gɛ ƚɛni kɛɛzu la mɔɔngi. Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni.

¹² Mazɔɔɔ, ná ziiɔɔɔɔɔ vaza wo zaama, eƚɛ ani zuwui. Leezen belei ƚa gaawaai ve, zoi ƚa ba ɔɔɔɔɔ ve, geegɔɔɔɔ ƚa be tonai ua, é uu ga gola.

Ná niima vaabɔɔɔɔ pɛ kɛɛzu ná-nubusei mɔɔtaiti bɛ.

¹³ Ee, Zuda ta Izelayɛɛ ueɛɛɛɛɛɛɛ, mɔɔngi wo ƚɛni zii ƚilagiti saama, ga nubuseiti ti voovoai, naati ma uoogi. Uele ƚɔ ƚana gɛ wo ƚizosu ɔa, wo ƚɛ ga tuya ɔɛɛngi.

Naa ƚa é ba mu, á mina lua, á zɛɛzɛɛɛ uolu.

¹⁴ Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni: Siegi zu gɛ devea la ga gɛ wo bɔɔɔ, tɔɔɔɔ wo-memɛwolani ti ziiɔaawanani, gɛ la ƚɛni zɛɛni ƚò ɔa uolu.

¹⁵ Niizu niina, gɛ zɛɛɛa naama levei uolu, ná faa uagɔ ƚɛɛzu niima Zeeluzaleme ue, ta Zuda nubuseiti pɛ bɛ. Á mina lua mu.

¹⁶ Pɛɛ uele ƚa wa faiti kɛɛ la: ɛɛɛ pɛ ge ɔa gaamai wo bɔɔɔɔɔ ma, tukƚɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ti ɔa tukƚɔɔɔɔɔɔɔ ga telebogi, tukƚɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nii ziiɔɔɔɔ a zɔɔɔ su. ¹⁷ Wo tanɔɔɔ ge mina faa ƚɔɔ bɛɛɛ yiiimaue bɔɔɔɔɔɔɔ daalɔɔɔɔɔ, á mina ɔa ga ƚona ga zɛɛi, tɔɔɔɔ naama vai tanɔɔɔ beɛ la bɛ.» Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni.

Zu so foloiti ta valibo ga feti voloiti

¹⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii bɔɛni ƚɔ, é ƚɛ mà: ¹⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii wooi ƚɛni: «Zugi nii wo sosu, alugi naanisɛi, ɔɔɔɔɔɔɔ, ɔɔɔɔɔɔɔɔ ta puusɛi konagi zu, ta valibo ga koozune voloi, ta feti voloiti Zu-ɔa nubuseiti bɛ.

Naa ma, à gaamai ta ziileigi n̄e ūe.

²⁰ Ġooġ GALAGI Fai-P̄e-Maliġii wooi ġaa:

Zou ġili su nubuseiti,

ta taa wolaiti su ze wo nu m̄oinm̄oin ga ta ua m̄ōk̄.

²¹ Taa wolaiti su nubuseiti ta li ti ġe taġiligaa ma:

«Ade li de Ġooġ GALAGI Fai-P̄e-Maliġii maan̄ēnē, de
gaiz̄ie. Nà balaagi nà liizu.»

²² Uele ġana nubuse m̄oinm̄oin, ta zeeġaaba yooiti,
ta uaa la Ġooġ GALAGI Fai-P̄e-Maliġii ġaiz̄iezu la, ti
maan̄ēnē.

²³ Ġooġ GALAGI Fai-P̄e-Maliġii wooi ġaa:

Naama voloiti nu puuġ ti tan̄pe ti la ga zii ġila ta
ġaale ba,

ti Zuifu ġila so ná-seġei lak̄ōlgi ua,

ti ġe ma: «Gá uilesu wo uolu,

maz̄ōk̄ gi menige ga GALA ka wo ua.» »

Izelayele ġoba yooiti tukp̄ōġaaleue vai ta ti ġizo fai

9 Ġooġ GALAGI ná-keela wooi.

Daawooi Ġadelake yooi zoga,

é ġwe Damase taazūe.

Maz̄ōk̄ nu vului pe ka ga Ġooġ GALAGI k̄ōk̄,

uelei n̄ Izelayele wolodaiti pe ti la.

² É Ġamate balaa zoga,

niiti ti zeidai la ta Damase,

é zeeli Tiil, ta Sid̄n ma,

niiti ti wola ġoozufeleei.

³ Tiil siḡi gaagooza toga b̄ōġ ūe,

é walii ġaalea ba eġe fufiliḡi,

é zanugi ġaale ba eġe koi ȳōġzu ualaualai.

⁴ Kele Maliġii ġa ti pe kula zea,

toga ná-siḡigiti toka kpolodei wu,

toga ġala ga abui.

⁵ Asekalōn ġa naa ġa, é lua,

Gaza balaa zu ġa bali ga duai,

Ekelōn balaa ka ġe ġana k̄,

t̄ōzei kitosūe ġa ġula zea.

Masa ge la m̄ō ġea Gaza,

nu vulu k̄pe ge la m̄ō ġea Asekalōn.

⁶ Nu zupuiti ta ze Ased̄de.

Nà Filiseti nuiti ta-wasogi zuġologolo.

⁷ Nà n̄amasu zuai ġula ti-la,

gè k̄ōġ gani k̄ō laamianigiti kula ti-niiga ȳōġzūeti.

Ta-nubusei m̄otai ġa ġe ga gá-ĠALAGI k̄ōk̄.

Toga losu z̄ōk̄ Zuda wolodamaiti saama,

Ekelōn nuiti balaa ti ġe ga Yeebuse nuiti keuele.

⁸ Nà ġe n̄-zooi maagoolii zu,

gè make k̄ōk̄giti daal̄ōma, ti levesu,

sūn̄ nui tan̄pe ge la m̄ō n̄-nubuseiti k̄ōk̄,

maz̄ōk̄ ḡaazu ġa ġe ti ua niina.

Ziilei masagi uaa vai

⁹ Ee, Siȳn nubusei, ġōk̄ ga koozun̄ei!

Ee, Zeeluzaleme nubusei, wooḡula ga koozun̄ei!

Wele da-masagi ua, é uaa zu è ū,

teleboge, pile sāōk̄ dai veue be,

toga ga b̄ōġmaayei nu, é zeini soovalegi ġōma,

soovale saai ma yiuoi ġōma.

¹⁰ Nà k̄ōġ wotoloiti kulazu Efelayime ua,

gè k̄ōġ zooiti kula Zeeluzaleme ua,

kilegi nii k̄ōk̄ ġōk̄zu la, naa zu ġa ġalegale.

Masagi naa ġa ziileigi la zii ġiligiti saama,

n̄a-masadai ġa zo kpolodei z̄i ma, é ze z̄i ua,

é zo z̄ie wolai Efelata ma, é li zou bela ga.

Duciti unm̄ō fai

¹¹ D̄un d̄ōk̄i, minazeġegi mauele ma,

é de ȳōġzu, nii keai ga n̄amai mauele,

nà da-luciti unm̄ōsu,

gè ti ġula zeġei zu, nii z̄ie la su.

¹² Kasoga nuiti w̄ōiti kitogi wo ūe,

à ġale ma wa-laazu ziḡi gaagoozagi zu!

Nà nii wosu za ga:

Nà wo ġaazumaawinḡa ga seizu felego.

¹³ Maz̄ōk̄ gè Zuda ġea ga n̄-kilegi,

gè Efelayime ġe ga ná-m̄ein.

Ee, Siȳn, nà è-loun zunuiti tevesu,

ti vala d̄ōk̄ ma loun zunuiti ba Yavan,

nà è ġe ga k̄ōġ woḡa z̄ōk̄i.

¹⁴ Ġooġ GALAGI ġa ġula kelema ti maazu,

ná-m̄ein ġa bize eġe mainmain.

Maliġii Ġooġ GALAGI puuġi ve,

toga uaa zu lek̄pema uelei nu yeezazu lonavifigi wu.

¹⁵ Ġooġ GALAGI Fai-P̄e-Maliġii ġa baa ná-nuiti maazu.

Ta daami wo, ti felevele k̄ōtuiti golowolo.

Ta b̄ōk̄le, ti da z̄ōk̄,

eġe d̄ō ġa ti zo,

ti laa ġa ve eġe nama vaza anijakai,

ti maa ġa b̄ōk̄le eġe zalaġa ġulazuue ma woizuueti.

¹⁶ Ta-ĠALAGI, Ġooġ GALAGI, ġa ná-nubuseiti kizo

naama voloi,

eġevelei n̄ baala make nui,

a da ná-baala kpulugi ġizo da,

ti da volo ná-zooi zu,

uelei k̄ōt̄u z̄ōk̄ baabaagiti ta da volo la.

¹⁷ Ee, ti wola undaa ġa n̄!

Ee, ta uapa ga gola!

Moloi ġa z̄ebei ve zunu loungoiti zea,

d̄ō niinei z̄ebei ve anzalopoiti zea.

Tosu k̄pe ge la k̄ōġ ganigiti ba

10 À Ġooġ GALAGI vali ga

é yeeġeġala m̄ungi ma lonai uu.

T̄o ġa a da sabalagiti pu,

toga tonai ve ga poovama,

toga ēe gilagilagi ná-kpalaga aniiti k̄pēe.

² Maz̄ōk̄ pele wu zaleiti ta wo wooḡaavotesu ga z̄ei,

ġōve ġaazaġa beaiti ti da z̄e ġula kelemaiti ka,

kezesulala ze gooiti ka ti suḡulazu,

yaava ġaan̄ēnei ġa ti bosu.

Naa ġa é kea nubuseiti ti lia poun maan̄ōġi zu,

eġe baala kpulugiti make nu la ti ūe.

Kula zou ua niinei

³ «Baala make nuiti ka ziigaawanaai ti ma, boli zineiti ka gè ti lofazu. Mazɔɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligiɔ ɔa ɔaabaazu tɔ bɔɔɔ ná-baala kpulugi ma, nii é ga Zuda ueleyeɔeɔi. Toɔa ti ɔeɔu ga ná-lebiya zooli, é liizu la kɔɔɔzusuɔe.

⁴ Tɔ ɔa kundigi ma zii pɛ ka gula su, ti ɔeai eɔe kɔtu biingi, eɔe seɔe ɔotai ma zuzo kɔluti, eɔe kɔɔɔ ɔilegi.

⁵ Ta ɔe eɔe kɔɔɔɔɔɔubaiti, ta kɔɔi ɔa, ti da koi yɔɔɔɔɔ ualavalai ɔaayo ga ɔɔɔɔi, mazɔɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɔeɔu ti ua. Unfeɔi ɔa yei ga ti zili nuiti, ti sooitɔ kɔma.

⁶ Nà Zuda ueleyeɔeɔi zebelo, gè Zozefe ná-peleyeɔeɔi ɔizo. Nà ti zeɔi uele beɔe uolu ga niine, tɔɔzeɔi nà ti maawɔingaa, eɔe vɔɔ kaipa gè la ɔeni ɔeleni ti ua. Mazɔɔɔ nà ɔa gè ga Ɔɔɔɔ GALAGI, ta-ƆALAGI, nà ta-maanɔene wooiti gaauote.

⁷ Zebeɔi ɔa ɔe Efelayime nuiti ba eɔe kɔɔɔɔɔɔubaiti, ti laa ɔa ve ga koozunɔeɔi, eɔe ta dɔɔ bɔle. Siɔeɔi zu ti-lointi ta miná ɔaa la, ti ɔoozu ɔa ne, ti ɔoozu ɔa ne ga Ɔɔɔɔ GALAGI maauole.

⁸ Nà ti loli ga foe wooi ti ɔaaɔe ba, mazɔɔɔ gè ti unmɔɔɔa. Ta mɔin ga mɔungi ɔeuele.

⁹ Gè ti zuvazage zɔɔma ziiti saama, zooli su ti maagoozaai, ti-ɔi ka loo sù miná, ta ye ná ta ti-lointi, naa uoluma ti ɔale ma, ti ua.

¹⁰ Nà ti gula Ezipete yooi zu, ta Asiili yooi zu, gè ua ga tiye Galaade, ta Liban yooi zu, keɔe miná balaa ge la kula ɔea ti ua.

¹¹ Izelayele nuiti ta kidaavili kpolodeɔi buɔe, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa kpolodeɔi ma lakpatapagi loɔa, zie wolai Nile ɔa vɔ, é zeeli kpoma. Asiili ná-wasogi zu ɔa ɔale, Ezipete ná-masa tukpɔi ɔa gula zea.

¹² Nà bɔɔɔi, Ɔɔɔɔ GALAGI, nà zebɔi ve Izelayele nuiti be, ti zie ga ziimai.»

Ɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔana.

GALA zobobe nuiti kologolo fai

11 Liban, da-laaiti daalao, abui ua é da-sedele guluiti gala.

² Sipɔe guluiti, à balakpala ɔoozu, tɔɔzeɔi sedelegi loa bu, mazɔɔɔ gulu maanɔenɔgiti ti uɔga. À balakpala Basan sene guluiti, mazɔɔɔ goya wolai ɔloa,

nii nu nɔpe ge la ɔea loɔzu ba!

³ Nu ɔa baala make nuiti kpala gooi menisu, mazɔɔɔ tufa letɔi ti ɔea wokomaaleɔu la naa ɔologologa.

Nu ɔa zalaiti siko wooi menisu balaa, mazɔɔɔ Zuluden ma loɔo biili wolai, ti ɔea wokomaaleɔu la naa ɔloa.

Baala make nu zeizu felegpiti

⁴ Nà-GALAGI, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Ɔe ga baalagi teiti make nui, niiti ti leveai na saai ma. ⁵ Teigiti ti ti ɔeyazu, ti da ti uaa wafuun, ti uɔdi nuiti ti da ɔe ma: «Mamagi ɔa Ɔɔɔɔ GALAGI ue, mazɔɔɔ gè beɔea!» Ti make nu bɔɔɔɔiti ti la vɔɔ ti maawɔingaaɔu.» ⁶ Nàun nà, Ɔɔɔɔ GALAGI, ɔooi ɔaa: «Gè la mɔ zooli nii zu nubuseɔi-ti maawɔingaa pɛ. Mazɔɔɔ nà nuiti zɔsu bɔɔɔ yeezu, tanigaa ti da ti-waiti suziɔa, gè ti ye ta-masagiti zeezu. Ta-masagiti ta zooli ɔologolo, keɔe gè la nu nɔpe kula ti ya.»

⁷ Gè tɔɔzeini ga baalagi naati makega, niiti ti leveai na saai ma, ma un ge da ma mee ga zɔiti ti maawɔinni baala kpulugi zaama. Gè baala make tukpɔ feleg vaagɔeni bɔɔɔ ue. Gè ma mɔungi laasei pɛe ga «Zaalai,» gè felesieɔi laasei pɛe ga «Gilibai.» Gè zeba gè da ɔaaba baalagiti ma. ⁸ Alu gilagi laawu, gè make nu savagpiti kpɛeni. Naa uoluma, zii la ɔeni loɔni baalagiti bu, tiya balaagi wɔinzeɔe ti ma. ⁹ Gè ɔeni baalagiti ma: «Gè la mɔ wo ɔɔɔkula pɛ! Zɔi é zaazu, naa za! Zɔi ta ɔe paazu, naa bɔɔɔ ye ná, ti paa! Zɔiti ta ye vulua, naati ti da bɔɔɔ mi yɔɔɔzɔu.» ¹⁰ Gè nà-tukpɔi zoni, nii daa ga «Zaalai,» gè galeɔale, naa ɔe ga nà-minazegɔe ɔologologa, nii é ɔea gi yɔɔɔzɔu gá ziiti pɛ. ¹¹ Minazegɔe-gi naa ɔologoloni naama voloi nɔ. Baalagi niiti ti wola maawɔindai, ti ɔeni weɔzu bà, naati ti kweeni ga, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa é bɔɔzu ga niima vaiti maauole. ¹² Gè ɔeni ti ma: «Ni wa kaana ga soloo faa ue, a sàlai ve zèa, ba wo ze ná.» Ti wali ɔae uusuavagpɔi (30) ɔaaluni, ti fe ga sàlai. ¹³ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni mà: «Walii é ti ɔaaɔu ga ma uagpɔi, naa uili ya digi lo nui ma, nii ti kaai ga nàun sɔngpɔi.» Gè wali ɔae uusuavagpɔi (30) zegeni, gè pili ya digi lo nui ma, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-peɔeɔi wu. ¹⁴ Naa uoluma gè nà-tukpɔi velesieɔi «Gilibai» ɔaleɔaleni, naa ɔe ga keɔeɔelounlai ɔologologa Zuda ta Izelayele yɔɔɔzɔu.

¹⁵ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni mà: «Bɔɔɔ maagili niina ga baala make nui ná-sɔɔlaiti, nii é ɔeɔu ga ɔimalala nui.

¹⁶ Mazɔɔɔ nà baala make nu ɔila buzeɔeɔu zooli nii zu, nii é la yiizoolɔe ga baalagiti, ti ɔeɔu ti za, é la baala goiti gaizaa, nii maawanaai é la naa ualoo, nii kedegai é la naa ɔɔɔkula. Kɔɔngi ɔa ɔe ga togani niiti ti wulbai naati ma zuaiti, é da ti-uolokagiti baliuali.»

¹⁷ Maanɔɔɔ ɔa ɔimalala uuala make nui ue, é ɔeɔeɔu ná-baala kpulugi ua!

Teigi boɔa zɔkɔi zeeɔi zu vikeɔi ɔologolosu, ta é zeezazu uele ɔaaɔeɔeɔeɔeɔeɔeɔeɔe wolo su!

Zeeɔi za ma faan, ta zeezazu uele ɔaaɔeɔeɔeɔeɔeɔeɔe za su faan!

Masagi ná-zobo סאלכאda gaabelagi

12 גױגױ GALAGI ná-keela wooi daazeelai Ize-layele ma.

גױגױ GALAGI wooi gá,
teigi é geegolgi zelegai, é zoi la,
é lati é nu vului yenvui bete su:

² «Nà Zeeluzaleme gëezu ga gaazulati דא זעלע, nubuseiti pe be, ti maagoolii zu. Uele nò gána é gëezu la ga Zuda, siegi zu Zeeluzaleme zeizu la kele su. ³ Naama volo ná, nà Zeeluzaleme losu gbigi nubuseiti pe tuđ, ege kotu wolai nii nu nape ge la zooga buzegezu. Zi nape a ge é buzege, naa gá bōđ maawana. Názu eteai zu yooiti kpein ta bōsu, ti wuzege daalōđma. ⁴ Gōđđ GALAGI wooi gána: Naama volo ná, nà ta-zooiti dođa ga dualuagi, gè ta-zoo bize nuiti dođa ga titigi. Kele nà baa Zuda nubuseiti maazu, gè zii giligiti ta-zooiti gaazugole. ⁵ Zuda gundigiiti ta ge bosu yimau e ga: «Zeeluzaleme nuiti ta ta-zebai זאלכא ta GALAGI, Gōđđ GALAGI ya, Fai-Pe-Maligi.» ⁶ Naama volo ná, nà Zuda gundigiiti ke ga abu bōi golai nii é dōbōi ua, gè ti ge ga sōmō abui, é zosu molo giliiti ba, ta ti-maagoolii zu nubuseiti pe gala metu uepemaue pe. Kele Zeeluzaleme zei wo nuiti ta ye ti-zeizue nō ziileigi zu.

⁷ Gōđđ GALAGI gá tōzeizu de ga Zuda nubuseiti kizoga, naa gá a ke Davide mavofodaiti, ta Zeeluzaleme nuiti ti mina waso, ti ua ka ga ti vizoge Zuda nubusei mōtaiti ba. ⁸ Naama volo ná, Gōđđ GALAGI gá Zeeluzaleme zei wo nuiti make, zoi sebei wola uelei ti zaama, naa gá zebai זאלכא ga Davide gëuele, Davide ná-peleyegei gá ge ti ue ege GALA, ege זאלכא Gōđđ GALAGI ná-geezugeelai nii é ziesu ti lugō. ⁹ Naama volo ná, zoi niiti pe ta wuzege Zeeluzaleme laalōđma, nà ti pe kologolo.»

Saa wōbi é wosu zoi zu ná pe

¹⁰ «Nà maawōngá yenvui, ta maanene yenvui yei Davide ná-peleyegei ma, ta Zeeluzaleme nuiti ma. Ta gaazulo nōun ba, nēi ti bōnōi. Ta wōbi ná-faa zu, egeuele nu a wōbi la gila loin zaazuue. Ta bōđ maawōin ga gaawana, ege nu a uala ná-doun mōungi ma. ¹¹ Naama volo ná, saa wōbi gá wōbi Zeeluzaleme, egeuelei é gëeni la Gadadelimon, Megido uetugi zu. ¹² Saa wōbi gá wo zoi zu ná pe, peleyegei giligilagi gá uu ye: Davide mavofodaiti ta-ueleyegei gá uu ye, ma anzaiti ti uu ye, Natan nōnōiti ti uu ye, ma anzaiti ti uu ye, ¹³ Leevi nōnōiti ti uu ye, ma anzaiti ti uu ye, Simeyi nōnōiti ti uu ye, ma anzaiti ti uu ye, ¹⁴ zōoma ueleyegeiti ti uu ye ga gilagila, anzanuiti balaa ti uu ye ga gilagila.»

Kōđđ gani kōbi nuiti tukpōgaaleue vai

13 Naama volo ná, zieungi laa gá lao Davide ná-peleyegei ue ta Zeeluzaleme nuiti be, é ta-gotoiti ta ta-gōzōba vaiti gba.

² Gōđđ GALAGI Fai-Pe-Maligi wooi gaa: «Naama volo ná, nà kōđđ ganigiti folo zoi ua, nu nape ge la mō

ti-laasei boga. Nà ma gála goo wo nuiti balaa kula zoi ua, ta kōzōba gisieiti pe. ³ Naazu, zoi nape é gëezu GALA goo wosu, זאלכא kegei, ta זאלכא deei ta ge ma: «É la mō yega vulua mazōzō zee gála gooi gá è bosu Gōđđ GALAGI lođi zu.» זאלכא nuiti bōđđgo gá naazu ti bōzō, siegi zu é gëezu GALA gooi wosu da. ⁴ Naama volo ná, ma gála goo wo nuiti ti pe ti laa gá ve ga unfegi, siegi zu ti gála gooi wosu da, ti זאלכא ta-gulakelemaiti su. Ti la mō kea pe, ti ua sua leđa zege wolai ta loo gōba, ti ua da nuiti yaava. ⁵ Ti giligilagi a da ge ma: «Gè la ga GALA goo wo nu, nà ga tii ge nu nō, tii ge yooiti ta zèa kaite mà nu niine ziesu.» ⁶ Ni ta gaazagana, ti ge ma: «É palai niiti זאלכא ge gale, ti è-gōlōgi ma?» Tođa ti woogaaute, é ge ma: «Gè ti זאלכא ge nēepōđiti ta-uelei wu.» »

Minazefegi niine vai uolu

⁷ Gōđđ GALAGI Fai-Pe-Maligi wooi gaa:

«Bōđa זאלכא wuzege nà-baala make nui laalōđma, nēepōđi laalōđma!

Baala make nui lođa,
baalagiti ti zuvaza,
nà ma goiti balaa dođa.

⁸ Zoi zu nubuseiti gaa gá gwesu saua,
seizu felegōi gá za, ti undaavili,
kele seizu gilagi gá ye vulua zoi zu.

Gōđđ GALAGI wooi gána.

⁹ Nà seizu gilagi naa lo abui zu,
gè gaawun kōzōi gála ba,
velei nu a da walii gaawun da kōzōi gála ba,
nà kōđi gála ba,
velei nu a da zanugi ma gōzōi gála la ba.

Naazu ta fāli, gè ti woogaaute.

Nà ti loli ga: «Nà-nubuseiti.»

Tiya ma, ta ge ma: «Gōđđ GALAGI gá é ga gá-GALAGI!» »

Gōđđ GALAGI ná-foloi ta nepi gaabelagi

14 Wele Gōđđ GALAGI ná-foloi ua é uaazu, foloi nii ta ge aniiti gaagweezu la da-zigigi goozu, niiti ti zogai kōbi zu è uō be. ² Nà zii giligiti pe gaale ba, ti kōbi vala Zeeluzaleme ua. Taai gá zo, toomai gá ge peleiti bu, pumai da ge ga anzanuiti, nubusei gilazuue pe ka li duđlai zu, kele nubusei mōta goi gá ye taazuue. ³ Naa uoluma Gōđđ GALAGI gá ua é kōbi gō zii giligiti naati daalōđma, uelei a da kee la kōđđ voloiti su. ⁴ Naama volo ná, tođa lo Wolive gizei ma, nii é Zeeluzaleme gōbaue folo gūlazu uelei. Wolive gizei gá uali sakpa ma, é zo folo gūlazu uelei é li folo liizu uelei, petu golai ge ti yōđzu, gizei gilazuue gá likpi ga lekpea uelei nu gōzezuue, gilazuue likpi ga lekpea uelei nu yeeazuue. ⁵ Wa uela, wo li ga petugi zu uelei, nii é nà-gizeiti zōđzuue, mazōzō petugi naa gá li é zei Asale ua. Wa uela uelei wo gēni uelazu la zou balii ua, Zuda masagi Wōziase ná-siegi zu. Naa uoluma nà-GALAGI, Gōđđ GALAGI gá ua niina, ta ná-geezugeela padegaiti pe.

⁶ Naama volo ná, wozakala ge la mo gēa ná, kōkē la mo gēa ná, ta ziebun ge la mo gēa ná. ⁷ Foloji naa gila kpe no ga é kōkō ma, Gōgō GALAGI ga é kwē, folo la mo gēa ná, ba kpidi, anē kpōkō wozakalagi ga volo.

⁸ Naama volo ná, zenvu su dēungi laa ga lao Zeeluzaleme, é da yei, ma dēi gilazuuē ga yei ga folo gūlazu uele bolodēi uo pelei, gilazuuē yei ga folo liizu uele bolodēi uo pelei, uele gāna a gē la fogoi ta samai.

⁹ Gōgō GALAGI ga masadai gē eteai pē unda. Naama volo ná, Gōgō GALAGI gila kpe no ga a gē bōgō gaazu, to gila kpe no ga tōgō a gūla balaa.

¹⁰ Zoi naa pē ka valibo ga nēmei, é zo Geeba é li Limon, Zeeluzaleme lēkpēma uelei nu yeezazuē. Zeeluzaleme gaa ga gōoza koba laaiti pē ba, taai zu ga wōkō, é zo Benzamen sigīdauē, é zeeli sigīda uōkōmai ma, é li Zokosu sigīdauē, é zo mōkō Gananeyele uele gāagōoza golai ma, é zeeli masagi ná-kōgēlauē. ¹¹ Sei ga wo taazuē, ani la mo gēa ná nii foovoai, Zeeluzaleme ga zeī ziileigi zu.

¹² Wēle maanōgō niiti ka Gōgō GALAGI a ti zeī nubusei naati ma, niiti ti kōkō gōai Zeeluzaleme laalōgōma. Ta ye vulua ti-gōkōgi luula ti ma, ti-gāazugēzegiti ti luula ti-gāazugōkologiti su, ti-nēgiti ti luula ti-laagōozuētī. ¹³ Naama volo ná, Gōgō GALAGI ga ti gē unga wuulee, ta gē bōgō zigazu ga ti-yeebuinti, ti do ga kili ga kakapēpi. ¹⁴ Zuda nuiti ta uōkōpē Zeeluzaleme pēpi ua, ta naavoloi gūla ti-maagoolii zu zii gīligiti zeā,

ta zanugi gāale ba, naa uēē walii ua, naa bō sege mōin-mōin ba. ¹⁵ Maanōgō nii no a zeeli nubuseiti ma, naa gēgalai no ga a zeeli zii gīligiti ta-loganiiti ma, ta gē kōkōzūuē, sooiti, soovale fuuluiti, soovalegiti, ta pōmēiti.

¹⁶ Naazu zii gīligi niiti kpein ti kōkō valaai Zeeluzaleme ua, ta-nubusei mōtai niiti ta ye vulua naati ta da lē kona-o-kona, ti kōkō masagi wu, Gōgō GALAGI Fai-Pē-Maligii, ta ti kota vetii gūla. ¹⁷ Kēle ni eteai zu yooi gila kpalaā ka gēlena lēēzu Zeeluzaleme, é ua kōkō masagi wu, Gōgō GALAGI Fai-Pē-Maligii, naama yooi la mo tona zōkōga. ¹⁸ Ni Ezipete nuiti ta gēlena lēēzu Zeeluzaleme, ti ua kota vetii gūla, maanōgō nii Gōgō GALAGI daazu zii gīligi zōiti ma, ti la lēni feti gūlazuē, naa gēgalai no ga a zeī ti ma. ¹⁹ Naa ga a gē ga Ezipete ta zii gīligi zōiti ta-bakō a zeeli ti ma, tēiti ti la lēni kota veti gūlazuē.

²⁰ Naama volo ná, ta seuei gē sooiti kōbu lalagiti ma, ti gē ma: «Makēge Gōgō GALAGI uē.» Gōgō GALAGI ná-pēlei wu ligiiti ta nade, ege nāma vaza anipakaiti zalaga gūlazuē gākalauē. ²¹ Zeeluzaleme, ta Zuda ligiiti kpein ta ve Gōgō GALAGI uē, Fai-Pē-Maligii, niiti kpein ta gē uazu zalaga gūla vai ma, naati ta da ma ligiiti sege, ti da zalaga zuai gili ti zu. Naama volo ná, yaago nōpē ge la mo gēa Gōgō GALAGI Fai-Pē-Maligii ná-pēlei wu.

Malasi

Ebulu wooi zu Malasi laaseigi uoluuε ɔa ga «nà-keelai.» Naama laaseigi ɔila nɔ ɔa seueai gaagwesu sauagɔi zu, puuzu ɔilagi zu, é dεezu ga: Ɔoɔɔɔ GALAGI ná-keelai ɔa é uaazu é ná-pelei bεε.

Ti ɔeni ɔεezu balaagi GALA goo wo nuiti ta zalaɔa ɔula nuiti ma: «GALA Keelaiti» (2:7, ta Azee 1:13 zu). Naa ɔa é kεezu, tanigaa ti ɔεezu Malasi laaseigi ɔa ga daaseigi ta ti pεeni ba, kele nu la ɔeni nɔnɔ ma laasei kitei ɔwεε.

Malasi ná-seuei ɔεeni kona undɔɔlugɔi ma ɔaagwesu mɔungi ma ziegiti su, Yesu Klista zɔɔɔ foloi yeeluɔɔ. Siagizu, Izelayele nuiti ti uaai ma la ta-yooi zu, ti zeɔe zou ɔiligiti su ueti ti ɔeni naati pela uelei zu, ti ɔaalɛini, ti ipɔ ge leve, Malasi ná-GALA goo wo wotii ɔεeni Zuda nuiti saama, GALA sei uelei lo fai uolu, ta GALA dεbi uelei ma wotiiti ti lɔɔzeini uolu, Pels masadai ma ziegi zu. (Mal 1:7, 8, 12-14; 3:10) Fai tanigaani ti wogai Seuei zu, ti ɔεεue nɔ eɔe Esedelase ta Neemi nii ta-voloi nɔ. Vulu vaiti ti ɔeni kεezu ta kidaalevelala nuiti, ta ti zɔɔɔɔgani ma uu-usiiti kulalalai. Esedelase ta Neemi ti deveiti boni naama vaiti daabɔɔma. (Esd. 10:3; Nee. 13:23-27; 13:1-3).

Tɔɔzei ba ga nubuseiti ti la ɔeni GALA ná-minazefegiti daazeelias ɔaani fala, ti ɔigiti maagoozaa ɔeni de Ɔoɔɔɔ GALAGI ua. Zuda nuiti ti ɔeni ziezu ga GALA ná-pelei, kele ti la ɔeni ma leveiti sosu ga pagɔ.

Zenvu su ƆALAGI ɔwεε fai la ɔeni ti yiima ga ɔiteɔite. Zalaɔa ɔula nuiti ti la mɔ ɔeni ziezu ta-wotii wu, Izelayele nuiti balaa ti la ɔeni luazu GALA ná-tɔgi ua. GALA keelai ná-kisiei zu, naama vaiti maavele ma ti ɔeni ɔεezu, keni é wuzege é zalaɔa ɔula nuiti ipɔɔ, ta é bo Izelayele nubuseiti ma ga keni ti valibo ti-yiimaueiti. É bena GALA ná-nεεbei ma vai loo ti ɔigiti su, é bo ti ma ga: «GALA ná-tukɔɔɔaaleuei ta paa voloi maabuɔa. (Mal. 2:17-3:5; 3:13-24). Malasi ɔa Ɔoɔɔɔ GALAGI ná-keelai uaa vai wosu (3:1), nii é ga: Eli niinei (3:23, 24). Naa ɔa uaazu Maligii bɔɔɔgoi luɔɔ, nii é ga: Minazefegi ma ɔeelai nuiti ti maabɔunsu ga ɔiteɔitegi (3:1). Anεε kitogi kpein ge ɔeni ná, Izelayele nubuseiti ti uaai ma ti zeɔe zou ɔiligiti su, ti ze ta-yooi zu, ti ɔεeue la ɔeni de bεteni, keni nii é ga Eli niinei, naa uaa é nubuseiti kigi ɔεeue bεte ta-GALAGI laagomi fai zu. Yesu Klista ɔa é ga: Minazefegi niinei ma ɔeelai, naa laagomi fai ɔa é daazeelizu ade ma, é ade loli ma mɔnɔ za.

Nubuseiti ta-vaane wuuɔwεetalai

¹ Ɔoɔɔɔ GALAGI ná-keela wooi, é boni Izelayele nuiti ma, é ɔula Malasi la.

² Ɔoɔɔɔ GALAGI ɔe ma: «Nɔnɔ, gè wo nεεue ue. Kele wa gàazaɔasu, wo da ɔe ma: «Lee ɔa gá kwεε ba ga è gi nεεue ue?» » Ɔoɔɔɔ GALAGI gooɔaavotegi veeue, é ɔe ma: «Ezawu la ɔeni ga Zakɔbe keεɔeloin baa? Anεε naa ue, gè yiimizeɔeue ga Zakɔbe, ³ gè Ezawu likpi. Gè ná-gize yooi ɔea ga fuagi, gè ná-poganiiti kwea koueiti ma teubai zu.» ⁴ Ezawu mavofodai, Edɔme, ɔa zoo, é ɔe ma: «Gi ɔolooɔoloo, kele gá ada woloaiti tosu uolu.» Kele Ɔoɔɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maligii ɔe ma: «Ti náti to, ná náti toka nɔ, ta-yooi ɔa loli ga zooli nii faa ipɔi masadai ɔεezu su, ta nubuseiti niiti Ɔoɔɔɔ GALAGI ti laabɔɔma yeenɔpe. ⁵ Izelayele nubuseiti, wo-ɔaazuue ɔa naati pe ka, wo da ɔe ma: «Ɔoɔɔɔ GALAGI wɔɔɔbue Izelayele nà-zou ɔwεpelegiti pe polu ueleiti!» »

Lebiyai nii maaneai é ve Ɔoɔɔɔ GALAGI ue

⁶ Ɔoɔɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maligii ɔa é nii wosu zalaɔa ɔula nuiti ma: «Doin ɔa da keεɔe lebi, botiɔe nui balaa maligii lebi. Ni ná ga ɔeɔeɔe, lebiyai begele ɔa é veezu bè? Ni ná ga maligii, unfemai begele ɔa é bè? Wa dàaseigi ueleuilisu. Kele wa gàazaɔasu, wo da ɔe ma: «Leeni ɔa gi è-laaseigi ueleuilisu da?» ⁷ Wa uaazu ga kɔɔba laamianigiti nà-zalaɔa ɔulazuueiti. Kele wa

gàazaɔasu, wo da ɔe ma: «Leeni ɔa gi è ɔɔɔɔ la?» Wo ɔe vai zu ma: «Ɔoɔɔɔ GALAGI ná-tabalii ɔa ga fuun gani.» ⁸ Siegi zu wo uaazu la wo gaazuɔole logani ɔula ga zalaɔai, faa ipɔ la ga naa baa? Siegi zu wo uaazu la ga dekpue gelei ta seebe geleiti, faa ipɔ la ga naa baa? Naa ve leε da-you ɔundigii ya! Togá yeezei nei è wu, é è zuzo ga pagɔ?» Ɔoɔɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maligii ɔa é boga. ⁹ «Niima ziegi zu, à kɔɔɔ mu ga wo màanneene, nèi gè ga wa-GALAGI, nii a ke gè nà-nubuseiti wo maawɔingá! Naati fea uoluma, wa kaazu ga ná wo zu-zo ga pagɔ baa?» Ɔoɔɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maligii ɔa é boga. ¹⁰ «Fizɔe mu ga wo zaama, nu ɔila ge sèi uelei ma bogiti daaɔulu, nii a ke wo mina abui ɔaazo wafuun nà-zalaɔa ɔulazuue.» Ɔoɔɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maligii ɔe ma: «Ziima nɔpe ge la ga woye, gè la yeezeizu wa-vebeani nɔpe bu. ¹¹ Mazɔɔɔ tɔɔɔ wɔɔɔ zii ɔiligiti saama, é zo folo ɔulazu, é li folo liizu. Mini-o-mini, ta ani maku neenegiti galazu dèbi vai ma, ti da ua ga vebeani nadegaiti, mazɔɔɔ tɔɔɔ wola ɔa wɔɔ zii ɔiligiti saama.» Ɔoɔɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maligii ɔa é boga. ¹² «Kele woun, wa bèlelalazu, wa ɔena ɔea ma: «Maligii ná-tabalii ɔɔɔue, daamianigi é zɔɔɔ gaa, kulanuma nɔpe ge la naa ua.» ¹³ Ɔoɔɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maligii ɔe ma: «Wa laabeluzu ga ze, wo da ɔe ma: «Bɔɔɔ bɔɔ vaa ɔa ga nii! Wo da ua ga toganii niiti ti unmaai, niiti ti lekpuzu, ba ti zeebezu, vebeaniiti kana wo ti veezu! Wa kaazu ga ná yeezei nei naati bu baa?» Ɔoɔɔɔ GALAGI ɔa é boga. ¹⁴ «Foovooi ɔa yaava nui ue, nii togani zine

uagɔi ta zea ná-togani bulugi zu, é minazegeai la GALA bɛ, é naa ye ná, é zɛba é ua ga taɟili nii daa la zeelini, é naa gɛ ga zalaɟai Maligii uɛ! Mazɔɔkɔ ná ga masa gola, dàaseigi maayikiai zii ɟiligiti saama.» Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟa é boga.

Zalaɟa ɟula nuiti tenɛ fai

2 «Zalaɟa ɟula nuiti, devei ɟa niizu é veezu wo ya.»
2 Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟɛ ma: «Ni wo la woiloni, wo ua so ga ɟigi, wo ua dàaseigi lɛbi, ná wo voovoozu, gè wa-undaanɛiti maavalibo ga maanɔɟi. Ungo, ná wo-laa luyaiti maavalibo ga foovooi, tɔɔzei wo tanɔpɛ ge la segeni ga yii, é ua dèbi.

3 Ná wo-mavofodai gologolosu. Ná togani booitii fazasu wo-ɟaazuuɛ, suaiti wo ti ɟulazu ga zalaɟai waweti voloiti su, wo uɛɛ ma booitii ba, ti wo laauili etea uelei. 4 Wa kwɛɛ naazu ga gè devei nii veeuɛ wo ya, naa ɟa a kɛ naama minazɛɟegi yena ɟɔ, nii gè segeni Leevi mavofodai uɛ.» Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟa é boga. 5 «Minazɛɟegi naa maavele ma, gè zɛnvui ta undaanɛi veeuɛ ti uɛ. Gè ti veeni zea, nii a kɛ é unfe mà, tama é unfeni mà, sasu da bali gàazu. 6 É ɟeni kalagi wosu ga gaamai, telebotala vaa la ɟeni dakɔɔgiti su ɲegelein. É ɟeni ziezɔ pɔ ziiileigi zu ta sɔledai. É nu ma mɔinmɔin segeni faaɟaaza golai uolu. 7 Mazɔɔkɔ zalaɟa ɟula nui ɟa da make faaɟwegi ma, tɔ ɟa ta da tɔɟi maagaazagabo ma, tɔɔzei toɟa ga Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ná-keelai. 8 Kele wɔun wa, wo ɟakaga, wo zɛɟe pele uagɔi ua, wa-ɟala bo peleii ɟɛa ga ma mɔinmɔin too zabui. Gaama zu wo Leevi ná-minazɛɟegi gologologa.» Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟa é boga. 9 «Nà Izelayele nubuseiti kpein buzeɟezu wo laalɔɟma, ga ti wo uelɛuili, ti wo uelɛuele, tɔɔzei wo la ziezɔ ga ziima, wa zeelɔɔɟɔzui ɟɛɛzu, wa ɟena nuiti kalaga ga tɔɟi.»

GALA ná-tɔɟi gologolo pele felegɔi

10 Ade-ɟɛɛ la ɟila nɔ baa? GALA gilagi nɔ laade, é ua ade bɛte baa? Leeni vaa zu ade bɔɔɟɔ yaavazu, de da de-mɛmɛwolani ta-minazɛɟegi gologolo? 11 Zuda nuiti ti wooualadai ɟɛa, ti da kɔɔɔba vai ɟɛ, Izelayele yooi ta Zeeluzaleme. Zuda nuiti ti seizu ɲadegaí ɟɔɔɔ, uɛ ná nɛai Gɔɔɟɔ GALAGI uɛ, ga ti lii uelei, ti da zii ɟili anzaiti fulu, ti da nɔkɔ kɔɔɟɔ ganigiti bu. 12 Zunui nii é naa ɟɛɛzu, Gɔɔɟɔ GALAGI ɟa ma zuwu ɟaaleuɛ Zakɔbe ná-peleyeɟei wu. Naama nui doun la mɔ ɟɛa zea, ba mavofoda, ba nu nɔpɛ nii a ɟɛ zalaɟaiti kulazu Gɔɔɟɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maligii uɛ.

13 Wele, faaɟaazagi taɟili ba, nii wo kɛɛzu mɔnɔ: Wa Gɔɔɟɔ GALAGI ná-zalaɟa ɟulazuuɛ maabɔɔlesu ga wo-ɟaazudɛiti, naa uɛɛ ɟɔɔɔiti ta kpalagiti ba, tɔɔzei Gɔɔɟɔ GALAGI la mɔ welezu wa-zalaɟaiti ba, ta é la yeezeizu wa-vebeaniiti bu. 14 Wo da gaazagagi wo ga: «Leeni vaa zu naa ɟɛɛzu?» Tɔɔzei Gɔɔɟɔ GALAGI ɟeni ga zeelei wo ɟilagilagi wo yɔɟɔzu wa wo-anzaiti, niiti wo ti zeini wazunu loungo ziegi zu, niiti wo ɟɛai ti uɛ ga wooualada nuiti, anɛɛ ni ti ɟɛɛuɛ ga wa-ziepolu nuiti ta wa-mi-

nazege anzaiti. 15 Gɔɔɟɔ GALAGI la wo felegɔ wo ɟɛeni ga kpuse ɟila ta zɛnvui ɟila wa tɔ? Lee ɟa é ga naama bɔsu vai uoluɛ? É la ga wo-mavofodai kɔɔkɔ nɔ baa, nii GALA ge feezu? À dama ga bɔɔɟɔ, wa ua ɟɛle anzanui ua, nii wo seidai wa-zunu loungo ziegi zu! 16 Gɔɔɟɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ɟɛ ma: «Anza ɟɛle ba vai maayo ge la bɛ. Zɔi é ɟɛlezu anzai ua, kulauɛ eɟe nui, nii é ná-seɟei zulaavesu ga pamai, a ɟena toosu vaiti kɛa.» Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟa é boga. À dama ga wo-yɛnvui, wo mina ɟɛ ga wooualada nu!

Maligii ɟa ná-keelai leuesu

17 Wa Gɔɔɟɔ GALAGI bɔɔɔzu ga wa-bɔɛzɔɟulaiti. Kele wa gaazagagi wo su, wo da ɟɛ ma: «Leeni ɟa gi kpɔɔɔzu la?» Wa kpɔɔɔzu, wa ɟena ɟɛa ma: «Nu-o-nu nii é faa ɲɔi uolu, naa ɟa pagai Gɔɔɟɔ GALAGI ɟaazu, toɟa losu naama nuiti polu.» Baa mu: «Telebo GALAGI ɟa mini?»

3 Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟɛ ma: «Nà ná-keelai leuesu, ga é pelei bɛte tɔɟɔ. Maligii nii wo kpɔun-su, naa ɟa ua, é le gaamanɔ GALA sei uelei wu, uɛ ná ga nɔnɔ. Minazɛɟegi ma ɟeelai wo wɔin ɟɛɛzu, wele, tɔ ɟa é uaazu.»

2 Kele bɛ ɟa a zie paa voloi wu? Bɛ ɟa a ye lo kɔɔɔ, siegi zu é ɟulazu la kelema? Mazɔɔkɔ kulauɛ ga ɟain bo nui ná-abui, eɟe seɟɛɛi zeeɟaabaai. 3 Toɟa zeii ga ɟain bo nui ɟɛuele, nii a da kɔlui bɔi, é gaawun, é wali ɟaei ɲade. Toɟa Leevi mavofodai ɲade, eɟɛuelei nu a da zanugi ta walii ɲade da. Naazu ta ɟɛ ga Gɔɔɟɔ GALAGI nɔnɔiti, ti ɟɛ ga nuiti ti uaazu ga vebeaniiti, eɟɛuelei é la tɔɟi zu. 4 Gɔɔɟɔ GALAGI ɟa yeezei naazu Zuda nuiti ta Zeeluzaleme nuiti ta-vebeaniiti bu, eɟɛuelei zɔɔma voloiti ti ɟeni la, kona mɔungiti su.

5 Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟɛ ma: «Nà uaazu wo zaama, nii a kɛ gè wo lukpɔ. Gè zuvile ga gè zɔɟoiti ta weenzo nuiti peelala, ta niiti ti zɛɛ ɟonaiti bosu, ta niiti ti la botiɟe nuiti salai veezu. Nà ɟɛ balaa naati daalɔɟma, niiti ti la luazu bà, ti poanzaiti ta podointi kpɔɔɔzu, naa uɛɛ seikɔɟma nuiti ba.»

Puusieiti ta GALA kɔɔiti ta-vai

6 «Nà ɟa gè ga Gɔɔɟɔ GALAGI, gè la zɛɟe ɟɛuele ma pɛ! Naa maavele ɟa é keeni, wɔi wo ga Zakɔbe mavofodaiti, wo ma zuwui ɟaa la leueni. 7 Kaite wo-mɛmɛwolani ta-zieɟiti su, wo uoluaveni ná-deveiti ba, wo la ɟoloni ti uɛ. À ɟale ma pɔ, ná ɟale ma wo nɔ.» Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟa é boga. «Kele wa gàazaɟasu, wo da ɟɛ ma: «Gá ɟale ma è uɔ ɟale?» 8 Nà wo woogaauotesu ga nii: Nu ɟa zoo nei é GALA unma? Mazɔɔkɔ wa ùnmazu. Kele wa gàazaɟasu, wo da ɟɛ ma: «Gi é unmauɛ ɟale?» Wa ùnmazu, siegi zu wo ɟɛlezu la wa-uusieiti ta wa-GALA kɔɔiti feezu la. 9 Foovooi zeelieu wo ma, mazɔɔkɔ ná ɟa wo pɛ wo ùnmazu, wɔi wo ga nubuseiti. 10 À ua mu ga wa-uusieiti kpein naavolo makesuɛ GALA sei uelei wu, naa ɟa a kɛ, daamianigi mina uala ná-pelei wu.» Gɔɔɟɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligii ɟɛ ma: «À pòluɟula le ga naama uelei, wa pɛte, ni gè la

geegɔŋgi ma uelelaueɛti daalaoni wo ue, gè ua tuya loo wo ue, é uooua ma.» ¹¹ Gɔŋgi GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii gɛ ma: «Nà kotogiti kologolo wo ue. Ti la mɔ wa-yooi gaawaaiti kologologa pɛ. Ta wa-leezen beleiti ta ye waazu gɔ wa-balaɣaiti su.» ¹² Gɔŋgi GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii gɛ ma: «Zii gɣiligiti kpein ta gɛ wo ma undaanɛ nuiti, mazɔɔ wa gɛ zou nɛai zu.»

GALA ka ná-telebodai læezu

¹³ Gɔŋgi GALAGI gɛ ma: «Wa belelala bɛzɔgɔlaiti bosu dàalɔŋma. Kele wa gàazaɣasu, wo da gɛ ma: «Lee bɔŋɔŋka ka gi bogai dɔun è laalɔŋma?» ¹⁴ Wa gɛezu ma: «Nu gɔ botii gɛezu GALA bɛ nɔ fuun. Gi ná-deveiti soga, gi bɔŋ maawɔin, nii a ke gi Gɔŋgi GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ná-kɔɔbai zɔɔ, kele lee gɣlanuma gɔ gi zɔɔɔgai naa zu?» ¹⁵ Naa gɔ é ba, gi gɣida bu ga waso nuiti ka ti ga undaanɛ nuiti. Ungo! Nuiti ti faa nɔ uolu, naati ka ti kulagaanɛzui zu. Anɛ ni ta GALA sugɔŋsu, faa nɔ ge la ti ua, ta gɣlazu su.»

¹⁶ Kele, niiti ti Gɔŋgi GALAGI ue ga woogɛgɣila nuiti, naati ti woolaani ma ga pagɔ, Gɔŋgi GALAGI gɣidaani ti bɛ woointi bu, é ti woomenini. Sevei gɛeni ga gɣizesui Gɔŋgi GALAGI gɣazu, naati ta-vaa zu, niiti ti bɛ ga woogɛgɣila nuiti, ti da debi. ¹⁷ Gɔŋgi GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii gɛ ma: «Yeei nɔ ge uazu nà-zobogi gɣlazu la kelema, naama nubuseiti ta gɛ ga nɔnɔiti, ta nà-nu gɣitegɣigiti, nà ti gaazumaawɔingɔ, egɛuelei doun

keegɛi a da ná-doun zunui gaazumaawɔingɔ la, nii é botii gɛezu bɛ. ¹⁸ Wa wele naazu, wo ka mɔnɔ ga zɔŋzu gɔ telebo nuiti ta nu nɔiti ba, ta zɔŋzu gɔ naati ba ti botii gɛezu GALA bɛ, ta niiti ti la botii gɛezu bɛ.»

¹⁹ Gɔŋgi GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii gɛ ma: «Foloi ta gɔ uazu, toga gɛ egɛ abu bɔi golai, nii kpadii. Naama volo ná, waso nuiti kpein, ta niiti ti ga faa nɔ gɛ nuiti, ta gɣala abui zu, egɛuelei molo baɣai a da gɣala la, ma laagi, baa ma zapei tanɔpe ge la yeɣa ná. ²⁰ Kele, wɔiti wo bɛ ga woogɛgɣila nuiti, telebo foloi gɔ gɣlazu kelema wo ue, ma zezei gɔ ua ga keɣegi. Naazu wa da gɣula, wo da le, wo da uili ga koozunɛi, egɛuelei nike yiivoiti ta gɣena gɣlala la sasai zu. ²¹ Voloi gè nà-zeegaaabaai læezu la, wa zie faa nɔ gɛ nuiti ma, ti gɛ ga zuuui wo gɔŋwu.» Gɔŋgi GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii gɔ é boga.

Eli uaa vai uolu

²² «À gɣize Moize ná-tɔgi ta deveiti su, nà-botigɛ nui nii gè ti veeni zea Gɔɔlebe gize ma, Izelayele nubuseiti kpein bɛ.

²³ À wele: Nà GALA goo wo nui Eli levesu wo ma, aisa Gɔŋgi GALAGI ná-foloi ua zeeli, naama volo wolai nii maayikiai. ²⁴ Toga doun keegɛiti zɔŋzubeɛ ta ti-lointi, é lointi zɔŋzubeɛ ta ti-gɛeni, naa gɔ a ke gè mina ua gè ua faa nɔ la zooi ma, é ua gologolo.»

Kεεwotiiti

Seuei lɔzeizuue ma woo mɔungiti

Keelaiti kεεwotiiti ma zeuei ɔa é ga Woo niine uagɔi zausiasiei ma lodai. Nu ɔila kpegi ɔa é seue felegɔi niiti keai, daaseigi ɔa ga Luke, é ɔeni ga ɔɔɔɔɔɔɔɔ ta Pɔle zieɔɔɔɔɔɔ. Tosu wola ɔa ná-seueiti ba Minazefge niinei zu, mazɔɔɔɔ toɔa é Egilisii lɔzei uelei zeueai.

Siε mɔinmɔin su, seuei nii ɔeni lolisu ga «Zenvu Nadegai ɔεεwotiiti,» tɔzei ná zeizu mɔinue puulɔɔlugɔ (50) ma, é ɔa bɔε é uile Zenvu Nadegai ua. Luke ɔeai ma ná-Woo niine uagɔi zeuezu, é belani nɔ naama vaiti ba, niiti Yesu ti ɔeeni eteai zu. Kele é lɔzei niina Yesu le ziegi ma geegɔɔɔɔɔɔ zu, Yesu ɔeuelei maavaliboge ná-kaladopoiti saama: Nu la mɔ kaa ga kpusei ma ɔaazugεzegiti. Uele ɔana Egilisii ná-yeefɔɔɔɔɔɔ lɔzeizu la ga keelaiti kεεwotiiti ma zeuei: Yesu ɔa ná-kaladopoiti saama ga ná-Zenvui mauele, nii é zεbei veezu ná-kaladopoiti zea. Fai niiti ti zeueai keelaiti kεεwotiiti zeuei zu, ta pelei laalaosu Egilisii ná-botii lugɔ feai zea ga é ke yeefɔɔɔɔɔɔ pe su, nii é ga: Yesu ná-Woo niine uagɔi laazeeli vai nubusei pe ma, eyesu zou bela ga.

Zenvu Nadegai ma minazefgegi wo fai keelaiti be

1 Teyofile: Nà-seue mɔungiti zu, ɔe naati pe sugulani, niiti Yesu ti ɔeeni, ta kalagi niiti, é ɔeni ti wosu, mɔunpa, ² eyesu naama voloi zeeli, yeei é leeni la geegɔɔɔɔɔɔ zu, kpegai ma ga deveiti fe keelaiti zea ga Zenvu Nadegai mauele, niiti é yiimazegeni ga tiye. ³ Ná-kpɔɔɔɔ uoluma, naati nɔ ɔa é bɔɔɔ leeni ga tiye poo mɔinmɔin su ga toɔa vulua. Folo uuunaanigɔ (40) laawu, é ɔeni ɔulazu kelema ti ue, é ɔa bɔε ti uɔ, é uile GALA ná-masadaí ua.

⁴ Yeeta, ti ɔeai ma daamii wosu uɔɔma, é niima levei woni ga tiye, é ɔe ti ma: «À mina maagooza Zeeluzalame ua, kele à Kεε ná-minazefgegi maabɔun, nii kulaai dà, ɔe bo wo ma. ⁵ Mazɔɔɔ Zan batizei woni ga ziei, kele wɔun, su la mɔ ɔooza, wa batize ga Zenvu Nadegai.»

Yesu leε uelei geegɔɔɔɔɔɔ zu

⁶ Teigiti ti ɔaaleeni ba, ti gaazagani, ti ɔe ma: «Màligii, naama ziegi zu ɔa è Izelayele masadaí zeizu la uolu baa?» ⁷ É ti woodgaavoteni, é ɔe ti ma: «Wo bεde la ba ga wo siegiti ta yeefɔɔɔɔɔɔ lai kwεε, niiti Kεε ti leveai ba, tɔ bɔɔɔ ná-zobogi zu. ⁸ Kele siegi zu Zenvu Nadegai yeizu la wo ma, wa zεbei zɔɔɔ, wo ɔe ga ná-zeeleiti Zeeluzalame taazuue, Zudee yooi zu ná pe, Samali yooi zu balaa, eyesu zou bela ga.»

⁹ Yesu begai ma ga naama bɔeiti bo, ti ɔaazuyeni ba, é le geegɔɔɔɔɔɔ zu uele, naa uoluma tonabiingi ɔɔɔɔɔni ti ua. ¹⁰ Tei ti-ɔaazuue ɔeni nɔ geezuue, siegi zu Yesu ɔeni liizu la, zunu felegɔ ɔulani kelema ti ue, ti maagfiliai ga sege ɔolegiti, ¹¹ ti ɔe keelaiti ma: «Galilee nuiti, lee vaa zu wo losu, wo ɔa wele geezuue? Yesu nii

buzefgeai wo zaama, é le geegɔɔɔɔɔɔ zu, toɔa ua uolu mɔnɔ, eɔeuelei wo kaai la, é ɔa le geegɔɔɔɔɔɔ zu.»

¹² Ti ɔaleni ma Zeeluzalame, ti zege Wolive ɔize ma, nii é Zeeluzalame ɔoba, ti yɔɔɔzu ɔoozai ga kilo ɔila. ¹³ Siegi zu ti ɔaleni la ma taazuue, ti leeni geezu uelei wu, ue ti bena zeí ná. Teiti ti ɔeni ná ti laaseigiti kaa: Piyele, Zan, Zake, Andelee, Filipe, Tomase, Baatelemi, Matiyo, Alefee ná-doun zunui Zake, Simɔn nii é ɔeni ga Zou Maalobo Nui ta, naa ueε Zake ná-doun zunui Zude ua. ¹⁴ Ti pe ti bena ɔaale ba, ti bɔni ɔi ɔila ma, ti ɔaaba GALA falii ma, naa ueε anzanui tanigaa ua, ta Yesu dee Maali, ta defgeiti.

Zudase maavalibogi ɔaizie vai

¹⁵ Naama voloiti su, Piyele wuzegeni keefɔɔɔloun ungila puufelegɔiti (120) saama, é ɔe ti ma: ¹⁶ «Kεεleaiti, keni GALA seuei zu wooi a la uile su, nii Zenvu Nadegai boni é ɔula Davide la, é bɔeni ma yeelugɔ, é uile Zudase ua, nii é loni Yesu zo nuiti tugɔ. ¹⁷ É ɔeni ga ade ta, é nɔnɔ zɔɔɔ ada-woti ɔilagi nii zu.» ¹⁸ (Kpegai ma ga zou ɔila geya ga telebotala walii, nii ti feai zea, é looni ɔɔɔ ma, kogi uali su, koozu zɔɔlaiti pe ti vaza. ¹⁹ Zeeluzalame nuiti pe ti faa ɔwεeni su, naa ɔa é kea ti naama yooi laasei peai ga Akeledama, ti-laawooi zu nii poluue ga «Nama ba yooi»). ²⁰ «Tama, seueue GALA seuei ma wuye zeuei zu ga:

«Seizuue paka ye,
é uala nubuseiti ma ná!»

Naa uolu seueai mɔnɔ ga:

«Taɔfili ge zeí potogi zu!»

²¹ Keni mu, nu ɔila ge ueε ade ua, zɔiti saama, niiti ti ɔe ade ua, naama ziegi pe su ade ɔeni lɔɔɔ la, ade ɔa ɔula ada Maligii Yesu, ²² é zo Zan ná-batizei wo siegi

ma, é zeeli tɛɛ voloi ma geegɔɔlɔgi zu, naama nui gɛ ga zeelei ta, é uile buzege vai ua, é gɔla saai ya.»

²³ Ti nu felego lɛeni: Zozefe nii daa gɛni ga Balasabase, daasei kili ge gɛni ba ga Zusetuse, ta Matiyase. ²⁴ Naa uoluma, ti GALA falini gani, ti gɛ ma: «Màligii, dei è nui pɛ ziimaue gɔwɛɛ, nu felego niiti saama, naa lɛ ga giye, nii è yimazegɛai la, ²⁵ nii a kɛ é Zudase losuue zege, keela wotii nii zu, uɛ Zudase ná nakai yɛgai, é li ga liizu uele.» ²⁶ Ti kpakutoomai gɛeni, kpakui looni Matiyase ma, é uɛɛ niina keela puugo maazu gɛlagi (11) zɔiti ba.

Zɛnu Nadegai uaa vai

2 Pantekote voloi zeelii ma, ti pɛ ti gaalɛa gɛni de ba ada gɛla. ² Gaamago, zɔngɔ wolai zegɛni geezuuɛ, ege fiile wola, é pɛlei wu ná pɛ daave, uɛ ti gɛni zeini ná. ³ Negiti, ti gɔlaai ga abu zogi, ti gɔlani ti uɛ kelema, ti gaagɔwɛ ma, ti zeii ti gɛlagilagiti unma. ⁴ Naati pɛ ti laaveni ga Zɛnu Nadegai, ti tɔzɛi ga ti da bɔɛ zii woo gɛligiti su, egeuelei Zɛnu Nadegai gɛni feezu la ti ya ga ti bo. ⁵ Naama ziegiti su, Zuifui tanigaa ti gɛni nii wosu Zeeluzalɛme, ti gɛni ga GALA gaazuluaba nuiti ti zegɛai eteai zu ná pɛ. ⁶ Naama wooi ziaai ma, ti ma uebe wolai uaa ni, ti wola laavɔɔni, tɔzɛi ti pɛ ge gɛni ti woomenisu ti bɔɔɔ wooiti su. ⁷ Ti laavɔɔni, ti da gɛ ma: «Nui niiti ti bɔɔɔ gɛni, kebe ti pɛ ta ga Galilee nu, kele? ⁸ É leve gale mu, ade pɛ ade ti woomenisu ade bɔɔɔ wooiti su? ⁹ Adei de ga, Paate nuiti, ta Mede, Elame, Meezɔpɔtami, Zudee, Kapadɔse, Pɔn, Azi gɔuui, ¹⁰ Filizi, Panfili, Ezipete, naa uɛɛ Silene lugi zu ua Libi yooi zu, ta zɔiti ti zegɛai Wolɔme, ¹¹ Kele ta Aalabi: Zuifuiti be-o baa wɛɛinti be-o, niiti ti uilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma. Ade pɛ, ada ti woomenisu ade bɔɔɔ wooiti su, ti da GALA ná-kɛwoti wolaiti bo.» ¹² Ti pɛ ti laavɔɔni, tanigaa ti gɛ unga wuulee, ti da gɛ bɔɔɔ ma: «Niima vai uoluue gɛ ga lee?» ¹³ Tagiligaa ti gɛni gɛɛzu ma: «Dɔɔ nɛɛnɛgi gɛ é ti zogai!»

Piyɛle GALA daawooi wo fai Pantekote voloi

¹⁴ Piyɛle wuzɛgɛni é lo, keela puugo maazu gɛlagi (11) zɔiti saama, é woogɔlani, é gɛ ma: «À woilo ma-o! Zudee nuiti ta wɔigi wo nii wosu Zeeluzalɛme, wo niima vaiti gaaga, niiti ti gɛɛzu. ¹⁵ Dɔ lei é ua gɛ niima nui ita ba, egeuelei wo gɛsiɛzu la, folo liegi kpaazuue nɔ gɛ de ade su. ¹⁶ Kele nii GALA goo wo nui Zowelee boni, naa gɛ é gɛɛzu gɛni. É gɛni ma:

¹⁷ «GALA ge gɛ ma: Folo gaabelagiti su, ná nà-Zɛnu yeizu nubusei pɛ ma. Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta GALA gooit bo,

wa-wuzɛge niinɛgiti ta kulakɛlɛmaiti ka, wa-gɛwola uɔɔɔiti ta segiti bo.

¹⁸ Ungo, naama voloiti su, ná nà-Zɛnu yei nà-botigɛ zunuiti ta nà-botigɛ anzanuiti ma, ti da GALA gooi wo.

¹⁹ Nà maabele vaiti kɛ geegɔɔlɔgi zu, ta poogiti zooi ma, namai ta abui gɛ gɛ ná, naa uɛɛ abu luului ma lonabingini ua.

²⁰ Foloji gɛ uote ga kpidii, alugi bɔi ege namai, aisa Gɔogɔ GALAGI ná-foloji ua zeeli, folo wolai, nii maayikiai.

²¹ Naazu zɔi nɔpɛ a woogɔla Maligii ma, GALA ka ki-zo.»

²² À woilo niima woiti ma, wɔi wo ga Izelayelee nuiti, wa bɔɔɔ wo kweeni ga GALA ge yeezeini Yesu Nazalɛte nui wu wo gaazu, mazɔɔɔ GALA ge gɛni laavɔɔ vaiti, maabele vaiti ta laavɔɔ uoogiti kɛɛzu ga tɔun maavele wo zaama. ²³ Zunui naa gɔwɛni wo ma, é zoloo GALA ná-devei ta ná-seikpasui ma, nii é kɛni ma yeelugɔ kaite, wo paauɛ siegi zu wo zega la tɔ kologolo nuiti zea, ti kpadɔ saa wului ma. ²⁴ GALA ge buzegeue uolu, é kula saai ma zooleiti su, mazɔɔɔ naa la gɛni zolooga ga saai ua make ba ná-zobogi wu. ²⁵ Davide niima wooi woni, é uile Yesu ua, é gɛ ma:

«Gàazu loge Gɔogɔ GALAGI ua yeenɔpɛ, mazɔɔɔ toga kɔbaue, nii a kɛ gɛ mina niikpi eyesu pɛ.

²⁶ Naa gɛ é ba, zii gaanɛa, gɔoiti daavege ga koozunɛi,

kpùsei bɔɔɔ gɛ loogɔsu, makegai kitogi zu.

²⁷ Mazɔɔɔ è la gɛɛla bà, gɛ ua ye gɔvealaazu, è la vaa bu nɛi gɛ ga da-wotii gɛ nui, gɛ ga woogɛgɛla nu, gɛ ua luula kabayegɛi zu.

²⁸ É zɛnu uelei lea ga ze, da nɔn daave ga koozunɛi è gɛɛ vai zu kòba.»

²⁹ Kɛɛlointi, zobogi veeue bè ga gɛ wo ma: Ade-memɛwola Davide zaauɛ, maagɔlu, ná-kabai balaa ka ade zaama zaagaza. ³⁰ Kele é gɛni ga GALA goo wo nui, ta é gɛni kweeni ga GALA ge minazɛgɛni bɛ, é gɔna ga mavofodai ta gɛ zeii ná-masa kpɔkpɔgi gɛ. ³¹ Kilista wuzɛge vai, é gɔla saai ya, naa gɛ Davide kaani ma yeelugɔ, naama wooi gɛ é boni ga: «GALA ge la gɛɛla bà, gɛ ua ye gɔvealaazu, é la vaa bu, kpùsei ua luula kabayegɛi zu.» ³² GALA ge Yesu nii wuzɛgeue, é kula saai ya, gi pɛ gá ga naama zeeleiti. ³³ Buzɛgeue, é zeii GALA zeezazuue, é Zɛnu Nadegai kɔɔ kɛɛgɛ ya, nii ma minazɛgɛni woni, naa gɛ é feai, egeuelei wo menisu da, ta wo kaazu la. ³⁴ Mazɔɔɔ Davide la lɛni geegɔɔlɔgi zu, kele tɔ bɔɔɔ bogɛ ga:

«Maligii GALA ge gɛni Màligii ma: Zei zèezazuue, ³⁵ eyesu gɛ è zili nuiti kɛ ga da-gɔɔɔloma anii.»

³⁶ Izelayelee ueleyegɛi pɛ maanɛɛuɛ ti kwee, ti la da, ga Yesu nii wo kpadɔni saa wului ma, naa gɛ GALA ge kɛai ga Maligii ta Kilista.»

Kidaaleue nu mɔungiti

³⁷ Ti naama wooiti menigai ma, é ti yiizoni ga gola, ti gɛni Piyɛle ta keelai zɔiti ma: «Gi-gɛlointi, gá kɛ gɛle mu?» ³⁸ Piyɛle ti woogaavoteni, é gɛ ti ma: «À wo zie uelei maavalibo, wo gɛlagilagiti pɛ ge batize Yesu Kilista laaseigi zu, nii a kɛ wo zuvaaye ga wa-gotoiti, wa Zɛnu

Nadegai כַּכֹּכַּ ga faanee. ³⁹ Mazכַּכֹּכַּ minazefegi gַּ ga wכַּכֹּכַּ, wa wo-lointi, ta naati תַּכֹּכַּ niiti ti maagoozaai, naati pe de-Maligi da-GALAGI uaazu ti lolisu.» ⁴⁰ Piyele gַּni zeele wooi wosu ti ma wooi taqiliga zu, e da ti iכַּכֹּכַּ, e da gַּ ti ma: «A כַּכֹּכַּ gַּla tukכַּכֹּכַּ laawu, nii e uaazu zeelizu yamani כַּכֹּכַּ nii zu nubuseiti ma.»

⁴¹ Zoti ti yeezeini gooi wu, naati ti batizeni, naama voloi nu waasavag (3 000) gַּgala gַּ e ueni ki-daaleve nuiti ba. ⁴² Ti gַּni woilosu yeenכַּכֹּכַּ kalagi ma, nii keelaiti ti gַּni feezu, ti gַּ kכַּכֹּכַּamai zu, ti da daamii wo, ta ti da GALA falii wo כַּכֹּכַּ. ⁴³ Dualuagi gַּni ese pe su, mazכַּכֹּכַּ GALA ge gַּni maabele vaiti ta laavכַּכֹּכַּ soogiti keezu ga gola ga keelaiti mauele. ⁴⁴ Kidaaleve nuiti pe ti gַּlini ua, ti-gַּligiti ti gַּ su gַּla kpe. ⁴⁵ Ti gַּni ta-yooiti ta ti-gַּligiti כַּכֹּכַּ, ti ua ga ma walii, ti gaagwe ese ba, e zoloo ma nu bedema vai ma. ⁴⁶ Ti pe ti gַּni gaaleezu ba folo-o-folo GALA sei uelei wu, ti gַּni bului galegalezu ta-ueleiti bu, ti daamii wo koozuneiti zu, ta zii uagכַּכֹּכַּ. ⁴⁷ Ti gַּni GALA maamusezu, naa uoluma ta-vai gַּni nubusei pe ziilaazu. Folo-o-folo Maligi gַּni ta כַּכֹּכַּ kidaaleve nuiti ma כַּכֹּכַּ ga niiti e gַּni ti gַּzосу.

Megele nui gַּde fai

3 Yeeta, Piyele ta Zan ti gַּni leezu GALA sei uelei wu, GALA falii ma ziegi zu kכַּכֹּכַּ volo lelei zavasiei ma. ² E zolooni כַּכֹּכַּ ga ti uaai ga megele nui ta, nii e כַּכֹּכַּni ga megelegi. Folo gַּlagila ti gַּni uaazu la, ti da GALA sei uelei ma uelelaue naa laaseigi ga: «Pelela Uagכַּכֹּכַּ,» nii a ke e da faabכַּכֹּכַּ maavali naama nuiti ma, ti leezu GALA sei uelei wu. ³ E Piyele ta Zan gַּgai ma, ti da le na, e faabכַּכֹּכַּ maavali ti ma. ⁴ Piyele ta Zan ti gaazuloni ba, Piyele gַּ ma: «Wele lee gi ua!» ⁵ E gaazuloni ti ua, e da gַּsie ga naati ta ani veezu zea. ⁶ Kele Piyele gַּni ma: «Wali la zea, ba zanu, kele nii e zea, na naa veezu e ya, naa gַּ e ga: Nazalate nui Yesu Kilista laaseigi zu, wuzefge, e zie!» ⁷ E soni zeezai ua, e buzege. Gaamago כַּכֹּכַּ, כַּכֹּכַּti ta tee gַּainti ti zuloni kpe, ⁸ e uili kpulu, e wuzefge, e da zie. E uileni ti uolu, ti le GALA sei uelei wu, e da zie, e da uili, ta e da GALA maamuse. ⁹ Bebei pe ge kaani, e da zie, e da GALA maamuse. ¹⁰ Nubuseiti ti gַּni gַּweesu gaazu ba, ga כַּכֹּכַּ e gַּni zeizu GALA sei uelei laave naa laaseigi ga: «Pelela Uagכַּכֹּכַּ,» e da falii wo. Fai nii e gַּeni zunui naa ue, e gַּni ga laavכַּכֹּכַּ va, ta ku-lafililbai nuiti be.

Kכַּכֹּכַּ Piyele sugulani GALA sei uelei wu

¹¹ כַּכֹּכַּti mu ge la כַּכֹּכַּ gַּni zefgezu Piyele ta Zan uolu. Bebei bizeni, ti ua, ti gaale ba ti ma seizei bosue, na laa ga «Salכַּכֹּכַּ na-seizei bo kotai.» ¹² Piyele min gַּgai ma, e gַּni nubuseiti ma: «Izelayele nuiti, lee vaa zu niima vai wo laavכַּכֹּכַּzu? Lee vaa zu wo gaazulosu gi ua, ege ga ga ga zunui nii wuzefge, e da zie, ga ga-zebai baa gi gַּli uelei GALA ba?» ¹³ Ade-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakכַּכֹּכַּ ta-GALAGI gַּni e lebiyai veeni na-botigge nui Yesu ue. Pilate gַּni כַּכֹּכַּ ga e pile, kele woun, wo כַּכֹּכַּni yeelכַּכֹּכַּzu, wo gַּle ba. ¹⁴ Woun, wo

gַּleni Telebo Nui ua, nii nadegai, wo gַּ ti yeebe nu uaa nui ua wo ue. ¹⁵ Zכַּכֹּכַּ e zenvui unda, wo naa uaani, kele GALA ge buzege, e kula saai ya, ga ga naama zeeleiti. ¹⁶ Tei כַּכֹּכַּni, gi gַּdaaleueai Yesu ma, naa gַּ e kea, daaseigi naa na-zebai zobogi vea la zunui nii ya, nii wo kaazu, ta wo kwee. Kidaaleuei Yesu ma, naa gַּ e zunui nii gַּdega kpezekele, egevelei wo pe wo kaazu la.

¹⁷ Naa pe poluma, keelointi, faagwetalai gַּni wo naa gַּgai la, wa wa-gundigiiti. ¹⁸ Kele kaite, GALA ge boni e gַּla GALA goo wo nuiti pe da ma yee lugכַּכֹּכַּ, ga na-nui nii e ga Kilista naa gַּ כַּכֹּכַּ, naa gַּ e daazeelai gַּni. ¹⁹ A wo zie uelei maavalibo mu, wo lati uolu GALA ma, nii a ke wa-gotoiti bale tete. ²⁰ Naazu doogo yeefgalaiti ta ua, ti zefge Maligi כַּכֹּכַּ be, naa uoluma e naa leue wo ma, nii e deveni ma yeelugכַּכֹּכַּ wo ue, nii e ga Yesu Kilista. ²¹ Naa laa כַּכֹּכַּzu, toga de yesu geefכַּכֹּכַּgi zu, eyesu eteai pe ge gַּ ga ma niine, egevelei GALA ge boni la kaite wכַּכֹּכַּ, e gַּla GALA goo wo nu nadegaiti da.

²² כַּכֹּכַּ Moize gַּni ma: «Maligi, wa-GALAGI gַּni GALA goo wo nui ta wuzefgezu wo ue ga כַּכֹּכַּni keele, wo-geleaiti saama. A woilo goo ma fai pe su!» ²³ Kele ni nui ta a gַּlena, ga e mina woilo GALA goo wo nui naa woo ma, naama nui gַּla na-nubuseiti saama ga saai.»

²⁴ GALA goo wo nui niiti kpein ti כַּכֹּכַּ, e כַּכֹּכַּni Samiyele ma, e zeeli naati pe ma, ti uaai כַּכֹּכַּni poluma, ti pe ti ni-ima voloiti ma vaa woni. ²⁵ Wa gַּni, wo ga GALA goo wo nuiti ta-uogani zefge nuiti, wo gַּ ga minazefegi ma gַּlanumai כַּכֹּכַּni, nii GALA ge keeni ade-meme-wolani be, siegi zu e gַּni la Abalaame ma: «Peleyefgeiti kpein ti eteai zu, ta tuyai כַּכֹּכַּni e-mavofodai mauele ma.» ²⁶ Wa gַּni כַּכֹּכַּni GALA ge na-botigge nui wuzefgei ma, e tevegai wo ma, nii a ke e tuya loo wo ue, ga e wo gַּlagilagi pe sege na-telebotala uelei ma.»

Piyele ta Zan ti lo fai tukכַּכֹּכַּaleve nu wolaiti kakalaue

4 Siegi zu Piyele ta Zan ti gַּni de כַּכֹּכַּni la nubuseiti כַּכֹּכַּ, zalaga gַּla nuiti ti uaani, ta GALA sei uelei maabele gundigiiti, naa uee Saduseyeinti ba. ² Ti wola yi-igaawanaa gַּni de, כַּכֹּכַּni ti naati kaani, ti da nubuseiti kala ga tei Yesu wuzefgei, e gַּla saai ya, כַּכֹּכַּni balaa ta wuzefge, ti gַּla saai ya. ³ Ti yeeueni ti ma, ti ti uili kasoi gַּni eyesu poluma zobui, כַּכֹּכַּni kכַּכֹּכַּni gַּni de ni-ina. ⁴ Anee naa ue, nu כַּכֹּכַּni ge gַּdaaleveni naati saama, niiti ti woiloni ti-wooi ma, kidaaleve nui liegכַּכֹּכַּni a laazeeli nu waadכַּכֹּכַּni (5 000) zu.

⁵ Poluma zobui, ta-gundigiiti, ta totugכַּכֹּכַּni, ta כַּכֹּכַּni kalamכַּכֹּכַּni, ti gaaleeni ba Zeeluzaleme. ⁶ Zalaga gַּla gundigiiti wolai Ane כַּכֹּכַּni gַּni ti zaama, ta Kayife, ta Zan, ta Alegezandele, naa uee zalaga gַּla gundigiiti wolai na-peleyefgei wu nuiti pe ba. ⁷ Ti uaani ga Piyele ta Zan, ti naati to gakala, ti ti gaazaga, ti gַּ ti ma: «Be na-zebe ba be laasei ka wo niima vai gַּgai la?» ⁸ Naazu tei Piyele laaveni ga Zenvu Nadegai, e gַּni ti ma: «A woilo nii ma, wכַּכֹּכַּni wo ga nubuseiti ta-gundigiiti, ta totugכַּכֹּכַּni. ⁹ Tei wo gi gaazagasu za faa uagכַּכֹּכַּni ma, nii keai seebe nu gַּla be, wo gַּni ge de, uelei baloai la, ¹⁰ wo pe

à kwεε, Izelayele nuiti pε ti kwεε balaa, ga Nazalεte nui Yesu Kilista, nii wo kpadɔni saa wului ma, GALA ge buzege, é kula saai ya, naama uele gɔ zunui nii gɛde-gai da, é lɔni wo gɔkala. ¹¹ Tɔ gɔ é ga:

«Kɔtui nii pele lo nuiti wo gɛleai ba, tama tɔ gɔ keai ga kɔtu biingi.»

¹² Yesu gɛla nɔ gɔ kizogi gɔ zoo zɔkɔsu sabui zu, mazɔkɔ GALA ge la nu gɛli nɔpε daasei feeni eteai zu nuiti saama, nii da zoo gɛzosu ga tɔun maavele.»

¹³ Ti laavɔɔni gola siegi zu ti Piyεle ta Zan gɛani la, ti da bɔε ga ladalai, mazɔkɔ ti gɛni kwεeni balaa ga naati ta ga kalatala nuiti. Ti kwεeni ga naati ta ga Yesu zieɔgɔ kɔkɔmaiti. ¹⁴ Kele tei ti gɛni zunui gɛdegai gɛazuloni ti gɔba, ti la gɛni zooni ti ua faa nɔpε bo ga googaavote. ¹⁵ Ti gɛni ti ma naazu, ti gɛla tukpɔgaaleve uelei wu, ti tɔzɔzei ga ti da bɔgɔ gɛazaɔa kɔgɔ zu, ¹⁶ ti da gɛ ma: «Leeni gɔ ada ke ga zunui niiti? Tɔzɔzei Zeeluzaleme nuiti pε ti kwεeni ga ti laavɔɔ vaa wolai nii gɛlaue kelema, nii ade la zooga ade ua maagaali. ¹⁷ Kele keni ade pele leve tugɔ ga su mina baagɔ nubuseiti saama, ade tɔ sei ti ma, ade ti maalua ga ti mina mɔ bɔε daaseigi naa zu nu nɔpε gaazu.»

¹⁸ Ti naati tolini uolu, ti tɔgi ze ti ma, ti gɛ ma: «Eyesu pε wo mina mɔ bɔε, ba wo ua kala bo, Yesu laaseigi zu.» ¹⁹ Kele Piyεle ta Zan ti gɛni ti ma: «Begele gɔ soloogai GALA gaazu, gi gɔlo wo uε, ba gi gɔlo GALA bε? Wa bɔgɔ à naama lukpɔgaaleuena! ²⁰ Kele gɔun, gi la zooga gi ua laagulu naa ma, nii gi kaai ta gi menigai.» ²¹ Ti naati maaluanu uolu, ti be ti ua. Ti la gɛni naati nimiza uele nɔpε kaani, mazɔkɔ nubuseiti pε ti gɛni GALA debizu, tɔzɔzei laavɔɔ vai naa ua, nii é gɛeni. ²² Mazɔkɔ zunui nii é gɛdeni ga laavɔɔ uoogi, sɔkɔ kon-agi a la leve puunaanigɔ (40) ua.

Kidaaleve nuiti ta-GALA falii

²³ Ti ti uilegai ma, Piyεle ta Zan ti liini ti-wɔɔlaiti pɔ bε, ti naama vaiti pε sugula ti ma, niiti zalaɔa gɛla gundigiiti ta totugɔiti ti boni ti ma. ²⁴ Siegi zu ti naama vaiti menini da, ti pε ti zooloni faa gɛla ma, ti woogula GALA ma, ti gɛ ma: «Maligii, da gɔ é geegɔlɔgi ta zooli betεa, naa uεε kpoloɔei ua, ta ti zu aniiti pε, ²⁵ da nɔ gɔ é niima wooi uuuni ga da-Yenvu Nadegai maavele, da-wotigε nui gi-mεmεwola Davide laauε, é gɛ ma:

«Leeni vaa zu zii gɛligiti ti gɛeni unga wuulee?

Leeni vaa zu ziiti pε ti kisie pakaiti boni?

²⁶ Zou masagiti ti kɔɔi beteni, kundigiiti ti yaavai betε Maligii laalɔgɔma, ta ná-zunui nii é gulɔ padegai ziaai ma.»

²⁷ Gaamazu, Elɔde ta Pɔnse Pilate, naa uεε Izelayele nubuseiti ta zii gɛligiti ba, ti pε ti gɛaleeni ba taai nii zu, da-wotigε nu padegai Yesu laalɔgɔma, nii é gulɔ padegai ziaai ma, ²⁸ ti naama vai laazeeliuε nɔ, nii é deveni ma yeelugɔ, da-zobogi ta è-yiimai zu. ²⁹ Niima ziegi zu, Maligii, woilo ta-maalua bɔεiti ma, ti bosu, va bu gɛi gi ga da-wotigε nuiti gi è-laawooi laazeeli ga ladalai.

³⁰ Da-zobogi gɛla kelema, naa gɔ a ke kedegi da wo, laavɔɔ uoogiti ta maabele vaiti ti da gɛ da-wotigε nu padegai Yesu laaseigi zu.»

³¹ Ti begai ma ga GALA falii, uε ti gɛni ná gaalebai zu, miná balini, ti pε ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti tɔzɔzei ga GALA daawooi laazeelia ga ladalai.

Kidaaleve nuiti ta-gɛlibai

³² Zɔiti kpein ti gɛni ga kidaaleve nuiti, ti gɛlini bɔgɔ ua gi gɛla ta zenvu gɛla su. Nu nɔpε ge la gɛni zeagɔli segezu ga tɔ gɛla nɔkɔ, kele ti pε ti bɔni ti-gɔligiti ma.

³³ Keelaiti ti gɛni zeele wooi wosu ga zebe wolai ga Maligii Yesu wuzεgeue, é gɛla saai ya. GALA ná-zaalai gɛni botii gɛezu ti pε ba ga zebe wolai. ³⁴ Ti zaama, nu nɔpε ge la gɛni ualani ani nɔpε ma, tɔzɔzei zɔiti kpein zooli ba peleiti ti gɛni ti ya, ti gɛni pɔdzizu, ti ua ga ma zongɔi, ³⁵ ti fe keelaiti zea, ti gaagwe εε pε ba, egevelei ma nu maavai la. ³⁶ Leevi mavofodai ta gɛni ná, daaseigi ga Zozefe, é gɛni ga Sipele nu. Keelaiti ti daasei pɛeni ga Balanabase, (nii poluuε ga «nu iɔnɔkɔ nui»). ³⁷ Zooli ta gɛni zea, é pɔdini, é ua ga ma zongɔi, é fe keelaiti zea.

Ananiase ta Safila ta-vai

5 Kele zunui ta gɛni ná, daaseigi ga Ananiase, anzai laa ga Safila, ti ti-gɔligi ta uɔdini. ² Naa uoluma, ta anzai ti zooloni ma ga ti ma zongɔi gɛlazuuε make ya, é ua ga mɔtai, é fe keelaiti zea. ³ Kele Piyεle gɛni ma: «Ananiase, lee vaa zu Setana è-yiimaue laavegai? È zou zongɔi gɛlazuuε make, è zεei wo Zenvu Nadegai ma. ⁴ È ua gɛ è zooli uɔdi, da lei dɔnɔ ua gɛa de? Pɔdia uoluma balaa, ma zongɔi la gɛa è yeema baa? È levege gale mu, è nii gɛgala vai betε yiimaue? Nuiti tei è ua zεei wo ti ma, GALA ka è zεei wogai ma.» ⁵ Ananiase naama bɔεiti menigai ma, é looni, é za. Zɔiti kpein ti naama wooi menini, ti pε ti luani. ⁶ Zunu loungoiti ti wuzεgeni, ti maavelevele, ti lii la, ti maagulu.

⁷ Lele savago gɛgala levegai ma, anzai uani, kele é la gɛni kwεeni, nii keai. ⁸ Piyεle gaazagani, é gɛ ma: «Gaa-mai wo mà, angε nei nuuma walii liegɔi gɛ, wo zooli uɔ-diai la?» É naa woogaavoteni, é gɛ ma: «Ungo, naa gɛ pɔdiai la.» ⁹ Piyεle gɛni ma naazu: «Lee vaa zu wo zooloni ma, ga wo Maligii ná-Zenvu zugɔgɔ? Wele, zɔiti ti liai ti è-zinigi maagulu, ta pelelaue, ta liizu ga de da balaa.» ¹⁰ Gaamano, é looni Piyεle gɔgɔwu, é za. Zunu loungoiti ti lεeni, ti ka ga é zaa, ti liini la, ti maagulu sinigi gɔbaue. ¹¹ Naama vai dualuagi kɔni Egilisi pε su, ta zɔiti ti naama wooi menini.

Laavɔɔ vai niiti keelaiti ti gɛni kεezu

¹² Keelaiti ti gɛni laavɔɔ uoogiti ta maabele vai ma mɔnɔmɔn kεezu nubuseiti saama. Kidaaleve nuiti pε ti bena gaaε ba GALA sei uelei ma zeizei bosuuε, uε ná laa ga «Salɔmɔn ná-seizei bo kotai.» ¹³ Nu gɛli nɔpε ge la gɛni uεezu ti ua, kele ta-vai wola nεeni nubusei uε.

¹⁴ Ti maa gɛni liizu ga mɔinda ga kidaaleve nu niineiti, zinaa uεε anaa ua, niiti ti gɛni bɔgɔ veezu Maligii ya.

¹⁵ Nuiti ti gɛni liizu vɔkɔ ga seebe nuiti koi kɔgɔzu ueleiti su, ti da ti la beteiti ta daama ani goiti ma, naa gɔ a ke Piyεle a gɛna levega, ma niinigi uεε balaa tanigaa ma.

¹⁶ Nubuse mɔnɔmɔn ge gɛni zεgezu balaa Zeeluzaleme

goba laa goiti su, ti da ua ga seebe nui, ta niiti kɔɔɔba yenvuuti ti ɣeni ti zu, tama ti pe ti ɣeni ualozu.

Keelaiti so fai uolu, ta ti unmoƒi fai

¹⁷ Naazu, zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai wuzegeni ga tolo uoouamai, ta koba nuiti pe, niiti ti ga Saduseyiinti ta-bɔɣi. ¹⁸ Ti keelaiti soni, ti naati pili kaso zigɣi golai zu. ¹⁹ Kele kpidi, Maligii ná-geezugeelai gila ge uaani, é kaso zigɣi ma bogiti daalao, é ti ɣula, é ɣe ti ma: ²⁰ «À li, wo lo GALA sei uelei wu, wo zenvu niinei ma bɔɣi pe daazeeli nubusei ma.» ²¹ Keelaiti ti ɣoloni naama wooi ue, sobuzobui nɔ ɣeni de, ti li GALA sei uelei wu, ti tɔɔzei ga kalagi woga.

Zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ta ba nuiti ti uaani, ti tukpɔɣaaleue nu wolaiti gaale ba ta Izelayele ɣewolaiti. Ti devei veeni ga ti keelaiti kula kasoi ɣa, ti ua ga tiye. ²² Kele salausuuti ti liini kaso zigɣi zu, ti la ti ɣaani. Ti ɣaleni ma, ti ua, ti uoluvaawo kundigiiti ma, ²³ ti ɣe ma: «Gi kaso zigɣi ɣaave piligai su kpe, kaso uele make nui ti loni ti-losuueti pelelaue, kele siegi zu gi peleiti daalaogai da, gi la nu nɔpe kaani bu.» ²⁴ Siegi zu GALA sei uelei maabe ɣundiɣi ta zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ti naa menini da, ti ɣidaauilini ga keelaiti ta-vai, ti da bɔɣɣi ɣaazaɣa ga uelei fai nii ɣaa uaazu belazu la. ²⁵ Nui ta uaani, é ɣe ti ma: «À woilo de! Zunui niiti wo ti uilini kasoi ɣa, tiya ɣanu, ti loni GALA sei uelei wu, ti da nubuseiti kala.»

²⁶ GALA sei uelei maabe ɣundiɣi ta polu nuiti ti liini naazu, ti ua uolu ga keelaiti, kele ti la ɣeni keeni ga maabaa vaa, tɔɔzei ti ɣeni luazu ga nubusei mina ye ti zɔɔzu ga kɔtuiti, ti ua za. ²⁷ Ti uaai ma ga tiye, ti naati toni tukpɔɣaaleue nu wolaiti kakala. Zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ti ɣaazagani, ²⁸ é ɣe ti ma: «Gi tɔ toge wo ma kpaan ga wo mina mo kala bo zunui tɔna daaseigi zu, kele wele, wo Zeeluzalɛme laavega kpekpe ga kalagi wo bosu. Wa pɔ ga wo zunui naa ma ɣamai la gi unma mu baa?» ²⁹ Kele Piyele ta keelai zɔiti ti googaavoteni, ti ɣe ma: «Keni nu golo GALA be, é leve nuiti ba. ³⁰ Ade-memewolani ta-GALAGI ɣa é Yesu wuzegeai, é kula saai ya, nii wo kpadɔni saa wului ma, wo paa. ³¹ Tɔ ma ka GALA ge buzegeai, é sei yeezazuue, é ke ga Totuɣɣi ta Kizo Nui, nii a ke Izelayele nuiti ti ti zie uelei maavalibo, ta-ɣotoiti suvaaye. ³² Gá ga naama vaiti ma zeeleiti, naa uee Zenvu Nadegai balaa ba, nii GALA ge feai naati zea, niiti ti golozu be.»

³³ Naama woiti meni fai wanani ti ma ga gola, ti ɣeni ga ti keelaiti pa. ³⁴ Kele Falizien gila ge buzegeai kundigiiti saama, daaseigi ɣeni ga Gamaliyele, é ɣeni pɔ ga tɔ kalamɔin, nii nubuseiti ti ɣeni wola unfesu ma, é devei veeni ga ti keelaiti kula de eteave. ³⁵ Naa uoluma, é ɣeni ti ma: «Izelayele nuiti, à dama ga naa-vai, nii wo ɣeezu wo ke ga zunui niiti. ³⁶ Su la de goozani, Tudase wuzegeni, é da bɔɣɣi ɣe ga nu biin, nu unnaanigɔ (400) ɣeɣala uileni polu. Kele ti paani, naa uoluma zɔiti kpein ti uileni polu, naati ti vazani, gila kpalaa ge la yeni ná. ³⁷ Tɔun poluma, Galilee nui Zudase wuzegeni daasei seue ziegi zu, é nu moinmoin meenni, ti uile polu. Kele tɔ balaa, ti paani, polu nuiti pe

ti vaza. ³⁸ Nii niina ge bosu wo ma, naa ɣa ga, à mina yeevili niima nuiti ta-vai zu, à ti ye ná, ti li. Ni nubuseiti ka ti niima vaa zeikpasui, baa ma ɣeewotiiti keezu, su ɣa gologolo. ³⁹ Kele ni GALA ka é keezu, wo la zooga wo ua ti gologolo. À dama, wo mina ua kɔɔi ɣɔɔzu GALA daalɔɣma.»

Kundigiiti ti vaani gooi wu. ⁴⁰ Ti keelaiti tolini uolu, ti naati doga ga kpakɔi, ti tɔ sei ti ma kpaan ga ti mina mo bɔe Yesu laaseigi zu, naa uoluma ti beni ti ua, ti li. ⁴¹ Naati ti zegeni tukpɔɣaaleue nu wolaiti kakala ga koozuneei, soloo fai zu ti ma ga ti ɣeeɣulasui zɔɔɔ Yesu laaseigi ma vaa zu. ⁴² Tama folo-o-folo GALA sei uelei wu ta koizueti, ti la ɣeni bɔɔzu ga kalagi woga, ta Woo Niine Uagɣi laazeelii ga Yesu ɣa é ga Kilista.

Zeelobai wo fai ga totuɣɣi nu ɔfela

6 Naama ziegi zu, tei kaladopoiti ti ɣeni moinzu gola, ti zaama Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, naati ti ɣeni unsuyelii losu ga Ebulu nuiti, mazɔɔɔ folo ɣilagila kɔɔɣi ɣaagwe ziegi zu, ti la ɣeni ta-uozanzaiti daazɔɔbo-su ga pagɔ. ² Keela puugɔ maazu felegɣiti (12) ti kaladopoiti pe gaaleeni ba, ti ɣe ti ma: «É la zolooni ga gi GALA daawooi laazeeli vai ye ná, ɣɔɔ gaagwe vai zu. ³ Naa ɣa é ba, kɛleaiti, à yeelo nu ɔfela ua wo zaama, niiti ɔɣɣi uagɣi ti ua, ti laavegai ga Zenvu Nadegai ta ɣimalai, gi naama wotii ve ti ya. ⁴ Gɔun, gá ɣaabaazu GALA falii ta GALA daawooi ma wotii ma.» ⁵ Naama wooi laani bebei yii ɣa ga pagɔ. Ti yeeloni Etiyeni ua, zunui nii daaveni ga kidaaleue ta Zenvu Nadegai, naa uoluma Filipe ta Pɔɔɔɔɔ, Nikenɔɔɔ ta Timɔn, Paale-meenase ta Antiyoɔe nui Nikɔla, nii é ɔɔni moingui Zui-fuiti ta-GALA pelei ma. ⁶ Ti ti leeni ga keelaiti, naati kpegai ma ga GALA falii ɣe, ti yeelaani ti ma.

⁷ GALA daawooi zu ɣeni wɔɔɔzu, kaladopoiti ti da moin Zeeluzalɛme, zalaɣa ɣula nui ma moinmoin ge ɣeni ɣidaaleuezu balaa.

Yesu Kilista ná-zeele Etiyeni zɔɔ vai

⁸ Etiyeni nii GALA ná-zaalai ta ná-zeele ɣeni ba ga gola, é ɣeni maabele vaiti ta laavɔɔ uoogiti keezu nubuseiti saama. ⁹ Kele nui tanigaa ti wuzegeni daalɔɣma, tanigaa ti zegeni GALA debi uelei wu, nii daaseigi ga «Duɔi niiti ti unmoɔgai,» naa tanigaa ti ɣeni ga Silene Zuifuiti ta Alegezandili ueaiti, naa uee Silisi ta Azi Zuifuiti ba. Ti Etiyeni maɣaalini, ¹⁰ kele ti la ɣeni ziezu bu, tɔɔzei é ɣeni bɔɔzu ga ɣigi, nii Zenvu Nadegai ɣeni feezu zea. ¹¹ Ti veleni nuiti su, ti da ɣe ma: «Gi goomenige, é da woo ɔɔi wo Moize ta GALA daalɔɣma.» ¹² Uele ɣana ti uuutugi leveni la nubuseiti saama, ta totuɣɣiti, naa uee tɔ kalamointi ba, naa uoluma ti liini, ti so ga maabaai, ti uaa la tukpɔɣaaleue nu wolaiti pɔ. ¹³ Ti zee zeeleiti kulani, ti da ɣe ma: «Zunui nii ɣa woo ɔɔi wosu nɔ ɣɔ ada padegai ta tɔgi laalɔɣma. ¹⁴ Mazɔɔɔ gi goomenige, é da ɣe ma, Nazalɛte nui Yesu ɣa ade ue gologolosu, ta é faa uɔɔɔmaiti maavalibo, niiti Moize ti leai ga adeye.» ¹⁵ Zɔiti kpein ti ɣeni zeini

tukpɔɔgaalevezuue, ti gaazuloga ɣeni de Etiyeni ua, ti pɛteni ga gaazuue ɣeeue eɣe geezugɛelai.

Etiyeni ná-kpɛzugɛulai

7 Zalaɣa ɣula ɣundigi wolai ɣeni ma: «Gaama ɣa nuu nei ti bosu?»² Etiyeni googaavoteni, é ɣe ma: «À woilo mà, wɔi wo ga kɛeni ta kɛleaiti! Lɛbiya GALA-GI ɣulani kelema ade-memewola Abalaame ue, siegi zu é ɣeni la Meezɔɔtami, aisa é ua li, é zeí Galan.³ É ɣeni ma: «Zefe da-yooi zu, da-woladai zu, li zooi naa zu, ue gè ná læzu ga de.»⁴ Názu ɣa é ɣula la Kaledee yooi ua, é li é zeí Galan. Miná ɣa é yeni ná, keeɣe zaai ma, GALA ge bude la zooi nii zu, ue wo zeini ná za.⁵ É la ɣeni ada nɔpe feeni zea naama yooi zu, anɛe kɔɣɔ lo daa ɣila keɣala you, kele é minazegeni be ga toɣa zooi naa veezu be, ta mavofodaiti be tɔun poluma, naazu doun nɔpe ge la ɣeni de zea.⁶ À woilo deɛ naa ma, nii GALA ge boni ma: «Sugwee ga è-mavofodaiti ta ɣe ga seikɔɣma nuiti zooi taɣili su, ta ɣe ná ga duciti, ti ti zopele ɔɔu kona unnaanigɔ (400) laawu.⁷ Kɛle ná zii naa lukpɔɔgaaleue, nii ta duɔlai ɣe zeezu, naa uoluma, ta ɣula, ti ua, ti dèbi ue.»⁸ Naa uoluma, GALA ge minazegɛgi bɛteni ti yɔɣɔzu ta Abalaame, é tatipeleuolui ɣe ga ma uoogi. Naa ɣa é keeni, é Izaake zɔɔɔɔgai ma, é tatini peleuolu foloi lɔsawasiɛi ma, Izaake balaa keeni ɣana nɔ ga Zakɔbe, Zakɔbe balaa ke ɣana nɔ ga ade-memewola puugɔ maazu felegɔiti (12).

⁹ Ade-memewolani ti toloi ɣulani ga Zozefe, ti pɔɔi ga ti lii la Ezipete yooi zu. Kɛle GALA ge ɣeni ba,¹⁰ é kula ná-maanɔɔɔɔ pɛ su. GALA ge ɣigi veeni zea, é zaala zɔɔɔ Ezipete masagi Falagɔn ɣaazu, naa sei ga kundigii Ezipete yooi ta ná-peleyeɣei unda.¹¹ Pului looni Ezipete yooi zu ná pɛ ta Kanaan yooi balaa su, kpɔɔɔ wola wɔɔɔɔni, ade-memewolani ti la ɣeni ɣɔɔɔ sɔɔɔsu.¹² Zakɔbe menigai ma ga moloi ɣa Ezipete yooi zu, é ade-memewolani teveni ná mɔunpa.¹³ Ti zie laa velesiɛi zu, Zozefe bɔɔɔ læeni ga keeɣelointi, Falagɔn Zozefe ɣulazuue ɣweeni.¹⁴ Naa uoluma, Zozefe valini ga ti ua ga keeɣe Zakɔbe, ta ná-peleyeɣei pɛ, ti pɛ kpɔɔga ɣeni ga nu uuɔɔɔfela maazu lɔɔɔɔɔ (75).¹⁵ Zakɔbe liini Ezipete, é ye ná, é za, ade-memewolani balaa ti za.¹⁶ Ti liini ga ti-ma uoomaiti Sikeme, ti ti maagulu Abalaame ná-kabamaue, nii é geyani ga walii Amɔɔ ná-doun zunuiti ma Sikeme.

¹⁷ Tei yeegɛɣalɛi maa ɣeni buɣazu ga GALA ná-minazegɛgi laazeeli, nii é keeni Abalaame ue, ada-nubuseiti ti mɔinni, ti buɣu Ezipete yooi zu,¹⁸ eyesu masagi taɣili ge wuzegɛ Ezipete yooi zu, nii é la ɣeni Zozefe ɣwee.¹⁹ Masagi naa zeini ada-nubuseiti ga, é da ade-memewolani kpɔɔɔ, eyesu é ɣe naati ma, ti da taloun ɣegiti kula pelei ua, ti da za.

²⁰ Naama ziegi zu ɣa Moize zɔɔɔɔga da, gola ua GALA gaazu. É keeni ga alu savago, ti da kɔɔkula keeɣe uelei wu.²¹ Siegi zu ti kulani la pelei ua, Falagɔn ná-doun anzanui segeni, é kulasu eɣe kpɔɔɔ loun zunu.²² Moize kalagi zɔɔɔɔni Ezipete ɣimalai pɛ su, sebei wɔɔɔɔni kpɔɔɔɔɔɔɔɔ ta keewotiiti su.

²³ É kona uuunaanigɔ (40) zɔɔɔɔgai ma, ɣi ge looni be ga é wele keeɣelointi ma, Izelayeɛe nuiti.²⁴ É gila kaani, ti da kpɔɔɔ, é naa maaloboni, nii ti ɣeni kpɔɔɔzu, naa nɔnɔ uotokolazuue, é Ezipete nui uaani.²⁵ É ɣisieni ga keeɣelointi ta gaaga ga GALA ka pɔ é ti ɣizo ga maavele, kele naati ti la ɣeni naa gaagaani.²⁶ Poluma voloi, é liini, é lɔ tanigaa yɔɔɔzu, niiti ti ɣeni nepii ɣɔɔzu, nii a ke é ti yɔɔɔzubete, é ɣeni ti ma: «Wa ga ɣeeɣelointi, lee vaa zu wo bɔɔɔ bɔɔɔzu?»²⁷ Kɛle zɔi é ɣeni bɔɔɔɔ bɔɔɔzu, naa goolaavilini, é ɣe ma: «Be ɣa é è zeida ga kundigii ta tukpɔɔgaaleue nui gi unda?»²⁸ Da pɔ è pàa, eɣeuelei è Ezipete nui uaani la wogii?»²⁹ Moize naama woiti menigai ma, é uelani, é li, é zeí Madiyan nuiti ta-yooi zu, é doun zunu felegɔ zɔɔɔ miná.

³⁰ Kona uuunaanigɔ (40) leuegai ma mɔnɔ, geezugɛelɛi gila ge ɣulani be kelema Sinayi gizei ma leuebai zu, abuzogi zaama, nii é ɣeni kpɔɔɔ goi ua.³¹ Moize laawɔ uelei ma ga naama ɣulakeɛmai, é ɣeni maabuɣazu ba ga é ka, Maligii bɛni pɔ, é ɣe ma:³² «Nà ɣa gè ga è-memewolani ta-GALAGI, Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe.» Moize zasubalini, é la ɣeni zoosu é ua wele.³³ Maligii ɣeni ma: «Da-zavalagiti kula ɣɔɔɔ, mazɔɔɔ adave ue è loni ná, zou ue gè maapeɛ ueai ba.³⁴ Gaamazu, gè nà-nubuseiti ta-bɔɔɔ ɣaa Ezipete yooi zu, gè ti bala gooi meniga, ti bosu. Gè uaa ga gè ti unmɔɔ. Naa ɣa é ba, nà è leuesu Ezipete yooi zu.»

³⁵ Moizei tɔna nii ti ɣelɛni ba, ti da ɣe ma: «Be ɣa é è zeida ga kundigii ta tukpɔɔgaaleue nui?» Naa ɣa GALA ge teveni ga kundigii ta unmɔɔ nui, geezugɛelɛi ná-kpɔɔɔ zabui zu, nii é ɣulani be kelema kpɔɔɔ goi zu.

³⁶ Tɔ ɣa é ti ɣulani Ezipete yooi ua ga maabele vaiti ta laawɔ vaiti, Kpolode Bɔigi zaama ta teuebai zu kona uuunaanigɔ (40) laawu.³⁷ Moize ɣilagi naa nɔ ɣa, é ɣeni Izelayeɛe nuiti ma: «GALA ka GALA goo wo nui ta wuzegɛzu wo ue ga nɔnɔ keuele, wo-ɣeeleaiti saama.»

³⁸ Siegi zu nubuseiti gaalea ɣeni de la ba teuebai zu, tɔnɔ ɣa é ɣeni ade-memewolani zɔɔɔzu ta geezugɛelɛi, nii é ɣeni bɔɔɔzu pɔ Sinayi gizei ma. É zenvu su woiti sɔɔɔɔni, ga é ti laazeeli ade ma.³⁹ Ade-memewolani ti la ɣeni keeni, ti ua ɣolo be, kele ti ɣeni daavilisɔ, ti-yi-imaue pɛ tatiga ɣeni de Ezipete yooi ma.⁴⁰ Ti ɣeni Aalɔn ma: «Wuzegɛna, è galagiti kpete gi ue, ti lo gi lugɔ, mazɔɔɔ Moize nii, é gi ɣulaai Ezipete yooi ua, gi la kwɛe nii keai la.»⁴¹ Naama ziegi zu, ti nike yiuoi maaniinigi bɛteni, ti da zalaɣaiti kula kɔɔɔɔ ganigi naa ue, ti da ɣoozune naa ma, nii ti kpeteai ga ti bɔɔɔ yei.

⁴² GALA ge uoluaveni ti ua, é ti ye ná, ti da aniiti pɛ debi, ti volozu geeɣɔɔɔɔ zu. Naa ɣa seueai GALA goo wo nuiti ta-zɛuei zu ga:

«Ee, Izelayeɛe nuiti, zalaɣa zuai wo ɣeni ti uaazu, ta zalaɣai niiti wo ɣeni ti ɣulazu

kona uuunaanigɔ (40) laawu teuebai zu, nà ɣa wo ɣeni ti ɣulazu bè baa?

⁴³ Ba-o, wo Mɔlɔke ná-sege uelei zegeni, ta wa-ɣalagi Lefan ma zomideɣai, maaniinigi niiti wo ti bɛteai ga wo da kɔkɔ ti wu!

Tɔ ɣa é ba, nà wo leuesu duɔlai zu poun Babilɔne uolu uelei.»

⁴⁴ Ade-memewolani keai ma teuebai zu, sege uelei gñeni ti ya, nii minazefegi ma zeuei gñeni bu, sege uelei nii GALA ge Moize leveni ga é to, ga naama gñazuigi nii é kaani. ⁴⁵ Ade-memewolani ti naa zolwogai ma, Zozuwe yeni ti lufo, ti lεε la zooli naa zu, ti kulani ziiti zea, niiti GALA ge gñeni ti beezu ti lufo. Sege uelei naa yeni ná eyesu Davide ná-yeefefalai, ⁴⁶ naa zaala zolwoni GALA gaazu, é suvali ga zobo ge ve be, é pele lo Zakobe ná-GALAGI ue. ⁴⁷ Kele Salomón gñiina, é pelei loni GALA be. ⁴⁸ Kele anee naa ue, GALA nii é Anii-Pe-Unda, naa la da ga ze pelei wu, nii togai ga nu bofo yeei, egeuelei GALA goo wo nui boni da, é gñe ma:

⁴⁹ «Maligii wooi gñaa: Geefolgi gñi é ga ná-masa kpoopogi,

zooli gñe ga ná-kofoloma anii.

Pelei ma zii begele gñi wa to be?

Mini gñi ná a gñe ga seizuue?

⁵⁰ Ná lei gè ua naama aniiti pe kpete baa?»

⁵¹ Ee, suvwo nuiiti, niiti ti-yiimaue, ta ti-woiyegaiti daagfulugai! Wa Zenvu Nadegai zakpesu yeenope! Wo gñulauε ga wo-memewolani. ⁵² GALA goo wo nui be gñi, wo-memewolani ti la kpoloni? Ti naati paani wol, niiti ti gñeni Telebo Nui uaa vai wosu ma yeelufu, nii wo yaavaai, wo pa. ⁵³ Wogwi wo GALA ná-togi zolwogai ga geezufeelaiti mauele, kele wo la keeni wo ua gñolo be.»

Etiyeni zok vai ga kotuiti

⁵⁴ Ti naama woiti menigai ma, é wanani ti ma ga gola, ti da niigai zie ga Etiyeni laalofoma. ⁵⁵ Kele tei Etiyeni mu daavega gñeni de ga Zenvu Nadegai, é gaazuwuzefeni geefolgi zu uele, é GALA ná-lebiyai gñani, ta é Yesu gñi loni GALA zeezazuue. ⁵⁶ É gñeni ma: «Ná geefolgi laalaogai gaazu, ta Nu ná-Doun Zunui loni GALA zeezazuue.» ⁵⁷ Názu gñi ti kpee looni la, ti da ti-woiyegaiti daagulu, ti bize uokma daalofoma. ⁵⁸ Ti kpeeni, ti kula taai ua, ti da so ga kotuiti. Naama zeeleiti ti gñeni ta-zefegaiti feezu zunu loungoi ta ya, nii daaseigi gñeni ga sole. ⁵⁹ Siegi zu ti gñeni Etiyeni zokzu la, é gñeni GALA falizu, é da gñe ma: «Maligii Yesu, yeezei zenvui wu.» ⁶⁰ Naa uoluma, é uileni niibii gñi, é bain ga woo wola, é gñe ma: «Maligii, mina niima gñotoi la ti unma.» É naa wogai ma, é zaani.

8 Sole vaani bu, ti Etiyeni ua.

Wainzefemai ta kidaaleue nuiti faza fai

Naama voloi no, wainzefema wolai laaleeni Zeeluzaleme Egilisi wu. É gñi keelaiti polu, kidaaleue nuiti pe ti vazani Zudee laaiti ta Samali laaiti su. ² GALA gaazuluaba nuiti ti Etiyeni maagfuluni, ti wola wol ná-faa zu. ³ Kele sole mu ge gñeni Egilisi nuiti kpolozu, é gñeni laezu peleit bu, é da kidaaleue nuiti folo ná, zunuiti ta anza-nuiti, é da ti uili kasoi gñi.

GALA daawooi laazeeli vai Samali

⁴ Zociti ti vazani, naati ti gñeni liizu adeti, ti da Woo Niine Uagwi laazeeli. ⁵ Filipe yeini Samali laa wolai gñi su,

é Kilista ná-fai laazeeli ná. ⁶ Bebei pe ge wiloni ga pagu Filipe wooi ma, siegi zu ti gñeni gooi menisu da, ti da laavwo vai ka, niiti é gñeni ti gñeezu. ⁷ Mazokokoba yenvui ma moimoin ge gñeni gñulazu ine su nuiti su, ti da kpee loo ga gola, naa uoluma megele nuiti ta maalegefe nui ma moimoin ge gñeni ualozu. ⁸ Koozune wolai gñeni taa wolai naa zu.

⁹ Kaite zunui ta gñeni taai naa zu, daaseigi ga Simón, é gñeni molikula fai gñeezu, é Samali nubuseiti pe daavwoni, é gñeni bofo laezu ga toga ga nu wola. ¹⁰ Ee pe, é zo doungoiti ma, é li kpakologiti po, ti gñeni wilosu goo ma ga pagu, ti da gñe ma: «Zunui nii gñi é ga GALA ná-zebai, nii daaseigi ga «Zebe Wolai.»» ¹¹ Ti wola batani ba, mazokoba é lebini gola ti laavwozu ga ná-molikula faiti. ¹² Kele siegi zu ti gñidaaleveni la Filipe laawooi ma, nii é gñeni GALA ná-masada ta Yesu Kilista laaseigi ma, Woo Niine Uagwi laazeelizu ti ma, zinaa ta anza, ti batizeni. ¹³ Simón bofo balaa gñidaaleveni. Kpegai ma ga batize, é la mo gñeni zegezu Filipe uolu. Daa gñeni wozu ga maabele vai ta laavwo vai, niiti Filipe gñeni ti gñeezu.

¹⁴ Keelaiti ti gñeni Zeeluzaleme, ti menigai ma ga Samali nuiti ti yeezeida GALA daawooi wu, ti Piyele ta Zan leveni ti ma. ¹⁵ Naati ti zeelii ma ná, ti GALA falini ti ue, nii a ke ti Zenvu Nadegai zok. ¹⁶ Mazokoba Zenvu Nadegai la gñeni de yeini ti tanope ma, ti batizeni no Maligii Yesu laaseigi zu. ¹⁷ Piyele ta Zan ti yeelaani ti ma, ti Zenvu Nadegai zok.

¹⁸ Simón kaai ma ga kidaaleue nuiti ta Zenvu Nadegai zokzu siegi zu keelaiti ti yeelaazu la ti ma, é walii leteni Piyeleni ta Zan ma. ¹⁹ É gñeni ti ma: «À ma zebai ve be, ga zoi nape ná yeela ma, ma nu Zenvu Nadegai zok.» ²⁰ Kele Piyele gñeni ma: «Da walii ye é ua, wo li undaailigi zu, tokzei da gñisizu ga GALA ná-vebeanii gñi zokzu ga walii. ²¹ Dok ta è-ukda nape ge la niima vai zu, mazokoba è-yii la zoleni GALA gaazu. ²² Nimiza mu ga è goozu gñisizu po, Maligii maaneene, nii a ke ni soloo faa ue, é è zuvaaye ga kisiε, nii é è-yiimaue. ²³ Mazokoba uelei gè kaazu la, è laavege ga faa wanai, ta da ga faa po ná-dui.» ²⁴ Simón gñeni ma: «Wa bofo à Maligii maaneene be, nii a ke nii kpein wo bogai, naa tanope ge mina zeeli ma.»

²⁵ Piyele ta Zan ti begai ma ga zeele wooi wo, ta ti Maligii laawooi laazeeli, ti gñeni ma Zeeluzaleme, ti da li ga Woo Niine Uagwi laazeeli Samali nuiti ta-laa go moimoin su.

Filipe ta Etiyopi gñidigi wolai

²⁶ Yeeta, Maligii ná-geezugeelai gñi ge boeni Filipe so, é gñe ma: «Wuzefge, è li ga lekpe ma uelei nu yeezazuue, pelei naa zu nii é zegezu Zeeluzaleme, é yei Gaza uelei, nii é teuebai zu.» ²⁷ Filipe liini gaamano. Ná-pelei zu, é zunu zefegagai gñi kaani, Etiyopi nu gñeni de. É gñeni ga kundigi wola, Etiyopi masa anzanui Kandase ná-naavoloi unda nui gñeni de. É vaani Zeeluzaleme GALA debizu. ²⁸ É gñeni gñesu ma, é zeini ná-soo wotoloi zu, é da GALA goo wo nui Ezayi ná-seuei gñi. ²⁹ Zenvu Nadegai gñeni Filipe ma: «Maabu ga soo wotoloi nuu ua.» ³⁰ Filipe bizeni, é Etiyopi zunui

woomeni, é da GALA goo wo nui Ezayi ná-seusei gála. É gfeni naa ma: «Nii é kalasu, da gaagaazu nei?»

³¹ Zunui googaavoteni, é gfe ma: «Nà gaaga gale, ni nu la sugulani mà?» É Filipe lolini ga naa le, é zei koba wotoloi zu. ³² Ue é gfeni ná galasu, é zevuni ná ga:

«É la gfeni woo ne gila kpalaa boni, ege baalagi ti liizu la paazuue, ege baala zivoi é loni maalega leve nui gakala.

³³ Ná-bogomaayeii zu, ti ná-tukpɔi gaaleveni ga telebotalai,

be ga a keegalazuusti dee?

Mazɔɔɔ zenvui gfulani zea.»

³⁴ Etiyɔpi zunui Filipe gaazagani, é gfe ma: «Nà è maaneenezu, be ga GALA goo wo nui vaazu ma? Tɔ bogɔi ue, baa nu gili be?» ³⁵ Filipe kpɔei zegeni naazu, é tɔzɔei naama zevui zu wooi ma, é Yesu ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli ma. ³⁶ Ti yeni liizu, ti zeeli ade ta, ue ziei gfeni ná, kundigi gfeni Filipe ma: «Wele ziei ua. Lee ga é pele levesu tũgɔ, gè ua batize?» ³⁷ Filipe googaavoteni, é gfe ma: «Ni da gidalevena ga è-yiimaue pe, da zoo batizesu.» Zunui gfe ma: «Gè gidalevea ga Yesu Kilista ga é ga GALA Doun Zunui.» ³⁸ Etiyɔpi zunui devei veeni ga wotoloi lo. Filipe ta zunui naa ti felegɔ ti uileni ziei wu, Filipe kpatize. ³⁹ Siegi zu ti gfulani la ziei wu, Maligii ná-Zenvui Filipe zegeni. Etiyɔpi zunui la mɔ gfeni Filipe gaani, kele é liini ga koozune. ⁴⁰ Filipe weleni nɔ, é bogɔi ga Azɔte, naa uoluma, taa wolai niiti kpein é gfeni levesu ti zu, é Woo Niine Uagɔi laazeelini naati pe, eye- su é zeeli Seezalee.

Sɔle gidaaleve vai

9 Naama ziesu, Sɔle gfeni ba nɔ, é da maalua vaiti ta nu uaa vai wo Maligii ná-kaladopoiti daalɔgɔma. É liini zala ga gfula gundigi wolai uɔ be, ² é sevea giazie zea, tevegai Damase GALA debi uelei wu nuiti ma, ga ni a nu nɔpe kaana, zunu baa anzanu, é kidaaleve vele niinei naa ma, é gili, é uaa la Zeeluzaleme.

³ Keai ma pelei zu, é da li, maabuɔgai ma Damase ua, gaamago nɔ wozakalagi ta gfulani geegɔɔɔgɔ zu, é da volo maagoolii zu. ⁴ É looni zoi ma, é wooi ta menini, é da toli, é da gfe ma: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu è wɔnzegɔzu?» ⁵ É gfeni naa ma: «Be ga ga de, Málígíí?» Naa gfe ma: «Nà gá gè ga Yesu, nii è wɔnzegɔzu. ⁶ Kele wuzegɔ, è le taa zu, ta naa wo è ma, nii da ke.»

⁷ Sieɔɔɔɔti ti loni, ti laavɔ kpaan, ti la zooni ti ua woo gila kpalaa bo, ti gfeni wooi menisu, kele ti la gfeni nu nɔpe kaazu. ⁸ Sɔle wuzegeni zoi ma, gaazuzegeni ma, kele é la gfeni wozagaazu. Ti soni zeei ua, ti lii la Damase. ⁹ É keeni ga folo savagɔ, é la wozagaazu, é la laamiizu, é la bogɔlezu.

¹⁰ Tama kaladopoi ta gfeni Damase, daaseigi ga Ananiase. Maligii tolini, é gfe ma: «Ananiase!» É googaavote, é gfe ma: «Nà gaa, Málígíí!» ¹¹ Maligii gfeni ma: «Wuzegɔ, è li ga koiyɔgɔzu uelei nii daaseigi ga <Sɔlegai,> è wele Zudase ná-pelei wu ga zunui nii daa ga Sɔle, Taalese nui, mazɔɔɔ toɔga GALA falizu. ¹² Tama é zunui ta gaaue kulakelemai zu, daaseigi ga Ananiase, é da le pelei wu ga é yeela ma, nii a ke gaazuue zegɔ

ma.» ¹³ Ananiase gfeni ma: «Málígíí, gè meniga nu mɔinmɔin da, ga zunui naa faa nɔ mɔinmɔin kea ga da-nuiti Zeeluzaleme taazuue. ¹⁴ Naa uoluma, zala ga gfula gundigiiti ta-zobogi ga zea ue, nii a ke é naati gili, zɔiti nɔpe a ti ga, ti da woogula GALA ma è-laaseigi zu.»

¹⁵ Kele Maligii gfeni ma: «Li, tɔzɔei zunui nuu ga ga aninakai nii gè yiimazegɔei la, nii a ke é dàaseigi gfula kelema zii giligiti be, ta masagiti, naa uee Izelayele nubuseiti ba. ¹⁶ Nà bogɔi, nà uaa zu deezu la, uelei é uaa zu bogɔzu la bè.»

¹⁷ Ananiase liini, seeliai ma pelei wu, é yeelaani Sɔle ma, é gfe ma: «Kèeloun Sɔle, Maligii Yesu, nii kulaai è ue kelema pelei zu, nii è uaai la, naa ga é tèvagai ga è-gaazuue zegɔ ma, ta è laave ga Zenvu Nadegai.»

¹⁸ Gaamago nɔ, é gfeeni ege ani gálaiti ta gfula Sɔle gaazuue, ti loo, gaazuue zegɔ ma. É wuzegeni, é batize. ¹⁹ É daamii wogai ma, é zebèi zɔɔɔni. É foloi tani-gaa gfeeni kaladopoiti ba, niiti ti gfeni Damase. ²⁰ É tɔzɔeini gaamago ga Yesu ná-fai laazeeli GALA debi ueleiti bu, é da gfe ma: «Yesu ga é ga GALA Doun Zunui.» ²¹ Zɔiti pe ti gfeni goomenisu, ti laavɔɔni, ti da bogɔi gaazaga ga: «Nii lei é gfe naama nuiti wɔnzegɔzu Zeeluzaleme, niiti ti GALA toliu daaseigi nii zu? Kebe, paa ungi ga nɔ ga é naama nuiti gili, é li ga tiye zala ga gfula gundigiiti nɔ, kele?» ²² Kele folo-o-folo Sɔle ná-kala gooi zebèi gfeni baagɔzu: Zuifui niiti ti gfeni Damase, ti la mɔ gfeni kwèe nii ta bo, tɔzɔei é gfeni deezu ga tiye ga Yesu ga é ga Kilista.

²³ Yeegɔgala zugooza tevegai ma, Zuifuiti ti bogɔi lev- eni ga ti paa. ²⁴ Sɔle faa gweeni ta-yaava vai zu. Ti gfeni welezu vɔɔ taa zigɔdausti ma, folo uee kpidi ua, nii a ke ti paa. ²⁵ Kele, ná-kaladopoiti ti segeni ga kpidi, ti da kpɔɔgɔ zu, ti ze ga sigigi volu uelei.

Sɔle gfeni Zeeluzaleme

²⁶ Sɔle zeeliai ma Zeeluzaleme, é kogɔni ga é uɔ pee kaladopoiti ba, kele ti pe ti gfeni luazu ba, ti la gfeni laani da ga é gfe ga kaladopoi ta. ²⁷ Balanabase sege vele gana, é lii la keelaiti nɔ be. É naa kpein sugulani ti ma, uelei Maligii bogɔi leeni la ga Sɔle pelei zu, é bɔe nɔ, ta uelei Sɔle GALA daawooi laazeelini la ga ladalai Maligii Yesu laaseigi zu Damase. ²⁸ É zo naazu ma niina, ta naati ti gfeni leezu, ti da yei Zeeluzaleme taazuue, é da GALA daawooi laazeeli ga ladalai Maligii laaseigi zu. ²⁹ Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, ta naati ti gfeni yepɔzu, ti da bogɔi maagaali, kele naati ti gfeni paa gelegele gaizieu. ³⁰ Kidaaleve nuiti ti naa zugwɔegai ma, ti liini la Seezalee, ti teve Taalese.

³¹ Ziileigi gfeni Zudee Egilisi pe su, ta Galilee, naa uee Samali ua, é gfeni wɔɔɔɔ kidaalevei zu, é da zie bogɔi- maayeii zu Maligii ue, gaa gfeni wɔɔɔɔ zu ga nui liegɔi, nii é gfeni ueezu ba ga Zenvu Nadegai ná-kpɔbai.

Enee ualo vai

³² Tei Piyele gfeni levesu zoi zu ná pe, é zeelini balaa kidaaleve nuiti nɔ be, niiti ti gfeni Lida taazuue. ³³ É zunui ta gaani ná, daa ga Enee, é laani seebe utedi ga

kaite kona dɔsava laawu ga kɔɔksama zeebei. ³⁴ Piyele gɛni ma: «Enee, Yesu Kilista   ualoo! Wuzefge, da bɔɔɔi   da-utei le ba.»   wuzefeni gaamago. ³⁵ Lida ta Saln nemei zu nuiti pe ti min  gaai ma, ti gidaaleveni Maligii ma.

**Dɔɔkase wuzefge vai,
  gula saai ya**

³⁶ Kidaaleve anzanu gila ge gɛni Zɔpee, daa ga Tabita, (nii poluu ga «Dɔɔkase»),   gɛni botii uago mɔin-mɔin keezu,   da faabɔɔɔiti ke. ³⁷ Naama ziegi zu,   zeebeni,   za. Ti maagbaai ma, ti daani geezu uelei ta wu. ³⁸ Zɔpee gɛladopoiti ti menigai ma ga Piyele ga ti gɔbaue laai zu Lida, ti zunu felegɔ leveni polu, ti gɛ ma: «Soma,   uo fala gi uɔ be.» ³⁹ Piyele wuzefeni,   uile ti uolu, ti li. Ti zeelii ma, ti leeni la geezu uelei wu. Poanzaiti pe ti maabuɔani ba, ti da wɔɔɔ, ti gɛni sege goiti ta tookɔba wolaiti deezu la, niiti Dɔɔkase gɛni ti betezu ti ue, siegi zu naa gɛni la ti ua. ⁴⁰ Piyele  se pe kulani eteauu,   GALA fali. Naa uoluma,   gaauoteni poomai ma,   gɛ ma: «Tabita, wuzefge!» Naa gaaazufeni ma,   Piyele ga,   zeba   zai. ⁴¹ Piyele yee-laani zea,   buzefge, naa uoluma   kidaaleve nuiti ta poanzaiti tolini,   deɛ ga tiye,   vulua. ⁴² Zɔpee nubuseiti pe ti naa menini, ma moinmoin ge gidaaleve Maligii ma. ⁴³ Piyele yeedegala go gɛni Zɔpee kɔɔ bet  nui ta uo be, nii daa ga Simɔn.

Kulakelemai Kɔleneye sɔɔkɔni Seezalee

10 Zunui ta gɛni Seezalee, daaseigi ga Kɔleneye,   gɛni salausu bulu gila maazu, nii   zefeni Itali. ² Zunui naa ta n -peleyegei ti gɛni ga GALA gaazuluaba nua,   gɛni faabɔɔɔ moinmoin keezu nubuseiti be,   gɛni GALA falizu sienkpe su. ³ Yeeta, kpɔkɔ volo yeedegalai zausieci ma,   GALA n -geezugeelai gila kaani, kulaai kelema kpezekele,   da le n -pelei wu, naa tolini,   gɛ ma: «Kɔleneye!» ⁴   gaazuloni naa ua, dualuagi soni,   gɛ ma: «Toɔa gale, M ligii?» Naa gɛ ma: «Da-GALA faliiiti, ta da-vaabɔɔɔiti ti zeelia GALA ma, ki ka ti zu. ⁵ Keelaiti tevena gani gani nɔ Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyele. ⁶ Kɔɔ bet  nui Simɔn n -pelei wu ga   piizu n , kpolodei laue.» ⁷ Geezugeelai nii   gɛni bɔɔzu pɔ, naa liini nɔ feya, Kɔleneye n -botig  nu felegɔ loli, ta GALA gaazuluaba zalauusui gila, nii   botii g zu t un ba. ⁸ Kpegai ma ga fai pe sugula ti ma,   ti leveni Zɔpee.

Kulakelemai Piyele sɔɔkɔni Zɔpee

⁹ Polumai, tei ti gɛni pelei ma, ti maa da buɔa Zɔpee ua, Piyele leeni pele gomaue ga folo bekpegi, n  bet ai ga dooɔo bosuu, ga   GALA fali. ¹⁰ Pului soni,   gɛni pɔ ga   daamii wo. Siegi zu ti gɛni gɔkɔgɔ bet zu la be, sugilini. ¹¹   geegɔɔgɔ laalaogai gaani,   ani ta gaani ege sege wolai toko logai seki naanigɔi pe ga,   da yei zooli ma. ¹² Gɔɔ naani suaiti ti gɛni su, ta kpokpo suaiti, naa ue wɔniiti ba. ¹³ Wooi ta zeelini ma,   gɛ ma: «Piyele, wuzefge,   ta uaa,   mi!» ¹⁴ Kele Piyele gɛni

ma: «Ba-o, M ligii, tɔɔzei kaipa g  la de tɔ ma ani ba kɔɔba ani miini.» ¹⁵ Wooi naa gɛni ma uolu n  velesieci: «Nii GALA ge g zu ma padeg , mina naa ue  ga kɔɔba ani.» ¹⁶ Naama vai zeini ma ga seizu savago, naa uoluma, anii naa gaagaleni ma geegɔɔgɔ zu.

¹⁷ Siegi zu Piyele goozuuilini da ga   kulakelemai naa uoluue gw e, gaamago Kɔleneye n -keelaiti   ti leveni, ti gaazagagiti boni, ti ua kw  ue Simɔn n -pelei n , naati ti loni sigidaue. ¹⁸ Ti toligi woni, ta ti da gaazagagi wo, ni Simɔn laazuue ga n , nii daasei peai ga Piyele.

¹⁹ Tei Piyele gɛni gisieu kulakelemai uoluue zu, Zenvu Nadegai gɛni ma: «Wele, zunu savago uaaue, ti da   g zie. ²⁰ Wuzefge,   yei, mina ineine,   li uɔɔma wa tiye, tɔɔzei n  ga g  ti leuegai.» ²¹ Piyele yeini,   gɛ zunui naati ma: «Wele n  ua, n  ga wo g ziezu, lee ga   ga wo uaa ungi ue?» ²² Ti goog uoteni, ti gɛ ma:

«Salauusu gundigii daa ga Kɔleneye,   ga zunui nii telebogai, ta   luazu GALA ba, nii Zuifuiti pe ti tɔɔ uagɔi wosu, naa ga GALA ge n -geezugeelai padegai gila teuegai ma,   gɛ,     loli n -pelei wu, nii a ke     woomeni.» ²³ Piyele ti leeni pelei wu,   ti laazuue.

Poluma zobui   wuzefeni,   uile ti uolu, ti li. Zɔpee gidaaleve nuiti tanigaa ti uilini polu, ti maaza. ²⁴ Poluma voloi, ti zeelini Seezalee. Kɔleneye gɛni ti bɔunsu,   n nuiti ta bɔɔla wanawanagiti tolini n -pelei wu. ²⁵ Siegi zu Piyele leeni la pelei wu, Kɔleneye daagomoni,   loo kɔɔwu,   kɔɔ bu. ²⁶ Kele Piyele buzefeni,   gɛ ma: «Wuzefge, tɔɔzei n  balaa, n  ga nui ga   g uele.» ²⁷ Ti yeni yepuzu, ti le pelei wu, ti nu moinmoin kaani, ti gaaleai ba. ²⁸   gɛni ti ma: «Wo kw ni ga tɔ ka Zuifuiti ma, ga ti mina bɔ faa n pe ma ta zii giligiti, ba ti ua le naati ta-uele wu. Kele GALA ge deue ga ze ga maa la neeni, nu ua gɛ nui tan pe ma kɔɔba nu, ba padetala nu. ²⁹ Naa ga   kea, siegi zu wo keela leuega da m , g  ua, g  la maagaali n pe keeni su. Kele n  wo gaazagasu, lee ga wo toligai ma?» ³⁰ Kɔleneye gɛni ma: «Ma volo naanisieci ga ga za, niima yeedegalai nɔ zu, g  gɛni GALA falizu n -pelei wu kpɔkɔ volo yeedegalai zausieci ma. Zunui gila ge uaani,   lo k kala, kɔba zefgi g leai   da volo, ³¹   gɛ m : «Kɔleneye, da-GALA falii gaauote-ga, GALA ki ka da-vaabɔɔɔiti su. ³² Keelaiti tevena gani gani nɔ Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyele. Kɔɔ bet  nui Simɔn n -pelei wu ga   piizu n , kpolodei laue.» ³³ Gaamago nɔ, g  keelaiti teue   ma,   laagomi fai zu, da ma,   solooge ga   uo fala. Ue niina gi pe ka gi GALA gaazu, gi woilo naa ma, nii Maligii   leveai ma.»

Piyele n -kpeci   boni Kɔleneye uo be

³⁴ Piyele kp ci zefeni naazu,   gɛ ma: «Gaamazu, g  kw ega niina ga GALA ge la zeelbɔɔɔɔ zu g zu nuiti ba, ³⁵ kele zii pe saama, zɔi n pe   luazu ba, ta   telebodai g zu, naama nui neue be. ³⁶ Wo daawooi gw eni, nii   teuegai Izelaye nuiti ma,   ziilei Goo Niine Uagɔi laazeeli ti ma ga Yesu Kilista maavele, tama ka   ga  se pe Maligii. ³⁷ Wo kw ni nii   g ni de Galilee, naa uoluma Zudee yooi zu n  pe, Zan daazeelii ma bebei ma ga ti batizei. ³⁸ Wo kw ni uelei GALA ge Zenvu

Nadegai yeini la Nazalɛte nui Yesu ma, ta ɛ zɛbɛi ve zea. Wo kwɛɛni balaa uelei Yesu ɣɛni levesu da zooi zu, ɛ da faa uagɔi ɣɛ, ɛ da naama nuiti pɛ balo, niiti ti ɣɛni Inɛgi ná-zobogi wu, tɔɔzei GALA ge ɣɛni ba. ³⁹ Nii kpeini ɛ ɛkai Zuifuiti ta-yooi zu ta Zeeluzalɛme, giya ɣa gi ga naama zeeleiti. Ti kpadɔni saa wului ma, ti paa. ⁴⁰ GALA ge buzegeni, ɛ kula saai ya foloi zausaiei, ɛ zobogi ve zea ga ɛ bɔɣɔ lɛ ga nuiti. ⁴¹ Kele nui pɛ ge la ɣɛni de, keni zɔiti niiti GALA ge yiimazegeni ga tiye kaite, ga ti ɣɛ ga zeeleiti, gá ya, gei gi daamii ta kpɔɔlei woni uɔɔma gá tiye, GALA kpegai ma ga buzegɛ, ɛ kula saai ya. ⁴² Naa uoluma, Yesu devei veeni giya ga gi GALA daawooi laazeeli nubuseiti ma, gi zeele wooi wo ga tɔ ɣa GALA ge yeelogai ba, ga ɛ ɣɛ ga nu vuluiti ta gɔvɛiti talukpɔɣaaleue nui. ⁴³ GALA goo wo nuiti pɛ ta naama zeele wooi wosu ná-faa zu, ga zɔi nɔpɛ a ɣidaalevena Yesu ma, naama nui ná-kotoi zuvaa ɣa ye ga tɔun daa-seigi maavele.»

Zenvu Nadegai yei vai zii ɣiligiti ma

⁴⁴ Siɛgi zu Piyɛle ɣɛni de naama wootti bosu da, Zenvu Nadegai yeini nuiti pɛ ma, niiti ti ɣɛni woilosu. ⁴⁵ Kidaaleue nui niiti pɛ ti ɣɛni ga Zuifuiti ti yeni Piyɛle uolu ti ua, ti laavɔɔni ga Zenvu Nadegai yei vai zii ɣiligiti balaa ma. ⁴⁶ Mazɔɔɔ ti ɣɛni naati goomenisu, ti da bɔɛ zii woo ɣiligiti su, ti da GALA deɓi. ⁴⁷ Piyɛle kpɛi zegeni uolu, ɛ ɣɛ ma: «Nu ɣa ɣɛle nei naama nuiti kpatizesu ziei wu, niiti ti Zenvu Nadegai ɔɔɔɔɔɔɔ ga ade ɣɛvele baa?» ⁴⁸ ɛ devei veeni, ti naati kpatize Yesu Kilista laa-seigi zu. Ti maanɛɛnɛni ga ɛ ye ti ɣoba foloi tanigaa laawu.

Piyɛle ná-poluvaawogi Zeeluzalɛme Egilisii zu

11 Keelaiti ta kidaaleue nui niiti ti ɣɛni Zudee yooi zu, ti menini ga zii ɣiligiti balaa, ti yeezeiue GALA daawooi wu. ² Siɛgi zu Piyɛle lɛɛni la Zeeluzalɛme, kidaaleue nui niiti ti ga Zuifuiti ti peelalani, ti ɣɛ ma: ³ «È leue ɣale, è liai, è lɛ zii ɣiligiti ta-uelei wu, naa uoluma wo laami uɔɔma wa tiye.»

⁴ Piyɛle tɔɔzeini naazu ga faiti sugula ti ma ga gilagi-la, ɛ ɣɛni ti ma: ⁵ «Gè ɣɛni Zɔpɛe taazuue, gè yeni GALA falizu sùgɛli, gè kulakɛlɛmai ta ɔɔɔɔɔɔɔ. Ani ta zegeni geegɔɔɔɔɔ zu, egɛ sege wola toko logai seki naanigɔi pɛ ga, ɛ da yei, eyɛsu ɛ zeeli mà. ⁶ Gè suɛtenɛni ga pagɔ, gè ɣɔɣɔ naani suaiti kaani, ta dɔɔɔɔɔɔɔ zuaitei, naa uɛɛ kpokpo suaiti ta wɔniiti ba. ⁷ Gè woo ɣila menini balaa, ɛ da ɣɛ mà: «Wuzegɛ, Piyɛle, è ta uaa, è mi.» ⁸ Kele gè ɣɛni ma: «Ba-o, Màlɛgii, tɔɔzei kaipa kɔɔɔba ani ba tɔ ma ani la de lɔɔni dàauɛ.» ⁹ Wooi woni mà uolu ná velesiei zu, ɛ ɣula geezuue, ɛ ɣɛ mà: «Nii GALA ge ɣɛɛzu ma nadegɛ, mina naa uɛɛ ga kɔɔba ani.» ¹⁰ Naama vai zeini ma ga seizu savagɔ, naa uoluma, ti pɛ ge ɣaɣgaleni ma geegɔɔɔɔɔ zu. ¹¹ Gaamago nɔ, zunu savagɔ unkulani, ti zegɛ Seezalee, ti ua tɔlɛsu, ti lɔni sigɛdaue, uɛ gi ɣɛni ná. ¹² Zenvu Nadegai ɣɛni mà, gè uile ti uolu gi li, gè mina inɛne. Wele keeloun lɔzitaiti ba, niiti ti màazani, gi li, gi lɛ Kɔlɛnye ná-pelei wu. ¹³ Naa balaa boni gi ma,

uelei ɛ kulakɛlɛmai ɔɔɔɔɔɔɔ la, geezuegeelai lɔni, ɛ da ɣɛ ma: «Keela leue Zɔpɛe, ti Simɔn loli, nii daasei pɛai ga Piyɛle. ¹⁴ Toga naa lɛ ga de, uelei da ɣizo da, wa da-uele wu nuiti.» ¹⁵ Siɛgi zu gè kpɛɛzuegulai lɔɔzeini la, Zenvu Nadegai yeini ti ma, uelei ɛ yeini la ade ma mɔungɛ. ¹⁶ Naama ziegɛ zu, kigi looni Malɛgii laawooi nii zu ga: «Mazɔɔɔ Zan batizei woni ga ziei, kele wɔun, wa batize ga Zenvu Nadegai.» ¹⁷ Ni tama GALA ge vebeani ɣilagi naa nɔ vea ti ya, nii feai ada balaa zea, adei de ɣi-daaleueai Malɛgii Yesu Kilista ma, nɔun nà ga leeni, nà li losu GALA daawu?»

¹⁸ Naama wooi ti yiimaaleini, ti lɛbiyai ve GALA bɛ, ti da ɣɛ ma: «GALA ge va bu ga zii ɣiligiti balaa ti ti zieg uelei maavalibo, nii a ke ti zenvui ɔɔɔɔɔɔɔ.»

Antiyɔse Egilisii ɔɔzei uelei

¹⁹ Wɔinzegɛmai uaai ma eyɛsu ti Etiyeni ua, kidaaleue nui zɔiti ti vazani, naa tanigaa ti zeelini fɔ Fenisi, ta Sipele, naa uɛɛ Antiyɔse ua, kele ti la ɣɛni GALA daawooi laazeelizu zii ɣili nɔpɛ ma, keni Zuifuiti nɔ. ²⁰ Anɛɛ naa ue, ti zaama nui tanigaa, niiti ti zegeni Sipele ta Silene, ti li Antiyɔse, naati ti bɔɛni balaa zii ɣiligiti pɔ, ti Malɛgii Yesu ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli ti ma. ²¹ Malɛgii ɣɛni ti ua, nu mɔinmɔin ge laani ti-laawooi la, ti ɣaaute Malɛgii ma.

²² Naama wooi zeelini Zeeluzalɛme Egilisii zu nuiti ma, ti Balanabase leveni fɔ Antiyɔse. ²³ Naa zeelii ma, ɛ pɛtenɛ uelei GALA ná-zaalai ɣɛni botii ɣɛɛzu la, koozunɛeni gola. ɛ kidaaleue nuiti ipɔɔɔɔɔni ga ti ɣɛ ga woogɛɣila nu Malɛgii uɛ, ta ti ɣili ba ga ti-yiimaue pɛ. ²⁴ Mazɔɔɔ Balanabase ɣɛni ga nu uagɔ, nii daavegai ga Zenvu Nadegai ta kidaaleuei. Nu mɔinmɔin ge ɔɔɔɔɔɔɔ, ti bɔɣɔ ve Malɛgii ya. ²⁵ Naa uoluma, Balanabase liini Taalese, ɛ ɔle laagomi. ²⁶ ɛ naa ɣaani ná, ti ye uolu, ti ua Antiyɔse. Ti kona gila keeni miná, ti da gaalebai wo uɔɔma ta Egilisii, ta ti da nu mɔinmɔin kala. Antiyɔse ɣa kaladopoiiti ti-laasei ge uɛeni ná mɔunpa ga keletieinti.

²⁷ Naama ziegɛ zu, GALA goo wo nuiti ti zegeni Zeeluzalɛme, ti yei Antiyɔse. ²⁸ Ti ɣila ge ɣɛni ná, nii daaseigi ɣɛni ga Agabuse. Zenvu Nadegai lɔni tugɔ, ɛ wuzegɛ, ɛ bo ga pulu wolai ɣa loozu eteai zu ná pɛ. Pului naama ge looni Wɔɔɔme masagi Kelode ná-siegɛ zu. ²⁹ Kaladopoiiti ti deveni ti zoloo ma ga nii nɔpɛgi ma zobogi ɛɛ bɛ, ma nu ke ga kpɔɔɔba kidaaleue nuiti bɛ, niiti ti Zudee yooi zu. ³⁰ Naa ɣa ti keeni, ti fe Balanabase ta ɔle ya, naati ti teue totugɔiti pɔ.

Piyɛle ɣula vai kasoi ɣa

12 Naama ziegɛ zu, masagi Elɔde yeeuɛni Egilisii zu nui tanigaa ma. ² ɛ Zan keegɛloin Zake uaani ga bogɛ ɔɔɔɔɔ. ³ Tei ɛ kaani ga naa wola nɛɛni Zuifuiti bɛ, ɛ Piyɛle balaa soni, feti ziegɛ zu, siegi zu ta da bului mi la, nii leue la su. ⁴ ɛ naa zogai ma, ɛ pili kasoi ɣa, ɛ kalivaani salauusu naanigɔ zeizu naanigɔ ma, ga ti da wele ma. Ná-kisie ɣɛni ga ɛ naa ná-tukpɔi ɣaaleue, siegi zu Pake fetii levesu da. ⁵ Piyɛle makega ɣɛni de kasoi ɣa, Egilisi nuiti ti la ɣɛni loogɔsu GALA falii ua bɛ.

ga zii lɔfela gologolo Kanaan yooi zu, é naati ta-yooi veeni ade-memewolani zea ga ɔɔɔ, ²⁰ kona unnaanigo puulɔɔlugɔ (450) laawu. Naa uoluma, é tukpɔɔgaaleve nuiti fe ti ya, eyesu é zeeli GALA goo wo nui Samiyele ma. ²¹ Naa uoluma, wain gɛni ti ma ga masa ge ze ti unda. GALA ge Kise ná-doun zunui ɔɔle zeini ti unda kona uuunaanigo (40) laawu, é gɛni ga Benzamen ná-bolodamai zu nui ta. ²² GALA kpegai ma ga gɛle ɔɔle ua, é Davide veeni ti ya ga masagi, é niima wooi woni naa ná-faa zu, é gɛ ma: «Gè Izayi ná-doun zunui Davide gaaue, ziima nui nii é uazu ziima vaiti pe keezu.» ²³ Egeuelei GALA ge minazegeni la, Davide naa mavofodai zu gɛ é Yesu gɔlaai ná ga Izelayele Gizo Nui. ²⁴ Aisa Yesu ua ɔɔɔ, Zan gɛni GALA daawooi laazeelizu Izelayele nubuseiti pe ma ga ti ti zie uelei maavalibo, ti batize. ²⁵ Zan gɛai ma ná-botii gaaabelasu, é gɛni ma: «Nà lei gè ua gɛ ga naa, nii wo gɛsiizu su. Kele taɟili ka uazu nɔun poluma, nii gè la ɔɔɔ kula gɛeni su ga gè ua ná-saualagiti daavie.»

²⁶ Kèeleaiti, wo gɛni ga Abalaame mavofodai ta, ba wɔiti wo luazu GALA ba, ade ya gɛ kizo kpɔei nii leuegai ade ma. ²⁷ ɔɔɔzei Zeeluzaleme ze wo nuiti ta ta-gundigiiti ti la Yesu ná-fai gaaɟaani, naa ue GALA goo wo nuiti gooi ua, nii é galasu doogo foloi pe. Ti pe-lalaai ma, ti GALA goo wo nuiti daawooi naati pileni su. ²⁸ Anɛ ni ti la gɛni ɔɔ kaani ba, nii nu a nu uaa su, ti gɛni Pilate ma, é Yesu ua. ²⁹ Ti begai ma ga naama vaiti pe daazeeli, niiti ti zeueai ná-faa zu, ti kulani saa wului ma, ti da kabai zu. ³⁰ Kele GALA ge buzegeni, é kula saai ya. ³¹ Folo mɔinmɔin daawu, é ɔɔɔ lɛeni ga niiti ti yeni ba, ti zege Galilee, ti li Zeeluzaleme, ti gɛai niina ga ná-zeeleiti nubuseiti koba.

³² Giya ɔɔɔɔ balaa, gá naama Woo Niine Uagɔi laazeelizu wo ma, nii GALA ge ma minazegegi woni ade-memewolani be, ³³ GALA ge naa laazeelia ade ue, adeiti ade ga ti-lointi, ga Yesu wuzege vai, é gɔla saai ya, egeuelei seueai la GALA seuei ma wuyei velesiei zu ga:

«Da ga dɔun zunui,
gè è ɔɔɔɔ za.»

³⁴ GALA ge buzege vai, é kula saai ya, é mina ɔɔ gale ma, é ua luula, naa gɛ é boni ga:

«Nà faa ɔɔdegaiti ke wo ue,
niiti ti maa la valiboga pe,
nii gè minazegeni la Davide ue.»

³⁵ Naa gɛ é keai é bogai la ná taɟili ga:
«È la vaa bu da-wotii gɛ nui,
é ga woogɛɟila nui, é ua luula kabayegɛi zu.»

³⁶ Tama Davide begai ma ga botii gɛ GALA be ná-yeegɛgalai zu, é zaani, é li memewolani ɔɔ, é luula.

³⁷ Kele ɔɔi GALA ge buzegai, é gɔla saai ya, naa la luulani.

³⁸ Kèelointi, à sugwee mu ga Yesu mauele gɛ kotoi zuvaaye fai laazeelizu la wo ma. ³⁹ ɔɔi ɔɔpe é gɛ-daalevezu ma, naama nui ná-kotoi zega ba, nii Moize ná-ɔɔɔ la gɛni zooga keezu wo ue. ⁴⁰ À dama ga ɔɔɔ mu, naa gɛ a ke nii bogai GALA goo wo nuiti ta-zeueiti su, naa mina zeeli wo ma ga:

⁴¹ «Wɔi wo ga nubuseiti ti laavegai ga maayo bala bei, à wele,
wo laa gɛ ɔɔ, wo-ma zuwu gaaaleve.

Mazɔɔɔ nà uazu fai ta gɛezu wa-yeegɛgalai, naama vai ni nu a la bona wo ma, wo la gɛni la da.»

⁴² Bebei gɛai ma gɔlazu, ti naati maaneneni ga ti ɔɔe uolu, é uile naama vaa gɔlagi ɔɔ ua, doogo foloi nii é uazu. ⁴³ Gaalebai uoluma, Zuifui ma mɔinmɔin ta zii gɔligi niiti ti latigai, ti uile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ti uileni ɔɔle ta Balanabase uolu. Naati ti gɛni ɔɔezu ti ɔɔ, ti da ti ɔɔɔ ga ti gɔli kpaan GALA ná-zaalai ua.

⁴⁴ Poluma loogo foloi, nu gɛ gɛ ma, taazuue nubusei pe ka ɔɔ é gaaeeni ba GALA daawooi meni fai zu.

⁴⁵ Zuifuiti ti bebei gaa ma, ti laaveni ga toloi. Nii ɔɔle gɛni bosu, ti da naa maaɟaali ga woo ɔɔiti. ⁴⁶ ɔɔle ta Balanabase ti ɔɔeni ti ɔɔ ga ladalai, ti gɛ ti ma: «Wa gɛ mɔunpa GALA daawooi maa gɛa neeni, é wo wo ma. Kele tei wo gɛezu ba, ta wo ɔɔɔ levezu ga wo la zolooni gɔɔɔ zenvui ma, naa mauele ma, be gi gaaute zii gɔligiti ma. ⁴⁷ ɔɔzei naama levei gɛ Maligii feai gi ya, é gɛ ma:

«Gè è loga, è gɛ ga ziiti ta-wozakalagi,
è kizo fai gɔla kelema eyesu zou bela ga.»

⁴⁸ Zii gɔligiti ti naama wooi menigai ma, ti goozuneni gola, ti da Maligii lebi daawooi vaa zu. Niiti kpein gɔɔɔ zenvui gɛuele beteni ti ma vaa ma, naati ti gidaaleveni.

⁴⁹ Maligii laawooi gaa gɛni ɔɔɔɔzu naama yooi zu ná pe. ⁵⁰ Kele Zuifuiti ti ɔɔni tosuba ananuiti unsu niiti ti latini, ti uile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ta taazuue zeizu-maanegiti, ti wɔinzegemai uileni ɔɔle ta Balanabase uolu, ti naati kpe ta-yooi zu. ⁵¹ Naati felegɔ ti ti gɔɔɔ vufiligi bukpuneni ti laabɔɔma, ti li Ikoniyyume.

⁵² Kaladopoiti mu, ti laaveni ga koozunɛi ta Zenvu Nadegai.

ɔɔle ta Balanabase ti gɛni Ikoniyyume

14 ɔɔle ta Balanabase ti gɛai ma Ikoniyyume, ti lɛeni miná balaa Zuifuiti ta-GALA debi uelei wu, ti yeni ɔɔezu ga keuelei ta, Zuifui ma mɔinmɔin ta Gelekii ma mɔinmɔin ti gidaaleve. ² Kele Zuifuiti ti gɔkpaai, naati ti ɔɔni zii gɔligiti unsu, ti naati daavili ga ti faa ɔɔu gɛ ga kidaaleve nuiti. ³ Anɛ naa ue, ɔɔle ta Balanabase ti lebini Ikoniyyume, ti gɛni ɔɔezu ga ladalai, ɔɔzei ti laani Maligii la, naama ge gɛni ná-zaala wooi ma gaaɟa gɔ-lazu kelema ga laavɔ vaiti ta maabele vaiti, nii é ma zobogi veeni ti ue ga ti da ke. ⁴ Taazuue nubusei gaaɟweeni su fele, gilazuue gɛni Zuifuiti polu, gilazuue gɛ keelaiti polu. ⁵ Tei zii gɔligiti ta Zuifuiti é ue ta-gundigiiti ba, ti gɛni gɛuele betezu ga ti ɔɔle ta Balanabase maanɔɔ, ti ua ti ɔɔ ga kɔtuiti, ⁶ naati ti sugweegai ma, ti uelani ti li Likaoni gɔvii ma: Lisetele, Delebe, ta ti-maaɟoolii zu. ⁷ Ti Woo Niine Uagɔi laazeelini miná.

ɔɔle ta Balanabase ti gɛni Lisetele

⁸ Megele zunui ta gɛni zeini Lisetele taazuue, nii é ɔɔɔni ga megelegi, kaipa é la gɛni de zooni é ua zie. ⁹ É

ɣeni woilosu Pɔle woo ma. Naa wɛleni ba, ɛ ka ga ki-daalevei ɣa zea ga ɛ ualo, ¹⁰ Pɔle woogulani, ɛ ɣɛ ma: «Wuzegɛ, ɛ lo ɛ-ɣɔɣɔti ga!» Zunui uilini kpulu kɔɣɔti ga, ɛ tɔzei ga ɛ da zie. ¹¹ Tei bebei naa ɣaani, nii Pɔle ɣeni kɛɛzu, ti ɣeni bainu ga woo wola Likaoni wooi zu, ti da ɣɛ ma: «Galagiti ti nubuse ɣɔɣɔgi zegɛa, ti yei gi zaama.» ¹² Ti Balanabase laasei pɛeni ga Zuuse, ti Pɔle laasei pɛɛ ga Ʉɛelemese, tɔzei naa ɣa kpɔɛi ɣeni da. ¹³ Galagi nii daa ga Zuuse, naama zalagɔ ɣula nui nɔgala pelei ɣeni taa loauɛ, ɛ uaani ga nike zineiti ta tufa leueleuegaiti taa zigidaue. Ta bebei ti zolooni ma niina ga ti naama aniiti kula ga zalagɔi Balanabase ta Pɔle ue.

¹⁴ Keela felegɔti ti naa menigai ma, ti ta-zegɛiti balini ga ɣɔba, ti bize bebei uɔ pelei, ti bain ga tiye, ti ɣɛ ma: ¹⁵ «Lee vaa zu wo naa ɣɛɛzu? Gá balaa gá nɔ ga nubusei ga wo ɣɛuele, gi uauɛ Woo Niine Uagɔi laazeelizu wo ma, ga wo betuee ɣimalala vai naati ba, wo lati zenvu su GALAGI ma, nii ɛ geegɔɣɔgi, ta zooti ta kpolodɛi betɛa ta ti zu aniiti. ¹⁶ Yeegɛɣalagɔi niiti ti levegai, ɛ zii ɣilagilagiti pɛ zegɛ nɔ, ɛɛɛ ge da zie ga yiima uele. ¹⁷ Aneɛ naa ue, ɛ la beni bɔɣɔ ɛɛzu ga tiye ga ná-faabɔɣɔti mauele, niiti ɛ ti ɣɛɛzu, tɔzei tɔ ɣa ɛ tonai ta ani betɛ yeegɛɣalagɔi teuesu wo ma, ɛ da ɣɔnɔgi ve wo ya, ta ɛ koozunɛi lo wo-yiimaueiti.» ¹⁸ Aneɛ balaa keelaiti ti naama woiti boni, keɛ ɛ ɣeni ga faa baaba gola, ti ua pele leve bebei luɣɔ ga naati ti mina zalagɔi ɣula ti ue.

¹⁹ Naa uoluma, Zuifuiti ti zegɛni Antiyɔse ta Ikoniyume, ti ua ti bebei unsu leve. Ti Pɔle zɔɔni ga kɔtuiti, ti kpokpo, ti kula taai ua, tɔzei ti ɣeni ɣisiezɔ ga ɛ za. ²⁰ Keɛ siegi zu kaladopoiti ti ɣaalɛni ba la koba, ɛ wuzegɛni ɛ le taazuue, poluma zobui ta Balanabase ti liini Delebe.

Ti ɣale ma vai Antiyɔse

²¹ Siegi zu Pɔle ta Balanabase ti beni la ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Delebe, ti kaladopo mɔinmɔin sɔɔɔni ná, ti ɣaleni ma Lisetele ta Ikoniyume, ti gaabela Antiyɔse. ²² Ti ɣeni kaladopoiti iɣɔɔɔɔzu, ti da ti lenɛ ga ti ye ki-daalevei zu, ti da ɣɛ naati ma: «Kenii ade kpɔɔɔ mɔinmɔin sɔɔɔ pɛ, ade ua lo GALA ná-masadaɔi zu.» ²³ Ti yeeloni totuɣɔti ba Egilisiɔ ɣilagilagi pɛ su, ta la bena ga GALA fali ti zugi zo, ti ɣeni naati kalivaazu Maligii ma, nii ti ɣidaaleueai ma.

²⁴ Naa uoluma, ti leveni Pisidi ɣouii ma, ti zeeli Panfili. ²⁵ Ti GALA daawooi laazeelini Peleze, naa uoluma ti li Atali. ²⁶ Ti zegɛai ma miná, ti lɛeni batoɔi zu, ti li Antiyɔse, ue ti ɣalivaani ná GALA ná-zaalai ma, botii naama vaa zu, nii ti beni ga ke. ²⁷ Ti zeelii ma, ti Egilisiɔ zu nuiti pɛ gaalɛni ba, ti uoluvaa wo ti ma ga nii pɛ GALA ge keai ga ti mauele, ta uele naa kidaalevei ma uelei laalaogai la zii ɣiligiti tuɣɔ. ²⁸ Ti ku ɣɛeni ná fele kaladopoiti saama.

Maabɔgi nii ɛ ɣɛeni Zeeluzalɛme

¹⁵ Zunui tanigaa ti zegɛni Zudee yooi zu, ti ua Antiyɔse, ti da kidaaleue nuiti kala, ti da ɣɛ ti ma: «Ni wo la latini pelevolu, eɣɛuelei seueai la Moize ná-tɔgi zu, wo la zooga ɣizosu.» ² Naa gaabelani ga maagaaali baaba golai ti yɔɣɔzu ta Pɔle naa ue Balanabase ua. Naa uoluma, ti deveni ga Pɔle ta Balanabase naa ue tagiligaa ua ti le Zeeluzalɛme, ti naama vai yɔɣɔzule ga keelaiti ta Egilisi lotuɣɔti. ³ Antiyɔse Egilisiɔ ti leveni, ti liini ti leve ga Fenisi ta Samali uele, ti da naa zuɣula, uelei zii ɣiligiti ti ɣidaaleueai la. Naama woiti ti ɣeni ga koozunɛ vaa wola kidaaleue nuiti be. ⁴ Ti zeelii ma Zeeluzalɛme, Egilisiɔ nuiti ti ti laagomini ta keelaiti naa ue totuɣɔti ba, ti uoluvaa-woni naati ma ga nii pɛ GALA ge keeni ga ti mauele. ⁵ Falizieinti saama, niiti ti ɣidaaleveni, naa tanigaa ti wuzegɛni, ti ɣɛ ma: «Kenii zii ɣiligiti ti lati pelevolu, ɛ ti leve ga ti ɣolo Moize ná-tɔgi ue.»

⁶ Keelaiti ta totuɣɔti ti ɣaalɛni ba, ti naama vai wuuɛɛ ga pagɔ. ⁷ Kpɔɛzuɣula wolai begai ma, Piyɛle wuzegɛni, ɛ ɣɛ ti ma: «Kɛleaiti, wo kweeni ga kaite GALA ge yiimazegɛni ga ze wo zaama, nii a ke gɛ Woo Niine Uagɔi laazeeli zii ɣiligiti ma, ti ɣidaaleue. ⁸ GALA nii ɛ nu yiimaue ɣweɛ, naa bɔɣɔ ma zeele wooi woga ga ɛ yeezeida ti wu, tɔzei ɛ Zenvu Nadagai vea tiya ga ade ɣɛuele, ⁹ ɛ la zeeɣaaɣweɛzu ɣɛeni ade yɔɣɔzu ada tiye, tɔzei ɛ ti-yiimaueiti nadegɛ ga ta-ɣidaaleuei mauele. ¹⁰ Lee vaa zu mu wo GALA sugɔɣɔsu, ga wo unbawului naa la kaladopoiti kpoboga, nii ada ademewolani ade la zieni seɣɛ vai wu? ¹¹ Keɛ adun, Maligii Yesu zaalai ɣa ade ɣidaaleueai la ga ade ɣizoge ga ti ɣɛuele.»

¹² Bebei pɛ ge maagɛni kpɔ, ti woilo Balanabase ta Pɔle woo ma, ti da naa zuɣula, uelei GALA ge ɣeni laavɔɔ vaiti ta maabele vaiti keɛzu la ga ti mauele zii ɣiligiti saama. ¹³ Ti begai ma ga bɔɛ, Zake kpɔɛi zegɛni, ɛ ɣɛ ma: «Kɛleaiti, à woilo dɛɛ gòo ma! ¹⁴ Simɔn naa zuɣulaa ade ma, uelei tɔnzeizu mounpa GALA ge yiimazegɛni la zii ɣiligiti saama ga zii ɣila, nii a ɣɛ ga nɔnɔ. ¹⁵ Naama vai balaa zolooge GALA goo wo nuiti daawooi ma, tɔzei seueue ga:

¹⁶ «Naa uoluma ná ɣale ma uolu, Davide ná-pelei nii goloai, ná gaalɔ uolu, ueɛti náti kologologai, gɛ mináti kpetɛ uolu. Nà to uolu,

¹⁷ naa ɣa a ke, nubusei mɔtaiti ti Maligii ɣaizie, ta zii ɣiligi niiti kpein ti ɣɛai ga nɔnɔ.

Naa ɣa Maligii bogai,
¹⁸ nii ɛ ná-faazeikpasuiti kulaai kelema kaite wɔɔwɔɔ. »

¹⁹ Zake ɣeni mɔnɔ ti ma: «Naa ɣa ɛ ba, ná kaazu ga fizoge ga ade mina faaba kpetɛ zii ɣiligiti tuɣɔ, niiti ti ɣidaaleuezu GALA ma, ²⁰ keɛ ade seue leve ti ma ga ti bɔɣɔ maane ga kɔɔɔ ganigiti ta-ɣɔɔɔba vaiti, kologologi, ta ti mina sua mi nii ma nama la uuuni, naa ueɛ namai ua. ²¹ Tɔzei kaite wɔɔwɔɔ ziegiti su, nuiti ta taa ɣi-

lagilagiti su ti da Moize ná-tɔgi gala, ta toɟa ɟalasu dooɟo foloiti pe GALA debi uelɛiti bu.»

Devei niiti ti zegeni ta sɛvei é leveni kidaaleue nuiti ma

²² Naama ziegɛ zu, keelai ti totuɟɔiti, naa ue Egilisii zu nuiti pe ba ti zolooni ma, ga ti nui tanigaa ɟula bɔɟɔ zaama, ti ti uile Pɔle ta Balanabasenɛi polu, ti li Antiyɔse. Ti yeeloni Zude ua, nii é lolisu ga Balasabase, ta Silase, ti felegɔ ti ɟeni ga nuiti, niiti unfema wola ɟeni ti ue kidaaleue nuiti saama. ²³ Ti sɛvei veeni ti ya, nii su wooi ɟeni ga nii: «Wo-ɟeɛlontɛ, ti ga keelai ti totuɟɔiti ta wo luɔɔsu, woiti wo la ga Zuifua, wo Antiyɔse taazuue, naa ue Siili ta Silisi ɟoviiti ba. ²⁴ Gi menige ga gi zaama, nui tanigaa ti uaue wo uɔ be, ti wo yiibɔɔb, ti wo niikpi ga ta-bɛzuɟulai. Gá lei gi ua naama levei ve ti ya. ²⁵ Gi pe gi zolooge ma ga gi yeelo nua ua, gi ti ue gi-nɛɛɟɔɟiti Balanabase ta Pɔle ua, ti ua wo uɔ be, ²⁶ niiti ti ɟikula ti-yenvuiti su ade-Maligi Yesu Kilista laaseigi vaa zu. ²⁷ Naa ɟa é kea, gi Zude ta Silase leve-ga wo ma, ga ti ua ti niima ɟeela woo laazeeli wo ma ga laawoo. ²⁸ Nɛɛɛ Zenvu Nadegai ue, ta gá bɔɟɔ gi ue, ga nu mina kasɔ nɔpe da wo unma, keni nii maalaa-su la ná. ²⁹ Naa ɟa é ga, keni wo mina da ga suaiti mi, niiti ti ɟulaai ga zalagá kɔɔɟ ganigiti be, ta namai, naa ue sua uoomaiti ba, wo bɔɟɔ maape balaa ga kologologi. Wa naati keena, faa uagɔ ue wo ue. Ade ɟaana mɔɔɔ!»

³⁰ Ti yeebeni keelai naati ba, ti li. Ti liini Antiyɔse, ti kidaaleue nu bɔɟi pe gaale ba, ti sɛvei ve ti ya. ³¹ Sɛvei ɟalagai ma, ti wola ɟoozuneeni, tɔɔzei iɟɔɔɔ wooi ua é ɟeni su. ³² Tei Zude ta Silase ti ɟeni ga GALA goo wo nuiti, ti lebini bɔɔzu kidaaleue nuiti pɔ, ti da naati tɛne, ta ti da ti iɟɔɔ. ³³ Ti ku ɟeɛni ná fele, naa uoluma ɟeɟeɟointi ti yeebeni ti ua ga ziileigi, ti ɟale ma naama nuiti pɔ, niiti ti valini ti ma. ³⁴ [Anɛɛ naa ue, é nɛɛni Silase ue ga é ye ná.] ³⁵ Pɔle ta Balanabase ti yeni Antiyɔse, naa ue nu mɔɔnɔɔn ba, ti kalagi wo, ta ti da Maligi ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli.

Pɔle ta Silase lii vai keela ziegɛ velesiei ma

³⁶ Ku ɟeɛni fele, naa uoluma Pɔle ɟeni Balanabase ma: «De ɟale ma uogi zu, de li de kidaaleue nuiti ka, ue pe de leuega ná, de Maligi laawooi laazeeli, de ka mini ɟeɟgala ɟa ti ná kidaaleuei zu.» ³⁷ Balanabase ɟeni pɔ, é Zan uile ti uolu, nii daasei peai ga Maleke, ³⁸ keɛ Pɔle kaani ga é la vizɔni ga ti ua naa uile uolu, nii é zegeni ti uolu siɛ mɔɔngi zu Panfili zɔli, é la ɟeɛni ti ua ta-wotii zu. ³⁹ Naama maaɟaalii baani ti yɔɟzu, eyesu ti bali ma. Balanabase Maleke zegeni, ti le batoɛ zu, ti li Sipele. ⁴⁰ Pɔle ma ge yiimazegɛ ga Silase, kidaaleue nuiti ti ti ɟalivaani Maligi ná-zaalai ma, ti da li. ⁴¹ Ti leveni Siili yooi zu ta Silisi, ti da Egilisiiti iɟɔɔ.

Timɔtee uile fai Pɔle ta Silase uolu

16 Naa uoluma, Pɔle zeelini Delebe, ta Lisetele. Kidaaleue nui ta ɟeni miná, daaseigi ga Timɔtee, dee ɟeni ga Zuifu anzanui ta kidaaleueai Kilista ma,

keegɛ ɟeni ga Gelekii ta. ² Kidaaleue nui niiti ti ɟeni Lisetele ta Ikonyume, naati ti ɟeni zeele woo uagɔ wosu, é lo Timɔtee ua. ³ Wɔin ɟeni Pɔle ma ga é naa ɟe ga zieɟɔɟ, é naa zegeni, ti tati peɛuolu, tɔɔzei Zuifuiti ta-vai ua, niiti ti ɟeni naama adeti, mazɔɔɔ ti pe ti ɟeni kweeni ga keegɛ ɟeni ga Gelekii. ⁴ Taai niiti é ɟeni leve-su ti zu, é ɟeni deveiti bosu nuiti ma, niiti keelai ti totuɟɔiti ti ti zegeni Zeeluzaleme, naa ɟa a ke ti ɟolo naama leveiti be. ⁵ Egilisiiti sebe ɟeni kɔɔzu kidaaleuei zu, ta da ue ti ua folo-o-folo.

Pɔle loli fai Maseedɔine

⁶ Ti Filizi ta Galate yooi maaleveni, tɔɔzei Zenvu Nadegai pele leveni ti luɟɔ ga ti mina wooi laazeeli Azi yooi zu. ⁷ Ti zeelii ma Misi yooi ɟobauɛ, ti ɟeni pɔ ga ti li Bitini, keɛ Yesu ná-Zenvui la ɟeni vaani bu. ⁸ Ti Misi yooi maaleveni naazu, ti zeeli Toloase. ⁹ Kpidii Pɔle kulakeɛmai ta zɔɔɔni, é Maseedɔine zunu ɟila kaani Ioni, naa da maaneɛne, é da ɟe ma: «Soma kae, è leve Maseedɔine, è bɔ gi ua!» ¹⁰ Pɔle ná-kulakeɛmai naa maavele ma, gi pele ɟaizieni gaamago ga gi li Maseedɔine, mazɔɔɔ gi kweeni ga naa maavele ga GALA ka gi lolisu ga gi Woo Niine Uagɔi laazeeli ná.

Lidi ɟidaaleue vai Filipe taazuue

¹¹ Gi leeni batoɛ zu Toloase, gi li Samtelase zie zaama yooi uɔ pelei, poluma zobui gi li ga Neyapɔlise uele. ¹² Gi zege miná, gi li fɔ Filipe taazuue, nii é ɟeni ga Wolome laai ta, é ɟeni ga Maseedɔine ɟovi mɔɔngi ma laai ta. Gi ku felegɔ ɟeni naama laai zu. ¹³ Dooɟo foloi gi ɟulani taai ua, gi li zie wolai laauɛ, é ɟeni gi ɟisu ga gá Zuifuiti ta-GALA falizuuɛ ta ɟaa ná. Tei gi zeini, gi bɔɔni anzanuiti pɔ, niiti ti ɟaalea ɟeni de ba. ¹⁴ Anzanu ɟila ge ɟeni ná, nii é ɟeni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ga Lidi, é ɟeni ga sege bɔi pɔɔi nui, ta ná-taazuue ɟeni ga Tiyaatii. É ɟeni woilosu ga pagɔ, Maligi zillaalaoni, nii a ke é naati meni, nii Pɔle ɟeni bosu. ¹⁵ Tei ta ná-pele wu nuiti ti batizeni, é gi maaneɛneni, é ɟe gi ma: «Ni wo kweeni ga gɛ ɟidaaleuea ga ɟite Maligi ma, à soma wo le ná-pelei wu, wo ze ná.» É bɔini gi la gola ga keni gi naa ɟe.

Filipe ɟaso zigigi zu vai

¹⁶ Yeeta, gi ɟeni liizu GALA falizuuɛ, duɔ anzanu ɟila ge gi laaɟomini, nii adɔbeɛ yenvui ɟeni su, ná-adɔbeɛ vaiti maavele ma, ná-duɔ keegɛiti ti ɟeni kulanuma wola zɔɔɔsu. ¹⁷ É uileni gi uolu, gá-o, Pɔle-o, é da bain, é da ɟe ma: «GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa ná-botigɛ nuiti ka ga zunui niiti, ti uaue kizo pelei leezu ga woye.» ¹⁸ É ɟeni naa ɟeezu folo mɔɔnɔɔn daawu. Pɔle bɔɔɔai ma ga naa, é latini, é ɟe zenvu ɟɔi ma: «Yesu Kilista laaseigi zu, ná è levezu ga è ɟula anzanui nii zu.» Gaamago é ɟulani anzanui zu.

¹⁹ Siegi zu ná-duɔ keegɛiti ti kaani la ga kito ge la mɔ ti ue, ti ua ani mɔɔnɔɔn ɔɔɔ ga maavele, ti Pɔle ta Silase zoni, ti naati kɔkɔpo taa zaamaue tukɔɔgaaleue nuiti pɔ be. ²⁰ Ti naati teveni Wolome nuiti, niiti ti ɟeni

ga tukpɔɔgaaleve nuiti, ti gɛ ti ma: «Zunui niiti ka ti faa yaɔabagi uiliga ada-laai zu. Zuifuiti be, ²¹ ta kalagi ma zii tanigaa wosu, nii maa la nɛeni ga adei de ga Wɔɔlɔme nuiti ade va va bu, baa ade va kɛ.» ²² Bɛbei balaa wuzegeni ti laalɔɔɔma. Tukpɔɔgaaleve nuiti ti ta-zegɛiti kulaai ma ti ɔɔba, ti devei veeni ga ti naati dogɔ ga kpakɔi. ²³ Ti begai ma ga ti logɔ ga kpakɔ nɛ mɔin-mɔin, ti naati pilini kasoi ɔɔa, ti kaso make nui leve ga é da wola wɛle ti ma. ²⁴ Tɛi naama levei veeni kaso make nui ya, é ti uilini kaso uɛle ɔɔozu uele nuu, é ti-ɔɔɔɔɔiti dɔ kpegɔi ɔɔa.

²⁵ Kua zaamai Pɔle ta Silase ti ɔɔeni GALA falizu, ti da GALA debi wuyei too, kasoɔa nui zɔiti ti ɔɔeni ti woomenisu. ²⁶ Gaamago, zou bali wolai ɔɔeni, é kaso uɛle ma wuulaagiti niikpi, kpogiti daalaoni nɔ uɔɔma, yɔɔɔɔɔiti ti vieni kasoɔa nuiti pɛ ba. ²⁷ Kaso uɛle make nui wuungai ma, é ka ga kaso uɛle ma bogiti daalaogɛ, é ná-bogɔ zɔkpɔi ɔɔlani ma laɔɔaɔi zu, é ɔɔeni liizu bɔɔɔ uazu niina, tɔɔzei é ɔɔisieni ga kasoɔa nuiti pɛ ti uela. ²⁸ Kɛle Pɔle bainni ga woo wola, é gɛ ma: «Mina faa nɔu nɔpɛ kɛ ga bɔɔɔ, gi pɛ gá uɛ.» ²⁹ Kaso uɛle make nui wozakalagi maalolini, é lɛeni ga suvile, é da bali, é looni Pɔle ta Silase ɔɔɔɔɔwu, ³⁰ é ɔɔula ga tiye eteaue, é gɛ ti ma: «Kɛeni, ná kɛ ɔɔale, gè va ɔɔizo?» ³¹ Pɔle ta Silase ti googaaivoteni, ti gɛ ma: «Gidaaleve Maligii Yesu ma, da ɔɔizo wa da-uɛleyeɔeɔi wu nuiti.» ³² Ti Maligii laawooi woni ma, ta ná-peleyeɔeɔi wu nuiti pɛ. ³³ Naama yeegɛɔalal nɔ kpidi, kaso uɛle make nui liini ga Pɔle ta Silase, é ta-ualaiti gaagba, naa uoluma ti batizeni gaamanɔ ta ná-peleyeɔeɔi wu nuiti pɛ. ³⁴ É lɛeni ga tiye ná-pelei wu, é daamianigi ve ti ya. Zunui nii ta ná-peleyeɔeɔi wu nuiti pɛ ti goozunɛeni, ti ɔɔidaaleve vai zu GALA ma.

³⁵ Sobui, tukpɔɔgaaleve nuiti ti salausuiti teveni kaso uɛle make nui ma, ti gɛ ma: «Yeebe zunui niiti ba, ti li.» ³⁶ Kaso uɛle make nui naama wooi laazeelini Pɔle ma, é gɛ ma: «Tukpɔɔgaaleve nuiti ti keela levege mà, ti gɛ gè wo uile, naa maavele ma à ɔɔula, wo li ziileigi zu.» ³⁷ Kɛle Pɔle ɔɔeni ti ma: «Gei gi ga Wɔɔlɔme nuiti, ti la gá-ueelala lɛeni, ti gi logɔ keɛmaue, ti gi uili kasoi ɔɔa. Ta pɔ niina ga ti gi ɔɔula dɔɔɔɔfuzu? Gi la naa ɔɔea pe! Keni tiya bɔɔɔti ti ua, ti gi ɔɔula ti!» ³⁸ Salausuiti ti liini ti naama wooiti bo tukpɔɔgaaleve nuiti ma. Naati ti wola luani, ti menigai ma ga ta ga Wɔɔlɔme nuiti. ³⁹ Ti liini ti pee ve Pɔle ta Silase uɛ, ti naati maanɛɛne ga ti ɔɔula ta-laai ua. ⁴⁰ Pɔle ta Silase ti ɔɔulaai ma kasoi ɔɔa, ti lɛeni Li-di ná-pelei wu. Ti ɔɔeɔɔelointi kaai ma, ti naati ipɔɔɔɔɔni, naa uoluma ti da li.

Pɔle ta Silase ti lii vai Tesalɔnike

17 Pɔle ta Silase ti leveni Anfipɔli ta Apɔlɔni, ti zeeli Tesalɔnike, uɛ Zuifuiti ta-GALA debi uɛle ta ɔɔeni ná. ² É lɛeni bu, egeuelei a da kɛ la pɔlɔma, doogɔ folo savagɔ laawu Pɔle ɔɔeni liizu, é da bɔɛ ti uɔ ga GALA seuei zu vaiti. ³ É ɔɔeni sugulazu ti ma, é dɛɛ ga tiye ga kenii Kilista a la ɔɔla, é za, naa uoluma é wuzegɛ, é ɔɔula saai ya, é gɛ ti ma: «Yesu nii gè ná-fai wosu wo ma, naa ɔɔa é ga Kilista.» ⁴ Tanigaa ti ɔɔidaaleveni ti zaama, ti uɛ

Pɔle ta Silase ua, ta Gelekii ma mɔinmɔin niiti ti ɔɔeni luazu GALA ba, naa uɛɛ tosuba anzanui ma mɔinmɔin ba.

⁵ Kɛle toloi Zuifuiti ziimaue laaveni, ti nu pakai tanigaa zɛgeni bɛbei zaama, ti ti ɔɔale ba, ti uuutugi uili taai zu. Ti liini ti Zazɔn ná-pele laa ɔɔale, ti da Pɔle ta Silase ɔɔaizɛ ga ti li ga tiye bɛbei uɔ. ⁶ Tɛi ti la ɔɔeni ti ɔɔaani, ti Zazɔn ta kidaaleve nui tanigaa zoni, ti li ga tiye tukpɔɔgaaleve nuiti kakala, ti da bain, ti da gɛ ma: «Niima zunuiti ka ti eteai pɛ kɛai unga wuulee, tiya ɔɔa ti uaai uɛ. ⁷ Zazɔn ɔɔa é yeezeidai ti wu. Ti pɛ ta faiti kɛɛzu masagi Seezaal ná-deveiti daalɔɔɔma, ti gɛ masa kili ka ná, nii daaseigi ga Yesu.» ⁸ Naama wooiti ti bɛbei yiigulani ba ta tukpɔɔgaaleve nuiti, ⁹ naati ti la ɔɔeni kɛeni, ti ua yeebe Zazɔn ta zɔiti ba, kenii ti kpɔunma ani ɔɔulani ti ya pɛ.

Pɔle ta Silase ti lii vai Beelee

¹⁰ Kpidii uɛeni nɔ feya, kidaaleve nuiti ti Pɔle ta Silase leveni Beelee. Ti zeelii ma, ti liini Zuifuiti ta-GALA debi uɛle wu. ¹¹ Naati koozu ɔɔisiei uani, é leve Tesalɔnike Zuifuiti ba, ti yeezeini GALA daawooi wu ga goozunɛe uele, folo-o-folo ti ɔɔeni GALA seueiti fegefegefeɔlesu, ti pete ni nii ti bogai ti ma gaamai uɛ. ¹² Ma mɔinmɔin ge ɔɔidaaleveni ti zaama, naa uoluma Gelekii saama, tosuba anzanuiti ta zunui ma mɔinmɔin ti ɔɔidaaleveni. ¹³ Kɛle Tesalɔnike Zuifuiti ti kwɛɛgai ma ga Pɔle ɔɔa GALA daawooi laazeelizu Beelee, ti uaani ná ga ti bɛbei ɔɔaazule, ti uuutugi uili ti zaama. ¹⁴ Kidaaleve nuiti ti Pɔle leveni ga kpoloɔe laa uelei, kɛle Silase ta Timɔtee ti yeni taazuue. ¹⁵ Zɔiti ti liini Pɔle maazaasu, ti liini la fɔ Atene. Ti ɔɔalesuue ma, Pɔle valini ti ma ga Silase ta Timɔtee ti li pɔ bɛ fala.

Pɔle ɔɔeai ma Atene

¹⁶ Siegi zu Pɔle ɔɔeni sieɔɔɔɔɔiti kpɔunsi da Atene, zii ɔɔeni ɔɔlaɔzu, tɔɔzei é kaani ga taai naa wola laavege ga kɔɔɔ ganigiti. ¹⁷ É ɔɔeni bɔɛzu Zuifuiti pɔ, GALA debi uɛle wu, ta zii ɔɔiligiti pɔ, niiti ti uilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma, naa uoluma folo-o-folo é ɔɔeni bɔɛzu nuiti pɛ pɔ, niiti ti ɔɔeni uazu ete zaamaue. ¹⁸ Faagwe nui tanigaa, niiti ti ga Epikulieinti ta Sitɔsieinti, ti tɔɔzeini ga bɔɛa pɔ. Tanigaa ti da gɛ ma: «Lee ma bɔɛzuguɔla paka ɔɔa zunui nii bosu?» Zɔiti ti da gɛ ma: «Da ka ga toɔa gala kiligaa ta-vaa laazeelizu.» Tɔɔzei ti ɔɔeni Pɔle woomenisu, é da Yesu ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli, ta buzegɛ vai, é ɔɔula saai ya. ¹⁹ Ti li uele ɔɔana la Aleyɔpaze nuiti kakala, ti gɛ ma: «Gá zoo nei gi faa ɔɔwee baa, é uile kala niinei naa ua, nii è bosu ga giye?» ²⁰ Tɔɔzei gá fai tanigaa menisu è-la, niiti kaipa gi la de ta menini. Tɔ ɔɔa é ba, gá pɔ gi naati polugwee.» ²¹ Tama Atene nuiti pɛ ta weeinti ti ɔɔeni ti zaama, ti ɔɔeni ta-yeegɛɔalal pɛ kɛɛzu nɔ ga ti da faa niineiti bo bɔɔɔ ma, ta ti da meni.

²² Pɔle wuzegeni naazu Aleyɔpaze nuiti saama, é gɛ ma: «Atene nuiti, gè pete ga wo pɛ wa ga gala pele zɛ nu wolaiti, keuelei pɛ ma. ²³ Tɔɔzei zège levesu taazuue,

gè da wa-ɔɔɔɔ ganigiti ka, eyesu gè ná ta ɔɔa ue seueai ná ga: «Galagi nii nu la kwɛɛ, naa nɔɔɔ ɔɔa.» Nii wo debizu, wo la kwɛɛ, naa ɔɔa gè ná-fai laazeelizu wo ma. ²⁴ GALAGI nii é eteai ta su aniiti pɛ kpetɛa, tɛigi é ga geegɔɔɔɔ ta zooi ti-Maligii, seizu la gala pɛlei naa wu, nii nuiti ti togai ga yeei. ²⁵ Kpɛɛ la ba balaa ga nuiti ti ani ve bɛ, eɔɛ a uala ani ta ma zii nɔɔɛ ma, tɔɔzei toɔa é zenvui ta zenvu viilei veezu nubuseiti pɛ zea, naa ueɛ ani mɔɔtaiti pɛ ba. ²⁶ É etea nubusei pɛ kpetueɛ ga nu ɔɔla kpegi mavofodai nɔ, nii a kɛ ti ze zoi ɔɔa ná pɛ. É yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ teveni ba, é nuiti ti ze yooiti kwɛgiti da, ²⁷ nii a kɛ ni toɔa zoo ɔɔɛzu nuiti ti ye ɔɔɛzu tiɔili tiɔili ti GALA gaizɛ ti ka. Tama tɔun maa la ɔɔoozani de tanɔɔe ba. ²⁸ Tɔɔzei:

«Tɔun maavele zu, zenvui ɔɔa de ya, de da niikpi, ta da vulua.»

Eɔɔuelei wa-vaa ɔɔwɛ nui tanigaa ti bogai la ga:

«Ada ga mavofodaiti.»

²⁹ Naa ɔɔa é ba, tɛi ade ga GALA mavofodaiti, ade mina ɔɔisɛ ga GALA kulauɛ ga kɔɔɔɔ ganigiti niiti nɛɛliɔɔi ɔɔe nuiti, ti ti bɛɛɛai ga zanugi, baa walii, baa kɔtui, ga ti ɔɔoozu ɔɔeɔɔeɔɔgiti. ³⁰ GALA ge nubuseiti ta-ɔɔimalala yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ naati zega ná, keɛ niizu toɔa nuiti pɛ de-vezu adauɛ pɛ ga ti ti zɛ uelei maavalibo. ³¹ Tɔɔzei é yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ leuea ba, siɛgi zu é uaazu nubusei pɛ tukpɔɔaalevezu la ga telebodai, zunu ɔɔla kpegi maavele, nii é yiimazeɔɔeai la, é naama uoogi ɔɔla keɛma ɛɛ pɛ bɛ ga é naa wuzɛɔɔe, é kula saai ya.»

³² Ti naama wooi mɛnigai ma ga ɔɔveiti buzɛɔɔe vai saai ya, tanigaa ti ɔɔni nɛɛɔɔuləsui ɔɔɛzu la, taɔɔiligaa ti da ɔɔe ma: «Gá è woomɛni yee ɔɔili, é lo naama vaiti ba.»

³³ Uele ɔɔana Pɔle ɔɔlani la ti zaama. ³⁴ Anɛɛ naa ue, ti zaama tanigaa ti ɔɔidaaleveni, ti ɔɔili Pɔle ua, naati tanigaa ti ɔɔni ga Denise, nii é ɔɔni ga Aleyɔɔpaze nui ɔɔla, ta anzanu ɔɔla nii daaseigi ɔɔni ga Damalise, ta taɔɔiliga.

Pɔle ɔɔni Kɔlente

18 Naa uoluma, Pɔle zɛɔɔni Atene, é li Kɔlente. ² É Zuifu ɔɔla pɛteni ná, daaseigi ga Akilase, é ɔɔni ga Pɔn nu, ta anzai Pelisile ti uaani nɔ feya ti zɛɔɔ Itali, tɔɔzei masagi Kelode devei veeni ga Zuifuiti pɛ ti maagooza Wɔɔɔme ua. Pɔle ɔɔilini ti ua, ³ tɛi nɛɛliɔɔi ɔɔilagi nɔ ɔɔa é ɔɔni ti pɛ ti ya ga sege ɔɔota bɛɛ vai, é yeni ti uɔ bɛ, ti da boti ɔɔe kɔɔma. ⁴ Dooɔɔ foloi ɔɔilagilagi pɛ Pɔle ɔɔni bɔɛzu Zuifuiti ta zii ɔɔiligiti pɔ, GALA debi uelei wu, é ɔɔni ɔɔaabaazu ga é ti lati.

⁵ Siɛgi zu Silase ta Timɔtee ti uaani la, ti zɛɔɔe Maseedɔine, Pɔle bɔɔɔ veeni GALA daawooi laazeeli vai nɔ ya niina, é ɔɔni dɛɛzu ga Zuifuiti ga Yesu ɔɔa é ga Kilista. ⁶ Keɛ tɛi Zuifuiti ti ɔɔni maagaaɔɔɔɔ ga woo nɔɔti, é ná-segeiti subukpuneni, é ɔɔe ti ma: «Wo ma namai ɔɔa la niina wo unma, wa-vaa nɔɔe ge la ma nɔnɔn unma, bɛ niina gè ɔɔaavote zii ɔɔiligiti ma.» ⁷ É zɛɔɔni miná, é li zunui ta ná-pɛlei wu, nii é ɔɔni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ɔɔni ga Titiyuse Zusetuse, ná-pɛlei ɔɔni GALA debi uelei ɔɔbaue. ⁸ Anɛɛ naa ue, GALA debi uelei ma ɔɔundigii, nii daa ɔɔni ga Kilisepuse, naa

ɔɔidaaleveni Maligii ma, ta ná-pɛle wu nuiti pɛ. Kɔlente nui ma mɔinmɔin balaa, niiti ti ɔɔni Pɔle woomɛnisu, ti ɔɔidaaleveni, ti batizei kɔɔɔ.

⁹ Yeeta kpidii, Maligii ɔɔni Pɔle ma kulakeɛmai zu: «Mina lua pɛ, bɔɛ mina maagɛ kɔɔ, ¹⁰ tɔɔzei nɔnɔn ná è ua, nu nɔɔe ge la wɔɔɔua è ua, é ua faa nɔɔu ɔɔe ga de, mazɔɔɔ ná-nubusei wola mɔinɔe taai nii zu.» ¹¹ Pɔle kɛni Kɔlente ga kona ɔɔla ta tukpɛ (1,5), é da nuiti kala ga GALA daawooi.

¹² Siɛgi zu Galiyɔn ɔɔni la ga Akayi masagi, Zuifuiti pɛ ti zolooni faa ɔɔla ma, ti wuzɛɔe Pɔle laalɔɔɔma, ti liini la tukpɔɔaalevezuue, ¹³ ti ɔɔe ma: «Zunui nii ɔɔa é nuiti tatisu, é GALA debi uelei taɔɔili dɛɛzu ga nuiti, nii é la zolooni tɔɔi ma.» ¹⁴ Pɔle ɔɔnina ɔɔɛzu é bɔɛ, eyesu Galiyɔn kɔɔe zɛɔɔe, é ɔɔe ma: «Ee, Zuifuiti! É ga é ɔɔni ga telebotala va ba faa nɔɔu va, ná la woilo wo-woo ma, uelei maanɛai é ɔɔe la, ¹⁵ keɛ tɛi é ga maagaaɔɔi nɔ, é uile woiti ta daaseigiti ba, naa ueɛ wo bɔɔɔ ɔɔgiti ba, wa-vaa ɔɔana. Gè la pɔ ga gè ɔɔe ga naama lukpɔɔaaleve nu.» ¹⁶ É ti bɛeni, ti zɛɔɔe tukpɔɔaalevezuue. ¹⁷ Ti pɛ ti Sɔsetene zoni naazu, nii é ɔɔni ga GALA debi uelei ma ɔɔundigii, ti da doɔa tukpɔɔaalevezuue ɔɔakala. Keɛ Galiyɔn maavaa la ɔɔni naa zu.

Pɔle ɔɔale fai ma uolu Antiyɔse

¹⁸ Pɔle ku ɔɔɛni fele Kɔlente, naa uoluma é valini ki-daaleve nuiti ma, é le batoi zu, dii vai zu Siili uele, ta Pelisile naa ueɛ Akilase ua. Aisa é ua zɛɔɔe ná, é nɔnɔngi buyeni ma bato losuue Sankelee, tɔɔzei é minazeɔɔe kɛni. ¹⁹ Siɛgi zu ti zeelini la Efeze, Pɔle siɛɔɔɔɔiti zeni miná. É leeni GALA debi uelei wu, é da bɔɛ Zuifuiti, ²⁰ naati ti maanɛɛɛni ga é yeeɔɔɔɔɔa go ɔɔe ti ua, keɛ é la ɔɔni vaani naa wu. ²¹ Anɛɛ naa ue, segezuue ná, é ɔɔni ti ma: «Ni GALA ka vaana bu, ná de ɔɔalesu ma wo uɔ bɛ.» É leeni batoi zu Efeze. ²² É ɔɔlani batoi zu Seezalee, é zɛɔɔe miná é le Zeeluzaleme, é laali Egilisii zu nuiti ma, naa uoluma é yeini Antiyɔse.

Pɔle lii vai keela zɛɔɔi zausaie ma

²³ É ku ɔɔeai ma fele miná, é ɔɔlani ma uolu, é da leueteue Galate ta Filizi, é da kaladopoiti iɔɔɔ.

²⁴ Zuifui ta uaani Efeze, é ɔɔni ga Alegezandili nu, daaseigi ɔɔni ga Apɔɔse. Zunui naa ɔɔni ga kɔɔezugula nu wola, kalagai gola GALA seuei zu. ²⁵ É ɔɔlani ga Maligii ná-pɛlei ma vai, zɛɛɛi ɔɔni ba, é da nuiti kala ga Yesu ná-faiti ga gaamai, keɛ Zan ná-batizei nɔ ɔɔa é ɔɔni kwɛɛni. ²⁶ É tɔɔzeini ga bɔɛa ga ladalai GALA debi uelei wu, keɛ siɛgi zu Pelisile ta Akilase ti goomenini da, ti seɔɔni ti maabuɔa bɔɔɔ ua, ti GALA ná-pɛlei leɛ la ga pagɔ. ²⁷ Tei é deveni ga é li ga Akayi uele, ki-daaleve nuiti ti iɔɔɔɔɔni. Ti seuei ɔɔni kaladopoiti ma ga naati ti yeezei bu ga pagɔ. Seelii ma miná, é ɔɔni ga kɔɔba nu wola naati bɛ, niiti ti ɔɔidaaleveni GALA ná-zaalai zabui zu. ²⁸ Tɔɔzei é ɔɔni Zuifuiti ta-bɔɛiti polulaazu nɔ kpaun keɛi zu, é da dɛɛ ga tiye GALA seueiti su ga Yesu ɔɔa é ga Kilista.

Pɔle zeeli vai Efeze

19 Siegi zu Apɔlse ɣeni la Kɔlente, Pɔle leveni ga maazu uele yooi zu uele, é zeeli Efeze. É kaladopoi tanigaa ɣaani ná, ² é ti ɣaazaɣa, é ɣe ti ma: «Siegi zu wo ɣidaaleuea la, wo Zenvu Nadegai zɔkɔni?» Kele naati ti googaavoteni, ti ɣe ma: «Tɔun kaipa gi la de vɔlɔ menini ga Zenvu Nadega ɣa ná.» ³ É ɣeni ti ma: «Batizei ma begele ɣa mu wo sɔkɔkɔgai?» Ti ɣe ma: «Zan ná-batizei.» ⁴ Pɔle kpɔei zegeni uolu, é ɣe ma: «Batizei nii Zan ɣeni kεezu, naa ɣeni ga nuiti sie uele maavalibo fai, é ɣeni ɣεezu nuiti ma, ti ɣidaaleue naama nui ma, nii é uaazu tɔun poluma, naa ɣa é ga Yesu.» ⁵ Ti naama wooi menigai ma, ti batizei zɔkɔni Maligii Yesu laaseigi zu. ⁶ Pɔle yeelaai ma ti ma, ti Zenvu Nadegai zɔkɔ, ti tɔnzei ga bɔea zii woo ɣiligiti su, ta ti da GALA gooi wo. ⁷ Ti pe kpɔga ɣeni ga nu puugɔ maazu felegɔ (12) ɣεɣala.

Tεnεgi Pɔle boni Efeze

⁸ Pɔle ɣeni lεezu GALA debi uelei wu alu savago laawu, é da bɔe ladalai zu Zuifuiti pɔ ga GALA ná-masadai ma vai, é ɣeni ɣaabaazu ga é naati tati, niiti é ɣeni bɔezu ti uɔ. ⁹ Kele tei tanigaa ti ɣigi baani, ti la keeni, ti ua maavalibo, tɔun ti da kpɔe ɔiti bo ki-daaleue uele niinei ma, bebei ɣaazu, Pɔle zegeni ti ɣo-ba. É ɣeni liizu ga kaladopoiti, folo-o-folo é da ti ɣala Tilanuse ná-kala bosuε. ¹⁰ É yeni naa ɣεezu, eyεsu é ɣe ga kona felegɔ, naa maavele ma nuiti kpein ti ɣeni zeini Azi yooi zu, Zuifuiti ta zii ɣiligiti, ti pe ti Maligii laawooi menini.

Seva ná-doun zunu lɔfelaiti

¹¹ GALA ge ɣeni laavɔ vaiti kεezu ga Pɔle maavele, niiti ti la ɣeni ɣεezu pɔkɔma. ¹² Eyεsu ti da Pɔle ná-maabale seɣeiti ba ná-seɣe maazu seɣeiti peε seebe nuiti ma, ti da ɣede, zenvu ɔiti ti da ɣula ti zu. ¹³ Zuifui tanigaa niiti ti ɣeni leveteevesu ga ti da inεgiti kpe nuiti su, ti sugɔɣɔni ga ti da Maligii Yesu laaseigi wo naama nuiti ma, niiti zenvu ɔiti ti ɣeni ti zu, ti da ɣe ma: «Nà wo levezu Yesu laaseigi zu, nii Pɔle ná-fai laazeelizu!» ¹⁴ Zɔiti ti ɣeni niima vaiti kεezu, ti ɣeni ga Seva ná-doun zunu lɔfelaiti, nii é ɣeni ga Zuifuiti ta-zalaɣa ɣula ɣundigii gila. ¹⁵ zenvu ɔiti ti woogaavoteni, é ɣe ti ma: «Gè Yesu ɣwεeni, gè kwεeni balaa zɔi é ga Pɔle, kele wɔun, wa ga beni?» ¹⁶ Gaamanɔ, zunui nii zenvu ɔiti ɣeni su, naa valani ti ua, é vɔni ti ma, é ti loɣa ɣεzeɣεze, eyεsu ti uela ga ti-maapakaiti, ti maawanaai. ¹⁷ Eεe pe ge naama vai ɣwεeni, Zuifuiti ta zii ɣiligiti niiti ti ɣeni nii wosu Efeze taazuε, dualuagi kɔni ti pe su, naa ɣeni ga zabu Maligii Yesu laaseigi lɔbiya zɔkɔ. ¹⁸ Zɔiti pe ti ɣidaaleveni, naati ma mɔinmɔin ti ɣeni uaazu, ti da lo zɔ ga ga nii pe ti keai. ¹⁹ Niiti pe ti molikula faiti keeni, naati ti uaani ga ta-zeuεiti, ti gala eεe pe gaazu. Ti naama zɔngɔi ɣaaluni, é ɣe ga wali ɣae waavuuɔkɔlɔgɔ (50 000).

²⁰ Uele ɣana Maligii laawooi wo fai zu ɣeni wɔkɔzɔ la ga gaabaai, Maligii bɔɣɔi ná-zebei zabui zu.

Uuutugi é leveni Efeze ta Pɔle zeɣe vai ná

²¹ Naama vaiti kpegai ma, Pɔle deveni ga é li Zeeluzalεme, é leve ga Maseedbine ta Akayi uele. É ɣeni ɣεezu ma: «Siegi zu gè zeelizu la Zeeluzalεme, keni balaa gè ɣaazula Wɔlɔme ma.» ²² É ná-kpɔba nu felegɔ leveni Maseedbine, Timɔtee ta Eelasete, tɔ bɔɣɔi é yeni de Azi yooi zu.

²³ Naama yeεɣεgalai zu ɣa kpɔe wolai leveni la, é lo kidaaleue uele niinei ua. ²⁴ Zanu kpeεe nui ta ɣeni ná, daaseigi ga Deemeetiliyuse, é ɣeni anzanu ɣalagɔ Aaleteemise ná-pelei maaniini koiti kpeεezu ga wali ɣolegi, é ɣeni naavolo wola ɣaaleezu ba kɔkɔ gani naama ɣeeligɔ ɣe nuiti be. ²⁵ É naati gaaleeni ba ta zɔi niiti ti ɣeni ɣeeligɔ ɣilagɔ ɣεezu, é ɣe ti ma: «Wo pe wo kwεeni ga ada-ɣulanumai ɣa niima wotii ɔ zu, ²⁶ kele wa menisu ta wa petesu nii Pɔle kεezu, Efeze taazuε ta Azi yooi zu ná pe, é nu mɔinmɔin tatiga, é da ɣe ti ma, galagɔ niiti pe nuiti ti kpeεai bɔɣɔ uε, naa tanɔpe ge la ga gala. ²⁷ Naama vai ɣa uaazu baagɔlazu ada-wotii ma, é beɣgula anzanu ɣala golai Aaleteemise ná-pelei ua, naa uoluma toɣa uala lɔbiya wolai ma, nii é zea, tei-gi nuiti ti ɔkɔsu be Azi yooi zu ta eteai pe su.»

²⁸ Naama woiti menigai ma ti uε, ti wola yi-igaaawanani, ti da bain, ti da ɣe ma: «Efeze nuiti ta-ɣalagɔ Aaleteemise wɔkɔuε!» ²⁹ Taai zu ná pe ge ɣeni ɔ wuulee, ti pe ti liini uɔkɔma ga kpizee naama adaε, ná ga maabɔ bosuε, ti li ga Pɔle zieɔkɔɣ felegɔiti Maseedbine nuiti Gaiyuse ta Alisetaake. ³⁰ Pɔle ɣeni pɔ é bɔɣɔ lε ga bebei, kele kaladopoiti ti la ɣeni keeni. ³¹ Azi nu wolaiti tanigaa vɔkɔ, niiti ti ɣeni ga bɔkɔlaiti, naati ti wooleveni ma, ti ɣe ma, é mina li maabɔ bosuε. ³² Eεe pe ge ɣeni bainsu ga uelei é pɔ la, tɔnzei faa wuuleegi wola wɔkɔni bebei zaama, nui bɔkɔzɔ ti la vɔkɔ ɣeni kwεeni lee vaa zu ti ɣaaleai ba. ³³ Nui tanigaa ti ma vai zuɣulani Alegezandele ma, nii Zuifuiti ti ɣeni daavilisu uelelauε. Alegezandele yee ɣeni ti ma bebe, é ɣeni pɔ ga é goozuɣula bo bebei ɣaazu. ³⁴ Kele ti kwεεgai ma ga toɣa ga Zuifui ta, ti pe ti ɣeni bainsu lεle felegɔ laawu, ti da ɣe ma: «Efeze nuiti ta-ɣalagɔ Aaleteemise wɔkɔuε!»

³⁵ Gaabelagi zu, taa zeuε ɣe nui zooni é bebei ɣaabe, é ɣeni ti ma: «Efeze nuiti, be ɣa é la kwεε ga Efeze taai ɣa ga Aaleteemise wolai ná-pelei makesuε, ta maaninigi nii é ɣulani geεɔkɔlɔgi zu, é loo? ³⁶ Tei nu ɔkɔpe ge la zooga zeɣezu naa ɣa, wo maanεuε wo maagε kpɔ, wo mina kazemazu vaa ɔkɔpe ke. ³⁷ Tɔnzei wo ua ga zunui niiti, tama ti la faa gologoloni gala pelei ma, ti la woo ɔni woni ada-anzanu ɣalagɔ ma. ³⁸ Ni nui tanɔpe sɔ ka Deemeetiliyuse uε ta ná-ɣeeligɔ ɣεεɔkɔɣɔiti be, tukpɔɣaaleue voloiti ta ná, tukpɔɣaaleue nuiti ta ná, ti ua ti ta-baazaɣai la. ³⁹ Kele ni faa ɣiligaa ta wo ɣisu, naati gaagɔ ɣula ba gaaleba ɣitei zu. ⁴⁰ Zaa vai nii teuegai, ni ade la daani ma, toɣa la ade unma, ti ade ueelala, eɣe ada ɣe ga gaazuleε uea, tɔnzei gi woozuɣulasu

nope ge la ná, nii a gfe ga kpoigi nii ma ungi.»⁴¹ Siegi zu é beni la ga naama wootti bo, é bebei gaagaleni ma.

Pole lii vai Toloase

20 Siegi zu zongoi beni la, Pole kaladopoiti tolini, é ti lenε. Naa uoluma é valini ti ma, é pele zo, é da li ga Maseedbine uele.² É naama yooi zu zieni, é da tenε moinmoin bo ga kidaaleue nuiti. Naa uoluma é liini Geleki yooi zu,³ é yeni miná alu savago laawu. É gfeuele beteni niina ga é le batoi zu, é li Siili, eyesu é faa gwæssu ga Zuifuiti ti yaavai giliue ma. Naa maavele ma, é deveni ga é gale ma Maseedbine uele.⁴ Siejogiti daaseigiti kaa: Beelee nui Piiluse ná-doun zunui Sopateel, Tesalbnike nu felegoi Alisetaake ta Sekonduse, naa uεε Delebe nui Gaiyuse ua, ta Timotee, naa uoluma Azi nuiti Tisike ta Tolofime.⁵ Naati ti toni da gi lugoi, ti li ti da gi boun Toloase.⁶ Gwoki, siegi zu bului nii leue la su naama veti voloiti ti beni la, gi læni batoi zu Filipe taazuε, gi ke ga folo looklug ziei ga, gi li gi ti ga Toloase, gi ke miná ga doogoi gila.

**Etikuse wuzegfe vai,
é gula saai ya Toloase**

⁷ Doogoi ma volo mungoi, gi gaalea geni de ba ga gi bului gaagwe bogoi ua. Tei Pole maaneeni ga é li poluma zobui, é geni boezu gaalebai zu nuiti po, é ná-kpoei zugoozani, eyesu kua zaamai zeeli.⁸ Lanboi wola moinni geezu uelei wu, uε gi geni ná gaalebai zu.⁹ Zunu loungoi ta geni zeini fenetelei laauε, daaseigi ga Etikuse, tei Pole geni ná-kpoei wola zugoozazu, niimenii leueni la ga gola, é gula geezu uelei zavasiei zu, é loo zooi ma. Ti buzegeni, kele é zaani niina.¹⁰ Kele siegi zu Pole uileni da, é maaveeni zunu loungoi ma, é sege é da yeezu, é gfe ti ma: «Á mina yiizoolε, toga vulua!»¹¹ Pole læai ma uolu geezu uelei wu, é bului galegaleni, é daamii wo. Naa uoluma, é yeni kpoxugulai ga eyesu wozai sege ma, é zεba é da li.¹² Ti uaani ga zunu loungoi, é vulua, naa geni ga ese pe ijokoo va.

Pole lii vai Mile

¹³ Goun, gi toni da Pole lugoi batoi zu, gi li Asose, miná ga maaneeni ga gi Pole zεge ná, egfeuelei to bogoi é deveni la, mazokoki keni a la leve ga sie kogoa uelei.¹⁴ Seeliai ma gi ma Asose, gi segeni batoi zu, gi li Mitilene.¹⁵ Gi zεge miná, gi ye kpolodei ga poluma zobui, gi zeeli Siyo. Naa uolu voloi, gi zeeli Samose, naa uoluma voloi gi legfa zeeli Mile.¹⁶ Pole deveni ga é leve Efze goba, naa ga a ke é mina bogoi ma volo li Azi yooi zu, toozei é geni zuvilezu ga é li Zeeluzaleme, ni a la zoo gfezu ná Pantekote voloi.

Pole ná-falima wootti Efze lotugpiti ma

¹⁷ Kele Pole yeni Mile, é keela leve Egilisi lotugpiti tugoi Efze ga ti ua.¹⁸ Siegi zu naati ti uaani la po be, é geni ti ma: «Yeegefalai kpein ge kea wo ua, wa bogoi wo kweeni uelei gε gfa ziezu la, é loozei folo mungoi ma, yee gε uileni la Azi yooi ma.¹⁹ Gε botii gfeue Maligii uε

boogomaayeei zu naa uεε goko ta kpoloiti ba, niiti ti geni zeizu mà Zuifuiti ta-yaavai maavele ma.²⁰ Wo kweeni balaa ga gε la faa nope dooguni wo ua, kele gε naa pe daazeelini wo ma, ta gε wo gala kelei zu, ta wa-ueleititi bu ga nii kpein soloogai wo ma.²¹ Gε geni Zuifuiti ta zii giligiti tolistu yeenope ga ti ti zie uelei maavalibo, é uile GALA ba, ta ti gidaaleue ade-Maligii Yesu Kilista ma.

²² Niima ziegi zu ná ga gε liizu Zeeluzaleme, Zenvu Nadegai ga é gfe, keni gε li. Noun, gε la kweeni nii é kpounsu ná.²³ Kele taai kpein gε leuesu su, Zenvu Nadegai ga deezu ga ze, é bo mà ga kasoi ta maanogpiti ta kpounsu.²⁴ Kele noun zenvui la gazu ga ani nope, gε la petesu ga sobelama ani nope, nii mà yiizooleni ma, naa ga ga gε kpizei gaabela ta botii, nii gε sokogai Maligii Yesu ya, nii é ga gε GALA ná-zaalai ma Woo Niine Uagoi laazeeli.

²⁵ Gε kweeni niina ga woi kpein gε gfa leuesu wo zaa-ma, ga GALA ná-masada ma wooi laazeelia wo ma, wo tanope ge la mo noun petega.²⁶ Naa ga é ba, ná bosu wo ma za ga: Wo tanope ma jamai ma goto la bà.

²⁷ Toozei gε la GALA ziima vai tanope dooguni wo ua, gε ti pe deue ga woye.²⁸ Naa ga é ba, á make bogoi ma, ta GALA ná-baala kpulugi pe ma, nii Zenvu Nadegai wo zedai unda ga wo make. Á gaaba GALA ná-Egilisii ma, nii é geyaa ga to bogoi ná-Doun zunui ma jamai.²⁹ Gε kweeni ga siegi zu gε liizu la, zulubu vileiti ta lo wo zaa-ma, ti la GALA ná-baala kpulugi maawingfa.³⁰ Wa bogoi wo zaama, nui tanigaa ta wuzegezu, ti da zεε bozeiti bo, nii a ke ti kaladopoiti tati ga ti uo pelei.³¹ Á wele bogoi ma mu, wo gize su ga kona savago laawu, gε la bokoni folo uεε kpidi ua ga wo gilagilagi pe tenega yeeta vol ga goko.

³² Niizu, ná wo veezu GALA ta ná-zaalai ma wooi ya. Zobogi ga GALA be ga é wo woko kidaaleuei zu, ta é tuyai loo wo uε, nii é makegai nu nadegaiti pe be.

³³ Gazu la gulani nu nope ná-wali ba zanu, ba nu ná-segea ua.³⁴ Á wele zεeiti ba, wa bogoi wo kweeni ga niiti ka ti maavai gaagulaai ba, ta zoiti balaa ti gfa polu.

³⁵ Gε deue ga woye keuelei pe su ga uele gana wo maaneai wo botii gfe la, nii wo bosu da zebesulala nuiti ba, wo gize balaa Maligii bogoi wooi zu, nii é boni ga: «Undaaneε ga faaneε gfe nui uε, é leve naa ua, nii é sokoko.»

³⁶ Siegi zu é beni la ga naama wootti bo, é uileni niibigfa ga ti GALA fali kokoma.³⁷ Ti pe ti veleveleni Pole gbu, ti da wola woko, ti da neene.³⁸ Pole wooi é boni ti ma ga: «Wo la mo gazuε uetega,» naa ga é ti wola yiizooleni. Ti liini ti pu ga pele batoi uo be.

Pole læ vai Zeeluzaleme

21 Gi zεgeai ma ti goba, gi læni batoi zu, gi sakpa Kose, naa uoluma voloi gi zeeli Loko, gi zεge miná gi li Patala.² Tei gi batoi ta gaani miná, é da kpolodei maaleue ga Fenisi uele, gi læni su, gi da li.³ Gi zeelii ma Sipele gobauε, gi zeni ga gwezu uelei, gi li ga Siili uele. Gi loni Tiil, toozei miná ga bato maaneeni ga é laayei ná ná-kasoi wu.⁴ Gi kaladopoiti kaani miná, gi yeni ti goba doogoi gila daawu. Zenvu

Nadegai puuni naati ziima ga ti Pɔle lɛnɛ ga é mina lɛ Zeeluzalɛme. ⁵ Kɛlɛ naama voloiti tevegai ma, gi pe le zoni, ti pɛ ti gi uuuni ga pe le, ta ti-anzaiti é uɛɛ ti-lointi ba, eyɛsu gi gɔla taai ua, gi uilɛni niibiga kpolodɛi laaue ga gi GALA fali. ⁶ Naa uoluma, gi valini bɔɔɔ ma ga tiye, gɔun gi lɛ batoɪ zu, tiya ma, ti gale ma ta-laazu.

⁷ Gi kpolodɛi gɔa ziei gaabelani ga gi zege Tiil gi li Petɔleemayise, gi laali kidaaleue nuiti ma miná, gi folo gila kɛ ti ua. ⁸ Gi zege ná poluma voloi, gi zeelini Seezalee. Gi lɛni woo niine uagɔ laazeeli nui Filipe ná-peleɪ wu, é gɛni ga nu lɔfelaiti gila, niiti zeelobai woni ga tiye. Gi yeni ná-peleɪ wu. ⁹ Anza lopo naanigɔ gɛni zea, ti la dɛ zunu vaa gɔwɛɛ, naati ti gɛni GALA gooi wosu.

¹⁰ Tei gi ku gɛni ná fele, GALA goo wo nui ta zegeni Zudee yooi zu, é yei, daaseigi ga Agabuse. ¹¹ É uaani gi uɔ bɛ, é Pɔle ná-saamaɔgɪligi zege, é gɔɔɔiti ta zeeti suɔgɪli, é gɛ ma: «Zenvu Nadegai gɛ: «Zunui nii kɔkɔ ga saamaɔgɪligi nii, uele gɔa Zuifuiti ti uaazu gilizu la Zeeluzalɛme, ti fe zii gɪligiti zea.» » ¹² Gi naama wooi menigai ma ga taai naa zu nuiti, gi Pɔle maanɛnɛni ga é mina lɛ Zeeluzalɛme. ¹³ Kɛlɛ Pɔle gi wooɔaavoteni, é gɛ ma: «Lee gɔana wo kɛzu, wo da wɔkɔ, wo da zii gɔlogolo? Nɔun, kɛuele bɛtɛue gili vai nɔ laade, kɛlɛ gɛ za balaa Zeeluzalɛme Maligii Yesu laaseigi uɛ.» ¹⁴ Tei gi la gɛni zoosu gi ua ná-kisieɪ lati, gi la mɔ gɛni daani kpaangbali, gi gɛni ma nɔ: «Maligii yiimai zoo, é gɛ!»

¹⁵ Naama voloiti tevegai ma, gi gá-gɛuele bɛtɛni, gi lɛ Zeeluzalɛme. ¹⁶ Kaladopoi tanigaa ti zegeni Seezalee, ti uile gi uolu, ti li ti gi laazuue Sipele nui ta ná-peleɪ wu, daaseigi ga Menasɔn, zunui naa gɛni ga kidaaleue nu uɔkɔma.

Pɔle ta Zake ti gɔmi fai

¹⁷ Siɛgi zu gi zeelini la Zeeluzalɛme, kidaaleue nuiti ti gi laagomini ga koozunɛɛi. ¹⁸ Poluma voloi, Pɔle uɛni gi ua, gi li Zake uɔ bɛ, totugɔiti gaalea gɛni de ba balaa ná. ¹⁹ Pɔle ti luuɔni, naa uoluma é tɔkɛi ga naa zuɔgɔlaa ti ma ga gilagila, nii GALA ge kɛai zii gɪligiti saama ga ná-botii maavele. ²⁰ Ti begai ma ga goomeni, ti lɛbiyai veeni GALA bɛ. Naa uoluma, ti gɛni ma: «Kèeloun, è pɛtega, nu waa mɔinmɔin ge gɪdaaleuea Zuifuiti saama, ti pɛ ti zebɛzɛgeue tɔgi zo fai zu ga gɔla. ²¹ Tama ti menige ga Zuifuiti niiti ti zii gɪligiti saama, da naati pɛ kalasu ga ti bɛtɛue Moize ná-tɔgiti ba, da gɛezu ti ma ti mina mɔ ti-lointi tati pɛlɛuolu, naa uoluma ti mina mɔ uokɔɔ faa uɔkɔmaiti ma. ²² Togɔ gɛ gale mu? Tɔkɛi zege ma nɔpɛ ge la ba, ta uaazu menisu ga è uaauɛ. ²³ Naa gɔa é ba, nii gi bosu è ma, naa gɛ. Zunu naanigɔ gɔa gi zaama, niiti ti minazege kɛai, ²⁴ ti zege wo bɔɔɔ nade uɔkɔma wa tiye, è ti-maavaiti pɛ sege ga gɔasɔ, naa gɔa a kɛ ti tɔungiti kpuye. Naazu ɛɛ pɛ ka kwɛɛ ga zɛɛi gɔa ti bogai ti ma da-vaa zu, kɛlɛ da balaagi da ga tɔ so nui ta. ²⁵ Nii é ga zii gɪligiti tɔkɔi, niiti ti gɪdaaleueai, gi sɛuei leuege ti ma ga ti mina da ga suaiti mi, niiti ti gɔlaai ga zalaɔgai kɔkɔɔ ganigiti bɛ, ta pamai, naa uɛɛ suaiti ba ti ma pama la uuuni, ti bɔɔɔ maape balaa ga kologologi.» ²⁶ Poluma voloi Pɔle zunui naati segeni, ti bɔɔɔ nade ta naati, naa

uoluma ti lɛ GALA sei uɛleɪ wu. É kui lɛ ga tiye voloi ta-nade fai gɔabelazu la, yei zalaɔgai maanɛai la, é gɔla ti gɪlagilagi uɛ.

Pɔle zo fai GALA sei uɛleɪ wu

²⁷ Folo lɔfelasieɪ gaabelazuue gɛai ma zeelizu, Azi yooi zu Zuifuiti ti Pɔle gɔai ma GALA sei uɛleɪ wu, ti bɛbɛi pɛ buzegeni daalɔɔɔma, ti so, ²⁸ ti da kpeɛi loo, ti da gɛ ma: «Izelayele nuiti, à bɔ gi ua! Wɛlɛ, zunui nii gɔa é ɛɛɛ pɛ kalasu adauɛ pɛ Izelayele nubuseiti daalɔɔɔma, ta Moize ná-tɔgi ta GALA sei uɛleɪ laalɔɔɔma, é lɛa ga uɔkɔ zii gɪligiti GALA sei uɛleɪ wu, ti ada nadegai nii gɔkɔkɔ!» ²⁹ Ti gɛni naa wosu, tɔkɛi mɔunpa ti Efɛze nui Tolofime gɔani Pɔle uolu taazuue, ti gɛni kaazu ga tɛɛue ga naa GALA sei uɛleɪ wu. ³⁰ Taazuue naa pɛ ge gɛni gaama wuulee, nubuseiti ti da gɔla adɛti pɛ ga kpizeɪ, ti da ua, ti Pɔle zoni, ti kula GALA sei uɛleɪ wu, ti kpogiti daagulu gaamanɔ. ³¹ Ti gɛni gɛezu, ti Pɔle ua, eyɛsu ma wooi zeeli Wɔkɔme salauusu bulugiti unda gɔkɔɔgulubai ma ga Zeeluzalɛme taazuue gɔa wuulee. ³² Gaamago nɔ, é salauusuiti ta ta-gundigiti segeni, ti li bɛbɛi uɔ peleɪ ga kpizeɪ. Ti kɔkɔgulubai gɔai ma ta salauusuiti, ti beni Pɔle loɔga vai ua. ³³ Kɔkɔgulubai maabuɔani Pɔle ua, é so, é devei ve ga ti gili ga uɔkɔkɔ felegɔ. Naa uoluma, é ti gɔaazagani ga togɔa ga bɛ, ta leeni gɔa é kɛai. ³⁴ Kɛlɛ bɛbɛi zaama ɛɛ pɛ ge gɛni kɔkɔ wosu, ti da bain, ti woo la liini ga faa gɪla. Tei kɔkɔgulubai la gɛni faa nɔpɛ gaagaaazu naama vaa zupui zaama, é devei veeni ga ti lii la kɔkɔlagai zu. ³⁵ Siɛgi zu Pɔle gɛni la nu lɛezuue, kɛni salauusuiti ti segeni, tɔkɛi bɛbɛi ná-ziigulai ua, ³⁶ mazɔkɔ bɛbɛi gɛni polu, ti da bain, ti da gɛ ma: «À paa!»

Pɔle bɔɛ vai bɛbɛi uɔ

³⁷ Siɛgi zu ti gɛni Pɔle lɛezu la kɔkɔlagai zu, é kɔkɔgulubai gɔaazagani, é gɛ ma: «Da kɛ gɛ bɔɛ è uɔ baa?» Naa gɛ ma: «È Gɛlɛke wooi gɔwɛɛ mu baa?» ³⁸ Da lɛi è ua gɛ mu ga Ezipete nui naa, nii é uuutugi leueai feya, é li ga nu uaa nu waanaanigɔ (4 000) teuebai zu?» ³⁹ Pɔle gɛ ma: «Ba-o, nɔun, nà ga Zuifu gɪteɔgite, sɔkɔkɔge Taalese, Silisi yooi zu, nà ga sɔbelama laa wolai naa zu nu. Nà è maanɛnezɛ, va bu, gɛ bɔɛ nubuseiti pɔ.» ⁴⁰ Tei kɔkɔgulubai vaani bu, Pɔle yeni lɔni nu lɛezuue, é yeɛ gɛ bɛbɛ nubuseiti ma ga ti maagɛ kpɔ. Naa lɛini tɔkɔtɔkɔ, Pɔle tɔkɛi ga bɔɛa ti uɔ Alame wooi zu, é gɛ ti ma:

22 «Kèeni ta kèeleaiti, à woilo nii ma gɛ bosu ga nà-goozuɔgulagi.» ² Naa mɔta lɛini uolu tɔkɔtɔkɔ, siɛgi zu ti menini la ga Pɔle gɔa bɔɛzu ti uɔ Alame wooi zu. Pɔle gɛni ti ma: ³ «Nɔun, nà ga Zuifu ta, sɔkɔkɔge Taalese, Silisi yooi zu, kɛlɛ gɛ kulasui woge taa wolai nii zu, gɛ kalagi kɔkɔ Gamaliyele yeezu, nii a kɛ gɛ uile gi-mɛmɛwolani ta-lɔgi gɔwɛɛgai uolu ga gɪteɔgite. Sɛbɛzegeni gola GALA ná-fai zu, eɔgɛuelei wo la za. ⁴ Gɛ kidaaleue uele niinei nii ma nuiti wɔnzɛge eyɛsu saai da zeeli tanigaa ma, gɛ zunuiti ta anzanuiti gili, gɛ da ti uili kasoi gɔa. ⁵ Zalaɔga gɔla gɪndigiti wolai ta totugɔiti

ani gola, é gε Pɔle ma: «Gula uolu dε, voloi nà yeedεgala uagɔ ɔɔɔɔ da, nà è loli niina.»²⁶ É ki gɛni ba ga Pɔle gɛ wali veezu zea, naa gɛ é kɛeni é gɛni naa lolisu da valafala, é da yεpe pɔ.

²⁷ Ti yeni naa zu kona felegɔ leve, naa uoluma ti Felikise maavalibo ga Pɔlisyuse Fesetuse. Tei Felikise gɛni pɔ é Zuifuiti ziima vai gε, é Pɔle yeni kasoi gɛ.

Pɔle woogula vai masagi Seezaal ma

25 Siegi zu Fesetuse folo savagɔ gɛni la zooli unda, é zegeni Seezalee, é lε Zeeluzalɛme. ² Zalaɣa gɛni la gundigiiti ta Zuifuiti ta-nu wolaiti ti uaani pɔ, ti baazaɣa ma ga Pɔle laalɔɣɔ. ³ Ti gola maanɛnɛni ga naa gε ga faabɔɣɔ wola ti uε, é Pɔle leve ti ma Zeeluzalɛme. Ti yaavai zeini Pɔle luɣɔ ga ti paa peleu zu. ⁴ Fesetuse ti woogaaivoteni ga Pɔle gɛ kasoi gɛ Seezalee, naa uoluma tɔ bɔɣɔ togɛ galesu ma fala. ⁵ É gɛni ti ma: «Zɔiti ti ga nu biingiti wo zaama, naati ti uile pòlu, gi li, ni zunui nii faa gologolo kεεε, ti maabaazaɣa la.»

⁶ Fesetuse folo lɔsava ba folo puugɔ nɔ gɛni ti ua Zeeluzalɛme, é yei uolu Seezalee. Poluma voloi, é zeini tukpɔgaalevezuε, é devei ve ga ti ua ga Pɔle. ⁷ Siegi zu naa uaani la, Zuifui niiti ti zegeni Zeeluzalɛme ti yei Seezalee, naati ti gɛkuni ma, ti da maalɔ ga faaba golaiti, nii tiya bɔɣɔ ti la gɛni zooga gaama gεzεgεze bo su. ⁸ Pɔle woozugulani, é gε ma: «Gè la faa nɔpe gaazani Zuifuiti ta-lɔgi ma, ta GALA sei uelei ma, anɛ masagi Seezaal balaa ma.» ⁹ Tei Fesetuse gɛni pɔ é Zuifuiti ziima vai gε, é gɛni Pɔle ma: «Da pɔ ga è li Zeeluzalɛme, ade pε ade ye ná da-lukpɔi gɛaleue gàazu, é lo niima vai ua?» ¹⁰ Pɔle googaaivoteni, é gε ma: «Ba-o, nà lɔni uε masagi ná-tukpɔgaalevezuε, uε gɛ ná-tukpɔi gɛalevezu ná. Gè la telebotala vaa nɔpe kɛeni ga Zuifuiti, egevele da bɔɣɔ è naa gɛwɛni la. ¹¹ Ni nà ga sɔba nu, baa ni gè faa gologologe, nii soloogai saai ma, gè la gɛleni nɔn saa vai ua, kele ni gaama nɔpe ge la niiti ta-baazaɣai zu, nii ti bosu ga ze, zobo ge la nu nɔpe zea ga é nɔn fe ti ya. Nà woogulazu masagi Seezaal ma, gè sugula ma.» ¹² Siegi zu Fesetuse ta nu wolaiti ti beni la ga un pεε bɔɣɔ ua, é Pɔle woogaaivoteni, é gε ma: «È woogulaa Seezaal ma, naa gɛ é ba, keni niina è li nɔ ti Seezaal gɛkala.»

Pɔle lo fai Agelipa ta Belenise gɛkala

¹³ Ku gɛni fele, naa uoluma masagi Agelipa ta Belenise ti uaani laaliizu Fesetuse ma, Seezalee. ¹⁴ Tei é gɛni ku gɛezu ná fele, Fesetuse Pɔle ná-fai lɛni ga masagi, é gε ma: «Felikise zunui gɛla zεge uε kasoi gɛ. ¹⁵ Siegi zu gè liini la Zeeluzalɛme, zalaɣa gula gundigiiti ta Zuifuiti ta-lotugɔiti ti baazaɣani ga daalɔɣɔ, ti gε gè ná-saa vai leve. ¹⁶ Gè gɛni ti ma: «Wɔlɔme nuiti ti la da ga nui zaa vai levea nɔ, ni ti la ma nui lɔni maalɔɔ nuiti kakala, ti ua lukpɔ ta naati é woozugula.» ¹⁷ Naa gɛ é kɛeni ti uaani uε, gè la ku gɛli toni ma, poluma zobui nɔ gè zeini tukpɔgaalevezuε, gè devei veeni ga ti ua ga zunui naa. ¹⁸ Gè gɛni gɛsiezɔ ga kpɔɛpɔɣɔiti ta uaazu maalɔɔzu ga faagaaza golaiti, kele naa la gɛni. ¹⁹ Nii

baagi é gɛni ti yɔɣɔzu, naa gɛni nɔ ga fai tanigaa ti uile-gai ta-gɛla peleu ua, ta zunui gɛla nii daa ga Yesu, nii é zaani, tama Pɔle gɛezu ma toga vulua. ²⁰ Gè pɛteni ga gè la zooga deve nɔpe segezu naa gɛgala vai zu, naa gɛ é kɛeni, gè Pɔle gaazaɣani, ni toga pɔ ga é li Zeeluzalɛme, ti ná-tukpɔi gɛaleue miná. ²¹ Kele Pɔle woogulani niina masa golai ma, é naa gɛwɛ faa loo ná-fai zu, gè deveuε ga ti make ba kasoi gɛ eyesu gè teue Seezaal ma.» ²² Agelipa gɛni Fesetuse ma: «Nà balaa nà pɔ gè zunui naa woomeni.» Naa gε ma: «Lina da goomeni.»

²³ Poluma voloi Agelipa ta Belenise ti lɛni tukpɔgaaleue uelei wu lɛbiya wolai zaama, kɔɣɔgulubaiti ta taazuε nu wolaiti ti gɛni ti uolu. Fesetuse devei veeni ti ua ga Pɔle. ²⁴ Naama ziegi zu Fesetuse gɛni ma: «Masagi Agelipa ta wɔigi pε wo gi goba, zunui nii é wo gɛkala, nii gɛ Zuifuiti ti ma uebe wolai uaani, ti baaza-gɛ mà ga daalɔɣɔ Zeeluzalɛme ta taai nii zu, ti da bain, ti gε zunui nii maa la mɔ nɛeni, é ua ye vulua. ²⁵ Nɔn gè kaauε ga é la faa gaazani, nii nu a paa su, kele tei tɔ bɔɣɔ é woogula masa golai ma, gè gɛsiezɔ ga solooge ga gè teue naa ma. ²⁶ Kele tama faa gɛtegitε ge la ná, nii nà seue ná-faa zu masa golai ma, naa gɛ é kea gè tolīga wo gɛkala, kele da gɛtegitε è gɛkala, masagi Agelipa, naa gɛ a ke ada bena ga gaazaɣa, gè gε kwεε nii gè uaazu seuezu. ²⁷ Tɔɔzei toga bè ga kelegeletala va ga gè kasogɛ nu leve, ni gè la sɔgi gɛlani kelema, nii é laani unma.»

Pɔle ná-goozugulagi masagi Agelipa gɛazu

26 Agelipa gɛni Pɔle ma: «Kpɔi gɛ è ya, da zoo è woozugula.» Pɔle yeemaalen, é woozugula, é gε ma: ² «Ee, masagi Agelipa, gɛla undaanεεε ga gè woozugula è gɛazu, é uile naama vaiti pε ba, nii Zuifuiti ti daazu ùnma. ³ Tɔɔzei da bɔɣɔ è Zuifuiti kεε vaa uɔɔɔmaiti kwεε kala, ta ta-bɔεzugulaiti. Nà è maanɛnɛzu soma kae, è yiilɔ, è woilo gòo ma.

⁴ Zuifuiti pε ti siε uelei gɛwɛε, kaite kèai ma ga buzege niinegi nà-nubuseiti saama, ma un ge da ma ga Zeeluzalɛme taazuε. ⁵ Kaite ti kwèni, tiya bɔɣɔ ni ta pɔ ta zoo ti naama zeele wooi ve, ga gè nà-eteai gɛεε é zoloo kpɔgi naa ma, nii ná-fai wola baai ada-GALA peleu ma, naa gɛ é ga Faliziezinti ta-bɔgi. ⁶ Niima ziegi zu ti ua ga ze tukpɔgaalevezuε, tɔɔzei kitogi naa ua, nii é zèa minazεgegi zu, nii GALA ge kɛeni ade-memewolani bε, ⁷ ada-woloda puugɔ maazu felegɔiti (12) pε kitoge naa laazeeli vai ua, ti da GALA debi ma vaa zu kpidi uεε folo ua. Ee, masagi Agelipa, naama gɛtogi maavele gɛ Zuifuiti ti màalɔɔzu su! ⁸ Toga gɛle mu! Wo la laani da baa ga GALA ka zoo é zenvui ve gɔveiti zea uolu?

⁹ Nɔn nà bɔɣɔ gè gɛsieni dε ga keni gè leve ga pele goi ma zii pε, gè wuzεge Yesu Nazalɛte nui laaseigi laalɔɣɔma. ¹⁰ Naa gɛ gè kɛeni Zeeluzalɛme, zobogi nii gè sɔɔɔni zalaɣa gula gundigiiti zea, gè lo naa ma, gè da kidaaleue nui ma mɔinmɔin pili kasoi gɛ. Ni a la gɛna ga ti zaa vai leve vai, gè gɛni uɔɔpεezu ba ga ti maanɛεεε ga ti za. ¹¹ Gè gɛni levesu siε mɔinmɔin su GALA debi ueleiti pε bu, ga gè gɛni faa zeizu ti ma, gè

bɔi ti la ga ti ɔe ta-ɔidaaleuei ua, nà-ziigulai lateue pele ma ti laalɔɔma, gè ɔeni liizu gè ɔa ti zo wɛen laaiti su.

¹² Naa ɔa gè yeeni su yeeta, zalaɔa ɔula ɔundigiiti ti valini mà ga ta-zobogi gè li Damase. ¹³ Ee, masagi, gè yeeni pelei zu, folo bekpegi gè wozakalagi ɔa, é zege geegɔɔɔ zu, é ɔa volo gi-maagoolii zu ga siɛɔɔɔɔti, ma zezei leuegai foloi nɔɔɔi ua. ¹⁴ Gi pe gi looni zooi ma, gè wooi ta menini, é ɔa bɛ pɔ Alame wooi zu, é ɔa ɔe mà: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu é wɔinzegezu? Da bɔɔɔ maawanazu ga ɔa bɔɔɔ ɔɔɔa ani ɔaazobagiti ga.» ¹⁵ Gè ɔeni ma: «Be ɔa ga de, Màligii?» Maligii ɔe mà: «Nà ɔa gè ga Yesu, nii é wɔinzegezu. ¹⁶ Kele wuzege, é lo ɔɔɔti ga, mazɔɔɔ gè ɔulaa é ue keɔema, nii a ke gè é ɔe ga nà-botiɔe nui, é ɔa zeele wooi wo nuiti ma ga é kàauɛ, ta é naama vaiti bo ti ma, niiti gè uaazu ti lɛezu ga de nɔɔɔ. ¹⁷ Nà é unmɔɔ Zuifuiti ma ta zii ɔiligiti, niiti gè é leuesu ti zaama. ¹⁸ Nà é leuesu, nii a ke é ti-ɔaazuɛti sege ma, é ti ɔula kpidii zu, ti ua wozakalagi ɔa, é ti ɔula Setana nà-zobogi wu, ti ua GALA pɔ, nii a ke ti zu-vaaye ga ta-ɔotoiti ta ti ɔɔɔ ɔɔɔɔ ɔɔɔma, ta niiti ti nadegai ga kidaaleuei mauele nɔɔn ma.»

¹⁹ Masagi Agelipa, naa ɔa é keeni, gè la zooni gè ua ɔe kulakeɔmai naa zu vai ua, nii gè ɔɔɔɔni, é ɔula geegɔɔɔ zu. ²⁰ Kele gè ɔɔzeini de, gè daazeeli Damase nuiti ma, naa uoluma Zeeluzaleme nuiti, naa ɔa é zeelini Zudee yooi zu nuiti pe ma, gaabela ga zii ɔiligiti, gè ɔeni ɔeezu ti ma, keni ti zie uelei maavalibo, ti ɔi-daaleue GALA ma, ta ti keewotiiti ke niiti ti zoloogai maavalibogi ma keai ta-eteai zu. ²¹ Naa mauele ɔa é kea Zuifuiti ti sɔgai GALA sei uelei wu, ti ɔe ti pàa. ²² Kele GALA kpaauɛ nɔɔn maazu, é yege su za zeeli za-afaza, nà ue mu, gè ɔa zeele wooi wo bolomadɔɔti ta seizumaanɛgiti ma. Niima gè bosu, naa la ga faa ɔili nɔɔe, keni nii GALA goo wo nuiti ta Moizeni ti boni ga daa ɔa zeeli. ²³ Naa ɔa é keeni Kilista a la bɔɔ, ta é ɔe ga nu mɔungu ɔɔveiti saama, é wuzege, naa uoluma é kizo fai ma wozakalagi laazeeli de Zuifuiti ma, é leɔa zeeli zii ɔiligiti balaa ma.»

Masagi Agelipa ɔisu vai

²⁴ Tei é ɔeni bɔezu ɔanu, Fesetuse bainni la, é ɔe ma: «È litige, Pɔle! Da-vaagwe golai ɔana é bologai!» ²⁵ Pɔle googaavoteni, é ɔe ma: «Ba-o, nà-nu uagɔ wolai Fesetuse, gè la litini. Wooi niiti gè ti wosu, ta ga gaama bɔei, gè ti woge balaa ga ɔimalai. ²⁶ Tɔun ɔɔɔ masagi Agelipa bɔɔni niima vaiti sugweɛ, naa ɔa é keezu gè la bɔezu pɔ ga ineine, dàauɛ da ga niima vai tanɔpe ge la ɔeɛni zeemazu, ɔɔzei ti la ɔeɛni ga ɔɔɔɔzu va. ²⁷ Masagi Agelipa, é laauɛ nei GALA goo wo nuiti gooiti da? Nɔɔn, kisugalage ga é laauɛ ti la.» ²⁸ Agelipa ɔeni Pɔle ma: «Da-ɔisiei zu, su la mɔ ɔoozani, é kè ga keletien!» ²⁹ Pɔle ɔe ma: «Subuɔani ba sugoozani, nà GALA falizu ga ɔa ɔila nɔ laade, keɔe ɔɔti pe ti ɔdoi menisu za, wo pe wo ɔe ga kèuele, é ɔula gili ɔalui niiti polu!»

³⁰ Naa wogai ma, masagi ue-o, zou zeue ɔundigii ue-o, Belenise ue-o ta ɔɔti pe ti sei woni ti goba, ti pe ti

wuzegeni. ³¹ Siegi zu ti ɔeni ɔulazu la, ti ɔeni ɔeezu bɔɔ ma: «Zunui nii la faa nɔpe keeni nu a paa ma vaa zu, ba é ua uili kasoga ma vaa zu.» ³² Agelipa ɔeni Fesetuse ma: «Ni zunui nii la ɔeni woogulani masagi Seezal ma, nu a la yeebe ba.»

Pɔle lii vai Wolome

27 Tei ti beni ga deve ga gi le batoi zu, gi li Itali yooi zu, ti Pɔle ta kasoga nui taɔiligaa veeni masagi Oguste ná-salauusu bulu kundigii ta ya, nii daaseigi ɔeni ga Zuliuse. ² Gi lɛeni Adelaɔite batoi gila su, nii é ɔeni leuesu bato losuɛti Azi yooi zu, gi liini. Alisetaake ɔeni gi ua, Maseedɔine yooi zu nu ɔeni de, ná-taazuɛ ga Tesalɔnike. ³ Poluma voloi gi zeelini Sidɔn. Tei Zuliuse ɔeni ga nu bɔɔ Pɔle ue, é vaani bu ga naa li bɔɔlaiti pɔ be, é kpɔba ɔɔɔ ti ya. ⁴ Gi zegeni miná, gi ɔa zie ga Sipele ɔake ɔobu uelei, ɔɔzei fiilei ɔeni gi laaɔomisu. ⁵ Siegi zu gi Silisi ta Panfili bolodei budeni la, gi zeelini Miila, Lisi yooi zu. ⁶ Salauusu ɔundigii Alegezandili batoi gila kaani miná, é ɔa li Itali, é gi le naa zu. ⁷ Folo mɔinmɔin daawu gá-batoi la ɔeni ziezu valafala, gi wola bɔɔni, gi ua zeeli Kenide taai ɔobaue. Tei fiilei la ɔeni keezu gi ua li miná uelei, gi leueni ga Salemone uele, gi leue Kelete ɔake ɔobu uelei. ⁸ Gi leueni naama ɔake ɔobuɛ ga kpalai nɔ, eyesu gi zeeli adauɛ ta naa laasei ge ga «Bato losu uagɔi,» Lasee taai ɔobaue.

⁹ Yeegɔɔɔala mɔinmɔin ge leueni ɔana, bato zu ziei ɔeni liizu ga wola baa, ɔɔzei zugi ma ziegi leueni niina. Naa ɔa é keeni, Pɔle ɔeni ti ma: ¹⁰ «Bɔɔlaiti, nà kaazu ga ni ada ɔena ade siei nii wo nɔ ti, faa zugologolo mɔinmɔin ka ɔeezu ga batoi ta sugaɔi, keɔe ada balaa ade undaa ɔa ɔe é uili.» ¹¹ Kele salauusu ɔundigii laani bato bize nui ta bato keɛ nui la, é leue Pɔle wooi ua, é ɔeni bosu. ¹² Naa uoluma tei bato losuɛ la ɔeni uani ga nu samai leue ná, nubusei bɔɔɔzu zolooni ma ga gi zege ná, ni toga zoo ɔeezu gi zeeli Fenikise, Kelete bato losuɛ nii gaavotegai lekɔema nu yeezazuɛ folo liizu uelei ma, ta lekɔema nu ɔuezuɛ folo liizu uelei ma, nii a ke gi samai leue miná.

Fiile wolai lokoleue vai kpolodei ɔa

¹³ Lekɔema nu yeezazu uele viile goi uaani feɛ, ti ɔisieni ga ti yiima vai laazeelia ti ue, ti kɔlu ɔapɔgi ɔulani ziei wu, ti li ga zie zaama yooi Kelete ɔoba uelei. ¹⁴ Kele su la ɔeni ɔoozani, fiile pɔi nii daaseigi ga «Wu-lakilɔn,» naa lokoleueni zie zaama laai maazu. ¹⁵ Fiilei batoi zegeni ya, naa la ɔeni zobo ɔɔɔni fiilei ma, gi bɔɔɔ yeeni zea, é ɔa li ga giye. ¹⁶ Gi leueni zie zaama you goi ta goba, daaseigi ga Keloda. Tei é ɔeni gi tago maalɔɔɔzu, gi ɔaabaani keɔe gi kein koi mazɔɔɔ. ¹⁷ Ti teai ma batoi zu, ti kpɔba uele ɔaizieni, ti batoi zaamaɔili ga galuiti. Tei ti ɔeni luazu ga é mina uili naɔae munemunegi zu, ti fiile zuzo segei yeini, naa ɔa é keeni ti bɔɔɔ yeeni fiilei ya, é ɔa li ga giye. ¹⁸ Poluma voloi, tei fiilei ɔeni batoi wo la niikpisu, ti ná-kasɔi ɔilazu uilini ya kpolodei wu. ¹⁹ Foloi zauasiei, ti batoi bize ɔɔlaiti pilini

